
WILLIAM PARSONS

Frances A. Yates

NATALIS COMITIS
MYTHOLOGIÆ,

SIVE

EXPLICATIONIS FABVLARVM,

Libri decem:

In quibus omnia propè Naturalis & Moralis Philoſophiæ dogmata contenta fuiſſe demonſtratur:

Nuper ab ipſo autore recogniti & locupletati.

EIVSDEM LIBRI IV. DE VENATIONE.

Cùm Indice triplici, rerum memorabilium, vrbium & locorum à variis heroibus denominatorum, ac plantarum & animalium ſingulis Diis dicatorum.

Opus cuiuſuis facultatis ſtudioſis perutile ac propè neceſſarium.

Acceſſit G. Linocerij Muſarum Mythologia, & Anonymi Obſeruationum in totam de Diis Gentium narrationem, Libellus. *tam*

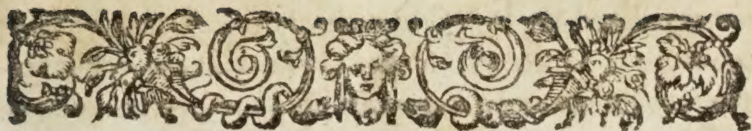
[illegible] ta m[illegible] quàm ad naturam huiuſ[illegible]

GENEVÆ,

Sumptibus Petri Chouët.

M. DC. LI

ILLVSTRISSIMO Atque Reuerendißimo Domino,

IO. BAPTISTÆ CAMPEGGIO Maioricensi Episcopo.

S. P.

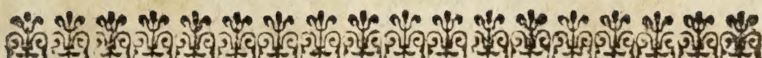

ICAVERAM libros hos Mythologicos Sereniβimo Gallorum Regi Carolo Nono fel. mem. tanquam munus non planè regia celsitudine indignum, vt in quibus omnia sapientiæ præcepta contineantur tam ad mores, quàm ad naturam huiusce vniuersi spectantia. Sed bellici tumultus de Religione in vniuersa propè Gallia insurgentes ita illum Regem vexarunt, dum imprimerentur, vt ad quiduis potiùs, quàm ad literarum cognitionem oculos detorquere liceret. Inde effectum est, vt neque tunc missi sint ad Regem, vt importunè inter arma vbique obstrepentia: neque postea, vt res iam inueterata, & in manibus omnium diu versata. At nunc mortuo illo Rege cùm multis rebus aucti locupletatique denuo prodeant in lucem, vel vt antiquorum institutum seruem, qui sua opera viris illustrioribus suæ tempestatis, præstantioribusque gloria, virtute, auctoritate consecrarunt: vel vt per hanc opportunitatem in gratiam amplitudinis tuæ admitterer, volui tibi opt. Ioan. Baptistæ

Campeggi hanc Mythologiam reuocatam à frustra instituta dicatione regia consecrare. Neque existimo sanè meum consilium cuiquam non maximopere probatum iri, quoniam non est obscurum, te regio animo, regiaque magnificentia inter mortales plurimum præstare, & non mediocriter præterea oblectari sapientiæ studiis. Quid enim te illustrius dici aut commemorari potest, qui præ te fers regiam quandam admirabilem magnificentiam ac bonitatem in omnibus dictis factisque tuis? Non dico hoc temerè. Scio in his duobus omnem laudem humanæ vitæ contineri: Scio me hæc non supra animi tui bonitatem efferre. Nam vtriusque virtutis singulare argumentum dedisti, cùm maximos prouentus Episcopatus Maioricæ repulisti ob corporis tui imbecillitatem, quia sic & quod sit verè Episcopi munus ostendisti, & te Dei cultum proprijs tuis commodis anteferre, cùm alioquin non minor sit aliquando in contemnendis, quàm in consequendis magistratibus dignitas. Reliquum est vt pro singulari bonitate, amplitudinéque animi tui, meum hoc obseruantiæ in te meæ pignus beneuolo animo complectare. Venetiis Calend. Septembris, Anno 1600.

Ampl. tuæ dediti ss.

NATALIS COMES.

CATALOGVS NOMINVM
Variorum ſcriptorum & operum, quorum ſententiæ vel verba in his libris Mythologicis citantur.

* *
*

A

Aceſander.
Aceſilaus.
Aceſodorus,
Achæus in Æthone Satyrico.
Acuſilaus.
Adæus Mitylenæus de ſtatuariis.
Æſchylus in Prometheo.
Eumenidibus,
Perſis,
Bacchi nutricibus,
Sacerdotibus.
Ætius.
Agameſtor.
Agatharchides Cnidius in rebus Europicis,
in rebus Aſiaticis.
Agathias.
Agathocles de arte ferraria.
Agrætas in rebus Scythicis, Libycis.
Albertus Magnus.
Alcæus epigrammatographus.
Alcimus in rebus Siculis.
Alcetas de depoſitis in Delphis.
Alcman medicus.
Alexander Myndius de iumentis.
Alexis epigrammatographus.
Alpheus Mitylenæus de laude Deli.
Anaxagoras Clazomenius.
Anaxandrides Rhodius.
Anaximander.
Anaximenes.
Andrætas Tenedius in nauigatione Propontidis.
Andro Teius in nauigatione, epitomis affinitatum.
Androtion de ſacrificiis.
Anticlides in rebus Deliacis, in reditibus.
Antigonus.
Antigonus Caryſtius in dictionibus,
in hiſtoricis commẽtariis.
Antimachus Argiuus in argonauticis,
in Centauromachia,
Antimenides in hiſtoriis.
Antipater Sidonius.
Antipater epigrammatographus.
Antipater Stoicus.
Anytes.

Calli-

Callisthenes in nauigatione
Calliſtratus de Heraclea.
Callixenus Rhodius de Alexandro.
Carcinus tragicus poëta.
Caryſtius hiſtoricus.
Catullus in Argonauticis.
Cecrops.
Chærecrates.
Chæremo.
Chæris.
Chares Mitylenæus.
Charicles in catena.
Charon Lampſacenus.
Chœrilus.
Cicero de natura Deorum,
Finibus,
Legibus,
Vniuerſitate,
Quæſt. Acad.
Diſput. Tuſc.
pro domo ſua,
Pub. Sextio,
Roſcio Amer.
Lege Manilia,
in Verrem,
Aratæis carm.
Claudianus de rapta Proſerpina.
Clearchus Solenſis de terrore,
torpedine piſce,
amatoriis,
in libris vitarum.
Cleon in Argonauticis,
Conon in Heraclea.
Corinnus Delius.
Cornelius Agrippa.
Cornelius Gallus.
Cornelius Tacitus.
Crates.
Cratinus in Chirone.
Crato.
Crobylus,
Cteſias in Perſeide.

D

Dailochus de euerſione Cyzici.
Daimachus Alexandrinus de reditibus.
Damagetes.
Demarchus de cert. Dionyſiacis.
Demaratus de certam. Dionyſiacis,
de mutatis nominibus.
Demetrius Byzantius in poëmatis.
Demetrius Chlous.
Demetrius Scepſius.
Democritus.
Demoſthenes in Ariſtogit.
contra Timocratem.
in Midiam.
ad epiſtolam Philippi.
Neæram.
Diagoras.
Dicæarchus in rebus Ægyptiis
Dictys Cretenſis de bello Troiano.
Didymus.
Dio in tertia compoſitione.
Diocles in lethiferis pharmacis,
in fabuloſis.
Diodorus poëta.
Diodorus hiſtoricus.
Diogenes Laërtius.
Diognetus in rebus Symrnçis.

Rheso,
Supplicibus,
Troadibus.
Euseb. in præpar. Euangelica,
de falsa religione,
Temporibus,
Theologia Phœnicum.
Euthymedus Athen. de salsamentis.

G

Gabrias in Iambis fabulosis.
Galenus in suasoria.
Georgius Gemistus in rebus Græcorum.

H

Hecates Milesius in Phoroneo,
in Genealogiis,
Hyperboreis.
Hegemon in Georgicis.
Hegesagoras in rebus Megarensibus.
Hegesander.
Hellanicus de ædificatione Chij.
Hellanicus Lesbius in rebus Ætolicis.
in Cranaicis.
in Thessalicis.
Heliodorus Larissæus de opticis.
Heraclides Ponticus in amatoriis.
Heraclitus Sicyonius de lapidibus.
Hermesianax elegiographus
Hermippus de magnificentia templorum & sacris regum donariis.
Hermocreon epigrammatum poëta.
Hermodotus Platonicus de disciplinis.
Hermogenes de Phrygia.
Herodianus in vniuersa historia.
Herodotus de Perseo & Andromeda,
de vinculis Promethei,
de bello Teleboico,
in Argonauticis.
Herodotus in Calliope,
Clio,
Erato,
Euterpe,
Melpomene,
Polymnia,
Terpsichore,
Vrauia.
Herophilus.
Hesagoras in rebus gestis Megarensium,
Hegodus in Theogonia,
Operibus & diebus,
Scuto,
Sacro sermone,
Claris mulieribus,
Ceycis nuptiis.
Hippias de statuariis.
Hippocrates.
Homerus in Iliade,
Hymnis,
Odyssea,
Horatius in lib. Carminum,
Epodon,
Secularibus,
Sermonibus,

egregiis Sami.
Mercurius Triſmegiſtus.
Metrodorus de conſuetudine.
Mimnermus in Pumilione
Mnaſeas de Aſia.
Mneſagoras.
Mneſimachus Phaſelites.
Mœro.
Muſæus de Iſthmiis,
Titanographia.
Myro Phianeus in Meſſeniacis.
Myrtilus in rebus Lesbicis.

N

Natalis Comes in Venationibus,
epiſtolis,
aucupiis.
Naucrates Erythræus.
Nicander Ætolus in Alexipharmacis.
Nicander Colophonius in Alexipharmacis,
in Theriacis,
in rebus Ætolicis,
in libro Europæ,
linguarum,
mutatorum,
Georgicis.
Nicandri enarrator.
Nicanor Samius de fluminibus.
Nicephorus.
Nicetas Syracuſius.
Nicocrates Cyprius in rebus patriis.
Nicoſtratus.
Nilus.
Numenius de piſcationibus.
Nymphis in Heraclea.
Nymphodorus Syracuſius in hiſtoriis.
Aſiatica nauigatione,
Erinnybus.

O

Olympionicus in libro de plantis.
Onaſus in reb. Amazonicis.
Oppianus in Venatoriis.
Oracula.
Oroſius.
Orpheus in Argonauticis,
in hymnis,
Minore cratere,
Sacro ſermone,
Lapillis.
Ouidius de arte amandi,
Faſtis,
Remedio amoris,
Medicamine faciei,
De Triſtibus,
De Ponto,
In epiſtola Acontij,
Ariadnæ,
Cydippes,
Deianiræ,
Didus,
Helenæ,
Hypſipyles,
Ibide,
Leandri,
Liuiæ.
OEnones,
Paridis,
Phædræ,
Phyllidis,
Sapphus,
Metamorphoſi.

Sera Dei vindicta,
De superstitione.
Problematis,
Fortuna Romanorum,
Ignis an aqua vtilior.
Industria animalium.
Polemo ad Adæum & Antigonum.
Eratosthenem,
Timæum.
Pollux.
Polybius.
Polycrates Samius
Polyzelus Rhodius.
Polycharmus in rebus Lyciis.
Polyidus dithirambicus.
Pompeius.
Pomponius Mela.
Porphyrius de sacrificiis,
Posidippus epigrammatographus.
Posidonius de Diis & Heroibus.
Posis in Amazonide.
Psellus de dæmonibus,
Proclus in Hesiodum,
Promachidas Heracleota.
Propertius.
Ptolemæus in Almagesto.
Ptolemæus epigrammatographus.
Pytheas de ambitu terræ.
Pythagoras Samius.
Pythænetus in rebus Æginetarum.

Q

QVintus Smyrneus.

R

RHianus in Heraclea.
Rufus Auienus.

S

SAbinus.
Sappho.
Scymnus Delius.
Seleucus in miscellaneis.
Seleucus Delius in rebus Deliacis.
Seneca in Agamemnone.
Sesosthenes in rebus Ibericis.
Sibylla.
Silenus Chius in fabulosis historiis.
Simonides Amorgius.
Simonides poëta.
Simonides Ceus in genealogiis.
Socrates in commentariis ad Idotheum,
Sophocles in Aiace.
Antigone,
Captiuis,
Electra,
Oedipode Coloneo,
Oedipode tyranno,
Rizotomis,
Trachiniis.
Sophoclis enarrator.
Sosibius tragicus.
Sosiphanes in Meleagro.
Sostratus in introdutione fabulosæ historiæ,
de animalibus,
Stapylus de Thessalia.
Stasinus in rebus Cypriis.

Virgilius in Æneide,
in Georgicis,
in Bucolicis.
Vitellio in Opticis.

X

XAnthus in rebus Ætolis.
Xenagoras de insulis.
Xenophon in conuiuio.

Z

ZEnodotus Cyrenæus.
Zenodotus Ephesius in compendiis,
in Linguis.
Zetzes.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ

LIBER PRIMVS.

Quod sit totius operis argumentum.

CAP. I.

Vm tantam esse perspicio cognitionis antiquarum fabularum vtilitatem Illustriss. atque optime Io. Baptista Campeggi, quas poetę veteresque sapientes suis scriptis inseruerunt; quantam nullo orationis genere complecti possem: admirabile quiddam profectò mihi videri solet, cur nullus ex antiquis scriptoribus ad hanc vsque diem vniuersam insignium fabularum explicationem susceperit. Atque ideo magis quòd vniuersa philosophiæ præcepta sub his ipsis fabulis, antiquitus continebantur: quippe cùm non ita multis annis antè Aristotelis, & Platonis, & cæterorum philosophorum tempora, omnia philosophiæ dogmata non apertè, sed obscurè sub quibusdam integumentis traderentur. Græci enim cùm occultam philosophandi rationem ab Aegyptiis in patriam adduxissent, ne res admirabiles in vulgus ederentur, quòd illis malè perceptis ab religione & ab omni probitate plerumque id facilè desciscat: & ipsi per fabulas philosophari clàm cœperunt. Deinde cùm sequentibus temporibus res fuisset denudata, omnisque rectè

philosophandi ratio ex his in lucem educta, pauci fabulas antiquum philosophiæ domicilium, vt ita dicam, respexerunt: easque modò vnam theologiam stultorum hominum, modò aniles nugas, futuliaq. mendacium poetarum figmenta fuisse crediderunt. Præclarè idcirco sacri integerrimique veræ theologiæ scriptores & orthodoxi patres abusus pluribus verbis insectantur eorum, qui sequentibus temporibus per variam superstitionem diuinos cultus, diuinosq. honores in res naturales figmentaque antiquorum à vero, sempiterno, perfectissimo viuente Deo transtulerunt. Hæc vna res fuit, vt ego quidem sentio, ignoratio fabularum artificij scilicet, cur nemo postea fabulas has explicandas susceperit: aut si quis nonnullas explicauerit, eam tantùm declarationem attigerit, quæ pertinebat ad exteriorem corticem fabularum, hoc est ad simplicem & omnibus obuiam explicationem. Qui verò altissima & occultissima fabularum secreta denudauerit, qui philosophiæ dogmata ex obscuris fabularum tenebris in lucem eduxerit, aut ad vires actionesq. naturæ patefaciendas pertinentia, aut ad mores informandos, vitamque rectè instituendam, aut ad vires motusque astrorum intelligendos, adhuc repertus est nemo, vt mihi quidem videtur, tolerabilis. Hoc autem eò magis est mirabile, quòd neque poetarum, neque philosophorum, neque vllorum scriptorum sententias sine hac diligenti fabularum inuestigatione percipere rectè possumus, cùm illius cognitionis præsertim vtilitas ad omnes non mediocriter pertineat. Quæ cùm ita sint, ego dabo operam pro viribus quantum mihi à diuina bonitate concedetur, vt illa quæ ab antiquis scriptoribus in hanc cognitionem prætermissa fuerunt, aut certè ad nos non peruenerunt, conspicua sint scripta nostra legentibus: quod scriptionis genus plurimum & vtilitatis & voluptatis allaturum certò scio. Quis est enim, per Deos immortales, adeò disciplinarum contemptor, qui ea sapientiæ præcepta scire non magnopere cupiat, quæ ne exirent in vulgus, fuerunt sub variis figmentis ab antiquis sapientibus occultata: veruntamen ne quis illud à nobis expectet, quod scribentibus iniucundum legentibusq. foret inutile, nullas hominum in arbores mutatorum, aut in corpora vel sensu vel ratione carentia, afferemus interpretationes: nisi quæ vtiliter afferri potuerunt: nullamq. habebimus fabularum illarum rationem, quæ insulsè fuerunt

runt à nonnullis excogitatæ. Neque portenta rurſus, aut prodigioſa monſtra adducere conabimur ad ingenioſum naturæ opificium: cùm eas tantùm fabulas ſimus explaturi, quæ homines ad rerum cœleſtium cognitionem erigunt, quæ inſtituunt ad probitatem: quæ deterrent ab illegitimis voluptatibus: quæ patefaciunt arcana naturæ: quæ vel ad ſcientias denique rerum neceſſariarum humanæ vitæ, vel quæ ad integritatem perducant, & quæ plurimum faciunt ad optimos quoſque ſcriptores rectè intelligendos

De fabularum vtilitate. CAP. II.

TAnta eſt ſanè vtilitas, quam ex fabularum cognitione percipimus, quanta nullis verbis explicari poſſet: quod tamen nemini ferè eſt perſpicuum, niſi ſi quis præclaro ingenio ſit ab ipſa natura præditus, multaque antiquorum ſcripta diligentiùs conſiderarit. nos igitur, ſicuti ſolent medici, qui è venenatis etiam vel herbis vel animalibus vtilia pharmaca colligunt, & quod optimum ſit ſecernunt è ſingulis, atque vel pernicioſa temperamentorum beneficio ſanitati perquam accommodata reddunt, ita facere debemus. Nam altiora fabularum ſenſa rectè perſcrutantes, quid vtile humanæ vitæ ſub illis contineretur debemus inueſtigare. è quo plurimum reportabimus vtilitatis: illis interim neglectis, quæ nihil nobis conferre videbuntur. Quòd autem plurimum commodorum ex hac cognitione conſequemur, vel illud maximum eſt argumentum, quòd diuinus etiam Plato primam puerorum eruditionem ab honeſtis fabulis incipere iuſſit in libro ſecundo Reipub. cùm ita inquiat: τοὺς δ' ἐγκριθέντας πείσομεν τὰς τροφούς τε καὶ μητέρας λέγειν τοῖς παισὶ καὶ πλάττειν τὰς ψυχὰς αὐτῶν τοῖς μύθοις πολὺ μᾶλλον ἢ τὰ σώματα ταῖς χερσί: *Selectas autem fabulas matres ac nutrices pueris narrare hortabimur, animoſque illorum fabulis diligentiùs quàm corpora ipſa manibus informare.* Nam profectò quis neſciat, omnia propè deorum gentium myſteria fuiſſe ab antiquis ſub fabulis occultata? Cùm enim turbæ fœminarum & imperitæ multitudini religio, & deorum metus, & fides, & probitas, & temperantia eſſet in animis inſerenda, qui neque Dei naturam intellegerent, neque integritatem rapinæ ac libidini ſine aliquo deorum metu anteponerent, non ſolùm fabuloſæ de diis narrationes à ſapientibus fuerunt

excogitatæ : ſed etiam fabuloſæ imagines, & picturæ monſtris propè ſimiles introductæ. Sic fulmina Ioui tributa ſunt, tridens Neptuno, ſagittæ Cupidini, fax Vulcano : ac varia terrorum inſtrumenta diis cæteris. Nam cùm minimè ſit inexpugnabilis mortalium natura, neque validiſſimas machinas expectet, quippe quæ omnium calamitatum ſemina intra ſe contineat, ſi vel paululum oculos ab illius cuſtodia Deus deflexerit : per ſe, ſine aliis pugnæ inſtrumentis continuò labefactabitur. Hanc tantam percipiendam eſſe ex fabulis vtilitatem apertè declarauit ita Dionyſius Halicarnaſſeus lib. I. rerum antiquarum καὶ μηδεὶς ὑπολάβοι με ἀγνοεῖν ὅτι τῶν ἑλληνικῶν μύθων εἰσί τινες ἀνθρώποις χρήσιμοι· οἱ μὲν ἐπιδεικνύμενοι τὰ τῆς φύσεως ἔργα δι᾽ ἀλληγορίας· οἱ δὲ παραμυθίας ἕνεκα συγκείμενοι τῶν ἀνθρωπίνων συμφορῶν· οἱ δὲ ταραχὰς ἐξαιρούμενοι ψυχῆς καὶ δείματα, καὶ δόξας καθαιροῦντες οὐχ ὑγιεῖς· οἱ δὲ ἄλλης τινὸς ἕνεκα συμπλασθέντες ὠφελείας. *Neque mihi obſcurum eſſe quis exiſtimet, quòd è Græcis fabulis nonnullæ ſunt hominibus perutiles : aliæ ſiquidem ſunt, quæ naturæ opera ſub allegoriis contineant: aliæ humanarum calamitatum habent conſolationem : aliæ terrores, animorumque perturbationes à nobis depellunt, opinioneſque parum honeſtas deſtruunt, aliæ alterius cuiuſpiam vtilitatis cauſa fuerunt inuentæ.* Nos idcirco vniuerſam fabularum diuiſionem ita faciendam cenſuimus: quòd aliæ fabulæ naturæ ſecreta continent : vt illa, quòd Venus è ſpuma ſit genita, quòd Phœbus Cyclopas occiderit, quodque illi fulmina Ioui fabricarint. Aliæ fortunæ inconſtantiam declarant, noſque ad eam forti animo ferendam inſtruunt, vt ea quæ de Phœbo dicta ſunt, quòd armenta pauerit Admeti. Aliæ ab impuris opinionibus, & à crudelitate atque ab omni perfidia & impura libidine nos retrahunt, vt Lycaonis fabula. Aliæ ad deterrendos homines à rebus turpibus ſunt inuentæ, vt Ixionis ſupplicium apud inferos. Aliæ cohortantur ad ſtrenuitatem, vt ea quæ tradita ſunt de Hercule. Aliæ ex auaritiæ ſordibus nos erigunt, vt ſitis Tantali. Aliæ ad deprimendam temeritatem confinguntur, vt calamitas Bellerophontis, & cæcitas Marſyæ. Aliæ ad virtutes nos alliciunt, ad integritatem vitæ, ad fidem, ad æquitatem, ad religionem, vt mirifica Elyſiorum camporum amœnitas. Aliæ ab omnibus denique flagitiis reuocant, vt ſeueriſſimi Triumuiri apud inferos ſingulorum animas defunctorum iudicantes, & grauiſſima conſceleratorum ſupplicia. Equidem

dem ſic exiſtimo, quaſi ſuauiſſimum humanæ vitæ condimentum exiſtere fabularum inuentionem, ac earum ærumnarum quas in vita patimur non mediocre ſolatium: quas etiam idcirco à ſapientibus fuiſſe excogitatas cenſeo. Hinc enim cum ſingulari oblectatione ea percipimus vitæ rectè degendæ præcepta, quibus ſine ſuauitate fabularum terga continuò verteremus. Hanc tantam è fabulis vtilitatem capere minimè poſſunt ij, qui altiora fabularum ſenſa non inſpexerint, quippe primi corticis (vt ita dicam) mirabilitate irretiti nihil diuinius ſub illo ineſſe crediderunt. Hi etenim tanquam parui pueri per brumam apud ignem ſeſſitantes, aniles nugas fabellaſque de poetis imbibunt, cùm interim de vtiliore ſanctioreque ſententia minimè ſint ſolliciti.

De fabularum varietate. CAP. III.

SVNT autem plura fabularum genera, quæ nunc à locis in quibus inuentæ fuerunt, nunc ab inuentoribus, nunc ab argumentorum natura, nomen obtinuerunt. A loco quidem Cypriæ, Ciliſſæ, Sybariticæ. Cùm multi fuerint earum inuentores, obtinuit conſuetudo vt omnes Aeſopicæ dicerentur, cæteris inuentoribus ſilentio prætermiſſis, quia in confingendis fabulis Aeſopus omnium aliorum fuit artifex ingenioſiſſimus, illæ quæ Sybariticæ dicebantur, agebant de brutis: quæ Aeſopicæ, de hominibus. Politicæ dictæ ſunt, quibus vſi ſunt ſapientes ad demulcendos animos potentiorum, atque ad ducendam multitudinem ad humaniorem vitæ rationem. Aliæ rurſus morales, aliæ rationales ſunt vocatæ, aliæ ex his ambabus formis commiſtæ. Inter politicas fabulas argumenta comœdiarum & tragœdiarum ſunt connumeranda, quia etſi ab agreſti vita homines per hæc non euocantur, traducuntur tamen ab illegitimis voluptatibus, & ab omni intemperantia ad vitæ moderationem. Sed horum argumentorum varia ſunt nomina, quia aliæ togatæ, à togis histrionum dicuntur: aliæ palliatæ, à palliis Græcorum: aliæ tabernariæ, pro veſtibus & conditione introductarum perſonarum: alię planipedę, quod neque ſoccis, neque cothurnis, vt in cæteris horum argumentorum, hiſtriones vteerentur: aliæ Attellanæ à loco vbi fuerunt inuentæ, cùm tamen ſimplex ſit tragœdiarum nomen. Ariſtoteles in Rhetoricis Libycas fabulas ab Aeſopicis diſiūxit, quia Libycæ de hominib. Aeſopicę de brutis agerēt: id

autem idcirco factum est, quia cum Æsopicis aliorum complures fuerunt commistæ. Fabularum nomine tam apologi quæ figmenta sunt Æsopica, quàm fabulæ, quæ sunt poetarum argumenta, continentur, vt formæ sub suis generibus. Illæ, quas explicaturi sumus, fabulæ, ac figmenta antiquorum sapientium, in nullum horum generum simpliciter incidunt, sed virtute cum omnibus his ferè commistæ sunt, atque ex omnibus generibus aliquo pacto constant. Quippe cùm vel generationem rerum naturalium contineant, vel agant de natura deorum immortalium, vel de vi planetarum, vel de vita hominum rectè instituenda, quarum singularum natura paulo post à nobis explicabitur.

De apologorum, fabularum, ænorumque differentia.

CAP. III.

SEd ante quàm poeticarum fabularum, & earum quas explanare instituimus explicationem aggrediamur, operæ prætium me facturum esse censeo, si demonstrauero quæ sit inter hæc ipsa genera differentia. E fabulis igitur aliæ sunt, quæ logi siue apologi dicuntur à Græcis, aliæ vocantur μῦθοι, siue fabulæ simpliciter. Apologi vel de brutis fiunt solis, vel cum his homines colloquentes faciunt, apologorumque illud est munus, vt pro exemplis sint in concionibus, sicuti testatur Aristoteles in Rhetoricis. fabulæ illæ quæ μῦθοι dicuntur, cùm argumenta tragœdiarum & comœdiarum complectantur, & omnem vim denique poeseos quæ fit per imitationem, communi nomine poeticas etiam, quas tractaturi sumus, continent fictiones. Atque sicuti apologi vel agendarum rerum, vel omittendarum, sunt in concionibus exempla, ita fabulæ in scenis agitantur ad mores hominum vel corrigendos vel informandos: quod etiam testantur musicæ formæ singulis generibus poematum attributæ, vt comico generi Lydia, tragico Dorica, satyræ Satyrica. His præterea generibus propriæ fuerunt saltationes, sicuti testatur Plutarchus in libello de Musica. Censuerunt enim ex maiorib. nonnulli nihil omnino rectè fieri posse, quod musicæ rationi non conueniret, nihilque tantopere in moribus posse hominum informandis, quàm numerorum concinnitatẽ & vocum ac fidiũ harmoniam, ad quarum modulationem omnes & animi & corporis motiones componerentur. Sed quoniam summatim de generibus poematum mentionem fecimus,

mus, non erit fortasse iniucundum, si quæ de his in mentem veniunt, paucis explicauero: vel quia cum his permistæ sunt fabulæ, de quibus tractabimus: vel certè quia non longè ab his dissident. Omnium igitur poëmatum fons est id quod poëma communi nomine appellatur ob suam præstantiam: hoc.n. generibus reliquis impertit argumenta. Hæc inter se differunt tempore, vt ait Aristoteles in poetica, quòd poeta dictus ob præstantiam longi temporis res gestas complectitur. cùm reliqua poemata intra vnum diem suum negotium absoluant, vnamque tantum contineant actionem. In hoc rursus hi poetæ omnes conuenerũt, quod omnibus idem est scopus, & ad vnum finem omnes animum intendunt, vt homines meliores efficiant. Idcirco Homerus, vt prudentem atq. omnib. virtutibus cumulatum Vlyssem effingeret, illi Phæacum delicias & blanditias Circes iniungit, & Cyclopum pericula proponit, & monstrorum marinorum terrores, à quibus eius socij perdantur, cùm tamen ipsum admirabili quadam prudentia ac diuino consilio hæc omnia superantem faciat. Idem rursus Agamemnonem multis facit difficultatibus circumuentum, fortissimorum Heroum contentiones excitat, exercitum ira Apollinis propè labefactum introducit, Troianis aliquando diuinam vim adesse, ac Deos illis præbere admirabilem strenuitatem, commemorat, quò ex his omnibus incredibilem fuisse Agamemnonis fortitudinem & constantiam declaret: quippe qui vel tot propositis difficultatibus, tamen Priamum debellarit. fuit enim gloriosum pro tuenda æquitate, & pro violato iure hospitij, non pro recuperanda meretricula forti animo pericula subire, cùm in arduis difficillimisq. rebus gloria collocata sit, nihilque egregium ignauis & desidiosis hominib. sit expositum. Accedit propius tragœdia, quam prior inuenit Glaucus ad poema ob maiestatem personarum, quod in ea nihil non regium aut heroicum sit: quare nullum habent prologum tragœdiæ sicuti comœdiæ: cuius inuentor fuit Susario: quippe cum res priuatas nemo nisi edoctus scire, publicas calamitates vel si velit nemo ignorare possit. Quis.n. Regnorum ruinas, fragoremque euersarum ciuitatum, ex quibus oriuntur tragœdiæ, non audiuit? aut quis incensarum vrbium & oppidorum caliginem è longinqua regione non prospexit? Differunt igitur ab excellenti poeta hæc duo poemata tempore, ac inter se personarum dignitate. Atque de his poema-

tum argumentis satis. Differt ænus ab apologis, quia nuda sit in illis brutorum sententia, nisi admonitum, quod ἐπιμύθιον vocant, addideris. in eo vnà cum sententia admista est admonitio, vt ait in his Aristophanis interpres: αἶνος δὲ μύθου διαφέρει, τῷ τὸν αἶνον μὴ πρὸς παῖδας, ἀλλὰ πρὸς ἄνδρας πεποιῆσθαι· καὶ μὴ πρὸς ψυχαγωγίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ παραίνεσιν ἔχειν τινά· βούλεται γὰρ ἐπικρυπτόμενος παραινεῖν τι καὶ διδάσκειν. *Differt ænus ab apologo scilicet, quia sit ænus virorum causa, at non habetur ad pueros, neque delectationis tantùm fit causa, sed habet præterea admonitionem. nam conatur clàm docere & adhortari.* Neque apologus igitur simplex, neque fabulæ illæ, quæ sunt poematum argumenta dicuntur æni: sed quod ex his vtrisque quodammodo compositum fuerit, cum admonitione intra se inclusa. Atque hæc sufficiant de apologorum, ænorum, fabularumque differentia.

De partibus fabularum.

CAP. V.

FAbularum partes, earum scilicet quæ apologi dicuntur, præcipuè duæ sunt: rei explicatio, & id cuius causa: siquidem æni & poematum argumenta eam vim habent, vt insitas partes has intra se contineant, quas nemo propè est, qui suopte ingenio non possit elicere. At quoniam apologi simplices sunt plerumque, omnesque fabulæ probitatis & prudentiæ causa fiunt, necesse fuit singulis suos fines addidisse. Vbi igitur priorem orationis partem ad informandos mores accommodamus, præcedit προμύθιον appellatum, quasi præcedens fabulæ admonitus. vbi extremam partem ad mores regendos deduxeris, fiet ἐπιμύθιον, sequens scilicet admonitus fabulæ. Quod fabulæ alteram harum partium non habuerint, sed intra se inclusam, collocandæ sunt in priore classe. Quæ fabulæ sunt deorum genealogicæ simpliciter, illæ, quoniam his maximè vsi sunt poetæ suis poematis exornandis, poeticæ vocantur, quæ vel ad generationem elementorum attinent, vel ad res arcanas naturæ, vel ad motus & vim planetarum: omnes siquidem hæ haud simplicem habent narrationem. Cùm fabulas has ad veram interpretationem deducimus, esset interpretationi proprium nomen tribuendum, sed adhuc sine illo persistit, nisi appellemus allegoriam. Sunt autem hæ solæ propriè fabulæ, quæ iucunda, quæ magnifica, quæ admirabilia fecerunt antiquorum poemata, eaque locupletarunt. nam si fabulæ hæ

de scriptis poetarum eximerentur, nihil propè esset in iis admirabile, aut iucundum.

De fabularum scriptoribus.

CAP. VI.

APologorum, & fabularum poeticarum antiqui fuerunt scriptores complures: qui tamen ad ætatem nostram peruenerint, non adeò multi. Fuit Æsopus Samius ingeniosissimus confingendorum apologorum artifex, à quo omnes postea apologi dicti sunt Æsopici. Hesiodus prætereà fabulosos deorum ortus carminibus cecinit. Memoriæ prodidit Eusebius Porphyrium etiam libros composuisse, in quib. fabulosas Deorum genealogias ad naturę rationē & opificium perducere conatus est. Zeno, Cleanthes, Chrysippus, vt ait Cicero in libris de Natura Deorum, fabularum antiquarum expositiones in suis voluminib. complexi fuerant, quæ tamen ad nos non peruenerunt. Illud ipsum fecit Orpheus, Musæus, Mercurius, Linus, antiquissimi poetæ, & Phurnus, & Palæphatus Stoicus, Dorothæus, Euantes, & Ponticus Heraclides. Silenus Chius, & Anticlides, Euartes, & alij complures mythologi, quorum commentarij vnà cum scriptorum nominibus penè interciderunt, è quibus Ouidius sua in varias formas mutatorum corporum deprompsit argumenta. Nam in quibus voluminibus tot extabant figmenta, quantam aliarum fabularum fuisse mirabilitatem credibile est? Ac tot de fabulorum scriptoribus.

De diis variarum gentium. CAP. VII.

ENimuero, quoniam vniuersa antiquorum religio & theologia sub fabulis occultabatur, pluraque sunt in illis ad generationes & res gestas creditorum deorum spectantia, necessariò dicendum videtur quàm variæ fuerint diuersarum nationum de dijs ipsis sententiæ, antequam ipsas fabulas explanandas aggrediar: quæ res quantum afferet vtilitatis & commodi ad susceptum laborem, omnib. postea fiet manifestum, vt censeo. Atque in primis ita facienda est deorum diuisio. Ex antiquis diis alij cœlestes, alij terrestres, alij aquatici sunt crediti: & aquaticorum aliis maris, aliis fluuiorum, aliis fontium cura fuit commissa. è terrestribus rursus alij montani, alij syluarum & pastorum præsides, alij agricolarum fuerunt, atque hi in planis locis habitare plerunque putabantur. Cœlestium alij summę rerum humanarum præ-

rant, alij consultores, alij præfuerunt tempestatibus & certis cœli regionibus, alij loca tantum inferna habitare, & sceleratorum præesse suppliciis putabantur: neque vlli præter hos, dij posse esse crediti sunt. Nam tametsi omnes nationes deos esse crediderunt, nullęque fuerunt tam feræ gentes, (vt insulsissimorum hominum, qui se sapientes dicere ausi sunt, opiniones taceam,) quæ hunc mundum aut fortuitò genitum esse existimarint, aut sine aliqua incredibili prouidentia gubernari; cùm sit è tam variis rebus tam concinno ordine coagmentatus: tamen paucæ fuerunt, quæ deos introducere ausæ sint, nisi ab aliis acceptos. Cùm enim suos Magos haberent Persæ, Prophetas Aegyptij, Chaldæos Assyrij, aliosque sacerdotes aliis nominibus vocatos aliæ nationes, omnium propè religionum origo ab Aegyptiis in Græciam, & in Persas priùs, deinde ad alias nationes manasse credita est. Quamuis omnes isti vno ordine falluntur, quòd ante Ægyptios, primi omnium mortalium Hebræi non solùm religionem, sed etiam verum Dei cultum acceperunt; & non humanis consiliis, sed diuinis præceptis ad veram eligionem fuerunt instituti. Græcia postea sequentibus temporibus cùm bellicæ laudis gloria florere inciperet, paulatim & sacrorum ritus immutauit, & tantum deorum numerum auxit, quamuis disciplinarum cognitionē acquireret, vt magnam deorum coloniam ad cæteras ciuitates postea transmiserit. In hoc vnum tamen omnium propè populorum ac gentium sententiæ primum conuenerant, vt diuina illa quæ videntur, superna corpora, Solem Lunam, reliquaque astra cum perpetuo motu agitari conspicerent, ab ea celeritate & deos appellauerint, & esse crediderint; vt Plato testatur in Cratylo. Neque vlla ferè gens inuenta est, quæ aliud esse deos, quàm ipsa cœlestia corpora primum crediderit. Hanc opinionem secutus videtur Homerus, cùm Solem omnia audire, omniaque videre inquiat, quod est, vt ait Plato lib. 2. de legibus, solius Dei munus. ita verò se habet Homeri carmen:

Ἠέλιός θ' ὃς πάντ' ἐφορᾷς, καὶ πάντ' ἐπακούεις.

Sol qui cuncta audis, quique omnia conspicis vnus.

Huius opinionis autores fuerunt Aegyptij, à quibus & templorum extruendorum rationem, & imaginum, & rituum sacrorum, Græci in patriam reportarunt, sicut testatur Herodotus in Euterpe his verbis δυώδεκα θεῶν ἐπωνυμίας ἔλεγον

πρῶ-

πρῶτους Αἰγυπτίους νομίσαι, καὶ Ἕλληνας παρὰ σφέων ἀναλαβεῖν· βωμούς τε, καὶ ἀγάλματα καὶ νηοὺς θεοῖσι ἀπονεῖμαι σφέας πρώτους, καὶ ζῶα ἐν λίθοισι ἐγγλύψαι. *Duodecim deorum nomina primos Aegyptios existimasse, atque Græcos ab illis cepisse, eosque primos aras, & imagines, & templa diis sibi erexisse.* Neque horum tamen solam rationem extruendorum in Græciam Aegyptij transmiserunt, sed etiam ipsa nonnullorum Deorum nomina, vt idem scriptor testatur in eodem libro: σχεδὸν δὲ καὶ πάντα τὰ οὐνόματα τῶν θεῶν ἐξ Αἰγύπτου ἐλήλυθε ἐς τὴν Ἑλλάδα: *omnia ferè deorum nomina ex Aegypto in Græciam commigrarunt.* ac deinde: ὅτι γὰρ δὴ μὴ Ποσειδέωνος, καὶ Διοσκούρων, (ὡς καὶ πρότερόν μοι ταῦτα εἴρηται) καὶ Ἥρης, καὶ Ἱστίης, καὶ Θέμιος, καὶ Χαρίτων καὶ Νηρηΐδων καὶ τῶν ἄλλων θεῶν Αἰγυπτίοισι αἰεί κοτε τὰ οὐνόματά ἐστι ἐν τῇ χώρῃ. *Visi profectò Neptuni, & Dioscurorum, (sicut antea dictum à me fuit) & Iunonis, & Vestæ, & Themidis, & Charitum, & Nereidum, & aliorum deorum nomina semper sunt in Aegyptiorum regione.* Neque solos hos deos coluit Aegyptia simplicitas, sed monstra quædam, & animalia partim hominibus infensa, partim vtilia, vt canes, boues, anguillas, vt ait Herodotus in eodem libro: νομίζουσι δὲ καὶ τῶν ἰχθύων τὸν καλεύμενον λεπιδωτὸν, ἱερὸν εἶναι, καὶ τὴν ἔγχελυν, καὶ τῶν ὀρνίθων τοὺς χηναλώπεκας. ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὄρνις ἱρὸς, τῷ οὔνομα φοῖνιξ. *Existimarunt è piscibus squammosum sacrum esse, & anguillam, & ex auibus vulpanserem. est item alia auis sacra, cui nomen est phœnix.* cùm paulatim ab ipsa religione ad superstitionem lapsi essent, (est enim arctiori religioni superstitio, vt parsimonia auaritiæ, vitium propinquum. Nam, vt ait Diuus Paulus ad Rom. 12. rationi conueniens sit obsequium vestrum) iure Rhodius Anaxandrides comicus poeta his carminibus ita Aegyptiorum deridet insaniam.

Οὐκ ἂν δυναίμην συμμαχεῖν ὑμῖν ἐγώ.
Οὔθ' οἱ τρόποι γὰρ ὁμονοοῦσ' οὔθ' οἱ νόμοι
Ἡμῶν, ἀπ' ἀλλήλων δὲ διέχουσι πολύ.
Βοῦν προσκυνεῖς, ἐγὼ δὲ θύω τοῖς θεοῖς.
Τὴν ἔγχελυν μέγιστον ἡγῇ δαίμονα,
Ἡμεῖς δὲ τῶν ὄψων μέγιστον παρὰ πολύ.
Οὐκ ἐσθίεις ὕεια, ἐγὼ δέ γ' ἥδομαι
Μάλιστα τούτοις, κύνα σέβεις, τύπτω δ' ἐγὼ
Τοὔψον κατεσθίουσαν ἡνίκ' ἂν λάβω.

Haud esse vobiscum queo commilito,
Concordibus nec moribuus; nec legibus.

Per maxima interualla differentibus
Bouem colis, deis ego macto bouem.
Tu maximum anguillam Deum putas, ego
Obsoniorum credidi suauissimum.
Carnes suillas tu caues, at gaudeo
His maximè, canem colis quem verbero,
Edentem vbi deprehendo fortè obsonium.

Neque tamen his brutis diis contenti fuerunt Ægyptij, sed multa herbarum genera in deorum numerum retulerunt, sicuti testatur Iuuenalis, vbi Ægyptiacam simplicitatem carpit hoc pacto.

Quis nescit qualia demens
Aegyptus portenta colat? Crocodilon adorat. & alibi:
Porrum & cæpe nefas violare, ac frangere morsu,
O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis
Numina.

Atqui non hec ab Aegyptiis monstra tam absurda acceperunt Græci in numerum Deorum, sed alia his non multo fortasse meliora. Qui Dij fuerint in Græciam primùm translati, declarauit Homerus in lib. 3. Iliadis, ita inquiens:

Ζεῦ πάτερ, Ἴδηθεν μεδέων, κύδιστε μέγιστε,
Ἠέλιός θ᾽ ὃς πάντ᾽ ἐφορᾷς καὶ πάντ᾽ ἐπακούεις·
Καὶ ποταμοὶ, καὶ γαῖα, καὶ οἳ ὑπένερθε καμόντας
Ἀνθρώπους τίνυσθον.

Iuppiter ex Ida clarissime, maximè & vnà
Sol qui cuncta audis, quique omnia conspicis vnus:
Fluminaque, & tellus, & sub tellure virorum
Crimina qui castigatis.

Atque infinita est propè illorum deorum multitudo, quos Græcia postea ceremoniis, altaribus ac tẽplis magnificentissimis auxit. Persæ hos prope deos existimarunt, quos antiqui Græci, qui non nati essent è mortalibus hominibus, vt afferit Herodot. in Clio, his verbis: οἱ δὲ νομίζουσι Διὶ μὲν ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν οὐρέων ἀναβαίνοντες θυσίας ἔρδειν, τὸν κύκλον πάντα τοῦ οὐρανοῦ Δία καλέοντες. θύουσι δὲ ἡλίῳ, καὶ σελήνῃ, καὶ γῇ, καὶ πυρὶ, καὶ ὕδατι, καὶ ἀνέμοισι. τούτοισι μὲν δὴ μούνοισι θύουσι ἀρχῆθεν. *Istis verò sancitum est vt in altissimos montium vertices ascendentes Ioui sacrificent, Iouem vniuersum cæli ambitum appellantes. Sacrificant & Soli, & Lunæ, & Telluri, & igni & aquæ, & ventis: his enim solis vt sacrificent, antiqua obtinuit consuetudo.* Hi cùm priscam tantùm Theologiam retinerent

nouos

nouos Græcorum deos irridentes, vbi Xerxes in Græciam cum exercitu traiecisset, omnia deorum Græciæ templa Magis autoribus inflammarunt, quòd nullum in locum dicerent deorum numen esse includendum, quibus cuncta debent esse libera, & patentia, vt testatur Cicero in libro secundo de legibus. Nam deridere consueuerunt Persæ eos qui res huiusmodi facerent, vt ait Herodotus in Clio his verbis: Πέρσας δὲ οἶδα νόμοισι τοιοισι χρεωμένους· ἀγάλματα μὲν, καὶ νηοὺς καὶ βωμοὺς, οὐκ ἐν νόμῳ ποιευμένους ἱδρύεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς ποιοῦσι μωρίην ἐπιφέρουσι. *Persæ, vt ego cognoui his legibus vtuntur, imagines quidem, & templa, & aras non erigunt pro suis institutis, sed & illos qui hæc faciunt, accusant insamiæ.* Atque Romani nullam deorum effigiem per multos annos habuerunt, quia docuit Numa Deum esse mentem puram, minimè genitam, aut visui subiectam mortalium, quæque aliqua humana industria exprimi posset. cùm inquiat etiam Demosthenes contra Aristogitonem pectus mortalium esse templum Deo gratum, & optimum, & augustissimum, iustitia, verecundia, & obseruantia legum communitum. Hæc ratio non esset magnopere fortasse improbanda, si vel omnes essent sapientes, vel si sapientum etiam mens semper opportunis temporibus ad res diuinas esset conuersa, neque humanis cognitionibus ab instituto cultu distraheretur. Sed cùm res aliter se habeat, & templa, quò ad diuinum cultum conuenirent, & imagines Dei & sanctorum hominum, tanquam monumenta amicorum Dei fuerunt instituendæ. Nam si statuæ clarorum virorum, & eorum qui pro patria fortiter occubuissent, iure apud Romanos & cæteras nationes tanquam præclara virtutis exempla erigebantur, quibus incitarentur posteri ad virtutem: quo pacto virorum bonorum, & amicorum Dei, & qui pro veritate Christianaque repub. fortiter occubuerunt, tanquam præclara monumenta virtutis, & fidei, & constantiæ, quibusque deprecatoribus apud Deum vteremur, non erunt iure optimo vbique imagines erigendæ? Est enim omnium templorum augustissimum pectus mortalium, fide, pietate, innocentia, sanctitate, mansuetudine, pro pulcherrimis aulæis institutum & communitum. Atque ne ita deorum religio paulatim deficeret, quæ anima est ciuitatum, & omnis humanæ vitæ stabilimentum, & templa, & imagines,

& dies solemnes, & sacrorum ritus, & publicæ ceremoniæ fuerunt in ciuitatibus prudenter institutæ. Scytharum Deos Herodotus in Melpomene ita recensuit, Θεοὺς δὲ μούνους τούσδε ἱλάσκονται, Ἱστίην μὲν μάλιστα, ἐπὶ δὲ Δία τε καὶ γῆν, νομίζοντες τὴν γῆν τοῦ Διὸς εἶναι γυναῖκα· μετὰ δὲ τούτους, Ἀπόλλωνά τε, καὶ οὐρανίην Ἀφροδίτην, καὶ Ἡρακλέα, καὶ Ἄρεα. τούτους μὲν πάντες οἱ Σκύθαι νενομίκασι. *Deos autem solos hos placant, Vestam quidem præcipuè, postea Iouem ac Tellurem, Tellurem Iouis vxorem existimantes: post hos, Apollinem, celestem Venerem, & Herculem ac Martem. Hos enim omnes Scythæ Deos putarunt.* Ac in eodem libro scribit, deinde Libyæ populos Soli ac Lunæ sacra facere, neque vllos præterea Deos putare. At Iudæi, vt memoriæ prodidit Cornelius Tacitus libro vigesimo primo solam mentem antiquitus, vnumque numen intellexere, profanosque esse putarunt eos qui Deorum imagines mortalibus materiis in species hominum effingerent: summum illud, & æternum, neque mutabile, neque interiturum. Igitur nulla simulachra vrbibus suis nedum templis fuerunt. at Strabo libro decimoseptimo Geographiæ varios fuisse diuersarum nationum Deos ita tradidit, vt singulæ propè ciuitates suos proprios Deos haberent. Nam cum tria ex terrestribus animalibus vniuersa Aegyptus coleret, bouem, canem, felem: ex auibus accipitrem, ibim: ex aquaticis squammosum, oxyrinchum: tum Saitæ, vt inquit, & Thebani ouem colebant præcipuè: Latum piscem Nili, Latopolitani: lupum Lycopolitani: Cynocephalum Hermopolitani: cerũ Babylonij qui colebant iuxta Memphim: aquilam Thebani: leonem Leontopolitani: capram & hircum Mendesij: murem & araneam Athribitæ. Longum esset omnium nationum ac populorum opiniones, vel potius delirationes de diis recensere, qui cùm religionis originem ab Aegyptiis accepissent, vel antiquam non retinentes Theologiam, deriserunt magistros postea, vel ipsi in peiores superstitiones inciderunt. Hanc igitur deorum notionem cùm homines primum habuissent, perciperentque quòd mundus prouidentia gubernaretur, neque tamen cuius intelligere possent: quippe cùm sidera in humanis rebus agere permulta intelligerent, neque tamen omnia pro illorum arbitrio gubernari, rem diutius inuestigantes & cognitionis desperatione carpti, paulatim à religione in superstitiones delapsi sunt: atque

alij

alij alios Deos introduxere. Est enim ab ipsa natura comparatum, vt cùm nimio deorum metu homines opprimuntur, ad humilia & sordida quæque declinent, nihilque posse committi tam paruum putant, quod Dij maxima cum iracundia ac supplicio non vlciscantur. Hæc res fecit vti idem Græci, qui Ægyptiorum, aliarumque nationum acceptas ab iis superstitiones deriserant, in multo maiores errores sint postea collapsi. Nam & adulteros & latrones, & ebriosos, ac facinorosos homines, qui multo erant brutis impuriores, pro Diis coluerunt. quare cùm de Diis loquerentur, adulteria, furta, parricidia, prælia, crudelitatemque illis iniunxerunt, quæ propria sunt latronum & sceleratorum hominum facinora, vt res Diis talibus conuenientes. Athenienses tamen cùm sapientiores essent, ac horum Deorum turpitudinem intelligerent, neque vllum nisi sempiternum & optimum esse posse Deum putarent, quia esse omnino cognoscerent, qui esset, ignorarent, aut etiam fateri ob cęterorum Gręcorum metum non auderent, ignoto Deo aram erexerunt. Hanc tantam Deorum multitudinem tot fabularum inuolucris postea implicarunt, cùm liceret omnibus quidquid de Diis collibuisset confingere, vt quamuis multi postea conati sint, nemo tamen hactenus expedire illos Deos ex his inuolucris potuerit, sed adhuc complures impliciti permanent, & in perpetuũ fortasse nonnulli mansuri sunt: Qui enim omnia quæ de Diis ab antiquis dicta fuerunt, ad optimum finem se deducturum putarit, idem speret se omnia nauigia quæ vbique nauigant, sine vlla iactura in portum posse perducere. Non enim semper cum ratione insanierunt antiqui sapientes vocati, aut poëtæ in his confingendis. Perdurauit huiusmodi de multitudine Deorum opinio vsque ad Platonis tempora, qui priscam Græcorum theologiam quodammodo immutauit, cum vnum esse Deum crederet, & eum vniuersum assiduè gubernare, quem modò mundi animam, modò mundum ipsum appellauit: modo vim illam quæ esset in omnibus naturalibus corporibus diffusa ac permista, quam antea ad Monadem deduxerat Pythagoras. Atque horum vterq. rectè, si diutius in eadem sententia permansissent. nam cæterorum qui se appellabant sapientes, nugas lubens prætereo. Romani postea Græcia subacta quasi captiuam Græcorum religionem in patriam transtulerunt, cùm & antea Græcorum sacrorum ritus

permultos haberent, & si quid ad absolutam superstitionem deficeret, illud totum ex Hetruria sæpius acciuerint: donec omnium superstitionum euersor Christus, non modò tantam deorum impurorum multitudinem profligauit, sed etiam veram, sanctam, & omnibus saluberrimam religionem introduxit: quæ nulla vnquam vel leuitate gentium, vel impuritate ac scelere populorum, vel sacerdotum auaritia, vel hæreticorum calumniis, labefactabitur. Vbique enim veritatem emergere necesse est. Atque tot breuiter dicta sint, de diuisione deorum variarum gentium.

Quòd vnus necessariò sit Deus. CAP. VIII.

ETsi res est, quæ ad veram Theologiam potius quàm ad fabularum explicationem pertineat, num vnus, an plures esse possint dij, inquirere: tamen quia non prorsus abhorret à Theologia fabularum expositio, videtur conuenire huic loco vt breuiter declarentur ea quæ de vno Deo ab antiquis sapientibus probabiliter dicta fuerunt. Neque vnquam Platonis illam sententiam probandam esse magnopere censui, qui nefas esse dicebat, vbi huiusce vniuersitatis parentem inueneris in vulgus proferre, quasi verò alia sit omnibus vtilior aut magis necessaria cognitio, quàm omnium bonorum autorem Deum cognoscere, aut rem non cognitam conueniat venerari. Nisi fortasse ita inquiat, nullâ oportere vulgus teneri Dei religione ac reuerentia, & nescio quid colere & beneuolentia prosequi, quando amare Deum maximè omnium opus est. Multæ sunt igitur rationes, quæ vnum esse, ac non plures deos ostendunt. nam si plures sunt dij, hunc ipsum deorum numerum ob singulorum imbecillitatem esse necesse est. Ij si sint imbecilli, quo pacto sunt dij appellandi; fient enim eo pacto supplices potentiori, & aliquando deficient, quorum vtrumque cùm miserum sit, Dei naturæ quî conuenire poterit? videmus siquidem in omnibus animantibus eam esse naturæ prouidentiam, vt, quanto quæque sunt debiliora, citiusque moriuntur, tanto plura ex his producantur, fœcundioraque sint. Quòd si tantus erat deorum numerus, quantum habuerunt antiqui, atque inter hos mares & fœminæ, breui futurum erat vt tot diis deficerent magistratus, & imperia & nisi otiosi ac desides viuere mallent, cerdones & agricolas & fabros Deos haberemus, neque terra hominibus habitanda nostris

nostris temporibus iam esset relicta. Sed quoniam repugnat Deos esse & plures esse, & esse mares ac fœminas, terra tota hominibus relinquitur. Prętere a si plures sint Dij, necesse est eos esse vel pari vel impari potentia, vt Xenophanes ait Colophonius. Si sint quidam impares, quo pacto debiliores sint, Dij, ipsi viderint. Sin omnes pares existant, nolensque alius volentem impediat; res iam neque fieri, neque non fieri poterit, quod non potest sine risu intelligi. Multa igitur odia & pugnę assiduè inter hos Deos intercedent, quoniam sempiternæ intercedent causæ, quæ nunquam cessabunt: neque enim par parem vnquam nisi fortuna profligabit. Alterum igitur horum necesse est, vel fortunam Diis etiam dominari, vel perpetuas esse inter Deos discordias & contentiones: quorum neutrum Deo conuenire vllo pacto potest. Est igitur Deus vnus sempiternus, potentissimus, optimus, felicissimus, quorum nihil potest esse cum animi perturbatione. Non sunt igitur antiquorum Dij, cùm plures sint, cùm cœlum contentionibus sit plenum, multò sint mortalibus miseriores, cum eos & dormire dixerint poetæ, & potationibus atque conuiuiis indulgere, & Veneris stimulis mirificè exagitari. Quis enim nesciat somnum & epulas esse ob corporis debilitatem, cùm ille ad labores corpus reficiat, hæ ad naturæ vim conseruandam requirantur? Inde effectum est vt Alexander Macedo se Deum esse adulatoribus prædicantibus responderit, se longè diuersa à diuina natura experiri, cùm & somnum & Veneris titillationes sentiat. Quòd si horum Deorum natura, deficiente nutrimento deficeret, & ad libidinem illi incitantur, quî possunt non esse mortales aut quî potest eorum genus nisi reparetur, non deficere? Non sunt igitur Dij illi antiquorum, sed fabulæ illæ partim naturæ res occultas habent, partim mores informant, partim sunt inania vulgi figmenta, vt dicebamus.

Quo pacto Dij antiquorum fuerint sempiterni.

CAP. IX.

ATque vt pateat vera esse illa quæ dicta sunt hactenus de Deorum antiquorum mortalitate, quid de Ioue ipso principe omnium Deorum scriptum fuerit à poetis, consideremus, quem modò patrem, modò Regem omnium Deorum vocarunt, sicuti Homerus in primo Odysseæ,

Τοῖσι δὲ μύθων ἦρχε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Hos ita compellans hominum pater, atque deorum.

modò sempiternum, vt Virgilius lib. 1. Aeneid. in his significauit,

ô qui res hominumque deumque

Aeternis regis imperiis, & fulmine terres.

& Orpheus in hymnis,

Ζεῦ πολύτιμε, Ζεῦ ἄφθιτε.

Iupiter ô venerande, Iupiter sempiterne.

quem eundem facit rerum omnium autorem, vt ex his patet,

Ὦ βασιλεῦ, διὰ σὴν κεφαλὴν ἐφάνη τάδε ῥεῖα,

Γαῖα θεὰ μήτηρ ὀρέων θ' ὑψιχέες ὄχθοι,

Καὶ πόντος, καὶ πάνθ' ὁπόσ' ἐντὸς ἔταξε.

Iupiter alme tuo sunt omnia munere nata:

Diua parens Tellus, præcelo vertice montes,

Et maria, & quicquid complectitur altum.

Hunc tamen sempiternum Iouem & rerum omnium autorem, Virgilius in Dictæo monte Cretæ nutritum existimauit, quem etiam ab apibus educatum fuisse scribit lib. 4. Georgicorum, vt patet in his carminibus.

Nunc age, naturas apibus quas Iuppiter ipse

Addidit, expediam: pro qua mercede canoros

Curetum sonitus, crepitantiaque æra secutæ,

Dictæo cæli Regem pauêre sub antro.

Sed illud magis mirum fortasse videbitur, quòd neque tamen certum est vbi educatus fuerit hic præclarus & illustris antiquorum deorum pater. Messenij enim apud se natum & educatum fuisse Iouem contendebant, cuius ostendebant apud se incunabula, & à Neda Ithomeque nutricibus, & à Curetibus seruatum fuisse affirmabant, vt ait Pausanias in rebus Messeniacis. Hanc ipsam de Iouis ortu contentionem ita attigit Callimachus in hymnis:

Ζεῦ, σὲ μὲν Ἰδαίοισιν ἐν οὔρεσί φασι γενέσθαι.

Ζεῦ, σὲ δ' ἐν Ἀρκαδίῃ. πότεροι πάτερ ἐψεύσαντο;

Iuppiter Idæis aiunt te in montibus ortum,

Iuppiter Arcadicis: vtri sunt falsa locuti?

Quod si nutricum varietatem perspiciamus, si modò vera est sententia Aetij medici clarissimi, quod ingenium & mores nutricum in lacte referuntur, nonne fera potius Iupiter quàm homo videbitur, qui tot brutorum lac suxerit, qui trucu-

culentiſſimas feras habuerit nutrices? qui ab apibus, à capris, ab vrſis fuerit educatus? atque quòd capræ lac hauſerit, ita Ouid.in.5.faſtorum libro ait:

Oleniæ ſurget ſidus pluuiale capellæ,
Quæ fuit in cunis officioſa Iouis.

Hanc Iouis capram idcirco nominauit Aratus in Phænomenis, vt eſt in eo carmine:

Ὠλενίην δέ μιν αἶγα Διὸς καλέουσ' ὑποφῆται.
Oleniam, Capramque Iouis dixere poetæ.

Atque de vrſis, quarum lac Iupiter ſuxerit, ita meminit idem Aratus in his:

Αρκτοι ἅμα τροχόωσι, τὸ δὴ καλέονται ἅμαξαι
Αἳ δή τοι κεφαλὰς μὲν ἐπ' ἰξύας αἰὲν ἔχουσιν
Ἀλλήλων· αἰεὶ δὲ κατωμάδιαι φορέονται,
Ημπαλιν εἰς ὤμους τετραμμέναι. εἰ ἐτεὸν δὴ,
Κρήτηθεν κεῖναι γὰρ Διὸς μεγάλου ἰότητι
Οὐρανὸν εἰσανέβησαν, ὅ μιν τότε κουρίζοντα
Δίκτῳ ἐν εὐώδει ὄρεος σχεδὸν Ἰδαίοιο
Αντρῳ ἐγκατέθεντο, καὶ ἔτρεφον εἰς ἐνιαυτὸν,
Δικταῖοι Κούρητες ὅτε Κρόνον ἐψεύδοντο.

Vrſæ vertuntur, quas dicunt nomine Plauſtrum.
Alternè quarum ſemper caput ilia tangit:
Inque humeros verſæ his pronis illæ vſque feruntur.
E Creta, ſi vera ferunt, conſcendere cælum
Conſilio meruere Iouis, quia cùm puer eſſet
Dicto in odorifero vicino collibus Idæ
Depoſuere Iouem quem nutriuere per annum.
Fallere Saturnum Curetes cùm potuere.

Hunc ipſum Iouem, quem Heſiodus in Theogonia hominum patrem atque Deorum appellauit, mortuum ac ſepultum fuiſſe apud Cretenſes ſermo vulgatus fuit: quamuis eam famam conetur fruſtra Callimachus refellere, vt patet in his carminibus.

καὶ γὰρ τάφον, ὦ ἄνα, σεῖο
Κρῆτες ἐτεκτήναντο, σὺ δ' οὐ θάνες, ἐσσὶ γὰρ αἰεί.

tum Rex magne ſepulchrum
Cretes ſtruxerant: es ſemper, viuis & vſque.

Quod ſi fatorum neceſſitati ſubjiciebantur, vti teſtatur Aeſchilus in Prometheo, ita inquiens:

πρ. Μοῖραι τρίμορφοι, μνήμονές τ' Ἐρινύες.

χορ. Τούτων ἄρ' ὁ Ζεὺς ἐστὶν ἀσθενέστερος.

Prom. *Parcæ triformes, & memores Erinnyes:*

Chor. *His ego cunctis Iupiter inpotentior.*

quo pacto Deus & pater, & Rex hominum ac Deorum dici poterat? Sed non hominum sermones tantùm, ac Deorum etiam ipsorum sententias de Ioue consideremus, hunc vel à Mercurio ipse finxit Plautus in procemio Amphitryonis mortalem appellari his verbis:

Mirari non est æquum sibi si prætimet:
Atque ego quoque & qui Iouis sum filius,
Contagione meæ matris metuo malum.
Etenim ille cuius huc iussu venio
Iupiter, non minus quàm nostrum quiuis formidat malum,
Humana matre natus, humano patre.

Quare si ipse natus est, vt cæteri homines, & mortuus & à mortalibus originem duxit, quo pacto sempiternus esse potuit? siquidem omnia quæ nascuntur, aliquando interire necesse est. At quo pacto Iupiter dictus est sempiternus? quia, vti dicetur, cùm de illo tractabimus, cùm gloriæ cupidus maximè fuerit, templaque sibi extrui vbique studuerit, fecit vulgaris opinio illorum qui magistratus & imperia admirantur vt summus Deus putaretur. quare postea nunc vim fatorum, nunc prouidentiam Dei, nunc Deum ipsum, quam mundi animam appellarunt nonnulli, nunc æthera, Iouem nuncuparunt: quæ cùm sempiterna sint, Iouem etiam putarunt sempiternum: sic, vbi pro vi diuina per aquas diffusa, Neptunus intelligitur, dicitur sempiternus, pro Vulcano igne, pro Venere naturalis procreandi libido, pro Cerere terræ feracitas. Nam si hoc pacto Dij antiquorum accipiantur, erunt sempiterni ex illorum sententia, qui mundum eiusque elementa sempiterna putarunt. sin eorum genealogiam inuestigemus, omnes fuerunt mortales, & ab hominibus procreati, vt patebit postea. Atqui absurdum fuit hominum nominibus res sempiternas appellare, diuinæque prouidentiæ splendorem sub his humanis velare integumentis, quippe cum minimè conueniat res admirabiles horum profanorum nominum colluuione inquinare. At quia viderent sapientes animos multitudinis apertis rationibus ad eruditionem non posse adduci, horum figmentorum suauitate illos ad se allexerunt, quæ sola caussa fuit, cur tot postea fabulæ sint inuentæ.

De sa-

De sacrificiis superiorum Deorum. CAP. IX.

VT autem pateat elementorum, rerumque naturalium virtutes, & vires dæmonum eorum qui in iis inhabitarent, qui Dij à multitudine imperitorum fuerunt existimati, his nominibus vocatas fuisse à sapientibus: non erit absurdum si genera sacrificiorum Diis singulis attributorum breuiter explicauero, quippe cùm multa sacrorum genera fuerint ab antiquis pro singulorum Deorum natura instituta, & victimæ variæ, & varia suffimentorum ratio, & non idem habitus sacrificantium. Neque enim omnibus molæ offerebantur, neque omnibus accendebantur lumina, neque sacra fiebant semper super sublimibus aris, neque semper per diem. Diuersa denique pro singularum nationum more, pro varietate temporum, pro creditorum Deorum natura, sacrificia vbique offerebantur: quod alia cœlestibus, alia terrestribus, alia aquaticis, alia Diis inferis conueniebant, quorum alia priuatim, alia fiebant publicè. Primùm igitur omnium scire conuenit non solùm in animalibus, aut in plantis, ad vires, bonitatemque singulorum plurimum conferre ciborum vim, aerisque temperiem, sed etiam in illis dæmonibus, quibus plenum esse hoc vniuersum, quod intuemur, tradiderunt sapientes. Qui enim in obscuris cauernis habitant, multum sunt magis & immites & feri, & crassiore quadam materia, quippe quæ proprius ad corpus accedat, sicuti testatur Psellus in iis libris quos scripsit de Dæmonibus, quàm illi sint dæmones qui regionem ignis vel aeris incolunt: quod accidit ob habitationis naturam ac vim syderum. Quid enim mirum est astra in his plurimum posse, cùm & metallis, & durissimis lapidibus, & plantis dominari putentur? Aut quis nesciat alia metalla Soli, alia Lunæ, alia Veneri, alia Mercurio, alia aliis astris, propter quasdam proprietates ac similitudines, quod aliis etiam contingit corporibus esse attributas? omnem igitur vim sacrorum, omnemque Deorum ritè expiandorum rationem in cognoscenda dæmonum natura consistere arbitrabantur. Quare cùm cœlestia corpora ignea esse crederent, quæ opinio non solùm fuit Anaxagoræ & Empedoclis, sed multorum etiam aliorum philosophorum, in horum sacrificiis & lumina, & figuras, & multa ad visum spectantia addiderunt, quorum aræ sublimes struebantur, super quibus accendebantur lumina, & victimæ cæsæ imponebantur. Cùm igitur

ſacra fiebant ſuperis, ac Ioui præcipuè, aræ in ſublimibus locis extruebantur, vt inquit Melanthes in lib. de ſacrificiis hoc pacto : πᾶν ὄρος τοῦ Διὸς ὄρος ὀνομάζεται, ἐπεὶ ἔθος ἦν τοῖς παλαιοῖς, ὑψίστῳ ὄντι τῷ Θεῷ, ἐν ὕψει θυσίας ποιεῖσθαι. *Omnis autem mons Iouis mons appellatur, quoniam mos fuit antiquorum, vt altißimo Deo exiſtenti in loco ſublimi ſacrificarent.* Sic etiam è Iouis ipſius oraculo ſacra fiunt in montibus apud Apollonium in lib. 2. Argonaut.

Καὶ βωμὸν ποίησε μέγαν Διὸς ἰκμαίοιο,
Ἱερά τ' εὖ ἔρρεξεν ἐν οὔρεσιν ἀστέρι κείνῳ
Σειρίῳ, αὐτῷ τε Κρονίδῃ Διΐ. τοῖο δ' ἕκητι
Ingentem Iouis humentis tunc extruit aram,
Et ſacra imponit in montibus : hîc quoque ſacra
Sirius accepit: ſic Iuppiter ipſe volebat.

& vt eſt apud Herodotum in Clio, quem locum citaui, cùm de diis variarum gentium loquerer. Quin etiam & Apollini aram in littore erexerunt Argonautæ, atque cùm mons ibi nullus eſſet, ſublimem illam fecerunt, vt in his ait idem poeta.

Τῷ δ' ῥέζομεν οἷα πάρεστι,
Βωμὸν ἀναστήσαντες ἐπάκτιον.
Iuſtaque ſoluentes in primo ereximus aram
Littore ſublimem.

Huius rei vel illud argumento eſt, quod etiam apud Latinos altare, quaſi alta area, vocatum fuit. Erat præterea illa templorum erigendorum conſuetudo, vt non modò ſublimia & ampla extruerentur, ſed etiam quæ orientem ſolem ſtatim exciperent, vt ait Plutarchus in Numa Pompilio, neque vlla re impedirentur, ſed forent vndique libera, & minimè occupata, vt teſtatur Promachidas Heracleota, atque Dionyſius Thrax his verbis in lib. 3. diæreſeon, οἱ γὰρ ναοὶ τῶν παλαιῶν καὶ τὸν ἥλιον ἐκφύσαντα εὐθὺς ὑποδέχεσθαι εἰώθεσαν, καὶ τοῦ φωτὸς εὐθὺς ἐμπιμπλᾶσθαι τῶν θυρῶν ἀναπεπταμένων, ὅπου καὶ τὰ ἱερὰ ἔρρεξαν. *Antiquorum enim templa exorientem ſolem ſtatim excipere ſolebant, & ſtatim orto lumine feneſtris ac foribus patefactis repleri, vbi ſacrificia fiebant.* Neque illud ſane prætermittendum duxerim, quòd voluerunt antiqui genera etiam ædificiorum, Deorum illorum naturæ, quibus dicabantur, plurimum conuenire. Nam Ioui, Marti, Herculi non niſi Doricum : Baccho, Apollini, Dianæ, Ionicum: Corinthiacum virgini Veſtæ conuenire præcipuè creditum eſt : quamuis aliquando omnibus

bus his generibus in eodem templo vtebantur. Nam in delubro Aleæ Mineruæ, cuius architectus fuit Scopas Parius apud Tegeatas, cum triplex esset columnarum ordo, primus ordo, qui ingredientibus sese offerebat, erat Dorici operis: secundus Corinthiaci: tertius qui iuxta templum fuit, erat Ionico artificio elaboratus. Istud autem fiebat cũ delubra essent Diis variis consecrata: vel cum Diis illis essent dicata, quorum multiplex esset facultas, & ad mares ac fœminas elementa spectarent. Nam cum Ioui Olympio apud Eleos templum esset erectum Dorica exædificatione, cuius in exteriore parte columnæ cum Doricis epistyliis ostendebantur, tum Iunonis etiam templum triphyliæ, quod fuit ab Oxylo artifice erectum, cum operis figura Dorica extructum fuit, columnis eiusdem artificij circumquaque illud ambientibus ad explicandam credo maximam vim aeris, & ad significandum quod Iuno Iouis esset soror, aer scilicet ab ignis natura longo interuallo in suprema parte dissentiens: atqui extruebantur ita ipsa templa, vt apertis fenestris statim ortum solem exciperent, sicuti testatur Possidippus epigrammatum poeta in his carminibus:

Ημ δ' ἀειρόμενοι πρῶτον λάβον ἠελίου φῶς
Ναοὶ Λητοΐδου καὶ Ἡφαίστοιο θεοῖο.
Vulcani ac Phœbi radios cepere priores
Surgentis Solis foribus delubra recłusis.

Non inscite itaque Virg. lib. 12. Æneidos sacrificantes inducit ad solem orientem conuerti, cùm ita inquiat:

Illi ad surgentem conuersi lumina solem.

Erat præterea consuetudo vt diis superis manè sacra fierent sole oriente, sicuti vita defunctis & inferis occidente sole: velut ait Callixenus Rhodius in iis quæ scripsit de Alexandria hoc pacto: *τοῖς μὲν οὖν κατοιχομένοις περὶ τὰς ἡλίου δυσμὰς ἐναγίζομεν· τοῖς δὲ οὐρανίδαις ὑπὸ τὴν ἕω τοῦ ἡλίου ἀνατέλλοντος ἱερουργοῦμεν.* *vita defunctis fanè circa occasum Solis parentamus; ac cælestibus diis auroræ tempore sub exortum Solis sacrificamus*, Coronabantur autem in ipsis sacrificiis & victimæ, & altaria, & homines sacrificantes, vt testantur hæc carmina oraculi Delphici, quæ sunt in oratione Demosthenis contra Midiam.

Αὐδῶ Ἐρεχθείδαισιν ὅσοι Πανδίονος ἄστυ
Ναίετε καὶ πατρίοισι νόμοις ἰθύνεθ' ἑορτάς,
Μεμνῆσθαι Βάκχοιο καὶ εὐρυχόρους κατ' ἀγυιὰς

Ιστάτω σ᾽ ἐρεχθειδῶν Βρομίῳ χάριν ἄμμιγα πάντας,
Καὶ κνισᾶν βωμοῖσι κάρη στεφάνοις πυκάσαντας.
Impero Erechthidis vobis Pandionis vrbem
Qui colitis, patrio & facitis solennia ritu,
Vt memores Bacchi sitis, lateque per vrbem
Primitias Bromio cuncti statuatis: & iidem
Soluatis grates passim fumantibus aris
Tempora sacrata redimiti ritè coronis.

Quod etiam significauit idem Demosthenes in oratione contra Neæram seruari in aliorum Deorum sacrificiis in his: ἁγιστεύω, καί εἰμι καθαρὰ καὶ ἁγνὴ ἀπό τε τῶν ἄλλων τῶν οὐ καθαρευόντων, καὶ ἀπ᾽ ἀνδρὸς συνουσίας. *sum enim pudica, & pura & casta ab aliis puritati aduersantibus & à viri congressu.* Et quoniam aliæ arbores diis aliis fuerunt consecratæ, idcirco diis variis sacrificaturi sacerdotes variis coronis ornabantur: vt pote Dionysiacis myrto, vt ait Timachidas in libro de Coronis. & Aristoph. in Ranis, in his attigit.

Πολύκαρπον μὲν τινάσσων
Ἀμφὶ κρατὶ σῷ βρύοντα
Στέφανον μύρτων.
Fructiferam quidem quatiens
Circa caput tuum virentem
Coronam myrtorum.

At in Cerealibus quercu coronabantur, ad perpetuam accepti ab illa Dea beneficij memoriam: vt significauit in his Virgilius in primo lib. Georgicorum,

neque antè
Falcem maturis quisquam supponat aristis
Quàm Cereri torta redimitus tempora quercu
Det motus incompositos, & carmina dicat. (Ænid.

In sacris Herculis Populo coronabantur vt testatur idē lib. 8.

Populeit adsunt euincti tempora ramis.

In sacrificiis Apollinis lauro coronabantur, vt ait Apollonius lib. 2. Argon.

Ξανθὰ δ᾽ ἐρεψάμενοι δάφνῃ καθύπερθε μέτωπα;
Flauaque sunt viridi redimiti tempora lauro.

Scriptum reliquit Andrætas Tenedius in nauigatione Popōtidis antiquos triplici ordine coronandi vsos fuisse in sacris: quem locum etiam declarauit enarrator Apollonij, cùm alij capiti superius coronas imponerent, alij ad tempora vsque deprimerent, alij ad collum vsque detraherent, verùm non

solùm coronabantur sacerdotes in sacris, aut sacrificantes, sed etiam vasa quibus vtebantur, & victimæ quæ fuerant immolandæ, quibus coronæ circa collum apponebantur, earumque cornua inaurabantur, ac vittis coloribus Diis quibusque gratis innectebantur, vt illud est Ouid. lib. 7. Metamorph.

feriuntque secures
Colla torosa boum vinctorum cornua vittis.

Quòd autem vasa etiam coronarentur, ita testatus est Virgil. lib. 3. Aeneid.

Tum pater Anchises magnum cratera corona
Induit, impleuitque mero diuosque vocauit

Neque verò victimę quæuis eligebantur in sacrificia, sed quę præstantiores essent, multo antè reseruabantur: quare cùm è grege deligerentur, egregiæ victimæ dictæ sunt: at cùm eximerentur ex armentis, quibus notæ inurerentur sacræ, eximię. Nam trifariam armenta diuidebant antiqui, cùm aliam partem destinarent fœturæ, aliam laboribus, aliam reseruarent ad altaria, vt innuit Virg. lib. 3. Georg.

Continuoque notas & nomina gentis inurunt:
Et quos aut pecori malint summittere habendo.
Aut aris seruare sacris, aut scindere terram

Erant autem singulari diligentia delectæ victimæ quæ Deorum sacrificiis dicabantur, non solùm ob eximiam pulchritudinem, sed etiam ob puritatem coloris, cùm diuersi omnino rejicerentur, neque liceret mutilam, aut aliqua corporis parte carentem victimam ad aram adducere. atque hanc diligentiam ita breuiter attigit Lucianus in dialogo de sacrificiis: ἀλλ' οἵ γε θύοντες στεφανώσαντες τὸ ζῶον καὶ πολύ γε πρότερον ἐξετάσαντες εἰ ἐντελὲς εἴη, ἵνα μηδὲ τῶν ἀχρήστων τι κατασφάττωσι προσάγουσι τῷ βωμῷ. *enimuero sacrificantes victimam coronant, multoque prius studio perquirunt, num perfecta sit, ne quid inutile iugulent, atque ad aram deducant.* Deinde vestes sacerdotum puras, neque vlla macula inquinatas conuenire putarunt. quod ita innuit Virg. lib. 12.

Puraque in veste sacerdos
Setigeræ fœtum suis, intonsamque bidentem
Attulit admouitque pecus flagrantibus aris,

Nam neque laboribus assuetas victimas, neque illas ex quibus aliqua vtilitas capta fuisset, Diis conuenire arbitrabantur. Deinde aliis diis alius coloris vestes magis erant

idoneæ : nam Diis inferis atræ vestes cœlestibus purpureæ, vt ait Mænander in libro de Mysteriis, conueniebant: quibusdam verò albæ, vt sacrificiis Cereris, sicut testatur Ouid. lib. 10.

Festa piæ Cereri celebrabant annua matres,
Illa quibus niuea velatæ corpora veste
Primitias frugum dant spicea certa suarum.

& lib. 4. Fast.

Alba decent Cererem, vestes Cerealibus albas
Sumite nunc pulli velleris vsus abest.

Deinde diis aliis fœminæ victimæ tantùm, aliis soli mares immolabantur. in omnibusque sacrificiis committebatur piaculum, si quis cæde pollutus, vel alio flagitio, ad aras accessisset, minimeque grata erant sacrificia, quæ ab impuris manibus sceleratorum hominum offerebantur. Idcirco per nouem dies noctesque saltem oportebat ab omni libidine sacerdotes, aut mulieres æditvas, aut initiaturas abstinere, vt est in his:

Perque nouem noctes Venerem, tactusque virorum.
In vetitis memorant.

Sic & Cybeles sacerdotes membrum genitale sibi quodam lapide abscindebant, vt casti viuerent. & Athenis alij bibebant cicutam, vt vim membri genitalis amitterent, & mulieres præterea initiaturæ sibi lectos è viticis foliis substernebant, vt refrænarent libidinem. quare iure scripsit Demosthenes in oratione contra Timocratem hæc de præsidibus sacrorum: ἐγὼ μὲν γε ἡγοῦμαι δεῖν τὸν εἰς ἱερὰ εἰσιόντα, καὶ χερνίβων, καὶ κανῶν ἁψόμενον, καὶ τῆς πρὸς θεοὺς ἐπιμελείας προστάτην ἐσόμενον, οὐχὶ προειρημένων ταυτὸν ἡμερῶν ἀριθμὸν ἁγνεύειν, ἀλλὰ τὸν βίον ὅλον ἡγνευκέναι τοιούτων ἐπιτηδευμάτων. *ego sane sic existimo, eum qui ad sacra accedit, & res sacras sit tractaturus, aut res ad deos spectantes curaturus, oportere nō prædictum aut statutum dierum numerum esse castum, sed per vniuersum vitæ suæ cursum ab huiusmodi turpibus studiis abstinuisse.* Neque enim ad sacra accedere cuiquam licebat, nisi lotis manibus: quare & Æneas sacra attingere ita vel per summam pietatis oportunitatem recusat apud Virg. lib. 2.

Tu genitor cape sacra manu, patriosque Penates:
Me bello è tanto digressum, & cæde recenti
Attrectare nefas: donec me flumine viuo
Abluero.

Et Ho-

Et Homerus lib. ζ. Iliad.

Χερσὶ δ' ἀνίπτοισιν Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον
Ἅζομαι· οὐδέ πη ἔστι κελαινεφέϊ Κρονίωνι
Αἵματι καὶ λύθρῳ πεπαλαγμένον εὐχετάασθαι.

Non decet illotis manibus libare superno
Vina Ioui, pudor hoc prohibet fecisse: cruore
Turpatum me & cæde virûm diis fundere vota.

Existimabant enim antiqui eandem esse animi quam etiam corporis purgationem: vt cùm quis in flumine manus aut corpus abluisset post cædem, ille purus statim efficeretur: quare ita scribit Anticlides libro 74. redd-tuum: ἔθος γὰρ ἦν τοῖς παλαιοῖς, ὅπερ καὶ νῦν ἀκμάζει, ὅταν ἢ φόνον ἀνθρώπων, ἢ καὶ ἄλλας σφαγὰς ποιοῦσιν, ὕδατι ἀενάῳ τὰς χεῖρας ἀπονίπτειν εἰς τοῦ μιάσματος κάθαρσιν. *Erat enim mos antiquorum, qui nunc etiam seruatur, vt qui cædem hominum, vel aliorum animalium commisissent, perenni aqua manus abluerent, ad commißi piaculi lustrationem.* quare iussit Hesiodus nulli deorum sacra fieri oportere antequam manus lotæ fuerint manè, cùm ita scribat in operibus:

Μηδέποτ' ἐξ ἠοῦς Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον
Χερσὶν ἀνίπτοισιν, μηδ' ἄλλοις ἀθανάτοισι.

Nunquam vina Ioui, superisue rubentia libes,
Antè manus fluuij quàm pura laueris vndâ.

Nam cum purus sit Deus, & ab omni prorsus sorde immunis, non conuenire crediderunt illi ministro qui ad eius altare accederet, manus, aut aliquam corporis partem habere inquinatam aut impuram. Quare si quis neglecta purgatione ad sacrificia accessisset, illius preces deos neque audire neque respicere arbitrabantur. Erat præterea non parua diligentia in eligendis lignis, quæ conuenirent singulis sacrorum generibus: quoniam non ex quibusvis lignis ignis accendebatur, sed ex lignis in legibus sacrificiorum nominatis. Sic in sacris Bacchi antiquitus nulla ligna, nisi oporobasilidis, aut phibaleæ ficus, aut viticis cum foliis vitium vrebantur, vt ait Hegemon lib. 2. Georgicorum. In sacris Veneris myrtus vrebatur. at apud Sicyonios ignis non fiebat nisi è lignis iuniperi, quibus folia addebantur pæderotis, vt ait Pausan. in Corinthiacis. In Iouis sacris ilicis ligna, in Martis fraxinorum, in sacris Herculis albæ populi, cerri, aut æsculi, aut corni, vt scriptum est ab Ephoro lib. 2.

de Ponderibus Asiæ, & ab Epigene in Heroina. Sunt autem huic rei argumento illa quæ scripta sunt à Timæo Siculo in libro secundo historiarum in hunc modum, μετὰ τὴν Τροίας ἅλωσιν πολλοὶ τῶν Λοκρῶν περὶ τὰς Γηρέας ναυαγήσαντες ἀπηρεθήσαν· οἱ δὲ λοιποὶ σὺν Αἴαντι μόλις εἰς Λοκρίδα διεσώθησαν. φθορᾶς δὲ καὶ λοιμοῦ τὴν χώραν αὐτῶν μετὰ τὸ τρίτον ἔτος ἐχόντων, διὰ τὴν μῖξιν ἀθέμιτον Αἴαντος τῇ Κασσάνδρᾳ, ἔχρησεν ὁ Θεὸς δεῖν εἰς ἔτη χίλια τὴν Ἀθηνᾶν τὴν ἐν Ἰλίῳ ἱλάσκεσθαι, πέμποντας δύο παρθένους ἐπὶ κλήρου καὶ λαχήσει. καὶ μετὰ ταῦτα ἔθος ἦν τοῖς Τρωσὶ πεμπομένας περὶ πάντα τόπον καταχεῖν, καὶ ἀναιρεῖν, καὶ τοῖς ἀκάρποις καὶ ἀγρίοις τῶν ξύλων καίειν. ὅπερ ἐποίουν μέχρι τοῦ Φωκικοῦ πολέμου· τότε γὰρ ἐπαύσαντο ταύτης τῆς θυσίας, μᾶλλον δὲ ἀσεβείας. *Post captam Troiam multi ex Locris naufragium iuxta Gereas passi perierunt: reliqui verò cùm Aiace per summas difficultates in Locridem tandem euaserunt. At verò anno deinde tertio cùm fames & pestilentia eorum regionem inuasisset, quia neglecta religione Aiax cum Cassandra rem illegitimè habuisset, responsum est redditum ab oraculo, oportere per mille annos placare Palladem Troianam, duas virgines è suis quotannis sortitos Troiam mittentes. Mansit postmodo illa consuetudo Troianis, vt missas virgines obuiy caperent ac iugularent, quas postea sterilibus & agrestibus lignis comburerent, qui ritus ad belli Phocensis vsque tempora perdurauit. Tunc enim immunitatem eius sacrificij, vel potiùs eius impietatis Locrenses obtinuerunt.* Est autem illud argumento, quod summam diligentiam adhiberent antiqui in eligendis lignis ad sacrificia, quòd cùm æditiuis, auguribus, fæcialibus, interpretibus, lignatores etiam vocati præerant sacrificiis, quibus id tantùm curæ erat, vt legitima ligna pararentur, & concinnè igni imponerentur. nam nisi omnia seruarentur legitima in sacrificiis, publicæ inde calamitates oriebantur, cuius rei vel illud est argumento, quod si quis in Iouis Lycæi templum, aut etiam in aream, minimè peractis priùs lustrationibus legitimis, ingressus fuisset, intra annum omnino mori necesse erat. vt scripsit Hegesander lib. 17. & Pausan. in Arcadicis iccirco scriptum est à Pausan. in prioribus Eliacis, in Iouis Olympij fano, vbi magistratus nigro ariete faciebant, neque vlla portio victimæ dabatur vati, sed collum tantùm lignatori more maiorum, mandatum fuisse negotium lignatori vt ad sacrorum vsum ligna certo precio daret, vel publicè ciuitatibus, vel priuatim cuilibet, quæ non erant ex alia arbore, quàm ex alba populo, qui honor habitus est

arbo-

arbori, quòd eam Hercules è Thesprotide primus in Græciam portauit, quam ad fluuium Acherunten Thesprotidis reperit, cuius etiam lignis victimarum femora cremauit. Dicebantur esse in Lydiis Persicis cognomento vocatis vrbes duæ, Hypæpæ & Hyerocæsarea, in quibus vtrisque templum erat amplissimum cum cellis & aris, super quibus erat cinis longè diuerso colore à cinere communi. Huc ingressus sacerdos lingua Græcis ignota aris ligna imponebat, caput tiara velabat, implorabat Dei ignoti cognomen: cùm recitasset carmen ex libro lingua planè ignota Græcis ac perorasset, sponte sua è lignis, nullo igne admoto, purissima flamma omnibus procul absistentibus emicabat, vt ait Theagenes in libro de Diis, & Pausanias in prioribus Eliacis. Tanta diligentia & in purgationibus, & in omni sacrificiorum ratione vti oportebat. Summæ præterea obseruantiæ & reuerentiæ deorum templa fuerunt apud maiores. nam si quis supplex ad aras deorum confugisset, eum inde diuellere per religionem non licebat, vt scribitur à Pausania in Achaicis. quare cùm Atheniensium magistratus in eos sæuijssent, qui cum Cydone in arcem Mineruæ confugerant, & ipsi, & omnes eorum posteri violatæ religionis Mineruæ pœnas dederunt. Sic Lacedæmonij cùm violassent eos qui supplices in templum Neptuni confugerant, tam ingentibus tamque crebris terræ motibus Sparta concussa est, vt nulla prope domus expers tantæ ruinæ fuerit. atque longum esset calamitates eorum memorare qui propter neglectam vel falsam antiquorum religionem in summum capitis discrimen inciderunt. Erant præterea nonnullis in ciuitatibus quædam familiæ, quæ solæ nonnullorum deorum sacris initiarentur, sicut Herculi Pinarij, vt est apud Virgil. lib 8. At Cereris sacris apud Athenienses soli initiabantur Eumolpidæ, quia primus Eumolpus illa sacra celebrarit, vt testatur Acelodorus his verbis: κατοικῆσαι δὲ τὴν Ἐλευσῖνα ἱστοροῦσι, πρῶτον μὲν τοὺς αὐτόχθονας, εἶτα Θρᾶκας τοὺς μετ' Εὐμόλπου παραγενομένους πρὸς βοήθειαν, εἰς τὸν κατ' Ἐρεχθέως πόλεμον. τινὲς δέ φασι καὶ τὸν Εὔμολπον εὑρεῖν τὴν μύησιν τὴν συντελουμένην κατ' ἐνιαυτὸν ἐν Ἐλευσῖνι, Δήμητρι καὶ Κόρῃ. *Habitasse in Eleusine prius indigenas narrant, at deinde Thraces, qui cum Eumolpo suppetias tulerunt per bellum quod fuit cum Erechtheo. at alij inquiunt, Eumolpum inuenisse sacrificia quæ fiunt anniuersaria in Eleusine*

Cereri & Proserpinæ. Androtio verò lib. 2. de sacrificiis non eum Eumolpum, inquit illa sacrificia inuenisse, sed alium Eumolpum, qui fuit quintus à primo, qui pugnauit aduersus Erechtheum. sic enim inquit: Εὐμόλπου γὰρ γενέσθαι κήρυκα, τοῦ δὲ Εὔμολπον, τοῦ δὲ Ἀντίφημον, τοῦ δὲ Μουσαῖον τὸν ποιητὴν, τοῦ δὲ Εὔμολπον τὸν καταδείξαντα τὴν μύησιν καὶ ἱεροφάντην γεγονότα. *Nam Eumolpum fuisse præconem, ex quo nascitur Eumolpus, ex hoc Antiphemus, ex hoc Musæus poëta, ex hoc Eumolpus, qui ritum sacrorum demonstrauit, atque functus fuit sacerdotio.* Erat illa præterea consuetudo vt victimæ inauratis cornibus ad aras candidæ adducerentur, vt testatur Valerius Flaccus in primo Argonauticorum:

Dabit auratis & cornibus igni
Colla pater, niueique greges altaria cingent.

Neque parua adhibebatur præterea diligentia in obseruandis victimis, vbi ad aras adductæ fuissent, an libenter astarent: nam si reluctarentur, remouebantur ab aris, quia diis minimè gratæ esse putabantur. quare ita scripsit Virgil. lib. 2. Georg.

Et ductus cornu stabit sacer hircus ad aram.

Experiebantur præterea voluntatem victimarum per molarum inspersiones, cùm illis & cultri & victimarum tergora conspergerentur, & cultrum obliquum à fronte ad caudam ante immolationem deducere solebant, quod innuit Virgil. lib. 12.

Dant fruges manibus salsas, & tempora ferro
Summa notant pecudum.

Enimuerò tantum erat in obseruandis victimis studium, vt non sufficere videretur si quietæ ad aram astitissent, nisi etiam annuerent sacrificiis, vt ait Myrti. lib. 2. rerum Lesbicarum his verbis: οἱ μὲν οὖν ἱερεῖς τὸ ὕδωρ εἰώθασιν ἐμβαλεῖν εἰς τὸ οὖς τοῦ ἱερείου ὡς ἐπινεύῃ τῆς τελετῆς. *Nam sanè sacerdotes aquam infundere in aurem victimæ consueuerunt, vt illa annuat illis sacrificiis.* Erant aquæ præterea propriæ singulis sacrificiis magis aptæ creditæ. nam in sacris & in nuptiis Athenis nulla aqua, nisi Callirhoes fontis vti mos fuit. In Delo aqua templi nulla alia in re, nisi in sacris vti solebant, ac neque fluuiorum quidem cæterorum omnium aquæ omnibus sacrificiis aptæ putabantur: siquidem Ioui Olympio aqua Alphei grata fuit, vt in Arcadicis rebus testatur Pausanias. At Amphiarai fontis

vocati,

vocati, qui erat in Oropiorum agro, Amphiarai & Apollinis templo proximus aqua neque ad lustrandum, neque ad lauandas manus vti fas esse censebant. tanta erat antiquorum in rebus sacris ritè peragendis industria ac diligentia. Obseruabatur præterea ex institutis sacrificiorum vt ternarius numerus in sacris vsurparetur: nam, vt scripsit Porphyrius in libro de sacrificiis, mos fuit antiquorum, vt cum floribus herbas & ramos arborum & animalia dæmonibus priùs offerrent, cùm essent altissimo Deo immolaturi: quod quidem ter faciebant, vt illi dæmones ipsi summo Deo vota ac preces hominum sacrificantium asportarent, quos Dei supremi nuntios esse arbitrabātur. His enim & gratias agebant pro impetratis à Deo beneficiis, & salubria precabantur, & hos venerabantur vt summi & excelsi illius Dei ministros. His ita obseruatis tum sacerdotes preces incipiebant ac paucis præmissis vinum inter cornua victimarum effundebant, vt innuit Ouidius lib. 7. Metamorph.

Admoti quoties templis tum vota sacerdos
Concipit & fundit purum inter cornua vinum.

Atque Virgil. non solùm sacerdotes, sed illos etiam quorum ergo sacra fiebant, vinum inter cornua fundere solitos ait lib. 4. Aeneid.

Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido,
Candentis vaccæ media inter cornua fudit.

Deinde paucis interiectis precibus farina hordei cum sale permisto primùm in tergus victimæ spargebatur, quæ ista de causa tenui aqua, tanquam leui imbre, fuerat à ministro perfusa, atque illæ molæ dicebantur: quas Græci οὐλοχύτας vocarunt, cùm sit οὐλὴ hordeum χέω fundo. Vbi igitur ita conspersæ victimæ aliquandiu stetissent, dum preces à sacerdotibus, sacrorumque præfectis agerentur, cultri ad eas iugulandas aut secures parabantur, & hydria aqua plena ad lauandas manus ministrorum. Deinde post nonnullas precationes aliam molarum partem cum villis è fronte victimæ euulsis in ignem super aram tunc accensum conjiciebant, quæ prima libamina vocabantur. hoc ita significauit Homerus lib. 3. Odyss.

χέρνιβά τ' οὐλοχύτας τε κατήρχετο, πολλὰ δ' Ἀθήνῃ
εὔχετ' ἀπαρχόμενος κεφαλῆς τρίχας ἐν πυρὶ βάλλων.

Pallada, dat flammæ euulsos de vertice villos.

atque postea idem poeta libro etiam ξ.

Ἀλλ' ὅγ' ἀπαρχόμενος κεφαλῆς τρίχας ἐν πυρὶ βάλλει
Ἀργιόδοντος ὑός, καὶ ἐπεύχετο πᾶσι θεοῖσι.
Verùm hic sacra ferens dat flammæ fortè suillos
E capite euulsos villos, Diuosque precatur.

Sic Virg. lib. 6. Aeneidos;

Et summas carpens media inter cornua setas,
Ignibus imponit sacris libamina prima.

Erat illa prætereà consuetudo, vt illi quorum causa fiebant sacrificia, altera manu cum precibus, dextra scilicet, aram tenerent: quem ritum ita attigit Virg. lib. 4. Aeneid.

Talibus orantem dictis, aramque tenentem.

Nec longo sanè interuallo peractis quibusdam precationibus victimas securi pecutiebant, vt patet ex lib. 3. Odyss. vbi hæc sunt carmina:

Πέλεκυν δὲ Νεοπτόλεμος θρασυμήδης
Ὀξὺν ἔχων χειρὶ παρίστατο βοῦν ἐπικόψων.
Sumpta Neoptolemo est audaci deinde securis,
Ille bouem cæsurus erat quo proximus aræ.

Atque si sacra fiebant superis, nulla ratio sanguinis habebãtur. Enimuero hunc fuisse ritum sacrorum apud Romanos etiam, eaque in sacris seruari quæ diximus, ita summatim complexus fuit Dion. Halicarnass. lib. 7. rerum antiquarum συντελεσθείσης δὲ τῆς πομπῆς ἐβουθύτουν εὐθὺς οἱ ὕπατοι, καὶ τῶν ἱερέων οἷς ὅσιον καὶ τῶν θυηπόλων, τρόπος ὁ αὐτὸς ἦν τῷ παρ' ἡμῖν χερνιψάμενοί τε γὰρ αὐτοί, καὶ τὰ ἱερὰ καθαρῷ περιαγνίσαντες ὕδατι. καὶ Δήμητρος καρποὺς ἐπιρράναντες αὐτῶν ταῖς κεφαλαῖς, ἔπειτα κατευξάμενοι, θύειν τότε τοῖς ὑπηρέταις αὐτὰ ἐκέλευον, τῶν δ' οἱ μὲν ἑστῶτος ἔτι τοῦ θύματος, σκυτάλῃ τοὺς κροτάφους ἔπαιον. οἱ δὲ πίπτοντος ὑπετίθεσαν τὰς σφαγίδας· καὶ μετὰ τοῦτο δείραντές τε καὶ μελίσαντες. ἀπαρχὰς ἐλάμβανον ἐξ ἑκάστου σπλάγχνου καὶ παντὸς ἄλλου μέλους ἃς ἀλφίτοις ἀναδεύσαντες ζέας προσέφερον τοῖς θύουσιν ἐπὶ κανῶν. οἱ δ' ἐπὶ τοὺς βωμοὺς ἐπιθέντες, ὑφῆπτον, καὶ προσέσπενδον οἶνον κατὰ τῶν ἁγιζομένων. *Vbi transacta fuisset pompa, consules statim boues immolabant, & ex sacerdotibus aut ministris cuicumque munus illud conuenire putaretur, erat idem qui est apud nos ritus. Nam manus ipsi lauantes, puraque aqua victimas lustrantes ac Cereris fructibus illarum capita spargentes, postea precati, iubent ministris illas mactare. Et iis verò alij stantis adhuc victimæ tempora scytale percutiebant; alij sub illã cadentẽ sigilla supposuerunt, ac postea corio nudantes,*

membratimque dissecantes è singulis intestinis primitias capiebant, cæterorumque membrorum: illas igitur farina hordei conspergentes in canistro ad sacrificantes afferebant. Illi super altare imponentes ignem accedebant, vinumque libantes in eas victimarum primitias effundebant. Hæc summatim à Dionysio. Adhibebantur & alia lumina in sacrificiis Deorum cœlestium præter ignem vrendis sacrificiis necessarium: per quæ significabant vim clarissimam deorum patere in rebus omnibus:atque per ipsa lumina puritatem etiam ipsorum deorum demonstrabant, ad quorum sacrificia non liceret,nisi puros accedere. Vbi igitur purgatæ & molis conspersæ, & dissectæ fuissent victimæ: antequam illarum membra incensis altaribus imponerentur, thus in flammas iniiciebatur, & in illud vinum è pateris in flammas in deorum honorem,quod ita innuit Ouid lib 13.Metam.

Thure dato flammis, vinoque in thura profuso,
Cæsarumque boum fibris de more crematis.

Postquam hæc egissent, elegissentque partes victimæ, quas diis offerrent, reliquas in conuiuia, quæ per omnes solennitates in honorem deorum fiebant, reseruabant. at illæ partes quæ electæ forent sacrificiis, vt ignem faciliùs admitterent, molis conspergebantur, sicut patet ex lib.8. Apollon.

Ἀγκαῖος δ' ἑτέροιο κατὰ πλατὺ αὐχένα κόψας
Χαλκείῳ πελέκει κρατεροὺς διέκερσε τένοντας.
Ἤριπε δ' ἀμφοτέροισιν ἐρειπόμενος κεράεσσιν.
Τοὺς δ' ἕταροι σφάξαν τε θοῶς, δεῖράν τε βοείας,
Κόπτον δαιτρεύοντες, καὶ ἱερὰ μῆρ' ἐτάμοντο.
Κὰδ δ' ἄμυδις τάγε πάντα καλύψαντες πύκα δημῷ,
Καῖον ἐπὶ σχίζῃσιν. ὁ δ' ἀκρήτους χέε λοιβὰς
Αἰσονίδης.

Tum bouis alterius percußit colla securi
Aerea ibi Ancæus, fortes neruosque secidit.
Prolapsus ceciditque ingens in cornua humi bos.
Hos socij iugulare citi, his & tergora costis
Diripere: & coxas, & cædere singula membra:
Hunc adipe & tegere. & sacris imponere flammis
Aesonides, atque inde molas conspergere salsas.

Cùm ignis postea exarsisset vt etiam magis extolleretur,supra hæc vinum effundebant. sicut ait Hom.1. Iliad.

Καῖε δ' ἐπὶ σχίζῃς ὁ γέρων, ἐπὶ δ' αἴθοπα οἶνον
Λεῖβε.

Vssit ligna super senior : tum munere Bacchi
Libauit, fuditque merum.

In sacrificiis illorum Deorũ qui aerij putabantur, præter ignẽ cantilenas etiam addiderunt, cũ illos harmonia delectari arbitrarentur, atque Dei huiusmodi credebantur omnes illi dæmones qui à terra & ab aqua omnem regionem vsque ad locum stellarum supremum gubernarent. Nam ad trigenta millia dæmonum esse scribit Hesiodus, qui Iouis sint ministri, & obseruent quæ fiant à singulis hominibus: ita nihil quod Deo cognitum non sit, esse existimarunt. Sic enim inquit:

Τρὶς γὰρ μύριοί εἰσιν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ
Ἀθάνατοι Ζηνὸς φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων.
Οἵ ῥα φυλάσσουσίν τε δίκας καὶ σχέτλια ἔργα,
Ἠέρα ἑσσάμενοι, πάντῃ φοιτῶντες ἐπ' αἶαν.

Millia triginta terras habitantia Diuûm
Sunt Iouis : hi obseruant hominum mortalia facta.
Obseruant pariter peragrantes fasque nefasque,
Aeris induti velamine.

At Iamblicus & Trismegistus, & Psellus, & reliquorum sapientum complures non solùm triginta millia dæmonum esse censuerunt : sed vniuersum aera & cœlos plenos esse dæmonibus crediderunt, qui latè per aera vagarentur, & ad nidores sacrificiorum accurrerent. His igitur dæmonibus aereis cùm sacra fierent, præter lumina, & nidores cæsarum victimarum, cantus etiam, & odores multos, & thus adhibebant, vt testatur id Virg. lib. 3. Aeneid.

Iunoni Argiuæ iussos adolemus honores.

sic lib. 5. *Farre pio, & plena supplex veneratur acerra.*

Idcirco Medea vtpote venefica, sacrorum rituum peritissima, cùm ventis sacrificaret apud Apollonium Rhodium libr. 4. maximè odorifera ac suauia offert sacrificia, vt est in his:

Τοῖα παραιφαμένη θελκτήρια φάρμακ' ἔπασσεν
Αἰθέρι καὶ πνοιῇσι, τάκεν καὶ ἄπωθεν ἰόντα
Ἄγριον ἠλιβάτοιο κατ' οὔρεος ἤγαγε θῆρα.

Tantum effata leues mulcentia pharmaca ventos,
Aetheraque inspersit: procul illa è montibus altis
Deduxere feram syluestrem, quo illa cupiuit.

& Hom. lib. 1. Iliadis pro depellenda pestilentia nidores victimari Apollini etiam obtulit in his:

Αἴκεν πως ἀρνῶν κνίσσης αἰγῶν τε τελείων.

Βέλεται αἴ πώς, ἡμῖν ἀπὸ λοιγὸν ἀμῦναι.

Si vult caprarum si vult nidoribus ille
Obuius agnorum fieri, ac depellere pestem.

Et quoniam cantus, & harmonia, musicorumque instrumentorum soni non sine quadam voluptate aera permouent: illa de causa cantu etiam delectari illi dæmones crediti sunt: quare vt ait ibid. Hom.

Οἱ δὲ πανημέριοι μολπῇ θεὸν ἱλάσκοντο
Καλὸν ἀείδοντες παιήονα κοῦροι ἀχαιῶν,
Μέλποντες ἑκάεργον, ὁ δὲ φρένα τέρπετ' ἀκούων.
Phœbeas iras placabant carmine Graij
Per luces totas pulchrum pæana canentes,
Cantantes Phœbum: huic mulcebant gaudia pectus.

Sic in sacris matris deûm, vt nonnullorum deorum, addebantur etiam musica instrumenta. quare inquit Ouid. in lib. primo de Ponto:

Ante Deûm matrem cornu tibicen adunco
Cùm canit, exiguæ quis stipis æra neget?

Istud autem efficere putabantur, vt tibiis vterentur in sacris, quo animi præsentium hominum diuerterentur à priuatis cogitationibus ad deorum immortalium reuerentiam, quia nescio quid diuinum imprimit in animis nostris vis musica. Ioui, cùm mens illa suprema diuina credebatur, non adhibebantur nisi lumina in sacrificiis: at cùm Iupiter pars esset summa aeris, tunc adhibebantur musica instrumenta, vt cæterorum deorum sacris nonnullorum, quippe cùm simulatis sacrificiis etiam paruus per illorum strepitum paternæ crudelitati dicatur fuisse surreptus. In antiquis huius sacrificiis strophe & antistrophe moduli canebantur ad imitationem motuum stellarum, vt ait Aristoxenus in libro primo de foraminibus tibiarum, & Bito in libro quem scripsit ad Attalum de musicis instrumentis. Nam modò huc, modò illuc inter illa sacra saltantes voluebantur: atque per strophen motum primum huius vniuersi, per antistrophen, proprias singularum planetarum motiones significabant. Erant autem cantilenæ in sacris nihil aliud quàm commemorationes eorum beneficiorum quæ Dij ipsi in homines benignè contulerant, cum virium ipsorum deorum, & clementiæ & liberalitatis amplificatione, & cum precibus vt benigni ac faciles precantibus acce-

derent, vt ait Philochorus in lib. de sacrificiis, vt significant hymni Orphei, & iubet omnis ratio conscribendorum hymnorum: quale est id Apol.lib.2.

Ἀμφὶ δὲ δαιομένοις εὐρὺν χορὸν ἐστήσαντο,
Καλὸν ἰηπαιήον', ἰηπαιήονα φοῖβον
Μέλπειτες σὺν δέ σφιν ἐὺς παῖς Οἰάγροιο
Βιστονίῃ φόρμιγγι λιγείης ἦρχεν ἀοιδῆς,
Ὡς ποτε πετραίῃ ὑπὸ δειράδι Παρνασσοῖο
Δελφύνην τόξοισι πελώριον ἐξενάριξε
Κοῦρος ἐὼν ἔτι γυμνὸς, ἔτι πλοκάμοισι γεγηθώς. ἱλήκοις.

Incensa statuere choros altaria circum.
Cuncti ibi Iopæaen i Phœbum
Cantantes: vnaque Oeagri filius Orpheus
Bistonia sumpta cithara canere incipit altè,
Horrendum vt fixit serpentem ritè fugitius
Ad iuga Parnassi saxosi paruulus infans
Phœbus adhuc, nudusque & gaudens crinibus aureis:
Sis placidus, facilisque veni.

Sic apud Virgilium Euandrus accedenti Aeneæ commemorat post conuiuium, quæ causa ipsum compulerit ad illa sacrificia instauranda: quippe cùm non solùm inter sacrificia, sed etiam in conuiuiis, & in omnibus solemnitatibus antiquorum essent sermones de rebus ab illis diis gestis. Laudes autem deorum & hymni, dum vrerentur victimarum partes aræ impositæ, circa ipsam aram canebantur: at cum vstæ fuissent illæ, & quæ reseruatæ erant in conuiuium coctæ, his vescebantur. Deinde post conuiuium antequam discederent, gratias diis agentes, quòd eos in conuiuium accepissent, vltimam sacrificiorum partem linguas victimarum in sacros ignes conjiciebant, & vini parum super illas, vt testatur Apollon. in lib.1.

Τίως ἔπιτε γλώσσῃσι χέοντας
Αἰθομένῃς.

Interea accensis fundunt libamina linguis

Sic etiam Homerus lib.3.Iliad. γλώσσας δ' ἐν πυρὶ βάλλον: *iniiciunt igni linguas.* Istud autem fiebat vbique in honorem Mercurij, cui linguæ erant consecratæ, atque post exustas linguas gratias diis agentes vnusquisque læti ex illis sacrificiis domum discedebant. at nunc de sacrificiis marinorum dicamus.

De sacrificiis marinorum deorum.

CAP. II.

AT verò quoniam dæmones illi qui mari præerant, pro natura loci crassiores esse putabantur: idcirco in eorum sacris crassiora quædam corpora quàm essent vel nidores vel cantus offerebantur, quæ ad gustum pertinerent, corpusque haberent magis solidum. Nam cùm vinum in sacrificiis deorum superorum offerretur, & delectæ partes victimarum, tamen ex illis in ignem coniectis & concrematis nihil aliud ad eos Deos nisi nidor & vstulatorum animalium fumus perueniebat, vel odor thuris. At in sacrificiis marinorum Deorum res longè aliter se habere credita est. nam cùm Taurus Neptuno mactabatur, tunc sanguis colligebatur in crateres, atque non percutiebantur securi victimæ, sed cultris iugulabantur. Erant autem nigræ illæ victimæ, quæ vel diis inferis, vel tempestatibus, vel diis marinis offerebantur, vt patet ex lib. 3. Odyss. cum semper in littore maris sacra fierent marinis:

Τοὶ δ' ἐπὶ θινὶ θαλάσσης ἱερὰ ῥέζον,
Ταύρους παμμέλανας Ἐνοσίχθονι κυανοχαίτῃ.
At maris undisoni faciebant littora sacrum,
Nigranti tauro Neptuno qui regit vndas.

atque cum turbato Neptuno taurus immolaretur, tunc vbi esset placidus, mactabatur agnus, & aper aliquando: quæ etiam animalia cùm maris naturam variis temporibus indicarent, omnia simul aliquando cædebantur in Neptuni sacrificiis, vt indicat Hom. lib. 2. Odysseæ:

Ῥέξας ἱερὰ καλὰ Ποσειδάωνι ἄνακτι
Ἀρνειὸν, ταῦρόν τε, συῶν τ' ἐπιβήτορα κάπρον.
Legitimè regi Neptuno sacra peregit,
Agno, tauro, aproque sues qui sueuit inire.

Iugulatarum deinde victimarum in sacris marinorum sanguis collectus in mare è patera fundebatur cum precibus, quod genus rituum à sacrificantibus in littore seruabatur. sin autem in naui initiarentur, victimas non in pateram, sed in mare cum precibus iugulabant, vt ait Apollonius lib. 4. in his:

Ἦ ῥ', ἅμα δ' εὐχωλῇσιν ἐς ὕδατα λαιμοτομήσας
Ἧκε κατὰ πρύμνης.
Ille preces fundens iugulauit in æquoris vndam,
Mox de puppe iacit.

Cùm iugulassent igitur ac dissecuissent victimas, priùs extra

cum precibus, deinde vinum in aquam dejiciebant, vt ait Virgilius lib. 5. his carminibus:

Ipse caput tonsæ foliis ornatus oliuæ,
Stans procul in prora pateram tenet: extaque salsos
Proiicit in fluctus, ac vina liquentia fundit.

Et Valerius Flaccus lib 1. Argonauticorum, qui ita scribit:

Tum pelago vina inuergens dux talibus infit.

Neque verò conuenire horum deorum naturæ videtur illud quod scribitur ab Ouid. lib. Metamorph. qui Thuris etiã odorem diis marinis tribuit, cùm aeris tantùm numinibus, vt diximus, at non etiam aquaticis, id genus sacrificij ad altiora tendentis conueniat: sic enim inquit:

Isque Deos pelagi vino super æquora fuso,
Et pecoris fibris, & fumo thuris adorat.

Apud Virgil. præterea libr. 4. Georg. in sacrificiis Oceani, quæ fiunt à Nymphis, vinum in flammas, at non in mare funditur: quod non fiebat contra ius sacrorum, cùm illæ essent sub aquis, quamuis mathematicus & philosophus acutissimus Hector Ausonius de Antiquorum sapientum sententia ad chemicam artem hanc rem pertinere arbitratur: neque etiam ob eam causam parum conuenit is ritus Oceano, quia per Oceanum modò patrem omnium, modò humorem diuinitus in omnia naturalia corpora, omnemque materiam diffusum, antiqui significarunt. Sic autem ait Virgil.

Oceano libemus, ait simul ipsa precatur
Oceanumque patrem rerum, Nymphasque sorores,
Centum quæ syluas, centum quæ flumina seruant.
Ter liquido ardentem perfudit Nectare Vestam:
Ter flamma ad summum tecti subiecta reluxit.

Vtebantur autem ternario numero in sacrificiis, quoniam ille numerus perfectus est, non solùm ob dimensiones corporum, vt ait Aristot. in primo cœli, sed etiam quia Deus est omnium quæ videntur, & quæ videri non possunt, moderator non aliter atque paris & imparis vim habet trias, cùm omnes sint numeri pares aut impares: atque sicut Deus est principium omnium quæ aguntur, ita primus ternarius numerus omnium reliquorum per se ipsum auctus triangulum constituit parium laterum, quæ prima est earum figurarum quæ pluribus constant lateribus. Atqui quòd eo numero in sa-

in ſacris vterentur, ita teſtatur Valer. lib. 1. Argon.

Ipſe ter æquoreo libans carcheſia patre.

Nam non quouis impare gaudere dictus eſt Deus à Virgilio, ſed eo qui primus eſt numerorum imparium, & initium corporum ſolidorum conſtantium è pluribus areis. In ſacrificiis etiam fluuiorum & patriorum deorum ac heroum, ſi qui per flumen nauigarent (nam mos fuit antiquis, vt diis eorum locorum ad quæ nuper accedebant, ſacrificarent antequam de naui exirent, vt ij benigni ac fauſti exciperent accedentes) idem ritus ſeruabatur, cùm vina in fluuios effunderentur cum precibus, vt ait Apollon. lib. 2.

Αὐτὸς δ' Αἰσονίδης χρυσέῳ ποταμόνδε κυπέλλῳ
Οἴνε ἀκηρασίοιο μελισταγέας χέε λοιβάς
Ταίῃ τ' ἐνναέταις τε θεοῖς, ψυχαῖς τε καμόντων
Ἡρώων· γουνοῦτο δ' ἀπήμονας εἶναι ἀρωγοὺς
Εὐμενέως.

Ipſe merum è cyatho libamen fudit & auro,
Aeſonides liquidum in fluuium: ſic inde precatur
Tellurem, indigeteſque Deos, animaſque ſepultorum
Heroum, placidi vt veniant, facileſque profectis.

Nymphæ item cùm aquarum Deæ eſſe putarentur, craſſiora quædam & ipſæ ſacrificia requirebant: quibus mel & lac offerebatur, & mulſum. ac nunc de ſacrificij inferorum.

De ſacrificiis inferorum. CAP. XI.

Sacrificia illa quæ diis inferis fiebant, non ſolo tempore, ſed etiam colore victimarum & ritu plurimum differebant: nam, vt diximus, hæc ſacrificia non niſi per noctem fieri conſueuerunt, vt ait Virg. lib. 6.

Tum Regi Stygio nocturnas inchoat aras.

quòd autem nigræ victimæ diis inferis immolarentur, teſtatur ita idem poëta:

huc caſta Sibylla
Nigrarum pecudum multo te ſanguine ducet.

vt autem victimæ quæ ſuperis mactabantur, cùm iugularentur, cogebantur iugulum ſuperius vertere: ita quæ mactabantur inferis, caput ad terram depreſſum tenebant: vt ait Cleon in primo Argonauticorum: & Myrtylus in ſecundo rerum Lesbicarum his verbis: εἰώθασιν οἱ ἱερεῖς τὰ ἔντομα τοῖς κάτω θεοῖς ἐναγιζόμενα ἐν τῇ γῇ. ἀποτέμνεσθαι τὰς κεφαλάς. οὕτω γὰρ θύουσι τοῖς ὑποχθονίοις· τοῖς δ' οὐρανίοις ἄνω ἀναστρέφουσι τὸν ἱερεῖον τὸν τράχηλον

σφάζοντες. *Consueuerunt sacerdotes victimis quæ mactantur inferis, humi capita insidere: sic enim subterraneis sacrificant. At cœlestibus immolantes colla sursum conuertentes iugulant.* in horum igitur deorum sacrificiis victimæ in effosas foueas iugulabantur, vt est in lib. 3. Apollon.

Πηχυῖον δ' ἄρ ἔπειτα πέδῳ ἔνι βόθρον ὀρύξας
Νήησε σχίζας, ἐπὶ δ' ἀρνειοῦ τάμε λαιμόν.
Inde in planitie foueam defodit in vlnam,
Atque agni iugulum ferro cultroque cecîdit.

Sic etiam Ouid. lib. 7. Metamorph.

Aut procul egesta scrobibus tellure duabus
Sacra facit, cultrosque in guttura velleris atri
Conjicit, & patulas perfudit sanguine fossas.

Cùm iugulassent in foueam, vinum deinde cum precibus in sanguinem effundebant: quare ita inquit idem:

Tum super inuergens liquidi carchesia Bacchi,
Alteraque inuergens tepidi carchesia lactis,
Verba simul fundit.

Lucianus tamen in Necyomantia videtur existimasse sanguine tantùm conspergi foueas, at non eo totum infundi. Colligebatur aliquando sanguis etiam victimarum iugulatarum in his sacrificiis, non autem in foueas effluebat, vt est apud Virgilium lib. 6.

Supponunt alij cultros, tepidumque cruorem
Suscipiunt pateris: ipse atri velleris agnam
Æneas matri Eumenidum, magnæque sorori
Ense ferit, sterilemque tibi Proserpina vaccam.

Cùm verò sacra fierent Plutoni inferorum Regi, isque mens diuina putaretur quæ in vniuersam terræ molem esset diffusa, omniaque gubernando penetraret, sicut Oceanus per mare penetrare creditus est: eius sacra non prorsus abhorrebant à superorum sacrificiis: quare addebatur ignis huius sacris, & illi delectæ cæsarum victimarum partes imponebantur comburendæ, vt patet ex eodem:

Tum Regi Stygio nocturnas inchoat aras:
Et solida imponit taurorum viscera flammis,
Pingue superque oleum fundens fumantibus extis.

Nam oleum pro vino sacrificiis Plutonis adhibebatur. omnino verò diis illis qui erant benefici, & albæ victimæ, & placidæ mactabantur: at maleficis, ne nocerent, & nigræ & fero-

ferociores putabantur conuenire: ea tamen lege seruata vt maribus mares, ac fœminis fœminæ victimæ cæderētur. vinum præterea omnium prope deorum sacris erat accommodatum, at non in sacris Cereris: nam in eius sacrificis vinum inferri non oportebat, vt testatur Plautus in Aulularia:

Cererin' mi Strobile hi sunt facturi nuptias?
Qui? quia temeti nihil allatum intelligo.

Verum qui ritus sacrorum singulis generibus dæmonum conueniant, & quæ victimæ singulis fuerint dicatæ, atque omnia propè quæ seruabantur in his sacris, non solùm in legibus sacrificiorum fuerunt diligenter perscripta, sed etiam ex oraculi mandato ad vnguem seruare cogebantur antiqui, quorum omnium leges ita traduntur ab Apolline.

Ἐργάζευ φίλε τήνδε θεόσδοτον εἰς τρίβον ἐλθών.
Μηδ' ἐπιλήθεο τῶν μακάρων θυσίας ἀναρέζων,
Τῇ μὲν ἐπιχθονίοις. τῇ δ' οὐρανίοις, ποτὲ δ' αὖτε
Αὐταῖς βασιλεῦσι, καὶ ἠέρος ὑγροπόροιο,
Ἠδὲ θαλασσαίοις, καὶ ὑποχθονίοισιν ἅπασι.
Πάντα γὰρ ἐνδέχεται φύσεως μεστώματι τῆς δε:
Ζώων δ' ὡς θέμις ἐστὶ τελευτῆσαι καθαγισμοὺς
Ἀείσω, δέλτοις δὲ χαράξατε χρησμὸν ἐμεῖο.
Τρεῖς μὲν ἐπιχθονίοις, τρεῖς δ' οὐρανίοισι θεοῖσι.
Φαιδρὰ μὲν οὐρανίοις, χθονίοις δ' ἐναλίγκια χροιῇ.
Τῶν χθονίων δίαιρε τριχῆ θυσίας ἀναρέζων.
Νερτερίων κατάθαπτε, καὶ εἰς βόθρον αἷμα ἰάλλε.
Χεῦε μέλι Νύμφαισι Διωνύσοιό τε δῶρα.
Ὅσσοι δ' ἀμφὶ γαῖαν ποτώμενοι αἰὲν ἔασι,
Τοῖς δὲ φόνῳ πλήσας πάντῃ πυριπληθέα βωμόν,
Ἐν πυρὶ βάλλε δέμας, θύσας ζώοιο ποτανοῦ,
Καὶ μέλι φυρήσας δηίῳ ἀλφίτῳ ἔνθεν,
Ἀτμούς τε λιβάνοιο, καὶ οὐλοχύτας ἐπίβαλλε.
Εὖτε δ' ἐπὶ ψαμάθοισιν ἴῃς γλυκὺν ἅλα χεύας
Κὰκ κεφαλῆς θυσία τε, καὶ ἐς βαθὺ κῦμα θαλάσσης
Ζῶον ὅλον περὶ βάλλε, τελευτήσας τάδε πάντα
Ἐς πλατὺν ἱερῶν χορὸν ἔρχεο οὐρανιώνων.
Ἀστραίοις δ' ἤπειτα καὶ αἰθερίοις ἐπὶ πᾶσιν
Αἷμα μὲν ἐκ λαιμῶν κρουνώσαντας ἀμφὶ θυηλάς
Αἱμάζειν, ἐς γῆν θεοῖς ἐν δαιτὶ ποιεῖσθαι.
Ἄκρα μὲν Ἡφαίστῳ δόμεναι, τὰ δὲ λοιπὰ πάσασθαι,
Ἀτμοῖσιν λαροῖσιν ἐνιπλήσαντας ἅπαντα
Πίερα ῥοδαλέον· ἐπὶ δ' εὐχὰς πέμπετε τοῖσδε.

Hæc age qui nutu diuorum ingressus amice es
Huius iter vitæ mactanda est hostia cunctis
Multa deis: seu qui terras seu qui mare vastum,
Aëra seu qui habitant, latum seu qui æthera, seu qui
Alta tenent cœli, seu qui infima regna barathri.
Quæ quibus obseruanda modis sint singula dicam:
Tu memori præcepta animo mea dicta teneto.
Terna quidem diuis cœlestibus hostia, & ipsa
Candida mactanda est, terna & terrestribus, atque
Atra eadem gaudent porrò, & capiuntur apertis
Cœlestes aris, foueas cùm numina contrà
Exposcant atro imbutas inferna cruore.
Nec placeat, nisi quæ terræ mandetur humata
Hostia. mel verò Nymphæ, atque liquentia vina
Offerri lætantur. at ignem acendier aris,
Quæ circumuolitant terram sibi numina quærunt,
Imponique atrum corpus, tum thura simulque
Iniicier salsas fruges, & dulcia liba.
Hæc facito. verùm quibus est data cura profundi,
His ipso semper fer sacra in littore, totum
Porriceque in fluctus animal. cœlestibus autem
Extremas reddes partes, atque igne cremabis.

Fuit autem illa causa cur diis inferis sacrificaretur, quòd illi putabantur esse omnium malorum autores, vt significauit Sophocles in Electra ita scribens:

Κακῶς ὄλοιο μηδέ σ' ἐκ γόων ποτὲ
Τῶν νῦν ἀπαλλάξειαν οἱ κάτω θεοί.
Perdare pessime, è malis præsentibus
Nunquam Dei te liberent opto inferi.

His sacra fieri solebant ab iis qui ab aliquo morbo conualuissent, tanquam pepercissent. quod genus *καθαρμὸς*, quasi lustratio nominabatur. Sola fuerunt Eumenidum sacrificia, quæ illum præcipuum ritum habuerunt, vt à tacitis sacerdotibus agerentur, qui Hesychidæ dicti fuerunt ante quæ sacrificia Heroi Hesycho aries immolabatur: vt testatur Polemo in iis quæ scripsit ad Eratosthenem, his verbis: *τὸ δὲ τῶν γένος Εὐπατριδῶν, οὐ μετέχει τῆς θυσίας ταύτης, ἀλλὰ μόνοι οἱ Ἡσυχίδαι. ὃ δὲ γένος ἐστὶ περὶ τὰς σεμνὰς θεὰς καὶ τὴν ἡγεμονίαν ἔχει, καὶ προθύονται πρὸ τῆς θυσίας κριὸν Ἡσύχῳ ἱερὸν ἥρωϊ, τοῦτον οὕτω καλοῦντες διὰ τὴν εὐφημίαν, οὗ τὸ ἱερὸν ἐστὶ παρὰ τὸ Κυλώνιον, ἐκτὸς τῶν ἐννέα πυλῶν.* *At nobilioris*

bilioribus ad hæc sacrificia accedere nefas est: sed solis Hesychidis, quod genus est deabus seueris gratum, principatumque obtinet in illis sacrificiis. Solent immolare ante sacrificia arietem Hesychi heroi sacrum, quem ita nominant boni ominis causa, cuius sacellum est iuxta Cydonium extra nouem portas. Induebatur nigris vestibus iis inferis sacrificantes, nigro hoc est nocturno tempore, vt patet ex his carminibus Apollonij lib 3. Argonaut.

Ἑπτάκι δ᾽ Βριμὼ κουροτρόφον ἰδυαλίσασα,
Βριμὼ νυκτιπόλον χθονίην, ἐνέροισιν ἄνασσαν,
Λυγαίῃ ἐνὶ νυκτὶ σὺν ὀρφναίοις φαρέεσσιν.

Tunc almam Brimo stans terque quaterque vocauit,
Brimo nocturnam, terrestrem, quæ imperat vmbris,
Induta obscuram per noctem vestibus atris.

Mactabatur his ouis nigra prægnans, vt suo loco dicetur. neque vinum harum dearum sacrificiis erat accommodatum, cùm Nephaliæ dicerentur. at nunc de sacrificiis defunctorum dicamus.

De sacrificiis mortuorum. CAP. XIII.

NEque verò diis solùm qui res humanas gubernare putabantur sacrificia fiebant ab antiquis, sed etiam mortuis, tanquam dæmones quidam & ipsi existerent, sacra offerebantur, siue cùm quis ad inferos descendere putaretur, siue cùm anniuersariis solennitatibus, aut aliis de causis, ab inferis euocarentur, his parentabant. Cùm aliquis igitur propinquus mortuus fuisset, mos fuit antiquorum vt capillos deciderent, & lugerent in eius honorem qui mortuus esset, vt significauit Hom. lib. 4. Odyss.

Νεμεσσῶμαί γε μὲν οὐδὲν
Κλαίειν ὅς κε θάνῃσι βροτῶν, καὶ πότμον ἐπίσπῃ.
Τοῦτό νυ καὶ γέρας οἶον ὀϊζυροῖσι βροτοῖσι,
Κείρασθαί τε κόμην, βαλέειν τ᾽ ἀπὸ δάκρυ παρειῶν:

Illum nec enim reprehendere fas est,
Qui fleat hunc, cuius fregerunt stamina Parcæ.
Solus honor sequitur mortales ille misellos,
Et tondere comam, & lachrymas in funere spargi.

Sicut etiam Alcæus epigrammatographus in his carminibus:

Πᾶσά σοι οἰχομένῳ Πυλάδη κωκύεται Ἑλλὰς
Ἄπλεκτον χαίταν ἐν χροῒ κειραμένη.

Extinctum luget Pylades te Græcia tota,
Ad viuam tonsis crinibus vsque cutem.

Hos verò capillos qui cædebantur, mos fuit tanquam inferias mortuis consecrare, & cum lacrymis in tumulum extremum donum cõjicere, vt patet ex Iphigenia in Tauris apud Eurip.

Τύμβον τε χῶσον, κἀπίθες μνημεῖά μοι.
Καὶ δάκρυ ἀδελφὴ, καὶ κόμας δότω τάφῳ.

Tumulum congere, & monumenta imponite:
Coma sepulchro det soror cum lacrymis.

Nam mos fuit antiquorum vt per triduum mortuos ante lugerent, quàm iusta persoluerent, sicuti testatur Apollonius lib. 2. Arg. in his:

Αμφὶ δὲ κηδείῃ νέκυος μένον ἀχαλόωντες.
Ηματα δὲ τρία πάντα γόων. ἑτέρῳ δὲ μὲν ἤδη
Ταρχυον μεγαλωστὶ. συνεκτερέϊζε δὲ λαὸς
Αὐτῷ ὁμοῦ βασιλῆϊ Λύκῳ πάρ δ' ἄσπετα μῆλα
Η θέμις οἰχομένοισι ταφήια λαιμοτόμησαν.
Καὶ δή τοι κέχυται τοῦδ' ἀνέρος ἐν χθονὶ κείνῃ
Τύμβος, σῆμα δ' ἔπεστι καὶ ὀψιγόνοισιν ἰδέσθαι.

At circumsteterant curantes funera tristes.
Assiduos luxere dies tres: lumine quarto
Magnificè exequias struxerunt, tota parentat
Vrbs cum rege Lyco. Iugulant in funera multas
Lanigeras pecudes, defunctis munera sueta.
Illa dies tumulum erexit regionibus illis.
Quem seri poterunt etiam monstrare nepotes.

Vbi præstantiores viri essent mortui & opulentiores, illis pyra struebatur insignis: & si essent in bello mortui, captiui pro victimis cum illis vrebantur, vt innuit Virg. lib. 11.

Vinxerat & post terga manus, quos mitteret vmbris
Inferias, cæso sparsuros sanguine flammas.

Veruntamen non solùm captiui, sed etiam res cariores in pyram vnà mittebantur, vel animalia, quibus maximè delectarentur viui, vt testatur Hom. lib. 23. Iliad.

Εννέα τῷ γε ἄνακτι τραπεζῆες κύνες ἦσαν.
Καὶ μὲν τῶν ἐνέβαλλε πυρῇ δύο δειροτμάσας
Δώδεκα δὲ Τρώων μεγαθύμων υἷας ἐσθλοὺς
Χαλκῷ δηιόων.

Namque nouem assueti mensæ huic catuli ante fuere.
Atque pyræ geminos iugulatos tradidit horum:
Magnanimum Troum bis senaque pignora ferro Occidit

Sic Virg. lib. 10.

Quatuor

Quatuor hic iuuenes, totidem quos educat Vfens,
Viuentes rapit inferias, quos immolet vmbris:
Captiuoque rogi perfundát sanguine flammas.

Vbi has inferias obtulisset, cadauer ad pyram afferebatur: quo pyræ imposito ignis à propinquiore subjiciebatur, in quam pyram vltima dona omnes amici congerebant vel ad odorem, vel ad gustum pertinentia, vel vt pyra facilius concremaretur, deinde cineres, & quod reliquum erat ossium colligebatur, vinóque rigabatur, vt cùm suaui odore extingueretur, & in vasa modò aurea, modò argentea, modò ærea includebatur, vt ait Virg. lib. 6.

& subiectam more parentum
Auersi tenuere facem congesta cremantur
Thurea dona, dapes fuso crateris oliuo.
Postquam collapsi cineres & flamma quieuit,
Reliquias vino & bibulam lauere fauillam:
Ossaque lecta cado texit Chorineus aheno.

At vbi anniuersariæ fierent exequiæ, nihilominus munera super aras extructas deponebantur, vt est in li. 5. apud eundem:

Necnon & socij, quæ cuique est copia, læti
Dona ferunt oneramtque aras, mactantque iuuencos.

Erat tamen consuetudo vt sterilis vacca animabus mortuorum plerumque mactaretur, vt ait Homerus lib. 11. Iliad.

Πολλὰ δὲ γουνούμην νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα,
Ἐλθὼν εἰς Ἰθάκην, στεῖραν βοῦν ἥτις ἀρίστη,
Ῥέξειν ἐν μεγάροισι, πυρήν τ' ἐμπλησέμεν ἐσθλῶν.
Defunctorum animas supplex sum multa precatus:
Inque Ithacu sterilem vaccam mactare domi sum
Pollicitus, multisque pyram contexere donis.

Cùm colligerentur ossa & cineres mortuorum pyra exusta, non facilè intelligere possum cur potiùs cadaueris, quàm lignorum essent illi cineres, qui colligebantur, si corpus super pyra impositum cremaretur. quare facilè venio in eam opinionem vt credam aliquas fuisse lapideas arcas, in quibus inclusa cadauera vrerentur: cùm præsertim inquiat Theophrastus in lib. de Igne, omnia quæ intra lapidem circularem includerentur, in cinerem conuerti cadauera, cùm vsta alioquin deferant reliquias: *καὶ πάλιν διὰ τί τὸ μὲν ἐν πυρὶ κατακαιόμενον νεκρὸν γίνεται λείψανον, ὁ δὲ κύκλῳ λίθος ἐξ οὗ τὰς σορὺς ποιοῦσι καὶ ὅπου ἄλλοθι τινὸς τοιοῦτος, ἀφανίζει πάντα, καὶ ἐν ἑαυτῷ τέφραν ποιεῖ,*

ac rursus cur cadauer quod combustum sit in igne, reliquias deserit: at lapis circularis: ex quo struem faciunt, & vbi alibi talis extiterit, omnia consumit, & intra se inclusa vertit omnia in cinerem? Sin domi mortui essent qui vrebantur, neque vlli essent captiui qui iugularentur in pyram, res quæ cariores extitissent viuis vnà comburebantur. quare Virgilius Didonem facit inter cætera Aeneæ res relictas secum in pyram deferentem. Sin exequiæ fierent pro iis qui mortui fuissent absentes, erigebantur illis tumuli pro aris, atque his vinum & sanguinem victimarum ad radices tumuli offerebant, & aliquando lac cum sanguine, vt ait Lucianus in Necyomantia & in Charonte, animasque vocabant ad bibendum sanguinem, vt innuit Virgil. lib. 3. Æneid.

Ante vrbem in luco falsi Simoentis ad vndam
Libabat cineri An-romache: manesque vocabat
Hectoreum ad tumulum.

Ornabantur autem aræ siue tumuli, quæ pro absentibus defunctis erigebantur, cupresso, quæ arbor funebris putabatur & vittis nigris aut cæruleis: mulieres quæ adesse his exequiis non solebant nisi solutis capillis: cuiusmodi exequiæ illæ sunt apud Virg. lib. 3. Æneid.

Ergo instauramus Polydoro funus & ingens
Aggeritur tumulo tellus, stant Manibus aræ
Cæruleis mœstæ vittis, atraque cupresso,
Et circùm Iliades crinem de more solutæ.
Inferimus tepido spumantia cymbia lacte,
Sanguinis & sacri pateras: animamque sepulchro
Condimus, & magna supremùm voce ciemus.

Hæc fieri consueuerunt pro absentibus, quæ omnia facilè possunt è poetarum scriptis à quouis cognosci. Erat etiam consuetudo vt fores illarum domorum in quibus aliquis mortuus esset, cyparisso ornarentur, ne quis nescius ingrediens pollueretur: quæ arbor iudicata fuit funebris, quia semel cæsa non ampliùs repulluleт. At cineres eorum qui vsti fuissent domi sepeliebantur, vt testatur Sophocles in Oedipode tyranno. Cùm verò anniuersariæ fierent exequiæ, nigræ oues mactabantur, & sanguis earum in crateres collectus cum precibus in effosas foueas effundebatur: animæque vocabantur ad bibendum, vt significauit Euripides in Hecuba:

Δέξαι χοάς μου τάς δε κηλητηρίους
Νεκρῶν ἀγωγούς· ἐλθὲ δ' ὡς πίῃς μέλαν
Κόρης ἀκραιφνὲς αἷμ', ὅσοι δωρούμεθα.
Has mortuorum inferias meas cape
Mulcimen, adsis vt bibas hunc sanguinem
Castæ puellæ, quem tibi donauimus.

Sic Hom. etiam lib.3. Odyss.

Αὐτὰρ ἐγὼν αὐτοῦ μένον ἔμπεδον ὄφρ' ἐπὶ μήτηρ
Ἤλυθε, καὶ πίεν αἷμα κελαινεφές.
Ast ibi ego mansi, genitrix donec mea venit,
Sanguinem & illa bibit atrum.

Neque verò sanguinem solùm, sed vinum etiam in terram effundebant, vt est Iliad.23.

Οἶνον ἀφυσσάμενος χαμάδις χέε, δεῦε δὲ γαῖαν.
Ψυχὴν κικλήσκων Πατροκλῆος δειλοῖο.
Ad terram fudit vinum, terramque rigauit,
Patroclique animam suprema voce vocauit.

His etiam fuit mos lac addere, vt superiùs patuit in exequiis Polydori. Quibus flores etiam addidit Virg.lib.6.in his.

Ille è concilio multis cum millibus ibat
Ad tumulum, magna medius stipante caterua.
Hic duo ritè mero libans carchesia Baccho
Fundit humi, duo lacte nouo, duo sanguine sacro.
Purpureosque iacit flores, ac talia fatur:
Salue sancte parens, iterum saluete recepti
Nequicquam cineres animæque vmbræque receptæ.

Mulsum præterea, & aqua, & molæ supra vinum & sanguinem in foueam iaciebantur, vt in his ait Hom.lib.11.Odyss.

Ἔνθ' ἱερήϊα μὲν Περιμήδης Εὐρύλοχός τε
Εἶχον, ἐγὼ δ' ἄορ ὀξὺ ἐρυσσάμενος παρὰ μηροῦ
Βόθρον ὄρυξα, ὅσον τε πυγούσιον ἔνθα καὶ ἔνθα.
Ἀμφ' αὐτῷ δὲ χοὰς χεόμην πᾶσι νεκύεσσι,
Πρῶτα μελικρήτῳ, μετέπειτα δὲ ἡδέϊ οἴνῳ,
Τὸ τρίτον αὖθ' ὕδατι. ἐπὶ δ' ἄλφιτα λευκὰ πάλυνον.
Sacra simul ducunt Perimedes Eurylochusque.
Ast ipse eripui vagina protinus ensem:
Effodi foueam, quæ descendebat in vlnam,
Inferias in aquam cunctis effudimus vmbris:
Ac primum mulsum, plena hinc carchesia Bacchi,
Rursus aquam, niuea texi quæ deinde farina.

Omnino verò & res aliæ complures in foueam iaciebantur; & quod putabatur superfuisse mortuis, siue quæ res è fouea non euanuissent, post absolutas exequiarum ceremonias, non longo temporis interuallo vrebantur, vt significauit Lucianus ita in Charonte: καὶ βόθρον τινὰ ὀρύξαντες καίουσί τε ταυτὶ τὰ πολυτελῆ δεῖπνα, καὶ εἰς τὰ ὀρύγματα οἶνον καὶ μελίκρατον, ὡς γοῦν εἰκάσαι, ἐγχέουσιν. *Atque foueam quandam excauantes magnificas istas cœnas vrunt, & in foueas vinum & mulsum, vt mihi quidem videntur, infundunt.* Vbi animas aduocarent supra congestum tumulum ascendebant, atque inde ter animas altissima voce vocabant ipsorum mortuorum, vt ait Euripides in Oreste:

Μελίκρατον ἄφες, γάλακτος οἰνωπόν τ' ἄχνην,
Καὶ στᾶσ' ἄπ' ἄκρου χώματος λέξον τάδε.
Mulsumque sparge, lactis atque asperginem,
Tumuloque summo stans loquare talia.

Quòd si vocatæ animæ ad has exequias non accederent, inter mortuos illi non numerabantur. quare ita scripsit Virg. lib. I. Aeneid.

Spemque metumque inter dubij seu viuere credant.
Siue extrema pati: nec iam exaudire vocatos.

Ac de mortuorum exequiis satis, nunc de lustrationibus dicamus.

De lustrationibus.
CAP. XIV.

ET quoniam omnis antiquorum theologia ad homines ad probitatem & ad metum deorum deducendos spectabat: idcirco minimè grata Diis immortalibus illa sacrificia fore tradiderunt, quæ ab impuris hominibus offerebantur: sed leges ritè faciendorum sacrorum omnem priùs iniquitatem, omnemque crudelitatem deponere iubebant, cum illi qui aliquo flagitio polluti ad aras accessissent, nullo pacto à Diis audiri, sed magis etiam illorum iram in se concitare, crederentur. Ea de caussa non solùm homines sed animalia etiam, & loca, & vasa priùs purgabantur, quàm ad aram admitterentur. fiebant autem lustrationes, siue expiationes, non simplici modo: nam antequam ad sacrificia veniretur, lauabantur victimæ, ne vllam prorsus sordem haberent, atque loca vel animalia vel vasa à sacrificaturis sulphuris odore leuiter perfundebantur, sicut testatur illud Iuuenalis.

cuperent lustrari si qua darentur
Sulphura cum tædis,

Sic etiam apud Homerum in lib.16. Iliad. poculum expiatur atque purgatur prius sulphure, quo vsuri sunt in sacrificiis, deinde aqua perennis fluuij lauatur, vt patet in his;

Τό ῥά τοτ' ἐκ χηλοῖο λαβὼν ἐκάθηρε θεείῳ
Πρῶτον, ἔπειτα δ' ἔνιψ' ὕδατος καλῇσι ῥοῇσι.
Νίψατο δ' αὐτὸς χεῖρας, ἀφύσσατο δ' αἴθοπα οἶνον.

Deprompsit theca, sulphure primùm,
Post lauit puris lympha labentibus vndis,
Inde manus lauit, tunc hausit munera Bacchi.

Enimuerò fuerunt etiam propria diis quibusdam vasa, sicuti videtur innuisse Hom. lib. π Iliad ad vsum certorum deorum reseruata, cùm ita inquit de Achille:

Ἔνθα δέ οἱ δέπας ἔσκε τετυγμένον, οὐδέ τις ἄλλος
Οὔτ' ἀνδρῶν πίνεσκεν ἀπ' αὐτοῦ αἴθοπα οἶνον,
Οὔτε τεῳ σπένδεσκε θεῶν, ὅτε μὴ Διὶ πατρί.

Poculum erat promptum, vnde ardentia vina bibebat
Ex aliis nemo mortalibus, atque deorum
Nulli libabat, nisi ad aram forte Tonantis.

Addebantur à Romanis cæpe etiã, & crines, & mænides pisciculi, vt ait Plut. in Numa, accedebãt oua etiã his lustrationib. quib. vnà cũ sulphure vtebantur, vt est apud Oui. li.2. de arte,

Et veniat quæ lustret anus lectumque locumque
Præferat & tremula sulphur & oua manu.

Nam cùm aliquis sui purgandi caussa sacrificia instituisset propter commissum scelus, vel cædem, tunc porcellus paruus mactabatur à sacerdotibus, eiusque manus sanguine illius porcelli luebantur, quo sanguine animarum quoque maculæ putabantur purgari: cuius consuetudinis ita mentionem fecit Apollonius Rhod. lib. 4.

Πρῶτα μὲν ἀτρέπτοιο λυτήριον ἥγε φόνοιο,
Τειναμένη καθύπερθε συὸς τέκος, ἧς ἔτι μαζοὶ
Πλήμυρον λοχίης ἐκ νηδύος, αἵματι χεῖρας
Τέγγεν ἐπιτμήγουσα δέρην.

Adduxit duræ sæuæque piacula mentis
Porcellum tenerum tum matris ab vbere raptum,
Cuius abundabant etiam tunc vbera lacte.
Huius dissecuit collum, atro sanguine lauit
Inde manus.

In his lustrationibus parui porcelli vtebantur, quos nominarunt καθάρσια. Postea verò quàm loca sulphuris accensi fumo lustrauissent, mos erat salem in aquam conjicere, & ramo, vel lauri, vel oliuæ, vel alterius arboris, quæ esset illi Deo cui sacra fiebant consecrata, in illam aquam demerso locum leuiter irrorare, quod fiebat iure lustrationum, vt significauit Theocr. in paruo Hercule:

καθαρῷ δὲ πυρώσατε δῶμα θεείῳ
Πρᾶτον, ἔπειτα δ' ἅλεσσι μεμιγμένον (ὡς νενόμισται)
Θαλλῷ ἐπιῤῥαίνειν ἐστεμμένον ἀβλαβὲς ὕδωρ.

Incenso purganda domus est sulphure primùm
Puro: tum sal (lex velut est) misceatur in vndam,
Atque coronatum decet hac perfundere ramo.

Neque vlla satis legitima putabatur fuisse lustratio, nisi quæ fieret ab iis qui ad orientem solem fuissent conuersi: veluti scriptum reliquit his verbis Cratinus in Chirone;

Ἄγε δὴ πρὸς ἕω πρῶτον ἁπάντων ἴσω,
Καὶ λαμβάνε χεροῖν σχῖνον μεγάλην,
Χέε τάδε τὸ ὕδωρ ἐκ τῶν κρατήρων χέε.

Age verò ad auroram primum omnium consiste,
Et cape manibus iuncum magnum;
Funde hac, aquam è crateribus funde.

Spargebantur autem ter illi qui lustrationis aqua irrorabantur, vt ait Virg. lib. 6.

Idem ter socios pura circumtulit vnda
Spargens rore leui, & ramo felicis oliuæ.

Cùm fierent etiam lustrationes aruorum: ter hostiæ circa fruges agebantur, vt ait idem in primo Georg.

Terque nouas circum felix eat hostia fruges.

Si quis igitur, vbi aliquis fuisset mortuus, vel in locum impurum ingressus esset, ille hac aqua ita perfundebatur: quare cùm Iuno descendisset ad inferos, ad superos reditura ita lustratur ab Iride, vt est lib 4. Metamorph.

Læta redit Iuno: quàm cœlum intrare parantem
Roratis lustrauit aquis Thaumantias Iris.

Verumtamen non sine quibusdam precibus hac aqua spargebantur, vt est apud Ouid. lib. 5.

Spargit & ipse suos lauro rorante capillos:
Incipit & solita fundere voce preces.

Et in septimo Metamorph.

Ter se

Ter se conuertit, ter sumptis flumine crinem
Irrorauit aquis: tenuis & hiatibus ora
Soluit.

Ante omnia porrò lustrationum genera manus lauare ad aras accessuris hominibus erat necessarium: cùm aras ipsorum deorum precantes essent de more apprehensuri: neque liceret illotis manibus, aut aliqua sorde pollutis ad aras accedere: quare inquit Hector lib. 6. Iliad. apud Hom.

Χερσὶ δ᾽ ἀνίπτοισι Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον
Ἅζομαι· οὐδέ πῃ ἔστι κελαινεφέϊ Κρονίωνι
Αἵματι καὶ λύθρῳ πεπαλαγμένον εὐχετάασθαι.

Non decet illotis manibus libare superno
Vina Ioui, pudor hoc prohibet fecisse: cruore
Turpatum me & cæde virum diis fundere vota.

Nam non modò ad aras accedere pollutis non licebat, sed neque deos quidem precari, qui omnem iracundiam siue indignationem in impurè precantes conuertebant, quippe cùm Timarchidas in libro de coronis Asterium inquiat fulmine fuisse percussum, quia manibus impuris aram Iouis attigisset, vt patet etiam ex his carminibus:

Χερσὶν ἀνίπτοισιν ῥέζων Διὸς ἥψατο βωμοῦ
Τούνεκά μιν πυρόεντι πατὴρ κατέπεφνε κεραυνῷ.
Ἔξοχα γὰρ καθαρὸν χρὴ θνητὸν θεῖα σέβεσθαι.

Illotis manibus libans Iouis attigit aram,
Quo pater hunc vßit flagrantis fulminis igne.
Egregiè purum fas est contingere sacra.

Erat illa præterea lustrationum differentia, vt qui superis sacrificaturi essent, toti lauarentur, si fieri posset. sin autem, saltem manus. at litaturi inferis, tenui aqua tantùm irrorabantur: vt patuit ex superioribus. Polluebantur etiam qui insepultum cadauer in itinere conspexissent, nisi tenuem puluerem saltem iniecissent, vt est apud Soph. in OEdip. Tyranno. polluebatur etiam ager vel classis, quæ inhumanum cadauer haberet, vt illud est Virg. lib. 6.

Præterea iacet exanimum tibi corpus amici:
(Heu nescis) totamque incestat funere classem.

Quod nisi sepeliretur, publicæ alicuius calamitatis causa putabatur, nisi tamen impij, & deorum inimici planè haberentur illi qui mortui essent: tunc enim publicarum calamitatum autores erant iis regionibus, in quibus essent

sepulti: nisi id oraculi iussu factum fuisset: sicuti de Oedipode scriptum reliquit Lysimachus Alexandrinus lib.13. rerum Thebanarum hoc pacto: Οἰδίπου δὲ τελευτήσαντος, καὶ τῶν φίλων ἐν Θήβαις θάπτειν αὐτὸν διανοουμένων, ἐκώλυον οἱ Θηβαῖοι, διὰ τὰς προγεγενημένας συμφοράς, ὡς ὄντος ἀσεβοῦς. οἱ δὲ κομίσαντες αὐτὸν εἴς τινα τόπον τῆς Βοιωτίας, καλούμενον Κεὸν, ἔθαψαν αὐτόν. γινομένων δὲ τοῖς ἐν τῇ χώρᾳ κατοικοῦσιν ἀτυχημάτων τινῶν, οἰηθέντες αἰτίαν εἶναι τὴν Οἰδίπου ταφὴν, ἐκέλευον τοὺς φίλους ἀναιρεῖν αὐτὸν ἐκ τῆς χώρας. οἱ δὲ ἀπορούμενοι τοῖς συμβεβηκόσιν, ἀνελόντες ἐκόμισαν εἰς Ἐτεωνόν. βουλόμενοι δὲ λάθρα τὴν ταφὴν ποιήσασθαι, καταθάπτουσι νεκρὸν ἐν ἱερῷ Δήμητρος, ἀγνοήσαντες τὸν τόπον. καταφανοῦς δὲ γενομένου, πέμψαντες οἱ τὸν Ἐτεωνὸν κατοικοῦντες, τὸν Θεὸν ἐπηρώτων τί ποιῶσιν. ὁ δὲ Θεὸς εἶπε, μὴ κινεῖν τὸν ἱκέτην τῆς Θεοῦ. διόπερ αὐτοῦ τέθαπται. *Cùm mortuus esset Oedipus, cumque amici illius Thebis sepelire pararent, Thebani ob præteritas calamitates, quia is esset impius, id facere vetuerunt, tum illi in locum quendam Bœotiæ Ceum nomine asportantes illum sepelierunt. cùm verò quædam calamitates regionem inuasissent, loci eius incolæ rati sunt caussam illarum esse, quòd ibi sepultus esset Oedipus: quare iusserunt eius amicos ipsum efferre de regione. Illi ob illa quæ contigerant ambigui quid sibi agendum sit, eum capientes in Eteonum detulerunt: qui cùm vellent eum clàm sepelire, per noctem in loco sacrato Cereri humarunt, qui locus esset ignorantes. verùm cùm res cognita fuisset, incolæ Eteoni miserunt ad oraculum qui percunctarentur, quid esset agendum: quibus responsum fuit, supplicem deæ non esse remouendum, quare ibi demùm sepultus est.* at nunc de propriis ritibus qui apud nonnullas nationes quorundam deorum fuerunt, dicamus.

De propriis ritibus quorundam deorum apud varios homines.

CAP. XV.

FVuerunt præterea varij sacrificiorum ritus apud nonnullas nationes, vbi sacra quorundam deorum solennia celebrarentur, quæ nullis cæteris diis ex aliqua parte prorsus viderentur communia. quod quidem factitatum est, partim stultorum hominum inscitia, & ignarorum quantum ratio & religio requirat, partim insidiis eorum sacerdotum, qui conabantur per varietatem ceremoniarum rem in pretio retinere: cùm res ridiculæ potiùs iure videri possent quæ fierent, rectè intuentibus, quàm vllam sanctitatem continere. Partim etiam fiebat hoc dæmonum malignorum fraude, cùm esset adhuc potestas tenebrarum, qui per has ambages homines in seruitio retinere, & perpetuo falsæ re-

ligionis

ligionis idololatriæque vinculo astringere nitebantur, neque vllam liberè respirandi animis illis superstitionibus oppressis concedebant facultatem, vt possent tantùm fallaciarum secum parumper considerare, & aliquando cognoscere quàm absurdam, quàm vanam, quàm ridiculam, quàm omni scelerum genere contaminatam religionem complecterentur. atque vt faciliùs cognoscere possimus quàm multiplex, quamque diligens esset illorum deorum cultus, præter illas obseruationes deorum, temporum, victimarum, lustrationum, templorum, rituum, ac cæterorum quæ superiùs fuerunt à nobis commemorata: illud etiam poterit rem demonstrare, quòd in illis sacrificiis anniuersariis, quæ Patrenses patrio ritu Dianæ Laphyræ cognomento instituerunt, mos fuit vt sexdecim cubitorum longitudinis ligna viridia in orbem circa aram illius deæ dirigerentur, atque intra hæc ipsa aridissima & aræ propinqua. Tum cœno locum in morem septi vndique obstruere consueuerunt. quibus peractis pompam cum magnificentissimo apparatu deæ transmittebant. Per eam pompam virgo nobilis, quæ foret omnium pulcherrima & sapientissima iudicata, sacerdotio in his sacris perfungebatur, quæ sequebatur pompam postrema omnium, bigis inuecta, ceruis pro equis currum trahentibus. Deinde die postero eius diei quo pompa ad templum transmissa fuisset, cum magno finitimorum omnium, tum priuatorum tum etiam publico studio sacra ritè celebrabantur, atque intra illud aræ septum multa viuentia animalia conicere pro victimis mos fuit: apros scilicet & hinnulos ceruorum, caprearum, luporum, & vrsorum, & aliquando feras iam prægrandes, tum multiplicia auium adultarum genera quibusdam plumis detractis. His addebantur semina omnium propè fructiferarum arborum, quibus intra septum iniectis ignibus immissis aridiora ligna accendebantur. quòd si qua immissarum ferarum forte aufugisset ex illo septo, astantes studiosè cursitabant ad eam capiendam, atque receptas feras intra ardens septum iujiciebant, vti testatus est Porphyrius in lib. de sacrificiis, & Pausanias in rebus Achaicis. Neque verò in illis sacrificiis arcanis quæ in honorem Heræ deæ vocatæ celebrabantur apud Arcades, quam Neptuni filiam fuisse nonnulli crediderunt, mos fuit victimas iugulare, sicut in aliorum deorum sacris vsus obtinuit:

ſed cum victimæ cõplures & peropimæ illi Deæ mactarentur, pro ſuis cuiuſq; copiis artum victimarum, quem quiſque primum apprehendiſſet caſu & fortuito, præcidere iure illorum ſacrorum iubebatur: quem ſolum artum deæ ſacrificiis offerre primum mos fuit. atque illo vſto pro primitiis, tum ad offerendas victimas accedebatur. In ſacrificiis Iſidis cognomento Thitoreæ apud Phocenſes, quæ fiebant aniuerſaria, mos fuit vt horis pomeridianis homines opulentiores boues aut ceruos immolarent: qui verò magis tenui eſſent fortuna, offerrent anſeres, aut aues maleagrides, aut alias huiuſmodi tenues victimas, cum capræ & ſues tanquam impura animalia ad illa ſacrificia omnino non admitterentur. Iubebantur autem legibus ſacrorum rituum, & inſtitutis illius deæ victimas illas quas offerrent, in pyram quæ fuerat extructa intra quendam adytum, demittere lineis aut biſſinis vinculis ligatas, quæ quidem omnia efficiebantur cum pompa & muſicis inſtrumentis ſtrepentib. vti traditum eſt in hiſtoriis ab Antimenide. Atqui Cereris ſacrorum ritus is fuit apud Phigalenſes, vt nullæ victimæ cæderentur, ſed fructus conſitarum arborum & fauos, & ſuccidam lanam ad aram porricerent, quæ ad quandam ſpeluncam extruebatur, quibus oleum poſtea ſuperinfuſum accendebatur, quæ ſacra fieri quotannis cùm publicè tum priuatim conſueuerunt, vt ſcriptum eſt à Pauſania in rebus Arcadicis. Huic eidem deæ Chthoniæ cognomento ſiue indigenæ apud Argiuos, quanta adhiberetur diligentia in iis ſacrificiis quæ ſtatis diebus per æſtatem agebantur, patet vel ex eo ritu, quòd nõ modò cũ põpa ſacrificuli qui annuis fungerentur magiſtratibus, agmen ducebant, quos viri ac fœminæ ſequebantur, & pueri, omnes albis veſtibus induti, coronas capitibus è multis hyacinthis intextas habentes, ſed & in extrema deinde agminis parte boues ſequebantur eximiæ, præduris vinculis diſtentæ ac reluctantes, quæ ad templũ attrahebãtur. Eò cùm veniſſent, vnã ipſarũ boum immiſſis retinaculis intrò agare mos fuit, atque foribus adſtantes vbi intromiſſam viderent, poſtes objicere conſueuerũt. Erant in eo tẽplo aniculæ quatuor cum falcib. relictę, quibus curę erat bouem intromiſſam interficere, atq; vna illarum, vbi caſus tuliſſet, collum hoſtiæ præcidere iubebatur. Tum recluſis forib. alteram eodem ritu mactandam immittebant, atque ſingulatim quotquot offerebantur boues ab illis aniculis mactabantur. At ridiculus

erat

erat planè mos ille qui seruabatur in Iouis cognomento Poliei sacrificiis, de quo scriptũ fuit à Nicocrate Cyprio in rebus patriis, & à Pausania in Atticis rebus. Nam fuit consuetudo in illis sacrificiis, vt hordeum cum tritico permistum aræ imponeretur Iouis, neque vlli sinerentur ibi esse custodes atque cùm bos ad parata sacrificia ad aram accederet, easque fruges super ara attingeret, vnus è sacerdotibus arreptam securim in bouem iaculabatur, ac statim fugiebat. Illi qui astiterant. quasi nõ viderint percussorem, securim in iudicium vocabant tãquã autorẽ ac ream eius cædis, quæ cõdẽnabatur vt frangeretur. victimã verò, quia non posse viuere arbitrarentur, Ioui Polieo decernebant immolari omnib. suffragiis, & communi consensu. Atqui si velim quam varios ritus sacrificiorum antiqua insania in variis locis ac variis temporib. introduxit commemorare, longum esset & laboriosum opus nimirũ, & quod magnũ volumen posset explere: quare hoc argumento scribẽdi relicto de hymnis antiquorum summatim verba faciamus.

De hymnis antiquorum. CAP. XIV.

NOn erit inutile fortasse neq; insuaue auditu, si summatim explicemus quib. precationũ generib. in sacris vterentur antiqui quippe quòd illud non mediocriter faciat ad cognoscendã illorũ vel hominum simplicitatẽ, vel illorum deorum naturam qui ab iis celebrantur. Fuit igitur illa hymnorũ forma vt deorum laudes, & res præclarè ab illis gestas priùs inter sacrificia decantarent, & quibus beneficiis dij ipsi affecissent mortales, qua benignitate ciuitates cõplexi ac tutati fuissent, qua clementiaq; in supplices homines esse consueuerint, atque institutum componendorum hymnorum facilè ille hymnus bis demonstrare poterit, qui scribitur à Callimacho in laudem Apollinis, qui priùs ita decantat Dei facultates.

Τέχνῃ δ' ἀμφιλαφὴς οὔτις τόσον, ὅσσον Ἀπόλλων
Κεῖνος ὀϊστευτὴν ἔλαχ' ἀνέρα, κεῖνος ἀοιδόν.
Φοίβῳ γὰρ καὶ τόξον ἐπιτρέπεται καὶ ἀοιδή.
Κείνου δὲ θριαὶ, καὶ μάντιες ἐκ δέ νυ Φοίβου
Ἰητροὶ δεδάασιν ἀνάκλησιν θανάτοιο.
Φοῖβον καὶ νόμιον κικλήσκομεν.

Arte magis varius nullus, quàm clarus Apollo,
Sunt illi artifices cantus curæ, ille sagittas,
Ille arcus curat, pariterque oracula vates,
Suffragia, ex illo didicerunt funera primùm,

Differre, & gelidæ vitare pericula mortis,
Phœbum pastoremque vocabimus.

Tum paulo post.

Φοίβῳ δ' ἑσπόμενοι πόλιας διεμετρήσαντο
Ἄνθρωποι. Φοῖβος γὰρ ἀεὶ πολίεσσι φιληδεῖ
Κτιζομένῃς. αὐτὸς δὲ θεμείλια Φοῖβος ὑφαίνει.
Τετραέτης τὰ πρῶτα θεμείλια Φοῖβος ἔπηξε
Καλῇ ἐν Ὀρτυγίῃ.

Vrbes metiri Phœbo didicere magistro
Mortales. structas vrbes nam Phœbus amauit.
Fundamenta prior Phœbus subtexuit vrbis
Quadrimus puer, Ortygiæ quæ mœnia cernas.

Deinde commemorat idem poeta quemadmodum Pythonē perniciosum serpentem, multisque mortalib. exitium afferentem, multis sagittis confecerit, qui agrum & pecudes & omnia propinqua populabatur, vt est in eodem hymno in his:

Πυθώ τοι κατιόντι συνήντετο δαιμόνιος θὴρ,
Αἰνὸς ὄφις, τὸν μὲν σὺ κατήναρες, ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ
Βάλλων ὠκὺν ὀϊστόν· ἐπηΰτησε δὲ λαός.

E Pythone tibi confestim bellua dira
Occurrit serpens, geminatis sæpe sagittis
Hanc occidisti; clamor sublatus ad auras.

Nam Orpheus eum seruauit ordinem in suis hymnis, vt prius virtutes & potentia Deorum pro quibus beneficia in homines conferre possint, commemoret per adiunctorum nominum. deinde precatur vt fausti felicesque adsint, quod facilè vel ex illo perbreui hymno in Latonam colligere possumus, qui ita scribitur:

Λητὼ κυανόπεπλε, θεὰ διδυματόκε, σεμνή,
Κοιαντὶς, μεγάθυμε, πολυλλίστη, βασίλεια.
Εὔτεκνον Ζηνὸς γονίμην ὠδῖνα λαχοῦσα,
Γειναμένη Φοῖβόν τε, καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν·
Τὴν μὲν ἐν Ὀρτυγίῃ τὸν δὲ κραναῇ ἐνὶ Δήλῳ.
Κλῦθι θεὰ δέσποινα, καὶ ἵλαος, ἦτορ ἔχουσα
Βαῖν' ἐπὶ πάνθειον τελετὴν, τέλος ἡδὺ φέρουσα.

Diua gemellorum mater Latona, grauisque,
Cyaneis induta, & amabilis, edita Cœo.
E Ioue felices quoniam perpessa dolores
Editus vt Phœbus tibi, bellatrixque Diana est,
Edita in Ortygia hæc, in Delo est ortus Apollo.

Audito

Audito regina, Dea, atque accede benigna,
Concedens lætum finem, ad conuiuia læta.

Fuit enim mos omnibus peractis sacrificiis parari conuiuia in honorem illorum deorum quibus illa sacrificia fuissent instituta. Illud autem fiebat illo præcipuè die quotannis quo eos liberatos fuisse contigit ab aliqua calamitate qui illa sacrificia instituissent, vt testantur Virg. carmina in lib. 8.

Rex Euandrus ait: Non hæc solennia nobis.
Has ex more dapes hanc tanti numinis aram
Vana superstitio, veterumue ignara deorum
Imposuit. sæuis hospes Troiane periclis
Seruati facimus, meritosque nouamus honores.

atque idem poëta paulo pòst sacerdotes introducit ad aram Herculis laudes & res gestas canentes, in classes iuuenum ac seniorum diuisos, eumque denique post laudes aduocantes vt lætus faustusque accedat, cum ita inquiat:

Tum Salij ad cantus, incensa altaria circum,
Populeis adsunt euincti tempora ramis.
Hic iuuenum chorus, ille senum, qui carmine laudes
Herculeas & facta ferunt: Vt prima nouercæ
Monstra manu geminosque premens eliserit angues:
Vt bello egregias idem deiecerit vrbes,
Troiamque Oechaliamque: vt duros mille labores
Rege sub Eurysthео fatis Iunonis iniquæ
Pertulerit. Tu nubigenas inuicte bimembres,
Hylæumque Pholumque manu: tu Cresia mactas
Prodigia, & vastum Nemeæ sub rupe leonem
Te Stygij tremuere lacus, te ianitor Orci
Ossa super recubans antro semesa cruento.
Non te vllæ facies, non terruit ipse Typhœus
Arduus arma tenens: non te rationis egentem
Lernæus turba capitum circumstetit anguis,
Salue vera Iouis proles, decus addite diuis:
Et nos, & tua dexter adi pede sacra secundo.

At enim cùm illos deos aduocarent, aues diis illis consecratas cantu deorum aduentum significare dicebant, vt fecit Callimachus in hymno in Apollinem, vbi cygnos canentes facit Dei aduentum, aut mare, aut æthera tranquillum, atque omnia tristia iucundissima conuerti ob deorum præsentiam introducit. Nam neque Thetis Achillem aduentante Deo

luget, nec Niobe filiorum multitudinem: at contra infœcunda animalia fiunt prægnantia & fœcunda, & prægnantia gemellos pariunt, & omnia crudelia ob præsentiam Dei feritatem deponunt: quare hymnicam naturam ac suauitatem imitatus Lucretius per Veneris aduentum terram flores effundere facit, & mare ait fieri tranquillum, & omnes ventos mitigari, & omnia mirificè lætari, vt est in his:

Te Dea, te fugiunt venti, te nubila cæli:
Aduentuque tuo suaues tibi Dædalla tellus
Submittit flores, tibi rident æquora Ponti,
Pacatumque nitet diffuso lumine cælum,

Atque vniuersa hymnorum natura ex his constat (vt rem paucis absoluam) vt ita aduentum deorum per hæc lætitiam vbique præ se ferentibus præparent, eorumque laudes & res gestas ad aras canerent, & beneficia quę in homines contulissent commemorarent: deinde precarentur vt faciles, benigni, felicesque accederent ad illa sacrificia quæ sibi fierent. atque tot breuiter de hymnis dicta sint: nũc verba faciamus de victimis.

De victimis. CAP. XVII.

ERat præterea non parua diligentia in eligendis victimis in singulorum deorum sacrificia: cùm aliæ deis bonis vt prodessent, aliæ malis ne obessent, cæderentur. Nam malis nigræ, bonis albæ conueniebant: sterilibus steriles, fertilibus prægnantes, maribus mares, fœminis fœminæ. vt Telluri prægnans iuuenca mactabatur, Proserpinæ sterilis, Cereri non mare sue, sed fœmina res sacra fiebat: at Baccho non capra, sed hircus mactabatur. Præterea victimæ ob aliquam similitudinem aliquando mactabantur, vt equus Soli ob celeritatem, vt est apud Ouid. lib. I. Fastorum:

Placat equo Perses radiis Hyperiona cinctum,
Ne detur celeri victima tarda Deo.

Cereri verò primitias frugum offerri mos fuit, sicuti testatur Philippus in his carminibus:

Δέξ[illegible] τοι χώρη μικραύλακος, ὦ φυλόπυρε
Δηοῖ, Σωσικλέης δῆκεν ἀρ[illegible]ρότιος.

Alma Ceres paruo, vt potuit, de rure maniplos
Hos tibi Sosicles dedicat agricola.

In eiusdem Deæ sacrificiis præterea aliquando porca offerebatur

batur ac cædebatur, quòd esset id animal inuentis ipsius Deæ infestum, vt ait idem Ouid.

Prima Ceres auidæ grauisa est sanguine porcæ,
Vlta suas merita cæde nocentis opes.

Sic Bacchus, quia caper infestum sit animal suis inuentis, eius cæde lætari creditus est, vt ait Virg. lib. 2. Georg.

Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
Cæditur.

At verò Marti furibundo taurus ferox animal immolari solitus est, & Apollini, cùm ob nimium calorem excitaret pestem, & frementi Neptuno, & implacabili Plutoni. quare ita inquit Virg. lib. 6.

Sic fatus, meritos aris mactauit honores.
Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo:
Tum Regi Stygio nocturnas inchoat aras,
Et solida, imponit taurorum viscera flammis.

Ioui verò nefas erat taurum immolari rerum omnium moderatori, siue furibundum aliud animal: quia rerum omnium gubernatorem minimè omnium furibundum, aut ferum esse conuenit, sed omnem suam præstantiam in consilio & humanitate & prudentia collocatam esse putare. Est enim Imperatorum humanitas & liberalitas munus, & in rebus administrandis prudentia: quorum si quid defecerit, quo pacto vel maiorum nobilitas, vel opes amplissimæ, vel alia omnia quæ sunt extra animum possint aliquem à vulgo secernere, non video: nisi dicamus syluestres arbores, quæ plurimum fimum circa se habuerint, esse cæteris nobiliores non quæ melioris succi fructus & mollioris produxerint. Putabatur igitur piaculum committi si quis taurum Ioui mactasset. mactabatur tamen bos arator aliquando, vt Dodonæo, vt patet ex oratione Demosthenis in Midiam. Homerus in Iliade lib. τ. suem cicurem immolari facit Ioui & Soli, quod animal sanè non immite est, neque ferum. sic autem inquit:

κάπρον ἑτοιμασάτω ταμέειν Διΐ τ' ἠελίῳ τε.
Mactandumque suem Solique Iouique superno Præparet

Sic & Thocr. in paruo

Ζηνὶ δ' ἐπιρρίξει καθυπερτέρῳ ἄρσενα χοῖρον.
Atque marem mactare Ioui decet è grege porcum.

Lucianus in dialogo Ganymedis ait arietem Ioui etiam im-

molari solitum. Homer. alibi Soli, & Telluri, & Ioui agnos obtulit in sacrificiis cùm ita inquiat:

Οἴσετε δ' ἄρν' ἕτερον λευκὸν, ἑτέρην δὲ μέλαιναν
Γῆ τε καὶ ἠελίῳ. Διὶ δ' ἡμεῖς οἴσομεν ἄλλον.

Ferte agnum niueum, & nigram portabitis agnam
Telluri, Solique: Ioui portabimus ipsi.

Mactabantur tamen aliquando Libero Patri cum Apolline & Cereri, Iunoni iuuencæ iniuges, vt est apud Virgil. lib. 4. Aeneidos:

mactant lectas de more bidentes
Legiferæ Cereri, Phœboque patrique Lyæo,
Iunoni ante omnes, cui vincla iugalia curæ

Illud non est visum silentio prætermittendum, quòd in rebus firmis ac stabilibus futuris crescentes victimas adhibebant, at in parum firmes senescentes, puare ait Virg. lib. 12.

Setigeri fœtum suis, intosamque bidentem
Attulit.

Dianæ cerua immolari solebat, vt ait Ouid. lib. 1. Fastorum:

Quæ semel est triplici pro virgine cæsa Dianæ,
Nunc quoque pro nulla virgine cerua cadit.

Fauno capra cædebatur, vt idem ait lib. 2.

Capripedi Fauno cæsa de more capella,

quamuis aliquando res sacra illi fiebat agna vel hædo, vt ait Horatius lib. 1. carminum:

Nunc & in vmbrosis Fauno decet immolare lucis,
Seu poscat agnam, siue malit hœdum.

Termino Deo apud Romanos frugibus in ignem iactis, & fauis & vino, & agno litabatur, vt ait Ouid. in 2. lib. Fast.

Inde vbi ter fruges medios immisit in ignes,
Porrigit incisos filia parua fauos,
Vina tenent alij, libantur singula flammis,
Spectant, & linguis candida turba fauent.
Spargitur & cæso communis Terminus agno.

Nymphis verò lac & mulsum conueniebat, variaque sacrificiorum genera Diis variis offerebantur, vt suo loco pertractabitur, cùm de singulis agemus: atque sacrificia vel ab iis fiebant qui ab aliquo morbo conualuissent, vel ob commissum piaculũ, quę victimæ animales vocabantur. Aliæ mactabantur consultandi gratia, quæ vocabantur Consultatoriæ. in his cæsis hepatis & fibrarum situs ab aruspicibus diligenter obseruabatur,

batur, ex quibus deorum voluntatem prædicebant: nam pluribus de causis antiqui diis sacrificarunt: nunc, vbi gratias agerent: nunc, vbi aliquid peterent: nunc vbi iratos placarent: nunc autem honoris gratia tantùm, vbi illos colerent. Fuerunt autem multi diuinandi modi: aut ab aspectu auium, vnde erant auspica: aut à cibo, vnde solistimum ac tripudium: à garritu auguria, à cantu oscinæ, à volatu præterea vel dextero vel sinistro, ab afflatu diuino vaticinia, à fulgurum obseruatione, astrorumque peritia, vt ait Virg. lib. 3. Aeneid.

Troiugena interpres diuûm, qui numina Phœbi,
Qui tripodas, Clarij lauros, qui sidera sentis:
Et volucrum linguas, & præpetis omnia pennæ,

Sic Ouid. primo Tristium:

Hoc mihi non ouium fibræ, tonitrusve sinistri,
Linguave seruatæ pennave dixit auis.

Diuinabant præterea inspicientes ignem, vel aquam, vel terram, & visis ostentis, aut prodigiis, portentis, monstris, somniis, aliisque huiusmodi signis: diuinabant etiam vates, qualis fuit Amphiaraus, vnde Iophon Gnosius oracula vatũ multa carminibus complexus est. Qui consulendi caussa ad templum accedebant, omnes priùs lustrabantur, deinde arietes immolabant, quorum substratis pellibus dormientes nocturna visa expectabant, de quibus fit mentio à Pausan. in Atticis rebus, & à Virg. lib. 7.

Hinc Italæ gentes omnisque Oenotria tellus
In dubiis responsa petunt, huc dona sacerdos
Contulit, & cæsarum ouium sub nocte silenti
Pellibus incubuit stratis somnosque petiuit.
Multa modis simulacra videt volitantia miris:
Et varias audit voces, fruiturque deorum
Colloquio.

Hæc vbi contigissent, opus esse deos placare per sacrificia crediderunt, aut eorum voluntatem inquirere. Ac de sacrificiorum ritibus & obseruationibus & victimis satis: nunc reliqua prosequamur.

Quòd quales dij, talia fuerunt postea vota & preces, CAP. XVII.

POterat hæc tam varia, tamque diligens sacrificiorum ratio quæ superius ex oraculi responsis variis temporibus

editis tradita est, homines fortasse compellere ad credendum aliquid subesse diuinitatis in ipsis diis, si vnà cum puritate hostiarum quæ mactabantur, animi potiùs quàm corporis sordes expurgandas esse sacrificantium idem iussisset, atque pro munditie corporis, animis integritas & fides, & temperantia requisita fuisset. Nam qui tam diligenter tradidisset, qui ritus essent seruandi in sacrificiis singulorum deorum, & quæ victimæ immolandæ: quo pacto potuit sine obliuionis aut auaritiæ nota illud prætermittere quod erat magis Dei proprium, homines admonere scilicet, quod Deus ferè solum animum spectat sacrificantium, cùm reliqua terrestria munera parui faciat. nisi fortè parasiti & helluonis dæmonis non sit frequentibus hostiarum, rerumque super altaribus vstarum nidoribus perfrui, nulla habita ratione num illæ victimæ ab impuris latronibus, vel è viris bonis sint oblatæ. Quòd si magis acceptæ Deo sunt virorum bonorum preces, vt sunt re ipsa: iucundioraque munera ab amicis manibus accipiuntur, illud in his prætermissum fuit, quod erat magis necessarium, vitæ integritatem scilicet & æquitatem & temperantiam optimas esse, & Deo acceptissimas victimas: quibus si quis gratius vllum sacrificium arbitratur, vel profanus est & impius vel prorsus ignorat Dei bonitatem. Nam si muneribus potiùs, quàm sanctitate & integritate vitæ Deus delectaretur, amicissimum Deum haberent opulenti: at pauperes & Deo & hominibus essent inuisi. sed quoniam nullum mendacium potest esse diuturnum, neque diutius capi pro veritate, cùm homines impuri fabularum figmentis postea induti pro diis culti sint, necesse fuit diuinitus mandata esse obliuioni illa quæ erant fundamentum non veræ aut probandæ religionis, vt illa veræ postea locum cederet. Atque cùm minimus error in principio, fiat maximus in fine, inde effectum est vt impurorum deorum aris & sacrificiis impuriores sacerdotes præficerentur, qui artificiosè homines deciperent, nullumque fallaciarum genus prætermitterent vt superstitione oppressos in officio retinerent. Fuit enim legibus antiquorum sacrorum non leue supplicium illis propositum, vt ait Dionysius Thrax in secundo libro Diæreseon, qui vel alios deos introducerent, vel eos non colerent: quare quos in sua religione impura retinere non poterant fallaciis, cum altaria & templa tanquam lucri tabernæ vbique extruerentur, eos vel deorum metu, vel legibus

legibus latis à ſacerdotibus vel motu concitati vulgi deterrebant. nulla igitur improbitas, nullum flagitiorum genus, nullā crudelitas ab āris & à templis horum deorum, vt ſequebatur ex his principiis, abeſſe conſueuit: cùm in animalia omnium ſcelerum expertia ſæuirent, & eorum ſanguine crudeliſſimè profunderentur: & præclarè actum fuiſſet, niſi illa feritas in homines etiam prorupiſſet. Pauca horum ex infinitis propè, vt res apertior fiat, explicemus quæ pertinent ad horum deorum crudelitatem cognoſcendam. Scriptum reliquit Dion. Halicarn. lib. 1. magnam peſtem aliquando ortam fuiſſe in Pelaſgorum regione, atque omnia propè animalia deorum ita intercidiſſe, & fœminas vel mutilos infantes peperiſſe, vel abortum feciſſe. Iſtud verò contigiſſe, quoniam orta ſterilitate agrorum, ab ea vt liberarentur, vouerant quæ optima naſcerentur, ea ſe diis conſecraturos: mox facti voti compotes non reddiderunt quod promiſerant, cùm multo pretioſiora cæteris retinuiſſent. Deinde ſciſcitantibus quo pacto liberari poſſent hac tanta calamitate, reſpondit oraculum: ὅτι τυχόντες ὧν ἐβούλοντο, οὐκ ἀπέδοσαν ἃ εὔξαντο, ἀλλὰ προσοφείλουσι τὰ πλείστου ἄξια. οἱ γὰρ Πελασγοὶ, ἀφορίας αὐτοῖς γενομένης ἐν τῇ γῇ πάντων χρημάτων, εὔξαντο τῷ Διῒ καὶ τῷ Ἀπόλλωνι καὶ τοῖς Καβείροις καταθύσειν δεκάτας τῶν προσγενησομένων ἁπάντων. *Quòd eo conſecuti quæ popoſcerant, non dediſſent omnia quæ promiſerant, ſed pretioſiora retinuiſſent. Pelaſgi enim orta in ſua regione ſterilitate, vouerunt ſe Ioui & Apollini & Cabiris decumas omnium eorum quæ naſcerentur ſacrificaturos.* quod etiam teſtatur Euſebius lib. 4. Euangel. præpar. Mox hominum decumas fuiſſe ab ipſo oraculo petitas ita teſtatur Dion. εἰσηγησαμένου δέ τινος γνώμην, τὸν θεὸν ἐπέρεσθαι εἰ αὐτῷ φίλον ἀνθρώπων δεκάτας ἀπολαμβάνειν, πέμπουσι τὸ δεύτερον θεοπρόπους. καὶ ὁ θεὸς ἀνεῖλεν οὕτω ποιεῖν. *Sententiam ferente quodam Deum eſſe interrogandum an ſibi gratum eſſet hominum decumas perſolui, rurſus ſciſcitatum mittunt: quibus reſpondit oraculum ita eſſe faciendum.* Atqui omnium deorum qui celebres fuerunt, antiquiſſimo propè Saturno, mos fuit hominem immolare, vt teſtatur idem Dionyſ. λέγουσι δὲ καὶ τὰς θυσίας ἐπιτελεῖν τῷ Κρόνῳ τοὺς παλαιοὺς, ὥσπερ ἐν Καρχηδόνι τέως ἡ πόλις διέμεινε, καὶ παρὰ Κελτοῖς εἰς τόδε χρόνου γίνεται καὶ ἐν ἄλλοις τισὶ τῶν ἑσπερίων ἐθνῶν, ἀνδροφόνους. *Fama eſt, antiquos Saturno, veluti Carthagine, antequam vrbs euerteretur, & vt fit apud Celtas hoc etiam tempore, & in aliis nonnullis locis apud Heſpe-*

apud Hesperias nationes, sacra facere solitos, in quibus homines cæderentur, nam vt ait Plutarchus in libello de superstitione, Carthaginenses sponte liberos huic Deo mactabant: qui verò liberos non haberent à patribus emebant immolandos. astabant parentes, qui si lacrymauissent, aut ingemuissent, sine honore vitam in posterum degebant, ac nihilominus mactabantur filij. atque ante statuam Saturni omnia tibiis & tympanis personabant, ne puerorum dum mactarentur exaudiri posset eiulatus & luctus. Hanc postea sacrificiorum immanitatem Hercules cùm in Italiam accessisset aram Saturno erecturus, in mansuetiorem ritum commutauit, iussitque pro veris hominibus apud Italos hominum simulacra in Tyberim dejici, vt ait Ouid. in 2. Fastorum. Siue ne prorsus tollere religionem videretur, siue quòd mitiorem Deum se habiturum putaret, si rem mitigasset, ac non penitus sustulisset. Patuit igitur Ioui, Apollini, Saturno homines fuisse aliquando pro victimis immolatos, quod etiam fiebat in honorem Iunonis Carthagini. Dianæ verò, quæ nauigationem Græcorum ad Troiam impediebat, eosque Aulide retinebat, quid exposcebatur? an non necesse fuit Agamemnoni antequam à littore solueret, Iphigeniam illi mactare? aut nonne iussi sunt id ex oraculo facere? rem autem ita breuiter attigit Virgil. lib. 2. Æneid.

Suspensi Eurypylum scitatum oracula Phœbi
Mittimus, isque adytis hæc tristia dicta reportat:
Sanguine placastis ventos, & virgine cæsa,
Cùm primùm Iliacas Danai venistis ad oras.

& Luc. lib. 1. merito inquit:

Religio peperit scelerosa atque impia facta:
Aulide quo pacto Triuiali virginis aram
Iphianassæo turparent sanguine fœde.

Euripides enim luculentissimam tragœdiam composuit, de ipsa Iphigenia in Aulide, in qua omnem hanc sacrificij crudelitatem declarat. Neque tamen prætermittenda duxerim hoc in loco, quæ de Iphigenia fabulantur, ad excusandam illorum deorum crudelitatem ac feritatem. Scripsit Phanodemus historicus Iphigeniæ misericordia commotam Dianam illam in vrsam vertisse: at verò Nicander in iuuencam, allij in ceruam, alij in anum edentulam. quare cùm minimè cognita fuisset, in Scythiam profugit ad Dianæ templum,

ibique,

ibique in omnes Græcos hostilem animum exercens, illos eidem supplicij generi addixit, cui ipsa antè quàm fugeret, addicta fuerat. Hesiodus verò in eo libro quem scripsit de claris mulieribus, Iphigeniam neque cæsam fuisse, neque in belluam mutatam tradidit, sed à Diana Hecaten factam fuisse. in Sardo præterea insula, quæ non procul distat ab Herculis columnis, senes qui ad septuagesimum ætatis annum accessissent, à suis filiis ridentibus in Saturni honorem lignis cædi solebant, deinde à præcipiti loco dejiciebantur: vnde ductum est prouerbium risus Sardonici, sicut scripsit Timæus historicus in rebus Deliacis. Neque tamen solis Diis, sed hominibus etiam, & manibus mortuorum homines cædebantur. Memoriæ proditum est in Taurica regione præterea, cui Thoas iis temporibus imperabat, eam fuisse sacrorum legem, vt quicunq; eò delati maris tempestate fuissent, vel quicunq; denique aduenissent, ij mactarentur pro victimis Dianæ Tauricæ: quod licet ex Iphigenia in Tauris Euripidis cognoscere: qui etiam impuram esse illam religionem inquit his versibus:

τὰ τῆς θεοῦ δὲ μέμφομαι σοφίσματα,
ἥτις βροτῶν μὲν ἤν τις ἅψηται φόνου,
ἢ καὶ λοχείας ἢ νεκροῦ θίγῃ χεροῖν,
βωμῶν ἀπείργει μυσαρὸν ὡς ἡγουμένη.
αὐτὴ δὲ θυσίαις ἥδεται βροτοκτόνοις.

Deæ probandam non puto sententiam:
Quæ si quis impetiuerit quem, vel thorum
Concusserit mœchus, vel attingat manu
Cadauer, arcet à suis altaribus.
At ipsa cæso gaudet in sacris viro.

Scriptum tamen reliquit Herodotus in Melpomene non Dianæ sed Iphigeniæ Agamemnonis filiæ naufragos in Tauris qui eo appulissent, aut quicunque è Græcis capti fuissent, immolari solitos. Immolabantur Marti præterea homines apud Scythas, vt idem testatur hoc ritu: ὅσους ἂν τῶν πολεμίων ζωγρήσωσι, ἀπὸ τῶν ἑκατὸν ἀνδρῶν ἄνδρα ἕνα θύουσι τρόπῳ οὐ τῷ αὐτῷ, ᾧ καὶ τὰ πρόβατα, ἀλλ' ἑτεροίῳ. ἐπεὰν γὰρ οἶνον ἐπισπείσωσι κατὰ τῶν κεφαλέων, ἀποσφάζουσι τοὺς ἀνθρώπους, ἐς ἄγγος. *Quoscunque ex hostibus viuos ceperint, singulos è centum hominibus deligunt, quos non eodem modo quo pecudes mactant, sed longè diuerso vbi enim vinum in capita effuderint, homines in quoddam vas iugulant, sanguinem eorum colligentes.* nam cùm Martem præ-

cipua religione colerent,id in Martis honorem faciebant. An verò humanior fuisse existimandus est Neptunus? is enim Idomeneo in patriam è bello Troiano redeunti eam immisit tempestatem, vt coactus sit promittere se Neptuno sacrificatum quod primum ex animalibus sibi exeunti è naui obuium fuisset: mox cùm filius primus occurrisset, eum sacrificare necesse fuit. Lunæ quoque in Albania, quæ regio non procul distat à mari Caspio, homo immolari solebat, cùm maximè omnium deorum Luna ibi coleretur: nam multi è seruis numine afflati ibi diuinabant, quorum qui plurimum numine correptus esset, per syluas errans sacra cathena comprehensus à sacerdotibus vinciebatur, sumptuoseque & opiparè per annum nutriebatur, deinde cùm aliis hostiis ad deæ sacrificia mactandus ducebatur: vt ait Strabo lib.11. Neque Lacedæmonij quidem, qui vitæ seueritate ac prudentia cæteros homines antecellere studebant, hanc superstitionem effugere potuerunt. nam, vt scribit Pauſ. in Laconicis, Orthiæ siue Lygodesinæ deæ nuncupatæ, quæ esse Dianæ statua putabatur è Tauris eò ab Oreste & Iphigenia deportata, homines sorte destinatos immolabant, quem postea ritum Lycurgus ad puberes transtulit. atque iidem Pherecydem sapientem mactarunt, & pellem ob quoddam oraculi responsum asseruarunt regibus, vt ait Plut. in Pelopida. cùm ad cœdibus res incœpta esset, quam commiserunt Astrabacus & Alopecus Irbi filij, vbi reperto deæ simulachro mente capti sunt, atque inter sacra ipsius deæ responsum mox est ab oraculo illam aram humano sanguine aspergi oportere. atque cùm prius mactandi sorte ducerentur, deuentum est tantùm ad plagas, vt ita sanguine nihilominus imbueretur. Præerat sacris sacerdos fœmina, quæ tamdiu paruam & leuem deæ statuam sustentabat, dum pueri cæderentur: at verò si illi quibus datum erat negotium cædendi misericordia ducti ob formam aut claritatem epheborum parciùs aut leniùs hoc facerent: ita fieri graue signum dicebatur, vt sacerdos istud non posset sustinere, vt ait Silenus Chius in fabulosis historiis. Huic eidem deæ cognomento Triclariæ virgo & puer mactabantur apud Achæos, vt est in Achæis Pauſ. Quid opus est Leucadum ritum commemorare? illi enim quotannis auertendæ deorum & Apollinis præcipuè iræ impurum aliquem hominem deligebant, quem mactare consueuerunt: sed postea mutatus

tatus fuit ritus, cùm è ſpecula deiectum multis pennis & auibus alligatis ſeruandum curarent, ita tamen vt extra patriam poſtea incolumis deportaretur, vt ait Strabo lib. 1. nam Semnonum, Druidarum, Lycearumque & Pergæarum victimarum conſuetudinem ſilentio prætereo, & aliarum nationum, qui homines diis immolare ſolebant. Hoc vnum dicam, cùm tanta deorum crudelitate, tamque impia religione, nullam omnino probitatem eſſe potuiſſe. quid enim feritatis ac ſceleris ab horum deorum impuriſſimis aris abfuiſſe putandum eſt? neque verò in ſingulos homines tantùm aliquando ſæuierunt, ſed in vniuerſos exercitus. nam cùm Brennus Gallorum Imperator inſignem cladem accepiſſet à Græcis cum quibus acie dimicauerit, mox per noctem Panos furore cum reliquiis exercitus agitatus eſt, atque Galliæ acies inter ſe ita dimicauerunt, vt penitus fuerint deletæ. Cùm igitur homicidiorum omniſque crudelitatis autores deos haberent antiqui, non eſt mirum, ſi pro cædibus & adulteriis, & rebus huiuſmodi impuris vota concipiebant. Nam cùm crudeles eſſent illi dij, tum auaritia maximo vitiorum omnium præcipuè laborabant: quare facilè muneribus ad omnem improbitatem, omniaque peccata hominibus dimittenda adduci poſſe cenſebantur. Idcirco præclarè dictum eſt ab Euripide in Medea:

Πείθειν δῶρα καὶ θεοὺς λόγος.

Fama eſt deos parere donis cælites.

& id ab Ouid. lib. 2. de arte:

Munera (crede mihi) placant homineſque deoſque
Placatur donis Iupiter ipſe datis.

Sed quid opus eſt pluribus? Iupiter ipſe cùm eſſet vrbem Troianam Græcis diripiendam conceſſurus, non crudelitatem quidem, & inſolentiam victorum, neque Troianorum vel iuſtitiam, vel probitatem tanti facit, quanti ſacrificiorum iacturam, quæ ſæpius à Priamo & à reliquis Troianis capiebat, cùm ita inquiat in primo Iliad.

Αἳ γὰρ ὑπ' ἠελίῳ τε καὶ οὐρανῷ ἀστερόεντι
Ναιετάουσι πόληες ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,
Τάων μοι περὶ κῆρι τιέσκετο Ἴλιος ἱρὴ,
Καὶ Πρίαμος, καὶ λαὸς ἐϋμμελίω Πριάμοιο.
Οὐ γάρ μοί ποτε βωμὸς ἐδεύετο δαιτὸς ἐΐσης,
Λοιβῆς τε, κνίσσης τε. τὸ γὰρ λάχομεν γέρας ἡμεῖς.

Quæ ſunt ſub cælo, & ſplendentis lumine ſolis
Oppida culta viris mortalibus, omnibus vna
Troia fuit dilecta magis mihi: gratior vna,
Et Priamus, Priamique domus, regnumque: nec ara
Nidore aut libis caruit, quæ munera diuûm.

Qui enim fieri poteſt, vt iuſtus & bonus ſit is Deus, qui bonam, piam aliquam ciuitatem eſſe fateatur, & tamen illam euertendam concedat, nulla ſatis honeſta ſui conſilij reddita ratione? Sic etiam Neptunus, Æneam ab Achille liberaturus nullam protulit Æneæ probitatem, ſed verebatur ne muneribus & ſacrificiis in poſterum careret, vt eſt in lib.7. Iliad.

κεχαρισμένα δ' αἰεὶ
Δῶρα θεοῖσι δίδωσι, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν,

gratiſsima ſemper
Dona deis, offert, qui cæli regna frequentant.

Non eſt igitur mirum ſi ſæpius eſt ad parricidia accerſitus Iupiter, cùm ita eſſet auarus, vt pro acceptis muneribus ad omnia ſcelera conniueret. quare iure propè optimo diis omnibus crudelior appellatur à Philætio in lib. φ. Odyſſ.

Ζεῦ πάτερ, οὔ τις σεῖο θεῶν ὀλοώτερος ἄλλος.
Οὐκ ἐλεαίρεις ἄνδρας,

Iupiter haud quiſquam diuûm mortalibus eſt te
Sæuior, atque ferus magis: haud miſerere virorum.

Iure igitur Pallas eum & inſanum & malum vocat in lib. θ. Iliadis in his:

Ἀλλὰ πατὴρ οὑμὸς φρεσὶ μαίνεται οὐκ ἀγαθῇσι,
Σχέτλιος, αἰὲν ἀλιτρὸς, ἐμῶν μενέων ἀπερωεύς.

Sed pater ipſe meus veſana mente malaque eſt,
Infelix, atque iniuſtus, mea numina vertens.

Atque Achilles lib. vltimo Iliad. omnium malorum, omniumque calamitatum autorem Iouem eſſe demonſtrauit his verſibus:

Οὐ γάρ τις πρῆξις πέλεται κρυεροῖο γόοιο.
Ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσι,
Ζώειν ἀχνυμένους, αὐτοὶ δέ τ' ἀκηδέες εἰσί.
Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει
Δώρων οἷα δίδωσι κακῶν, ἕτερος δὲ ἑάων.
Ὧ μὲν καμμίξας δώῃ Ζεὺς τερπικέραυνος,
Ἄλλο μέν τε κακῷ ὅγε κύρεται, ἄλλοτε δ' ἐσθλῷ,

Nil proſunt lacrymæ, nec triſtia pellere poſſunt:

Fata

Fata Dei statuere viris mortalibus ista,
Vt viuant tristes, ipsi mala nulla verentes.
Dolia bina iacent Iouis in penetralibus altis
Muneribus repleta, bona hic sunt, idque malorum
Plenum est. Ista viris miscens dat Iuppiter ipse,
Nunc mala multa haurit, nunc & bona plurima cepit.

Non solùm in his malorum autorem Iouem putauit Homerus, sed etiam inconsideratum & temerarium qui non consilio & ratione, sed vt fors obtulerit, bona cuique dispenset. sic igitur Euripides etiam in Hecuba illum malorum autorem facit:

Οὐδ' ὤλεσέν με Ζεὺς, τρέφει δ' ὅπως ὁρῶ
κακῶν κἀκ' ἄλλα μείζον' ἢ πάλαιν' ἐγώ.
Nec Iuppiter me perdidit, seruauit vt
Peiora multo cernerem infelix ego.

Sed Venus non solùm Iouem, verùm Deos omnes inclementes vocat apud Virg lib.2. Æn. quia Troiam propter inuidiam & ob accepta à Græcis munera euerterint: sic enim inquit:

Non tibi Tyndaridis facies inuisa Lacænæ,
Culpatusve Paris, verùm inclementia Diuûm
Has euertit opes, sternitque à culmine Troiam.

Idem Iupiter Iunonis illecebris ductus auctor fuit violandi fœderis quod percussum fuerat inter Græcos & Troianos, vt est in lib.4. Iliad. cùm Palladem iusserit in aciem Troianorum descendere, eosque impellere ad fœdus violandum.

Ὣς ἔφατ', οὐδ' ἀπίθησε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε,
Αὐτίκ' Ἀθηναίην ἔπεα πτερόεντα προσηύδα.
Αἶψα μάλ' ἐς στρατὸν ἐλθὲ μετὰ Τρῶας καὶ Ἀχαιοὺς
Πειρᾶν δ' ὥς κεν Τρῶες ὑπερκύδαντας Ἀχαιοὺς
Ἄρξωσι πρότεροι ὑπὲρ ὅρκια δηλήσασθαι.
Annuit his dictis hominum pater, atque deorum
Palladaque accersens ad sese hæc inde profatur:
Protinus in Troum & Græcorum castra recede.
Experiare volo Troiani, primi vt Achiuos
Marte petant, primi percussaque fœdera rumpant.

Atque cùm leuissimi hominis & impuri sit dicere mendacium, neque hóc quidem vitio caruit Iupiter, qui ita fuit mendax ab Hyrtacide vocatus, vt est in lib. μ. Iliad.

Ζεῦ πάτερ, ἦ ῥά νυ καὶ σὺ φιλοψευδὴς ἐτέτυξο
Πάγχυ μάλα;

Iuppiter ad mendax pater es: nec iam vlli loquenti
Danda fides?

Cùm fuisset Apollo etiam autor crudelitatis creditus, sæpius fuit ad cædes inuocatus, mortalesque ad cædes faciendas sæpius adiuuit, vt testantur illa carmina Virg. lib. 6.

Phœbe graues Troiæ semper miserate labores,
Dardana qui Paridis direxti tela manusque
Corpus in Aeacidæ. & lib. 9.
Dextra mihi Deus, & telum quod missile libro,
Nunc adsint,

& Hom. lib. ζ. Iliadis.

νῦν δ' αὖτ' ἐμὲ φίλη Ἀθήνη,
Δός δέ τε μ' ἄνδρα ἑλεῖν, καὶ ἐς ὁρμὴν ἔγχεος ἐλθεῖν,
Rursus amica mihi concedito Pallas,
Cædere, daque virum, ac forti concurrere telo,

Enimuerò multò sunt etiam crudeliores Polynicis preces apud Euripidem in Phœnissis, cùm ita inquiat:

Ὦ πότνι' Ἥρα, σὸς γὰρ εἰμ', ἐπεὶ γάμοις
Ἔζευξ' Ἀδράστου παῖδα, καὶ ναίω χθόνα,
Δός μοι κτανεῖν ἀδελφὸν, ἀντήρη δ' ἐμὴν
Καθαιματῶσαι δεξιὰν νικηφόρον,
Iuno verenda, sum tuus: nam nuptiis
Iunxi Adrasti filiam, terram incolo,
Concede fratrem occidere, & victoria
Dextram cruentam ferre fratris sanguine.

Et quod peius est, non deterretur vel cognita turpitudine petitionibus ab illis tam impuris precibus, cùm inquit.

Αἴσχιστον αἰτεῖς στέφανον, ὁμόγνιον κτανεῖν.
Occidere affinem peto, hæc turpissima est Corona.

Aduocabantur ad furta etiam dij antiquorum, qui latronibus & insidiatoribus fauere putabantur, cùm essent pleni omnis impuritatis. quare ita scripsit Horatius in epistolis:

Iane pater clarè cum dixit Apollo.
Labra mouet metuens audiri pulchra Lauerna.
Da mihi fallere, da iustum sanctumque videri,
Noctem peccatis, & fraudibus obiice noctem.

Multi denique ad cædes, ad flagitia complura, ad latrocinia, ad adulteria ab his diis se adiuuari crediderunt, & non dubitarunt vt adiuuarentur precari: quippe cùm intelligerent vel innocentissimos homines per hos deos grauissima supplicia

subiisse.

ſubiiſſe, cùm vel vnus Hippolytus in mentem veniret. Enimuero, quia nihil diuturnum eſt quod ad extremam improbitatem venerit: multa fuit tolerabilior, quàm hos pro diis colere, illa Cyclopis ſententia, quæ homines ad voluptates, vitæque ſuauitates percipiendas hortatur: quæ vniuerſam illam regionem euertit. ita enim inquit apud Euripidem in Cyclope:

Ἡ γῆ δ' ἀνάγκη κἂν θέλη: κἂν μὴ θέλη,
Τίκτουσα ποιὰν τἀμὰ πιαίνει βοτὰ,
Ἁ' ἐγὼ οὔτινι θύω, πλὴν ἐμοὶ, θεοῖσι δ' οὔ,
Καὶ τῇ μεγίστῃ γαστρὶ τῇ δε, δαιμόνων,
Ὡς τοὐ πιεῖν γε καὶ φαγεῖν τοὐφ' ἡμέραν,
Ζεὺς οὗτος ἀνθρώποισι τοῖσι σώφροσι.
Λυπεῖν δὲ μηδὲν αὐτόν.

Neceſſe terræ ſit volenti, ſiue non,
Herbas creare, pinguis vt ſit grex meus,
Nulli deorum, ſed mihi quem nutrio,
Et huic deorum maximo ventri: viris
Vt ſolus eſt hic Iupiter prudentibus,
Bibendi, edendi, vt lex diebus ſingulis,
Viuendi & vſque ſuauiter.

Hoc autem conſilium eſt non hominis ſed filij Neptuni, & Iouis ipſius nepotis, cum vanum fuiſſe illum deorum cultum facilè credi poteſt. at contra fieri non poteſt, vt ille ſuauiter viuat, nullaque triſtitia afficiatur qui totus feratur ad voluptates nulla habita ratione innocentiæ, cùm illa ſola omnem vitæ ſuauitatem largiri poſſit. Sed quid opus pluribus? tanta fuit horum deorum crudelitas, vt Læſionem, quam Aten vocarunt, Iouis ipſius filiam eſſe tradiderit Homerus lib. 7. Iliad. quamuis Dei ſola proprium ſit beneficentia:

Πρέσβα Διὸς θυγάτηρ Ἄτη, ἣ πάντας ἀᾶται.

Aie priſca proles, quæ læſeris omnes
Mortales.

Patet ex iis quæ hactenus dicta ſunt, vt arbitror, quod talia fuerunt hominum vota, qualia deorum ſacrificia, & quales dij ipſi credebantur, à quibus viuendi rationem acceperant & quòd omnibus vitiis credebantur dij illi fuiſſe contaminati, & quòd nulla vel religio vel ciuitas, quæ ad ſummum malitiæ peruenerit, diuturna eſſe poteſt. nunc conſideremus quales Dij inter ſe fuerunt.

Quales dij inter se fuerunt.
CAP. XIX.

NEque mirum est sanè, deos tam sæuos erga homines extitisse, atque omnia discordiæ, crudelitatis, & perfidiæ semina in homines à diis ipsis manasse, cùm tanta fuerit iam inde ab initio inter hos deos contentio, quantam neque cœlum, neque terra capere potuit. Quod si sceleratum est illum armis persequi, à quo aliquod magnum beneficium acceperis, profectò sceleratissimus fuit Saturnus, qui illum insecutus est, à quo huius lucis vsuram acceperat. Verùm non solùm insecutus est, sed etiam captiuo virilia membra amputauit, vt testatur Ouid. in Ibin.

Saturnus vi illas
Subsecuit partes, vnde creatus erat

Hoc paternum exemplum cùm sibi ante oculos ad imitandum Iupiter proposuisset, Saturnum patrem & ipse cum armis insecutus est, & in Italiam confugere compulit: à quo, cùm apud Ianum regem in Italia latuisset, quædam pars Italiæ Latium fuit appellatum, vt est apud Virg, lib. 8.

Primus ab ætherio venit Saturnus Olympo,
Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis.
Is genus indocile ac dispersum montibus altis
Composuit, legesque dedit, Latiumque vocari
Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris.

Iam verò quanta fuit Saturni feritas, qui suos filios vorabat; an potest is esse tolerabilis in alios, qui tam fuit ferus in suos filios? an potest aurea ætas, hoc est iustitiæ, humanitatis, pudicitiæ, æquitatis plena administratio sub hoc rege fuisse, qui tam impius in parentes & in filios suos extitisset? sed neque Iupiter quidem omnes contentiones patre de regno deiecto sustulit: neque regnum quietum possidere potuit, cum Gigantes quasi paternæ iniuriæ vltores, in illum conspirarint, eumque penè de regno deiecerint. Enimuero cùm hæc quoque certamina absoluisset, victoriamque fuisset consecutus, non tamen regnum quietum possedit, sed omnes propè Dij in illum aliquando insurrexerunt, atque ab affinibus penè fuit in vincula coniectus, vt est apud Hom. lib. 1. Iliad.

ὅτ' ἔφησθα κελαινεφέϊ Κρονίωνι
Οἴη ἐν ἀθανάτοισιν ἀεικέα λοιγὸν ἀμῦναι,
Ὁππότε μιν ξυνδῆσαι ὀλύμπιοι ἤθελον ἄλλοι,

Ηρητ',

Ἥρη τ', ἠδὲ Ποσειδάων, καὶ Παλλὰς Ἀθήνη

Dixeris vt ſuperos inter depellere peſtem
Te potuiſſe Ioui Saturni ſanguine creto:
Cœlicolæ voluere Iouem vt vincire tonantem
Neptunus, Iunoque, & Pallas.

Præclarum ſanè regnũ, ac vere dignũ, vt eius rex beatus appelletur, in quo neque coniux, neq; ſoror, neq; filia, nec frater fuit amicus. Neque tamen inter ſe ſolũ inimicitias hi Dij exercuerunt perpetuas, verũ etiã tantũ authoritatis ac viriũ hominib. alius in alium tradiderunt, vt ſæpius ab hominibus fuerint vulnerati: ſicut Iuno ab Hercule ſagitta, vt ait Hom. lib. 6. Iliad.

Τλῆ δ' Ἥρη ὅτε μιν κρατερὸς πάϊς Ἀμφιτρύωνος
Δεξίτερον κατὰ μαζὸν ὀϊστῷ τριγλώχινι
Βεβλήκει.

Percuſſa eſt Iuno cùm filius Amphitryonis
Percuſſit dextram mammam, petiitque ſagitta.

Vulneratus fuit etiam Pluto ab eodem, vt eſt in his;

Τλῆ δ' Ἀΐδης ἐν τοῖσι πελώριος ὠκὺν ὀϊστὸν,
Εὖ τέ μιν αὐτὸς ἀνὴρ υἱὸς Διὸς αἰγιόχοιο
Ἐν πύλῳ ἐν νεκύεσσι βαλὼν ὀδύνῃσιν ἔδωκεν.

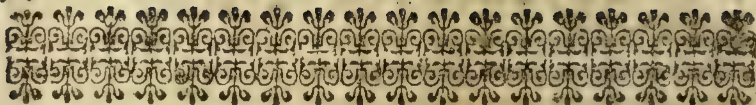
Paſſus & eſt Pluto horrendus, cùm dira ſagitta
Intulit huic vulnus nati Iouis huius, & ille
Inter defunctos duros tulit inde dolores:

Quin etiam Mars ipſe belligerantium Deus mortalium arma effugere non potuit, vt eſt apud eundem Hom. in his:

Τῇ ῥά μιν οὖτα τυχὼν, διὰ δὲ χρόα καλὸν ἔδαψεν
Ἐκ δὲ δόρυ σπάσεν αὖτις. ὁ δ' ἔβραχε χάλκεος Ἄρης.

Huic pulchramque cutem lacerat, ferroque cecidit,
Extrahit hinc haſtam, Mars alta voce boauit.

Idem poſtea ab Oro & Ephialte fuit in vincula coniectus. Fuit Venus etiam vulnerata à Diomede: atque longum eſſet ſanè commemorare quot incommoda Dij paſſi fuerint ab hominibus. Facilè igitur adducor, vt duriſſima illorum hominum ingenia fuiſſe credam, quibus erat religionis & deorum metus in animis imprimendus, cùm virorum & bonorum exemplis, & ſapientum oratione eò adduci non poſſent, ſed eſſent vel ſceleratorum quos ipſi admirabantur, authoritate, vel implicitis fabularum figmentis ad deorum cultum adducendi. nam hæc omnia tradita ſunt ab antiquis nulla alia de cauſſa, niſi vt homines ad probitatem inſtituerent, & res naturæ aperirent obſcuras, vt ſuis locis explicabimus.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ

LIBER SECVNDVS.

De vno rerum omnium principio & autore Deo.

Xplicata sunt à nobis superiùs nonnulla quæ ad antiquorum deorum naturam cognoscendam pertinebant: & quales illi erga homines, & quales inter se fuerint patefecimus, & quòd nullus denique fuit illorum sempiternus, nisi cùm eorum nominibus pro rerum naturalium formis antiquis sapientes vterentur. Nunc autem consequens est, vt demonstremus vnum fuisse rerum omnium principium vnumque autorem, per quem omnia procreata fuerint, & in lucem edita, cùm nullus ex iis Deus fuerit, vt dictum est, neque plures dij simul esse possint. Sed hoc quoad fieri poterit, quam breuissimè explicemus, quoniam hæc vna disputatio vel magnum volumen posset implere, si quæcunque necessaria sunt, inuestigemus. Nam cùm rerum multarum sub eadem forma positarum numerus imbecillitatem arguat singularum, quia procreatione filiorum indigeant,& morti sint obnoxiæ,frustra in tanta deorum multitudine colenda laborabimus, quia & illi nos aliquando deficient, & semper noua vota diis iunioribus erunt concipienda. At quid aliud sexus significat quàm interitum? quod enim oritur; & intereat aliquando necesse est: quia omnia quæ oriuntur, constant ex quibusdam principiis, in quæ denique soluuntur. Si omnes dij sint mares,aut fœminæ, & ad procreandum apti, nihilque producant, multo magis sequetur absurdum: frustra enim potest, is qui nunquam vim suam exercet. quare vbi sit sexus, ibi procreare necesse sit,atque ibidem

dem Dei natura sempiterna esse non potest. Erit igitur necessariò vnus Deus, qui neque genitus erit, neque generabit ex se alium cuius substantia ab ipso dissideat. Nam veri piique Theologi Deum generare Filium tradunt, sed eiusdem substantiæ, & idem immortalis existens, cùm ex nullis principiis constet, nullum sortitus est temporis principium. Rursus cùm sit principij expers, potentia existet infinita, quoniam finitorum corporum, rerúmque omnium finitarum finita est pro corporis ratione potentia & virtus: quare omnipotens fuit meritò ab antiquis appellatus. & cùm nullus ante Deum visus sit, cùm primus is extiterit, dictus est Protogonus siue primogenitus ac φαὴς, vt est apud Orpheum in Hymnis. erit is igitur rerum omnium quæ sunt autor necessariò existimandus. Enimuerò cùm magna fuerit inter sapientes de naturalium corporum materia disceptatio, quòd alij vnum, alij plura rerum naturalium principia generationi subjicerent, nemo tamen adeò fuit inops consilij, qui plures deos opifices introduxerit. Nam & Thales Milesius vnus è septem sapientibus, aquam rerum omnium principium ratus, mentem inquit cuncta ex illa formasse, & Anaxagoras Clazomenius cùm è similibus inter se particulis corpora naturalia consistere credidisset, inutilem earum præsentiam est arbitratus, nisi opifex ad eas inter se componendas accessisset, quem diuinam mentem appellauit, cuius hoc celeberrimum carmen circumfertur:

Νοῦς δ' ἐστὶ διακοσμῶν τε πάντων αἴτιον.

Mens autor vna est omnium quæ cernimus.

Pythagoras Samius principia rerum omnium numeros ratus, cùm monadem ac binarium introduceret, materiam scilicet & opificem, Deum in medium protulit, quem per monadem significauit. Empedocles Agrigentinus post elementa quatuor, quæ tanquam generationis materiam introduxit, quòd videret ea esse per se segnia, & inutilia, amicitiam opificem & conciliatricem, dissidium corruptionis caussam putauit. Socrates & Plato post materiam & ideam, quæ vt formæ exemplar intelligitur, Deum addiderunt generationis autorem. Zeno Citicus cùm formam nusquam sine materia posse consistere crederet, solam materiam & Deum cuncta efficere dixit, quòd ex iis forma oriretur cùm ad opus accederent. Anaximander qui infinitum, Anaximenes qui aerem, Hera-

clitus qui ignem, Epicurus qui corpora solida, non creata, sempiterna mente & percepta, quas atomos vocat, Aristoles qui materiam & formam principia putarunt esse omnium, cùm nihil de opifice dixerint, aut simulantes de Deo quidpiam dixerunt, nullumque crediderunt esse, aut eum res humanas non curare putarunt. Quî enim potest quod nusquam est existenti accedere sponte sua, & à nemine accersitum? aut id quod neque rationem in se habet, neque cognitionis initium, quomodo potest rem tam præclaram ad se accersire, & vt ad se veniat impetrare? An fieri potest vllo tempore poculum vel si sit argentum, nisi artifex ad poculi formam illud perducat? nunquam profectò forma sua sponte accedet ad argentum, neque argentum illam non audientem omnino vllo tempore aduocabit: quæ res vt in iis quæ sunt artis, ita in naturæ actionibus continet: nihil enim fieri potest, quod non fiat diuina prouidentia. Quare mihi valde ridiculi videntur illi qui omnia fortunæ attribuunt, mundumque ipsum ex minimis corporibus assiduè celeriterque fortuito & temerario motu agitatis, multis in vnum conglomeratis coagmentatum fuisse censuerunt: qualis Epicuri & Democriti fuit opinio. Nam tametsi de Deo nescio quid balbutiebant, tamen in idem propè cum Diagora Milesio & Theodoro Cyrenensi, Eumeroque Tegeate reciderunt. Patet igitur neque sine opificè Deo quidquam fieri posse, nec Deos esse plures, sed vnum & eundem sempiternum, & cuius infinita sit potentia, & eum esse rerum omnium autorem, qui neque mas est, neque fœmina. at num Iupiter is sit ab antiquis appellatus, an alius fuerit Iupiter, perquiramus.

De Ioue

CAP. I.

AGe verò, Iupiter is, quem patrem hominum, ac deorum regem appellarunt antiqui, quid diuinitatis habuerit, aut quam originem, nunc inuestigemus. Sed quoniam non vnus, at plures Ioues fuerunt, idcirco varia loca in quibus natus sit, variæque educationes, & variæ res gestæ Iouis à variis scriptoribus referuntur. Nam Iupiter, qui Saturni filius fuit, ad quem omnia propè aliorum facinora referuntur,

feruntur, modò in Creta, modò Thebis, modò in Arcadia modò apud Messenios natus esse dicitur, cùm nullo pacto fieri possit vt hæc inter se tam diuersa consentiant. Nam tametsi multas educationes propter varios rerum euentus vni facilè quis accommodauerit, tamen vt idem multis in locis natus sit, fieri omnino non potest. Quòd autem multæ ac variæ fuerint nationes, quæ apud se natum Iouem gloriarentur, testatur Pausanias in Messeniacis, vbi longum & difficilè fore inquit populos enumerare, qui Iouem apud se natum & educatum affirmarunt. Verùm cùm Ioues plures extiterint, tum omnes reges Ioues appellabantur antiquitus, vt Isacius his verbis, Δίας οἱ παλαιοὶ πάντες ἐκάλουν τοὺς βασιλεῖς, *Ioues Reges omnes vocarunt antiqui.* & Zetzes in varia historia: τοὺς βασιλεῖς δ' ἀνέκαθεν Δίας ἐκάλουν πάντες: *Reges autem olim Ioues vocarunt omnes.* Ea causa factum illud est, quòd Iupiter is qui primus ita fuit nominatus, præclara in mortales beneficia, & in Athenienses præcipuè, contulit. Nam rudes adhuc populos legibus à se constitutis parêre persuasit: certa matrimonia instituit: ferino more viuentes ad cultum deorum erexit: omnia diuina prouidentia gubernari demonstrauit, arasque & sacerdotes, & ceremonias illis instituit: qui cùm Arcas esset, & obscuro loco natus, pro animi virtutibus ignobilitatem corporis occultantes homines beneficiis affecti Aetheris illum & Diei filium esse tradiderunt. quod ego nihil aliud significare voluisse crediderim, quàm veritatis & sapientiæ. Vt igitur Cæsares omnes Romanorum Imperatores ad primi Cæsaris auspicium vocati fuerunt, ita Ioues Reges omnes ad Iouis Arcadis auspicium dicti sunt ab antiquis. Cùm verò omnia postea & Arcadis & cæterorum eius nominis facinora vni Saturni filio Ioui tertio attributa sint à poëtis, reliquis omissis, qui ortus & educatio ipsius extiterit, perquiramus. Scriptum reliquit Pausanias in Messeniacis, fontem fuisse in Ithomes iugo, cui nomen Clepsydræ, in quo ab Ithome & Neda nymphis nutricibus Iupiter, à Curetibus ob metum Saturno surreptus, lotus fuerit: atque cùm Iouis incunabula Messenij sibi vendicent, tum à furto Curetum fonti nomen datum, & à nutricibus fluuio & monti afferunt, sacraque solennia Ithomata in honorem ipsius Iouis apud se ostendere ad rem confirmandam solebant. Cùm hæc scripsisset in Rebus Mes-

seniorum Pausanias, mox in Arcadicis apud suos fontes fluuium illum inquit qui Gortynam præterlabitur, Lusium appellari, quòd in eo Iupiter recens natus lotus fuisse credatur. Hæc loca non parum inter se distabant, cùm Messene ciuitas esset nobilis Peloponnesi, non parum distans ab Arcadia, quæ à dextra Patras vrbem respiciebat & ipsam non ignobilem, à fronte sinum Naupactium: at Arcadia propè esset in altera parte insulæ mari finitima. Mox idem Pausanias in Bœotis, Saturno ereptum Iouem in Bœotia scribit, & supra Chæronæ mœnia præruptam esse montis crepidinem, qui mons vocatus est Petrarchus, vbi pro Ioue oblatum esse saxum Saturno à Rhea memorant: qui locus etiam non parum distat ab Arcadia, & à Messene non etiam parum. Neque credibile est nuper nati Iouis sanguinem, & reliqua immunda excrementa quibus nascentes infantes operiuntur, in tam longinquis fontibus lota fuisse, qui si his non erat, vt cæteri cùm nascuntur, inquinatus, quid opus erat omnino vel in Lusio flumine lauari? Sunt qui Thebis Bœotiæ natum esse Iouem autument, quod in his sensit Lycophron, apud quem Cassandra loquitur de Hectore, illa significans quæ erant illi euentura: vt est in his:

Σὺ δ᾽ ὦ ξυναίμων πλεῖστον ἐξ ἐμῆς φρενὸς
Στερχθεὶς, μελάθρων ἕρμα καὶ πάτρας στύλος.
Οὐκ εἰς κενὸν κρηπῖδα φοινίξεις φόνῳ
Ταύρων, ἄνακτι τῷ Ὀφίωνος θρόνων,
Πλείστας ἀπαρχὰς θυμάτων δωρούμενος.
Ἀλλ᾽ ἄξεταί σε πρὸς γενέθλιον πλάκα.

Frater mihi dilecte mente plurimum,
Tutela sola qui domus & patriæ es,
Cruore taurino inquinabis crepidam,
Regis Ophionis sedium cùm plurimas
Mactabis hostias. is inde dux erit
Petas vt eius ipse patrium solum.

Fama est enim quòd cùm fames & annonæ penuria cœli vitio Græciam occupasset, responsum datum fuit cessaturam eam calamitatem, si Hectoris ossa in Ophryno loco Troiæ iacentia in eam Græcam ciuitatem comportarentur, quæ Iouis esset patria, & ad Troiam non militasset. Hanc vrbem perquirentes solas Thebas Bœotiæ immunes fuisse ab ea militia inuenerunt. Atque id patrium solum Iouis dictum est, quòd is

ibi

ibi natus esse à nonnullis credatur, vt testatur illud epigramma, quòd adulans Thebanis dicit ibi esse beatorum insulas, quamuis Thebæ non fuerint omnino insulæ.

Αἵδ' εἰσὶ μακάρων νῆσοι, τόθι τὸν ἄριστον
Ζῆνα θεῶν βασιλῆα Ῥέη τέκε τῷδ' ἐνὶ χώρῳ.
Insulæ ibi fortunatæ sunt, regem vbi Diuum
Alma Iouem peperit Rhea. qui nunc fulmina torquet.

Alij in Creta Iouem natum & educatum fuisse dixerunt, vt testatur Lucianus in sacrificiis, hoc pacto; οἱ δ' αὖ Κρῆτες, οὐ γενέσθαι παρ' αὐτοῖς, οὐδὲ ταφῆναι μόνον τὸν Δία λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ τάφον αὐτοῦ δεικνύουσι: *Rursus autem Cretenses non solum natum esse apud se Iouem memorant, & sepultum, verùm etiam sepulchrum illius ostendunt.* Illud etiam confirmauit Virg. lib. 4. Georgicorum, vt patet ex eo carmine:

Dictæo cæli regem pauere sub antro.

Est enim Dicte mons Cretæ, vt ait Ptolemæus. Aiunt in Creta Ioui dato nutriendo cecidisse vmbilicum apud fluuium Tritonem, cui locus consecratus dictus est Omphalus, & propinqua planities Omphalium, cùm Græci omphalon vmbilicum appellent. Hunc in antro Dictæi montis habitasse testatur Apollonius Rhodius ita lib. 1. Argonaut.

Ὄφρα Ζεὺς ἔτι κοῦρος, ἔτι φρεσὶ νήπια εἰδὼς,
Δικταῖον ναίεσκεν ὑπὸ σπέος.
Donec erat paruus, donec puerilia sensit
Iuppiter, incoluit Dictæi montis in antro.

Eundem Idæum appellauit Callimachus in hymno in Iouem quòd in Ida sit natus & educatus:

Ζεῦ, σὲ μὲν Ἰδαίοισιν ἐν οὔρεσί φασι γενέσθαι,
Ζεῦ, σὲ δ' ἐν Ἀρκαδίῃ.
Iuppiter Idæis aiunt te in montibus ortum
Iuppiter Arcadicis.

Est enim Ida mons Cretæ, vt ait Dionys. in libello de situ orbis:

Κρήτη πότνια τε Διὸς μεγάλοιο τιθήνη,
Πολλή τε λιπαρή, τε καὶ εὔβοτος, ἧς ὑπὲρ Ἴδη,
Ἴδη καλλικόμοισιν ὑπὸ δρυσὶ τηλεθόωσα.
Creta Iouis magni nutrix veneranda, feraxque
Et frugum & pecoris, nemorosa huic imminet Ida,
Ida frequens piceis & quercubus optima mater.

Sic Virgilius lib. 3. Æneidos:

Creta Iouis magni medio iacet insula ponto,
Mons Idæus vbi, & gentis cunabula nostræ.

Qui igitur Cretensem Iouem crediderunt, ab eo monte Idæum appellarunt, vt illud:

Idæumque Iouem, Phrygiamque ex ordine matrem.

Atqui in Arcadia Olympium, quia Lycæus dictus est Olympus, vt ait Pausanias in Arcadicis, cuius vertex Sacrum iugum vocatum est, quod ibi Iouem vulgo credunt fuisse educatum. Cum tantam igitur de Iouis patria contentionem videret Callimachus, ita cecinit in Hymnis:

Πῶς καί νιν Δικταῖον ἀείσομεν, ἠὲ Λυκαῖον;
Ἐν δοιῇ μάλα θυμός, ἐπεὶ γένος ἀμφήριστον.
Dictæumne Iouem cantabimus, anne Lycæum?
Sum dubius: genus est quando certamine plenum.

Hunc igitur, quem hominum patrem & deorum vocarunt, cùm recens natus esset, quia oraculum cepisset Saturnus, fore vt è regno à filio pelleretur, vel quòd ita conuenisset cum Titanibus, vt filios omnes è se natos occideret, statim conatus est inhumaniter de medio tollere: sed eum Rhea, quem etiam Opim dixerunt, vt memoriæ prodiderunt quidam, primùm ipsa per aliquot dies clàm educauit, sed cùm diu se illum occultare non posse arbitraretur, Coribantibus, qui vocati sunt Curetes, & Dactyli Idæi, clàm in Cretam transmittendum concessit. qui simulatis sacrificiis inter cymbalorum tympanorumque strepitum infantis vagitum occultarunt. Opis verò, quia Saturnus filios omnes de medio tollere conaretur, pro Ioue dicitur saxum fasciis inuolutum illi obtulisse: quod ille continuò deglutiuit, vt scripsit in Arcadicis Pausanias. Illud autem contigit paulò supra Chæronæ mœnia, vt idem ait in Bœeticis. Atqui cùm tantopere de Iouis patria dissentiant inter se antiqui scriptores, non minor est nutricum numerus & controuersia, quàm de locis in quibus sit educatus. Nam alij ab apibus educatum putarunt, vt ait Virg. lib. 4. Georg.

Nunc age, naturas apibus quas Iupiter ipse
Addidit, expediam: pro qua mercede canoros
Curetum sonitus, crepitantiaque æra secutæ
Dictæo cæli Regem pauere sub antro.

Fama est ad eius beneficij memoriam quod Iupiter apum colorem mutauit in aureum, cùm priùs essent ferrugineo,

Aratus in Phænomenis Iouem à capra nutritum fuisse asserit in his:

Αἲξ ἱερή, τὴν μέν τε λόγος Διὶ μαζὸν ἐπισχεῖν.

Sacra Ioui capra est, quòd præbuit vbera paruo.

Quod affirmauit etiam Lucianus in sacrificiis. Illa cùm apud Olenum Bœotiæ ciuitatem, vbi post Ægarum euersionem conditum fuit Aegium, nutrita fuisset, Olenia dicta fuit, vt ait idem Aratus in eo carmine:

Ὠλενίην δέ μιν αἶγα Διὸς καλέουσ' ὑποφῆται.

Oleniam Iouis altricem dixere capellam.

Quam rem ita expressit Ouid. in secundo Fastorum:

Oleniæ surget sidus pluuiale Capellæ,
Quæ fuit in cunis officiosa Iouis.

Superius etiam de Neda & Ithome nutricibus Iouis mentionem fecimus, quas commemorauit Pausanias in Messeniacis. Apollonius Rhodius de Adastrea Iouis nutrice meminit lib. 3. Argon.

Καί κέν τοι ὀπάσσαιμι Διὸς περικαλλὲς ἄθυρμα
Κεῖνο τό οἱ ποίησε φίλη τροφὸς Ἀδρήστεια
Ἄντρῳ ἐν Ἰδαίῳ ἔτι νήπια κουρίζοντι.
Perpulchrum tibi ludicrum istud munero, nutrix
Adrastea Ioui paruo quod præbuit antè,
Idæo latuit cùm paruus conditus antro.

Habuit enim præter supradictas Adrasteam & Idam nutrices Melissei filias ac sorores Curetum, à quibus sit educatus: cùm Lactantius in libro de falsa religione ab Amalthea & Melissa filiabus Melissei Cretensium regis caprino lacte & melle nutritum scribat. Apollodorus Atheniensis grammaticus libro primo Bibliothecæ ab Adrastea & Ida nutritum quidem scribit, sed lacte Amaltheæ. Cicero in secundo de Diuinatione scriptum reliquit castissimè quondam in loco cultum fuisse Iouem, qui vnà cum Iunone in gremio Fortunæ mammam apprehenderet. at Pausanias in Arcadicis nymphas quasdam nutrices Iouis nominare solitos Arcades inquit, Thisoam, Nedam: Hagnò; quarum prima in Parrhasiorum finibus nomen dedit vrbi, secunda flumini, tertia fonti in Lycæo monte Arcadiæ, quæ mirum etiam donum à Ioue consecuta dicitur. Nam cùm solum laboraret siccitate, re diuina ritè peracta, mactatisque hostiis Lycæi Iouis sacerdos cum precatione ad aquam conuersus ramum è quercu in summam

aquam dejiciebat, inde halitus ex fonte nebulæ similis tollebatur, atque obducto cœlo conuocatis nubibus Arcadum fines vberrimis & optatis imbribus perfundebantur. Has in vrsas mutatas fuisse scribitur in commentariis in Apollonium Rhodium: sed qua de causa, non inueni; ita enim scribitur ibi ταύτῃ οὖν τῇ χερρονήσῳ παράκειται Ἄρκτον ὄρος κυρίως οὕτω λεγόμενον, ἐπειδή φασι τὰς τροφοὺς τοῦ Διὸς ἐκεῖ διατελούσας εἰς ἄρκτους μεταβληθῆναι. *Huic igitur Cherroneso mons adiacet qui proprio nomine Vrsus appellatur, quoniam Iouis nutrices aiunt ibi degentes in vrsas fuisse mutatas.* Non defuerunt, qui à columbis & aquila illum educatum fuisse arbitrati sint, vti testatur Mœro in his:

Ζεὺς δ' ἄρ' ἐνὶ Κρήτῃ τρέφετο μέγας, οὐδ' ἄρα τίς νιν,
Ἤιδει μακάρων, ὁ δ' ἀέξετο πᾶσι μέλεσσι,
Τὸν μὲν ἄρα τρήρωνες ὑπὸ ζαθέῳ τρέφον ἄντρῳ.
Ἀμβροσίην φορέουσαι ἀπ' ὠκεανοῖο ῥοάων.
Νέκταρ δ' ἐκ πέτρης μέγας αἰετὸς ἀφύσσων
Γαμφηλῇ, φορέεσκε ποτὸν Διὶ μητιόεντι.
Τὸν καὶ νικήσας πατέρα Κρόνον εὐρύοπα Ζεὺς
Ἀθάνατον ποίησε, καὶ οὐρανῷ ἐγκατένασσεν,
Ὣς δ' αὔτως τρήρωσι πελειάσιν, ὤπασε τιμὰς,
Αἵ δή τοι θέρεος καὶ χείματος ἄγγελοί εἰσιν.

Iupiter in Creta nutritur, eumque deorum
Nouerat haud vllus: crescunt cùm corpore membra.
Hunc in spelunca sacra pauere columbæ,
Fluctibus oceani ambrosiamque tulere volantes.
Ast Aquila huic nectar de petra dulce quod hausit
Mox rostro sublimè volans afferre solebat.
Hanc patri altitonans mox regno victor adempto
Esse immortalem voluit, cæloque locauit.
Nec nullo timidas decorauit honore columbas
Agrestes, gens hæc hyemis sit nuntia & æstus,

Sunt autem illæ quæ Liuiæ vocabantur, agrestes scilicet columbæ, à quibus Iupiter fuit educatus, atque ad tanti beneficij memoriam fuit aquila inter sydera collocata. vtebatur Iupiter cùm paruus esset eorundem Curetum tutela & familiaritate, quorum studio fuerat à Saturni voracitate protectus, vt testatur Apollonius lib 2.

ὁ δὲ Κρηταῖον ὑπ' ἄντρον
Ζεὺς ἔτι Κουρήτεσσι μετετρέφετ' Ἰδαίοισι.

Inter Curetas Cretæo Iupiter antro

Idæos

Idæos etiam tum nutriebatur.

& Lucret. lib. secundo.

Dictæos referunt Curetas, qui Iouis illum
Vagitum in Creta quondam occultasse feruntur:
Cùm pueri circum puerum pernice chorea
Armati in numerum flarent pernice chorea
Armati in numerum pulsarent æribus æra.

Atque vt summatim rem colligamus, incertum adhuc est, & omni contentione plenum, vbi natus sit Iupiter, aut vbi, & à quibus educatus: neque quispiam eorum qui deorum ortus & naturas inuestigarunt, quidpiam certi de loco aut educatione tradidit. Hic cùm primùm natus fuit, ab Opi matre, vt dictum est, Curetibus alendus in Cretam transmittitur: vt Eusebio placuit in Temporibus, etiam Creti, qui tunc imperabat in Creta, commendatur, & in Gnoso regia ciuitate educatur. Alij in Creta natum esse volunt, at non alibi natum eò transmissum: alij in Arcadia natum & educatum putarunt: alij Messenæ, alij alibi, quorum omnium longum esset opiniones recensere. Mox aiunt, cùm occultandi vagitus gratia cymbala & tympana & alia tinnientia instrumenta pulsarentur, apes, ad tinnitum aduolasse, & illum educasse: alij dicunt à nymphis alendum fuisse datum, alij capræ, alij vrsarum vbera suxisse. atque tot de Iouis incunabilis memorantur. Atqui Cicero libro tertio de Natura Deorum principio tres inquit fuisse Ioues, ab iis numeratos qui Theologi nominabantur, quorum primus & secundus in Arcadia nati sunt: primus patre Aethere, secundus Cœlo. At tertius Cretensis Saturnum patrem habuit. Mox cùm ex primo Proserpinam & Liberum natos asseruisset, paulò pòst Dioscuros primos ex antiquissimo Ioue Athenarum Rege & ex Proserpina natos scribit quare adductus sum vt alium fuisse Iouem etiam præter ho: crediderim. Neque mirari conuenit si tam varij ortus & educationes fuerunt de tertio Ioue traditæ, cùm cæterorum omnium & ortus, & educationes, & res gestæ postea fuerint ad eundem à variis scriptoribus poëtisque præcipuè delatæ, d. diximus. Sic nos, quæ cæterorum communia sunt poetaruvt secuti opiniones, huic vni concedentes, ea quo pacto instm tuimus persequemur. Iam verò cùm adoleuisset Iupiter, i- capra mortua esset, eius pellem ad perpetuam memoriam a& su.m scutum accommodauit, & ob acceptum lactis benefi

cium inter astra Capræ signum retulit: scutumque Aegis à Græcis scriptoribus vocata est, cùm αἴξ capram significet, de quo meminit Virg. lib. 8.

Arcades ipsum
Credunt se vidisse Iouem, cùm sæpe nigrantem
Aegida concuteret dextrâ nymbosque cieret.

Atque Iupiter ipse dictus est Aegiochus, habens ægida scilicet, vt ait Homerus in lib. Iliad. ε.

Κλῦθί μευ αἰγιόχοιο Διὸς τέκος Ἀτρυτώνη.
Audi me Iouis Aegiochi Tritonia nata.

Hic Iupiter duos habuit fratres, præter sorores, Neptunum & Plutonem, qui & ipsi per dolum fuerunt Saturni crudelitati substracti. Fama est enim quòd cùm Titan maior natu Saturni frater cuperet imperare, Vesta & Opi & Cerere precantibus cessit fratri de Regno, cum quo ita pactus est, ne vllum ex maribus filiis educaret, si quem habiturus esset, sed omnes necaret, ne regem procrearet sibi successorem vt saltem post ipsum ad se regnum perueniret. Saturnus igitur ea causa quicunque ex se nascerentur, vorabat, vt significauit Lycophron in his:

Τὴν πρόσθ' ἄνασσαν ἐμβαλοῦσα ταρτάρῳ,
Ὠδῖνας ἐξέλυσε λαθραίας γονῆς,
Τὰς παιδοβρῶτας ἐκφυγοῦσ' ἐμβυθίους
Θοίνας ἀσπλάγχνους οὐδ' ἐπίασεν βορᾷ.
Νηδὺν, τὸν αὐτὸς ἐκλάψας πέτρον,
Ἐν γυιοκόλλοις σπαργάνοις εἰλημένον,
Τύμβος γεγὼς κίνταυρος ὠμόφρων ἀπορρώξ.
Regina prima pulsa ad ima tartari est,
Mox ipsa partus à dolore soluitur
Cùm, quòd videre coniugis conuiuia
Nefanda nollet, inuolutum fasciis
Saxum ille deglutiuit: haud fit pinguior,
Crudis sepulchrum quòd sit ipse filiis.

Quòd autem id fieret per iuramentum, patet ex illis Sibyllinis versibus, in quibus declaratur Titanes parturienti Rheæ semper assistere solitos: quod iuramentum datum fuit Saturno ante quàm susciperet imperium:

Ὅρκους δ' αὐτῷ Κρόνῳ μεγάλους Τιτὰν ἐπέθηκε,
Μὴ θρέψ' ἄρσενα, καὶ παίδων γένος, ὡς βασιλεύσῃ
Αὐτὸς, ὅταν γῆράς τε Κρόνῳ καὶ Μοῖρα πέληται.

Ὁ πρῶτο

Ὁππότε καὶ δὲ Ῥέα τίκτῃ, περὶ δὴ δ' ἐκάθηντο
Τιτῆνες, καὶ τέκνα διέσπων ἄρσενα πάντα.

Conceptis verbis Titan iurare coegit
Saturnum, de se natum ne nutriat ullum:
Quo possint regnare senis post fata nepotes,
Cum paritura foret Rhea, tum Titania pubes
Assedit marium lacerans crudeliter artus.

Mox cùm sensisset Titan clàm Saturni filios contra iusiurandum, legesque capti imperij, educari, ipse vnà cum Titanibus filiis ira exarsit, atque Saturnum & Opim comprehensos in vincula & in custodias conjiciunt. Hæc vbi per nuncios accepisset Iupiter, collecta magna militum Cretensium, externorumque ibi exulantium manu, ad liberandos parentes è vinculis quàm citissimè traiecit, Titanibusque primo impetu debellatis patrem in regnum restituit, vt ait Lactantius in libro de falsa religione. Sed huic antequam in bellum exiret sacrificanti in Naxo augurium futuræ victoriæ aquila dedit: quare illam sibi sacram auem in posterum esse voluit, & in reliquis expeditionibus aquilæ effigiem pro signis militaribus habuit. Hic idem Iupiter cùm ad Cercopas, genus hominum fallax ac planè dolosum, aduentasset in insulam marimen, siue ad Arimos populos, illos ad stipendia inuitauit, cùm patrem à regno esset eiecturus. illi acceptis stipendiis data fide ac iuramento obstricti, mox retentis stipendiis Iouem subsannabant, cùm pluribus fraudibus in omnes vterentur: Iupiter periuriis indignatus hos in simias conuertit, insulasque Pithecusas appellauit, vt ait Callimachus in insulis. Verùm post eam victoriam cùm Saturnus responsi oraculi meminisset, vt sibi à filio caueret: futurum enim vt ab eo è regno pelleretur, Ioui insidias parare clàm cœpit: quibus patefactis per vnum è familiaribus, rursus Iupiter expeditionem suscepit, collectaque priorum militum manu patrem de regno deiecit, laneoque vinculo ligauit, & in tartarum deiecit, vt ait Agathonymus in Perside cùm regnandi cupiditate iam arderet, & superiores res feliciter gestæ ad id faciendum facilè inuitarent. Nulla sunt enim vel naturæ vel amicitiæ vel beneficentiæ satis firma vincula vbi maiestatis & imperandi furiosum desiderium inuaserit: illa omnia siquidem facillimè conculcantur & prosternuntur. Cùm patrem igitur captiuum fecisset Iupiter primum, dici-

tur virilia membra illi falce eadem amputasse, qua ille Cœlo patri amputauerat, quę postea iacta fuit in insulam Phæaciam non procul à Corcyra : quod etiam significauit Lycophron in Cassandra in his:

Νῆσον δ' εἰς Κέρκῳ συγκυμβίαν
Ἅρπην τορόσας.
Saturno vt inde venerit in insulam
Drepanum inuisam.

Nam Corcyram insulam, vbi Saturnum secuit Iupiter, ab eo tempore nominarunt Drepanum, vt ait Isacius. Ex eius viribus membris amputatis, & in mare deiectis, & è spuma maris dicitur nata esse Venus, quæ in concha marina in Cyprum nauigauit. Fabulati sunt antiqui post fugatum per arma Iouis è regno Saturnum, Apollinem victoriam Iouis carminibus ad citharam cecinisse purpurea toga decorum & coronatum lauro mirificeque Deos omnes qui accubuerant in conuiuio, delectauisse : vnde sumpserunt originem epinicia : quod innuit in secundo libro elegiarum Tibullus in his:

Sed nitidus, pulcherque veni nunc indue vestem
Purpuream, longas nunc bene necte comas,
Qualem te memorant Saturno rege fugato
Victoris laudes tunc cecinisse Iouis.

Saturno igitur paulo pòst è vinculis fugiente, & ad Ianum Latij regem in Italiam profecto, Iupiter ipse regnum occupauit: quod ita innuit Virg. lib. 8.

Primus ab ætherio venit Saturnus Olympo:
Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis.

Ferunt Iouem Vestæ proposuisse, per quam adeptus erat imperium, vt quod mallet eligeret : at hanc priùs virginitatem poposcisse, deinde primitias omnium quæ diis offerrentur ab hominibus. Enimuerò placidissima omnia, & ab omni insidiarum genere libera sub Saturni administratione, atque adeò ætas aurea fuisse dicitur, cùm Ioue regnum obtinente omnes difficultates humanum genus inuaserint: nam

Ante Iouem nulli subigebant arua coloni.
Nec signare quidem, aut partiri limite campum,
Fas erat: in medio quærebant, ipsaque tellus
Omnia liberius nullo poscente ferebat,
Ille malum virus serpentibus addidit atris,

Præ-

Prædarique lupos iußit, pontumque moueri.

Quod equidem nihil aliud significare crediderim, nisi latronibus & sceleratis hominibus concessam fuisse licentiam multa iniqua faciendi, qubus sociis & adiutoribus in occupando regno paterno vsus fuerat, cùm bellorum licentia multos huiusmodi homines alere consueuerit, sicut pax legibus omnes obedientes facit. Quid enim aliud est aurea ætas, quàm communis omnium libertas in ciuitate bene legibus instituta: cùm feræ cùm domesticis animalibus, cum canibus lepores scilicet, agni cùm lupis, & cætera huiusmodi impunè versantur? nam pacis tempore viri boni inter sicarios & impuros latrones legum patrocinio sunt tuti, nisi iudices ipsi propter auaritiam fiant latrones, aut propter desidiam viros bonos vexari æquo animo patiantur, id significare voluisse antiquos testatur Tibul. lib. I.

Nunc Ioue sub domino cædes & vulnera semper:
Nunc mare, nunc lethi mille repentè viæ.

Neque tamen Iupiter, qui regno per vim potitus fuerat insidiatoribus caruit: exemplum enim dederat posteris quo pacto regna per vim sint occupanda. Aegæon igitur Iouis exemplo inuitatus vnà cùm cæteris Gigantibus illum è regno depellere conatus est: cui centum manus erant, capita quinquaginta, & magnitudine corporis reliquos omnes mortales antecellebat, ignemque ex ore eructababat, vt testatur Virgil. lib. x.

Aegæon qualis, centum cui brachia dicunt,
Centenasque manus, quinquaginta oribus ignem,
Pectoribusque arsisse: Iouis cùm fulmina contra
Tot paribus streperet clypeis, tot stringere enses.

Quem idcirco sub Aetnam montem fuisse à Ioue fulmine detrusum fabulantur, qui quoties latus moueret, Ætna flammas ingentes eructaret, vt ait Callimachus in lauacrum Deli:

Ὡς δ' ὁπότ' αἰτναίου ὄρεος πυρὶ τυφομένοιο
Σείονται μυχὰ πάντα, κατουδαίοιο γίγαντος
Εἰς ἑτέρην Βριαρῆος ἐπωμίδα κινυμένοιο,
Θερμαῦστραί τε βρέμουσιν ὑφ' Ἡφαίστοιο πυράγρης,
Ἔργα δ' ὁμοῦ.

Monte sub Aetno veluti cùm conditus olim
Perpetuis flammis vsto vult vertere fessum.

Ipse Gigas Briareus latus, interiora mouentur,
Fornacesque fremunt Vulcani, is forcipe massam
Vertit, opusque simul.

Quamuis omnes hi venti sunt, & ventorum natura fabulosè ita explicata, vt suo loco dicetur: paucis tamen antè diebus idem Briareus Ioui aduersus Palladem, & Iunonem, & Neptunum reliquos deos, qui in Iouis Tyrannidem coniurabant, fuerat auxilio, vt testatur Hom. in 1. lib. Iliad.

Ὁππότε μιν ξυνδῆσαι ὀλύμπιοι ἤθελον ἄλλοι,
Ἥρη τ', ἠδὲ Ποσειδάων καὶ παλλὰς Ἀθήνη.
Ἀλλὰ σὺ τόν γ' ἐλθοῦσα θεὰ ὑπελύσαο δεσμῶν.
Ὦχ' ἑκατόγχειρον καλέσασ' ἐς μακρὸν ὄλυμπον,
Ὃν Βριάρεων καλέουσι θεοί.

Cùm vincire Dei reliqui voluêre tonantem,
Et Iuno & Pallas Neptunusque, inde tu ad illum
In cœlum Briareum, superi sic nomine dicunt,
Centimanum arcessens soluisti fortia membra.

Huc ideo vnà cùm Gyge & Cotto Iouis custodes ac satellites Hesiodus nominauit in Theogonia in his:

Ἔνθα Γύγης Κόττος τε, καὶ ὁ Βριάρεως μεγάθυμος
Ναίουσιν, φύλακες πιστοὶ Διὸς αἰγιόχοιο.

His Cotusque Gygesque colunt simul & Briareus:
Custodes Iouis æterni, quæ pectora fida.

Hic igitur Iupiter subactis nationibus Orientis pluribusque viribus se semper adiungentibus vt mos est in prosperis successibus. Reges non nullos regionum instituit: quare dictum est in Hymnis Homer.

Ἐκ γάρ τοι Μουσέων καὶ ἑκηβόλου Ἀπόλλωνος
Ἄνδρες ἀοιδοὶ ἔασιν ἐπὶ χθονὶ καὶ κιθαρισταί·
Ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆες.

Cantorum Musis, & Phœbo munera cura
Qui tractant plectro citharas aut pollice chordas
Ab Ioue sunt Reges.

Mox ad cæteras nationes cum maxima accessione virium penetrans vniuersum prope terrarum orbem perdormuit & subiugauit. Tum Regibus illis qui ab ipso fuerunt instituti, & parendi sibi, & subditis nationibus imperandi leges tradidit, nam dictus est Iupiter primus Cretensibus æquitatis leges & iniurias ostendisse, qui eos reuocauit à violentia, persuasitque vt iudicio & subsellijs, nulloque animorum motu exagitatis iudicibus,

dicibus,res committerent diiudicandas,deinde prædones,cum peragrauit orbem terræ, puniuit, æquitatem & iustitiam vbique introducens. inde dictus est Gigantes interemisisse,quorum dux erat Typhon, qui aduersus Deos vel iustitiam insurgerent in Pallene Macedoniæ, & in Phlegræis campis Italiæ, qui deinde dicti sunt Cumæi.idem ad iustitiam viris bonis honores & magistratus & præmia & præfecturas tribuit: quare vt principi sempiterno imperio digno diuinos honores illi tribuerunt, cæteros principes ad imitationem inuitantes quare scitè scriptum est ab Homero in 1.Iliad.

Ἐν παλάμῃς φορέουσι δικασπόλοι, οἵ τε θέμιστας
Πρὸς Διὸς εἰρύαται.
In manibus gestant dicentes iura Pelasgi
Qui leges hausere Iouis.

Nam cùm Saturni tempore ante Iouem homines carnibus humanis vescerentur,Iupiter vetuit ne quis eo cibo vteretur, & ab humanis carnibus ad glandes conuertit; quæ arbor, vt ab eo primùm monstrata,consecrata illi creditur. Post orbem subiugatum,cùm duo fratres illi ab insidiis patris superessent, quos ita recensuit Homerus lib.15.Iliad.

Τρεῖς γάρ τ᾽ ἐκ Κρόνου εἰμὲν ἀδελφεοί, οὓς τέκε Ῥέα
Ζεύς, καὶ ἐγὼ τρίτατος δ᾽ Ἀΐδης ἐνέροισιν ἀνάσσων.
Tres Rhea Saturno fratres nos edidit: vnus
Iuppiter,alter ego,& defunctis qui imperat vmbris.

Inter hos vniuersus terrarum orbis ductis sortibus communi consensu,cùm communibus etiam armis subiugassent,diuisus fuit atq; mare Neptuno,inferorum imperium Plutoni,cœlum Ioui obtigisse dicitur,vt est apud Homerum in his carminib.

Τριχθὰ δὲ πάντα δέδασται, ἕκαστος δ᾽ ἔμμορε τιμῆς.
Ἤτοι ἐγὼν ἔλαχον πολιὴν ἅλα ναιέμεν αἰεὶ
Παλλομένων· Ἀΐδης δ᾽ ἔλαχε ζόφον ἠερόεντα·
Ζεὺς δ᾽ ἔλαχ᾽ οὐρανὸν εὐρὺν, ἐν αἰθέρι καὶ νεφέλῃσι.
Omnia sunt partes in tres diuisa, & honorem
Quisque suum cepit,mihi parent æquoris vndæ:
At tristis Pluto defunctis imperat vmbris:
Mox æther,cœlumque Ioui conceditur altum.

Atque cùm istud factum fuerit in Creta, vt quidam tradiderunt,locus vocatus est Claros ἀπὸ τοῦ κεκληρῶσθαι, à sortiendo scilicet. Hæc fabulosè de Ioue dicta sunt primum à poëtis,qui vt potentiorum gratiam aucuparentur, nihil sibi non metiri

licere arbitrati sunt. Non est illud credendum, quòd cœlum ac mare & inferorum locos ita diuiserint, sed magis rationi conuenit id quod scribitur à Lactantio in libro de falsa religione his verbis; Ergo illud verum est, quòd orbem terræ ita partiri sunt, vt orientis regio Ioui cederet, Plutoni pars occidentis obtingeret, ac Neptuno maritima omnia cum insulis obuenerunt. Sic cùm orientis regio, vnde lux mortalibus exoritur, superior sit, occidentis inferior: dicitur inferorum imperium habuisse Pluto, at cœli Iupiter: qui cum ambitiosus esset supra modum, gloriamque & existimationem plurimam sibi apud homines comparare vellet. efficit vt magna cùm reuerentia coleretur. quare illi Pudorem assessorem addidit Sophocles in Oedipode in Colono:

Ἀλλ᾽ ἔστι γὰρ καὶ Ζηνὶ σύνθακος θρόνων
Αἰδὼς ἐπ᾽ ἔργοις πᾶσι.

In omnibus rebus Ioui sed aßidet
Pudor, thronosque seruat.

Et quoniam nulla esse potest vera in malos homines reuerentia, ac vix simulata quidem, in eadem tragœdia Aequitatem quoque illi assidere facit idem poeta:

Εἴπερ ἐστὶν ἡ παλαίφατος
Δίκη σύνεδρος Ζηνός.

Vetusta si Ioui aßidet modò Aequitas.

Fama est quòd Metim Oceani filiam vxorem duxit Iupiter, vt scriptum reliquit Atheniensis Apollodorus libr. 1. Bibliothecæ. Illa, vt aiunt, pharmacum postea bibendum Saturno præbuit; quo ille priùs lapidem, deinde voratos filios euomuit: quod tamen factum fuit antequam filio Saturnus insidias pararet, aut de regno pelleretur, quibus auxiliaribus postea vsus est aduersus Saturnum & Titanes. Mox cùm decimo eius belli anno Tellus victoriam Ioui vaticinata esset, si in tartarum deiectos sibi socios assumeret, is Campe custode cæsa illos è vinculis liberauit, atque ita iis adiuuantibus victoria dicitur fuisse potitus. Neque minùs ridiculum, ac monstro simile illud, quod dicitur, quòd Iupiter Metim vxorem, quam primam duxit, vt ait Hesiodus,

Ζεὺς δὲ θεῶν βασιλεὺς πρώτην ἄλοχον θέτο Μῆτιν.

Vxorem primam Metim sibi Iupiter addit.

grauidam factam deglutiuit, vt scripsit Iohannes Diaconus his verbis: καὶ ἔγκυον ταύτην ποιησάμενος, καταπίνει αὐτήν, ἵνα μὴ ἄλλος

λ@ τὶς τῶν θεῶν ἀποκυηθείη παρ' αὐτῆς ἀναιδὴς καὶ ἀτάσθαλ@: *quam cùm grauidam fecisset, deglutiuit, ne quis alius deorum nasceretur ex ea impudens ac fatuus.* Ex eo cibo mox ipse Iupiter pro vxore grauidus factus Palladem armatam è capite peperit. quod quidem monstrum tantopere contra naturæ consuetudinem fictum, nescio quo pacto primùm æquis animis perferri potuit, neque fuerit cum maximo omnium risu explosum: quippe cùm mendacia & res supra crudelitatem fictæ soleant etiam veris & probabilibus plerumque fidem detrahere. Postea Themin duxit, vt quidam tradiderunt ac tertiam, quam cepit in regione Gnosia apud fluuium Therenum. Vxorem postea duxit Iunonem, quam semper tenuit, neque vt primam deglutiuit. Huius filiæ dicuntur fuisse Preces, sicut ait Orpheus in Argonaut.

οὐ γὰρ ἄτιμοι
Ικεσίαι Ζηνὸς κοῦραι Λιταί.
... non sine honore
Conuenit esse Preces Iouis alto è semine natas.

Hoc autem fictum est, quia Reges & potentiores homines magna semper rogantium aliud frequentia circumsistit. Enimuerò ita ab ipsa natura comparatum est, vt animus hominum sicuti sunt res omnes humanæ, nunquam in eodem statu consistere possit: qui nisi honorificis studiis teneatur, ad omnia vitiorum genera maximè sit propensus, quod etiam præstantioribus maximè conuenire necesse est. Nam sicuti fertilissimus optimarum frugum ager, si cultura hominum & semina vtilia desint, eximiam spinarum, & vrticarum, & inutilium herbarum copiam alit: neque nihil omnino potest producere: sic animum nostrum, vbi cessauit honesta virtutum exercitatio, tanto maiora vitia & scelera aggrediuntur, quanto maioribus virtutibus antea poterat exornari. Iupiter igitur qui terrarum orbe per imperatorias virtutes potitus fuerat, post insignes populorum victorias totus in libidines & in conuiuia vertitur: neque vlla fuit formosa mulier, quam quidem viderit, à qua abstinuerit, vt testatur Apollonius Rhodius lib. 4. Argonaut.

Οὕνεκεν οὐκ ἔτλης εὐνῇ Διὸς ἱεμένοιο
Λέξασθαι, κείνῳ γὰρ ἀεὶ τάδε ἔργα μέμηλεν.
Ἢ σὺν ἀθανάταις ἠὲ θνητῇσιν ἰαύειν.
Aspernata Iouis quòd lectum sis cupientis.

Semper enim curæ est illi sibi iungere Diuas,
Fœmineosve cupit complexus, munera amoris.

Neque sorori suæ sanè pepercit, cuius concubitum cùm palàm petere non auderet, se in cuculum vertit, (natura enim videbatur illum ab eo illegitimo desiderio deterrere) & in Corinthiorum agrum ad collem qui ea de causa Coccyx vocatus fuit, aduolauit. Nam illius nutu, vt fertur, maxima cœli tempestas exorta est, quare Iuno in collem Tronacem tunc dictum conscendit: tum cuculus ille tremens super genibus eius considit, cuius illa miserta, ob frigoris enim iniuriam tremere existimabat, sub vestibus texit: qui postea, Iupiter factus illam vitiauit, vt aiunt nonnulli. Alij dicunt non priùs sororem compressisse, quàm promiserit matri se vxorem illam ducturum, quod & postea fecit, vt testatur Pausanias in Corinthiacis. At verò quam gloriosa sint illa trophæa, quæ ipse ambitiosè commemorauit apud Homerum lib. ξ. Iliadis, videamus. Neque omnia tamen Græca carmina hîc scribenda putaui, cùm omnibus sint in promptu, sed sententiam Latinis carminibus expressi. sic enim illa incipiunt:

Τὴν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη νεφεληγερέτα Ζεύς.
Ἥρη, κεῖσε, μὲν ἔστι καὶ ὕστερον ὁρμηθῆναι.

Iuppiter altitonans sic est huic inde locutus:
Huic iterum rediisse licet Iuno, Ipsi at amore
Iungamur, Dea nulla vnquam vel fœmina mouit
Corda mihi tantùm quantum nunc vris amore:
Non cùm Pirithoum peperit Ixionis vxor,
Non Danaæ peperit quæ mox mihi Persea clarum,
Non Europa, tulit præstantem quæ Rhadamanthum,
Et Minoa: nec aut Semele, aut Alcmena, ferocem
Altera cùm genuit Alciden, altera Bacchum:
Nec me flaua Ceres, nec me Latona, nec ipsa
Mouisti tantùm quantùm nunc vris amore.

Hic idem Deus cùm Ledam Tyndari regis filiam vitiare conaretur, dicitur in cygnum esse conuersus, atque cùm aquilam se insequi fecisset, dicitur præ timore deterritus, vt simulabat, confugisse ad Ledam, vt illius misertæ ope protegeretur, atque ita illam decepisse. ex quo concubitu Leda duo oua peperit, quippe quæ cùm aue concubuisset è quorum altero gemini pulli nati sunt Pollux & Helena, ex altero gemini

ni item Castor & Clytemnestra: ad cuius præclaræ rei memoriam dicitur cygnus inter astra esse collocatus, qui iuxta Cephei dextram manum conuoluitur, vt ait Aratus Solensis in Phænomenis:

Ἤτοι γὰρ καὶ Ζηνὶ παρατρέχει αἰόλος ὄρνις

Cum Ioue formosa & cum cælo voluitur ales.

Et paulò post: Αὐτὰρ ὅγ᾽ εὐδιόωντι ποτὴν ὄρνιθι ἐοικὼς
Οὖρος εἰς ἑτέρην φέρεται κατὰ δεξιὰ χεῖρα Κηφέος.

Hæc ales volucris similis tranquilla volanti
Dextra petit Cephei.

Quod etiam planius explicauit Euripides in Helena his carminibus:

ἔστι δὲ δή
Λόγος τις, ὡς Ζεὺς μητέρ᾽ ἔπτατ᾽ εἰς ἐμὴν
Λήδαν, κύκνου μόρφωμα ὄρνιθος λαβών,
Ὃς δόλιον εὐνὴν ἐξέπραξ᾽ ὑπ᾽ αἰετοῦ
Δίωγμα φεύγων, εἰ σαφὴς οὗτος λόγος. *fama est enim*
Quod Iupiter volans ad matrem meam
Ledam, oloris alitis forma obsitus,
Fugaque ficta quòd volucris nuntia
Iouis sit insecuta, mox compreßit hanc.

Sed quid opus pluribus? Lucianus iure optimo sanè in dialogo de Mercurio & Sole Iouem exagitat vt adulteriorum autorem, cum ante illum Saturni tempore magna esset temperantiæ & pudicitiæ dignitas & existimatio, vt significauit Iuuenalis in Satyra sexta ita scribens:

Credo pudicitiam Saturno rege moratam
In terris, visamque diu cum frigida paruas
Præberet spelunca domos ignemq; laremq;

Nam cum diuitiis & omnium commodorum facultate desidia, & remißio animi, & libido nasci consueuit. quare scitè dictum est ab eo Oratore: πλοῦτος γὰρ κακίας μᾶλλον ἢ καλοκἀγαθίας ὑπηρέτης ἐστί. *diuitiæ scilicet improbitatis potiùs quàm probitatis sunt ministræ.* idcirco elegans illud in Iouem dictum fuit eius poetæ, qui ita nonnulla Iouis adulteria connumerauit:

Ζεὺς κύκνος, ταῦρος, σάτυρος, χρυσὸς δι᾽ ἔρωτα
Λήδης, Εὐρώπης, Ἀντιόπης, Δανάης.

Fit taurus, cygnus Satyrusque, aurumque, ob amorem
Europæ, Ledes, Antiope, Danaes.

Suscepit filios Iupiter ex Europa, à qua dicta est pars tertia

mundi, Minoem ac Rhadamanthum, Arcadem è Callisto: Pelasgum è Niobe, Sarpedonem & Argum ex Laodamia, Herculem ex Alcmena vxore Amphitryonis, Taygetum è Taygete, à quo mons dictus fuit, & Saonem à quo Sauona, quamuis eum Mercurio quidam tribuũt, Amphionem & Zetum ex Antiope, Castorem & Helenam & Pollucem & Clytemnestram è Leda, Perseum è Danae, Deucalionem ex Iodama, Britomartim è Carme Eubuli filia, Megarum ex vna Sithinidum nympharum, Æthlium patrem Endymionis è Protogenia; & Epaphus eius filius fuit ex Ioue, Memphis Ægyptiæ conditor, qui coniugem habuit Libyam, à qua regio Africæ dicta est. Aeginam quoque in insulam desertam è regione agri Epidaurij portauit Asopi filiam, quæ insula cùm priùs OEnope vocaretur, postea dicta est Aegina & habitata, vt ait Callimachus de conditis insulis. Et Arcesilaus & Carbius è Torrebia, & Colaxes ex Ora, & Cyrnus è Cyrno, de cuius nomine dicta est insula, cùm antea Therapne diceretur, & Dardanus ex Electra, qui profugus à patria in locis in Hellesponto proximis Dardanum vrbem condidit, vniuersamque regionem Dardaniam appellauit, vt ait Archelaus in lib.12.de fluminib. & Palaci fratres è Thalia, quæ cùm se grauidam è Ioue cognouisset, verita Iunonis indignationem optauit sub terram occultari. at partus tempore terra reclusa cùm Thalia tamdiu latuisset, duo pueri non procul à Catanis eruperunt, ex quo locus factus est summæ venerationis apud incolas, vt scripsit Heraclitus Sicyonius in secundo de lapidibus, & Hiarbas è Garamantide, & Phyleus & Pilumnus, qui primus vsum pinsendi frumenti adinuenit, & Preces, & Titias, & Proserpina, & alij complures Iouis filij nati esse dicuntur ex variis adulteriis, quos omnes numerare longum sanè esset opus. Quam enim in formam non mutatus fuit Iupiter, vt optatis amoribus potiretur? aut quis formosioris mulieris maritus domo securus discedere poterat? quàm multas dolo vitiauit? quàm multas stuprauit? quàm multas extra patriam asportauit? quid? num fuit is innumerabilium propè fœminarum complexibus contentus? nonne Ganymedem pulcherrimum suæ ætatis adolescentem in deliciis habuisse creditus est? tot impuris sceleribus Iouis vita dicebatur fuisse contaminata, quem tamen Deum appellare plerosque non puduit, at hic tamen & optimus & maximus,

ximus, vt ait Cicero in secundo de Natura Deorum, & in oratione pro Domo sua, dictus fuit: quo nihil minus meruit. Tanta igitur fuit ambitione, quanta nemo per omnes ætates inuentus est, aut inuenietur; quare alij ipsius iussu, alij vt eius gratiam aucuparentur, templa & altaria Ioui instituerunt, & sacerdotes, & proprios ceremoniarum ritus. Neque id mirabile debet videri, cùm multis etiam Romanis Imperatoribus per tot simulatarum religionum annos aræ erectæ fuerint post mortem, & sacerdotes instituti, & publicæ ceremoniæ, & per illorum nomen iurare, & multa alia ad diuinitatem spectantia. Huius ambitionis præclarum habeo testimonium Attæ cædem, qui cùm Phrygius pastor esset, & inter pascendum matris deorum laudes cantaret, & ab illa mirificè amatus idcirco diceretur, id Iupiter ægrè ferens palàm quidem occidere ob matris reuerentiam deuitauit, & aprum per dolum illi dictus est in fabulis immisisse, à quo Attes fuit dilaniatus, vt ait Nicandri interpres, quod est in Alexipharmacis:

ἧχί τε Ρείης
Λοβρίνης θαλάμαι τε, καὶ ἐργαστήριον Ἄττεω
hîc Rheæ vbi sunt
Lobrinæ thalamique, Attæque ergastula priscæ.

Quanquam Hermesianax elegorum scriptor Atten Calai Phrygis filium ad suscipiendam sobolem inutilem factum ab ipsa dea scripsit; qui cùm adoleuisset, magnæ matris ceremonias in Lydia monstrauit. quare tanto in honore fuisse apud deam dicitur, vt, Iupiter illud grauiter ferens immanem aprum in segetes Lydorum immiserit, à quo & alij Lydorum complures, & ipse Attes fuerit interemptus. fama est præterea Atten in arborem pinum ab ipsa dea conuersum fuisse, quare pinus matri deûm fuit consecrata: quam deam terram quidam putarunt, quamobrem vestem ex herbis & ramusculis arborum texuerunt, clauemque tribuerunt, quia clausa sit per hyemem, ac verno tempore aperiatur, & idcirco illi porca prægnante sacrificabatur vt animali fœcundo. At verò quid? nonne maximum ambitionis indicium est, quod scribitur à Lactantio in libro de falsa religione? quod in Olympo monte plerumque versabatur, omnesque propositis præmiis, qui nouum aliquod inuentum humano generi vtile excogitassent, inuitabat, vt ad se primùm deferrent cuius ipse inuentor postea creditus est, & idcirco huic, vt multis præte-

rea rerum vtilium inuentoribus, diuini honores sunt habiti. Quòd verò in Olympo monte præcipuè habitaret, scripsit ita Pindarus in Olympicis:

Ἀλλ᾽ ὦ Κρόνιε παῖ Ῥέας,
Ἕδος ὀλύμπου νέμων.

Sed ô Saturni fili Rheæ,
Solum colens Olympi.

Hic quot annos imperauerit, nemo prorsus coniectura assequi potest: quoniam non mortuum esse contendunt antiqui. ât quod ad grandiorem ætatem peruenerit,& ad canitiem facilè ex eo coniicere licet, quod scriptum est à Luciano in sacrificiis, quia cum multorum deorum formam describat, solum Iouem id præcipuum habere dicit, quòd sit barbatus. in consilio præterea deorum cornua etiam illi iunxit arietis. colebatur Ammonius Iupiter in Lybia, quem diuinatorem appellabant sub arietis forma, vt in his declarauit Phæstus ille qui res Macedonicas conscripsit:

Ζεῦ Λιβύης Ἄμμων κερατηφόρε κέκλυθι μάντι.

Iuppiter hæc Ammon audi cornute Libumque
Vates.

Hunc mortuum tamen & sepultum fuisse in Creta constat eiusdem Luciani testimonio, qui ita scribit: οἱ Κρῆτες οὐ γενέσθαι παρ᾽ αὐτοῖς, οὐδὲ ταφῆναι μόνον τὸν Δία λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ τάφον αὐτοῦ δεικνύουσι. *Cretenses non solùm natum apud se,& sepultum Iouem testantur, sed etiam sepulchrum eius ostendunt.* Scriptum reliquit in suo Ancorato Epiphanius suis quoque temporibus in Iasio monte Cretæ sepulchrum Iouis monstrari solitum: quod etiam affirmat Callimachus in hymnis:

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται. καὶ γὰρ τάφον ὦ ἄνα σεῖο
Κρῆτες ἐτεκτήναντο. σὺ δ᾽ οὐ θάνες. ἐσσὶ γὰρ αἰεί.

Cretes mendaces semper rex alme sepulchrum
Erexere tuum: tu viuis semper,& vsque es.

Post Iouis huius obitum tanta fuit eius nominis apud omnes nationes celebritas & reuerentia, vt nemo postea vocatus sit Iupiter: vel si qui vocati fuerunt, eius rerum gestarum memoria obruti, obscuri, minimeue illustres fuerint. Illud non parum miratus sum, quo pacto ex oculis hominum Iouem euanuisse dicant nonnulli, qui illum in humanis fuisse affirmarunt, & postea sempiternum in cœlo regnantem collocarunt, cùm neque mortuum fuisse inquiant, neque viuum in cœ-

in cœlum aliquo vehiculo asportatum; cùm nihil prorsus diuinum in illo extiterit, vt patuit è multis eius sceleribus hactenus à nobis demonstratis. Cœpit igitur non multò post audire mortalium vota, & ad multorum sacrificiorum conuiuia fuit inuitatus, vt fumantium patinarum nidoribus exsaturaretur. Quid igitur? inter infinitum votorum numerum si cui fortuna aspirasset, vt voti fieret compos, is à Ioue se id consecutum ratus continuò aras & templa erigebat, & ab eo euentu, vel à loco in quo id euenisset, cognomen Ioui iniungebat. Is colebatur apud Eleos Muscarius, quia Hercule mactante & porriciente, magna quæ aderat muscarum copia Ioui opera trans Alpheum auolauerit, vt asserit Pausanias in prioribus Eliacis. Sic cùm diuturna siccitate aliquando laboraret Græcia vniuersa, missi sunt Delphos qui ab oraculo causam & remedium calamitatis sciscitarentur: quibus responsum fuit Iouem placari ab vniuersa Græcia oportere, atque vti deprecatore Aeaco. Ille Panellenio Ioui (sic en enim appellauit) sacris ritè peractis, ac nuncupatis votis Græciæ vberrimam imbrium copiam impetrasse dicitur, vt ait idem in Corinthiacis. Sed quis est adeò fatuus, qui nesciat post diuturnam siccitatem mitti solitos esse imbres; aut contra? quid opus fuit Iouem illum minimè audientem iis precibus fatigare? si quoties vana & irrita fuerunt Iouem precantium vota templa aræque erectæ fuissent, nescio an satis ampla area fuisset vniuersus terrarum orbis tot Iouis ædibus vbique erigendis. Neque decet sanè diuinam bonitatem pro facilitate impetratorum votorum metiri: quia omnibus vnus est pater Deus, omnibus pro sua bonitate prouidet, neque his magis propensus est, illis surdior. Illud verò magis rationi conuenit, si quid petentes impetrare à Deo non possumus, id futurum contra salutem nostram existimare, vel contra honestatem, vel contra diuinam bonitatem expetitum esse, cùm nemini Deus perniciosa libenter impertiat. Multa sunt inde cognomina Ioui indita vel ab euentu, vti dicebam, vel à locis, vel à personis quibus felix aspirarat, vt Abretanus, Agonius, Agoræus, Alexiterrus, Ambulius, Anchesmius, Anxurus, Apesantius, Aratrius, Atabyrius, Cæneus, Camiræus, Carius Catæbates, Catharsius, Chaonius, Chthonius, Cithæronius, Corniger, Cosmeta, Cragus, Cræsius, Cynetheus, Dator, Dodonæus, Drymnius, Dulius, Elaratæus,

Elæus, Eleutherius, Ephestius, Epicarpius, Epidotes, Erechtheus, Fulminator, Genetheus, Genethlius, Gnidius, Gyrapsius, Hecalæsius, Hetærius vel socialis, Hammonius, Herceus, Heleopolytes, Hospitalis, Hermoloius, Horcius, Hymettius, Hypsistus, Hypatus, Icesius, Labradeus, Laœta, Laphystius, Larissæus, Lycænus, Lycoreus, Mœragetes, Melissæus, Milesius, Milichius, Molossus, Morius, Munychius, Nemeæus, Olympius, Omarius, Osogus, Parthenius, Papæus, Parnetius, Pharius, Pisæus, Phratius, Promanthæus, Synopyra, Stratius, Tarantæus, Tropæus, Trophonius, Xenius, & apud Latinos, Latialis, Feretrius, Elicius, Viminus, Vltor, Stator, & multa alia præterea sunt cognomina, quæ possent numerari, si quis hunc laborem perferre voluerit. Hæc ea sunt propè omnia quæ de Ioue fabulati sunt antiqui, quæque fuerunt ab illis pro variis rerum successibus excogitata. At Ægyptij, alterum fratrem Atlantis Saturnum aiunt Rheam sororem duxisse, de qua susceperit Iouem Olympium vocatum, ac fuisse alium Iouem gloria rerum gestarum multo inferiorem, qui regnauit in Creta, qui decem filios Curetas vocatos habuit, atque insulam Ideam vocauit ab vxore Idea, vbi fuit sepultus. Cretenses tamen longè diuersa à cæteris scriptoribus tradiderunt, qui Saturnum Siciliæ ac Libyæ & Italiæ imperasse inquiunt, & ad occasum omnino firmasse suum regnum, cùm arces & munitiones haberet tanquam custodes ipsorum locorum. Iouem igitur mansuetudine & clementia insignem aiunt quidam imperium à patre sponte concedente accepisse; alij ab inuito extorsisse per odium patris à populis electum. at Saturno cum Titanibus bellum aduersum illum gerente victoria dicitur fuisse penes Iouem, qui per illam rerum omnium potitus est. vniuersum igitur terrarum orbem peruagatus est de mortalibus optimè merens, qui cùm virtute & viribus præstaret, facilè vniuersi orbis imperium subiugauit. atque cum de malis supplicia sumeret, omnesque homines ad bene viuendum per vim legum conuertisset, Deus ab omnibus fuit appellatus & vniuersi orbis dominus. Alij tamen Iouem Olympium dictum fuisse tradiderunt, quod ab Olympo magistro sit eruditus: nam Dionysium aiunt post deuictos Titanas ac Saturnum & Rheam, cùm ex his natus esset Iupiter, eum, cùm Dionysus in Ægyptum militaret, regem regionis instituisse. Sed cùm esset valde iuuenis, illius magistrum ac tuto-

rem instituit Olympum, virum & rerum astronomicarum peritum, & prudentia clarum, à quo Iupiter fuit eruditus, & Olympius appellatus, sic autem scriptum est ab iis qui res Aegyptias conscripsere. Cæterùm nunc reliquum est, vt quid per hæc senserint ij qui fabularum figmenta ad naturæ opificium accommodarunt, & qui Iouem sempiternum esse dixerunt, inquiramus.

¶ Iupiter Aetheris ac Diei filius creditus est primum, quia cùm is humanioris politiorisque vitæ cultum reperisset, vt diximus, omniaque demonstrasset diuina prudentia gubernari: creditus est primus ex ignorantiæ tenebris emersisse, splendoremque attulisse rebus humanis. Nam ex aduerso qui vitæ humanæ vim omnem ex æterni Dei administratione & voluntate pendere ignorauerit, quo pacto non Noctis & Inscitiæ filius dici potest? Qui secundus item hoc ipso nomine vocatus fuit, pro diuinitate præstantiaque ingenij dictus est Cæli filius, quoniam & ipse plurimum genus humanum iuuerit, multis rebus vtilibus adinuentis, vnde etiam Ioui nomen apud Latinos postea fuit inditum, quamuis à vita potiùs Græci nominarunt. Tertius Saturni filius, qui Saturnus cùm tempus esse putaretur, vt suo loco dicemus, quo pacto è tempore natus sit Iupiter, si sit Deus, omnino explicari non potest. Si pro elemento Iupiter nominetur, nihil fortasse sequeretur absurdi pro illorum sententia qui vniuersitatem hanc rerum aliquando à Deo fabrefactam fuisse asserunt. Nam Iouem alij ex poëtis arbitrati sunt esse aera, vt illud est Horatij in primo Odarum,

Iacet sub Ioue frigido.

Et alibi: *Quod latus mundi, nebulæ, malusque Iupiter vrget.*

Sic etiam Theocritus ecloga quarta.

Χὠ Ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ' ὕει.

Iupiter quandoque pluit, & quandoque serenus.

Euripides non pro aëre solùm, sed pro quadam aeris concitati motione Iouem intellexit in Cyclope:

Οὐδ' οἶδ' ὅτι Ζεὺς ἔστ' ἐμοῦ κρείσσων θεός.
Οὔ μοι μέλει τὸ λοιπόν. ὡς δ' οὔ μοι μέλει,
Ἄκουσον, ὅταν ἄνωθεν ὄμβρον ἐκχέῃ,
Ἐν τῇδε πέτρᾳ στέγν' ἔχων σκηνώματα.
Ignoro cur sit Iupiter maior Deus.
Non est mihi curæ: quòd haud curæ mihi est,

Audito, quando fundit imbres desuper,
In hac petra condensa sunt mi vmbracula.

Et Aratus in astronomicis:

Τότε δὴ κρύος ἐκ Διός ἐστι
Ναύτῃ μελλιόωντι κακώτερον.
Torpenti nautæ peius tunc ab Ioue frigus.

Atque Stoicorum eadem fuit sententia, quod hic aer per omnia penetraret, idcirco dictus sit Iupiter in omnia esse diffusus. Alij aëra non Iouem ipsum, at Iouis oculum crediderunt, vt fuit illud Hesiodi cùm de aëre loqueretur: πάντα ἰδὼν Διὸς ὀφθαλμός: *cuncta videns oculus Iouis.* Alij Iunonem, potiùs aëra esse crediderunt, sororem Iouis, cùm Iupiter ab iis ignis regio esse crederetur: quam eius vxorem putarunt, quia calefactus aer ab ignea vi Iouis, sole adiuuante multa ex his oriuntur: quam sententiam expressit Homerus in lib. ξ. Iliad hoc pacto:

Ἦ ῥα, καὶ ἀγκὰς ἔμαρπτε Κρόνου παῖς ἣν παράκοιτιν.
Τοῖσι δ' ὑπὸ χθὼν δῖα φύεν νεοθηλέα ποίην.
Sic ait: vxoremque suam complectitur ortus
Saturno. tellus his herbas fundit vndique.

Nam quo pacto herbæ & animalium genera procreari possent, nisi per calorem, qui est architectus in omnibus naturæ negotiis? Neque alio tempore terra vestitur herbis, nisi cùm calescit, quippe cùm frigus inutile sit vniuersis naturæ operibus. Idcirco Hippasus & Heraclitus ignem rerum omnium autorem existimarunt: quare scitè in hanc opinionem dictum est hymnis Orphicis:

Ὦ βασιλεῦ διὰ σὴν κεφαλὴν ἐφάνη τάδε ῥεῖα,
Γαῖα θεὰ μήτηρ, ὀρέων θ' ὑψηχέες ὄχθοι,
Καὶ πόντος. καὶ πάνθ' ὁπόσ' οὐρανὸς ἐντὸς ἔταξε.
O rex per te creuerunt hæc omnia solum:
Diua parens tellus, montanaque flumina, fontes,
Æquoraque, & quicquid complectitur altus Olympus.

Nec defuerunt qui æthera Iouem esse crediderint, quem patrem appellauit Lucretius in lib. I. ac terram matrem, quòd ex his omnia oriantur, vt dictum est:

Postremo pereunt imbres, vbi eos pater æther
In gremium matris terrai præcipitauit.

At Virgilius non solùm patrem, sed etiam omnipotentem vocauit æthera: quo nomine nullum neque elementum, neque

que

que Deum, neque mundi patrem, præter vnum Iouem vocarunt antiqui: sic enim scribit lib. Georg. 2.

Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium latæ descendit, & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fœtus.

Atqui Cicero lib. 2. de natura deorum scriptum reliquit ex Euripidis sententia Æthera summum Deum esse appellandum, vt ex his patet:

Vides sublime fusum, immoderatum æthera,
Qui tenero terram circumuectu amplectitur:
Hunc summum habeto diuûm, hunc perhibeto æthera.

Quid est autem aliud æther, quàm vniuersa regio illa, quam Anaxagoras igneã esse credidit, & quia semper arderet, ita nominatam? alij perbenignum Iouis planetam ac stellam esse putarũt: quem idcirco crediderũt esse Deum, quia sidera pro diis colebantur antiquitus. Deorum verò maximum ob naturæ benignitatem, quippe cùm nihil magis quàm bonitas & munificentia diuinæ naturæ conueniat, cuiusmodi esse putatur Iouis stella. Id autem experiuntur ij qui sub dominante Ioue nati sunt. Hunc omnia videre, omniaque audire crediderunt antiqui, vt testatur Sophocles in Antigone ita scribens:

Ἐγὼ γὰρ, ἴστω Ζεὺς ὁ πάνθ' ὁρῶν ἀεί.
Ego quidem, tu Iupiter qui conspicis
Cuncta, hoc scias.

Et Apollonius lib. 2. Argonaut.

Ζεὺς αὐτὸς τὰ ἕκαστ' ἐπιδέρκεται, οὐδέ μιν ἄνδρες
Λήθομεν ἔμπεδον, οἵ τε θεουδέες, οὐδὲ δίκαιοι.
Nemo latere Iouem potuit, non conspicit vnus
Omnia, siue bonus fueris siue impius idem.

Orpheus in hymnis videtur Iouem eundem putasse & Solem, quod rectè carmen id intuentibus patet:

Ζεῦ πάτερ, ὑψίδρομον πυραυγέα κόσμον ἐλαύνων.
Iupiter impellens ignitum protinus orbem,
Altaque currentem.

Sic diuinus Plato de Ioue scribit in Phædro: ὁ μὲν δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ Ζεὺς ἐλαύνων πτηνὸν ἅρμα, πρῶτος πορεύεται διακοσμῶν πάντα καὶ ἐπιμελούμενος. τῷ δ' ἕπεται στρατιὰ θεῶν καὶ δαιμόνων, κατὰ ἕνδεκα μέρη κεκοσμημένη. μένει γὰρ Ἑστία ἐν θεῶν οἴκῳ μόνη. *Magnus sanè dux in cælo Iupiter volucrem impellens currum, primus incedit omnia coordinans atque curans, hunc sequitur deorum ac Dæmonum*

exercitus in duodecim partes distributus: ac Vesta sola in atrio deorum permanet. Quis enim magnus est ille dux Iupiter, nisi quem solem appellamus? is si quidem velocissimum currum impellit & dum conuoluitur, sequitur illum stellarum exercitus, quæ dij credebantur, in duodecim partes signiferi circuli distributarum. Vesta autem, siue terræ moles, in atrio harum stellarum, & in medio mundi, immota consistit. Quare, vt ex his patet, Plato nihil aliud Iouem, quàm solem esse credidit. cui sententiæ assentitur & carmen eius poetæ præclarum quod ita inquit:

> Εἷς Ζεὺς, εἷς Ἀίδης, εἷς Ἥλιος, εἷς Διόνυσος,
> *Iupiter est idem, Pluto, Sol, & Dionysius.*

Qui Iouem æthera, aut aliquid prædictorum esse crediderunt, illum Parcis inferiorem putarunt. At Hesiodus in Operibus & Diebus cùm de tranquillitate maris loqueretur, Iouem fatum esse arbitratus in hæc verba prorupit:

> Εἰ μὴ δὴ πρόφρων γε Ποσειδάων ἐνοσίχθων,
> Ἢ Ζεὺς ἀθανάτων βασιλεὺς ἐθέλῃσιν ὀλέσσαι.
> *Mergere ne cupiat promptus Neptunus in vndas,*
> *Rex superum magnus vel perdere Iuppiter optet.*

Nam quidam ipsum esse Iouem existimarunt, τῶν ἀνέμων καὶ στοιχείων κρατοῦσαν εἱμαρμένην, *fatum* scilicet *ventis & elementis imperans.* at omnium fatum esse sensit Homerus in lib. 1. Odyss.

> οὔ νύ τ' ἀοιδοὶ
> Αἴτιοι, ἀλλά ποθι Ζεὺς αἴτιος, ὅς τε δίδωσιν
> Ἀνδράσιν ἀλφηστῇσιν, ὅπως ἐθέλῃσιν, ἑκάστῳ.
> *Non tibi cantores caussæ, sed Iuppiter ipse,*
> *Qui miseris quæcunque viris vult, munera donat.*

Ea de causa efficitur vt Euripides in Supplicibus vanam esse sapientiam mortalium existimarit, cùm omnia humana fato & ineuitabili quadam necessitate traherentur, quam vim Iouem in his appellauit:

> Ὦ Ζεῦ, τί δῆτα τοὺς ταλαιπώρους βροτοὺς
> Φρονεῖν λέγουσι; σοῦ γὰρ ἐξηρτήμεθα,
> Δρῶμέν τε τοιαῦθ' ἃν σὺ τυγχάνῃς θέλων.
> *O Iupiter quid est misellos ut viros*
> *Dicant sapientes? est necesse quod tibi*
> *Libet facere pendemus è nutu tuo.*

& in Troadibus:

> Ὅστις ποτ' εἶ σὺ δυστόπαστος εἰδέναι
> Ζεὺς, εἴτ' ἀνάγκη φύσεος εἴτε νοῦς βροτῶν,

O Iupiter

O Iupiter mortalibus non cognite
Quis sis virumne mentis, an necessitas
Naturæ.

Meritò igitur fingit Homerus lib.1.Iliad. Martẽ ægrè ferẽtem Palladis vim, eamque perniciosam appellantem, non solùm quia Leges improbis & furiosis tanquam frænum equis molestæ sint, sed etiam quia fati virtutem sapientia aliquando impediat. Idcirco sapientibus poëta Iouem introducit non reprehendentem quidem Palladem, quia Venerem ac Martem filios vulnerauerit, sed Martem, quia nimis sit insanus: quoniam sapientia resistit libidini & furori, & influxu ac vi aeris & stellarum facultate concitatis motibus, atque si quid malorum euenit illud ex imprudentia totum fit eorum qui planetarum ductu abiecta trahuntur ratione, vt patet ex his:

Τὸν δ' ἄρ' ὑπόδρα ἰδὼν προσέφη νεφεληγερέτα Ζεὺς,
Μή τί μοι ἀλλοπρόσαλλε παρεζόμενος μινύριζε.
Ἔχθιστος δέ μοί ἐσσι θεῶν οἳ ὄλυμπον ἔχουσιν.
Αἰεὶ γάρ τοι ἔρις τε φίλη πόλεμοί τε μάχαι τε.
Μητρός τοι μένος ἐστὶν ἀάσχετον οὐκ ἐπιεικτὸν
Ἥρης, τὴν μὲν ἐγὼ σπουδῇ δάμνημ' ἐπέεσσι.
Τῷ σ' ὀΐω κείνης τάδε πάσχειν ἐννεσίῃσιν,

Affatur toruè aspiciens sed Iupiter illum:
Ne iactes tua dicta mihi, quæ plena querelis:
Tu magis inuisus superis cælestibus vnus.
Sunt pugnæ, rixæque tibi, sunt prælia grata.
Indomita est materna tibi vis haud toleranda.
Iunonis: verbis ipse hanc & numine placo.
Consiliis eius credo quoque te ista subire.

Fuerunt alij qui Iouem opinarentur esse cœlum: vt sensit Cicero in secundo de natura deorum ex opinione antiquorum, qui dicebant Ioue tonante aut fulgente, id est cœlo: quem etiam omnipotentem Olympum vocarunt, vt Virg. lib. 10.

Panditur interea domus omnipotentis Olympi.

Alij mundi animam Iouem esse crediderunt, quæ per omnia humana corpora eiset diffusa, vt ait Aratus in principio Astronomicorum:

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, τὸν οὐδέποτ' ἄνδρες ἐῶμεν
Ἄῤῥητον. μεσαὶ δὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυιαὶ,
Πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραί. μεστὴ δὲ θάλασσα,
Καὶ λιμένες. πάντη δὲ Διὸς κεχρήμεθα πάντες.

Ab Ioue principium: mortales tempore nullò
Prætereamus eum. loca sunt hoc plena viarum,
Sunt fora plena, simul sunt plenæ marmoris vndæ,
Et portus: fit vbique Iouis nam copia cuique.

Atque Orpheus in quodam hymno idem significauit, qui vniuersitatem hanc rerum à Ioue & produci & gubernari inquit, vt ex his carminibus quæ sunt ex illius hymno translata in Latinam linguam apparet:

Iuppiter omnipotens est primus & vltimus idem.
Iuppiter est caput, & medium: Iouis omnia munus,
Iuppiter est fundamen humi, ac stellantis Olympi.
Iuppiter & mas, est & nescia fœmina mortis,
Spiritus è cunctis, validis vis Iuppiter ignis.

Quid enim esse potest idem mas ac fœmina immortalis, nisi mundi anima, quæ habeat in se hæc omnia producendi facultatem? nam Deus omnino sexum non habet, vt diximus, cùm sexu omni sit magis perfectus. Neque spiritus quispiam ex his Deus est, neque vis ignis, sed omnibus his superior & omnibus imperans. Scriptum reliquit Pausanias in Arcadicis Cecropem illum qui regnauit Athenis, qui & ipse Iuppiter fuit appellatus, primum omnium mortalium Deum Iouem cognomine Supremum vocasse, nihilque vita præditum illi immolandum duxisse, sed liba tantùm patria, cùm omnem crudelitatem à suis altaribus repellere diuinam naturam arbitraretur: cui nihil magis conuenit, quàm clementia & beneficentia. Idcirco Deum siue Iouem datorem omnium bonorum, hoc est δωτῆρ' ἑάων vocarunt antiqui, & patrem omnium, quia viros bonos multis beneficiis prosequeretur; at temerarios & scelestos per calamitates & bonorum iacturam ad meliorem vitæ rationem aliquando reuocaret. Quod nisi fiat, quo pacto verum esse poterit id quod scriptum est apud Sophoclem in Trachiniis?

ὁ τῶν ἁπάντων Ζεὺς πατὴρ ὀλύμπιος.
Cœlestis omnium parens est Iuppiter.

Quidam tamen censuerunt omnes hasce virtutes planetam Iouis illi largiri, quorum in ortu dominetur, quarum virtutum autorem fuisse Iouem recensuimus. Quem tamen non hominum solùm, sed etiam Deorum patrem appellauit Hesiodus in Theogonia: quia cùm omnium rerum humanarum administrationem exerceat, vt à munificentia, pater, ita à sapien-

pientia in regenda viuersitate rerum, vocatus est Rex, vt hæc carmina indicant Theognidis:

οὐδὲ γὰρ ὃς θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισιν ἀνάσσει
Ζεὺς Κρονίδης, θνητοῖς πᾶσιν ἁδεῖν δύναται.
Omnibus haud placuit Saturni Iuppiter ille,
Imperio superos qui regit atque homines.

Hæc igitur summi Dei bonitas vbi in regendis superioribus consideratur. Iupiter Olympius dicitur; vbi agit in elementa, varia nomina sortita est apud antiquos; vbi in subterraneas vires Iupiter Infernus aut Stygius dicitur, de quo meminit Virg. lib. 4.

Sacra Ioui Stygio quæ ritè incæpta paraui.

Et Homerus lib. 1. Iliadis.

Ζεύς τε καταχθόνιος, καὶ ἐπαινὴ Περσεφόνεια.
Iuppiter infernus, simul & Proserpina diua.

Hanc triplicem Iouis potestatem, quòd in cœlo scilicet, in mari, & in terris dominaretur, significarunt antiqui cùm tertium oculum Ioui in fronte addidissent, cuiusmodi fuisse signum illud ligneum dicetur, ad quod capta Troia fama est Priamum confugisse, vt testatur Agatharchides in Asiaticis, & Pausanias in Corinthiacis.

¶ Age verò nunc quid sub harum fabularum figmento occultauerint antiqui, inuestigemus, rem, vt par est, ab initio repetentes. Omnes antiqui sapientes in duas classes fuerunt distributi: atque horum alteri hunc mundum sempiternum esse existimabant, alteri aliquando habuisse principium: atque hinc præstantissima erant clarissimorum hominum ingenia, hinc diuini homines, & diuinitus edocti. Apud eos igitur qui mundi originem de medio tollunt, nullum habet locum huiusce fabulæ explicatio. Apud aliam classem altissimam habebit significationem de rerum vniuersarum origine. Saturnus enim, qui Iouis fuit pater è Cœlo natus est, qui Saturnus genitales partes patri abscidit. Est siquidem Saturnus tempus, vt suo loco dicetur, quod non, nisi ex cœli creatione & ortu, natum est, vt ait Platonis Timæus: quippe cùm ante cœlum nullum esset tempus. Hunc aiunt partes genitales patri Cœlo abscidisse, quoniam vnum est tempus, neque alium Saturno similem generare potuit, cùm vnus sit, at non plures mundi. Neque aliud est quòd Titan ita cum Saturno conuenerit, vt Saturnus filios omnes necaret, nisi id quod sensit

Empedocles Agrigentinus amicitiam & diſſidium eſſe potentiſſima duo rerum naturalium principia. Neque vlli dubium eſt,quin ſubitò atque cœlum fuit ab opifice Deo creatum, & ab aliis corporibus inferioribus ſeiunctum, vt putarunt ſapientes, ſtatim nata ſit lis & amicitia, quæ intra illam informem materiam deliteſcere credebantur. Mox ab eodem Deo procedente iam tempore, quod nullũ ante fuerat,creata ſunt elementa:quod illi ſignificarunt,qui Iouem ſiue æthera,vniuerſam ſcilicet illam regionem,quam igneam putauit Anaxogoras, ex Tempore & Opi ſiue terra natam eſſe, & Iunonem aera, & Neptunum ac Glaucam aquæ elementum, & Plutonem ſiue Cererem terreſtres deos, vim terræ crediderunt.Nã hos à Saturno procreatos fuiſſe, quid aliud eſt,quàm primum cœlum à Deo fuiſſe factum,mox natum ex illo tempus è quo nata ſunt Deo ſummo è nihilo faciente elementa: quæ cùm Saturnus deglutiuiſſet, deinde coactus eſt rurſus emouere: per quod ſignificatur mutua ſecundum partes elementorum generatio & corruptio. Lapis ab eodem qui primus editus eſt per vomitum, ſignificat compoſitorum corporum rem generationem & interitum,quę digerere non potuit.Saturnus,cum elementa ſint ſempiterna, neque vllo tempore aut vlla vi labefactari poſſint,niſi cùm opifici Deo euertere aliquando placuerit. Iupiter idcirco non voratus eſt à Saturno, quia nullam vim ſentit temporis, nullamque iniuriamætherea plaga lucida, & ab omni corruptione immunis. Dicitur datus fuiſſe Veſtæ educandus, quoniam cùm animalia & plantæ ex terra procreentur, tum crebrior elementorum mutatio fit circa terram, circa quam ex ſtunt vapores, à quibus putauit Thales quòd ætherea regio aleretur Illa autem regio cùm ob celeritatem motus harmoniam efficere putaretur à Pythagoricis, dictus eſt Iupiter inter cymbalorum tympanorumque ſtrepitum fuiſſe ſeruatus.Hunc ab apibus nutritum fuiſſe memorant, quia ſine ſexu maris & fœminæ ſe inuicem gignunt elementa,quibus(vti dicebam)alitur regio ætherea:& à nymphis eadem de cauſa.Aiunt nonnulli à capra fuiſſe educatum, quia ſemper ſublimia petat id animal : quam rem tamen ad inferiorem humilioremque explicationem nonnulli traducunt. Aiunt enim Iouem à Meliſſa & Amalthea Regis Meliſſæi filiabus caprino lacte fuiſſe educatum: atque cùm Meliſſa dicta ſit apis apud Græcos, locum eſſe datum fabulæ, quòd apud

apes ad Iouem infantem aduolauerint, eumque nutriuerint & quòd capræ lac suxerit. Qui contrà mundum non Dei summi & altissimi prouidentia gubernari, sed fortuna, & ab atomis fortuitò in vnum confluentibus procreatum censuerunt: Illi Iouem ætheream regionem scilicet, & vniuersum denique orbem à fortuna nutritum putarunt, cuiusmodi fuit Epicuri & nonnullorum opinio: illi siquidem

Sunt qui in fortunæ iam casibus omnia ponunt,
Et nullo credunt mundum rectore moueri.

Cuius impuri hominis opinio tam est nefaria, vt omnia humana diuinaque iura subuertat ac funditus destruat: quo nihil minus est non modò philosophicum, sed vel humanum. Memoriæ proditum est præterea Iouem Saturnum de regno depulisse, & in vincula coniecisse, quia Saturnus extra naturam agit regionis prædictæ: cuius vim aetherea regio obtundit. Huic partes genitales abscidit Iupiter, quia nullo tempore alius mundus generabitur, cùm hic constet ex vniuersa materia. Atqui illud repugnare videtur, quod scriptum est à nobis superius, quod sub Saturno sanctissima legum maiestas viguerit, & vis æquitatis: & quod ipse vel naturæ ipsius vincula quibus homines inter se coniunguntur, tam nefariè violauerit, cùm filios suos necaret. At illud scire conuenit, homines tunc simplices, non ad Saturni exemplum viuere solitos, qui verè & filios regno priuauit, & fratrem Titanum, sed ad legum ab illo institutarum rationem. Semper enim fuit is regnantium furor, vt cùm vel filius, vel frater, vel coniunctus in aliquam suspicionem inciderit, corruant è vestigio omnia naturæ vincula, neque quidquam magis periculosum est aut minùs constans, quàm regnantium amicitia. Huc accedebat quòd homines in imperio constituti seuerissimè cæterorum illa vitia præcipuè puniunt quibus ipsi sunt obnoxij, neque comites scelerum habere facilè patiuntur. tunc igitur ob acerbitatem pœnarum homines simplices, vtpote recentiores, & natura perhumani, facilè à vitiis refrænebantur. quo accidit vt omnia pacatissima, omnia tuta, omnia suauia essent mortalibus: quòd viuendi genus aurea ætas, & incredibilis ferarum inimicissimarum concordia dicta est. Inde vulgatum fuit flumina lactis & nectaris plena defluxisse, damas impunè cum canibus lusisse, feras crudelissimas cum domesticis

animalibus stabulatas fuisse : quod nihil aliud sanè significauit, quàm viros bonos legum patrocinio fuisse tutos à sicariis crudelissimis. Nam cùm cœpissent homines sub Ioue pristinam simplicitatem deponere, & impunitas propter adiutores Iouis dum patrem de regno depelleret, data fuisset sceleribus : omnis pristina liberè viuendi licentia soluta est, via patefacta ad prædas impuris latronibus, ostia patuerunt adulteris. licentia data est sicariis : neque homines iam Regis instituta : sed vitæ lasciuiam ac temeritatem imitati sunt. Nam cùm Iupiter patrem de regno dejiciens propè parricidium commisisset, paternamque crudelitatem omnino superasset : quibus verbis eos coërcere potuit, quos cum priuatis armis scelerum suorum socios habuisset ? aut quibus verbis illos poterat ad æquitatem reuocare, quorum animos ad omnes iniurias incitasset? Inde sumpta est fabula à poëtis, quòd Ioue imperante omnis antiquorum pigritia expulsa est, & in omnes volucres, & feras, & pisces ab hominibus sæuitum. Et hæc fuerunt tantopere, tam mirificis laudibus tanta cùm admiratione à poetis decantanda? Quòd ab humanarum carnium esu homines absterruerit, id propè vnum præclarum est inter omnia quæ de Ioue commemorantur facinora : qui cùm ad esum glandium illos conuertisset, meruit iure optimo, vt sibi glandiferæ quercus consecrarentur : atque in Dodono monte, qui frequentissimis quercubus vestiebatur, in Chaonia Molossorum regione nobile fuit Chaonij siue Dodonæi patris oraculum, quod vel ex malorum dæmonum illusione, vel sacerdotum fraudibus à petentibus sortes vbi consulebatur, columbæ duæ dicebantur dare responsa. Hæc ea sunt quę ad naturalium rerum principia viresque pertinebant, inter illa quæ de Ioue ab antiquis scriptoribus memoriæ prodita sunt : quæ ab historia originem sumentia, ad philosophicam rationem mox retorquentur. Nam si quis ea quæ dicta sunt de Ioue, rectè perpendat, vniuersa propè naturalis philosophiæ principia sub his occultari comperiet. Nunc quæ spectent ad humanæ vitæ institutionem, perquiramus. Fingebatur in Creta eius imago sine auribus quia regibus non conueniat quasuis nugas audire. Cum tamen ad diligentiam administrandi quatuor aures Lacedæmones iniungerent, & aquilam attribuerint antiqui Ioui propter perspicacitatem: quibus sensibus tunc plerique tamen principes non ad rectam administratio-

ministrationem,sed ad auaritiaam & cumulandas opes, extorquendasq; à subditis,acerrimè vtuntur:quibus & aquila ob rapacitatem meritò tributa est,& perspicacitas ob exploratores, ingeniosofq; consultores imponendorum tributorum. Quòd Iupiter, cùm natus esset,fuerit Saturni voracitati & crudelitati surreptus:quid aliud significat,quàm diuitiis nullum locum esse tutum,ac neq;inter suos quidem natura coniunctissimos? quippe cùm opulentia vndique sit insidiis circumuenta, neque vllum videlicet breuissimo tempore diuitem factum, qui sit idem vir bonus. Aegæona igitur aduersus Iouem etiam excitarunt poetæ, vt ab externis & à coniunctis circumueniri demonstrarent Reges,vbi spes imperandi oblata fuerit. Nulla est enim vel fides, vel deorum immortalium religio, vbi maximarum diuitiarum splendo enituerit, vel vbi fuerint vires eximiæ; quibus rebus qui maximè excellunt, vel Deos ipsos solent parui facere. Huic finxerunt antiqui assidere Pudorem & Aequitatem, cùm sapientem principem formarent, quia maxima erga sapientem virum est omnium reuerentia: quæ aduersus tyrannos nulla esse potest,cùm illis assideat Iniuria & Timor. Id ita esse confirmatur vel ex eo, quòd Iupiter Μῆτιν siue consilium duxit vxorem, quæ prudentia est rebus domesticis conseruandis necessaria, quæ grauida est quoniam è consilio res faciendæ nasci debent. hanc vxorem Iupiter deglutiuit,cuius caput grauidum factum est,quia vis ratiocinādi sedem præcipuam habet in capite,ex ea ratiocinatione nascitur Pallas armata, quo tempore pluit auro in Rhodiorum insula: per quæ significauit imbibendum esse consilium bonorum & perpendendum, vt inde nascatur sapiētia quā sequitur felicitas, & defensio tutissima rerum singularum, & tranquillitas, quam sapientia tuetur in rebus humanis,cum sapientem nemo fallere,aut imparatum vnquam inuenire possit. Quòd Iupiter cùm rex esset deorum ac hominum, ad Danaen Acrisioneam aurum descenderit, & postea in tot alias formas brutorum ob amores mulierum fuerit mutatus:quid aliud significat, quàm auaritiæ & largitionibus omnia patere, nihilque tutum esse quod ab insignibus diuitibus oppugnetur? Deinde necesse est, vt is qui ad alienas vxores illegitimè accedit,cùm vel humanam vim, vel Dei vindictā, vel infamiam timeat, varios effectus induat belluarum:nam modò timidus fit,modò furibundus: vnde illa de Ioue adultero sæpius sunt,

excogitata. Nemo enim poteſt retinere regiam dignitatem & illegitima eodem tempore perpetrare: quare ſcitè dictum eſt id ab illo poeta:

Non bene conueniunt, nec in vna ſede morantur
Maieſtas & Amor.

Quo pacto aquila ad Iouem Ganymedem attulerit, non conueniunt inter ſe ſcriptores. nam cùm fabulati ſint poetæ, quòd illa quæ prima ſacrata eſt Ioui ob auſpicium, aduolans rapuerit: inquiunt ex hiſtoriographis alij cohortem fuiſſe quæ aquilam inſigne haberet, alij maluerunt fuiſſe nauigium quod aquilam in prora haberet pictam, quòd raptum Ganymedem ad Iouem detulerit: quæ res (vt aiunt) locum dedit fabulæ apud antiquos ſcriptores. nulla eſt enim fabula quæ ab hiſtoria initium non ſumpſerit. Manifeſtum eſſe ſanè arbitror ex iis quæ hactenus dicta fuerunt, quòd Iupiter homo mortalis extiterit, at quòd inter deos relatus ſit, dictum fuit: cui tamen nullum certum officium, quemadmodum diis cæteris, conceſſum eſt, ſed modò huc, modò illuc peruagatur, multo magis miſer, quàm Dæmones illi Empedoclei, qui nullibi poſſunt conſiſtere.

Impellit æter namque eos in pontum atrum,
Pontus ſub hinc in continentemque proiicit.
Tellus eos rurſus agit ſolem in rapidum.
Hic ætheris dehinc implicat vertigini.

Nam modò in cœlo eſt, modò in æthere, modò eſt aer, modò fatum, modò ſub aquis, modò ſub terra, modò in imbrem, modò in varia animalia ſe mutat: qua conditione quid dici aut excogitari poteſt miſerius? Sed Iouem iam multiplicem ac per omnia vagantem relinquamus, & ad Saturnum orationem noſtram conuertamus.

De Saturno.
CAP. II.

SAturni qui parentes fuerint, non ita facile eſt, quemadmodum fuit Iouis, inuenire: quoniam plurimum antiqui ſcriptores inter ſe diſſentiunt. Nos tamen maiorem ſcriptorum partem communioremque ſententiam in huius parentibus diiudicandis ſequemur. Plato Saturnum Oceani & Tethios fuiſſe filium ſcripſit in Timæo his verbis: γῆς τε καὶ οὐρανοῦ παῖδες Ὠκεανός τε καὶ Τηθὺς ἐγενέσθην, ἐκ τούτων δὲ Φόρκυς τε, καὶ Κρόνος, καὶ Ῥέα, καὶ ὅσοι μετὰ τούτων. ἐκ δὲ Κρόνου καὶ Ῥέας, Ζεὺς, Ἥρα τε, καὶ πάντες

ὅσους

ἔοις ἴσμεν πάντας ἀδελφοὺς γινομένους αὐτῶν. quæ verba ita ſunt à Cicerone in libro de Vniuerſitate Latinè dicta; *Sic igitur vt ab his eſt traditum, horum deorum ortus habeatur atque dicatur, vt Oceanum Salaciamque Cœli ſatis, Terræque conceptu generatos editoſque memoremus: ex his Phorcyn, Saturnum, & Opim: deinceps Iouem, atque Iunonem, reliquos, quos fratres inter ſe, agnatoſque vſurpare atque appellare videmus & eorum (vt vtamur veteri verbo) proſapiam.* Non defuerunt tamen qui Doluncum etiam inter Saturni filios connumerarint. At Heſiodus in ortu deorum, cùm Cœli vxorem Terram fuiſſe ceciniſſet his carminibus.

Θεῶν γένος αἰδοίων πρῶτον κλείουσιν ἀοιδῇ
Ἐξ ἀρχῆς γαῖα καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ἔτικτεν:
Diuinumque genus celebrant hæ carmine diuum
In primis, quos Terra tulit, Cœlumque ſupernum.

mox paulò inferiùs inter eorum filios Saturnum etiam commemorauit, vt patet ex his:

Τοὺς δὲ μεθ' ὁπλότατος γένετο Κρόνος ἀγκυλομήτης.
Editus eſt iunior poſt hos Saturnus & ipſe.

Et Orpheus hymno quodam in Saturnum compoſito ita inquit:

Γαίης τε βλάστημα καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος.
Progenies Terræ pariter Cœliquę nitentis.

Patet ex his modò Cœli, modò Oceani fuiſſe filium Saturnum, & modò Terræ, modò Tethyos ſiue Salaciæ, ne plures commemorem: quæ res tam diuerſæ vt vno tempore veræ ſint, effici non poteſt. Cùm adoleuiſſet Saturnus, audiuiſſetque ex matre quòd Cœlus Cyclopas in tartarum vinctos deieciſſet, id ægrè ferens, matre inflammante aduerſus patrem Titanas præcipuè, & falcem Saturno ſuggerente, inſidias Cœlo tetendit, vt ait Apollodorus lib. primo, atque fratres è tartaro eduxit, quibus etiam ſociis vſus eſt in regno paterno occupando, quod accidit anno trigeſimo ſecundo illius regni, vt ait Euſebius in Theologia Phœnicum. Illi igitur comprehenſo genitales partes Saturnus amputauit, atque à fratribus facilè impetratum eſt vt expulſo patri in regnum ſuccederet. Quanquam non Cœlum, ſed Saturnum primum omnium mortalium regnaſſe indicat illud carmen Sybillæ Erythææ, quid ita ſe habet:

Πρώτιστος μὲν ἄνασσεν ἐπιχθονίοισι Κρόνος ἀνδράσιν.

Primus mortales inter Saturnus at olim
Regnauit.

Hic fratres habuit, præter Cyclopas, etiam Certimanos, Oceanum Cœum, Crium, Hyperionem, Iapetum, Titanum: Sorores Rheam, Tethym, Themim, Phœben, Mnemesynen, Thiam, Dionem, vt ait idem Apollodorus: quibus tamen nonnulli Cicerem addiderunt. Ex his Titanus & Iapetus dicuntur aliquando communi consilio cum Saturno regnasse, quod patet ex his versibus:

Καὶ βασίλευσε Κρόνος, καὶ Τιτὰν, Ἰαπετός τε·
Γαίης τέκνα φέριστα καὶ οὐρανοῦ ἐξεκαλέσαντο.
Regnauit Titan, Saturnusque, Iapetusque:
Optima quæ Cœli dixere & pignora Terræ.

Deinde cùm regnum vnum tres reges perferre non posse videretur, à matre Vesta, sororibusque Ope ac Cerere precantibus impetratum est, vt solus Saturnus imperaret; ea tamen conditione; ne Saturnus mares filios educaret, si qui nascerentur, satisque haberet quòd ipse regnaret: vt ad quos iure hæreditario post ipsum, regnum spectabat, perueniret. Tum Saturnus Opim sororem in matrimonium duxit, cumque audisset futurum esse vt à filio è regno pelleretur, omnes mares necare statuit. quod grauiter ferens Opis siue Rhea in Cretam fugit, ibique Iouem peperit, vt dictũ est. Alij dicunt propterea quòd iurasset Titanibus, se nullos mares educaturum, at non ex responso Saturnum filios necare solitum, tanta fuit & patrui crudelitas in nepotes, & patris feritas in filios ob furiosam regnandi cupiditatem. Nullum fuit scelus, nullum latrocinium, nullum parricidium à quo isti qui dij habiti sunt, abhorruerint, modò aliquam præ se tulerit commoditatem. Alij neque à Titanibus laniari solitos Saturni filios arbitrati sunt, neque à Saturno cæsos, sed voratos ab ipso complures, vt significauit Hesiodus in deorum ortu, vbi loquitur de Saturno in his:

Πεύθετο γὰρ γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος,
Οὕνεκά οἱ πέπρωτο ἑῷ ὑπὸ παιδὶ δαμῆναι,
Καὶ κρατερῷ περ ἐόντι, Διὸς μεγάλου διὰ βουλάς.
Τῷ ὅγε οὐκ ἀλαοσκοπιὴν ἔχεν, ἀλλὰ δοκεύων,
Παῖδας ἑοὺς κατέπινε, Ῥέην δ᾽ ἔχε πένθος ἄλαστον.
Audiit ex terra dicto Cœlique nitentis
Se fore vincendum à nato: sic fata reuolui.
Quare obseruabat natos non segniter, omnes

Atque

Atque vorabat eos genitos: Rhea at ipsa dolebat.

Atque Lucretius eadem de causa ereptum Iouem inquit, vt patet in his;

Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus,
Æternumque daret matri sub pectore vulnus.

Vbi senserunt Titanes Saturni filios contra leges pactionesque superiùs factas clam educari, Saturnum ac Rheam comprehendunt, & in vincula conjiciunt, muroque & custodiis circundant. Id cùm per exploratores cognouisset Iupiter, collecta magna militum Cretensium manu (vt diximus, cùm de Ioue loqueremur) arma mouit aduersus Titanas, iisque in fugam versis & profligatis liberatos parentes in regnum restituit: quod ita declarauit Erithræa Sibylla:

Ἡνίκα δ' ἤκουσαν Τιτᾶνες παῖδας ἐόντας
Λάθριον, οὓς ἐπόρευσε Κρόνου τε Ῥείης τε συνεύνου·
Καί ῥ' εἶχ' ἐν δεσμοῖσι Κρόνον τε Ῥέαν σύνευνον.
Κρύψεν δ' ἐν γαίῃ, καὶ ἐν ζωσμοῖς ἐφύλασσεν.
Καὶ τότε δή μιν ἄκουσαν υἱοὶ κρατεροῖο Κρόνοιο,
Καί οἱ ἐπήγειραν πόλεμον μέγαν ἠδὲ κυδοιμόν.

Ast vbi Saturni, Titan de semine natos
Deque Rhea sensit; trahit hos in vincula: virosque
Condens sub terra vinclisque coercuit illos.
Hoc vbi senserunt Saturni pignora fortis,
Protinus exarsit triste & lacrymabile bellum.

Saturnus in regnũ per Iouẽ restitutus vt audiuit se pulsum iri de illo à filio, insidias Ioui parare cœpit: quod sentiens Iupiter (vt dictum est) illũ in Tartarum deiecit, cõsilio Promethei vsus, vt ait Æschylus in Tragædia Promethei his carminibus:

Ἐμαῖς δὲ βουλαῖς ταρτάρου μελαμβαθὴς
Κευθμὼν καλύπτει τὸν παλαιγενῆ Κρόνον
Αὐτοῖσι συμμάχοισι:

Me consulente Tartarum nunc incolis
Saturnus, vnà cum suis sodalibus,
Auxiliisque.

Deinde Saturnus è carcere elapsus classe in Italiam ad Ianũ, qui tunc ibi regnabat vectus, comiter ab illo hospitio excipitur, quem & viuendi rationem docuit, & cultum agrorum, vt aiunt. Huic Ianus pro accepta disciplina illa fertur dimidium sui regni remunerasse, & in pecuniis, quæ ex illius ingenio primùm sunt impressæ, nauim fuisse ex altera

h

parte impressam, ex altera bifrontem effigiem, quia regnum scilicet communi consilio Iani & Saturni gubernaretur: quam rem expressit Ouidius lib. 1. Fastorum:

Hac ego Saturnum memini tellure receptum,
Cœlitibus regnis nam Ioue pulsus erat.
Inde diu genti mansit Saturnia nomen,
Dicta fuit Latium terra Latente Deo.
At bona posteritas puppim signauit in ære,
Hospitis aduentum testificata Dei.

Fertur igitur Saturnus primus per id tempus in Italia plantationes & insitiones & educationes omnino arborum, & omnium fructiferarum rerum culturam docuisse: quare tanquam humanioris vitæ repertor cum coniuge Rhea pro Deo est habitus. Ab eo igitur edoctos fuisse Italos ita cecinit Virgil. lib. 8.

Primus ab æthereo venit Saturnus Olympo,
Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis.
Id genus indocile ac dispersum montibus altis
Composuit, legesque dedit. Latiumque vocari
Maluit, is quoniam latuisset tutus in oris.

Nam, vt ait Trismegistus, tres omnino sapientes viri floruerunt, Trismegisti tempore, Cœlus, Saturnus, Mercurius: quare etiam Charondas earum legum quas dederat Carthaginensibus autorem Saturnum commemorabat, vt ait Marsilius Ficinus. Huiusce prudentiæ ac sapientiæ, cuius consultor & autor fuit Saturnus apud Ianum Regem, tanta fuit apud gentes Italas admiratio, tantaque omnium pax, & tranquillitas rerum propter æquitatem, vt aurea ætas sub illo fuisse dicatur à poëtis: ac neque tum sollicitatum fuisse mare, nec vllam fuisse militiam, sed omnia propter vberrimam terræ feracitatem omnibus fuisse communia. quod ita decantauit Tibullus:

Quam bene Saturno viuebant rege prius, quàm
Tellus in longas est patefacta vias.
Nondum cæruleas pinus contempserat vndas,
Effusum ventis præbueratque sinum.
Nec vagus ignotis repetens compendia terris
Presserat externa nauita merce ratem.
Illo non validus subiit iuga tempore taurus.
Non domito frænos ore memordit equus.

Non

Non domus vlla fores habuit, non fixus in agris
Qui regeret certis finibus arua lapis.
Ipsæ mella dabant quercus, vltroque ferebant
Obuia securis vbera lactis oues.
Non acies, non ira fuit, non bella nec enses
Immiti sæuus presserat arte faber.

Verùm hanc sanctissimarum legum, iustitiæque reuerentiam non in libris notatam, aut incisam in ære, sed in animis hominum impressam, & consuetudine ciuitatum inueteratam esse oportere credidit, vt testatur Virg. qui ita scripsit lib. 7.

neve ignorate Latinos
Saturni gentem haud vinclo nec legibus æquam,
Sponte sua, veterisque Dei se more tenentem.

Nam is certè quidem qui ob metum pœnarum solùm aut adscriptarum legum integritatem vitam suam accommodare cogitur, at non sponte facit quæ recta sunt, vir bonus esse nullo pacto potest: quoniam qui nullum flagitium propter metum pœnæ committit, non is quidem vir bonus est, sed tantum non malus. Ille solus vir bonus iure habetur, qui naturæ ductu ad ea quæ gloriosa, quæ honorifica, quæ honesta, quæ decora sunt, contendit: at non metu pœnarum: ille integer, ille æquus, ille probus. Inde contigit vt scripserint poetæ Iustitiam è terris aufugisse, & in cœlum conuolasse: quæ naturæ fuit æquitas in animis hominum insita, quæ paulatim crescentibus scriptis legibus ob hominum malitiam ex animis mortalium deleta est: non illa è terris euolauit, quæ scripta est in tot tantisque iurisperitorum codicibus. Nam quanto simpliciores erant homines, tanto iustiores erant natura: vbi legum volumina in ciuitatibus, quasi Astrææ testamenta composita sunt, illa simplicitas paulatim ad rusticos homines extra ciuitatem recessit, & ad horum testamentorum ignaros: quare inquit poeta, quòd

extrema per illos
Iustitia excedens terris vestigia fecit.

Quidam tamen fabulam putant leges non esse Astrææ testamentum, sed hominum placita vel aduersus æquitatem per potentiam subditis imposita, & quædam propria ciuitatum instituta ad propriam ciuitatum & ferentium ea vtilitatem excogitata, quæ in varias etiam sententias possent distorqueri: quibus inspectis non ausa sit Astræa testamentum condere,

cum nullum propè inexpugnabile videretur sibi facere posse, tam ob multitudinem inter se pugnantium legum: tum etiam ne per lites euerteret carissimorum facultates quos erat hæredes factura. Hanc hominum simplicitatem & innocentiam immensi bonorum cumuli sequebantur. nam tanta erat quies, tanta felicitas, tanta bonorum omnium copia, vt meritò ista suauissima carmina de illa ætate scripserit Pherecrat. in actu metalla fodientibus inscripto:

Πλούτῳ δ' ἐκεῖ ἦν πάντα συμπεφυρμένα.
Ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς πάντα τρόπον εἰργασμένα.
Ποταμοὶ μὲν ἀθάρης καὶ μέλανος ζωμοῦ πλέοι
Διὰ τῶν στενωπῶν τονθολυγοῦντες ἔρρεον
Αὐταῖσι μυστίλαισι, καὶ ναστῶν τρύφη.
Ὥστ' εὐμαρῆ ἦν αὐτόματ' ἐς τὴν ἔνθεσιν
Χωρεῖν λιπαρὰν κατὰ τοῦ λάρυγγος τοῖς νεκροῖς·
Φύσκαι δὲ καὶ ζέοντες ἀλλάντων τόμοι
Παρὰ τοῖς ποταμοῖς σίζοντες ἐκέχυντ' ἀντ' ὀστρέων.
Καὶ μὴν παρῆν τεμάχη μὲν ἐξωπτημένα
Καταχυσματίοισι παντοδαποῖσιν εὐτρεπῆ.

Pluto simul permista erant ibi omnia,
Bonisque prorsus plena cunctis. nam caua
Plena & farina, & iuris atri flumina
Fluxere per loca arcta murmurantia,
Ob perleues panes calentes, qui cibus
Facillimè vel sponte sanè curreret
In ora mortui viri coactus haud.
Lucanicæ & tuceta bullientia
Loco ostrearum sparsa erant per flumina.
Piscesque conditi natabant vndique
Suaui parati iure simplici haud modo. tum paulò pòst

Ὀπταὶ κίχλαι γὰρ ἀνάβραστ' ἠρτυμέναι
Περὶ τὸ στόμ' ἐπέτοντ' ἀντιβολοῦσαι καταπιεῖν
Ὑπὸ μυρρίναισι κἀνεμώναις κεχυμέναι.
Τὰ δὲ μῆλ' ἐκρέμαντο τὰ καλὰ τῶν καλῶν ἰδεῖν
Ὑπὲρ κεφαλῆς ἐξ οὐδενὸς πεφυκότα.

Turdi volebant ora circum, qui bene
Conditi erant, coctique mirè, supplices
Edi rogabant pulchra per papauera
Myrtosque fusi: mala pendebant super
Caput decora maximè, nec arbore
Producta, nullo vel retenta germine.

Nam

Nam ſine vlla ſolicitudine curaque viuebant, ſine laboribus, ſine calamitatibus: neque corporis vigor vlla ſenectute minuebatur. Vbi mortis tempus aduentaſſet, ſine aliqua difficultate, tanquam in ſuauiſſimum ſomnum deflectentes naturæ neceſſitati concedebant, quæ omnia Saturno regnante cõtingere ſolita dicuntur, vt teſtatur Heſiod. in operibus & diebus:

Οἱ μὲν ἐπὶ Κρόνου ἦσαν ὅτ' οὐρανῷ ἐμβασίλευεν·
Ὥς τε θεοὶ δ' ἔζωον ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες,
Νόσφιν ἄτερ τε πόνων καὶ ὀϊζύος, οὐδέ τι δειλὸν
Γῆρας ἐπῆν, αἰεὶ δὲ πόδας καὶ χεῖρας ὁμοῖοι
Τέρποντ' ἐν θαλίῃσι κακῶν ἔκτοσθεν ἁπάντων·
Θνῆσκον δ' ὡς ὕπνῳ δεδμημένοι.

Nam cùm Saturnus cælo regnabat: habentes
Viuebant homines nullas in pectore curas,
Vt Dij felices. Nec vires curua ſenectus
Inflexit: ſimileſque pedes ſimileſque fuere
Vſque manus illis, ibant conuiuia læta.
Vt ſomno domiti fatis ceſſere benignis:

Et profectò nulla maior eſt in ſenectute aut in morte conſolatio ſapienti viro, nihil quod leuiorem mortem efficiat, quàm rectè anteactæ vitæ recordatio, & per vniuerſum vitæ curſum ſeruatæ integritatis memoria. Non enim illa eſt vera conſolatio, quæ videtur inſulſis noſtræ tempeſtatis ſenibus, qui ſe æquo animo poſſe mori gloriantur, quia nullum voluptatum genus neſcierint, vel quia multas viderint regiones, vel quia omnibus honoribus in patria ſua perfuncti ſint; quoniam nihil horum vel virum bonum efficit, vel animum ſapientiorem ac beatiorem, aut ad omnia difficilia conſtantem. Qui cæteris rebus nihil ad probitatem pertinentibus potiti ſunt, nulliſque voluptatibus pepercerunt, aut functi ſunt honoribus, illi in difficillimam omnium mortem & curarum pleniſſimam incidunt: quo tempore ob metum illarum pœnarum quæ viris nefariis poſt mortem proponuntur apud inferos, mirum in modum diſcruciantur, coguntur que vniuerſæ anteactæ vitæ rationem percurrere. Hi ſi nihil ſanctum laudabileque inueniant, non in ſomnum quidem ſuauiſſimum, ſed in maximas incidunt moleſtias & difficillimas animi ſolicitudines: & quaſi tunc diſcruciari incipientes decedunt. Iure igitur Orpheus Eunomiam quaſi bonam legem, vt nomen ſignificat, ſiue iuſtitiam, tanquam omnis felicitatis

authorem apud thronum Iouis collocauit, vti testatur Demosthenes orator his verbis in oratione in Aristogitonem: πάντα τὰ τοιαῦτα ἔθη παριδόντας, τήμερον ὀρθῶς δεῖ δικάσαι, τὴν τὰ δίκαια ἀγαπῶσαν εὐνομίαν περὶ πλείστου ποιησαμένους, ἣ πάσας καὶ πόλεις καὶ χώρας σώζει. καὶ τὴν ἀπαραίτητον καὶ σεμνὴν δίκην, ἣν ὁ τὰς ἁγιωτάτας ἡμῖν τελετὰς καταδείξας Ὀρφεὺς παρὰ τὸν τοῦ Διὸς θρόνον φησὶ καθημένην πάντα τὰ τῶν ἀνθρώπων ἐφορᾶν. *Omnes huiusmodi mores vbi cognoueritis hodierno die rectè iudicare conuenit, plurimi facientibus. Eunomiam, æquitatis amicam, quæ omnes vrbes & regiones tuetur: & inexorabilem ac venerandam Iustitiam, quam Orpheus: qui nobis sanctissimas ceremonias ostendit, Iouis solio asidentem inquit omnia mortalium facta obseruare.* Fuerunt alij qui bifrontis Iani pecuniam impressam idcirco fuisse significarunt, quia Ianus post acceptum hospitio Saturnum mitiore viuendi ratione inuenta, hominibusque è feris mansuetioribus factis, duplicis vitæ Deus & autor habitus est, cùm vtraque sub illo fuisset, vt testatur Plutarchus in vita Numæ hoc pacto: ὁ γὰρ Ἰανὸς ἐν τοῖς παλαιοῖς πάνυ εἴτε δαίμων, εἴτε βασιλεὺς γενόμενος πολιτικὸς καὶ κοινωνικὸς, ἐκ τοῦ θηριώδους καὶ ἀγρίου λέγεται μεταβαλεῖν τὴν δίαιταν καὶ διὰ τοῦτο πλάττουσιν αὐτὸν ἀμφιπρόσωπον, ὡς ἑτέραν τῷ βίῳ περιποιήσαντα τὴν μορφὴν καὶ διάθεσιν. *Ianus apud antiquos siue dæmon, siue rex, urbanus fuit & perbenignus, à ferina & agresti vita dicitur homines ad aliam meliorem reuocasse. quare eum bifrontem effingunt, tanquam in alteram ex altera viuendi rationem instituerit.* Fuerunt tamen qui putauit Saturnum fuisse à Ioue comprehensum & in vincula traditum, non autem fugisse: quorum sententiam secutus est Plato in Eutiphrone: αὐτοὶ γὰρ οἱ ἄνθρωποι τυγχάνουσι νομίζοντες τὸν Δία τῶν θεῶν ἄριστον καὶ δικαιότατον. καὶ τοῦτον ὁμολογοῦσι τὸν αὑτοῦ πατέρα δῆσαι, ὅτι τοὺς υἱεῖς κατέπινεν οὐκ ἐν δίκῃ· κἀκεῖνόν γε αὖ τὸν αὑτοῦ πατέρα ἐκτεμεῖν δι' ἕτερα τοιαῦτα. *Ipsi enim homines arbitrantur Iouem deorum optimum ac iustissimum esse: & tamen hunc patrem suum in vincula iecisse inquiunt, quòd filios iniquè voraret: illumque rursus patrem incidisse ob alia his similia.* At Hom. in lib. 8. Iliadis non solùm Saturnum vinctum fuisse à Ioue memorat, sed etiam eius fratrem Iapetum, ambosque fuisse coniectos in tartarum, vt in his patet:

σέθεν δ' ἐγὼ οὐκ ἀλεγίζω
Χωομένης, οὐδ' εἴκε τὰ νείατα πείραθ' ἵκηαι
Γαίης καὶ πόντοιο, ἵν' Ἰαπετός τε Κρόνος τε
Ἥμενοι οὔτ' αὐγῇς Ὑπερίονος ἠελίοιο
Τέρποντ', οὔτ' ἀνέμοισι, βαθὺς δέ τε τάρταρος ἀμφίς.

Ipsi

Ipſe tuam haud tanti facio quam concipis iram:
Nec ſi extrema petras terræ, pelagique, vt ſentit
Lumina nec ſolis, nec ventos Iapetuſque,
Saturnuſque ſenex, quos tartara dira coercent.

Memoriæ tamen prodidit Lucianus in Saturnalibus, Saturnum neque fuiſſe à Ioue vinctum, neque regno priuatum, ſed libenter ac ſponte regnum illi conceſſiſſe vt dictum eſt, rerumque omnium, vt pote ob ætatem impotentem, filio tradidiſſe adminiſtrationem: quippe cùm & alij fuerint complures reges, qui iſtud ipſum fecerint. Neque tamen primus omnium mortalium Saturnus regnauit, vt voluit Sibyllæ carmen ſuperiùs, cùm ante Saturnum & Rheam, Ophionem & Eurynomen Oceani filiam imperaſſe conſtet, quos & ipſos Titanas vocarunt. quo tempore Saturnus poſt captum Ophionem & Eurynomem à Rhea in tartarum deiectos, deorum imperio potitus fuiſſe dicitur, donec eam ipſam paſſus eſt & ipſe à Ioue, vt ait Iſacius. Huic falcis inuentionem tribuerunt antiquorum nonnulli, quoniam (vt diximus) vitæ humanioris author fuit Italiam incolentibus, quos plantandi ac falce metendi rationem docuit. Alij dixerunt eam falcem ſibi à matre fuiſſe datam, cùm aduerſus patrem, & ad liberandos è vinculis fratres armatus fuit, qua etiam genitalia Cœlo abſcidit, quæ poſtea decidit in Siciliam, vt ait Apollonius lib. 4. Argonautic.

Ἀμφιλαφὴς πίειρα κεραυνίη εἰν ἁλὶ νῆσος.
Ἡ ὕπο δὴ κεῖσθαι δρέπανον φάτις (ἵλατε μοῦσαι.
Οὐκ ἐθέλων ἐνέπω προτέρων ἔπος) ᾧ ἀπὸ πατρὸς
Μήδεα νηλειῶς ἔταμε Κρόνος.

Inſula cæruleo nemoroſa Ceraunia ponto
Cingitur hæc celat falcem (mihi parcite Muſæ:
Inuitus nam priſca cano hæc) vt fama, parentis
Saturnus quæ olim genitalia membra recidit.

Hæc inſula ab ea falce poſtea Drepanum fuit dicta, cùm Græci δρέπανον falcem nominent. Quamuis alij maluerunt dictam fuiſſe ab illa falce, quam Ceres à Vulcano captam donauit Titanibus, cùm eos metere docuit. Timæus verò antiquiſſimus ſcriptor exiſtimauit dictam fuiſſe Drepanum ab illa falce, qua Iupiter Saturnum incidit, quæ ibi occultata fuiſſe dicitur, cùm antea illa inſula Macris à nutrice Bacchi diceretur, & poſtea Coryca ab Aſopi filia, vt teſtatur Pauſanias in Achaicis, & Lycophronis Apolloniique enarratores. Alij

crediderunt falcem illam non à matre datam fuisse Saturno, sed Telchinem è Creta Rhodum venisse per Cyprum, indeque ferrum & æs laborasse, falcemque illam fabricasse Saturno, vt memoriæ prodidit Strabo lib.14. Geographiæ. Ego verò magis illorum sententiæ accedo, qui neque hac, neque illa de causa Drepanum vocari putarunt, sed quia crebræ maris vndæ cò cùm impetu irruentes ita terram corroserint, vt insulam in formam falcis excauarint. Fuit Saturnus ad res Venereas maximè propensus, quare illa fabula de illo circumfertur, quòd cùm Philyram Oceani filiam amaret, Opi superueniente in equum se conuertit, vt sub ea forma amores suos occultaret: quod innuit Virgilius lib.3. Georgicorum his carminibus.

Talis & ipse iubam ceruice effudit equina
Coniugis aduentu pernix Saturnus, & altum
Pelion hinnitu fugiens impleuit acuto.

Huic sacra fiebant humanis hostiis, vt proditum est memoriæ à Platone in Minoe: καὶ ταῦτα ἔνιοι αὐτῶν υἱεῖς τῷ Κρόνῳ (ὡς ἴσως καὶ ἀκήκοας) θύουσιν. *Atque nonnulli ipsorum vel filios immolant Saturno, (vt fortasse audiuisti.)* Hic ritus sacrorum per multos annos & vsque ad Herculis tempora perdurauit in Italia, quod fiebat ad Saturni imitationem, ne solus is crudelissimus fuisse Deus videretur, qui suos filios omnes interimere conatus sit.

Saturni ara cereis accensis excolebatur, cereique mittebantur ditioribus: quia Saturnus quasi lumen fuit humanæ vitæ quam è tenebris ad bonarum artium cognitionem excitavit. In huius Dei honorem, cùm celebrarentur Saturnalia apud Romanos, domini seruiebant seruis ad memoriam pristinæ libertatis omnium quæ fuit sub illo rege, cùm nemo alteri seruiret. Qui voluerunt Saturnum esse dictum, quòd annis saturetur, quàm ridiculi fuerunt dij boni? Nam qui ab annis dictus est, & à satietate apud Latinos, eritne idem Κρόνος apud Græcos an alius? aut malè ficta est & ridicula hæc etymologia, aut præclari isti nominum interpretes mihi dicant velim, cùm Κρόνος ἀπὸ τοῦ κορεῖν. hoc est à saturando, dicatur, illud ὄνος quod asinum significat, num ipsi addendum putent in compositione. quod nisi addatur, videbitur nomen datum Saturno antè apud Latinos quàm apud Græcos: quod falsum est. si addatur, significabit Saturnum

num aſinis ſaturari. qua etymologia quid magis ridiculum eſt? Sed poſt res à Saturno geſtas ita ſummatim explicatas, quam ſententiam occultauerint antiqui ſub his narrationibus inueſtigemus.

Quidem antiqui ſcriptores voluerunt Saturnum regnaſſe in Ægypto, ac Rheam ſororem duxiſſe in matrimonium, è quibus nati ſint Iupiter & Iuno, qui ob virtutem, præſtantiſſimáque animi ornamenta, vniuerſo terrarum orbi imperarint, ex his natos eſſe quinque filios omnino memorant, Oſirim, Iſim, Typhonem, Apollinem, Venerem; atque Oſirim eſſe Dionyſium tantopere à Græcis celebratum, Iſim autem Cererem. Saturnum è Cœlo & Rhea, quæ terra eſt, natum eſſe, nihil aliud ſignificat, quàm illud idem quod diximus superiùs; tempus ſcilicet cùm cœli aſtrorumque agitatione & motu cœpiſſe, vt crediderunt illi qui Deum fuiſſe architectatum hunc mundum putarunt. Quidam cùm Ianum ſolem ac Saturnum tempus eſſe crederent, eoſque communi conſilio imperantes, clauem & virgam tribuerunt, vt qui rebus præeſſet. nam putabant clauem habere, quia per diem illa mundum, aperiret, & mox veſperi clauderet. Alij claues tribuerunt quòd belli paciſque eſſet arbiter, quæ certè omnia pro prudentia ſunt intelligenda. Hunc idcirco ſenem & falcatum, & detecto capite, & laceris veſtibus, & porrigentem ſerpentem finxerunt, quem circumſtabant duo pueri & duæ puellæ, pro quatuor elementis. in eius ſiniſtra manu ſerpens erat, qui ſibi caudam morſu apprehenderat, quod omnia tempus & viciſſitudines rerum hæc ſignificarent. At cur patri genitalia membra abſcidit? explicauit id Cicero in ſecundo de natura deorum: nam cùm æther Saturnus eſſe ab antiquorum nonnullis crederetur, vt videtur putaſſe Orphæus in Argonaut. cùm inquiat,

Καὶ Κρόνον, ὃς ἐλόχευσεν ἀπειρεσίοισιν ὑφ' ὁλκοῖς αἰθέρα:

Aethera Saturnum qui late amplectitur altum:

hunc exiſtimarunt patrem abſcidiſſe, quoniam vnus eſt æther à Deo ſiue Cœlo procreatus ex vniuerſa ætheris materia. neque alius æther procreari poteſt, qui ſi pro tempore capiatur, idem nihilominus continget. Conuenit ita cum Titano fratre vt filios omnes occideret; quod quid aliud eſt, niſi ſolem cum tempore coniuraſſe, vt omnia quæ naſcantur properarent ad interitum? quippe cùm autor ſit

generationis & corruptionis rerum naturalium sol', quorum nihil fit sine tempore. cum igitur rerum fit omnium vicissitudo, omniaque, quæ quidem nata sunt, interire aliquando necesse sit, quia quæ composita sunt, denique in sua principia soluuntur, quorum omnium mutationis architectus est tempus, dictus est Saturnos filios vorasse. Quòd saxum vomuerit Saturnus, & reliqua omnia quæ comederat, quid aliud est, quàm alias res in demortuarum locum sufficì ab ipsa natura & reparari? Sic enim Sophocles in Aiace:

Ἅπανθ' ὁ μακρὸς κἀναρίθμητος χρόνος
Φύει τ' ἄδηλα, καὶ φανέντα κρύπτεται.

Tantum valet tempus, vetustas vim hanc habet:
Ignota profert, celat inde cognita.

Quòd autem Saturnus sit tempus, ac nihil aliud, quod omnia destruit, & omnia producit, indicat carmen illud Orphei in hymno Saturni:

Ὃς δαπανᾷς μὲν ἅπαντα καὶ αὔξεις ἔμπαλιν αὐτός.

Omnia qui profers, consumis & omnia rursus.

Et Æschylus in Eumenidibus:

Χρόνος καθαιρεῖ πάντα γηράσκων ὁμοῦ.

Simul senescens cuncta tempus destruit.

Neque mirum est, cùm tempus esse Saturnum dicamus, illum fuisse Deum existimatum, quando Sophocles in Electra tempus palàm Deum appellauit:

Χρόνος γὰρ εὐμαρὴς θεός.

Deus profectò tempus est facillimus.

Cùm enim sol nunc ad septentrionem, nunc ad meridiem declinet, quare nunc hyemes nunc æstates faciat atque pro mutationibus temporum omnia quæ terra marive nascuntur, initia causasque accipiant sui ortus, meritò dictus est Saturnus ab Orpheo pater & hominum & deorum, vt est in hoc versu:

Αἰθαλέης μακάρων τε θεῶν πάτερ, ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν.

Flammiger ô Saturne hominum pater atque deorum.

Qui falcem quoque illi attribuerunt, nihil aliud putasse videntur Saturnum nisi tempus ipsum, à quo omnia inciduntur, prosternuntur, & labefactantur, quippe cùm tempori etiam falcem antiqui tribuerint, vt patet ex his libri tertij Epigrammatum:

Ψήχει καὶ πέτρην ὁ πολὺς χρόνος, οὐδὲ σιδήρου

Φείδεται. ἀλλὰ μιῇ πάντ' ὀλέκει δρεπάνῃ.

Marmora descendit vis temporis ac neque ferro
Parcit: inhumana cunctaque falce secat.

Falcem Saturni vel Iouis Cereris occultatam fuisse in Sicilia fabulati sunt, propter insulæ frumenti, rerumque victui necessariarum fertilitatem: nam insularum omnium propè fertilissima est Sicilia, vt scribit Polybius lib.1. historiarum. Est enim Sicilia omnium propè insularum optima & amplissima dignitate ac frequentia hominum, & in primis ab antiquis & recentibus scriptoribus celebrata. eius ambitus est stadiorum quatuor millium trecentorum & sexaginta, cùm à Peloro Siciliæ promontorio ad Lilybæum mille & quingenti stadij intercedant: inde ad Pachynum, Syracusanamque regionem mille & quingenti reliquum latus (est enim triquetra insula) continet stadios mille & quingentos & sexaginta, de cuius insulæ feracitate ita scribit poetarum celeberrimus:

Ἀλλὰ τάγ' ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται,
Πυροὶ καὶ κριθαὶ, ἠδ' ἄμπελοι, αἵτε φέρουσιν
Οἶνον ἐριστάφυλον, καί σφιν Διὸς ὄμβρος ἀέξει.
Omnia sponte sua hæc sine aratro aut semine surgunt:
Hordea, frumentum, vites quæ mollia vina
Producunt, augetque Iouis gratissimus imber.

Nam putatur à plerisque frumentum in Sicilia priùs inuentum fuisse, cui rei argumento fuit, quod in planitie Leontia Siciliæ frumentum syluestre sponte nasceretur. Dicta est apud Ennam ab his rapta fuisse Proserpina in quibusdam pratis vbi violæ & alii multiplices flores odoriferi sponte nascebantur, qui semper ita vigebant vt odorem canum venantium naturalem impedirent. Est illud pratum planum in medio, at circum clivi molles attolluntur, ita vt vmbilicus insulæ jure dicatur. habet circum nemora & fontes & viridaria, & apud ipsam paludem, & propinquam speluncam satis amplam, quæ habet hiatum subterraneum, quà currum Plutonis cum rapta dea descendisse ferunt. Sed cur fuit Saturnus à Ioue de Regno depulsus? cur ligatus? cur in tartarum dejectus? quia sublimiora corpora, quæ sunt supra elementa & corpora simplicia, omnem vim temporis ad inferiora, quæ patiuntur mutationem, relegarunt: cum ipsa sint ab omni vel senectute, vel labore, vel mutatione immunia, vt senſe-

runt Peripatetici. Vocarunt igitur tartarum locum hunc inferiorem corruptioni & perturbationi scilicet obnoxium. Sic igitur & se, & fratres suos Iupiter ab immanitate Saturni liberauit: cuius fratres sunt elementa, quorum etsi partes singulæ corrumpuntur, vniuersa certè interire non possunt. Lucianus tamen in dialogo de Astrologia idcirco datum esse fabulæ locum inquit, quòd, Saturnus fuerit ligatus, quia tardus segnisque sit planetæ illius motus: cùm tamen ligatus nunquam fuerit Saturnus, neq; in tartarum deiectus. qui locum dedit fabulæ propter multas tergiuersationes & varietates, quæ contingunt illius motui. Idem cùm non facilis sit visui mortalium, dictus fuit aliquando in tartarum sub terram deiectus, quàm tarditatem ac varietatem motus mirifica sanè elegantia orationes expressit Virgilius in primo Georgicorum eo versu:

Frigida Saturni sese quò stella receptet.

Italia Saturnia de nomine Saturni fuit appellata, illique sacra credita, quòd multorum bonorum autor Saturnus Italis hominibus fuerit, vt inquit Halicarnasseus Dionysius in libro primo: οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν τοὺς παλαιοὺς ἱερὰν ὑπολαβεῖν τοῦ Κρόνου τὴν χώραν ταύτην, τὸν μὲν δαίμονα τοῦτον οἰομένους εἶναι πάσης εὐδαιμονίας δοτῆρα καὶ πληρωτὴν ἀνθρώποις. εἴτε Χρόνον αὐτὸν δεῖ καλεῖν, ὡς Ἕλληνες ἀξιοῦσιν, εἴτε Κρόνον, ὡς Ῥωμαῖοι. πᾶσαν δὲ περιειληφότα τὴν τοῦ κόσμου φύσιν ὁπότερον αὐτὸν ὀνομάσοι. *Neque mirum est sanè, si antiqui sacratam Saturno regionem hanc existimarunt quippe cùm omnium bonorum, omnisque feracitatis autorem & largitorem hunc dæmonem crediderint: siue tempus ipsum nominari conuenit, vt arbitrantur Græci: siue Saturnum. vt Romani. hic, vtrocunque nomine quis vocauerit, vniuersam mundi naturam complexus est.* Platonicorum præterea classis, cùm Cœlum illum, cuius Saturnus fuit filius, Deum esse putarent: at non sublime istud corpus, quod omnia continet, mentemque illam diuinam, quæ cæteras complectitur: hanc mentem modò Iouem, modò Venerem, modò Saturnum vocarunt. & quoniam locus illi in cœlo præcipuè assignatur ab omnibus: cuius nutu cuncta gubernantur, idcirco Cœli filium Saturnum, siue mentis virtutem è cœlo prouenientem, & in omnia corpora diffusam dixerunt. Cùm diuina illa mens æthereum regionem gubernans intelligitur, tunc vocatur Iupiter: ast vbi in inferiora

corpora

corpora descendit ad ea ad generationem concitanda, tunc appellatur Venus. hinc accidit vt is Saturnus mens superna aliquando intelligatur. in qua fit lex vniversa rerum omnium atque prouidentia, quæ ad ordinem & vitam & mutationes omnium fortunarum pertineat. Alij tamen ejus sphæræ cœlum, quæ aplanes nuncupantur, animam: at inferioris, Saturnum dixerunt. qui ordo postea seruatur in cæteris. Atque hæc ea sunt, quæ fabulosè de Saturno dicta ad physicas rationes detorquentur: quorum fundamentum res à Saturno gestas fuisse ego crediderim; quæ tum voluptatis, tum etiam religionis causa fuerunt ab antiquis ita formata. Nunc quid Astronomicè ista significent, explicandum est.

¶ Scriptum est à genethliacis Saturni sydus frigidum esse ac siccum, quare bilis atræ ferax est, hominesque facit in quibus præualuerit in ortu, inuidos, malignos, superbos, auaros, & ad iram tardos, sed in ea diutius insistentes, atque iidem tamen plurimum pollent consilio & ingenio, audaces facit in periculis, senilique sapientia. Hanc tamen planetæ malignitatem aiunt placari aut certè leniri Iouis coniunctione, vel receptione, vel oppositione, vel trino, vel sextili aspectu. Sicut enim Mars cùm in angulis cœli, vel in secunda (vt aiunt) domo, vel in octaua fuerit, multa nascentibus portendit: cuius tamen malignitatem minuit Venus vel opposita, vel conjuncta, vel recepta, vel per sextam circuli partem distans ab eo, vel per tertiam, omnémque feritatem & rabiem propè compescit: sic accidit Saturno ob Iouis aduentum. quare dictus est à poëtis Saturnus à Ioue filio esse vinctus, qui sub ipso Saturni circulo est: & in tarrarum deiectus, quoniam eius vires infringit & obscuras facit. Quod si vera sit illorum sententia, qui dicunt sidera significare tantum hominibus superarum mentium voluntatem, tanquam aues augurium, nullamque vim in nos habere ad commouendum, cur Venus dicta est à sapientibus Martis malitiam infringere, aut Saturni Iupiter retardare? Dictus est rursus in equum conuersus Saturnus, animal in Venerem propensum ac penè furiosum, quia libidini deditos vis planetæ clam facit, ac furorem Venereum penè concitat in iis corporibus, quibus plurimum dominatur. Eum multorum commodorum inuentorem fuisse asserunt, quia melancholici &

quibus in ortu dominatur Saturnus, plurimum valent ingenio & prudentia.

¶ Præterea cum singulis planetis ob similitudinem quandam metalla singula sint attributa, metallorum tortores siue chemistæ artifices, hanc totam ferè fabulam ad suam artem retorserunt: cùm se Gebrum, Hermetem, & Raimundum Platonicos, imitari velle profiteantur. Dicunt enim fictum fuisse ab antiquis quòd Iupiter Saturno genitales partes absciderit acuta falce, eásque in mare dejecerit, ex quibus & è spuma nata sit Venus, quia Saturnus sal sit quidam, pater Iouis, præparati salis scilicet, qui fit ex eo præparato, Sed quoniam cùm Iupiter in vase vitreo existit, in peracutam tenuemque aquam soluitur propter vim ignis, quæ sumitur etiam ab ipso Ioue, cùm viriles partes secum afferat, incidens ac separans sulphur intimum ac in sale latens, quæ recidunt in vas quod accipiendis opponitur, idcirco & Saturno amputatas viriles partes dicunt: & cùm sal in aquam tanquam in mare decidat, ex illo sale ac sulphure gignitur Venus. Conantur enim metallorum tortores & has, & alias his similes artes excogitare, quibus possint metalla in alias formas transferre teterrima paupertatis forma perterriti, ac semper illam lepidissimi poëtæ Timoclis sententiam in animo habentes, qui ita inquit:

Ψυχὴ βροτοῖσιν αἷμά τ' ἐστὶν ἄργυρος,
Τῷ μὴ σωρὸν ὃς ἀθροίζων ἀθρόον,
Πλάζει θανόντος ἀνδρὸς ἐν ζωοῖς σκιά.
Est sanguis atque spiritus pecunia
Mortalibus; cui nulla cui sit copia,
Viuos pererrat inter umbra mortui.

Pingebatur autem ab antiquis Saturnus senex pallidus, curuus altera manu falcem gestans, & draconem caudam sibi mordentem, altera filium paruum ori apponebat, ac vorabat: caput galea tegebatur, & super illa erat amictus. Habebat iuxta se quatuor filios, è quibus Iupiter virilia amputabat, ac in mare projiciebat, è quibus Venus oriebatur. Senex is nimirum ob motus tarditatem ita fingebatur, & ob caloris inopiam, falcem habebat, quia retrogradus planeta, quòd per serpentem etiam significabant, vorabat filios, quia pauci viuunt qui nascentes habent Saturnum in horoscopo dominantem. Iupiter virilia amputat, quia coniunctus temperat mali-

malitiam, & de imperio deiicit, quia se exaltat in Saturni circulo, hanc enim & picturam & interpretationem Saturni tradiderunt antiqui nonnulli. Atque hæc physicè & astronomicè summatim dicta sint, nunc quo pacto possint eadem ad humanæ vitæ institutionem accommodari, vestigandum videtur. Saturnum deiecisse patrem suum è regno propter iniurias fratrum, quid aliud significat, quàm iniuriarum denique vindicē esse Deum? cùm nemo malus diu felix esse possit. At fuit idem Saturnus postea idem passus, quia nulla iniquitas iniquitatis est remedium: idcirco qui iniurias vlciscuntur, illud priùs videre debent quatenus viro bono procedendum sit: atque eædem iniuriæ quas in parentes contulerimus, sunt nobis à filiis postea expectandæ, cùm omnes domesticis exemplis maximè incitentur. Si quis rursus post datas pœnas suorum peccatorum sapiens extiterit, illud experitur denique apud omnes bene institutas & politicas nationes, apertum esse externæ virtuti locum, ac vbique viris bonis esse patriam, & vbique mortalium sapienti viro humanam felicitatem quantulacunque est, patere. Ac de Saturno satis, nunc de Cœlo dicamus.

De Cœlo. CAP. III.

Cœlus, quem alij Cœlium, alij Vranum Græco nomine appellant, Aetheris & Diei filius fuisse dicitur, vt testatur Cicero lib 3 de natura deorum his verbis: Quod si ita est, Cœli quoque parentes dii sunt habendi Aether & dies, eorumque fratres & sorores. Huius vxor Vesta fuisse dicitur, quam nihil aliud esse, quàm terram, suo loco dicetur. Scriptum reliquit tamen Hesiodus Cœlum, è terra natum fuisse, vt patet ex his carminibus:

Γαῖα δὲ τοι πρῶτον μὲν ἐγείνατο ἶσον ἑαυτῇ
Οὐρανὸν ἀστερόενθ', ἵνα μιν περὶ πάντα καλύπτοι
Terra sibi par stellatum Cœlum alma creauit,
Quod complectatur læto velamine totam.

Quæ mox cùm Cœlo nupsisset, coniunctaque fuisset, insignē filiorum multitudinem illi procreauit, Cœlum scilicet, Crium, Hyperionem, Iapetum, Thiam, Rhæam, Themen, Mnemosynem, Phœben, Tethyn, Saturnum, Brontem, Steropen, Argen, Cottum, Briareum, Gygen, quos omnes commemora-

uit Hesiodus in Theogonia; & Apollodorus Atheniensis in lib.1. Bibliothecæ, vt dictum est superius. atque eadem terra postea è Tartari congressu Typhœum genuit, vt ait idem Hesiodus. In hunc excitatus Saturnus natu minor ex omnibus Cœli filiis accepta adamantina harpe à matre ob fratres vinctos patrem cepit, ac illi genitalia membra præcidit, è quorum sanguine Alecto, Tisiphone & Megæra natæ fuisse dicuntur. Scriptum reliquit Lactantius in libro de falsa religione, Cœlum præstitisse potentia cæteris mortalibus, atq; cum reges antiquitus pro diis colerentur, inde accidit vt Cœlus pro æthere cultus sit; & Saturnus ad extollendam generis claritatem, quod gloriæ splendorísque generis desiderium omnibus mortalibus in altissimo fortunæ gradu constitutis, maximè est innatum, se è cœlo deorum omnium sede & è terra natum esse gloriabatur. Attamen, si quis rectè consideret, idem nobilitatis genus & ranis, & muscis & cæteris animalibus compluribus natura abundè largita est, quod ex æthere siue calore siderum,& ex terra per imbres multa huiusmodi semina concipiuntur & producuntur, vt est in iis carminibus:

Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium lætæ descendit: & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fœtus.

Neque plura his fabulati sunt antiqui de Cœlo. ¶ Quod Ætheris ac Diei filius fuerit, videtur nihil aliud significare nisi naturæ ordinem in cœlestibus corporibus collocandis, quæ puriora: sunt enim cæteris superiora, sunt & in subliniore loco: quare in coordinandis iis corporibus cùm à cæteris secessisset, dictus est natus ex Æthere & Die ob inferiorum siderum lumen. Alij è terra natum dicunt, qui mundum ab opifice Deo fabrefactum putarunt ex informi materia. Veruntamen idem cœlum pars est ætheris, atque cœlum æther fuit appellatus, vt testatur carmen illud Pacuuii apud Ciceronem in secundo libro de natura deorum

Hoc quod memoro, nostri cœlum, Graij perhibent æthera.

Sic Orpheus in hymnis nihil aliud esse cœlum existimat, nisi hunc æthera qui constat ex altissimis illis ignibus, vt patet ex hoc:

Οὐρανὲ παγγενέτωρ, κόσμου μέρος αἰὲν ἀτειρές.

Omni-

Omniparens cœlum, pars & sanctißima mundi
Perpetua.

Vocatum est cœlum, quia concauum sit, quod κοῖλον significat apud Græcos. Quod autem exsectus fuerit à Saturno filio, in neminem adhuc incidi, qui satis probabilem causam attulerit. nam ridicula est illa, quam affert Cicero in secundo de Natura deorum hoc pacto: Nam vetus hæc opinio Græciam oppleuit, Cœlum exsectum à Saturno filio, vinctum autem Saturnum ipsum à filio Ioue. Physica ratio non inelegans inclusa est in impias fabulas: Cœlestem enim, altissimam, æthereamque naturam, id est igneam, quæ per se omnia gigneret, vocare voluerunt ea parte corporis, quæ coniunctione alterius egeret ad procreandum. Hoc si ita sit, cur aliquo tempore eas partes habuerit æther, declarandum fuit: aut si Saturnus pro tempore intelligatur, quod saturetur annis, cùm dicantur omnia è tempore nasci, & rursus ab eodem labefactari? cur idem fuit exsectus à Ioue filio? nunquid nihil aliud ab eunucho tempore nascetur? Aut nulla igitur vera est, & quæ seruari possit harum rerum interpretatio: aut hæc ad mundi procreationem (vti dicebam) respicit; quæ partim ab historiis, partim ab impositorum nominum natura sumpsit originem. Exsectus fuit igitur Cœlus, vt ego quidem sentio, quia vnus sit æther, vnumque cœlum, neque nullum tempus patietur posse alium æthera aut aliud cœlum procreari, cùm ex vniuersa constet materia. Nam cùm vnus sit mundus, at non plures, cùm neque esse possint, meritò dicunt Cœlum exsectum à filio, quia sibi simile quidpiam tempus non sinet procreari. Vnum est igitur cœlum, & vnum tempus, quod nascitur ex illius motu, ambo exsecti, quia non plures esse possint: vnde hausta fuit Peripateticorum disciplina. Cœli res gestæ nullæ ad nostræ ætatis memoriam peruenerunt: quare facile adducor, vt putem ob prudentiam probitatemque hominis principatum ad ipsum fuisse delatum: vnum de illo apud varios scriptores inuenio multorum testimonio comprobatum, quòd mortuus est est in Oceania (nam Creta, vt opinor, ita vocabatur) in oppidoque Aularia fuit sepultus, vt ait Lactantius. Nec me præterit nonnullos fuisse, qui Cœlum intellexerint animam esse supremi & stellati cœli, quam modo Deum, modò Dei ipsius fœcun-

ditatem putarunt. Atque cùm Iouem beneficam voluntatem Dei omnibus prouidentiam existimarent, aiebant eum exsecuisse Saturnum hoc est ad Dei mentem peruenire: mox Saturnus exsecat Cœlum, quia mens ipsa plurima extorquet à Dei optimi fœcunditate, à quo ea quæ proueniunt, non integra & perfecta sunt, vt in Deo: sed à Ioue ligata & angustioribus naturæ limitibus accipientis vitio coarctata. Quæ ad mores attinent, similia sunt atque in Saturno. nunc de Iunone dicatur.

De Iunone. CAP. IV.

CVm de Saturno verba faceremus superiùs, inter cæteros Saturni filios Iunonem etiam commemorauimus: nam duas tantùm fœminas è Saturno natas fuisse accepimus, Glaucam scilicet & Iunonem. Erat id fœdus Saturno cum Titanis (vt dictum est) vt mares omnes, si qui nascerentur è Saturno, interficeret; at filias, vt imperio minimè aptum genus, pro arbitrio ac voto educare liceba t. Cùm eodem partu Iupiter & Iuno nati fuissent, Iupiter (vt diximus) clàm per Corybantes in Cretam deportatur: at Iuno, vt quæ sola eodem partu nata sit, Saturno oblata, quod facilè creditum fuit. At enim de loco vbi nata fuit Iuno ambigitur, quòd ab aliis scriptoribus in alio loco nata esse dicatur. Strabo lib. 9. scriptum reliquit Iunonem Argis natam esse, quod videtur significasse Homerus lib. 4. Iliadis hoc versu:

Ηρη τ' Αργείη, καὶ Αλαλκομθνηὶς Αθήνη.
Iunoque Argiua, atque Alalcomenia Minerua.

Quam tamen Samiam Iunonem esse scribit Pausanias in Achaicis, cùm Samij Iunonem apud se natam esse dixerint apud Imbrasum fluuium sub quadam vitice. Atqui vt eadem in vtroque loco nata sit, fieri non potest: communior tamen sententia est quòd in Samo sit edita, cui sententiæ & Apollonius accedit, vt scripsit in primo Argonauticorum his verbis:

Οἱ δ' Ιμβρασίης ἕδος Ηρης
Παρθενίης Αγκαῖος ὑπέρβιος.
Ast hic Imbrasiæ Iunonis sede relicta,
Partheniæ præstans Ancæus.

Nam cùm Samus Melantheus & Anthemusa antea vocaretur, dicta fuit postea Parthenia, quia Iuno virgo in illa sit

edu-

educata: vt scripsit Callimachus in libro περὶ κτίσεων νήσων καὶ πόλεων καὶ μετονομασιῶν, hoc est, *de conditis & habitatis insulis, & ciuitatibus, & de illarum nominibus:* quam rem explicauit etiam Apollonij Rhodij enarrator. Huius nutrices dicuntur fuisse Eubœa, & Porsymna, & Acræa Asterionis fluuij filiæ, vt memoriæ prodidit Pausanias in Corinthiacis. Atque Olen poëtam perantiquum carmina quædam in honorem Iunonis composuisse accepimus, in quibus scriptum erat, Iunonem ab Horis fuisse educatam. Idem Pausanias in Arcadicis Iunonem à Temeno educatam scribit. cuius etiam nutrices fuisse Oceanitides inquit lib.2. Metam.

Ad vos si læsæ tangit contemptus alumnæ,
Gurgite cæruleo septem prohibete triones.

Nec defuerunt qui ab Oceano & à Tethye nutritam fuisse dixerint, quorum sententiam secutus est Homerus lib. ξ. Iliadis, vbi inquit.

Εἶμι γὰρ ὀψομένη πολυφόρβου πείρατα γαίης,
Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Τηθύν.
Οἵ μ' ἐν σφοῖσι δόμοισιν ἐύτρεφον ἠδ' ἀτίταλλον.
Oceanum visura peto namque vltima terræ,
Vnde genus superis, vnà Tethymque parentem,
Qui me aluere suis domibus feliciter olim.

Habitauit igitur Iuno in Samo insula donec virgo fuit, cuiusce rei argumentum fuisse inquiunt, quòd anniuersaria sacrificia ibi fieri solebant in nubentis deæ morem, vt scripsit Lactantius. Quo autem pacto Iouis fratris facta sit coniux cùm ad nubilem ætatem adoleuisset, ita fabulosè narratum est à nonnullis. Dicunt Iouem potiundæ sororis desiderio arsisse, quam cùm à cæteris deabus seiunctam vidisset, cuperetque ex eius conspectu euanescere & occultari, sese mutauit in cuculum, & in montem, qui Thronax antea, postea Coccyx ab ipso cuculo dictus fuit, conuolauit. Iupiter igitur eo ipso die magnam tempestatem excitauit, ad quem montem, Iuno cùm sola esset, accessit, ibique consedit: vbi Iunonis adultæ postea sacellum erectum fuit. Cùm tremens igitur ac frigens cuculus ad Iunonis genua aduolasset, ea illius miserta auiculæ vestem continuò circumiecit. At Iupiter resumpta prima figura rem habere cum illa tentauit, quæ matrem verita, vbi se vxorem ducturum Iupiter promisisset & iurasset, assensit. Quare apud Argiuos, qui maximo eam habent in

honore, in Iunonis templo, eius statua sedens in throno cum sceptro & cuculo super sceptro, erecta fuit, vt ait Dorotheus in lib.2. Metamorphoseωn. Lucianus autem in mortuorum dialogis scriptum reliquit ex instituto Persarum & Assyriorum id fecisse Iouem, quibus mos fuit vel sanguine coniunctas vxores ducere. Postea Iuno nuptiis præfecta fuit, atque cùm Iunoni ante nuptias sacrificaretur, fel victimarum post altare abjiciebatur. Hæc filios Martem, Argen, Ilithyam, & Heben dicitur habuisse, vt testatur Pausanias in Corinthiacis. Atque Lucianus in iisdem dialogis Iunonem scribit citra vllum congressum maris è subuentaneo conceptu grauidam, Vulcanum peperisse. Fabulati sunt præterea fontem fuisse apud Argiuos, cui Canatho nomen fuit, in quo proditum est Iunonem, vbi quotannis se lauarit denuo virginem fieri: qui sermo manauit ab arcanis initiorum & mysteriorum, quæ solenni ritu apud illos fiebant, vt ait Lysimachus Alexandrinus lib.13. rerum Thebanarum, & Pausanias in Corinthiacis. Fabulantur Iunonem aliquando iratam Ioui in Eubœam recessisse, quam cùm Iupiter placare nullo pacto potuisset, ad Citheronem adiit Platæensium regem, callidissimum tunc omnium mortalium. eius monitu Iupiter simulachrum è ligno fabricauit, quod vestimentis egregiè indutum plaustro imposuit, famamque edidit se Platæam Asopi filiam esse ducturum. id intelligens Iuno zelotypia capta ad plaustrum irruit, vestes discidit, fraudem cognouit: quare ridens facilè cum Ioue in gratiam rediit, vt scripsit Dorotheus in lib.2. narrationum fabulosarum. Hæc eadem matrimoniorum præses ab antiquis dicebatur, vt sensit Virg. lib.4. Aeneid.

Iunonis ante omnes cui vincla iugalia curæ.

Quæ idcirco quòd præesset matrimoniis, pronuba fuit appellata, vt ait idem poëta:

Dant signum prima & Tellus, & pronuba Iuno.

& Ouid. in Phillidis epist.

Iunonemque thoris quæ præsidet alma maritis.

Ferunt Iunonem lac Herculi infanti præbuisse, quo immortalitatem assequeretur, cùm illum idcirco Pallas ad illam attulisset: quod innuit Lycophron in eo versu:

Μύςῃ τερπνίας μαςὸν εὔθηλον θεᾶς.

Gratumque cultori Trofææ vber Deæ.

Nam fabulantur Iouem aliquando dormientis Iunonis vberibus

ribus Herculem infantem admouisse, quo ab eccitata reiecto, pars lactis quæ in cœlum cecidit, viam inde vocatam lacteam fecit: at quod cecidit in terram, fecit candida lilia, cùm prius essent crocea. Hæc Dea tria loca præcipuè dicitur habuisse, in quibus colebatur summa religione, quæ ipsa sibi gratissima esse memorat apud Homerum lib. 4. Iliad.

Τὸν δ' ἠμείβετ' ἔπειτα βοῶπις πότνια Ἥρη·
Ἤτοι ἐμοὶ τρεῖς μὲν πολὺ φίλταταί εἰσι πόληες.
Ἄργος τε, Σπάρτη τε καὶ εὐρυάγυια Μυκήνη.

At Iuno contra sic est exorsa vicißim:
Sunt mihi tres vrbes dilectæ Sparta, Mycenæ,
Atque Argos, quæ sacra ferunt mihi tempore in omni.

Enimuerò cum multis aliis in locis magna religione Iuno colebatur, tum apud Eleos, vt ait Pausan. in Eliacis, quinto quoque anno matronæ sexdecim ludos instituebant, qui Iunonia vocabantur, atque virginibus pro ætate in classe diuisis certamen cursus proponebantur. Currebant primæ impuberes puellæ, mox grandiores natu: postremæ, natu maximæ, quæ ad Olympica certamina etiam accedebant, sed iis minora stadia proponebantur. Hypercheriæ Iunonis præterea delubrum extructum fuit apud Lacædemonios, quo tempore Eurotas agrum Laconicum latè diluit, ex oraculi responso. Hanc Iunonem Venerem etiam nominabant, cui vota facere matronæ pro filiarum nuptiis, vtpote pronubæ Deæ, consueuerunt. Colebatur etiam Lacinia Iuno cognomento in agro Crotoniate, sicuti testatur Dionysius in libello de situ orbis in his carminibus:

Ἱμερτὸν πτολίεθρον ἐϋστεφάνοιο Κρότωνος,
Ναιόμενον χαρίεντος Αἰσάρου παρὰ χοῇσιν,
Ἔνθα κεν ἀμπνεύσειο Λακινιάδος δόμον Ἥρης. *hîc vbi ab illis*
Exigua vrbs colitur valde iucunda Crotonis:
Aesari vbi ad primas herbosi fluminis vndas,
Alta Laciniadis Iunonis templa videntur.

Hanc Deam cùm cælicolarum reginam putarunt, cum sceptro & diademate fingere mos fuit antiquorum. Fama est Iunonem infensam maximè omnium mortalium Herculi fuisse, quòd è pellice Alcmena natus fuisset, propter quam & vniuersum Thebanorum genus odio habebat: quare fuit etiam ab ipso Hercule vulnerata, vt testatur Homer. in lib. 5. Iliad.

Τλῆ δ' Ἥρη, ὅτε μιν κρατερὸς πάϊς Ἀμφιτρύωνος

Δεξιτερὸν κατὰ μαζὸν ὀϊστῷ τριγλώχινι βεβλήκει.
Passa Iuno, cùm filius Amphytrionis
Dextrum vber ferro percußit fortè trisulco.

Verumtamen cùm infinitas propè difficultates, multaque pericula illi proposuisset, effecit vt immortalis eius gloria apud homines vigeret. neque vllus propè fuit, quin per Iunonis odium gloriosus inter mortales euaserit, & illustris, quando gloria omnis & rerum gerendarum præstantia non nisi in arduo & difficili loco sit constituta. Neque vlla fuit omnium dearum quæ magis pellicum multitudine infestata fuerit. idcirco Numa apud Romanos lege sanciuit ne qua pellex Iunonis templum ingrederetur, his verbis: Pellex ædem Iunonis ne tangito: si tangat, Iunoni agnum fœminam crinibus dimissis cædito. Hæc, cùm dij cæteri territi ob metum Gigantum in Ægyptum aufugerent, ac alij aliam formam sumpsissent, in vaccam se conuertit, vt est apud Ouid. lib. 5. mutationum:

Huc quoque terrigenam venisse Typhoea narrat,
Et se mentitis superos celasse figuris.
Duxque gregis dixit fit Iupiter, vnde recuruis
Nunc quoque formatur Libycis cum cornibus Hammon,
Delius in coruo est, proles Semelia capro,
Felle soror Phœbi, niuea Saturnia vacca.
Pisce Venus latuit. Cyllenius ibidis ales.

Credita fuit esse diuitiarum dea ab antiquis, quod etiam sensit Ouidius, vt est in Epistola Paridis:

Tantaque vincendi cura est, ingentibus ardens,
Iudicium donis sollicitare meum.
Regna Iouis coniux, virtutem filia iactat.
Ipse potens dubito, fortis an esse velim.

Huic Deæ candida vacca litari mos fuit, vt testatur Virgil. lib. 4. Æneid.

Ipse tenens dextra pateram pulcherrima Dido
Candentis vaccæ media inter cornua fundit.

Fuit anser auis consecrata Iunoni & Inacho flumini existimata, quia illud animal facillimè sentiat omnem vel minimum aëris motum. Fama est, quòd Iupiter hanc deam aliquando altè suspenderit, pedibusque illius duas incudes appenderit, atque aureum vinculum iniecerit manibus. Tum verò cum Iuno penderet in æthere, dij cæteri grauiter fere-

bant

bant, neque soluere tamen potuerunt, vt testatur Hom. in lib.o. Iliadis, his carminibus:

Ἦ οὐ μέμνῃ ὅτε τ' ἐκρέμω ὑψόθεν, ἐκ δὲ ποδοῖιν
ἄκμονας ἧκα δύω, περὶ χερσὶ δὲ δεσμὸν ἴηλα
χρύσεον ἄρρηκτον. σὺ δ' ἐν αἰθέρι καὶ νεφέλῃσιν
ἐκρέμω. ἠλάστεον δὲ θεοὶ κατὰ μακρὸν ὄλυμπον,
λῦσαι δ' οὐκ ἐδύναντο παρασταδόν· ὃν δὲ λάβοιμι,
ῥίπτασκον τεταγὼν ἀπὸ βηλοῦ.

An subit vt te suspendi, pedibusque ligaui,
Incudes binas, manibusque vt vincula ieci
Aurea firma? leuis sublimis ab æthere at ipsa
Pendebas, grauiter superi doluere: sed vllus
Soluere non poterat. cœpi quæcunque propinquum
De cælo ieci.

Istud ipsum significauit aurea Homeri cathena, è qua pendebant dij omnes Iouem de cœlo detrahere conantes, quorum tamen conatus fuit irritus, vt ait Homer. in Iliad. θ.

Σειρὴν χρυσείην ἐξ οὐρανόθεν κρεμάσαντες,
πάντες δ' ἐξάπτεσθε θεοὶ, πᾶσαί τε θέαιναι·
ἀλλ' οὐκ ἂν ἐρύσαιτ' ἐξ οὐρανόθεν πεδίονδε
Ζῆν' ὕπατον μήστωρ', οὐδ' εἰ μάλα πολλὰ κάμοιτε.

Aurea sit vobis superi suspensa cathena
De cælo, hanc trahite, ô Diui, cœtusque dearum.
Sed non detrahere è cœlo, neque vincere summum
Vlla Iouem poterit vis: labor omnis inanis.

Per huiusmodi fictas ambages rerum naturalium seriem declararunt poetæ. nunc scientiam & præcepta, nunc naturalium vires & principia, nunc vitæ humanæ rectè instituendæ rationem sub his fabularum arcanis integumentis occultarunt, quæ non poterant nisi à sapientibus, aut quibus sapientes explicassent, intelligi. Quid autem Iuno suspensa ita significet, & cur Iouem de cœlo dij omnes detrahere non possent, declarabitur paulò inferius. Attribuerunt antiqui nymphas quatuordecim Iunoni quæ illius seruitio semper assisterent, vt ait Virg. lib. I.

Sunt mihi bis septem præstanti corpore nymphæ.

Quarum omnium maxime Iride seruitio vtebatur. Huic deæ sacer erat pauo, quia propter illam cæsus fuit Argus à Mercurio, & in illam auem mutatus, vt ait Theodorus in lib. Metamorphoseωn, vbi Io custodiret mandato Iunonis. Illius cur-

rum idcirco finxerunt antiqui à pauonibus trahi, vt indicauit Ouid. lib. 2. Mutationum.

Habili Saturnia curru
Ingreditur liquidum pauonibus æthera pictis.

Idcirco Adrianus Romanorum Imperator in eo Iunonis templo, quod fuit in planiore Eubœæ parte situm, inter cætera memoratu digna, quæ visebantur, pauonem ex auro & lucidis pretiosissimisque lapillis dicauit cum aurea corona & purpurea palla, vbi erant cælatæ Herculis & Hebes nuptiæ argenteæ, vt ait Alcetas in lib. 2. depositorum in Delphis, & Pausanias in Corinthiacis. Multa & huic Deæ tributa fuerunt cognomina, vel à locis in quibus colebatur, vel ab illis qui templa dicauerant, vel ab euentu rerum, vel à cæteris rebus huiusmodi; & ab officio Lucina, & Bellona: & à loco Argiua & Samia. Sic quia Hercules illi capram mactasset, vocata est Aegophaga, cui apud Lacedæmonios hoc nomine mos fuit capram immolare. Sic Populonea, Lacinia, Hoplismia, Bunæa, Acrea, Hypercheria, Vnxia, Moneta, Calendaris, Februa, Fluonia, Domiduca, Cynthia, Interduca, Socigena, & alia complura his similia.

¶ Hæc illa sunt quæ de Iunone fabulosè ab antiquis sunt tradita. Nunc quid sub his fabulis contineretur, explicemus. Cur Iuno Saturni fuerit filia, dictum fuit cùm de generatione elementorum superiùs de Ioue verba facientes loqueremur. Hæc elementum aëris esse putabatur, vt in hymno in Iunonem patefecit Orpheus his carminibus.

Κυανέοις κόλποισιν ἐνιμβὴν ἀερόμορφε
Ηρα παμβασίλεια Διὸς σύλλεκτρε μάκαιρα,
Ψυχοτρόφους αὔρας θνητοῖς παρέχουσα προσηνεῖς.

Aëriam ostentans faciem Iuno alma, sinu quæ
Cyaneo resides, præbens mortalibus auras.
Magna Iouis coniux faciles, ventosque salubres.

Quæ apud Virgilium etiam lib. 4. se facultatem habere concitandorum imbrium & grandinum inquit hoc pacto;

His ego nigrantem commista grandine nimbum.
Desuper infundam, & tonitru cælum omne ciebo.

Vbi enim Iupiter Iunonis amore incaluit, eamque complectitur, omnium pullulant herbarum fructuumque genera, aër enim nisi superiorum corporum calore commoueatur, generare omnino non potest, quod significauit Homerus in libro ξ. Iliad.

Ἦρα ἀγκαὶ ἔμαρπτε Κρόνου παῖς ἣν παράκοιτιν.
Τοῖσι δ' ὑπὸ χθὼν δῖα φύεν νεοθηλέα ποίην.
Sic ait: vxorem amplexus Saturnius hinc est.
Sub quibus alma parit tellus cùm gramine flores.

Et quoniam aër non solùm est per quem spiramus, per quem viuimus, per quem videmus, sed etiam qui nobis occultam vim naturalem in sanguinem præbeat, vt vel formidemus pericula, vel ea fortiter subeamus, idcirco Iunonem Timoris & Audentiæ potestatem habere crediderunt antiqui, vt Orpheus testatur in Argonauticis.

Δεῖμα δ' ἐνὶ φρεσὶ θῆκε θεὰ λευκώλενος Ἥρη.
Terrorem his menti iniecit Saturnia Iuno.

Fertur in Samo insula nata & educata fuisse, quoniam saluberrimus ibi est aër. Hæc habuisse Horas nutrices dicitur, quia ita sibi vicissim succedunt elementa, vt assiduè & singulis horis corrumpantur secundum partes, ac gignantur: quod nisi contingeret, periret omnino aeris elementum, cum tam facilis sit aër ad omnes mutationes. Educata fuit Iuno etiam ab Oceano & Tetye, vel à filiabus fluuij Asterionis, vel à nymphis Oceaninis, quoniam aër ex aquis præcipuè rarioribus factis gignitur, quemadmodum è densioribus terra. Hæc ideo ex Ioue peperit Vulcanum, quia ignem calefactus aër procreat, vt frigidior & densior, aquam: quod ita expressit Lucretius in lib. I.

Et primum faciunt ignem se vertere in auras
Aetheris hinc imbrem gigni, terramque creari
Ex imbri, rursusque à terra cuncta reuerti
Humorem primum, mox aëra, deinde calorem.

Hæc eadem filios habuit Heben & Martem, tum quia temperies aeris causa est abundantiæ & vbertatis rerum omnium tum etiam quia affectus quodammodo aer diuinitus bellorum & discordiæ semina imprimit in animis mortalium, eandemque lætitiæ & pubertatis deam putarunt, quòd ea omnia bene affectus aer agat. inde dicitur:

Adsit lætitiæ Bacchus dator, & bona Iuno.

Neque placet Zetzæ sententia, qui Marten & Heben è Iunone natos putauit, quia frequentia bella propter salubria loca oriuntur inter homines. Hinc Pronuba, hinc coniugiis præfecta putabatur, quòd aeris benignitas omnia in lucem euocet: quare etiam iure credita est diuitiarum Dea. Hæc Iouis coniux, quia in ipsum aera calor æthereus agit, & quia

summa pars aeris propiùs accedit ad æthercam puritatem, vt ait Cic. in secundo de natura deorum. Aër autem, vt Stoici disputant, interiectus inter mare & cœlum Iunoni nomini consecratur, quæ est soror & coniux Iouis, quòd & similitudo est ætheris, & cum ea summa coniunctio. Effœminarunt autem eum, Iunonique attribuerunt, quod nihil est eo mollius. Ob eam mollitiem cùm Dij in Ægyptum propter Gigantum metum fugientes varias formas sumpsissent, in vaccam mutata dicitur, & à cuculo molli auicula decepta. Hæc ligata fuisse à Ioue dicitur, quia aër sit inferior vi naturali cùm superiore corpore coniunctus, vt ait Plato in Timæo. Incudes sunt aqua & terra, quæ videntur ex ipso aëre pendere, cùm aër super his omnibus supernatet: neque dij omnes possent ipsam Iunonem ab his vinculis liberare, quia tanta est Dei potentia, tantumque artificium in his mundanis corporibus coniungendis, vt nulla vis vel humana, vel diuina quidquam horum dissoluere possit, nisi idem artifex qui ea fabrefecit. Idem significauit per auream cathenam: quæ est vis æthereorum & superiorum corporum inter se diuinitus connexorum. Dicitur fuisse ab Hercule vulnerata, quoniam grauissima semper ferè est fortuna virtuti aduersaria, cùm rarò vtrunque sidera in alicuius ortu coniungere consueuerint. Nymphæ complures Iunonis seruitio assistentes, quid aliud significant, quàm varios in aëre mutationum euentus? Sacer est illi pauo, quod superbum, quod ambitiosum, quod alta petens, vtpote aëreo temperamento animal, quod variis coloribus ornatum, quod multos habet oculos: quia superbi sunt ambitiosi, rerum arduarum appetentes, qui diuitiarum deam habent tutelarem, quos multos homines obseruare necesse est ad rerum suarum custodiam. neque tamen totum est corpus coloribus distinctum, sed quædam pars deformis, cùm nihil omnino felix possit contingere. varietatates autem colorum quid aliud significant, quàm facultatum iacturas, fortunæque multiplices vicissitudines, & insidias ab externis, & amicorum carissimorumque mortem & calamitates, quæ omnia intimam animi partem eorum qui cæteris felices videntur, infestant. Huic deæ templum in ea via quæ ducebat è Phalero Athenas, sine foribus aut tecto fuisse extructum scripsit Pausanias in Atticis: quod quidem nihil aliud significat nisi deam hanc nullum in locum esse includendam, cùm dea sit per quam spiramus

mus ac viuimus. Hæc illa sunt quidem, quæ physicè de Iunone ficta fuerunt ab antiquis. Nunc quid horum possit ad mores retorqueri, vestigandum est.

¶ Quod attinet ad auream cathenam, quòd omnes dij Iouem de cœlo detrahere non possent, ego modò auaritiam, modò ambitionem esse auream cathenam crediderim, quæ etsi potentissima est, multosque à vera Dei religione ad falsa dogmata retraxit, multasque sectas falsarum religionum à Christo solo veridico, Dei summi, sapientiæque summæ filio desciscentes, instruit: tamen virum bonum suo loco dimouere non poterit, neque veritatem vllo tempore labefactare, quæ aduersus omnes iniurias inconcussa persistit. Qui enim vir bonus verè existit, ille neque auaritia neque ambitione vlla loco dimouetur, quare vnusquisque sui potest experimentum habere, an vir bonus nominari possit, cùm hæc sint tanquam indices lapides. Sic igitur neque Iupiter cùm in rebus ciuilibus pro lege capiatur, neque lex Christi, quæ est anima ciuitatum bene institutarum, neque iudices, vel præfecti vrbium, vel Imperatores, si viri boni sint, dimoueri possunt de recta sententia largitionibus, cùm possit ipsa lex, aut iudices, corruptores & sceleratos homines labefactare. Non potest igitur Iuno per suas opes, neque per eloquentiam Mercurius, neque blanditiis Venus, nec minis Mars Iouem de cœlo dejicere, neque quantuscunque fuerit reliquorum deorum cœtus.

Chemici artifices præterea conati sunt nonnullas fabularum Iunonis partes ad suos ignes & ad sua vascula retrahere. Dicitur Iuno (inquiunt) Saturni & Opis filia Iouisque soror & coniux, & ante Iouem nata eodem partu, Reginaque esse deorum & diuitiarum dea, partubus & matrimoniis præfecta, quæ nihil est aliud quàm aqua Mercurij, quæ Iuno nominatur. Saturni ea de causa est filia, quòd ab eo & eius terra distillat ac manat. Hæc terra dat opes, siue aurum chemicum, quòd vna distillet Iuno & Iupiter, siue aqua Mercurij, & sal in ima parte vasculi vitrei ac in fæce relictus. Cùm verò prius effluat aqua Mercurij è vasculo, nascitur Iuno ante Iouem. Præest eadem partubus, quòd, cùm manat, Phœbium chemicum educit in lucem, vnde Lucina etiam vocata est. Præfecta connubiis putatur eadem, quoniam media est coniungendis sulphureis humoribus, Venere ac Marte scilicet: quæ, quòd

antequam manet, cum Ioue coniungatur, & ambo gignant solem chemicum, Iouis vxor vocata fuit. Regina deorum dicta est, quoniam illa regit, soluit, coniungit, separat ac reprimit metalla, quæ variis deorum nominibus appellantur. Ac de Iunone satis, nunc de Hebe dicamus.

De Hebe.

CAP. V.

CVm de Iunone loqueremur superius, dictum fuit Heben, quam Latini Iuuentatem vocarunt, Iunonis fuisse filiam. Huius patrem fuisse Iouem alij crediderunt, inter quos fuit Homerus, qui ita scripsit lib. λ. Odyss.

Τὸν δὲ μέτ᾽ εἰσενόησα βίην Ἡρακληείην
Εἴδωλον τ᾽ αὐτὸς δὲ μετ᾽ ἀθανάτοισι θεοῖσι
Τέρπεται ἐν θαλίῃς, καὶ ἔχει καλλίσφυρον Ἥβην,
Παῖδα Διὸς μεγάλοιο καὶ Ἥρης χρυσοπεδίλου.

Post hunc, Alcide mihi nota accessit imago,
Is superos inter conuiuia læta frequentat.
Nata Iouis magni Iunonisque additur illi
Nunc Hebe coniux.

Alij magis fabulosum Hebes ortum memorarunt: dicunt enim Iunonem aliquando ab Apolline in domum Iouis ad conuiuium fuisse conuocatam, atque inter alias epulas lactucas agrestes appositas fuisse, quas vbi comedisset, cùm antea esset sterilis, repentè fit grauida, atque Heben filiam postea peperit. ea cùm pulcherrima esset, ac Ioui placuisset, iuuentuti præficitur ab ipso Ioue, & id præterea illi munus datum est, vt Ioui pocula ministraret, cui variis floribus compositum sertum capiti impositum fuit. Veruntamen cùm lapso aliquando inter ministrandum fuisset, partesque pudendas omnibus præsentibus ostendisset, ab illo officio remouetur, & Ganymedes Laomedontis Troiæ regis ab aquila in cœlum Iouis iussu portatus, sufficitur. Quod Hebe pocula Ioui porrigere antea consueuerit, testatur Homerus in lib. 4. Iliadis.

μετὰ δέ σφισι πότνια Ἥβη
Νέκταρ ἐῳνοχόει· τοὶ δὲ χρυσέοις δεπάεσσι
Δειδέχατ᾽ ἀλλήλους.

Hos Hebe venerabilis inter
Fundebat nectar pateris, hi protinus aurum
Excipere è manibus, seque inuitare vicißim.

Cùm Ganymedes igitur ad id munus fuisset assumptus, tum Iuno grauiter tulit.

Et genus inuisum, & rapti Ganymedis honores.

Quod testatur etiam Cicero in lib.I. de Natura deorum, ita inquiens. At poetæ quidem nectar, ambrosiam, epulas comparant, & aut Iuuentatem, aut Ganimedem pocula ministrantem Hanc fuisse aliquando Ganymedem vocatam ab antiquis testatur in Corinthiacis Pausanias: nam antiqui Heben oblectationem seu voluptatem quæ percipitur in conuiuiis, vocarunt: quare Homerus in conuiuiis ministerium illi attribuit. Apud Sicyonios & in Phliunte Dia nominabatur, quibus in locis fuit eximium illius fanum, & illa eximiè colebatur, vt ait Strabo lib. 8. Memoriæ prodiderunt antiqui, Herculi post absoluta certamina, cùm in cœlum ascendisset, Heben datam fuisse à Ioue in matrimonium: quare in ea regiuncula, quæ Horti dicebatur apud Athenienses, aræ in communi templo Herculi & Hebæ consecratæ fuerunt, vt ait in Atticis Pausanias: quæ, vt ait Apollodorus lib.2. illi Alexiaren filiam & Anicetum peperit.

¶ Hæc breuiter de Hebe, nunc sententiam ex his eliciamus. Ego Ciceronis opinioni sanè facilè accedo: qui ita scribit in libro primo Tusculanarum disputationum; Non enim ambrosia deos, aut nectare, aut Iuuentate pocula ministrante lætari arbitror: nec Homerum audio, qui Ganymedem à diis raptum ait propter formam, vt Ioui pocula ministraret. Non iusta causa, cur Laomedonti tanta fieret iniuria. Fingebat hæc Homerus, & humana ad deos transferebat. Quo pacto Hebe Iunonis filia dicitur: quoniam è felicissima aeris temperie omnia herbarum, arborumque genera pullulant, & pubescunt. Nam quomodo sine Parente Ioue vel nasci, vel Iunonis filia esse poterit? nulla est aeris temperies, quam non efficiat ætheris calor ex motu, cùm omnis inferiorum corporum actio ex agitatione superiorum proueniat. Qui enim potest aer aliquid ad ortum euocare, nisi solis æthereæque regionis calore concitatus istud ipsum efficiat? Quippe cùm litigium & amicitia non solùm principia sint ortus & interitus rerum, vt sapiens credidit, ve-

rum etiam omnia nata conferuent, quibus suas vires æquè impertiuerint. Martis soror Hebe esse dicitur, quoniam vbertas rerum omnium, & fertilitas agrorum ex eiusdem aeris temperamento oriatur, ex quo etiam bella & illorum omnium deuastationes. Mars præterea bonitate regionum alitur, cùm nemo prope de sterili & inope regione contendat. Quod autem esis lactucis agrestibus Iuno facta est grauida, quid aliud significat, quàm ex ipsa aëris temperie natam fuisse Heben? Iuno vbi est conuiuio accepta ab Apolline in domum Iouis, nimio calore solis exarsit ac ætheris: quare agrestes lactucas, quæ frigidæ sunt, comedit, ac fit prægnans. Quis non videat per hæc aëris temperiem significari? qui vbi plus æquo incaluerit frigus expetit & symmetriã ad res generandas. Inde nascitur Hebe, quæ iuuentuti tam plantarum quàm animalium præest. Hæc vbi lapsa fuisset dum ministraret pudendasque partes superis ostendisset, priuata est à Ioue eo munere quod propter pulchritudinem obtinuerat: hoc quid est aliud, nisi cum folia deciderunt arboribus, iuuentutem & honorem plantis delabi? quæ si cum priore conditione comparentur, turpes sunt, & parum decoræ. Eo tempore Ganymedes in eius locum subrogatur, qui nihil aliud quàm hyemem significat, quæ dicta est etiam à pluuiis: quare & in Aquarium signum denique Ganymedes conuersus est. Hæc ea sunt, quæ mihi spectare videbantur ad naturales rationes.

¶ Quod attinet ad mores, ita intelligendum censeo, gratiam atque fauorem Principum rem esse inconstantissimam, quippe quibus aliud pulchrius alio tempore appareat: neque vlla res est illis tantopere iucunda, cuius non breui tempore nascatur satietas. Hæc leuitas in illis est præcipuè principibus, qui fortunæ ornamentis cæteris præstant hominibus, at prudentia animi illorum vulgo adæquatur: nam facultatum copia multos facit insipientes: Apud sapientes verò principes omnis turpitudo vel exterorum vel familiarium potest animum vel beneuolentissimum alienare, quia pulchritudo omnis ad integritatem morum & æquitatem & innocentiam transferenda est, sine quibus virtutibus omnino est ex oculis viri boni remouenda. At de Hebe satis. nunc de Vulcano dicamus.

De Vul-

De Vulcano. CAP. IV.

VVlcanus, sicuti dictum fuit, Iunonis fuit filius, vt testatur Hesiod. in Theogonia:

Ηρη δ' Ηφαιστον κλυτὸν ἐν φιλότητι μιγεῖσα Γείνατο.

Vulcanum peperit Iuno coniuncta in amore Præstantem,

Hunc, vt dictum est, quidam voluerunt subuentaneo cóceptu fuisse genitum sine patre, quem tamen Homerus è patre Ioue Iunoneque matre natū esse putauit. Neq; enim fieri potest vt natus sit sine maris desiderio, vt ostendetur, neque fieri potest rursus vt frustra Iuno marem tantopere cupierit. Sed audiamus quemadmodum incredibili propè furore & desiderio maris concitentur fœminæ, quæ subuentaneos concipiunt:

Continuoque auidis vbi subdita flamma medullis,
Vere magis (quia verè calor redit ossibus) illæ
Ore omnes versæ in Zephyrum stant rupibus altis,
Exceptántque leues auras: & sæpè sine vllis
Coniugiis vento grauidæ.

Num tantum maris desiderium frustra Iunonem inuasit? ô infelicissimam Iunonem, si neminem, neque deorum, neque hominum inuenire potuit, cùm adeò stimulis libidinis agitaretur, qui suo desiderio satisfaceret. Fuerunt qui dixerint, Vulcanum Iouis fuisse filium, qui cùm deformis natus esset, fertur à Ioue in insulam maris Ægæi Lemnum præcipitatus, vt ipse de se ipso testatur apud Homerum in primo libro Iliadis:

Ηδη γάρ με καὶ ἄλλοτ' ἀλεξέμεναι μεμαῶτα,
Ρῖψε ποδὸς τεταγὼν ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο.
Πᾶν δ' ἦμαρ φερόμην, ἅμα δ' ἠελίῳ καταδύντι.
Κάππεσον ἐν Λήμνῳ, ὀλίγος δ' ἔτι θυμὸς ἐνῆεν.

Me quoque de cælo pede iecit Iupiter olim,
Contra illum auxilium misero vt mi ferre pararem,
Ast ego cum cælo, Phœboque cadente ferebar:
In Lemnum vt cecidi vix est vis vlla relicta.

Quod autem diu fuerit in Lemno Vulcanus Iunonis Iouisque filius, ita scripsit Cicero lib. 3 de natura deorum: Vulcani item complures, primus Cœlo natus, ex quo Minerua Apollinem eum cuius in tutela Athenas antiqui historici esse voluerunt: secundus Nilo natus, Opas, vt Ægyptij appellant, quem custodem esse Aegypti volunt, tertius ex tertio Ioue & Iunone, qui Lemni fabricæ traditur præfuisse:

quartus Mænalio natus, qui tenuit insulas propter Siciliam quæ Vulcaniæ nominabantur. Verum Lucianus in dialogo de Sacrificiis fabulam hanc non sine risu recitat, quod Vulcanus ita fuerit è cælo præcipitatus, χωλευθῆναι γὰρ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ πτώματος, ὁπότε ἐῤῥίφθη ὑπὸ τοῦ Διὸς ἐξ οὐρανοῦ, καὶ εἴγε μὴ οἱ Λήμνιοι, καλῶς ποιοῦντες, ἔτι φερόμενον αὐτὸν ὑπεδέξαντο, ἐτέθνηκεν ἂν ἡμῖν ὁ Ἥφαιστος ὥσπερ ὁ Ἀστυάναξ ἀπὸ πύργου καταπεσών. *Claudum factum esse inquiunt ab eo casu, cum de cælo fuit à Ioue præcipitatus: ac nisi Lemnij, rectè facientes, cum ferretur adhuc, illum excepissent, mortuus esset, omnino nobis Vulcanus, tanquam Astyanax cùm cecidisset è turri.* Myrtilus libro primo rerum Lesbicarum memoriæ prodidit Lemnum idcirco fuisse consecratam Vulcano existimatam, quia calida sit quædam vis terræ eius insulæ, quam etiam sigillatam vulgo medici appellant, cuius vsus vermes necat, si fiat ex ea lutum cum vino albo; atque non parum prodest illis etiam qui venenum hauserunt, multasque alias facultates præterea obtinuit. nam non solum res philosophicæ, sed etiam medicæ aliquando per fabulas ab antiquis explicabantur. At Homerus in hymno quem scripsit in Apollinem, non à Ioue sed à Iunone Vulcanum præcipitatum fuisse de cœlo memorat, ac in mare decidisse. fuisseque non à Lemniis, sed à Thetide educatum, qui Iunonem ita narrantem factum introducit in his:

Παῖς ἐμὸς Ἥφαιστος ῥικνὸς ὃν τέκον αὐτή.
Ῥίψ' ἀνὰ χερσὶν ἑλοῦσα, καὶ ἔμβαλεν εὐρέϊ πόντῳ·
Ἀλλὰ ὁ Νηρῆος θυγάτηρ Θέτις ἀργυρόπεζα
Δέξατο, καὶ μετὰ ᾗσι κασιγνητῇσι κόμιζεν.
Ipse meus natus claudus Vulcanus, ego ipsa
Hunc peperi manibus capiens & in æquora ieci:
Filia mox cœpit Nerei Thetis alma marini,
Germanasque adiit: quibus hunc portauit alendum.

Alij dixerunt fuisse à simiis educatum. Neque mirari conuenit, si cùm de Ioue superiùs loqueremur, paucos filios illi tribuimus, cùm præter supradictos Mercurius quidam, & Venus, & alij nonnulli eius filij extiterint: quoniam ita obscuri fuerunt, vt eorum nomina penè deleta & extincta sint eodem quo vita die. Memoriæ prodidit in Atticis Pausanias, Vulcanum iniuriæ acceptæ à matre minimè oblitum auream sellam cum occultis quibusdam vinculis dono matri misisse, quæ deam, cùm assedisset, statim implicauerunt;

uerunt: quod etiam Plato innuit in ſecundo de rep. καὶ τοὺς ποιητὰς ἐγγὺς τούτων ἀναγκαστέον λογοποιεῖν, Ἥρας δὲ δεσμοὺς ὑπὸ υἱέος καὶ Ἡφαίστου ῥίψεις ὑπὸ πατρός. *Atque poetæ cognoſcendi ſunt vt moderata vtantur oratione, vt Iunonis vincula à filio, & à patre Vulcanum deiectum.* Habuit vxorem Vulcanus Aglaiam vnam è Gratiis, vt ait Iſacius. Communior tamen eſt omnium ſententia, quòd Venerem è Lemno duxerit: quare Virgilius eam vxorem Vulcani nominauit hoc pacto in octauo Aeneidos:

At Venus haud animo nequicquam exterrita mater
Laurentumque minis, & duro mota tumultu,
Vulcanum alloquitur, thalamoque hæc coniugis aureo
Incipit & dictis diuinum inſpirat amorem.

Hūc Deū facē ferre in nuptiis inquit Euridipes in Troadibus cùm faces accenſæ ad nuptias afferri ſolerent, vt patet ex his:

Ἥφαιστε δᾳδουχεῖς μὲν ἐν γάμοις βροτῶν.
In nuptias mortalium Vulcane fers
Faces.

Certamina currentium præterea cum accenſis facib. in honorem Vulcani celebrabantur, quæ dicebantur Lampadophoria, de quibus ita mentionem fecit Herodotus in Vrania; κατά περ Ἕλλησι ἡ λαμπαδηφορίη τὴν τῷ Ἡφαίστῳ ἐπιτελέουσι: *vt apud Græcos Lampadaphoria, quæ in honorem Vulcani peragunt* Erat horum certaminum conſuetudo vt currentes ſummo ſtudio conarentur accenſas faces ad metam vſque deferre: at cui fax eſſet extincta, ille cum infamia ceſſabat à curſu. Si quis cum accenſa face fuiſſet à ſequente ſuperatus currendo, lege certaminum cogebatur ſequenti accenſam lampadem tradere: quam rem indicauit Lucretius in libro ſecundo ita ſcribens:

Et quaſi curſores vitai lampada tradunt.

Nam ſi quis rectè conſideret, huic certamini ſimillima vniuerſa vita mortalium videbitur. Fuit autem ea de cauſſa certamen Vulcano cum igne inſtitutum, quòd is ignem inueniſſe à nonnullis creditur, vt teſtatur Zetzes in hiſtoria 335. decimæ chiliadis his verſibus:

Ἥφαιστός τις Αἰγύπτιος ἐν χρόνοις τοῖς τοῦ Νῶε
Ὃς Νῶε καὶ Διόνυσος καὶ Ὄσιρις καλεῖται,
Ἐφεῦρε πῦρ, καὶ τέχνας δὲ τὰς ἐκ πυρὸς ἁπάσας.
Vulcanus quidam Aegyptius temporibus Noe
Qui Noe & Dionyſius & Oſiris vocatur,
Inuenit ignem, & artes ex igne quot ſunt.

Verumtamen in Prometheis quoq. & Panathenæis sacrificiis lampades pari ratione ferebantur. Et quamuis multi fuerint Vulcani, nos sicuti de Ioue loquentes fecimus, omnes vni res gestas reliquorũ tribuẽtes, cõmunẽ scriptorũ opinionẽ sequemur: qui solùm ferè Iunonis & Iouis filiũ nominare solẽt. Neque.n.multũ differre putamus ad suscepti laboris vtilitatẽ, hic ne an ille huius nominis hoc vel illud fecerit, modò factũ fuisse dicatur à Vulcano. Nõ.n.historicas narrationes, aut res gestas nunc scribimus: sed antiquorũ fabulosa figmenta explicare contendimus. Verumtamen neq; illud est sine controuersia, quòd Vulcanus ignẽ primus inuenerit, cùm illius inuentionem nonnulli Prometheo adscribant. ac Lucretius multò his probabiliorem inuenti ignis rationem attulit in lib.5.

Illud in his rebus tacitus ne fortè requiras,
Fulmen detulit in terras mortalibus ignem
Primitus: inde omnis flammarum dicitur ardor.

Illud fortasse contigit, quòd igne ita inuento primus Vulcanus eas artes, quæ fiunt per ignem, inuenerit: qui cùm per ignem durissima metalla in varias formas diduceret; creditus est igni imperasse, & fuisse ignis Deus, quem tamen succedentibus temporibus ignem etiam esse putarunt, vt sensit Orpheus in eo hymno:

Ἥφαιστ' ὀβριμόθυμε, μεγασθενὲς, ἀκάματον πῦρ,
Λαμπόμενε φλογέαις αὔραις, φαεσίμβροτε δαῖμον.
Vulcane & præstans, & fortis, flamma perennis,
Flammatis auris splendens per amabile numen.

Verùm quid opus pluribus? antiquorum consuetudinem intelligamus, & quòd ij variis nominibus deorum rem eandem nominarunt, huc adscribenda existimaui carmina quædam ex minore Cratere Orphei ad hanc rem vade spectantia: in quibus quid sint dij nonnulli exprimitur:

Ἑρμῆς δ' ἑρμηνεὺς τῶν πάντων ἄγγελός ἐστι·
Νύμφαι ὕδωρ, πῦρ Ἥφαιστος, σῖτος Δημήτηρ.
Ἡ δὲ θάλασσα Ποσειδάων μέγας, ἠδ' Ἐνοσίχθων·
Καὶ πόλεμος μὲν Ἄρης, εἰρήνη δ' ἔστ' Ἀφροδίτη.
Οἶνος, τὸν φιλέουσι θεοὶ θνητοί τ' ἄνθρωποι.
Ὅς τε βροτοῖς εὗρεν λυπῶν κἀλλήπερα πασῶν,
Τερψιγόνης Διόνυσος εὐφροσύνην πόρε φασὶν
Ἡδίστην, πάσῃσιν ἐπ' εἰλαπίναισι πάρεστι.
Καὶ Θέμις, ἥπερ ἅπασι θεμιστεύει τὰ δίκαια.

Ἥλιος

Ἥλιος ἐν καλέουσιν Ἀπόλλωνα κλυτότοξον,
Φοῖβον ἑκηβελέτην, μάντιν πάντων ἑκάεργον·
Ἰητῆρα νόσων Ἀσκληπιὸν ἐν παῖδα πάντα.

Nuntius interpres Cyllenius omnibus ipse est:
Nymphæ aqua sunt, frumenta Ceres, Vulcanus at ignis,
Est mare Neptunus canentia litora pulsans,
Mars bellum, pax alma Venus, mortalibus ipse
Taurigena, & superis animi, curæque leuamen,
Corniger est Bacchus, conuiuia læta frequentans,
Aurea iustitiamque Themis rectumque tuetur.
Sol est mox idem contorquens spicula Apollo,
Eminus & peragens, & Diuinator & Augur:
Morborum expulsor Deus est Epidaurius. Ista
Omnia sunt vnum, sint plurima nomina quamuis.

Sic etiam suauissimus poeta Mænander stellas & elementa ex Epicharmi sententia deum fuisse creditum inquit his carminibus:

Ἐπίχαρμος ὕδωρ, ἄστρα, γῆν, πῦρ, ἥλιον,
Ἀνέμους, σελήνην. ἦ θεὸν ποτ' ἔμμεναι,

Aquam, deum, terramque Solem, sidera,
Ventosque, Lunam ignemque Epicharmus asserit.

Atque Orpheus in hymnis Vulcanũ, Solẽ, & Lunã, & astra, lumen purissimum atq; æthera ipsum nominauit, vt est in his:

Αἰθὴρ, ἥλιος, ἄστρα, σελήνη, φῶς ἀμίαντον.

Aether, Sol, lumen purum, idem sidera, Luna,

Neque minùs luculenter sanè hoc explicauit præclarus ille & suauis poëta Hermesianax, vbi ita cecinit:

Πλούτων, Περσεφόνη, Δημήτηρ, Κύπρις, Ἔρωτες,
Τρίτωνες, Νηρεὺς, Τηθὺς, καὶ Κυανοχαίτης.
Ἑρμῆς θ' Ἥφαιστός τε κλυτὸς, Πὰν, Ζεύς τε καὶ Ἥρη,
Ἄρτεμις ἠδ' ἑκάεργος Ἀπόλλων, εἷς θεός ἐστι.

Pluto, Persephone, Cere, & Venus alma, & Amores,
Tritones, Nereus, Tethys, Neptunus & ipse
Mercurius, Iuno, Vulcanus, Iupiter & Pan,
Diana & Phœbus iaculator: sunt Deus vnus.

Cùm igitur Vulcanus artes illas excogitasset, quæ per ignem exercentur, ac Deus ignis fuisset creditus, Ætnæ montis cauernas, in quibus magna vis ignis subterranei exæstuat, Vulcani officinam esse crediderunt antiqui, vbi Ioui fulmina fabricaret. Idcirco Agathocles in iis commentariis

quos de arte Ferraria Vulcani scripserat, duas fuisse insulas narrat apud Siciliam, quarum altera Hiera, altera Strongyla vocabatur, in quibus per diem ac noctem ignis assiduè emittebatur: cùm tamen in septimo Historiarum alteram fuisse Aeoli, alteram Vulcani dixerit. idcirco Apollonius etiam Rhodius in lib. 4. Argonaut. vbi de Lipara & Strongyla loquitur, ibi fuisse Vulcani incudes scribit his carminibus:

αὐτὰρ ἔπειτα
Ἐλθεῖν εἰς ἀκτάς, ὅθι τ' ἄκμονες Ἡφαίστοιο
Χάλκειοι στιβαρῇσιν ἀρασσονται τυπίδεσσιν.

tum rursus adire
Littora vbi resonant percussæ pondere vasto.
Vulcani incudes fumique exæstuat vnda.

Hanc eandem rem expressit Iuuenalis breuiter suauissimis his carminibus in Satyra tertia post decimam:

Et priuatus adhuc Idæis Iupiter antris:
Nulla super nubes conuiuia cælicolarum,
Nec puer Italicus formosa nec Herculis vxor
Ad cyathos, iam siccato nectare tergens
Brachia Vulcanus Liparæa nigra taberna.

Fuit autem Lipara præpotens, imperiumque latè habuit, cùm coloniam Cnidiorum accepisset, quæ vocabatur priùs Meligunis, & opima spolia multa deposuit in Delphis. Habebat autem terram feracem aluminis, & multas aquas calidas, tanquam Sicilia & ignes erumpentes. Inter hanc & Siciliam fuit insula, quam Vulcano consecratam dixerunt, tota saxosa & deserta & ignifera. habuit tres voragines tanquam tres hiatus ignis, quorum è maximo flammæ ignitas massas emouebant, sed postea sunt obstructi. ex illorum obseruatione cognitum est, quòd flammæ à ventis excitabantur, quæ & ibi erant & in Aetna. Neque hoc est absurdum credendum, quando venti gignuntur ac nutriuntur initium sumentes è marinis vaporibus, tanquam à proxima materia & actu. Dictus est maior hiatus habere ambitum quinque stadiorum. quòd si Notus esset afflaturus, caligo turbida circa insulam dispergebatur tanta vt Sicilia prospici non posset: sin Boreas, flamma in altum efferebatur ab ipso hiatu, fiebantque maiores fremitus: sin Zephirus, media quædam ratio seruabatur. Reliqui hiatus erant consimiles, at vi vaporum longè erant inferiores, atque è differentia fremitum

& è

& è loco vnde incipiunt flatus & flammæ & nebulæ, significabatur, mutatio ventorum flaturorum vel tertio antè die. cùm autem non esset è Lipara soluendum, prædicebatur futurus ventus à Vulcano, vt quidam voluerunt, vt alij ab Aeolo, neque cognoscebatur aliter euenire. inde proditum est memoriæ à fabulosa antiquitate Vulcanum fuisse ignis Deū, atque Aeolum quæstorem regemque ventorum: quod sub ænigmate proferebatur, vt scriptum reliquit Diocles in rebus fabulosis. scripsit etiam Posidonius circa solstitium æstiuum inter Hieram & Euonymam per auroram mare aliquando visum esse in sublime elatum, atque sic aliquandiu constitisse assiduè tumefactam ac postea resedisse. Qui ausi sunt adnauigare, & calore & fœtore repulsos ab vnda reiectosque refugisse, vidisseque pisces mortuos. multos post dies mare cænosum apparuisse, exiluisseque flammas & fumos & caliginem, atque postmodo coaluisse, fuisseque compactum simile lapidibus molaribus. Nonnulli voluerunt Vulcanum peritissimum fuisse illius diuinationis quæ fit per ignem, quæ pyromantia à Græcis nominatur, sicuti Nereus habitus est inuentor hydromantiæ, diuinationis per aquam scilicet. Hic Vulcanus creditus fuit in ea insula Lipara & diis multis arma fabricasse, & Ioui fulmina facere, vti dicebam: cuius famuli erant Brontes, Steropes ac Pyracmon Cyclopes, vt scripsit Virgilius lib 8.

Insula Sicanium iuxta latus, Aeoliamque
Erigitur Liparen fumantibus ardua saxis:
Quam subter specus, & Cyclopum exesa caminis
Antra Aetnea sonant: validique incudibus ictus
Auditi referunt gemitus, striduntque cauernis
Stricturæ Chalybum, & fornacibus ignis anhelat:
Vulcani domus, & Vulcania nomine tellus.
Huc tunc ignipotens cælo descendit ab alto,
Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro,
Brontesque, Steropesque, & nudus membra Pyracmon.
His informatum manibus iam parte polita
Fulmen erat: toto genitor quæ plurima cælo
Deiicit in terras.

Ex quibus patet vbi haberet officinam Vulcanus, & qui essent eius ministri, & quod esset eorum officium. scriptum reliquit Iulius Pollux lib.5. canem æneum ex miræ pulchritu-

dinis à Vulcano fuiſſe fabricatum, quem cùm viuum feciſſet poſtea, Ioui largitus eſt: Iupiter illum dono dedit Europæ, illa Procridi, quæ Cephalo: atque is canis poſtea fuit à Ioue in lapidem conuerſus. Huic, leones conſecratos fuiſſe quidam tradiderunt propter vim ignis. Fabulantur præterea de Vulcano, quòd vbi arma Ioui aduerſus Gigantes fabricaſſet, pro ſuæ diligentiæ laboriſque mercede Mineruæ nuptias expetiuit. illi cùm Iupiter perpetuam incorruptamque virginitatem iuratus conceſſiſſet, neque tamen huic abnuere poſſet, quia per Stygiam paludem iuraſſet, ſe quidquid peteret eſſe daturum: Mineruam clàm monuit vt ſuam virginitatem defenderet, atque huic quod peteret, ſe concedere dixit. Deinde cum Minerua Iouis monitu Vulcani deſiderio ac libidini reluctaretur, Vulcani ſemen dicitur in terram cecidiſſe, vnde natus eſt Erichthonius, quod nomen & contentionis & terræ nomẽ intra ſe continet. Habuit communem aram cum Prometheo Vulcanus, quia crediderunt nonnulli ignem à Prometheo, at artes per ignem à Vulcano fuiſſe repertas. Huic inſulam Lemnum tribuerunt, quòd in ea inſula primùm & ignis & armorũ faciendórum ars fuerit inuenta, ſicuti ſcriptum fuit ab Hellanico in commentariis de ædificatione Chij. Nam cùm multo antiquior Vulcano fuiſſet Prometheus, is iccirco ignifer Titan à Sophocle dicitur in Oedipode in Colono:

Ἐν δ' ὁ πυρφόρος ... Τιτὰν Προμηθεύς.

Intus ignifer Deus Titan Prometheus,

Memoriæ prodidit Sophoclis enarrator de Lyſimachidæ ſententia multò antiquiorem fuiſſe Vulcano Prometheum atque illius ſtatuam cum ſceptro effingi ſolitam, aramque communem fuiſſe vtrique in baſe. Homerus præterea in hymno quem ſcripſit in Vulcanum, illum fabricandi inuentorem vnà cum Pallade autoremque putauit, vt patet in his:

Ἥφαιστον κλυτόμητιν ἀείδεο μοῦσα λίγεια,
Ὃς μετ' Ἀθηναίης γλαυκώπιδος ἀγλαὰ ἔργα
Ἀνθρώπους ἐδίδαξεν ἐπὶ χθονὸς, οἳ τὸ πάροσπερ
Ἄντροις ναιετάασκον ἐν οὔρεσιν ἠΰτε θῆρες.

Arte mihi clarum Vulcanum dicite Muſæ.
Plu ima mortales docuit cum pallade vt olim
In terris homines ſpeluncas more ferarum
Incoluere prius vitantes frigora cœli.

Deinde cùm Iupiter pro igne à Prometheo rapto magnas calami-

calamitates hominibus machinaretur, hic Pandoram Iouis iussu formauit, vt ait Hesiodus in operibus & diebus, cum aqua rigasset, vt est in his:

Ἥφαιστον δ᾽ ἐκέλευσε περικλυτὸν ὅττι τάχιστα
Γαῖαν ὕδει φύρειν.
Egregium iußit Vulcanum spargere lympha
Continuò terram.

Fabulantur Venerem huius vxorem fuisse; quę cùm maritum ob deformitatem corporis & claudum non magnopere amaret, dum is esset fabrilibus operibus intentus, clam cùm Marte bellorum Deo congrediebatur, adulteriumque committebat, Gallumque iuuenem sibi dilectum adolescentulum secum Mars adducebat custodem, quem relinquebat ad ostium vt aduentantes nuntiaret, obseruaretque Solem præcipuè, quem maximè omnium deorum Mars metuebat, ne rem Vulcano indicaret propter singularem inter illos amicitiam: at Gallus fertur in somnum versus fuisse: quare nemine præsciente Sol rem conspexit superueniens, Vulcanoque indicauit. Illud demum supplicij à Marte Gallo illatum est, vt in animal sui nominis verteretur; quare nunc etiam solis exortum insigni vociferatione indicat, quasi Marti significaturus vt solem caueat. Vbi sol igitur rem persensisset, Vulcanoque indicasset; is tenuissimum rete ferreum confecit, & circa thorum ita retendit, vt conspici non posset. Mox vtrosque nudos in illo rete implicatos omnibus diis ridendos exposuit. quam rem explicauit Ouidius in libr. 2. de arte amandi:

Fabula narratur toto notißima cœlo.
Mulciberis capti Marsque Venusque dolis

Quam rem etiam Homer. multis carminibus complexus fuit in lib. 8. Odysseæ. Ex hoc adulterio nata est Hermione tutelare numen, vt ait Plut in Pelopida. Habuit Vulcanus filios Ardalum, qui cellam fecit Musarum apud Trœzenios, & à quo tibiam inuentam ferunt: Brotheum, qui irrisus ab omnibus propter deformitatem oris in ignem se coniecit, vel morte infamiam deuitaturus: Corynetam Aethiopem, qui nomen dedit Aethiopibus, cum ante illum Aetherij dicerentur, vt Aristot. libr. 4 de fluminibus: Olenum, à quo vrbs vocata est Bœotiæ; Albionem, Margionem, Aegyptum à quo dicta est Aegyptus: Periphemum, Erichthonium,

Acumque, & alios complures ex variis fœminarum dearumque congressibus.

¶ Atque hæc ea sunt ferè quæ de Vulcano fabulati sunt antiqui. nunc quid sub his ambagibus verborum occultauerint antiqui perquiramus. Atque illud primum, quòd è sola Iunone subuentaneo conceptu natus sit Vulcanus, vt ait Plato in Cratylo, qui φάεος ἵστωρ ὤν siue luminis præses, fieri omnino non potest. nam præter id quod inauditus est in fœminis huiusmodi conceptus, quæ cùm Veneris titillationibus infestantur, facilè medicinam suo dolori inuenire solent: tum si sit ignis Vulcanus, qui ex aëre procreatur, vt esse omnium elementorum naturam accepimus à sapientibus, quæ ex sese vicissim oriuntur; certè nulla fieri potest ignis ex aëre generatio nisi per calorem, ac superiorum corporum motum. Neque Iuno si consistere possit, & à nullo vi externa calefiat, vllum Vlcanum vel Martem vel Heben è se gignet: quia calor artifex est, marisq́. locum obtinet in rerum naturalium generatione. quare cùm pro igne illo purissimo ac sublimi corpore, quòd purissimum est elementorum omnium, capitur, Vulcanus ex Iunone & Ioue, siue ex aëre superiorũ corporum motu calefacto, nasci dicitur. Idem è cœlo deiectus à patre dicitur, vel (vt alij maluerunt) à Iunone propter deformitatem, quia ignis ille qui in nubibus cogitur, cùm è crassiore materia constet, si conferatur cùm eo qui sublimis est: & in purissima supremaque regione constitutus, crassus est & deformis, & vix dignus vt ignis nominetur: & illa de caussa ad impuriorum corporum locum, tanquam ex illegitima possessione depellitur, & vi superiorum corporum, & ab ipsa superioris aëris natura. Alij maluerunt Lemnum illi fuisse dicatam, & illum collem, in quem præcipitatus fuit, propter calorem ac sterilitatem loci, qui cùm sit exusto similis, nullam omnino plantam producit, nam nimius calor loci comburit, at non procreat. Hic educatur è Thetide & à marinis nymphis exceptus, quoniam ex humore & cum illo vniuersa ignis materia colligitur. Enimuero cùm terra omnium sit diuitiarum mater, aurea sella fingitur, cui Iuno sit Vulcani artificio alligata: hoc quid significat, nisi partem illam aëris, quæ propinquior est terræ, & impurior, superiorum corporum motu non agitari, quippe quòd intra montium vertices includatur, sed prope firmam esse & alligatam

terræ?

terræ? non enim facilè vi superiorum corporum extenuatur, sed tanquam aquarum stagnum consistit. Vxorem Aglaiam & Venerem habuisse dicitur, quia è calore & humore vniuersa rerum humanarum generatio fit, quorum omnium semper intelligenda est symmetria. Nihil est enim aliud Aglaia, quàm splendor & vbertas rerum quæ calorem ipsum consequitur, quod etiam nomen ipsum significat. Et quoniam nulla esse potest in rebus humanis naturalis procreatio sine calore, ea caussa fuit cur faces in nuptiis accenderentur, quibus præesse putabatur Vlcanus. Effectum est præterea vt qui currerent in Lampadophoriis, extinctis facibus cessarent à cursu, quia cùm cessauerit calor, rerum omnium vita extinguitur, & cessat. At quòd si posterior priorem cursu superasset, ille prioris accensam lampada caperet, id ad successionem rerum omnium, vicissitudinesque ostendendas fictum fuit. Neque mirum est si, cùm elementa & sidera pro diis sint culta, hic quoque tanquam Deus cultus fuit, quippe cùm idem Sol, Luna, æther, astra, ignisque putaretur, vt diximus. Hunc finxerunt diis cæteris arma fabricare, quia calor sit artifex omnium operum naturæ, quippe cùm nulla alia res sit, quæ vel animantia aptius per excessum impellat ad interitum, vel per mediocritatem conseruet, vel ægrotantia sanitati restituat, quàm vis moderati caloris. nam & hæc concoquere, & innatum eorum calorem excitare vbi naturalis calor non potuerit, iam de eius animantis salute spes omnis abiecta est. Iure igitur arma seu vires diis omnibus, vbi oporteret, dictus est Vulcanus ad singulorum conseruationem ac sui tutelam fabricare ac tribuere solitus. Fulmina dicuntur à Vulcano Ioui fieri solita, quia ignis est in sublime elatus, qui vbi à circumstante frigore comprimitur, vi erumpit; cuius famuli sunt βροντὴ, καὶ ἀστεροπὴ, καὶ πῦρ ἀκμάζον, Brontes, Steropes, Pyracmon. nam βροντὴ, tonitru significat. ἀστεροπὴ fulgur, πῦρ ἀκμάζον ignem multum. sic enim nomina ipsa rem per se significant. nam nisi multa sit ac densa vis ignis, fit fulgur tantùm & tonitrus, at non etiam fulmen. Hic igitur ignis cùm sit impurus, vtpote qui adhuc in materia, deorsum à Ioue depellitur cum incredibili impetu, quæ est fulminum natura. Nam neque lapis, neque ferrum, neque solidum aliquod corpus, meo quidem iudicio, putandum est fulmen, cuius tot tergiuersationes,

tantamque vim, & tam mirabilem videmus: ſed vis craſſioris ignis frigore & antiperiſtaſi magno cùm impetu diſrupta, qui deorſum impellatur. Eum Vlcanum Minerua, quæ puriſſima eſt pars ætheris, è qua nulla naſcuntur animalia, cùm perpetuam obtinuerit virginitatem, amore ſui captum repellit, qui ſemen in terram effundit, ac inde monſtrum naſcitur. quid hoc eſt portenti dij boni? quod monſtrum ita horrendum? Natura illa ætheris ſuperioris ad inferiora vſque corpora ita pura non deſcendit? ſed calor ille qui generationem adiuuat impurus eſt, & in materia craſſa commiſtus. quare ſemen Vulcani in terram decidens multiplicia gignit animalia, quæ res per variam Erichthonij formam indicatur: turbulentus enim ignis & in materia commiſtus vbique Vulcanus eſt intelligendus: qui aptus eſt rerum generationi. Hic formauit Pandoram, omnium deorum donum, vt nomen ipſum ſignificat, quoniam hic calor & Cereris, & Bacchi, & Palladis, & aliorum creditorum deorum inuentiones adiuuat. Hanc omnes artes edocuit, quoniam in quibus vis eſt ignea, quorumque ſanguis ſubtilior eſt, & rarius corpus, illi plurimum valent ingenio & prudentia. Hic idem obſcuris omnino retibus, & quæ videri non poſſent, Martem bellorum deum cum Venere implicauit, & nudos omnibus diis ridendos expoſuit: quod quidem ſi ad rationes aſtronomicas transferatur, nihil aliud ſignificat quàm Martis & Veneris planetarum congreſſu adulterorum fieri ortus; ſed ſi ſol propiùs acceſſerit, minimè latebunt adulteria. Quamobrem dictus eſt Sol Veneris adulterium patefeciſſe, vt ait Plutarchus in libello de audiendis poëtis. At Lucianus in Aſtrol. quoſdam filios deorum ait dictos quòd ſidera habuerint in ortu bona. Homerus per hanc fabulam videtur homines ad æquitatem adhortari, & ad integritatem vitæ, & ad innocentiam, cùm facilè dij viam inueniant qua in ſceleratos, quamuis fortiſſimos & potentiſſimos homines, animaduertant. ita enim ſcribit:

Οὐκ ἀρετᾷ κακὰ ἔργα, κιχάνει τοὶ βραδὺς ὠκύν.
Ος καὶ νῦν Ηφαιστος ἐὼν βραδὺς εἷλεν Αρηα
Ωκύτατόν περ ἐόντα θεῶν, οἳ ὄλυμπον ἔχουσι,
Χωλὸς ἐὼν, τέχνῃσι. τὸ καὶ μοιχάγει ὀφέλλει.
Si quid turpe facis, lento pede magna deorum

Ira ca-

Ira capit celerem. Sic nunc Vulcanus iniquum
Retibus implicuit Martem tardißimus alter
Sit quamuis, superorum at velocißimus alter.

Quis enim vir malus, iniqua faciens diu felix esse poterit? non amplitudo diuitiarum, non amicorum stipantium frequentia, non nobilitas generis, non virium & imperij magnitudo, non armatorum numerus, possunt virum nefarium meritis suppliciis & vindictæ Dei demum surripere. est enim verum quòd:

Ἀνθρώπους μὲν ἴσως λήσεις ἄτοπόν ποιήσας,
Οὐ λήσεις δὲ θεοὺς οὐδὲ λογιζόμενος.

Si quid turpe facis, mortales fortè latebis.
Nemo Deum latuit turpia mente putans.

Nam sola est innocentia, vitæque integritas, quæ nulla vel à diis vel ab hominibus vindictam expectat, quæque vbique tuta & tranquilla est. Finxerunt hunc Deum vxorium, qui relictis Iouis & Martis ministeriis ad optata Veneris se conuerterit. per quod innuunt, libidinosos esse honoris, facultatum, virtutumque contemptores, quódque omnes deos relinquant pro arbitrio Veneris, vt finxit Virgil. lib. 8. qui facit Vulcanum pro precibus Veneris omnia incœpta reliquisse. Nec me præterit illorum qui torquendis metallis per ignem student, esse opiniones nonnullas, quas suis vasculis accommodare conantur. Neque enim credibile est metallorum formas posse per artem inter se conuerti, non solùm quia ars naturæ est imitatrix & adiutrix ac ministra, quæ cum formas non confundat, neque ars apparet illud posse efficere: sed etiam quia natura ad singula puriora perficienda in singulis formis, puriore indiget materia, prioribusque quibusdam principiis, vt ait Theophrastus in libro de lapillis, quæ certè ipsa sibi pro arbitrio effingere semper non potest. nam non solùm propriis principiis indigent singulæ formæ ad suam generationem, quæ in plurimum diuersa non possunt referri, sed etiam iis ipsis purioribus opus est ad singula perfectiora peragenda. inde fit vt alia sint adamantis, alia smaragdi, alia sardonychis principia, alia marmoris: atque item alia ferri inter metalla, alia æris, alia auri, alia argenti, neque eadem horum omnium putanda sunt. quòd si contingeret omnia in omnibus esse generationis principia, non minùs saxa aut lignea, quàm metalla, in aurum possent

per artem conuerti. Neque omnia esse in omnibus denique concludendum est, & certa esse rerum singularum principia, & ea non posse per artem inter se confundi, deinde in alterius naturam conuerti. Dicunt enim Vulcanum ob deformitatem deiectum de coelo fuisse, nihil aliud esse, quàm aut sulphur, aut argentum cursitans: quod nihil, nisi suæ naturæ, in se recipit, sed ab omnibus separatur. Modo Mineruam dicunt amari à Vulcano, quia existimant sulphur, id est ferrum, amare aquam Mercurialem: quam nominant Mineruam: qui cùm simul sint in putrefactione separantur, cùm diuersas naturas sint sortiti, quare dicta fuit Minerua fugere Vulcanum. Et ne persequar huiusmodi ineptias, quas tormenta & calamitates multorum loculorum fuisse certò scio, multorumque etiam in posterum futuras, multi ad has suas inuentiones antiquorum fabulas detorquere conati sunt. quòd autem vanam esse artem chemicam putemus, & quid de arte illa sentiamus: ita in epistola quadam aliquando expressimus, quam aduersus fuliginosas chemicorum fallacias scripsimus, è qua nonnulla hîc abscribenda putauimus.

Ars fallax, inuisa bonis dulcedine captos
Iucunde ut terimus! dementibus improba siren.
Naturam superare putas te posse per ignem?
Stulte quid insanis? te longis passibus illa
Deserit ac tandem nil perficis. illa colorum
Te fallit, rerum te ludit mille figuris.
Sic fertur Protheus se in multas vertere formas,
Cùm fieret serpens diruc cumque unda, vel ignis.
Veris opes properans quas fumus portat in auras.
Inde ardens miseris torquet præcordia virus,
Exitialis amorque auri, sæuique dolores.
Quos semel insanæ fallacia ceperit artis.
Occupat hæc nulli misero vesania mentem,
Ni pro peccatis hominum sator atque deorum
Supplicia ingentesque parat mox sumere pœnas.
Mendici fiunt: semper caligine barba
Squalet, & immundo corrumpantur pallia fumo
Et noua quærentes semper mendacia iactant,
Defecisse sibi vires ubi noua reperta est
Mercurium ratio quæ possint sistere in aurum,
Ad notos homines inde hæc contagia serpunt.

Si quem-

Si quenquam arripiant, qui stultas præbeat aures,
Non prius effugiet, quàm sit perpessus eandem
Fortunam scopulosque ratem confregerit vno.

Neque satis validam rationem illam vnquam fore putaui, qua nonnulli artifices suam artem confirmare conantur, quòd scribitur à Suida in hanc sententiam artem illam aliquando apud Aegyptios floruisse: Chemia argenti aurique præparatio est: cuius libros aliquando conquirens Diocletianus concremauit, propter illa quæ aduersus ipsum Aegyptij innouarunt. Hos enim crudeliter trucidauit, ac libros de Chemia auri & argenti ab antiquis conscriptos inquirens igni absumpsit: ne Ægyptij ex arte illa diuitias compararent, atque opum abundantia freti arma mouêre Romanis auderent in posterum. Neque enim lex est diuina quidquid à Suida dicitur & multa fabulosa de sapientia Ægyptiorum circumferuntur. Neque illud sanè prætermittendum videtur, quòd quidam primum Vulcanum regnasse in Aegypto, illumque fuisse primum inuentorem ignis tradiderunt: quia cùm fulmen ignem detulisset in arborem, dicitur Vulcanus hyberno tempore propriùs ad ignem accessisse, ac sensisse caloris beneficium, cessantique igni materiam iniecisse, atque sic naturam ignis cognouisse, conuocatis aliis hominibus vtilitatem naturamque ignis ostendisse. At nunc de Marte.

De Marte. CAP. VII.

DICTVM est à nobis superiùs, quòd Mars Iunonis fuit filius: at quod nonnulli arbitrati sunt, hunc etiam sine patre fuisse natum, id omnino absurdum est, & portento simile. Neque enim omnium partium fabularum legitima expositio semper inveniri potest: quoniam aliæ additæ sunt ad fabulas ornandas, aliæ ad probabilitatem, aliæ continent veram rerum gestarum explicationem. Iupiter igitur cum primam vxorem Metim, deinde Themim, tertiam Iunonem duxisset, ex ea suscepit Martem & Heben, vt in his testatur Hesiodus in Theogonia:

Λοισθοτάτην δ' Ἥρην θαλερὴν ποιήσατ' ἄκοιτιν.
Ἡ δ' Ἥβην, καὶ Ἄρηα, καὶ Εἰλείθυιαν ἔτικτε.
Μιχθεῖσ' ἐν φιλότητι θεῶν βασιλῆϊ καὶ ἀνδρῶν.
Addita mox vxor post has est vltima Iuno,

Lucinam, Martemque parit quibus est prior Hebe:
Iuno hominum Regi, Regi coniuncta deorum.

Habuit Mars nutricem Thero, vt ait Pausanias in Laconicis: Hic cum Halirrhotium Neptuni filium interemisset Alcippæ filiæ suæ vim inferre conantem, caussam capitis dixit audientibus duodecim diis, de qua cæde meminit Pausanias in Atticis, atque omnibus suffragiis fuit ab ea accusatione absolutus. Locus verò in quo dicta est caussa, vocatus est ab illo Areopagus; atque inde caussæ capitales ab Areopagitis iudicibus duodecim auditæ. Hic nullam certam ac legitimam vxorem habuisse dicitur, quod ego quidem meminerim, cùm quidam Nerienem siue Nerien putarint: cùm multos filios è diuersis susceperit, cum quibus congressus est. Nam & Aenomaus, & Ascalaphus, & Biston eius filij dicuntur, & Thespius, Ialmenus, Pylus, Parrhasius, Thereus, Molus, Parthaon, Thestius, Euannes, Zesius, Cupido, Hiperius, Chalybs qui populis nomen dedit: Otrera, Bithys è Seta, à quo Bithynia: Tlepolemus ex Astiochia, & Thrace, à quo Thracia dicta est: Parthenopæus è Menalippe: Phlegyas Pangæus è Critobule: & Strymon illi natus est ex Helice: & Tmolus è Theogone, à quo mons dictus est, & Theogones alter: Oxylus, Eth lus, Sithon, Euenus, Sinope Calydon, Hermonia. & alij nonnulli è furtiuis congressibus. Fabulantur hunc in curru vehi solitum, cuius auriga erat Bellona. sic enim ait Virgilius:

Quam cum sanguineo sequitur Bellona flagello.

Nam Terror & Pauor equi vocati currum ipsum Martis trahebant. Hic cùm feroci & acri esset ingenio nullam certam habuit sedem, sed tanquam furiosus huc illuc pererrans, omnia luctu & calamitatibus replebat. Veruntamen neque ipse mortalium omnium iram deuitauit, cùm fuerit aliquando à Diomede vulneratus, vt scripsit Hom. lib. 5. Iliad. Huic Deo lupus ob rapacitatem ac feritatem consecratus fuit: vt ait Virg. lib. 9.

Quæsitum aut matri multis balatibus agnum
Martius à stabulis rapuit lupus.

Inter aues picus consecratus fuit Marti, qui etiam inde cognomẽ obtinuit vt Martius diceretur, atq; gramen inter plãtas, quia putetur plurimus nasci ex hominum sanguine, & apud Thraces eximiè colebatur Mars, vt in hoc carmine ait Lycophron:

Θρηκῶμ

Θεωματῶσαι τοί τε Κρηστῶνες θεόν.

Sanctè Deum iurare Crestones item.

Est enim Crestone Thraciæ ciuitas, ac Deus Thracum Mars, vt ait Lycophronis enarrator. Id ea de caussa dictum fuit ab Hom. in lib θ Odysseæ, quod vbi solutus fuit à Vulcano cum Venere implicitus, hic in Thraciã, illa in Cyprum se contulit:

Τὼ δ' ἐπεὶ ἐκ δεσμοῖο λύθεν κρατεροῦ περ ἐόντος,
Αὐτίκ' ἀναΐξαντε, ὁ μὲν Θρήκηνδε βεβήκει.
Ἡ δ' ἄρα Κύπρον ἵκανε φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη.
Hique vbi sunt illis durißima vincla soluta,
Discedunt subitò. Tracas mox ille petiuit:
Ipsa Venus Cyprum petit alma nata Dione.

Habuit hic Deus multa cognomina à locis in quibus templa erecta fuerunt, vel ab euentis, vel ab iis qui dicarunt templa. Sic Candæus, & Mamertus, & Rhacius, & Equestris dicitur: quem tamen nihil esse aliud quam bellum putauit Heraclides Ponticus, vt patet ex his eius verbis· ὁ Ἄρης οὐδὲν ἐστὶ ἄλλο πλὴν ὁ πόλεμος, παρὰ τὴν ἀρὰν ὠνομασμένος ἤτοι βλάβη. *Nihil aliud Mars est quàm bellum, ita ab imprecationibus nominatum, siue à detrimento.* & Orpheus in hymno in Martem, furorem belli ac rabiem in animis hominum Martem esse putauit, vt patet in his:

Ἄρες ἄναξ δολόδουπε φόνοις πεπληγμένος αἰεί.
Αἵματι ἀνδροφόνῳ, χαίρων πολεμόκλονε, φρικτέ,
Ὃς ποθέεις ξίφεσίν τε καὶ ἔγχεσι δῆριν ἄμουσον.
Mars Rex perpetua sanieque & cæde cruente,
Horrende humano gaudens & sanguine numen,
Qui gladiisve hastisve cupis contendere semper.

Hic Deus in Lemno colebatur, cui fiebant sacra humanis hostiis: sed cum res crudelis videretur, mox ritus mutatus est, & modò sus castratus, modò verres illi mactabatur, quamuis propria fuit victima equus ob similem illi ferocitatem: lupus ob perspicacitatem; canis ob vigilantiam, & gallus, & picus, ac vultur. Neque illud prætermittendum sanè hoc loco duxerim, quod poetæ bellorum Deum Martem existimantes illi Timorem & Iram & Clamorem comites addiderunt, qui deum ipsum assiduè consequerentur: licuit enim omnibus poëtis quidquid collibuisset pro suo ingenio de diis confingere. Hunc deum qui nullam propriam haberet arborem, gramine coronabant, quam herbam, abductis per bellum agricolis, fouere videbatur, cùm pateretur illam latè serpere,

At nunc quæramus quid memoria dignum ſub his figmentis occultaretur.

¶ Cur natus eſſe dicitur è Iunone? an quod Iuno ſit diuitiarum dea ex quibus inuidentia & contentio exoritur, vt dictum eſt ſuperius,& quod nemo eſt opulentus cui non aſſiduè ab inuidia & maleuolentia bellum indicatur? Quis.n. aduerſus inopē bellum gerit? omnes qui exercitum cogunt, alias quidē bellorum cauſſas multas proferunt cur arma ſuſceperint, ac veram fateri palàm pudet, vt per has cauſſas tanquam leues, exterarum gentium occupent ciuitates. Nam ſi pro æquitate tantum pugnaretur,ſupplicium ſumeretur tantùm de conſceleratis, ac res relinquerentur. Nutritius fuit apud barbaras nationes Mars ſub Septentrionis plaga,quæ gentes cum minimè digeſtum habeant ſanguinē calore ſolis, plurimū ui corporis & proceritate valent.at minimum conſilio & prudentia.Hunc educauit Thero nutrix,quæ feritas eſt. Deinde cùm tyrannus ſit Mars,vt dicere ſolebat Timotheus iuxta Plutarchum, meritò murorum percuſſor & euerſor dictus fuit, cùm lex contrà ciuitatum omnium regina ſit, vt ait Pindarus. Atque Hom. Iouem omnium regem & patrem non bellica tormenta, neque roſtratas naues, ſed leges & æquitatem regibus dediſſe ſcribit ad regna conſeruanda, quæ his omnibus ſunt potentiores. Iſtud ipſum fecit, vt nullum certum Mars haberet domicilium aut ſedem,cùm Iupiter in cœlo omnibus diis & hominibus imperaret. Demoſthenes idcirco in oratione contra Ariſtogitonem,primas leges inquit tanquam optimum quiddam ac inuentum deorum eſſe vniuerſæ vitæ mortalium ac ciuitatum moderatrices. quarum beneficio ſi quid deprauatum ſit in rerum natura corrigitur aqud viros bonos ſponte: at malos cogunt vel inuitos ea quæ in:qua ſunt euitare. ſic enim inquit: ἅπας ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι κἂν μεγάλην πόλιν οἰκῶσιν, κἂν μικρὰν φύσει καὶ νόμοις διοικεῖται, τούτων δ᾽ ἡ μὲν φύσις ἐστὶν ἄτακτον καὶ ἀνώμαλον, καὶ κατ᾽ ἄνδρα ἕκαστον ἴδιον τοῦ ἔχοντος. οἱ δὲ νόμοι κοινὸν καὶ τεταγμένον τοῦτο πᾶσιν. ἡ μὲν οὖν φύσις ἂν ᾖ πονηρὰ πολλάκις φαῦλα βούλεται. διόπερ τοὺς τοιούτους ῥᾳδίως ἐξαμαρτάνοντας εὑρήσετε. οἱ δὲ νόμοι τὸ δίκαιον καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον βούλονται, καὶ τοῦτο ζητοῦσι. καὶ ἐπειδὰν εὑρεθῇ, κοινὸν τοῦτο πρόσταγμα ἀπεδείχθη πᾶσιν ἴσον καὶ ὅμοιον καὶ τοῦτ᾽ ἐστὶ νόμος, ᾧ πάντας προσήκει πείθεσθαι διὰ πολλά, καὶ μάλιστα ὅτι πᾶς ἐστὶ νόμος, εὕρημα καὶ δῶρον θεῶν. δόγμα δ᾽ ἀνθρώπων φρονίμων, ἐπανόρθωμα δὲ τῶν ἑκουσίων καὶ ἀκουσίων ἁμαρτημάτων. πόλεως δὲ συνθήκη κοινὴ,

καθ᾽

ἀνθρώπων πᾶσι διοικεῖται ζωὴ τοῖς ἐν πόλει. vniuersa mortalium vita, viri Athenienses, siue magnam siue paruam quis habitet ciuitatem, natura & legibus gubernatur: horum alterum, natura nimirum inordinata est & inæqualibis, atque pro ingenio cuiusque priuatorum: leges autem communes & institutum idem omnibus. natura igitur si mala sit, iniqua sæpius suggerit consilia, quare tales homines facilè peccantes inueniuntis, at leges & iustum & bonum & vtile procurant atque hoc inuestigant: quod vbi repertum sit, illud mandatum omnibus proponitur æquum & sibi constans: atque id lex est, cui conuenit omnibus parere cùm multis aliis de caussis, tum præsertim quod omnis lex inuentum est & munus deorum, atque institutum sapientum hominum, & correctio vel consultò vel inconsultò peccantium, communisque institutio ciuitatis, secundum quam conuenit omnibus ciuibus vitam degere. Sed quoniam pro variis euentis variè fabulas interpretati sunt antiqui, ita vt aliæ res naturæ, aliæ ad astronomiam, aliæ ad mores spectarent, aliæ ad hæc simul omnia, quod Martis cum Venere adulterium significet, explorandum est. Quid est tam contrarium quàm occidere & procreare, expolire & deuastare, erigere & prosternere? At Mars tamen qui hæc omnia facit, vt ait Homerus:

Ἄρης ἄρες βροτολοιγὲ, μιαιφόνε τειχεσιπλῆτα,

Mars hominum occisor, qui agros popularis & vrbes.

Cum Venere, quæ omnia animalia plantasque in lucem producit, congreditur. Quid ex hac tam discordi coniunctione orietur? nihil omnino superueniente Vulcano præcipuè. Nam litigium & amicitia sunt Mars & Venus intelligendi, quorum vtrumque opprimit Vulcanus, siue calor immodicus, principiaque vincit, neque ita illa suis funguntur viribus. Ad exprimendum igitur quòd symmetria necessaria est rebus naturalibus, ista fabulosè confinxerunt. Hunc eundem deum & solem esse aliquando putatum superiùs expressimus, & apud Aquitanos Hispaniæ populos Martis simulachrum radiis ornatum eximia religione cultum fuisse memoriæ proditur. & ratio ipsa, naturaque videtur expetere vt corpora illa superna, quæ calorem rebus inferioribus inferunt, nominibus potiùs, quàm re ipsa sint diuersa. Et Homer. lib. o. Iliad. Martem vim igneam videtur putasse cum inquiat:

Μαίνετο δ' ὡς ὅτ' Ἄρης ἐγχέσπαλος, ἢ ὀλοὸν πῦρ

Insurgit veluti Mars strenuus, ignea vel vis.

Bellonam aurigam Martis populatoris finxerũt, quia aër pestifer est mortis auriga, & artifex. Quidam memoriæ prodiderunt Martem bellorum deum fuisse creditum, quòd is prior armare inuenerit, & in aciem instruere, & omnes bellicos vsus, cùm impios delere niteretur. Quod Mars omnium deorum fortissimus & velocissimus arte Vulcani fuerit retibus implicitus & debilis & claudicantis & tardi Dei, quid aliud significat, quàm sceleratos homines nullis viribus, nulla pedum celeritate fretos posse Dei vindicis omnium flagitiorum iram deuitare? quod etiam innuit Theognis his versibus:

> Καὶ βραδὺς εὔβουλος εἷλεν ταχὺν ἄνδρα διώκων,
> Κύρνε, σὺν εὐθείῃ θεῶν δίκῃ ἀθανάτων.
>
> *Vel celerem tardus comprendit Cyrne secutus*
> *Iniustum cursu: huic numina cuncta fauent.*

Et illa carmina:

> Οὐκ ἀρετᾷ κακὰ ἔργα· κιχάνει τοι βραδὺς ὠκύν·
> Ὡς καὶ νῦν Ἥφαιστος ἐὼν βραδὺς εἷλεν Ἄρηα,
> Ὠκύτατόν περ ἐόντα θεῶν οἳ ὄλυμπον ἔχουσι,
> Χωλὸς ἐών, τέχνῃσι· τὸ καὶ μοιχάγρι' ὀφείλει.
>
> *Si quod agis virtute caret, celerem capiet te*
> *Vel tardus, tardo Mars est comprensus vt ipsi*
> *Vulcano superûm cùm velocissimus esset:*
> *Ars etenim prodest cunctis animalibus ipsa.*

Atque tot de Marte dicta sint, nunc dicendum de Neptuno.

De Neptuno.
CAP. VIII.

NEptunus Saturni & Opis filius, vt dictum fuit, eandem sortem, patrisque crudelitatem expertus propè est, quam etiam Iupiter. Nam cùm Rhea Neptunum peperisset, puerum in ouili absconditum opilionibus educandum inter agnos tradidit, atque pullum equinum, quem se simulabat peperisse, Saturno vt fabulantur, vorandum tradidit. Isacius Neptunum educatum fuisse scribit ab Arno nutrice, quam ita appellatam fuisse dicunt; quia quærenti Saturno Neptunum se non habere responderit, ac negauerit: ex quo etiam ciuitas Bœotiæ ita vocata fuit, quæ antea Sinousa dicebatur, vt scripsit Theseus libr. 3. rerum Corinthiacarum, cùm alij ab agnorum multitudine maluerint dictam dictam fuisse, inter quos Crato. Alij contra putarunt Neptunum à Iunone educatum fuisse.

fuiſſe. Hic cùm Iouis ſocius & adiutor fuiſſet in bellis poſt Saturnum è regno depulſum, iactis ſortibus de totius mundi imperio, mare & omnes inſulas, quæ in mari exiſtunt, tenere cum imperio ſortitus eſt Neptunus: cùm cœlum Ioui, infernus locus, vt diximus, Plutoni obtigiſſet. Vxorem habuit Amphitriten, quam cùm deperiret, neque in amorem ſui vllo pacto poſſet allicere, Delphinum miſit, qui eam ſibi conciliaret, perſuaderetque vt maritum Neptunum æquo animo ferret: Id cùm Delphinus impetraſſet, ad perpetuam tanti beneficij memoriam dicitur Delphini ſignum inter ſidera relatum, vt ait Hyginus in fabulis ſtellarum: iſque Delphinus eſt non longè à Capricorno collocatus, vt ſcripſit Aratus in Aſtronomicis:

Δελφὶς δ' οὐ μάλα πολλὸς ἐπιτρέχει αἰγοκερῆϊ
Μεσσόθεν ἠερόεις· τὰ δέ οἱ περὶ τέσσαρα κεῖται
Γλήνεα παρβολάδην δύο πὰρ δύο κεκλιμένα.

Quæ carmina ita ſunt alicubi elegantiſſimè expreſſa:

Tum magni currens Capricorni corpora propter
Delphinus iacet haud nimio luſtratu' nitore:
Præter quadruplices ſtellas in fronte locatas.
Quas interuallum binas diſterminat vnum.

Alij Veniliam fuiſſe Neptuni vxorem crediderunt. Scriptum reliquit Lucianus in Sacrificiis Neptunum nigros habuiſſe capillos, & oculos cæruleos, vt ait Cicero in primo de Natura Deorum, quem nudum cum tridente & concha aliquando introduxere poetæ: aut qui indutum putarunt, veſtem habere cyaneam dixerunt, vt ait Phurnutus. Memoriæ prodidit Pauſanias in Arcadicis Neptunum primum equitandi artem inueniſſe. quod etiam Pamphi antiquiſſimi hymnographi teſtimonio comprobatur, qui Neptunum equorum, roſtratarumque & turritarum nauium Largitorem vocauit. Ac Sophocles videtur apud Athenienſes, vbi erecta poſtea fuit Academia, Neptunum primùm iunxiſſe equos putaſſe, vt patet in his ex Oedipode in Colono:

Δῶρον τοῦ μεγάλου δαίμονος εἰπεῖν
Αὔχημα μέγιστον,
Εὔιππον, εὔπωλον, εὐθάλασσον.
Ὦ παῖ Κρόνου· σὺ γάρ νιν εἰς
Τόδ' εἷσας αὔχημ' ἄναξ Ποσειδάν
Ἵπποισι τὸν ἀκεστῆρα χαλινὸν

Πρῶτα σοι τοῦτο δ' ἵπποις ἀγγέλλεις,
Munus magni dæmonis dicere,
Gloriam maximam,
Equis pullis, mari bene imperitantem,
O filij Saturni, tu enim ipsum in
Hanc ducis gloriam, Rex Neptune
Equis moderans fræno.

Apollonij verò enarrator, Sesonchosem Aegypti regem qui post Orum Isidis ac Osiridis filium regnauit, quem nonnulli Sesostim vocarunt, primum inuenisse equum ascendere scribit, quod affirmauit & Dicæarchus in libro secundo rerum Aegyptiacarum: quod tamen quidam Oro acceptum ferunt. Neptunum idcirco finxerunt poetæ in curru vehi super æquore, vt sensit Apollonius in lib 4.

εὖτ' ἂν δή τοι Ἀμφιτρίτη
Ἅρμα Ποσειδάωνος εὔτροχον αὐτίκα λύσῃ,
quàm mobilis Amphitrite
Neptuni celerem currum apto tempore soluet.

Orpheus in hymnis currum hunc à quatuor equis trahi solitum scribit, vt est in eo versu:

Κυμοθαλὴς, χαρίτωπα, τετράορον ἅρμα διώκων.
Quadriiugum impellens currum, summo æquore labens.

Alij maluerunt eius currum trahi à vitulis marinis & cete quàm ab equis: quippe cùm eo tempore equum inuenisse dicatur, cùm in Areopagum cum Minerua in contentionem descendit de nomine Athenis imponendo, cùm ipse equum hominibus, Minerua oliuam munus attulit, vt scripsit Plutarchus in Themistocle. fabulantur Theseum Phædræ vxoris precibus commotum à Neptuno patre impetrauisse vt Hippolytum filium necaret. quem Phędra falsò accusauit tentatæ pudicitiæ, quia nouercæ libidini noluisset assentiri. Neptunus Phocas Hippolyto iuxta litus maris vecto in curru immisit, quibus tanta trepidatio equis iniecta est, vt in fugam versi illum è curru delapsum discerpserint. quare Phædræ postmodo pœnitentia ducta, vt plerique senserunt, laqueo vitam finiuit. Aedificauit mœnia Troiana Neptunus, qui hac de caussa Laomedonti Troianorum Regi seruiuisse dicitur: cùm Iouem ligare dij voluerunt, id Iupiter cognouit è Thetide, ac in cæteros quidem deos animaduertit: & Neptuno atque Apollini iussit vt Laomedonti seruirent dum Troiam ædificaret.

ædificaret. Laomedon diuinis honoribus prosecutus est Apollinem, at Neptunus vbi diu seruiuisset, nullamque accepisset mercedem, indignatus horrendum ac infestissimum cete immisit, quod mare emouens vniuersam regionem inundauit. illa de caussa filiam Hesionem quam vnicè amabat, ac multo magis quàm vel Aethasan, vel Astyochen vel Medicasten, quas cæteras filias habebat, ceto exponere iussus est ab oraculo Laomedon, & multa alia incommoda inde sunt consecuta. At Herodotus non verum esse inquit quod Lamedonti Neptunus & Apollo seruierint, sed datum esse locum fabulæ, quia pecuniam Neptuni & Apollinis sacrificiis dicatam Laomedon ad extruenda mœnia ciuitatis conuerterit. Atqui Virgilius Vulcanum scribit suis manibus Troiam ædificasse, vt est in libro nono:

At non viderunt mœnia quondam
Vulcani fabricata manu considere in ignes?

Quamuis Ouidius in epistola Paridis mœnia Troiana Apolline lyram pulsante ædificata fuisse inquit his carminibus:

Ilion aspicies firmataque turribus altis
Mœnia Phœbeæ structa canore lyræ.

Cùm Amphiriten vxorem vt diximus, haberet, infinitus, propè filiorum est numerus, quos ex variis nymphis & pellicibus suscepit. Phœnicem habuit enim è Lyba & Belum & Agenorem: è Calæno vna Danaidum Calænum: Nauplium ex Amymone: è Pitane à qua vrbs Laconum dicta fuit, Euadnen, & Aonen, à quo vocata est Aonia regio, & herum Phæacem, à quo Phæacia dicebatur, quæ nunc Corcyra vocatur, Phœnicem à quo Phœnicia, & Athon, à quo mons. nam plerique vrbibus nomina imposuerunt eius filij, & Dorum, à quo Dorij, & ex Oti filia Laide Althepum: Ancæum & Astypalæa & Periclimenum & Erginum: ex Alcyone Atlantis Anathamum: & Anthan & Hypereten, à quibus oppida condita nominataque sunt apud Trœzenios, Bœotum ex Arne, Hippothoum ex Alope Certionis: Asopum è Ceclusa: Orionem è Brylle: Tritones alterum cum Euripylo è Celæno, alterum ex Amphitrite: Palæmonem & Neleum è Tyrro: Creatum & Eurythum è Molione: Minyam è Chrysogone Almi filia: Delphum è Melantho: Minyum è Callirhoe: Erycem è Venere: Ogygum ex Alistra: Taphium ex Hippothoe: Cygnum alterum è Cayce, alterum è Scaman-

drodice: Minyas è Tritogenia filia Aeoli: è Midea nympha Aspledonem: Parnasum è Cleodora: Eurypylum & Euphemum è Mecionica: cui munus dedit vt super vndis tanquam super terra proficisceretur, vt ait Asclepiades. Neque verò hi solùm filij eius commemorantur, sed Euphemus præterea, qui proreta fuit in Argo naui: Amycis, Albion, Aello, Anthæus, Amphimanus, Aethusa, Aon, Alebius, Dercylus, Neleus & Pelias, & Astræus, qui per inscitiam congressus cum Alcippa sorore sequēti die cognita affinitate ex annulo mœrore captus se in fluuium præcipitauit, qui priùs dictus est Astræus ab ipso, mox Caius à Caico Mercurij Ocyrhoesque filio, vt scripsit Leo Byzantius in lib.3. de fluminibus, & Melane à qua Melas prius Nilus dictus est: Actorion, Borgion, Brontes, Busiris, Certion, Crocon, Cromus, Chrysaor, Cenchreus, Chrysogenæa, Chius, Dorus, Euphemus, Irceus, Lelex, Lamia vates & Sibylla, Halirrhotius, Læstrigone, Megareus, Mesapus, Ephialtes, Nycteus, Melion, Nausithous, Othus, Occipite, Polyphemus, Pyracmon, Phorcus, Pelasgus, Onchestus, Phæax, Pegasus, Phocus, Peratus, Siculus, Sicanus Steropes, Tarus, Theseus, Tarantus, Hyretus: vt alios infinitos propè prætermittam. nam plures quàm octoginta me legisse memini, quos tamen omnes non putaui hic esse numerandos, quod si verum est id quod scribitur à Zetze in historia 51. Chil. 2. multo etiam plures fuerunt Neptuni filij, inquit enim:

Τοὺς θυμικοὺς γὰρ σύμπαντας καὶ πάντας τοὺς ἀνδρείους
Υἱοὺς καὶ φίλους, καὶ ἐραστὰς φασὶ τοῦ Ποσειδῶνος.

Elatos animos enim omnes, & omnes strenuos,
Filios & amicos dicunt, & amatos à Neptuno.

Hunc aliquando venisse in contentionem de artificio cum Minerua & Vulcano scripsit Lucianus in Hermotimo: quo tempore Minerua domum excogitauit, hominem fecit Vulcanus, Neptunus taurum, atque ea de caussa crediderunt posteri Neptunum primum equos domuisse. Quòd illi in orbis diuisione maris imperium contigit, iam dictum fuit superiùs. Scriptum reliquit Herodotus in Polymnia Thessalos dicere solitos Neptunum lacunam fecisse per quam fluat Peneus: idque iure putari censuit ab iis qui Neptunum terram concutere existimant: nam loca distantia interiecto maris spatio sunt opus huius Dei terræmotus, quod etiam

Neptu-

Neptunus fecisse dicitur. Hæc est Herodoti sententia, qui iuxta opinionem antiquorum vim aquarum caussam esse terræmotuum credidit, at non ventos sub terra inclusos, qui erumpere conentur, vt scripsit Aristoteles lib 3. meteororum, & Lucretius lib. 6. in his:

Quod nisi prorumpit, tamen impetus ipse animai,
Et fera vis venti per crebra foramina terræ
Dispertitur, vt horror, & incutit inde tremorem.

Huius Dei duplex erat munus, & nauigantium curam habere scilicet, & equorum: vt in hymnis Homerus scriptum reliquit:

Διχθά τοι ἐννοσίγαιε θεοὶ τιμὴν ἐδάσαντο
Ἵππων τε δμητῆρ' ἔμεναι, σωτῆρά τε νηῶν.
Bina tibi superi Neptuno munera donant,
Flectere equos, regere & naues, quæ marmora sulcant.

Quæ eadem scripta sunt & in hymno Orphei. idcirco Hippij siue Equestris Neptuni ędes fuit in Arcadia apud fluuium Milaontem, vt ait Pausanias in Arcadicis, & Prosclystij siue inundantis: qui est ita appellatus, quia quo tempore Inachus, & qui cum eo erant in consilio, terram Argiuorum Iunonis esse debere nuntiarunt, maxima pars agri fuerit inundata atque summersa. Deinde Iunone Neptunum precante vt mare deduceret, per quem locum refluxit, in eo Argiui Prosclystij Neptuni delubrum erexerunt, vt est apud Paus. in Corinthiacis. Ad huius rei memoriam fortasse factus fuit & dicatus Neptunus apud Athenienses vndam proferens, vt est in Atticis. Multa sunt denique cognomina, quę propter varios euentus huic Deo attributa, vt Tænarius, Phitalmius, Heliconius, Temenius, Onchestus, speculator Natalitius, Hippocurius, Crenesius, Geonchus, Domatitis, Pater, Rex, Aegæus, Taraxippus. Plutarchus commemorauit in vita Pompeij tria templa fuisse Neptuni opulentissima, vbi loca deorum à piratis spoliata recenset: quorum vnum in Isthmo, aliud in Tenaro, aliud fuit in Calabria. erat enim Calabria Neptuno consecrata, vt scriptura fuit à Philostephano in rebus Italicis, atque loca nonnulla recenset Apol. lib. 3. quibus præesset Neptunus:

Οἷος δ' Ἴσθμιον εἶσι Ποσειδάων ἐς ἀγῶνα
Ἅρμασιν ἐμβεβαὼς ἢ Ταίναρον. ἢ ὅγε Λέρνης
Ὕδωρ, ἠδὲ κατ' ἄλσος Ὑαντίου Ὀγχηστοῖο,
Καί τε Καλαύρειαν μετὰ δὴ θ' ἅμα νείσεται ἵπποις,
Πέτρην θ' Αἱμονίην, ἢ δενδρήεντα Γεραιστόν.

Ad ludos properat qualis Neptunus in Isthmum.
Quadrigis inuectus adit cùm flumina Lernæ,
Tænariumve solùm, vel Hyantia rura, Geræstum
Syluosum, Aemoniamve petram, fumantia colla.
Cùm premit alipedum, Calabra idem vt rura reuisit.

Huic Deo taurum immolare consueuerunt, vt ait Homerus in lib.5. Odysseæ.

Ταύρους παμμέλανας Ἐννοσίχθονι κυανοχαίτῃ.
Cyaneos crines taurus mactatur habenti.

Sic Virgilius libro quinto:

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

Quod genus victimę illi mactari iussit oraculum. ferunt enim aliquando euenisse Corcyræ, vt multis bobus per bellum Persarum relictis, taurus è pastu rediens sæpius in pelagus mugitus ediderit, ibique per totum diem constiterit: deinde cùm ad mare bulbucus descendisset, magnum atque infinitum propè thunnorum numerum conspexit, quod significauit Corcyræis. Illi tum capere thunnos conati operam luserunt: quare sciscitantibus oraculum postea responsum est, Neptuno taurum mactari oportere: qua re peracta incredibilem piscium numerum cepere, vt ait Pausanias in Phocicis. quamuis tunnus aliquando mactari Neptuno consueuit, vt scriptum est ab Antigono Carystio in lib. de Dictione. Atque Neptuno pisces illi cœlestes consecrati esse putabantur, vt scriptum est à Marco Manilio in libro secundo rerum astronomicarum, vbi signa cœlestia, quæ sint diis quibusque tributa, commemorat:

Lanigerum Pallas, Taurum Cytheræa tuetur.
Formosos Phœbus geminos Cyllenie cancrum.
Iuppiter & cùm matre Deûm regit ipse leonem.
Spiciferæ est virgo Cereris, fabricataque libra
Vulcano pugnax Mauorti scorpius hæret.
Venantem Diana virum sub partis equinæ,
Atque angusta fouet Capricorni sidera Vesta.
Et Iouis aduersum Iunonis Aquarius astrum est.
Agnoscitque suos Neptunus in æquore pisces.

Neptunum magna deorum marinorum ac nympharum manus comitabatur, quorum nonnullos ita numerauit Virgilius:

Tum variæ comitum facies immania cete,

Et

Et senior Glauci chorus, Inousque Palæmon.
Tritonesque citi. Phorcisque exercitus omnis.
Læua tenet Thetis, & Melite, Panopæaque virgo
Nesæe, Spioque, Thaliaque, Cymodoceque.

Hunc in varias formas ob amores fuisse mutatum scripsit Ouidius lib. 6. maioris sui operis. atque hæc ea sunt, aut certè non multo plura his quæ de Neptuno fabulosè dicta sunt ab antiquis scriptoribus: nunc quid ea significent perquiramus.

¶ Iam primum omnium quid sit Neptunus ita explicat Cicero in primo libro de Natura Deorum, de Chrysippi sententia: quique aer per materia manaret, eum esse Neptunum. Verumtamen non aer simpliciter per maria manans, sed ipsum aquæ elementum Neptunus plerumque nominabatur: aut aliquando spiritus ille ac mens diuina, quæ per maria esset diffusa, totamque aquæ naturam ac molem à corruptione præseruaret: quod quidem nihil aliud est, quàm anima per elementa diffusa, sicut in animalibus est, & in plantis. Vbi enim illa recesserit, siue harmonia sit & quædam symmetria, siue numerus seipsum mouens, siue diuina quædam & immortalis οὐσία, corpus ad corruptionem statim properare necesse est. Quare etsi elementa nobis non viuere apparent, tamen diuina quadam virtute & potentia seruante ab interitu, ita sunt commista, itaque fermentata, vt ab ea seruentur à corruptione. Hanc vim diuinam in æthere Iouem, in aere Iunonem, in aqua Neptunum, & in singulis horum partibus variis deorum nominibus appellarunt antiqui. Quod Saturno ereptus clàm fuit Neptunus, & quid Saturnus sit, & quo pacto credulitati Saturni erepta sint elementa, dictum est satis vt arbitror, cùm de Ioue & Saturno loqueremur. At cur ab Arno fuit educatus? quia nullam fidem præstandam esse pelago experiuntur nauigantes. Nam quo tempore recens fuit Arnus nutricis Neptuni memoria apud antiquos, non fuit tanta nauigiorum multitudo mare sollicitantium & propè infestantium: nec, vt ait Lucretius libro 5.

turbida Ponti
Aequora lædebant naues ad saxa virosque;
Nec temere incursu fluctus mare sæpe coortum
Sæuibat, leuiterque minas ponebat inanes.
Nec poterat quenquam placidi pellacia ponti
Subdola pellicere in fraudem ridentibus vndis.

Quid enim verius de mari dici potest, quàm nullam illi esse constantiam? nam cùm leuissimus ventorum flatus aliquando exstiterit, tanta oritur tempestas, vt iratæ vndæ in cœlum minaces insurgere appareant, atque incredibilis earum fremitus vel è longinquis montibus exaudiatur. Huic Deo taurus niger meritò immolabatur, quod tauri & furorem & mugitum imitaretur Neptunus. Huius vxor dicebatur esse Amphitrite, quæ nihil aliud est, quàm ipsa aqua, vt in Cyclope ait Euripides:

Ἀνω δ' ἐπ' ὄχθον εἶμι, καὶ περ ὢν τυφλός.
Δι' ἀμφιτρίτης τῆς δε προσβαίνων ποδί.

Ego vadum pertranseo cæcus licet,
Per Amphitriten hanc meo incedens pede.

Quam Amphitriten glaucam & piscosam nominauit Orpheus in Argonauticis, cùm illa sint maris, at non alicuius Deæ propriè adiuncta:

Γλαυκὴν δ' ἰχθυόεσσαν ἀπείρετον ἀμφιτρίτην.

Glaucam, piscosam, immensam simul Amphitriten.

Hæc cùm aqua sit; dicitur vxor Neptuni, cùm is sit spiritus, vti dicebam, per vniuersam aquæ molem diffusus, & tanquam anima ipsius aquæ elementi: est enim Amphitrite corpus & materia humoris omnis, qui vel circa terram est, vel intra terram ipsam includitur. Neque aliud significare voluerunt illi, qui delphinum Neptuno amatam Amphitriten conciliasse fabulantur, quàm omnium marinorum piscium maximè ingenio & cognitione, corporisque celeritate Delphinum præstare; cùm reliqua marina animalia amentia atque propè stupida sint, quæ profundius habitant in mari propter indigesti à sole humoris copiam: ita vt de nonnullis meritò dubitent an sint animalia dicenda. Fieri tamen potuit, vt homines hi fuerint ita vocati, ad quorum gratiam ista fuerint ficta, ita vt possint etiam ad rerum naturalium morumve rationem accommodari. Neptuni forma, quæ fingitur à poetis, quid aliud est quam maris vel natura vel color? quis enim dubitat cyaneum colorem esse aquæ marinæ? Rursus nudus Neptunus nihil aliud est, nisi dulcium aquarum natura. Illæ enim aquæ sunt saluberrimæ, quæ nullum habeant colorem, aut qualitatem apparentem. Tridens verò quem habet Neptunus pro sceptro, triplicem illius ostendit potestatem, quòd habet facultatem scilicet tollendi æquoris & placandi & seruandi.

quod alij fictum esse maluerunt, quia dulcibus, salsis, mediocribus equis, quales sunt lacustres, imperet. Dictus est equum prior inuenisse, & equitandi peritiam, quoniam quidam vocatus Neptunus vir Thessalus prior omnibus equitandi artem excogitauit: quamuis non desunt qui ad nauigationem id referant, quoniam videntur nauigia super maris dorso quasi equitare. Dictus est Neptunus vehi curru super æquore comitantibus Tritonibus, ac marinis monstris: quia cum multo vndarum strepitu vndis quasi rotis carinæ subiectis naues videntur deferri per tempestates. Hoc ita esse probatur Plutarchi testimonio, qui scripsit in vita Themistoclis ea de caussa locum datum esse fabulæ de contentione Palladis ac Neptuni de nomine Athenis imponendo, quod Neptunus equum Pallas, oliuam attulisset, & pro munerum præstantia iudicati sunt, quia *ἐκεῖνοι μὲν (ὡς λέγεται) πραγματευόμενοι τοὺς πολίτας ἀποσπάσαι τῆς θαλάσσης, καὶ συνεθίσαι ζῆν μὴ πλέοντας ἀλλὰ τὴν χώραν φυτεύοντας, τὸν περὶ τῆς Ἀθηνᾶς διεδόσαν λόγον, ὡς ἐρίσαντος περὶ τῆς χώρας τοῦ Ποσειδῶνος, δείξασα τὴν μορίαν τοῖς δικασταῖς, ἐνίκησεν.* *Illi sanè (vt ferunt) cùm studerent ciues à mari retrahere, vt assuescerent viuere vel non nauigantes, sed regionem arboribus ornantes, sermonem illum vulgarunt, quod Neptuno de regione contendente, Pallas oliuam iudicibus obtulerit, ac vicerit.* Qua in contentione si Neptunus equum obtulisset, ac nisi pro nauigio intelligeretur equus, quo pacto viderentur ciues à nauigatione reuocari? Dictus est Neptunus & Apollo Laomedonti Troianorum Regi seruiuisse, quoniam is pecuniam horum deorum sacrificiis dicatam in suam vtilitatem & ad extruenda mœnia ciuitatis conuertit, quam tamen sacerdotibus non restituit, vt promiserat. At calamitates quas pro neglecto Neptuno passus est, quid aliud significant quàm Dei cultum sine calamitate non negligi? Ingens filiorum Neptuni numerus præterea quid nisi maris fertilitas est? Nam nisi tantam filiorum copiam squammosis illis marinis gentibus natura dedisset, facile futurum erat vt mare piscibus orbatum haberemus: quippe cùm vix tanta sit feracitas aquarum, quanta est voracitas piscium. Hæc ipsa caussa fuit cur crudeles Neptuni filij dicerentur omnes.

¶ Nunc quid sub his lateat ad humanæ vitæ institutionem spectans, explicemus. Ac primum cùm virtutem omnium

princeps & Regina sit, vt ita dicam, liberalitas & munificentia, quæ non nisi ad Deum vel ad Reges pertinet, omnium vitiorum grauissimum meritò iudicabatur acceptorum obliuio, quæ non nisi in sordidos animos cadere potest. Ea de caussa finxerunt antiqui quòd Neptunus gratias retulit Delphino pro accepto beneficio: atque vt æterna huius facinoris memoria, & ad beneficentiam adhortatio ad posteros manaret, numerus & ordo quidam stellarum Delphini nomine in eius honorem fuit appellatus. Quod autem ob neglectos deos Laomedon pœnas persoluerit, multasque calamitates subierit, id etiam ad religionem deorum immortalium homines impellit: quoniam qui pie sanctèque per probitatem & integritatem vitæ Deum coluerit, quique illa quæ instituta sunt à sapientibus, Deo persoluerit, ille solus Deum placatum in omne tempus habebit, multa incommoda deuitabit, & se in omni molestia rectorum consiliorum conscientia consolabitur. Qui verò beneficiorum omnium autorem, omniumque patrem Deum neglexerit, quo pacto vir iustus, & bonus & temperatus esse poterit? aut si nihil horum poterit, quo pacto non in multas calamitates illabetur? Nos igitur ad religionem, & ad memoriam acceptorum beneficiorum sempiternam per hanc Laomedontis fabulam sapientes antiqui adhortabantur: fortunæque inconstantiam ante oculos proponebant, cùm vel dij inhumaniter agentes aduersus Iouem de cœlo expulsi, coacti sint homini seruire. Imprudens est omnino Theseus, qui filio Hippolyto mortem à Neptuno præcatus fuit, quem falsò nouerca Phædra apud Theseum accusauerat, quod eam dustupro interpellasset, at id tamen Theseo concessit Neptunus. Quid hoc est nequitiæ dij boni carissimis illa concedere, quæ in omne tempus perniciosa futura sunt? nam Phocas Neptunus in equos Hippolyti iuxta mare equitantis immisit, quibus in fugam versis ille discerptus fuit. Cui tamen Hippolyto Diomedes lucum eximia pulchritudine postea dicauit cum delubro, & antiqui operis simulacro, ad rem diuinam primus omnium fecit, vt ait Pausanias in Corinthiacis: & apud Trœzenios, virgines sibi succisum capillum ante nuptias in eiusdem templo consecrabant. voluerunt igitur antiqui per has ambages verborum nos adhortari vt æquo animo essemus, si quando ad nostra vota dij surdi viderentur, quoniam perniciosa sæpius expetuntur

tur ab ignaris hominibus, & quæ maximo detrimento impetrantibus in posterum sint futura. Sapienter ideo dictum est ab illo poeta:

Nil ergo optabunt homines si consilium vis,
Permitte ipsis expendere numinibus quid
Conueniat nobis rebusque sit vtile nostris.

Quod autem hæc huius rei caussa tantùm ficta sint, vel ex eo patet, quòd omnium mortalium imprudentissimum & crudelissimum finxerunt Neptunum. Quis enim vir bonus esse poterit, qui caussam ignotam iudicarit? aut qui pro vel carissimorum precibus viros bonos & iustos & temperantes trucidarit, vel condemnarit, quo pacto non sceleratus & nefarius esse poterit? Non fuit igitur Deus sapiens Neptunus, sed neque bonus quidem, aut iustus, si tam iniqua filio Theseo concessit: quæ de Deo dicenda omnino non sunt: cum hæc solùm institutionis ergo sint inuenta. Non defuerunt qui putarint imperium maris idcirco attributum fuisse Neptuno, quia prior ille classem instruxerit, cui Saturnus commisit rerum maritimarum imperium, vnde datus est locus fabulæ. At de Neptuno satis, nunc dicamus de Plutone.

De Plutone.

CAP. IX.

PLuto, quem inferorum Deum putarunt antiqui, natus est ex Opi & Saturno, vt dictum est, isque vnà cum Ioue militauit, & post varias victorias, rerumque gestarum felices successus cum Ioue & Neptuno iactis sortibus terrarum mundique totius (vt aiunt) imperium diuisit: cui Hispaniarum & locorum omnium ad occidentem solem obtigit imperium. Scriptum reliquit Pausanias in Atticis Plutonis & Amphiarai statuas quodam in loco fuisse apud Athenienses, ubi Pluto puer à Pace nutrice portabatur. Fama est hunc claues habuisse pro insigni, sicuti sceptrum Ioui, & Neptuno tridens tribuebatur, vt idem Pausanias ait in prioribus Eliacis. Et Orpheus in hymno in Plutonem idem affirmauit his verbis:

Πλούτων, ὃς κατέχεις γαίης κλῃῖδας ἁπάσης.
Pluto, qui terræ claues & regna gubernas.

Plutonem præterea fuisse opulentiæ deum, & in Iberia apud Pyrenæos montes habitasse memoriæ prodidit Strabo

lib. 3. Geographiæ. Hunc defunctorum deum esse crediderunt, quem appellarunt Iouem, siue deum terrestrem, cui sacra faciebant pro defunctorum manibus, vt testatur Euripides in Phœnissis:

Τοῖς γὰρ θανοῦσι χρὴ τὸν οὐ τεθνηκότα
Τιμὰς διδόντα χθόνιον εὐσεβεῖν θεόν.
Cùm iusta soluit mortuis viuus, decet
Deum simul terrestrem honore prosequi.

Quo verò tempore illi sacra hæc fierent, Februus vocabatur. Plutonem finxerunt antiqui in curru vehi atrorum equorum, vt testatur Ouidius libro Metamorph. quinto:

Hanc metuens cladem tenebrosa sede tyrannus
Exierat: curruque atrorum inuectus equorum
Ambibat Siculæ cautus fundamina terræ.

Attribuerunt claues Plutoni, quia non datur reditus eius regiam ingressis, cui deo narcissus & adianthum & cyparissus in coronas erant dicata, sicuti narcissus Parcis. Aiunt hunc deum aliquando grauiter tulisse, quòd solus omnium deorum cœlibem & filiis carentem vitam traduceret, cùm tanti imperij Deus esset, neque vllam inueniret quæ sibi nuptui daretur: quippe cùm & Iouis esset frater, & deorum omnium opulentissimus. Nulla enim dea illum ob deformitatem & obscuritatem regni maritum esse suum pati poterat. Ille igitur hac opinione, vel (vt verius dicam) hoc animi furore agitatus atrorum equorum currum conscendit, & in Siciliam peruenit. Ibi fortè Proserpinam Cereris filiam inter cæteras virgines flores colligentem visam adamauit: quippe cùm omnes illas & forma & corporis elegantia antecelleret. Hanc igitur rapuit, & in curru ad fluuium Chemarum deportauit: vnde ad sua regna, quæ sub terris esse putantur, deportauit, vt testatur Pausanias in Corinthiacis. & Claudianus rem totam carmine elegantissimo complexus est. Magno in honore fuit in Pylo Pluto templumque eius ibidem magnificentissimum, vt ait Strabro libro octauo. Neque procul distat à Pylo mons qui vocatus fuit Menthes, à Menthe Plutonis pellice, quam dolo circumuentam Proserpina in herbam hortensem sui nominis mutauit. Testatur idem Strabo libro nono ad ripas Coralij fluuij, vbi sacra fiebant Pambœotia, constructam fuisse ob mysticam quandam causam Plutonis ac Palladis aram communem.

Immo-

Immolabantur tauri Plutoni, vt testatur Horatius libro secundo carminum:

Non si tricenis, quotquot eunt dies,
Amice places illacrymabilem
Plutona tauris.

Scriptum reliquit Strabo libro tertiodecimo Plutonium os in Cybiensium regione apud Hierapolim in paruo quodam montis cliuo fuisse, in quod homo excipi poterat, idque fuisse miræ profunditatis, & admirabilis multo magis potentiæ. Nam huic oppositum fuit vallum quadratum, ambitu dimidij ferè iugeri, quod nebulosa crassaque caligine tegebatur: at propinquis aër erat innoxius. Quod si aliquod animal ingrederetur, continuò moriebatur, taurique eò adducti statim concidebant. fuit Pluto à Latinis Orcus appellatus, vt scripsit Cicero in actione sexta in Caium Verrem. Hic dolor erat tantus, vt Verres alter Orcus venisse Ennam, & non Proserpinam asportasse, sed ipsam abripuisse Cererem videretur. dictus est autem Pluto, quia diuitias largiatur, vt ait Lucianus in Timone, & Plato in Cratylo his verbis: τὸ ἢ Πλούτωνος τοῦτο μὲν κατὰ τὴν πλούτου δόσιν, ὅτι ἐκ τῆς γῆς κάτωθεν ἀνίεται ὁ πλοῦτος, ἐπωνομάσθη. *Plutoni verò nomen ob diuitiarum largitionum quia diuitiæ è terra in lucem emittantur, dictum fuit.* quamuis Lucianus in dialogo postea de luctu, Plutonem dictum putet, διὰ τὸ πλουτεῖν τοῖς νεκροῖς, *quia abundat, mortuis scilicet.* Dicebantur ad hunc omnes animæ mortuorum descendere, quas vbi ille acceperat, ineuitabilibus vinculis coercebat, iudicibusque tradebat iudicandas, atque omnibus pro meritis vel pœnas vel præmia dispensabat. Neque vlli concessum est præterquam admodum paucis ad superam regionem reuerti, & id maximis de causis, vt fama est. Illius Dei regio turbidissimis & amplissimis fluuiis vel ipsis nominibus horrendis interluitur. Defluit cum magno strepitu Cocytus, cum rapidissimis flammarum vndis Phlegeton deuoluitur; ibidem cœno plena est profundissimo & graueolenti Acherusia palus. Quid de squallore cymbæ, portitorisque animarum, deque tremenda illius voce tonitrui non dissimili dicam; Terret altissimis & stridulis latratibus vel longinquos, nauigantes Cerberus triceps: horrent viperinis capillis furiæ, formidabilis est iudicum iustissimorum seueritas, ita vt nemo sit tam sanctus aut integræ vitæ, qui ad id iudicium accessurus,

non aliquantulum expauescat. Verùm de his in sequenti libro pertractabimus.

¶ Nunc huius fabulæ explicationem aggrediamur. Pluto siue elementum sit terræ, siue diuitiarum Deus, vtroque nomine filius est Saturni: nam primùm omnium architectatus est cœlum Deus, ex quo natum tempus, in quo reliquum quod erat ædificij expletum est. Si diuitiarum Deus rursus sit Pluto, nemini obscurum esse arbitror, ciuitates & regiones per diuturnam pacem opibus & hominum frequentia repleri: quare Pax illius meritò dicitur fuisse nutrix. Rursus quòd fuerit Saturni filius, & Iouis Iunonisque frater: quid aliud hoc est quàm genus omne diuitiarum è tempore nasci, & cœli aerisque bonitate ac temperie procreari & adiuuari? Dicitur idcirco illi imperium inferorum obtigisse, quoniam apud occidentis nationes & in Hispania (vt diximus) regnauit, quæ fertilissima est propè omnium prouinciarum, & omnis generis frugum plenissima, præter loca illa, in quibus effodiebantur metalla, vt testatur Strabo lib.3. Qui vero Plutonem elementum terræ esse putarunt, non solùm diuitiarum Regem, quæ omnes è terra oriuntur, esse crediderunt: sed etiam mortuorum omnium, quia omnia quæ nata sunt, in ea tandem principia soluuntur, è quibus sunt orta: quod etiam expressit Cicero libro secundo de Natura deorum, his verbis: Terrena autem vis omnis atque natura Diti patri dedicata est: qui dis, vt apud Græcos Πλούτων dicitur, quia & recidant omnia in terras, & oriantur è terris. Et quoniam quod semel mortuum est, nunquam idem reuiuiscit, idem dictum est ab antiquis quòd Pluto habet claues, à quo ita sedes inferorum clausæ sunt, vt exitus nemini pateat, sicuti testatur Pausanias in Eliacis. Hic idem Proserpinam Cereris filiam rapuit, quia (vt ait Cicero in secundo de Natura deorum) ea est quæ Περσεφόνη Græcè nominatur, & quam frugum semen esse volunt, absconditamque à matre quæri fingunt, vt ait Eusebius lib.2. Euangelicæ præparationis, Plutonem esse virtutem terræ, & aliquando terram ipsam, ita scripsit Orpheus in hymno in Plutonem:

Πλουτοδοτῶν γενεὴν βροτέων καρποῖς ἐνιαυτοῦ.

Nam facis ipse homines opulentos fructibus anni.

Attrahit igitur vis terræ ad se radices frugum inferiùs, quare dictus est Pluto sub terram rapuisse Proserpinam, quadrigis inuectam:

inuectam, cùm per tot mensium tempus ad inferiora crescant frugum radices. sic autem quadrigarum nomina expressit Claudianus in 1. lib. de raptu Proserpinæ:

Orphneus crudele micans, Æthonque sagitta
Ocyor: & Stygij crudelis gloria Nycteus
Armenti, Diuisque nota signatus Alastor.

Quæ cum finguntur, & alicubi fieri necesse sit: scripsit Orpheus in Attico solo non procul ab Eleusi id contigisse, vt Pluto sub terram sit ingressus, sicuti patet ex his versibus:

ἁγνοπόλου Δημήτερος ὅς ποτε παῖδα
Νυμφεύσας λειμῶνος ἀποσπάσας διὰ πόντου
Τετρώροις ἵπποισιν ὑπ' Ἀτθίδος ἤγαγες ἄντρον,
Δήμου Ἐλευσῖνος, τόθι περ πύλαι εἴσ' Ἀΐδαο.

Pluto tibi castæ Cereris nam filia quondam
Cùm legeret flores in prato, rapta quadrigis
Imposita est & Cecropium portata sub antrum.
Huc vbi Eleusis adest, vbi nigri ianua Ditis.

Enimuero non solùm de rebus gestis quæ Diis inferiis tribuuntur, hæc intelligenda sunt, sed multo magis ad mores hominum, vitæque institutionum pertinent. Nam quibus curis torquentur, quantisque molestiarum fluctibus agitantur diuitum animi? cæcitas enim mentis priùs occupet mortalium animos necesse est, quàm ope acquirantur: pro quibus diu laborandum est, cum breuissima futura sit, aut etiam nulla aliquando partarum rerum fruitio. Quas tamen si quis breui comparare studeat, & ad omnem probitatem & innocentiam conniueat oportet, omnemque impuritatem induat & crudelitatem, cùm primùm ingentium opum desiderio capitur. illud autem significatur per illorum equorum nomina, quibus vehebatur Pluto, cùm sine sceleribus nemo prorsus breui ditescere possit. Quidam putarunt Plutonem esse dictum regem mortuorum, quia primus ille inuenerit sepulturas & exequias, cùm priùs cadauera sine vllo cultu passim vt contingebat sepelirentur, aut etiam inhumata feris relinquerentur. Atque de Plutone satis, nunc de Pluto pertractemus.

De Pluto. CAP. X.

PLutonem sapientes antiqui vim ac naturam esse terræ crediderunt, quamuis illi diuitiarum etiam nonnulli

tribuerint imperiũ. At Pluto nemo est quin omnibus suffragiis distribuendarum diuitiarum munus concessum esse sciat; quẽ Cerere & Iasone natum cõmemorauit Hesiod. in Theogonia:

Δημήτηρ μὲν Πλοῦτον ἐγείνατο δῖα θεάων
Ἰασίῳ ἥρωϊ μιγεῖσ' ἐρατῇ φιλότητι.
Alma Ceres Plutum peperit coniuncta in amore
Iasio Heroi Cretes in diuite regno.

Theocritus in tertia Ægloga significasse videtur dormientem Iasonem fuisse à Cerere adamantum, cùm illum inter eos commemorauerit, qui dormientes à deabus adamati fuerunt, vt est in his:

Ζαλωτὸς μὲν ἐμὶν ὁ τὸν ἄτροπον ἰαύων
Ἐνδυμίων, ζαλῶ δὲ φίλα γύνα Ἰασίωνα.
Endymiona velim sopitum posse profundo
Somno imitari, sum simul æmulus Iasoni.

Hunc Deum cæcum esse tradiderunt & cuiusmodi ab Aristophane in comœdia introducitur; quòd passus est à Ioue propter inuidiam: cùm antea, dum acutissimè videret, ad viros bonos tantùm accederet: multique flagitiosi homines rerum necessariarum inopia perirent, vt ex his carminibus indicatur:

Ὁ Ζεύς με τοῦτ' ἔδρασεν ἀνθρώποις φθονῶν.
Ἐγὼ γὰρ ὢν μειράκιον ἠπείλησ' ὅτι
Ὡς τοὺς δικαίους καὶ σοφοὺς καὶ κοσμίους
Μόνους βαδιοίμην· ὁ δέ μ' ἐποίησε τυφλὸν,
Ἵνα μὴ διαγιγνώσκοιμι τούτων μηδένα·
Οὕτως ἐκεῖνος τοῖσι χρηστοῖσι φθονεῖ.
His Iupiter me affecit inuidens viris.
Puer minatus ipse quòd sum, me fore
Solis bonis, solis viris prudentibus
Domesticum: tunc ille me cæcum facit,
Ne quem bonum, ne quem malum dignoscerem.
Sic is bonis, sic inuidet prudentibus.

Hunc eundem deorum omnium timidissimum finxerunt antiqui, sicuti testatus est Euripides in Phœnissis:

Δειλὸν δ' ὁ Πλοῦτος καὶ φιλόψυχον κακόν.
Plutus timidus, vitæ suæque amans malum

Quare ad hoc festiuè allusit is poeta qui inquit:

Nocte iter ingressus gladium contumque timebis,
Aut motæ ad lunæ trepidabis arundinis vmbram.
Cantabis vacuus coram latrone viator.

Quidam

Quidam omnium deorum maximè perniciosum esse crédiderunt, in quem etiam Timocreon Rhodius epicus poëta scolium siue conuiuale carmen conscripsit cuius est initium:

Ὤφελες ὦ τυφλὲ Πλοῦτε μήτ' ἐν γῇ μήτ' ἐν θαλάττῃ.
Μήτ' ἐν ἠπείρῳ φανήμεναί ποτε,
Ἀλλὰ τάρταρόν τε ναίειν κ' ἀχέροντα.
Διὰ σὲ γὰρ πάντ' ἐν ἀνθρώποις κακά.

Debebas Cæce Plute neque in terra, neque in mari,
Neque in continente apparuisse vnquam,
Sed tartarum habitare, atque Acheronta.
Per te enim omnia inter homines mala.

Hunc Deum esse minimè cæcum existimauit Theocritus cùm dicat: τυφλὸς δ' οὐκ αὐτὸς Πλοῦτος: *cæcus non ipse Plutus.* Sic etiam Plato primo de Legibus scribit Plutum non solùm non esse cæcum, sed etiam acutissimè cernere: τέταρτον δὲ δὴ Πλοῦτος, οὐ τυφλὸς· ἀλλ' ὀξὺ βλέπων ἅπερ ἅμ' ἕπεται φρονήσει. *Quartum autem Plutus: non cæcus, sed acutè videns quæ prudentiæ sunt adiuncta.* Hic Plutus Deus esse creditus est à nonnullis, maiorique honore cultus, quàm Dij cæteri: vt scripsit Theognis:

Οὔ σε μάτην ὦ Πλοῦτε βροτοὶ τιμῶσι μάλιστα.
  Ἦ γὰρ ῥηιδίως τὴν κακότητα φέρεις.

Num meritò coluere viri te maximè Plute?
  Nequitiæ facile est pondera ferre tibi.

Et alibi:

Πλοῦτε θεῶν κάλλιστε καὶ ἱμεροέστατε πάντων.
  Σὺν σοὶ καὶ κακὸς ὢν γίγνεται ἐσθλὸς ἀνήρ.

Optime cunctorum Plute & dulcissime rerum,
  Vel prauus, tecum vir bonus esse ferar.

Non tamen multo mitius est monstrum Paupertas, nisi voluntaria sit, quæ ad infimum vergat, in quam nos his Græcis carminibus aliquando lusimus:

Ἡ Πενία σίνει μᾶλλον δειλήμονας ἄνδρας
  Ἀθανάτων πάντων ἀλγινόεσσα θεά.
Ὠχρὸς ἀεὶ δαίμων, πεινῶν, ὁ ἀκίεστι γεγηθώς.
  Ἄρσενα δ' οὐ πάμπαν, τ' οὐ δὲ γυναῖκα λέγοις.
Οὐ δὲ νέῳ οὐ δὲ βροτῷ οὐδ' εὐλόγῳ ἐστὶν ἐοικὸς
  Τοῦτο τέρας, πᾶσαν καὶ κακότητα φέρει.
Ταρτάρῳ ἐν φιλότητι μιγεῖσα μελάμπτερος ἡ Νὺξ
  Ἣν τίκε δειλαίοις πῆμα κακοῖο βροτοῖς.
Ἔχει πενιάων δ' ἀκλειῶν πολλὸν ἀριθμόν,

Μαίωσεν προφρόνως ἐκλαδὸν Ἀφροσύνη.
Ἀργὴ ἐδέξατο τὸ βρέφος, ὃ τρέφειν ἠδ᾽ ἀτιτάλλειν.
Ἑλκυχέταν Τρυφὴ μαζὸν ἑοῖο πόρε.
Σπαργάνισε δὲ Ῥαθυμία ὡς εἰκὸς ἀτέχνως
Χειμῶνι ἐν κρυερῷ· καὶ γὰρ ἔγεντο τότε.
Ἔνδειαί τε Φόβον φίλους καὶ Θρῆνον ἑταίρους
Ἀτρυφέρους εἶχεν αἰὲν ἀτεμβομένους.
Ἄχθος, Ἐρημί᾽ ἔπειτ᾽ αὐτῇ συμπαίστορε ἤτην.
Ἀπορία τε κακὴ, Ἀφιλία τε κόρη.
Οὔποτε γένετο τέρας θνητοῖς βδελυρώτερον ἄλλο,
Οὐδ᾽ ἐχθρὸν μᾶλλον τοῖς μακάρεσσι θεοῖς.
Τοῦτο γὰρ ἐκφύγειν κατὰ τὸν μεγακήτεα πόντον
Ἔμπορος, οὐ τρομέει βένθεα, οὐκ ἀνέμους·
Οὔτε θεῶν μικῶν τόσον, ὡς κατὰ πολλ᾽ ἐπιορκεῖ,
Οὔτε πόνον κατὰ γῆν, ἔντεά τ᾽ ἀλλοδαπῶν,
Ὅσσον τῆς Πενίας δνοφερὸν βλέμμ᾽, ἀθρόα καὶ γὰρ
Προὔτρεπεν ἐκφύγειν ἔθνεα δεινὰ κακῶν.
Δοῦλον, καὶ δύσποτμον, ἀναιδῆ, πᾶσι γέλοιον,
Νωθρὸν, ἄπιστον ἐπεὶ ποιέεται Πενία.
Ἀφρονά, δύστηνον, καὶ ἀλήτην, πτωχὸν, ἄϋπνον,
Ἄτλιον, ἄγροικον, παίγνιον, ὥστε τύχης.
Πάσης ἀτυχίας βάθρον τὰ πλεῖστα ταράττει
Ἡ Πενί᾽ ἀνθρώπων δακρυόεντα βίον.
Εἴαρος ἀρχομένου ὅσ᾽ ἄνθεα γίνεται ὥρῃ,
Ἡ δ᾽ ὅσους καρποὺς ἡ καλ᾽ ὀπώρα φέρει,
Τόσσα πάρεστι κακῇ Πενίᾳ κακὰ, τόσσα βέβηλα,
Τόσσ᾽ ἀλιτρ᾽ αὐτῶν δ᾽ ἄρ᾽ τίς κεν ἀριθμὸς ἔῃ:
Ῥᾷον ἀριθμεῖσθαι νιφετοῦ μέρος, ἠὲ χαλάζης,
Δένδρε᾽ ἀποθραύει ῥίζοθεν ὁκκ᾽ ἄνεμος.
Οὔτις σῶστρα δίδοι πενιχροῦ χάριν, οὔτις ἄποινα.
Οὔτε πένης ζώων ἐν λόγῳ, οὔτε θανών.
Οὔ ποτέ τις Πενίας σκοπελὸν κακὸν ἤπτετ᾽ ἀπήμων:
Οὐ μὰ τὸν Πλοῦτον τὸν χαρίεντα θεόν.
Τῶν ἑκατὸν νηῶν ῥοφέει δέκα μήτε θάλασσα,
Μήτε ποσειδάων πολλάκις ἰχθυφάγος.
Τῶν χιλίων χίλιοι κακοδαίμονές εἰσι πένητες.
Ἔχθιστον Πενία γίνετο πῆμα βροτοῖς.
Ἐστὶ τέλος Πενίας ὀλοώτερον οὐδὲν ἰδέσθαι,
Πλὴν τῆς Ἀδικίας, ἢ μάλα δὴ κακίων.
Improba Pauperies nocuit mortalibus una.

Plus

Plus superis cunctis, sæua grauisque Dea.
Vestibus & gaudet laceris. & pallida semper
Ora fame est: nec mas, fœmina & illa nec est:
Non est illa homini similis, non illa animanti.
Hoc monstrum secum tristia cuncta tulit.
Tartarus hanc genuit Nocti coniunctus, at illa
Pœna viris facta est, exitiumque graue.
Sordida nutricum fuit illi copia multa:
Nam fuit obstetrix improba Stultitia.
Segnities cepit, quam nutriit inde puellam:
Discinctumque dedit vbera Delirium.
Vilibus arte carens inuoluit Inertia pannis
Frigora per brumam: hoc tempore nata fuit.
Se comitem querulam mox illi iunxit Egestas,
Cui Pauor & luctus charus amicus erat.
Hinc Solitudo atque Pudor colludere sueti:
Et mala Formido, nulla & Amicitia.
Nec magis horrendum monstrum mortalibus ortum est,
Inuisum superis cælicolisue magis.
Hoc fugiens per monstriferum mare nauita ventos
Mercator spernit. nec maris alta timet:
Nec tanti superum facit, hos cùm peieret, iram,
Non quæ fert tellus, quæque pericla mare,
Quanti Pauperie aspectum toruum. inde malorum
Aufugere hortatur plurima turba procul.
Iure quidem infelix, seruus, ridendus, inersque
Fit pauper: pudor huic excidit atque fides.
Insomnis, demens, querulus, mendicus, & erro est;
Implacidus ludus stantis in orbe Deæ.
Pauperies est vna mali certißima sedes,
Vita superposita est qua lacrymosa virum,
Quot flores Verno nascuntur tempore, vel quot
Vtilis autumnus dulcia poma tulit:
Tot mala Paupertem, tot pone impura sequuntur,
Tot delira. quis hæc dinumerare queat?
Sed citiùs quando conuellunt robora venti,
Percipias numerum grandinis atque niuis.
Præmia seruato donat pro paupere nemo.
Viuat, vel pereat, nulla inopis ratio est.
Pauperie illæsus scopulum nemo attigit vnquam:

Testificor Pluti numina magna Dei.
Nauibus è centum haud sorbet Neptunus, & undæ
Sæpe decem, reliquæ marmora tuta secant:
Sint inopes si mille, videbis mille misellos,
Pauperies cunctis denique dira lues.
Qua pestis non valla viris nocet acriùs vrgens.
Est peior multo sed tamen improbitas.

Hunc Deum, quem alij potentissimum putarunt, quidam crediderunt imbecillum ac debilem esse, quia sine virtute non posset homines an honores extollere, aut elatos retinere. quare scitè dictum est:

Οὔτ᾽ ἀρετῆς ἄτερ ὄλβος ἐπίσταται ἄνδρας ἀέξειν,
οὔτ᾽ ἀρετὴ ἀφένοιο.
Tollere mortales nequeunt virtute carentes
Diuitiæ, aut inopem Virtus.

Nam vtræque conspirent necesse est ad mortalium felicitatem. Filiam habuit Euribeam, de qua meminit Apollodorus lib. 1. Bibliothecæ. Sed insulsus est omnino qui Plutum aut fuisse Deum, aut fuisse aliquid omnino putarit: quoniam antiqui singulis animorum motibus proprios Deos præfecerunt, ne quid diuina prouidentia non gubernari crederetur.

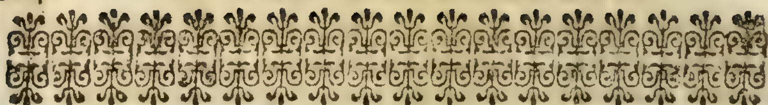
¶ Nunc quid hæc significent, perquiramus. Plutus è Cerere & Iasone natus esse dicitur, quoniam opes è prædiorum prouentu, & ex agricolarum diligentia nascuntur. Est autem dictus Iason ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι, siue à medendo, quia Ceres medetur inopiæ mortalium. Quòd Plutus factus est cæcus à Ioue, quoniam viris bonis Iupiter inuideret: quid hoc tam scelestum & impium facinus significat? an potest bonitas diuina impuris fauere, ac bonos persequi? Cùm Iupiter sit fatum, & vis illa mentis diuinæ quæ res humanas gubernat, cum modò huc, modò illuc facultates pro arcano & inexplicabili Dei iudicio transferat, arbitrati sunt nonnulli illud temerè fieri, quare cæcum diuitiarum Deum esse dixerunt. Hoc autem ita accidit, quia diuitiarum possessio illis non solum concedebatur, qui vel ingenio, vel robore, vel aliquo virtutis genere præstarent cæteris, ac seruatum fuit apud antiquos, sicuti testatur Lucretius lib. 6.

Et pecudes & agros diuisere, atque dedere
Pro facie cuiusque, & viribus, ingenioque.

Neque tamen præmium virtutibus oportuit proponi diuitias

cùm

cùm virtus per ſe expetenda ſit à viris bonis. Nam qui propter præmium virtutis virtutem amplectatur, aut vitia relinquit propter metum pœnarum: is non eſt planè vir bonus: iure igitur Plutus factus eſt cæcus à Ioue. Hunc potentiſſimum exiſtimarunt ac nobilem, quia & virtuti diuitiæ vulgo adæquentur, cùm tamen vera nobilitas ſola ſit virtus: at vulgus quod caret virtute pro ea introduxit opes. Deinde cùm multitudo hominum creuiſſet, auctaque fuiſſet ſingulorum audacia & inertia, leges latæ ſunt, prædia ſingulis aſſignata, & certi agrorum termini ſtatuti. Inde rapinæ, latrocinia, rerum alienarum direptiones inceptæ. Cùm igitur alij pro comparandis opibus nulli labori parcerent, nullumque periculum deuitarent, quibus tamen repugnante fortuna nihil commodi accidebat, aliis contrà omnia ſuccederent feliciter, nunc cæcam fortunam, nunc cæcum diuitiarum Deum appellarunt. Atque ita ficta eſt fabula, quòd cùm Plutus antea fuiſſet perſpicax, Iupiter viris bonis, ad quos priùs ſolos accedebat, inuidit; & idcirco illum cæcum fecit qui nullo poſtea delectu ad quoſuis accedere coactus eſt. Vulgus enim mortalium ea quæ fiunt, quorum certam cauſam non videant, non quidem diuina prouidentia gubernari, ſed fortuitò accidere arbitrantur. Tantus honor poſtea diuitiis acceſſit, vel quod illæ non ſine prudentia & induſtria parari cœperint, vel quòd multa commoda humanæ vitæ præberent, vt Plutus nullo Deorum fuerit habitus inferior. Nunc verò virtus omnis & ſcientia, & probitas ſanctiſſimæ diuitiarum Maieſtati cedere cogitur: maioremque honorem obtinet is, qui largiri poteſt cùm libeat, quamuis ſit amens, & ſicarius, & latro; quàm prudentiſſimus quiſque, & integerrimus, & qui multa beneficia in omnes ciues ſuos contulerit.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ

LIBER TERTIVS.

Quàm præclarè dicta de inferis excogitata sint ab antiquis.

APIENTISSIMI & optimè sanè illi homines fuerunt, illustriss. Campeggi, qui primi inter mortales hanc opinionem introduxerunt, quòd anima nostra immortalis existens, postquam fuerit ex his corporis vinculis soluta, ad seuerissimos iudices accedat, ibique pro meritis vel ingentia præmia vel grauissima supplicia sortiatur. Nam si nulla esset veræ religionis, si nulla Christianæ veritatis cognitio, poterat tamen vel ratio ista ita homines ad probitatem informare, vt se potiùs præmiis dignos præberent, quàm vt vitare supplicia conarentur: quam ipsam veritatem Iesus Christus postea clariùs intelligere volentibus omnibus nationibus explicauit. Quid enim tam potest ab omnibus sceleribus animos hominum retrahere, quam si fidi persuaserint omnibus tum reddendam esse anteactæ vitæ rationem, cùm neque mentiri neque tergiuersari licebit; sed omnia quæ fuerint nefariè in vita commissa, vniuersis gentibus conspicua, tanquam maculæ, aut putrescentes pustulæ in corpore apparebunt? Quæ leges ciuiles, quæ consuetudo ciuitatum, quæ seueritas iudiciorum tantum potest in animis hominum? His enim neglectis multa flagitia clàm committi possunt, & nonnulli tormenta parui faciunt, & mortem, si res ita poscat, æquissimo animo perferunt. At vbi neque tunc tamen finem laborum & calamitatum sibi adesse sentiunt, mirum est quantopere ab ipsa conscientia, & ab

ab æternorum suppliciorum metu retardantur. hoc ita esse facile fuit viris bonis & temperantibus persuadere: at multitudini, quæ non nisi crassiore quodam modo allicitur aut impellitur, non faciebant hæ rationes satis ad persuadendum, sed multa apud inferos terribilia, & vel dictu horrenda ficta sunt, multa ad voluptatem excogitata, quibus rudiores homines ad probitatem adducerentur. Quis enim non commoueretur magnopere, cùm sciret post mortem sibi adeundam esse paludem Acherontis, quæ prima excipiebat obuias animas? cùm terribilis animarum portitor Charon squallidus, barbaque promissa ac rutilantibus oculis nigram nauiculam gubernaret, & nigro malo annexa calignosa antenna velificaret? cùm Phlegethontem animo complectaretur frementibus flammarum vndis conuolutum? cùm Cocytus subiret grauissimus & tristissimus amnis, cuius fremitus querularum animarum voces imitabatur? cùm Cerberus triceps, cùm seuerissimi iudices, cùm Furiæ venirent in mentem, quæ singulos cogerent per varia tormenta commissa scelera fateri, quis intrepido animo aliquod flagitium aggrederetur? Accedebat ad terrorem terribilis inferorum tyranni vultus, stridularumque cathenarum strepitus à vinctis animabus tractarum. sonabant plagarum verbera, quæ sontibus infligebantur. vndique exaudiebantur cruciatarum animarum lamentationes. Hæc tametsi à nonnullis parui fierent ac deriderentur: tamen nemo erat, qui extremum vitæ præsentis diem sibi adesse sentiret, quin magnopere formidaret, atque vniuersæ vitæ suæ rationem ad hæc non timenda, si fieri posset, quàm paratissimam esse non cuperet. Vnum est enim morituris bonum viaticum innocentiæ, recteque præteritæ vitæ recordatio, quæ sola nos intrepidos ad omnium iudicum præsentiam, & ad omnia pericula perduxit. Ex altera parte nos hortabantur sapientes ad probitatem ingentibus & iucundissimis voluptatibus propositis in campis Elysiis. Nam quicunque virorum bonorum instituta seruasset, sancteque vixisset, hic in beatorum cœtum deducebatur, vbi omnis generis ferax erat tellus fructuum: aquæque de fontibus lympidissimis fluebant, ac prata variis floribus ver perpetuum agentia vestiebantur. ibi concilia erant philosophantium, ibi theatra poëtarum, ibi cyclici chori, ibi musica oblectamenta, ibi concinna & elegantia conuiuia,

voluptaſque nulli moleſtiæ coniuncta. Neque enim calor immodicus,nec frigus ſentiebatur,ſed aër ſemper erat ſalubris & temperatus, neque vehementioribus ſolis radiis inflammabatur. Quod eſt enim ſuauiſſimarum auicularum genus,quod ibi non mirificos concentus exerceret? aut quæ arbores ſunt odoriferæ,quæ non ſemper amœniſſimis floribus veſtirentur? hinc lites,hinc inimicitiæ,hinc odia,hinc latrocinia, hinc doli,hinc periuria,hinc inuidia exulabat. Hic feliciſſima vita,& ab omni moleſtia tranquilla ſine mortis aut ægritudinis metu traducebatur,vt dicebant. Quod felicitatis genus illis ſolis expoſitum erat,qui ſanctè pieque vixiſſent,aut qui peccata quidem nonnulla , ſed medicabilia & leuia commiſiſſent ; quæ quodam in loco non longè ab hoc expurgabantur. His rationibus ad corporis voluptates pertinentibus (alias enim voluptates vulgus non percipiebat) aliiſque ſimilibus conati ſunt antiqui multitudinis animos partim ſpe voluptatum , partim metu ſuppliciorum ad iuſtitiam , vitæque integritatem reuocare. Sed quoniam primus omnium mortalium Pluto iſtas rationes excogitauit, vt ſenſit Hecatæus, hunc eſſe locorum illorum Regem crediderunt:ſicuti ventorum Æolum,quia mutationes ventorum prior obſeruaſſet: Lunæque amicum Endymionem, quia Lunæ curſum prior & mutationes percepiſſet. Et quoniam de Plutone verba fecimus, nunc quæ formidabilia fuiſſe crederentur in eius regno,inueſtigemus, ac primùm de Acherone loquamur.

CAP. I.

De Acheronte.

SCriptum reliquit diuinus Plato in Axiocho,ſi modò legitimus eſt eius ſcriptoris dialogus, Opem & Apollinem tabulas quaſdam æneas in Delum ex Hiperboreis detuliſſe , in quibus ſcriptum erat,animam,poſtquam fuerit à corpore exoluta,in ignotum quendam ſubterraneum receſſum peruenire, vbi Regia ſit Plutonis,nihilo minor quàm Iouis ſit aula. Nam cùm medium globoſi orbis terra obtineat , ſuperius hemiſpherium Iupiter & eius filij gubernant, cùm inferiori Pluto Iouis frater & nepotes dominentur. Sed antequam ad Plutonis regiæ veſtibulum peruentum ſit,vbi porta ferrea firmiſſimis

mis pessulis claustrisque offirmata excipit adeuntes, primus est Acheron fluuius, post quem Cocytus, ac alij deinceps, vt explicabitur. Hunc fluuium igitur Acherontum, qui primus accedentes ad inferos mortuorum animas excipit, ac trajiciendus est, nonnulli Cereris, alij Terræ filium esse fabulantur, quem alij alia de causa missum fuisse ad inferos dixerunt. Acherontem fluuium esse, qui in Acherusiam paludem illabatur, ita scripsit Plato in Phædone. τούτου δὲ καταντικρὺ καὶ ἐναντίως ῥέων Ἀχέρων, ὃς δι' ἐρήμων τόπων ῥεῖ ἄλλων. καὶ δὴ καὶ ὑπὸ γῆν ῥέων, εἰς τὴν λίμνην ἀφικνεῖται τὴν Ἀχερουσιάδα, οὗ αἱ τῶν τετελευτηκότων ψυχαὶ πολλῶν ἀφικνοῦνται καὶ τινας εἱμαρμένους χρόνους μείνασαι, αἱ μὲν μακροτέρους, αἱ δὲ βραχυτέρους, πάλιν ἐκπέμπονται εἰς τὰς τῶν ζώων γενέσεις. *At contra, è regione huius fluit Acheron, qui per alia loca deserta labitur, atque sub terram occultatus in Acherusiam paludem ingreditur: quò multæ mortuorum animæ perueniunt. Ibi tempora quædam diuinitus statuta aliæ longiora, aliæ breuiora expectantes rursus in animalium ortus relabuntur.* Alij contrà non ingredi, sed egredi ex Acherusia palude Acherontem fluuium putarunt, vt sensit Strabo lib 8. qui Acherontem scribit in portum Chimetium dulcem multis acceptis fluminibus intrare, atque eum sinum dulcem efficere, qui non procul distat ab Ephyra Thesprotorum ciuitate. quem etiam Acherontem & Daulium inquit in Alpheum irrumpere. Huic fluuio datum esse nonnulli inquiunt id nomen, quoniam Cereris, Proserpinæque, ac Plutonis templa, quæ magno in honore apud Triphylicam Hypanam fuerunt alluebat. Enimuerò scire conuenit duo fuisse flumina varijs in locis eodem nomine appellati, fuit Acheron fluuius in agro Brutio iuxta Pandosiam vbi Molossorum Rex Alexander ab oraculo Dodonæo deceptus, trucidatus fuit, vt ait Strabo lib 6. cùm iuberetur Acherontem atque Pandosiam deuitare: isque arbitratus esset ea esse loca in agro Thesprotio, quæ erant eo nomine per id tempus celeberrima. Alius item fuit Acheron Epiri fluuius ex Acherusia palude defluens iuxta Pandosiam ciuitatem, qui multis fluminibus auctus, vt dictum est, in sinum Ambracium illabebatur. Erat autem Acherusia palus per quam sub terra dictus est Acheron in Mariandynorum regione defluere, vt ait Apollonius lib 2.

Κεῖθεν δ' οὐ μάλα πουλὺ δι' ἐξ ἁλὸς ἀντιπέραιαν
Τὴν Μαριανδυνῶν ἐπικέλσετε νοστήσαντες.
Ἔνθα μὲν εἰς ἀΐδαο καταιβάτις ἐστὶ κέλευθος.

Ἀκτή τε προβλὴς Ἀχερουσιὰς ὑψόθι τείνει
Δινήεις τ' Ἀχέρων αὐτὴν διὰ νειόθι τέμνων
Ἄκρης ἐκ μεγάλης προχοὰς ἵησι φάραγγος.
Inde iter exiguum redeuntes per mare, terram
Ibitis ad Mariamdynam è regione locatam.
Est ibi Tartarei descendens ianua Ditis:
Atque altè tellus Acherusa prominet, inde
Hanc Acheron scindens sub terra vortice multo
Voluitur: atque specu de magno effunditur unda.

Hæc palus Acherusia non multum à Cichyro oppido distabat vt ait Pausan. in Atticis, & Strabo lib.5. proximam fuisse scribit Miseno promontorio, quæ deinde reducta profundum littus in sinu Baiano apperiebat, aquasque præbebat sanandis morbis accommodatas. Cùm essent igitur duæ Acherusiæ, altera in agro Brutio, altera iuxta Pandosiam in agro Thesprotio, siue in Epiro apud vrbem Heracleam, non procul à Sinope: iuxta hanc Epiri Acherusiam Acherontem fluuium inferorum fluere scripserunt antiqui, quem sub terram immergi, & inferos vsque peruenire, paludemque ibi altissimam efficere crediderunt. Iuxta hanc Acherusiam fuit descensus ad inferos, vt scripsit his verbis Aretades Gnidius in lib. 2. rerum Macedonicarum & repetiuit perdoctus Apollonij enarrator: ἡ περὶ Ἡράκλειαν Ἀχερουσιὰς καλουμένη πανταχόθεν ἐκ θαλάσσης ἐστὶν ὑψηλή τε καὶ ἀπόκρημνος. καὶ ἀπονένευκεν εἰς δυσμάς· εἰς τὸ περὶ τῆς Βιθυνίας πέλαγος· καὶ προσαράττον αὐτῇ τὸ κῦμα σφοδροὺς ἀποτελεῖ ἤχους. καὶ περὶ τῶν ἐπ' ἄκρας αὐτῆς πεφυκυιῶν πλατάνων, καὶ τῆς ἐπ' αὐτῇ πεδίου καὶ δοκεῖ αὐτόθι κατάβασις εἰς ᾅδου ὑπάρχειν. *Acherusia vocata, quæ est iuxta Heracleam, vbi alta est & præceps supra mare, atque in occidentem respicit in mare Bithyniæ: cui vnda incidens ingentes sonos efficit. Huius in summa parte natæ sunt platani, & in eius planitie: ibique videtur esse ad inferos descensus.* quod scripsit etiam Nymphi Samius in primo Heracleæ. Nam apud eum fluuium speluncam fuisse, quæ duceret ad inferos creditum est, vti scripsit de prædictorum scriptorum sententia Apollonius in 2. Argonaut.

Ἐκ δ' αὐτῆς εἴσω κατακέκλιται ἠπείροιο
Κοίλη ὕπαιθα νάπη ἵνα τε σπέος ἔστ' Ἀΐδαο
Ὕλῃ καὶ πέτρῃσιν ἐπηρεφές· ἔνθεν ἀϋτμὴ
Πηγυλὶς, ὀκρυόεντος ἀναπνείουσα μυχοῖο
Συνεχὲς, ἀργινόεσσαν ἀεὶ περιτέτροφε πάχνην.
Nec procul, interius prospectat terra propinqua,

Ad medium conuersa diem spelunca remittit
Frigida vbi exhalat grauecolentes v(n)que vapores:
Semper & hæc alit se circum cana pruinam.

Et hac palude Acheron fluuius in mare fluit, quod est orientem versus, de quo nunc loquimur: qui cùm sub terram occultetur, mox per quandam speluncam vallemque emergit, tanquam ab inferis, ad quos per multum spatium accedere creditur, vt est apud eundem poetam:

Ἔνθα δὲ καὶ προχοαὶ ποταμοῦ Ἀχέροντος ἔασιν.
Ὅς τε δὴ ἐξ ἄκρης ἀπερεύγεται εἰς ἅλα βάλλων
Ἠοίην. κοίλη δὲ φάραγξ κατάγει μιν ἄνωθεν.

Hic Acherontai vasti sunt ostia fluctus:
Qui summa de parte fluens prorumpit in æquor
Eoum: reuocat valles in luminis auras.

Fama est hinc & per hanc speluncam Herculem Cerberum in lucem eduxisse, vt in his scripsit enarrator Nicandri: Ἀχέρων δὲ ποταμὸς ἐν Ἡρακλείᾳ τῇ Ποντικῇ, ἔνθα που τοῦ ᾅδου κύνα Ἡρακλῆς ἐξήγαγε. καὶ ὁ λόγος Ἀκόνιτος λέγεται. *Acheron fluuius est Heracleæ Ponticæ, quà Hercules Plutonis canem eduxit, atque ollis Aconitus dicitur.* Huius fluminis aquam insuauissimam fuisse, sicuti etiam Cocyti, scripsit Pausanias in Atticis, cuius alumna est alba populus, vt oleaster Alphei populus nigra Eridani: quare cùm ad Cerberum Hercules per eam partem accessisset, dicitur fuisse alba populo coronatus, cùm ob caliginem tamen inferorum facta si postea nigra illa corona, de qua apud Padum defossa nata est nigra populus, vt fabulantur. Hic Acheron dicitur è Gorgyra filium Ascalaphum habuisse quem tamen quidam ex Orphne nympha Auerni suscepisse maluerunt, qui Proserpinam accusauit, quia ieiunium apud inferos soluisset: de quo ita scripsit Apollodorus Grammaticus lib. I. καταμαρτυρήσαντος δὲ αὐτῆς Ἀσκαλάφου τοῦ Ἀχέροντος καὶ Γοργύρας: *cùm testimonium aduersus ipsam dixisset Ascalaphus Acheronis & Gorgyræ filius.* Quare Ascalaphus vel iustus accusator ob accusationis inuidiam fuit in bufonem mutatus. Dictus fuit Acheron ἀπὸ τοῦ ῥεῖν ἄχος, quia fluant vndæ molestiarum scilicet. nam, vt ait Isacius, ῥεῖ ἄχη καὶ λύπαι τῶν τεθνηκότων συγγενῶν: quia dolores scilicet & mœrores coniunctorum, mortuis magnis vndis deuoluantur. Ego tamen illorum sententiæ potiùs accesserim, qui Acherontem dictum putarunt, ab Acheronte illo qui in iis locis regnauit, vt scripsit Andro-

Teius in ſua nauigatione. Atque ex his patuit primum Acherontem deſcendentes ad inferos animas excipere ſolitum, & Cereris, vel (vt aliis magis placuit) Terræ fuiſſe filium. Hunc quia potum præbuerit Titanibus aduerſus Iouem pugnantibus, ad inferos detruſum crediderunt, qui ex Acheruſia deflueret per loca ſubterranea, atque per vallem profundam rurſus ederetur in lucem, aquamque haberet inſuauiſſimam.

¶ Hæc illa ſunt quæ de Acheronte fabuloſè ſcripta inueniuntur, quæ cur ficta ſint, nunc perquiramus. Cur Acheron primus excipit mortuorum animas? quia cùm morituri ſunt homines, torpor quidam mentem animumque ita labefactat, vt propinqua mors eſſe facilè ſentiatur. tunc enim conſcientia, rerumque geſtarum memoria animum perturbat: quæ palus eſt omnibus primùm trajicienda, vt fabuloſè fingitur à poëtis: neque enim in hac præteritæ vitæ inueſtigatione poteſt animus non magnopere commoueri. Cereris autem ſiue Terræ filius hic fluuius dicitur, quoniam vniuerſa animæ moleſtia & perturbatio aut ex acquirendarum aut ſeruandarum diuitiarum ſtudio naſcitur. Hic fluuius potum Titanibus aduerſus Iouem pugnantibus præbuit, quoniam multæ iniquæ cogitationes aduerſus ſacra Dei mandata inſurgunt, quas ſi animus diutius alluerit, à vera Dei lege deſciſcit, & in brutorum naturam delabitur. Vbi verò quis vir bonus vel etiam malus omnem ſpem in Dei clementia & benignitate collocauerit poſt hanc præteritæ vitæ ratiocinationem, tum mœror ille, qui Acheron dicebatur, per vallem profundam pectoris ſcilicet in lucem extollitur, atque lubens ad optimi iudicis Dei præſentiam contendit. Hic fluuius inſuauiſſimæ aquæ eſſe dicitur, quoniam vitæ noſtræ ratio ſi diligenter perpendatur, multas habet inſuauitates. Atq; (vt rem paucis explicem) nihil aliud per hæc quæ ſunt apud inferos ficta, ſignificare voluerunt antiqui, quàm ita vitam noſtram oportere comparare, vt recordatio præteriti temporis quam maximè animos noſtros ob innocentiam & integritatem conſoletur in morte, & intrepidos ad omnem iudicum ſeueritatem nos perducat: ſub his enim fabulis omnes morituri hominis cogitationes exprimuntur. At nunc dicamus de Styge.

De Styge. CAP. II.

STyx item inferorum fluuius post Acherontem ad inferos accessuris se offert; quam aliis ex aliis parentibus ortam crediderunt. Nam Hesiodus in Theogonia ex Oceano natam esse Stygem tradidit in his:

Δεινὴ Στὺξ θυγάτηρ ἀψοῤῥόου Ὠκεανοῖο
Πρεσβυτάτη· νόσφιν δὲ θεῶν κλυτὰ δώματα ναίει
Μακρῇσι πέτρῃσι κατηρεφέ᾽ ἀμφὶ δὲ πάντῃ
Κίοσιν ἀργυρέοισι πρὸς οὐρανὸν ἐστήρικται.
Styx grauis, Oceani refluï de semine nata:
Quæ procul à superis colit alta palatia, longis
Marmoribus suffulta: tenent vtrinque columnæ
Argento è puro, & cælum formantur ad ipsum.

Atque Pausanias in Arcadicis hanc ipsam fuisse etiam Lini poetæ opinionem scribit. Alij Acherontis, alij Terræ fuisse filiam crediderunt. Apollodorus Grammaticus è petra quadam apud inferos Stygem effluere inquit libro primo; τὸ δὲ τῆς Στυγὸς ὕδωρ ἐκ πέτρας ἐν ᾅδου ῥέον. *Stygis enim aqua è petra apud inferos fluit.* Hanc Pallanti quidam nupsisse arbitrati sunt, quidam Piranti, vt ait Pausanias, cui peperit Hydram. habuit filiam Victoriam ex Acheronte patre, vt tradiderunt nonnulli. cùm huius filiæ, Victoria, Vis, Robur, Zelusque Ioui aduersus Titanas opem tulissent, illi nobilitatem hanc & dignitatem Iupiter concessit, vt sanctissimum iusiurandum per Stygem Dij haberent: quod testatur Hom. lib.5. Odyss.

Ἴστω νῦν τόδε γαῖα καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν,
Καὶ τὸ κατειβόμενον Στυγὸς ὕδωρ, ὅς τε μέγιστος
Ὅρκος δεινότατός τε πέλει μακάρεσσι θεοῖσι,
Hoc sciat & tellus, & vasti sidera mundi,
Quæque Stygis de fonte fluit venerabilis vnda,
Quæ iuramentum est superis, numenque beatis.

Sic etiam Apollonius in lib.2. Item per Stygiam aquam iurantem introducit.

Sic ait & Stygiam iurauit protinus vndam,
Quæ superis veneranda Deis, quam fallere terror,

Fingebant antiqui Victoriam huius filiam quidem fœminam esse super globo altero pede stantem, sed non alatam, tanquã lubricam; cui primus alas addidisse dictus est pater Bupali & Athenidis, cùm alij dicant Aglaophontem pictorem istud

primum fecisse, alij Pergamenum Darystium. Erat iis illa pœna proposita, qui per aquam Stygiam peierassent, vt per quoddam temporis spatium ab epulis Deorum abstinerent, & ab omni Deorum consuetudine, vt testatur Hesiodus in Theog.

Ἡ δὲ μί᾽ ἐκ πέτρης προρέει, μέγα πῆμα θεοῖσιν.
Ος κεν τὴν ἐπίορκον ἀπολείψας ἐπομόσσῃ
Αθανάτων, οἳ ἔχουσι κάρην νιφόεντος ὀλύμπου,
Κεῖται νήποτμος ἀτελεσμένον εἰς ἐνιαυτόν·
Οὐδέ ποτ᾽ ἀμβροσίης καὶ νέκταρος ἔρχεται ἆσσον
Βρώσιος, ἀλλά τε κεῖται ἀνάπνευστος καὶ ἄναυδος
Στρωτοῖς ἐν λεχέεσσι κακόν δ᾽ ἐπὶ κῶμα καλύπτει.
Αὐτὰρ ἐπὴν νοῦσον τελέσῃ μέγαν εἰς ἐνιαυτόν,
Αλλος δ᾽ ἐξ ἄλλου δέχεται χαλεπώτατος ἆθλος.
Εἰνάετες δὲ θεῶν ἀπαμείρεται αἰὲν ἐόντων,
Οὐδέ ποτ᾽ ἐς βουλὴν ἐπιμίσγεται, οὐδ᾽ ἐπὶ δαῖτας
Εννέα πάντ᾽ ἔτεα, δ᾽ ἐπιμίσγεται αὖτις
Εἰρέας ἀθανάτων, οἱ ὀλύμπια δώματ᾽ ἔχουσι.
Τοῖον ἄρ᾽ ὅρκον ἔθεντο θεοὶ Στυγὸς ἄφθιτον ὕδωρ.

Supplicium superis de petra profluit vnda,
Quam si quis Diuum superorum perieret, horum
Queis domus incolitur præcelsa niualis Olympi,
Bis senos iacet infelix ex ordine menses:
Nectare & Ambrosia simul abstinet: inque grabato
Decumbit mutus, oppressus membra veterno.
Ast vbi perlongum morbum tolerauerit annum,
Tum grauiora manent miserum certamina semper
Ille nouem procul à Diuis depellitur annos:
Concilio totidem Diuorumque abstinet, idem
Cum superis pariter conuiuia nulla frequentat.
Pristina conditio decimo cui redditur anno.
Tantus honor Stygiis iuratus additur vndis.

Tum idem poeta declarauit qui ritus in Deorum iuramentis seruaretur, dicitque Irim poculum aqua Stygia plenum mentientibus diis afferre solitam, cùm Iupiter ita iuberet, vt est in his carminibus:

Καί ῥ᾽ ὅστις ψεύδηται ὀλύμπια δώματ᾽ ἐχόντων,
Ζεὺς δέ τε Ἶριν ἔπεμψε θεῶν μέγαν ὅρκον ἐνεῖκαι
Τηλόθεν ἐν χρυσέῃ προχόῳ πολυώνυμον ὕδωρ
Ψυχρὸν, ὅτ᾽ ἐκ πέτρης καταλείβεται ἠλιβάτοιο
Υψηλῆς, πολλὸν δὲ ὑπὸ χθονὸς εὐρυοδείης
Εξ ἱεροῦ ποταμοῖο ῥέει διὰ νύκτα μέλαιναν. Ὠκεανοῖο

Ὠκεανοῖο κέρας. δεκάτη δ' ἐπὶ μοῖρα δέδασται.

Cùm quis de superis mendacia dixerit, Irim
Iupiter afferre hinc iuramentum sibi mandat
Aurato in cyatho lympham, celeberrima sensim
Quæ fluit è petra; & paulatim labitur alta.
Sub terris fluit, & tenebras per noctis opacæ
Flumine de sacro: cornu maris Atlantai.
Nam decima Oceani pars est Styx ipsa profundi.

Alij honorem illum datum fuisse Stygi dixerunt, quia coniurantium deorum aduersus Iouem, cùm illum vincire voluerunt, insidias patefecerit, vt sensit Isacius. vbi fuerit Styx verè, multa est controuersia apud scriptores: nam alij non procul à Lucrino portu, Auernoque lacu in sinu Baiano existimarunt: quod fiebat fraude sacerdotum, qui vt fructibus amœnissimi loci potirentur, & multis fructiferis arboribus consiti, illum consecratum inferis esse dicebant, nullique, nisi placatis per solennia sacrificia manibus, locus putabatur adeundus. Ibidem cùm fons esset scatens aquis fluuialibus, & in mare defluens, omnes ab eius aqua abstinebant, quòd aquam Stygiam è sermone sacerdotum esse opinarentur. At Herodotus, vbi de Nonacri ciuitate loquitur in Erato, ita de aqua Stygia scrisit: ἐν δὲ ταύτῃ τῇ πόλει λέγεται εἶναι ὑπ' Αρκάδων τὸ Στυγὸς ὕδωρ. καὶ δὴ καὶ ἔστι τοιόνδε τι· ὕδωρ ὀλίγον φαινόμενον ἐκ πέτρης στάζει εἰς ἄγγος. τὸ δὲ ἄγγος, αἱμασιῆς τις περιθέει κύκλος. ἡ δὲ Νώνακρις, ἐν τῇ ἡ πηγὴ αὕτη τυγχάνει ἐοῦσα, πόλις ἐστὶ τῆς Αρκαδίας πρὸς Φενεῷ. *In hac autem ciuitate dicitur aqua esse Stygia ab Arcadibus. Est autem huiusmodi: apparet aqua exigua in vas quoddam defluens, quod sepis cuiusdam circulus ambit. atque Nonacris, vbi fons ille existit, ciuitas est Arcadiæ parum distans à Pheneo flumine.* Hanc aquam memoriæ prodidit Pausanias in Arcadicis è prærupta rupe ad Nonacrim in præcelsum saxum guttatim cadere, ac inde fluuium Crathim delabi, cuius potus perniciosus est omnibus animalibus. Sed neque illis solùm perniciosa est aqua, verùm etiam omnia metallorum genera ab ea solui dicebantur, neque vllum erat vas quod aquæ vim sustinere posset. Declarauit Plato in Phædone non solùm quo pacto deflueret Styx apud inferos, sed etiam qui illi color adesset: τέταρτος ἐκπίπτει εἰς τόπον πρῶτον δεινόν τε καὶ ἄγριον, ὡς λέγεται, χρῶμα δ' ἔχοντα ὅλον οἷον κυανός. ὃν δὴ ἐπονομάζουσι Στύγιον καὶ τὴν λίμνην ποιεῖ ὁ ποταμὸς ἐμβάλλων Στύγα. *Quartus incidit priùs in locum grauem*

ac ferum, vt aiunt: coloremque habet cyaneum propè: quem fluuium Stygium nominant: & paludem, quam hic fluuius ingressus facit Stygiam Hic fluuius, quoniam fluit sub terra, aquamque habet insuauissimam, creditus est ad inferos vsque descendere, & esse fluuius inferorum, qui ob insuauitatem suam dictus est Styx, quasi στυγερὸς, quod odiosum significat apud Græcos. Hoc in flumine cùm alia complura monstrosa esse dicerentur, tum pisces ita graciles, vt magis piscium vmbris similes, quàm piscibus viderentur, vt ait Pausanias in Phocycis. Hîc erant omnia animalia nigra & ranæ nigræ, vt ait is poëta.

Esse aliquos manes & subterranea regna,
Et contum & Stygio ranas in gurgite nigras,
Atque vna transire vadum tot millia cymba.

Nam cùm loquerentur poëtæ de rebus fabulosis, illis omnia iniunxerunt, quæ res veras consequi solent, quo probabiliores viderentur. hæc ea sunt, quæ memoriæ prodita fuerunt de Styge. Nunc ex his veram sententiam eliciamus.

¶ Vbi de Acheronte loqueremur superiùs diximus, Acherontem esse mœrorem illum ac tristitiam, quæ nasceretur in mente hominis morituri è consideratione rerum præteritarũ; at Styx odium est illud erga transacta facinora, quod pœnitẽtiam consequitur. cum enim peccata præterita odio habere incepimus, tunc dicuntur animæ Stygiam paludem trajicere quæ ex Acheronte exoritur. At qui ad fluminis ipsius ortum suam orationem conuerterunt, illi omnem vim aquarum Oceano concedentes eò flumina omnia confluere, & ex illo fontium imbriumque materiam manare crediderunt. Rursus qui ex aëre in locis cauis sub terra concreto & in aquam verso dulcium aquarum vim oriri putarunt, illi Terræ filiam Stygem, vt cætera flumina arbitrati sunt: quare non est absurdum si res eadem aliis de caussis varios ortus apud fabularum inuentores sortita sit. Quòd autem honorem illum consecuta sit Styx, quia Ioui aduersus Titanas fuerit auxilio, vel quia Ioui insidias indicasset, nihil aliud significare voluerunt antiqui, nisi principes suos à singulis nationibus esse pro viribus in imperio retinendos, si viri boni sint præcipuè: atque principes ipsos munificos esse oportere erga illos, qui sceleratorum proditiones & insidias patefaciunt: qua re nihil esse potest neque sanctius, neque ad seruandas ciuitates accommodatius, ac de Styge satis, nunc de Cocyto dicamus.

De co-

De Cocyto.
CAP. III.

COcytum quoque defunctarum animarum multitudini transeundum esse fabulati sunt antiqui, priusquam ad inferos deueniretur. hic fluuius & quò illabatur, & vnde oriatur, ita patefecit Plato in Phædone: ὁ δὲ ἐμπεσὼν ἐνταῦθα, καὶ δεινὰς δυνάμεις λαβὼν ἐν τῷ ὕδατι δὺς κατὰ τῆς γῆς, περιελιττόμενος χωρεῖ ἐναντίως τῷ Πυριφλεγέθοντι, καὶ ἀπαντᾷ ἐν τῇ Ἀχερουσιάδι λίμνῃ ἐξ ἐναντίας. καὶ οὐδὲ τὸ τούτου ὕδωρ οὐδενὶ μίγνυται, ἀλλὰ καὶ οὗτος κύκλῳ περιελθὼν ἐμβάλλει εἰς τὸν Τάρταρον, ἐναντίως τῷ Πυριφλεγέθοντι. ὄνομα δὲ τούτῳ ἐστὶν (ὡς οἱ ποιηταὶ λέγουσι) Κωκυτός. *Hic verò huc delatus, magnasque vires ab aqua assumens, terramque ingressus ac circumuolutus contrarius fluit Pyriphlegethonti, illique fit obuius in stagno Acherusiæ: neque huius aqua cum alia commiscetur, sed in gyrum circumuolutus in tartarum irrumpit Pyriphlegethonti aduersus. ipsius autem nomen est (vt aiunt poetæ) Cocytus.* Fabulati sunt antiqui Minthem nympham non indecoram fuisse Cacyti filiam, quam vbi Proserpina cum Plutone deprehendisset tandiu indignationem dissimulauit donec Pluto recederet. Deinde post grauem reprehensionem in mentham herbam conuertit, & de prisco nomine appellauit. Istud cùm in monte Pylo propinquo accepisset, mons etiam nomen inde accepit, vt ait Sostratus in secundo introductionis fabulosæ historiæ. Fratrem etiam spurium, qui furto conscius assensisset, vel propter metum, vel propter reuerentiam Plutonis, in syluestrem herbam similem odore & aspectu conuertit. Scripsit Homerus in lib. λ. Odyss. Cocytum & Pyriphlegethontem in Acherontem perfluere: cùm sit Cocytus tanquam riuus Stygis, vt patet ex his:

Ἔνθα μὲν εἰς Ἀχέροντα Πυριφλεγέθων τε ῥέουσι,
Κωκυτός θ᾽, ὃς δὴ Στυγὸς ὕδατός ἐστιν ἀπορρώξ·

Atque Periphlegethon Cocytusque è Styge labens
Immensas Acherontis aquas mox fluctibus augent.

Neque plura ferè de Cocyto memoriæ prodita sunt ab antiquis, nunc veritatem ex his eliciamus.

§ Dictus est autem Cocytus à querelis & lamentationibus, vt nomen ipsum significat, & veluti testatur Plato in 3. libro de rep. quia morituri plerique post commissorum pœnitentiam lamentantur, quia illa contra Dei optimi omnium parentis leges commiserunt. Alij maluerunt dictum esse,

quia queruntur & grauiter ferunt, quia res chariſſimas ſint relicturi: alij ob lamentationes coniunctorum dictum putant hunc fluuiũ, qui morituris eſt tranſeundus. Neq; poteſt quiſpiam ad inferos accedere, niſi per hæc flumina, vel (vt veriùs dicam) per turbulentiſſimas has animi cogitationes, quas antiqui per ſuas fabulas ſignificarunt. Qui quidem ita viuendum eſſe per hæc figmenta oſtendebant, vt intrepidi eſſemus ad omnem poſt mortem mortunam. Nunc dicatur de Charõte.

De Charonte. CAP. IV.

CHaron verò, cuius nomen lætitiam ſignificat, qui fuit Erebi & Noctis filius, vt ſenſit Heſiodus, qui in Theogonia omnia propè inferorum monſtra ex iis nata eſſe affirmauit, portitor animarum & trium horum fluuiorum nauta dicebatur. Erat quidem præter hos Phlegethon ſiue Pyriphlegethon, de quo cùm fabula in idem recidat cum Cocyto, plura dicenda non putaui. Hic Charon dictus eſt antiquis grandæuus, & à Polygnoto pectore ſenex pingebatur: qui Miniadem poëſim poſtea ſecutus fuit, in qua erat de Charonte huiuſmodi ſententia:

Atque hic exangues longæuus portitor vmbras
Puppe vehit patula,

Sic etiam Virgilius lib. 6. Charontem ſenem eſſe demonſtrauit, vbi illius formam deſcribit:

Portitor has horrendus aquas & flumina ſeruat
Terribili ſquallore, Charon, cui plurima mento
Canities inculta iacet, ſtant lumina flamma:
Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.

Hic erga omnes implacidus eſſe dicebatur, quos trajiciebat, neque Reges ac principes ciuitatum à reliqua multitudine putabat differre, cùm omnes vno ordine nudos, & omnibus bonis ſpoliatos cerneret, vt teſtantur ea carmina:

Κάτθαν' ὁμῶς ὅ τ' ἄτυμβος ἀνὴρ, ὅς τ' ἔλλαχε τύμβου.
Ει δ' ἰῇ τιμῇ Ἶρος κρείων τ' Ἀγαμέμνων.
Θερσίτῃ δ' ἶσος Θέτιδος παῖς ἠϋκόμοιο·
Πάντες εἰσὶν ὁμῶς νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα,
Γυμνοί τε ξηροί τε, κατ' ἀσφοδελὸν λειμῶνα.

Mortuus eſt æquè tumuli qui haud cepit honorem,
Quique fuit nactus prægrandis pondera ſaxi.
Non Iro magis eſt Agamemnon clarus: & ipſi
Therſitæ ſimilis Thetidis pulcherrima proles.

Hi pariter nudi atque inopes per regna vagantur.
Vmbrarum, apta suis referentes præmia factis.

Testatur Lucianus in dialogo de luctu, moris fuisse apud antiquos, vt obolum numisma perexiguum in os singulis mortuis includerent, quod naulum esse Charontis arbitrabantur, cùm ita scribat: ὥς τε ἐπειδάν τις ἀποθάνῃ τῶν οἰκείων, πρῶτα μὲν φέροντες ὀβολὸν ἐς τὸ στόμα κατέθηκαν αὐτῷ, μισθὸν τῷ πορθμεῖ τῆς ναυτιλίας γενησόμενον. *Quare cùm quis è domesticis obierit, primùm quidem obolum illi in os depositum naulum portitoris fore arbitrantur.* Is autem nummulus Danace à Græcis dicebatur, sicuti testatur Callimachus his carminibus in Hecate:

Τοὔνεκα καὶ νέκυες πορθμήϊον οὔ τι φέρονται
Μοῦνοι ἀπτόλιων ὅτι μὴ θυμιασόμενοι αὐτοῖς·
Ἀλλὰ κενεῖς στομάτεσσι νεὼς ἀχερουσιάς ἴσω
Βάθρον, καὶ δανάκης ἀποδύεται οὔ τις ἀπηνεῖ.

Idcirco nulli naulum portare feruntur
Vrbe ex hac vita functi: nisi sacra feramus
Nos, & suffitus, adeunt Acherusia templa
Ore illi vacuo: danace non indiget vllus.

Aristophanes autem in Ranis duos obolos postea naulum eiusdem fuisse scripsit in his versibus,

Ἐν πλοιαρίῳ τυννουτῳὶ σ᾽ ἀνὴρ γέρων.
Ναύτης διάξει δύ᾽ ὀβολὼ μισθὸν λαβών.

Mercede capta nauta te senex vehet
Binis obolis in naue parua protinus.

Neque tamen ea parua mercede semper contentus fuit, sed aliquando ab Atheniensium Imperatoribus, ne illi æquari multitudini cogerentur, auctum est Charonti stipendium, & vsque ad triobolum peruentum est. Tanta fuit antiquorum nonnullorum dementia, vt inferos etiam auaritia & nummorum desiderio vexari arbitrati sint: dicitur nonnullos Charon viuos ad inferos traiecisse: nam Hercules, Vlysses, Orpheus, Æneas, Theseusque eò descendisse memorantur, quæ omnia ficta sunt, vt singula suis locis explicabuntur. Soli ex omnibus hominibus Hermionenses nullum naulum mortuis in os includebant, quod sibi breuissimum esse ad inferos descensum dicerent: quamuis ille poëta vndique tantundem itineris esse ad inferos inquiat:

Εἰς ἀΐδην ἰθεῖα κατήλυσις, εἴτ᾽ ἀπ᾽ Ἀθηνῶν
Στείχοις, εἴτε νέκυς νίσσεαι ἐκ Μερόης.

Μή σέ γ' ἀνιάτω πάτρης ἀποτῆλε θανόντα.
Πάντοθεν εἷς ὁ φέρων εἰς ὁ ἀΐδην ἄνεμος.
Vndique recta ibis fera tartara, siue ab Athenis
Mortuus accedas, seu magis è Meroe.
Nec doleas procul à patria quòd forte peribis.
Vndique namque idem ad tartara ventus aget.

¶ Nunc quid hæc fabulosa significent explicemus. Charon Erebi & Noctis filius dicitur, qui animas trans Acherontem, & Stygem, & Cocytum, ac Phlegethontem trajicit, quoniam ex illa hominum mente, quæ priùs erat confusa, peccatorumque tenebris inuoluta, ac minimè examinata conscientia priùs illi motus qui superiùs nominati sunt per illa flumina exoriuntur: deinde vbi innocentiæ opinio, aut innocentiæ proxima deliberatio in posterum integritatis seruandæ, surrexit, quæ per præteritorum scelerum pœnitentiam comparatur, cùm piget summi Dei voluntatem, per auaritiam, crudelitatem, impietatemve offendisse: tum spes de bonitate Dei exurgit, atque inde lætitia, quæ nos trans ea turbulenta flumina trajicit, & Charon appellatur. Hæc ad seueros iudices intrepidos nos deducit, hæc in grauissimis periculis nos consolatur & adiuuat, hæc pro viatico est quocunque accedamus. Quare si quis rectè consideret, inueniet antiquos omnes animorum motus illos qui sub mortis tempus in homine nascerentur, sub his fluuiorum figmentis fuisse complexos. Nam cùm senex sit Charon, quid aliud significat, quam rectum consilium, & quæ ex illo concepto prouenit, lætitiam: aut quæ alia lætitia in morituro homine excitabitur, quàm illa quæ nascitur ex opinione innocentiæ, aut è spe veniæ? Illa verò quæ ad obolos naulumque portitoris attinent, ego ridicula esse censeo, & pro simplicium muliercularum opinionibus inuenta, & tanquam ad inuentæ fabulæ probabilitatem admissa à sapientibus, si modò hæc ab illis manarunt nunc de Cerbero dicamus.

De Cerbero. CAP. V.

VBI superiora illa flumina mortuorum animæ traiecissent, tum Cerberus atrocissimus canis inferorum custos in spelunca quadam ante fores Plutonis recumbebat: quod omnibus ingressuris humanissimè blandiebatur: at neminem patiebatur exire, sed omnes egressuros altissimis & maximè horrendis latratibus deterrebat. Hic Cerberus

è Ty-

è Typhone & Echidna natus est, vt scripsit Hesiodus in Theogonia. quòd autem seruaret inferorum sedes, ita testatur Virgil. lib. 6.

Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
Persona, aduerso recubans immanis in antro.

Eius formam corporis cani persimilem fuisse dicebant, cuius tamen è capite angues densissimi pro villis pendebant, vt ait Horatius in lib. 3 Odarum:

Cessit immanis tibi blandienti
ianitor aulæ
Cerberus: quamuis furiale centum
Muniant angues caput eius, atque
Spiritus teter, saniesque manet
ore trilingui.

Huius totum denique dorsum pro villis serpentes habuisse, & anguinea catena vinctum fuisse videtur significasse Tibul. lib. 3.

Nec canis anguinea redimitus terga catena,
Cui tres sunt linguæ, tergeminumque caput.

Tria capita illi fuisse testatur ita Sophocles in Trachiniis:

Ἅδου τρίκρανον σκύλακ', ἀπρόσμαχον τέρας.
Canemque Ditis efferum, huic trinumcaput,

Quod etiam affirmauit Cicero in primo libro Tusculanarum disputationum. at Hesiodus in Theogonia quinquaginta capita illa tribuit. vt patet in his carminibus:

Δεύτερον αὖτις ἔτικτεν ἀμήχανον οὔτι φατειὸν
Κέρβερον, ὠμηστὴν, Ἀΐδεω κύνα χαλκεόφωνον.
Πεντηκοντακάρηνον ἀναιδέα τε κρατερόν τε.
Crudelem rursus catulum parit illa nefandam,
Cerberon, vmbrarum custodem, ferrea cui vox,
Quinquaginta simul capita: illis nilque pudoris.

Veruntamen Isacius illum centum capita habere scribit quem & canem inferorum nominat, & eius diligentiam ita describit: ἐκεῖ δὲ λέγουσιν εἶναι τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς, ἃς φυλάττει ὁ κύων τοῦ ᾅδου, ὃς ἔχει ἑκατὸν κεφαλάς· καὶ λέγουσιν ὅτι τοὺς εἰσερχομένους μετὰ κολακείας προσδέχεται· τοὺς δὲ ἐξελθεῖν θέλοντας οὐκ ἐᾷ. εἰ δέ τις τολμήσει τοῦ ταχέως αὐτὸν λαβέσθαι καταδαπανᾷ αὐτόν. *Ibi hominum animas esse inquiunt, quas Plutonis canis custodit, qui centum habet capita. Aiunt præterea quod accedentes animas cum blanditiis excipit, at egredi conantes deturbat: quare si qua celeriter effugere conetur illam*

repentè corripit, ac vorat. Sic etiam Horatius illum centum capita habere scribit in 2. Carminum.

Demittit atras belluas centiceps
Aures.

De illius forma ita meminit Apollodorus lib. 2 Δωδέκατον ἆθλον ἐπετάγη Κέρβερον ἐξ ᾅδου κομίζειν. εἶχε δὲ οὗτος τρεῖς μὲν κυνῶν κεφαλάς, τὴν δὲ οὐρὰν δράκοντος, κατὰ δὲ τοῦ νώτου, παντοίων εἶχεν ὄφεων κεφαλάς. *Duodecimum certamen impositum Herculi, Cerberum ab inferis educere. Habebat hic pro communi sententia tria canina capita, caudam draconis, at in tergore variorum serpentum capita.* Quem Hesiodus in Theogonia & blandiri adeuntibus (vt diximus) & vorare egredientes animas ita inquit:

δεινὸς δὲ κύων προπάροιθε φυλάσσει
Νηλειής, τέχνην δὲ κακὴν ἔχει· ἐς μὲν ἰόντας
Σαίνει ὁμῶς οὐρῇ τε καὶ οὔασιν ἀμφοτέροισιν.
Ἐξελθεῖν δ' οὐκ αὖτις ἐᾷ πάλιν· ἀλλὰ δοκεύων
Ἐσθίει, ὅν κε λάβῃσι πυλέων ἔκτοσθεν ἰόντα.

Hic canis horrendus nigrantia limina seruat,
Præditus arte mala. cauda blanditur & aure
Vtraque, accedat si quis. si euadere contra
Conetur quisquam, hunc auidam mox condit in aluum.

Atqui cùm nullos esse inferos putarent antiquorum nonnulli, scriptum reliquit Pausanias in Laconicis non solùm nulla esse deorum regna subterranea, quò animæ deuenirent, vbi è vita excessierint, sed Cerberum etiam tetrum ac immanem serpentem fuisse, qui lustrum haberet in spelunca quadam apud Tænarum: qui quemcunque memordisset, continuò vis veneni interimebat, vt sensit etiam Hecatæus Milesius, quare dictus est canis inferorum. Hunc serpentem primus omnium Homerus, vt ait Pausanias, canem appellauit, qui nihil tamen de illius forma fabulatus est, cùm posteri & Cerberum nominarint, & tot illi belluæ capita iniunxerint. Alij fabulati sunt illum ab inferis eductum fuisse ab Hercule, per eam speluncam, quæ non procul distat à Tænaro, qui cùm primum lucem sensisset, vomuit: ex quo vomitu spumaque oris natum est aconitum, vt asserit Strabo libro octauo. Lucretius Epicureus philosophus, quoniam hæc reuocare à voluptatibus vidabantur, non solùm Cerberum de medio ex Epicureorum sententia sustulit, sed omnia prorsus illa quæ supplicium aliquod nefariis hominibus

apud

apud inferos post mortem minitarentur : cùm ita scribat in lib. 3. sui poematis :

Cerberus, & Furiæ iam verò, & lucis egenus
Tartarus horriferos eructans faucibus æstus,
Hæ: neque sunt vsquam, nec possunt esse profectò.

Fuerunt qui fabulas has conati sint ad historias verasque narrationes traducere. Dicunt enim quòd cùm Theseus & Pirithous Helenam rapuissent, quæ obuenit Theseo, coactus est Theseus iurare se opem laturum Pirithoo, dum is quoque aliquam eximiam mulierem sibi raperet. Tunc in Epiro Aidonei Molossorum Regis eximia forma filiam esse audientes, eò contenderunt vt illam raperent. Est autem idem Aidoneus, & Aistes, & Orcus, & Pluto vocatus. huius filiæ nomen fuit Proserpinæ, matri, Cereri : canemque habuit acerrimum, qui Cerberus dicebatur. Iubebantur cum Cerberò priùs pugnare, qui Proserpinæ nuptias peterent: qui victi laniabantur. hanc Theseus cum Pirithoo per insidias rapere conati sunt, quos cùm non vt procos, sed vt raptores accessisse intellexit Aidoneus, in vincula coniecit, ac Pirithoum cani statim vorandum exposuit. Theseo, cùm sponte sua non accessisse cognouisset, pepercit, at in custodias tradidit, vt scripsit Zetzes, & Plutarchus in vita Thesei. Fabulati sunt postea poetæ Theseum & Pirithoum ad inferos descendisse, Plutonisque vxorem Proserpinam rapere voluisse : quod ita attigit Virgilius lib. 6.

Nec verò Alcidem me sum lætatus euntem
Accepisse lacu, nec Thesea Pirithoumque :
Diis quanquam genitis, atque inuicti viribus essent.
Tartareum ille manu custodem in vincla petiuit
Ipsius à solio regis. traxitque trementem :
Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.

¶ Atque hæc ea sunt quæ de Cerbero fabulati sunt poetæ: nunc illorum sententia est exprimenda. Cur Cerberus Echidnæ & Typhonis filius dictus est? Nam si rem hanc ad naturæ vires conferamus, nihil aliud erit Cerberus quàm rerum naturalium generatio : cùm enim Typho ardens sit, frigidissimumque animal Echidna, quæ viperam significat, ex harum qualitatum commistione fit ortus rerum naturalium : hinc efficitur vt animabus è cœlo ad inferos descendentibus,

hoc est, nascentibus Cerberus blandiatur: at contra nitentes, morituras scilicet animas deterreat, quia natura reclemat: nec æquo animo interitum ferre potest. Qui terram Cerberum esse putarunt, has easdem vires illi dare nihilominus coguntur. Hunc in specula obscura habitare dixerunt, ob ignorationem sui, & ob sordidas res, ex quibus singula oriuntur: alij propter sepulchrorum tenebras putarunt, cui viperas tribuerunt pro villis, quoniam id animal in sepulchris frequenter versetur. At pro vi occulta terræ, quæ sepulta cadauera absumit, & pro ratione temporum, quæ plurimum conferunt ad celeritatem aut tarditatem corruptionis, illi tot capitum numerum addiderunt. Ipsum siquidem nomen significat sepulchrum esse Cerberum, quia κρέας caro est, βορῶ autem voro. Atque hæc ad vim naturæ. Hunc extraxit Hercules, quia virtus nominis sui perpetuitate & sepulchri & mortis vires infregit, & ab omni temporum iniuria se vindicauit.

¶ Qui ad mores, vitæque humanæ institutionem hæc transtulere, Cerberum auaritiam esse, diuitiarumque cupiditatem arbitrantur, quæ non nisi è malis cogitationibus oritur: cum nemo vir bonus diues breui euadat. est enim auaritiæ proprium aduenientibus opibus blandiri, at vbi vel in res necessarias faciendus est sumptus, grauiter ferre, discruciari, & propè pro mœrore insanire. quod si vlla necessitas opes ipsas in lucem extraxerit, tum reclamat auarus, & nulla cùm dignitate vel iudicio ipsas profundit: quare visa luce Cerberus vomuisse dicitur. habet multorum capitum numerum, vel quia multorum scelerum & flagitiorum principium & fons est auaritia, vel quia mortales in multas miserias inducit, cùm alij ferro, alij veneno, alij aliis insidiarum generibus propter diuitias opprimantur. quippe cùm nullus sit auarus, quem & filij, & vxor, & coniuncti omnes non quàm citissimè decedere cupiant. Dictus est Cerberus in obscura spelunca habitare, quoniam omnium propè vitiorum stultissimum sit auaritia: cum neque sibi prosit, nec reliquis: nec sibi vel posteris gloriam comparare studeat, sed semper inter sordidos & obscuros homines versetur. At Hercules, quæ virtus est animi magnitudo, Cerberum in lucem extraxit, sibique perpetuam gloriam comparauit. Quis enim sine opibus facilem esse sibi viam ad perpetuitatem nominis affirmauerit? Illæ sanè nihil aliud putandæ sunt à viris prudentibus, quàm commodiores ratio-

rationes rerum præclarè gerendarum, nunc de Parcis dicendum.

De Parcis.

CAP. VI.

ET quoniam nihil horum sine Parcarum imperio & voluntate fieri poterat, vt creditum est ab antiquis, tempus iam postulat vt de illis loquamur. Fuerunt autem Parcæ sorores tres, ita concordes, vt nulla vnquam illarum dissensio, sicuti cæterorum deorum, audita fuerit. Has Iouis & Themidis fuisse filias scriptum reliquit Hesiodus in Theogonia hoc pacto:

> Δεύτερον ἠγάγετο λιπαρὴν Θέμιν, ἣ τέκεν Ὥρας,
> Εὐνομίην τε, Δίκην τε, καὶ Εἰρήνην τεθαλυῖαν·
> Αἵτ' ἔργ' ὠρεύουσι καταθνητοῖσι βροτοῖσι.
> Μοίρας θ', ᾗς πλείστην τιμὴν πόρε μητίετα Ζεύς,
> Κλωθώ τε Λάχεσίν τε, καὶ Ἄτροπον αἵτε διδοῦσι
> Θνητοῖς ἀνθρώποισιν ἔχειν ἀγαθόν τε κακόν τε.
> *Inde Themin duxit Saturnius: hæc parit horas,*
> *Eunomiámque, Dicénque, Irenen deinde virentem:*
> *Omnia mutarant miseris mortalibus istæ:*
> *Parcas, queis multum mox Iuppiter addit honoris,*
> *Clothoque, & Lachesim simul Atropon. Hæ bona cunctis,*
> *Hæ mala dant, nutuque suo res quæque geruntur.*

Idem tamen poëta in eodem libello Noctis filias & Parcas & Mortes, siue fata mulieris nominare, fuisse scribit, cùm illas inter Noctis filias connumerauit, vt patet ex eo versu.

> Καὶ Μοίρας καὶ Κῆρας ἐγείνατο νηλεοποίνους:
> *Et Parcas parit & Mortes mala multa ferentes.*

Cui sententiæ accessit etiam Orpheus, qui ita scripsit in hymno in Parcas,

> Μοῖραι, ἀπειρέσιαι, Νυκτὸς φίλα τέκνα μελαίνης.
> *Immensæ Parcæ, nigrantis pignora noctis.*

Alij necessitatis, siue (vt aiunt Græc.) ἀνάγκης filias esse Parcas crediderunt. Has in spelunca quidam sub limo habitasse scripsit Orpheus, atque inde ad humana opera, vbi libuerit, euolare solitas,

> Κλῦτέ μου εὐχομένου πολυώνυμοι, αἵτ' ἐπὶ λίμνης
> Οὐρανίας, ἵνα λευκὸν ὕδωρ νυχίας ὑπὸ θέρμης
> Ῥήγνυται, ἐν σκιερῷ λιπαρῷ μυχῷ εὐλίθου ἄντρου
> Ναίουσαι, πεπότησθε βροτῶν ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν.
> *Audite orantem, cerebres audite sorores,*

Quæ excelsum colitis stagnum, qua murmurat vnda
De Nychia tepida, vmbroso quæ habitatis in antro
Marmoreo, celeres hominumque per arua volatis.

Alij putarunt has ex illa confusa & informi materia cum Pane pastorum Deo natas fuisse, quæ Chaos ab antiquis fuit appellata: seque in illam speluncam recepisse, vnde quocunque liberet facilè conuolarent. creditæ sunt ipsæ Parcæ esse deorum scribæ, atque quidquid euenturum esset nascentibus iam tum hominibus impartiri, vt testatur Homerus in lib. 7. Odysseæ:

ἔνθα δ' ἔπειτα
Πείσεται ὅσσά οἱ Αἶσα Κατακλῶθές τε βαρεῖαι
Γεινομένῳ νήσαντο λίνῳ, ὅτε μιν τέκε μήτηρ.

ille deinde
Cuncta feret, quæ Fata dabunt, Parcæque seueræ
Nascenti neuere, parens quando edidit ipsum.

Non defuerunt qui & id munus habere Parcas crediderint, & è nulla necessitate natas, sed maris esse filias, sicut innuit Lycophron in his versibus:

Γραῖαι γὰρ αὐτὰς πημάτων ἀμύντορες
Πλόκους κατεκλώσαντο θαλάσσης...

Parcæ senis maris seueræ filiæ,
Filiis tribus iam destinant adulteros.

Has Parcas triformes nominauit Æschylus in Prometheo: quæ pro diis summa religione colebantur apud Sicyonios, & eodem propè ritu, quo vocatæ Eumenides, vt testatur Pausanias in Corinthiacis. Harum Parcarum nomina varia fuerunt: nam vt scribit in Atticis Pausanias, Venus cœlestis vna fuit earum quæ Parcæ appellabantur, natu maxima. Idem scribit in Eliacis fœminam quandam apud Eleos sculptam fuisse dentibus & vnguibus aduncis quauis fera immaniorem, quam inscriptio vnam fuisse è Parcis significabat Mortem nomine. Idem rursus in Achaicis Fortunam omnibus sororibus Parcis potestate præcellere. deinde in Arcadicis Lucinam εὔλινον quasi Lanificam dixerim, vnam esse putauit è Parcis, quæ dicta est Pepromene: quæ Saturno multo fuit antiquior: quod etiam sensit Licius Delius antiquissimus poeta, qui hymnos cùm in alios deos, tum in Lucinam composuit. Patet ex his, è quibus genitæ sint Parcæ, & quot, & quod earum esset officium, & quæ illarum essent nomina: nunc quid occultatum sit sub his, inquiramus.

¶ Existi-

¶ Existimarunt antiqui, quibus Christianæ sapientiæ semina nondum innotuerant, omnia quæ nascerentur siue animalia, siue essent plantæ, siue ædificia ac ciuitates, non solùm proprium habere Genium à quo perpetuò gubernarentur: sed etiam sub Parcarum atque fati potestate esse sitá, ita vt quoties nasceretur aliquid, illi post certum dierum numerum ex ordine fatorum vel ferro, vel igne, vel ægritudine vel sideratione, vel alio mortis genere esset pereundum: quam necessitatem nulla ratione, nulláque hominis prudentia deuitari posse putarunt: atque eandem vim in omnia sese extendere. Hanc vim Latini scriptores Fatum vel Parcam, at Græci *μοῖραι* vel *αἶσαν* dixerunt: de cuius fati necessitate ita scripsit Æschilus in Prometheo:

Τὴν πεπρωμένην δὲ
Χρὴ αἶσαν φέρειν.
Statutum verò
Opus est fatum perferre.

Idipsum fatum ineuitabile esse dixit ita Euripides in Ioue:

Ἀνοίκτιον τάδ' ἐστὶ, καὶ τολμητέον.
Τὰ γὰρ πεπρωμέν' οὐδ' ὑπερβαίη τις ἄν,
Hæc sunt ferenda, conuenit confidere.
Decreta fato præterire quis queat?

Sed hoc etiam apertiùs enucleauit Homerus in lib. ζ. Iliadis, qui non solùm multum tribuit fato, sed etiam propriam esse Parcam singulorum credidit, quæ quid euenturum esset singulis cùm nascerentur, statueret:

Μοῖραν δ' οὔ τινά φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,
Οὐ κακὸν, οὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.
Non potuit Parcam quisquam vitare virorum,
Fortis, vel timidus, cùm visit luminis auras,

Et Apol. in I. Arg.

Μοῖραν ἀνέπλησεν. τὴν γὰρ θέμις οὔποτ' ἀλύξαι
Θνητοῖσιν. πάντῃ δ' ἐπὶ μέγα πέπταται ἕρκος.
Impleuit Parcam: mortalis vincere nullus
Quam potuit: circumuolitat septem omnia præpes.

Arbitratus est Herodotus fatum non hominibus solùm, sed etiam diis ipsis dominari: qui ita scripsit in Clio: *τὴν πεπρωμένην μοίρην ἀδύνατά ἐστι ἀποφυγέειν καὶ θεῷ*: *ipsum autem fatum deuitare nec Deus quidem vllo pacto potest.* Quid aliud tres

Parcæ, quàm tria tempora, instans, elapsum, & venturum scilicet, existimatæ sunt? nam vt est in lib. de Mundo, siue Aristotelis sit, siue alius cuiuspiam: τρεῖς αἱ Μοῖραι κατὰ τοὺς χρόνους μεμερισμέναι. νῆμα ἀτράκτου τὸ μὲν ἐξειργασμένον, τὸ δὲ μέλλον, τὸ δὲ περιστρεφόμενον. τέτακται δὲ κατὰ μὲν τὸ γεγονὸς μία τῶν Μοιρῶν Ἄτροπος, ὅτι τὰ παρελθόντα πάντα ἄτρεπτα: κατὰ δὲ τὸ μέλλον Λάχεσις, εἰς πάντα γὰρ ἡ κατὰ φύσιν μένει λῆξις· κατὰ δὲ τὸ ἐνεστὸς Κλωθὼ, συμπεραίνουσα τε καὶ κλώθουσα τὰ οἰκεῖα. *Tres sunt Parcæ iuxta tria tempora diuisæ, quarum alia res transactas, alia venturas, alia præsentes significat. Nam vna Parcarum Atropos nomine res præteritas spectat; quia quæ præterierunt, nulla ratione possunt conuerti aut reuocari. Alia quæ futuri curam sortita est, Lachesis dicitur, quoniam qui rerum naturalium est euentus, stabilis est. At Cloto præsentia perficit, illaque absoluit, quæ sui sunt muneris.* Dictæ sunt Parcæ stamina de colo nascentibus detrahere, quibus vniuersa vitæ fortuna contineretur: quia pro primo aëris temperamento, quem nascentes infantes imbiberunt, crediti sunt à philosophis & mores, & fortunam, & actiones, & vim etiam vitalem habere & haurire: quarum omnium rerum euentum ac finem Fatum siue Parcam appellarunt: illud ita esse testatus est Iuuenalis Satyra septima in his:

distat, enim quæ
Sidera te excipiant, modò primos incipientem
Edere vagitus, & adhuc à matre rubentem.

Illud sanè non negauerim plurimum posse in nobis aëris vim, quo nascentes primùm imbuimur, tum ad vires corporis, ad temperamentum & ad fortunæ benignitatem, quam imprimit in nobis occulta vis siderum, tum etiam ad morum bonitatem, & animi magnitudinem: quod etiam expressimus ita in nostro libello de Venationibus:

Scilicet & multum refert ad corpora, vires,
Et mores genitale solum quæ sidera spectent.

Nullam tamen vim astrorum esse putamus tantam, quæ vim inferre vel nolentibus nobis possit, vel rationis consiliique potentiam opprimere: siquidem corpus animi habenis, at non contrà, corporis animus paret & obtemperat. Neque me tamen præterit, quidquid ex anteactis rebus accidat, illud fatum à vulgo sapientum vocari solitum, quod alij Fortunam vocarunt, cùm minimè viderent omnia diuino quodam ordine gubernari, ac nihil frustra accidere, neque è nullis antecedentibus principiis.

¶ At

¶ At nunc, quid ad morum probitatem sub his occultari senserint antiqui, ex his discutiamus. Cùm Parcas Iouis & Themidis quæ iustitia est, filias esse dicerent: illud significare voluerunt, quod quid vnicuique eueniret, illud & iure, & pro meritis, rerumque gestarum dignitate contingere, & altissimi Dei consilio. Qui verò minus erant perspicaces, & in his magis cæcutiebant, ill non pro meritis singulorum, sed ex inordinato fortunæ cursu mala & bona hominibus euenire putarunt: quare ex illa prima confusa materia Parcas euocatas dixerunt. Qui ex inscitia hominum mala contingere putarunt, ij Noctis filias Parcas appellarunt, illi verò etiam qui obtusiore adhuc fuerunt ingenio, neque diuina prouidentia res humanas gubernari, neque quidquam diuino consilio regi putarunt sed solam suppliciorum acerbitatem considerantes, minimè perpendentes scelerum grauitatem, quia omnes maris filij crudeles & inordinati fuerunt, Parcas maris esse filias sunt arbitrati. Diuinus præterea Plato Parcas Necessitatis filias nominauit in duodecimo dialogo de Rep. quoniam supplicia, quæ pro rebus gestis hominibus debentur, necessariò subeunda sunt, neque quispiam vir malus Dei vindictam iustam denique effugere potest. Hæ dictæ sunt in spelunca quadam obscura habitare solitæ, quoniam occulta sunt Dei iudicia, neque statim ad sceleratos homines conuolant supplicia; verùm vbi opportunum tempus vindictæ Dei accesserit, nulla neque ars munitissima, neque legio peditum, aut cataphractorum equitum præsidia possunt ab homine nefario Dei vindictam depellere vel retardare. Atque hæc dicta sint de Parcis, pro quarum arbitrio animæ ad inferos accedere putabantur: nunc de iudicibus inferorum dicamus.

De Minoe.

CAP. VII.

SEd quoniam vulgus imperitorum non facilè intelligebat, omnes animi nostri recessus, omnesque cogitationes Deo esse conspicuas, quare vel præmia vel supplicia singulis pro meritis tribuerentur: idcirco necesse fuit crassa quadam & populari ratione hominibus id fieri aliquo pacto persuadere: quare iudices & tortores animarum post mortem apud infe-

ros constituti sunt, qui singulos confiteri sua scelera cogerent, vt singulis deinde vel præmia vel supplicia pro seuerorum iudicum sententia darentur. Inter hos iudices præcipuum locum obtinuit Minos Rex Cretæ Iouis filius; de quo ita scripsit Homerus lib. λ. Odyss.

Ἔνθ' ἤτοι Μίνωα ἴδον Διὸς ἀγλαὸν υἱὸν
Χρύσεον σκῆπτρον ἔχοντα, θεμιστεύοντα νέκυσσιν
Ἥμενον, οἱ δέ μιν ἀμφὶ δίκας εἴροντο ἄνακτα
Ἥμενοι ἑσταότες τε κατ' εὐρυπυλὲς Ἄϊδος δῶ.

Hic vidi Minoa Iouis de semine natum.
Iura sedens vmbris dabat hic, sceptrumque tenebat
Quem Regem stantes, quem Regem iura sedentes.
Poscebant, aulam Ditis quæ turba frequ ntat.

Natus est autem Minos ex Europæ, quam alij Phœnicis, alij Agenoris filiam crediderunt, & ex Iouis concubitu, quæ Sarpedonem etiam & Rhadamanthum peperit, vt ait Isacius. Hic cùm furtiuo partu natus esse crederetur, post Iouis Asterij obitum impediebatur à Cretensibus quominus in paternum imperium succederet. Quare cùm persuadere Cretensibus niteretur se diuinitus regnum esse suscepturum, Neptuno se taurum immolaturum vouit, si sibi faustum signum ostenderet. Cùm taurus insignis repente è mare apparuisset, regnum illi à Cretensibus delatum est, vt scripsit Zetzes in historia 19 primæ chiliadis. Reliqua quæ ad labyrinthum, Dædalumque pertinent, in Dædalo explicabimus. Fuerunt qui dixerint Minoem fuisse insulæ hospitem Cretæ, alij putarunt fuisse indigenam, at non Iouis filium. Verùm difficillimum huiusce rei veritatem inuenire existimo, tum ob varias scriptorum sententias, tum etiam ob temporum interuallum. Ephorus autem Minoem Rhadamanthios cuiuspiam antiquissimi, & propter iustitiam ac æquitatem celeberrimi viri imitatorem fuisse scribit, qui postea propter iustitiam Iouis filius fuit existimatus. Homerus in Odyss. τ. non Iouis filium postea, sed ὀαριστὴν tantùm, discipulum scilicet Minoem nuncupauit, quem per annos nouem scribit regnasse in Creta, vt patet, in his:

Κρήτη τις γαῖ' ἔστι μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ,
Καλὴ καὶ πίειρα, περίρρυτος, ἐν δ' ἄνθρωποι
Πολλοὶ ἀπειρέσιοι, καὶ ἐννήκοντα πόληες
Ἄλλη δ' ἄλλων γλῶσσα μεμιγμένη. ἐν μὲν Ἀχαιοὶ

Ἐν δ' Ἐτεόκρητες μεγαλήτορες, ἐν δὲ Κύδωνες,
Δωριέες τε τριχάϊκες, δῖοί τε Πελασγοί.
Τοῖσι δ' ἐνὶ Κνωσσὸς μεγάλη πόλις, ἔνθα τε Μίνως
Ἐννέωρος βασίλευσε Διὸς μεγάλου ὀαριστής.
Creta mari medio iacet insula, fertilis illa est,
Et multis habitata viris, hinc vndique fluctus
Pulsant, sunt vrbes his nonaginta: nec vnius
Est sermo è cunctis, sed mistus: sunt ibi Achiui,
Magnanimi & veri Cretes: pariterque Cydones,
Martigenæ Dores, gens & diuina Pelasgi.
Has inter Gnosius præclara vrbs, ipseque Minos
Discipulus Iouis hic nonum regnauit in annum.

Quamuis Eusebius & alij scriptores, non parum inter se de numero annorum, quos minos in Creta regnauit dissentiunt. Vsus est (vt aiunt) Minos Rhadamanthi opera, viri quidem boni, sed qui tamen regias artes non prorsus fuerat edoctus, quem Minos in vrbe habuit legum custodem, cùm extra vrbem Talais opera vteretur, qui vocatus fuit Æreus, quia tabulas æreas per vicos circumferret. Fama est longè lateque Minoem mari imperasse, atque propter Androgei mortem bello Atheniensibus illato illos tributarios fecisse, vt in Theseo scriptum est à Plutarcho, & nos suo loco declarabimus. Habuit Minos Androgeum, Glaucum, Deucalionemque filios, & Phædram & Ariadnam. memoriæ prodidit Zetzes 19. primæ chiliadis Minoem à filiabus Cocali per dolum fuisse ita necatum: cùm fugientem Dædalum insequens venisset in Siciliam, à Cocalo perbenignè hospitio accipitur, tum ab eius filiabus, bulliente aqua arte Dædali è laqueari summoque fastigio domus repente dimissa, in balneum perfusus enecatur. fuit eius filius etiam ex Acacallide Oaxus, qui nomen dedit vrbi Cretensi. Verùm siue Iouis & Europæ fuit filius, siue ob suas virtutes Iouis filius dici meruit, iudex apud inferos fuit creditus, vt scripsit Plato his in Gorgia: Ἐγὼ μὲν οὖν ταῦτα ἐγνωκὼς πρότερος ἢ ὑμεῖς ἐποιησάμην δικαστὰς υἱεῖς ἐμαυτοῦ, δύο μὲν ἐκ τῆς Ἀσίας Μίνω τε καὶ Ῥαδάμανθυν ἕνα δὲ ἐκ τῆς Εὐρώπης Αἰακόν. *Ego sanè vel nobis prior cùm hæc ipsa cognouerim, filios meos iudices institui, duos quidem ex Asia, Minoem ac Rhadamanthum: vnum ex Europa, Aeacum.* Atque ne omnia hîc ascribam, eorum quæ sequuntur hæc est sententia: Hi ergo postquam mortui homines eo accesserint, iudica-

bunt in prato, & in triuio, ex quo geminæ procedant viæ, altera ab Tartarum, altera ad insulas beatorum. Asiaticos Rhadamanthus; eos verò qui ex Europa accedent, Æacus iudicabit. Minoi illud erit muneris, vt si quid fuerit ambiguum diiudicet; vt quàm iustissimum fiat iudicium, ac legitimè in posterum animæ dimittantur. Hæc sunt illa quæ traduntur de Minoe inferorum iudice ab antiquis, quæ spectant ad id, de quo agitur, negotium. Nunc de reliquis iudicibus transigamus.

De Rhadamantho. CAP. VIII.

RHadamanthum etiam Iouis Asterij & Europæ filium ob singularem prudentiam & æquitatem animarum fuisse iudicem antiqui scriptores tradiderunt. Hunc aiunt omnium hominum suæ ætatis fuisse temperantissimum, cuius temperantiam admiratus Theognis, hæc de illo cecinit:

Οὐδ᾽ εἰ σωφροσύνην μὲν ἔχοις Ῥαδαμάνθυος αὐτοῦ,
Πλείονα δ᾽ εἰδείης Αἰολίδου Σισύφου.

Quorum carminum sententia hæc est:

Non tibi si ipsius temperantia sit Rhadamanthi.
Pluraque cognoscas Aeolide Sisypho.

Fuerunt enim, vt constat, legumlatores Cretensium antiquissimi, viri optimi ac iustissimi: inter quos hi dicuntur excelluisse. Erat Rhadamanthus præfectus inquirendis criminibus præcipuè quæ quis in vita commisisset, vt testatur Virgilius libro sexto:

Gnosius Rhadamanthus habet durissima regna:
Castigatque, auditque dolos: subigitque fateri
Quæ quis apud superos furto lætatus inani,
Distulit in seram commissa piacula mortem.

Hic & Aeacus virgam tenere solebant cùm iudicarent, vt scribit Plato in Gorgia: Memoriæ prodidit Cicero lib. primo Tusculanarum Disputationum, quod dixit & Plato in Socratis Apologia, non hos solos fuisse iudices apud inferos, sed etiam Triptolemum iis fuisse additum. Sic enim scribit Cicero: Id multo iam beatius est, te, cùm ab iis qui se iudicum numero haberi volunt, euaseris, ad eos venire, qui verè iudices appellentur, Minoem, Rhadamanthum, Æacum, Triptolemũ: conuenireque eos qui iustè & cum fide vixerint Rhadamanthum tamen exulem è patria profugisse scribit Isacius, quia fratrem

fratrem suum interfecisset: ita enim inquit: μετὰ γὰρ θάνατον Ἀμφιτρύωνος Ῥαδάμανθυς ἀπεκτονὼς ἴδιον ἀδελφὸν, φυγὼν ἐκ Κρήτης καὶ εἰς Ὠκαλέα τῆς Βοιωτίας ἐλθὼν, γαμεῖ τὴν Ἀλκμήνην. *Post amphitryonis mortem profugit Rhadamanthus, quia fratrem occidisset, è Creta: atque in Ocaleam Bœotiæ ciuitatem profectus, Alcmenam duxit vxorem.* Illud est proprium virtutis, vt viri boni patriam vbique inueniant: neque vllus est locus honorificus, quin pateat virtuti: quare qui se in aliquem locum, vt propriam patriam includendum putat: aut qui, nisi vbi natus est, se viuere non posse arbitratur, is omnino vel animi vel consilij est inops: cùm solis plantis natura propriam patriam tradiderit, vbi illas affixit. Nunc de Æaco dicamus.

De Æaco. CAP. IX.

AEacus & ipse mortuorum iudex ex Aegina Asopi filia & Ioue natus esse dicitur, quam in ignem conuersus compressit, vt innuit Ouid. in lib. 6. maioris sui operis, in his:

Aureus vt Danaen, Aesopida luserit ignis.

Compressit enim illam in insula Ægina, quæ ita ab ipso vocata est. Fama est Aeginæ colonos aliquando vniuersos morbo fuisse absumptos, ita vt solus Aeacus fuerit superstes: qui cùm (vt aiunt) grauiter ferret insulæ solitudinem, Iouem precatus est, vtpote Iouis filius, vt aliquo pacto homines repararet, cùm ita inquiat apud Ouid. lib. 7.

Iupiter ô, dixi, si te non falsa loquuntur
Aeginæ amplexus quondam sub Asopidos isse:
Nec te magne pater nostri pudet esse parentum:
Aut mihi redde meos, aut me quoque conde sepulchro.

Iupiter illius precibus commotus formicas, quæ in annosa quercu & vacua vagabantur, in homines mutauit, vt testatur idem poëta, & Hesiod. in Theogonia, qui inquit:

Μοῦνος ἐὼν ἤχαλλε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.
Ὅσσοι ἔσαν μύρμηκες ἐπηρατὴ ἔνδοθι νήσου,
Τοὺς ἄνδρας ποίησε βαθυζώνους τε γυναῖκας.
Οἱ δή τοι πρῶτοι ζεῦξαν νέας ἀμφιελίσσας.
Solus tristis erat hominum sator atque deorum:
Insulas quas habuit formicas, protinus omnes
Has homines facit, vt mas est, aut fœmina in illis.
Hi salsas primùm sulcarunt puppibus vndas.

Hi vocati fuerunt Myrmidones, quia Græci myrmicas formicas vocent. Cæterum tantæ fuit autoritatis & existimationis Æacus, vt cùm diuturna ficcitate vniuersa Græcia laboraret, responsum sit à Pythia iis qui Delphos ea de causa legati accesserant, placandum esse Iouem: quod facilè impetrari posset, si deprecatore Æaco vterentur: qua re impetrata Ioui Panellenio templum fuit erectum, vt diximus. Huic tres filij fuisse dicuntur è duabus mulieribus: Phocus è filia Nerei Psammathe, Telamon & Peleus ex Endaide filia Chironis. quam vxorem duxit, vt testatur Isacius.

¶ Nunc quid significent hi iudices perquiramus. Vbi Parcæ alicuius stamina expleuerint, ac mortis instat dies, tunc animus morituri hominis, vti dicebam, id futurum præsagiens, vniuersam vitæ suæ rationem examinat: atque ad præsentiam & iudicium conscientiæ, vt ita dixerim, omnia antiqua peccata reuocat. Nam cùm animæ nostræ partim rationem dominari dicant sapientes, partim rationi illam minimè obtemperare, rursus expers rationis pars in iracundiam propensa est, pars alia appetentia ducitur. Hi iudices igitur primi, si quid per iracundiam, aut per huiusmodi animi affectus perpetratum sit, aut si per appetentiam illegitimè, diiudicant. His accedit ratio ipsa pro Minoe, quæ rursus si quid à prioribus iudicibus non sit discussum, aut si quid sit ambiguum, examinat. Quare si quis se grauissima scelera aduersus sanctam Dei religionem, vel aduersus patriæ incolumitatem, vel aduersus eos quibus plurimum pro acceptis beneficiis debebat, commisisse inuenerit per iram, aut per auaritiam, aut alicuius libidinis explendæ causa, aut propter ambitionem, ille grauissimis animi cogitationibus ante extremum vitæ diem necessariò discruciatur, suoque vel ipsius iudicio iam grauissimis suppliciis putatur dignus. Sin contrà leuissima sint peccata quæ commiserit: tristatur quidem animus, quia Dei voluntatem offenderit, at cùm diuina clementia venit in mentem, statim illi spes veniæ suboritur. Qui verò piè sanctèque se vixisse inuenerit per vniuersum vitæ suæ cursum, major hunc lætitia capit, quàm vllo orationis genere explicari possit. Quid enim tam iucundum, quid tam optabile, aut tam gloriosum cuiquam esse potest, quod tã præclarum viaticum ante summi Dei tribunal, quàm conscientia ab omnibus sceleribus libera? aut quæ diuitiæ, quæ nobilitas,

qui

qui honores, cùm animi nullius turpitudinis sibi conscii felicitate, vel etiam præclarorum facinorum memoria, comparari potest? illi mœrores qui è conscientia multorum scelerum exurgunt, illi inquam sunt tartara, illi Phelgethontes, illi Styges, illi Acherontes. At lætitia quæ ex integritatis & innocentiæ memoria oritur, illi sunt campi Elysij, illæ beatorum insulæ, illa summa felicitas animarum, quam viris bonis antiqui sapientes proponebant. Hæc enim omnia futuram Dei vel vindictum, vel remunerationem præsagiunt: hæc illa sunt omnia quæ sapientes antiqui de inferis ad coercendam ab omni turpitudine multitudinem excogitarunt. Illa grauitas suppliciorum in sacris libris, quæ sceleratis proponuntur: aut præmiorum magnitudo, quæ viris bonis: iam non amplius fabulosè, sed verè à summi Dei filio Christo est proposita, atque eadem nulla vi humana est explicabilis. Dicuntur ab antiquis inferorum iudices fuisse Iouis filij, quòd anima nostra, in qua sunt illæ prædictæ iudicandi facultates diuina est, & ab anima mundi (vt voluerunt antiqui) tanquam aliqua eius portio, in hæc corpora profecta, Atenim quid est hæc anima mundi, nisi Deus omnipotens, qui omnia curat, omnia gubernat, omnia quæ veniunt in generationem dispertit ac distribuit? Quòd fabulati sunt Æaci precibus formicas in homines fuisse conuersas, quid per hanc fabulam significarent antiqui, explicauit Theagenes in rebus quas scripsit Aeginetarum, lib. 3. quòd Aeginetæ perrari erant aliquando in insula, quia frequentibus piratarum, aliarumque nationum incursionib. infestarentur: qui cùm minime scirent resistere, in speluncis tanquam formicæ delitescebant. Aeacus autem naues ædificare illos docuit, populosque ad rei militaris exercitationem euocauit: quare timore deiecto, externisque viribus paulatim resistere docti, è speluncis in apertum prodierunt: inde è formicis in homines dicuntur fuisse conuersi, vt scripsit Zetzes historia 133. septimæ Chiliadis. At Strabo lib. 8. fabulæ locum datum fuisse inquit, quia formicarum more terram fodientes vt agriculturæ locum haberent, ad petras transferrent: fossasque incolerent, ne in ædificia sumptus facerent: alij dicunt eos priùs formicarum more ex illis fructibus qui sponte nascerentur, in speluncas congestis victitasse, ignaros prorsus agriculturæ, aut nauigationis & omnis politioris victus, quæ omnia per Aea-

cum edocti, dicuntur è formicis in homines fuisse conuersi. Hoc ipso vsi sunt Græci deprecatore: quia virorum bonorum & iustorum & temperantium preces possunt vel vniuersis ciuitatibus à Deo veniam & calamitatum finem impetrare. Atque de iudicibus inferorum satis dictum est: nunc de Eumenidibus dicatur.

De Eumenidibus. CAP. X.

ATenim quia poterat nonnullos ea fallere opinio, quòd possent descendentes ad inferos sua crimina occultare: cùm & pauci homines multis peccatis testes adhibeantur, & si qui fuerint testes, illos non eodem tempore esse perituros, cùm prius mortui iudicentur, quàm testes accesserint: necesse fuit persuadere multitudini imperitorum, quibus impressi iam erant in animo hi iudices, & tortores esse, & suppliciorum ministros his iudicibus assistere, qui mirificis modis variisque suppliciis reos confiteri quid turpe in vita egissent, cogerent. Additę sunt igitur illæ quas variis de causis modò Furias, modò Erinnyas, modò Eumenides nominarunt: quæ Iouis cœlestis & inferni mandata afficiendis meritis calamitatibus hominibus exequerentur, & quæ ministræ essent prædictorum iudicum in excutiendis cuiusque sceleribus. Dictæ sunt autem Furiæ à furore, quo sontes homines ob conscientiam scelerum exagitantur: Erinnyes ab ἐριννύω quod indignari ac magnopere commoueri significat: Seueræ à quibusdam ob acerbitatem, Eumenides dictæ sunt ab Oreste, quia Palladis consilio illas Argos profectus placasset, à beneuolentia & mansuetudine, cùm priùs ab indignatione Erinnyes dicerentur: vt scrisit Sophocles in Oedipode in Colono:

Ὡς σφᾶς καλοῦμεν Εὐμενίδας ἐξ εὐμενῶν
Στέρνων δέχεσθαι τὸν ἱκέτην σωτήριον.
Ipsas vocamus Eumenidas pectore
Quod supplicem seruauerint amabili.

Eumendas fuisse Noctis filias testatur Lycophron in Cassandra his versibus:

Ἦμος ξυναίμους πατρὸς αἱ Νυκτὸς κόραι
Πρὸς αὐτοφόντην στρηνὸν ὁπλίσωσι μόθον.
Fratres vbi patris puellæ filiæ.
Noctis, parauerint graues in mutuas
Cædes.

Et Æschylus in Eumenid.

Ἡμεῖς γάρ ἐσμεν Νυκτὸς αἰανῆ τέκνα:

Nos filiæ Noctis sumus gran.ssimæ.

Alij noctis & Acherontis filias fuisse Eumenides crediderunt At Orpheus in hymno quem scripsit in Eumenides, illas Plutonis, siue Iouis terrestris & Proserpinæ filias dixit in his:

Κλῦτέ μου Εὐμενίδες μεγαλώνυμοι εὔφρονι βουλῇ.
Ἁγναὶ θυγατέρες μεγάλοιο Διὸς χθονίοιο
Περσεφόνης τ' ἐρατῆς κούρης καλλιπλοκάμοιο.

Audite Eumenides me orantem mente benigna,
Terrestris Iouis, & casta, & dignissima proles
Infernæ Iunonis.

Hesiodus in eo libro quem scripsit de Origine deorum, è terra & Saturni sanguine natas esse Erinnyes putauit, cum Iupiter & patri pudenda abscidit, ac guttæ sanguinis in terram cecidissent, vt est in his:

Ὅσσαι γὰρ ῥαθάμιγγες ἀπέσσυθεν αἱματόεσσαι,
Πάσας δέξατο γαῖα· περιπλομένων δ' ἐνιαυτῶν
Γείνατ' Ἐριννῦς τε κρατερὰς, μεγάλους τε Γίγαντας.

Tum quæ fluxerunt atro de sanguine guttæ.
Terra bibit cunctas : mox & labentibus annis
Edit Erinnias hæc tristes, magnosque Gigantes.

Epimenides poeta Cretensis scriptum reliquit illas Euonymes & Saturni filias fuisse, vt patet ex his versibus:

Γείνατο δ' Εὐωνύμην θαλερὴν Κρόνος ἀγκυλομήτης·
Ἐκ τοῦ καλλίκομος γένετο χρυσῆ Ἀφροδίτη,
Μοῖραι τ' ἀθάνατοι, καὶ Ἐριννύες αἰολόδωροι.

Euonymen teneram Saturnus duxit & illi
Nascitur alma Venus primùm, Parcæ inde decoræ,
Aeternæque : simul nascuntur Erinnyes atræ.

At Sophocles in Oedipode in Colono, Terrę & tenebrarum filias illas esse scribit in his:

αἱ γὰρ ἔμφοβοι
Θεαί σφ' ἔχουσι γῆς τε καὶ σκότου κόραι.

nam terribiles
Terræ & tenebrarum tenent natæ deæ

Has ait Hesiodus in libello de diebus esse Rixæ filias vindicesque peierantium, in quos iussu Plutonis animaduerterunt, & die quinto Lunæ natas esse:

Ἐν πέμπτῃ γάρ φασιν Ἐριννύας ἀμφιπολεύειν,

Ὅρκον τιννυμένας, τὸν Ἔρις τέκε πῆμ' ἐπιόρκοις.
Inde die quinto Eumenides versantur, & errant
Vltrices, quas Rixa parit pœnam periuris.

Et Virgilius in primo Georg.

quintam fuge: pallidus Orcus
Eumenidesque satæ.

Atque id quidem ex Pythagoricorum sententia, qui numerũ illum in diebus lunarib. iustitię & æquitatis diem esse tradiderunt. Nam & exuperans adimit, & quod deficit, restituit æquitas, quorum vtrumq; est iudicis munus. Illud ipsum efficit dies quinta, quæ prima addit deficienti cùm altera quinta labentis & occidentis mensis adimat, quod est exuperans. Dicebantur Eumenides pro capillis angues contortos habere in morem cincinnorum, vt innuit Horatius in secundo Carminum:

& intorti capillis
Eumenidum recreantur angues.

Sic & Catullus in Argonaut.

Quare facta virum mulctantes vindice pœna
Eumenides, quibus anguineo redimita capillo
Frons expirantis præportat pectoris iras.

Et in primo Elegiarum Tibull.

Tisiphoneque impexa feros pro crinibus angues
Sæuit: & huc illuc impia turba fugit.

Fabulati sunt antiqui neque has quidem seuerissimas Deas Cupidinis vim potuisse deuitare, quando scriptũ reliquit Mænander in rebus fabulosis Tisiphonem in amorem cuiusdam pueri formosi Cytheronis nomine incidisse, cuius desiderium cùm ferre non posset, verba de congressu ad illum perferenda curauit. at is formidandum aspectum veritus neq; responso quidem dignam fecit, quo illa vnum è suis draconibus è capillis conuulsum in eum coniecit, quem serpens intra nodos constringens interemit, vbi deorum misericordia mons ab illo dictus fuit, qui priùs Asterius dicebatur. Sophocles præterea in Electra sic Erinnym æripedem nominauit:

ἃ δεινοῖς
Κρυπτομένα λόχοις χαλκόπους Ἐρινύς.

In grauibus
Insidiis Erinnys æripes latens.

Licet autem ex libro 2. Iliadis cognoscere has Furias tanquam aues aëriuagas à poetis fuisse vocatas, quia volantes ad iussa scele-

ſceleratorum ſupplicia conuolarent:

Ἀλλὰ Ζεὺς καὶ Μοῖρα, καὶ ἠεροφοῖτις Ἐριννύς.
Iupiter, & Parcæ, quæque aera tranſit Erinnys.

Has in veſtibulo inferorum habitare dixerunt poetæ, de quibus Virgilius cecinit libro ſexto:

Veſtibulum ante ipſum, primiſq; in faucibus Orci,
Luctus, & vltrices poſuere cubilia curæ;
Pallenteſque habitant morbi, triſtiſque ſenectus.
Et metus, & malè ſuada fames & turpis egeſtas:
Terribiles viſu formæ, lethumque, laborque.
Tum conſanguineus lethi ſopor, & mala mentis
Gaudia mortiferumque aduerſo in limine bellum.
Ferreique Eumenidum thalami.

Qui idem tamen poſtea in duodecimo illas & ad ſolium Iouis aſſiſtere ſcribit, & eius nutum obſeruare ſi quando mortalibus calamitates velit immittere.

Dicuntur geminæ peſtes cognomine Diræ,
Quas & tartaream Nox intempeſta Megæram
Vno eodemque tulit partu, paribuſque reuinxit
Serpentum ſpiris, ventoſaſque addidit alas.
Hæ Iouis ad ſolium ſæuique in limine Regis
Apparent, acuuntque metum mortalibus ægris.

Harum nomina, & locum vbi habitabant apud inferos, atque adeo officium declarauit Orpheus in hymno quem ſcripſit in Eumenides:

Κλῦτε θεαὶ πάντιμοι: ἐρίβρομοι εὐάστειραι,
Τισιφόνη τε καὶ Ἀλληκτὼ, καὶ δῖα Μέγαιρα.
Νυκτέριαι, Μύχιαι. ὑπὸ κεύθεσι οἰκί' ἔχουσαι
Ἄντρῳ ἐν ἠερόεντι, παρὰ Στυγὸς ἱερὸν ὕδωρ·
Οὐχ ὁσίαις βουλαῖσι βροτῶν πεπονημέναι αἰεὶ
Horriſonæ hæc auditæ Deæ veneranda propago,
Tiſiphone, & ſimul Allecto, & diuina Megæra:
Nocturnæ, arcanæ vmbroſo quæ habitatis in antro
Sacratas fluuij Stygij nigrantis ad vndas:
Conſilia ad non recta virûmque volatis acerbæ.

Ac deinde.

Ἀλλ' αἰὲν θνητῶν πάντων ἐπ' ἀπείρονα φῦλα
Ὄμμα δίκης ἐφορῶντες, δικασπόλοι αἰὲν ἐοῦσαι.
Iuſtitiæ quæ oculos gentes torquetis ad omnes,
Iuſtitiæ aſſeclæ ſemper, rectique miniſtræ.

Cùm grauissimæ scelerum vltrices haberentur Eumenides, magna fuit earum reuerentia apud omnes gentes : atque ita vt illarum nomina nemo propè auderet proferre. quare hæc inquit Electra apud Euripidem in Oreste:

ὀνομάζειν γὰρ αἰδοῦμαι θεὰς

Εὐμενίδας, αἳ τόνδ' ἐξαμιλλῶνται φόβῳ.

nominare haud audeo

Eumenides quæ istum pauore territant.

Orestes idcirco cùm suas calamitates quas passus fuerat ob matris cædem, Iphigeniæ in Tauris enarraret, vbi in mentionem Eumenidum incidisset, illas ἀνωνύμους θεὰς appellauit, hoc est deas, quas nominare non liceret: quia propter seueritatem nemo illas nominare auderet. ita enim scribit Euripides in illa tragœdia:

Ἔνθεν με πόδα

Εἰς τὰς Ἀθήνας δή γ' ἔπεμψε Λοξίας

Δίκην παρασχεῖν ταῖς ἀνωνύμοις θεαῖς

hinc me pedem

Apollo ferre iußit Atticum in solum,

Anonymis istas & deabus soluere.

Tantus verò fuit earum timor, vt cùm cæcus Oedipus in Atticam ductus fuisset, dearumque Erinnyum nemus intrasset, nescius cui deorum dicatum esset, aut quæ foret eius loci religio, magnus Atticorum colonorum concursus fuerit ad ipsum Oedipum, qui mirabantur illum eò ausum esse ingredi, cùm ipsi neque aspicere quidem lucum prætereuntes auderent, vt est in Oedipode Colono apud Sophoclem:

Πλανάτας τις ὁ πρέσβυς, οὐ

Δ' ἔγχωρος· προσέβα γὰρ οὐ

Καὶ ποτ' ἀστιβὲς ἄλσος ἐς

Τᾶνδ' ἀμαιμακετᾶν κορᾶν,

Ἃς τρέμομεν λέγειν,

Καὶ παραμειβόμεσθ' ἀδέρκτως.

Erro nam quispiam senex est non

Indigena: non adiisset is vnquam

Lucum glabrum Erinnyum grauium,

Quas tremimus vel dicere?

Nec intuentes transimus.

Neque id sanè iniuria, cũ tantopere essent graues ac implacidæ, vt si quis spectandi causa vel cæde vel aliquo incæsti aut impietatis genere pollutus in Eumenidum templum illud in-

traſſet, quod illis Oreſtes in Cerynea Achaiæ oppido dicarat; continuò fieret mente captus, diriſque terroribus exagitaretur, vt ait Pauſanias in Achaicis. Illas arbitrati ſunt antiqui veſtibus atris fuiſſe indutas, vt ait Iſacius, ac nigras veſtes Erinnyum veſtes appellarunt, quas ἐριννύων ἐσθῆτας vocauit Lycophron: Colebantur eximia religione Erinnyes in Telphuſia ciuitate Arcadiæ, vt ait Iſacius, quib. ouis nigra prægnans mactabatur, totaque cõburebatur in Carmia Peloponneſi, vt ait Sophoclis enarrator: fiebant verò illa ſacra tacite & quietis tempore, neque quiſquam è nobilibus his ſacrificiis intereſſe iure religionis poterat; vt ſcriptum reliquit Polemo. Tum illi ſacerdotes qui hæc ſacrificia faciebant Heſychidæ nominabantur. Hinc & aries ſacer Hero taciturno ante ſolennia immolabatur, quem boni ominis gratia appellabant, cuius ſacellum fuit apud Cydonios extra nouem portas. Quòd verò in illis ſacrificiis mulſo pro libamentis meliceris etiam vterentur, teſtatur Callimachus in his carminibus:

Νηφάλιαι τῇσιν ἀεὶ μελινδέας ὄπας
Λήτειραι καίειν ἔλαχον Ἡσυχίδαις.
Mellitor ſuccos ſemper ieiuna ſacerdos
Vtere perpetuis aſſolet Heſychidis.

Vtebantur floribus præterea Sicyonij pro corollis, quo ritu etiam Parcis ſacrificare ſolenne fuit, vt ait Menander in ſecundo libro myſteriorum, & Pauſanias in rebus Corinthiacis. Magnus erat omnino labor has inuocare, magnaque opus erat veneficis mulieribus ſacrificiorum multitudine, quæ illas ad ſe allicerent (nam & hæ plurimum conferre ad veneficam facultatem putabantur) quod patet ex iis carminibus Orphei in Argonauticis, vbi Medea ſacrificat pro Iaſonis incolumitate, veneficiiſq. conatur draconem ſopire. Non enim illa ſacrificia quæuis ligna admittebant, ex quibus ignis fieret, ſed cedrum tantùm, & alnum, & iuniperum, & rhamnum è quibus pyra fiebat ante foueam quandam triplici ordine excauatam, tum victimarum illis ſacrificiis conuenientium ſanguis in foueam effundebatur: at corporum membra ſuper pyra vrebantur, cum quibus multæ res, multaque herbarum miſcebantur cum precibus, quorum magna pars continetur in his verſibus:

Σκύμνους παμμέλανας σκυλακῶν τρισσοὺς ἱερεύσας,
Αἵματι δ' αὐχάλκανθον ἰδὲ στρούθιον ἔμιξα,

Κνηκόν τε χιστὴν, ὅπη τε χύλλιον ἀειδὲς,
Ἀγχοῦσάν τ' ἐρυθρὴν, ἰδὲ χάλκιμον, αὐτὰρ ἔπειτα
Νηδύας ἐμπλήσας σκυλάκων φιτροῖσιν ἔθηκα
Ὕδατι, ἐξ δ' ὤμους χολάδας χεόμην περὶ βόθρον.
Ὀρφνινά θ' ἑσσάμενος φάρη, καὶ ἀπηχθέα χαλκὸν
Κρούων, ἐλλισάμην. αἱ δ' ὀτραλέως ἐπάκουσαν,
Ῥήξασαι κευθμῶνας ἀμειδήτοιο βερέθρου,
Τισιφόνη τε καὶ Ἀλληκτὼ καὶ δῖα Μέγαιρα,
Αἰθαλέαις πλήκῃσι (?) ἔονον σέλας αἰσσουσαι.
Mactaui catulos tres toto corpore nigro.
Purpura tum mista & lanaria sanguini eorum,
Scißilis & cnecus, pulicaria tristis, & vna
Additur his accusa rubens, & chalcimus in le
Oppletos ventres catulorum in vasa reponi.
Funditur ad foueas lympha, atque omenta cauitatis
Induor & nigras vestes, odiosaque pulsans
Aera vocans oro, quæ me audiuere repentè.
Rumpentes tritici feralia monstra barathri
Accensasque tulere faces, crudeleque lumen,
Tisiphone, & simul Allecto & diua Megæra,
Existimabantur vinum illis omnino non placere in sacrific quare Oedipus (vt diximus) cùm in illarum lucum accessisset, iubetur ab accolis eius loci aquam è perenni fonte afferre, deinde pocula quædam in hunc vsum parata coronare, & labra & ansas lana iuuenis agnæ, vt scribit Theocritus in Pharmaceutria. Deinde cùm steterit ad orientem solem inferias effundere mulsum, neque vinum vllo pacto afferre: sed post effusas inferias iubetur nouem ramos oleæ ambabus manibus ter ad terram cum precibus deflectere & dejicere. His deabus creditis mos fuit Sicyoniis hominibus prægnantes oues mactare, ac mulso vti pro libamentis, floribusque loco coronarum, vt traditum est à Mænandro in 2. Mysteriorum. Fiebant coronæ è narcisso, quibus coronabantur his Deabus sacrificantes, quæ planta illis erat dicata: siue quia apud sepulchra plerumque nasceretur, siue quia illæ torporis ac timoris essent Deæ, quod conuenit cum Narcissi nomine. Hanc fuisse plantam vnà cum croco coronis Eumenidum dicatam, testatur Sophocles ita in Oedipode Colono:

Ὁ καλλίβοτρυς κατ' ἦμαρ αἰεὶ
Νάρκισσος, μεγάλαιν θεαῖν

Ἀρχαῖον

ἀρχαῖον στεφάνωμ', ὅ τε
χρυσαυγὴς κρόκος.

O pulchris racemis in dies semper
Narcisse, magnarum dearum
Antiqua corona simul & *Aureus crocus.*

Scriptum reliquit Pausanias in Arcadicis Cererem aliquando fuisse nominatam Erinnym, quia Neptunus, cùm illius filiam quærentis amore captus esset, illam conatus est vitiare, sed cùm in equam se Ceres vertisset, & ad Oncium inter armenta pasceretur, à Neptuno cognita, nihilominus compressa est, cùm is equi formam cepisset. Id cum illa grauissimè tulisset, quia furere Arcades ἐρινύειν dicunt, dicta fuit eo nomine. Apud eosdem erecta fuit Erinnyis statua, quæ manu sinistra cistam, dextera facem præferebat. Plutarchus in libello quem scripsit de sera numinis vindicta, vnam tantùm Erinnym esse putauit, quæ Adrastia Iouis ac necessitatis esset filia, vindex & scelerum ministra, & quæ omnes animas huc illuc cursitantes & tergiuersantes comprehenderet, ad supplicium raperet, & in æternas, inauditas, profundissimasque tenebras demergeret.

¶ Nunc quid hæc significent perquiramus. Nullus stimulus vel acrior vel vehementior conscientia homines ad confitendum impellere potest, quæ vel sine testibus se prodit: quare illa est diligentissima iudicum inferorum ministra. Hi timores, qui traditi sunt in fabulis, flagitiosis hominibus assiduè ante oculos obuersantur. Nam (vt ait Cicero in oratione pro Roscio Amerino) Nolite putare, quemadmodum in fabulis sæpenumero videtis, eos qui aliquid impiè, sceleratèque commiserint, agitari & perterreri Furiarum tædis ardentibus: sua quemque fraus, & suus terror maximè vexat suum quemque scelus agitat, amentiaque afficit: suæ malæ cogitationes, conscientiæque animi terrent. Hæ sunt impiis assiduis, domesticæque Furiæ, quæ noctesque diesque pœnas præteritorum peccatorum à consceleratissimis hominibus repetunt. Atque Orestes nihil aliud esse, quàm conscientiam commemorauit apud Euripidem in sua tragœdia, quæ ipsum pro Furiis assiduè torqueret & exagitaret, vt patet ex his:

Τί χρῆμα πάσχεις; τίς σ' ἀπόλλυσιν νόσος,
Ἡ σύνεσις, ὅτι σύνοιδα δείν' εἰργασμένος.

Menel. *Quis conficit morbus? quid est tibi mali?*

Orest. *Quod multa feci turpia, hinc conscientia.*

Quid enim aliud sunt istæ Furiæ, quàm affectuum vindices, vel potiùs affectus commissorum scelerum caussa? omnia enim flagitia quorum nobis sumus conscij vel per inuidiam, vel per odium, vel propter spem alicuius commodi committuntur. Idcirco τίσις, vltio φόνος cædes est, quod scelus per iram aut odium nascitur, quod vlciscitur Tisiphone. μεγαίρειν verò inuidere significat, quæ Megæra per inuidiam commissa peccata punit. At ἄληκτος nunquam cessantem significat, quæ titillatio est voluptatum: per quas in peccantes Allecto animaduertit. Hæ dicuntur Noctis filiæ, propter inscitiam mortalium, & ignorationem rerum futurarum. Quis est enim omnium mortalium, qui non turpe putet, si rem diligentiùs perpenderit, se illa propter breuissimas voluptates committere, quæ mox æterna supplicia consequentur? aut quis non intelligat indecorum esse homini tanquam beluam huc illuc hic impuriis voluptatibus agitari? ex ignoratione sui igitur nascuntur hi affectus, qui vbi in aliqua scelera homines impulerint, discruciatur animus, quorum recordatio fit quasi crudelissimi & infestissimi in animo tortores. Alij Iouis terrestris & Proserpinæ filias illas esse tradiderunt, & id quidem iure optimo: nam cùm Pluto præsit diuitiis, Proserpinaque sit vis frugum, vt patebit: quibus è Diis aptiùs oriuntur furiæ, quàm è diuitiis, aut vnde apertiùs originem capient? quippe cùm omnia scelera, omnesque voluptates è diuitiarum copia, tanquam ex vberrimo fonte manent. Quæ tamen si ad bonum & temperantem virum affluxerint, illum minimè à suo instituto possunt deturbare: quare videtur mihi Deus sapientissimus facultates tanquam viaticum ad probitatem optimis earum moderatoribus, aut tanquam duces ad æterna supplicia impuris latronibus concessisse. Necesse est igitur aut eximiè bonum & Dei amicum esse virum opulentum, aut egregiè sceleratum, & Diis hominibusque inuisum illum, qui multa possideat: quoniam nulla diuitiarum præstantia vel bonitatis vel malitiæ patitur mediocritatem. Idem sensisse mihi videntur, qui è turpidus partibus Saturni & ex terra natas esse Erinnyes putarunt. Quid enim Saturnus est, nisi tempus? aut quid pudendæ partes, nisi turpitudines quæ in ipso

in ipso tempore committuntur? terra omnium diuitiarum parens est, ex quibus nascuntur. Sunt igitur illæ animi solicitudines, quæ ob diuitiarum facultatem exsurgunt per temporis opportunitatem. Qui Saturni & Euonymes filias putarunt, nil diuersum ab his sentiebant. Hæc & quæ dicta sunt superius rationes, in idem recidunt: nam qui Saturni, qui Noctis, qui Terræ, qui Tenebrarum filias esse Erinnyes arbitrati sunt, solo inter se nomine differebant, re ipsa idem putarunt. Quidam Erinnyas dictas crediderunt, quia imprecatrices exaudirent: nam ἀρὰς imprecationes significare inquiunt, ἀνύειν verò perficere & exaudire. Alij quia in terra habitent, cùm ἔρα sit terra, ναίειν habitare est. Dicuntur natæ Erinnyes die quinto Lunæ, ea ratione quæ dicta est superiùs. Aeripedes dictæ sunt, quia cùm Dei sint ministræ, scelerumque vltrices, tardè ad impiorum supplicia mitterentur. non enim Deus repentè in sceleratos animaduertit, sed pro tarditate temporis grauitatem pœnarum plerumque compensat. Aëriuagæ dictæ sunt, quia citissimè ad impurorum pœnas conuolarent, vbi Deus aliquos vel publicè vel priuatim punire statuisset. Ego tamen aeriuagas ea de caussa fingi crediderim, quia vbi vel pestis, vel fames homines inuadit, vel bellorum motus excitantur in animis mortalium, id ex aere quodammodo affecto ita Deo iubente proueniat. Nam hæc tria morborum genera ita sunt inter se connexa, vt ex iisdem parentibus & eodem partu nata sint, quod ita expressit Virgilius libro duodecimo:

Hæ Iouis ad solitum, sæuique in limine Regis
Apparent, acuuntque metum mortalibus agris,
Si quando lethum horrificum, morbosue deum Rex
Molitur, meritas aut bello territat vrbes.

Dicebantur habitare in vestibulo inferorum, quia solliciti sunt præcipuè animi morientium, grauiusq; torquentur recordatione præteritorum scelerum: quod etiam senserunt ij, qui dixerunt illas ad vndam Stygis in antro quodam habitare. Hoc antrum quid est aliud, nisi obscurissimus cordis & conscientiæ recessus, in quo latent hæ cogitationes, & animorum sollicitudines? Quod per hæc significare voluerunt antiqui soli viro bono omnia esse tuta, solamque integritatem & innocentiam homines intrepidos &

tranquillos ad omnen fortunæ commutationem perducere, iam explicauimus superiùs: ac de furiis fatis, nunc dicendum est de carcere impiorum.

De Tartaro. CAP. XI.

VBi sceleratorum animæ multis grauissimisque vitiis contaminatæ per tormenta fuerint cognitæ à iudicibus: quòd inter voluptates per cæterorum hominum iniurias vixerint, quod patriã prodiderint, quòd multos ob diuitias fefellerint, quòd propter auaritiam vel amicos, vel viros bonos, vel parẽtes, vel benemeritos deseruerint, quòd deorem immortalium religionem ob pecuniam cultumve neglexerint, illæ Furiis prædictis traduntur in Tartarũ deducendæ: qui locus est pœnarum, luce omnino carens, neq. inde exire in perpetuum licitum est. Hic Tartarus quòd antiquissimus sit locus, omnes affirmant: & Aristophanes comicus illum coætaneum cum Nocte, & confusa mundi materia existimauit, vt est in Auibus:

Χάος ἦν καὶ Νὺξ, Ἔρεβός τε μέλαν πρῶτον, καὶ τάρταρος εὐρύς.
Γῆ δ' οὐδ' Ἀὴρ, οὐδ' οὐρανὸς ἦν. Ἐρέβους δ' ἐν ἀπείροσι κόλποις.

Chaos erat & Nox, Erebusque niger primùm, & Tartarus amplus.
Terra nec aer, nec cælum erat Erebique immensis finibus,

Hesiodus in Theogonia videtur Tartarum ex illa confusa mole, quæ Chaos vocabatur, genitum esse credidisse, vt ex his licet cognoscere:

Ἤτοι μὲν πρώτιστα Χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος, πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
Ἀθανάτων, οἳ ἔχουσι κάρη νιφόεντος Ὀλύμπου.
Τάρταρά τ' ἠερόεντα μυχῷ χθονὸς εὐρυοδείης.

Antè Chaos natum: post Tellus ampla deorum
Firma domus semper colitur queis culmen Olympi:
Tartaraque obscura: hæc terra conduntur in ima.

Maximum sanè spatium fuit à Tartaro ad terram, & quantò tellus distat ab ipso cœlo, tanto à terra tartarum distare putarunt, vt expressit idem poëta in his carminibus:

Τόσσον ἔνερθ' ὑπὸ γῆς, ὅσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης.
Ἶσον γάρ τ' ἀπὸ γῆς ἐς Τάρταρον ἠερόεντα.
Ἐννέα γὰρ νύκτας τε καὶ ἤματα χάλκεος ἄκμων
Οὐρανόθεν κατιὼν, δεκάτῃ ἐς γαῖαν ἵκοιτο.
Ἐννέα δ' αὖ νύκτας τε καὶ ἤματα χάλκεος ἄκμων
Ἐκ γαίης κατιὼν, δεκάτῃ ἐς Τάρταρον ἵκοι.

Τὸν πέρι χάλκεον ἕρκος ἐλήλαται, ἀμφὶ δέ μιν νὺξ
Τριστοιχεὶ κέχυται.

Tum Tantarus ipse
Nam patet in præceps tantum, tenditque sub auras,
Quantus ad æthereum cæli suspectus Olympum:
Ferrea nam cælo si incus mittatur ab alto,
Vix poterit decima terram contingere luce,
Ferrea mox si incus terra mittatur ab alta,
Tartara vix poterit decima contingere luce.
Ærea septa tenent isthæc: nox atra tenebris
Ordine mox cingit triplici.

Qui Tartarus quòd obscurissimus sit indicauit in his versibus Homerus in libro Iliadis θ.

Ἤ μιν ἑλὼν ῥίψω ἐς Τάρταρον ἠερόεντα,
Τῆλε μάλ', ἧχι βάθιστον ὑπὸ χθονός ἐστι βέρεθρον·
Ἔνθα σιδήρειαί τε πύλαι, καὶ χάλκεος οὐδός·
Τόσσον ἔνερθ' Ἀΐδεω, ὅσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης.
Aut ipsum capiens obscura in Tartara mittam,
Sunt vbi sub terris vastissima regna barathri.
Ærea sunt ibi septa, solúmqu ex ære: sub ima
Tantum tellure, hæc quantum quoque distat Olympo.

Hunc autem & Erebum & Chaos esse locum, in quo scelerati homines excruciarentur, ita declarauit autor Axiochi; ὅσοις δὲ τὸ ζῆν διὰ κακουργημάτων ἠλάθη ἄγονται πρὸς Ἐριννύων ἐπ' Ἔρεβος, καὶ χάος διὰ Ταρτάρου, ἔνθα χῶρος ἀσεβῶν, καὶ Δαναΐδων ὑδρεῖαι ἀτελεῖς, καὶ Ταντάλου δίψος. *At illi quibus per scelera vita fuerit transacta, per Tartarũ à Furiis ad Erebum Chaósque trahuntur, vbi impiorum locus est & Danaidum hydriæ nunquam saturæ, & sitis Tantali.* Atqui Plato cum in Phædone Tartarum locum esse intellexerit id quod ab Homero barathrum nominatum fuit superiùs, quem locum esse putauit sub terra propè centrum, è quo, & in quod omnes aquæ laberentur; sub finem demum dialogi de Rhetorica sceleratorum carcerem appellauit his verbis; τὸν δὲ ἀδίκως καὶ ἀθέως, εἰς τὸ τῆς τίσεώς τε καὶ δίκης δεσμωτήριον, ὃ δὴ Τάρταρον καλοῦσιν, ἰέναι, *Qui verò iniustè ac impiè vixisse comperientur, in punitionis, iustique supplicij carcerem, quem tartarum appellant, accedere.* Ibi etiam animæ vinctæ tenebantur, vt his declarauit Æschylus in Prometheo:

Εἰ γάρ μ' ὑπὸ γῆν νέρθεν τ' Ἅιδου τοῦ νεκροδέγμονος,
Εἰς ἀπέραντον Τάρταρον ἧκε
Δεσμοῖς ἀλύτοις ἀγρίως πελάσας.

Nam si me sub terram inferos mortuos capientes
In immensum Tartarum detrusisset,
Vinculis firmißimis asperéque alligasset.

¶ Atque hæc ea sunt quæ de Tartaro ab antiquis scripta inuenimus, nunc quid sub his lateat, perquiramus. Nonnulli antiquorum Tartarum locum esse crediderunt sub vtroque cardine, vt aiebat Crates, tum ob frigoris acerbitatem tum etiam ob diuturnitatem tenebrarum. Verùm illi meo indicio fallũtur: quia multo maiores sunt tenebræ nocturnę sub æquante circulo habitantibus, quàm prope cardines Nam tametsi continui sunt sex menses vna nox sub Arctico cardine, dum sol à principio Libræ vsque in finem Piscium signa meridiei percurrerit, tamen nõ est adeò obscura nox vt literæ legi non possint. quare non videtur is locus obscuritatis causa posse Tartarus appellari. Ego sanè potiùs accesserim Zetzę opinioni, qui Tartarũ subterraneũ incendium esse credidit, quia vapores ibi gignantur, quare & clamores & strepitus incerti, & tremores apparent, vnde Tartarus appellatus est à Græcis, quia multæ ibi ταραχαὶ, siue perturbationes existant. Neque id nomen sortitus est is locus quòd ibi præcipuè, ac nullibi pręterea fiunt res huiusmodi. Sed varia loca variis nominibus dicuntur: cùm in id sublimi fit æther: cùm sub terra, Tartarus vocatur. At nos quid dicemus esse, Tartarum in quem deducantur mortui, vnde nõ ampliùs datur reditus? terram ipsam nimirũ, sub qua occultãtur cadauera, quæ vbi semel deciderint in perpetuum carcerem nunquam omnino resurgere possunt: ibi æstuantes igne plurimo lacus esse dicuntur, & alij rursus conglaciati, in quos vicissim animæ sceleratorum à dæmone merguntur, vt ait Plutarchus in libello de sera numinis vindicta. His fidem fecerunt loci ignibus subterraneis fremẽtes & æstuantes, propter varios vapores qui sub terra concipiuntur. Fuerunt igitur illa de inferis excogitata ad deterrendos homines à flagitiis: quæ si ita credita essent, pauci omnino scelerati homines, pauci sicarij, pauci latrones in omnibus ætatibus fuissent, Atque vtinam iam non fabulis, non vanis inuentoribus, non figmentis poëtarum ampliùs, sed soli veridico, soli sapienti, soli bonorum omnium autori Christo crederetur, vel saltem ab iis qui se Christi imitatores esse profitentur. Huic æterna supplicia consceleratis hominibus minitanti si crederetur, quis peieraret? quis prædaretur? quis vel fra-

trem vel virum bonum pulsaret, aut falleret? quis homo ineptissimus, & omni plebecula rudior ac impurior intrepido animo alterius controuersias iudicaret, si crederet suorum iudiciorum rationem aliquando sibi esse reddendam? cùm nulla fides vel antiquorũ dictis, vel Christo denique summi Dei filio habeatur: inde accidit vt omnia fraudibus, omnia insidiis, omnia controuersiis plena sint, omnia periuriis, atque plus potest in iudiciis opulenti hominis, quàm legum humanarum vel diuinarum autoritas. sed malos denique malè perdet. Hactenus de Tartaro satis dictum est, nunc de reliquis inferorum ministris dicamus, ac primùm de Nocte.

De Nocte. CAP. XII.

NEq; Nox quidē paruo in honore fuit apud antiquos, quã Deorum omniũ antiquissimam crediderunt, cùm omnes locos ante Deorũ ortus occupasse, & informē materiam, quæ Chaos dicta est. Hanc tamē nonnulli ex ipsa informi materia natam esse putarunt, sicuti testatur Hesiodus in Theogonia:

Ἐκ Χάεος δ' Ἔρεβός τε μέλαινά τε Νὺξ ἐγένοντο.

Inde Chao est Erebus: Nox & tenebrosa creati.

Hanc antiquissimam vocarunt illi, eam qui è Chao natam esse crediderunt cum neque illam quidem ante mundum in ordinem digestum visam fuisse intelligant. Sic igitur illam antiquam appellauit Aratus in Astronomicis:

Ἀλλ' ἄρα καὶ περὶ κεῖνο θυτήριον ἀρχαίη Νὺξ
Ἀνθρώπων κλαίουσα πόνοις χειμέριον ἔθηκεν
Εὐγάλιον μέγα σῆμα.

Nox antiqua suo curru conuoluitur aram
Hanc circum, quæ signa dedit certissima nautis
Commiserata virum metuendos vndique casus.

Non iniuria igitur Orpheus in hymnis hanc Deorum ac hominum matrem appellauit, quòd omnia ex illa nata esse credantur, vt in his legitur:

Νύκτα θεῶν γενέτειραν ἀείσομαι, ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν,
Νὺξ γένεσις πάντων, ἣν καὶ Κύπριν καλέσωμεν.

Te canimus Nox alma parens hominumque,
Cunctorum alma parens, quam Cyprida dicimus esse.

Hæc vehebatur in curru, vt fictum est à poetis: cuius ante rotas astra nitescere dicebantur, ac præuia esse, sicut in his scripsit Theocritus:

Χαίρετε δ' ἄλλοι

Ἀστέρες εὐκύκλοιο κατ' ἄντυγα Νυκτὸς ὀπαδοί.

Saluete que Noctis

Sydera, quæ canthis tacitè præcurritis alta.

Finxerunt hanc Deam antiqui nigris vestibus indutam, nigróque capitis velamine, quam etiam sequerentur astra, at non solùm præcederēt, sicut testatur Euripides in Ioue in his:

Μελάμπεπλος ἡ Νὺξ ἀστέρωπον ζυγοῖς

Ὄχημ' ἔπαλλεν ἄστρα δ' ὡμάρτει θεᾷ.

Induta nigris vestibus currum insilit

Nox: astra sunt Deam secuta protinus.

Vehebatur à bigis, vt ait Virgilius libro quinto:

Et nox atra polum bigis subuecta tenebat.

Quamobrem Apollonius libro tertio Noctem venientem describens, illam dicit iugum equis imponere:

Νὺξ δ' ἵπποισιν ἔβαλλεν ἐπὶ ζυγά.

Non iniecit equis iuga.

Quod genus incedendi in Nocte recentius est Homeri temporibus: nam ad Homeri vsque tempora nemo prorsus poetarum vectam fuisse in curru noctem scriptum reliquit. Alij alatam illam fuisse, sicut Cupidinem & victoriam, tradiderunt: quam opinionem secutus Virgilius ita scripsit lib. 8.

Nox ruit, & fuscis tellurem amplectitur alis.

Alij præterea voluerunt hanc ex Oceano consurgere decedente die, sicut idem poeta libro secundo Æneidos:

Vertitur interea cælum, & ruit Oceano Nox,

Inuoluens vmbra magna terramque polumque,

Quam tamen non vt ex Oceano, sed vt ex Erebo venientem ita Euripides inuocauit:

Πότνια πότνια Νὺξ

Ὑπνοδότειρα πολυπόνων βροτῶν

Ἐρεβόθεν ἴθι, μόλε μόλε κατάπτερος.

Verenda verenda Nox,

Quæ das somnia miseris mortalibus

Ex Erebo veni, cede cede volucris,

Et Orpheus ad inferos lucem mittere, ac rursus ipsam ad illos accedere scribit in eo carmine:

Ἡ φάος ἐκπέμπεις ὑπὸ νέρτερα, καὶ πάλι φεύγεις

Εἰς ἀΐδην.

Quæ lucem pellis sub terras, rursus & ipsa

Tartara nigra petis.

Hūic

Huic vbi ſacrificatur, mos fuit vt gallus immolaretur, tanquam animal ſilentio aduerſarium, vt ait in libr.2.de Diis Theagenes. Multi Noctis filij fuiſſe commemorantur. nam & rabiem eius filiam fuiſſe ſcripſit Euripides in Hercule inſano:

Θαρσεῖτε Νυκτὸς τὴν δ' ὁρῶντες ἔκγονον
Λύσσαν γέροντες.
Rabiem ſenes hanc Nocte natam fidite
Cuncti videntes.

Sic etiam Rixam ſiue Contentionem atque inuidiam eius filia vocauit Heſiodus in Operibus & Diebus inquiens:

Namque illam primam pariens Nox edidit atra.

& quæ in hanc ſententiam ſequuntur. Deinde idem poëta in Theogonia multos ſcripſit fuiſſe Noctis filios quaſi ſubuentaneos, vt eſt in his verſibus:

Νὺξ δ' ἔτεκε στυγερόν τε Μόρον καὶ Κῆρα μέλαιναν,
Καὶ Θάνατον, τέκε δ' Ὕπνον, ἔτικτε δὲ φῦλον Ὀνείρων
Οὔ τινι κοιμηθεῖσα θεὰ τέκε Νὺξ ἐρεβεννή.
Nox peperit Fatúmque malum, Parcámque nigrantem,
Et mortem, & Somnum, diuerſáque Somnia: natos
Hos peperit nulli Dea nox coniuncta marito.

Cicero autem in 3. lib de natura Deorum cum omnes Noctis filios connumerauit, tum illos patre Erebo genitos fuiſſe tradidit, vt patet in his: Quod ſi ita eſt, Cœli quoque parentes Dij habendi ſunt, Æther, & Dies, eorúmque fratres & ſorores: qui à Genealogis antiquis ſic nominantur, Amor, Dolus, Metus, Labor, Inuidentia, Fatum, Senectus, Mors, Tenebræ, Miſeria, Querela, Gratia, Fraus, Pertinacia, Parcæ, Heſperides, Somnia: quos omnes Erebo & Nocte natos ferunt.

¶ Verum de iis quæ fabulosè de nocte dici ſolent, ſatis. Ex illa nuper commemoratæ peſtes natæ eſſe dicuntur, quoniam inſcitia & malitia mortalium, quæ Nox eſt mentis, omnium propè calamitatum quæ humanum genus inuadunt, parens eſt & altrix, cùm æquitas, tanquam Aquilo leuiſſimas nubes has ex hominum cōſpectu poſſit propellere. Hæc enim omnia inſcitiam conſequuntur, cùm ea quoque quæ ſunt naturæ, poſſint nōnihil retardari ſapiētia, aut certè leuiora effici, vt ſenectus, amor, fatum, mors, & alia huiuſmodi. Noctem antiquiſſimam appellarunt, quia ante-

quam sol & cælum fieret, nulla erat lux: quam ex Erebo & ab inferis venire finxerunt, cùm terram semper circumeat: nam sole inferiore cœli parte sub terra occultato, apud nos vmbram esse terræ necesse est, cùm nihil aliud sit Nox, quàm vmbra terræ. Hanc ipsam Noctem tamen nonnulli Cupidinis filiam fuisse dixerunt, vt testatur Orpheus in Argonauticis in his carminibus:

Καὶ διφυῆ περιωπία κυδρὸν Ἔρωτα,
Νυκτὸς ἀειγνήτης πατέρα κλυτὸν, ὅν ῥα Φάνητα
Ὁπλότεροι καλέουσι βροτοὶ πρῶτος γὰρ ἐφάνθη.

geminum præstantem dicite Amorem
Obscuræ Noctis patrem: dixere Phanetem
Illum mortales: quòd primùm apparuit ille.

Quod certe nulla alia caussa fictum est, nisi quod amoris ratio plerunque reddi non possit, aut quòd eius caussam conueniat plerunque nocte & silentio occultari. Hanc in curru vehi finxerunt antiqui, quia nihil cum labore sit diuturnum, & ad narrationis voluptatem. Dicta est eadem mater omnium, quia rerum omnium partum antecesserit, & à nocendo Nox dicitur, vt quidam voluerunt, quia noctis humor infestus sit hominibus, quod vel in laborantibus scabie, vel febre, vel aliis morbis, patet: qui quidem grauiores fiunt, magísque infestant per noctem.

De Morte.

CAP. XIII.

MOrs cùm esset sola prope & potentissima omnium inferorum satelles, omnésque mortales ad Acherontem fluuium traiiciendos deduceret, nihil propè de se fabulosum audiuit: nisi quòd soror esset Somni, vt scriptum reliquit Homerus in lib. ξ Iliadis:

Ἔνθ' Ὕπνῳ ξύμβλητο κασιγνήτῳ Θανάτοιο.

Tum mortis fratrem Somnum conuenerat ipsa:

quó ítque à Nocte matre sua fuisset educata. Quare memoriæ prodidit Pausanias in Eliacis apud Eleos in templo quodam fœminam expressam fuisse, quæ pueros sopitos sustineret, manu quidem dextra, album, at sinistra alterum nigrum, & hunc dormienti similem: ambos distortis pedibus: quorum inscriptiones indicabant, alterum esse Somnum, alterum Mortem: at fœmina quæ illos alebat, Nox erat. Mos erat Morti gallum gallinaceum, sicuti Marti & Æsculapio aliquando

aliquando immolare, quod ea victima Nox lætaretur, vt silentium suum infestante, ac sæpius perturbante. Hanc finxerunt antiqui alas habere nigras, vt ait Horatius in secundo libro sermonum in his:

Seu mors atris cùm volat alis. & illud:

Et mors atra caput fuscis circumuolat alis.

Hæc ipsa Mors omnium malorum, hæc omnium humanarum calamitatum, hæc omnium dolorum remedium optimum data est hominibus Dei sapientissimi beneficio, quod in illo epigrammate suauiter expressit Agathias:

Τὸν θάνατον τί φοβεῖσθε, τὸν ἡσυχίης γενετῆρα,
Τὸν παύοντα νόσους, καὶ πενίης ὀδύνας;
Μοῦνος ἅπαξ θνητοῖς παραγίγνεται, οὐδέ ποτ' αὐτὸν
Εἶδεν τις θνητῶν δεύτερον ἐρχόμενον.
Αἱ δὲ νόσοι πολλαὶ, καὶ ποικίλαι ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον
Ἐρχόμεναι θνητῶν, καὶ μεταβαλλόμεναι.

Cur timor est vobis genitrix Mors alma quietis
Quæ morbos placat, pauperiémque leuat?
Illa semel tantùm mortales visere sueuit,
Nec quisquam vidit mox rediisse virum.
Sæpe recurrentes, cùm vexent corpora morbi
Mutati, huc illuc & sine lege fluant.

Hæc vna durissima omnium Deorum, maximéque implacabilis habebatur: quæ cùm nullius precibus flecteretur, nulla etiam sacrificia, nec templa, nec sacerdotes, nec ritus sacrorum obtinuit. Huius duritiem & implacabilem voluntatem ita significauit Orpheus in hymnis:

Οὔτε γὰρ εὐχαῖς σοὶ πειθὴ μέμονε, οὔτε λιταῖσιν.

Nec prece, muneribus nec tu placabilis vlli.

Induta erat veste stellata, quæ erat atri coloris. Hanc miris laudibus antiqui sapientes extulerunt, vt solam portum sedémque tutissimam quietis. Hæc multis corporis morbis nos liberat, hæc tyrannorum crudelitati subtrahit, hæc principibus adæquat, hæc omnibus viris bonis iucundissima accidit, nisi quantum naturæ leges repugnant: neque quisquam est, quin eam lætissimo animo excipiat præter sceleratos, qui grauiora se passuros esse post mortem iam nunc viuentes augurantur & quasi præsentiunt. Huius laudandæ amplissimum & vberrimum argumentum habuit Alcidamus qui orationem composuit de laudibus Mortis, hanc, multis ratio-

nibus æquo animo ferendam esse demonstrauit Plut. in consolatoria. Et profecto nihil aliud est vita, quam vsura lucis Deo nobis mutuo concessa; quæ si repetatur, nō ægriùs ferendum est, quàm si in domum amici profecti vesperi domū nostram redire; aut instrumētum mutuò acceptū reddere domino iubeamur: quare nulla certè nobis fieret iniuria, si à Deo quod suum est repetatur. de qua quoniam nihil mysticè dictum ab antiquis video, reliqua quæ de illa dicuntur fabulosè prætermittere decreui, & de Somno pertractare.

De Somno.

CAP. XIV.

QVod Somnus ex Erebo Noctéque natus sit dictū est iā superiùs: cui præter supra dictas Mortem sororē etiam addidit Orpheus. Huic ἐλπίδας siue Spes sorores quidam ex antiquis iunxerunt. Hunc tamen non ab inferis, sed è cœlo missum fuisse ad Palinurum scripsit Virgilius lib. 5.

Cùm leuis æthereis delapsus Somnus ab astris
Aera dimouit tenebrosum, & dispulit vmbras
Te Palinure petens.

Hunc alatum esse tradiderunt poetæ, quia celerrimè vniuersum terrarum orbem peragret, & leuissimus ac tacitus inopinantium oculos aggrediatur, vt ait Tibullus in secundo Elegiarum.

Póstque venit tacitus fuluis circundatus alis
Somnus, & incerto Somnia nigra pede.

Illud verò quod scribitur ab Homero in principio secundi libri Iliadis, non facilè intelligo, cur Somnus scilicet à Ioue mittatur ad excitandum Agamnemonem, quo armari iuberet multitudinem; cùm sit Somni munus vel magis etiam opprimere somno grauatos, quàm excitare: nisi tamen pro Somno Somnia intelligantur. Hic somnus facit vt vulnera, vt vincula, vt seruitutem, vt carceres, vt omnia incommoda, mortales, dum adest, æquo animo ferant, vt omnium malorum obliuiscantur, vt omnes animi curæ sollicitudinésque recedant, vt ait Euripides in Oreste:

Ω φίλον ὕπνα θέλγηθρον, ἐπίκουρον νόσου,
Ως ἡδύ μοι προσῆλθες ἐν δέοντί γε.
Ω πότνια λήθη τῶν κακῶν, ὡς εἶ σοφὴ,

Καὶ

Καὶ τοῖσι δυςυχοῦσιν εὐκταία θεός.
Somne ô leuamen dulce. & ægritudinis.
Medela dulcis, vt venis mî optabilis.
Obliuio malorum, vt apto tempore
Nobis misellis aduenis iucundaque.

Hic somnus tanquam atrocissimus publicanus, vt dicere solebat Aristo, dimidium ætatis nostræ ad se rapit: quare & Lethes frater iure dictus est ab Orpheo, & rerum omnium quies, vt est in hymno in Somnum:

Ὕπνε ἄναξ μακάρων, πάντων, θνητῶν τ' ἀνθρώπων,
Λυσιμέριμνε κόπων ἡδεῖαν ἔχων ἀνάπαυσιν,
Καὶ πάσης λύπης ἱερὸν παραμύθιον ἔρδων·
Καὶ θανάτου μελέτην ἐπάγεις, ψυχὰς διασώζων.
Αὐτοκασίγνητος γὰρ ἔφυς Λήθης Θανάτου τε.

Somne beatorum Rex, & Rex Somne virorum,
Quem fugiunt curæ sequitur quem blanda quies: &
Solus habet grauium solamina certa malorum,
Qui mortis formam inducens animalia seruas.
Nam germana tibi cum Lethe pallida Mors est.

Sic Ouid. etiam in lib. 11. mutationum illum inter Deos ob beneficentiam collocauit, cum tot beneficia in mortales conferat, vt patet ex his:

Somne quies rerum, placidißime Somne Deorum,
Pax animi, quem cura fugit, quo corpora duris
Fessa ministeriis mulces, reparasque labori.

Cuius mira elegantia poeticáque suauitate domum descripsit idem poeta, cui mille filios, vel potiùs infinitam filiorũ multitudinem tribuit, sed tres præcipuè nominauit, Morphea, Icelum, & Phantasum. Est enim Somnus omnium prope rerum naturalium dulcissimus, optimus, ac vtilissimus, si moderatus existat, cui omnia animalia subiiciuntur: quare iure ab Orpheo Rex hominum & Deorum dictus est. Quàm misera sit eorum qui cœteris felicissimi videntur conditio, qui summæ rerum sunt præfecti demonstrauit Homerus in lib. 2. Iliad. cùm omnes Deos & homines dormientes induxerit vno excepto Ioue. Idem poeta lib ξ. ingentibus donis à Iunone solicitatum Somnum facit, vt Iouem consopiret, qui se id facere aliàs aggressum memorat, sed ea causa iratum Iouem ipsum in mare deiecisse: quem nisi Nox hominum ac Deorum domitrix seruasset, ad quam confugit,

periiſſet omnino: quare ſe id nulla ratione auſutũ contendit. tanta eſt regum ſummorumque Imperatorum felicitas: qui, cùm vt Dij coli videantur, omnium etiam mortalium ſunt miſerrimi. Fabuloſam Somni ciuitatem, in qua Somnia habitare dicebantur, non ineleganter deſcripſit in libro ſecundo verarum hiſtoriarum Lucianus: qui in ampliſſima planitie illam ſitam eſſe inquit, circa quam ſylua eſt frequentiſſimis proceriſque arboribus, quæ papauera ſunt, altiſſimæque mandragoræ, atque herbæ ibidem complures, quarum ſucci inducant ſoporem, quæ florent vbique in illa planitie. Magna veſpertionum copia eſt huc illuc ad illas arbores volitantium, & noctuam, & bubonum, & nocturnarum auium: neque vllæ præterea aues ibi eſſe conſueuerunt. Fluuius hanc vrbem alluit placidiſſimus Lethe nomine, quem alij Nictyporum appellant, cuius rurſus tacitus eſt, & oleo perſimilis. Naſcitur is è duobus fontibus in obſcuro & nulli cognito loco ſcatentibus: quorum alter Pannychius, alter Negretus appellatur. Habet hæc ciuitas duas portas, alteram corneam miro quodam artificio conſtructam, in qua omnia prope expreſſa ſunt, tanquam in pictura, quæ dormientibus vera inſomnia occurrunt: alteram ex ebore candidiſſimo; in qua & ipſa ſunt Somnia, ſed non expreſſa, at adumbrata tantùm. In hac ciuitate templum eſt Noctis auguſtiſſimum omnium, quod eximia religione colitur. Tum aliud eſt Apates Deæ, & aliud Alethiæ delubrum, in quibus vtriſque aditum eſſe inquiunt & oracula. At Somniorum à quibus frequentiſſimis ciuitas habitatur, nulli eadem eſt forma; ſiquidem alia ſunt gracilia & parua, & contortis cruribus & gibboſa, & monſtris ſimilia, alia procera ſuauique facie & rubicunda, & aurea, vt ita dicam; alia ſunt terribili aſpectu, & alata, & videntur aſſiduè aliquam calamitatem minitari; alia ſunt regali pompa luxuque induta. Quam ciuitatem ſi quis mortalium ingrediatur, continuò illi ſunt obuia domeſtica Somnia, quæ blandè venientes excipiunt, atque aliquæ ſemper, prędictarum formarum ſe illis offerunt, modò aliquid lætum modò triſte nunciantes, quæ modò fidem ſeruant, quod quidem perrarò accidit, (mendax eſt enim magna ex parte illius ciuitatis multitudo & ſubdola) modò contraria etiam loquũtur, atque in animo excogitauerint.

¶ Hactenus de Somno, nunc quæ conficta ſint de illo, explice-

plicemus. Somnum non ausum esse Iouem sopire idcirco fingitur, quoniam illi cui commissa est rerum omnium cura & administratio, dormire non conuenit, neque diuina natura Somno indiget, vt per illum vires recuperet, aut incrementum capiat, cùm nullum vel laborem vel incommodum patiatur. Lethénque Somni sororem illa de causa faciunt, quia per somnum omnium ærumnarum & malorum obliuiscimur. Qui cùm ad multa animalia eodem tempore veniat, & citissimus & alatus fingitur, & Noctis filius. Cũ enim noctis humor stomachi vapores ad supremas partes corporis ascendentes augeat, qui postea facti frigore cerebri frigidiores descendunt inferius, atque ita gignant somnum, iure optimo, Somnus dictus est noctis filius. Ab illo maximè plantarum & animalium omnium fit incrementum, quibus per ætatem id licet, quod accidit nocturni humoris beneficio: cùm vis diurni caloris interim tanquam occulta vis fermenti in corporibus lateat, dum nox superueniat. Ex iis igitur vaporibus nascuntur plures somniorum formæ pro ciborum, regionum, temporum, impressorum in mente negotiorum, ac pro temperamentorum cuiusque varietate. quæ omnia consideranda sunt in explicandis somniis. Nam somnia sunt tanquam duces aut exploratores aliquando medicis ad dignoscendos morbos, cùm fiant pro vaporibus diuersa, quamuis somnia aliquando formæ sint rerum optatarum, quæ subministrantur ab ipsa phanthasia: vt enim ait Artemidorus in lib. 1. de somniis, ὄνειρός ἐστι κίνησις ἢ πλάσις ψυχῆς πολυσχήμων, σημαντικὴ τῶν ἐσομένων ἀγαθῶν ἢ κακῶν; *omnium est motus vel figmentum animæ multiplex significans vel bona vel mala futura.* Consimili ratione Spes addiderunt sorores, quia sæpius in rebus dubiis, vanósque habentibus exitus collocantur, quare euanescunt tanquam somnia. Alij tamen humana, alij diuina esse somnia contenderunt. Ciuitas autem illa somniorum quæ descripta est superiùs, propter humorum abundatiam, ex quibus somnia oriuntur, apud Oceanum fuisse fingitur, vt patet ex his carminibus,

Πὰρ δ' ἴσαν Ὠκεανοῦ τε ῥόας καὶ Λευκάδα πέτραν,
Ἠδὲ παρ' ἠελίοιο πύλας, καὶ δῆμον ὀνείρων.
Oceani fluctus petiere, & Leucada petram,
Et Solis portas quæ gens insomnia fertur.

Dicũtur esse duæ Somniorum portæ, vt diximus: atque per

corneam vera somnia exire: quod ita fictum est, quia sicut ignis in laterna inclusus, si cornea sit, & subtilis materia, facile lumen transmittit, atque aliquo pacto videtur: ita si corpus hominum fuerit per temperantiam ab omni sordidorum humorum colluuione expurgatum, facilè anima per id veritatem, & spectra sibi diuinitus oblata recipit, quæ somnia ἐκ Διός ἐστιν. At si crassa fuerint corpora, & multorum ciborum, vel sordidorum humorum è diutuna crapula oppleta, tunc ea corpora animam tanquam in laterna cui eburnea sint latera & crassioris materiæ, inclusam veritatem somniorum intueri non patiuntur: quod per somni portas Homerus explicauit & Virgilius. Didymus tamen pelliculam primam oculorum corneam habere formam sensit, atque visa significare: ebur dentes sunt, qui falsa insomnia edunt, nam veriora certioráque sunt visa, quàm audita, & ab aliis relata. ac de Somno hactenus, nunc dicamus de Hecate.

De Hecate. CAP. XV.

AT Hecate quibus è parentibus orta sit, non facilè affirmauerim: siquidem alij ex aliis natam esse tradiderunt, Bacchilydes Noctis filiam esse dixit, cùm inquiat:

Ἑκάτα δαδοφόρε Νυκτὸς μεγαλοκόλπε θύγατερ.

Hecate faciferæ Noctis amplæ filia.

Musæus Iouis & Aristeriæ, Pherecydes Aristæi Pæonis filij, Orpheus in Argonauticis Tartari filiam putauit, quam ita cum Eumenidibus ad sacrificia accedere scripsit:

σὺν δ' αἰολόμορφος ἔκανε
Τρισσοκέφαλος ἰδεῖν, ὀλοὸν τέρας, οὐ τι δαικτόν,
Ταρταρόπαις Ἑκάτη.

Cùmque illis Hecate properans horrenda cucurrit,
Cui trinum caput est, genuit quam Tartarus olim,

Atque idem Orpheus hanc ipsam Hecaten alibi Cereris filiam & Iouis fuisse scripsit, vt est in his:

Καὶ τότε δὴ Ἑκάτην Δηὼ τέκεν εὐπατέρειαν
Ἐκ Διὸς αἰγιόχοιο.

De Cerere est Hecate sata nobilis atque tonante
De Ioue.

Hesiodus antiquissimi eius Persæ, qui fuit & Cœi filius, & Asteriæ filiam Hecaten scripsit:

Γείνατο δ' Ἀστερίην εὐώνυμον, ἥν ποτε Πέρσης

Ἑκά-

Ἠγάγετ' ἐς μέγα δῶμα φίλην κεκλῆσθαι ἄκοιτιν.
Η δ' ὑποκυσαμένη Ἑκάτην τέκε.
Ædidit Asteriam pulchram, quam Persea dicunt
Vxorem duxisse domum: quæ mox parit illi
Natam Hecaten:
Quod etiam testatur Ouid.in lib.7.maioris sui operis in his
Ibat ad antiquas Hecates Perseidos aras.
Quas nemus umbrosum, secretaque sylua tegebat,
Et Apollodorus lib.1.hanc eandem esse Proserpinam, & Hecaten,& Lunam credidit: quare lucifera dicta est ab Euripide in Helena:
Ω φωσφόρ' Ἑκάτη, πέμπε φάσματ' εὐμενῆ.
Lucifera Hecate benigna da phasmata.
Hanc terribilem aspectu, proceritatéque corporis vel ad mensuram dimidij stadij accedere dixerunt, pedésque habuisse ad serpentis formam, cùm vultus & aspectus figura proximè ad Gorgonum naturam accederet. Pro coma densissimi dracones & viperæ, aliæ in cincinnorum morem cõtortæ, atque sibilantes visebantur: aliæ collum ipsum amplexabantur: aliæ spargebantur in humeros demissæ, vti testatur Lucianus in Philopseud. Dicta est eiam Brimo à fremitu, quoniam in Apollinem inter venandum, cùm illam vitiare congretur, infremuisset, vel aduersus Mercurium potiùs, vt sensit Isacius, vocatam autem fuisse Brimo ita testatur Apollonius in libro tertio Argonauticorum:
δαῖε δὲ φιτρούς,
Πῦρ ὑπένερθεν ἱείς. ἐπὶ δὲ μιγάδας χέε λοιβάς,
Βριμὼ κικλήσκων Ἑκάτην ἐπαρωγὸν ἀέθλων.
tum vasa cremauit
Ignibus impositis mistim libamina fundens.
Auxilio Brimoque vocans Hecaten sibi diuam.
Credebatur esse inferorum Regina, vt idem poeta testatur in eodem libro:
Ἑπτάκι δὲ Βριμὼ κουροτρόφον ἐγκαλέσασα
Βριμὼ νυκτίπολον, χθονίην, ἐνέροισιν ἄνασσαν.
Protinus hæc Brimo stans terque quaterque vocauit,
Brimo nocturnam, Reginam quæ imperat umbris.
Hanc canes complures sequebantur, vt apparet in his:
ἀμφὶ δὲ τήνγε
Ὀξείῃ ὑλακῇ χθόνιοι κύνες ἐφθέγγοντο.
Hanc circum latrare canes latratibus altis.

At alij memoriæ prodiderunt illam querneo ramo coronatam apparere, quam etiam serpentes ingentes habere circa caput in his significauit Sophocles in radices cædentibus, siue Rizotomis tragœdia inscripta:

Ἥλιε δέσποτα, καὶ πῦρ
Ἱερὸν τῆς ἐινοδίας Ἑκάτης,
Ἔγχος τὸ δι' Ὀλύμπου
Καλὸν φέρει, καὶ γῆς ναίουσ' ἱερὰς τριόδους
Στεφανωμένη δρυῒ καὶ πλείστοις
Ὠμῶν σπειράμασι δρακόντων.

O Sol, ô rex, & ignis
Sacer in via habitantis Hecates,
Hasta, quam per cælum
Rectè fert, ac terræ habitat sacra triuia,
Coronata quercubus plurimis
Super humeris spinis draconum.

Idcirco cùm de venefica quadam muliere loqueretur Tibullus in primo Elegiarum, canes Hecates domuisse pro scientia veneficiorum & artis magicæ dixit, quia rapidi canes illam semper sequerentur:

Sola tenere malas Medeæ dicitur artis,
Sola feros Hecates perdomuisse canes.

Dicta est etiam canicida Dea, & caniuora, quoniam illi canes immolarentur, vt scripsit in Mimis Sophron, & Lycophron:

Ζήρυνθον ἄντρον τῆς κυνοσφαγοῦς θεᾶς.

Zerinthum antrum mox caniuoræ fiat Deæ.

Quidam putarunt canes illi immolari, quia inuisum sit id animal, cuius latratu phantasmata quæ ab Hecate mittuntur, dissoluantur: nam cùm aër vel æris tinnitu, vel alicuius rei strepitu concutitur, illa offenduntur grauissimè: quare non possunt diutiùs consistere. Huic Deæ sacrificabatur in triuiis, vnde etiam Triuia dicta est: quod ideo accidit, quia eadem Luna & Diana & Hecate sit, de qua sic Virgilius:

Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Dianæ.

Alij dictam fuisse Triuiam arbitrati sunt, quia eadem sit Iuno, Diana, Proserpina. Alij triformem illam putarunt, quia nunc in cornua, & propè vacua surgit, nunc diuidua est, nunc orbe pleno. Alij quia dextrum caput equinum habeat, sinistrum caninum, medium hominis, vel, vt alij maluerunt, suis agrestis. Non defuerunt, qui Triuiam vocatam Hecaten putarunt,

quia

quia in triuiis sit exposita, & à pastoribus inuenta ac educata. Alij, quia in cœlo, in terra, & apud inferos polleat: alij, quia centum grana pro singulis tritici ferat: alij, quia centum hostiis placetur, Hecaten nominarunt: alij quia centum annos insepultos errare faciat. Huic Deæ sacrificabatur in triuiis apud Athenienses, singulis mensibus in nouilunio, quo tempore illi qui erant opulenti, cœnam in triuio exponebant, ac pauperes eò per noctem conuenientes vorabant. Hecaténque edisse dicebant: quam consuetudinem ita significauit Aristophanes in Pluto:

παρὰ τῆς Ἑκάτης ἔξεστιν τοῦτο πυθέσθαι,
Εἴτε τὸ πλουτεῖν, εἴτε τὸ πεινῆν βέλτιον. φησὶ γὰρ αὕτη,
Τοὺς μὲν ἔχοντας καὶ πλουτοῦντας δεῖπνον κατὰ μῆνα προσπέμπειν,
Τοὺς δὲ πένητας τῶν ἀνθρώπων ἁρπάζειν πρὶν καταθεῖναι.

ex Hecate licet id cognoscere:
An ditescere quàm famescere melius: iubet enim ipsa
Habentes & diuites cœnam singulis mensibus exponere.
A. pauperes homines rapere vel antequam exponatur.

Vocabatur autem sordida, propter id cœnæ genus, & parca, quia vmbræ porro, malua, mænidibus, & triglæ vesci creditæ sunt. atque in triuiis præcipuè colebatur, quod ibi (vt diximus) exposita fuit, vt quidam putarunt, ac Æolo & Pheræa parentibus, à bubulcis Pheretis fuerit educata. Hanc vestibula domorum tueri arbitrabantur, quare ante fores aras erigebant vt in his testatur Æschylus:

Δέσποιν' Ἑκάτη τῶν βασιλείων πρόδρομε
Μελάθρων.

Regalium atriorum præuia Hecate.

Huius vires & officia ita commemorauit Hesiodus in Theogonia:

τὴν περὶ πάντων
Ζεὺς Κρονίδης τίμησε, πόρεν δέ οἱ ἀγλαὰ δῶρα,
Μοῖραν ἔχειν γαίης τε καὶ ἀτρυγέτοιο θαλάσσης.
Ἡ δὲ καὶ ἀστερόεντος ἀπ' οὐρανοῦ ἔμμορε τιμῆς.
Ῥεῖα μάλ' ᾧ πρόφρων γε θεὰ ὑποδέξεται εὐχάς,
Καί οἱ ὄλβον ὀπάζει ἐπεὶ δύναμίς γε πάρεστιν.
Ὅσσοι γὰρ γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἐξεγένοντο,
Καὶ τιμὴν ἔλαχον, τούτων ἔχει αἶσαν.

nam super omnes
Iupiter ingentes illi largitur honores,
Muneraque, imperium terræque marisque profundi.

Cunctorumque simul quæ cælum amplectitur altum:
Admittitque preces facilis Dea, prompta, benigna,
Diuitias præbet, quò ei concessa potestas,
Imperat hæc cunctis, quæ sunt è semine nati
Et terræ & cæli, cunctorum fata gubernat.

Præerat & veneficiis, quam magicas artes exercentes inuocare consueuerunt cum Luna, vt Theocritus scripsit in Pharmac.

Τᾷ χθονίᾳ θ' Ἑκάτᾳ, τὰν καὶ σκύλακες τρομέοντι,
Ἐρχομέναν νεκύων ἀνά τ' ἠρία καὶ μέλαν αἷμα.
Χαῖρ' Ἑκάτα δασπλῆτι, καὶ ἐς τέλος ἄμμιν ὀπήδει.
Terrestrique Hecate, catulis quæ terror & horror
Dum per defunctos ruit, & vim sanguinis atri.
Salue Hecate grauis, & nobis hæc perfice Diua.

Hac de caussa maximè omnium deorum illam se colere inquit Medea venefica in his apud Euripid.

Οὐ γὰρ μὰ τὴν δέσποιναν, ἣν ἐγὼ σέβω
Μάλιστα πάντων, καὶ συνεργὸν εἱλόμην,
Ἑκάτην.
Non per Hecaten, ego colo quam maximè
Vnam omnium, quam ferre opem legi mihi.

Vocabatur autem septies. mox illi sacrificia fiebant, certis ac propriis ritibus qui omnes propè sunt ab Apollonio expressi: ita in lib. 3. Argonaut.

Δὴ τότε μέσσην νύκτα διαμμοιρηδὰ φυλάξας,
Ἀκαμάτοιο ῥοῇσι λοεσσάμενος ποταμοῖο,
Οἶος ἄνευθ' ἄλλων ἐνὶ φάρεσι κυανέοισι
Βόθρον ὀρύξασθαι περιηγέα· τῷ δ' ἐνὶ θῆλυν
Ἀρνειὸν σφάζειν, καὶ ἀδαίετον ὠμοθετῆσαι,
Αὐτῷ πυρκαϊὴν εὖ νήσας ἐπὶ βόθρῳ
Μουνογενῆ δ' Ἑκάτην Περσηΐδα μειλίσσοιο,
Λείβων ἐκ δέπαος σιμβλήϊα ἔργα μελισσῶν.
Ἔνθα δ' ἔπειτα θεὰν μεμνημένος ἱλάσσηαι,
Ἂψ ἀπὸ πυρκαϊῆς ἀναχάζεο, μηδέ σε δοῦπος
Ἠὲ ποδῶν ὄρσῃσι μεταστρεφθῆναι ὀπίσσω,
Ἠὲ κυνῶν ὑλακή, μήπως τὰ ἕκαστα κολούσας.
Obserua medium ut vox fecerit humida cursum,
Fluminis ipse petas vndas. ibi lotus & vnus,
Cyanea veste indutus, fodere ipse memento
Mox foueam. Iugulata tibi sit protinus agna
Fœmina: & inde super fouea pyra structa crematur.
Atque voces Hecaten Perseida, mellaque libans

Dulcia

Dulcia munera apum places hanc. hisque peractis
Rursus abire pyra moneo, conuertere nullus
Te retro strepitusve pedum fremitusve caninus
Cogat: nam sacri fiet labor irritus omnis.

His ita peractis sacrificiis quædam phasmata continuò apparebant, quæ solebant vocare Hecatæa, eaque in varias formas se conuertebant. Dicuntur moly, quam rutam agrestem esse nonnulli arbitrantur, & laurus, & publicaria, & rhannus, & salix, & stella marina, & iaspis magicis artibus resistere, & alia complura plantarum, animalium & lapillorum genera: quæ nunc omnia non opus est recensere, de quibus scripsit & Albertus Magnus, & Orpheus in libro de Lapillis. Præcipuo in honore fuit Hecate apud Aeginetas & Bœotos, vti memoriæ prodidit Pausanias in Corinthiacis: Cur inferorum Dea credita sit Hecate, Sophron fabulam huiusmodi recitauit, vt ait Theocriti enarrator: Cùm Iupiter Iunonem aliquando compressisset, nata est puella Angelus nomine, quæ nymphis educanda data fuit. illa cùm adoleuisset, vnguentum quo Iuno perungebatur, cùm fieri vellet splendida, occultauit: quod cum pyxide Europæ Phœnicis filiæ tradidit. Illud facinus cùm sensisset Iuno, velletq; in illam animaduertere, primùm Angelus in domum mulieris, quæ nuper pepererat, confugit, atque inde ad efferentes mortuum, vnde abstitit Iuno. Iupiter Cabarnos illam exp are iussit, qui in Acherusiam portantes expiarunt: deinde mortuorum & terrestris Dea credita est: quæ ob prædictas causas postea vocata fuit Hecate. Non defuerunt tamen qui illam natam è Ioue & Cerere crediderunt, quæ cum robore corporis & magnitudine excelleret ad quærendam Proserpinam missa est, & postea regnis subterraneis præfecta, quæ dicta fuit Hecate ab illo tempore, vt quidam putarunt, quia procul absit à nobis: alij, quia ab illa recedendum sit: alij, quia centum obeat munia in negotiis naturæ. Ac de fabulosis hactenus.

Quidam ex antiquis scriptoribus Hecaten fuisse Persæ filiam venatricem egregiam memoriæ prodiderunt, sed tamen immanem, quæ si feras non posset assequi, sagittas in homines conjiceret. Hæc pharmaca lethifera inuenit quomodo componerentur, & in primis reperit aconitum, quare formidabilis Dea inferorum credita est. Experiebatur singularum herbarum vires in cibis, quos hospitibus exhibebat,

Pharmaco patrem priùs è medio sustulit, accepit imperium; postea Dianæ erexit sacellum, vbi adnauigantes Deæ mactabat, deinde Aetæ nupta Circen & Medeam filias peperit ac filium Ægialeum. Circe ad pharmaca instructa inuenit & ipsa varias vires herbarum, patreque venenis necato imperium suscepit: sed ob crudelitatem ex illo excidisse dicitur, fugisseque ad Oceanum in insulam desertam, vel (vt alij maluerunt) in Italiam ad promontorium ab illa vocatum Circæum. Medeæ diuersum fuisse consilium inquiunt: quippe quę mirificè salutis omnium peregrinorum esset studiosa, cùm à sorore & à matre multa medicamina didicisset. sæpius etiam fuit à patre reprehensa quòd per nimiam facilitatem regnum patrium esset in magnum periculum coniectura, cùm patri moriendum esset pro oraculi responso, cùm vir externus aureum vellus cepisset. Eius preces cùm nihil profecissent, aiunt AEetam veritum insidias, illam in custodias tradidisse, quæ cùm fugisset, in sacrum locum solis ad mare. mox accedentibus Argonautis omnia proposita pericula, & paternam crudelitatem narrauit, & vt per insidias omnes hospites mactare solebat. Deinde ab Argonautis exorata tulit opem Iasoni ad superanda pericula, quia Iason iurauit se illam virginem in stabile matrimonium ducturum. Nam ingentia formidabiliaque pericula exteris proponebantur antequam vellus aureum caperetur, & curabat Aeta per famam crudelitatis omnes externos & aduenas homines ab illis litoribus absterrere. ¶ Quid igitur per has fabulas significare voluerunt antiqui? Aut cur noctis filia dicta est Hecate? quoniam fatorum cuiusque ordo ac vis est Hecate, vt patet è superioribus carminibus Hesiodi quę diuinitus in mortalia corpora infunditur illa Iouis est filia vel Persæ: at quia nulli mortalium ordo ille est conspicuus aut manifestus, ea causa Noctis filia dicitur. Illi qui Iouem rerum omnium moderatorem existimarunt, cùm omnia ab illo proficisci intelligerent, vim illam quæ occultè per astra ad inferiora corpora agens descenderet, Hecaten Iouis & Asteriæ filiam nuncuparunt. At qui solem omnia prospicere, omniaque audire tradiderunt & omnibus moderari, illi Persæ filiam Hecaten, vim illam scilicet prædictam putarunt. Eam Luciferam dictam fuisse constat, quia per sempiternos illos astrorũ ignes descēderet. Eadem rursus inferorum Regina credita fuit, quia homines omnes fatorum necessitati, hoc est, Dei voluntati,

parent

parent. Quid aliud canes sunt rabidi illam comitantes, quàm calamitates & molestię quæ homines è fato assiduè infestant? eius item forma tam formidabilis varietatem ærumnarum præ se fert. Potest eadem rursus veneficiorum præfecta fluuiorum cursus conuertere, segetes aliò transferre, montes in profundum dejicere, astra deducere de cœlo, quod veneficæ facere dicebantur, quia fatorum necessitati ac voluntati diuinæ nihil est quod non pareat. Cùm vellent igitur significare antiqui omnibus esse moriendum, neque quenquam posse Deorum voluntatem effugere, aut ab illis statutum diem prętererire, omniaque & commoda & incommoda proficisci ex arbitrio voluntateque Deorum, hæc & ad ortum & ad formam Hecates spectantia excogitarunt. At nunc de Proserpina verba faciemus.

De Proserpina. CAP. XVI.

PRoserpinam alij eandem esse voluerunt Hecaten, quam Dæram etiam vocarunt, vti scripsit Timosthenes: alij cùm Hecaten è superioribus parentibus natam esse affirment, Cererem matrem Proserpinæ fuisse contendunt, quæ si è diuersis parentibus natæ sunt, eædem certè esse non possunt. Hanc Cereris fuisse filiam declarauit Hesiodus in Theogonia:

Αὐτὰρ ὁ Δήμητρος πολυφόρβης ἐς λέχος ἦλθεν,
Ἣ τέκε Περσεφόνην λευκώλενον, ἣν Ἀϊδωνεὺς
Ἥρπασεν ἧς παρὰ μητρὸς, ἔδωκε δὲ μητίετα Ζεύς.

Diuitis hic Cereris lectum conscendit, ab illo
Nascitur amplexu Proserpina: quam rapit inde
Pluto, restituit matri sed Iupiter almus:

Apollodorus Atheniensis in primo libro, Iouis & Stygis filiam esse Proserpinam tradidit. Scriptum reliquit Strabo libro 7. Valentiam, quæ Hipponium olim dicebatur, ciuitatem esse Siciliæ in loco amœnissimo, vbi florentissima prata esse consueuerunt, quo in loco cùm flores legeret Proserpina, à Plutone fuit rapta. Verùm quoniam rem totam luculentissimè expressit Cicero, & loci amœnitatem mirificè oratione pinxit, non grauabor ea ascribere, quæ sunt in actione sexta in Verrem ad hunc locum pertinentia: Vetus est hæc opinio, Iudices, quæ constat ex antiquissimis Græcorum literis atque monimentis: insulam Siciliam totam esse Cereri &

Liberæ consecratam. hoc cùm cæteræ gentes sic arbitrantur, tum ipsis Siculis tam persuasum est, vt animis eorum insitum, atque innatum esse videatur. nam & natas esse has in his locis Deas, & fruges in ea terra repertas arbitrantur, & raptam esse Liberam, quam eandem Proserpinam vocant, ex Ennensium nemore: qui locus, quòd in media est insula situs, vmbilicus Siciliæ nominatur. Quam cum inuestigare, & conquirere Ceres vellet, dicitur inflammasse tædas iis ignibus qui ex Aetnæ vertice erumpunt: quas sibi cùm ipsa præferret, orbem omniū peragrasse terrarum. Enna autem, vbi ea, quæ dico, gesta esse memorantur, est loco præcelso atque edito, quo in sommo est æquata agri planities, & aquæ perennes: tota verò omni aditu circumcisa atque dirempta est. Quā circa lacus, luciq; sunt plurimi, & lectissimi flores omni tempore anni: locus vt ipse raptum illum virginis, quem iam à pueris accepimus, declarare videatur. Etenim prope est spelunca quædam conuersa ad Aquilonem, infinita altitudine, qua Ditem patrem ferunt repentè cum curru extitisse, abreptamque ex eo loco virginem secum asportasse: ac subitò non longè à Syracusis penetrasse sub terras, lacumque repentè in eo loco extitisse, vbi vsque ad hoc tempus Syracusani festos dies anniuersarios agunt, celeberrimo virorum mulierumque conuentu. Pausanias tamen in Atticis ait locum fuisse apud Cephisum amnem, cui nomen fuit Caprifico, vnde fama est cum rapta Proserpina Orcum ad inferos descendisse. Idem in Corinthiacis inquit apud Chemarum fluuium septum fuisse è lapidibus, vnde cum rapta Proserpina Pluto ad subterranea deuenerit. Inde verò effectum est, vt cùm omnes è Sicilia raptam Proserpinam putent, per Proserpinam Siculi, tanquam per familiare nomen iurare consueuerint, vt est illud Aristophanis in Vespis: καὶ τὰν κόραν: Sane per Proserpinam. Orpheus tamen in Argonauticis videtur significasse Proserpinam non in specu à Plutone, sed super mare latam fuisse cùm ita scribat:

Ὥς ποτε Περσεφόνην τέρεν' ἄνθεα χερσὶ δρέπουσαν
Ἐξαπαφον συνόμαιμοι ἀν' εὐρύ τε καὶ μέγα ἄλσος.
Αὐτὰρ ἐπειθ' ὥς μιν Πλοῦτος κυανότριχας ἵππους
Ζευξάμενος κούρην ἐπεβήσατο δαίμονος αἴσῃ,
Ἁρπάξας δ' ἐφόρει διὰ κύματος ἀτρυγέτοιο.
Vt teneros olim carpens Proserpina flores.
Sit patrui decepta dolo, & portata frequentes

Per

Per syluas, vt iunxit equos sua sub iuga Pluto
Terrificos, celeres, rapta vt Proserpina vasti est
Per dorsum portata maris perque æquoris vndas

Scriptum reliquit Sophoclis enarrator Proserpinam raptam fuisse à Plutone, cùm narcissum colligeret, his verbis: ὅτι πρὶν ἢ τὸν Πλούτωνα αὐτὴν ἁρπάσαι, τούτῳ ἐτέρπετο. συλλέγουσαν οὖν φασὶν αὐτὴν τὸν νάρκισσον ἁρπασθῆναι. *Nam vel antequam raperetur à Plutone, eo delectabatur. Aiunt igitur ipsam, cùm narcissum colligeret raptam fuisse.* Obtinuit deinde Proserpina propter multas matris lacrymas & lamentationes, vt eiulatus, & capillorum lacerationes, & plagæ, quæ in funere familiarium, & carissimorum fierent, in eius honorem ederentur, tanquam quædam sacrificia: quod ita expressit Euripides in Oreste:

Κτύπον τε κρατὸς, ὃν ἔλαχ' ἁ κατὰ χθονὸς
Νερτέρων Περσέφασσα καλλίπαις θεά.
Capitisque plagæ pulchra, subterraneæ,
Sortita quas olim Dea est Proserpina.

Quæ cùm mortuorum esset Regina, dicti sunt omnes ab Horatio in primo Carminum à Proserpina excipi ex his:

Mista senum ac iuuenum densantur funera nullum
Sæua caput Proserpina fugit.

Cùm rapta fuisset igitur Proserpina, ac Ceres eius mater ieiuna illam quæreret, ab Hippothoonte Neptuni & Alopes Cercyonis filio, & à Meganira eius vxore, quam alij Celei vxorem fuisse tradiderunt, in hospitium fuit accepta. Tunc Meganira illi & mensam parauit & vinum miscuit: at Dea mœrens recusauit, cùm diceret sibi non fas esse bibere vinum in filiæ calamitate: at cinum è farina sibi parari iussit, quem bibit. Erat Iambe muliercula quædam Meganiræ ancilla, vt tradidit Philochorus, Panos & Echûs filia, quæ cùm Deam mœstam videret, ridiculas narratiunculas, & sales Iambico metro, ad commouendam Deam ad risum, & ad sedandum dolorem interponebat: quare genus id carminis non antè obseruatum, Iambicum ab illa dictum fuit, vt testatur Nicander in Alexipharmacis:

Ἐμπλήσῃ κυκεῶνα πόρῃς ἐν κύμβεσι τεύξας,
Νηστείρης Δηοῦς ποτὸν ᾧ ποτε Δηώ
Λαυκανίην ἔβρεξεν ἀν' ἄστυ Ἱπποθόωντος
Θρηΐσσης ἀθύροισιν ὑπαὶ ῥήτρῃσιν Ἰάμβης.
Ipse mihi reple spumantia cymba cinno,

Ieiunæ Cereris potu multa arte parato:
Quo Ceres os olim penes Hippothoonta rigauit,
Ludicris salibus cùm lætaretur Iambes.

Atque cùm nusquam Proserpina inueniretur à Cerere dicta est demum ab Arethusà Nympha à Plutone rapta fuisse, & ad inferos deportata. Tum verò Iupiter Roganti Cereri pro filia, & temeritatem fratris accusanti, promisit se facturum vt filia sibi restitueretur, si ea conditione ad eam capiendam accederet, vt nihil eorum gustasset, quæ forent apud inferos. Verùm cùm illa tria grana mali Punici, vel nouem, vt alij maluerunt, edisset, indice Ascalapho, filiam liberam educere omnino non potuit. Verumtamen ad mitigandum Cereris dolorem statuit Iupiter vt alternè sex menses apud maritum, totidemque cum matre degeret Proserpina: sic enim ab omnibus qui de Deorum antiquorum natura scripsere, memoriæ proditum est. Scriptum reliquit Theagenes & Apollodorus Cyrenaicus in lib. 1. de Diis, Iouem ad placandum Proserpinam, ipsi Siciliam donasse.

Idcirco fama est edita de Syracusis metropoli eius insulæ, quòd futura esset vrbs opulenta: cùm enim Archias & Myscellus oraculum sciscitarentur de condendis vrbibus, responsum tulerunt:

Χώρας καὶ πόλεως εἰκήτορες λαῶν ἔχοντες
Ἤλθετ᾽ ἐρησόμενοι Φοῖβον τίνα γαῖαν ἵκοισθε.
Ἀλλ᾽ ἄγε δὴ φράζεσθ᾽ ἀγαθῶν πότερον κεν ἕλοισθε
Πλοῦτον ἔχειν κτεάνων ἢ τερπνοτάτην ὑγίειαν.

Ductores populi culturi mœnia & agros,
Quæritis è Phœbo quas terras præstet adire,
Voluentes animis legite vtrum gratius horum:
Diuitiasne magis vultis, terrasue salubres?

Atque cùm Myscellus salubritatem, Archias diuitias potiùs elegisset, hic Syracusas regiam ciuitatem Siciliæ, ille Crotonem multorum athletarum patriam condidit. Fama est Pirithoum ac Theseum audita Proserpinæ pulchritudine, illam rapturos ad inferos descendisse: quippe cùm ita coniurassent, vt alter alteri in acquirenda muliere opem ferret, ac iactis sortibus vtri prima obueniret, Theseo rapta Helena contigit. Cùm verò Pirithous in Proserpinæ desiderium incidisset, iureiurando astrictum habuit adiutorem Theseum, qui ambo per Tænarum ad inferos descenderunt. Illi cum

super

ſuper petra quadam conſediſſent, inde conſurgere non potuerunt, donec Hercules ad rapiendum Cerberum profectus Theſeum, vt qui coactus eo acceſſerat, liberauit: ac Pirithoū ibi reliquit, quoniam conſulto ſe in ea pericula conieccerat. quam rem ita ſcripſit Apollonius in primo Argonauticorum:

Θησέα δ᾽ ὃς περὶ πάντας Ἐρεχθεΐδας ἐκέκαστο,
Ταιναρίην ἀίδηλος ὑπὸ χθόνα δεσμὸς ἔρυκε,
Πειρίθῳ ἑσπόμενον κεινὴν ὁδόν.

Theſea, Erechthidas inter clariſſimus omnes
Qui fuit, & celeber, duriſſima vincla tenebant
Tænaria ſub humo; quoniam comitatus euntem
Illuc Pirithoum fuerat.

Et Virgilius lib. 6. ita de his querentem Charontem inducit:

Nec verò Alciden me ſum lætatus euntem
Accepiſſe lacu, nec Theſea, Pirithoumque;
Diis quamquam geniti, atque inuicti viribus eſſent.
Tartareum ille manu cuſtodem in vincla petiuit
Ipſius à ſolio regis, traxitque trementem:
Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.

Proſerpinæ mos erat modò canes, modò nigras & ſteriles victimas immolari, quare ita ſcripſit Virgilius:

— ipſe atri velleris agnam
Æneas matri Eumenidum, magnæque ſorori
Enſe ferit, ſterilemque tibi Proſerpina vaccam.

Hoc in loco non ſolùm varios ritus ſacrorum, ſed etiam aliam eſſe Hecaten, aliam Proſerpinam obſeruare conuenit: quoniam & Hecaten ſororem Eumenidem, & Proſerpinam poëta nominauit, cùm huic agnam, illi vaccam ſterilem immolari dixit. Scripſit Pauſanias in Bœoticis Proſerpinam adhuc paruulam ad capiendum anſerem, quem inuita de manu dimiſerat, in cauernoſum antrum ingreſſam, quo anſere à lapide ſub quo ſe occultauerat retracto, ſtatim fluuius ex eo loco emerſit, qui fuit nominatus Hercynna. Fuit in agro Phocenſi Proſerpinæ Venatricis templum, & Soteræ ſiue Seruantis ſiue Soſpitæ apud Arcadas; apud Philenſes Primogeniæ. Nam & huius Deæ pro rerum euentis antiqui multa cognomina excogitarunt: atque cùm fabulas huiuſmodi ex hiſtoriis rerum verarum finxerint poetæ, tum multa ad ornatum, & ad probabilitatem adiunxerunt. Scriptum reliquit

Zetzes historia 41. Chiliad. 2. Theseum in Molossorum regione vnà cùm Pirithoo venisse, cuius regionis Rex dicebatur Aidoneus, vxor Ceres filia Proserpina (nā mos fuit Molossorum omnes formosas mulieres Proserpinas appellare) canemque habebat Aidoneus eximiæ magnitudinis, qui Cerberus vocabatur. Hi cùm per insidias filiam Regis rapere conarentur, re patefacta in vincula coniecti sunt; atque quoniam Pirithous autor illarum insidiarum fuerat, Tricerbero proiectus ab eo laniatur & voratur: Theseus, quia non sponte, sed coactus & alieno ductu accessarat, in vinculis fuit retentus, donec Hercules eò ab Euristheo missus ad abducendum Tricerberum, illum è vinculis liberauit.

¶ At nunc cur fabulas has finxerint, explicemus. Cicero libro secundo de Natura Deorum vim omnem terrenam scribit esse Plutonis patri dedicatam: qui & Pluto & Dis ideo vocatus fuit, quòd omnia & recidant in terras, & oriantur è terris. Is igitur rapuit Proserpinam, quam frugum semen esse volunt, absconditamq; quæri à matre fingunt. Illa Cereris filia nominatur, quia semina quæ iaciuntur, è præteritis frugib. sunt exempta. At cur cùm flores colligeret, fuit à Plutone rapta? aut cur narcissum præcipuè colligens? quia per flores Siciliæ fertilitatem & aëris temperiem demonstrarunt scriptores, quippe cùm in Sicilia per omnes propè menses anni flores esse consueuerint: sicut de Lusitania rescripsit Athenæus lib. octauo, quòd ibi rosæ ac violæ per maius spatium trium mensium deesse non consueuerunt. Præterea cùm sub terra occultatur semen, tanquam spongia ad se nutrimentum attrahit, & impletur per hyemen, quod in radices trahitur: quippe cùm à superiore frigore semen depressum excrescat in caput, radicesque in loco tepidiore dilatet. Illud semen cùm impleatur nutrimento, in futuram æstatem semen colligit, quare colligens flores Proserpina sub terra detinetur à Plutone. At quos flores? Narcissum præcipuè, quod nomen torporem & segnitiem significat. Non enim statim erumpit semen vbi nutrimentum collegit, ac florum materiam, sed in se continet: donec anni tempore illud paulatim euocatur & in thyrsos diffunditur. Rapta esse dicitur in Sicilia, quòd ea insula cæterarum omnium tritici feracissima sit, quæ etiam horreum fuisse dicitur Romanorum. Hæc ab Arethusa, quæ virtus est seminis, vt nomen ipsum significat

significat, Cereri indicatur, quia apto tempore ab ipsa insita virtute expellitur. Hæc latet sex menses apud maritum, dum sol in signis Australibus à semente fuerit, donec ad maturitatem fruges perducens, ad Borealia paulatim redierit: tunc enim non ampliùs semen est sub terra per sex menses, sed in horreis agricolarum, & apud superos in locis editioribus Dicta est, vt quidam putarunt, à Latinis, à serpendo, quia semen per terram serpat. quam alij ita dictam existimarunt, quia Luna sit, & modò ad dextram, modò ad sinistram declinet. Hæc filia est Iouis & Cereris, caloris scilicet ac terræ. quam tamen Lunam esse sensit Orpheus in hymnis, vt in his apparet:

Εὐφεγγής, κερόεσσα, μόνη θνητοῖσι ποθεινά,
Εἰαρινὴ λειμωνιάσιν χαίρουσα πνοῇσιν,
Ἱερὸν ἐκφαίνουσα δέμας βλαστοῖς χλοοκάρποις.
Splendida, sola viris optabilis, vnaque vernam
Ostentans faciem: cornutaque frugibus almis,
Quæ sacrum corpus monstras ridentibus agris.

Qui igitur Lunam & Hecaten, & Proserpinam esse putarunt vnam, illam sex menses apud inferos esse alterne dixerunt; quia tantundem sub terra, quantum supra terram Luna in toto anno commoretur. Physici præterea ac Mythologi antiqui superius hemisphærium, quod nos incolimus, Veneris appellatione coluerunt, inferius Proserpinam nominarunt: qua ratione Proserpinam à Plutone sub terram deportatam in fabulis tradiderunt. atque de Proserpina satis, nunc de Luna dicamus.

De Luna. CAP. XVII.

AT verò Lunam diuersam esse ab Hecate existimatam, diuersorum parentum ratio patefecit: cùm Lunam alij Hyperionis filiam esse crediderint, alij Pallantis cuiusdam, inter quos fuit Homerus, qui ita scripsit in hymno in Mercurium:

τάχα δ' ὄρθρος ἐγίνετο δημιοεργός
Ἡ δ' ἐπὶ σκοπιὴν προσεβήσατο δῖα Σελήνη,
Πάλλαντος θυγάτηρ μεγαμηδείαο ἄνακτος,
Hinc Aurora tulit mortalibus orta labores,
Diuinæ ad speculum venit præsentia Lunæ,
Quæ Megamedea fuerat Pallante creata.

At Hesiodus in Theogonia Lunam filiam fuisse Hyperionis & Thiæ putauit, cùm ita scribat:

Θεία δ' Ἠέλιόν τε μέγαν, λαμπράν τε Σελήνην,
Ἠῶθ' ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει
Ἀθανάτοις τε θεοῖς τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι,
Γείναθ' ὑποδμηθεῖσ' Ὑπερίονος ἐν φιλότητι

Thia parit Solem magnum, Lunamque nitentem,
Qua superis exorta, viris quæ lumina pandit:
Auroram, reddit quæ exorta colores.
Has parit amplexu coniuncta Hyperionis almi.

Alij Solis filiam, at nòn sororem, fuisse crediderunt, vt testatur in his Euripides in Phœnissis:

Ω λιπαροζώνου θύγατερ
Ἀελίου Σελαναία χρυσόκυκλον
Φέγγος, ὡς ἀτρεμαῖα κέντρα
Καὶ σώφρονα πώλοις μεταφέρων, ἰθύνεις.

O clarißimi filia
Solis Luna aurei circuli
Lumen: quàm certos stimulos
Et prouidos pullis addens regit!

Cùm verò Luna lucem à Sole accipiat, eam & Phœben nominarunt, vt Solem Phœbum, & in curru vehi finxerunt; vt scripsit Virgilius libro decimo:

Iamque dies cœlo concesserat, almaque curru
Noctiuago Phœbe medium pulsabat Olympum.

Quæ cùm in Delo insula nata fuisset, Delia vocata fuit. atque vt Sol quadrigis, ita Luna bigis vehi solita fuit, sicuti testatur in libro quinto rerum astronomicarum Marcus Manilius in his:

Quadrigis & Phœbus equis, & Delia bigis.

Quem currum tamen alij à mulo trahi finxerunt, alij ab equis discoloribus, albo & nigro, alij à iuuencis: at Ouidius fuisse albos Lunæ equos inquit in lib. I. de Remedio amoris in his:

Vt solet, in niueis Luna vehetur equis.

At hymnographus Homerus ille, qui hymnum in Lunam scripsit, non solùm in curru vehi solitam Lunam scribit: sed etiam poetica quadam suauitate vestes splendidas induere, & exuere solitam inquit, cùm vellet: quippe cùm nunc lucida, nunc obscura sit pro vestium splendore, quam etiam in Ocea-

ao lauari inquit, priusquam vestes sumeret, vt est in his:

Εὖτ' ἂν ἀπ' Ὠκεανοῖο λοεσσαμένη χρόα καλὸν,
Εἵματα ἑσσαμένη τηλαυγέα, δῖα Σελήνη,
Ζευξαμένη πώλους ἐριαύχενας αἰγλήεντας.

Rursus Atlanteis in limphis membra leuata,
Vestibus induta & nitidis. Dea luna micantes
Curru iunxit equos celeres, quibus ardua colla.

Quidam tradiderunt Lunam fuisse vxorem Aëris, è quo Rorem filium conceperit ac genuerit, vt ait Alcman Melicus in eo carmine:

Ἀγρώστιν δρόσος αὔξει μὲν Μήνης τε καὶ Ἀέρος υἱός.

Aeris & Lunæ soboles Ros grammia nutrit.

Fuerunt qui crediderint quoddam fuisse tempus, qui nondũ nata esset Luna, quę iunior esse sole credebatur, cum vel Arcades ante illam nati fuisse putati sint illi, qui non procul ab Apidano incoluerunt, vt testatur Apollonius lib. 4. Argonaut.

Οὐδ' ἔτι πω Δαναῶν ἱερὸν γένος ἦεν ἀκοῦσαι
Πευθομένοις· οἶοι δ' ἔσαν Ἀρκάδες Ἀπιδανῆες,
Ἀρκάδες οἳ καὶ πρόσθε Σεληναίης ὑδέονται
Ζώειν φηγὸν ἔδοντες ἐν οὔρεσιν.

Nulli erat auditum Danaûm genus Apidanenses
Arcades at soli fuerant olim: Arcades illi,
Qui Lunam superare ferunt se tempore & annis;
Cùm glandes ederent dispersi in montibus altis.

Nam Theodorus paulo ante bellum quod ab Hercule aduersus Gigantes gestum est, Lunam apparuisse scribit libro vigesimo nono. Aristo Chius & Dionysius Chalcidensis in primo suæ ædificationis idem confirmarunt. At Mnaseas ait Proselenum Orchomeni filium Arcadibus imperasse: quod etiam affirmauit Duris Samius in libro quintodecimo rerum Macedonicarum, qui inquit Arcadiam ab sese, ac fluuium Orchomenum à patre nominauisse, vnde & Mnaseas Arcades ante Lunam genitos fuisse dixit, vt scripsit Apollonij enarrator, qui etiam Arcades ipsos vocatos fuisse proselenos (quasi antelunares dixerim) ab Aristotele scripsit. Aiunt præterea Lunam ipsam esse cornutam, qualis Bacchus ab antiquis fingebatur, vt est in hymo Orphei:

Κλῦθι θεὰ βασίλεια φαεσφόρε, δῖα Σελήνη,
Ταυρόκερως Μήνη, νυκτιδρόμε, ἠεροφοῖτι.

Audi Luna Dea; & clarissima luminis autor,

Cornuta, & noctu incedens, quæ curris & altè.

Quam eandem marem esse & fœminam putauit idem, vt est in eodem hymno:

Αὐξομένη, καὶ λειπομένη, θῆλύς τε καὶ ἄρσην.

Aucta, & deficiens: eadem quoque fœmina masque.

Huic sagittas tribuerunt poetę, quam Cynthiam à monte Deli celeberrimo & altissimo appellarunt, quo in loco Diana & Apollo nati creduntur: atque Diana eadem est Luna, vt suo loco explicabitur. Sic igitur sagittas illi tribuit Horatius in tertio Carminum: *Tu curua recines lyra:*

Latonam, & sceleris spicula Cynthiæ

Summo carmine.

Credita est Luna præesse veneficiis, quare inuocatur apud Theocritum in Pharmaceutria cùm Hecate quas diuersas fuisse existimatas constat, cùm vtraque inuocetur. Hanc crediderunt antiqui è cœlo magicis artibus deduci. Quippe cùm antiquæ veneficæ mulieres putarentur solem lunamque abolere, & ad Democratis vsque tempora vulgo Solis Lunæque defectus abolitiones appellauerint: quod facilè colligi potest ex his carminibus Sosiphanis, quæ sunt in Meleagro:

Μάγοις ἐπῳδαῖς πᾶσα Θετταλὶς κόρη
(Πάντες λέγουσιν ὡς) καθαιρεῖ, καὶ γὰρ αἱ
Ψευδὴς Σελήνης αἰθέρος καταιβάτις.

Quæuis puella Thessalorum carmine, vt
Ferunt abolet. Sed illa vana fama, quod
Labatur alto Luna puro ex æthere.

Et velut illud carmen octauæ Eglogæ Virg. declarat:

Carmina vel cœlo possunt deducere Lunam.

Atque Thessalæ mulieres præcipuè illam artem callere, & in ea excellere putabantur, vt innuit Aristophanes in Nebulis his versibus:

Γυναῖκα φαρμακίδ' εἰ πριάμενος Θετταλὴν,
Καθέλοιμι νύκτωρ τὴν Σελήνην.

Veneficam si fœminam ipse Thessalam
Coemero, captabo Lunam noctibus.

Inde verò natam fuisse hanc opinionem scripserunt antiqui, quòd specula quædam rotunda ita parabantur, vt in his Luna omnino appareret è cœlo deducta. Atque Pythagoræ ludicrum fuit quoddam, Luna plena existente, vt quis in

speculo,

ſpeculo quodam ſanguine, quæcunque collibuiſſet, ſcriberet: atque alteri prædicens à tergo illi aſſiſteret, ea quæ ſcripſiſſet Lunæ oſtentans: atque ille deinde intenta acie oculorum in Lunam, & univerſa quæ forent in ſpeculo ſcripta perlegeret, tanquam in Luna ſcripta fuiſſent. Inde exiſtimo artificium Cornelij Agrippæ originem cœpiſſe, qui in occultâ philoſophia videtur rationem quandam attingere, vt qui maximè à nobis diſtant, poſſint quæ volumus in Luna deſcripra perlegere.

Id eo tempore contigiſſe, mihi narratum eſt, quo Franciſcus præſtantiſſimus Gallorum Rex bellum gerebat pro Mediolanenſi principatu aduerſus Carolum V. Romanorum Imperatorem, vbi rediit Mediolanum, nam Roma in inſubriam, inde Venetias paruulus acceſſi cum patre, quo accidit vt plerique me Venetum eſſe crediderint. Nam non ſemel quæ per diem agerentur Mediolani, per noctem ſignificata fuiſſe dicuntur Pariſiis. Exiſtimabantur igitur veneficiorum ſcientia præſtare Theſſalę mulieres, quòd eſſent rerum Aſtronomicarum peritæ: atque inter cæteras Aglaonice Theſſalorum Regis filia hac ſcientia præſtitiſſe dicitur, quæ quoties immineret Lunæ defectus, ſe velle Lunam è cœlo detrahere profitebatur. Atenim quia multitudinem imperitorum deciperet, cùm Deus nullam fraudem impunè committi denique patiatur, in grauiſſimas calamitates incidit: quare id poſtea vſurpatum fuit apud poſteros, vt, cùm quis ageret infeliciter, Lunam detrahere diceretur. Primus omnium mortalium auſus eſt Anaxagoras Lunæ defectum hominibus patefacere, vt ſcripſit Laertius Diogenes in eius vita: primuſque illius viam aperuit, cùm antea Solis quidem defectùm nemo admiraretur, cùm ſcirent omnes id interpoſito Lunæ corpore ita contingere: at Lunæ defectum aliquam grauiſſimam calamitatem minari arbitrarentur. Nam cuius cauſſa eſſet ignota, id diuinitus fieri ſemper putatum fuit ab antiquis: & de his rebus non tutum fuit Philoſophis verba facere: cùm potiùs ad contemnendas vanas religiones, quàm ad illuſtrandam veritatem dicere crederentur, vt ait Plutarchus in Nicia. Anaxagoras verò ſpretis falſarum religionum minis primus declarauit, quòd terra inter duos præſtantiores planetas interpoſita, vmbram tanquam pyramidem facit, cuius baſis ſit in planitie, dorſoque ipſius terræ, conus verò

vel ita extendatur vt Lunæ regionem pertranseat. Non defuerunt tamen qui à Typhone, qui ab Endimione, & qui ab Atlante Lunæ circuitum & mutationes priùs obseruatas fuisse putarint, inter quos fuit Anaxagoras. Vbi fuerint oppositi isti planetæ, ita, vt alterius centrum centro alterius ac centro terræ per rectam lineam opponatur, tunc Luna incidens in vmbram tota occultatur, ac deficit repente illius lumen, cùm nequeat tanquam speculum lumen ab eo accipere. At cùm centra vtriusque planetæ non opponuntur, tanto minus obscuratur, quanto magis centrum eius à linea recta destiterit alterius. Quantus esset antiquorum timor, quantaque trepidatio cùm Luna deficeret, declarauit Plutarchus ita in Paulo Æmilio: αἰφνίδιον ἡ σελήνη πλήρης οὖσα καὶ μετέωρος ἐμελαίνετο, καὶ τοῦ φωτὸς ἀπολιπόντος αὐτὴν· χρόας ἀμείψασα παντοδαπὰς, ἠφανίσθη. τῶν δὲ Ῥωμαίων (ὥσπερ ἐστὶ νενομισμένον) χαλκοῦ τε πατάγοις ἀνακαλουμένων τὸ φῶς αὐτῆς καὶ πυρὰ πολλὰ δαλοῖς καὶ δᾳσὶν ἀνεχόντων πρὸς τὸν οὐρανὸν, οὐδὲν ὅμοιον ἔπραττον οἱ Μακεδόνες ἀλλὰ φρίκη καὶ θάμβος τὸ στρατόπεδον κατεῖχεν. *Repentè verò Luna cùm plena esset & sublimis, facta est obscura: luminεque deficiente multiplicibus mutatis coloribus euanuit. Romanis (sicut est apud eos consuetudo) æris tinnitu lumen reuocantibus, ignesque multos & faces, & tædas in cælum protendentibus nihil simile fecerunt Macedones: sed timor & trepidatio multa vniuersum habuit exercitum.* Atque Nicias dux Atheniensium ab hostibus circumuentus tanta trepidatione repletus est Luna deficiente, vt iussis suis à prælio abstinere cum quadraginta millibus hominum fuerit trucidatus, vt ait Plutarchus in libello de superstitione. Existimabant enim antiqui æris tinnitu & luminibus altè sublatis Lunæ lumen in defectibus adiuuari: quare & Ouidius in lib. 4. mutationum æra Lunæ auxiliaria dixit, quæ pulsarentur:

Cùm frustra resonant æra auxiliaria Lunæ.

Alij tubarum strepitu, musicorumque instrumentorum Lunæ lumen reuocare conabantur, quod ita scribit Cornelius Tacitus in libro primo: Igitur æris sono, tubarumque & cornuum concentu strepere: prout splendidior, obscuriorve, lætari ac mœrere: & postquam ortæ nubes offecêre visui, creditumque conditam tenebris, vt sunt mobiles ad superstitionem perculsæ semel mentes, sibi æternum laborem portendi, sua facinora auersari deos lamentabantur. Arbitrabantur enim antiqui non solum in defectu Lunæ, sed etiam

in morte pereuntium vtilem esse æris tinnitum, quoniam purus esset, & cui nullum piaculum posset accedere; qua de caussa in omnibus lustrationibus & expiationibus illo vtebantur, quod scriptum fuit ab Apollodoro Cyrenaico in libro de diis. Eximias esse vires Lunæ supra omnes planetas, ferè vno Sole excepto, facilè sentimus, quamuis magnitudine corporis sit illis inferior: Luna enim vt ostendunt Mathematici, vix maior est dimidia parte terræ: cùm alia sidera conspicua maiora vniuersa terra esse dicantur. Neque solum illius forma mutatur tum crescendo, tum ad initia recurrendo, sed etiam regio, cum modò ad Aquilonem, modò ad Austrum declinet à circulo animalium: atque in illa modò est quædam brumæ, modò solstitij similitudo. Multa denique ab illa manant & fluunt quibus animantes alantur, & augescant, pubescant, & maturitatem assequantur, quæ oriuntur è terra. Idcircò Chaldęi dicere solebant Lunam ortus nascentium moderari, cùm sidera notent & animaduertant ea quæ Lunæ fuerint adiuncta. Sed carmina quædam huc adscribenda putaui: quibus vniuersa propè Lunæ natura in omnibus mutationibus explicatur:

Ἐμοὶ τὸ λοιπὸν χρώμενος διδασκάλῳ
Ἄπαν λεπτῶς τὴν σεληναίαν φύσιν,
Ἥνδε ἀπαίτιον τῶν χυμῶν κληρουμένην.
Ὑγρὰ μέν ἐστι δίχα τῆς προσότης μέχρι,
Τὴν βρεφικὴν αὔξησιν ἐκμιμουμένη.
Θερμὴ δὲ πανσέληνον αὖ τρέχῃ δρόμον,
Ἀκμαστικὴ γὰρ καὶ σφριγᾶν δοκεῖ τότε,
Ἔπειτα λοιπὸν εἰς διχάδα δευτέραν,
Ξηρὰ ταπεινή. πρὸς παρακμὴν γὰρ τρέχει.
Ἔπειτα γηρᾷ καὶ δοκεῖ τεθνηκέναι,
Ψυχρὰ δυσειδὴς, συγχυθεῖσα τῷ γνόφῳ,
Κᾆτ᾽ ἐξ ἀδήλου πάλιν ἔρχεται νέα,
Πρόσωπα καλλιοῦσα καὶ πληρουμένη,
Ταυτὶ μὲν οὕτως. εἰ δέ τις πλείω γράφει,
Κόμπος περισσὸς, καὶ κενὴ στωμυλία.

In posterum me vsus magistro discito
Natura Lunæ quæ sit aptè: hæc omnium
Vim continet succorum. & hæc potentiam
Est vda primùm donec illa creuerit,
Infantibus prorsusque sit simillima.
Tepens at inde plena cursu mperficit,

Vigere tum videtur, esse & florida.
Decrescere vt cœpit deinde, mox die
Vigesima remissus acta fit vigor,
Aretque sensim. longa nec fit hinc mora,
Senescit illa: mox videntur emori
Deformis, algens, atque operta nubibus.
Rursusque fit noua hæc prius quæ nulla erat,
Vultu decoro prodit: & repletur hinc.
Hæc sic habent. Si plura quis dicat tibi,
Nugas loquaces credito, atque fabulas.

Has autem mutationes sortita est Luna pro situ quem tenet Solem respiciens: nam cùm semper Lunæ dimidium illustretur, accidit in coniunctionibus eam Lunæ partem illustrari, quæ superior est, nec nobis conspicua: quæ semper propè cùm Sole supra terram consurgit. Illud autem longè aliter se habet in plenilunio, cùm sola pars nobis conspicua illustretur, Solique opponatur, quippe cùm media sit nox vbi ad cœli medium peruenerit. Hæc autem tanto magis vel minus contingunt, quanto magis Luna vel minùs recesserit à Sole. Cùm verò corpus Lunæ non sit ex aliqua materia densa, vt terra est, aut ex ea composita, mirum videtur cur Xenophanes adductus sit, vt in Luna habitari dixerit, eamque locum esse multarum vrbium. Ego sanè illam caussam fuisse censeo, cur is eam sententiam introduxerit: quia sicut in frequentissimis ciuitatibus multi sunt rerum nouarum cupidi, ita in philosophia contingit. nonnulli enim ne nihil sciuisse videantur, aliqua noua monstra in philosophiam introducunt, vt alicuius rei inuentores fuisse appareant. Sic etiam Nicetas Syracusius cœlum, solem, lunam, stellas, supera denique omnia stare dixit, neque quicquam præter terram in mundo moueri: quia circa axem suum versa omnia illa contingere dicebat, quæ si cœlum stante terra moueretur, contingerent, vt testatur etiam Cicero in secundo quæstionem Academicarum, & Ptolemæus in primo Almagesti. Multæ fuerunt fabulæ de Luna fictæ. quòd dormientem Endymionem in Latmo Cariæ monte adamarit, & cum eo concubuerit, vt id his significauit Catullus:

Vt Triuiam furtim sub Latmia saxa relegans,
Dulcis amor gyro deuocet aerio.

Sic Ouidius in ea epistola quam scribit ad Heronē Leander

Luna

Luna mihi lumen tremulum præbebat eunti,
Vt comes in nostras officiosa vias.
Hanc ego suspiciens, Fugias ô candida, dixi,
Et subeant animo Lamia saxa tuo.
Non sinit Endymion te pectoris esse superi.

Et quòd Panos amore in arietem versi capta fuit, vt significauit Virgilius lib.3. Georgicorum.

Munere sic niueo lanæ (si credere dignum est)
Pan Deus Arcadiæ captum te Luna fefellit,
In nemora alta vocans: nec tu aspernata vocantem.

Memorię prodidit Rhianus Cretensis in libr.13. Heracleæ Lunam cùm Endymione dormiuisse in montibus apud Trachinem. Atque Nicander in rebus Ætolis montes illos vocatos fuisse Aselenos ait, quia Lunæ lumine per id tempus carere consueuerint, quo Luna dormiret cum Endymione. Scriptum reliquit Pausanias in Eliacis Endymionem filias quinquaginta ex ipsa Luna suscepisse. Ac præter cæteros mares Aetolum, qui cæso per imprudentiam Chærone Cleodori filio in Hyantim profugit, qui postea ab ipso vocata fuit Aetolia, vt testatur Antigonus Carystius in Dictionibus. Lunæ & Dionyso mos erat sues immolari apud Aegyptios, vt ait Herodotus in Euterpe: τοῖσι μὲν νῦν ἄλλοισι θεοῖσι θύειν ὗς οὐ δικαιοῦσι Αἰγύπτιοι Σελήνῃ δὲ καὶ Διονύσῳ μούνοισι, τῷ αὐτῷ χρόνῳ τῇ αὐτῇ πανσελήνῳ τοὺς ὗς θύσαντες, πατέονται τῶν κρεῶν. *Cæteris quidem diis sues immolare nefas esse putant Ægyptij: at Soli, Lunæ & Dionyso eodem tempore, in ipso plenilunio scilicet sues mactantes, carnes conculcant pedibus.* quo in loco ritus multiplex sacrorum, in quibus sues immolabant apud Aegyptios, ostendit Herodotus. Erat tamen consuetudo apud alias nationes vt nulli deorum, nisi Cereri, sus immolaretur: cùm Lunæ cùm haberet cornua, taurus mactaretur, vt ait Lactantius in libro de falsa religione.

¶ Ac de his qui fabulosè de Luna dicta fuerunt, satis dictum est: nunc ex illis sententiam sapientum explanemus. Hæc filia fuisse Hyperionis, quoniam super nos assiduo & celerrimo motu conuoluantur superna corpora, dicta fuit. Alij non ab etymologia nominis, sed ab Hyperione viro rem deductam arbitrati sunt, quia primus Hyperion astrorum motus obseruauerit: qui etiam pater astrorum vocatus fuit, & Lunæ Solisque præcipuè quod ita Homerus videtur significasse in 1. Odyss.

I

Αὐτῶν γὰρ σφετέρησιν ἀτασθαλίῃσιν ὄλοντο
Νήπιοι, οἳ κατὰ βοῦς ὑπερίονος Ἠελίοιο ἤσθιον.

Stultitia periere sua, quòd cædere adorti,
Quòd Solis mactare boues Hyperionis ausi.

Cùm lumen à Sole accipiat, Solis filia dicta est. At eadem soror, quòd ex Hyperione cum Sole nata creditur, vel quòd eodem tempore nata sit, & ab eodem parente creatore rerum omnium Deo, vel quòd illi Sol tãquam sorori lumen impertiat, vel quòd fraternè tempora inter se diuiserint, cùm Luna nocti, Sol dici moderetur. nam cùm Sol per se sit lucidus, Luna nullum habet proprium lumen, sed tanquam speculum corpus diaphanes existens receptum à sole lumen ad terram transmittit. Dicta est in curru vehi, propter celeritatem, quam sine vehiculo vulgus intelligere non poterat; quod etiam attinet non mediocriter ad orationem poeticè exornandam. Quòd vestes induceret variorum colorum, id excogitatum fuit ad explicandas multiplices mutationes: quodque in Oceano lauaretur, dictum est ad opinionem vulgi, cùm tantundem vndique distet à terra & ab aquis. Illud sanè ridiculum est fuisse aliquod tempus, cùm Luna non esset, neque tamen vllum vel architectum, vel ferramenta proferri, vnde Luna fabricari cœperit. Ad exprimendam Lunæ naturam, siue ingenium multorum mortalium, qui mutantur in horas, fabulati sunt antiqui lunam orauisse matrem vti sibi aptam tunicam contexeret, quæ respondit nulla ratione istud fieri posse, cùm nunc plena sit, nunc in cornua curuata, nunc vtrinque gibba: quare modò crescenti tunica disrumperetur, modò decideret è gracili corpore. Fuit eadem Lucina dicta, quia Luna per incrementum humorum semiplena faciliorem reddit nixum, atque partum euocat in lucem. quamobrem scitè ait Timotheus:

Διά κυάνεων πόλον ἄστρων
Διά τ' ὠκυτόκοιο σελάνας.

Per & cæruleum polum astrorum,
Per & citiparæ Lunæ.

Huic filiam natam esse memorant antiqui Ersam nomine, quam è Ioue conceperit. sic enim ros dicitur à Græcis qui pro Lunæ potentia variatur. vnde non insuauiter scripsit Alcman:

Οἷα Διὸς θυγάτηρ Ἔρσα τρέφει ἄτε Σελάνας.

Ros

Ros Iouis & Lunæ vt soboles gratissima nutrit.

Hæc eadem mas & fœmina putata est, quia humorem & nutrimentum præbeat animantibus, & quia maris vice nocturnum præbeat calorem, quo plurima ad putredinem & ad generationem adiuuantur, vt ait Ptolemæus in magna compositione. quare illi sacrificabatur à maribus veste muliebri: à mulieribus virili indutis, vt scripsit Philochorus. Deinde sagittas Lunæ tribuerunt antiqui vel propter radios, quos ad corruptionem demittit, vel propter dolores parientium: cùm illi non valde sint dissimiles doloribus vulnerum, acerbitatem eorum experientes. Hanc idcirco parturientes ad leuandos dolores inuocabant, vt infantes facilius in lucem ederentur Lucinam nominantes: atque cùm vna esset, varia nomina pro variis facultatibus sortiebatur. Credita est plurimum conferre veneficiis, quoniam multæ sunt admirabiles planetarum vires certo quodam in ordine collocatorum. Nam alia vis est oppositorum, alia coniunctorum, alia in regionibus aliis existentium planetarum, cùm per tertiam vel quartam vel sextam partem circuli distiterint. Neque hoc mirum videbitur si quis cognouerit Mercurium Trismegistum in statuas certo ordine collocatas certis magnitudinum rationibus seruatis dæmones solitum accire, ita vt illæ mox loquerentur. At quoniam eadem est etiam Diana vocata, nunc de Diana verba faciamus.

De Diana.

CAP. VIII.

CVm eadem Luna sit, & Hecate, & Diana, tamen non omnes hæ vires, quæ per has intelliguntur, vno nomine dicuntur, etsi ab vno fonte manant. Cùm enim Hecate nunc Iouis, nunc Aristæi, nunc Tartari, nunc Persæ filia dicatur: Luna modò Hyperionis, modò Pallantis, quòd illa sit fatorum vis à Deo proficiscens, vt diximus: hæc velocissimus sit planeta, cuius multiplex est potentia in rebus inferioribus, quæ quoniam maximè remouetur à vi primi motus, maximè sua natura vtitur. Hanc eandem esse Hecaten patefecit Callimachus in hymno in Dianam, qui illam Pheræam nominauit, cuius te[illegible] fuisse Hecaten constat, vt est in his:

Πότνια μουνιχίη, λιμενόσκοπε, χαῖρε Φεραία.

Salue munichia, & portus tutela, Pherea.

Hanc filiam fuisse Latonæ Cœique Titani constat, quam

Nicander in Theriacis ita Titanidem nominauit:

Τὸν δὲ χαλαζήεντα κόρη Τιτηνὶς ἀνῆκε
Σκορπίον ἐκ κέντροιο τεθηγμένον, ἦμος ἐπέχευε
Βοιωτῷ τεύχουσα κακὸν μόρον Ὠρίωνι,

Grandine signatum Titanis at inde puella
Scorpion immisit, cui cuspide surgat acuta,
Bœoto meditata necem vt fuit Orioni.

Alij ex Ioue & Latona natam esse dixerunt, de qua ita scripsit Cicero in 3. de natura Deorum. Dianæ item plures Prima Iouis & Proserpinæ, quæ pennatum Cupidinem genuisse dicitur: Secunda notior, quam Ioue tertio & Latona natam accepimus: Tertiæ pater Vpis traditur, Glauce mater. eam Græci sæpe Vpim paterno nomine appellant. Inter has omnes Iouis filia celeberrima fuit, quare omnia cæterarum illi vni tribuuntur à poetis. Hanc Deliam nominarunt, quia nata sit in Delo, sic enim vocauit Ouid. in Phædræ epist. ad Hippolytum:

Iam mihi prima Dea est, arcu præsignis adunco
Delia iudicium subsequor ipsa tuum.

Hanc non solùm Iouis filiam, sed etiam χθονίαν vocauit Orpheus in hymnis, siue terrestrem, vt dictum est de Hecate. Hanc eandem Lunam esse demonstrauit in his Virg. lib. 9.

Suspiciens altam Lunam sic voce precatur:
Tu Dea tu præsens nostro succurrere labori
Astrorum decus, & nemorum Latonia custos.

Sic Ouid. lib. 15. Metamorph.

Nec par, aut eadem nocturnæ forma Dianæ
Esse potest vnquam semperque hodierna sequente,
Si crescit, minor: est maior, si contrahit orbem.

Sic Cicero in secundo de natura deorum: Dianam autem & Lunam eandem esse putant. Hæc cùm nata esset ante Apollinem, at eodem tamen partu: obstetricis munere postea apud matrem est functa nascente Apolline. Quòd autem illa quæ Iouis & Latonæ filia fuit fuerit celeberrima, patet vel ex eo hymno Homeri, qui ita se habet in Apollinem:

Χαῖρε μάκαιρ' ὦ Λητοῖ, ἐπεὶ τέκες ἀγλαὰ τέκνα.
Ἀπόλλωνά τ' ἄνακτα, καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν.
Τὴν μὲν ἐν Ὀρτυγίῃ, τὸν δὲ κραναῇ ἐνὶ Δήλῳ.

Salue Latona: vt peperisti pignora clara.
Venatrix Diana tua est, & clarus Apollo.
Edita in Ortygia hæc, in Delo est ortus Apollo.

Et Cor-

Et Cornelius Tacitus in libro 3. Primi omnium Ephesij adiere memorantes, non vt vulgus crederet, Dianam atque Apollinem in Delo genitos esse: apud se Cenchrium amnem, lacum Ortygiam, vbi Latonam partu grauidam, & oleæ quæ tum etiam maneat adnixam, edidisse ea numina: deorumque monitu sacratum nemus, atque ipsum illic Apollinem post interfectos Cyclopas Iouis iram vitauisse. Hanc Cereris & Dionysij & ipsam & Apollinem fuisse filios scribit Herodotus ex Aegyptiorum sententia, & Latona fertur illorum fuisse nutrix, vt patet in his: Ἀπόλλωνα δὲ καὶ Ἄρτεμιν Διονύσου καὶ Ἴσιος λέγουσιν εἶναι παῖδας, Λητοῦν δὲ τροφὸν αὐτοῖσι καὶ σώτειραν γενέσθαι. *Apollinem verò & Dianam Dionysi & Isidis filios esse inquiunt: at Latonam eorum nutricem & seruatricem fuisse asserunt.* quam opinionem secutum postea Aeschylum inquit Herodotus Dianam Cereris filiam appellasse cùm Ceres dicta sit Isis ab Aegyptiis, vt testatur Pausanias in Arcadicis. Alij Cœi Titanis & Phœbes filiam putarunt. Cùm mares omnes Diana auersaretur, quia viderat quæ passa erat mater, cùm obstetricata est, impetrauit à patre Ioue vt perpetuam virginitatem seruare posset, vt apparet ex his Callimachi carminibus:

Δός μοι παρθενίην αἰώνιον ἄππα φυλάσσειν.

Da mihi perpetuo vt sim virgo, da pater a me.

Arcus præterea & sagittas, & puellas socias sexaginta Oceaninas, & asias viginti, quæ illi arcus cothurnosque & canes curarent, Iupiter postulanti tribuit: deditque venationibus præesse, & viis, & portubus: quod patet ex his apud Callimachum:

καὶ μὲν ἀγυιαῖς
ἔσσῃ καὶ λιμένεσσιν ἐπίσκοπος.

Nam præfecta viis & portubus ipsa fereris.

Quæ quoniam venationibus delectaretur, Dictynna vocata fuit à retibus: nam δίκτυον rete est apud Græcos. Sic enim illam nominari inquit à nymphis Callimachus in lauacrum Dianæ, & Ouidius lib. 2. mutationum.

Ecce suo comita choro Dictynna per altum
Mænalon ingrediens, & cæde superba ferarum. Aspicit hanc.

Cuius etiam cognomen fuit ἰοχέαιρα apud Græcos quia sagittis delectaretur, quibus insectaretur feras, vt eam nominauit Hesiodus in Theog.

Λητὼ δ᾽ Ἀπόλλωνα καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν
Ἱμερόεντα γόνον περὶ πάντων οὐρανιώνων.

Γείνατ' ἀφ', αἰγίοχοιο Διὸς φιλότητι μιγεῖσα.

Nascitur hinc Phœbus, gaudensque Diana sagittis,
Pignora Latonæ, peperit clarissima Diuum
Hæc Latona Ioui magno coniuncta in amore.

Fabulantur hanc per imprudentiam venando, Cenchriam Pirenes nymphæ filium interemisse: quare cùm Pirene eum lugeret, tantam vim lacrymarum profudisse, vt in fontem sui nominis sit conuersa. Cur venationibus præfecta credita sit Diana, caussa huiusmodi ab antiquis memoratur: Nympha quædam Britomartis, vel (vt alij maluerunt) Britimartis, cum venaretur, in quædam retia cecidit: vnde cum se explicare non posset, fera superueniente præcipuè, Dianæ sacellum vouit si incolumis euaderet, quod postea erexit, & Dianæ Dictynnæ ab iis retibus nominauit vnde dicta est postea venantibus præfecta Dea, vt scripsit Dicæarchus, & Aristophanis enarrator. Alij tamen maluerunt Dianam ipsam venationibus præfectam fuisse: quòd venationibus mirum in modum delectaretur, quare eius imagini semper arcus adhiberi solitus fuit, vt scripsit Melanthus in lib. de imaginib. Deorum: alij dicunt Britomartim Iouis & Carmes filiam carissimam fuisse Dianæ ob venandi studium, quæ cùm Minoem insequentem fugeret, præ amore se in mare deiecit in retia, quæ ad capiendos pisces erant in mare demissa, & à Diana in deorum numerum delata. Dictynnæ & Alpheiæ nomine culta est ab Æginetis & à Cretensibus, vt ait Apollodorus Cyrenaicus in lib. de Diis. Hæc eadem Dea choris, in musicis instrumentis delectari solita creditur, vt ait Homer. in hymno in Venerem:

Οὐδέ ποτ' Ἀρτέμιδα χρυσηλάκατον κελαδεινὴν
Δάμναται ἐν φιλότητι φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη·
Καὶ γὰρ τῇ ἅδε τόξα καὶ οὔρεσι θῆρας ἐναίρειν,
Φόρμιγγές τε χοροί τε διαπρύσιοί τ' ὀλολυγαί,
Ἄλσεά τε σκιόεντα, δικαίων τε πτόλις ἀνδρῶν.

Dianæ haud potuit mentem peruincere amore
Alma Venus, quam circunstant risusque, iocique
Huic arcus placuere, feras & cædere syluis:
Huic citharæ atque chori, clamor concinnus: & vrbes
Iustorum huic hominum, vmbrosæ super omnia syluæ.

Cùm virginitatem perpetuam seruare, viis ac portubus præesse, à tot nymphis sociis obseruari impetrasset à Ioue, in syluis perpetuò fere degebat, vt marium consuetudinem deuitaret: quare & venatrix dicta est, & nemorum atque montium

custos existimata; vt ait Horat.lib.3.carminum:

Montium custos nemorumque virgo,
Quæ laborantes vtero puellas
Ter vocata audis, adimisque letho
Diua triformis.

Et Virgilius libro vndecimo:

Alma tibi hanc nemorum cultrix Latonia virgo.

Præfecta fuit præterea parturientibus vt intelligeret quãtum malorum cumulum deuitasset, cum virginitatem expetiuit: vt licet ex his Callimachi versibus intelligere, vbi se nũquam in vrbem adituram dicit, nisi cum à parturientibus vocabitur:

πόλεσιν δ' ἐπιμίξομαι ἀνδρῶν
Μοῦνον, ὅτ' ὀξείῃσιν ὑπ' ὠδίνεσσι γυναῖκες
Τειρόμεναι καλέωσι βοηθόον.

Vrbes accedam solùm, ac sub tecta virorum,
Pressa dolore graui nisi cùm me fœmina partus
Auxilio accerset.

Multiplex denique officium fuit Dianæ, quippe cùm virgines pertæsæ iam virginitatis, vt eius Deæ, cuius hactenus in tutela fuissent, iram deuitarent, consueuerint in canistris sacrificia ad Deæ templum deportare, eius numinis veniam postulantes, quod à Græcis κανηφορεῖν dicebatur, neque eos canistros, nisi illæ ferebant, quæ ad nubilem ætatem peruenissent, de qua consuetudine meminit Theocritus in Pharmaceutria. Deinde cùm ita vterus excreuisset grauidis puellis, vt sueta zona vti amplius non possent, eam zonam mos fuit in templo Dianæ λυσιζώνης cognomento zonam soluentis scilicet, quod fuit apud Athenienses, deponere. quare postea dictum est zonam soluere, pro eo quod est grauidam fieri, quod patet ex his carminibus Apollonij lib.1.

Μίτρην πρῶτον ἔλυσα καὶ ὕστατον, ἐξότε μοι
Εἰλείθυια θεὰ πολέος ἐμέγηρε τόκοιο.

Prima soluta mihi est postremaque zona, quòd ipsa
Inuidit multos natos Lucina mihi illæ.

Eam verò dicandæ zonæ consuetudinem, vt Veneri coronas ob nuptias, ita significauit Agathias in carminibus:

Τῇ Παφίῃ στεφάνους, τῇ Παλλάδι τὴν πλοκαμῖδα,
Ἀρτέμιδι ζώνην ἄνθετο Καλλιρόη.
Εὕρετο γὰρ μνηστῆρα, τὸν ἤθελε, καὶ λάχεν ἥβην
Σώφρονα, καὶ τεκέων ἄρσεν ἔτικτε γένος.

Mineruæ crines posuit, Venerique corollas,
Dianæ zonam candida Callirhoe.
Nacta procum fuit hæc, quem tota mente petebat,
Atque maris mater facta fuit generis:

Cùm igitur obstetricis munere fungeretur, dicta est à Græcis Εἰλείθυια, è Latinis Lucina, quia nascentia omnia in lucem euocaret. Cùm verò venatum exiret. quo cultu corporis vteretur expressum in illo Epigrammate:

Ἄρτεμι πῆ σοι τόξα, παραυχενίη τε φαρέτρη;
Πῆ δὲ λυκαστείων ἐνδρομὶς ἀρβυλίδων;
Πόρπη τε χρυσοῖο τετυγμένη, ἠδὲ περὶ ἄκρην
Ἰγνύην φοῖνιξ πέπλος ἑλισσόμενος;
Κεῖνα μὲν εἰς ἄγρην ὁπλίζομαι· εἰς δὲ θυηλὰς
Εἶμ' αὔτως ἱερῶν αἰτομένη θυέων.

Arcus vbi Diana iacet, vel plena pharetra?
Aut vbi Cretensis endromis arbylidis?
Fabulaque ex auro, fucataque murice vestis,
Quæ solita est summi poplitis ora tegi?
Arma ea sunt prædæ: sed cùm mihi sacra parantur.
Vt cernis, læta ad pocula inermis eo.

Huic Deæ currum aureum à ceruabus candidis tractum tribuerunt antiqui, vt ait in his Callimachus:

Ἄρτεμι παρθενίη τιτυοκτόνε χρύσεα μέν τοι
Ἔντεα καὶ ζώνη, χρύσεον δ' ἐζεύξαο δίφρον·
Ἐν δ' ἐβάλευ χρύσεια θεὰ κεμάδεσσι χαλινά·

Aurea nam domitrix Tityi sunt arma Dianæ
Cuncta tibi, & zona, & iuga quæ ceruicibus aurea
Ceruarum imponis currum cùm ducis ad aureum.

Credita est Diana fuisse piscatoribus etiam præfecta, sicut testatur in his Apollonidas:

Τρίγλαν ἀπ' ἀνθρακιῆς, καὶ φυκίδα σοὶ λιμενῖτιν
Ἄρτεμι δωροῦμαι Θῆρις ὁ δικτυβόλος.
Καὶ ζωρὸν κεράσας ἰσοχειλέα, καὶ τρύφος ἄρτου
Αὖον ἐπιθραύσας, τὴν πενιχρὴν θυσίην.
Ἀνθ' ὧν μοι πλήθοντα δίδου θηράμασιν αἰεὶ
Δίκτυα. σοὶ δέδοται πάντα μάκαιρα λίνα.

E pruna dono triglamque apiamque Dianæ
Piscator Theris hanc tibi littoream.
Poecula plena mero spumantia, siccaque frusta
Assi: læta cape è paupere sacra manu.

Pro quibus alma mihi da prædæ plena videre.
Retia; sunt etenim retia sacra tibi.

Memoriæ prodidit Pausanias alatā fuisse Dianæ effigiē apud Eleos, quæ dextra pardū sinistra leonem porrigeret. Ignifera præterea siue Lucifera Dea vocatur ab Euripide in Iphigenia in Tauris, qui eandem putauit esse & Lunam, vt diximus. Illam facultatem idcirco Dianæ tribuit Callimachus, vt grauissimis afficiat calamitatibus quos libuerit, vt est in his:

Σχέτλιοι οἷς τύνη χαλεπὴν ἐμμάξεαι ὀργήν·
Κτήνεά σφιν λοιμὸς καταβόσκεται, ἔργα δὲ πάχνη,
Κείρονται δὲ γέροντες ἐφ' υἱάσιν· αἱ δὲ γυναῖκες
Ἢ βληταὶ θνήσκουσι λεχωΐδες.

O miseri, quibus ipse grauem tu concipis iram.
Nam morbus depascit oues, segetemque pruina.
Orbanturque senes natis, & fœmina abortum
Mox pariunt.

Nam horum omnium facultas est Lunæ concessa. Scriptum reliquit Plutarchus in vita Arati, Dianæ imaginem admirabilem quandam fuisse apud Pellenenses: quæ cæteris quidem temporibus neglecta iacebat, at vbi à sacerdote efferretur, neminem quidem respiciebat, sed omnium refugiebat intuitū in faciem. Illius enim aspectus non hominibus solum, quos dementes faciebat, erat formidabilis ac grauis: sed etiā arbores vel faciebat infœcundas, vel fructus dejiciebat, quacunq; lata fuisset. Et Strabo lib. 12. Castabalim fanum fuisse Dianæ Persicæ scribit, vbi sacræ mulieres illæsis pedibus super prunas ambularēt. Legem fuisse in Tauris scribit Herodotus in Melpomene, vt omnes Græci, qui naufragi eò appulissent virgini Dianę immolarentur, vel (vt alij maluerūt) præcipites è quodam sublimi loco dejicerentur. Alij id moris fuisse inquiūt, vt caput eorum percuteretur, qui cùm essent mortui, eorum capita in crucem tollebantur, quæ alij tamen humari putarunt. Fuerūt qui putarint Tauricam illam Dianam Iphigeniam fuisse, Agamemnonis filiam, de qua Diana talis refertur fabula à Pausania in posterioribus Eliacis. Fama est quod Alpheus amore Dianæ captus, vbi neque gratia, neque precibus se quidquam ad nuptias proficere intelligeret, sit ad vim conuersus, at illa fugiendo insequentem Alpheum vsque ad Letrinos ad nocturnos choros protraxit, vbi interesse Nympharum lusibus consueuerat. Illa Dea sibi suisque sociis os cœno obleuit, quam cùm dignoscere non posset Alpheus elusus abiit:

cum Letrini Dianæ Alpheiæ templum dicarunt. Huic Deæ mos erat boues immolare; quare apud Persas Persicæ Dianæ in trajiciendo Euphrate scribit Plutarchus in Lucullo obuias fuisse boues, quæ incustoditę per regionem vagabantur, lampadem Deæ notam habentes impressam. Quamuis Horat. verrem illi mactari dicit in his:

Imminens villæ tua pinus esto:
Quam per exactos ego lætus annos,
Verris obliquum mediantis ictum
Sanguine donem.

Alij dicunt omnium quæ nascerentur è terra primitias huic Deæ offerri solitas vt apparet ex his versibus Euripidis.

Ὅτι γὰρ ἐνιαυτὸς τέκοι
Κάλλιστον ηὔξω φωσφόρῳ θύσειν θεᾷ.
Ego quod annus optimum produxerit,
Voui immolare Luciferæ certè Deæ.

Sic cùm ab Oeneo neglecta fuisset, qui primitias Diis cæteris agrestibus obtulerat, illa aprum Calydonium eximiæ magnitudinis excitauit ob indignationem, qui vniuersum agrum Oenei infestaret, quod expressit Ouidius, in libro octauo Mutationum:

Huius opem Calydon, quamuis Meleagron haberet,
Solis ita supplex petiit prece, caussa petendi
Sus erat infestæ famulus, vindexque Dianæ.
Oenea namque ferunt plenis successibus anni
Primitias frugum Cereri, sua vina Lyæo,
Palladios flauæ latices libasse Mineruæ.
Cœptus ab agricolis superos peruenit ad omnes
Ambitiosus honor: solas sine thure relictas
Præteritas cessasse ferunt Latoidos aras.

Fuit consuetudo vt candida cerua Dianæ mactaretur, quæ sibi grata victima credita est, quod eam pro Iphigenia substistuerit quare Ouidius:

Candida quæ semel est pro virgine cæsa Dianæ,
Nunc quoque pro nulla virgine cerua cadit.

Mos fuit apud Plateenses antequam nuptias celebrarent Dianam cognomento Eucliam placare sacrificiis, quòd cùm esset virgo, putaretur habere odio matrimonia, de qua consuetudine meminit Plutarchus in Aristide. Habuit celeberrimum omnium templorum & augustissimum Ephesium, quod

quod totius Asiæ studio ducentis & viginti annis architecto Chersiphrone fuerat ædificatum, cuius erat longitudo pedum quadragintorum & quinque ac viginti, latitudo ducentorum & viginti, in quo fuerant centum & viginti septem columnæ à totidem Regibus erectæ admirabilis longitudinis ac pulchritudinis: nam ad sexaginta pedum mensuram accedebant, quarum triginta sex fuerunt incredibili artificio & magnificè cælatæ, cùm aptis tanto artificio columnarum epistylis. Aderant & picturæ mirificæ, & pulcherrimæ statuæ, magnificentiæ eius templi convenientes, quæ omnia ab Herostrato viro Ephesio incensa fuerunt, vt hac ratione, cùm ingenij præstantiâ non posset, sibi perpetuitatem nominis compararet. Illud autem incendium accidit circiter Idus Sextilis, quo die natus est Alexander Macedo cognomento Magnus, vt ait Plutarchus in eius vita. Ne potiretur autem Herostratus re per tantum scelus optata, sanxerunt Ephesij propositis grauissimis suppliciis ne quis in posterum Herostratum nominaret. Atque huius magnificentissimi templi sublimitatem & mirabilitatem præclarè expressit poëta in illo epigrammate, quod etiam ipsum templum Parthenconem vocauit, siue virginum thalamum:

Τίς ποτ' ἀπ' ὀλύμποιο μετήγαγε παρθενεῶνα,
 Τὸν πάρος οὐρανίοις ἐμβεβαῶτα δόμοις:
Ἐς πόλιν Ἀνδρόκλοιο θοῶν βασίλειαν Ἰώνων,
 Ταὶ δορὶ καὶ μούσαις ἀμπυτάταν Ἔφεσον;
Ἦ ῥα σὺ φιλαμβρία πτυοκτόνε μείζον' ὀλύμπου
 Ταὶ τροφὸν, ἐνθαυτοῖ τὸν σὸν ἔθου θάλαμον;

Quis tulit è cælo sublimem Parthenæonem,
 Qui fuerat superis cognitus ante deis?
Mœnia vbi Androcli, Imperiumque exiſtit Ionum,
 In claram Musis militiaque Ephesum?
An quia grata magis cælo tibi ... altrix,
 Diana hîc thalamum percupis esse tuum?

Scriptum reliquit Strabo in libro decimoquarto quòd cùm illud templum, quod affabrè & multo artificio à Chersiphrone extructum fuerat, conflagrasset, aliud Ephesij non minus magnificum construxerunt refectis prioribus columnis, detractis muliebribus aureis ornamentis, multisque opibus & publicè & priuatim vndique in vnum collatis. Hanc inuocare

consueuerunt cùm fierent sacrificia veneficæ, vt est in libro Epodon apud Horatium, in his:

O rebus meis
Non infideles arbitræ
Nox, & Diana, quæ silentium regis
Arcana cùm fiunt sacra.

Multa cognomina sortita est Diana, à locis in quibus culta est, ab iis qui templa dicarunt, ab euentu rerum, sicut de Diis cæteris dictum est. Vt Tauropola siue Taurica Persica Minthia, Pergæa, Ephesia, Epione, Forensis, Orthosia, Istria, Hegemache. Isora, Limnæa, Lycea, Lucifera, Patroa, Phæræa, Prohylæa, Leucophryne, Orthia, Suadela, Sospita, Saronis, Salaminia, Hegemona, Hemeretia, Callista, Cnacalysia, Agrotera, Elaphiæa, Condyleatis, Alpheia, Hymnia, Agrestis, Pytonia, Laphria, Euclea, Stymphalia, Triclaria, Sciaditis, Philomirax, Chryselacate, Sacrificula, Cordace, Lycoatis, Lymnea, Iaculatrix, Venatrix. Rursus illius varia vsurparunt nomina variæ nationes: nam Cretenses Dyctynnam Thraces Vpim, Arcades Orthosiam, parturientes Lucinam tantum vocarunt.

¶ Atque tot de Diana dicta sufficiant, nunc sensa horum explicemus. Latonæ & Iouis filia putatur Diana, ac Phœbi soror. Quid ita? quia Latona, quam Plato in Cratylo à mansuetudine nominatam dicit, potest etiam à λανθάνω, quod latere significat, deduci, quia è tenebris Apollo & Diana nati sunt. è confusa scilicet rerum natura. Horum pater fuit Iupiter qui ex illa materia euocauit: Deus scilicet omnium parens & moderator, vt diximus. Alij ad mores hoc referentes Latonam iniuriarum obliuionem putarunt, vt sensit idē Plato. Alij, quoniam illi, quibus est Lunæ temperamentum, sunt obliuiosi, quibus humidum est cerebrum scilicet magnopere. Hanc virginem dixerunt quòd Veneris vsus plurimum obsit huiusmodi hominibus, cùm illorum natura venationibus, alijsque exercitationibus naturalem calorem adiuuantibus maximè conseruetur ac vigeat. Alij Dionysi & Cereris filiam putarunt: alij Cœi & Phæbes: cùm tamen omnes ad Lunæ naturam respicerent, scirentque, Dionysum ac Cœum Titanem Solem esse: Cererem nunc terram vocari, nunc crassiora corpora, cuiusmodi Lunæ corpus apparet. Atque, cùm Luna lumine luceat alieno, iure Solis & crassioris materiæ

filia

filia esse dicitur. Dicta est viarum & montium esse custos quoniam viatoribus & venantibus lumen præbeat per noctem, quare etiam Lucifera vocata est. Hæc eadem confert parturientibus, quia ob humoris copiam faciliùs partus oriuntur, & cùm maximè viget, in plenilunio scilicet, faciliùs. Inde sagittas etiam illi tribuerunt antiqui ob dolorum grauitatem. Et quoniam humectandis rebus accommodata est eius natura, neque vlla pestilentia sine humoris copia exoriri potest, hanc iure pestilentiæ autorem dixit esse Callimachus: cui pinus meritò dicatur, quia Lunæ temperamentum illa arbor obtineat. Illius velocitatem admirati antiqui alatam esse finxerunt, & in curru à ceruabus candidis velocissimis trahi, quia color albus Lunæ præcipuè tribuitur. qua de caussa argentum inter metalla est illi consecratum. At dicatur iam de campis Elysiis.

De campis Elysiis.

CAP. XIX.

AT que quoniam superiùs locuti sumus de omnibus monstris quibus impiorum animæ torquendæ traderentur: nunc reliquum est, vt quæ præmia illis qui sanctè pieque vixissent, proponerentur, breuiter explicemus. Ita enim homines ad probitatem denique adduci poterant, si & in puniendis peccatis non negligens Deus fuisse monstraretur: & in eos qui præstantes viri fuissent, atque optimè de patria, vel de viris bonis, vel de vniuerso hominum genere meriti essent, non illiberalis: cùm minimè æquam rationem ignaui & scelerati, atque viri boni post mortem sortirentur. Pro scelerum igitur grauitate vbi tamdiu pœnas dedissent animæ vt essent ab omni humana colluuie & contagione corporis expurgatæ, tunc in Elysios campos transmittebantur, si modo illa fuissent peccata, quæ aliqua ratione possent expurgari. idcirco Virg. de antiquorum sententia ita scripsit libro sexto:

Ergo exercentur pœnis, veterumque malorum
Supplitia expendunt. aliæ panduntur inanes
Suspensæ ad ventos: aliis sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.
Quisque suos patimur manes. exinde per amplum
Mittimur Elisium, & pauci læta arua tenemus.

Sed antequam ad cætera pergamus, videbimur operæpre-

tium facturi si perquiramus vbi fuisse dicantur campi Elysij, quoniam apud inferos non esse videbantur, cùm purgatæ animæ eò transmitterentur. Alij igitur campos Elysios esse circa aplanes sphæram tradiderunt, vnde animæ ab antiquissimis per tria elementa descendere putabantur. Alij circa lunarem globum, vbi purior est aër, alij in medio inferorum, alij in Hispaniis, & in insulis fortunatis. Isacius non procul à columnis Herculis, vbi Gades est insula, quæ priùs Continusa dicebatur, fluuiusque Bætis campos Elysios esse sensit: vbi dies non paulatim, sed repente tanquam fulgur decidit, quod fit in extrema parte & in margine Europæ. ibi enim fuerunt insulæ beatorum, & in illis regionibus quæ mari Libyco dominantur. Fuerunt sane Herculis columnæ, quarum altera Alybe, altera Abena dicta est, in occidente ab ipso Hercule ex ære extructæ: in quibus scriptum fuerat non esse vlteriùs progrediendum: quoniam nullum littus post illas columnas inuenire liceret, vt ipse credidit, quia amplissimum, & infinitum propè spatium Oceani nauigandum relinqueretur. At Caroli Quinti eius nominis Romanorum Imperatoris iussu, vel vlterius nauigatum est, multaque fertilissima loca, eaque tota Europa non minoris ambitus inuenta, in quibus more ferarum adhuc, sicut ante Orphei tempora, homines viuebant. Non defuerunt tamen qui non columnas, sed montes fuisse arbitrati sint columnas Herculis: quorum alter in extrema Europæ à sinistra, alter in extrema Africæ parte à dextera ex Oceano redeuntibus sese offerebant: qui cùm essent altissimi, illis qui mare mediterraneum ingrederentur, columnis persimiles è longinquo apparebant. Scriptum reliquit Clearchus Solensis has beatorum insulas fuisse iuxta Herculis Briarei columnas, ad quas in Gades & Tyrius & Græcus postea Hercules accessit. Plutarchus Sertorium inquit in extremam Iberiæ oram haud multum super Betæ fluuij ostia ad Gades transuectum, vbi Bætes in mare Atlanticum ingreditur, profectum esse: quo in loco obuios habuit quosdam ex insulis beatorum redeuntes. Hi duas esse paruas insulas referebant mari inter se diuisas, atque ventos ibi plurimum suaues & odoriferos leniter spirare, tanquam per incredibilem florum varietatem & amœnitatem transeuntes. Nam qualis odor est multis rosis, violis, hyacinthis, liliis, narcissis, myrtetis, lauris, cyparissis, talis aspirantium ventorum est suauitas.

uitas. Hic in syluis motorum sensim foliorum iucundissimi sunt susurri. Solùm verò ita est pingue, vt non solùm facilè arari & plantari possit, sed etiam plurima sponte producat sua sine humana diligentia, ibique multam & sine molestia hominum copiam alere potest: nam ter quotannis fructum producit. Hîc semper est ver, neque vllus ventus præter Zephyrum aspirare solet, locusque ipse omnibus florum generibus & mansuetis plantis vestitur. At vineæ fructum ferunt singulis mensibus. Aër sincerus & temperatus, qui nullam propè patitur mutationem temporum: nam Aquilo, & alij acerrimi venti prius per inania spatia defatigantur, quàm cò ad eas insulas peruenire possint, ac deficiunt. Qui verò perueniunt Zephyri & Argestæ placidissimos imbres aliquando excitant: nam locus imbribus plerumque non indiget, cùm ipso aeris humore ac bonitate omnia & animalia & plantas ferè sustentare possit. Esse dicuntur ibidem mirifici variarum auicularum cantus huc illuc ad ramos domesticarum arborum volitantium: ibi cantilenæ suauissimæ exaudiuntur, chorósque ducunt virgines cùm pueris, quibus peritissimi cantores cum musicis instrumentis accinunt: quales fuisse dicuntur Arion Methymnæus, Eunomus Locrus, Stesichorus Himeræus, & Teius Anacreon. Epulæ, quæ ibi nascuntur, saluberrimæ sunt, nullisque noxiis succis refertæ, neque ibi senectus, neque ægritudo, neque vlla sentitur mentis perturbatio. Non auri, non diuitiarum cupiditas, non magistratuum ambitio mentes hominum infestat: omnes priuatam vitam rebus necessariis contentam publicæ seruituti anteponunt: nam multis velle imperare, multis seruire ibi existimatur. Nam cùm sit pratum pulcherrimum, circa illud nemus est omni arborum fructiferarum genere consitum. ibi fiunt conuiuia, ac nemus vmbram facit discumbentibus in campo Elysio, quibus flores plurimi substernuntur. ministrant viris puellæ formosissimæ, atque illis rursus pulcherrimi adolescentes, mutuis se poculis inuitantes. Tanta denique loci eius tranquillitas & aëris temperies in insulis fortunatis esse credita est, vt nullus neque aptior locus, neque accommodatior videretur, in quo virorum bonorum animæ post mortem habitarent, aut vbi campi Elysij collocarentur: quare ibi alium mundum esse dixerunt, alium solem, non hunc aliquando

molestum, alium æthera, alia sidera, vt scripsit Plato in Gorgia, & Virg. in lib 6.

Deuenere locos lætos, & amœna vireta
Fortunatorum nemorum sedesque beatas.
Largior hic campos æther & lumine vestit
Purpureo, solemque suum, sua sidera norunt.

Fuerunt nonnulli qui Thebanorum agrum tantum habere fœlicitatis crediderint, quantum de campis Elysiis antiqui diuulgarunt, illo epigrammate decepti, in quo hi sunt versus:

Αἵδ' εἰσὶ μακάρων νῆσοι τόθι περ τὸν ἄριστον
Ζῆνα θεῶν βασιλῆα Ῥέη τέκε τῷδ' ἐνὶ χώρῳ.
Insulæ ibi fortunatæ sunt, Regem vbi Diuum
Alma Iouem peperit Rhea.

Non enim insula fuit, vt diximus, ager Thebanus, quem & id epigramma, & Lycophron postea ita beatorum insulas nominauit, vbi loquitur de Saturno:

Τύμβος γεγὼς κένταυρος ἀμφόφερον σποδοῦ.
Νήσοις δὲ μακάρων ἐγκατοικήσεις μέγας.
Sæuum sepulchrum filiorum quis fuit,
Magnus beatorumque habebis insulas.

Atqui cùm Thebanus ager neque insula quidem fuerit omnino, quo pacto beatorum insula esse potuit? aptiùs igitur credetur Homero, qui scripsit in lib. 4. Odysseæ iuxta Britanniam non procul ab Herculis columnis, & in Gaditana regione beatorum esse insulas & campos Elysios:

Ἀλλά σ' ἐς ἠλύσιον πεδίον καὶ πείρατα γαίης
Ἀθανάτοι πέμψουσιν, ὅθι ξανθὸς Ῥαδάμανθος,
Τῇ περ ῥήϊστη βιοτὴ πέλει ἀνθρώποισιν.
Οὐ νιφετὸς, οὔτ' ἂρ χειμὼν πολὺς, οὔτε ποτ' ὄμβρος.
Ἀλλ' αἰεὶ ζεφύροιο λιγυπνείοντος ἀήτας
Ὠκεανὸς ἀνίησιν ἀναψύχειν ἀνθρώπους.
Te verò Elysium ad campum, vel ad vltima terræ
Cælestes mittens, flauens vbi nunc Rhadamantus,
Victus vbi facilis, non nix, non frigora, & imbres,
Stridula sed semper Zephyrorum sibilat aura,
Quam placidam Oceanus mittit per amœna vireta.

Tibullus propterea poetica quadam suauitate vniuersas camporum Elysiorum voluptates paucis carminibus summatim complexus est ita in primo libro:

Sed me, quòd facilis tenero sum semper amori.

Ipsa

Ipsa Venus campos ducet in Elysios.
Hic choreæ, cantusque vigent: passimque vagantes
Dulcè sonant tenui gutture carmen aues.
Fert casiam non culta seges, totoque per agros
Floret odoratis terra benigna rosis.
Ac iuuenum series teneris immista puellis
Ludit: & assiduè prælia miscet Amor.

Atque cùm fortunatæ insulæ, campique Elysij in ea parte Britanniæ de communi omnium propè præstantiorum scriptorum sententia, quæ est inter occidentem Britanniam & Thulen ad ortum Solis, dicerentur: piscatores quidam fuisse in littore maris Oceani narrantur iuxta hanc Britanniam insulam: qui ab aliis rebus omnibus & tributis essent immunes, quia defunctorum animas ad se euntes eò traiicerent, vt aiunt. Hi homines per noctem domi suæ dormientes voces audiebant, quibus vocarentur, & strepitum sentiebant circa fores: surgentes autem lembos quosdam non suos viatoribus plenos inueniebant, quos ingressi citissimè in Britanniam remigantes perueniebant, quò vix per totam noctem aptissimis vsi ventis in suis nauiculis nauigantes possent peruenire. Eò igitur adeuntes educebant, quos ferrent viatores nescientes, neminemque videntes, voces illos excipientium audiebant, qui singulos nomine & tributim & ex affinitate arcéque appellabant, illosque pariter respondentes exaudiebant. Deinde ex eo loco citissimè domum redeuntes lembos leuiores factos sentiebant, quàm cùm illos ferebant. Huic rei addiderunt scriptores C. Iulium Cæsarem, cui multa felicissimè successerunt, in has insulas cum triremi, in qua centum erant milites, appulisse: atque loci amœnitate captum habitare decreuisse: sed inuitum ab iis qui erant in insula fuisse depulsum. Scriptum reliquit in secundo libro variarum historiarum Lucianus, homines qui ibi sunt, neque carnem, neque ossa, neque quidquam quod tangenti resistat, habere: sed solam esse corporis formam, & animas quasdam corpori simillimo velamine coopertas, quæ moueantur, intelligant, vocem emittant, ac cætera omnia faciant quæ viuentes soleat, cùm nulla tamen temporis diuturnitate senescant, sed semper eandem ætatem, eumdemque vigorem retineant; atque quales sunt ipsi homines, talia sunt omnium

fructuum genera, quibus vesci dicuntur. Neque id admirabile videtur illis, quibus fide digna videbuntur ea quæ scripta sunt ab Arriano in Lybica nauigatione Hannonis Imperatoris Carthaginensium, qui nauigauit vltra columnas Herculis, quam etiam nauigationem diligentissimè descriptam in templo Saturni depositam fuisse constat. Scriptum autem fuit ibi Hannonem in magnum signum, qui Cornu Vesperis dicebatur, vt intellexit ex interpretibus, peruenisse: in quo sinu insula erat permagna, in qua stagnum mari simile. Erat in eo insula, in quam exeuntes per diem quidem nihil, nisi syluam densam, videbant: at per noctem multi ignes accensi erant, & tibiarum soni exaudiebantur, cymbalorumque & tympanorum strepitus erat permultus. Sic autem scribit Arrianus: ἐν δὲ ταύτῃ νῆσος ἑτέρα, εἰς ἣν ἀποβάντες ἡμέρας μὲν οὐδὲν ἀπεωρῶμεν ὅτι μὴ ὕλην· νυκτὸς δὲ πυρὰ πολλὰ καιόμενα, καὶ φωνὴν αὐλῶν ἠκούομεν, κυμβάλων τε καὶ τυμπάνων πάταγον, καὶ κραυγὴν μυρίαν. φόβος οὖν ἔλαβεν ἡμᾶς. *In hac autem alia erat insula, in quam exeuntes die quadam, nisi syluam, nihil videbamus: at per noctem multi erant ignes accensi, sonumque tibiarum audiebamus, & cymbalorum tympanorumque strepitum, clamoremque immensum. tunc autem timor nos inuasit* Territus igitur Hanno, & qui cum ipso erant, locum fugientes reliquerunt: Neque audiendi sunt illi qui nullos esse inferos tradiderunt, quam opinionem secutus est Pausanias in Laconicis Cic. pro Cluentio, & Iuuenalis, qui de illorum sententia ita scripsit:

Esse aliquos manes, & subterranea regna,
Et contum & Stigio ranas in gurgite nigras,
Atque vna transire vadum tot millia cymba,
Nec pueri credunt nisi qui nondum ære lauantur,

Et Lucretius libro quarto:

Cerberus, & Furiæ iam verò & lucis egenus
Tartarus horrificos eructans faucibus æstus
Hæc neque sunt vsquam, nec possunt esse profectò.
Sed metus in vita pœnarum pro malefactis
Est insignibus insignis, scelerisque luela
Carcer, & horribilis de saxo iactus eorum,
Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tædæ.

Nam tametsi non illa sunt ad vnguem quæ de iis traduntur tamen aliqua ratione puniri scelera impiorum necesse est: quia

quia nisi improbis supplicia, & viris bonis præmia proposita sint, qui locus erit iustitiæ? aut quid reliquum erit in vita mortalium, quod nos ad probitatem adhortetur? aut quæ præmia magis sunt alliciendæ ad honestatem multitudini accommodata, quàm illa quæ per sensus capiuntur? aut enim Dei optimi iustitiam nullam esse necesse est, quod vel dictu nefarium est: aut cùm solus is id facere possit, in omnes sceleratos, animaduertat oportet, & viris bonis pro rebus præclarè gestis præmia impertiat. Nullus autem facilior modus est, neque verior quàm vt à malignis dæmonibus tanquam crudelissimis tortoribus improbi torqueantur. Cùm enim vera non esse dicantur ea quæ pertinent ad supplicia apud inferos: neque illa vera sunt, quæ spectant ad suauitatem ciborum & reliquarum voluptatum vt in his scripsit Theognis:

Οὐδεὶς ἀνθρώπων, ὃν πρῶτα γαῖα καλύψῃ,
 Ἔς τ' ἔρεβος καταβῇ, δώματα Περσεφόνης.
Τέρπεται οὔτε λύρης οὔτ' αὐλητῆρος ἀκούων,
 Οὔτε Διωνύσου δῶρ' ἐσαειράμενος.

Non vllus, quem terra tegat post funera, quique
 Iuerit ad Ditis Persephonesque domum,
Mox cithara sonituque tubæ lætatur: & illum
 Non mulcent Bacchi dulcia dona dei.

Sed quoniam mors est certus terminus creditus vitæ cuiusque statutus pro viribus temperamenti, non solùm illa est caussa vt viri boni commoda multa post vitam sortiantur sed etiam mala multa deuitentur præsentis vitæ, vt nos lusimus his Græcis carminibus:

Τίπτε θεῶν δώροις θνητοὶ χαλεπαίνομεν ἄνδρες
 Τοῦ θανάτου; δρεπάνῳ πάντα τὰ μὲν μογερά.
Οὗτος μὲν φοβερὸν θραύει καὶ σκληρὰ τυράννων
 Δεσμά, κρατεῖ πάντων ὅσσα θεὸς φιλόφρων.
Καὶ γναμπτοῖσιν ὑπερφρονέοντ' ὀνύχεσσι λέοντας
 Οὗτος ζῶα πόσει, καὶ κραταιοῖσι βοῶν.
Οὗτος καὶ δειροὺς δήμους κήπους ὑφαιρεῖ.
 Οὗτος ἐκλύθρεῖ τὰ πλεῖστα ζωῶν.
Οὐδὲ μὲν οὐδὲ ποσοὺς ποιητὰς γ' ὕστατον ἦμαρ
 Δηλώσει καὶ χθονὸς σώματ' ἐφημέριά.
Σώματ' ἄρ' ἐστὶ πέδαι, ψυχῶν θ' ἕρματα θεῖα.
 Αἰ ζωὴ θάνατος, καὶ μόρος ἐστὶ βίος.
Εὐδία χειμέριν τε πόνος, καὶ πορθμὸς ἄαπλος

Τοῖς ἀθλίοις θάνατος, κ' οὐδὲν ἔνεστι βαρύ.
Οὗτος ἀνεστήριξεν ἐν οὐρανῷ Ἡρακλῆα·
Οὗτος λαμπρύνει καὶ καλὰ τέκνα Διός.
Οὐ θεὸς ἠελίου ποτ' ἐς αὐγὰς κηδομένας περ
Πέμπει φίλας ψυχὰς, ἐς κακὰ τῶν νεκύων,
Εἰς πόνον, εἴς τε νόσους καὶ οἰζύας, ἠδ' ὀδυνάων
Παντοδαπῶν πέλαγος. ἄθλιον, ἄθλον ὅλως.
Εἴπατέ δή τ' ἀνθρωπίσκων ἀμμήνια κάρηνα,
Τίπτε βροτῶν βίος; οὐ καλὸν ἄθυρμα τύχης,
Κάλλος ἐπεὶ μοχθηρὸν γῆράς τε νόσος τε μαραίνει,
Οὐδὲ κεῖνοι πολλόν γ' ἔμπεδόν ἐστ' ἄρετος.
Καὶ σθένος ἠπεδανὸν γηράσκει, καὶ κλέος οὐδεὶς
Πρὶν θάνατόν γ' ἐλθεῖν ὄλβιός ἐστι τέλος.

Quæ carmina ita sunt à Laurentio Gottio in Latinam linguã conuersa, quem præcipuum inter amicos propter sigularem morum bonitatem, modestiam, studium literarum iudicium, & habeo & vnicè amo.

Cur grauiter ferimus superorum munere mortem
Concessam? falce hæc cuncta odiosa secat.
Vna tyrannorum firmissima vincula fregit:
Omnia cognouit vincere ritè dea.
Vnguibus hæc seruat duris substrata leonum
Corpora, & à sæuis cornibus vnà boum.
Hæc madidas gentes ceto subtraxit, auesque.
Liberat è cauis carceribusque feras.
Sed neque diuinis nocuit suprema poetis
Lux quorum tellus corpora sola tegit.
Corpora sunt animis ergastula, vasaque diuis:
Vita quibus mors est, mors quoque vita quibus.
Mors statio, quam nec venti, nec nubila cœli
Concutiunt, tuta est: nil graue habere solet.
Hac duce & Alcides clara inter sidera fulget.
Hæc illustrauit pignora bina Iouis
Defunctas animas vel amatas Solis in auras
In mala non patitur rursus adire Deus,
In morbos curasque graues, certamina prorsus
Tristia, in ærumnas, est vbi vbique dolor,
Dicite mortales nisi venum fortis habendum
Ludicrum vita est nostra, quid esse feram?
Abstulit aut morbus formam, aut morosa senectus

Ipsarum

Ipsarum haud usus sit diuturnus opum:
Gloria sit senior, viresque. at nemo beatus
Supremum rectè dicitur ante diem.

Accedebat ad cæteras voluptates, quas viris bonis tribuebant antiqui in campis Elysiis, quod vel mortui delectabantur iisdem studiis & exercebantur, quæ magis viuentibus placuissent. Ita vulgus suauissimorum conuiuiorum spe post mortem, multa scelera deuitabat. Sic Homerus in lib. λ. Odysseæ idolum Achillis inquit minitabundum sagittas feris intentare. Atque Virgilius rem totam pluribus verbis expressit, & quemadmodum eadem in campis Elysiis exercerentur, quibus delectabantur viuentes singuli, in his:

Pars in gramineis exercent membra palæstris:
Contendunt ludo, & fulua luctantur arena:
Pars pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt,
Nec non Threicius longa cum veste sacerdos
Obloquitur numeris septem discrimina vocum,
Iamque eadem digitis, iam pectine pulsat eburno.

Ac deinde paucis interpositis:

Arma procul, currusque virûm miratur inanes,
Stant terræ defixæ hastæ. passimque soluti
Per campos pascuntur equi. quæ gratia currûm,
Armorumque fuit viuis, quæ cura nitentes
Pascere equos? eadem sequitur tellure repostos.

Propterea cùm Philosophis optimis hominibus summam felicitatem excogitare niterentur antiqui: nullam maiorem illis oblectationem inuenerunt, quàm veritatis inuestigationem, & quàm illud quod scriptum reliquit Cicero in libro 5. de Finibus, his verbis: Ac veteres quidem philosophi in beatorum insulis fingunt, qualia natura sit vita sapientum, quos cura omni liberatos, nullum necessarium vitæ cultum, aut paratum requirentes, nihil aliud esse acturos putarunt, nisi vt omne tempus in quærendo ac discendo, in naturæ inuestigatione consumant.

¶ Atque de campis Elysiis tot à nobis dicta sint, Quid significare voluerint antiqui per hos campos Elysios manifestum esse arbitror. Nam vbi vitæ nostræ ratio diligenter examinata fuerit, si sanctè pieque vixerimus incredibilis lætitia sub extremum vitæ diem mentes nostras capit, sicuti mœrore afficimur ob multorum scelerum recordationem, & ad eos infe-

rorum fluuios trajicimur intrepidi, omniaque monstra horrenda & terribilia præterimus, quæ quidem lætitia quantum valere debet ad homines ad probitatem adhortandos, nulla orationis copia explicari potest. Hæc ea sunt quæ apud inferos vel bona vel mala ab antiquis proponebantur, cùm simplex & magis vera ratio à summæ veritatis autore Christo proposita sit, ignis sempiternus improbis scilicet, at viris bonis inexplicabilis bonorum cumulus. At nunc de Lethe fluuio dicamus.

De Lethe fluuio.

CAP. XX.

POst huiusmodi vitæ examinatæ diligenter considerationem exoritur paulatim omnium rerum obliuio, sensusque amittuntur, neque vlla est ampliùs rerum præteritarum recordatio : quare effectum est vt antiqui scriptores multa de Lethe fluuio commenti sint. Verùm nos pauca priùs ad hanc rem pertinentia inuestigemus, deinde quid de Lethe senserint antiqui, explicemus. Fuerunt quatuor fluuij Lethæi tantùm, qui ad Magnesiam non procul à Mæandro, qui ad Cortinem vrbem Cretæ, qui ad Tricam vrbem Thessaliæ, vbi natus est Aesculapius, & qui in Lybia Hesperiæ. Illa fuit Pythagoræ & nonnullorum philosophorum opinio, non solùm quòd animæ immortales existant, verùm etiam sempiternæ fuerint antequam in animalium corpora peruenirent. Huiusce sententiæ his similes rationes afferebant: nam si immortalis existat anima, & ex aliquo nascatur, vel ex immortali, vel è mortali necessariò nasceretur. E mortali non orietur, quia sic omnia fieri possent immortalia: neque sempiternum quidquam in natura mortali rei commistum est suopte ingenio, nisi à Deo misceatur aliquando secernendum. Neque rursus ex immortali, quòd illud quod tale est nihil è se gignit. Atqui cùm immortales animæ existant, multaque tamen nascantur animalia, illud contingere putabant, quia circuitum animæ intra duodecim annorum millia perageant, per omnesque sphæras & choros dæmonum ac Deorum discurrant, quod Plato in Phædone, Gorgia, Phædro, & aliis in locis variis modis scripsit. Est autem per duodenarium numerum intelli-

telligemus numerus mundanarum ſphærarum apud antiquos qui ſupra quatuor elementorum globos octo cœlos eſſe putarunt per quos animæ à corporibus ſolutæ, ſatiſque purgatæ permeare, & circumuolui putabantur, donec ſuos circulos perfectè abſoluerint, tunc autem Deo ita iubente putabantur in corpora pro propriis vitæ rebus geſtis demitti. Nonnulli tamen crediderunt annum magnum, quo ſpatio anima hominis ſuum circuitum expleret, & in idem reuerteretur, duodecim horum annorum millibus comprehendi: cùm annus mundi magnus tribus annis huiuſmodi abſoluatur: nam & ipſa mundi anima per motum firmamenti eo ſpatio ſuum circuitum abſoluit, quod efficitur intra trigenta & ſex millia noſtrorum annorum. ſi quis enim firmamentum aut aplanes quæ vocatur ſphæram, proprio motu contra motum diurnum cæli centeſimo quoque anno per gradum vnum ferè ſecundum ſucceſſionem ſignorum procedere intellexerit, numerumque annorum collegerit, is facilè magnum annum mundi ex ambitu ipſius firmamenti intelliget. Hæc res quoniam ab imperitorum multitudine intelligi non poterat, excogitarunt permulta poëtæ ad vtiliter adducendam multitudinem, quibus illam in hac ſententia confirmarent, quod immortalis anima exiſtit, vt ſpe aliquando melioris vitæ, & præſentes calamitates æquo animo fortique perferret, & ne nimium rebus proſperis tolleretur, cùm ſciret omnibus reddendam eſſe anteactæ vitæ rationem: & quam maximè ſe ad integritatem innocentiamque compararet, cùm iucundiſſima præmia harum virtutum poſt mortem à Deo eſſet relatura. Finxerunt igitur poſt diuturnas voluptates Lethen eſſe fluuium apud inferos qui obliuionem ſignificet, cuius aquam ſiquis bibiſſet, illi continuò rerum omnium præteritorum obliuio exoriebatur. Nam nulla ratio faciliùs eam dubitationem diluere poterat, cur quæ per tot annorum millia tam admirabilia animæ vidiſſent, nullo pacto prorſus recordarentur. Hic igitur fluuius Deus ſuauiſſimus & Somno ſimilimus ab Euripide putatur: quando Oreſtes, cùm ab inſania aliquantulum conquieuiſſet, vtriſque gratias egit Somno & Lethæ ſiue Obliuioni, hoc pacto:

Ὦ φίλον ὕπνου θέλγητρον, ἐπίκουρον νόσου,
Ὡς ἡδύ μοι προσῆλθες ἐν δέοντί γε!
Ὦ πότνια λήθη τῶν κακῶν, ὡς εἶ σοφὴ,

Καὶ τοῖσι δυςυχοῦσιν εὐκταία θεός!

Gratum leuamen Somnule ægritudinis
Quam suauis aduenisti, & oportunus huc!
Et tu malorum Obliuio quàm dulcis es,
Optabilis viris misellis & Dea!

Solus ex omnibus hominibus dictus est Aethalides rerum præteritarum memoriam non prorsus deposuisse, vt scriptum reliquit Apollonius in primo Argonauticorum:

οὐδ᾽ ἔτι νῦν περ ἀποιχομένου Ἀχέροντος
Δίνας ἀπροφάτους ψυχὴν ἐπιδέδρομε λήθη.

nondum illum ex Acheronte profectum
Vorticibus rapidis Lethe perfuderat vnda.

Hunc enim munus illud à patre Mercurio obtinuisse inquiũt vt aliquando esset apud superos, aliquando apud inferos. Hunc aiunt Pythagorici, cùm anima sint immortalis, primùm Troianis temporibus reuixisse, atque fuisse Euphorbum Troianum Panthi filium, deinde Pyrrhum Cretensem; postea quendam Eleum, mox Pythagoram: quam rem plane expressit Ouidius in 15. Mutationum:

O genus attonitum gelidæ formidine mortis,
Quid Styga, quid tenebras, & nomina vana timetis
Materiem vatum, vastique pericula mundi?
Corpora siue rogus, flamma, seu tabe vetustas
Abstulerit, mala posse pati non vlla putetis.
Morte carent animæ semperque priore relicta
Sede, nouis domibus viuuntque, habitantque receptæ.
Ipse ego (nam memini) Troiani tempore belli
Panthoides Euphorbus eram.

Plato præterea in Menone non solùm animas esse immortales commemorat, sed postquam certum temporis spatium & quædam munia absoluerint, à Proserpina in hominum corpora remitti, sic enim scribit; φασὶ γὰρ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀθάνατον καὶ τοτὲ μὲν τελευτᾶν, ὃ δὴ ἀποθνήσκειν καλοῦσι, τοτὲ δὲ πάλιν γίγνεσθαι, ἀπόλλυσθαι δ᾽ οὐδέποτε. δεῖν δὴ διὰ ταῦτα ὡς ὁσιώτατα διαβιῶναι τὸν βίον. οἷσι γὰρ ἂν Περσεφόνα ποινὰν παλαιοῦ πένθεος δέξεται, εἰς τὸν ὕπερθεν ἅλιον κείνων ἐνάτῳ ἔτει ἀνδιδοῖ ψυχὰς πάλιν ἐκ τᾶν βασιλῆες ἀγαυοὶ, καὶ σθένει κραιπνοὶ, σοφίᾳ τε μέγιστοι ἄνδρες αὔξονται. ἐς δὲ τὸν λοιπὸν χρόνον ἥρωες ἁγνοὶ πρὸς ἀνθρώπων καλεῦνται. *Aiunt enim homini animam immortalem esse, ac tunc quidem decedere, cùm mori appellatur: atque iterum redire, interire verò & extingui nunquam: quare vita est quàm*

est quàm sanctißimè transigenda. Qui enim Proserpinæ pœnas antiquæ miseriæ iam dederint, eorum animas illa rursus ad supernum solem transmittit nono anno, atque reges fiunt gloria, potentia, sapientiaque præstantißimi, atque isti in numerum deorum aut Heroum capiuntur. Physici duos tropicos signiferum circulum secantes portas duas esse putarunt, per quas animæ è cœlo in terras ferantur, & ascendant. Cancer hominum porta putatur: Capricornus deorum, quia per illum ad immortalitatem ascendant. hinc Pythagoras à lacteo circulo Ditis imperium incipere credidit, quòd animæ inde lapsæ à superis recesserint, inde in corpora lapsuræ. Hæ quandiu in Cancro sunt, nondum à superis recessisse creduntur, at ad Leonem profecto vitæ exordium auspicari, cùm in corpora defluant. Plato in Phædone noua ebrietate trepidantem animam in corpus fluere ait, atque potum materiæ circunfusæ alluuionem intelligit: nam sicut obliuio comes est ebrietatis, ita huiusce alluuionis materiæ. Dicitur igitur Lethe obliuio, quoniam animæ in corpora lapsuræ originis diuinæ, fontisque, ac dignitatis suæ singulæ obliuiscantur. Cùm ad inferos igitur animæ descenderint, diuque fuerint in campis Elysiis, vt ad communiorem opinionem reuertamur, antequam supernum solem transmittantur, dicuntur aquam fluminis Lethes bibere, vt omnium præteritorum obliuiscantur, vt ait Virgilius in sexto:

Animæ quibus altera fato
Corpora debentur, Lethæi ad fluminis vndam
Securos latices, & longa obliuia potant.

Bibebatur autem duplici de caussa aqua Lethæi fluminis, tum vt obliuiscerentur animæ illarum deliciarum quibus fruebantur in campis Elysiis, tum etiam vt fierent immemores earum molestiarum, quas antea in vita pertulissent: quarum rerum si perdurasset memoria, nemo reperiretur qui vellet reuiuiscere, aut qui cùm primùm posset, non vel sibi ipse manus inferret. Sed alterum deos iubere dicebant, alterum quominus fiat, repugnat natura. Quis enim eorum qui mortui sunt, vellet, si posset, in hanc vitam molestiarum plenã redire, in tot animi perturbationes corporisque incommoda, nisi grauissimis suppliciis apud inferos vrgeatur? nam quanto diuturnior est hominum vita, tanta fit maior incommodorum cumulus: sunt filiorum vel amicorum vel

propinquorum mortes facultatum iacturæ, honorum repulsæ, infamia, morbi, vulnera, discordiæ, lites, quæ tanto plura videre necesse est, quanto diutius vixerimus. Duo igitur erant necessaria, alterum vt purgarentur animæ antequam in Elysios campos peruenirent, alterum vt post longissimum temporis spatium epota aqua Lethæa omnium præteritorum obliuiscerentur, quare dictum est:

exinde per amplum
Mittimur Elysium, & pauci læta arua tenemus:
Donec longa dies perfecto temporis orbe
Concretam exemit labem, purumque reliquit
Æthereum sensum, atque aurari simplicis ignem:
Has omnes, vbi mille rotas voluere per annos,
Lethæum ad fluuium Deus euocat agmine magno.
Scilicet immemores supera vt conuexa reuisant,
Rursus & incipiant in corpora velle reuerti.

Quis enim vti dicebam, in hanc plenam miseriarum vitam, nisi & antiquarum miseriarum priùs fiat immemor, & voluntati deorum ac necessitati parere cogatur? nulla est adeò felix hominum conditio, quam non multo plura incommoda infestent, quàm bona consolentur, quamuis parum firmis & subfrigidis rationibus contra hanc sententiam scripsit Euripides in Supplicibus:

ἔλεξε γάρ τις ὡς τὰ χείρονα
Πλείω βροτοῖσιν ἐστὶ τῶν ἀμεινόνων.
Ἐγὼ δὲ τούτοις ἀντίαν γνώμην ἔχω,
Πλείω τὰ χρηστὰ τῶν κακῶν εἶναι βροτοῖς.
Εἰ μὴ γὰρ ἦν τόδ', οὐκ ἂν ἦμεν ἐν φάει·

Quidam vir olim protulit mortalibus
Mala esse plura, quàm bona adsint. ast ego
Diuersa longè sentio: viris bona
Puto esse multo plura, quàm sint iis mala.
Quod ni sit, haud solem liceret cernere.

Hæc enim ratio mihi valdè videtur absurda, quia non est tanquam frigoris & caloris, quorum symmetria omnino necessaria est viuentibus corporibus, calamitatum, & molestiarum, & incommodorum, natura: nam tametsi iactura filiorum, aut carissimorum, aut facultatum, aut dignitatis, rerumque huiusmodi euentus animum perturbant: tamen non necessariò interimunt: nisi fortè hæc non esse mala, aut rarò con-

rò contingere, inquiat Euripides. Plura enim horum contingunt nonnullis quàm bona in vniuersa vita, atque iterum subeunda nullæ animæ omnino adduci possent, nisi fluminis Lethæi plenè, ac propè ebriæ. Fuerunt igitur hæc partem ad persuadendum multitudini animas pro meritis in corpora denuo redire conficta: partim etiam declarant morituri iam hominis conditionem, vt illi sanctius viuant: cùm sensus animique vigor paulatim post vitæ præteritæ considerationem deficit, omnesque cessant corporis actiones, atque illud demum extinguitur.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ

LIBER QVATVS.

Cur Lucinam parturientibus præfectam antiqui putarint.

EXISTIMO me in superioribus libris ostendisse partim animorum affectus & cogitationes, quæ in mortuorum animis nascerentur, partim vires elementorum, cœlestiumque corporum, quæ transfunderentur in hæc inferiora corpora, diuinis nominibus fuisse ab antiquis appellatas, & diuinis etiam honoribus cultas. Sed quoniam eò scribendo perducti sumus, vt res interire, & iterum post quoddam annorum spatium reuiuiscere, & animas easdem in alia corpora transmitti diceremus, quæ res sub Lucinæ tutelam primùm concidebant, videntur rationes illæ inuestigandæ, quibus adducti sunt sapientes vt sibi persuaderent Lucinam præesse parturientibus. Hac in re illud horum omnium debet esse fundamentum, quod superiùs dictum fuit, quòd Græci, id quod ceperunt ab Aegyptiis, Solem, Lunam, cæteraque sidera, quorum vires ac moderationes temporum apud nos essent conspicuæ, deos putarunt: quos suffimentis, & cantilenis, & cæsarum victimarum nidorib. placarunt, cùm res postularet. Cùm Lunam igitur plurimum conferre parturientibus arbitrarentur, illam alij à luce, alij à circumuoluendo nuncuparunt. Aliæ similiter rationes sunt à rerum naturalium peritis traditæ, aliæ ab astronomis. Atqui Luna à rerum naturalium peritis partubus præesse credita est, quia illius ope propter vim propriam humoris fœtus adiuuetur, cùm illius beneficio in vtero intumescat, ad quam rem Solis & Lunæ ratio præcipue conferre putatur. Nam manifestum esse arbitror

arbitror omnibus vel mediocriter eruditis, quòd Lunæ beneficio augentur humores, cuius vis in multis est conspicua, sed in conchyliorum genere præcipuè, quæ cùm Lunæ lumine augentur & decrescunt. Huc accedit quod parturiendi tempore plurimus humor sero persimilis in membranis cum fœtu continetur in vtero, quare & vterus insurgit ad expellendum cum fœtu humorem: cui rei cum moderator humorum sit Lunæ planeta, plurimum conferre putatur, & idcirco Luna parturientibus præesse credita est. Qui verò ex astrorum potentia omnia humana pendere consueuerunt, has omnes causas ad astronomicas rationes retulerunt: nam ferunt homines rerum cœlestium periti, quod septimo mense fœtus perficiatur & absoluatur, qui mensis dicatus est Lunæ: quare iure optimo Luna præest parturientibus. Atque huiusce rei talis est ratio & ordo. Primus mensis est Saturni, qui suo frigore ac siccitate facit vt semen, quod fluebat aquæ simile, densetur & consistat. Deinde sequenti mense Iupiter suo calore & humore nutrit, quibus indiget viribus vt augeatur & dilatetur: quippe cùm superioris planetæ natura formationem lineamentorum impediret si perduraret diutius. Tertio deinde mense Marti cura ista committitur, qui per naturalem suum calorem humores superuacaneos exsiccat, fœtumque calefacit, & motum in illo procreat. est enim calida vis & sicca maximè ad motum propensa. Hunc eundem fœtum excipit mox Sol astrorum omnium & mundi princeps ac moderator, qui & vigorem plurimum adhibet, & non mediocriter confert ad vitam. Huic succedit Venus Martis Solisque calorem & siccitatem suis his aduersariis viribus temperans, multoque magis auget fœtum, & illius membra ad figuram homini conuenientem perducit. Negotium ipsum mox in manus tradere Mercurio, putatur, qui superuacaneum, quodque exsiccando temperiem & ipse inducit, vniuersasque corporis partes magis distinguit, & clariorem formam exprimit. At septimus mensis Lunæ tribuitur, quæ ita fœtum suo humore nutrit, vt perfectus completusque sit: possitque vel si tunc ex vtero exeat, viuere. Quòd si humoris copia adhuc supperetat, & respiratio nondum sit prævalida, quam per vmbilicum capit infans, ita vt oris respiratione non magnopere indigeat, natura optima horum alimentorum cellaria & moderatrix in nonum

mensem partum prorogat: at si inops sit humorum, & non amplius satis magna aëris copia per vmbilicum trahatur ac si vterus tractabilis mollisque sit, qualis esse solet ferè puerperarum, tunc septimo mense partus in lucem prodit & viuit. Quamobrem siue ad planetarum vires, siue ad physicas rationes quis respexerit, omnino Lunæ humor plurimum ad emittendos fœtus adiuuabit. Sed quoniam explicauimus quibus causis commoti antiqui Lucinæ tantum tribuerunt, nunc reliquum est, vt quæ de Lucina ab iis dicta fuerint, percurramus.

De Lucina. CAP. I.

LVcinam filiam fuisse Iouis & Latonæ, sororemque Phœbi, iam dictum est superiùs, cùm de Diana loqueremur. Atqui cùm re ipsa vna eademque sit Diana, Lucina, Hecate, Luna, quamuis varia sunt nomina, & res variæ, in quibus illæ suas vires exercent, tamen varij parentes earum, siue Dearum, siue facultatum, siue eorum nominum fuisse traduntur. Cùm enim Luna filia esse Thiæ, & Hyperionis, Diana Iouis & Latonæ, Hecate vel Iouis vel Aristæi, & Noctis vel Asteriæ. ita Lucina Iouis filia fuisse dicitur, vt apparet in hymno Callimachi in Dianam, Iunonemque habuit matrem, vt memoriæ prodidit Pausanias in Atticis, qui illam in Gnosio agro apud Amnisum fluuium ex opinione Cretensium natam esse scribit. Qui Latonæ filiam esse dixerunt, hanc in Ortigia natam esse inquiunt, atque statim natam obstetricis munere functam esse apud matrem, cùm mox Apollinem esset paritura, vt dictum est superiùs. Pausanias tamen in Atticis Lucinam ait in Delum ex Hyperboreis aduentasse, vt parturienti Latonæ adesset obstetrix. Hæc varia habuit nomina: nam Ilithya in encomio Ptolemæi vocata est à Theocrito, quem Lysizonam appellat siue soluentem zonam. Solebant enim antiqui, sed Græci in primis vsurpare zonam soluere, pro eo quod est rem cum viro habere, quia prægnantes mulieres priorem zonam gestare non ampliùs possent, quam soluere cogebantur cùm ob ventris amplitudinem, tum ob molestiam, quam affert grauidis zona ad respirandum: quare cùm venirent sub tutelam Lucinæ, zonam soluebant. Sic autem ea sunt Theocriti:

Ἔνθα γὰρ Εἰλείθυιαν ἐβώσατο λυσίζωνον
Ἀντιγόνας θυγάτηρ βεβαρημένα ὠδίνεσσιν.
Hic Lysizonam Lucinam nata vocauit
Antigones tristi partus oppressa dolore.

Nam & Horatius in secularibus carminibus multis nominibus vocatam fuisse innuit in his:

Ritè maturos aperire partus
Lenis Ilithyi tuere matres:
Siue tu Lucina probas vocari,
Seu Genitalis.

Tanta fuit Lucinæ reuerentia apud antiquos, vt non solùm præesse parturientibus credita sit, cum inuocaretur, illisque opem ferre: verùm etiam tanquam custodis, cui ortus & vitæ salutisque humanæ initia deberentur, illius imago ante fores domorum ponebatur. quare ita hymnum scripsit Orpheus in eius laudem, quam Pothyræam nominauit:

Κλῦθί μοι ὦ πολύσεμνε θεὰ, πολυώνυμε δαῖμον,
Ὠδίνων ἐπαρωγὲ λεχῶν ἡδεῖα πρόσοψι·
Θηλειῶν σώτειρα· μόνη φιλόπαις ἀγανόφρον,
Ὠκυλόχεια, παροῦσα νέαις θνητῶν, Προθυραία·
Audi me veneranda dea: cui nomina multa
Prægnantum adiutrix, parientum dulce leuamen:
Sola puellarum seruatrix, solaque prudens,
Auxilium velox teneris Prothyræa puellis.

Atque paulo post eandem esse & Dianam, Ilythyam & Prothyream aperte demonstrat in his:

Μούνην γάρ σε καλοῦσι λεχοὶ, ψυχῆς ἀνάπαυμα·
Ἐν γάρ τοι τοκετῶν λυσιμοῖς εἰσιν ἀΐειν.
Ἄρτεμις, Εἰλείθυια, καὶ ἡ σεμνὴ Προθυραία.
Solam animi requiem te clamant parturientes,
Sola potes diros partus placare dolores,
Diana, Ilithya grauis, simul & Prothyrea.

Credita est autem fuisse à Parcis parturientibus præfecta, quoniam neque cùm illam mater gestaret in vtero, neque cùm pareret, vllos dolores sensit, vt in his ait Callimachus:

ᾗ σί με Μοῖραι
Γεινομένην τὸ πρῶτον ἐπικλήρωσαν ἀρήγειν.
Ὅττι με καὶ τίκτουσα καὶ οὐκ ἤλγησε φέρουσα
Μήτηρ, ἀλλ' ἀμογητὶ φίλων ἀπεθήκατο κόλπων

hisce leuare

Vix bene me natam Parcæ statuere dolores,
Quòd me cùm pareret, vel cùm gestaret in aluo
Mater non vnquam doluit, sine læta dolore
Deposuit quòd ventris onus.

Mos fuit apud antiquos vt Lucinam ipsam dictamo coronarent, quoniam id plurimum conferre videtur ad facilitatem pariendi: quam consuetudinem possumus vel ex hoc carmine Euphorionis colligere, vbi loquitur de Lucina:

Στεψαμένη θαλερεῖσι συνώτετο δικταμνοισι.
Obuia, dictamis teneris redimita fit illa.

Neque hominibus solùm præesse parturientibus hæc dea putabatur, sed etiam brutis, & plantis: quoniam his omnibus lunæ humor vel nascentibus vel parientibus confert. quare ita Virg. inquit de bobus:

Aetas Lucinam, iustosque pati Hymenæos,
Desinit ante decem, post quattuor incipit annos.

Effingebatur imago Lucinæ, cuiusmodi fuit illa apud Ægienses, quæ alteram manum vacuam porrigebat, altera gerebat facem: ita enim & infantem susceptura videbatur, in lucemque eductura; & dolores, quos inflammatio totius corporis consequitur, significare. At mihi magis huic loco conuenire illud Theophrasti videtur, quod scriptum est in secundo de causis plantarum, exuri maximè vires naturæ fœcunditate fœtuum, tum in animalibus, tum etiam in plantis. quare fax Lucinæ meritò assignabatur: nam quæ minùs fœcunda sunt in singulis generibus, illa magis sunt diuturna. Scripsit in hanc hymnum quendam Lycius Delius, vt diximus, cùm loqueremur de Parcis: qui illam Eulinum, quasi lanificam appellauit: quam fati sororem esse credidit, vt est apud Pausaniam in Arcadicis. Maxima religione apud Eleos præcipuè colebatur Lucina. cuius ope victoriam Elei ex Arcadibus reportarunt. Nam cùm Arcades Eleorum agrum hostiliter inuasissent, omniaque incursionibus popularentur, in aciem aduersus illos prodierunt Elei. Tum fama est mulierem, quæ puero mammam præberet, ad Eleorum duces accessisse, quæ se puerum illum peperisse diceret, hortataque est, vt eum eius belli socium sibi asciscerent, quòd ipsa ita fuisset per somnum admonita. Tum qui summæ rei præerant inter Eleos fidem mulieri præstantes,

puerum

puerum nudum ante signa locandum curarunt: deinde cùm facerent impressionem in hostes, puer is in serpentem vertitur in conspectu omnium. Eo prodigio territi Arcades in fugam vertuntur, atque Elei quo in loco sub terram ingressus est serpens, vbique victoriam sunt adepti, templum illi puero erexerunt, quem Sosipolim, siue, vrbis seruatorem, appellarunt: ibidemque sunt Lucinæ, solennes honores decreti, quòd illam puerum illum peperisse Elei & attulisse interpretati sunt. Annua sacerdos ibi eligi solita fuit, quæ Lucinæ sacrificaret, ad quam omnibus erat aditus. Ad Sosipolim verò nemini accedere licebat, nisi vetulæ sacerdoti, quam etiam certo ritu ornatam esse oportebat: nam & capite & facie velata candido textili ad illius simulacrum accedebat. In templo Lucinæ tum virgines, tum etiam nuptæ remanentes hymnum in Sosipolim decantabant, atque quoduis odorum genus adolebant, cùm vinum ex illis sacrificiis omnino exularet. Culta est apud Hermionenses etiam præcipuo quodam honore Lucina, quam summa religione & hostiis, & odoribus, & donis quàm plurimis decorabant: neque illius signum cuipiam, nisi illis mulierculis, quæ rem sacram facerent, conspicere fas erat, vt ait Pausanias in Corinthiacis.

¶ Hæc illa sunt ferè omnia quæ de Lucina dicta sunt ab antiquis, quæ ex iis quæ dicta sunt superiùs, manifesta esse censeo: nisi illud fortasse non pateat cur Iunonis aut Iouis filia esse dicatur. Explicatum fuit superiùs Lucinam esse lunam, humoresque ab ipsa Luna aliquando augeri, quod cùm fiat per aëra, quem modò Iunonem, modò Iouem appelari ostẽdimus: iure Lucina, siue vis illa, quæ agit per aëra in inferiora corpora, Iunonis filia dicta est. Vocata fuit Luna Lucina, quia luceat per noctem, vel quia lucem præbeat fœtibus, quia nati ante septimum lunæ mensem hac solis luce perfrui minimè possunt, vel quia maturos fœtus in lucem ex vtero euocet. Dicitur eadem à Græcis Ilithia, quia præsto sit parturientibus. reliqua nomina, quæ illi tribuuntur, sunt à contingentibus rebus à poetis ficta, & illi tributa. Nunc de Penatibus dicendum est.

De Penatibus.

CAP. II.

IAm verò statim natos infantes, vbi Lucina suum munus expleuisset, Penates Dij suscipiebant, vt fuit opinio

antiquorum: qui Penates, qui essent, aut quod esset illorum munus, videtur esse inuestigandum. Fuerunt igitur nonnulli qui Penates Deos esse putarunt illos per quos spiramus, per quos cognoscimus, per quos viuimus, per quos solem intuemur: Iouem scilicet, & Iunonem, & Mineruam, & Vestam: hanc etiam siquidem nonnulli addiderunt. Nam Iouem æthera medium, Iunonem aëra imum, Mineruam summam ætheris partem, quæ vis est diuina intelligentiæ, Vestam terram esse dixerunt. Hos & Deos patrios & familiares & ciuitatum præsides & priuatarum domorum custodes nominarunt & crediderunt, vt in his significare videtur Cicero in oratione pro domo sua: Vosque qui maximè me repetistis, atque reuocastis, quorum de sedibus hæc mihi proposita est contentio, patrij Penates, familiaresque, qui huic vrbi & reipublicæ præsides estis. Sic & Halicar. in primo antiquitatum: τοὺς δὲ θεοὺς τούτους Ῥωμαῖοι μὲν Πενάτας καλοῦσιν· οἱ δ᾽ ἐξερμηνεύοντες εἰς τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν τοὔνομα, οἱ μὲν πατρῴους ἀποφαίνουσιν· οἱ δὲ γενεθλίους· εἰσὶ δ᾽ οἳ κτησίους, ἄλλοι δὲ ἑρκίους, οἱ δὲ μυχίους. *Deos autem hos Romani Penates vocant, atque nonnulli in Græcam linguam transferentes, genitales interpretati sunt: alij vocant deos patrios, alij domesticos ac familiares, alij possessionum præsides, alij arcanos.* At verò cur erant hi patrij, ac non potiùs communes omnium ciuitatum & domorum? Quoniam non modò singulas ciuitates, sed etiam singulas domos, atque adeò singulos homines & animalia & plantas certos ac peculiares habere deos crediderunt, quorum essent illi tutelares. Idem propè sensisse videtur Cicero, vbi ita scribit in secundo de Natura deorum: nam Vestæ nomen Græcis: ea est enim quæ ab illis ἑστία dicitur. Vis autem eius ad aras & focos pertinet. itaque in dea, quæ est rerum custos intimarum, omnis & precatio, & sacrificatio extrema est. Nec longè absunt ab hac vi dij Penates, siue à penu ducto nomine, (est enim omne quo vescuntur homines, penus) siue ab eo quòd penitus insident, ex quo etiam Penetrales à Poëtis vocantur. Erant igitur Penates dij familiares, quibus vinum & thus in sacris offerebatur, penes quos nos nati essemus qui superiùs commemorati esse putabantur. Alij tamen voluerunt Penates esse Apollinem & Neptunum, qui Troiana mœnia extruxere, & Vestam, qui eximia religione apud Samothraces sculpti colebantur: mox à Dardano in Phrygiam, & è Phrygia in Italiam ab Aenea fuerunt delati: quam

quam rem expressit Virgilius lib.2. vbi Hector Aeneæ penates Deos ita commendat:

Sacra suosque tibi commendat Troia Penates.
Hos cape fatorum comites, his mœnia quære:
Magna pererrato statues quæ denique ponto.
Sic ait: & manibus vittas, Vestamque potentem,
Æternumque effert adytis penetralibus ignem.

Hæc si quis recte consideret, nihil aliud esse Penates Deos existimabit, quàm elementa ipsa penes quæ nati sumus. Qui enim Apollinem & Neptunum Penates putarunt, nónne duo generationis principia Deorum nomine appellarunt, cùm ex humore tanquam materia & è calore tanquam artifice ad formam enocante omnia nascantur? humor enim fœminæ, calor maris vice fungitur in rebus naturæ. His meritò Vestam comitem addiderunt, tanquam condensandi corporis, quod gignitur, fundamentum. Quod idem sensisse videntur illi qui corporis generationem elementis concedunt, & animi vim de cœlo deducunt, vt illi superiores, qui Iouem, Iunonem, Mineruam, ac Vestam censuerunt. Finxerunt nonnulli adolescentes duos esse Penates, qui sedentes pilam vtrinque tenerent: qui quidem nihil aliud esse putabant, quàm propriam singulorum fortunam atque euentus, cùm penes nos nascerentur. Hos Penates vocarunt & magnos Deos, & bonos, & potentes, quòd penes illos vniuersam humanæ vitæ moderationem singulorumque esse arbitrarentur. Horum Deorum imagines quæ forent apud ciuitatum principes aut apud Reges, rerum vniuersarum ciuitatum tutelam credebantúr habere: at quæ forent apud priuatos, priuatarum domorum: quippe cùm omnia serie quadam fatorum gubernari, & seruari crederentur: quam etiam Genium nominarunt: quare nunc dicamus de Genio.

De Genio. CAP. III.

ENimuerò Genius Iouis & Terræ filius fuisse dicitur, vt asserit Pausanias in Achaicis. Hic sine fœminæ congressu e semine Iouis in terram per somnum profuso natus esse dicitur, figura quidem humana, sed ambiguo sexu, quem postea Agdisten appellarunt. Huic cùm sacra fierent ab antiquis flores complures humi spargebantur, vnumque illi in pateris

offerebatur, vt innuit Horatius in secundo Epistolarum:

Tellurem porco, Siluanum lacte piabunt,
Floribus & vino Genium memorem breuis æui.

Inter arbores sunt platanus dicata Genio, atque crediderunt singulos homines, statim atque nati fuissent, dæmones duos habere, alterum malum, alterum bonum, quorum nos sub tutela essemus, quos ambos Genios vocarunt, & putarunt nobiscum esse natos. Eius formam descripsit Pausanias in prioribus Eliacis, atque ait quo tempore vnus ex Vlyssis sociis à Temessensibus cæsus fuit, illos iussos fuisse per assiduas patriæ calamitates vnam è virginibus, quæ esset formosissima, vouere quotannis manibus eius socij Vlyssis. Cum verò Euthymus ille, qui septuagesimam quintam olympiadem pugillatu vicerat, eò accessisset, ac postulans in templum fuisset admissus, puellæ misericordia ductus, & eius amore præterea inflammatus, quæ sese illi nuptui concessum iri promiserat, si eius virtute liberata fuisset ac euasisset periculum: fertur sumptis armis cum Genio eius socij Vlyssis cæsi, qui tunc illi apparuit, dimicasse. at Genius denique victus non solùm extra mœnia Temessensium, sed etiam extra Temessensium agrum profugisse dicitur, tandemque se in mare demersisse. dicitur is fuisse colore vehementer atro, reliqua forma magnopere formidabili, ac pelle lupina, vt aiunt, apparebat amictus.

¶ Dictus est autem Genius, vt placuit Latinis, à gignendo; vel quia nobiscum gignatur, vel quia illi procreandorum cura diuinitus commissa putaretur. Hic creditur nobis clàm nunc suadens, nunc dissuadens, vniuersam vitam nostram gubernare, esseque mentis & voluntatis nostræ propè moderator. Nam existimantur Genij dæmones rerum, quas voluerint nobis persuadere, spectra & imagines sibi tanquam in speculo imprimere, quod illis facillimum sit. In quæ spectra cùm anima nostra clàm respexerit, illa sibi veniunt in mentem, quæ si ratione perpendantur, tum recta fit animi deliberatio. At si quis posthabita ratione malorum spectrorum & visorum ductu feratur, ille in multos errores incurrat necesse est, si spectra fuerint præcipuè à malignis dæmonibus oblata. Ita multi fiunt supra modum libidinosi, aut crudeles, aut auari, quæ omnia ad Genium referuntur. Inde factum est vt ita Socraticus crediderit Euclides, & Plato de Socratis dæmone consultore mentionem fecerit sæpius. Quod verò Genius dæmon fuerit,

fuerit, testatur Plutarchus, qui illum Bruto per noctem apparuisse scribit ita eius vita. ὁ δὲ συλλογιζόμενός τι καὶ σκοπῶν πρὸς ἑαυτὸν, ἔδοξεν αἰσθέσθαι τινὸς εἰσιόντος. ἀποβλέψας δὲ πρὸς τὴν εἴσοδον, ὁρᾷ δεινὴν καὶ ἀλλόκοτον ὄψιν ἐκφύλου σώματος καὶ φοβεροῦ, σιωπῇ παρεστῶτος αὐτῷ. τολμήσας δὲ ἐρέσθαι, Τίς ποτ᾽ ὢν (εἶπεν) ἀνθρώπων ἢ θεῶν, ἢ τί βουλόμενος ἥκεις ὡς ἡμᾶς; ὑποφθέγγεται δὴ αὐτῷ τὸ φάσμα, Ὁ σὸς ὦ Βροῦτε δαίμων κακός· ὄψει δέ με περὶ Φιλίππους. καὶ ὁ Βροῦτος οὐ διαταραχθεὶς, Ὄψομαι, εἶπεν, ἀφανισθέντος δ᾽ αὐτοῦ, τοὺς παῖδας ἐκάλει· μήτε ἀκοῦσαί τινα φωνὴν, μήτ᾽ ἰδεῖν ὄψιν φασκόντων. *Is igitur, cùm quiddam secum ratiocinaretur, visus est sibi ingredientem quendam ad se perspexisse: quare oculis ad ingressum conuersis monstrosam quandam & horrendam formam aspexit, quæ silentio sibi postea astitit. Hanc interrogare ausus est Brutus, & quis, inquit, hominum es, aut deorum? aut quid tibi vis? cur ad nos venisti? ad quæ submurmurans illa forma, Tuus sum, inquit ô Brute, malus Genius, me videbis postea in Philippis. Tum Brutus minimè exterritus, Videbo, respondit. Cùm verò is dæmon euanuisset, pueros ad se intro vocauit Brutus, qui nullam neque vocem se audiuisse, neque quidquam vidisse responderunt.* Alij igitur crediderunt elementorum symmetriam, quæ corpora humana ac viuentia omnia conseruaret, Genij nomine fuisse vocatam. Alij occultam vim planetarum, qua ad singulas res gerendas impellimur. Nam dæmones illi primùm Geruli, deinde Genij vocati sunt. Neque verò homines solùm Genios habere credebantur, sed etiam plantæ, & ædificia, & loca, vt in his ait Virgilius lib. 7.

Sic deinde effatus frondenti tempora ramo
Implicat: & Geniumque loci primamque deorum
Tellurem Nymphasque, & adhuc ignota precatur Flumina.

Sed quoniam symmetria elementorum mores pro sua bonitate in nobis imprimit, quod etiam putatur vis siderum efficere, illud inuito Genio facimus, quod ab alia externa necessitate, & non sponte facimus. Defraudamusque Genium, vel illi indulgemus, cùm iucunda voluntati nostræ subtrahimus, vel concedimus. Dixerunt Genio frontem præcipuè esse dicatam, quoniam illa pars plerumque indicio est an inuiti, vel sponte quid faciamus: & an læti simus, vel tristes. Ac de Genio satis, nunc dicamus de Laribus.

De Laribus. CAP. IV.

AT Laribus diuersa à Penatibus & à Geniis origo fuisse traditur: nam fama est è furtiuo Mercurij Laræquæ Almonis filiæ concubitu Laros geminos fuisse genitos, quia cùm Lara Iouis adulteria Iunoni indicasset. Iupiter iratus illi linguam præcidit, & ad infernam paludem relegauit: quam cùm Iouis mandato eò deduceret Mercurius, in itinere compressit, ex qua nati creduntur ij dæmones, qui Lares sunt vocati. Id significauit Ouid. lib. 2. Fastorum in his.

Iupiter intumuit: quaque est non vsa modestè,
Eripit huic linguam, Mercuriumque vocat.
Duc hanc ad manes, (locus ille silentibus aptus)
Nympha sed infernæ Nympha paludis, erit.
Iussa Iouis fiunt accepit lucus euntes.
Dicitur illa duci tum placuisse Deo.
Vim parat hic, vultu pro verbis illa precatur,
Et frustra muto nititur ore loqui.
Fitque grauis, geminosque parit, qui compita seruant,
Et vigilant nostra semper in æde Lares.

Hanc Laram, siue vt alij dixerunt, Larundem, nonnulli Maniam etiam appellarunt: cui vna cum Laribus compitalia ex oraculi responso sacra fiebant: atque pueri apud Romanos pro familiarum salute immolabantur. Nam credita est Mania, si qua pericula familiis imminerent, ea depellere cùm fuisset expiata. Sequentibus postea temporibus apud eosdem Romanos aliorum papauerumque capitibus pro pueris immutato ritu sacrificatum fuit. Credebantur ab antiquis hi dæmones curam habere compitarum & ciuitatum, vt patuit è superioribus carminibus Ouid. Erant his dæmonibus canes præterea, veluti etiam Dianæ dicati, quia communes familiarum custodes putebantur: quibus etiam focus erat consecratus, existimabanturq; tanquam penates domorum curam habere, quos etiam esse penates quidam crediderunt. quare effectum vt Laris nomine focum & vniuersam domum vocauerint. Alij agrorum custodes esse Lares censuerunt, vt ait Tibullus in 1. lib. Elegiarum:

Vos quoque fœlicis quondam, nunc pauperis agri
Custodes, fertis munera vestra Lares.

Et quoniam penates esse Lares putabantur, quæcunque de Penatibus dicta sunt, Laribus etiam conuenire sunt putanda.

Erat præterea consuetudo, vti Laribus vinum & thuris odor offerretur, exornarenturque variis florum coronis: quibus diis etiam aliquando offerebantur soluti flores & primitiæ frugum. Nunc autem de Pallade verba faciamus.

De Pallade.
CAP. V.

EXistimo sanè nos rem minimè absurdam esse facturos, si post eorum deorum explicationem, qui natos infantes excipere putabantur, Deos illos exposuerimus, quis pueros erudiendos iis artibus excipiebant, ad quas Genius ipse credebatur impellere: illis interim fabulosis ac ridiculis diis Deabusque prætermissis, qui variis temporibus à vanis superstitionibus fuerunt introducti, vt Edulia, Potica, Cuba siue Cunina, & reliquis diis huiuscemodi autoritatis. Et quoniam Pallas sapientiæ præfecta putabatur, quæ rebus omnibus magis humanæ vitæ est necessaria, eaque non inutilis Dea formandis credita est adolescentium ingeniis, de hac primùm verba faciamus. Scriptum reliquit Pausanias in Atticis Mineruam Neptuni & Tritonidis Africæ paludis filiam fuisse, quæ Gygis temporibus floruit, de qua sic Herodotus in Melpomene: τὴν δὲ Ἀθηναίην φασὶ Ποσειδέωνος εἶναι θυγατέρα καὶ τῆς Τριτωνίδος λίμνης. *Mineruam inquiunt Neptuni fuisse filiam & Tritonidis paludis.* cui fabulæ faciũt fidem quòd per eius natalem diem virgines certare inter se ludicris solebant apud eam paludem natalem Mineruæ celebrantes. est enim eadem & Pallas. Fuerunt tamen qui è Iouis cerebro armatam Mineruam natam fuisse memoriæ prodiderint, vt scripsit Apollonius lib. 4. Argonaut. in his:

Ἡρῶσσαι Λιβύης τιμήοροι, αἵ ποτ' Ἀθήνην,
Ἦμος ὅτ' ἐκ πατρὸς κεφαλῆς θόρε παμφαίνουσα,
Ἀντόμεναι Τρίτωνος ἐφ' ὕδασι χυτλώσαντο.
Egregie Libyæ Heroinæ, Pallada quondam,
Cùm patris è capite exiliit clarissima paruam
Lauerunt Tritonis aqua, sordesque puellæ.

Atqui primus omnium Stesichorus Mineruam è Iouis capite natam fuisse dixit: quem secutus est Apollonius, & acerrimus derisor humanæ dementiæ Lucianus, in dialogis Deorum Iouem parturientem introducit, & Vulcanum cum acutissima & præualida securi, vt sibi caput diuidat, quod erat sibi pro castris: nam ex illo in duas partes diuiso armatam

virginem erupisse inquit: neque Ioui, vt cæteris parturientibus, Lucina, aut obstetricum muliercularum turba astabat, cùm nata sit Minerua sine matre: qua de causa illi fuit septenarius numerus consecratus à Pythagoricis. Illud autem idcirco contigisse memorat, quia Iupiter, cùm Iunonem sterilem esse videret, grauiterque ferret orbitatem, cerebrum sibi percussit, vt aliquem filium procrearet vnde nata est Pallas. At Homerus lib.4. Iliadis, non à Tritonide palude, sed ab oppido Bœotiæ Alalcomenio Alalcomeniam nominauit, quòd apud se natam fuisse Mineruam dicerent Alalcomenij, vt ait Strabo libro nono, qui postea libro decimo quarto scriptum reliquit in insula Rhodiorum aurum pluisse cùm Minerua è capite Iouis nata est. Apollodorus inquit libro primo Bibliothecæ Persen, & Astræum, & Palladem fuisse Crij & Eurybiæ filios. Qui tamen videtur lib.3. diuersas Mineruam & Palladem credidisse, cùm ita scribat: φασὶ γεννηθεῖσαν τὴν Ἀθηνᾶν, παρὰ Τρίτωνι τρέφεσθαι, ᾧ θυγάτηρ ἦν Παλλάς. ἀμφοτέρας δὲ ἀσκούσας τὰ κατὰ πόλεμον, εἰς φιλονεικίαν ποτὲ προελθεῖν. *Fama est natam Mineruam apud Tritonem educatam fuisse, cui filia erat Pallas: atque ambas cùm res bellicas exercerent, in contentionem venisse.* Verù cùm Pallas Mineruam esset vulneratura, Iouem veritum illi ægidem obiecisse. Tum territa Pallas respexit ad ægidem, quo tempore à Minerua vulnerata obiit: quòd ægrè ferens Minerua eius effigiem effinxit, thoracique ac pectori suo ægidem, quam timuerat, iniunxit: quod Palladium postea sequentibus temporibus, fuit ad Troianos delatum. Nam, vt ait Apollodorus, Pallas Tritonis filia fuit, ac Minerua alumna. Alij dicunt, inter quos Athenodorus fuit Bizantius, Thetidem in varias formas versam, denique compressam a Ioue fuisse: quæ cùm esset grauida audiens Iupiter fore vt ex ea nasceretur, qui cœli imperio potiretur, illam absorbuit: quare ipse grauidus factus apud amnem Tritonem peperit. At verò ridiculum videtur, quòd modò è Ioue, modò è Tritonide palude, modò è Cranao, vt sensit Tzetzes, nata sit. Verùm illud accidit, quia plures fuerunt Mineruæ, de quibus ita Cicero in tertio de Natura Deorum: Minerua prima, quam Apollinis matrem suprà diximus: Secunda orta Nilo, quam Ægyptij Saitæ colunt: Tertia illa, quam Ioue generatam supra diximus: Quarta, Ioue nata & Coryphe Oceani filia, quam Arcades Coriam nominant, & quadriga-

drigarum inuentricem fuerunt. Quinta Pallantis, quæ patrem dicitur interemisse, virginitatem suam violare conantem, cui pennarum talaria affingunt. Atqui harum Mineruarum omnium facinora ad vnam Iouis filiam terram referuntur, sicuti de Ioue & reliquis diis dictum fuit. Ferunt natam Mineruam à Dædale nutrice educatam fuisse muliere sanè ingeniosa, & ad omnia præclara opera prompta, quæ illam in teneris annis omnibus artibus ingenuis erudiit, vt scriptum reliquit Posidonius in libro de Diis & Heroibus. Callimachus in hymno in lauacra Palladis, non solùm eandem Palladem & Mineruam esse censuit, verùm etiam ostendit quidquid Mineruæ collibuerit, Idem Iouis nutu comprobari, in his:

Ὣς φαμένα κατένευσε· τὸ δ' ἐκτελὲς ᾧ κ' ἐπινεύσῃ
Παλλάς, ἐπεὶ μώνᾳ Ζεὺς τό γε θυγατέρων
Δῶκεν Ἀθηναίᾳ, πατρῷα πάντα φέρεσθαι.

Annuit his dictis Pallas, quodque annuit illa
Perficitur. Natæ Iupiter hoc tribuit
Ipse Mineruæ vni, quæ sunt patris omnia ferre.

Sic etiam Herodotus in Melpone cùm Mineruam Neptuni & Tritonidis paludis filiam nominasset, eandem Iouis filiam ascititiam rursus vocauit, vt est in his: *καί μιν μεμφθεῖσάν τι τῷ πατρὶ, δοῦναι ἑωυτὴν τῷ Διῒ τὸν, ἢ Δία ἑωυτοῦ μιν ποιήσασθαι θυγατέρα. Atque illam quadam de causa succensuisse patri, seque ipsam Ioui tradidisse, Iouemque suam ipsius asciuisse filiam.* quare ita inquit Homerus:

Διὸς θυγάτηρ κυδίστη Τριτογένεια.
Iouis filia gloriosa Tritonia.

Neque Homerus aut reliqui poëtæ illam Tritoniam appellarunt, quia sit è palude genita, quod quidem foret ridiculum, sed quia vel è Tritone educata sit, vel quia apud amnem eius nominis sit nata, cùm ibi primùm apparuerit, vbi circa Tritonidis oram gentes Machlyes & Auses habitasse dicebantur: quorum virgines in turmas diuisæ, se inuicem per Mineruæ solennia fustibus & lapidibus cædebant. Harum si qua acceptis vulneribus obiisset, illam dicebant non fuisse virginem: quæ verò constantissima omnium fuisset, pluraque ac maiora vulnera pertulisset, illa cum Græco armorum apparatu, cistaque Corinthia in curru circa paludem cùm magno suarum virginum applausu & lætitia circumferebatur, domumque quàm lætissima deducebatur, vt scripsit

Herodotus in Melpomene. Alij Itonij potiùs filiam fuisse crediderunt, & in deorum numerum relatam, quia bellicosissima extiterit, vt in his ait Isacius: ὅθεν αὐτὴν ἐθεοποίουν Ἕλληνες, καθάπερ καὶ τὴν πολεμικωτάτην Ἀθηνᾶν, Ἰτωνίου μὲν ὑπάρχουσαν θυγατέρα. *Vnde ipsam in deorum numerum Græci retulerunt, tanquam bellicosissimam Mineruam, quæ fuit Itonij filia.* Fuerunt qui Palantis filiam fuisse dixerint, vt dictum fuit, atque Mineruam primùm fuisse vocatam, deinde Palladem, quia Pallantem patrem suum alatum sibi vim inferre, ac virginitatem rapere conantem, obtruncarit: cuius pellem in ægidem composuerit, alasque sibi talaribus adiunxerit, vt ait in his idem Isacius: ἢ Πάλλαντα τὸν ἴδιον πατέρα πτερωτὸν ὑπάρχοντα, καὶ βιάζοντα ταύτην, ὡς θέλοντα συγγενέσθαι· ἡ τὴν παρθενίαν τιμῶσα, τοῦτον ἀνεῖλε, καὶ τὸ δέρμα αὐτοῦ ὡς αἰγίδα περιεβάλετο, καὶ τὰ πτερὰ τούτου τοῖς ποσὶ ταύτης προσήρμοσε. *Vel Pallantem patrem suum alatum, ipsamque violantem vt volentem cum illa concumbere, quæ virginitatem plurimi faciens ipsum cæcidit, eiusque pellem vt ægidem gestabat, atque alas suis pedibus accommodauit.* quare illam Græci in deorum numerum retulerunt, cùm tam præclarum suæ constantiæ ac temperantiæ argumentum edidisset, & Iodamum præterea ipsam impedire conatam interemisset. quare de illa ita scriptum fuit à Simonide Ceo in secundo Genealogiarum:

ὑψηλῶν ὀρέων
Πελιάδες κορυφῆσιν ἐθάμβησαν εἰσορόωσαι
Ἔργον Ἀθηναίης Ἰτωνίδος, ἠδὲ καὶ αὐτοὺς
Ἥρωας χείρεσσιν ἐπικραδάοντας ἐρετμά.

Peliades timuere videntes montibus altis
Palladis Itonidos factum, vel protinus ipsos
Spumosa heroas ferientes æquora remis.

Alij Palladem nominatam fuisse maluerunt, quia cùm aduersus Gigantes pro Ioue pugnasset, vt ait Callim. in lauacra Palladis,

Οὐδ' ὅκα δὴ λύθρῳ πεπαλαγμένα πάντα φέροισα
Τεύχεα, τῶν ἀδίκων ἦνθ' ἀπὸ Γηγενέων:

Non armis quando permulta, cæde cruentis
Venit ab iniustis horrida terrigenis:

Pallantem Gigantem iaculo interfecerit, vt ait idem Isacius. Alij vocatam fuisse Palladem putarunt, à iaculis mittendis, cùm bellicosa sit Dea: alij, quia cor palpitans Dionysi ad Iouem detulerit. Nam Dionysus Iouis, & Proserpinæ filius frustra-

frustatim à Titanibus fuit discerptus, cuius cor attulit ad Iouem Minerua, vt traditum est in fabulis. Huic Deæ cum armata dicatur è capite Iouis exiliisse, mox arma & currum tribuerunt, vt testatur Horatius in primo carminum:

Iam galeam Pallas & ægida,
Currusque & rabiem parat.

Et in his carminibus Stesichorus,

Παλλάδα περσέπολιν κλήζω πολεμαδόκον, ἁγνὰ,
Παῖδα Διὸς μεγάλου δαμάσιππον.

Pallada bellorum studiis cantamus amicam,
E Ioue progenitam magno, quæ destruit vrbes.

Callimachus iam tum illi currum fuisse cùm pugnauit aduersus Gigantes, ait, & equos multo sanguine, multaque cæde conspersos: quia pugnabant antiqui è falcatis curribus. Hi igitur equi fuerunt à Pallade è bello redeunte in vndis Oceani loti, vt est in his:

Ἀλλὰ πολὺ πρότιστον ὑφ' ἅρματος αὐχένας ἵππων
Λυσαμένα παγαῖς ἔκλυσεν ὠκεανῶ.

Sed prius illa iugis fumantia soluit equorum
Colla, lauans alti fluctibus Oceani.

Mirificum fuisse huiusce Deæ clypeum, miroque artificio extructum inquiunt, cuius formam ita describit Virgilius libro octauo:

Egidaque horrificam turbatæ Palladis arma,
Certatim squamis serpentum: auroque polibant.
Connexosque angues, ipsamque in pectore Diuæ
Gorgona desecto vertentem lumina collo.

Nam vbi illud scutum concuteret, mirificum terrorem illis incutiebat, aut contra quos in bellum prodibat. Dictus est is clypeus ideo Ægis, quòd ita vocaretur antè scutum Iouis, quia è pelle capræ factum fuerat: nam postea obtinuit consuetudo vt omnium deorum scuta ægides vocarentur, quippe cùm Herculis scutum ægidem etiam vocauerit Hesiodus in descriptione ipsius scuti. Fuerunt qui dixerint Palladem fuisse belli inuentricem, quod testatur Cicero in tertio de natura deorum hoc pacto: Liberum alterum patre Cœlo, qui genuisse Mineruam dicitur: quam principem & inuentricem belli ferunt. quam etiam Virgilius lib. II. præsidem belli nominauit:

Armipotens, belli præses Tritonia virgo:

Nam & Arion Methymnæus omnibus mortalibus prior Orthria carmina in Palladem composuit & cantauit, quorum is erat rhythmus, vt eo animi hominum mirum in modum ad bellum inflammarentur, quibus postea modulis vsi sunt in castris Methymnæi. Hæc Dea semper virgo fuisse creditur, vt Diana, & Vesta, quas omnes Homerus in hymno in Venerem commemorauit. Ac ita de Mineruæ officio, virginitate & inuentis:

Τρισσὰς δ᾽ οὐ δύναται πεπιθεῖν φρένας, οὐδ᾽ ἀπατῆσαι,
Κούρην τ᾽ αἰγιόχοιο Διὸς γλαυκῶπιν Ἀθήνην
Οὐ γάρ οἱ εὔαδεν ἔργα πολυχρύσου Ἀφροδίτης,
Ἀλλ᾽ ἄρα οἱ πόλεμοί τε ἅδον, καὶ ἔργον Ἄρηος,
Ὑσμῖναί τε μάχαι τε καὶ ἀγλαὰ ἔργ᾽ ἀλέγυνεν.
Πρώτη τέκτονας ἄνδρας ἐπιχθονίους ἐδίδαξε
Ποιῆσαι σάτινα καὶ ἅρματα ποικίλα χαλκῷ.
Ἡ δέ τε παρθενικὰς ἁπαλόχροας ἐν μεγάροισιν
Ἀγλαὰ ἔργ᾽ ἐδίδαξεν, ἐπὶ φρεσὶ θεῖσα ἑκάστῃ,
Sed tribus haud potuit suadere, aut fallere mentes,
E Ioue prognatæ, cui lumina clauca, Mineruæ.
Aurea non illi Veneris sunt munera cordi:
Prælia sed placuere. feri sed munera Martis,
Sed cædes, sed bella, sed & certamina, pugnæ.
Prima viros docuit currus, orbesque rotarum
Supposuisse, ligent quas parte robora ferri.
Virginibusque eadem monstrauit prima domi quæ
Munera conueniant, animisque impressa notauit.

Hæc prima ædificandi viam inuenisse dicitur, vt testatur Lucianus in Hermotimo: φησὶ γὰρ ὁ μῦθος ἐρίσαι Ἀθηνᾶν καὶ Ποσειδῶνα καὶ Ἥφαιστον εὐτεχνίας πέρι· καὶ τὸν μὲν Ποσειδῶ ταῦρόν τινα ἀναπλάσαι· τὴν Ἀθηνᾶν δὲ οἰκίαν ἐπινοῆσαι. *Inquit enim fabula Palladem Neptunum ac Vulcanum de artificio contendisse: atque Neptunum taurum fabricasse, Palladem excogitasse domum.* Eiusdem inuentum est colus, vt ait Theocritus Ægloga 34. & Virgilius libro septimo:

Non illa colo, calathisue Mineruæ
Fœmineas assueta manus.

Hæc eadem tibiarum vsum & musicam excogitauit: hæc acu pingere, telam texere, omne lanificium, leges, classicaque adinuenit, quorum inuentorum mentionem fecit Ouidius lib. 6. Mutationum, & ita lib. 3. Fastorum:

Pallade

Pallade placatæ lanam mollire puellæ
Discant, & plenas exonerare colos.
Illas etiam stantes radio percurrere telas
Erudit, & rarum pectine densat opus.
Hanc cole qui maculas læsis de vestibus aufert,
Hanc cole velleribus quisquis ahena paras.
Nec quisquam inuita faciet bene vincula plantæ
Pallade: sit Tychio doctior ille licet.

Cultum præterea & plantationem oleæ inuenit, & fructus expressionem, cùm planta quidem antè nasceretur, sed ignota inter cæteras arbores. nam vt testatur Herodotus in Terpsichore, quibusdam temporibus apud neminem, nisi apud Athenienses, oliua inueniebatur. Atque cùm Epidaurij ex oraculo Apollinis Delphici statuas erigere Damiæ & Auxisiæ iuberentur, percunctati sunt æreasne an lapideas erigerent. Cùm respondisset Pythia ex oliua domestica, ad Athenienses confugerunt. ἰδέοντο ὦν οἱ Ἐπιδαύριοι Ἀθηναίους ἐλαίω σφι δοῦναι ταμέσθαι, ἱρωτάτας δὴ κείνας νομίζοντες εἶναι. λέγεται δ' ὡς ἐλαῖαι ἦσαν ἄλλοθι γῆς οὐδαμοῦ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ἢ Ἀθήνῃσι. *Rogarunt igitur Athenienses Epidaurij, vt sibi oliuam cædere permitterent, cùm maximè sacras illas arbitrarentur. Ferunt enim quòd per id tempus nullibi, nisi apud Athenienses, erant oliuæ.* quare etiam annua sacrificia mittere Athenas pro cæsis oliuis Epidaurij pepigerunt. Cùm verò oliuæ fructus ad artes omnes sit accommodatus, oleum scilicet, omnes denique artes Minerua inuenisse creditur. Nam profectò nulla est ferè ars, quæ non olei beneficio vtatur, aut aliqua ex parte adiuuetur: sicuti etiam ignis munere. quare non iniuria sensit Aeschylus, vt antiquorum scriptorum plerique, Prometheum omnes artes excogitasse, quòd ignem de cœlo ad mortales detulit, vt suo loco apertiùs à nobis & opportuniùs explicabitur, cùm pertractabimus illa quæ fabulosè dicta sunt à maioribus de ipso Prometheo. Fama est adeò virginitatis fuisse studiosam Mineruam, vt cùm fortè se lauans in fonte Heliconidis Hippocrenes conspecta fuisset è Tiresia, illum cæcum fecerit, quoniam periniquum sibi videbatur, quòd mortalis aliquis gloriari posset se nudam lauantemque Mineruam vidisse. veruntamen Chariclo Tiresiæ mater ab eadem postea impetrauit, vt pro lumine corporis, mentis splendorem & artem diuinandi ab ipsa Minerua Tiresias obtineret, vt patet ex

hymno Callimachi in lauacra Palladis. Quare illud non satis consideratè dictum est à poëtis, quòd Paris nudam Palladem cum reliquis deabus iudicarit. Nec defuerunt qui illam propè violatam fuisse inquiant à Vulcano, cùm ad illum accessit petens, vt sibi arma fabricaret. vt scribit Appollodorus libro tertio. Nam Vulcanum absente Venere constuprandæ Mineruæ cupido incessit: quæ cùm reluctaretur, neque virum vllo modo pati vellet, fertur Vulcanus semen in eius femur denique effudisse, quod ab ea lana detersum & in terram deiectum fuit, è quo natus est Erichthonius, qui & contentionis & terræ nomen continet, qui Pandrasi Cecropis filiabus in cista seruandus traditus fuit: quæ postea in furorem actæ, quia contra Deæ mandatum cistam aperuissent, se ex arce summa præcipitarunt: vel, vt aliis magis placuit, à serpente in cista cum Erichthonio latente fuerunt interemptæ. Neque prætermittenda esse illa sanè hoc loco censuerim, quæ mirifica de vi Palladij ab antiquis scriptoribus memoriæ prodita fuerunt: appellata sunt Palladia, vt dicere solebat Pherecydes, omnes imagines, quæ manibus non essent factæ, & omnes quæ forent è cœlo in terram deiectæ, cuiusmodi fuisse dicitur illud Mineruæ celeberrimum Palladium. Id enim fuisse trinum cubitorum fertur, & è cœlo in Pessinuntem Phygiæ ciuitatem, quæ ab eo casu nomen obtinuit, vt Dio putauit & Diodorus, delapsum. Quanquam non defuerunt historici qui ab alio casu circa Ganymedem raptum, cùm multi ibi in bello cecidissent, quo tempore Ilus frater Ganymedis aduersus Tantalum, quem rapuisse Ganymedem putabat, dimicaret, ita vocatum fuisse crediderint. Ioannes Antiocheus Palladium illud non quidem de cælo cecidisse scribit, sed ab Asio quodam philosopho, ad cuius gratiam vocata sit Asia mundi pars, ac mathematico per optimum horoscopum fabrefactum: ita vt illa ciuitas esset inexpugnabilis, in qua illud Palladium inuiolatum seruaretur: quod etiam largitus est Troianis. At Apollodorus scriptum reliquit libro tertio, quòd vbi Ilus Ilium condidit discolorem bouem secutus, Deos precatus est, vt aliquod sibi signum appareret, atque tunc decidit Palladium trium cubitorum, quod sponte ambulare videbatur, dextra hastam tenens, ac sinistra manu colum & fusum. Huic Ilo postea responsum fuit ab oraculo tamdiu ciuitatem Troiæ incolumen futuram

quamdiu

quamdiu inuiolatum illud Palladium in vrbe seruaretur. Quidam addiderunt difficultatibus capiendæ Troiæ sagittas Herculis, quæ dono datæ fuerant Philoctetæ, cui moriens Hercules in Oeta monte inter Thessaliam & Macedoniam mandauit ne cui corporis sui reliquias indicaret, atque illud factum iuramento affirmari voluit: cùm donauit illi sagittas. Sed cùm postmodo Delphicum oraculum Græcos monuisset Troiam sine sagittis Herculis capi non posse, aut sine reliquiis corporis, inuentus est Philoctetes, & de Hercule interrogatus negauit se quidquam scire. Sed cùm maximè cogeretur, ne iusiurandum violaret, tacuit quidem, sed pede locum ostendit. Fuerunt tamen nonnulli, qui non semper virginem fuisse Mineruam crediderint, quippe cùm Pausanias in Atticis Hygiam Mineruæ & Æsculapij filiam fuisse scribat. Atque Minerua ipsa Hygia siue salubris cognomento fuit appellata. Sic & Laphria & Mamersa apud Athenienses, vt meminit Licophron in his:

οἱ δὲ λαφρίας
Οἶκοι Μαμέρσας ἠθαλωμένοι φλογί.

atque Laphriæ
Domus Mamersæ exusta flammis horridis.

Vocata est fortasse Laphira, quoniam spolia quæ de captiuis hostibus reportantur, Laphyra dicuntur. & rursus Pyletis quoniam pingebatur ab antiquis in portis ciuitatum, quam etiam in priuatarum domorum foribus collocabant, tanquam Martem in suburbanis. Hanc nominauit Budiam & Æthiam Lycophron, quia arantes & nauigantes protegere & seruare putabatur. Dicta est & Iconia à ciuitate Bœotiæ, vt ait Apollonij enarrator. Fuit eadem Ismenia & Aeczæa apud Thebanos, vel vt putarunt alij Alcomenia, & Cadmea culta est, & Tritonia, & Telchinia, & Polias, & Machinatrix, Pronœa, Zosteria, Panadæis, Halæa, Ergana, Cydonia, Coria, Hippoletis, Pania, Tithone, Sospita, Ergare, Ophthalamis, Alea, Axiopæna, Narcæa, Cissæa, Promacherma, Saitis, Poliuchos, Chalciœcos, Equestris, Apaturia, Cyparissia, Frænatrix, Ambulia, Hospitalis, Perspicax, Pæonia, Scirias, Surias, atque multa denique fuerunt illi variis de caussis iniuncta cognomina. Celebrabantur Lampadophoria in huius honorem deæ, vt alibi dicemus, cui taurus candidus aliquando, aut indomita iuuenca immolari consue-

uit ab antiquis, vt testatur Ouidius libro quarto Metamorphoseωn:

Dis tribus ille focos totidem de cespite ponit,
Lauum Mercurio, dextrum tibi bellica virgo,
Ara Iouis media est: mactatur vacca Mineruæ,
Alipedi vitulus, taurus tibi summe Deorum.

Atque tot de iis quæ fabulosè dicta fuerunt de Minerua, dicta sufficiant.

¶ Nunc reliquum est, vt quid per hæc fabulosa significare voluerint antiqui, perquiramus. Quid aliud significat Palladem fuisse Neptuni & Tritonidis paludis filiam, quàm sapientiam ex illis perturbationibus nasci, quas homines in vita & in mari præcipuè experiuntur? aut quis nesciat vitam nostram multis calamitatibus assiduè, quasi Neptuni tempestatibus exagitari? nam qui maris est ignarus, vt ego quidem censeo, malorum est ignarus. Ex importunis igitur vitæ perturbationibus, & è cœno tenebrarum mentis & inscitiæ nascitur sapientia: quæ quoniam res est diuina & Dei munus, dicitur à nonnullis meritò Minerua è Iouis capite fuisse nata, quomodo memoriæ & sapientiæ sedes est caput, in quo diuinum est & incredibile Dei & naturæ opificium. Dicta est rursus Iouis filia, quia sapientia & peritia nascitur regibus ex assidua exercitatione ac varietate negotiorum. Nata est armata, quod nunquam inermis est animus sapientis ad euentus fortunæ, vel consilio, vel patientia superandos. Hanc Deam populatricem ciuitatum appellarunt, quia plurimum possit sapientia & consilium in rebus bellicis ad euertendam consceleratorum improbitatem, cùm graue sit sapientem hominem hostem habere. nam & Homerus non Aiacem aut Achillem populatores vrbium appellauit ob ferocitatem, sed Vlyssem ob sapientiam. Hæc nata esse dicitur sine matre, quia perrara est in fœminis sapientia. Nec me latet sanè illam dictam fuisse ab Aegyptiis sibi perpetuam virginitatem indixisse, quia præstiterit temperantiam, quæ cùm esset ingeniosa, multas artes inuenit, & in primis studiosa fuit rei bellicæ, cùm robore & fortitudine præstaret. confecit & alias res memorabiles, & Aegidam feram vocatam monstrum propè inexpugnabile obtruncauit. Illud cùm è terra genitum esset, immensam flammam ex ore proflabat, primumque apparuit in Phrygia, quam combussit, vnde Phrygia diu-

gia diutissimè vocata fuit vsta. Inde accessit ad loca monti Tauro proxima, omnesque syluas ad Indiam vsque in cineres conuertit: atque cùm ad mare descendisset apud Phœnicas, concremauit syluas ad montem Libanum, per Ægyptumque in Libyam penetrauit, ac demum in nemora Ceraunia: qua regione concremata, hominibusque vel extinctis vel fugatis è patria ob metum, Palladem inquiunt prudentia & robore præstantem monstrum interemisse, eiusque pellem suo pectori geramen adaptasse, partim ad propulsanda pericula, partim etiam vt gloriosum monumentum rerum gestarum. Ac terra mater monstri dicitur irata peperisse Gigantes Diis aduersarios, quos Iupiter adiuuantibus Pallade & Dionyso vnà cum Diis aliis debellauit. Vocata fuit Tritonia, vt sensit Callisthenes, quia tertio die Lunæ nata fuerit, cuiusce rei facit argumentum, quia apud Athenienses is dies consecratus est Palladi. Ab hoc magnopere dissentiunt qui Trito caput dici apud gentes Ponticas existimarunt; cùm cranium in tres partes findatur. alij Lunam ita dici crediderunt, quia tertio die à coniunctione apparere soleat: quamuis eodem die aliquando nonnullis caussis cumulatis & vetus & noua prodeat. Nec defuerunt qui animam esse arbitrarentur, quæ sic vocetur, cuius tres sunt vires, ratiocinandi, cupiendique, & qua ira concitetur. Alij aëra esse maluerunt, qui tribus temporibus maximè immutatur & generatur, vere, æstate, hyeme: cùm annus fuerit in hæc tria tempora diuisus. Hanc marem & fœmineam esse inquit Orpheus in hymnis: ἄρσην μὲν, καὶ θῆλυς ἔφυς, *fœmina masque eadem es* quoniam sapientis est & cedere tempori, & vti opportunitatibus. Præclarè sanè fictum est ab antiquis Iouem suas vires vni Mineruæ impertiuisse. quia Deus maximè amat sapientem virum, neque vlla esse potest sapientia quæ à Deo dissideat quæ eadem causa est, cur fuerit à Ioue pro filia ascita. Aegyptij hanc Iouis fuisse filiam & semper virginem tradiderunt cùm aër sit natura incorruptibilis, supremumque locum habeat, vnde è capite Iouis nata dicitur: ac Tritonidem quia ter mutat naturam quotannis, æstate, vere, hyeme. Demonstrauit hæc præterea in bello Giganteo omnem vim humanam quæ aduersus Deum insurgeret, omnem temeritatem, omnemque arrogantiam esse vanam, cùm nonnullos ex iis

nullo propè negotio trucidari. Sed quoniam in bellis gerendis præcipuè necessaria est sapientia, hæc bellis præfecta est, cui scutum perlucidum, & multis anguibus circumtectum tribuitur. At enim quæ natura est anguium? vt acutissimè cernant, vnde etiam nomen à Græcis obtinuerunt. Nam nisi vigilantia & prudentia rebus vel longè prospiciendis Imperatorem castrorum decorauerit, quis non videat sæpius hostium insidias aut impetus repentinos à castris arceri non posse? quibus omnibus periculis castrorum & ciuitatum prospicit rerum omnium moderatrix & Deo amica sapientia. Eius scutum quod præ se ferret, clarissimum & crystallinum effingitur: quoniam sapientis veritatem & omnem vitæ rationem omnibus conspicuam esse, est maximum aduersus fortunæ iniurias propugnaculum, & in aduersis rebus consolatio. Huic Deæ noctuam sacram auem esse voluerunt, quia vbique videat sapientia, & illa etiam diiudicet, quæ cæteris obscura videantur: cui gratus est draco eadem de caussa. at cornicem ob garrulitatem, auersatur. Datur illi crista & galea: quia non solis viribus vti conueniat, sed etiam vrbanitate & moderatione quadam in rebus omnibus cum ornamento. Cuspis verò tribuitur propter necessarium acumen ingenij: nam qui crasso ingenio est ab ipsa natura præditus, neque munus Dei clarissimũ acceperit iudicium, hunc vel decem Mineruæ expolire nunquam poterunt. Insidebat cassidi huiusce Deæ gallus gallinaceus, vt ait Pausanias in prioribus Eliacis, quia pugnax sit id animal, vel potiùs, vt ego arbitror, quia præscia sit futurorum temporum illa auis & vigilantissima. Hæc amica Musarum & semper virgo existimata est, quoniam voluptates omnes grauissimæ sunt sapientiæ aduersariæ, ac Venus præcipuè, quæ memoriam bonitatemque ingenij maximè debilitat. Neque aduersus hanc insurgere quisquam audet, cùm faciem horrendam Gorgonis gestaret in pectore, quæ viperas habebat pro capillis, quoniam maximè formidabilis est sceleratis hominibus vir sapiens, & vigilans, & moderatus, & in rebus agendis prouidus. Hanc vnam ex omnibus Diis proximum Ioui locum tenere putarunt poëtæ: quare ita scribit Horatius:

Proximos illi tamen occupauit
Pallas honores.

Est enim

Est enim vir sapiens Deo similis tum ob rerum humanarum contemptum, quas longo interuallo sub se relinquit, tum etiam ob potentiam, & in negotiis transigendis felicitatem. Tanta est enim ipsius sapientiæ præstantia & splendor, vt Pallas artes propè vniuersas excogitasse dicatur. Hæc oleam inuenisse etiam dicitur, quoniam disciplinæ & præstantes omnes artifices oleo & lucubrationibus egeant. Tiresiam idcirco cæcum fecisse dicitur, quòd ipsam nudam vidisset, quia qui dulcissimum sapientię fructum gustauerit, aut lumen eius perceperit, ad res cæteras cæcus lubens efficitur: vel vt alij maluerunt, quia cùm diuinam sapientiam inspicimus nos cæcos esse, & nihil scire omnino cognoscimus. At si postea diuina ope adiuuante res inspiciamus, tunc quod demptum fuerat corpori, mentis, oculorum & animi incredibile acumen recuperamus, resque futuras sapienter prædicimus. Neque videntur rem altiùs considerasse, qui Paridem nudas inquiunt has Deas iudicasse, Venerem, Iunonem, Palladem: quia si diuinæ sapientiæ suauitatem semel percepisset, eamque paulò diligentiùs fuisset intuitus, omnes voluptates corporis, nedum immundæ libidinis, omnemque humanam potentiam pedibus conculcasset. Nam illas indutas iudicauit, cùm non bene cognouisset, & donis potiùs, quàm conscientia commotus. Credita est portis ciuitatum, priuatarumque domorum præfecta, vt ait Æschylus in Eumenidibus:

Καὶ κλῇδας οἶδα δωμάτων μόνη θεῶν.

Claues domorum sola Diis ex omnibus Noui.

Quia sapientia omnibus & ciuitatibus, & priuatis domibus moderatur: cùm illa sola ciuitas vel domus diu incolumis esse possit, quæ Mineruæ legibus obtemperarit, modestiæ scilicet, & parcimoniæ, & temperantiæ: cùm Martis opus sit pernoctare extra ciuitatem vrbesque ab hostibus defendere. Nam domi leges, & consilium in rebus deliberandis, foris industria & robore opus est, non segniter iis quæ deliberata sunt & citò peragendis. Erit igitur tandiu ciuitas incolumis & inexpugnabilis ab hostibus quamdiu inuolutum in ea Palladium seruabitur. Quid hoc significabat Dij boni? an adeo stupidi sunt homines, vt nesciant neque lapideam, neque ligneam, neque æream statuam per hæc rectè significari? an credendum est statuarios esse in cœlo, è quorum officinis, vt primùm absolutæ sunt, ad nos aufugiant? quid hoc est monstri Dij boni?

Quis non intelligit mirificam quandam sapientiam sub hac fabula occultari? Nam ciuitas illa, in qua religio, ac Deorum metus parui fiat, in qua sapientia desit in rebus publicis administrandis, in qua iustitia nulla sit, in qua non viri boni, sed opulenti & gratiosi summæ rerum præficiantur, diutius consistere non potest. Ast vbi sapienter omnia gubernantur, neque vlli impunè fit iniuria, tunc inuiolatum persistit Palladium, neque vlla vis est humana, quæ ciuitatem illam vel possit vel cupiat euertere. Illud videtur significasse Æschylus in Persis in eo carmine:

Θεοὶ πόλιν σώζουσι Παλλάδος θεᾶς.

Vrbem De Deæ tuentur Palladis.

Quòd si Paris vel res alienas per iniuriam non attigisset, vel si Priamus malè ablatas reddidisset, & eandem rationem secuti fuissent posteri, nunc etiam staret amplissimum Troianorum imperium. Dicitur Palladium è cœlo delapsum, quia res diuina sit sapientia, cuius initium est timor Dei, atque omnis humana sapientia originem habet à Deo: quare Palladium de cœlo cecidit. Hæc necessaria est terram colentibus, hæc nauigantibus, hæc artes exercentibus, cùm omnia sapientiæ pareant: quod ea Mineruæ cognomina significarunt. Non defuerunt tamen qui Mineruam esse crediderunt vim solis, quæ mentibus humanis sapientiam infundat, cui multos angues tribuerunt ob flexum solis cursum in signifero circulo. Splendorem clypei clarissimam solis naturam putarunt. Gorgonis caput in pectore gestabat, quia nemo contra solis claritatem aut contra sapientiam aciem oculorum intendere impune potest. Hæc nata est è Iouis capite, è summa scilicet ætheris parte, quæ purissima est. parésque sibi vires Iupiter impertiuit, quoniam post Deum ipsum omnium agentium in res humanas vis solis potentissima est, quæ facit vt aliæ res intereant, aliæ oriantur, semperque mouetur præsentium rerum vicissitudo. Atque de Pallade satis, nunc de Prometheo dicamus.

De Prometheo. CAP. VI.

ATqui Prometheum multarum artium inuentorem omnes consentiunt Iapeti fuisse filium, sed de matre magna est controuersia. siquidem, vt aliis placuit, Asiæ Nymphæ filius

phæ filius patuit: alij ex Asope, alij ex Themide natum esse putarunt, Hesiodus in Theogonia Clymenes & Iapeti filium fuisse scribit in his:

Κούρην δ' Ἰαπετὸς καλλίσφυρον Ὠκεανίνην
Ἠγάγετο Κλυμένην, καὶ ὁμὸν λέχος εἰσανέβαινεν.
Ἡ δέ οἱ Ἄτλαντα κρατερόφρονα γείνατο παῖδα·
Τίκτε δ' ὑπερκύδαντα Μενοίτιον, ἠδὲ Προμηθέα
Ποικίλον αἰολομῆτιν, ἁμαρτίνοόν τ' Ἐπιμηθέα.

Iapetus Clymen ducit de hinc Oceaninen
Perpulchram, simul hique thorum pressere iugalem.
Mox Atlanta parit prudentem, deinde Menœti,
Te genuit. pariterque Prometheu callida cui mens.
Hinc Epimetheus exoritur, quem fallere promptum est.

Fuit autem Iapetus vnus è Titanibus qui aduersus Iouem arma sumpserunt, qui ante bellum Giganteum filiam habuit Anchialen, à qua nominata est vrbs Ciliciæ: de quo ita Virg. in primo Georg.

tum partu terra nefando
Cæumque, Iapetumque creat, sæuumque Typhœa.

Quare cùm herbas quas colligebat Medea, recenseret Apollonius, & inter illas quandam, cuius vires prior obseruarat Prometheus, vel (vt alij maluerunt) rem fabulosè explicantes, ex ipso Prometheo natam nominaret, illam Titanidem vocauit in lib. 3.

Μυκηθμῷ ὑπένερθεν ἐρεμνὴ σείετο γαῖα,
Ῥίζης τεμνομένης Τιτηνίδος· ἔστενε δ' αὐτὸς
Ἰαπετοῖο πάϊς ὀδύνῃ περὶ θυμὸν ἀλύων.

Terribili tremuit mugitu terra sub ipsa
Radice incisa Titanide: at ipse dolore
Filius Iapeti gemuit, tenuitque querelas.

Hic habuit vxorem Asiam, vt inquit Herod. in Melpomene & præterea Hesionem, & Axiotheam, vt Isacius meminit. Habuit sororem Ephyram, fratrem Epimetheum, Buphagum, Menœtium, Atlantem, & alios complures nam ad triginta fratres fuisse dicuntur, filium habuit Deucalionem, de quo ita Apollon. lib. 3.

Ἔνθα Προμηθεὺς
Ἰαπετιονίδης ἀγαθὸν τέκε Δευκαλίωνα,
Ὃς πρῶτος ποίησε πόλεις, καὶ ἐδείματο νηοὺς
Ἀθανάτοις.

Hic ipse Prometheus

Filius Iapeti genuit mox Deucalionem.

Primus templa Deis, primus qui condit vrbes.

Habuit filium præterea & Lycum & Chimaræum è Celæno, Hellenem è Pyrrha, à quo dicti sunt Græci. Suscepit ex alia nympha etiam Theben, quæ nomen dedit Thebanæ vrbi, sicuti eius soror Ægina Aeginæ. Hic fertur homines primùm è luto finxisse, & vniuersi generis hominum fuisse parens, vel potiùs artifex, quod ita testatur Ouid. in lib. 1. maioris operis:

Siue recens tellus, seductaque nuper ab alto
Aethere cognati retinebat semina cœli:
Quam satus Iapeto mistam fluuialibus vndis
Finxit in effigiem moderantum cuncta Deorum.

Et Antipater in hisce carminibus:

Ἀ δάμαλις (δοκέω) μυκήσεται, ἦ ῥὰ Προμηθεὺς
Οὐχὶ μόνος πλάττει ἔμπνοα, καὶ σὺ Μύρων.

Mugiet ipsa (puto) bos olim. haud ergo Prometheus
Effinxit solus viua, sed inde Myro.

Nam fama est Prometheum cùm hominem fingeret portiones captas è singulis elementis suo operi admiscuisse: atque pro ipsorum elementorum temperamentis non solùm vires singulis corporibus addidisse, sed etiam motus animorum & mores. Qui verò etiam magis fabulosè rem aggressi sunt explicare, dixerunt timorem leporis, astutiam vulpis, pauonis ambitionem, tigridum feritatem, leonum iracundiam & magnitudinem animi fuisse hominibus ab ipso Prometheo iniunctas: quod ita significauit Horat. in primo Carminum:

Fertur Prometheus addere principi
Limo coactus particulam vndique
Desectam, & insani leonis
Vim stomacho apposuisse nostro.

Nam memoriæ prodidit in Phocaicis Pausanias non procul à Panopensibus apud torrentem quendam saxa fuisse ingentia, reliquias creditas eius luti, è quo Prometheus vniuersum genus hominum finxit. Hunc poetica quadam cum suauitate reprehendit Propertius in lib. 3. quia cùm plurimum operæ in corpore hominum rectè formando consumpsisset, mentem neglexerit, in qua scitè & optimè formanda totum studium erat adhibendum: sic enim inquit:

O prima

O prima infelix fingenti terra Prometheo
Ille parum cauti pectoris egit opus.
Corpora disponens, mentem non vidit in arte:
Recta animi primùm debuit esse via.

Dicitur Prometheus aliquando duos tauros Ioui immolasse atque eorum carnes ab ossibus diuisisse: tum in altera pellium carnes, in alterã ossa inclusisse, deinde Ioui dedisse optionem vtrum mallet taurũ eligẽdi. Iupiter capta optione cùm dolos eius viri grauiter ferret, vt iustã oportunitatẽ vltionis nactus videretur, ossa elegit, atque illa fraude iratus ignem mortalibus eripuit, vt testatur his verbis Hesiodus in Theogonia:

Τῷ μὲν γὰρ σάρκας τε καὶ ἔγκατα πίονι δημῷ
Ἐν ῥινῷ κατέθηκε καλύψας γαστρὶ βοείῃ.
Τῷ δ' αὖτ' ὀστέα λευκὰ βοὸς δολίῃ ἐπὶ τέχνῃ
Εὐθετίσας κατέθηκε, καλύψας ἀργέτι δημῷ.
Δὴ τότε μιν προσέειπε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε·
Ἰαπετιονίδη πάντων ἀριδείκετ' ἀνάκτων,
Ὦ πέπον, ὡς ἑτεροζήλως διεδάσσαο μοίρας:
Pelle sub hac bubula carnes, & pinguia cuncta
Viscera composuit, rectéque ligauit in vnam.
Altera repleta est, quæ condidit arte dolosa,
Oßibus iisque adipis tectis candore supernè.
Talia deinde refert hominum pater, atque deorum
Iapetoniade cunctorum maxime Regum,
Stulte, quid has partes componis arte dolosa?

Cùm verò iratus Iupiter illa de caussa ignem hominibus rapuisset, fertur Prometheus Mineruæ auxilio ascendisse in cœlum, ibique ferula ad currum solis admota ignem rursus in terram detulisse, quod inquit Horatius in primo Carminum:

Audax Iapeti genus
Ignem fraude mala gentibus intulit.
Post ignem æthería domo
Subductum, &c.

Id cùm resciuisset Iupiter, Vulcano imperauit vt fœminam è luto componeret, quæ cùm astutissima esset & omnibus artibus à diis donata, vocata fuit Pandora. Neque ante illam extitisse fœmineum sexum crediderunt, vt testatur Pausanias in Atticis. Hanc fabulantur missam fuisse à Ioue ad Prometheum cùm omnibus malis in vasculo inclusis: quod munus cùm spreuisset Prometheus, illa ad Epimetheum contendit,

qui dempto vasculi operculo omnia mala euolare sentiens, vix vltimam & in imo residentem spem occlusit, cum qua vas illud seruauit. Cùm vero Prometheus Iouis munus reiecisset, quòd insidias formidaret, dicitur à Mercurio Iouis iussu ad Caucasum montem adductus, & in spelunca, quæ erat apud Paropamissadas, vinctus vt testatur Strabo lib.15. ne tantum furtum videretur impunè contra Iouis voluntatem commisisse. dicunt præterea huic additam fuisse aquilam, Typhonis filiam. vt ait lib.2. historiarum Pherecydes, & Echidnæ Phorbantis, quæ iecur illius assiduè renascens laniaret ac deglutiret, vt ait Apollonius lib.2.

Καὶ δὴ Καυκασίων ὀρέων ἀπέτελλον ἐρίπναι
Ἠλίβατοι, τόθι γυῖα περὶ στυφελοῖσι πάγοισιν
Ἐλλόμενος χαλκείῃσιν ἀλυκτοπέδῃσι Προμηθεὺς
Αἰετὸν ἥπατι φέρβε παλιμπετὲς ἀίσσοντα.
Exoriebantur rupes, & grandia monti.
Columna Caucasij, vinclis vbi membra Prometheus
Præduris, ferroque miser iacet ipse ligatus,
Sæpius atque aquilam redeuntem pectore pascit.

Erat enim columnæ alligatus, neque vllo pacto se mouere poterat: cui quantum iocinioris per diem ab aquila consumebatur, tantundem per noctem excrescebat ne vnquam doloris materia deficeret, vt ait Hesiodus in Theogonia:

Δῆσε δ' ἀλυκτοπέδῃσι Προμηθέα ποικιλόβουλον
Δεσμοῖς ἀργαλέοισι μέσον διὰ κίον' ἐλάσσας.
Καί οἱ ἐπ' αἰετὸν ὦρσε τανύπτερον' αὐτὰρ ὅγ' ἧπαρ
Ἤσθιεν ἀθάνατον. τὸ δ' ἀέξετο ἶσον ἁπάντη
Νυκτὸς, ὅσον πρόπαν ἦμαρ ἔδοι τανυσίπτερος ὄρνις.
Implicat indomitis, nectitque Promethea vinclis
Astrictumque columna tenet medium. fera semper.
Pascitur immortale iecur Iouis ales: at illud
Deficit haud vnquam: nam quantum luce volucris
Carpserit huic misero tantum nox vna reponit.

Duris autem Samius scriptum reliquit non ob ignē raptū, sed quia Palladē amauerit, Prometheum coniectum fuisse in vincula, & ita excruciatū: cuiusce rei facit argumentum, quia ad montē Caucasum habitātes populi soli Ioui & Mineruæ non sacrificabant, vt illius supplicij autoribus, cùm eximè colerent Herculem, qui Prometheū è vinculis liberasset. Fabulā quandam attigit Nicander in Theriacis, quæ apud antiquos circū-

ferebatur,

ferebatur, quòd ingrati homines, ad quos ignem Prometheus detulerat, furtum Promethei Ioui indicarunt, pro qua accusatione præmium perpetuam iuuentutem à Ioue impetrarunt. Hanc igitur cùm suo asello clitellario imposuissent redeũtes, asinusq; graui siti in itinere laboraret, ad fontem quẽdam peruenit, vbi serpens ne ad aquam accederet prohibuit, nisi priùs pacto pretio. Tum verò pactus est asinus se quodcũq; haberet esse daturũ, ne siti periret: inde senectutem exuunt quotannis serpentes, ac fiunt iuuenes. Sic fabulam describit Nicander:

Ὠγύγιος δ' ἄρα μῦθος ἐν αἰζηοῖσι φορεῖται,
Ὡς ὁπότ' οὐρανὸν ἔσχε Κρόνου πρεσβύτερος υἱὸς,
Νειμάμενος κασίεσσιν ἑκὰς περικυδέας ἀρχὰς
Ἰδμοσύνῃ, νεότητα γέρας πόρεν ἡμερίοισι
Κυδαίνων. δὴ γὰρ ῥα πυρὸς ληίστορ' ἔνιπτον,
Ἄφρονες, οὐ μὲν τῆς γε κακοφραδίης ἀπόναντο,
Νωθεῖ γὰρ κάμνοντες ἀμορβεύοντο λεπάργῳ
Δῶρα· πολυσκαρθμὸς δὲ κεκαυμένος αὐχένα δίψῃ,
Ρώετο. γωλειοῖσι δ' ἰδὼν ὁλκήρεα θῆρα
Οὐλοὸν ἐλλιτάνευε κακῇ ἐπαλαλκέμεν ἄτῃ,
Σαίνων αὐτὰρ ὁ βρῖθος, ὃ δὴ ῥ' ἀνεδέξατο νώτοις,
Ἤτεεν ἄφρονα δῶρον' ὁ δ' οὐκ ἀπανήνατο χρειώ.

Fabula per iuuenes celeberrima oberrat, vt olim
Fratribus imperia diuisit maximus æuo
Vnus natorum Saturni: præmia honorisque
Indicium cepere domestica turba iuuentam.
Mortales preciosa Deum, sed munera posthæc
Dementes carpsere: nihil iuuere querelæ,
Nam tardi dorso imposuerunt pondus aselli
Dona Dei cui sicca siti præcordia vbi essent,
Ad fontem properat, prægrandem hic reperit anguem
Quem supplex orauit opem sibi ferre. sed ille
Quod gestet precium lymphæ, pondusque petiuit.
Ille siti pressus facilè annuit ista petenti.

Quare meritò Prometheus de hominibus ingratis queritur, vt scripsit Iulianus poëta in eo epigrammate:

Τέχνης πυρσὸν ὄπασσα βροτοῖσιν· ἐν δ' ἄρα τέχνης,
Καὶ πυρὶ· ἀλλήκτῳ πίνυτος ὄψιν ἔχω·
Ἦ μερόπων ἀχάριστον ἀεὶ γένος, εἴγε Προμηθεὺς
Ἀντ' εὐεργεσίης ταῦθ' ὑπὸ χαλκοτύπων.

Lumina sunt artis nobis inuenta: sed ignis,

Ársque repertori grandia damna ferunt.
Ingratum genus est hominum, si pœna Prometheo
Tanta repertori, pro meritisque dolor.

Nam si qui beneficium acceperant non tales fuissent, quales diximus, quo pacto ingrati possent appellari? Scripsit tamen Pausanias in rebus Corinthiorum, non Promethei, sed Phoronei cuiusdam arte ignem fuisse inuentum. quare apud Corinthios templũ fuit Apollinis Licij, in quo statua erat Phoronei ignem accẽdentis. Torquebatur Prometheus ab aquila illa in Scythiam supra Caucasum montem deportatus, vt ait Lucianus in Prometheum, & in dialogo de sacrificiis. At Menander suauissimus poeta merito torqueri Prometheum inquit, non quia ignẽ, sed quia multò grauius malũ, quia fœminam scilicet omnium humanarum calamitatum autorem & scelestum omnino animalis genus inuenerit, vt est in his:

Εἶτ᾽ οὐ δικαίως προσπεπατταλευμένον
Γράφουσι τὸν Προμηθέα πρὸς ταῖς πέτραις:
Καὶ γίνετ᾽ αὐτῷ λαμπάς, ἄλλο δ᾽ οὐδὲ ἓν
Ἀγαθόν, ὃ μισεῖν οἴομ᾽ ἅπαντας τοὺς θεούς,
Γυναῖκας ἔπλασ᾽, ὦ πολυτίμητοι θεοί,
Γένος μιαρόν.

Ergo immerentem dictitant Prometheum
Pondere fixum Caucasi de rupibus?
Repertus ignis huic, aliud nihil boni,
Sed quod deos odisse cunctos credidi,
Inuenit idem fœminas, ô Dij boni,
Genus nefandum.

Huic ipsi Prometheo ara fuit in Academia cùm Vulcano & Pallade communis, vt ait Sophoclis enarrator: fuitque, vt scripsit Lysimachides, Vulcano multo antiquior Prometheus, cuius statua cum sceptro in dextra manu erigebatur. Scriptum est à Pausania in Atticis non solùm aram illi fuisse erectam in Academia, sed etiam Lampadiferorum cursus certamen inde incepisse, qui in vrbem accensas faces deferentes decurrebant, in quo certamine studebant vt accensæ faces seruarentur. Nam cuius fax extincta fuisset, is victoriam succedenti concedebat, atque hic eodem modo sequenti si sua extingueretur, & reliqui eodem ordine. Quòd si nemo accensam facem tulisset, palma in medio relinquebatur. Atque hæc fiebant in honorem Promethei, quòd is omnium artium fontem

fontem & autorem ignem putabatur inueniſſe, vt ait Aeſchilus in eius nominis Tragœdia:

Ναρθηκοπλήρωτον δὲ θηρῶμαι πυρὸς
Πηγὴν κλοπαίαν, ἣ διδάσκαλος τέχνης
Πάσης βροτοῖς πέφυκε, καὶ μέγας πόρος.
Artis magiſtrum ignem (fuit namque is viris
Magnum iuuamen, pluribus perutile) Inueni.

Sed non ſolam inuentionem ignis Prometheo tribuunt, verum etiam medicinæ, pharmacorumque miſtiones, & leges diuinationum, & ſomniorum interpretationes: primuſque Prometheus inueniſſe auguria, quamuis alij ea quæ ſunt auium à Cara rege Cariæ primùm inuenta fuiſſe putarunt, & obſeruaſſe auium volatus, eorumque qualitates, & quarum eſſent auium, & quid ſignificarent. Inuenit idem extorum obſeruationes, & colores, & ſitus, & quibus victimis, & quo ritu mactatis dij ſinguli lætarentur: idémque fulgura, & ſigna de cœlo notauit, inuenitque metallorum vſum, & omnium denique artium eſt inuentor, vt ipſe de ſe ipſo apud Aeſchylum teſtatur: cuius carmina, etſi plura ſunt, tamen ob mirificam argumenti ſuauitatem huc aſcribenda putaui:

Τὰ λοιπά που κλύουσα θαυμάσῃ πλέον,
Οἵας τέχνας τε καὶ δόλους ἐμησάμην.
Τὸ μὲν μέγιστον, εἴ τις νόσον πέσοι.
Οὐκ ἦν ἀλέξημ' οὐδὲν οὐδὲ βρώσιμον,
Οὐ χριστὸν, οὐδὲ πιστὸν, ἀλλὰ φαρμάκων
Χρείᾳ κατεσκέλλοντο πρὶν ἐγὼ σφίσιν
Ἔδειξα κράσεις ἠπίων ἀκεσμάτων,
Αἷς τὰς ἁπάσας ἐξαμείβονται νόσους.
Τρόπους δὲ πολλοὺς μαντικῆς ἐστοίχισα·
Κἄκρινα πρῶτος ἐξ ὀνειράτων ἃ χρὴ
Ὕπαρ γενέσθαι, κληδόνας τε δυσκρίτους
Ἐγνώρισ' αὐτοῖς ἐνοδίους τε συμβόλους,
Γαμψωνύχων τε πτῆσιν οἰωνῶν σκεθρῶς
Διώρισ', οἵτινές τε δεξιοὶ φύσιν,
Εὐώνυμοί τε, καὶ δίαιταν ἥντινα
Ἔχουσ' ἕκαστοι, καὶ πρὸς ἀλλήλους τίνες
Ἔχθραι τε καὶ στέργηθρα, καὶ συνεδρίαι.
Σπλάγχνων τε λειότητα καὶ χροιὰν τίνα
Ἔχοιτ' ἂν εἴη δαίμοσι πρὸς ἡδονὴν,
Χολῆς, λοβοῦ τε ποικίλην εὐμορφίαν,

Κνίσσῃ τε κῶλα συγκαλυπτὰ· καὶ μακρὰν
Ὀσφῦν πυρώσας, δυστέκμαρτον εἰς τέχνην
Ὥδωσα θνητούς. καὶ φλογωπὰ σήματα
Ἐξωμμάτωσα πρόσθεν ὄντ᾽ ἐπάργεμα.
Τοιαῦτα μὲν δὴ ταῦτ᾽ ἔνερθε δὲ χθονὸς
Κεκρυμμέν᾽ ἀνθρώποισιν ὠφελήματα,
Χαλκὸν, σίδηρον, ἄργυρον, χρυσόν τε τίς
Φήσειεν ἂν πάροιθεν ἐξευρεῖν ἐμοῦ;
Οὐδεὶς, σάφ᾽ οἶδα, μὴ μάτην φλῦσαι θέλων,
Βραχεῖ δὲ μύθῳ πάντα συλλήβδην μάθε·
Πᾶσαι τέχναι βροτοῖσιν ἐκ Προμηθέως,
Miraberis magè audiens at cætera,
Artes repertæ quæ mihi sunt, aut doli.
Illudque primum, siquis ægritudinem
Sensisset, vllum non erat remedium,
Nulla vnctio, nullum fuit potabile
Hîs pharmacum. arebant priùs quàm ipsis ego
Commistiones pharmacorum protuli,
Omnes quibus leuantur ægritudines.
Modosque multos vaticinandi repperi:
Quæ sint putanda vera dixi somnia,
Quæ sint viarum signa, quæ sint omina.
Tum diligenter qui volatus dexteri
Sint, quæ sinistræ nominentur alites:
Quis singulorum victus, & benignitas
Inter se, odiumve, primus ipse comperi:
Tum qualia exta sint, colores qui deis
Grati magis videntur immortalibus.
Bili decora forma quæ fibrisve sit.
Ostendi ego quo sacra ritu conuenit
Imponere aris, vrere atque victimas:
Artemque feci ex his ego mortalibus.
Hæc nota feci, quæ fuère incognita.
Hæc sic habent. quid proferam quot commoda
Edocta per me sunt humi latentia?
Ferrum, vel argentum, vel aurum, vel quis æs,
Ni mentiatur, reperit? quis me prior?
Nemo profectò: ni velit mentirier,
Vt cuncta dicam. pluribus ne te morer,
Artes repertæ quæque sunt Promethei.

Memoriæ

Memoriæ prodidit Pausanias in prioribus Eliacis inter cætera Herculis facinora illud quoque censere, quòd aquilam sagitta transfixerit, Prometheumque è vinculis exemerit: quod testatus est Pherecydes in lib.10. de nuptiis Iunonis, qui à sole Herculem poculum accepisse scribit, ac in eo nauigasse per Oceanum: qui est extra terras, cùm ad aurea mala Hesperidum contenderet: à quo etiam Prometheo, postquam fuit è vinculis liberatus, viam didicit eò tendentem. Lucianus verò in Dialogis deorum Prometheum à Ioue solutum fuisse scribit, quoniam illi vaticinatus esset, quod si rem cum Nerine nympha haberet, futurum erat vt filius nasceretur, à quo eadem Iupiter pateretur, quæ ab ipso passus fuerat Saturnus. Fuerunt Lycus & Chimæreus Promethei filij, quos ille è Cæleno Atlantis filia suscepit, quibus alij Horæum & Alcimenen adiunxerunt.

¶ Atque hactenus fabulosa dicta sunt de Prometheo, nunc quid illa significent, explicemus. Est autem Prometheus, vt sensit Zetzes, mens, quæ res futuras multò antè præuidet: sicut Epimetheus cognitio quam acquirimus post rerum euentus, cuius filia est Pœnitentia. Orpheus tamen in hymno in Saturnum Prometheum tempus esse, siue Saturnum putauit, cùm ita inquiat:

Ῥέας πόσι, σεμνὲ Προμηθεῦ.

Rheæ coniux, alme Prometheu.

Est enim tempus rerum omnium & artium magister & inuentor, vt dictum est de Prometheo. Dicitur fuisse filius Iapeti, qui nihil aliud est, vt sensit Proclus, nisi celerrimus motus cœli, & huius vniuersi: qui vocatus est Iapetus apud Græcos ἀπὸ τοῦ ἰέναι καὶ πέτεσθαι, *à motu scilicet & volatu.* cùm Prometheus igitur ex Iapeto matre Themide oriatur, erit optimus affectus in animis nostris, qui ex impressione cœlorum nobis nascitur: mater iustitia atque æquitas, è quibus bona consilia & prudentia tum in rebus priuatis, tum etiam in publicis administrandis, & rerum humanæ vitæ necessariarum inuentiones exurgunt. Nam nisi sit ratio in nobis Prometheus diuinitus immissa & ex æquitate iustitiaque exorta, ac quasi rerum futurarum præcognitio, quo pacto erat Prometheus, aut quo eorum parentum filius? Alij Clymenen matrem Promethei putarunt, quoniam æquitas omnes ad se aduocet, vel quia ab omnibus audiatur. qua etiam

de causa Clymenus dictus est Pluto. Qui aliarum filium putarunt, in eandem sententiam sensim delabuntur. Quod Prometheus hominem finxerit, cui singulorum animalium particulas adiunxerit, quid aliud significat, quàm prudentiam multas mutationes animis nostris imprimere? alij rem hanc ad historiam magis transtulerunt: dicunrque illos è Græcis sapientibus, qui mundum aliquando cœpisse putarunt, humanæ vitæ initia per hanc fabulam explicasse. Nam cùm primùm aër & aqua & ignis secesserunt inuicem, terraque limosa ac tenera adhuc illis omnibus substitit, membranas quasdam ex ipsa terra natas autumant ex quibus per diem à sole calefactis, Lunæque humoribus nutritis, varia animalium genera pullularunt. Ex his igitur post incrementum disruptis putantur homines exiisse. Verum terra postea calore solis paulatim exsiccata, cessauit & ipsa è terra generatio, animalia ex mutuo congressu coniunctioneque sunt orta. Tunc verò homines simplices neque arandi viam, neque artem vllam sciebant: neque morbos esse, aut mortem opinabantur, sed in terram collapsi ignari quid sibi accidisset, expirabant: viuebantque ferarum more agrestium, arborum fructibus aut oleribus vescentes, nudique aduersus feras nudis manibus pugnabant. Hi cùm nullam omnino futuri temporis haberent rationem, nullis fructibus in hyemem reseruatis inedia per hyemem multi eorum absumebantur. At experientia paulatim necessitateque magistra & cauatas arbores ingressi sunt, & speluncarum beneficio ab aeris iniuria protegebantur: quòd genus vitæ degebant omnium fraudem & ignis expers: neque quid essent leges, quid reges, quid furta, quid cædes, quid militia cognorunt. Verùm cùm diuturna incommoda illos prudentiores fecissent (nihil enim facit magis ingeniosos, quam pericula & difficultates) dictus est Prometheus siue prudentia ignem inuenisse,& per illum postea omnes artes, quibus humana vita excolitur. Nulla enim propè est ars, quæ igne non egeat. Quòd verò Prometheus homines ad vrbaniorem vitam è syluis euocauerit, isque domos extruxerit, quod illorum linguam formauerit, quòd illos rationes syderum docuerit, quòd literarum compositionem inuenerit, ipse testatur ita apud Æschylum:

Οἳ πρῶτα μὲν βλέποντες ἔβλεπον μάτην,
Κλύοντες οὐκ ἤκουον· ἀλλ' ὀνειράτων
Ἀλίγκιοι μορφαῖσι, τὸν μακρὸν χρόνον
Ἔφυρον εἰκῇ πάντα, κοὔτε πλινθυφεῖς
Δόμους προσήλους ἴσαν, οὐ ξυλουργίαν·
Κατώρυχες δ' ἔναιον ὥστ' ἀείσυροι
Μύρμηκες ἄντρων ἐν μυχοῖς ἀνηλίοις.
Ἦν δ' οὐδὲν αὐτοῖς οὔτε χείματος τέκμαρ.
Οὔτ' ἀνθεμώδους ἦρος οὔτε καρπίμου
Θέρους βέβαιον· ἀλλ' ἄτερ γνώμης τὸ πᾶν
Ἔπρασσον, ἕς τε δή σφιν ἀντολὰς ἐγὼ
Ἄστρων ἔδειξα, τάς τε δυσκρίτους δύσεις.
Καὶ μὴν ἀριθμὸν ἔξοχον σοφισμάτων
Ἐξεῦρον αὐτοῖς, γραμμάτων τε συνθέσεις.
Μνήμην θ' ἁπάντων μουσομήτορ' ἐργάτιν.
Κἄζευξα πρῶτος ἐν ζυγοῖσι κνώδαλα,
Ζεύγλαισι δουλεύοντα σώμασίν θ', ὅπως
Θνητοῖς μεγίστων διάδοχοι μοχθημάτων
Γένοινθ'· ὑφ' ἅρματ' ἤγαγον φιληνίους
Ἵππους, ἄγαλμα τῆς ὑπερπλούτου χλιδῆς.
Θαλασσόπλαγκτα δ' οὔτις ἄλλος ἀντ' ἐμοῦ
Λινόπτερ' εὗρε ναυτίλων ὀχήματα.
Τοιαῦτα μηχανήματ' ἐξευρὼν τάλας.

Videre frustra qui videbant antea
Nec audiebant audientes, somniis
Simillimi turpare cuncta nouerant
Stultè, indecorè, nec domos effingere,
Dolare ligna nec sciebant arborum.
Formicæ, vt antra nam colebant concaua,
Vmbrosa, luce solis & carentia.
Non vlla cogitatio nec frigoris,
Nec floridi Veris fuit, nec vtilis
Æstatis illis. ast agebant omnia
Vt sors ferebat: donec ipse repperi
Signorum obitus ortusque qui mortalibus
Sint vtiles: & multitudinem artium
His repperi, componere inde literas.
Matremque Musarum auxi ego Memoriam.
Perutilem cunctis ego iunxi prior
Iugo feroces beluas, quæ pro viris

Ferrent labores: additi sunt curribus
Equi trahentes, quos habenæ flecterent.
Liniuola inde nauitæ vehiculo
Inueni ego prior freto currentia.
Inuenta sunt mihi misello hæc omnia,

Fabulati inde sunt antiqui, quòd Iupiter ob ignis inuentionem iratus Prometheo omnia malorum genera demisit hominibus quia nullũ est malũ quod non ex voluptaria vita, quę multas artes habet ministras, proueniat, Nam vnà cum artib. ipsis & Reges exorti sunt, & latrocinia, & bella, & solicitudines animorũ eruperunt, & omnia illa denique, quib. humana vita vndique vexatur. Dicũt præterea Ioui Prometheum carnes in alteram pellẽ inclusas, in alteram ossa obtulisse: quia cũ voluptatibus & deliciis non solùm legum & æquitatis ob spem cõmodorũ, sed etiam deorũ immortaliũ contẽptus in genus humanum irrumpit. Quis enim verè gloriari potest, aut certè quàm pauci sũt qui magis sint soliciti de vero & legitimo Dei cultu, quàm de bonitate prædiorũ, aut numero pecuniarum. Hæc vna contentio multas fecit hæreses: atq; si auaritia & spes diuitiarũ priuatorumque cõmodorum de medio tollatur, collabentur omnes hæreses facillimè, eritque omnibus gentibus vnus Deus, vna religio, vnus ritus, vnus pastor, vnũ ouile. Verùm ob has fallacias sub forma religionis latentes, & bella intestina, & cędes, & calamitates è cœlo, & perpetuæ animorum curæ oriuntur, & orientur in posterum, donec hæ auaritiæ radices in animis hominum insidebunt. Nam certè quidem omnes qui diffident à Christi legibus, & à sanctis Orthodoxæ Ecclesiæ dogmatibus, præter illud quòd viri boni esse non possunt: tum id fateantur, necesse est, (si modo verum fateri velint) se vel auaritia, vel ambitione, vel odio quodam proprio, vel inscitia veritatis ductos, ab Orthodoxa Ecclesia, hoc est à Spiritu Sancto, & ab omnium bonorum cœtu desciuisse, non quòd ita sentiant. Horum temeritatem & dementiam aliquando quidam his carminibus reprehendit:

Immanis Turcæ soboles, quæ dogmata Christi
Iuraque naturæ pariter contemnis & æquum,
Qua tua ferre putas cœlestia numina mente
Delicta erroresque? modò nos turpia quæque
Autore ac cogente Deo facere inquis: eundem

Et modò segnitie captum facis, an nihil illum
Humanum curare putas delira vagaris
Huc illuc, certaque nihi ratione, modove
Conaris: de diis plena inter pocula quæris,
Fortunæque regi credis moderamine cuncta.
Sic etenim sentis, & sic fateare necesse est.
Esse deo si forte putas mortalia curæ,
Respicere & res humanas: hæc accipe paucis.
Vna fides, vna est pietas, vna est colendi
Ritè deum ratio: dementia cætera cuncta.
Quod si nostra vides summi clementia patris
Pectora, si exauditque preces diuina potestas:
Quo magis illa mouet mortalia tempora corda
Aptè, quàm populus cùm sacris ritè peractis
Inspirare deum delectis patribus orat
Quas statuant leges Christi cultoribus, & quo
Lætetur ritu magis. Hæc sententia cunctis
Quæ placuit, latam diuino numine remur.
Adde quòd æterni patris sine labe, carensque
Sordibus humanis, natus de virginis aluo,
Filius has leges primus tulit, vtque colendus
Sit pater omnipotens docuit, quia legibus orbem
Viuendi rectè instituit scelerumque profundas
Radices tetigit, subiet sub Rege nefando
Diræ supplicium mortis, prior edidit aras
Esse nefas posthac taurorum sanguine tingi,
Atque alios ritus idem mox protulit: illis
Nunc colimus sanctum numen. namque edidit esse
Cuncta deo curæ mortalia. nullus auarus,
Nullus crudelis potuit quem fallere, nullus
Impius: huic notæ fraudes sub vulpe latentes.
Nunc quoque Pontifices oderunt impia sanctos
Sæcula quòd leges curent seruarier illas:
Nec mirum, semper probitas inuisa figuris
Mille fuit scelerum, circustant plurima namque,
Ast vna, & similis semper sibi viuida virtus.
Quos iuuat ebrietas & crapula sobrius illis
Displicet: insanumque vocant, solatia vitæ
Qui non gustarit. Quos vexat dira libido,
Quos Veneris stimulus, quos immoderatus habendi

Vrget amor; stupidum dicunt, qui temperet istis.
Sobrius at contrà tutus, cùm saeua podagra
Articulo tumidos fecit, capitisque dolores
Infestant, tanquam nautas è litore rides,
Qui se consultò turbantibus aequora ventis
Crediderint, quorum praedixit sibilus auras.
At quia diuitiis & nobilitate parentum
Te Latio praestare putas, populisque Latinis,
Idcirco Christi leges audire recusas
Vt magis obscurae venientes gentis ab ore?
Fabula nobilitas maiorum & nomina picta.
Denique nobilitas sola est, atque vnica virtus
Quid cum diuitiis & nobilitate parentum
Legibus est sanctis & verae religioni?
Scilicet auratis donantur lancibus arae
Munera grata magis superis, iucundaque, quam si
Fictilibus puris veniant de paupere tecto,
O vanas hominum mentes, ô pectora multo
Plena mero, quando caelestia numina auara
Creditis, & pro opibus voces audire precantum!
Omnibus est idem Deus, est pater omnibus idem.
Siue decem vertas saxosa iugera terrae,
Seu iuga mille boum tibi sudent pondere aratri,
Tantundem referes nec gurges cuncta vorabis.
Munera grata deo credas, quae pectore casto,
Quae manibus sint lata piis. tolle ambitionem,
Tolle & auaritiam, quae diis inuisa beatis.
Cuncta regi dices diuino numine rectè.
Quòd si persistes in eadem mentis iniquae
Stultitia, vt rectè iucundi spernere leges
Libertas sit visa tibi, nec iura, nec aequum
Esse putes, nisi quod libeat, si denique Christi
Dogmata Pontificis, si spernas iussa, piumque
Consilium: quanto spargetur sanguine campus
Teutonicus? video splendentes aere cateruas,
Armorumque grauem sonitum, radiosque tremisco.
Ista monente deo loquimur, iam dira bipennis,
Credite, adest sterilis radicibus addita plantae.
Dum licet & veniae locus est temeraria vitae
Crimina corrigite, & vestras conuertite mentes

In me-

In melius, precibusque piis orate tonantem
Vt cladem vertat mox religionis in hostes,
Et donet vobis longam per sæcula pacem.

Dicta est Iouis aquila iecur Promethei assiduè lacerare: quia prudentioribus hominibus mens semper ad varias cogitationes distrahitur. Et quoniam nullus dolus, nullumque latrocinium diuturnam sociam habere tranquillitatem consueuit, inde traditum est in fabulis, quòd igne inuento Iupiter omnem prioris vitæ tranquillitatem mortalibus eripuit. Crescere per noctem tantum iecinoris solitum Prometheo dicitur, quantum aquila per diem deglutiuerit, quoniam natura alterna tempora quieti & animi curis cogitationibusque determinauit. Alligatus columnæ dicitur, quoniam corpori alligata est anima prudentiæ sedes & domicilium, quod ipsum per se est tanquam saxeum, cùm nullam habeat cognitionem. At hepar est rationis motus, quia nonnulli sapientes id cogitationibus mentis sedem esse crediderunt. Dicitur formasse Pandoram Vulcanus, quia calor & temperies apta cœli donet fertilitatem, quæ, vt ait Theophrastus in causis plantarum, magis quàm vllus labor mortalium operatur. Sic illi omnes dii sua munera concesserunt, & Horæ ac Dei siue elementa dederunt ventos, pluuias, calorem quibus semina aluntur. Quid verò significant Lampadophoria quæ in honorem Mineruæ, Vulcanique & Promethei celebrabantur, in quibus cursores accensis facibus currebant? nihil aliud sanè, quàm vniuersum præsentis vitæ cursum esse nobis molestiarum atque curarū plenum, quæ vbi cessauerint, à cursu ipsius vitæ cessandum est, & succedentibus lampades, lites, morbi, calamitates, animorumque sollicitudines in manus tradendæ. Atque vt summatim colligam, significare voluerunt per hæc sapientes maximam esse vitæ præsentis perturbationem, auaritiam cuncta recta subuertere: viris bonis esse semper aduersus difficultates pugnandum, omnem mortalium vitam esse curarum plenam, neque vlli sperandam esse quietem dum viuimus. Hæc sub Promethei fabula, & alia his similia continebantur. Nonnulli tamen ad historiam hæc detorquenda putarunt: quippe cùm Cicero etiam libro quinto Tusculanarum Disputationum, Prometheum, Atlantem, Cepheum scribat aliosque nonnullos, ob rei astronomicæ peritiam locum fabulæ dedisse. Sic enim inquit: Nec verò Atlas

ſuſtinere cœlum,nec Prometheus affixus Caucaſo,nec ſtellatus Cepheus cum vxore,genero, filia traderetur, niſi diuina cognitio nomen eorum ad errorem fabulæ traduxiſſet. At alij ad aliam hiſtoriam tranſtulerunt. Nam Herodotus memoriæ prodidit in eo libro, quem compoſuit de Vinculis Promethei, Scytharum fuiſſe Regem Prometheum, qui, cùm ſubditis populis res victui neceſſarias ſuppeditare non poſſet, quòd Aquila fluuius ita vocatus illius regionem inundaret, in vincula coniectus à Scythis fuit. At Hercules cùm eò diuertiſſet, fluuiumque detorſiſſet in mare, ita vt non ampliùs inundaret regionem, dictus eſt interemiſſe Aquilam, & ipſum Prometheum è vinculis liberaſſe. Scriptum eſt ab iis qui res Ægyptiacas memoriæ prodiderunt, & à Polycharmo in rebus Lyciis atque à Diodoro Siculo Nilum Aegypti fluuium aliquando ſub exortum canis Sirij, quo tempore per Eteſias maximè ſolet intumeſcere, aggeres diſrupſiſſe, atque Aegyptum inundaſſe,& illam partem præcipuè cui imperabat Prometheus. Tanta verò facta eſſe dicitur inundatio vt omnes ferè homines perierint, quare propiùs periculo fuit ne per deſperationem Prometheus ſponte vitam cum morte commutaret. Is autem fluuius ob celeritatem & vim curſus Aquila fuit vocatus, qui intima Aegypti deuaſtabat. Fama eſt Herculem gnauum continuò obturaſſe eruptionem, fluuiumque in ſuum alueum concluſiſſe, quare Græci poſtea fabulati ſunt quòd Hercules Aquilam occiderit, iecur Promethei aſſiduè rediuiuum vorantem. Agrætas autem libro decimotertio rerum Scythicarum, quia Aquila fluuius optimam atque intimam partem Scythiæ, cui imperabat Prometheus, laniaret, locum eſſe datum fabulæ ſcripſit, quòd Aquila hepate Promethei veſceretur: idque Iouis iuſſu, quoniam imbres frequentes eius impetum & amplitudinem augerent. At Theophraſtus in quibuſdam commentariis ſcriptum reliquit Prometheum dictum fuiſſe ignem ad homines è cœlo detuliſſe, quia rerum diuinarum & Philoſophiæ cognitionem primus omnium mortalium hominibus oſtenderit, primuſque oculos illorum ad illa cœleſtia & ſempiterna corpora ſpeculanda erexerit: cui ſententiæ aſtipulantur ea quæ ſcripta ſunt ab Aeſchylo: atque ſcripſit Duris Samius, quòd ita Prometheus torqueatur, quia Palladem amauerit. At nunc de Atlante dicamus.

De Atlante.

CAP. VII.

DE Atlante verò quòd frater fuit Promethei, ac filius Iapeti & Clymenes, vel Asiæ, vel Asopes, vel Libyes, dictum fuit superiùs. Verum ex hac matrum varietate facilè conjicere possumus diuersos fuisse Atlantes ac Prometheos, cùm tamen cæterorum res gestæ omnes ad eius nominis celebriorem deferantur. Habuit Atlas vxorem Pleionem Oceani filiam & Tethyos, vt patet in libro 5. Fastorum apud Ouidium:

Duxerat Oceanus quondam Titanida Thetyn,
Qui terram liquidis, quà patet, ambit aquis.
Hinc sata Pleione cum stellifero Atlante
Iungitur, vt fama est, Pleiadesque parit.

Suscepit è Pleione septem filias, quas vnà cum matre cùm Orion per quinquennium insecutus esset: vt cum iis congrederetur, illæ deos tandem precatæ sunt, ne vim Orionis paterentur. Iupiter igitur earum precibus commotus illas inter sidera, vt fama est, collocauit, quarum nomina ita recensuit Aratus in astronomicis:

ἑπτὰ δ' ἐκεῖναι ὀπιζήσιαι καλέονται,
Ἓξ οἴαί περ ἐοῦσαι ἐπόψιαι ὀφθαλμοῖσιν,
Ἀλκυόνη, Μερόπη τε, Κελαινώ τ' Ἠλέκτρη τε,
Καὶ Στερόπη, καὶ Ταϋγέτη, καὶ πότνια Μαῖα.

septem illæ esse feruntur,
Quamuis sint oculis hominum sex obuia signa;
Alcyone, Meropeque Electraque diua Celæno,
Taygete, Sterope, præclaro lumine Maia.

Sic & ex illis carminibus patet has fuisse filias Atlantis:

Ταϋγέτη τ' ἐρόεσσα, καὶ Ἠλέκτρη κυανῶπις,
Ἀλκυόνη τε καὶ Ἀστερόπη δίη τε Κελαινώ,
Μαῖά τε καὶ Μερόπη. τὰς γείνατο φαίδιμος Ἄτλας.

Taygete suauis, nigris Electraque ocellis,
Alcyone, Asterope, pariter diuina Celæno,
Et Maia, & Merope genuit quas splendidus Atlas.

Quas etiam, cùm in capite sint tauri, ita vt duæ cornua, duæ nares, duæ oculos designent, alia in medio frontis, vbi pili

vertuntur, collocatæ sint, Atlanditas appellauit Virg. in primo Georgicorum,& sole cum scorpione exoriente, in vndas cùm oppositæ sint demergi, inquit in his:

Ante tibi Eoæ Atlantides abscondantur.

Fuerunt tamen nonnulli, qui duodecim fuisse Atlantis filias dixerint, & Hyantem fuisse illarum fratrem: qui cùm à serpente ictus obiuisset, quinque illarum ita eius mortem defleuerunt, vt præ dolore denique mortuæ sint. At Iupiter illarum misertus, dicitur in Hyadas eas mutasse, quarum nomina hæc sunt apud Hesiodum:

Φαισύλη ἠδὲ Κορωνὶς, ἐϋστέφανός τε Κλέεια,
Φαιώ θ' ἱμερόεσσα, καὶ Εὐδώρη τανύπεπλος,
Νύμφαι, ἃς Ὑάδας καλέουσιν φῦλ' ἀνθρώπων.

Phæola, siue Coronis, & hinc formosa Cleia,
Phæoque Eudoreque implexis crinibus auro:
Quas Nymphas Hyadas mortales nomine dicunt

Alij Ambrosiam siue Coronidem nominarunt, & Eudoram, & Dionem, & Aesilam,& Prolyxo: alij Phileto, Thienen,& Proydilen his addiderunt, quas etiam Bacchi fuisse nutrices crediderunt,& Dodoninas à Dodono Europæ filio nuncuparunt: qui etiam non ex his,sed aliis parentibus natas arbitrantur, cùm alij Erechthei, alij Cadmi filias fuisse putent. Quidam Calypso etiam filiam fuisse putarunt Atlantis. Ac neque numerus quidem Hyadum caret controuersia: quoniam Thales Milesius duas tantùm esse putauit, quarum altera Borealis, altera Australis nominaretur: Euripides in Tragœdia quam de Phaethonte scripserat, tres: Achæus autem quatuor, at Pherecides, sex. Quidam Hyadas putarunt nominatas, quia Dionysum educauerint, qui Hyes dictus est, vt testatur illud Euphorionis,

Ὕῃ ταυροκέρωτι Διωνύσῳ κοτέσασαι,

Hyæ cornuto Dionyso iratæ,

Alij à pluuia dictas putarunt, quòd illarum ortus imbrem vernis diebus excitet. Nam certissima sunt illa signa quæ ex ortu Hyadum colliguntur à nauigantibus, vti demonstrauit Euripides in Ione, cùm ita scribat:

Πλειὰς μὲν ᾔει μεσοφόρου δι' αἰθέρος,
ὅ τε ξιφήρης Ὠρίων, ὕπερθε δὲ
Ἄρκτος στρέφουσ' οὐραῖα χρυσήρη πόλῳ,
Κύκλος δὲ πανσέληνος ἠκόντιζ' ἄνω

Μήνης

μέσσος διχήρης, Ὑάδες τε ναυτίλοις
Σαφέστατον σημεῖον, ἥτε φωσφόρος
Ἕως διώκουσ' ἄστρα.
Pleias medium vadit secans per æthera,
Ensifer atque Orion. at desuper
Postrema cum polo aurea vrsa voluitur.
Ac luna plena mensi medij circulum
Oppleuit. Hyades nauitis clarissimum
Signum dedere. & proferens lucem simul
Aurora stellas assequens.

Mentionem fecit Pausanias in Arcadicis de Mæra Atlantis filia, quæ nupsit Tegeatæ Lycaonis filio. Et Hom. de Calypso in 1. Odyss. in his:

θεὰ δ' ἐν δώμασι ναίει
Ἄτλαντος θυγάτηρ ὀλοόφρονος, ὅς τε θαλάσσης
Πάσης βένθεα οἶδεν.

colit atria Diua
Filia prudentis Atlantis, qui alta profundi
Omnia cognouit pelagi.

Fama est Atlantem nationibus Hesperiis imperasse, habuisseque responsum à Themide Parnasia, futurum esse, vt à quodam Iouis filio regno priuaretur, quod testatur Ouid. lib. 4. Metamorph.

memor ille vetustæ
Sortis erat: Themis hanc dederat Parnasia sortem;
Tempus Atla veniet, tua quo spoliabitur auro
Arbor, & hunc prædæ titulum Ioue natus habebit.

Deinde cùm Perseus abscissum caput Medusæ reportaret, petiissetque ab eo vt in hospitium caperetur, reiectus fuit & vi depulsus ab Atlante, quia semper recens in memoria illud oraculi responsum haberet. Huic igitur Medusæ caput Perseus ostendit, ita inquiens:

at quoniam parui tibi gratia nostra est,
Accipite munus ait: læuaque à parte Medusæ,
Ipse retrouersus squalentia protulit ora.
Quantus erat mons factus Atlas.

Alij dixerunt, quòd Atlas homo fuit Libycus, qui, vt faciliùs astrorum cursus specularetur, in montem illum solebat ascendere: qui postmodo ab ipso Atlante in propinquum mare per errorem delapso ac mortuo Atlas fuit appellatus

Polydorus tamen dithyrambicus poëta pastorem fuisse ait Atlantem, qui fuerit in montem sui nominis à Perseo conuersus. Mentionem fecit de hoc monte Strabo lib.17. quem esse scribit in Lybia extra columnas Herculis procedenti ad sinistram, qui fuit etiam Dyris à nonnullis nominatus. Eius loci incolæ Atlantes communi nomine dicti sunt, neque vllum proprium nomen habuerunt. Esse verò Atlantem montem altissimum ita testatur Herodotus in Melpomene: ἔχεται δὲ τοῦ ἁλὸς τούτου, ὄρος, τῷ ὄνομα Ἄτλας. ἔστι δὲ στεινὸν καὶ κυκλοτερὲς ταύτῃ. ὑψηλὸν δὲ οὕτω δή τι λέγεται, ὡς τὰς κορυφὰς αὐτοῦ οὐκ οἷά τε εἶναι ἰδέσθαι· οὐδέποτε γὰρ αὐτὰς ἀπολείπει νέφεα, οὔτε θέρεος, οὔτε χειμῶνος. τοῦτο κίονα τοῦ οὐρανοῦ λέγουσιν οἱ ἐπιχώριοι εἶναι. ἐπὶ τούτου τοῦ ὄρεος οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐπώνυμοι ἐγένοντο *Extat in hoc mari mons, cui nomen Atlas: est autem vbique perangustus & teres. ita verò sublimis esse dicitur, vt ad illius verticem oculi mortalium peruenire non poßint. Neque ibi vnquam vel per æstatem, vel per hyemem nubes deesse consueuerunt. Hunc incolæ cœli columnam esse dicunt, in quo monte habitantes homines eodem nomine quo mons vocantur.* Hi populi sunt in extrema parte Libyæ ac Mauritaniæ, qui exorientem solem conuitiis insectabantur, quòd ipsos, ipsorumque regionem radiis exureret. Sic etiam Pausanias in rebus Atticorum famam esse inquit, quòd mons Atlas vertice cœlum attingat, tanta est eius altitudo: qui ob frequentiam proceritatemque arborum, & ob aquarum defluentium copiam interclusus, nemini accessibilis dicebatur. Huius montis situm ac sublimitatem ita attigit Virg. lib.4. Aeneidos:

Oceani finem iuxta, solemque cadentem,
Vltimus Æthiopum locus est, vbi maximus Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.

Qui poeta in eo monte describendo omnia hæc & historicè & fabulosè, tanquam in descriptione alicuius hominis expressit:

Iamque volans apicem & latera ardua cernit
Atlantis duri, cœlum qui vertice fulcit:
Atlantis, cinctum aßiduè qui nubibus atris
Piniferum caput, & vento pulsatur & imbri:
Nix humeros infusa tegit. tum flumina mento
Præcipitant senis, & glacie riget horrida barba.

Ab hoc monte vniuersus Oceanus qui vel extra vel intra columnas Herculis est in extrema parte Mauritaniæ, Atlanticum

ticum mare appellatur, quod idem & rubrum dicitur, vt Herodotus testatur in Clio: καὶ ἡ ἔξω στηλέων θάλασσα ἡ Ἀτλαντὶς καλεομένη, καὶ ἡ ἐρυθρὴ μία τυγχάνει ἐοῦσα. *Atque mare illud, quod extra columnas Herculis est, Atlanticum vocatum, idem est quod & rubrum.* Quamuis scriptum reliquit Plato in Critia, mare Atlanticum ab Atlante Neptuni filio fuisse vocatum. Huius finxerunt esse Oceanum socerum, at alij fratrem, quoniam mare illud Atlanticum & Oceanus multis nominibus pro differentiis locorum nominatur. Nam vt in Hesperiis regionibus Atlanticum, ita apud Septentrionem Boreæ expositũ, glaciale dicitur, alij mortuũ vocarunt, quoniam sol & tardos & imbecillos radios supra hoc mare transmittit. vbi verò priùs apparet exoriens Eoum vocatur aut Indicum. Quod ad Austrum est, Aethiopicum & rubrum nominatur. Cùm verò altissimus sit Atlas mons ille Mauritaniæ, ita vt vertex cerni non possit, at cœlum attingere summo vertice appareat id locus datus est fabulæ, quòd Atlas, qui regnauit in Mauritania, cœlum sustineret, vt ait Aeschylus in Prometheo, quem Oceani ita fratrem nominauit:

Ὠκεανός. οὐ δῆτ᾽, ἐπεί με καὶ κασιγνήτου τύχαι
Τείρουσ᾽ Ἄτλαντος, ὃς πρὸς ἑσπέρους τόπους
Ἕστηκε κίον᾽ οὐρανοῦ τε καὶ χθονὸς
Ὤμοις ἐρείδων, ἄχθος οὐκ εὐάγκαλον.

Ocean. Nec sic profectò torquet infortunium
Atlantis inde fratris, ille pondera
Solam ad cadentem sustinet prægrandia,
Cœli columnam, totius terræque onus.

Hunc montem etiam Homerus columnam nominauit in primo Odysseæ, & vnà cùm illo alium montem, qui non procul distat à columnis Herculis, vt est in his:

ἔχει δέ τε κίονας αὐτὸς
Μακράς, αἳ γαῖάν τε καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχουσιν.

habet ille columnas
Prælongas, cælum ac terram fulcire valentes.

Huic Hesperum quoque fratrem nonnulli addiderunt, à quo dicta sit Hesperia, qui cùm montem fraternum ascendisset ad sidera speculanda, neque ampliùs apparuisset, creditus est in stellam lucidissimam mutatus de suo nomine vocatam. Alij dixerunt Hesperum fuisse filium Atlantis religione, iustitia, humanitate præstantem, qui à ventis repentè,

raptus è supremis partibus montis, nullibique inuentus, fabulæ locum dedit, quod in stellam sui nominis sit conuersus. Atque hæc ea sunt quæ de Atlante memoriæ produntur ab antiquis scriptoribus. Nunc quid hæc significent, explicemus.

¶ Atque illud primùm nullo pacto fieri potest, vt Atlas cœlum sustineat, sicuti demonstrauit Arist. in lib. 2. cœli, quia si cœlum vt sustineatur indigeat, erit graue. At non est tale, vt multis rationibus ibi ostenditur. Ipse præterea Atlas præ labore aliquando deficiet, quoniam nihil cum labore est sempiternum. Scriptum reliquit Zetzes histor. 1. quintæ Chil. Atlantem Aegyptium, qui multis annis Libyco Atlante fuit antiquior, dictum fuisse cœlum humeris sustinere, quia rerum cœlestium & astronomicarum primus inuentor fuerit apud Aegyptios. Atque illa quæ de Hercule Aegyptio Atlanteque dicta sunt ab Aegyptiis, Græci ad posteriorem Atlantem & Herculem Alcmenæ filium transferentes fabulis accommodarunt. Dicunt enim cœlum sustentãdum Herculi & Atlante parumper datum fuisse, quia res astronomicas & stellarum motus Hercules ab Atlante didicerit. Idcirco etiam Pleiades & Hyades filiæ Atlantis dicuntur, quòd ille prior & ipsas stellas, & quas vires exerceant, in rebus humanis obseruauit. Refert Pausanias in Bœoticis Polosum vicum fuisse non procul à Tanagris, in quo Atlas consedisse, & ea quæ sunt sub terra, resque cœlestes accurata diligentia inuestigasse dicitur. Sunt qui dicant Atlantem primum fuisse qui lunæ cursum obseruauerit: quod alij tamen tribuunt Arcadi Orchomeni filio, vnde dicta est Arcadia: quare Arcades ante lunam, vel potiùs ante lunæ obseruationem (vt ego quidem iudico) gloriantur sa natos esse. Alij obseruationem lunæ Endymioni tribuunt, alij Typhoni, inter quos fuit Xenagoras Philosophus, Isacius Libycum Atlantem primum fuisse scribit, qui astrorum motus, lunæque mutationes obseruarit, quem postea secutus est Thales. Alij dictum esse in fabulis existimant, quòd Atlas pedes in terra habuerit, humeros ad ortum & occasum, caput ad meridiem: quod ait Arist. in libro de causis motuum animalium: quia indicabant mundum firma sede indigere, circa quam volueretur: nam per eam sedem transire intelligitur diameter, qui ea quæ supra nos sunt, ab inferioribus disterminat. Atlantem igitur & cœlestium & subterranearũ rerum habere cognitionem putarunt hi, qui axem mundi ita apellarunt,

runt, quod nomen ipsum significat: dicitur enim Ἄτλας à particula incrementum aliquando significante, & τλῆμι *perfero & sustineo*, quia indefessus sit axis in mundi machina sustinenda. Columnas esse Atlantis Borealem & meridianum polum quidam censuerunt, quòd ab his cardinibus mundus sustineri videatur. Atlantis filiæ Hyades & Pleiades fuerunt, quia post cœli siue axis ortum & stellæ ipsæ natæ sunt. Has ita nominatas quidam putarunt à filiabus Atlantis Libyci peritissimi astronomi, qui ad perpetuam sui memoriam nomina suorum filiorum astris indidit, quod & alij plerique fecerunt, & Conon Ptolemæi tempore Comam vocauit Berenices. Proclus in commentariis quos in opera & dies Hesiodi scripsit, omnium sphærarum animas, viresque diuinas illas esse scripsit, quæ Pleiades vocantur: vt Celæno Saturni sit anima, Sterope sphæræ Iouis. Merope Martis, Electra Solis, Alcyone Veneris, Maia Mercurij, Taygete Lunæ: quarum aliæ cum suis planetis, aliæ cum aliis diis rem habuisse dicuntur, quod Ouid. indicauit lib. 4 Fastorum:

Pleiades incipient humeros releuare paternos,
Quæ septem dici, sex tamen esse solent:
Seu quòd in amplexus sex hinc venere deorum.
Nam Steropen Marti concubuisse ferunt,
Neptuno Alcyonem, & te formosa Celæno:
Maiam, atque Electram, Tayzetenque Ioui.
Septima mortali Merope tibi Sisyphe nupsit.
Pœnitet, & facti sola pudore latet.

Cætera multa quæ de his fabulantur antiqui, prætermittenda censui in præsenti, quia ad hanc partem suscepti negotij non attinent. nunc de Endymione dicamus.

De Endymione.

CAP. VIII.

ENdymion autem fuit Aethlij filius & Calices. Hic, vt scribit Pausanias in Prioribus Eliacis, à Luna fuit amatus, ex qua filias quinquaginta suscepisse fabulantur, cùm tamen alij tres tantùm filios inquiant, Pæonem, Epeum, ac Aetolum, filiam Eurydicen ex Asteridia, vel Chromia, vel Hyperippe illum suscepisse. Habuit filiã præterea Pisam, quæ Pisæ Olym-

picæ nomen dedit. Habuit Endymion filium etiam Ætolum, à quo Aetolia dicta est, cùm antea Hyanthis diceretur, vt ait Demaratus in primo libro de mutatis nominibus prouinciarum & locorum, quamuis alij Martis eum fuisse filium crediderunt. Huic alium filium addidit Isacius cùm ita scribat:

Alij dicunt quòd Phthir fuit Endymionis filius, quidam addiderunt illi filium Eleum, quem ex Eurycyda suscepit, qui imperauit Epeis, à quo postea vocati sunt Elei. Hunc aiunt Iouis fuisse nepotem. quippe cùm Aethlius Iouis & Protogeniæ fuisset filius, qui munus id à Ioue obtinuit, vt vitæ mortisque sibi esset arbiter, vt traditum est ab Hesiodo, Acesilao, Pisandro, Pherecide, & Nicandro in rerum secundo Ætolicarum, & vt scripsit Theopompus in Epopæis. Fertur præterea Iupiter illum in cœlum accepisse: quem cùm Iunonem vitiare conatus esset, deceptum ab idolo oblato ad inferos detrusit. Fuerunt qui dicant Endymionem fuisse Elidis Regem atque ob iustitiam in deorum numerum relatum, mox impetrasse à Ioue vt perpetuò dormiret, quem alij Spartanum, alij Eleum esse crediderunt. Fama est hunc in Latmo Cariæ monte in antro quodam versari solitum, vbi ciuitas erat Heraclea, vt scripsit Nicander in secundo Europæ. Dicunt Lunam in illud antrum venire solitam, & cùm Endymione congredi, quod ita attigit Ouidius in Epistola Leandri:

Non sinit Endymion te pectoris esse seueri,
Fac subeant animo Latmia saxa tuo.

Cicero tamen libro primo Tusculanarum disputationum perpetuò dormientem Endymionem in Latmo Cariæ monte à Luna adamatum dicit sola oscula Lunæ accepisse, neque vnquam experrectum fuisse, cùm ita scribat: Endymion verò, si fabulas audire volumus, nescio quando in Latmo obdormiuit, qui mons est Cariæ, nondum opinor experrectus. Num igitur eum curare censes, cùm Luna laboraret, à qua consopitus putatur, vt eum dormientem oscularetur? quod ipsum scripsit etiam Lucianus in dialogo Veneris & Lunæ. Theocritus felicem putauit Endymionem, quia semper dormiret, neque vllas sentiret molestias, cum ita scribat in tertia AEglog.

Ζαλωτὸς μὲν ἐμὶν ὁ τὸν ἄτροπον ὕπνον ἰαύων.
Ενδυμίων.

Inuideo

Inuideo dulci somno, semperque grauato
Endymioni.

Atque tot ferè sunt de Endymione fabulosè ab antiquis tradita.

¶ Nunc quæ causa horum fingendorum fuerit, inuestigemus. Atque primùm scire conuenit multa antiquos ad illustrium virorum perpetuam memoriam confinxisse, quæ postea fabulosis ornamentis vestita ad humanæ vitæ vtilitatem & eruditionem fuerunt informata. Sic illa quæ dicta sunt de Endymione, ad perpetuam eius viri memoriam ab antiquis poëtis fuerunt ficta. Qui verò magis historicè rem explicarunt, dicunt Endymionem dictum fuisse in eo monte perpetuò dormire, & à Luna amari, quia cùm dormiret per diem, per noctem, quo tempore feræ exire solent de suis latebris, ad Lunæ lumen venaretur: neque vnquam per diem videbatur. Alij dicunt primum Endymionem rerum sublimium speculationem inuenisse, cui rei fabulæ locum dedit Luna ob tam varias luminis formas & mutationes, cùm de illa præcipuè cognoscenda esset sollicitus: qui cùm noctu his considerationibus esset intentus, somno non fruebatur, at dormiebat per diem. Hic prior, vt testatur Lucianus in Astrologia, Lunæ rationem mortalibus ostendit, sicuti Phaëthon deprehendit solis cursum: quæ causa extitit cur Luna illum amasse dicta sit, vt testatur Plinius in libro secundo. Non defuerunt tamen qui Endymionem hominem segnem, ac somno desidiæque deditum fuisse putarint, vnde in illos qui sunt huiusmodi conuenit id dictum, Somnus Endymionis: in illos enim conuenit, qui negligenter adeò aliquid faciunt, vt dormire videantur. Neque mirum videri debet Endymionem virum Astronomiæ peritum, & in considerandis stellarum cursibus diligentissimum, ab illis segnem & voluptarium fuisse creditum: cùm etiam AEneas, quem nonnulli tantopere extollunt laudibus, vt bibax & gloriosus & iactabundus ab Apolline carpatur apud Homerum in libro vigesimo Iliadis:

Αἰνεία, Τρώων βουληφόρε, ποῦ τοι ἀπειλαὶ,
Τὰς Τρώων βασιλεῦσιν ὑπίσχεο οἰνοποτάζων;

Aenea, Troum ductor, quò grandia facta,
Quæ Reges inter, repletaque pocula lætus
Pollicitus fueras?

Quæ res fortè causa fuit cur Aeneas Veneris & Anchisæ filius creditus sit. Me tamen non præterit alios fuisse, qui pastorem fuisse Endymionem putarint, qui nocturnis pascuis delectaretur, cùm alij pastores clausos greges in stabulis haberent: atque cùm huius greges magnopere pinguescerent, fabulæ datus est locus quòd Luna eius amore capta illud Endymionis gregibus donaret. Hunc mortuum esse & sepultum apud se testati sunt Elei, qui insigne sepulchrum illi erexerunt. Nihil aliud autem per hæc significatur, quàm diligentiam omnibus in rebus esse vtilem, cùm maximè Dei auxilium iis præcipuè præsto esse soleat, qui & ipsi non sint desides, & illud suppliciter implorauerint. Nam certè quidem Deus non fauet desidiæ. At Endymione relicto de Fortuna dicamus.

De Fortuna.
CAP. IX.

DE Fortuna, quæ maximè omnium deorum in quotidianis sermonibus nominatur, & penes quam omnes humanæ vitæ mutationes, omneque facultatum, & honorum, amicitiarum, & commodorum arbitrium esse creditur, nihil neque certum, neque vna multorum scriptorum voce confirmatum habemus, nisi quòd rerum omnium sit inconstantissima, neque vllo in loco diutius potest consistere. Homerus in hymno quodam in Cererem illam fuisse Oceani filiam innuit, & testatur Pausanias in Messeniacis, quippe cùm illam etiam cum reliquis filiabus Oceani cum Proserpina colludentibus connumerauit, quàm Tychem Græci appellant, quorum carminum hæc est sententia:

Vnà omnes vario per prata comantia flore,
Candida Seucippe, Phænoque, Electraque, Ianthe,
Melobosisque Tyche Ocyrrhoe præsignis ocellis,

Orpheus in hymno quem scripsit in Fortunam, illam natam fuisse è sanguine ait in his.

Αἵματος ἐκγεγαυῖαν, ἀπρόσμαχον εὖχος ἔχουσαν.
Sanguine prognatam, vi & inexpugnabile numen.

Quamuis scripsit quidam quòd ante Homeri tempora nemo de Tyche mentionem fecit antiquior poëta: neque Hesiodus quidem, qui deorum omnium ortus conscripsit, de Fortuna meminit omnino. Est enim recens, vt ita dixerim, & Homeri inuentum, Fortuna, quam permulti scriptores post Homeri

tempora nobilitarunt. Nam siue ante ea tempora nominata fuit, nullum nomen obtinuit: siue ab Homero primo, certè post eius tempora, vires assumpsit. Hanc ferunt res humanas sursum ac deorsum subuertere pro suo arbitrio, hanc in singulos homines ius habere, hanc ciuitates, hanc regna, hanc amicitias euertere cùm libuerit, hanc omnia illa euersa & iacentia erigere, opulentia, hominumque frequentia replere, & florentissima efficere. Quare si quid prosperum, si quid ex voto, si quid felix ex obscuris causis eueniat, aut contra, si quid turbulentum, molestum, calamitosum contingat: id totum Fortunæ tribuitur, velut ex his carminibus intueri licet, quæ sunt in Agamemnone actu apud Senecam Tragicum:

O regnorum magnis fallax
Fortuna bonis, in præcipiti
Dubioque nimis excelsa locas.
Nunquam placidam sceptra quietem,
Certumve suum tenuere diem.
Alia ex aliis cura fatigat,
Vexatque animos noua tempestas.
Non sic Libycis Syrtibus æquor
Furit alternos voluere fluctus,
Non Euxini turget ab imis
Commota vadis vnda, niuali
Vicina, vbi cæruleis
Immunis aquis lucida versat
Plaustra Bootes.
Vt præcipites Regum casus
Fortuna rotat! metui cupiunt,
Metuique timent, non nox illis
Alma recessus præbet tutos.
Non curarum somnus domitor
Pectora soluit.

Atque vt vno verbo dicam, hæc vna rerum omnium domina fuit existimata, vt ait Euripides in Hecuba:

Ὦ Ζεῦ, τί λέξω, πότερά σ' ἀνθρώπους ὁρᾶν;
Ἢ δόξαν ἄλλως τήνδε κεκτῆσθαι μάτην
Ψευδῆ, δοκοῦντες δαιμόνων εἶναι γένος,
Τύχην δὲ πάντα τ' ἀν βροτοῖς ἐπισκοπεῖν;
Dicam viros te Iupiter ne cernere?

An frustra eos inuasit illa opinio,
Quòd vspiam sit fortè dæmonum genus,
Fortuna cuncta cùm regat mortalia?

Alij tantam vim facultatemque fortunæ tribuerunt, vt vitam omnium mortalium fortunæ ludum esse crediderint, sicuti scriptum reliquit Palladas in his carminibus:

Παίγνιόν ἐστι Τύχης μερόπων βίος, οἰκτρὸς ἀλήτης,
Πλούτου καὶ πενίης μεσσόθι ῥιμβόμενος.
Καὶ τοὺς μὲν κατάγουσα πάλιν σφαιρηδὸν ἀείρει.
Τοὺς δ' ἀπὸ τῶν νεφελῶν εἰς ἀΐδην κατάγει.

Vita hominum ludus Fortunæ est, & miser error,
Inter pauperiem nauigat, inter opes.
Atque pilæ in morem nunc hos ad sidera tollit
Elatos, & nunc tartara ad ima iacit.

Quamuis idē postea Euripides factus sanioris mentis, vel minùs insanā personā introducens in Electra, Fortunæ autores & moderatores Deos introduxit, illámq; deorum ministram:

Θεοὺς μὲν ἡγοῦ πρῶτον Ηλέκτρα τύχης
Αρχηγέτας τῆς δή, εἶτα καὶ μ' ἐπαίνεσον
Τὸν τῶν θεῶν τε, τῆς Τύχης θ' ὑπηρέτην.

Deos putato Electra fortunæ priùs
Istius autores fuisse: postea
Laudato Fortunæ ministrum me, & Deum.

Scriptum reliquit Pausanias in Achaicis fortunam vnam esse è Parcis, quæ potentia cæteras sorores antecelleret. quare & Orpheus illi vniuersæ vitæ humanæ potestatem & administrationem ita tribuit.

Ἐν σοὶ γὰρ βίοτος θνητῶν παμποίκιλός ἐστιν.

Ipsa regis variam mortalem numine vitam:

Hanc potentissimam & rerum omnium moderatricem significauit Demosthenes in his, in oratione ad epistolam Philippi: μεγάλη γὰρ ῥοπή, μᾶλλον δὲ τὸ ὅλον, ἡ Τύχη ἐστὶ πρὸς ἅπαντα τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα. *Magnum enim quid est momentum rerum, vel potius totum est Fortunæ ad omnia hominum negotia.* Cùm de illa mentionem fecisset Homerus, non tamen tantum autoritatis potentiæque tribuit, quantum posterorum plerique, quippe cùm diis cæteris propria officia concessisset. Sequentibus postea temporibus quidquid fieret, cuius causa esset occulta, illud Fortunæ imputare cœpit: quare Plutarchus in libello de Fortuna Romanorum multa cogno-

mina ab euentu illi indita fuisse memorat. Illud autem idcirco contigit, quia multa fiunt fortuna sapientiæ persimilia, vt est apud Athenæum in carminibus Iouis, quorum hæc est sententia:

Longißimè à sapientia Fors dißidet:
Sed multa pe fi it tamen simillima.

Theognis omnium bonorum & malorum, diuitiarumque & paupertatis autorem Iouem esse credidit, quamuis illa tam præclara Fortunæ Orpheus tribuerit: quare videtur Theognis nullam esse Fortunam in his existimasse:

Ζεὺς γάρ τοι τὸ τάλαντον ἐπιῤῥέπει ἄλλοτε ἄλλα,
ἄλλοτε μὲν πλουτεῖν, ἄλλοτε δ' οὐδὲν ἔχειν.

Iupiter huc illuc interdum pondera flectit,
Nunc dat diuitias, nunc dat habere nihil.

Quare præclarè scriptum est à Iuuenale stultè inter Deos collocatam fuisse Fortunam. Nam si prudentia potiùs, quàm temeritate quadam & cæcitate mentis res humanæ gubernarentur, oblitesceret penitus è mentibus hominum Fortunæ nomen: fieretque sibi quisque illa Fortuna, quam sibi parasset, neque magnopere vel de occulta potentia siderum, vel de Dei clementia ac prouidentia, vel de occultis naturæ causis quereremur, cùm quis agit inconsideratè: multaque propter suam patiatur inscitiam, vt nos aliquando lusimus in quadam epistola his versibus, ad clarissimum virum Petrum Sanutum missa:

Aut tam occulta via est prudentiæ, & alta futuri
Vt solis sit nota Deis series: ratione
Et trahitur certa venturi temporis ordo.
Aut si non flectit mentes vis ætheris alti, &
Ingenium sit cuique suum Fortuna: misselli
Erramus cæci tetra caligine mersi.
Nec quicquam rectum certa ratione modoque
Conamur, velut in tenebris erramus, & ipsæ
Deteriora capi contingit, ac optima sordent.
Candida nigrescunt, nigrantiaque alba videntur.

Sed quòd inscitia mentibus hominum insidet, sæpiùs illi admonendi sunt, quod

Nullum numen abest si sit prudentia: sed te
Nos facimus Fortuna Deam, cæloque locamus.

Sapientiſſimè igitur Bupalus opinionem hominum ſecutus, vt eſt in Meſſeniacis Pauſaniæ, ædificandis templis fingendíſque ſimulacris ingenioſus ac ſolers, Fortunæ ſignum apud Smyrnæos omnium antiquorum primus effinxit: cuius capiti polum impoſuit, cùm altera manu vocatæ Amaltheæ cornu teneret. Neque aliud Archilocus ſignificare voluit, qui anum dextra flammas, at ſiniſtra manu aquam geſtantem effinxit, niſi fortunam eandem bonorum & malorum cellariam: quæque donet felicitatem, eandem & calamitates afferre. Nam cùm perditis & omni flagitiorum genere contaminatis hominibus facultates plerumque obueniant, multique viri boni ſint inopes, Fortuna cæca, & inconſiderata, & inconſtans, & ebria ac titubans dicta eſt, vt patet ex his apud Ouidium in lib. 2. de Ponto:

Paßibus ambiguis Fortuna volubilis errat,
Et manet in nullo firma tenaxque loco

Nam malus eſt dæmon plane credita Fortuna, cui omnia hominum ſtultorum deliria ab antiquis attributa ſunt, quæ ad naturam ingeniumque brutorum propiùs accederent. Sic etiam Palladas inquit in his carminibus:

Οὐ λόγον, οὐ νόμον οἶδε Τύχη, μερόπων τυραννεῖ
Τοῖς ἰδίοις ἀλόγως χεύμασι συρομένη.
Μᾶλλον τοῖς ἀδίκοισι ῥέπει, μισεῖ δὲ δικαίους,
Ὡς ἐπιδεικνυμένη τὴν ἄλογον δύναμιν.

Improba non nouit leges Fortuna, modumve,
Sed ſemper quò fert impetus illa ruit.
Illa odit plerumque bonos, blanditur iniquè,
Et monſtrat quæ ſint robora ſtultitiæ.

Qua de cauſa fuit exiſtimata à poetis ſuper rota quadam perpetuò circumvolui, ita vt nunquam in eodem loco diutiùs perſiſteret, vt in eo verſu ſignificauit Tibullus in 1. Elegiarum:

Verſatur celeri Fors leuis orbe rotæ.

Et Ouidius ſecundo de Ponto:

Scilicet indignum iuuenum rariſsimè ducis
Te fieri comitem ſtantis in orbe Deæ.

Quod ideo fictum eſt, quoniam non ſolùm ea quæ bona hominum ſunt, aſſiduè ſubuertuntur: verùm etiam quia conſiliorum incerta eſt ratio, cùm multa ſint quæ nullo pacto præuidere poſſimus, vt nos in quadam epiſtola luſimus his verſibus: quam ad clariſſimum & integerrimum cauſi-

causidicum, singularisque eruditionis & integritatis virum Philippum Tertium cognomine aliquando misimus:

Nondum onerata ratis cùm staret vincta sereno
Æthere, & insani tacitè pellacia ponti
Alliceret puppes, quoties retinacula nautas
Inuitos tenuere, suis vbi compedis a: cta
Demeret Hippotades rapidis iam vincula ventis?
At contrà: quoties qui vincla frementibus vndis
Soluerunt, vastum nimbis tollentibus æquor,
Mitia pacatis sulcarunt alta procellis?

Hanc Deam cùm cæcam finxissent antiqui, in curru vehi solitam dixerunt, qui ab equis cæcis trahebatur, vt ait Ouidius in epistola ad Liuiam:

Fortuna arbitriis tempus dispensat vbique,
Illa rapit iuuenes, corripit illa senes.
Quaque ruit, furibunda ruit totumque per orbem
Fulminat, & cæcis cæca triumphat equis.

Nullus est omnium Deorum, qui tot conuitia, tot lamentationes, tot querelas mortalium in se audiat: quàm ab hominibus tanquam scopum contumeliarum, ne de diuina administratione tam nefariè pro stultitia nostra quereremur, introductam fuisse iudico. Hanc cæcam, hanc stultam, hanc temerariam, hanc leuissimam, hanc amentium parentem, hanc bonorum nouercam appellarunt. Huic pro bene acceptis perraræ sunt gratiarum actiones, at frequentissimæ pro calamitatibus contumeliæ & obiurgationes. Hæc eadem tantum existimationis, tantumque imperium ab Homeri temporibus accepit, vt Iupiter de cœlo ab ea propè fuerit detrusus, omnemque rerum administrationem sceptrum ipsum è manibus illa Ioui propè extorserit, sicut crediderunt insulsi homines.

¶ Atque vt summatim dicam, nulla alia de causa excogitatum fuisse fortunæ nomen ab antiquis crediderim, nisi vt hominum lamentationes à summi Dei cogitatione ad inane nomen, & ad numen quod nusquam existeret, diuerterent. Nam cùm quid aduersum accidit illud diuino consilio euenire constat, cùm omnia à Deo proueniant. Quòd si homines omnes sapientes essent, facilè cum eo viro optimo dicerent: Si bona de manu Domini accepimus, quare non & mala sustineamus? at quoniam pauci sunt sapientes, cùm pro

acceptis malis doleamus, nonne præstat de vano nomine Fortunæ, quàm de diuina prouidentia queri: inde fit vt quibus res è sententia succedunt, fortunati dicantur, cuiusmodi dicebatur Timotheus ille Atheniensis, quem dormientem fingebant pictores, ac Fortunam illi vrbes, tanquam pisces in retia impellentem. at de Fortuna satis, nunc de Apolline dicamus.

De Apolline. CAP. X.

FVit Apollo, vt diximus, Latonæ Iouisque filius, siquidem Latona à Ioue compressa vno partu Apollinem & Dianam peperit, vt ait Hesiodus in Theog.

Λητὼ δ' Ἀπόλλωνα καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν,
Ἱμερόεντα γόνον περὶ πάντων οὐρανιώνων,
Γείνατ' ἄρ' αἰγιόχοιο Διὸς φιλότητι μιγεῖσα.

At phœbum peperit, peperit Latona Dianam,
Pignora cunctorum quæ sunt clarissima diuûm
Cœlicolûm regi magno coniuncta tonanti.

Quare Apollo ita gloriatur apud Ouid. se è Ioue natum esse:

mihi Delphica tellus,
Et claros: & Tenedos, Panopæaque regia seruit:
Iuppiter est genitor:

Herodotus autem in Euterpe non Iouis, at Dionysi filios fuisse Apollinem & Dianam scribit in his: Ἀπόλλωνα δὲ καὶ Ἄρτεμιν, Διονύσου καὶ Ἴσιος λέγουσι εἶναι παῖδας. Λητὼ δὲ τροφὸν αὐτοῖσι καὶ σώτειραν γενέσθαι. *Apollinem ac Dianam Dionysi & Isidis filios esse aiunt: Latonamque illorum fuisse nutricem cùm illos seruauerit.* Nam Latona cùm esset ex octo dijs Aegyptiorum, à Cerere depositum apud se Apollinem seruauit, cùm in insula Plote siue natante ab impetu Typhonis Osiridis filios quærentis protexisset. Hos filios qui Latonæ attribuunt, in Delo peperisse dicunt, vt testatur Cicero in actione 3. in Verrem. Postridie cùm spoliatum fanum viderent ij, qui Delum incolebant, grauiter ferebant: est enim tanta apud eos eius fani religio, vt in eo loco ipsum Apollinem natum esse arbitrentur. Atque Homerus hymnographus in Delo palmæ arborem fuisse inquit, quæ ostendebatur, cui innixa Latona Apollinem peperit, vt est in his:

Κεκλιμένη πρὸς μακρὸν ὄρος, καὶ Κύνθιον ὄχθον,
Ἀγχοτάτω φοίνικος, ὑπ' Ἰνωποῖο ῥεέθροις.

In monte excelso deflexa, in vertice Cynthi,
Inopæ ad primas ripas, palmæque propinqua.

Et Ouid.

Et Ouidius in Epistola Cydippes:

Miror & innumeri structam de cornibus aram,
Et de qua pariens arbore nixa Dea est.

Nam Herodotus in Euterpe multas arbores palmarum in insula Plote vocata fuisse scribit, & templum Apollinis magnificentissimum, & aras tergeminas, & arbores tum fructiferas tum etiam steriles permultas. Plutarchus in vita Pelopidæ in ciuitate Tegyra natum fuisse Apollinem scribit, ibique esse duos fontes, quorum alter Palma, alter Oliua dicitur: montémque Delum nomine, atque illa quæ de Tityo ac Pythone dicuntur, possunt omnia ad hunc ortum perduci. Sed vt res magis perspicua sit, verba Plutarchi adscribenda duxi: μικρὸν δὲ ὑπὸ τὰ ἕλη, ναός ἐστιν Ἀπόλλωνος Τεγυραίου, καὶ μαντεῖον ἐκλελειμμένον οὐ πάνυ πολὺν χρόνον, ἀλλ' ἄχρι τῶν Μηδικῶν ἤκμαζε τὴν προφητείαν Ἐχεκράτους ἔχοντος. ἐνταῦθα μυθολογοῦσι τὸν θεὸν γενέσθαι· καὶ τὸ μὲν πλησίον ὄρος, Δῆλος καλεῖται, καὶ πρὸς αὐτὸ καταλήγουσιν αἱ τοῦ Μέλανος καταχύσεις. ὀπίσω δὲ τοῦ ναοῦ δύο ῥήγνυνται πηγαὶ, γλυκύτητι, καὶ πλήθει καὶ ψυχρότητι θαυμαστοῦ νάματος, ὧν τὸ μὲν φοίνικα, τὸ δὲ Ἐλαίαν ἄχρι νῦν ὀνομαζομένην, οὐ φυτῶν μεταξὺ δυεῖν, ἀλλὰ ῥείθρων, τῆς θεοῦ λοχευθείσης. *Nec longè hinc sane distat Apollinis Tegyræi templum & oraculum non multo iam tempore euersum, quod vsque ad Medorum bellum cùm præsideret summæ rerum Echecrates, vaticiniis ac responsis floruit. Hic fabulantur Deum natum esse, cui loco finitimus est mons Delus nominatus, ad cuius montis radice undæ Melanis fluuij essant. Post ipsum templum gemini fontes scatent, suauitate aquarum, & copia, & frigore mirabiles: quorum alterum Palmam, alterum Oliuam nominant hic etiam temporibus. Neque verum quidem est quòd inter duas arbores, sed inter duo flumina vteri pondus Dea deposuerit.* Multos fuisse Apollines scribit Cic. lib. 3. de natura deorum, his verbis: Apollinum antiquissimus is, quem paulo antè ex Vulcano natum esse dixi, custodem Athenarum. Alter Corybantis filius, natus in Creta: cuius de illa insula cum Ioue ipso certamen fuisse traditur. Tertius Ioue natus & Latona quem ex Hyperboreis Delphos ferunt aduenisse. Quartus in Arcadia: quem Arcades Nomionem appellant, quod ab eo se leges ferunt accepisse. Atque cùm tot Apollines fuerint, reliqui omnes silentur, omnesque res aliorum gestæ ad vnum Apollinem Latonæ & Iouis filium referuntur. Hic multos filios habuisse dicitur è variis mulieribus: ex Aethusa Neptuni filia Eleutherum suscepit, è

Corycia nympha Lycorum, è Thyia, vel, vt aliis magis placet, è Melæne filià Cephissi Delphum, ex Acachallide Phylacidem, & Philandrum & Naxum, è Cyrene nympha Aristeum: ex Euadne Iamum vatem, à quo Iamidæ apud Pisam vaticinabantur in Olympicis pelles victimarum in ignem iacientes, quod alij maluerunt fieri è sectione, si recta fieret: Chæronem è Thero Phylantis filia, è Chrysorte Coronum, Eutnocum è Cyrene, ex Atria Cleochi filia siue Ægea Miletum, à quo dicta est vrbs, & Oaxum, à quo Oaxia, & Arabum, à quo Arabia: ex Babylonia & Caramantem Ismenium, & Acrephum, à quo Acrephia vrbs Bœotiæ: futurus erat pater etiam è Castalia nisi in fontem euanuisset: è Syllide nympha Xeuxippum: ex Asterie, Idmonem, è Sinope, Syrum: è Cia Lycaonis, Dryopem: è Manto, Mopsum: è Melia Oceani, Tænarum vatem ac diuinatorem, & Ismenium è Calliope, Orpheum & Hymenæum & Ialenum, vt ait Asclepiades in sexto Tragicorum: ex Achachallide Delphum, qui nomen dedit Delphis vmbilico totius orbis terræ. nam fabulati sunt antiqui Iouem cùm vellet medium atque vmbilicum terræ inuenire, alteram aquilam ab oriente, alteram ab occasu pari velocitate emisisse, iussisseque illas rectà & è regione conuolare, quæ cùm in Delphos denique conuenissent, ibi ad sempiternam facti memoriam aurea aquila dicata est: è Chione, Philammonem. Amauit etiam Rhodiam virginem, quæ nomen dedit insulæ. suscepit Megareum, à quo Megara. & ne singulis matribus ab ipso Apolline factis numerandis diutius immorer, Linus, Philisthenes, Iamus, Lapitus, Anius, Argeus, Ilaira, Psyche, Philemon, Pythacus, Caramantes, Actous, Branchus, Nomius, Eurynome, Dorus, Laodocus, Polypetes, aliique complures dicuntur fuisse Apollinis filij, & Chius ex Anatheippe, à quo insula vocata fuit, amauit & Bolinã nympham, quæ fugiens eius impetum se in mare proximum abiecit, atque Apollinis miseratione immortalis est facta non procul à Drepano promontorio è Peneo Oceani & Tethyos, à quo fl. dictus est Thessaliæ, è Creusa natus est Hypseus. & Stilbe, de qua Apollo filios Lapithem & Centaurum procreauit Lapithes ducta Orsinome Phorbantem & Periphantem suscepit, qui cùm in regnum successissent, omnes suos populos à patre nominarunt Lapithas. Fuit autem Æsculapius omnium filiorum Apollinis celeberrimus, quem Iupiter

ter fulmine confecisse dicitur, quia mortuos per medendi peritiam in vitam reuocaret. Id grauiter ferens Apollo cùm vlcisci non posset Iouis in se iniurias, omnem iræ impetum conuertit in Cyclopas, quos, quia fulmina Ioui fecissent, sagittis confecit. Ea re indignatus Iuppiter Apollinem è cœlo relegauit. Quod ita scripsit in Argonauticis Orpheus:

Αδμητος δ' ἀφίκανε Φερηιόθεν, ᾧ ποτε Παιὰν
Θητεύων ὑπόεικε Διὸς δ' ἠλεύατο μῆνιν,
Οὕνεκά τοι Κύκλωπας ἀμειμακέτοισιν ὀϊστοῖς
Εν στήθεσσιν ἔτυψ', Ασκληπιοῦ εἵνεκα λώβης.

Inde Pheris Admetus adest: seruauit Apollo
Huic olim, cuperet vitare is cùm Iouis iram.
Cyclopas quoniam confecerat ille sagittis,
Atque neci dederat Asclepi pignoris ergò.

Inde demissus ac exul errabundus mortalium calamitatibus factus est obnoxius, vt testatur Lucianus in dialogis mortuorum. Hic idem Deus propter inopiam rerum omnium victui necessariarum mortalis omnium miserrimus factus operam suam Admeto Thessaliæ Regi pascendis armentis concessit. Vel, vt alij maluerunt, datus est in seruitutem Admeto, qui, quoniam oues pauit, vocatus fuit Nomius & Agreus, de quo ita Pindarus in Pythicis:

Καὶ ἀγυιᾶν Απόλλων
Ανδράσι χάρμα φίλοις,
Αγχιστον ὀπάονα μήλων.

Et clarum Apollinem
Viris lætitiam amicis,
Propinquum custodem ouium.

à quo magnopere dicitur fuisse amatus contracta postmodò non vulgari amicitia propter bonitatem ingenij & industriã ipsius Apollinis. Huic eodem die natus Mercurius vespeti boues surripuit, vt est in hymno Homeri in Mercurium:

Ηῷος γεγονὼς μέσῳ ἤματι ἐγκιθάριζεν.
Εσπέριος βοῦς κλέψε ἑκηβόλου Απόλλωνος.

Editus is mane est, citharam pulsauit eadem
Luce, boues Phœbo celauit vespere raptos.

Deinde cum quereretur Apollo, Mercuriumque minis terrere conaretur, vt boues per furtum raptas sibi restitueret, idem Mercurius pharetram etiam surripuit: qua re cognita coactus est ridere Apollo, vt ait Horat. in 1. Carminum:

Te boues olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetra
Risit Apollo.

Cùm Pindarus oues, alij boues pauisse Apollinem inquiant, Callimachus tamen in hymno in lauacrum Apollinis equas illum pauisse asserit in his,

Φοῖβον καὶ Νόμιον κικλήσκομεν ἐξ' ἔτι κείνου
Ἐξ ὅτ' ἐπ' Ἀμφρυσῷ ζευγίτιδας ἔτρεφεν ἵππους.

Dixerunt Nomium Phœbum, ex quo tempore ad vndas
Amphrysi Deus egit equas pastum ille iugales,

Qua de causa habitus est Deus postea pastorum vnà cùm Pale, vt ait Virgilius in Aegloga quinta:

Ipsa pales agros, atque ipse reliquit Apollo.

Et in tertio Georgicorum:

Te quoque magna Pales, & te memorande canemus
Pastor ab Amphryso.

Huic lupus sacer existimatur, quia cum infestũ sit animal gregibus & armentis, Apollinis tamen arméto pepercerit. Ast ego crediderim, vt inimicum animal mactari solitum armentorum Deo eadem causa qua sus Cereri & caper Baccho ammolàtur. Alij crediderunt ob rapacitatem sacratum fuisse, quia caloris rapacitas per illũ significatur, sicut coruus eidem erat sacratus ob diuinationem pluuiarum & serenitatis, cum nũc clara, nũc rauca voce vteretur pro mutationibus temporũ. Arati tamen enarrator ob præstantissimum oculorũ acumen sacrũ Apollini perspicaci existimari censet. Sic. n. inquit: ὡς γὰρ ἐκεῖνος μακρόθεν ὢν ἰδεῖν δύναται, οὕτω δὴ καὶ ὁ λύκος ὀξυδερκής· καὶ διὰ τὸ ὀξυδερκὲς αὐτοῦ προσοικειοῦσιν αὐτὸν τῷ Ἀπόλλωνι. *Vt enim ille cùm procul extiterit, tamen potest perspicere; sic lupo magnum est aciei acumen: qui etiam quoniam est perspicax, Apollini sacer putatur.* Hic idem Deus mox cùm ad Eurotæ ripas in Sparta Hyacinthi pueri amore captus disco certaret Hyacinthum imprudens occidit vt ait Ouidius libro mutationum 15. atque ita Nicander in Theriacis:

Ψίλωθρον, καρπόν τε φιλοθρήνου Ὑακίνθου,
Ὃν Φοῖβος θρήνησεν ἀεκούσιος ἔκτανε,
Παῖδα βαλὼν προπάροιθεν Ἀμυκλαίου ποταμοῖο
Πρωθήβην Ὑάκινθον, ἐπεὶ σόλος ἔμπεσε κόρσῃ.
Πέτρου ἀφαλλόμενος, νέατον δ' ἤραξε κάλυμμα.

Psilothrum, fructum miserabilis atque Hyacinthi,

Quem

Quem Phœbus luxit, quòd nolens fortè cecidit
Inuadens puerum prima lanugine malas
Florentem, gelidas Amyclæi ad fluminis vndas.
Hic etenim saliens percussit tempora discus,
Temporis & fregit puero ferme ossa tenelli.

Hac de causa profugus è Sparta ad Laomedontem dicitur Troiam confugisse, qui tum fortè mœnia ciuitatis extruenda curabat: ibi Apollo vnà cum Neptuno, cùm ambo rerum necessariarum inopia laborarent, suam operam pro promissa mercede Laomedonti locarunt lateres componentes. Non tamen tantam mercedem ceperunt, quanta sibi promissa fuerat ab illo Phryge. At Ouidius non manibus Apollinis extructa fuisse mœnia Troiana scribit in epistola Paridis, sed per sonum lyræ: quam dum tractaret, saxa se sua sponte ait concinnè accommodasse. Ita enim inquit:

Ilion aspicies firmataque turribus altis
Mœnia Apollineæ structa canore lyræ.

Neque solùm extruendis muris Troianis cæmentum & lateres Apollo contrectauit, sed etiam opem tulit Alcathoo in extruendis muris labyrinthi, vt testatur Pausanias in Atticis ex omnium Megarensium opinione. Vbi etiam saxum ostendebatur, super quod citharam deposuit Phœbus, cùm esset opus aggressurus: quod saxum si lapide percuteretur, citharæ sonum emittere per aliquod tempus consueuisse dictum est. Non defuerunt sanè qui dixerint Apollinem fuisse Arcadum Regem: qui cùm seueriùs imperaret, pulsus fuit à suis ciuibus, & ex altissima imperij dignitate ad priuatam vitam, tanquam è cœlo in terram deiectus ad Admetum Thessaliæ Regem confugerit: qui illi concessit, vt iis populis, qui circa Amphrysum fluuium habitabant, imperaret. Inde pastor apud eum amnem Admeti fuisse dicitur, cùm Reges antiquitus & gubernatores ciuitatum ποιμένας siue pastores dicerentur, ad custodum pecudum similitudinem: quia non minus vtilitatem suorum Reges antiqui procurabant, atque vel pastores pecudum, vel patres filiorum. Inde Homerus etiam ex antiqua illa consuetudine Reges ac principes populorum ποιμένας λαῶν vocat. Hæc igitur nominis consuetudo cùm ab eis qui curant armenta translata sit, postea locū dedit fabulæ. Herodotus in Euterpe, omnes illos qui ab Ægyptiis Dij habiti sunt, regnasse apud Ægyptios ostendit atque inquit

eorum omnium postremum Orum Osiridis, quem Apollinem Græci vocarunt, imperasse, vt est in his: τὸ δὲ πρότερον τῶν ἀνδρῶν τούτων, θεοὺς εἶναι τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ἄρχοντας, οὐκ ἐόντας ἅμα τοῖσι ἀνθρώποισι. καὶ τούτων αἰὲν ἕνα τὸν κρατέοντα εἶναι. ὕστατον δὲ αὐτῆς βασιλεῦσαι Ὦρον τὸν Ὀσίριος παῖδα, τὸν Ἀπόλλωνα Ἕλληνες ὀνομάζουσι. τοῦτον καταπαύσαντα Τυφῶνα, βασιλεῦσαι ὕστατον Αἰγύπτου. *Atque prius horum hominum Deos fuisse illos, qui regnauerant in Ægypto: qui non amplius inter mortales degerent: inter quos vnus fuit semper, qui reliquos autoritate anteiret. Postremus autem omnium regnauit Orus Osiridis filius, quem Græci vocarunt Apollinem.* Est enim Osiris Bacchus, vt dictum est. Dictus est Apollo, cum boues Admeti custodiret, otij pertæsus citharam inuenisse, vt ait Pausanias in prioribus Eliacis, cum lyram Mercurius inuenerit, vt dicetur. Fertur idem fuisse musicæ & vaticiniorum inuentor, vt est in primo Metamorphoseon Ouidij:

Iuppiter est genitor: per me quod eritque fuitque,
Estque patet: per me concordant carmina neruis.

Perutile sanè & præclarum inuentum fuit Apollinis musica, quæ tanquam solatium quoddam, & ad obliuionem humanarum calamitatum remedium, quibus vita hominum vndique septa est, fuit inuenta. verùm illam nunc magis effœminarunt quàm conueniebat, vt chromaticum melos adhibuerunt ad demulcendos animos: nunc magis virilem fecerunt: nunc ex his ambobus modulis fecerunt permistam: sicuti requirebat rerum præsentium ratio. Neque rudis omnino aut inurbanus habitus est, qui musicæ non fuisset ignarus. Alius fuit musicæ modus, cùm per numeros animi in bellum essent incitandi, alius modulus fuit in conuiuiis, alius inter deorum sacrificia. Qui enim modulos rectè cognouerit, & quibus ex numeris componantur singuli, ille facilè ad omnia tempora musicam rationem accommodabit. Fuerunt hac ipsa de causa Musæ in eius tutela creditæ, quarum dux & pater Apollo fuit existimatus. Fabulantur Linum Amphimaro Neptuni filio & Vrania genitum fuisse: qui cùm omnes mortales gloria musicæ antecelleret, ab Apolline, cui se cantu conferebat, fuit extremo supplicio affectus, cui etiam parentant ante sacra Musarum. Fuit etiam Linus Apollinis & Terpsichores filius: vel vt alij maluerunt, Vraniæ & Mercurij, qui fuit ab Hercule cithara occisus, cuius discipuli fuisse memorantur Thamyras, Orpheus, Hercules. Hic natus est Thebis, vt in pri-

in primo libro disciplinarum scripsit Hermodotus Platonicus, qui cùm fuisset poeta præstantissimus, scripserat de mundi generatione, cuius in initio dicit omnia simul esse genita: atque idem scripsit de lunæ & solis cursu, deque generatione animalium scriptum reliquit Dio in tertia compositione, Linum alium natum esse ex Apolline & Psammate nympha, quam alij neptem, alij filiam fuisse Crotopi asserebant: quæ cùm ex occulto concubitu apud Nemeum fluuium peperisset infantem, illum Linum appellauit, quòd antiqua Argiuorum lingua spurium significat. Hunc Linum tamen alij ob timorem patrui canibus expositum ac laniatum fuisse memorant, alij ob negligentiam pastoris aiunt id accidisse, cui datus fuerat educandus: Fuit & alius Linus, qui lamentationes ac fletus carmine prior edidit elegiaco, de quo mentionem fecit Phylarchus historicus. Huic Deo sacer creditus fuit oleaster, quia iuxta oleam & palmam natus sit, vt quidam putarunt ego verò crediderim, quòd illa planta solem maximè amet, cùm in locis frigidis non nascatur, Quòd illi sacer sit, ita Theocr. ait in Hercul. Leonicida.

Χλωρὴ τ' ἀγριέλαιος Ἀπόλλωνος νομίοιο,
Ἱερὸν ἁγνὸν ξεῖνε, τελειοτάτοιο θεοῖο.

At virens oleaster Apollinis ipse sacratus
Ac purus, coma sacra Deo frondescit adulto.

Et quoniam musica fuit Apollinis inuentum, illi consecratas etiam cicadas, canorum omnino animalis genus existimarunt, & fidiculam piscem, vt bocam Mercurio, triglem Hecate, phalaridem siue aquam Veneri, fusaneos Dionyso, & vitulum marinum, pompilum Neptuno; mulum Dianæ, vt ait Dorion in piscibus. Hic Deus patrius & ciuitatis defensor creditus fuit ab antiquis Atheniẽsibus, ad cuius Dei memoriam mos fuit priscis Athenienfibus comam nutrire, & aureas cicadas capillis adnexas gestare, vt his verbis testatur Thucydides: καὶ οἱ πρεσβύτεροι αὐτοῖς τῶν εὐδαιμόνων οὐ πολὺς χρόνος ἐπειδὴ χιτῶνάς τε λινοῦς ἐπαύσαντο φοροῦντες, καὶ χρυσῶν τεττίγων ἐνέρσει κρωβύλον ἀναδούμενοι τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν. *Atque antiqui qui inter illos diuitiis præstiterunt, nec longum intercedit temporis spatium, ex quo lineas tunicas gestare cessarunt & aurearum cicadarum corymbos è capillis capitum dependentes.* Verùm rem hanc apertiùs patefecit Aristophanis enarrator in his: οἱ ἀρχαιότατοι τῶν Ἀθηναίων τέττιγας

χρυσοῦς ἐν τοῖς τῶν τριχῶν πλέγμασιν εἶχον, διότι οἱ τέττιγες μουσικοὶ ὄντες, ἀνάκεινται τῷ Ἀπόλλωνι, ὃς ἦν πατρῷος τῇ πόλει. *Antiquißimi Athenienſium aureas cicadas capillis implicitas geſtabant, quoniam cùm muſicæ ſint cicadæ, ſacratæ ſunt Apollini: qui patrius eſt Deus illius ciuitatis.* Hic Deus etiam celeberrimus fuit ob diuinandi artem & vaticinia, eóque maximè omnium deorum ab omnibus ferè gentibus in honore habebatur: cuius taberna quædam & officina reſponſorum diutiſſimè patuit in Delphis præter cætera loca. Scriptum reliquit Lucianus in dialogo de Aſtrologia, virginem quandam apud Delphos prædicendi munere functam fuiſſe: cùm tamen draco eſſet ſub tripode, qui vocem emitteret. Fabulantur tamen nonnulli Apollinem vaticinandi artem à Pane didiciſſe, vt ait Apollodorus libro primo in his: Ἀπόλλων δὲ τὴν μαντικὴν μαθὼν παρὰ τοῦ Πανὸς τοῦ Διὸς καὶ Θύμβρεως ἧκεν εἰς Δελφοὺς χρησμῳδούσης τότε Θέμιδος. ὡς δὲ ὁ φρουρῶν τὸ μαντεῖον Πύθων ὄφις ἐκώλυεν αὐτὸν παρελθεῖν εἰς τὸ χάσμα, τοῦτον ἀνελὼν, τὸ μαντεῖον παραλαμβάνει. *Apollo autem vaticinandi arte ex Pane Iouis & Thymbris Nymphæ filio percepta, Delphos ſe contulit, quo tempore Themis dabat reſponſa. At vbi illum Pytho ſerpens impediret quo minùs penetraret ad hiatum, eo cæſo Apollo loco oraculi ipſe potitus eſt.* Erat enim, vt quidam antiquorum tradiderunt, tripos aureus; ſub quo ſerpens in adyto templi Apollinis Delphici, è quo loco reſponſa dabantur: atque hic tripos hac de cauſſa illi dicatus fuit. Fama eſt, vt teſtatur Plutarchus in Solone, Mileſios hoſpites nonnullos à Cois piſcatoribus aliquando emiſſe retium iactum, & certa mercede conuenerunt Coi vt quidquid eo iactu cepiſſent, id eſſet hoſpitum Mileſiorum. Aureum itaque tripodem reti annexum traxerunt: quem ferunt Helenam, cùm Troiam nauigaret, iuſſu oraculi in eo loco depoſuiſſe. Deinde cùm nata eſſet controuerſia de illo tripode inter piſcatores & Mileſios, ciuitates ambæ cauſſam illam publicè ſuſceperunt, donec ad arma ventum eſt. Deinde cùm vtrique Pythiam conſuluiſſent, reſponſum tulerunt ſapientiſſimo omnium tripodem illum mitti oportere: tum omnibus aſſentientibus Cois, qui pro illo antea decertauerant, tripos ad Thaletem Mileſium defertur, vt ait Laertius in eius vita: quem tamen Thales ad Biantem, vt ſe ſapientiorem remiſit: & ab eo rurſus ad alios eodem pacto tranſmiſſus, demum ad Tha-

ad Thaletem denuò remittitur: quem ille tandem Ismenio Apollini dicari oportere inquit. Theophrasti tamen opinio fuit, quòd Bianti primùm fuerit delatus, deinde Thaleti, & ad alios deinde, mox ad Biantem denuò remissus Apollini Delphico consecratus fuerit. Fuit autem tripos, vt est in lib. 4. Iliad. vas vel æneum, vel aureum quod tribus pedibus fulciebatur ansasque siue aures haberet, quibus capiebatur, quorum vasorum vsus erat in sacrificiis. Horum alij seruabantur ab igne intacti, atque τρίποδες ἀναθηματικοὶ dicebantur oblati siue depositi tripodes scilicet: quorum formæ ita fecit mentionem Homerus:

Καὶ τρίποδ' ὠτώεντα φέρειν.

Et tripoda aurium ferre.

Illi tripodes, qui imponebantur igni, & quibus vtebantur in sacris, dicebantur ἐμπυριβῆται, hoc est igni impositi, de quibus ita meminit idem poeta:

Τῷ μὲν νικήσαντι μέγαν τρίποδ' ἐμπυριβήτην.
Τὸν δὲ δυωδεκάβοιον ἐνὶ σφίσι τῖον Ἀχαιοί.
Impositumque igni victori dat tripodem quem
Bis senos superare boues rebantur Achiui.

Sunt qui dicant tripodes mensas fuisse in Apollinis Delphici templo, super quibus recumbentes Phœbades responsa redderent, quas etiam mensas cortinas vocarunt, à corio Pythonis ita dictas, cùm eo tripos Delphicus tegeretur. Alij tamen cortinam vas esse crediderunt tribus effultum pedibus, in quod mergebatur Phœbas vaticinatura. Alij sellam, quæ tribus pedibus fulciretur, tripodem esse senserunt, super qua sedens oracula daret: quod videtur testari Callimachus in lauacrum Dianæ:

Οὔπω μοι Πυθῶνι μέλει τρίποδος ἕδρης.

Nondum cura mihi sedes tripodis fuit antè.

Alij vas pulueribus plenum, vt sensit Hellanicus. Strabo diuinum domicilium, speluncam scilicet profundam. Memoriæ proditum est à Musæo libr. 3. Iuniperum spinosam arborem consecratam fuisse, qui laurus præterea dicata putabatur, quòd nympham Daphnen ab Apolline amatam in hanc ferunt mutatam, cùm fugeret Apollinem: quia magis Leucippo iuuene imberbi ac præualido delectaretur, ferunt Leucippum fuisse inuitatum cum cætero cœtu virginum vt se lauaret in fluuio Ladone cùm esset indutus veste mulie-

bri, idque impulsu Apollinis inuidentis eius felicitati, quod cùm recusasset Leucippus, fuit deniq; protractus, ac deprehensus virginem ementitus à sociis Daphnes iaculis & pugionibus confossus interiit. Atqui laurus Apollini sacra putabatur, non solùm quia Ladonis filiam ab Apolline adamatam in illam arborem conuersam esse fabulantur, vt testatur Ouidius libro primo Metamorph. sed etiam quia naturæ ipsius Apollinis conuenit, cùm arbor sit natura calida, cuius folia & fructus siccant & calefaciunt vehementer, vt ait Aetius in libro primo, atque magis etiam ipse fructus. Hæc eadem caussa fuit cur Lunæ simulachrum laureum ramum teneret, per quem calorem vnà cum lumine illam à Sole accipere significabant, vt sensit Ptolemæus in Almagesto. hæc vna est arbor, quæ fulminè minimè tangitur. quare fuit ἀλεξίκακος dicta, siue arcens ac repellens mala. neque timet anni iniuriam, sed semper frondet, neque vnquam senex apparet. eius odor ad vitandam pestilentiam commodus est, vt ait Herodianus: atque non mediocriter confert diuinationibus, siquidem eius folia sub puluinari dormientum posita vera somnia gignere putantur. Huius arboris coronæ Apollinis templis appendebantur, & vates coronabantur, dicebanturque lauri foliis vesci, quod vtilia vaticinia capientibus significantes munera & sumptus in victum reportabant, resque omnes humanæ vitæ necessarias, vt testatur Isacius. Nicander Aetolus, is qui Alexipharmaca scripsit, quique Apollinis Clarij fuit sacerdos, scriptum reliquit in Aemonia primùm apud Tempe laurum fuisse inuentam, quod innuit in his:

Πολλάκι δ' ἢ οἴνης ἀμιγῆ πόσιν, ἢ ἀπὸ δάφνης
Τεμπίδος, ἢ δαύκοιο φέροις ἐκ καυλία κόψας.

Vel purum vini potum fer, vel dato lauri
Aemoniæ, pastinacamque, aut caulia cædens.

Apollinis Ismenij diuinatio non fiebat per responsa, sed per illa animalia quæ comburebantur, sacerdotes futura vaticinabantur, vt ait enarrator Sophoclis. Magi præterea & Scythæ per lignum myricæ vaticinabantur, & per alias multas aliorum arbustorum virgas, quod genus vaticinij à Medis etiam seruari solitum scriptum fuit à Dione libro primo tertiæ compositionis: sicuti Iamidæ per pelles cæsarum victimarum ignibus impositarum, si rectè inciderentur: cùm

aliàs

àliàs astragalis super mensis impositis deorum vaticinari mos fuisset. In Lesbo præterea fieri solita per virgas myricæ vaticinia testatur vel cognomen ipsius Apollinis, qui inde Myricæus vocatus fuit à Lesbiis. Scriptum reliquit præterea Archæus in iis quæ memoriæ prodidit de Archeanatide ac de bello Erythræo, Apollinem apparuisse in somnis Archagetæ summo eius expeditionis imperatori, qui ramum gestaret myricæ: quare illam plantam illi Deo gratam putarunt. Metrodorus præterea in quodam libello quem scripserat de consuetudine, antiquissimam plantam esse myricam putasse videtur, qua etiam Ægyptij per pompam Iouis coronarentur. Verùm hanc sententiam ita attigit paucis idem Nicander in Theriacis:

Καὶ μυρίκης λάζοιο νέον πανακαρπέα θάμνον
Μάντιν ἐνὶ ζώοισι γεράσμιον, ᾗ ἐν Ἀπόλλων
Μαντοσύνας κορυπαῖος ἐθήκατο, καὶ θέμιν ἀνδρῶν.
Inde nouum fruticem sterilis tu sume myricæ,
Quæ vates veneranda viros est inter. Apollo
Iura virûm huic tribuit, venturaque dicere clarus.

Fama est Democritum non solum solita auguria intellexisse, sed etiam certo nomine aues quasdam nominare solitum, è quarũ sanguine commisto anguis nasceretur, ex quo si quis edisset, auium omnium intelligeret idioma. atque Melampo memorant angues quosdam aures lambentes visos, quare ille postea sermones auium dicitur intellexisse. fama est Apollonium Thyaneum auium omnium voces intelligere solitum, quem aiunt aliquando passeres lætantes intuitum dixisse pręsentibus non paucis, illos significasse cęteris asinum collapsum, milium quod portabat, disrupto sacco, effudisse, quare esse vnde vberrimè pascerentur. Illud cùm visum esset miraculum audientibus, aiunt nonnullos studiosè spectatum accurrisse an vera essent, quæ nunciarentur, atque inuenisse sicuti ab Apollonio dictum fuerat. Hanc diuinationem Romani cùm ad libros Sibyllinos & exta Tyrrhenorum & auguria & signa de cœlo retulissent, cæteras omnes diuinationes aboleuerunt. Erant autem multi modi diuinationum apud antiquos, siquidem vel volatus auium, vel obseruationes tripudiorum, vel auguria, quorum fuit Caras inuentor, vel intuitus auium, vel extra victimarum, vel signa de cœlo, vel prodigia, vel portenta, vel responsa deorum, vel somnia,

vel astra, vel aqua, vel ignis, vel mortui futura prædicebant, ac præmonstrabant, vel alij modi, quos omnes recensere foret supervacaneum. Nam multa horum fuerunt ab Orpheo descripta in Argon. vt patet ex his:

Ἀμφὶ δὲ μαντείης ἐδάην πολυπείρονας ὄρμους
Θηρῶν τ' οἰωνῶν τε, καὶ ἢ σπλάγχνων θέσις ἐστίν·
Ἠδ' ὅσα θεσπίζουσιν ὀνειροπόλοισιν ἀταρποῖς
Ψυχαὶ ἐφημερίων, ὕπνῳ βεβολημέναι ἦτορ.
Σημείων τεράτων τε λύσεις, ἄστρων τε πορείας·
Perdidici leges multas, ac munia vatum,
Quæ volucresque ferasque docent, quo conuenit exta
Esse modo: quæ diuinent insomnia mentes
Mortales vt habet sopor, & lenis irrigat artus:
Prodigiis quæ conueniunt: monstrisque medela,
Portentisque Deûm, qui nobis sidera monstrant?

Nam & Virg quosdam numerauit in 3. Æneid. hoc pacto:

Troiugena interpres Diuûm, qui numina Phœbi,
Qui tripodas, Clarij lauros, qui sidera sentis,
Et volucrum linguas, & præpetis omnia pennæ.

Non iniuria idcirco vates, rerumque futurarum coniectores Apollinis filios antiqui esse existimarunt: quippe cùm Thestor, qui fuit pater Calchantis, Apollinis & Aglaiæ filius sit creditus: & Mopsus eiusdem Dei, & Mantus, à quo etiam Mopso victus Calchas diuinandi peritia præ mœrore diem suum obiit. Dicunt enim oraculi responsum datum fuisse Calchanti nunc esse sibi pereundum, cùm in vatem peritiorem incidisset, qui in Colophonem cum Amphiloco, vel vt alij voluerunt cum Antiloco, Perolipæte, Leonteo, alijsque quibusdam ducibus profectus post euersum Ilium incidit in Mopsum. Hi cùm ambo in contentionem venissent de ficu agresti quotnam ficus haberet, respondit Mopsus decem milia, medinam vnam, & ficum præterea. quam rem attigit Hesiodus his caminibus:

Θαῦμά μ' ἔχει κατὰ θυμόν, ἐρινεὸς ὅσσος ὀλύνθους
Οὗτος ἔχει, μικρός περ ἐών· εἴποις δ' ἂν ἀριθμόν;
Quot grossos hæc ficus habet miror, licet illa
Parua sit: an numerum posses mihi dicere eorum?

Respondit autem illo tacente:

Μύριοί εἰσιν ἀριθμὸς ἀτὰρ μέτρον γε μέδιμνον.
Εἷς δὲ περισσεύει, τὸν ἐπενθέμεν οὔ κε δύναιο·
Ὣς φάτο, καί σφιν ἀριθμὸς εἴδετο μέτρου.

Καὶ τότε δὴ Κάλχαντ᾽ ὕπνος θανάτοιο κάλυψεν.
Mille quidem decies numero: mensura medimni est.
At superest vnus, quod non percurrere posses.
Sic ait, est numerus verè hinc compertus eorum.
Calchanti æterno clausit mors lumina somno.

Illis verò collectis ita reipsa numerus, vti dictum fuerat inuẽtus est. At contra interrogatus Calchas de sue prægnante prætereunte quot gestaret in vtero, & quãdo esset paritura, & quibus signis, obmutuit: dicẽte Mopso decem, & inter hos vnum tantum marem gestare in vtero, & esse cras parituram initio horæ octauæ, & marem totum nigrum, ac tres fœminas transuersè albam lineam supra humeros habituras, è reliquis duas rostrum album ad oculos vsque, reliquas posteriora crura sinistra ab vngula ad genu vsque. Calchas, vbi res postridie eius diei ita esse fuisset comperta, mœroris impatiens vitam finiuit, quamuis hæ diuinationes, vt ait Apollonius Atalicus in lib. 2. compositionis, tanquam infidæ ac plerumque vanæ relinquendæ sunt, & in primis quæ fiunt per physionomiam, astragalos, circulos, terram, cribrum, formam, ignem, peluim, aquam, manum, caseum, ac mortuos euocatos Sed aliquando tamẽ oracula veritatem expresserunt, quæ non semper fallere mortales potuerunt, vt etiã veridicæ fuerunt Sibyllæ: sic enim Apollo Christi mortem expressit, & Sibylla eiusdem miracula, quæ ante mortem erat facturus. atque Apollo quidem sic:

Θνητὸς ἔην κατὰ σάρκα, σοφὸς τερατώδεσιν ἔργοις·
Ἀλλ᾽ ὑπὸ χαλδαίων κριτῶν ὅπλοις συναλωθεὶς
Γόμφοις καὶ σκολόπεσσι πικρὴν ἀνέτλησε τελευτήν.
Namque caro mortalis erat, diuinaque facta,
Chaldæis sed iudicibus per tela retentus
In ligno, clauisque, tulit post funus acerbum.

Sic autem Sibylla inquit:

Νεκρῶν δ᾽ ἀνάστασις ἔσται,
Καὶ χωλῶν δρόμος ὠκὺς, καὶ κωφὸς ἀκούει,
Καὶ τυφλοὶ βλέψουσι, λαλήσουσ᾽ οὐ λαλέοντες.
Consurgent extinctorum mox corpora, claudis
Cursus erit velox, surdusque exaudiet, atque
Prospicient longè cæci, mutique loquentur.

Fuerunt autem duo Dei tantùm, quorum celebrarentur responsa, Iupiter & Apollo, quorum ita fecit mentionem Æschylus in Eumenidibus:

κἀγώ τε χρησμοὺς, τοῦ ἐμοῦ τε καὶ Διὸς,
Ταρβεῖν κελεύω.

Oraculo ipse cum Iouis, tum dein meo,
Confidere impero.

Verumtamen idem Aeschylus testatur in Sacerdotibus Apollinem à Ioue priùs accipere responsa solitum, deinde eadem dare petentibus, vt est in his carminibus:

Στέλλειν ὅπως τάχιστα· ταῦτα γὰρ πατὴρ
Ζεὺς ἐγκαθεῖ Λοξίᾳ.

Certißime huc venire: namque talia
Apollini pater loquenti suggerit.

Quamuis Diodorus Siculus à matre vaticinium, & medendi artem filium edoctum fuisse inquit: nam idem est Orus Aegyptiis qui Græcis Apollo: cùm Isis siue Ceres, vt quidam putarunt, multa pharmaca ad sanitatem inuenerit, & magnam partem medicinæ empiricæ. Vocatus fuit autem Apollo Ἀμοιβεὺς à Delphicis, quia cùm priùs Neptunus Delphis coleretur, at Apollo in Calabria, loca mutarunt inuicem: sic enim illum vocauit Lycophron:

Τοῦ πυχνοποιοῦ ζαπέδων ἀμοιβέως.

Locum Dei mutantis atque mœnia Condentis.

Huic Deo cygnus etiam dicatus est, quia diuinet ac vaticinetur quando moriturus sit, & quasi præ lætitia cantet, cùm prospiciat quantus bonorum cumulus sit in morte, vel certè quantam molestiarum, quæ sunt in hac miserrima vita, frequentiam sit relicturus: quam caussam & cantus, & cur dicati Apollini cygni, ita scripsit Cicero in primo Tusc. disp. Itaque commemorant vt cygni, qui non sine caussa Apollini dicati sunt: sed quòd ab eo diuinationem habere videantur, quia prouidentes quid in morte boni sit, cum cantu & voluptate moriantur. Fuit autem templorum omnium opulentissimum Delphici Apollinis, quippe cùm vel mille aureos lateres Crœsus ille ob insignes diuitias celeberrimus aliquando dono miserit, vt testatur Zetzes histor. 1. vt aurea tota ara Apollini ex iis strueretur. Fuit & alius infinitus propè Regum & Imperatorum munerum numerus augustissimorum, vt videtur innuere Ouid. in Epist. Cydippes:

Et modò porticibus spatior, modò munera Regum
Miror, & in cunctis stantia signa locis.

Tribuebatur Apollini ars medendi, & sagittarum scitè

emitten-

emittendarum peritia, quod his verbis significauit Ouid. libro primo Metamorph.

Inuentum medicina meum est, opifexque per orbem
Dicor, & herbarum subiecta potentia nobis.

Et Callimach hymno in Apollinem,

Τέχνῃ δ' ἀμφιλαφὴς οὔτις τόσον, ὅσον Ἀπόλλων,
Κεῖνος ὀϊστευτὴν ἔλαχ' ἀνέρα, κεῖνος ἀοιδόν.
Φοίβῳ γὰρ καὶ τόξον ἐπιτρέπεται καὶ ἀοιδή.
Κείνου δὲ θριαὶ καὶ μάντιες· ἐκ δέ νυ Φοίβου
Ἰητροὶ δεδάασιν ἀνάβλησιν θανάτοιο.

Arte magis varius nullus, quàm clarus Apollo:
Sunt illi artifices cantus curæ: ille sagittas,
Ille arcus curat, pariterque oracula, vates.
Suffragiis ex illo didicerunt funera primùm
Differre, & gelidæ vitare pericula mortis.

Hunc Deum & aureos calceos gestare, & omnia propè aurea habere finxit Callimachus ex antiquorum opinione: & semper esse iuuenem, neque vnquam pubescere, aut lanugine prima barbæ vestiri, vt est in his versibus:

Χρύσεα τὠπόλλωνι, τό τ' ἐνδυτὸν, ἥ τ' ἐπιπορπὶς,
Ἥ τε λύρη, τό τ' ἄεμμα τὸ Λύκτιον, ἥ τε φαρέτρη.
Χρύσεα καὶ τὰ πέδιλα. πολύχρυσος γὰρ Ἀπόλλων,
Καί τι πολυκτέανος· Πυθῶνί κε τεκμήραιο,
Καὶ μὲν ἀεὶ καλὸς, καὶ ἀεὶ νέος· οὔποτε Φοίβου
Θηλείαις οὐδ' ὅσον ἐπὶ χνόος ἦλθε παρειαῖς.

Aurea sunt Phœbo hæc: vestisque, & fibula in illa
Tum lyra, tum chordæ, ex humero pendensque pharetra.
Calcei & ex auro vtrique: auri diues Apollo est,
Possidet is multa: quod Pytho ostendit. & idem
Formosus semper, semper iuuenisque nec illi
Fœmineæ quantum nigrent lanugine malæ.

Scripsit Homerus in hymno in Apollinem, Apollinem ipsum vocatũ fuisse Pythiũ, quia Typhonem sagittis interemit: qui solis calore postea corruptus Apollini Pythio nomen dedit: nam πύθεσθαι putrescere significat, vt est in his carminibus:

Ὁ δ' ἐπηύξατο Φοῖβος Ἀπόλλων,
Ἐνταυθοῖ νῦν πύθευ ἐπὶ χθονὶ βωτιανείρῃ.

sic inde precatus Apollo est:
Putrescat tellure iacens, campoque feraci.

Tum idem paulò pòst, οἱ δ' ἄνακτα

Πύθιον κικλήσκουσιν ἐπώνυμον· οὕνεκα κεῖθι
Αὐτοῦ πῦσε πέλωρ μένος ὀξέος ἠελίοιο. inde vocarunt.
Pythion hunc regem cognomine, putruit illic
Quod monstrum radiis, & claro lumine solis.

Fabulati sunt antiqui hunc è terra à Iunone pugno proculsa natum esse, quem serpentem fuisse crediderunt, at non Typhonem, vt scripsit de illo Nicander Colophonius in his:

Ὣς ἄρα φωνήσασ' ἵμασε χθόνα χειρὶ παχείῃ·
Κινήθη δ' ἄρα γαῖα φερέσβιος.
Sic effata grauis percussit robore dextræ
Tellurem: motumque solum est tum fertilis agri.

Cæsus fuit hic Python serpens non procul à Cephiso flumine, quod fluit ad radices montis Parnassi, vt ait Dionysius in libello de situ orbis. Scriptum reliquit Ouid. in lib. Metam. Pythia postea in honorem Apollinis fuisse instituta, quæ non à Typhone putrefacto, sed à serpente fuerunt instituta, vt in his scribitur,

Instituit sacro celebri certamine ludos,
Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos.

Celebrabantur autem hi ludi vere ineunte ab omnibus Cycladum incolis, sicuti tradidit Dionysius in lib. de situ orbis in his carminibus:

Ρύσιά δ' Ἀπόλλωνι χορὸς ἀνάγουσιν ἅπασαι
Ἀρχομένου γλυκεροῦ νέον εἴαρος, εὖτ' ἐν ὄρεσσιν
Ἀνθρώπων ἀπάνευθε κύει γλαφυρὸν ἀηδών.
Instituere choros omnes, victoria quando
Grata fuit, cùm iucundum ver incipit, & cùm
Arboribus dulces nidos subtexit aedon.

Omnes enim insulæ etiam, quæ fuerunt circa Delum ludos pro illa victoria instituerunt. Scripsit tamen Pausanias in Corinthiacis Diomedem à Troja redeuntem cùm effugisset tempestatem, quæ Græcis ab Ilio redeuntibus immissa est, apud Trœzenios templum Apollonis Incensoris dicauisse, & Pythicos ludos in eius honorem instituisse. Erat antiquissimus mos vt pulchrior ex omnibus hymnis qui offerrentur, in honorem Apollinis caneretur: postea verò cantus ad citharam fuit institutus, & aulœdorum atque tibicinum certamina: & præmia ab Amphictyonibus de medio sublata, & coronarium duntaxat fuit propositum: & quadrigis exceptis, omnia, quæ in Olympicis aderant athletarum studia,

ſtudia, in hæc recepta certamina. Deinde paulò pòſt repudiata fuit ars aulœdorum, & ex his ludis excluſa, quia iniucundum quiddam & triſte præ ſe ferrent, cùm elegi, funebreſque lamentationes his tibiis conuenirent. Mox additus eſt equorum curſus, & armatorum deinde, mox bigæ introductæ: atque variis temporibus & pullorum binorum iniugum curſus, & ſingulorum inſtituti, quorum nounullorum mentionem fecit Ouid. lib. 1. Metamorph.

Huic iuuenum quicunque manu, pedibuſve, rotave
Vicerat, eſculeæ capiebat frondis honorem,
Nondum laurus erat.

Erat enim antiqua conſuetudo iam tum à Theſei temporibus è Creta reducis incepta: vbi ludos Deli inſtituit, vt victores palma coronarentur. Mox coronis mutatis manſit tamen conſuetudo, vt omnes victores vbicunque eſſent, palmam manibus geſtarent, vt ait Pauſ. in Arcadicis. At corona laurea propria fuit Delphicorum præmiorum, idque cùm ob perpetuum vigorem, tum quia arbor ipſa Apollini ſit dicata. Verùm de his ludis alio loco pluribus fortaſſe pertractabimus. Fuerunt qui dixerint hos ludos non ob ſerpentem ab Apolline cæſum inſtitutos fuiſſe, ſed ob incolam quendam Pythus (ſic enim nominabant Delphos antiqui) ab Apolline confixũ ſagittis, qui ibi extabuit. Atque per id temporis ita nominabantur ea quæ corrumperentur, vt in Phocicis inquit Pauſanias. Scriptum reliquit Ephorus, quo quidem tempore Apollo in terras deuenit, homines ſylueſtrib. fructibus viuentes ac ferarum more, manſuefeciſſe: atque id contigiſſe in Delphi primum, mox ad Panopeam vrbem profectum crudeliſſimum & violentum tyrannum Tityum interemiſſe, audiſſeque è Parnaſiis hominibus alium eſſe tyrannum non minùs hominibus infeſtum Pythonem nomine, atque cognomine draconem, quem & ipſum ſagittis Apollo confecit. Atque inter pugnandum cùm Io Pæan, clamitatum eſſet, quod Mitte Apollo ſignificat, manſit poſtea conſuetudo vt in Pæanibus & in epiniciis, & in omni lætitia alicuius victoriæ, Io Pæan, conclamaretur, vt eſt illud Ouid. in ſecundo de Arte:

Dicite Io Pæan, & Io bis dicite Pæan.
Decidit in caſſes præda petita meos.

Inde Pæanes dicti ſunt hymni, qui in laudem Apollinis compoſiti canebantur: erat autem rythmus eorum, ille

pleruunque quia à Sophocle seruatur in hoc carmine in Oedipode Tyranno:

Ἰηίε Δάλιε Παιάν. *Ieie Delie Pæan.*

Quamuis duo fuerunt Pæanum genera, quorum vsus erat etiam in bellis: nam horum alterum genus Marti ante bellum erat dicatum: alterum Apollini post victoriam. Cùm cœpissent igitur Pæanes in Apollinem cantari, cœpit & Apollo vocari, Ieius, in Eueius Bacchus. Alij igitur ἰὴ ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι, hoc est à medendo, alij ἰὴ ἀπὸ τοῦ ἱέναι, à mittendo scilicet dixerunt: quippe cùm radij solis cum moderato calore demissi vitam mortalium conseruent, at contra lethiferi sunt idem radij si immoderatus calor extiterit. Alij vtrumque coniunxerunt, dixeruntque ἰήϊε, Ieius deinde dictus fuit. Quòd autem Pæanes vocarentur cantilenæ in Apollinem compositæ, declarauit id Homer. in 1. Iliadis:

Οἱ δὲ πανημέριοι μολπῇ θεὸν ἱλάσκοντο,
Καλὸν ἀείδοντες παιήονα κοῦροι Ἀχαιῶν,
Μέλποντες ἑκάεργον· ὁ δὲ φρένα τέρπετ' ἀκούων.
Phœbeas iras placabant carmine Achiui
Per totas luces pulchrum pæana canentes,
Cantantes Phœbum: huic mulcebant pectora cantus.

Fuerunt tamen, qui putarint Pæanas dictos fuisse non quidem ἀπὸ τοῦ παίειν, vel à feriendo: sed potius ἀπὸ τοῦ παύειν, quod placere significat: quoniam canebantur istæ cantilenæ, vbi vel famem, vel pestem cessare precabantur, vel aliquando imminens malum diuertere diuino implorato auxilio. Inde Aesculapius Pæon dictus fuit ab Aristoph. in Pluto, quia morbos mitiget ac cessare faciat:

Ἀσκληπιοῦ Παιῶνος εὐμενοῦς τυχών.
Aesculapium nactus benignum quòd fuit. Pæonem.

Eius Dei laudes & res gestæ canebantur idcirco ad illum placandum, quòd iis delectari putaretur, cùm primus is, vt fama est, Iouis victoriis laudes Saturno de regno depulso cecinisset carminibus, cithara sumpta magnificisque vestibus indutus, & coma mirificè ornata, vt ait in 2. Eleg. Tibullus.

Sed nitidus, pulcherque veni: nunc indue vestem
Purpuream, longas nunc bene necte comas:
Qualem te memorant Saturno rege fugato
Victoris laudes tunc cecinisse Iouis.

Hic Deus eximiè colebatur in Soracte Phaliscorum monte,

cuius ſacerdotes nudis pedibus ad ſimulandam ſanctitatem prunas accenſas calcabant illæſi: ſed illud fiebat quibuſdam additis medicamentis & antidotis, quæ res multitudinem hominum in ſummam admirationem & ſuperſtitionem adducebat. Id ita fuiſſe teſtatur Virg. lib. 11. in his:

Summe Deûm, & ſancti cuſtos Soractis Apollo,
Quem primi colimus, qui pineus ardor aceruo
Paſcitur, & medium freti pietate per ignem
Cultores multos premimus veſtigia pruna.

Habuit Apollo multos locos in quibus colebatur: nam Homerus in primo Iliad. Chryſen, Tenedum, Cyllamque ciuitates connumerauit, in quibus præcipuè Apollo colebatur, nam vt de Ioue dictum eſt, & de Diis reliquis, vel à ciuitatibus, in quibus ſunt culti, vel ab euentu rerum, vel à conditoribus templorum cognomina obtinuerunt. vt Delphinius dictus eſt Apollo, quia Delphino ſimilis in mari aliquando Gnoſiis nautis apparuerit, ſibique aram erigi in littore iuſſerit, vt eſt in hymno Hom. in Apoll.

Ὡς μὲν ἐγὼ τὸ πρῶτον ἐν ἠεροειδέϊ πόντῳ
Εἰδόμενος δελφῖνι θοῆς ἐπὶ νηὸς ὄρουσα.
Sic mihi Delphino ſimili ſuper æquoris vndas
Cæruleas primum in nauium fuit impetus olim.

At Heliodorus Delphinium vocatum fuiſſe ſcripſit, quia in Pythone Delphinum draconem Latonæ vim inferentem ſagittis confecerit: cuius hæc ſunt carmina:

Ὁππότε πετρήης ὑπὸ δειρέῃ Παρνησοῖο
Δελφίνην τόξοισι πελώριον ἐξενάριξεν.
Vel cùm ſaxoſis Parnaſi in collibus arcu
Serpentem horrendum confecit is, atque ſagittis:

Fuerunt qui dixerint ita dictum fuiſſe, quia Caſtalium Cretenſem in coloniam Apollo deduxerit, à Delphino vectus: alij quia Delphino ſimilis nauis fuerit dux vſque ad ſinum Criſæum, & in Phocidem. alij quia ſub forma delphini nauim conſcenderit, & vſque ad eum locum per mare deuenerit, mox exilierit illuc, vbi Delphi poſtea ſunt vocati. Verùm nos has fabuloſas, variaſque opiniones, & fabuloſa cognomina prætermittentes, illa tantùm ſummatim percurramus, quæ cognitu neceſſaria ſunt noſtro huic ſuſcepto negotio. Colebatur hic Deus & in Mileto & apud Mæonios, ab iis cauſſis, quas ſuperiùs recenſuimus, dictus Abæus ab vrbe Lyciæ,

Acrita, Actius, Acursius, Agreus, Alexicacus, Argenetes, Agyræus, Aegyptius, Boidromius, Cerdous, Curator, Carneus, Carinus, Carnias, Carmeus Clarius, Delius, Didymæus, Diradiotes, Epicurius, Grynæus, Hylatus, Horius, Ismenius, Latous, Læmius, Loxias, Libistynus, Lycius, Maleates, Nomius, Naphæus, Orchius, Pastor, Pythius, Ptous, Phanæus Pataræus, Patrous, Plataniftius, Parnopius, Philesius, Præsagus, Præstes, Phyllæus, Sithalcus, Smyntheus, Spodius, Sciastes, Theoxenius, Thyræus, Tymbræus, Thelpusius, Lilius, Zosterius, aliaque complura fuerunt cognomina, quæ omnia numerare longum esset. Fertur hic Deus in varias formas ob amores fuisse mutatus in leonem, in ceruum, in accipitrem. Mos fuit illi agnos immolari, vt testatur Homerus libro quarto Iliadis:

Εὔχεο δ᾽ Ἀπόλλωνι λυκηγενέϊ κλυτοτόξῳ,
Ἀρνῶν πρωτογόνων ῥέξειν κλειτὴν ἑκατόμβην.
Ipse roga Lycium Phœbum, qui est clarus ob arcum,
Et voue agnorum tenerorum sacra referre.

At Virgil. in lib. 3. Aeneidos taurum illi immolari solitum scribit his versibus,

Sic fatus, meritos aris mactauit honores,
Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

Testatur Pausanias etiam in Bœoticis, Thebanos taurum Apollini immolare solitos, at postea immutatum fuisse morem vt bos domitus mactaretur: quod ij qui missi fuerunt aliquando ad capiendum taurum, cùm nimis tardi fuissent, & cædendæ victimæ tempus instaret, bos à transeunte plaustro solutus fuerit, & pro tauro mactatus, quæ postea mansit consuetudo. Memoriæ prodidit Euarthes in Fabulosis, accipitrem fuisse sacratum Apollini, vnde illud est Homeri:

Κίρκος Ἀπόλλωνος ταχὺς ἄγγελος.
Nam celer accipiter fit Phœbi nuntius ales.

Atque hæc ea sunt ferè quæ de Apolline fabulosè tradita sunt ab antiquis.

¶ Nunc quid per hæc senserint, vestigemus. Appellarunt antiqui, vt sæpius dictum fuit, varias vel naturæ vires, vel siderum, vel summi Dei in res humanas actiones variis deorum nominibus. Quid enim per Apollinem intelligebant, de quo tam multa tradita sunt in fabulis? Declarauit id Cic.

id Cic.lib.3. de Natura Deorum : Illa autem, Balbe, quæ tu à cœlo, astrisque ducebas, quàm longè serpant, non vides : Solem Deum esse, Lunamque, quorum Apollinem Græci, alteram Dianam nuncupant. Et Plato in Cratylo, vbi nominis rationem perquirit, quæ ad quatuor facultates illius extenditur, ad musicam, diuinationem, medicinam, peritiamque mittendarum sagittarum, Apollinem, nunc quia non plures sint, nunc à soluendo, nunc à mittendo, nunc rerum simplicitate dictum contendit, quæ Soli conueniunt omnia, ac nulli præterea. Quid enim veritatem magis aperit quàm Sol & omnem tenebrarum caliginem ex humanis rebus dispescit? aut quid magis confert medicorum pharmacis? siquidem herbæ quæ in apricis locis nascuntur, multò magis rei medicæ conferunt, quàm in vmbra aut in humidioribus locis nutritæ. Hic est generationis rerum & corruptionis vnicus author, vt in li. de iis sensit iure Arist. Hic longissimè cœlo in terras radios suos minimè debilitatos iaculatur : vnde dictus est à poëtis ἑκάεργος, *è longinquo operans* scilicet, & Loxias, quia obliquum habeat incessum sub Ecliptica, & Phœbus à splendore luminis, & Delius, quia occulta manifestet : & ab huiusmodi caussis multa nomina obtinuit, quæ nulli certè, nisi Soli, conuenire possunt. Hic pestis & salutis solus est opifex, quoniam in symmetria caloris vniuersa animantium vita, salusque continentur. Hic medius inter cæteros planetas tanquam dominus cæterorum collocatur : quorum motus incredibilem efficere harmoniæ suauitatem crediderunt Pythagorici, quare musicæ autor putatus est. Huic citharæ inuentionem tribuerunt, quæ septem chordis priùs muniebatur, vt ait Virgilius libro sexto;

Nec non Threicius longa cum veste sacerdos
Obloquitur numeris septem discrimina vocum.

Qui chordarum numerus planetarum numero conueniebat: cùm plurium chordarum instrumenta musica recentiora sint vel Pythagoræ temporibus vel Orphei. Hic Iouis & Latonæ filius fuisse creditur & in Delo natus, quia post illam confusam mundi, vt vocant materiam, ex qua vniuersa quæ sunt creata creduntur, quæ Λητὼ quasi Λήθω, vt ait Plato, à latendo & ab inscitia fuit vocata, ab omnium rerum opifice Deo lux prima omnium prodierit. Nam primum solem & lunam duo lumina maiora in principio creauit Deus omni-

potens. Nati dicuntur Apollo & Diana in Delo, quia continuò exorta luce res cognosci & videri posse cœperint, cùm priùs & inconfusa & informi materia omnia delitescerent. Qui Dionysi filios putarunt esse, vim & actiones solis Apollinem esse crediderunt, ac Dionysum esse solem ipsum, cuius filia sit luna, cùm à sole patre lumen, vimque suam vniuersam accipiat. Eadem ratione qua calor mediocris confert omnibus animantibus, putatur Æsculapius, qui medendi artem callet, Apollinis esse filius. Huic Apollini vt mitior esset, pestemque leuaret, vt à nonnullis traditum est, ludi Apollinares fuerunt instituti. cuius cùm duæ sint potestates nimio calore & intemperie aeris perdendi, ad eam vim placandam, Pæan in hymnis cantabatur. In imprecationibus contra Ieium vocabant ab immittendis sagittis, at non à medendo, vt quidam putarunt. Huius filius Æsculapius à Ioue irato fulmine percussus interiit: quia cùm benignitas Solis & temperies animantibus sit salubris, aliquando ab inflammato aëre pestis oritur, & in morborum grauitatem tota illa Solis clementia vertitur: quare grauior fit pestilentia mediis temporibus, quàm per summos calores, aut per eximia frigora. Neque illud mirum, quando vel in malè affectis corporibus idem contingit: nam quæ firmis conferunt, eadem ægrotantibus plerumque solent obesse, vel propter imbecillitatem concoquentis in stomacho caloris, vel quia magni refert quò naturalis potentia humorumque cursus diuertatur. Fit enim, tanquam in humanis corporibus, ita in hac rerum vniuersitate aliquando astrorum quorundam concursus: vnde concitetur aëris intemperies, ex qua nascitur pestilentia, quæ modò fit ex abundantia, modò ex inopia nimia humoris: quam necessariò sequitur annonæ penuria, cùm omnia inferiora gubernentur à superioribus, & illa omnia nonnisi Dei supremi & altissimi nutu quidquam agant. Apollo dicitur mortem filij grauiter ferens Cyclopas Iouis ministros, fulminumque artifices interemisse, quod nihil aliud significat, nisi Solis beneficio rabiem illam vaporum, qui pestem excitauerant, fuisse extinctam. Nam ex ipsis vaporibus quodammodo affectis morbos procreari constat, & salubritatem euerti: & è vaporibus fulmina Ioui confici, cùm illi sint fulminum artifices. Cùm enim Æsculapius sit Appollinis filius medicus peritissi-

tissimus, isque sit aeris optimè affecti temperies, hanc temperiem eximius calor destruit, per quem vapores absumuntur, neque vsquam possunt consistere. Cùm aliquid simile fortasse superioribus temporibus contigisset, vt fabulati sunt de Phaetonte ita ob hanc rem datus est locus fabulæ, quia ob fulmine occisum filium Appollo Cyclopas, quod fulmina faciebant, occiderit. E cœlo igitur descendisse per id tempus putatur, quia benignior & quasi humanior quàm antea Solis natura sentiebatur. Id cùm ita contigisset, cognouerunt mortales solem esse omnium rerum moderatorem: quare cùm tepor illius conferat animantibus, pauisse armenta Admeti putatur, & inter Deos agrestes non vltimum locum sortitus est,

¶ Fuerunt nonnulli qui Phorbantem, Hyacinthum, Admetum ab Apolline amatos fuisse fabulati sint; vt ait Plutarchus in Numa, quòd Deus amet sapientes, sicuti memoriæ proditum est Pindarum, Archilochum, Hesiodum Diis fuisse gratos. Laurus illi tum ob innatum calorem consecrata est, cuius ex attritu lignorum facilè ignis eliditur, tum etiam ob diuinationem: qua eius folia sub puluinari dormientis posita creduntur vera somnia gignere. Præterea illi quibus natura solis plurimum dominatur, (nam alij aliorum planetarum naturæ magis clàm adhæremus) multa faciliùs præsentiunt, quare diuinationem & vaticinandi peritiam Apollini tribuerunt. Huic Deo gryphes & corui ob similem vim præsentiendi dicati sunt. Huius imago ab antiquis fingebatur, quæ dextra manu Gratias gestaret, at sinistra sagittas & arcum, quia multò plura sunt eius in humanum genus beneficia, quàm incommoda quæ inferuntur. Hunc Deum semper iuuenem finxerunt, quia sempiterna illa sublimia corpora nullam sentiunt senectutem, & quia semper eadem vis est Solis, quamuis minimè appareat nonnullis ob signiferi circuli obliquitatem. Capillos illi tribuerunt prælongos ad explicandam vim radiorem, quem etiam intonsum vocauit Horatius in his carminibus:

Dianam teneræ dicite virgines,
Intonsum pueri dicite Cynthium:

Sic is poeta in his versibus:

Ὑμνέω Παιᾶνα, μέγαν θεὸν Ἀπόλλωνα·
Ἄβροτον, ἀγλαόμορφον, ἀπειρεσιόμοιρον, ἀβροχαίτην.

Cantamus Pæana Deum, qui est magnus Apollo,
Perpetuum, pulchrum, intonsum, semperque comantem.

Erat illi sacer etiam accipiter propter rapacitatem, & hyacinthus flos, qui dicitur fuisse puer Amyclæus ab Apolline & Zephyro vno tempore amatus: at enim cùm propensior in amorem Apollinis appareret, Zephyri odium & indignationem in se concitauit, quare cùm Apollo disci iactu se exerceret, Zephyrus discum ab Apolline missum in pueri caput conuertit, quem cæsum Apollo in florem sui nominis commutauit, & ex cruore colorem indidit. Huic Deo antiquissimis temporibus sacram comam ephebi nutrire solebant, quam eo tempore decisam Apollini dicabant & deponebant, cùm similes esse Apollini cessarent: hoc est cùm labra vel malæ prima lanugine vestiebant. Eam fuisse consuetudinem testatur Plutarchus ita in Theseo: ἔθους δὲ ὄντος ἔτι τότε, τοὺς μεταβαίνοντας ἐκ παίδων, ἐλθόντας εἰς Δελφοὺς ἀπάρχεσθαι τῷ θεῷ τῆς κόμης. *Cùm mos esset etiam tunc, vt qui ex ephebis excesserant, Delphos venirent, atque comæ primitias Deo offerrent*: sicuti zonam Dianæ consecrabant mulieres, cùm virginitatis pertæsum esset: Lucianus tamen in Dea Syria morem fuisse apud Syrios scribit, vt barbatum Apollinem fingerent: cùm reliqui homines eum iuuenem & imberbem formarent. Istud autem ea de causa efficiebatur, quia imperfectam existimabant illam ætatem Assyrij, cùm neque ad naturæ summum accessisset, neque ob rerum præteritarum experientiam prudentia muniretur. At verò qui dicunt, quòd Pythonem serpentem sagittis confecerit, cùm paruus adhuc esset, quid aliud significant, quàm Solis naturam, & mundi nuper nascentis? cùm enim sol nuper natus esset, & post illum omnia sidera, cœpit sol vapores è terra, qui plurimi fuisse dicuntur, sursum suo calore attrahere: quo tempore pro natura infantium plena humoribus terra multisque nebulis ex illis procreatis tecta, cùm recens à cæteris elementis fuisset diuisa, omnia putredine plena erant, quæ ex humoris abundantia, aut certè sine humore, non contingit. Tum verò sol suis radiis nouam terram assiduè illustrando, quasi sagittis quibusdam ipsam putredinem feriens, paulatim exsiccauit, salubremque animalibus sedem fecit. Neque aliam rationem aut causam fingendarum harum fabularum putauerim, nisi quòd modò vires elementorum,

modò

modò ſydera pro Diis colentes, ſuorum Deorum vires celebrare per has fabulas voluerunt. Nam fabulæ quæ de Diis finguntur, ad rerum naturalium aut aſtronomicarum conſiderationem ſpectant: quæ de hominibus, ad vitam mortalium informandam & in melius vertendam. Sed de Apolline ſatis, nunc de Aeſculapio dicatur.

De Aeſculapio.

CAP. XI.

AEſculapium quidam Apollonis & nymphæ Coronidis filium fuiſſe arbitrantur, ſicuti teſtatur Homerus hymnographus in his:

Ἰητῆρα νόσων Ἀσκληπιὸν ἄρχομ' ἀείδειν,
Υἱὸν Ἀπόλλωνος, τὸν ἐγείνατο δῖα Κορωνὶς,
Δωτίῳ ἐν πεδίῳ, κούρη Φλεγύου βασιλῆος.

Morborum medicum canto, quem diua Coronis
E Phœbo peperit Phlegyæ olim filia Regis,
Dotius eſt vbi lætus agerque, Amynique fluenta.

Pauſanias verò in Corinthiacis memoriæ prodidit Phlegyam Coronidis patrem Pelopenneſum ingreſſum filiam prægnantem ex Apolline, quod tamen ille non ſenſerat, ſecum adduxiſſe. Illa puerum in finibus Epidauriorum enixa, illum in monte expoſuit, qui ab eo euentu Titthias poſtea fuit vocatus, quamuis alij hoc in agro Thelpuſio accidiſſe memorant. Ibi capra dicitur lac infanti præbuiſſe, quam canis, à grege quem cuſtodiebat, diſcedens, obſeruabat. Hos cùm deeſſe gregi paſtor cognouiſſet, vniuerſum paſcuum peragrans, puerum tandem & capram & canem inuenit: verumtamen cùm ignis è capite infantis emicuiſſet, diuinum quiddam ratus eius rei famam per vniuerſam regionem diuulgauit. Fama eſt hunc qui Aeſculapium ſuſceperit, filium fuiſſe nothum Arcadis, Autolaum nomine in agro Thelpuſio expoſitum, vt ait in libro de Diis & Heroibus Cyrenaicus Apollodorus. Deinde fama diſſipata eſt, quòd quouis morbo laborãtes homines ab illo Deo genito poſſent ſanari. Fuerunt qui dixerint Coronidem prægnantem cum Iſchye Elati filio cõcubuiſſe, quòd grauiter ferens Diana illam interemit, quia fratris contumeliam perferre non poſſet. Illa poſtea cùm rogo impoſita fuiſſet, Mercurius è ventre mortuæ Aeſculapium extraxit, vel Phœbus

ipse: vt testatur Ouidius libro secundo Metamorp. in his:

Non tulit in cineres labi sua Phœbus eosdem
Semina: sed natum flammis, vteroque parentis
Eripuit. geminique tulit Chironis in antrum.

Alij dicunt non è nympha Coronide natam, sed ex oue corniculæ: quia Coronis vtramque significat, & nympham ita vocatam, & corniculam, vt asserit Lucianus in dialogo de falso Vate à quo res ita commemoratur. Fertur quidam ex antiquis sacerdotibus serpentem perexiguum in ouum vacuum corniculæ inclusisse, ceraque studiosè oblitum in luto in loco quodam occultasse: mox ara extructa populum in concionem ad eum locum aduocasse, cùm nuntiaret omnibus palàm se Deum esse ostensurum. Post concionem incognitis quibusdam vocibus vsus, Apollinem & Æsculapium inuocauit, vt dexter ac felix illi ciuitati accederet. Deinde phiala aquam hauriens in profundum demersa ouum illud vnà cepit, quod præsentibus multis fregit, pullumque recentem serpentis inueniens cunctos homines in admirationem rei induxit. Postea verò serpentem insignis magnitudinis paucis diebus elapsis in loco subobscuro ostendens, artificiosè se mouentem, illum ita creuisse aiebat, ac Deum esse Aesculapium Apollinis filium. Inde verò serpentes in eius tutela, sicuti Trophonio & Hercynnæ dicabantur, crediti sunt, & eius gestamen putatus fuit baculus serpente inuolutus, vt scripsit Dercylus: Atque Ouidius libro decimoquinto Metamorph. Aesculapium inquit aliquando fuisse in serpentem mutatum. Pausanias autem in Messeniacis natum fuisse Aesculapium ex Arsineo Leucippi filia, at non è Coronide memorat de nonnullorum sententia: cùm tamen in Corinthiacis contendat illum Epidauri natum, & omnem eius Dei cultum ex Epidauro acceptum. Hunc natum esse apud Lacercam ad ripas Amyni fluminis testatur Apollonius libro quarto hoc pacto:

Χωόμενος περὶ παιδὶ, τὸν ἐν λιπαρῇ Λακερείη
Δῖα Κορωνὶς ἔτικτεν ἐπὶ προχοῇς Ἀμυώοιο.
Ob natum iratus prope pinguem quem Lacercam
Ad ripas Amyni peperit diuina Coronis.

Huius nutricem fuisse Trigonem scripserunt nonnulli, sicuti testatur Pausanias in Arcadicis. quem apud Chironem Centaurum educatum fuisse constat, & ab eodem eruditum

eum cùm adoleuisset, sicuti dictum est ab Ouidio in his:

Geminique tulit Chironis in antrum.

Lactantius in libr. de Falsa Religione Aesculapium lacte canino nutritum, & Chironi traditum artem medendi ab ipso Chirone doctum fuisse scribit. Fuit Aesculapius priùs Apius vocatus, quare cùm Lycophron de illo mentionem faceret, ita inquit:

Ἀεροῦν αὐδήσουσιν Ἤπιον γόνον

Ἀστοῖσι καὶ ποίμναισι πρευμενῆ μολεῖν.

Opem ferentem concinent satum Apio

Gregibus venire, ciuibusque commodum.

Scripsit Zetzes chil. 10. non solùm à Centauro Chirone Aesculapium fuisse edoctum, sed cùm Apius primum diceretur ob facilitatem & mansuetudinem, vel quia dolores ægrotantium medicamentis deliniret (ἤπιος enim blandum significat) mox quia Asclen quendam Epidauri tyrannum sanauerit, dictum fuisse Aesculapium vtroque nomine coniuncto: nam Ἀσκλήπιος ex Ascle & Apius componitur: ac paucis mutatis ita à Latinis fuit appellatus. Alij non Asclen, sed Aunem tyrannum Dauniæ, qui ex oculis laborabat, ab illo sanatum fuisse malunt, qui eum nominatum fuisse contendunt ab artis præstantia, quia homines mori non pateretur: nam σκέλλεσθαι mori significat, at α altera priuationem adiungit. Dictus est igitur eo nomine, quòd homines non fineret morbo aut dolore absumi: quamuis inuentionem medicinæ alij aliis inuentoribus tribuerunt. Ouid. vt diximus, Apollini illam tribuit, Pindarus in tertia Ode Pythiorum & Nemeorum Chironem Aesculapij magistrum inuentorem medicinæ putauit, Aeschilus illam omnium primum Prometheum ait inuenisse. Homerus in libro quarto Odyss. videtur inuentionem medicinæ Pæoni tribuisse, vt est in his:

Ἰητρὸς δ' ἕκαστος ἐπιστάμενος περὶ πάντων

Ἀνθρώπων· ἦ γὰρ Παιήονός εἰσι γενέθλης.

Est medicus prudens cunctis præstantior vnus

Ille viris, cui Pæoniæ sit gentis origo

Hunc sororem habuisse Eriopem scriptum reliquit Myrleanus Asclepiades. Cicero multos fuisse Aesculapios inquit in tertio de natura deorum, his verbis: Aesculapiorum primus Apollinis, quem Arcades colunt: qui specillum inuenisse,

primusque vulnus obligauisse dicitur. Secundus secundi Mercurij frater: is fulmine percussus dicitur humatus esse Cynosuris: Tertius Arsippi filius & Arsinoæ, qui primus alui purgationem dentisque euulsionem, vt fuerunt, inuenit: cuius in Arcadia non longè à Lusio flumine sepulcrum & lucus ostenditur. Hunc lucum scribit Pausanias in Corinthiacis fuisse montibus vndique præcinctum, in quo ambitu quéquam vel mori vel nasci religio fuit, sicuti in Delo insula. Enimuero pauca prorsus morborum remedia protulit in medium vel Aesculapius, vel eius filij: vel quia moderatior diæta non afferebat tantam morborum varietatem, vel quia res medica nondum satis validum ceperat incrementum. Nam ad Troiana vsque tempora perexigua fuit medicorum peritia: quando vel Aesculapij filij: Eurypilo vulnerato farinam & tritum caseum mulierem commiscentem, potumque præbentem cum vino Pramnio, non reprehendunt, vt ait Plato in tertio de rep. Dialogo: cum illa omnia maximè inflammare vulnus, at non sedare dolores vllo pacto possent. Fertur fuisse primus Herodicus palæstræ magister, vt scripsit Panyasis, qui cùm esset valetudinarius, se ipsum ad certam viuendi rationem accommodauit, adhibitisque medicamentis medicæ artis dogmata, inuenit, quibus & se & alios postea, diutiùs sustentauit. Obtinuit tamen postea consuetudo propter aliqua vt arbitror, quæ feliciter illi obuenerunt, vt peritissimi medici, qualis fuit Hippocrates, Aesculapij dicti sint: vt testatur Zetzes decimæ Chilladis hist. 349. Fabulantur præterea Hippolytum ab equis laniatum Aesculapij arte reuixisse. quare fertur Iupiter iratus ob inuentam artem qua homines in vitam reuocari possent, repertorem artis fulmine confecisse, vt ait Virgilius libro septimo in his:

Namque ferunt fama Hippolytum, postquam arte nouercæ
Occiderit, patriasque explerit sanguine pœnas,
Turbatis distractus equis: ad sidera rursus
Aetheria, & superas cæli venisse sub auras,
Pæoniis reuocatum herbis, & amore Dianæ.
Tum pater omnipotens aliquem indignatus ab umbris,
Mortalem infernis ad lumina surgere vitæ
Ipse repertorem medicinæ talis & artis
Fulmine Phœbigenam Stygias detrusit ad vndas.

Fertur Apollo grauiter tulisse mortem filij, ac magnopere luxisse

fuxisse: cuius lacrymæ in electrum dicuntur fuisse conuersæ, vt testatus est Apollonius lib.4. Argonautic. his carminibus.

Κελτοὶ δ' ἐπὶ βάξιν ἔθεντο,
Ὡς ἄρ' Ἀπόλλωνος τάδε δάκρυα Λητοΐδαο
Ἐμφέρεται δίναις, ἅτε μυρία χεῦε πάροιθεν.

Celtæ famam fecere, quòd illic
Latoide Phœbi lacrymæ voluuntur in imo
Flumine, quas multas in nati funere fudit.

Epione dicitur Æsculapij fuisse vxor, cuius filius fuit Machaon vir, vt ferebant ea tempora, artis medicæ peritissimus, qui vnà cum cæteris Græcis militauit ad Troiam, de quo ita meminit Homerus lib.4. Iliadis:

Ταλθύβι', ὅττι τάχιστα Μαχάονα δεῦρο κάλεσσον
Φῶτ', Ἀσκληπιοῦ υἱὸν ἀμύμονος ἰητῆρος.

Talthybiades, celeremque Machaona ducito nobis
Præstantis medici natum, huic Asclepius olim
Nam pater ipse fuit.

Fuit etiam Podalirius Aesculapij & Epiones filius, fraterque Machaonis, vt ait Pausanias in Messeniacis. atque in Eliacis prioribus multas illi filias tribuit, inter quas Iaso & Hygiæa fuisse memorantur, vt ait Aratus, præterea Orpheus in hymno quodam in Aesculapium, non filiam, sed vxorem fuisse Aesculapij censuit Hygiæam, cùm ita scribat:

Φοίβου Ἀπόλλωνος κρατερὸν θάλος, ἀγλαόμορφον,
Ἐχθρὲ νόσων, Ὑγίειαν ἔχων σύλλεκτρον ἀμεμφῆ.

Stirps Phœbi præclara, thori cui splendida consors
Est Hygiæa grauis morborum pulsor & hostis.

Celebrabantur ludi quinquennales in prædicto luco Aesculapij, die nono post Isthmios, ante Megarenses tamen, incipiente vere, iique apud Epidaurios, penes quos natus fuisse dicebatur, in Aesculapij honorem. Hunc Deum alij imberbem, alij barbatum putarunt. Lucianus in Ioue tragœdo prægrandem barbam fuisse Æsculapio tradidit his verbis: ὥστε μὴ μειρακιοῦ πρὸς ἡμᾶς, ἀλλὰ λέγε θαρρῶν ἤδη τὰ δοκοῦντα, μὴ αἰδεσθεὶς εἰ ἀγένειος ὢν δημηγορήσεις, καὶ ταῦτα βαθυπώγωνα καὶ εὐγένειον οὕτως υἱὸν ἔχων τὸν Ἀσκληπιόν. *Quare ne te adolescentulum erga nos geras, sed quæ tibi videntur, ea loquere animo intrepido: nec verearè quòd, imberbis concionem habeas, cùm habeas filium tam ingentis ac promissæ barbæ Æsculapium.* Pausanias tamen in Corinthiacis imberbis Aesculapij statuam erectam apud Phliasios

fuisse inquit. Scripsit Lucianus in Icaromenippo celeberrimum templum Aesculapij fuisse Pergami, sicut Apollinis in Delphis. Ac Strabo lib. 8. fanum fuisse Aesculapij insigne scribit Tetrapoli, quæ ciuitas ab Ionibus & Caribus habitabatur. Erat id templum multitudine ægrotantium & variis morbis laborantium plenum, & parietes pictis tabellis vbique tecti, in quibus scripti erant morbi & nomina eorum qui se ab illo Deo sanatos fuisse credebant, sicut in Co insula, & in Trica. Somniauerat enim insulsa antiquorum multitudo, quòd si quis ex aliquo morbo conualuisset, cui contigisset Aesculapium inuocare, illud Aesculapij opera factum fuisse, pro qua re & tabellas appendebant parietibus templorum, & alia nuncupata vota persoluebant, tanquam præmia illorum beneficiorum quæ diuinitus accepissent. Huic Deo capram immolare in sacrificiis mos fuit à Cyrenaicis, vt ait Pausanias, & Didymus scripsit libro tertio, vel quia à capra nutritus fuisset, vel quia sanitati aduersarium animal capra videatur, cum laboret perpetua febre. Socrates tamen in Phædone Platonis se gallum debere Aesculapio medico inquit, cùm gallus illi mactari consueuerit. Nam gallus gallinaceus etiam isti ob vigilantiam fuit sacratus. Habuit & hic Deus multa cognomina à locis, in quibus illi templa fuerunt dicata, vel ab aliis causis: vt Aulonius, Medicus, Oncæata, Leuctricus, Gortinius, Corylæus, Agnitas, Booneta. Nam, vt ait Cicero libro secundo de Legibus, Aesculapius, veluti Dij cæteri, propter beneficia, quæ in genus humanum contulisse dicitur, fuit in Deorum numerum relatus: sic enim inquit, Diuos, & ollos qui cœlestes semper habiti, colunto: & ollos quos in cœlum merita vocauerint, Herculem, Liberum, Aesculapium, Castorem, Pollucem, Quirinum.

¶ Atque hactenus ea explicata sunt, quæ de Aesculapio Apollinis filio fabulati sunt antiqui: nunc eorum sententiam ex his eliciamus. Dicitur fuisse Apollinis & Coronidis filius. Quid ita? aut quæ fuit Coronis Phlegyæ filia? Est enim Phlegyas calor Solis, vt nomen ipsum videtur significare: φλέγειν. n. comburere est. Huius filia fuit Coronis, aeris temperamentum scilicet, & vis illa aeris modicè humectata, quæ solis accipit salubrem impressionem. Nisi enim solis calor aera purget ac rariorem faciat, & nisi vis quædam humoris

moris in ipso aëre relinquatur à calore, nulla esse potest salubritas. Cùm igitur è calore & humore temperato illa nascatur, iure dicta est Coronis quasi ἀπὸ τοῦ κεραννύσθαι. Æsculapium inquit Pausanias in Achaicis nihil esse aliud quam aera. Cuius fuit filia Hygiæa: quæ nihil est aliud quàm bona valetudo. Est siquidem aeris temperies nō homini solùm, sed cunctis animalibus, atque etiam plantis salubris. Iure optimo igitur antiqui Apollinem Aesculapij patrem finxerunt, atque ipsum Aesculapium salubrem vim de sole animis corporibusque mortalium subuenientem, hoc est, sanitatis artificem, quia Solis calor vniuersis elementis dominatur. Ex ipsa igitur vi Solis aër assiduè mouetur & generatur, quare Aesculapius Apollinis filius: quod quoniam fieri non potest nisi per quandam mistionem ipsius aëris, idcirco mater eius fit Coronis. Ex hoc aere ita effecto nascitur salubritas, quare illa dicta est Aesculapij fuisse filia, & is sanitatis artifex, medicinæque inuentor. Dicuntur, fuisse multæ filiæ Aesculapio præter prædictam, inter quas fuit etiam Iaso, quia multa commoda proueniunt mortalibus ex aeris temperamento, inter quæ facilitas est conualescendi & medendi. nam Iaso ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι, à medendo scilicet dicta est. Hæc autem omnia Sol per anniuersarias sui cursus conuersiones, vicissitudinesque frigoris & caloris, hanc ipsam inquam & salubritatem, & hæc commoda hominibus impertit: quare Titane quod oppidum fuit Sicyoniorum, signum Aesculapij Apollinis filij salubritatis signum fuit vocatum. Fuit Aesculapio dicatus draco, cuius baculum duo amplectebantur, quia Sol è quo ipse nascitur, quasi senectutem deponens, incipit à principio arietis vires resumere, donec ad Cancrum perueniat, atque cum illo multa & herbarum, & animalium genera vires resumunt. Huc accedit vis oculorum, quæ maxime Soli conuenit, quoniam ὄφις ab aspiciendo dicitur à Græcis, quem modò draconem, modò serpentem vocamus. Sol enim cui ille dicatus est, omnia videre existimatus fuit, quæ non sola ratio fecit vt coruus illi sacer putetur, sed etiam illa, quò hæc auis sit auspiciis accommodata. nam non solùm artis medendi peritus fuit Aesculapius, sed etiam diuinandi: quæ ad medendi artem tamen pertinent, quoniam non solùm præsentia: sed præterita etiam quæ acciderunt ægrotantibus, & quæ mox euentura sunt, debet laborantibus medicus prædicere, quæ res non mediocriter fidem

medico comparat, & plurimum postea conferet vniuerso negotio, vt ait Hippocrates. Hinc effectum est vt illi etiam gallum attribuerint ob vigilantiam, vel potiùs ob diligentiam erga aliquo morbo laborantes: baculus erat eius gestamen cum serpente inuoluto, quia medicina fit quasi fulcimentum humanæ vitæ sensim labantis: atque anguis multis remediis sit accommodatus. Hæc ea sunt quæ de Aesculapio memoriæ prodita sunt ab antiquis, quę partim physicè, partim historicè sunt intelligenda. Quidquid enim de iis finxerunt antiqui, id habuit historiam tanquam suarum narrationum fundamentũ.

¶ Non defuerunt qui locum datum fuisse fabulæ de Aesculapio tradiderint, quòd mortuos ab inferis reuocaret, quia nonnullos quorum conclamata esset spes vitæ, sanitati restituerit per vim medicamentorum: vnde fabulati sunt antiqui Plutonem apud Iouem conquestum fuisse, quòd suum imperium Aesculapius exinaniret. Idcirco fulmine percussum fuisse à Ioue inquiunt, quod accidit paulò ante Troiana tempora. Verùm de Aesculapio satis, nunc de Chirone eius magistro dicamus.

De Chirone. CAP. XII.

CHironem Aesculapij magistrum alij ex aliis parentibus natum esse tradiderunt. Ouid. lib. 6. Metamorphoseωn Saturni filium putauit, vt est in hoc versu:

Vt Saturnus equo geminum Chirona creauit.

Hunc Apollonius libro primo Argonauticωn. Philyræ filium fuisse dixit in his:

Αὐτὰρ ὅγ' ἐξ ὑπάτου ὄρεος κίεν ἄγχι θαλάσσης
Χείρων Φιλλυρίδης·

Ad mare descendi montis de parte suprema
Chiron Phillyrides

Nam fama est Saturnum Philyram Oceani filiam in insula Philyreide compressisse, qui veritus ne à Rhea superueniente in adulterio deprehenderetur, sese in equum mutauit, è quo concubitu natus est Chiron ab vmbilico superiores partes corporis habens hominis, inferiores equi, vt testatur Apollonius lib. 2. his carminibus:

Νυκτὶ δ' ἐπικλομένῃ φιλυρινίδα νῆσον ἄμοιβον.
Ἔνθα μὲν Οὐρανίδης Φιλύρῃ Κρόνος, εὖτ' ἐν Ὀλύμπῳ

Τιτή-

Τιτήνων ἤνασσεν, ὁ δὲ Κρηταῖον ὑπ' ἄντρον
Ζεὺς ἔτι Κυρήτισσι μετετρέφετ' Ἰδαίοισιν,
Ῥείην ἐξαπαφὼν παρελέξατο. τοὺς δ' ἐνὶ λέκτροις
Τέτμε θεὰ μεσσηγύς. ὁ δ' ἐξ εὐνῆς ἀνορούσας
Ἔσσυτο χαιτήεντι φυὴν ἀλίγκιος ἵππῳ.
Ἡ δ' αἰδοῖ χῶρόν τε καὶ ἤθεα κεῖνα λιποῦσα.
Ὠκεανὶς Φιλύρη εἰς οὔρεα μακρὰ Πελασγῶν
Ἦλθ', ἵνα δὴ Χείρωνα πελώριον, ἄλλα μὲν ἵππῳ,
Ἄλλα θεῷ ἀτάλαντον, ἀμοιβαίῃ τίκεν εὐνῇ.

Aequora sulcantes adeunt Philyreida tandem.
Huc, vbi cælestis Saturnus, cùm puer esset
Iupiter, Idæis & nutriretur in antris.
Curetes inter, regeret Titanas at ipse,
Congressus Philyræ est formosæ. Sed Rhea nullo est
Capta dolo: in lecto hos ambos inuenit, vt ille
Diffusis ceruice iubis hinniuit equinis,
Ipsa pudore locum, montes, collesque reliquit
Oceani Philyra, ac montes petis inde Pelasgos.
Hic Chirona parit, cuius pars altera Diuis
Persimilis, fit equus rursus pars altera turpis.

Suidas tamen Chironem vnà cum reliquis Centauris Ixionis filium fuisse censuit. Hic vxorem habuisse Chariclo memoratur Apollinis filiam, vel Oceani, vel Persæ, sicut alij maluerunt, quæ accedentibus ad littus Argonautis, in quo habitabat Chiron, vnà cum Chirone Achilem, quem educandum & erudiendum acceperat, vt ait Pausanias in Laconicis, secum attulit, vt scribit Apollonius in primo Argonauticorũ

Σὺν καί οἱ παράκοιτις ἐπωλένιον φορέουσα
Πηλείδην Ἀχιλῆα, φίλῳ δειδίσκετο πατρί.

Pelidem vxor paruum portabat in vlnis
Dulce onus, id charo properans ostendere patri.

Memoriæ prodidit Staphylus in lib. de Thessalia, quòd Chiron astrologiæ peritissimus, ac vir sapientissimus fuit, qui cùm vellet Peleum esse virum celeberrimum, Actoris Myrmidonis filiam ad se aduocauit, famamque dissipandam dixit, quòd Peleus Aeaci & nymphæ Daidis filius, ac Telamonis & Phoci frater, Thetidem Ioue ita concedente vxorem esset ducturus. ad quas nuptias dij cum ingentibus imbribus & tempestate accedent. Ea cùm dixisset, tempus obseruauit, in quo multæ fierent pluuiæ ac venti de cœlo; quo etiam

tempore Peelo Philomelam dedit, atque inde fama increbruit, quòd Peleus Thetidem duxerit. Quamuis scribit Dailochus ac Pherecydes, quòd Peleus posteaquam purgatus fuit à fratris Phoci cæde, quem disco percussit cùm exerceretur, ab Euryto Actoris filio, eius filiam Antigonem, at non Thetidem vxorem duxit. Alij dicunt Antigonem priùs nupsisse Peleo, deinde illa mortua ductam fuisse Thetidem. Deinde cùm adoleuisset Chiron, in syluas abiisse dicitur, viresque herbarum primus obseruasse: qui etiam ob peritiam postea chirurgiæ, & ob leuitatem manuum in tractandis vulneribus Chiron fuit nominatus. Est enim maximum peritiæ ferè argumentum in dignoscendis chirurgis, si manus habeant leuissimas in vulneribus tractandis. Habuit Chiron è Chariclo nympha Ocythoen filiam, quæ ita fuit appellata, quia ad ripas fluminis celerrimi nata sit, vt testatur Ouidius libro secundo Metamorphoseωn,

Ecce venit rutilis humero proiecta capillis.
Filia Centauri: quam quondam nympha Chariclo
Fluminis in rapidi ripis emixa vocauit *Ocyrhoen.*

Habuit & Endeidem è Philyra vxore: suscepit præterea Caryelum è Pisidice nympha. Fertur idem Chiron cum primum se in syluas contulisset, fuisse à Diana venandi rationem edoctus, vt nos in lib. 4. Venationum nostrarum scripsimus:

Quis primus tulit ista viris? hominumne Deumne
Ingeniis inuenta? dedit quis commoda tanta.
Delia Phillyridem primum Chirona fugaces
In sparsos per rura greges, syluaque vrgantes.
Armauit, fecitque vias in commoda tanta.
Salue magne parens, venandi magne reperior.
Herbarum, citharæque potens, cælique potire.

Nam præter cognitionem herbarum, rerumque cœlestium, fertur Chiron mirificè fuisse citharæ pulsandæ peritus, qua etiam ratione nonnullos morbos sedauit, vt ait Staphylus libro 3 rerum Thessalicarum, & Boetius in Musica. Ab hoc Hercules astrologiam percepisse dicitur, vt suo loco dicemus. Cùm postea Herculis sagittas veneno Lerneæ hydræ perlitas Chiron sequentibus temporibus tractasset, in alterum pedem eius vnam illarum cecidisse affirmabant: qui dolore vulneris diu discruciatus, cùm natus esset ex immortali patre mori non poterat: quare Deos precatus est, vt sibi mor-

tali esse liceret, vt testatus est Acusilaus, & Cratinus, qui huius argumenti actum composuit. Id verò cùm Iouis misericordia obtinuisset, inter sidera relatus fuit, vt testatur Hyginus in lib. de Stellis. Illud autem ita futurum esse vaticinata patri suo fuerat Ocyrhoe, vt est in his apud Ouid. quamuis eum mortuum fuisse dicat:

Tu quoque Chare pater nunc immortalis, & æuis
Omnibus vt maneas nascendi lege creatus,
Posse mori cupies tum, cùm cruciabere diræ
Sanguine serpentis per saucia membra recepto.
Teque ex æterno patientem numina Mortis
Efficient, triplicesque Deæ tua fila resoluent.

Conuersus est igitur Chiron in signum illud cœleste, quod nunc etiam à sagitta illa nomen retinet, atque ita formatur vt videatur sagittam è vulnere extractam ostendare. Cùm verò eximie fuisset pius & deorum immortalium cultor, fertur illi ara ante oculos collocata inter sidera, qua eius religio & pietas in perpetuum demonstretur. At Mnesagoras non vulneratum fuisse, sed longioris vitæ pertæsum censuit mortem à diis immortalibus precatum fuisse: quare etiam Theocritus in Thalysia illum senem ac longæuum nominat in his:

Ἆρά γέ πα τοιόνδε Φόλῳ κατὰ λάϊνον ἄντρον
Κρητῆρ' Ἡρακλῆι γέρων ἐστάσατο Χείρων;
Talia nonne Pholi saxoso rupis in antro
Alcide statuit longæuus pocula Chiron?

Atque hæc ea sunt quæ de Chirone ab antiquis scriptoribus tradita sunt: nunc vnde deducta fuerint, perquiramus. Dicitur Chiron Saturni & Philyræ filius, quia cùm artis medendi & chirurgiæ peritiam inuenisse putetur, illa cognitio è tempore & experientia nata fuerit. Est enim φίλη amica; πεῖρα verò experientia: quare inuentionis chirurgiæ mater φίλυρα, quasi φίλπειρα dicta est. Nam si à πεῖρας dictione prima litera abjiciatur, id nomen existet. Nam prior fuit empirica quàm theorica medicina. Eius filia fuit Ocyrhoe, quoniam hæc ars necessariò viam aperit corruptis humoribus: qui quò citiùs & commodiùs defluxerint, eò citiùs vulnus sanari potest. Atque vt summatim dicam, vniuersum ferè chirurgiæ negotium in scitè eliciendis malis humoribus consistit: qua in re primum est, vt per diætam & viuendi moderationem

quàm maximè vacuum his humoribus corpus habeamus, quod quanto magis expurgatum fuerit, quasi faciliorem vitæ nostræ decursum transibimus : proximum verò vt malè affecto corpori facilis exitus malis humoribus pateat. Fuit Chiron altera parte homo, altera equus : quia idem chirurgiæ beneficium non ad homines solùm, sed etiam ad alia animalia, & ad vsum iumentorum extenderat. Hunc ex immortalibus parentibus natum esse dixerunt, quia infinita propè videtur illa cognitio, quæ nunquam satis percepta aut absoluta ab humanis ingeniis fuerit. Fabulati sunt post longum annorum numerum à Ioue hunc impetrasse vt aliquando mori posset, quia sæpius rerum omnium scientiæ & cognitiones sint per temporum vicissitudines immutatæ, quæ cùm ad summum excreuerunt, mox, vt res cæteræ humanæ, decrescunt & relabuntur. Dicitur inter sidera Chiron fuisse relatus, non solùm quia hominibus de reliquis benemeritis aræ erigerentur ab antiquis, quos inter Deos, aut inter sidera collocabant : sed etiam quia per hæc hominum religionem & pietatem à Deo non negligi volebant ostendere, vt cæteros homines ad probitatem hortarentur, cùm viri boni & integri calamitates tandem Deus leuet, & pro iis magnam ac perpetuam & felicitatem & gloriam denique largiatur. Non defuerunt tamen qui Æsculapium paternis inuentis chirurgiam addidisse putarint, & radicum quarundam herbarum cognitionem, & mistiones pharmacorum qui eò rem medicam deduxit, vt princeps & inuentor & Deus medicinæ creditus sit. Vt de Chirone satis: nunc de Venere rerum parente dicatur.

De Venere. CAP. XIII.

VENEREM illam quam vulgus mortalium, deliciarum voluptatumque omnium, & blanditiarum, & elegantiæ Deam esse putauit, natam esse fabulantur è Cœli genitalibus partibus à Saturno cæsis, & in mare proiectis, sine matre ex illa spuma scilicet, quæ ex illarum iactu in summa aquæ parte exorta est. Hanc, ne furere turpiter, & iumentorum in morem libidine agitari viderentur homines, vnà cum filio Cupidine introduxerunt, & pro Diis coluerunt quorum in potestate esse dixerunt omnia commoda ad libidinem spectantia largiri. Nam si de medio Veneris & Cupi-

dinis

dinis nomina tollantur: aut, si non Dei, sed desideria & impetus naturæ, illi esse credantur vt re ipsa sunt, quid reliquum erit nisi fœdissimum & turpissimum libidinis, effrænatæque lasciuiæ nomen? fecit igitur apud imperitos homines horum nominum creditorum Deorum inuentio, vt minus turpe facinus coitus, & animalium coniunctio putaretur. Hæc res sanè vt necessaria propè est animalibus, ita frequens & immoderatus eius vsus in multa adducit illegitima corpúsque & animum labefactat. quare ut honestior culpa libidinosorum videatur, & currus triumphantium, & castra & insignia Veneri & Cupidini tribuerunt. Verùm quod turpe est, cùm nullo nomine fieri honestum possit, nos libidinum furorem impuris hominibus, & immundis suibus ac equis relinquentes, quæ de Venere fabulosa dicta sunt ab antiquis, inuestigemus. Tibull. lib. 1. Elegiarum hanc è spuma maris & sanguine Cœli, vt dictum est, natam arbitratur in his:

Nam fuerit quicunque loquax, is sanguine natam,
Is Venerem è rapido sentiet esse mari.

Sic etiam Musæus in Leandro:

Ἀγνώσσεις ὅτι Κύπρις ἀφρόσπορός ἐστι θαλάσσης
Καὶ κρατέει πόντοιο, καὶ ἡμετέρων ὀδυνάων.

An nescis Venus orta maris de semine quòd sit?
Imperat hæc vndis nostrisque doloribus vna.

Cùm nuper nata fuisset Venus, hanc ex vndis maris egredientem ambabus manibus è capillis & è facie aquam marinam expressisse inquiunt: quare omnium pictorum facilè princeps Apelles Cous celeberrimam illam Venerem emergentem, quæ diuinum propè opus creditum fuit, pinxit: cuius mirabilitatem & præstantiam ita expressit Sidonius Antipater:

Τὰν ἀναδυομέναν ἀπὸ ματέρος ἄρτι θαλάσσας
Κύπριν Ἀπελλείου μόχθον ὅρα γραφίδος.
Ὡς χερὶ συμμάρψασα διάβροχον ὕδατι χαίταν,
Ἐκθλίβει νοτερὸν ἀφρὸν ἀπὸ πλοκάμων.
Αὐταὶ νῦν ἐρέουσιν Ἀθηναίη τε, καὶ Ἥρα.
Οὐκ ἔτι σοι μορφᾶς εἰς ἔριν ἐρχόμεθα.

Egressam nuper Venerem de marmoris vndis
Aspice, præclari nobile Apellis opus.
Exprimit æquoream manibus de crinibus vndam,
E longis spumas exprimit illa comis.

Hac visa Pallas sic cum Iunone locuta est:
De forma Veneri cedere iure decet.

Fertur in concha margaritarum feraci fuisse concepta, in qua etiam nauigauit in Cyprum. quare cùm de formosa muliere loqueretur Venus apud Papinianum, illam dignam esse inquit quæ sua esset soror, & in eadem concha nauigaret, vt patet ex his carminibus:

Hæc & cæruleis mecum consurgere digna
Fluctibus, & nostra potuit considere concha.

Hanc verò fuisse ab Horis educandam susceptam, postquam in Cyprum super vndis à Zephyrò fuit delata, testatur Homerus in hymno quodam in Venerem his carminibus:

Αἰδοίην χρυσοστέφανον καλὴν Ἀφροδίτην
Ἄσομαι. ἣ πάσῃ Κύπρου κρήδεμνα λέλογχεν
Εἰναλίης ὅθι μιν Ζεφύρου μένος ὑγρὸν ἀέντος
Ἤνεικεν κατὰ κῦμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης,
Ἀφρῷ ἐνὶ μαλακῷ. τὴν δὲ χρυσάμπυκες Ὧραι
Δέξαντ' ἀσπασίως, περὶ δ' ἄμβροτα εἵματα ἕσσαν.

Formosam canto Venerem, cui tempora sertis
Aureis cinguntur, cui Cypri terra marinæ
Florida paret eam Zephyrus quo dulcis & aura
In molli spuma pepulit super æquoris vnda.
Molliter hanc Horæ ceperunt, vestibus illam
Diuinis texere: quibus nodantur in aurum
Crines, reticulúmque legit capitis decus ingens.

Hic enim poëta non in concha, sed vna cum spuma delatam fuisse in Cyprum sensit. Dicta fuit postea ab ipsa Cyprus, & Venus Cypria, vel quia in vtero ferre præbeat, quod dicunt Græci κύειν πόρειν; quippe cùm Cyprus, antequam Venus eò appulisset, diceretur Sphecia ab habitantibus ibi populis Sphecibus vocatis, vt scripsit Philostephanus in rebus Cypriis. Deinde dicta Cerestria, vt inquit Xenagoras in libro secundo de insulis, quod illam homines habitarent, qui multos tumores, tanquam cornua quædam in capitibus habere viderentur. cùm corona κέρατα dicta sint à Græcis, & κεράςαι cornuti. alij voluerunt illam insulam vocatam fuisse Macorriti quasi beatam ob fertilitatem. at postquam Venus illuc appulit, vocata fuit Cyprus. Huic ipsi Deæ fuit concha quæ vocabatur lingua consecrata, & conchæ Cytheriacæ: quia illa Venerem excitet, hæ quia pertineant ad mundum mulie-

muliebrem. Scriptum reliquit Cicero libro 3. de Natura deorum, ita & plures Veneres fuisse & illas è diuersis parentibus fuisse ortas: Venus prima Cœlo & Die nata: cuius Elide delubrum videmus. Altera, spuma procreata ex qua & Mercurio Cupidinem secundum natum accepimus. Tertia, Ioue nata & Dione, quæ nupsit Vulcano. Sed ex ea & Marte natus Anteros dicitur. Veneres tres fuisse scripsit Pausan. in Bœoticis, quarum vna Cœlestis, altera Popularis, altera Apostraphia dicta est. At diuinus Plato in Conuiuio duas esse Veneres & duos Cupidines inquit in his: πάντες γὰρ ἴσμεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνευ ἔρωτος Ἀφροδίτη. ταύτης δὲ μιᾶς μὲν οὔσης, εἷς ἂν ἦν Ἔρως· ἐπεὶ δὲ δύο ἐστὸν, δύο ἀνάγκη καὶ Ἔρωτες εἶναι. πῶς δ' οὐ δύο τὼ θεά; ἡ μέν γέ του πρεσβυτέρα, καὶ ἀμήτωρ, οὐρανοῦ θυγάτηρ, ἣν δὴ καὶ Οὐρανίαν ἐπονομάζομεν. ἡ δὲ νεωτέρα, Διὸς καὶ Διώνης, ἣν δὴ Πάνδημον καλοῦμεν. *Omnes enim scimus quòd nulla est Venus sine Cupidine: quæ si vna sit, vnus erit etiam Cupido. At cùm sint duæ, binos esse Cupidines necesse est. At quo pacto non duæ sint Deæ? altera siquidem antiquior & sine matre Cæli filia existit, quam Cælestem nominamus: altera iunior, Iouis & Diones, quam vocamus popularem.* At Orpheus tamen in hymnis eandem & Cœlestem, & maris filiam nominauit in his:

Οὐρανία πολύυμνε φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη,
Ποντογενὴς, γενέτειρα θεά.
Cælestis, genitrixque, sonori filia Ponti,
Lætitiæque parens Venus.

Hanc alij nominatam fuisse putarunt à spuma cùm ἀφρὸς spuma sit apud Græcos dicta: alij ab Aprile mense, quòd eo mense nata fuerit, vt testari videtur Horat. in quarto Carminum:

Vt tamen noris quibus aduoceris
Gaudiis, Idus tibi sunt agendæ,
Qui dies mensem Veneris marinæ
Findit Aprilem.

Ferunt eam perpulchris vestibus ornatam in cœlum ab Horis ductam postea fuisse, cuius dij omnes dextram complexi sunt, ac singuli vxorem sibi dari ob formæ præstantiam cupierunt, vt ait Hom. in hymn. cum igitur hanc Diones filiam esse dixerit Theocritus in Syracusiis hoc pacto:

Κύπρι Διωναία, σὺ μὲν ἀθανάταν ἀπὸ θνατᾶς
Ἀνθρώπων ὡς μῦθος, ἐποίησας Βερενίκαν.

Nunquam posse mori mortalem tu Beronicen,
Fabula est, olim dederas Venus orta Dione.

Sic Virgilius illam Iouis filiam dixit:

Olli subridens hominum sator atque Deorum,
Vultu quo cœlum, tempestatesque serenat,
Oscula libauit natæ: dehinc talia fatur:
Parce metu Cytherea.

At Epimenides Cretensis Saturni & Euonymes filiam fuisse Venerem ita inquit:

Γείνατο δ' Εὐωνύμην θαλερὰν Κρόνος ἀγκυλομήτης
Ἐκ τῆς καλλίκομος γείνατο χρυσῆ Ἀφροδίτη

Euonymen teneram Saturnus duxit, ab illa
Nascitur alma Venus sparsis per colla capillis.

Communior tamen sententia fuit, quod à mari & è spuma nata fuerit, quodque ad Cytherum montem primùm appulerit, atque inde in Cyprum, sub cuius pedibus flores oriebantur, vnde dicta fuit Cytherea, vt testatur Hesiodus pluribus verbis in Theogonia. Verùm de prima Venere Cœli ac Diei filia nulla est propè mentio apud antiquos scriptores: at de posteriore nulla habita generis differentia permulta scripserunt poetæ. Enimuero cùm è mari nata putaretur, inter sidera vel deos nautis salubres ita numeratur ab Horatio:

Sic te diua potens Cypri,
Sic fratris Helenæ lucida sidera,
Ventorúmque regat pater.

Huius Deæ armiger Bacchus fuisse dicitur. Hanc primam artem meretriciam exercuisse & inuenisse inquiunt, quare amantium Dea credita est. Numeratur hæc eadem inter Deos nuptiis præfectos, vt ait Pausanias in Messeniacis, & Plutarchus in problematibus, qui præfectos esse nuptiis Iouem adultum inquit, Iunonem adultam, Venerem, & Suadelam, & Dianam, hæc eadem quia ridens, vt ait Hesiodus, nata est, lætitiæ omnis & risus amica, quibus amor conciliatur & delectatur, credita fuit, vt innuit in his Horatius:

Siue tu mauis Erycina ridens,
Quam Iocus circumuolat, & Cupido,

Quare effectum est, vt φιλομειδὴς fuerit à poetis sæpiùs nominata. Atque cùm certa munia sint Diis singulis, certaque offici-

officia concessa, meritò à Ioue reprehenditur, cùm vulnerata fuisset in Martis officium irrumpere ausa, hortaturque illam Iupiter matrimonia curare, vt est aqud Hom. libro 4. Iliad.

Καί ῥα καλεσσάμενος προσέειπε χρυσῆν Ἀφροδίτην·
Οὔτοι τέκνον ἐμὸν δέδοται πολεμήϊα ἔργα·
Ἀλλὰ σύ γ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα γάμοιο·
Ταῦτα δ' Ἄρηϊ θοῷ καὶ Ἀθήνῃ πάντα μελήσει.

Tum Venerem alloquitur, tum soluit talibus ora:
Filia: non ars est tibi bellica tradita, sed tu
Virgineas rixas sed tu connubia cura.
Hæc Mars, hæc teneat communia munera Pallas.

Cùm his præeslet muneribus Venus, illi meritò baltheum iniunxerunt, siue cestum discolorem, in quo suauitas, & dulcia colloquia, & beneuolentia, & blanditiæ, suasiones, fraudes, veneficiaque includebantur: de quo ita scripsit Homerus Iliad. ξ.

Ἦ, καὶ ἀπὸ στήθεσφιν ἐλύσατο κεστὸν ἱμάντα,
Ποικίλον· ἔνθα δέ οἱ θελκτήρια πάντα τέτυκτο·
Ἔνθ' ἔνι μὲν φιλότης, ἐν δ' ἵμερος, ἐν δ' ὀαριστὺς,
Πάρφασις, ἥτ' ἔκλεψε νόον πύκα περ φρονεόντων.

Sic ait, & lorum cesti de pectore soluit:
In quo blanditiæ plures mortalia corda
Mulcentes inerant, sermo iucundus, amores,
Gratia, quæ mentem falsam dulcedine fucant.

Scriptum est ab Herodoto in Melpomene Enaries & Androgynos populos dicere solitos se per virgas salignas vaticinandi artem à Venere accepisse, vt est in his: οἱ δὲ Ἐνάρεες καὶ οἱ Ἀνδρόγυνοι, τὴν Ἀφροδίτην σφι λέγουσι μαντικὴν δοῦναι. *Fatentur Enaries & Androgyni Venerem sibi artem vaticinandi tradidisse.* Hæc Dea cùm amores blanditiasque curaret, ita blanda fuisse dicitur, vt vel iuramenta eorum qui per ipsam peierassent, riderent: vt asserit Tibullus in primo Elegiarum hoc pacto:

Nec iurare time: Veneris periuria venti
Irrita per terras & freta longa ferunt.

Hanc Deam finxerunt antiqui in curru vehi quem à cygnis trahi autumarunt, vt ait Ouid. lib. 10. Metamorph. his verbis:

Vecta leui curru medias Cytherea per auras
Cypron olorinis nondum peruenerat alis.

Idem postea poeta lib.15. eiusdem operis illam à columbis trahi inquit in his:

Perque leues auras iunctis inuecta columbis
Littus adit Laurens.

Sappho tamen eius currum à passeribus salacissimis auibus trahi finxit. alij putarunt passeres esse Veneri consecratos, quia στρουθοὶ vocantur, quo nomine aliquando membrum virile vocatum fuit, vt testatus est Pherecydes. Hanc Deam finxerunt rosea corona insigniri, quam de suo sanguine colorem accepisse fabulati sunt. Tribuerunt illi sagittas præterea, vt significauit Euripides in Medea his carminibus.

Μή ποτ' ὦ δέσποιν' ἐπ' ἐμοὶ
Χρυσέων τόξων ἐφείης.
Ιμέρῳ χρίσασ' ἄφυκτον οἰστόν.
Nunquam Regina mihi
Ab aureo arcu dimittas
Dulcedine vngens certam sagittam.

Et Iulianus Ægyptius in his.

Αἰεὶ μὲν Κυθέρεια φέρειν δεδάηκε φαρέτρην
Τόξα τε, καὶ δολιχῆς ἔργον ἐκηβολίης.
Vsque Venus plenam didicit portare pharetram,
Atque arcus, longè spicula quæ feriunt,

Atque cùm variæ essent Veneres, variæ fuerunt illarum cultus, & ritus sacrorum: nam Veneri illi quæ cœlestis dicta est, vinum offerre in sacrificiis minimè licuit, vt testatur Polemo in illo libro quem scripsit ad Timæum his verbis: Ἀθηναῖοι τε γὰρ ἐν τοῖς τοιούτοις ἐπιμελεῖς ὄντες, καὶ τὰ περὶ τοὺς θεοὺς ὅσιοι, νηφάλια μὲν ἱερὰ θύουσι, Μνημοσύνῃ, Μούσαις, Ἠοῖ, Ἡλίῳ, Σελήνῃ, Νύμφαις, Ἀφροδίτῃ οὐρανίᾳ. *Athenienses harum rerum obseruandarum studiosi, in sacrificiis deorum faciendis diligentes ac pij, Nephalia sacra faciunt Mnemosynæ, Musis, Auroræ, Soli, Lunæ, Nymphis, Veneri cœlesti.* quamuis Pythium oraculum postea iussit mel atque liquentia vina, vt dictum est, Nymphis offerre. vocata sunt Nephalia illa sacra à sobrietate, quoniam vinum omnis propè intemperantiæ fundamentum in illis nesciretur. tum ligna quoque illa Nephalia dicta sunt, vt sensit Philochorus, quæ neque è genere ficuum, neque vitium essent, neque mori, quæ in sacrificiis deorum vterentur. Lucianus in dialogis meretriciis videtur aliam Cœlestem putasse Venerem, aliam Popularem, quam publicam vocauit, aliam Hortensem: atque

que Publicæ capram candidam mactari significat. Hortensi & Cœlesti juuencam. Alij tamen putarunt iuuencam Mineruæ mactari oportere, quod illi esset sacra, vt fuit agnus Iunoni, Isidi anser, Veneri columba, vt ait in libro de diis Apollodorus. Sed Strabo lib.9. sues etiam admissos aliquando fuisse ad Veneris sacrificia scribit, quòd eius victimæ morte lætaretur ob cædem Adonis, quamuis aliquando lacte, melle, ac vino tantùm litabatur. Quòd alius esset ritus popularis Veneris, alius cœlestis, testatus est Pausanias in Atticis, qui etiam primum Theseum popularis Veneris & Suadelæ cultum apud Athenienses induxisse refert. Dicta est Venus à Latinis quòd ad omnia veniat, vt ait Cicero in secundo de Natura deorum: Quæ autem dea ad res omnes veniret, Venerem nostri nominarunt. Maximam eius potestatem fuisse significauit Sophocles ita in Trachiniis, cùm semper victoriam reportet:

Μέγα τι σθένος ἁ.
Κύπρις ἐκφέρεται νίκας ἀεί.
Magnum quoddam robur
Venus refert victorias semper.

Idcirco præclare Leonidas inquit in armatam Venerem frustra illam armari in homines, cùm vel Martem ipsum bellorum Deum nuda vicerit, hoc pacto:

Ἄρεος ἔντεα ταῦτα τίνος χάριν ὦ Κυθέρεια
ἐνδέδυσαι, κενεὸν τοῦτο φέρουσα βάρος:
αὐτὸν Ἄρη γυμνὴ γὰρ ἀφώπλισας εἰ δὲ λέλειπται
καὶ θεὸς ἀνθρώποις ὅπλα μάτην ἐπάγεις.
Hæc Martis sunt arma, Venus cur cingeris istis?
Cur Cytherea geris tam graue pondus iners?
Mars est à nuda victus, cùm cesserit ipse
Vel Deus, hæc frustra num geris arma viris?

Tantæ verò eius vires dicuntur esse, vt nullus propè sit Deorum, qui Veneris imperio non cesserit: quæ cœlo, & terris & omnibus elementis credita est dominari. quare omnia ab illa produci scripsit Euripid. in Coronifero Hippolyto, omniáque illius imperio parere, vt est in his carminibus:

Κύπρις γὰρ οὐ φορητὸς, ἢν πολλὴ ῥυῇ.
Ἣ τὸν μὲν εἴκονθ' ἡσυχῇ μετέρχεται.
Ὃν δ' ἂν περισσὸν καὶ φρονοῦνθ' εὕρῃ μέγα,
Τοῦτο λαβοῦσα, πῶς δοκεῖς καθύβρισε:

Φοιτᾷ δ' ἀν' αἰθέρ', ἔστι δ' ἐν θαλασσίῳ
Κλύδωνι Κύπρις. πάντα δ' ἐκ ταύτης ἔφυ,
Ηδ' ἐστὶν ἡ σπείρουσα καὶ διδοῦσ' ἔρον,
Οὗ πάντες ἐσμὲν οἱ κατὰ χθόν' ἔγγονοι.

Non est Venus ferenda, si multa affluat.
Cedentibus quae fit benigna, quae leuis.
At si superbum reperit quem, quo putas
Tractauit illum more, quaue iniuria?
Percurrit aethera illa, rursus in maris
Vndis pererrat: inde nata cuncta sunt.
Haec vna Amorem seminauit, haec dedit.
E cuius orti semine omnes adsumus.

Idcirco Homerus in hymno in Venerem omnes feras, & volucres, & animalia, & omnes denique Deos illius ductu gubernari & fraenari inquit in his carminibus:

Μοῦσά μοι ἔννεπε ἔργα πολυχρύσου Ἀφροδίτης
Κύπριδος, ἥτε θεοῖσιν ἐπὶ γλυκὺν ἵμερον ὦρσε,
Καί τ' ἐδαμάσσατο φῦλα καταθνητῶν ἀνθρώπων,
Οἰωνούς τε διϊπετέας, καὶ θηρία πάντα,
Ἠμὲν ὅσ' ἤπειρος πολλὰ τρέφει, ἠδ' ὅσα πόντος.

Musa refer Veneris formosae munia, Diuis
Quae superis olim teneros immisit amores,
Quae genus humanum domuit, pictosque volucres,
Atque feras omnes, quae pascunt aequora ponti,
Quaeque errant campis, quae latis fluctibus errant.

Hanc vel Ioue ipso potentiorem esse scribit Theocritus in Europa his verbis:

Θυμὸν ἀνωΐστοισιν ὑπὸ δμηθεὶς βελέεσσι
Κύπριδος, ἣ μούνη δύναται καὶ Ζῆνα δαμάσσαι.

Perdomitus Veneris iaculis, leuibusque sagittis,
Qua domuisse Iouem valet vna, deosque supernos.

Hanc vnam denique mundum procreasse, & procreatum nutrire & conseruare crediderunt: quem nullo pacto sine Veneris opera existimarunt coagmentari potuisse, vt ait Orpheus:

Πάντα γάρ ἐκ σέθεν ἐστὶν, ὑπέζευξας δὲ κόσμον,
Καὶ κρατέεις τρισσῶν Μοιρῶν, γεννᾷς δὲ τὰ πάντα,
Ὅσσα τ' ἐν οὐρανῷ ἐστι καὶ ἐν γαίῃ πολυκάρπῳ,
Ἐν πόντῳ τε βυθῷ τε.

Omnia iniunxisti, per te stant pondera mundi.

Imperitá que tribus Parcis, atque omnia gignis,
Quæ mare quæ cælum latè terrámque pererrant.

Fabulantur poëtæ Venerem Adonidis desiderio captam fuisse, qui natus fuerat rege Cinyra & Myrrha eius filia, qui pastor fuit, vt testatur Virgilius in Gallo. Enimuerò postea Martis inuidia ab apro immisso cæsus est, vt ait Ovidius Lib. 10. Metamorph. cùm iuuenis esset & præualidus, plurimum Venus delectabatur, quare eius mortem grauissimè tulit, vt ait Theocritus in Epitaphio Adonidis, neque vllam tamen de illo stirpem suscepit, cum Anchise congressa Aeneam peperit, quem alij dicunt libertatem à Græcis post captam Troiam obtinuisse, & facultatem quidquid vellet efferendi, qui patrem, vxorem, filium, deos penates capiens Atho montem conscendit, ibique vrbem condidit quam de suo nomine Aeneadem appellauit. Alij dicunt Æneam captiuum vnà cùm Andromache datum fuisse Neoptolemo Achillis filio, & in patriam Achillis Thessaliam deportatum vt scriptum fuit his carminibus ab illo Lesche qui paruam Iliadem composuit.

Αὐτὰρ Ἀχιλλεῖος μεγαθύμου φαίδιμος υἱὸς
Ἑκτορέην ἄλοχον κάταγεν κοίλας ἐπὶ νῆας.
Παῖδα δ' ἑλὼν ἐκ κόλπου ἐυπλοκάμοιο τιθήνης,
Ρῖψε ποδὸς τεταγὼν ἀπὸ πύργου τὸν δὲ πεσόντα
Ἐκ δ' ἕλετ' Ἀνδρομάχην ἠΰζωνον παράκοιτιν
Ἕκτορος, ἥν τέ οἱ αὐτῷ ἀριστῆες Παναχαιῶν
Δῶκαν ἔχειν, ἐπίηρον ἀμειβόμενοι γέρας ἀνδρί.
Αὐτόν τ' Ἀγχίσαο κλυτὸν γόνον ἱπποδάμοιο
Αἰνείαν ἐν νηυσὶν ἐβήσατο ποντοπόροισιν
Ἐκ πάντων Δαναῶν ἀγέμεν γέρας ἔξοχον ἄλλων.

Vxorem Hectoream naues deduxit in atras,
Magnanimo ac forti quondam generatus Achille.
Atque è complexu raptum nutricis, ab alta
Turre iacit natum mox Hectoris: húncque cadentem
Purpureum cepit lethum, nigraque tenebræ.
Mox capit Andromachen, fuerat namque Hectoris vxor.
Quam sibi donarunt virtutis præmia Achiui.
Anchisæ clarum natum domitoris equorum
Protinus in naues duxit, quæ marmora sulcant,
Æneam fuit egregium quod munus Achiuûm.

Ex illo celebri Martis adulterio suscepit Harmoniam, vt testatur Hesiodus in Theogonia, quam tamen alij Iouis & Electræ filiam fuisse putarunt. è Mercurio suscepit Hermaphroditum, vt nomen ipsum significat: quod ita ait Ouid. lib. 4. Metamorph.

Mercurio puerum & diua Cythereide natum.
Naiades Idæis enutriuere sub antris
Cuius erat species in qua materque paterque
Cognosci possent: nomen quoque traxit ab illis.

Concepit Erycem è Bute: vel vt alij maluerunt, è Neptuno: quem Hercules palęstra suffocauit, vt ait Isacius. Fertur etiam Meligunis fuisse Veneris filia. Fama est præterea quod Venus Dionysum amauit, quo ad Indicam expeditionem militante Venus Adonidis consuetudine fruebatur: mox coronata redeunti Dionyso occurrens & ipsum coronauit, & rogauit, vt se sequeretur, quia iam nupsisset. mox in Lampsacum profecta est, quia ibi vellet parere, quod gestabat in vtero. At Iuno zelotypia capta illius vterum per dolum contrectauit, fecitque vt deformem puerum pareret, qui ingentia maximè haberet pudenda, quem postea Priapum nominauit, vt ait Posidonius in libro de Heroibus & Dæmonibus. Non defuerunt qui Suadelam quoque Veneris filiam fuisse dixerint, quæ sententia etiam fuit Sapphus. At Hesiodus in Theogonia è congressu Martis & Veneris Timorem & Pallorem natos esse scribit in his:

Αὐτὰρ Ἄρηϊ
Ῥινοτόρῳ Κυθέρεια Φόβον καὶ Δεῖμον ἔτικτον.

Marti clypeos atque arma secanti
Alma Venus peperit Pallorem, vnaque Timorem.

Suscepit Rhodum filiam præterea è Neptuno, vt sensit Herophilus: quam tamen Epimenides Oceani fuisse scripsit. Dicitur & Electryonem & alios quinque filios è Sole peperisse. At cùm Vulcanum maritum haberet, nullus ex illo filius commemoratur, cùm multos è variis congressibus, diuersisque adulteriis à scriptoribus natos fuisse Veneris accepimus. Sortita est autem Venus multa cognomina vel à locis, vel conditoribus, vel euentis rerum. nam dicta est Salaminia, Acidalia, Paphia, Idalia, Cytherea, Erycina, Gnydia, Cyllenia, Melanis, Migonitis, Ascræa, Colias, Epistropha, Euplœa, Ambologera, Olymphia, Speculatrix, Pontica, & multa alia

alia præterea quæ numerare mihi videtur superuacaneum. Multa fuerunt loca, in quibus eximiè Venus coleretur, quorum quædam ita recensuit Ouidius libro decimo Metamorphoseων:

Capta viri forma non iam Cythereia curat
Littora non alto repetit Paphon æquore cinctam,
Piscosamque Gnidon, grauidamque Amathunta metallis

Et Virgelius libro decimo:

Est Amathus, est celsa mihi Paphos, atque Cythera,
Idaliæque domus.

Et quoniam Venerem rerum omnium genitricem esse diximus superiùs, non est mirum si ad exprimendam eius potentiam Canachus Sycionius illam ex ebore & auro ita fecit vt capite polum gestaret, atque altera manu papauer, altera malum punicum, vt scripsit Eratosthenes libro tertio. In huius Deæ sacrificiis id moris fuit vt femora victimarum omnium, præterquam suum, consecrarent, cùm alias partes Sicyonij iuniperi lignis adolerent. verùm cùm torrerẽtur femora, cum illis folia herbæ pæderotis incendebantur, vt ait Pausanias in Corinthiacis. Hæc Dea, veluti etiam cæteri, sua sacrificia prætermitti non æquo animo ferebat: quare cùm Lemniæ mulieres Veneris sacrificia spreuissent, Deæ maximè iram in se concitasse creditæ sunt, quod etiam non impunè putantur fecisse. Nam tantum fœtorem illis excitasse fœminis Dea perhibetur, vt à suis maritis contẽnerentur. Earum mariti cùm bellum aduersus Thraces per id tempus suscepissent, sæpiusque captiuas inde abducerent, ac proprias vxores aspernarentur, decreuerunt mulieres homines omnes per noctem iugulare: atque non id solùm fecerunt, sed etiam captiuas vnà cum illis trucidarunt: deinde veritæ ne cùm filij adoleuissent patrum iniurias vlciscerentur, illos etiam ad vnum obtruncarunt, atque vniuersum genus de medio sustulerunt: illud autem effectum est ob Veneris indignationem, quæ leuiter ferre non solet, nec neglectum sacrificiorum honorem obliuisci, si ab aliquo paruifiat, vt ait Euripides in Hippolyto Coronifero in his:

Πολλὴ μὲν ἐν βροτοῖσι, κοὐκ ἀνώνυμος
Θεὰ κέκλημαι Κύπρις, οὐρανοῦ τ' ἔσω,
Ὅσοι τε πόντου, τερμόνων τ' Ἀτλαντικῶν
Ναίουσιν εἴσω, φῶς ὁρῶντες ἡλίου·

Τὰς μὲν σέβοντας τὰ μὰ πρεσβεύω κράτη·
Σφάλλω δ᾽ ὅσοι φρονοῦσιν εἰς ἡμᾶς μέγα,
Ἔνεστι γὰρ δὴ κἀν θεῶν γένει τόδε
Τιμώμενοι χαίρουσιν ἀνθρώπων ὕπο.
Inter viros permulta, non ingloria
Venus vocata ſum poli intra circulum,
Pontumque quiſquis incolit, vel terminos
Atlanticos, ſpectatque Solis lumina,
Si me colit, vires, decuſque præbeo
Superbientes rurſus in me deprimo.
Hoc eſt Deis commune, quòd mortalium
Honoris lætantur, & coli à viris.

Dicitur hæc Dea vnà cum Iunone & Pallade de formæ præſtantia contendentes ad Paridis iudicium veniſſe, quæ cùm iudici Helenæ adulterium ad illum corrumpendum promiſiſſet, victoriam ex illo iudicio reportauit. Veruntamem doloſum illud iudicium vniuerſo Troianorum imperio poſtea fuit calamitoſum, quoniam ſtulta ſunt omnia iniqua ſed omnium maximè Veneris opera quæ fiunt, vt ait Euridipes in Troadibus: quippe cùm non ſolùm à ſpuma, ſed etiam ab inſania Veneris nomen deduci poſſit, vt eſt in his carminibus:

Τὰ μωρὰ γὰρ πάντ᾽ ἐστὶν Ἀφροδίτη βροτοῖς
Καὶ τοὔνομ᾽ ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶς.
Mortalibus nam ſtulta cuncta ſunt Venus:
Rectèque cepit nomen hoc inſaniæ.

Nam cùm animorum motus qui nos ad aliquam deformitatem morum, vitæque turpitudinem inducunt, maximè vitandi ſunt, tum Veneris titillationes præcipuè, omnemque laſciuiam conuenit aſpernari: quibus nihil neque turpius, neque minùs honeſtum, neque magis calamitoſum cuiquam contingere poteſt. Nam quis ſe hominem eſſe verè audeat dicere, qui ſe effrænata illa belluarum libidine in Venerem rapi patiatur? omnium ſanè voluptatum quibus homines vexantur maxima & deterrima eſt libido rei venereæ, quæ opes dilapidat, obeſt memoriæ, vim oculorum labefactat, ſtomachum frigidiorem & imbecilliorem efficit, cùm vim illam ſemen genitale ſecum auferat, qua cibus in ſtomacho concoquitur: ex quo plurima rerum redundantium copia fit, malorumque humorum abundantia in ſtomacho procreatur.

creatur. Præclarum est igitur illud medicorum præceptum, semperque ad seruandam sanitatem in ore habendum: VESCI citra satietatem, IMPIGRUM esse ad laborem, VITALE semen conseruare, res esse saluberrimas. Quare scitè dictum est ab eo poëta:

οἶνος, καὶ τὰ λουτρά, καὶ ἡ περὶ Κύπριν ἐρωὴ,
Ὀξυτέρην πέμπει τὴν ὁδὸν εἰς ἀΐδην.

Vina, lauacra, Venus, mortalia corpora frangunt,
Et citiùs Ditis tartara adire iubent.

Quod si vehemens sit Veneris pruritus & titillatio, facilia sunt & omnibus eiusce rei remedia, victus moderatio imprimis: vnde præclarè illud defluxit: Sine Cerere & Baccho friget Venus: Neque ad id parum confert mandatum medicorum, secundum quod etiam ita recitauit Ouidius in libro de remedio amoris:

Otia si tollas, periere Cupidinis arcus.

Memoriæ prodidit Plutarchus in Symposiacis problematibus rutam quoque, quam πήγανον ἀπὸ τοῦ πήγνυσθαι vocarunt, à cogendo non mediocriter conferre ob insitam illi à natura siccitatem, quam habet propter vim caloris. Nam genitale semen cogit & coagulat. quare etiam de illa scripsit Ouid. de remedio:

Vtilius sumes acuentes lumina rutas.

Prodest lactucarum etiam vsus ad sedandam Venerem ob naturæ frigus. Id autem significare voluerunt antiqui poëtæ, qui mortuum Adonim inter lactucas à Venere positum fuisse inquiunt. Scripsit præterea Nicandri enarrator cunilæ vsum, cùm illa frigida sit, Venerem sedare: quare in Thesmophoriis, in quibus sacrificiis castos esse sacerdotes & adeuntem populum oportebat, vt scripsit Hegesander, herba illa substernebatur. Fuerunt etiam loca huic rei accommodata, sicut Selemnus fluuius non procul à Patauis, vt refert Pausanias in Achaicis, in quo viri vel fœminæ lotæ priscorum amorum obliuiscebantur. & Sappho apud Ouid. sublimem esse locum apud Nicopolim in Leucadia inquit, è quo se in mare præcipitantes amoris obliuiscebantur: sic enim inquit:

Constitit & dixit, quid nunc non ignibus æquis
Vreris? Ambraciæ est terra petenda tibi.
Phœbus ab excelso quantum patet aspicit æquor.

Actæum populi, Leucadiúmque vocant.
Hinc se Deucalion Pyrrhæ succensus amore
Misit & illæso corpore presſit aquas.
Nec mora iussus amor fugit lætiſsima merſi
Pectora: Deucalion igne leuatus erat.
Hanc legem locus ille tenet: pete protinus altam
Leucada, nec saxo desiluisse time.

Primus omnium Phocus ex ea petra sese præcipitauit, vt ait Plut. in claris mulieribus. Hoc omnium remediorum vltimum, & non nisi furiosis hominibus adhibendum censuerim, vt è præcipiti loco in mare non sine maximo periculo desiliant. Quamuis Cicero etiam libro quarto Disputationum Tusculanarum meminit de hoc loco, vtpote è quo multi se præcipitarint: qui modum igitur vitio quærit, similiter facit vt si posse putet eum, qui se è Leucade præcipitauerit, sustinere se cùm velit. Huic Deæ rosa & myrtus arbor consecrata fuit, quoniam vtraque planta eximiam præ se fert pulchritudinem: rosa inter flores scilicet, myrtus inter arbores, vt ait Pausanias in posterioribus Eliacis, & Virgil. Ecloga septima:

Populus Alcidæ gratiſsima, vitis Iaccho,
Formosæ Veneri myrtus, sua laurea Phœbo.

Non defuerunt tamen qui myrtum sacratam esse Veneri putarint, quòd illa ornata Venus sit ad iudicium de forma cum Deabus profecta, atque victoriam reportauit: quod innuit Nicand. in Alexipharmacis, in his:

Πρὸς δέ τι σὺ Δίκτυννα θεᾶς ἐχθήρατο κλῶνας,
Ἥρης τ' Ἰμβρασίης μούνης στέφος οὐχ ὑπέδεκτο,
Κάλλος οὕνεκα Κύπριν ὅτ' εἰς ἔριν ἠρέθισαν
Ἀθανάτων, κόσμησεν ἐν Ἰδαίοισιν ὄρεσσι.

Præterea Dictynna tua est ex arbore ramos
Aspernata. tuam nec cepit Iuno coronam,
Quod Venus Idæis est illa in montibus olim
Compta comas, vbi de forma contentio nata est.

Alij sacratam crediderunt, quia nascatur in litore maris, vnde nata est Venus: alij quia multis morbis mulierum conueniat. non tamen soli Veneri sacra putabatur, sed etiam Dionyso, vt Aristophanes testatur in Ranis:

Ἴακχ' ὦ Ἴακχε,
Ἐλθὲ τήνδ' ἀνὰ λειμῶνα χορεύσων

Ὁσίους ἐς θιασώτας,
Πολύκαρπον μὲν τινάσσων
Ἀμφὶ κρατὶ σῷ βρύοντα
Στέφανον μύρτων.
Iacche ô Iacche,
Veni per hoc pratum tripudians.
Sacros ad initiantes:
Fructiferam concutiens
Circa caput tuum virentem
Coronam myrtorum.

Huic Deæ Gratiæ dicuntur esse dicatæ, quòd nihil iis ignaris faciat: nam cùm pomum à Paride esset captura, Hymenæum, Cupidinem, & Amores, & Gratias iussit aduocari, vt ait Pausanias. Quas etiam Veneris & Liberi patris filias quidam dixerunt.

¶ Atque hæc ea ferè sunt quæ de Venere ab antiquis scriptoribus tradita sunt: nunc quid ea significent perquiramus. Nihil est autem aliud Venus, quàm occultum coitus desiderium à natura insitum ad procreandum, quod nos non ineptè (vt arbitor) alicubi ita expressimus illam Amorem appellantes:

Nil amor est aliud Veneris quàm parua voluptas,
Quæ simul expleta est, inficit ora rubor.

Et Lucretius lib. 4.

Sic igitur Veneris qui telis accipit ictum,
Siue puer membris mulieribus hunc iaculatur
Seu mulier toto iactans è corpore amorem:
Vnde feritur, eò tendit, gestitque coire,
Et iacere humorem in corpus de corpore ductum.
Namque voluptatem præsagit multa cupido.
Hæc Venus est nobis: hinc ductum nomen Amoris.

Est autem permagnum huiusce rei argumentum, quòd omnia verno aëris tempore ad procreationem excitantur: quippe cùm idem poëta Zephyri auram suauissimam Veneris nuntium appellarit, vt in his ait idem poëta:

It ver, & Venus, & Veneris prænuntius antè
Pennatus graditur Zephyrus vestigia propter.

Nata esse dicitur è spuma maris, quoniam semen genitale animalium nihil est aliud, quàm spuma sanguinis, & supernatans, vt est in secundo de Generatione animalium apud

Arist quare locus datus est fabulæ, quòd à spuma genita sit: Nata esse dicitur ex ipso mari propter salsedinem, quæ non parum confert ad fertilitatem, cuiusque rei argumentum est copia murium, quæ nascitur in nauigiis sale onustis, ac illud sæpe vectantibus. Venerem amorum Deam credidit Lactantius putatam, quia lena fuerit, quæ prima meretriciam artem instituerit. Ducuntur verò similia similium desiderio, at canes canum, equi equarum, leænarum leones quoniam dissimilium formarum prorsus nulla est inter se coniunctio. Efficitur istud ipsum naturæ ductu, quæ spectra quædam à valde diuersis abhorrentia indidit singulis animalibus, vt irritum & inutilem coniunctionis laborem deuitent. Vt enim è magnopere differentibus arboribus surculos arbores non recipiunt, ita neque marium fœminæ plurimum differentium congressu delectantur. Nam tametsi viperæ anguillarum attritu demulcentur, canes luporum coniunctionem non omnino respuunt, cùm è similibus propè corporibus simile semen profundatur, quòd plurimum confert ad procreationem; tamen & anguillis & auibus, aut dissimilibus plurimum animalibus nihil nasceretur, si coniungantur: quare è consimilibus omnino aut parum differentibus fieri debet & solet generatio: sunt igitur in singulis animalibus spiritus quidam, ad conciliandos amores præpotentes, quibus temperies aeris pro lena est, atque eorundem spirituum alij ad id munus tardiores sunt, alij promptiores & magis ingeniosi: quare accidit aliquando vt mas fœminam vel non visam amauerit, aut marem fœmina. Alij naturam sapientissimam rerum harum parentem similium & animorum & temperamentorum conciliatricem crediderunt, quæ radios quosdam occultos è toto corpore mitteret: quos tamen alij ex oculis manare maluerunt, atque alterius animum percutere, atque illum, qui sit ictus, conuersum eò vnde percussus fuit quandam voluptatem diuinantem, & quasi præsentientem, similisque coniunctionem appetentem, in eius desiderium delabi, quod desiderium Amor, & proprio nomine Cupido appellatur. Cùm tamen eueniat aliquando vt ex altero tantùm illi radij manent, cùm ad scopum ob dissimilitudinem hi peruenire non possint, nullam se facere impressionem sentiunt, quare neque ita intenduntur, neque sunt diuturni, & à suscepto negotio facilè recedunt. Nihil

enim natura frustra fieri diutius patitur. Est igitur Venus voluptas illa quam animus è similium coniunctione futuram præsentit, quare Dea credita est conciliandorum animorum. Alij motum illum animorum, qui fit ab ipsa natura per aeris temperiem, Venerem vocarunt. Quòd nata sit è spuma, vt diximus; illud fit, quia ex puriore sanguinis parte genitale semen secernitur. cuius rei iudicium est quòd non minus stomacho, & memoriæ & aciei oculorum obest vsus Veneris, quàm venarum incisio. Alij natam è Ioue & Dione crediderunt, quoniam cupiditas procreandi è calore concipitur, & ex illa materia, quæ est inferior: nam Dione corruptibilis vniuersa materia nominari potest elementorum. Qui Cœli & Diei filiam tradiderunt, ij cum Theologis Christianis consenserunt, quoniam cùm Deus omnipotens cœlum & lucem & sidera creasset, mox rebus omnibus imprimendi amoris ad procreandum vim addidit: quare creatis animalibus & herbis, statim inquit, Crescite & multiplicamini. Hæc eadem causa fuit cur fuerit præfecta nuptiis. Hæc risus amica dicta est, vel quia per lætitiam amor conciliatur, vel quia tum maximè vigent animalia, cùm apta sunt generationi, quod efficiat apta elementorum symmetria: qua etiam ratione dicta est vxor Vulcani. Hanc in adulterio cum Marte deprehensam nudam ac retibus implicitam Vulcanus ridendam exposuit, neque, vt inter homines lex Iulia de adulteriis permittit, interfecit, vel quia fieri non poterat, vt Dij occiderentur, vel quia tam crudele facinus committere turpe iudicauit, parumque viro bono, nedum Deo conueniens: cũ vanam & temerariam illam esse hominum opinionem conaretur demonstrare, quæ apud vulgus increbruit, quod libidinosæ vxoris lasciuia viri boni existimatio & integritas possit contaminari, nisi tamen vir ad vxoris turpitudines libens volensque conniueat. Nemo alienorum peccatorum pœnas dare meritò debet. præclarè illud statutum fuit apud Lacedæmonios vt adulterorum, si qui deprehensi fuissent, pudendæ partes publicè in foro per tortorem vellicarentur: deinde ad quoddam tempus ex agro Lacedæmoniorum exularent. quod fiebat sine maritorum ignominia, vti scripsit Sosiphanes. Quare non insulsè vir sapientissimus Stilpo, cùm illi à Metrocle Cynico objicietur vt opprobrium, quòd sua filia esset impudica, ita Metroclim arguit, percunctatus, Num

peccatum meum est, an filiæ? filiæ, is inquit, peccatum, at tuũ infortunium, quî fieri potest? ait Stylpo. an peccata sunt lapsus? sanè. an non lapsus eorum qui lapsi sunt, fuerunt etiam aberramenta? & hoc inquit. nonne aberramenta eorum qui aberrarunt infortunia? his verbis vir sapiens demonstrauit nemini esse crimini alterius peccata oportere. Dicitur vulnerata fuisse à Diomede, vt est apud Homerum: quoniam illi quorum in ortu Venus dominatur, facie sunt decora, animo elato, voluptatibus dediti, at corpora debilia & rei bellicæ minimè accommodata. quare cùm illa in ortu Paridis dominata fuisset, ita inquit Ouid. in epist. Helenæ:

Apta magis Veneri, quàm sint tua corpora Marti
Bella gerant fortes: tu Pari semper ama.
Hectora quem laudas pro te pugnare iubeto.

Huic Deæ non conuenire aliorum deorum officia dixit Iupiter, cùm singuli dij singulis officiis sint præfecti, quia nulla est tanta potentia, quæ per se satis valida sit, nulliusque alterius indigeat auxilio. Hoc enim maximè faciebat ad deprimendam mortalium arrogantiam & temeritatem, cùm vel dij ipsi non omnia posse, sed mutuis auxiliis indigere, dicerentur. Qui omnia animalia ab ea domari inquiunt, & Iouem amori parere, ac Venerem mundum procreasse, & conseruare, atque omnia ex illius nutu pendere, visi sunt per hoc diuinam bonitatem, & incredibilem Dei in humanum genus amorem diuinitus somniasse. Fabulati præterea sunt antiqui Venerem amantium periuria ridere, quia illi qui aliquo insigni animorum motu ad has res concitantur, non sunt sui compotes, sed eo affectu quò fert impetus rapiuntur. Nihil enim differt his rebus deditum iurare, ac si quis insanus se cum ratione in posterum velle insanire iurauerit: quippe cùm vterque horum quò fert impetus, at non quò ratio, trahatur. Dixerunt præterea Veneris currum ab oloribus trahi, quia mundities & corporis ornatus mirificè confert ad amorem conciliandum: est enim omnium ferè auium candidissima & maximè munda olor. Alij tamen ob salacitatem columbas ac passeres illius currum trahere finxerunt. Atque cum tres esse Veneres dicantur, diuersi erunt & Amores siue Cupidines illarum filij. Illa quæ Cœlestis est Venus appellata siue Vrania purum significat, & sine corporis cupiditate, amorem, qualis est erga Deum & patriam & viros bonos

nos ob aliquam virtutem, aut erga bene meritos. qui amor cœlestis, & purus, & diuinus, cùm humana labe careat, potest appellari. Popularis Venus naturæ coniunctiones animalium quærit. At Venus cognomento Apostraphia, dicta fuit ab Harmonia, cui etiam erexit templum; quia, cùm multa turpiter per nefarios congressus fieri apud barbaros animaduertisset, leges ad coercendas cupiditates parum honestas tulerit, & de stupris incestis homines auerterit, vt nomen ipsum significat. Atque cùm cœlestis illa Venus, nonnisi ab animo temperantissimo procedere possit, meritò in eius sacrificiis obseruatum fuit ab antiquis ne vinum omnium deliramentorum, omnisque intẽperantiæ causa offerretur. Illa Venus quæ popularis est, neque vinum, neque temulentiam rejicit, cùm vulgi & turbulentorum motuum multitudinis Dea sit. Hanc Venerem, cùm ex aeris temperie gignatur, omniaque animalia ad procreandum impellat, rerum omnium procreatricem dixerunt antiqui, cùm illa sit præcipuè verni temporis benignitas: quam ita expressit Virgilius in 2. Georg. libro.

Vere deo frondi nemorum, ver vtile syluis;
Vere tument terræ & genitalia semina poscunt.
Tum pater omnipotens fœcundis imbribus Aether
Coniungit in gremium lætæ descendit & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fœtus,
Auia tum resonant auibus virgulta canoris.
Et Venerem certis repetunt armenta diebus,
Parturit almus ager, Zephyrique tepentibus auris
Laxant arua sinus, superat tener omnibus humor.

Nam physicas rationes in his complexus est Virg. quibus efficitur vt eo tempore præcipuè animalia in Venerem concitentur. quam rem ita mira quadam poetica suauitate etiam Lucretius, cùm de Venere loquitur, complexus est;

Aeneadum genitrix; hominum Diuûmque voluptas,
Alma Venus, cæli subter labentia signa,
Quæ mare nauigerum, quæ terras frugiferentes
Concelebras: per te quoniam genus omne animantum
Exoritur, visitque exortum lumina solis
Te Dea, te fugiunt venti te nubila cœli,
Aduentumque tuo suaues tibi Dædala tellus
Submittit flores, tibi rident æquora Ponti,

Pacatumque nitet diffuso lumine cælum.
Nam simul ac species patefacta est verna diei,
Et reseratæ viget genitalibus aura Fauoni,
Aeriæ primùm volucres te Diua, tuumque
Significant initium perculsæ corda tua vi.

At grauissimus & suauissimus scriptor Euripides multò etiam clariùs demonstrauit rerum omnium procreationem ex elementorum esse symmetria: atque vim illam siue diuinam quæ nascitur è motu cœlestium corporum, siue naturalem vocemus, quæ fecit vt in hanc commistionem elementa ipsa deducantur, vel potiùs deducit, Venerem appellauit; quam ita de se dicentem is introducit, quemadmodum patet ex his:

οὐχ ὁρᾷς ὅση θεός:
Ην οὐδ' ἂν εἴποις οὐδὲ μετρήσειας ἂν
Οση πέφυκε, κἀφ' ὅσον διέρχεται.
Αὕτη τρέφει σὲ κἀμὲ, καὶ πάντας βροτούς.
Τεκμήριον δὲ μὴ λόγῳ μόνον μάθῃς,
Εργῳ δὲ δείξω τὸ σθένος τὸ τῆς θεοῦ.
Ερᾷ μὲν ὄμβρου γαῖ' ὅτε ξηρὸν πέδον
Ακαρπον αὐχμῷ, νοτίδος ἐνδεῶς ἔχῃ.
Ορᾷ δ' ὁ σεμνὸς οὐρανὸς πληρούμενος
Ομβρου πεσεῖν ἐς γαῖαν, Αφροδίτης ὕπο.
Οταν δὲ συμμιχθῆτον ἐς αὐτὸν δύο,
Φύουσιν ἡμῖν πάντα, καὶ τρέφουσ' ἅμα,
Δι' ὧν βρότειον ζῇ, θάλλει γένος.

Non sentis ipse quanta sit Venus Dea?
Nam nec referre, nec queas metirier,
Sit quanta, quantum possit immortalibus.
Te nutrit ipsa, meque & omnes hæc virot.
Considera: sermone ne solo scias,
Enucleabo robur ipse re Deæ.
Amauit imbrem terra; cùm siccum solum est,
Non est ferax squallore, poscitque humidum:
Amatque cælum pluribus plenum imbribus
Ob hanc Deam terris deorsum cedere.
Vbi duo miscentur ista, vnumque fiunt,
Nascuntur inde cuncta quæ nos nutriunt,
Ob quæ viret, vigetque vis mortalium:

Hanc Deam iure Adonim amasse dicunt, qui Adonim solē esse arbitrati sunt, quoniam sine vi Solis, nulla esset Venus.

Hunc per brumam extingui dicunt, quia cessat eo tempore herbarum, & rerum multarum generatio. nam cum Sol obtusos angulos facit, minor fit eius virtus, ac frigora sunt omnibus naturæ actionibus maximè aduersaria. Nam cur illum mortuum inter lactucas deposuit? propter frigus hyemis nimirum atque per id tempus fiebant sacra Adonia, cui fabulæ addiderunt per Adonia fluuium Adonin vocatum è Libano monte defluentem sanguinolentũ fluere solitum. Addiderũt & Gratias illi filias, quæ cœlesti conueniunt, ob debitam omnibus bonis liberalitatẽ. Harum vna auersa est, cùm duæ Venerẽ respiciant, quia liberalis, & magnanimi est imitari bonos agros, quod est maiori mensura reddere, quàm acceperit. Sorores illæ dicuntur manibus implicitis se tenere inuicem, virginesque esse & ridentes: quia nulla spe motos oportet dici liberales, cùm mercatores sint potiùs qui ob aliquã spem benefaciunt. atq; quæ in aliquem extat beneficentia, tum demũ grata est, quæ ex hilari animo, minimeq; inuito aut renitenti procedit, traditum est in fabulis Venerem iudicatam à Paride fuisse pulchriorem Iunone ac Pallade, quia multo sunt plures qui corporis voluptates, quàm qui animi, qui vitia, quàm qui virtutem, qui turpitudinem, quàm qui gloriam sectantur. nam multi fuerunt qui dignitatem, qui gloriam, qui præclaras gerendarum rerum opportunitates pro impuris voluptatibus reliquerunt, & amplissimas opes in eas profuderunt. qui tandem facti omnium hominum infelicissimi propter libidinem in maximas miserias sunt delapsi. At verò quid sit Venus, & quas vires illi antiqui præbuerint, & quæ de illa fabulosè dicebantur, iam ferè explicauimus, quo in negotio si quid reliquum est, id in Cupidine eius filio pertractabitur.

De Cupidine.

CAP. XIV.

DE Cupidine verò, quibus ortus sit parentibus non parva dubitatio est apud scriptores: quoniam alij vnum esse Cupidinem, alij plures senserunt. Plato in Symphosio Phædrum inducit ita de Cupidinis origine dicentem: ὅτι μέγας θεὸς Ἔρως, καὶ θαυμαστὸς ἐν ἀνθρώποις τε καὶ θεοῖς, πολλαχῇ μὲν καὶ ἄλλῃ, ἥκιστα δὲ κατὰ τὴν γένεσιν. τὸ γὰρ ἐν τοῖς πρεσβυτάτοις εἶναι τὸν θεὸν, τίμιον, ἦ δ' ὅς. τεκμήριον δὲ τούτου, γονεῖς γὰρ τοῦ ἔρωτος οὔτ' εἰσὶν, οὔτε λέγονται ὑπ' οὐδενὸς. οὔτε ἰδιώτου, οὔτε ποιητοῦ. *Quod magnus Deus sit, & hominibus Deisq; admirabilis Cupido, id iam compertũ est sæpius cùm in aliis, tum*

in iis quæ ad eius originem spectant præcipuè. Neque enim me præterit esse quidpiam præclarum inter antiquissimos deos recenseri. Cupidinis autem parentes neque sunt, neque ab vllo vel priuatorum, vel poëtarum fuisse dicuntur. Hesiodus in sua Theogonia videtur Amorem siue Cupidinem ante omnia ex illa informi materia, quæ Chaos dicta est in lucem eduxisse, cùm ita scribat:

Ἤτοι μὲν πρώτιστα Χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
Ἀθανάτων, οἳ ἔχουσι κάρη νιφόεντος Ὀλύμπου,
Τάρταρά τ' ἠερόεντα μυχῷ χθονὸς εὐρυοδείης·
Ἠδ' Ἔρος, ὃς κάλλιστος ἐν ἀθανάτοισι θεοῖσι
Λυσιμελὴς, πάντων τε θεῶν, πάντων τ' ἀνθρώπων·
Δάμναται ἐν στήθεσσι νόον, καὶ ἐπίφρονα βουλήν.

Ante Chaos natum: superûm firmissima sedes.
Inde solum terræ latæ: tum tartara nigra
Intra adytum terræ, & feralia claustra barathri.
Inde ortus superos inter pulcherrimus omnes,
Dulce Deum pariterque virum gratumque Cupido
Solamen, qui corda domat, mentesque feroces.

Nam statim post terram natum esse Cupidinem inquit, eumque eductum ex illa informi materia. At Aristophanes in Auib. Noctem Zephyrium ouum peperisse scribit, è quo natus sit Cupido, qui cum Chao mistus omne deorum genus ex illo excitauerit: ita verò se habent carmina Aristophanis:

Χάος ἦν, καὶ νὺξ ἔρεβός τε μέλαν πρῶτον, καὶ τάρταρος εὐρύς·
Γῆ δ' οὐδ' ἀὴρ οὐδ' οὐρανὸς ἦν· ἐρέβους δ' ἀπείροσι κόλποις
Τίκτει πρώτιστον ὑπηνέμιον νὺξ ἡ μελανόπτερος ᾠόν.
Ἐξ οὗ περιτελλομέναις ὥραις, ἔβλαστεν Ἔρως ὁ ποθεινὸς,
Στίλβων νῶτον πτερύγοιν χρυσαῖν.

Chaos erat, & Nox, Erebusque niger primum, tum tartarus altus:
Terræ nec aër, nec cœlum erat, crebique in finibus amplis
Parit prius Zephyrium nox alis nigrescentibus ouum.
Ex hoc labentibus horis pullulauit deinde Cupido,
Splendens tergum aureis alis.

Quare & Orpheus his similia de illius natiuitate tradidit, quem vt est in his carminibus, ante omnia natum putauit:

Πρωτογόνον καλέω διφυῆ μέγαν, αἰθερόπλαγκτον,
Ὠογενῆ χρυσέοισιν ἀγαλλόμενον πτερύγεσσιν,
Ταυροβόαν, γένεσιν μακάρων, θνητῶν τ' ἀνθρώπων.

Æthere labentem, geminum, magnumque vocamus,

Qui

Qui prior est natus, qui ex ouo, qui nitet aureis
Alis lætatus, per quem superúmque virûmque
Est genus exortum tenues in luminis auras

At idem Plato qui nullos parentes Cupidinis superiùs esse dixit, mox fabulam quandam huiusmodi in Symposio de Cupidinis ortu memorauit: fama est deos aliquandó natalitia Veneris celebrantes in cœlo mensis accubuisse: tum Porus consilij & abundantiæ Deus fertur nectare paulò copiosiùs hausto ebrius fuisse, ac Peniam Deam paupertatis in horto Iouis inuenisse, quam etiam compressit: ex eo igitur congressu Penia Cupidinem postea peperit, quem Veneri famulum tradiderunt, cuius nutum mandataque obseruaret: quare postea creditus est Veneris filius. Theocritus in Hyla è diis quidem parentibus illum natum esse arbitratur, at è quibus non affirmat, propter variam ac difficillimam cognitu eius originem, vt ex his patet:

Οὐχ ἁμῖν τὸν Ἔρωτα μόνοις ἔτεχ᾽ ὡς ἐδοκεῦμες
Νικία, ᾧ τινι τοῦτο θεῶν ποκὰ τέκνον ἔγεντο.
Non solis natus nobis est ipse Cupido
Vt patet: è superis quicunque fuere parentes,

Non defuerunt qui Cupidinem Saturni filium fuisse dixerint, vt sensit Orpheus, quod ex illo carmine significatur:

Αὐτὰρ Ἔρωτα Κρόνος καὶ πνεύματα πάντ᾽ ἐτέκνωσε.
Sunt amor & venti Saturni è semine nati.

At Sappho poëtria Cupidinem cœli ac terræ filium existimauit, Simonides Martis & Veneris, Acusilaus Noctis & Ætheris, Alceus Contentionis & Zephyri. idem Orpheus tamen omnes Amores, quos plures esse sensit, è Venere ortos scribit in alio hymno hoc pacto:

Ὑμνέομεν σέο, ᾠὸ πολυώνυμον Ἀφρογενείης
Καὶ πηγὴν μεγάλην βασιλήϊον, ἧς ἄπο πάντες
Ἀθάνατοι πτερόεντες ἀνεβλάστησαν Ἔρωτες.
Cantamus Venerisque genus, fontemque perennem.
De quo mortales nati dicuntur Amores.

Pausanias in prioribus Eliacis Venerem dicit emergentem à Cupidine fuisse exceptam, & à Suada coronatam. qui idem postea in Bœoticis Cupidinem omnium deorum natu minimum vulgo creditum dixit, & Veneris filium. Cicero libro tertio de natura deorum plures Cupdines è diuersis parentibus facit, vt in his scribit: Cupido primus Mercurio & Diana

prima natus dicitur: Secundus Mercurio & Venere: Tertius quidem est Anteros, Marte & Venere tertia. Hi etsi plures extiterunt, diuersisque parentibus geniti, tamen ad vnum Veneris filiũ omnia propè quæ de Amore dicta sunt, transferuntur. Præclarè igitur Arcesilaus statuarius leænam è marmore fecisse dicitur, circa quam ludentes fecit Cupidines, quam alij è cornu bibere cogebant, alij soccos illi inducebant, alij saxo alligatã fune tenebant, cũ multos fuisse Cupidines vellet significare. Horum quæ vires sint, aut quæ facultates, & qui habitus illi tribuerentur, ita patefecit Orpheus in hymnis:

Κικλήσκω μέγαν, ἁγνὸν, ἐράσμιον, ἡδὺν Ἔρωτα,
Τοξαλκῆ πτερόεντα, πυρίδρομον, εὔδρομον ὁρμῇ,
Συμπαίζοντα θεοῖς, ἠδὲ θνητοῖς ἀνθρώποις.
Εὐπάλαμον, διφυῆ, πάντων κληῖδας ἔχοντα,
Αἰθέρος οὐρανίου, πόντου, χθονὸς, ἠδ' ὅσα θνητοῖς
Πνεύματα παντογένεθλα θεὰ βόσκει χλοόκαρπος
Ἠδ' ὅσα τάρταρος εὐρὺς ἔχει, πόντος θ' ἁλίδουπος.
Μοῦνος γὰρ τούτων πάντων οἴακα κρατύνεις.

Iucundum, magnum, gratum cantamus amorem,
Arciferum, alatum, celerem flammisque potentem,
Ludentem pariter cum diisque virisque gemellum
Tu maris & terræ claues, tuque ætheris alti
Sceptra tenes: tu quot ventos dea parturit almæ
Frugifera, aut pontus tumidus, vel tartarus ipse,
Et regis, & cuncta flectis moderamine solus.

Pingebatur ab antiquis alatus Cupido, cuiusmodi illud Zeuxis pinxit Athenis pulcherrimum, rosis coronatum: nam & Cupido & Victoria alati fingebantur, quam primum omnium Thasium Aglaophontem alatam fecisse ferunt: de quibus, vt alatis, ita meminit Aristophanes in Auibus:

Αὐτίκα νίκη πέταται πτερύγοιν χρυσαῖν, καὶ νὴ Δί' Ἔρως γε.
Statim victoria volat alis aureis, & per Iouem Cupido simul.

Idcircò cùm victoriæ simulachrum de cœlo tactum fuisset, quod erectum fuerat apud Romanos in Capitolio, eiusque solæ alæ decidissent, illud prodigium faustum esse interpretatus est Pompeius, quòd inde auolare victoria amplius non posset. quare Pompeius ipse duo hæc carmina in eum euentum conscripsit:

Ῥώμη παμβασίλεια τεὸν κλέος οὔ ποτ' ὀλεῖται,
Νίκη γὰρ σὲ φυγεῖν ἄπτερος οὐ δύναται.

Roma potens aliis cur stat Victoria lapsis?
Vrbem ne valeat deseruisse tuam.

Deinde addita sunt non solùm nomina, sed insignia Cupidini, illius Dei potentiam, & animorum motus significantia; qualia Palladas descripsit in his carminibus:

Γυμνὸς Ἔρως διὰ τοῦτο γελᾷ καὶ μείλιχός ἐστιν;
Οὐ γὰρ ἔχει τόξον καὶ πυρόεντα βέλη.
Οὐδὲ μάτην παλάμαις κατέχει δελφῖνα καὶ ἄνθος
Τῇ μὲν γὰρ γαῖαν τῇ δὲ θάλασσαν ἔχει.

Nudus Amor ridet, lætatur & ille: nec arcus,
Nec flammata gerit spicula, vel pharetram.
Iure quidem recto florem, delphináque gestat:
Continet hac terras, hac maris alta manu.

In huius Dei facultate situm fuisse fabulati sunt, vt ea quæ turpia essent ac deformia, faceret videri honesta & decora & illos beatos arbitrarentur amantes, qui amata re potirentur & omnes sensus denique obstupescere faceret: cuiusmodi sunt ea quæ scripsit Sappho in hisce carminibus:

Φαίνεταί μοι κεῖνος ἴσος θεοῖσιν
Ἔμμεν' ἢ μὲν ὅς τις ἐναντίος τοι
Ἰζάνει, καὶ πλησίον ἁδὺ φωνεῦ-
Σας ὑπακούει,
Καὶ γελαίσας ἱμερόεν· τό μοι τὰν
Καρδίαν ἐν στήθεσιν ἐπτόασεν.
Ὡς ἴδον σ', ὡς βρόγχον, ἐμοὶ γὰρ αὐδᾶς
Οὐδὲν ἔθ' ἥκει.
Ἀλλὰ καμμὲν γλῶσσ' ἔαγ', ἂν δὲ λεπτὸν
Αὐτίκα χρῷ πῦρ ὑποδεδρόμακεν,
Ὀμμάτεσσιν δ' οὐδὲν ὄρημι, βομβεῦσ'
Ἐνδ' ἀκοαί μοι
Κὰδ δ' ἱδρὼς ψυχρὸς χέεται. τρόμος δὲ
Πᾶσαν αἱρεῖ χλωροτέρη δὲ ποίας
Ἔμμι τεθνάναι δ' ὀλίγον δέουσα,
Φαίνομαι ἄπνους.

Ille par Diuis superis videtur
Esse, qui contrà sedet intuens te.
Haurit Hyblæo magis & liquore
Dulcia verba.
Dulce risisti, mihi quòd misellæ
Corda transfixit grauiter videnti.

Spiritus pressus fuit, & mihi vox
Faucibus hæsit.
Facta tum lingua est tacita, & repentè
Paruus in membris calor est relictus,
Lumina haud cerno, resonat susurrus
Multus in aure.
Labitur sudor gelidus, tremorque
Occupat totam: viridis magis sum
Gramine: extinctæ simili retentus
Spiritus est vix.

Tantam illi potestatem antiqui poetæ, tantumque audaciæ Cupidini tribuerunt, vt omnes dij antiqui ab Amoribus spoliati fuerint suis insignibus: vt Philippus quidam poeta in his luculentissimis carminibus expressit:

Συλήσαντες ὄλυμπον ἴδ᾽ ὡς ὅπλοισιν Ἔρωτες
Κοσμεῦντ᾽ ἀθανάτων σκῦλα φρυασσόμενοι.
Φοίβου τόξα φέρουσι, Διὸς δὲ κεραυνὸν Ἄρηος
Ὅπλον καὶ κυνέην, Ἡρακλέους ῥόπαλον,
Εἰναλίου τε θεοῦ τριβελὲς δόρυ, θύρσα τε Βάκχου,
Πτηνὰ πέδιλ᾽ Ἑρμοῦ λαμπάδα δ᾽ Ἀρτέμιδος.
Οὐκ ἄχθος θνητοῖς εἴκειν βελέεσσιν Ἐρώτων,
Δαίμονες οἷς ὅπλων κόσμον ἔδωκαν ἔχειν.

Exuuiis superum læti decorantur Amores,
Alta quibus cæli est iam spoliata domus.
Extorsere Ioui fulmen, Phœbique sagittas,
Alcidæ clauam, Marsque caret galea,
Mercurio desunt talaria, faxque Dianæ,
Sic Baccho thyrsus, sic pelagoque tridens.
Nec mirum est iaculis homines quoque cedere Amorum,
Queis sua vel superi sceptra dedere Dei.

Cùm tanta fuerit igitur potentia Cupidinis, iure optimo illum deorum omnium felicissimum, & cui dij omnes subjicerentur appellauit ita Plato in Symposio: φημὶ οὖν ἐγὼ πάντων θεῶν εὐδαιμόνων ὄντων Ἔρωτα (εἰ θέμις καὶ ἀνεμέσητον εἰπεῖν) εὐδαιμονέστατον εἶναι αὐτῶν κάλλιστον ὄντα καὶ ἄριστον. *Ego sanè ita sentio omnibus diis felicibus existentibus, Cupidinem (si fas est, ac sine reprehensione licet dicere) omnibus illis esse feliciorem, cùm & pulcherrimus sit & optimus.* Atque in his cùm duos esse Cupidines dixisset, alterum Cœlestem, alterum vulgarem appellat ἀναγκαῖον δὲ δὴ καὶ Ἔρωτα τὸν μὲν τῇ ἑτέρᾳ συνεργὸν, πάνδημον ὀρθῶς καλεῖσθαι, τὸν

τοῦ-

καὶ οὐράνιον: *Necesse est igitur & Cupidinem hunc quidem alterum sedentem & adiutorem, vulgarem rectè vocari, hunc verò cælestem* Addita fuerunt & alia insignia præter superiora, siquidem hunc puerum finxerunt, & cœcum, & illi comites adiunxerũt, Ebrietatem, Dolores, Inimicitias, Contentiones, & multas huiusmodi pestes, quas omnes recensere molestum est nedum experiri: quæ cùm breuissimè, tum elegantissimè in eo Maruli Epigrammate sunt expressa:

Quis puer hic? Veneris. plenæ quæ caussa pharetræ?
Non bene prouisus certa quòd arma mouet.
Cur sine veste Deus? simplex puer odit opertum.
Vnde puer? pueros quòd facit ille senes.
Quis pennas humeris dedit? inconstantia. quare
Nulla Deo frons est? signa inimica facit.
Quæ sors eripuit lucem? immoderata libido.
Cur macies? vigiles cura dolórque facit.
Quis cæcum præit? Ebrietas, Sopor, Otia, Luxus.
Qui Comites? Rixæ, Bella, Odium, Opprobrium.
Qui cælo dignati? homines. quæ caussa coegit?
Mitior autore est credita culpa Deo.

Hunc è crapula delitiarúmque copia nasci denique tradiderunt antiqui, cùm nihil sit, quod magis morum probitatem, vitámque humanam, quàm deliciæ, labefactet. Sic enim de Amoribus inquit Phocylides:

οὐκ ἀγαθὸν πλεονάζον ἔφυ θνητοῖσιν ὄνειαρ·
Ἡ πολλὴ ἢ τρυφὴ πρὸς ἀμέτρους ἕλκει ἔρωτας.
Vtiliter nulli nimia est data copia victus,
Hoc stimulo in turpes homines pelluntur amores.

Atq; præclarè idcirco scriptũ fuit à Pallada, quòd nihil magis repugnat diuinæ naturæ quàm immodica victus copia quæ facillimè ad omnes turpitudines impellit, quippe cũ humanitas, & iustitia, & temperantia, & omnes virtutes sint frugalitatis, at non crapulæ assectæ, vti optimè per hæc carmina docemur:

Γαστέρα μισοῦσι θεοὶ, καὶ βρώματα γαστρός.
Εἵνεκα γὰρ τούτων σωφροσύνη λύεται.
Iure inuisa Deis hæc ventris vasta vorago est.
Temperat à nullis turpibus illa sibi.

Atque vt summatim dicam, tot insignia, tot vires, tot spolia tam sæui comites, tam deformis oculorum cæcitas, & ætas minimè apta prudentiæ, data sunt Cupidini ab antiquis poëtis,

ad exprimendam libidinis hominum insaniam, vt nihil tantopere abhorrere videatur ab ingenuo & bene instituto homine: quæ tamen omnia ita conuersa sunt ad hominum voluptates, vt etiam cum quadam animi suauitate recenseantur à nonnullis. Hoc mihi persimile sanè graui aliquo morbo laboranti contigisse videtur, cui propter stomachum pessimè affectum, vel in deterrimos humores pharmaca ipsa vertuntur. Hunc igitur ad deterrendos homines à turpitudine introductum, pro Deo coluit vulgus mortalium: cum nō intelligat Deum beneficentiæ, liberalitatis, temperantiæ, & omnis probitatis atque humanitatis esse autorem: at Cupidinem hunc vulgarem Deum bella, rixas, contentiones, dolos, iniurias, honoris facultatumque iacturam habere perpetuos comites. Quare præclarè scripsit poeta ille in his versibus:

Τίς θεὸν εἶπεν Ἔρωτα; θεὸς κακὸν οὐδὲν ὁρῶμεν
Ἔργον· ὁ δ' ἀνθρώπων αἵματι μειδιάει;
Οὐ γὰρ ἐν παλάμαις κατέχει ξίφος; ἠὲ δ' ἄπιστα
Τῆς θεόδηλήτου σκῦλα μιαιφονίης.

Quis prior esse Deum mortalis dixit Amorem?
Sanguine lætatur; sunt bona grata Deo.
Nonne ensem manibus præacutum sustinet? ecce
Cædibus è multis quot tulit exuuias.

Idcirco Apollonius Rhodius omnium malorum fontem & originem Cupidinem putauit, quia propter lasciuiam iustitia contemnatur, omnésq; exoriantur injuriæ, vt est in his lib. 4.

Σχέτλι' Ἔρως, μέγα πῆμα, μέγα στύγος ἀνθρώποισιν.
Ἐκ σέθεν οὐλόμεναί τ' ἔριδες, στοναχαί τε γόοι τε,
Ἄλγεά τ'.

Supplicium crudele viris, ac pœna Cupido,
Ex te sunt rixæ, certamina, bella, querelæ,
Et dolor.

Quid est enim nostris temporibus, quod non per scorta & lenones, & meritorios pueros obtineatur? multæ sunt ciuitates, multa regna, multæ prouinciæ per hunc insanorum & furiosorum Deum deuastatæ. Nam quot ciuitates arma ceperunt ob raptas mulieres? quot fœminæ patriam & parentes hostibus prodiderunt propter hunc furorem? quot mariti vxoribus, aut contrà illæ maritis ob hunc ipsum præclarum Deum insidias tetenderunt? quot filij à matribus fuerunt crucidati? atque vt vno verbo dicam, nihil est propè nefariū,

im-

impium, temerarium, cuius Cupido non sit autor. Quare nemo sapiens haberi iure potest, qui Cupidinem laudibus extollat nemo non infelix, qui eius cupiditatibus obsequatur. Quippe cùm talia consilia plerumque suggerat stultis hominibus, qualia Medeæ aliquando aduersus parentes & patriam & seipsam, in mentem intrusit, cùm illa ita secum diceret conquerens de futuris Iasonis periculis:

τότε δ' ἂν κακὸν ἄμμι πέλοιτο
Κεῖνος ὅτε ζωῆς ἀπαμείρεται, ἐῤῥέτω αἰδὼς
Ἐῤῥέτω ἀγλαΐη.

Quid mihi tunc animi cùm vita excesserit ille?
Cede decus, discede pudor, procul omnis honestas.

Nam Cupido re ipsa multorum malorum discordiarumque occasio fit imprudentibus exterarum & domesticarum, velut ostendit Sophocles in Antigone in his:

Ἔρως ἀνίκατε μάχαν,
Ἔρως, ὃς ἐν κτήμασι πίπτεις,
Ὃς ἐν μαλακαῖσι παρειαῖς
Νεάνιδος ἐννυχεύεις,
Φοιτᾷς δ' ὑπερπόντιος, ἔν
Τ' ἀγρονόμοις αὐλαῖς.
Καί σ' οὔτ' ἀθανάτων
Φύξιμος οὐδεὶς,
Οὔθ' ἁμερίων ἐπ' ἀν-
Θρώπων ὁ δ' ἔχων, μέμηνεν.
Σὺ καὶ δικαίων ἀδίκους
Φρένας παρασπᾷς ἐπὶ λώβᾳ.
Σὺ καὶ τόδε νεῖκος ἀνδρῶν
Ξύναιμον ἔχεις ταράξας.
Νικᾷ δ' ἐναργὴς βλεφάρων
Ἵμερος εὐλέκτρου
Νύμφας, τῶν μεγάλων
Πάρεδρος ἐν ἀρχαῖς
Θεσμῶν, ἄμαχος γὰρ ἐμ-
Παίζει θεὸς Ἀφροδίτα.

Amor insuperabilis pugna,
Amor, qui opibus incidis,
Qui in mollibus genis
Puellæ pernoctas,
Incedisque super mare, &

Per pastorales aulas:
Te neque immortalium fugerit quisquam,
Neque mortales inter
Viros: habens verò insanit.
Tu & iustorum iniustas
Mentes facis per detrimentum.
Tu & hanc contentionem virorum
Consanguineam contines perturbans.
Vincit palàm ciliorum
Desiderium pulchræ
Nymphæ magnarum assessor in imperiis
Legum; inuictus enim illudit Deus Venus.

Quamuis illud magis verum est, quòd non malus est Cupido, sed occasio potiùs facinorosis & perditis hominibus malè agendi, qui suopte ingenio mali sunt, vt scripsit Archias in his carminibus:

Οὐχ' ὁ Ἔρως ἀδικεῖ μερόπων γένος, ἀλλ' ἀκόλαστος
Ψυχαῖς ἀνθρώπων ἐστ' Ἔρως ἡ πρόφασις.
Nullum Amor offendit, prauis occasio sed fit
Mentibus ille hominum, quos mala multa iuuant.

Neque enim vllus est animi affectus à Deo optimo inutiliter cõcessus hominibus, sed vel ad exercendas virtutes, vel ad res naturæ necessarias: quare vt præclarè ille inquit poeta, cùm quis modum excesserit in animi motibus, illisque nimis obsequitur, ipse sibi fit hic Deus, cùm voluntas cuiusq; inordinata, & inconsiderata cupiditas, fiat Cupido, vt est in lib. 9.

Dij ne hunc ardorem mentibus addunt
Euryale? an sua cuique Deus fit dira cupido?

Amoris sedes oculus creditus est præcipuè, quòd per eum tanquam per fenestram animus spectra & imagines concipiat, & interius admittat, quibus perculsus incidit in rei spectatæ desiderium. Quod ita Musæus clarissimè expressit:

Κάλλος γὰρ περίπυστον ἀμωμήτοιο γυναικὸς,
Ὀξύτερον μερόπεσσι πέλει πτερόεντος ὀϊστοῦ.
Ὀφθαλμὸς δ' ὁδός ἐστιν, ἀπ' ὀφθαλμοῖο βολάων
Ἕλκος ὀλισθαίνει, καὶ ἐπὶ φρένας ἀνδρὸς ὁδεύει.
Si mulier fuerit pulcherrima, forma sagittis
Corda virum figit velocius: est via ocellus.
Ex oculi iactu paulatim labitur vlcus
In mentes, illásque domat, séque imprimit altè:

¶ Atque de fabulosis ad Cupidinem spectantibus satis,

nunc qui sub his lateat serij, vestigemus. Quod omniũ Deorum antiquissimum Cupidinem crediderunt, id significare visi sunt, quod sensit Empedocles, quòd res priùs inter se confusas amicitia, & odium inuicem discreuerint, cùm illæ per se sine his nihil gignere possint. Nam tametsi Thales aquam rerum omnium principium posuit, aptissimam sanè gignendis rebus & accommodatam materiam, tamen nihil ex illa simpliciter gignitur sine hoc artifice, siue amicitiam, siue marem, siue maris vice fungentem, siue calorem quis appellauerit, vim diuinam scilicet res ad ortum euocantem, neque illud sanè verum est, quod dicitur ab eo poëta:

Ἀλλ᾽ ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.

Vos aqua, vos tellus fiatis protinus omnes.

Fieri enim non potest vt hæc sola sint elementa, in quæ composita dissoluantur: vel ex solis composita sint omnino inutilibus, sed diuiniore principio careant. Quid ergo? nihil aliud, vt dicebam, esse cupidinem antiqui senserunt, nisi illud quod Empedocles, vim similium diuinam coire & coalescere cupientium: vel vt melius dicam mentem diuinam, quæ has ipsas motiones ipsi naturæ inducat. Idcirco alij multos parentes tribuerunt Cupidini: alij cùm primum illum apparuisse in mundo architectando putarint, ex illa informi materia natum dixerunt. Alij Veneris filium crediderunt, cùm Venus sit desiderium, (vt diximus) procreandi in rebus naturalibus, quod nascitur è symmetria corporum, & ex aëris temperie. Nam quod de Poro & Penia fabulosè dicitur, quòd è tam diuersis parentibus natus sit Cupido, etsi potest ad has ipsas res accommodari, tamen ad mores magis videtur spectare; siquidem auaritia non magis ex insignibus opibus fit, cùm à viro parum prudenti & propè ebrio possidentur, quàm ex inopia, & rerum omnium penuria. Hic deinde ab vniuersa rerum natura ob effrænatam singulorum appetentiam quasi personatus inductus est. Hunc alatum finxerunt ob inconstantiam mortalium in rebus eligendis: at melius alatus dicitur, quia diuina bonitas velocissima conuolet ad res naturales gubernandas. Vel si ad animorum affectus libidinisque desideria transfertur, huic Deo neque vllam leuitatem, neq; vllas alas antiqui iure tradiderunt, quippe cùm suauissimus poeta Eubulus illi mirificam quandam constantiam tribuat in Campylione ita scribens:

Τίς ἦν ὁ γράψας πρῶτος ἀνθρώπων ἄρα
Ἢ κηροπλαστήσας Ἔρωθ᾽ ὑπόπτερον,
Ὡς οὐδὲν ᾔδει πλὴν χελιδόνας γράφειν;
Ἀλλ᾽ ἦν ἄπειρος τῶν τρόπων τῶν τοῦ θεοῦ.
Ἐστὶ γὰρ οὔτε κοῦφος οὔτε ῥᾴδιος
Ἀπαλλαγῆναι τῷ φέροντι τὴν νόσον.
Βαρὺς δὲ κομιδῇ· πῶς ἂν οὖν ἔχοι πτερά.
Τοῦτο πρᾶγμα λῆρος ἦν, κἂν φῆσί τις.

Quis omnium prior virorum pinxit, aut
Alatum Amorem finxit in cera prior?
Hirundines solùm sciebat pingere,
Non ille mores norat, aut mentem Dei.
Nec est enim leuis, nec est is, qui celer
Morbum ferentis euolet præcordiis,
Illi nec alæ sunt, hæ nugæ leues.

Huic sagittas tribuerunt, ob supplicia quæ insani patiuntur, cùm potiùs ob mirificam diuinæ mentis celeritatem, quæ per omnia transfunditur, & acutissimè penetrat, magis illæ conueniant. Tum cæcum Cupidinem dixerunt ob turpitudines, quæ ab hominibus dignitatis suæ oblitis committuntur: cùm illud potiùs ad diuinorum consiliorem mirabilitatem spectet, ad quæ cognoscenda cæcum est & infans prorsus humanum genus, cum nulla vis humani ingenij possit rationem diuinæ administrationis percipere. Si cæcitas illa ad libidines hominum transferatur, quo pacto non rectissimè excogitata est? aut quo pacto non paruus infans is est existimandus, qui neglecto consilio rationeque & gloriæ splendore, omnium iniquitatum & turpitudinem autorem sectetur? aut quid omissis rebus diuinis, & legibus naturæ posthabitis, ad impuras voluptates stultè feratur, quæ visum debilitant, nonne & stultus & cæcus & infans est existimandus? Idem Deus nudus fingebatur, ad explicandam turpitudinem libidinosorum: quod tamen ad res diuiniores translatum immensam summi Dei liberalitatem & munificentiam significat, quia sine fuco & fallaciis mens diuina prouidet rebus humanis, cùm nihil omnino inde expectet se commodi relaturam. Cùm igitur Cupidinem diuinitus in res humanas transfundi putarunt, meritò optimum & pulcherrimum Deum esse dixerunt & antiquissimum, cùm Dei benignitas sempiterna sit, at tunc primùm nobis cognita est, cùm mundum creauit, quare cum

chao

chao mistus fuisse dicitur: hanc ab hominum cupiditatibus secernentes, cœlestium Cupidinem appellarunt. At qui in parte animi nostri rationis experte sit, cur non erit potiùs furor & insania quàm Deus vocandus? nam Phocylides etiam illum Deum esse negauit, affectumque humanum existere asseruit, cùm ita inquiat:

Οὐ γὰρ Ἔρως θεός ἐστι, πάθος δ' ἀΐδηλον ἁπάντων.

Non Deus est Amor, at cunctorum noxia cura.

At nunc de Gratiis dicamus.

De Gratiis, CAP. XV.

GRatiæ, quæ vocatæ sunt à Latinis, à Græcis Χάριτες aliorum parentum filiæ ab aliis scriptoribus creditæ sunt. Hesiodus in Theogonia illas ex Eurynome Oceani filia, & è Ioue natas esse tradidit in his versibus:

Τρεῖς δέ οἱ Εὐρυνόμη Χάριτας τέκε καλλιπαρήους,
Ὠκεανοῦ κούρη πολυήρατον εἶδος ἔχουσα,
Ἀγλαΐην, καὶ Εὐφροσύνην, Θαλίην τ' ἐρατεινήν.

Tres sibi & Eurynome Charitas parit, edita magno
Oceano forma præstanti & corpore Nympha,
Euphrosynem, atque Aglaiam, Thaliamque decoram.

Orpheus verò in hymno quodam in laudē Charitū cōposito, non Eurynomes, sed Eunomiæ & Iouis filias esse ait in his:

Δεῦτέ μοι ὦ Χάριτες μεγαλώνυμοι, ἀγλαότιμοι,
Θυγατέρες Ζηνός τε καὶ Εὐνομίης βαθυκόλπου,
Ἀγλαΐη τε, Θάλεια, καὶ Εὐφροσύνη πολύολβε,
Χαρμοσύνης γενέτειραι.

Huc agite ô Charites celebres, veneranda propago,
De Ioue prægnatæ, Eunomiaque parentibus olim:
Aglaia, Euphrosyneque, Thaliaque splendida: claræ
Lætitiæ matres.

Alij Iouis & Autonoes illas filias esse tradiderūt, nominarūtque Pasitheam, Euphrosinen, & Ægialen. Antimachus antiquissimus poeta illas Ægles & Solis filias esse censuit. Has alij duas tantùm putarunt, Clitan & Phaenam: Alij Auxò & Hegemonen, vt ait Pausanias in Bœoticis. Fuit Suadela etiam à nonnullis inter Gratias numerata. At communior tamen fuit sententia quòd tres fuerint, vt in eo versu testatur Meleager:

Τρισσαί μὲν Χάριτες, τρεῖς καὶ γλυκυπάρθενοι Ὧραι.

Sunt triplices Charites, tres Horæ; castæ & vtræque.

Iunguntur vnà ferè semper à poetis, vt iunxit Horatius in quarto carminum.

Gratia cum Nymphis, geminisque sororibus audet
Ducere nuda choros.

Harum vnum cæteris sororibus iuniorem Aglaim Vulcani aiunt fuisse vxorem, vt eo versu indicatur:

Αγλαΐαν ϧ ὁ Ἥφαιςος ποίητη ἄκοιτιν.

Aglaiam facit vxorem Vulcanus at ipsam.

Omnes tamen scriptores Veneris asseclas putarunt Gratias, quarum de habitu non parua fuit disputatio, siquidem alij nudas, alij indutas fuisse voluerunt. Paus. in Bœoticis Gratias antiquitus tam à sculptoribus, quàm a pictoribus, & à poëtis cum vestibus introductas fuisse testatur: quarum artifices Pythagoras Parius, & Bupalus, & Apelles extitere; & Socrates Sophronisci F. illas indutas in vestibulo arcis Atheniensium collocauit. His comas pulchras tribuerunt antiqui, vt in hoc carmine testatur Homerus in hymno in Apollinem:

Αὐτὰρ ἐϋπλόκαμοι Χάριτες, καὶ ἐΰφρονες Ὧραι.

Pulchricomæ Charites, & lætæ protinus Horæ.

Horatius præterea in libro primo carminum illas soluisse zonas inquit, cùm frustra zona sine vestimentis portari soleat, quæ cingulum est vestium, cùm inquit:

Feruidus tecum puer & solutis
Gratiæ zonis properentque Nymphæ.

Illæ igitur cùm vestibus operirentur antiquitus, vel quia turpe esset aspectu nudas mulieres sine vestibus conspici, vel quia brumæ frigora formidarent, inciderũt in recentiores tãquam in latrones, à quibus spoliatæ sint: & aufugere denique ex orbe terrarum sunt coactæ, vt præclarè inquit ille poëta:

Ὤχετο μὲν Πίςις μεγάλη θεὸς, ὤχετο δ' ἀνδρῶν
Σωφροσύνη· Χάριτές τ' ὦ φίλε, γῆν ἔλιπον.

Ipsa fides periit magnus Deus ipsa virorum
Et probitas: terram diffugiunt Charites.

Primus omnium mortalium Gratiis templum erexit Eteocles quidam Rex Orchomeniorum: nam sæpius ad Orchomenios has lotum ire solitas ad fontem Acidaliũ dixerunt antiqui, vt testis est Strabo libro 9. atque de Gratiis hactenus fabulosè.

¶ Dicũtur Gratię filię esse Iouis & Eurynomes, quod nihil aliud significat quàm fertilitatem agrorũ, frugumq; abundantiã: nam εὐρὺ latè significat, at νόμος legem. hæc nimirũ agrorũ vbertas non nisi pacis beneficio prouenit, quod ipsum significat etiam Eunomia. vbi enim leges & æquitas dominantur, cessat-

cessatque vis, & latrocinia, & direptiones alienarum rerũ: tunc agri rident, domus lætantur, templa Deorum immortalium iucunda sunt, omnibusque rebus ornamentum accedit. hoc tamen munus nõ est solius Eurynomes, aut Eunomię, aut Autonoes, quod nomen prudentiã significat: sed etiã Iouis, nam humanę facultates nullæ sufficiunt ad Gratiarum procreationẽ, cùm diuina clementia opus sit, & aeris tẽperie optimè affecti. Id n. senserunt illi qui Solis & Aegles Gratias filias putarunt, cùm nihil sine diuina bonitate, Solisque calore nasci posse crediderint. Est enim profectò Sol omniũ elementorum gubernator, è cuius vi radiorũ vbertas agrorũ & omniũ rerum nitor exoritur. Sunt illæ tres conjunctæ sorores creditæ, quia triplex est vtilitas agriculturæ, è cultu agrorum scilicet, arborum, & animalium: quare illa nomina meritò data sunt Gratiis. Est enim θάλεια amœna arborum pullulatio, quippe cùm θάλλειν pullulare significet, vnde Thalia dicta est. Aglaia splẽdor est, & Euphrosyne lætitia, quæ ex agrorum cultu & vbertate dominũ afficit. Hanc Aglaiam Vulcani vxorem dixerunt, quia splendor etiam sit è singulis artibus proueniens. alij Pasitheam vnã Gratiarũ pro Aglaia esse dixerũt, quod ad gregis aut iumentorum huc illuc cursitantiũ lætitiã spectat: nã θεῖν currere significat, πάντῃ quouis. Illæ dictæ sunt beneficiorum Deæ, quoniam sine fertilitate agrorum nemo diues, nemo munificus esse potest. Duæ illarum nos respiciunt, cùm vna auertatur, quia multiplex est messis & terræ liberalitas, quæ tãtum frugum aceruum pro exiguo seminum cumulo reddiderit, si cœli clementia ita patiatur. Nec placet illorum sententia, qui dicunt pro acceptis beneficiis duplicem gratiã referri conuenire: quoniam viri boni multiplicem referunt: at mali non modò nullam, sed iniurias plerunque pro acceptis beneficiis facessunt, quidam enim cùm gratias referre nolunt, tum demum se liberos fore arbitrantur, si aliquam iræ simulationem inueniant. atque is non vir bonus planè est, sed gratiarum venditor & mercator, qui facit beneficium vt duplex referat. Has virgines putarunt quia honestissimum est lucrum è rebus prædictis, neque tamen nudas omnino illas esse concesserim, quia nemo nisi insanus, aut Deus optimus, & omnium pater, nulla spe oblata est munificus. nam quæ in Deo laudabilis est munificentia & liberalitas, illa stultia est in homine, nisi cum prudentia fuerit conjuncta. Vocatæ postea sunt Charites nõn solùm illæ superiores: sed omnia quæ

iocunda viderentur, gratias continere quasi lætitiam, dicta sunt: vt in his inquit Musæus:

Πολλαὶ δ᾽ ἐκ μελέων Χάριτες ῥέουσιν· οἱ δὲ παλαιοὶ
Τρεῖς Χάριτας ψεύσαντο πεφυκέναι· εἷς δέ τις Ἥρους
Ὀφθαλμὸς γελόων, ἑκατὸν Χαρίτεσσι τεθήλει.
Tres Charites prisci falsò dixere, fluebant
Nam Charites plures è membris, vnus ocellus
Ridens florebat centum, vel pluribus, Herus.

Quid igitur sibi per Gratiarum inuentionem voluerunt antiqui? homines ad pacem & ad probitatem hortabantur quoniam ex his per diuinam bonitatem, quæ semper viris bonis est propensa, omnia commoda, omnes diuitiæ, omnis tranquillitas in humanum genus manaret. atque ita homines ad studium honestissimum agriculturæ hortabantur. Verùm cùm iniuriæ & auaritia omnia recta consilia subuertissent omnemque vitæ tranquillitatem, & agriculturæ studium profanassent, has terram reliquisse inquiunt poetæ: quás cùm ad priuata negotia quidam detorsissent, spoliarunt, nudas ostenderunt, multisque iniuriis affecerunt, & ridicula quædam de illis confinxerunt, quæ illis explananda relinquimus. Nunc verò dicamus de Horis.

De Horis. CAP. XVI.

DE Horarum parentibus & nominibus nulla est dubitatio: aut certè perexigua: cùm omnes propè scriptores consentiant illas è Ioue & Themide natas esse, inter quos fuit Hesiodus, qui in Theogonia ita scribit:

Δεύτερον ἠγάγετο λιπαρὴν Θέμιν, ἣ τέκεν Ὥρας
Εὐνομίην τε, Δίκην τε, καὶ Εἰρήνην τεθαλυῖαν.
Αἵτ᾽ ἔργ᾽ ὠρεύουσι καταθνητοῖσι βροτοῖσι.
Inde Themim rursus ducit, sibi quæ parit Horas.
Eunomiamque, Dicenque, Irenen deinde vigentem;
Maturare quibus curæ est mortalia facta.

Orpheus non solùm ex iisdem parentibus, sed etiam verno tempore natas esse dixit his carminibus:

Ὧραι θυγατέρες Θέμιδος καὶ Ζηνὸς ἄνακτος
Εὐνομίη τε, καὶ Εἰρήνη πολύολβε,
Εἰαριναὶ, λειμωνιάδες, πολυάνθεμοι.
Et Iouis & Themidis Horæ de semine natæ,
Eunomia atque Dice, atque Irene diues, & omnes
Florentes, vernæ, prati velamine lætæ:

Pausanias in Bœoticis non hæc, sed alia Horarum nomina

attulit longè diuersa: vocauitque aliam Carpo, aliam Thalloten, alterius nomen non dixit: nam καρπὸς fructum significat, θάλλειν pullulare: quas idcirco ἐπικάρπιους siue fructiferas vocauit Aratus in his carminibus:

Ἐν τοῖς ἠέλιος φέρεται δυοκαίδεκα πάντα
Πάντ' ἐνιαυτὸν ἄγων. καὶ οἱ περὶ τοῦτον ἰόντι
Κύκλον, ἀέξονται πᾶσαι ἐπικάρπιοι Ὧραι.
Per duodena redit mundi sol aureus astra,
Deducens annum, dum circlo labitur illo.
Fructiferæ semper crescunt, augentur & Horæ

Has portas cœli seruare dixit Ouidius in primo Fastorum.

Præsideo foribus cœli cum mitibus Horis.

Has & molles habere pedes, & omniũ Deorũ tardissimas, & noui semper aliquid afferre ita dixit Theocrit. in Syracusiis:

Μαλακοὶ δυοδεκάτῳ μηνὶ μαλακαὶ ποδὲς ἄγαγον Ὧραι.
Βάρδισται μακάρων Ὧραι φίλαι, ἀλλὰ ποθειναί.
Ἔρχονται πάντεσσι βροτοῖσιν ἀεί τι φέροισαι.
Mollibus hinc Horæ pedibus venere secundo
Post decimum mensem vt gratæ tardißimæ, at illæ
Sunt superum, ac noua ferre solent mortalibus vsque.

Homerus libro quinto Iliadis non solùm portas cœli seruare, sed etiam nubes inducere, & serenum facere cùm libuerit, inquit: quippe cùm apertum serenum cœlum nominent poetæ, at clausum tectum nubibus. sic enim inquit:

Αὐτόμαται δὲ πύλαι μύκον οὐρανοῦ, ἃς ἔχον Ὧραι,
Τῇς ἐπιτέτραπται μέγας οὐρανὸς Οὔλυμπός τε,
Ἠμὲν ἀνακλῖναι πυκινὸν νέφος, ἠδ' ἐπιθεῖναι.
Sponte fores cœli patuerunt, numine seruant
Quas Horæ: queis cura polus, regioque superna est:
Nubila quæ pellunt, quæ inducunt nubila cœlo.

Nam Horæ dictæ sunt ἀπὸ τῇ ὠρεῖν. quod custodire significat illæ enim & cœlum, & humanam diligentiam seruare dicuntur & fauere diligentioribus ac studiosis.

¶ Dicuntur Iouis & Themidis filiæ, quoniam cùm hilaritas & lætitia ex agrorum fertilitate sint Gratiæ, Horæ fructus ipsi sunt, quas semper ferè poetæ vnà cũ Venere, at cum Gratiis semper certè cõiunxerunt. Hæ igitur iisdem artibus quisbus & Gratię nascuntur, cùm Themis sit æquitas, vt νόμος lex. Nam & Leges, & Iustitia & Pax, quæ nomina sunt Horarũ, si Latinè proferantur, cultũ agris inducunt: cùm bella, iniuriæ, contentiones omnia populentur. Hæ igitur nascuntur ex ob-

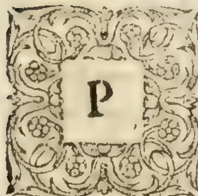
ſeruatione rerum diuinarum ac legum ciuilium, quoniam cùm Themis ſit æquitas, in animis hominum ab ipſa natura inſita, diuinum eſt principium, vnde leges originem ceperunt. tum Iupiter aeri temperiem impertit, diuina clementia, viris bonis ſcilicet. nam rerum omnium abundantia comes eſt probitatis, vt annonæ penuria ſcelerum & impietatis eſt aſſecla: neque vllum ferè eſt ſpeculum illuſtrius malitiæ vel bonitatis hominum, aut diuinæ in nos iræ, quàm temporum viciſſitudines. Id ſignificare voluerunt antiqui, cùm Horas cœli portis præeſſe dixerunt, quæ pro arbitrio & nubes inducerent, & cœlum ſerenum facerent, & omnibus temporibus moderarentur, atque vt ſummatim dicam, nihil aliud per hæc ſignificabant antiqui, niſi quia propter peccata veniunt aduerſa. Verùm quid eſſent Horæ, & quòd ſemper cum Gratiis coniunctæ ſint, & cur Venerem ſequerentur, ex his manifeſtum eſſe arbitror, & quòd per has propoſita rerum omnium copia, quam à diis immortalibus conſequemur, ad probitatem nos hortabantur, & ad Deorum cultum: de quibus hæc dicta ſufficiant.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ

LIBER QVINTVS.

Cur Olympica, aliaque certaminum genera fuerint inſtituta.

RÆCLARE ſanè antiqui feciſſe mihi videntur, qui cùm humanam vitã viderent multis calamitatibus, miſeriiſque circumuentam, multiſque incommodis aſſiduè vexatam, permulta ad excitandos animos iacentes propè ac defeſſos ad hilaritatem excogitarunt, vt à quotidianis curis aliquantulum relaxarentur, quibus tamen & cũ voluptate mores informarentur, & exercerentur vires corporis, & ad religionis cultum vnà excitarentur. Nam & comediæ

dię, & tragœdię, & multa ludorũ genera inuenta sunt, quibus non solùm ad corrigendos animi mores instituerentur, sed etiam allicerentur homines ad corporis vires exercendas cùm quadam voluptate. Ita enim fiebat vt populus qui spectatum cõuerat, eruditus cum voluptate discederet, cùm vitæ moderationem non sine delectatione imbibisset. Atq; cùm illa fierent animi relaxandi caussa, tum in honorem deorum immortalium multa certamina fuerunt instituta, quib. & ad cultum rerum diuinarum & ad exercendas vires corporis homines excitarentur: Conueniebat igitur ex vniuersa Græcia ingens ad certamina partim spe victoriæ, partim spectandi desiderio multitudo: vbi post peracta certamina de rebus ciuitatibus vtilibus, & ad salutem vel gloriam totius Græciæ spectantibus, consultabantur. Et quoniam illa certamina ad religionem antiquorum Deorum pertinebant, me operę pretium facturum existimo, si quibus de caussis, & vbi, & quando illa instituta fuerint, & quo pacto agerentur, explicauero. Fuerũt igitur quatuor certaminum genera, Olympia, Pythia, Nemea, Isthmia, quæ celeberrima fuerunt, de quibus singulatim dicemus, ac primùm de Olympicis:

De certaminibus Olympicis. CAP. I.

FVerunt Olympia certamina de quibus cum voluptate ad immortalium Deorum cultum, & ad exercendas corporis vires homines excitabantur, à Dactylis Idæis vocatis primùm instituta, vt fama est. Nam ferunt illos fuisse quinque, qui ab Ida Cretæ monte in Elidem venerunt, vbi vnus eorum maximus Hercules nomine certamen cursus per ludum fratribus proposuit: quorum nomina fuerunt ista Pœnæus, Ida, Iasius, Epimedes: atque victorem oleastro coronauit: quæ arbor ab ipso Hercule primùm fuit eò ex Hyperboreis deportata. Hercules igitur Idæus primus autor fuit certaminum Olympicorum, & cùm quinque fratres fuissent, placuit quinto quoque anno & quinque certaminum genera diuersis modis celebrari. Quæ quòd quinto quoque anno in plenilunio fierent, ita testatus est Aristophanes in Pluto:

Ὁ Ζεὺς δήπου πένεται· καὶ τοῦτ' ἤδη φανερῶς σε διδάξω.
Εἰ γὰρ ἐπλούτει, πῶς ποιῶν αὐτὸς τὸν Ὀλυμπικὸν ἀγῶνα,
Ἵνα τοὺς Ἕλληνας ἅπαντας ἀεὶ δι' ἔτους πέμπτου ξυναγείρει,
Ἀνεκήρυττεν τῶν ἀθλητῶν τοὺς νικῶντας, στεφανώσας
Κοτίνου στεφάνῳ; καίτοι χρυσῷ μᾶλλον ἐχρῆν, εἴπερ ἐπλούτει.

Iupiter sanè pauper est: quod te palàm profectò docebo.

Nam si diues sit, quo pacto faciens is certamina Olympi
Illic, quò Græcos omnes quinto quoque anno coegit,
Per præconem pronuntiaret athletas victores, vbi coronasset
Oleastri corona? nam magis auro decuit si diues is esset.

Fuerunt qui victis Titanibus Iouem ipsum hæc certamina instituisse putarint, in quibus Apollo Mercurium cursu superauerit, cùm Mars vicisset pugilatu, cuius rei indicium faciunt Pythicos tibiarum modos, qui salientibus quinquertionibus accinebãtur, quod carmẽ cõsecratum fuit Apollini, vt memoriæ prodidit Pausanias in prioribus Eliacis. Fuerunt variis tẽporibus varij modi in certaminibus Olympicis seruati: nam præter homines pueri etiã, & pulli equorũ, & fœminæ, & varia vehiculorum genera in hos ludos admissa fuerunt: & iudices in singula certaminũ genera delecti, pro quorum arbitrio præmia darentur victoribus. Postea verò institutũ fuit vt grauioris armaturę cursus peditũ admitteretur, quod cũ ad rẽ bellicã nõ inutilẽ fore existimabant, in quo certamine primus victor declaratus est Demaratus Heræensis. Quòd enim armati currerent, facilè licet ex epiniciis cognoscere. Alij ex Idæis Dactylis singulos ludos instituisse putarunt, qui quòd quinque essent, à digitorum numero sunt vocati. Erant autem ista quinque ludorũ genera: cursus, palestra, discus, saltus, ars pugilum. de quibus ita meminit in eo epigrammate Simonides

Ἴσθμια καὶ Πυθοῖ Διοφῶν ὁ Φίλωνος ἐνίκα.
 Ἅλμα, ποδωκείην, δίσκον, ἄκοντα, πάλην.

Isthmia deuicit Diophon & Pythia disco,
 Et saltu, & pugnis, & leuitate pedum,
  Atque palæstra,

In his præmia victoribus coronæ proponebantur, atque ingens honor illis habitus est, vt testatur Xenophanes Colophonius in his carminibus:

Ἀλλ' εἰ μὲν ταχυτῆτι ποδῶν νίκην τις ἄροιτο,
 Ἢ πενταθλεύων ἔνθα Διὸς τέμενος
Παρ' Πίσαο ῥοῆς ἐν Ὀλυμπίῃ, εἴτε παλαίων,
 Ἢ καὶ πυκτοσύνην, ἀλγινόεσσαν ἔχων,
Εἴ τέ τι δεινὸν, ἄεθλον ὃ παγκράτιον καλέουσιν,
 Ἀστοῖσίν κ' εἴη κυδρότερος προσορᾶν,
Καί κε προεδρίην φανερὴν ἐν ἀγῶσιν ἄροιτο,
 Καί κεν σιτεῖν δημοσίων κτεάνων
Ἐκ πόλεως, καὶ δῶρον ὅ οἱ κειμήλιον εἴη,

Εἴτε

Εἴτε καὶ ἱππειον τοῦτο γ' ἅπαντα λάχοι.

Quòd si quis leuitate pedum certamina tentet,
Pentathlum si quis est vbi sylua Iouis,
Hic prope Pisæas vndas vbi surgit Olympus,
Seu grauis ars pugilum, siue palæstra iuuat,
Seu graue bellum quod dicunt pancration illi:
Ciuibus ad summum mox venerandus erit.
Huic dabitur sedes inter certamina prima.
Impensa hinc illi publica victus erit.
Ex vrbe accipiet mox munera plurima, opesque:
Atque hæc vel celeri consequeretur equo.

Scriptum reliquit Isacius Herculem Alcmenæ filium, at non Idæum Dactylum, Olympia instituisse in honorem Iouis, vt videtur in his attestari Pindarus in Olympicis in Epinicio Theronis Agrigentini:

Ἤτοι Πίσα μὲν, Διός.
Ὀλυμπιάδα δ' ἔστα-
σεν Ἡρακλέης
Ἀκρόθινα πολέμου.
Nam Pisæ sanè Iouis:
Olympiadem statu-
it Hercules
Præludia belli

Ferunt enim Herculẽ post debellatũ Augiam Elidis Regem, qui Solis & Iphiboæ filius dicebatur, quoniã sibi promissam mercedem ob fimi boũ purgationem non accepisset, ex Elidis populationibus & præda certamen Ioui instituisse Olympio, atque illud Olympicum nominasse. Agebatur illud certamen quinto quoque anno, vt dictum est, vel vt melius dicam, quinquagesimo quoq; mense, & eo mense, qui Parthenius fuit vocatus, aut Ἀπολλώνιος, vt ait Pindari enarrator. Id vbi Hercules instituisset, dicitur omnes volentes ad palæstram prouocasse; quo nemo cùm prodire auderet, fama est Iouem in Palæstritam conuersum cũ Hercule fuisse colluctatum. cùm verò pugna diu anceps fuisset, Iupiter, qui esset, se ostendit, atq; ita id certamen Ioui gratũ fuisse creditũ est. Incipiebant Olympia die Lunæ decimoquinto transacto peractis antè solennibus, vt mos erat, sacrificiis, atq; per dies quinque agebantur: cùm ante id tempus per dies 30. exercerentur Athletæ. Scribit Strabo lib. 8. Olympia certamina post Troiana tempora ince-

pisse, cuius rei illud facit argumentũ, quòd nullam de Olympicis mentionem fecit Homerus, cùm meminerit tantùm de nonnullis certaminibus funebribus. Agebantur igitur hi ludi in regione Eliensium non procul à ipsa ciuitate, & Alpheo flumine, vt testatur Virgil. in tertio libro Georgicorum in his:

Sin armenta magis studium, vitulosque tueri:

Aut Alphea rotis prælabi flumina Pisæ:

Erat proposita victoribus corona ex oleastro (nam multa coronarum genera fuerunt in diuersis temporibus & locis: neque omnes ex eadem arbore coronabantur: cùm alij gramineis, alij salignis, alij oleaginis, alij laureis vel myrteis, vel quernis coronis, vel apio, vel palma coronarentur) vt patuit è superioribus carminibus Aristophanis, & Plutarchus in Catone Vticensi meminit. Nam Faonius factus ædilis, vt is ait, spectaculum in theatro edidit, ac certantibus non ex auro coronas proposuit, sed quemadmodum in Olympicis fieri solet, ex oleastro. Herodotus in Vrania Xerxem Persarum Regem Græciam inuasisse scripsit, quo tempore agebantur Olympia, qui cùm Arcadas nonnullos percunctatus esset, quæ præmia proposita essent victoribus, illique coronam ex oleastro respondidissent, miratus est magnopere. Ita se habent Herodoti verba: εἷς δέ τις πρὸ πάντων ἐὼν ὁ εἰρωτῶν αὐτοὺς ταῦτα· οἱ δὲ σφι ἔλεγον ὡς Ὀλύμπια ἄγουσι, καὶ θεωρέοιεν ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἱππικόν. ὁ δὲ ἐπείρετο, ὅ τι τὸ ἄεθλον εἴη σφι προκείμενον περὶ ὅτευ ἀγωνίζονται· οἱ δ' εἶπον, τῆς ἐλαίης τὸν διδόμενον στέφανον. *Vnus præ cæteris illos interrogauit de his: qui responderunt, quòd agerent & spectarent gymnica & equestria certamina. Tum rursus quæsiuit is, quod præmium illis esset propositum, de quo contenderent: qui responderunt coronam oleaginam, quæ dabatur.* Tum dicunt Tigranem Artabani filium silentium continere non potuisse, quin tãquam timidus, ac parum strenuus miles diceret, papæ Mardoni in quorum hominum regionem nos adduxisti, qui non pro diuitiis, sed pro gloria decertant. Nam præter superiora ludorum genera mox additi sunt equites armati, qui cursu certarent, vt ait Pindarus in Psaumide Camerinæo, & multa alia à primis differentia, pro temporibus enim & negotiorum contingentium opportunitatibus ludicra sunt immutata, cùm semper vsus fuerit optimus rerum gerendarum magister. Enimuerò non è quouis oleastro tamen coronæ victoribus dabantur antiquitus, sed è vocata Callistephano vt

his

his verbis teſtatur enarrator Ariſtophanis de Ariſtotelis ſententia: ἐν τῷ Πανστηθίῳ ἐστὶν ἐλαία, καλεῖται δὲ καλλιστέφανος. ταύτης δὲ ἔμπαλιν τὰ φύλλα τῆς λοιπαῖς ἐλαίαις πέφυκεν, ἀφίησί τε τοὺς πτόρθους ὥσπερ ἡ μύρτος, εἰς τοὺς στεφάνους συμμέτρους ἀπὸ ταύτης λαβὼν Ἡρακλῆς ἐφύτευσεν Ὀλυμπίασιν, ἀφ᾽ ἧς οἱ στέφανοι τοῖς ἀθληταῖς δίδονται, ἔστι δὲ αὕτη περὶ τὸν Ἰλισσὸν ποταμόν, σταδίους ξ΄ τοῦ ποταμοῦ ἀπέχουσα. περιῳκοδόμηται δὲ, καὶ ζημία μεγάλη τῷ θίγοντι αὐτῆς ἐστίν. ἀπὸ ταύτης ἔφερον λαβόντες Ἠλεῖοι τῷ ἀθλητῇ ἐν Ὀλυμπίᾳ τοὺς στεφάνους. *Oliua quædam eſt in Panſtethio, quæ vocatur Calliſtephanus, cuius folia è contrario ſe habent ipſa natura, atque folia cæterarum oliuarum. Demittit ramos tanquam myrtus conficiendis coronis accommodatos. Ex hac cepit Hercules atque in Olympicis plantauit, è qua dantur coronæ Athletis. Eſt verò ipſa circa Hiliſſum fluuium ſexaginta ſtadiis diſtans ab ipſo flumine, atque circumſepta eſt. Propoſita eſt magna pœna ſiquis illam attigerit; è qua capientes Elei Athletis coronas in Olympicis proponebant.* Hanc & ab Hercule fuiſſe ita portatam, & ea coronari in Olympicis Atletas conſueuiſſe, ita ſignificauit Pindarus in epinicio Theronis Agrigentini:

Αἰτωλὸς ἀνὴρ ὑψόθεν
Ἀμφὶ κόμαισι βάλῃ γλαυ-
κόχροα κόσμον ἐλαίας, τάν ποτε
Ἴστρου ἀπὸ σκιερᾶν παγᾶν ἔνεικεν
Ἀμφιτρυωνιάδας,
μνᾶμα τῶν Οὐλυμπίᾳ κάλλιστον ἀέθλων.

Ætolus vir altè
Circa comas ponat vi-
rens ornamentum oliuæ, quam olim
Iſtri ab vmbroſis frontibus tulit
Amphitryoniades,
Monimentum in Olympicis pulcherrimum certaminum.

Non erit fortaſſe iniucundum, ſi ſummatim & breuiter quantum natura rei patietur, complexi fuerimus varia certaminum genera, quæ diuerſis temporibus in numerum celebritatemque olympicam fuerunt admiſſa, quantum tamen aciem oculorum noſtrorum intendere potuimus.

§ Prima igitur olympiade Mars pugilum victor renunciatus eſt, & Apollo de curru victoriam reportauit, pro illorum ſententia, qui hæc ipſa certamina à Diis primùm fuiſſe inſtituta tradiderunt: in quibus dij priùs ſe exercuerint, atque in ipſis quinque ludorum generibus. Alij tamen

maluerunt vnicum priùs fuisse de stadio certamen apud Eleos, vt ait Pausanias in rebus Messeniacis. Primus fuit omnium mortalium Corœbus Eleus, qui victor de cursu renuntiatus est in Olympicis certaminibus, quæ cursus consuetudo dicitur aliquandiu perdurasse: quippe cùm olympiade quarta Polycrates Messenius vir cæteroquin minimè obscurus olympica palma non parum fuerit nobilitatus, atque eadem ratione sexta olympiade palma de stadio data est Oebotæ Dymæo. deinde cùm Pisæi Eleos vehementer irritassent, quia cupidiùs contenderent condendi olympicos ludos autoritatem sibi vendicare atque exitium illis struxissent, Elei accitis auxiliis Phidonis Argiui Tyranni cunctæ Græciæ inuidiosi ac eius præsidiis subnixi ludos octaua olympiade commiserunt, qua victor de stadio declaratus est Agamedes Tanagræus. at sequenti olympiade renuntiatus est victor de stadio Xenophon Messenius. Perdurauit sicut instituta fuerat olympicorum ludorum consuetudo ad decimam & quartam vsque olympiadem: nam decimaquarta additus est duplicati spatij cursus, qua olympiade renunciatus est victor primus Hypenus Pisæus, ac sequenti Acanthus Lacon. decimoactaua deinde olympiade cũ quinquertionũ ars paulatim abolita esset, & luctæ cæteraque ludicra tum denuò fuerunt instaurata; quo anno præmium reportauit de quinquertio Lampidius, & de lucta Eurybatus Lacedæmonij, & de statio Demaratus Heræensis. Tertia post vicesimam olympiade, qua palmam tulit de stadio Icarus Hyperesiensis institutum fuit cæstuum ludicrum, cuius victor declaratus est Onomastus Smyrneus: victoriam tulit de stadio proxima olympiade Damon Corinthius. At vigesima quinta currule certamen etiam institutum fuit, & integræ ætatis equarum cursus, è quo certamine curru victoriam reportauit Pagondas Thebanus, quo etiam tempore fœminæ ad equestrem victoriam aspirare ausæ fuerunt. Nam cùm equestrem victoriam prima omnium mulierum Cynisca Archidami regis filia consecuta fuisset de quadrigis vndeuicesima olympiade, qua iterum vicit de stadio Chionis Lacon, qui vigesima septima quoque vicerat, & de pugilatu Xenophon Corinthius, deinde reliquæ Macedonum mulieres equos alere in certamina cœperunt: ad quod ludicrum & currus institutus fuerat decimasexta. Postmodo cum equi desultorij fuissent prætermissi, qui nona-

nona olympiade fuerant instituti, eadem olympiade in certamina olympica redierunt qua palmam de pancratio adeptus est Lygdamis Syracusanus, at equorum desultoriorum victor declaratus est equa Cranonia Creusidas: sunt autem equi desultorij, quibus cum ephippiis exercebantur antiqui celeriter insilire ad vsum bellorum. Quarta & tricesima deinde olympiade, quarta nimirum ab ea qua tertiam palmam tulit Chionis Lacon, Pisæi comparatis vndique finitimorum auxiliis, regem suum Pantaleontem secuti, submotis Eleis ipsi ludis olympicis præfuerunt, cùm etiam de ea re non leuis ambitio & controuersia inter nonnullos Græcos fuisset exorta: quod accidit anno quinto, postquam curulem victoriam reportauit de quadrigis Miron Sicyniorum tyrannus. tricesima septima olympiade Elei pro sua sententia, nullo veteris memoriæ exemplo, puerorum certamina cursus & luctæ instituerunt, & præmia proposuerunt, qua olympiade palmam cursus accepit Eleus Polynices, at luctæ Hipposthenes Lacedæmonius, atque horum quinquertium postea receptum fuit olympiade tricesima octaua, qua palmam tulit de puerili palæstra & de quinquertio Eutelidas Lacedæmonius. Nam tunc luctatorum priùs deinde quinquertionum ludicrum committebatur. at illud postea ita rejectum est, vt postero dein tempore nulli pueri quinquertiones sint admissi. Prima post quadragesimam olympiade, qua fuit renunciatus victor Philetas Sybaritanus, admissi fuerunt pueri etiam in ludum cæstuum, cùm cæstus nominaretur claua, quæ plumbeas quasdam pilas loris bubulis prælongis haberet appensas, quibus decertabatur omni industria, robore, arte, constantia: de sequenti quinquertio palmam olympicam reportauit Gorgus Eleus, cùm tertiam ante istud obtinuisset. cùm tibicines & cithtarœdi & aulœdi recepti fuissent quadragesima octaua olympiade, qua declaratus est victor de pancratio Glaucias Crotoniates, reportauit palmam de tibicinibus Sacadas Argiuus, de citharœdis Cephala Lampi filius, de aulœdis Echembrotus Arcas. quinquagesima postea olympiade, qua palmam tulit de stadio Epitelidas Lacon, iudices de communi nonnullarum Græcarum ciuitatum consensu delecti res olympicas iudicare iussi sunt, idque muneris duobus iudicibus Eleis sorte ductis ex ipsa Eleorum ciuitate demandatum est, vt illis

curæ esset quò res iustè apteque succederet, darenturque præmia quibus legitimè & pro meritis conuenirent, qui iudices Hellanodicæ dicti sunt, quod idem est ac si dicas iudices Græcorum, cùm antea soli Lacones, aut soli Athenienses iudicarent, atque ille quidem binorum designatorum numerus ad multos annos perdurauit. Hi statuerunt primùm vt cursores pueri ante solis ortum suos ludos inciperent, quia opus esset illos ante meridiem omnino esse absolutos. Nam cùm esset iam meridies, mox fuit vti quinquertiones exercerentur, & illa certamina, quæ dicebantur grauiora. Arrhachion quarta post hanc olympiade, qui duas alias de superioribus pancratiastis reportauerat, victoriam est adeptus magna virtute: quippe cùm victis aliis aduersariis vnus relictus sit, cum quo de oleastro certaret, ille eodem impetu pedibus Arrhachionem cinxit, & collum obstrinxit manibus. sed cùm Arrhachion digitum pedis illi infregisset iam propè strangulatus animamque efflans, corruit aduersarius præ dolore digiti. Elei cadaueri tamen Arrhachionis palmam per præconem detulerunt. Octaua supra quinquagesimam olympiade palmam tulit Diogenes Crotoniates. cùm sequenti cœperint primi athletarum omnium statuas suas dicare Diis, Praxidamas Aegineta, qui cæstibus vicit olympiade vna de sexagesima, & Opuntius Rhexibus, qui pancratiastas superauit olympiade sexagesima prima. at quarta post hanc grauis armaturæ cursus, de quo palmam tulit Damaratus Heræensis, acceptus est in stadium cùm magno applausu, quia cursus ille videretur esse rebus bellicis peraccommodatus, cùm mos esset vt cum scutis etiam decurreretur: vicit idem Demaratus sequenti etiam olympiade, qua Elei & Græci sustulerunt cursorum ocreas & scutum, atque vicit de cursu equorum Cleosthenes Epidamnius, qui non solùm suum, sed etiam equorum nomen statuæ adscripsit, cùm primus de victoribus equorum statuam sibi erigi curarit. tulit palmam cursus postmodo Theopompus Demarati filius, & huius postea filius eodem nomine de quinquertio, ac de cursu puerili Licinus Heræensis, Epicradiusque Mantinensis de pugilatu, sequenti olympiade Theagenes Thasius de pancratio palmam tulit, cùm antea Dromeus Mantinensis primus fuerit, qui sine puluere palmam sit adeptus, consecutus est idē Theagenes tres Pythicas
coronas

coronas de pugilatu, nouemque Nemiacas, & de mistis pugilatus & pancratij certaminibus decem in Isthmo. Renunciabantur autem victores iudicum decreto per præconem in celeberrimo totius Græciæ conuentu cum magno suorum & ciuium amicorum omnium applausu, atque septuagesima olympiade rheda etiam & carpentum fuit introductum ad cætera ludicra. Sequenti postea Cleomedi Astypalæensi erepta fuit palma ab Aedilibus, quod ille in pugilatu mentis impotens factus Iccum Epidaurium interemisset: inde Cleomedes Astypalæam reuersus pueros ad sexaginta in ludo literario oppressit, conuulsa columna robore brachiorum ædificium fulciente: mox insequentibus cum lapidibus Astypalæensibus in Mineruæ sacellum confugit, in arcamque se inclusit, qua vi reclusa nemo fuit inuentus, vt memoriæ proditum est à Plutarcho, & Dioxippo Corinthio in rebus patriis. Nam parum decorum videbatur iudicibus aduersarium iam victum & prostratum ac supplicem occidere, quòd iam plurimum fallaciarum & crudelitatis in hos ludos introduci cœperat, introductum fuit deinde lata lege vt athletæ omnes, eorumque parentes, fratres, gymnasij magistri, conceptis verbis super execti suis testibus iurarent se nihil fraudis esse commissuros, quò minùs olympici ludi rectè ligitimeque procederent: quin etiam iurabant se decem menses in ludicris perdiscendis antè consumpsisse. Secunda post septuagesimam coronatus est de stadio Tisicrates Crotoniata, post quem palmam tulit Gelon Gelous, post quem Cæcini fluuij filius creditus Enthymus, vt ait Silenus Chius in fabulosis historiis, idem Enthymus cæstibus sequenti olympiade victus fuit à Theagene Thasio, qui tamen oleaginam non accepit, quia iudicatus sit aduersarium fraude circumuenisse, cùm pugilatus & pancratij palmam appeteret: quinetiam vnum talentum Ioui sacram multam Aedilium sententia, alterum Euthymo ad luendam contumeliæ noxam iussus est pendere: quæ olympias insignis esse potuit clade illa memorabili, qua euersæ sunt res Persarum duce Mardonio. Sed quoniam qui virtute non poterat, virtutis insignia aliquando & victoriam ipsam corruptibilis iudicibus largitione reportabat, statutum fuit hac ipsa septuagesima quinta olympiade de communi omnium Græcorum sententia: vt nouem iudices Hellanodicæ res olympicas

diligenter curarent. Illa, quæ secuta est, olympiade Theagenes Ioui quod erat imperatum talentum dissoluit, at cùm aduersario enumerare recusauisset, in pugilatum non descendit, quare & hac & altera Euthymo pugilatus corona est decreta. Septuaginta septima olympiade instituta sunt facta vt mactatis Deo victimis, quinquertionum primùm & cursus certamina, deinde equorum committerentur, cùm antea & homines & equi eadem die inducerentur; qua olympiade declaratus est victor de pancratio Callias Atheniensis. Pancratiastæ sub noctem prodibant, cùm non possent antè accersiri, quia dies equiriis quinquertio absumatur: enimuero non solùm curabant horum certaminum præfecti iudices vt omnia ratione & sine fraude procederent, sed etiam ne cui vel ab aduersariis vel à iudicibus fieret iniuria. Idcirco solemne fuit iudicibus pronuntiaturis sententiam de certatoribus, iurare se nullam capturos esse pecuniam ob rem iudicandam, sed tamen quibus rebus adducti probarint aut improbarint non esse in vulgus prolaturos, ex iis autem qui fraudem commisissent collecta mulctatitia pecunia in vsus templorum vertebatur. Idcirco octaua supra septuagesimam olympiade Pherias Ægineta de medio recedere iussus est, quòd esset adhuc adolescentulus, neque vllo pacto par aduersario in certamine luctanti videretur, qui tamen sequenti admissus omnes pueros lucta vicit. qua olympiade decimus iudex additus est, cùm tres cursu, totidem de quinquertio, reliqui de cæteris ludicris priùs iudicaret. Quinta post hanc carpentum & rheda in omne tempus posterum fuit exclusum, cùm vtrunque vehiculum fuisset in curriculum septuagesima olympiade receptum. Sexta & octogesima palmam tulit de stadio Oebotas Cyreneus, at Philes Eleus de lucta puerorum. Nona supra octogesimam olympiade obrigit palma de puerili pugilatu Hellanico filio, de virili verò patri eius Alcæneto Lepræatæ, cùm Theantus etiam filius olympiade sequenti victor de pugilatu sit renuntiatus, qua Taurosthenes Aegineta à Clæmone quidem in lucta fuit prostratus, sed sequenti omnes deiecit, qui in certamen luctæ descenderunt. Olympiade deinde nonagesima [illegible]a bijugorum equorum integræ ætatis cursus denuò re[illegible] fuit in curriculum, qua vicit Euagoras Eleus. Tertia [illegible] victor de stadio [illegible] Eupolemus Eleus. At nonagesima

ſima octaua cùm Eupolus Theſſalus vnus ex iis qui ad pugilum certamen conuenerant, corrupiſſet pecunia Phormionem Halicarnaſſenſem, Prytanim Cyzicenum, & Argetorem Arcadem, qui ſuperiore Olympiade de pugilatu victoriam fuerat adeptus, & ipſe, & qui pecuniam ceperant, condemnatus eſt, quòd primi illa corruptela ludorum religionem polluiſſent. Eorum itaque mulctam exegerunt acriter Elei. Vnadecenteſima olympiade iunctis ad currum pullis decertatum eſt, de quo coronam tulit Sybariades Lacedæmonius. longioris curriculi victor euaſit Sotades Cretenſis, ſic enim fuit publicè renunciatus. idcirco illa, quæ conſecuta eſt, cùm accepta publicè ab Epheſiis pecunia victor ſe Epheſium prodi maluiſſet, perpetui exilij condemnatus eſt à Cretenſibus. fuit enim eximiæ fortitudinis ac roboris Sotades, vt ait Echemones in rebus Cretenſibus, non minùs quàm Leontiſcus aut Soſtratus pancratiaſtæ qui dicti ſunt acrocherſitæ, quòd ſummas manus aduerſariorum tam fortiter apprehendebant, vt non priùs dimitterent, quàm eliſis digitis confectos & victos dolere intelligerent. omnium tamen athletarum maximè admirabile fuit robur Milonis Crotoniatæ, qui ſex palmas olympicas de lucta fuit adeptus, ac totidem Pythicas. aiunt Milonem malum punicum in manu compreſſa tenuiſſe, vt neque qui conaretur poſſet extorquere, neque id tamen elideret. ita peruncto ſuper diſco inſiſtebat, vt omnes, qui impetu facto detrudere ipſum conarentur, haberet ludibrio. caput neruo tanquam redimiculo incingebat, deinde intercluſo ſpiritu, compreſſis labiis quanta vi maximè poſſet, cùm venæ capitis plurimo intumuiſſent ſanguine, neruum diſrumpebat. vbi cubitum lateri admouiſſet porrecta dextera ac ſublato pollice, reliquos digitos ſi iunctim intendiſſet, nemo erat tam fortis, vt vllo conatu minimum poſſet à cœteris ſeiungere. Eodem tempore in tribus duodecim Elei deſcripti ſunt, atque tribus ſingulæ ſuum dedere ludorum cognitorem. olympiade ſequenti renuciatus eſt victor de pancratio primùm Damon Thurius, ac poſt Pyrrhus ludis præfectus præmia tulit de equis. Tr[illegible] bigis equorum integræ ætatis, vicitque [illegible] curru. lege poſtea ab Eleis cautum eſt poſt Py[illegible] victo[illegible], ne quis è præfectis ludorum equos in certamen m[illegible]

in posterum. de stadio iterum renunciatus est victor idem Damon Thurius. fuerunt tamen nonnulli qui octauam tricesimam, & centesimam quartam olympiadas vacuas memorent, vocéntque anolympiadas, quòd propter dissensiones Eleorum & Pisæorum ludicra fuerint intermissa. at quinta post centesimam olympiade palmam de stadio meruit Prorus Cyrenæus. At enim cùm afflictæ fuissent res Eleorum postmodo Arcadum bello, & ij parte agri mulctati amissis omnibus curiis quæ in hostium potestatem venerant, quarta & centesima olympiade in octo tribus redacti sunt Elei, decretúmque vt totidem Hellanodicæ eligerentur: sed octaua supra centesimam, qua de stadio Polycles Cyrenæus victor est renunciatus pristinus numerus Ædilium decem scilicet vsurpatus fuit. Quarta ab hac iam agebatur olympias, cùm Calippus Atheniensis quinquertij coronam pretio ab aduersariis auertit. petita est mulcta tum à Calippo, tum etiam ab iis qui cùm Calippo consensissent, quã Elei per Hypperidem Athenas missum postularunt: quod nisi fieret, vetabantur lege sacra omnes Athenienses olympica ludicra accedere. At Athenienses exoratum miserunt Eleos, quod cùm impetrari non potuisset non priùs decreuerunt dissoluere, quàm responsum sit ab oraculo Delphico non responsurum esse antequam Eleis satis fuisset ab iis factum. vigesima tertia post centum victoriam de stadio accepit Idæus Cyrenæus, cùm sequenti Ladas Aegiensis patria palmam tulerit de stadio, qua deletæ sunt Græcorum acies ac penitus profligatæ, ita vt nec vnus quidem saluus domum redierit. nam Brennus sollicitatis animis Gallorum ad expeditionem contra Græcos suscipiendam ad centum & quinquaginta millia peditum, equitum sexaginta millia & amplius amisit. Dux certè ipse copiarum vltrò hausto mero post accepta vulnera dicitur mortem oppetiisse. Cùm receptæ deinde bigæ pullarum & desultorius pullus fuissent, bigarum palmam tulit vicesima octaua Belistiche fœmina ex ora maritima Macedoniæ, & tricesima prima post centesimam desultorij pulli Tlepolemus Lycius. quadragesima post centesimam olympiade palmam adeptus est de pancratio & pugilatu Clitomachus patria Thebanus, qui de palæstra & pugilatu ad Isthmum antea tulerat, & tres palmas de pancratio Pythico. quarta ab hac olympiade

puerile

puerile institutum est pancratium, in quo vicit Phædimus Æolensis ex vrbe Troade: sed illud mox fuit ab Eleis repudiatum. sexagesima post centesimam victor de stadio Diodorus Sicyonius est declaratus decima quarta postquam Eleus, & post hunc Aristomenes Rhodius, & post hunc Protophanes Magnesius palmam tulerunt, atque post hunc octaua supra centesimam & septuagesimam vicit coronatúsque est de lucta & pancratio eodem die Strato Alexandrinus. secunda & nonagesima supra centesimam Polyctor Damonici Elei, & Sosander Sosandri Smyrnæi filij descenderunt in luctæ certamen: sed cùm Damonicus impensiùs optaret filio suo victoriam obtingere, dictus est Sosandrum data pecunia impulisse, vt se facilè vinci pateretur. sed vtrorumque parentibus mulcta indicta & exacta, cùm ab illis noxa fuisset commissa. irrogata fuit mulcta Sarapioni etiam pancratiastæ prima post ducentesimam olympiade, qui condemnatus fuit timiditatis pridie quàm pancratium committeretur, quia metu aduersariorum solum verterit, quod vni ex omnibus vndeuis athletis per omnem hominum memoriam accidisse memorat. Vndecima post ducentesimam oleastrum tulit Xenodamus pancratiasta Anticyrensis, cùm sequenti coronatus sit Artemidorus Trallianus. Condemnatus est olympiade decima octaua post ducentesimam Apollonius pugil Alexandrinus, quia ad statutum diem non adiit: neque illi profuit quòd vento ad Cycladas se detentum causatus esset, cùm ad statutum diem conuenire oporteret quorum nomina athletarum legitimè data fuissent. Heraclidi igitur coronam intacto Elei ac sine puluere partam decreuerunt cùm id grauiter ferret Apollonius, in Heraclidem coronam iam capientem impetum fecit, & ad ludorum præsides vsque persecutus est, quæ insania illi magni stetit. octaua post hanc condemnati sunt pugiles deprehensi de eadem palma inter se pacta pecunia societatem coiisse, quare illis mulcta est imposita: ij fuerunt Didas & Garapammon qui pecuniam dedit, ambo ex Arsinoite tribu Ægypti: olympiade verò quinta ac tricesima post ducentesimam, qua Mnesibulus de cursu victor palmam tulit duplicati sunt cum clypeo curriculi, cùm & aliàs Mnesibulus Eleata cursor cæteros cursores olympicos superasset. Atque res olympica ita miram varietatem diuersis temporibus sortita

est, & quemadmodum res humanæ omnes sortiuntur, quæ nunquam in eodem statu diutius possunt consistere, Verumtamen ex iis perspicuum esse posse censeo, quæ genera ludicrorum, & quibus temporibus singula fuerint instituta vel instaurata, & quid iudices spectare oporteret, & quæ præmia proponerentur victoribus. Atque de Olympicis certaminibus hæc breuiter dicta sint, nunc de Pythiis dicatur.

De Pythiis.
CAP. II.

FVERVNT & Pythia multis annis ante Isthmia instituta post Olympia tamen, & ea in honorem Apollinis agebantur, cœptaque sunt eo tempore, quo Apollo latronem in Delphis sagittis confixit, qui postea insepultus ibi contabuit, quem tamen draconem quidam esse crediderunt, vt dictum est. Alij instituta dixerunt quia cùm artem vaticinandi sit à Pane doctus qui scitè Arcadibus leges dedit, mox ad vaticinium venit, vbi Nox, deinde Themis responsa dabat, Pyrthone præside tunc tripodis prophetici cæso ipse vaticiniorum locum occupauerit. Cùm cœpti essent igitur celebrari ludi Pythici, antiquissimum omnium fuit certamen, vt hymni in Apollinem cùm tibiis ad citharam canerentur, & ab ipsis aulœdis. atqui variis temporibus & hæc ipsa certamina multam varietatem sortita sunt: quia priùs fuit institutum pancratium, siue quinquertium, quoniam fama est prima Pythiade, in qua certarunt Dij, vicisse Castorem in stadio, Pollucem pugilatu, cursu Calaim, armatum Zetem, disco Peleum, lucta Thelamonem, Herculem pancratio, qui ramo lauri coronati sunt vbi primùm Pythia sunt ab Apolline instituta, vt quidam putarunt. alij tamen vocata fuisse Pythia crediderunt à loco Pytho nominato; alij ab interrogatione, cùm πύθεσθαι sit percunctari: in qua vicit Pythiade Achmæas Parapotamius cæteros omnes pueros pugilatu, ea fuit prima in qua homines decertarunt, vt ait Pausanias. Altera deinde Pythiade Amphictiones, qui fuerunt his ludis præfecti ab Amphictyone Deucalionis filio nominati: vel (vt alij maluerunt) ab Amphictyone Heleni filio, qui hunc conuentum instituit, quod accidit quadragesima octaua olympiade, omnem artem aulœdorum repudiarunt, quia nescio quid triste & insuaue auditu, minimeque iucundi ominis canerent. nam elegi & funebres modi magis hisce tibiis conue-

niebant

niebant, quàm vllum lætitiæ genus vel ludorum festiuitas qui celebrabantur. institutum fuit coronarium duntaxat certamen vt submotis præmiis relinqueretur, cùm primùm pecunia esset præmium victorum. Additus est etiam equorum cursus, qua Pythiade renuntiatus est victor Clisthenes Sicyoniorum tyrannus, eademque certamina indicta sunt Athletis, quæ & in Olympia erant, lata lege vt soli pueri tum longiore tum etiam repetito cursu manè certarent. nam sicuti dictum fuit, curru etiam in olympicis decertabatur. Octaua Pythiade lege ludorum comprehensi qui assis fidibus canerent, qua coronatus fuit Agelaus Tegeates. Quadragesima Pythiade octaua cœptum est certari bigis, è quo certamine victor euasit Phocensis Execestiades. Quinta postmodo ab illa Pythiade pullis ad currum adiunctis decertari cœptum est, in quo certamine cæteros omnes quadrigis superauit Orphondas Thebanus. Postea verò sexagesima Pythiade admissum est inter pueros pancratium, & biiuges atque iniuges pulli serius quàm ab Eleis, quo tempore victor declaratus est Laidas Thebanus: cùm pulli postea etiam singuli fuissent admissi. septima post hanc Pythiade bigæ receptæ sunt. & pulli singuli ad currum, qua singulari pullo Lycormas Larissæus, at bigis Ptolemæus Macedo victor fuit declaratus. In omnibus his certaminibus laurea corona donabatur, sicuti patet è Pindari epiniciis, quæ corona propria fuit illorum ludorum existimata. nam credebatur esse grata Apollini, quia fabulati sunt amatam fuisse ab Apolline Ladonis filiam in illam arrem conuersam: sed tamen fuerunt nonnulli qui existimauerint quod multo antè quàm Apollo Daphnen amaret, instituta sunt Pythia: & antequam laurea reperiretur, vel ex palma, vel ex æsculo coronæ dabantur victoribus, vt ait Ouid. lib. 1. Metamorph. in his:

Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos.
Hic iuuenum quicunque manu, pedibusue, rotave
Vicerat: æsculeæ capiebat frondis honorem,
Nondum laurus erat

Nam primis Pythiorum temporibus non erat adhuc inuenta laurus, qua postea inuenta & locus datus est fabulæ & coronæ victoribus Pythiorum ex illa confectæ. apparet autem ex Ouidij carminibus non Amphictyones, neque filium

Deucalionis sed Apolinem ipsum præ lætitia victoriæ eius certaminis:in quo Pythonem cæciderat, Pythicos ludos instituisse, atque eadem propè ludicra fuisse in Pythicis, quæ erant etiam in Olympicis. alij dixerunt neque palmam, neque æsculum,neque laurum præmium fuisse Pythiorum, sed poma quædam Deo consecrata victoribus donari solita vt scripsit in libro de coronis Ister. Verùm istud accidit,quia & ludicra & præmia victorum, & tempora, quibus agebantur Pythia, sæpiùs immutata sunt:nam cùm nono quoque anno primum agerentur Pythia,perducta sunt postea ad quinquennium,quia tot Nymphæ dictæ sunt Parnasides dona Apollini,cùm feram trucidasset,obtulisse. at de Pythiis satis nunc de Nemeis dicamus.

De Nemeis. CAP. III.

CELEBRABANTVR Nemea in sylua quadam ita vocata, quæ fuit inter Phliuntem & Cleonas Achaiæ ciuitates,in Archemori Lycurgi filij honorem,quoniam in illa sylua dicitur à serpente morsus interiisse. Alij dicunt quòd septem duces Argiui opem ferentes Polynici militantes ad Thebas in Lemnum Thraciæ profecti siti correpti in Hypsipylen Lemniam inciderunt, quæ Lycurgi sacerdotis Iouis & Eurydices filium Opheltam ferebat. Hæc rogata tanquam perita eius regionis vt aquam ostenderet, dux fuit illis ducibus ad fontem, relicto puero in quodam prato, quem serpens repertum & spiris circa collum conuolutus necauit. Duces eò profecti re visa serpentem interemerunt. atque in triennium quodque certamen funebre instituerunt. certabant in illis milites aut militum filij tantùm priùs, quamuis vulgus postmodo fuit admissum. Dicitur à Theagene in rebus Aeginetis illa de causa è Lemno in Nemeam confugisse, quòd statutum fuerat apud Lemniades vt omne genus marium de medio tolleretur, atque cum mares omnes fuissent trucidati, sola Hypsipyle Thoantem patrem in arca seruauit. Illud cùm patuisset Lemniis, vbi argonautæ essent abnauigaturi, ipsum demerserunt in arca inclusum at Hypsipylen propter pietatem erga parentem capitis condemnarunt. illa his auditis fugit, atque capta à pyratis in itinere Lycurgo diuendita fuit. Eudyrice igitur Lycurgi

vxore volente Hypsipylen interimere ob mortem filij, atque Hypsipyle latente in quodam loco occulto hac ipsa de causa, Amphiaraus vaticinatus est, eamque indicauit Thoanti ac Euneo quærentibus filiis, quorum opera & ducum Argiuorum beneficio fuit seruata. Fuerunt verò eadem ludicra in his, quæ etiam in superioribus instituta, at victores apio coronabantur, quæ funebris erat planta: idque ad perpetuam Archemori memoriam. Alij Nemea instituta fuisse maluerunt ab Hercule, quia Nemæum leonem ibi occiderit. Alij ob Ophletam (vt diximus) qui per propriam mortem in Thebas militantibus Lacedæmoniis vaticinatus fuit: erat enim certamen epitaphium siue funebre, in quo milites aut militum filij solùm primùm certabant, quamuis & populus in id postea fuit admissus. alij non ob illum prædictum Opheltem, sed ob Opheltem Creusæ & Euphetæ filium instituta fuisse Nemea crediderunt, qui ictus fuit à dracone, absente Hypsipyle nutrice, cùm illa aquatum iuisset, quòd ab illa aquam Argiui petiuerant. Instituta verò sunt illi Nemea ad Hypsipylæ consolationem, quæ etiam à nigris vestibus & lugubribus indutis iudicibus iudicabantur. Dictus postea fuit hic Opheltes Archemorus, quia illi mortem Amphiaraus vaticinatus esset à principio vitæ. nam ἀρχὴ principium, μόρος mortem significat. Coronabantur (vt fama est) antiquitus oliua victores Nemeorum, sed post cladem à Medis captam in honorem cæsorum apio funebri planta coronari cœptum est. Dicta fuerunt Nemea à bobus, quæ Argiuæ Iunoni erant consecratæ, quæ in ea sylua pascebantur. Alij maluerunt Nemeam vocatam fuisse quandam regionem Argiuorum à bobus Iouis & Lunæ ibi pascentibus. Alij à Danai filiabus, quoniam regio fuisset illis in capita distributa. His ludis enim Argiui & Corinthij & Cleonæi homines præerant. Lucianus in dialogo de Gymnasiis ita mentionem fecit de singulorum horum certaminum præmiis: Ὀλυμπιάσι μὲν στέφανος ἐκ κοτίνου, Ἰσθμοῖ δὲ ἐκ πίτυος, ἐν Νεμέᾳ δὲ σελίνων πεπλεγμένος, Πυθοῖ δὲ μῆλα τῶν ἱερῶν τοῦ θεοῦ. *in Olympicis quidem ex oleastro, in Isthmiis è pinu, in Nemeis ex apio corona connexa, at in Pythiis mala Deo consecrata victoribus erant proposita.* Atque huic certaminum generi apium iure conuenire censebatur, quoniam ex occisi à serpente pueri sanguine apium herba nata

esse credatur. Non defuerunt qui in honorem Archemori primùm instituta fuisse dixerint Nemea, at ab Hercule fuisse in melius correcta, cùm Leonem Nemæum occidisset: quia illa postea Ioui consecrauit: & post triennium tempus peragendis statuit diem duodecimũ eius mẽsis, qui πάνομος à Corinthiis, ab Atheniensibus autem βοηδρομιών dicebatur, quia eo mense Theseus Amazonas debellauit, atque Cretenses demum iudices sunt electi. at nunc de Isthmiis dicamus.

De Isthmiis. CAP. IIII.

SCriptum reliquit Plutarchus in vita Thesei, Theseum ipsum Isthmia in honorem Neptuni, ad imitationem Herculis, qui Olympia Ioui consecrauit, instituisse: quippe cùm illa quæ in honorem Melicertæ fierent, noctu agerentur, & magis initiandi, quàm spectaculi causa constituta viderentur: quæ instituta fuerant à Sisypho Aeoli filio. vbi Melicertæ sui propinqui cadauer agnouisset, Athamantisque filium honore illo prosecutus est. Non defuerunt tamen qui in Scironis honorem Isthmia celebrari crediderint, & ea putarint à Theseo inuenta ad mortem ipsius Scironis expiandam. Alij ob Sinnin Procustem Neptuni filium à Theseo cæsum, alij aliis de causis instituta fuisse Isthmia, omnes tamen à Theseo consensere. Quæ dicta sunt Isthmia ab Isthmo Pelopennesi, cuius in faucibus ad Neptuni templum ibi celeberrimum quinto quoque anno celebrabantur. Archias autem poeta non in Neptuni, sed in Palæmonis honorem Isthmia fieri solita scribit, in illo epigrammate:

Τέσσαρές εἰσιν ἀγῶνες ἀν' Ἑλλάδα, τέσσαρες ἱροὶ
  Οἱ δύο μὲν θνητῶν, οἱ δύο δ' ἀθανάτων·
Ζηνὸς, Λητοΐδαο, Παλαίμονος, Ἀρχεμόροιο,
  Ἆθλα δὲ τῶν κότινος, μῆλα, σέλινα, πίτυς.

Quattuor in Græcis certamina, quattuor illa
  Sacra: duo superis sunt duo sacra viris.
Sunt Iouis hæc, Phœbique Palæmonis, Archemorique,
  Præmia sunt oleæ. Pinea mala, apium.

Nam tametsi in omnibus his certaminibus coronabantur victores coronis superiùs commemoratis, tamen mos omnibus fuit vt vbique locorum palmam altera manu gestarent redeuntes, vt ait Pausanias in Arcadicis, ac tantus honor victo-

victoribus habebatur, tantaque erat victricium ciuitatum lætitia, vt multa millia passuum victores ita manibus suorum ciuium portarentur, ne omnino terram contingerent neque ingrederentur per portas ciuitatum, vt reliqui homines, sed pontes illis tumultuarij fierent supra mœnia ciuitatum, eorumque nomina in foro publico sumptu columnis inciderentur. Primmus autem fuisse dicitur Theseus, qui cùm venisset in Delum palmam victoribus proposuerit, vt ait Plutarchus. Alij non illis de causis instituta fuisse illa certamina memorant, sed ob insepultum Melicertam cùm in Isthmum appulisset, atque ita rem sese habuisse memoriæ prodiderunt. Fuerunt Inus & Athamantis filij Learchus & Melicerta, Athamas furore percitus Learchum cæcîdit, quem mater in lebetem bullientis aquæ iecit, atque ipsa quoque mente capta verita iram Athamantis per Geraniam montem Megarensiũ, fugiens è petra Moluride vocata denique cum Melicerta in mare desiliuit. Facta est Ino vna è Nereidibus, quæ Leucothea vocata est, at Melicerta Deus Palæmon. Nereides tripudiantes visæ sunt Corinthi regi Sisypho, qui Melicertæ corpus à delphino delatum vidit, atque hæ iussetent Isthmia celebrari in honorem Melicertæ Alij dixerunt cadauer Melicertę in Isthmum delatum tumulo & exequiis caruisse, quare exorta pestilentia in Isthmo, respondit Deus nullum esse mali remedium, nisi si exequiæ ac funebre certamen instituerétur in Melicertæ honorem, illud cùm per aliquod tempus fecissent Corinthij, rursus morbus inuasit, atq; respondit Deus oportere honorem eius herois perpetuum instituere, atq; illi apium, plantã funebrem ac subterraneam proponere. Statutũ est postmodo vt pinu coronarentur ob affinitatem plantæ cũ mari. captum est itaque & sepulturæ datum Melicertæ corpus apud Schœnountiam ab Amphimacho & Donacino viris Corinthiis, vt proditum est memoriæ à Theseo in rebus Corinthiis. alij dixerunt in honorem Neptuni hæc ipsa certamina consueuisse celebrari. at Musæus in eo libro quẽ scripsit de Isthmiis, duo certaminum genera in Isthmo celebrari solita scribit, alterum in Neptuni alterum in Melicertæ honorem. Fuerunt & alia ludorum genera apud Græcos, vt apud Athenienses Hydrophoria, Delphinium Pytheæ. fuerunt & alia alibi præmia victoribus vt phialæ argenteæ in Sicyone in Pythiis. in Pellene vrbe Achaiæ præmium erat

vestis Theoxeniis, vel, vt alij maluerunt, vocatis Mercurialibus. in Aegina Aeacia bos præmium fuit dithyramborum poëtis, qui præclariùs in Dionysum cecinissent: quod certamen dictum fuit Amphorites. quæ, quoniam non erant valde illustria raroque de his mentio fit à scriptoribus, superioribus abundè vt arbitror explicatis, in præsenti omittemus, nunc reliqua ad institutum opus pertinentia persequamur.

De Mercurio. CAP. V.

MErcurium omnium Deorum antiquorum vigilantissimum, ac maximè negotiis implicatum, quippe quem neque per noctem quidem dormire negotiorum multitudo pateretur, Iouis & Maiæ Atlantis filium fuisse scribit ita Hesiodus in Theogonia:

Ζηνὶ δ' ἄρ' Ἀτλαντὶς Μαίη τέκε φαίδιμον Ἑρμῆν,
Κήρυκ' ἀθανάτων, ἱερὸν λέχος εἰσαναβᾶσα.

E Ioue Mercurius, Nymphaque Atlantide cretus,
Est præco superum: compreßit Iupiter illam.

Sic & Orpheus & Homerus in hymnis tradiderunt, à quibus præclarè Virgilius, ea capiens quæ ad genus Mercurij attinent, illum in Cyllene Arcadiæ monte natum esse inquit in his:

Vobis Mercurius pater est, quem candida Maia
Cyllenes gelido conceptum culmine fudit.

At Pausanias in Bœoticis non procul à Tanagris in monte vocato Corycio Mercurium natum esse scribit, quem postea in Arcadicis scripsit lotum fuisse in Tricrena, vbi tres erant fontes in agro Pheneatico, à nymphis accolis eius montis: quare fontes illi summa religione colebantur, vtpote fontes Mercurio sacrati. Hunc educatum fuisse in Cyllene monte præterea testatus est Didymus his verbis: Ἑρμῆς ὁ ἐν Κυλλήνῃ ὄρει Ἀρκαδίας ἀνατραφείς: *Mercurius in Cylleno Arcadiæ monte educatus.* Hunc educatum fuisse inquiunt sub arbore portula, quæ andrachne dicta est à Græcis, quare illi fuit consecrata. Scripsit Pausanias in Arcadicis ex antiquo Arcadum sermone, Mercurium educatum fuisse non procul ab Alpheo fluuio, in ciuitate quæ Acacesium vocabatur, ab Acaco Lycaonis filio. Alij Iunonē lac præbuisse Mercurio putarunt, & per quoddam tempus apud illam nutritum fuisse per inscitiam, atque cùm lac Iunonis ex eius ore excidisset, dicitur esse facta via lactea, quæ inde galaxia dicitur à Græcis, cùm

gala

gala lac sit. Alij tamen maluerunt illud accidisse cùm Hercules lac sugeret: alij quia tantum hausisset, quantum non potuisset retinere. Alij maluerunt Opim iussam lac infanti prębere, illud in saxum expressisse quod Saturno obtulerat, quo in cœlum delapso lactea via facta sit: vt significauit M. Manilius in his versibus:

Nec mollior celanda est famæ vulgata vetustas,
Mollior è niueo lactis fluxisse liquorem
Pectore reginæ Diuûm, cælumque liquore
Infecisse suo. quapropter lacteus orbis
Dicitur & nomen causa descendit ab ipsa.

At enim plures fuerunt Mercurij, vt ait Cicero in libro tertio de natura Deorum in his: Mercurius vnus Cælo patre, Die matre natus: cuius obscœnius excitata natura traditur, quòd aspectu Proserpinæ commotus sit. Alter Valentis & Phoronidis filius, is qui sub terris habetur, idē Trophonius. Tertius Ioue tertio natus & Maia, ex quo & Penelopa Pana natum ferunt. Quartus Nilo patre, quem Ægyptij nefas habent nominare. Quintus, quem colunt Pheneatæ, qui Argum dicitur interemisse, ob eamque causam Ægypto præfuisse, atque Ægyptiis leges & literas tradidisse. Hi etsi plures Mercurij extiterunt, tamen ad vnum Iouis & Maiæ filium omnes cæterorum res gestę referuntur: de quo etiam mentionem ita fecit Ouidius in Paride, cùm illum fingeret alatum:

Constitit ante oculos actus velocibus alis
Atlantis magni, Pleionisque nepos.

Quare & nos quæ propria sint singulorum minimè soliciti, aut quæ inuenta, vel quæ educationes, quia negotium ob antiquitatem esset omniũ difficillimũ, vt in cæteris fecimus, ita in hoc institutũ nostrũ persequemur, scriptũ reliquit Lucianus in dialogo Apollinis & Vulcani, hũc insignē fuisse furē, nã cũ paruulus esset infans à Vulcano susceptus, instrumēta fabrilia illi surripuit ex officina. Cupidinē eodē die natus palæstra superauit. Veneri, quæ ipsũ ob victoriã cõplexa fuerat cingulũ furatus est. Ioui sceptrũ sustulit, fulmen quoq; surrepturus nisi vim timuisset flãmarũ. Hũc Mercuriũ alatũ finxerũt, cui gallus assidebat, quē in suasoria Calenus antiquos inquit pictores & plastas iuuenē formosũ sine fuco, ac sine aliquo cõptu, vultũ hilari, atq; acrib. oculis formasse. Hũc finxerũt antiqui aurea cathena aurib. hominũ annexam, mortales

quocunque collibuisset trahere solitum, sicuti de Hercule dicitur. Qui quoniam præesset gregibus in via, qua Lechæam accedebatur apud Corinthios, æreus sedens expressus est cum astante ariete. Multa porrò officia Mercurio fuerunt iniuncta, vt testatur Lucianus in dialogo Maiæ & Mercurij : siquidem Deorum cœnaculum verrere solitus dicitur, & sternere curiam Deorum, & Iouis mandata per diem circunferebat, & huc illuc cursitabat, & ante raptum Ganymedem victum Ioui subministrabat, & per noctem mortuorum animas ad inferos deducebat, & modò palæstris, modò concionibus illum adesse oportebat, ita vt nullo tempore posset quiescere : quidam iniunxerunt illi etiam bellicas caduceatorum legationes, cum fœderum & induciarum illum inuentorem fuisse inquiant, & ponderum ac mensurarũ, rerum venalium, & omnium vsuum mercaturæ ad lucrum, cùm res alienas etiam vsurparit. horum negotiorum quandam partem ita attigit Virgilius in quarto Æneidos:

Dixerat : ille patris magni parere parabat
Imperio, & primùm pedibus talaria nectit
Aurea : quæ sublimem alis, siue æquora supra,
Seu terram, rapido pariter cum flamine portant.
Tum virgam capit : hac animas ille euocat Orco
Pallentes, alias sub tristia Tartara mittit:
Dat somnos, adimitque, & lumina morte resignat:

Huius simulacrum Aegyptij partim atra facie, partim aurea & clara confinxere, quia modo ad superos, modo ad inferos adiret. caduceus illi dabatur cum anguibus geminis mare ac fœmina scilicet mutuo connexu circunuolutis & concordibus, quorum caudæ demittebantur ad capulum caducei, qui concordiæ securitatem significabant. Aiunt præterea hunc eodem die natum boues Admeti Regis pascendi Apollini surripuisse, & irato eidem ob furtum, sagittasque in eum iaculari paranti pharetram euacuasse, vt ait Homerus in his:

Ἠῷος γεγονὼς μέσω ἤματι ἐγκιθάριζεν.
Ἑσπέριος βοῦς κλέψεν ἑκηβόλου Ἀπόλλωνος.

Editur hic mane, hinc citharam pulsauit : & idem
Surripuit Phœbo vaccas mox sole cadente.

Istud autem ita fictum fuit, quia Mercurij planeta, quibus dominatur in horoscopo, homines facit ingenio quidem promptos & eloquentes, ac callidos tamen & astutos & ad furta

propenſos. Fabulantur Batto paſtori cuidam Mercurium vaccam largitum eſſe, vt taceret, qui ſolus furtum illud cognouerat. Deinde cùm hominis fidem vellet experiri mutatis veſtibus, duplici præmio pro indicando furto propoſito inconſtantiam ac perfidiam Batti cognouit, eumque in ſaxũ indicẽ, conuertit. vt ait Ouid. lib. 2. Metamoph. in his carminibus:

At ſenior, poſtquam eſt merces geminata, ſub illis
Montibus, inquit, erant: & erant ſub montibus illis.
Riſit Atlantiades, & me mihi perfide prodis?
Me mihi prodis? ait: periuraque pectora vertit
In durum ſilicem, qui nunc quoque dicitur index.

Alij dixerunt vocem tantum ademptam fuiſſe Batto, atque illum ad oraculum Delphicum acceſſiſſe an liberari poſſet ſciſcitaturum, & vbi habitaret, cui reſpondit oraculum:

Βάττε πάροιθε κακὸν τὸ, τὸ δ' ὕστερον ἐσθλὸν ἐρωτᾷς.
Ἔρχεο λείψ' ἁλίαν χώραν. ἤπειρος ἀμείνων.
Ἠῷος πρότερον δόλον ἔκβαλε πείθει πείθων
Στερρὸν γὴν ὁσίως ἣν μισεῖ πολλὴν ἀθεμίστως,
Οἷά τ' ἀνὴρ ἔρξει, τοῖον τέλος αὐτὸν ἱκάνει.

Batte malum priùs, inde bonum à me Batte require.
Linque mari vicina, pete & longinqua locorum.
Manè domum linquens primùm mea numina ſerua
Præduram terram ſanctè, multam odit iniquè.
Qualia quiſque facit, finem nanciſcitur idem.

Hunc Deum poſtea, quia ſurripuiſſet armentũ, tanquam paſtorum Deum coluerunt antiqui, vt aſſerit Pauſanias in Corinthiacis, quem & greges ſeruare, & augere poſſe putabant. Quia verò alia permulta furatus eſſet, habitus eſt Deus latronum, vt ait Homerus in hymnis:

Τοῦτο γὰρ οὖν κἄπειτα μετ' ἀθανάτοις γέρας ἕξεις.
Ἀρχὸς φιλητέων κεκλήσεαι ἤματα πάντα.

Hunc ſuperos inter poſt hæc retinebis honorem.
Latronum princeps diceris tempus in omne.

Memoriæ prodidit Zetzes hiſtor. 202. chil. 8. Autolycum Laertæ patrem, qui fuit auus Vlyſſis, omnium propè mortalium pauperrimum artem furandi à Mercurio didiciſſe, quare ditiſſimus poſtea euaſit. aiunt hunc tam peritum fuiſſe latronem, vt cùm optimum equum furatus eſſet, aſinum ſcabie corroſum pro illo reſtituerit, effeceritque vt eum recipientes minimè id ſentirent, atque cùm alteri pulcherrimam ſponſam rapuiſſet, anum edentulam, mucoſam,

& laruam propè restituerit. atque in commutandis mercibus eandem seruabat rationem: nam fuerunt qui præstigiatorum artem à Mercurio excogitatam dixerint. Hunc primum fuisse inquiunt, qui lyram inuenerit, vt ait Paus. in Eliacis prioribus, quam etiam Apollini, cùm pax inter illos post furtum orta esset, largitus est. vnde lyra quasi lytra dicta fuit, præmium .s. pro redimendis. Erat autem testudo, quæ χέλυς à Græcis vocatur, in hunc modum formata, vt ait Lucianus in dialogo Apoll. & Vul. cùm testudinem mortuam ad ripas Nili inuenisset, brachia adaptauit, ac iugum induxit, calamósque postea agglutinans, & fundo subiecto quodam, ac nouem deinde chordas super calamis, tanquam ansulis intendens, iucundum quid modulatus est. Alij dicunt tetrachordum priùs inuenisse, ac linum pro chordis tetendisse, quia chordæ nondum essent inuentæ, quam dedit Apollini pro furto, à quo accepit caduceum. hanc septem chordarum fecit Apollo accommodans ad Panos fistulã Iouis & Thymbris filij, nam hic lino soluto & adempto chordas intendit, vnde dictus est linum inuenisse.

¶Id verò cùm in monte Cyllene proximo fecisset, mons chelydorea vocatus fuit, vt ait Paus. in Arcadicis. Atque de hac re ita breuiter meminit Nicander in Alexipharmacis:

Αὐδήεσσαν ἔθηκεν ἀναύδητόν περ ἐοῦσαν
Ἑρμείης· σαρκὸς γὰρ ἀπογυμνώσατο χέλειον
Αἰόλον, ἀγκῶνας δὲ δύω παρετείνατο πέζαις.
Muta priùs fuerat, vocalem reddidit illam
Mercurius: dempta carne è testudine, fundo
Brachia bina locat, super his chordasque tetendit.

Quod etiam affirmat Homerus in hymno in Mercurium eo carmine:

Ἑρμῆς σοι πρώτιστα χέλυν τεκτήνατ' ἀοιδόν
Mercurius prior ipse Chelyn facit arte canoram.

Cùm lyram accepisset Apollo, postea virgam illam Mercurio donauit, vt diximus, illam vim habentem, vt facilè pax inter quosuis ea virga interposita conciliaretur. eius cùm vellet facere experimentum Mercurius, inter duos angues acerrimè inter se dimicantes coniecit, qui repentè facti sunt amici, vnde virga Mercurij fuit postea geminis anguibus circumuolutis insignita. Primus enim Mercurius tres fidium tonos, acutum, grauem, medium reperisse dicitur. Primus astro-

astrorum ac siderum cursus obseruasse, diesque & annum ad certum ordinem redegisse: cùm astronomiæ & philosophiæ autor & religionis Thebanis sacerdotibus extiterit, qui maximè has disciplinas exercuerunt, vt testatur Strabo libro decimoseptimo Geographiæ, & Marcus Manilius in primo libro rerum astronomicarum in hisce carminibus:

Tu princeps autorque sacri Cyllenie tanti.
Per te iam cœlum interius, iam sidera nota.
Sublimes aperire vias, vnumque sub orbem
Et per inane suis parentia finibus astra.

Atque ne plura hîc ascribam, multa sunt carmina quibus ille poëta conatur ostendere vniuersum fundamentum religionis apud Aegyptios à Mercurio prius fuisse inuentum vnà cum ritibus sacrorum rerumque naturalium causis. Idcirco fortasse dies lunæ quartus Mercurio fuit consecratus, sicut primus & septimus Apollini, octauus Theseo. Eadem de causa inter arcanos illos Samothracum Deos, Mercurium à Mnasea connumeratum censuerim, quòd astrorum cognitio necessaria sit nauigantibus. Scripsit Apollonij enarrator solennia quædam apud Samothraces celebrari solita, quibus si quis fuisset initiatus, inter turbulentissimas tempestates seruabatur omnino. Atque Vlyssem initiatũ in Samothracia ferunt, sed vitta alba pro tæniis vsum fuisse: quippe cùm initiantes tænias purpureas circa ventrem innexuerint. Erat autem mos initiandi in Cabiris: atque deorum nomina, quos nominare nefas erat, ista fuerunt: Axioerus, Axiocersa, Axiocersus. Erat autem Axioerus Ceres, Axiocersa, Proserpina, Axiocersus Pluto, quibus quartus accedebat Casmilus, qui erat Mercurius, vti scripsit Dionysiodorus. Hic idem Mercurius Deorum immortalium cultus & sacra prior instituit, hominesque ad humaniorem vitam reuocauit, quare ita cecinit Horatius libro 1. Carminum:

Mercuri facunde nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentum
Voce formasti catus, & decora
More palæstræ.

Hunc vnà cum Hercule palæstritis præfectum esse crediderunt: quia cùm prudentissimus existeret, non mediocriter conferre ad palæstram putabatur, quoniam cum viribus vbique coniuncta esse debet prudentia. quæ quoniam multa in

explicatione insomniorum requiritur, somnia Mercurio consecrata creduntur, vt in his carminibus videtur testari Apollonius lib. 4. Argonauticorum:

Ἀλλ' ὅτε δὴ κἀκεῖθεν ὑπεύδια πείσματ' ἔλυσαν,
Μνήσατ' ἔπειτ' Εὔφημος ὀνείρατος ἐννυχίοιο,
Ἀζόμενος Μαίης υἷα κλυτόν εἴσατο γάρ οἱ
Δαιμονίη βῶλαξ ἐπιμάστιος ᾧ ἐν ἀγοστῷ
Ἄρδεσθαι λευκῇσιν ὑπαὶ λιβάδεσσι γάλακτος.

Ast vbi soluerunt illo de littore funem,
Nocturna in mentem veniunt insomnia.
Ille colit Maia genitum. namque vbera visus
Est sibi mulgere, & glebam stillantibus albis
E mamma guttis miscere & lacte rigare.

Quod etiam inquit Homerus in hymno in ipsum Mercurium composito:

Ληϊστῆρ', ἐλατῆρα βοῶν, ἡγήτορ' ὀνείρων,
Νυκτὸς ἐπωπητῆρα, πυληδόκον.

Prædonem furèmque boum, cui somnia certa
Lege patent, seruaque fores, nocteμque gubernas.

Æschylus in Persis ipsum inter terrestres Deos numerauit, quem aduocat cum inferorum Rege, & mortuorum in his,

Ἀλλὰ χθόνιοι δαίμονες ἁγνοί,
Γῆ τε, καὶ Ἑρμῆ, βασιλεῦ τ' ἐνέρων,
Πέμψατ' ἔνερθεν ψυχὰν ἐς φάος.

Terrestres casti dæmones,
Tellus, Mercuri, & inferûm
Rex, in lucem animam remittite.

Hunc ipsum Deum tricipitem vocarunt, ob triplicem potestatem quam habere creditus est, nam marinus & terrestris & cœlestis vocatus fuit, quod illi accidit vel propter triplices vires, quas obtinebat, naturalem scilicet, moralem & rationi obtemperantem facultatem: vel quia cum Hecate congressus tres ex illa filias suscepisset.

Neque credebatur quis posse mori, nisi Mercurius animam hanc diuinitus corpori alligatam, à mortali vinculo soluisset: quare ita scripsit Sophocles in Oedipode in Colono.

Τῇδε γάρ μ' ἄγει
Ἑρμῆς ὁ πομπὸς, ἥ τε νερτέρα θεός.

Hac enim Mercurius
Dux est mihi: sic infernum ducit Dea.

Quamobrem & Homer. lib. ω. Odyss. non potuisse priùs pro-

eos interire inquit, quàm Mercurius animas ex illorum corporibus euocasset vt patet ex his:

Ἑρμῆς δὲ ψυχὰς Κυλλήνιος ἐξεκαλεῖτο
Ἀνδρῶν μνηστήρων, ἔχε δὲ ῥάβδον μετὰ χερσὶν
Καλὴν χρυσείην τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
Ὧν ἐθέλει τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.

Euocat hic animas Atlantides ipse procorum
Mercurius, manibúsque tenet virgam: euocat orco
Hac animas, alias sub tristia tartara mittit,
Dat somnos, adimitque, & lumina morte resignat.

At Ouidius Fastorum lib.5. hunc pacis & belli arbitrum & autorem nuncupauit in his:

Pacis & armorum superis, imísque Deorum
Arbiter, alato qui pede carpis iter.

Scripsit Philochorus diem festum agi solitum apud Athenienses die decimatertia lunæ Nouēbris quo tempore Choes vocata solennia celebrantur terrestri Mercurio consecrata: atque morem fuisse, vt ex omnibus generibus semina, vt nomen significat, in olla miscerentur, atque conquerētur ab iis qui per diluuium fuissent seruati, qui Hydrophotia etiam aliàs agebant. At nemini tamen ex ea olla gustare licitum erat. Credebatur hic idem Deus animas quæ suum tempus in Elysiis campis expleuissent, Lethénque bibissent, in noua corpora inducere, vt diximus. Huic Deo sacra faciebant quicunq; periculo capitis fuissent liberati, vt ait Pausanias in Atticis. Hic Iouis mandato Argum occidit, qui Io in vaccam versam seruabat. Huic statuæ pro foribus domorum ab antiquis erigebantur, quia fur credebatur cæteros fures arcere, vt ait Aristophanes. Huius filium Pana fuisse scripsit Anytes in his:

Ἑρμείαν γὰρ ἄνακτα τέκεν νεφεληγερέτα Ζεύς·
Αὐτὰρ ὅγ' Ἑρμείας Πᾶνα τὸν αἰγελάτην.

Mercurium peperit supremum Iupiter, ipse
Pastorum peperit Panáque Mercurius.

Suscepit Erycem ex Aglauro Cecropis filia, ex Daira Oceani Eleusinem, Bunum ex Alcidamea, è Philodamea Danai filia Pharim, Caicum ex Ocythoe, qui se in fluuium Zauræum deiecit, & dedit nomen Caico Mysiæ flumini, vt scripsit Chrysermus Corinthius in Peloponnesiacis. Polybum è Rhihonophyla, Myrtilum è Cleobula filia Æoli, è Nympha Ladonis filia Euandrum, ex Erythea Geryonis Noracem, Cydonem ex Acacallide, ex Issa Nympha Prylim, Lycaonē, Cupidi-

nem, Eudorum Dolopem, Lares, Auctolium, Erythum, Echionem, Æthalidem. suscepit ex Hieria Gigantem præterea, cuius filiæ Angeliæ etiam mentionem fecit Pindarus in Alcimedonte. Multos præterea ex variis mulieribus habuit filios, ne singulos recenseam. Huic Deo vitulus mactabatur vt ait Ouid. in 4. Metamorph.

Diis tribus ille foces totidem de cespite ponit,
Læuum Mercurio, dextrum tibi bellica virgo,
Ara Iouis media est. Mactatur vacca Mineruæ,
Alipedi, vitulus, taurus tibi summe Deorum.

Erat illic lac & mel præterea offerri solitum. vt in his carminibus scripsit Antigonus:

Εὔκολος Ἑρμείας ὦ ποιμένες, ἐν δὲ γάλακτι
Χαίρει, καὶ δρυΐνῳ ἀντιδόμενος μέλιτι.

Mercurius facilis pastores munere lactis
Lætatur mox & dulcia mella capit.

Scripsit Callistratus linguas victimarum solitas fuisse Mercurio in sacris offerri, vt testatur etiam Homerus in his: γλώσσας δ' ἐν πυρὶ βάλλον, *linguas in ignes iecerunt.* Erat autem vltima pars sacrificiorum & finis cùm linguas in ignem iacerent, quam consuetudinem primi Megarenses incepetunt. Nam scriptum reliquit Dieuchidas in rebus gestis Megarensium, Alcathoum Pelopis filium ob Chrysippi cædem exulem, Megaris in aliam ciuitatem habitaturum profugisse: qui cùm in leonem Megarensium agrum vastantem incidisset, ad quem cædendum & alij à Megarensium Rege missi fuerant, & illum ipse cæcidit, & linguam eius cæsam in peram coniecit, ac rursus cum ea Megaram se contulit. Deinde cùm dicerent qui missi fuerant, se leonem occidisse, peram afferens eos arguit mendacij: quare cùm Rex præ lætitia Diis sacrificaret, linguam postremam aræ imposuit, atque ita manauit ad posteros consuetudo. Quidam tamen senserunt linguam Mercurio dicatam, atque consecrari debere, quia illam conueniat subditam & obtemperantem esse rationi, ac prudentiæ. Multa cognomina sortitus est Mercurius, vt Dij cæteri: nam Caduceator, Deorum nuncius, Enagonius, Dux, Propylæus, Forensis, Polygius, Promachus, Epimelius Criophorus, Acacesius, Cyllenius, Ctarus, & quia præesset mercaturæ, quia vendendi & emendi rationem prior ostendis-

ſtendiſſet, cùm multa dolosè vendantur, hunc Deum Dolium dixerunt.

¶ Atque hæc de Mercurio fabulosè dicta ſunt, nunc veritatem inueſtigemus. Fuit Mercurius homo ſingulari ingenio & ſapientia, vt commemorauit Lactantius in libro de falſa Religione: nam tres tantùm numeratos fuiſſe à Mercurio Triſmegiſto ſcribit, in quibus eſſet ſumma ſapientia, Vranum ſiue Cœlum, Saturnum, Mercurium. Hic enim literas inuenit, vt ait Zetzes hiſtor. 26. Chil. 2. multaque vitæ mortalium commoda excogitauit: quare Iouis & Maiæ, cœleſtis benignitatis ſcilicet filius creditus eſt. Nam quemadmodum humanæ eſt naturæ ſemper re aliqua indigere, ita diuinæ multis bonis abundare: humanum eſt ſemper incommodis vexari, diuinum vexatis ſuccurrere: humanum ſemper à Diis aliquid petere, diuinum largiri: humanum accipere, diuinum conferre beneficia. Hæc res fecit vt multi mortalium Iouis filij & diuini homines ſint crediti, & in Deorum immortalium numerum relati, quibus templa, altaria, ceremonias, propriòs ſacerdotes antiqui inſtituerunt. Ego ſanè ita cenſeo: antiquos, cùm nos ad ſtudium ſapientiæ adhortarentur, iſta de Mercurio conſinxiſſe. nam cùm eloquentiæ & orationis quanta vis eſſet vellent oſtendere, dixerunt Mercurium eſſe nuntium Deorum & hominum, per orationem nimirum Deorum voluntas, & ſententia diuinarum legum, & recta animorum noſtrorum conſilia, quæ non niſi autore Deo proueniunt, explicantur. Inde creditus eſt etiam cathenæ illi aureæ annexos homines auribus quocunque libuiſſet attrahere. Hunc latronum & impoſtorum & faudum Deum putarunt, non ſolùm quia ſi eloquentia cùm malo & flagitioſo ſit ingenio, plurimum obeſt cæteris hominibns, verùm etiam quia illorum quibus planetæ Mercurij natura in ortu dominatur ingenia ſunt ad furta, & ad omne aſtutiæ genus accommodata. Nam cùm ſiccus & calidus ſit planeta, verſutos & eloquentes facit homines, & ad omnem calliditatem celerrimos: quippe cùm planeta ipſe Mercurij tot habeat motuum varietates & tergiuerſationes, quot vix omnes ſimul reliqui planetæ. Nam modò procedit, modò retrocedit, modò ſublimis eſt, modò depreſſus, modò celerrimus eſt, modò ſtare videtur: ad quam varietatem motuum explicandam non ampliùs vt cæteris circularem motum tantùm

tradiderunt: verùm ad oui formam, vt seruarentur, quæ apparerent illi tribuere coacti sunt. Ad huius vel stellæ igitur velocitatem vel ingeniorum quibus dominatur celeritatem explicandam, illi talaria velocia & alata tribuerunt antiqui, quæ illum ferrent vnà cum ventis: quæ omnia non minùs oratori & sapienti, quàm planetæ ipsi conueniunt. nam acutissimum & oratione & ingenio ad res celerrimè inueniendas & explicandas oratorem esse conuenit. Hic planeta reliquorum naturæ quibus adhæret se accommodat: quia prudentia in omni fortunæ vicissitudine, & in omni amicitia idem facit. Hunc præfecerunt eadem caussa palestræ, vt diximus. Dicitur Argum interemisse, qui contra Iouis voluntatem Io custodiebat, quia vis illa cœlestis & ratio, quæ est in nobis quam Mercurium putarunt, omnes motus surgentes ex illa animæ nostræ parte, quæ propensior est ad iram, placat & componit, omnemque minùs ordinatam animi cogitationem mitigat. hæc pars vbi quiescit, Argos potest appellari, cùm ἀργὸς tardus sit ac deses: at eadem vbi excitatur, centum habet oculos: quia si furorem & impetum iræ sequamur, illiusque cupiditati obtemperemus, multa committentur aduersus humanas leges & diuinas. hanc igitur partem trucidat Mercurius, siue ratio animæ nostræ. Et quoniam ex ingenio versuto, tanquam ex vberrimo fonte, manat omnis vbertas & copia dicendi: eloquentiæ Deum ipsum Mercurium crediderunt. Tribuerunt illi potestatem tempestatum, quia sicuti Dij marini crediti sunt maris tempestates placare, ita turbulentissimarum ciuitatum discordias & contentiones vis orationis mitigare consueuit: quæ res fecit vt linguæ Mercurio, tanquam illi Deo, qui orationis ornamenta & artificium dicendi primus inuenisset, consecrarentur. Nam hunc & literas, & astrorum cursus primùm homines docuisse dictum est, & leges dedisse quibus homines ad humanitatem informarentur, & nomina rebus imposuit, & instrumenta musica excogitauit, & omnia quæ ad doctrinam eruditionemque spectant, inuenit, quod ita significauit Orpheus in libro de Lapillis, qui cùm homines ad studia adhortaretur ad speluncam Mercurij hortatus est omnium bonorum & commodorum plenam:

Οἱ δ᾽ ἑκὼν ἀνθρώπων πεπνυμένον ἦτορ ἀνώγει
Ἐς πολυήρατον ἄντρον ἐπελθέμεν Ἑρμείαο

Εἰδ

Ἔνθ᾽ ὅγε παντοίων ἀγαθῶν κατέθηκεν ὅμιλον.
Αἶψά κεν ἀμφοτέρῃσιν ἑλὼν τὰ πολλὰ κομίζων
Οἴκαδ᾽ ἀποστείχοι ἀεργοτζῶν πολυδάκρυον οἰζύν.
At quemcunque virum ducit prudentia cordis
Mercurij ingredier speluncam, plurima vbi ille
Deposuit bona, stat quo um prægrandis aceruus:
Ambabus valet hic manibus sibi sumere, & illa
Ferre dom m valet hic vitare incommoda cur.cta.

Sola enim sapientia rebus omnibus dominatur, quæ neque vllas cœli mutationes, neque fortunæ minas pertimuit. Hunc, quoniam Deorum nuntium putarunt non solùm pro orationis vbertate, aut pro sapientia, quæ voluntatem Deorum indicaret acceperunt: sed pro illa diuina vi, quæ diuinitus in mentes hominum infunditur, quæque res humanas omnes mirificè in suo ordine componit, & conseruat. Hanc vbi somnia in mentes hominum infundere opinabantur, Mercurium somniis præesse dixerunt: vbi rerum nascentium ac morientium vicissitudines intuebantur, idque non siue deorum voluntate fieri putarent, voluntatem illam ac vim diuinam, quæ ad ortum res perduceret, aut humandas, siue ad inferos deduceret, vocarunt Mercurium. ita vt modò sit ratio animæ nostræ, modò ratio & sapientia diuinæ voluntatis, vnde anima nostra defluxit, Mercurius appellatus. Hęc autem illi fuerunt tributa, quòd primus mundum à Deo creatum, & non sine diuina prouidentia gubernari hanc tantam diuersarum rerum mirabilitatem posse conspexisset: omniumque deorum cultum inter mortales instituisset, vidissetque sine deorum nutu nullum fieri posse ortum aut interitum. His igitur de caussis, quia rerum diuinarum cognitionem ad nos detulisset, deorum nuntius creditus est. Quòd rationem ortus & interitus diuinitus fieri docuisset, dicitur cum Plutone & cum Ioue collocutus fuisse, earumque legum arcana hominibus explicasse: quare animabus mortuorum illum ducem arbitrati sunt, cùm alias ad inferos, alias in corpora reduceret. ac de Mercurio satis, nunc de Pane dicamus.

De Pane. CAP. VI.

PAn verè, quem pastorum, venatorumque Deum, & vniuersæ vitæ rusticanæ præsidem crediderunt antiqui, cuius filius fuerit, non satis constat: quippe cùm varius eius ortus à diuersis scriptoribus tradatur. scriptum reliquit Home-

tus in hymnis Pana fuisse Mercurij filium,& bicornem,& capripedem in his:

Ἀμφί μοι Ἑρμείαο φίλον γόνον ἔννεπε Μοῦσα,
Αἰγιπόδην, δικέρωτα, φιλόκροτον.

Dicite Mercurij mihi prolem, dicite Musæ,
Capripedem, cantus & amicum, deinde bicornem.

Duris autem Samius in eo libro quem scripsit de Agathocle, Penelopen cum omnibus procis rem habuisse scripsit, è quorum congressu Pana inquit natum fuisse. Epimenides verò poëta Pana & Arcadem geminos è congressu Iouis & Callistus natos fuisse sensit: cùm tamen Aristippus Pana è Ioue & Nympha Oeneide procreatum fuisse maluerit. Alij Penelopes & Vlyssis filium putarunt, alij ex Æthere siue Nereide natum inquiunt. Achæus poeta è cœlo & terra. Nec defuerunt qui Iouis & Hybræos siue Iniuriæ, vt testatur Isacius. Pronapis poeta in suo protocosmo natum fuisse Pana cum tribus sororibus Parcis è Dæmogorgone scribit. Herodotus in Euterpe Penelopes & Mercurij filium fuisse scripsit, vt est in his: Πανὶ ἢ τῷ ἐκ Πηνελόπης· ἐκ ταύτης γὰρ καὶ Ἑρμέω λέγεται γενέσθαι ὑπὸ Ἑλλήνων ὁ Πάν. *Pani verò Penelopes. Ex hac enim & Mercurio Pan natus esse dicitur à Græcis.* Qui Penelopes & Mercurij filium, tradiderunt, illi Penelopen in Taygeto monte armenta patris Icarij custodientem à Mercurio conspectam & amatam fuisse inquiunt, qua cùm alio modo se non potiri posse speraret, in hircum pulcherrimum vertitur, cuius illa capta vel amore vel fallaciis, vt diuersi senserunt, cum illo congressa Pana peperit, capite cornuto, barbáque ac Pedibus hircinis, vt ait Homerus in hymnis. Hunc memoriæ prodidit Pausanias in Arcadicis à Nymphis susceptum & educatum, & à Sinoe nympha præcipuè, quippe cùm vel adultus cum illis assiduè versari fingatur, vt est in hymno Homeri:

Ὅς τ' ἀνὰ πίση
Δενδρήεντ' ἄμυδις φοιτᾷ χορογηθέσι νύμφαις.

Cum placidis Nymphis sylvis versatur in altis.

Atque in his Platonis carminibus dicuntur Nymphæ fistula Panos delectatæ circa illum tripudiare, Hydriades scilicet siue aquaticæ, & Hamadryades:

Σιγάτω λάσιον Δρυάδων λέπας, οἵ τ' ἀπὸ πέτρας
Κρουνοὶ, καὶ βληχὴ πολύμιγης τοκάδων.

Αὐτὸς

Αὐτὸς ἐπεὶ σύριγγι μελίσδεται εὐκελάδῳ Πάν.
Τγρὸν ἱεὶς ζευκτῶν χεῖλος ὑπὲρ καλάμων.
Αἱ δὲ πέριξ θαλερῷσι χορὸν ποσὶν ἐστήσαντο
Τδριάδες νύμφαι: νύμφαι Ἀμαδρυάδες.
Conticeant Dryadum colles, fontesque perennes,
Ipsaque conticeant pignora parua gregis:
Fistula dulce canit quia Panos labra canoris
Humida vt illius addita sunt calamis.
Hunc circa statuere chorum molli pede Nymphæ
Hydriades, pariter Nymphæ & Hamadryades.

Hunc igitur Nympharum ducem vocarunt antiqui, vt apparet ex his carminibus Anytæ:

Κρημνοβάταν ὄνικερων, νυμφῶν ἡγήτορα Πᾶνα.
Αζόμεθ' ὃς πέτρινον τὸν δὲ κέκευθε νόον.
Montiuagum colimus, cornutum Pana, ducémque
Nympharum: cuius saxea structa domus.

Hunc Deum pingebant & sculpebant facie caprina, hircíque cruribus, quamuis illum non esse huiusmodi censerent, vt ait Herod. in Euterpe: γράφουσι δὲ δὴ καὶ γλύφουσι οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ ἀγαλματοποιοὶ τοῦ Πανὸς, καθάπερ Ἕλληνες τὤγαλμα αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα, οὔτι τοιοῦτον νομίζοντες εἶναί μιν, ἀλλ' ὅμοιον τοῖσι ἄλλοισι θεοῖσι. *pingunt verò & sculpunt pictores ac statuarij, sicut etiam Græci, Panos imaginem caprina facie ac hirci cruribus: non quia illum huiusmodi esse arbitrentur, sed similem diis cæteris.* Lucianus in Dialog. Pan. & Merc. illi etiam hirci caudam super natibus iniunxit præter hirci nasum & barbam. fama est hunc etiam fuisse deorum nuntium, tanquam patrem, & greges pauisse, cùm amore Dryopis incaluisset, vt est apud Homerũ in eo hymno:

Οἷον θ' Ἑρμείαν ἐριούνιον ἔξοχον ἄλλων
Ἐννέπει, ὡς ὅγ' ἅπασι θεοῖς θεὸς ἄγγελός ἐστι.
Καί ῥ' ὅγ' ἐς Ἀρκαδίην πολυπίδακα μητέρα μήλων
Ἐξίκετ'. ἔνθα δέ οἱ τέμενος Κυλληνίου ἐστίν.
Ἔνθ' ὅγε, καὶ θεὸς ὤν, ψαφαρότριχα μῆλ' ἐνόμευεν
Ἀνδρὶ πάρα θνητῷ, θάλε γὰρ πόθος ὑγρὸς ἐπελθὼν
Νύμφῃ ἐϋπλοκάμῳ Δρύοπος φιλότητι μιγῆναι.
Mercurius veluti superorum nuntius antè
Esse ferebatur, sic nuntius iste deorum est.
Arcadiámque ouium petiit terram iste feracem,
Est sibi sacratum nemus, & Cyllenius hîc mons:
Hîc Deus existens ouium fit pastor, & idem
Mortali seruit Dryopis calefactus amore.

Hunc altera manu fistulam, altera baculum incuruum gestare solitum dixit Lucianus in Baccho. cui pinus inter arbores fuit consecrata. At Theocritus non vnum, sed plures Panes videtur putasse, cùm scribat in Amaryllide,

Τό τοι γένος ἢ Σατυρίσκοις
Ἐγγύθεν ἢ Πάνεσσι κακοκνάμοισιν ἐρίσδει.

Es simili genere ortus
Vel Satyris, vel crura retortis Panibus ipse.

Existimarunt antiqui Pana mõtium esse præsidem, omniáq; armenta & greges, quæ in mõtib. vagarẽtur, in huius esse tutela: quippe cùm is ab Arcadibus fuisset in Mænalo mõte educatus, quòd verò mõtibus præesset ita testatur Homerus in hymno:

Ὃς πάντα λόφον νιφόεντα λέλογχε,
Καὶ κορυφὰς ὀρέων, καὶ πετρήεντα κάρηνα.

Ille niuosa iuga est sortitus, summáque montis
Culmina: saxosos colles custodit & idem.

Ea de causa Virgilius in primo Georg. Pana custodem ouium, & pastorum præsidem appellauit in his:

Ipse nemus linquens patrium, saltúsque Lycæi
Pan ouium custos, tua si tibi Mænala curæ. & inde
Fortunatus & ille Deos qui nouit agrestes,
Panáque Syluanúmque senem, Nympháque sorores.

Quem posse gregis vbera implere existimarunt, dum fistulam inflaret, vt scripsit Ibicus in his:

Ὦ Πὰν φερβομέναις ἱερὸν φάτιν ἄπυε ποίμναις,
Κυρτὸν ὑπὲρ χρυσέων χεῖλος ἱεὶς δονάκων·
Ὄφρ' αἱ μὲν λευκοῖο βεβριθότα ἰδῶρα γάλακτος
Οὔθασιν ἐς Κλυμένου τυκτὰ φέρωσι δόμον·
Σοὶ δὲ καλῶς βωμοῖσι παριστάμενος πόσις αἰγῶν,
Φοίνιον ἐκ λασίου στήθεος αἷμα ἐρύγῃ.

O Pan pascendis gregibus custodia fida
Vt labra auratis addita sunt calamis:
Fistula dulce sonet, niuei quo munere lactis
Ad Clymeni portent vbera plena casas.
Vir tibi caprarum structam mox stabit ad aram,
Villosóque cruor defluet è iugulo.

Fuit etiam venatorum Deus, quem maximè Arcades coluerunt: qui si fauisse putaretur venatoribus, ab illis colebatur à venatione reuersus: at si frustra laborassent, scintillas in illum conjiciebant, vt testatur in his Theocritus in Thalysia:

Κὴν μὲν ταῦθ' ἔρδῃς ὦ Πὰν φίλε, μή τί τυ παῖδες
Ἀρκαδικοὶ σκίλλαισιν ὑπὸ πλευράς τε καὶ ὤμως
Τανίκα μαστίσδοιεν, ὅτε κρέα τυτθὰ παρείη.
Illud si facies, scyllarum verbere crebro
Mox latus & humeros non percutiere reuersis
Arcadicis, cùm parua caro est venantibus illis.

Atque Ouid. in epist. Phædræ vnà cum Diana Panes & Satyros venantium ita præsides facit:

Sic tibi secretis agilis dea saltibus adsit,
Syluaque perdendas præbeat alta feras.
Sic faueant Satyri montanaque numina Panes,
Et cadat aduersa cuspide fossus aper.

Fabulantur Dionysum Iouis filium natum ex Arge nympha ex Lycto vrbe Cretæ rapta & in Argillum montem deportata Pana cum Satyris sibi delegisse in militiam, atque cùm subiecisset Indiam Pan, & mox Iberiam prius vocatam à flumine, de suo nomine regionem appellauisse Hispaniam. Sed quid venatorum Deum fuisse dicimus? ipsemet Pan fuit venator, vt ait Theocritus in Thyrside:

Τὸν Πᾶνα δεδοίκαμες· ἦ γάρ ἀπ' ἄγρας
Τανίκα κεκμακὼς ἀμπαύεται ἐν τί γε πικρός
nam Pana timemus,
Venatu vt rediit defessus fit grauis ille.

Memoriæ prodidit Isacius Pana Deum Echo adamasse, quare eum maritum Echus appellauit Theætetus in his carminibus:

Ὑλοβάτας, φιλόδενδρος, ὀρεσσαύλου πόσις Ἠχοῦς,
Παίσκοπος, δίκερας, μηλοφύλαξ ἀγέλας.
Montiuagus custos ouium, cornutus, & Echus
Coniux, cuncta videns lætus & arboribus.

Quam amicam nominauit Archias in his carminibus:

Ἠχὼ πετρήεσσαν ὁρᾷς φίλε, Πανὸς ἑταίρην,
Ἀντίτονον φθογγὴν ἔμπαλιν ᾀδομένην.
Equo saxosam cernis quæ Panos amica est,
Ingeminat captos protinus illa sonos.

Ex illa filiam Iryngem suscepisse dicitur, quæ Medeæ dedit medicamina ad capiendum Iasonem. Hic idem amauit postea Syringa Nympham, quæ in palustres calamos fuit conuersa, vt ait Ouid. in 1. Metamorph.

Panaque, cùm prensam sibi iam Syringa putaret.
Corpore pro Nymphæ calamos tenuisse palustres.

Mox calamis à vento agitatis, sonumque facientibus syringis

fistulam ex iis fecit, vt ait Ouid. Memorant hunc ad montes vocatos Nomios, qui non procul absunt à Lycosura vrbe, fistulæ modos inuenisse, vbi Molpea fuit vicus, & templum Panos Nomij. Fuit etiam à Luna amatus, cùm in niueum arietem pulcherrimum se conuertisset, quod testatur Virgilius in 3. Georg.

Munere sic niueo lactis (si credere dignum est)
Pan Deus Arcadiæ captam te Luna fefellit.

Fama est hunc cum Cupidine aliquando fuisse colluctatum & victum, quare sit coactus Syringam nympham amare. Dicunt præterea Cererem iratam Neptuno, de quo, vt quidam voluerunt, equum, vt verò alij, Heram peperit ab Arcadibus vocatam, indicatam Ioui à Pane fuisse. Nam cùm Ceres ea quæ de raptu Proserpinæ contigerunt, audiuisset, aiunt ipsam Cererem se in specum abdidisse ibi in Arcadia sumptis vestibus lugubribus, ac lucem vitasse: quare accidebat vt omnes terræ fructus interirent, ac pestis homines passim conficeret, cùm dij omnes ad Cererem quærendam missi fuissent. Pana inter venandum ferunt ad Elaïum Cererem vidisse ac Ioui indicasse, quam per parcas Iupiter placauit, vt testatur Pausanias in Arcadicis. multæ res gestæ Panos commemorantur, nam & timorem Gallis Græcorum hostibus per noctem immisisse dicitur, cùm Græciam Brenno duce inuaserunt, quo illi in fugam sunt versi: & Atheniensibus in bello nauali opem tulit, & Medos profligauit, vt testatur Simonides in his carminibus:

Τὸν τραγόπουν ἐμὲ Πᾶνα, τὸν Ἀρκάδα, τὸν κατὰ Μήδων,
Τὸν μετ' Ἀθηναίων, στήσατο Μιλτιάδης.

Arcadi, capripedemque in Medos Pana locauit
Me pro Cecropiis gloria Miltiadis.

Hic etiam Typhonem dicitur retibus implicuisse. Coluerunt Pana piscatores etiam cùm in locis mari propinquis plerumque versaretur, quem etiam ἁλίπλαγκτον siue per mare vagantem Sophocles in Aiace appellauit. Colebatur in promontoriis præcipuè, quæ mari alluebantur. Offerebatur huic Deo lac & mel in pastorum poculis, quod significauit Theocritus ita in Viatoribus:

Στασῶ δ' ὀκτὼ μὲν γαυλὼς τῷ Πανὶ γάλακτος,
Ὀκτὼ δὲ σκαφίδας μέλιτος πλέα κηρί' ἐχοίσας.

Pani octo statuam spumantis pocula lactis,

Totque

Totque scyphos, cum melle fauos ceramque tenentes.

Quare non ritè sacrificabant, qui tauros illi immolabant, aut qui in aureis poculis lac aut vinum offerebant, cùm vasa ex eo metallo superis ac cœlestibus Deis, non autem terrestribus, vel pastorum curam habentibus conuenirent, quod significauit Apollonius Smyrnæus his versibus:

Ἀγρότερον θεόν εἰμι. τί μοι χρυσέοις δεπάεσσι
  Σπένδετε, τοῦ δ' Ἰταλοῦ χεῖτε μέθυ Βρομίου;
Καὶ γυρὴν ταῦρον πέτρῃ προσδεῖτε τένοντας;
  Φείσασθ', οὐ τούτοις θύμασι τερπόμεθα,
Πὰν ὁ παρωρείτης, αὐτόξυλος, αἰγοθοίνης
  Εἰμὶ καὶ ἐγχθονίης γλευκοπότης κύλικος.

Sum Deus agrestis, cur his sunt aurea sacris
  Pocula? quo vinum funditis Italicum?
Ad petram cur stat taurus ceruice ligatus?
  Parcite: non hæc est victima grata mihi.
Pan montanus ego sum, ligneus ipsaque vestis
  Pellicea est: mustum è fictilibusque bibo.

¶ Atque de Pane Deo quæ fabulosè sunt ab antiquis, explicauimus: nunc quid Pana esse putauerint, perquiramus. Lucianus in consilio Deorum, Bacchum semihominem mitra ornatũ ac ebriũ semper ferè effœminatum, mollem, propè infantem, vinũ à matutino tempore ad siderũ vsque ortũ redolentem, hunc deformiũ Deorum agrestium chorũ introduxisse scribit: Pana, Silenum, Satyros, qui agrestes fuerunt homines, & caprarum custodes, saltationibus dediti, quorũ corporum formæ ob deformitatem fuerunt insignes. Dictus fuit Pan, vt alij voluerunt, quia ex omnibus procis natus sit. at Homerus in hymnis, quia Deorum omnium mentes delectauerit, cùm citharam nuper natus scitè pulsaret, vt est in his:

Πᾶνα δέ μιν καλέεσκον, ὅτι φρένα πᾶσιν ἔτερψε.

Panaque dixerunt, quia cunctos iuuerit idem.

At Orpheus Pana vniuersam naturã esse intellexerit, quippè cuius elementa & cœlum sint mẽbra, vt patet ex his versibus:

Πᾶνα καλῶ κρατερόν γε θεόν, κόσμοιο τὸ σύμπαν,
Οὐρανὸν ἠδὲ θάλασσαν, ἠδὲ χθόνα παμβασίλειαν,
Καὶ πῦρ ἀθάνατον. τάδε γὰρ μέλη ἐστὶ τὰ Πανός.

Pana voco magnum, qui totum continet orbem,
Qui mare, qui cœlum, qui terras frugiferentes,
Æternumque ignem: hæc Panos sunt omnia membra.

Pingebantur Pan cornibus ad cœlum vſque protenſis, ignea facie, barba promiſſa, qua pectus tegebatur: altera manu virgam, altera ſeptem calamorum fiſtulam geſtabat. erat indutus pelle variis maculis diſtincta, cuius membra inferiora erant hiſpida & horrida atque hirſuta. hinc effectum eſt vt alij naturam, alij Pana ſolem eſſe putarint, tanquam gubernatorem & moderatorem rerum omnium, quem idcirco Pana vocarunt. Pana rurſus dixerunt eſſe Mercurij filium, quia cùm Mercurius ſit vis diuina ac voluntas, vt diximus, quæ res ad ortum perducit, ac Pan naturalia ſimplicia corpora, vniuerſa illa à diuina voluntate gubernantur: quam eandem vim cùm aliquando Iouem dicerent, Mercurium Iouis filium finxerunt. Nihil verò eſt aliud Pan quàm natura ipſa à diuina prouidentia, menteque proficiſcens ac procreata. Plato tamen in Cratylo videtur Pana orationem putaſſe, quæ à Mercurio, ſiue ab animi cogitationib. ratiocinationeque proficiſceretur: atque cum ſuperior pars eſſet Panos pulchra, & homini perſimilis, inferior deformis, & perſimilis brutis, putauit diuinum ac verum in Diis eſſe, falſum in multis hominum. Quòd verò ex omnium procorum congreſſu cum Penelope natus ſit, id prorſus abhorret ab ipſa natura, quippe cùm vaſculum fœminæ, quæ ſemen genitale excipit, ſtatim claudatur, ita vt neque accipiendo neque emittendo omnino pateat, cum ex vno viro acceperit, donec fœtum auxerit & abſoluerit. Neque poteſt vllum animal è diuerſis maribus procreari. At quoniam Pan vniuerſa corpora naturæ continet, vt nomen ſignificat dicitur ex vniuerſis quæ exiſtunt eſſe genitus, ſiue ex omnib. conſiſtere. Qui Mercurij filium eſſe tradiderunt, Pana nuper natum in pelle leporis aiunt à Mercurio fuiſſe inuolutum, & in cœlum portatum, vt teſtatur Hom. in hymnis:

Ῥίμφα δ' ἐς ἀθανάτων ἕδρας κίε, παῖδα καλύψας
Δέρμασιν ἐν πυκινοῖσιν ὀρεσκῴοιο λαγωοῦ.

Montani leporis veſtitum pelle Deorum
Mercurium ſuperûm in ſedes pater attulit ipſum.

Illud ſanè ſignificat nihil aliud quàm rerum naturam ſtatim natam celerrimo motu agitari cœptam. Nam quis neſciat omnia quæ ſunt velociſſimo cœlorum motu circundari. Aiunt prætetea hunc à Nymphis educatum fuiſſe Thaletis Mileſij opinionem ſecuti, quia non ſolùm humor rerum omnium autor creditus eſt, vt ait poeta qui Oceanum rerum

omnium

omnium patrem, matrem Tethyn appellauit, sed etiam putatus est omnia conseruare & nutrire: qui idem Pan cùm omnia postea complexus sit, dux & princeps Nympharum dictus fuit. At nunc formam corporis, & cur talem illum finxerint inquiramus. Pani cornua ad Solis imitationem tradiderunt, cùm eundem Solem esse crederent. Alij pardalis pelle, at non leporis indutum fuisse maluerunt, quam formam alij ad stellarum similitudinem datam putarunt: alij terræ formam, quæ multiplicia animalium, & plantarum genera procreat, fluuiorumque & montium varietatem mirificam, mariaque complura, cùm alibi & sterilis & arida sit, quibus rebus tanquam maculis multiplicibus distinguitur. Neque aliud sanè partes inferiores Panos hirsutæ significant, quàm syluarum & arborum frequentiam. Caprini pedes repentinos subterraneos motus, vel, vt alij maluerunt, terræ stabilitatem, atque mutationes nubium, quæ fiunt in aëre, significant. Quamuis alij Solis naturam per Pana significari crediderunt: quippe cùm putarint pedes esse caprinos, quia Solis virtus in terra habet pedes, sicut fundamentum cùm in cœlo sit caput. Hunc generationis & corruptionis autorem significare videtur Orpheus in eo carmine quod scripsit inter cæteras laudes Panos Dei:

Ἀλλάσσεις γὰρ φύσιν πάντων ταῖς σαῖσι προνοίαις.

Nam tua naturam rerum prudentia mutat.

Facies rubra ætheris naturam, fistula septem calamorum modò ventorum varietatem, modò harmoniam septem tonorum cœlestium significat. Huic alij falcem, alij virgam tribuerunt: qui falsem, nihil aliud esse putarunt, quàm industriam naturæ in amputandis superuacaneis, quod & ad generandum & ad conseruandum singula necessarium est: qui virgam, potestatem naturæ in rebus omnibus indicarunt, cùm illi quasi sceptrum tribuerint. alij cornua Pani tanquam Soli tribuentes barbam eius promissam Solis ipsius lumen esse dixerunt: qui idcirco habebat fistulam, quia per calorem Solis omnes ventorum flatus oriuntur. Caprinos idcirco habebat pedes, vt dictum est, quòd ea vis quæ in omnia corpora per Solem porrigitur, diuinis corporibus adiuuantibus in terræ elementum peruenit ac desinit. Neque illum alium quàm solem putarunt ij, qui montium præsidem Pana, & pastorum & venatorum Deum dixerunt: sol siquidem

animalibus omnibus plurimum confert, per quem & pabulorum vbertas fit, & penuria: quare illum in prato amœnissimo inter suauissimos flores fistula canentem inducit Hom. in his carminibus:

λιγυρῇσιν ἀγαλλόμενος φρένα μολπαῖς
Ἐν μαλακῷ λειμῶνι τόθι κρόκος ἠδ' ὑάκινθος
Εὐώδης θάλλων καταμίσγεται ἄκριτα ποίην:
Cantibus est tota lætatus mente sonoris
In molli prato: crocus illic atque hyacinthus
Spirat odoratus inter quàm plurimus herbas.

Dicunt illum fuisse cum Cupidine colluctatum, & ab eo victum, quia vt diximus, amor & litigium principium fuisse rerum naturalium putata sunt. Amor enim procreandi materiam excitat, & in omnes formas ad generationem effingit, quæ ita dicitur ab opifice superata dum cum illo colluctatur. Fama est præterea Echo fuisse à Pane amatam, quippe cùm cœlorum harmoniam Echo esse putarent, quæ redundaret è ratione motuum. Atque ad septem planetarum imitationem septem chordarum instrumenta musica priùs fuerunt inuenta quamuis Seuerinus Boethus in libro de Musica refellere conatur Pythagoricorum opinionem, qui cœlos harmoniam efficere censuerunt, cùm nulla fiat sine aëre. Pan igitur omnium mortalium primus, vel Deorum potiùs creditur septem calamorum concinnè inter se connexorum fistulam excogitasse, quare ita ait Virgil. Aegl. 2.

Pan primus calamos cera coniungere plures *Instituit.*

Hæc eadem caussa fuit cur Syringa Nympham à Pane amatam fuisse finxerint antiqui, quæ cùm vim effugere non posset, in calamum fuit conuersa. Nam cùm ad ripas Ladonis fluminis Pan aliquantulum constitisset, ventusque calamos leuiter agitasset, quidam perforati harmoniam emittere, ac suauem sonum deprehensi sunt. hos carpens Pan fistulam, cum illos inflasset, paulatim inuenit: qui calami cùm nati essent in Ladone flumine, & syrinx siue fistula, quæ sonum emittebat, vocata fuit Ladonis filia scilicet, quæ nihil aliud erat quàm calamus. Nam syrinx vel Fistulam vel cantum fistulæ apud Græcos significat. Testatur Lucretius lib 5. calamos à vento agitatos sibilum priùs emisisse, ac postea in locis paludosis id à pastoribus obseruatum dedisse facultatem inuentioni, vt patet ex his:

Et

Et Zephyri caua per calamorum sibile primum
Agrestes docuere cauas inflare cicutas.
Inde minutatim dulces didicisse querelas
Tibia quas fundit digitis pulsata canentum,
Auia per nemora, ac syluas, saltusque reperta
Per loca pastorum deserta, atque otia dia

Illud cùm Pan pastor primus reperisset, creditus est Deus vt reliqui rerum multarum inuentores. Amauit etiam Lunam quia materia rerum omnium naturalium astrorum beneficio & Lunæ præcipuè informatur, & ad procreationem properat. Ea materia cùm Pan vocetur, mareque ipsum etiam intra se contineat, iure Pan piscatorum etiam fuit Deus, quæ omnia breuiter complexus est Orph. in hymnis hoc pacto:

Ἁρμονίαν κόσμοιο κρέκων φιλοπαίγμονι μολπᾷ·
Φαντασιῶν ἐπάρωγε, φόβων ἔκπαγλε βροτείων
Αἰγονόμοις χαίρων ἀνὰ πίδακας, ἠδέ τε βούταις.
Εὔσκοπε θηρητὴρ ἠχοῦς φίλε, σύγχορε νυμφῶν,
Παντοφυὴς, γενέτωρ πάντων, πολυώνυμε δαῖμον.

Harmoniam mundi faciens dulcedine cantus,
Terrorumque autor mortalibus, & moderator,
Caprarum gaudens pastoribus atque bubulcis,
Musarum dux, & venator, amator & Echus,
Cunctorumque parens idem celeberrime dæmon.

Atque totus ferè hymnus consumitur in commemorandis iis potestatibus & viribus, quæ tribuuntur elementis: quippe cùm illud fuerit antiquorum institutum vt sub fabularum, figmentis vniuersa naturæ consilia & seriem occultarent, vnà cùm vitæ rectè instituendæ præceptis: cùm tamen Deorum fabulæ magis ad res naturæ: hominum, ad mores magis pertinerent, ac de Pane satis, nunc dicatur de Satyris.

De Satyris.

CAP. VII.

SAtyrorum origo quæ fuerit, aut è quibus parentibus sint geniti, vel vbi, vel quando esse cœperint, vel qua de caussa fuerint Dij habiti ab antiquis, neque in quemquam antiquorum scriptorum fide dignum incidi, qui explicauerit, neque ipse excogitare potui. At quæ de his mihi cognita sunt, putaui esse breuiter explicanda, Horum sententiam prætermittendam duxi, qui Fauni vel Saturni filios fuisse Satyros crediderunt, cùm nullis certis rationibus nitantur, Plinius lib. 7. na

histor. animalia Satyros esse scribit velocissima, quæ quatuor pedes haberent, in subsolanis Indorum montibus, humana effigie, ac rectè currentia. Hi manibus esse dicebantur aduncis, cornua habere in fronte, cùm pars extrema similis esset caprarum. Scriptum reliquit Pausanias in Atticis Euphemum ex Caria in extremas Oceani partes delatum multas desertas insulas inuenisse, in vnam quarum Satyridam vocatam cùm tempestate coactus egressus esset, incolas rufos & caudas habere intra clunes haud multo minores equinis, reperit. Illi vbi primum adesse hospites senserunt, cucurrerunt ad naues, nullaque emissa voce in mulieres, quæ erant in nauibus, impetu facto manus iniecerunt. At nautæ trepidi barbaram mulierem, quam secum vehebant, exposuerunt, in quam illi petulantissimè irruentes vndique appetiuerunt. Dicebantur esse Satyri Bacchi socij, vt Sileni, sicuti testatur Plato in illo Epigram. in Satyrum:

Εἰμὶ μὲν εὐκεράοιο φίλος θεράπων Διονύσου·
Λείβω δ' ἀργυρίων ὕδατα Ναϊάδων.

Nam sum ego cornuti gratus seruus Dionysi.
Libo pulchrarum flumina Naiadum.

Hoc etiã conuitiorũ amicos appellauit Nilus in eo carmine:

Πάντες μὲν Σάτυροι φιλοκέρτομοι.

Omnis amat Satyrus conuitia.

Dicti sunt autem Satyri à salacitate, vt ait Theocrit. enarrator: cùm σάθη tentigo sit, & titillatio ad Venerem. Hi cùm essent seniores, dicebantur Sileni, vt ait Pausan. in Att. At Nicandri enarrator non antiquiores fuisse Satyros vocatos scribit, sed ab antiquis Silenos dictos fuisse Satyros hoc pacto: οὕτοι γὰρ οὓς ἡμεῖς Σατύρους λέγομεν, οἱ ἀρχαῖοι Σιληνοὺς ἐκάλουν, ἀπὸ τοῦ σιλλαίνειν, ὅ ἐστι λοιδορεῖν. *at verò quos Satyros nos appellamus, antiqui nominarunt Silenos ab eo, quod est* σιλλαίνειν, *quod conuitiari significat.* Hos tamen nonnulli arbitrabantur esse dæmonas, ac pro diis coluerunt. Fuit autem consuetudo, vt illis primitias pomorum & vuarum offerrent, vt testatur Leonidas:

Γλυκοπότοις Σατύροισι, καὶ ἀμπελοφύτορι Βάκχῳ
Ηρώναξ, πρώτης δράγματα φυταλιῆς,
Τρισσῶν οἰνοπέδων τρισσοὺς ἱερώσατο τοὺς δὲ
Εμπλήσας οἴνου πρωτοχύτοιο κάδους.

Heronax Satyris, vites Bacchoque tuenti,
Arboribus prima Hæc munera rapta dedit.

Vinea

Vinea cùm triplex produxerit. ecce sacrauit
De primo musto tres simul ille cados.

Scripsit Pomponius Mela insulas quasdam vltra Atlantem Mauritaniæ montem fuisse, in quibus per noctem lumina viderentur, cymbalorumque ac tympanorum, & fistularum & tibiarum strepitus audiretur, cùm tamen nemo per diem cerneretur: quas insulas Satyri habitare crediti sunt. Sic scriptum fuisse inuenimus in ea nauigatione Annonis ducis Carthaginensium, quam fecit vltra columnas Herculis in Libyæ partibus, quam reuersus Carthaginem in templo Saturni deposuit, vt scripsit Arrianus: nam præter cætera auditu admirabilia, hæc etiam in illa scribebantur: Ἄχρι δὴ ἤλθομεν εἰς μέγαν κόλπον, ὃν ἔφασαν οἱ ἑρμηνέες καλεῖσθαι ἑσπέρου κέρας. ἐν δὲ τούτῳ νῆσος ἦν ἑτέρα· εἰς ἣν ἀποβάντες, ἡμέρας μὲν οὐδὲν ἀφεωρῶμεν, ὅτι μὴ ὕλην, νυκτὸς δὲ πυρά τε πολλὰ καιόμενα καὶ φωνὴν αὐλῶν ἠκούομεν, κυμβάλων τε καὶ τυμπάνων πάταγον καὶ κραυγὴν μυρίαν. φόβος οὖν ἔλαβεν ἡμᾶς. *Donec ad magnum quendam sinum peruenimus, quem interpretes Vesperi cornu vocari dixerunt: in quo alia erat insula, in quam egressi nihil per diem, nisi syluam videbamus. at per noctem ignes per multos accensos, & vocem fistularum audiebamus, cymbalorumque ac tympanorum incredibilem strepitum. quare nos timor inuasit* in his enim locis magna Satyrorum multitudo habitare credebatur. Huiusmodi monstra cùm aliquando mortalibus apparuissent, homines rudes & ad timorem propensi, minimè considerantes naturam eandem malignam & diuinam esse non posse, quicquid formidabile vel admirabile apparuisset, pro Deo habuerunt. atque cùm Satyri per syluas crederentur vagari, quibus armenta vel greges fierent obuij, ne his nocerent, inter Deos pastorum illos retulerunt. at nunc de Silenis dicamus.

De Silenis.

CAP. VIII.

ATqui multi fuerunt etiam Sileni, quando Pausanias in rebus Atticis natu maximos Satyrorum Silenos nuncupatos fuisse memorat. sed vnus præcipuè inter illos cæteris antiquior memoratur, qui cuius filius fuerit, non constat: nisi quod in ciuitate Malea Laconum natus est, vt ait Pausanias & Pindarus. at Catullus in Nysa Indiæ ciuitate natum esse Silenum memorat ita in Argonauticis:

At parte ex alia florens volitabat Iacchus
Cum thyrso Satyrorum, & Nysigenis Silenis.

Feruntpræterea Silenum Bacchum educasse, vt testatur Orpheus in hymno in Silenum hoc pacto:

Κλῦθί μευ ὦ πολύσεμνε τροφεῦ, Βάκχοιο τιθηνὲ,
Σιληνῶν ὄχ' ἄριστε τετιμένε πᾶσι θεοῖσι,
Καὶ θνητοῖσι βροτοῖσιν τριετηρίσιν Ὥραις.
Hæc audi Silene pater Dionysi & alume,
Optime Silene, & cunctis gratissime diuis,
Grate viris pariter cunctis prædulcis & Horis.

Hunc scribit Lucianus in consilio Deorum senem fuisse, & caluum, & simum & asino plerumque vtentem, breuis staturæ, corpore obeso ac ventricoso, auribus magnis & arrectis tremulum, baculo innitentem. at plures fuisse Silenos, & Dionysum ab iis educatum, scripsit Nicander in Alexipharmacis:

Ὡς δ' ὁπότ' ἀγριόεσσαν ὑποθλίψαντες ὀπώρην
Σιληνοὶ κεραοῖο Διωνύσοιο τιθηνοί.
Sic vbi syluestris vuas pressere, Lyæi
Sileni comites cornuti, & patris alumni.

Hunc semper ferè ebrium fuisse inquit Virg. ita Æglog. sexta:

Chromis & Mnasylus in antro
Silenum pueri somno videre iacentem,
Inflatum hesterno venas, vt semper, Iaccho.

Hunc Satyri semper comitabantur, vt innuit in his Ouid. in 2. de arte amandi:

Ebrius ecce senex pando delapsus asello,
Clamarunt Satyri surge age, surge pater.

Hic vnà cum ipsis Satyris semper ferè Bacchum sequebatur, vt est in lib. 4. Metamorph.

Bacchæ, Satyrique sequuntur,
Quique senex ferula titubantes ebrius artus
Sustinet, & pando non fortiter hæret asello.

Fama est hunc Silenum à Mida vino in fontem quendam infuso captum fuisse, quòd vino maximè delectaretur, vt ait Pausanias in Atticis, atque id ita scripsit Ouidius libro vndecimo Metamorph.

Hunc assueta cohors Satyri, Bacchæque frequentant:
At Silenus abest titubantem annisque meroque
Ruricolæ cepere Phryges, victumque coronis
Ad Regem duxere Midam.

Crediti sunt fuisse mortales Sileni, quippe quorum sepulcra apud Hebræos & Pergamenos ostenderentur, vt ait in posterioribus

rioribus Eliacis Pausanias. at Strabo lib.10. Satyros, Silenos, Bacchos, Tityros dæmonas fuisse scribit: qui vt crediderunt antiqui, cæterorum Deorum essent ministri. alij memoriæ prodiderunt, quòd Bacchus ætate confectos Silenos in Italia reliquit, cum ad bellum aduersus Tarsenses exiturus esset, quibus mandauit vt vites curarent. quo vini ferax efficeretur Italia. quare posteri statuas deinde Silenorum vinum in vtribus ferentes, ad perpetuam Silenorum memoriam erexerunt, vt testatus est Androtion in lib. de sacrificiis secundo, & Dionysiodes. Cùm Ioui aduersus Gigantes pugnanti opem tulisset Silenus, dicitur eius asinus, quo in eo bello vsus fuerat, inter sidera Iouis beneficio locatus, & ex altera parte præsepis consistere, cuius mentionem fecit Aratus in his in lib. de signis aquarum & ventorum:

Σκέπτεο καὶ φάτνην· ἡ μὲν τ' ὀλίγη εἰκυῖα
Ἀχλύϊ, βορραίη ὑποχρηΐνεο ἠγηλάζει.
Ἀμφὶ δέ μιν δύο λεπτὰ φαεινόμενοι φορέονται
Ἀστέρες, οὔτε τι πολλὸν ἀπήοροι, οὔτε μάλ' ἐγγύς,
Ἀλλ' ὅσσον τε μάλιστα πυγούσιον οἰήσασθαι·
Εἷς μὲν βορραῖος, νότῳ δ' ἐπέρχεται ἄλλος.
Καὶ μὲν καλέονται ὄνοι, μέσση δέ τε φάτνη,
Ἥτε καὶ ἐξαπίνης πάσα Διὸς εὐδιάοντος
Γίνετ' ἄφαντος ὅλη. τοὶ δ' ἀμφοτέρωθεν ἰόντες
Ἀστέρες, ἀλλήλων αὐτοσχεδὸν ἰνδάλλονται,
Οὐκ ὀλίγῳ χειμῶνι τότε κλύζονται ἄρουραι.

Quare carmina ita sunt à Rufo Auieno Latinè versa:

Conuenit hic etiam paruum Præsepe notare:
Id nubi nomen quæ Cancro obuoluitur alto,
Græcia dicta dedit quapropter denique Asellos
Suspice, quorum vnus septem vicina Trioni
Astra adolet, tepidum procul alter spectat in Austrum
In medio quod nube quasi concrescit adacta,
Id Præsepe vocant. Porrò hoc præsepe repente
Si sese ex oculis procul auferas ardeat autem
Congruus aeriis latè rubor ignis asellis,
Nequaquam tenues agitabunt stagna procellæ.

Alter enim eorum Asellorum est asinus Sileni. at quoniam Auieni carmina parum Arati sententiam, vel certè summa cum difficultate explicare mihi videntur, parumq; cum Græca elegantia conuenire, ego an illa Latina facere & clarius

exprimere possim experiar. Est autem Arati sententia, quod nubecula quædam, in Cancri ostraco inter scapulas existens, habet vtrinque stellas quæ Aselli vocantur, quare illa iure dicitur Præsepe. vbi igitur illa nubes pura & aperta videtur, futurum cœlum serenũ significat. quod etiam inquit ita Theophrastus in lib. de Signis futuræ serenitatis : καὶ ἡ τοῦ ὄνου φάτνη, ὅτε αὖ καθαρὰ καὶ λαμπρὰ φαίνεται, εὐδιεινόν : *& Asini Præsepe cùm purum splendidumque apparuerit, signum est futuræ serenitatis.* at versus Arati, quos Latinos facio, ita se habent:

Hinc Præsepe nota : nubes id parua videtur
In Boream surgens, vbi fulgent sidera Cancri.
Hoc propter geminæ voluuntur lumine stellæ
Pertenui nec longinquæ nimis : haud tamen illæ
Coniunctæ, spatioque vlnæ distare videntur.
Altera fit Boreæ propior, deuergit in Austrum.
Altera : & hæ dicuntur Aselli, separat illas
In medio Præsepe. polo idque repente sereno
Ex oculis hominum vanescit, at hæ coeuntes
Fiunt vicini stellæ, & simul esse videntur
Imbribus immodicis vt Iupiter arua rigabit.

Vbi igitur illa nubecula euanuerit, quam Asini Præsepe vocauit Theophrastus, quod idem accidit ob condensatum humorem, cum illa sit tenuis, ac debilis, illæ duæ stellæ videntur fieri propinquæ, atque id futuram tempestatem significat. Illud autem fit, vt videantur congredi, quia corpus diaphanes vaporum in aquam propè versorum radios oculorum infringit, neque patitur frequentes ad rem conspectam peruenire, quare non potest deprehendi vera distantia. atque hæc fabulosè de Sileno, deque eius asino dicta sint.

¶ Hunc Bacchi comitem, senem, ventricosum, titubantemque dixerunt, quia vinum & ebrietas cùm obesos faciat & ventricosos, tum caput plerumque grauat, & titubantes facit & ad senectutem citiùs perducit : hæc enim omnia incommoda, & corporis turpitudines idcirco Bacchi comites finxerunt. Quidam putarunt Silenum senem fuisse Bacchi alumnum, quia vinorum vetustas, omnes etiam prædictas turpitudines augeat. Idcirco dicebatur ab asino vehi solitus qui tardi sunt plerumque & inutiles negotiis, qui plus potare solent, quàm conueniat : nam voluptates omnes parum conferunt humanæ vitæ : quippe cùm non animum solùm, sed corpus

corpus etiam rebus omnibus inutile reddant, si plus operæ illis detur, quàm natura ipsa postulauerit. ad huius rei sempiternam memoriam & cohortationem antiqui eius asinum inter sidera collocatum fuisse tradiderunt. ac de Silenis satis, nunc de Faunis dicamus.

De Faunis. CAP. IX.

FAuni etiam agricolarum Dei ab antiquis crediti fuerunt qui, vel qui essent, vel quam haberent formam, nihil est omnino quod ex antiquis scriptoribus percipere possimus, nisi quòd Faunus quidem fuit Pici Latinorum Regis filius. qui regnauit in Italia, quo tempore Orpheus Liberi patris illa sacrificia instituit, in quibus postea fuit dilaniatus. Faunum fuisse Pici filium ita testatur Virgilius libro septimo:

Fauno Picus pater, isque parentem
Te Saturne refert, tu sanguinis vltimus autor.

Floruit autem Faunus Latinorum Rex, quo tempore Pandion regnauit Athenis. Hic religionem, & deorum immortalium metum Italis gentibus introduxit, vt ait Lactantius in libro de falsa religione, cùm ante illum parua omnino, aut nulla esset religionis in Italia cognitio. fama est hunc Faunum Satyrorum ac Faunorum patrem, sororem habuisse Faunam, vel (vt alij maluerunt) Fatuam. Habuit filium Sterculium: qui primus agrorum stercorationem inuenit, & idcirco inter deos fuit relatus. videntur mihi poetæ, quamuis nihil certum affirmare possum, Faunos animalia putasse, cùm tanquam equos cornipedes illos Ouidius appellauerit ita in secundo Fastorum,

Cornipedi Fauno cæsa de more capella:
Venit ad exiguas turba vocata dapes.

Tribuerunt illis cornua præterea, vt testatur idem in eodem libro:

Tertia post idus nudos aurora Lupercos
Aspicit, & Fauni sacra bicornis erunt.

Coronabantur pineis ramis, quòd illa arbor grata sibi esse putaretur, vt testatur Ouid. in Oenone:

Cornigerumque caput pinu præcinctus acuta.
Faunus in immensis qua tumet Ida iugis.

Existimabantur à nonnullis esse dæmones, qui attonitos reddant omnes obuios, vt apud eundem in Phædra:

Nunc furor, vt Bacchi furiis Eleidis actæ,

Quæque sub Idæo tympana colle mouent,
Aut quas semideæ Dryades, Faunique bicornes
Numine contactas attonuere suo.

Hic igitur Fauni siue fuerunt animalia, siue dæmones crediti, omnino pro Diis ab agrestibus hominibus colebantur, sicuti testatur Virgil. in 1. Georg. hoc pacto:

Et vos agrestum præsentia numina Fauni.

His capra mactabatur, vt paruit è superioribus carminibus Ouidij, neque ab antiquis scriptoribus Græcis Fauni celebrati sunt, quia Faunus, vt diximus, in Italia regnauit, & solis propè Italis fuit cognitus. Hic quoniam multa ad Deorum religionem instituit, multaque ad agriculturam excogitauit, inter Deos relatus fuit agrestium. At quoniam non nisi per nouas & admirabiles, aut etiam formidandas figuras Deorum metu multitudo imperitorum teneri poterat, idcirco & cornua, & cornei pedes, & terror ille Panos non dissimilis, Faunis additus est: quippe cùm multa fuerint ad terrorem excogitata ab antiquis, vt qui ad cultum Deorum rationibus adduci non possent, rerum terribilium mirabilitate demum ad metum cultumque eorum impellerentur. At cùm non plura his de Faunis habeamus, nunc de Syluano est dicendum

De Syluano.
CAP. X.

OBscurum sanè & ipsius Syluani genus, vtpote agrestis Dei, existit: quippe cùm neque qui fuerunt eius parentes, neque è quibus, aut quo in loco natus sit, constet. Fuerũt tamen qui Fauni filium putarint, cùm alij Saturni maluerint, quo tempore in Italia latuit. vnum satis constat Syluanum fuisse syluarum Deum pastorumque, & finium agrorum, vt ait Horatius in libro Epodon in his:

Qua munerentur te Priape, & te pater
Syluane tutor finium.

Huic Deo sacra fiebant antiquitus apud Latinos, vt pastorum præsidi, cuius nulla est mentio apud Græcos nisi apud Pelasgos, qui in Italiam antiquitus migrarunt, vt testatur Virgilius libro octauo:

Syluano fama est veteres sacrasse Pelasgos
Aruorum, pecorisque Deo, lucumque diemque:
Qui primi fines aliquando habuere Latinos.

Offere-

Offerebatur illi etiam lac, vt testatur Horatius in libro secundo Epistolarum, in hoc versu:

Tellurem porco, Syluanum lacte piabunt.

Fama est Cyparissum puerum fuisse à Syluano amatum, quare vbi in arborem sui nominis mutatus fuisset, cupressum manibus semper gestasse Syluanus dictus fuit, vt testatur Virgilius libro primo Georg.

Et teneram ab radice ferens Syluane cupressum.

Neque plura is in mentem veniunt, quæ de Syluano fuerint ab antiquis tradita. Hic quidem Deus vt superiores excogitatus fuit, vt existimarent homines nullum locum esse, qui carere Deo posset, nihilque agi aut in agris, aut in syluis posse, quod à Deo aliquo non videretur: ac neque armenta, neque arbores, neque agrorum fœtus sine diuina bonitate posse augeri & seruari. Quamuis non defuerunt, qui Syluanum crassiorem materiam elementorum concretorum putauerint, eumque & agrorum, & syluarum & pastorum Deum crediderint: quippe cùm inde vniuersa animalium plantarumque salus pendeat. Neque nomen ipsum ab hac interpretatione valde dissentit. Alij crediderunt Syluanum fuisse vitam mortalium, quæ multis calamitatibus & erroribus materiam præberet. quamobrem sapienter ad hoc alludens Palladas crapulæ & desidiæ deditos, Syuani filiabus scilicet, nihil boni in vita curare inquit in his:

Συλβανὸς, δύο παῖδας ἔχων Οἶνόν τε καὶ Ὕπνον,
Οὐκ ἔτι ταῖς Μούσαις οὐδὲ φίλοις φιλέει.

Vt Vinum ac Somnum Syluanus pignora cepit,
Iam parui Musas, parui hominesque facit.

At nunc de Oreadibus dicatur.

De Oreadibus. CAP. XI.

OReades Nymphæ, quæ ita vocabantur, quiá natæ essent in montibus, vel quia in montibus assiduè versarentur, natas fuisse è filia Phoronei & Hecatæo testatur Strabo lib. 10. Hom. verò in lib. ζ. Iliad. illas non Hecatæi, sed Iouis filias, & Orestiades easdem appellauit, vt patet ex his:

Ἠδ' ἐπὶ σῆμ' ἔχεεν περὶ δὲ πτελέας ἐφύτευσαν
Νύμφαι Ὀρεστιάδες κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο.

Plantarunt vlmos, vbi fusa est terra sepulchro.

Circa id Oreſtiades Nymphæ Iouis inclyta proles.

Has quinque fuiſſe inquit Strabo lib. 10. quas tamen fuiſſe multas, & Dianæ venatricis comites ait Virg. in 1. Æneid.

Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cynthi
Exercet Diana choros: quam mille ſecutæ
Hinc atque hinc glomerantur Oreades.

Memoriæ proditum fuit à Mnaſea Patarenſi, quòd hæ primæ mortales à mutuo carnium eſu diuerterunt, cùm in montibus verſantes caſtaneis & glandibus veſcerentur. reuocauit in primis vna earum Meliſſa nomine, quæ fauos melle plenos reperiens in Peloponneſo cæteras nymphas ad deguſtandum adhortata eſt. is cibus cùm ſuauiſſimus fuiſſet viſus, tanto gaudio perfuſæ ſunt omnes, vt apes ipſas de Nymphæ nomine meliſſas Græci appellauerint, iude effectum eſt vt & ſacris Cereris, & nuptiis intereſſent antiquitus ſacerdotes Nympharum nomine, quòd illæ ad humaniorem victum ab humanis carnibus edendis auertiſſent. Hæ Nymphæ putabantur eſſe Deæ montium præſides, & arborum curam habere, & aliquando ferarum, quas cum Diana inſectabantur: nullaque illis domeſticorum animalium vel paſtorum cura fuit. Ita verò antiqui religione tenebantur, vt nullum neque publicum, neque priuatum locum aliquo numine carere arbitrarentur: quippe cùm elementa ſingula, & herbas, & radices, & arbores, & arborum aut terræ fructus ſuos deos habere crediderint. Hinc deas quæ montibus vniuerſis præeſſent, Oreades ſiue Oreſtiades nominarunt: quæ nemoribus & ſyluis, Dryadas: quæ ſingulis arboribus, Hamadryadas. Creditæ verò ſunt Dryades fuiſſe Nymphæ, quæ cum arboribus & naſcerentur & interirent, vt teſtatur Callimachus in hymno in Delum:

Ἐμαὶ θεαὶ εἴπατε μοῦσαι
εἰ ῥ' ἐτεὸν ἐγένοντο τότε δρύες ἡνίκα. Νύμφαι
Νύμφαι μὲν χαίρουσιν, ὅτε δρύας ὄμβρος ἀέξει.
Νύμφαι δ' αὖ κλαίουσιν ὅτε δρυσὶν οὐκ ἔτι φύλλα.

meæ mihi dicite muſæ,
Num verè genitæ Nymphæ tum ſunt, vbi quercus
Lætantur Nymphæ, cùm quercus irrigat imber:
Triſtantur Nymphæ, ilicibus cecidere vbi frondes.

Quæ fuerint harum nomina, non conſtat: niſi quòd vnam Tithoream nominauit Pauſanias in Phocicis, qui etiam in Arcadi-

Arcadicis aliam vocauit Erato, & aliam Phigaliam. Has tamẽ fuisse septem, quas etiã nominauit, tradidit Claudian. in laudibus Stiliconis. Scriptũ reliquit Charon Lãpsacenus Rhœcũ queadam genere Gnidiũ in Nino regione Assyriorũ pulchrã quãdam quercũ iam propè lapsurã aliquãdo vidisse, quã cũ aggerib. firmasset, fecit vt diutius posset viuere. Huic Nymphæ, quæ cũ planta erat peritura, cũ gratias egisset, ac referre vellet, dixit, vt quidquid vellet à se peteret, quoniam fuerat eandẽ ætatem cũ illa planta victura: hic illi respondit se eius congressum petere, quod illa annuit, atque se apem temporis nuntiam missura inquit. Scriptũ reliquit etiam Appollonius lib. 2. Argonaut. Parebij patrem, cùm insignem quercum esset excisurus, Nympham vidisse, quæ ipsum supplex rogauit, vt sibi parceret, cum vitæ suæ tempus in arboris ætate contineretur: cui cum ille non paruisset, dicitur iratum numen in illum & in eius filios sæuisse, vt patet in his:

Ἀλλ᾽ ὅγε πατρὸς κακὴν τίνεσκεν ἀμοιβὴν
Ἀμπλακίης· ὁ γὰρ οἶος ἐν οὔρεσι δένδρεα τέμνων,
Δή ποθ᾽ Ἁμαδρυάδος νύμφης ἀθέριξε λιτάων,
Ἥ μιν ὀδυρομένη ἁδινῷ μειλίσσετο μύθῳ,
Μὴ ταμέειν πρέμνον δρυὸς ἥλικος, ᾗ ἔπι πουλὺν
Αἰῶνα τρίβεσκε διηνεκές· αὐτὰρ ὁ τήνγε,
Ἀφραδέως ἔτμηξεν ἀγηνορίῃ νεότητος.
Τῷ δ᾽ ἄρα νηκερδῆ νύμφη πόρεν οἶτον ὀπίσσω
Αὐτῷ καὶ τεκέεσσιν.

Stultitiæque sui pœnas dedit ille parentis.
Cæderet vt solus quercus in montibus olim,
Fertur Hamadriadis Nymphæ spreuisse querelas
Sæpius illa quidem supplex hunc voce rogauit,
Ne truncum quercus concideret, ipsa coæua
Quòd foret, amborúmque viueret in arbore vita.
Viribus hic fretus, fretus iuuenilibus annis
Prostrauit quercum funestam quam sibi Nympha,
Pignoribúsque suis fecit.

Dictæ sunt autem Dryades, quòd in quercubus illarum sit vita, vt sensit Mnesimachus: ac Hamadriades quòd vnà cum illis sint genitæ, vel (vt voluit Apollonij enarrator & Isacius) quia cum ipsis quercubus perirent. Memoriæ prodidit Charon Lampsacenus Arcadem Iouis filium & Callistus, vel (vt aliis magis placuit) Appollinis, obuiam habuisse in syluis, cùm venaretur, vnã ex Hamadryadibus Nymphis, quæ cùm

propiùs esse periculo ne quercus à flumine conuelleretur, cum qua nata fuerat, ac periret, rogauit ipsum Arcadem, vt quercum seruaret: quare ille fluuium aliò diuertit, & quercum terrâ communiuit. At nympha, cui nomen erat Prospeleæ, cum illo congressa ob acceptum beneficium, dicitur Elatum & Aphidantem peperisse: Hæc veráne an falsa fuerint, quis pro certo affirmare possit? nam si vana & mendacia extiterunt, vt ego fuisse arbitror, nulla alia de causa ficta sunt, nisi propter antiquorum superstitionem, qui nihil ad homines excitandos ad metum Deorum non excogitarunt, cùm singulis rebus Deos adesse demonstrarent. Sin credita fuerunt vt vera ab iis qui illa in medium attulerunt, esset sanè pluribus verbis de illorum sententia disputandum, an quiuis essent dæmones, vel potiùs plantarum illarum Genij, qui mortalibus apparuerunt. Verùm hæc in præsenti prætermittamus, vt altioris vestigationis indigentia. Nunc dicamus de Nymphis.

CAP. XII.

De Nymphis.

Nymphas Oceani filias & Tethyos esse dixerunt antiqui, vt testatur Orpheus in hymno in Nymphas:

Νύμφαι θυγατέρες μεγαλήτορος Ὠκεανοῖο,
Ὑγροπόροισι γαίης ὑπὸ κεύθεσιν οἰκί' ἔχουσαι.
Nymphæ magnanimæ Oceani certißima proles,
Sub tellure domos colitis quæ humentibus antris.

Virgilius Nymphas fluuiorum matres putauit, cùm ita scribat in libro octauo:

Nymphæ Laurentes, Nymphæ genus amnibus vnde est:

Has non solùm communi nomine appellauit Nymphas Orpheus in illo hymno, sed etiam Hamadryadas, cùm inquiat:

Κοῦραι Ἀμαδρυάδες, φιλοπαίγμονες.
Nymphæ & Hamadryades festiuæ.

Id sanè idcirco effectum est, quia Nympharum aliæ sunt creditæ cœlestes, aliæ terrestres, aliæ fluuiales, aliæ marinæ, aliæ stagnorum præsides, quam diuisionem fecit Mnesimachus Phaselites. & Homerus de quadam varietate harum ita meminit in hymno in Venerem:

Ἤ τις Νυμφάων, αἵτ' ἄλσεα καλὰ νέμονται.
Ἢ Νυμφέων, αἳ καλὸν ὄρος τόδε ναιετάουσι,

Καὶ

Καὶ πηγὰς ποταμῶν, καὶ βήσσεα ποιήεντα.

Si qua es Nympharum syluarum tecta colentum,

Si qua es Nympharum quæ montem hunc numine seruant,

Aut fontes, mollive indutas gramine valles.

Terrestres Nymphæ putatæ sunt à nonnullis Cererem & Bacchum educasse. Illæ Nymphæ quæ cœlestes putabantur, credebantur esse animæ sphærarum, quas etiam Musas vocârunt, ac vires quæ inde ad nos manarent. Terrestrium aliæ syluis præerant, vt Dryades; aliæ montibus, vt Oreades aut Orestiades; aliæ singulis arboribus, vt Hamadriades; aliæ pascuis & floribus, vt Napeæ, nam νάπος saltus ac pascua significat. Fluuiorum præsides Naiades dicebantur, quia fluuij perpetuò fluerent, νάειν enim fluere significat. Stagnorum rursus Deas Limniades nominârunt, cùm λίμνη sit stagnum. Quas verò fontibus præesse putarunt, in aquis latere crediderunt, vocârunt Ephydriades, de quibus ita scripsit Hermocreon:

Νύμφαι ἐφυδριάδες, τοῖς Ἑρμοκρέων τάδε δῶρα

Εἵσατο, καλλινάους τόδ' ἄκος αἰπάσας,

Χαίρετε, καὶ στείβοιτ' ἐρατοῖς ποσὶν ὑδατόεντα

Τόνδε δόμον, καθαροῦ πιμπλάμεναι πόματος.

Munera Ephydriades vobis tulit Hermocreon quòd

Est fontem nactus fortè perennis aquæ

Saluete, atque domum placidæ hanc accedite aquosam:

Hic puros latices inuenietis enim.

Nam profectò crediderunt antiqui si quem fontem, vel vtilem aquam excauantes reperissent, illud esse Nympharum munus pro qua aqua sacrificia offerre consueuerunt. Aliæ marinæ putabantur, vocabantúrque Nereides. Quòd verò loca nonnulla forent Diis variis consecrata, & qua de causa id fieret, testatus est Dion Halicarn. libro primo hoc pacto: ὄρη μὲν καὶ νάπας Πανὶ, λειμῶνας δὲ καὶ τεθηλότα χωρία Νύμφαις, ἀκτὰς δὲ καὶ νήσους πελαγίοις δαίμοσι τῶν δ' ἄλλων, ὡς ἑκάστῳ τι δαίμονι οἰκεῖον. *Montes quidem & saltus Pani, prata & loca virentia Nymphis, & insulas marinis nominibus: ex cæteris locis vnicuique Deo, sicut illius naturæ conuenit.* Pausanias in Phocensibus quandam ex Nymphis Lilæam nominat Cephisi filiam, atque alibi de Nomia mentionem fecit indigena Arcadum Nympha, itaque Nymphas inquit non esse quidem omnino sempiternas aut mortis expertes, sed innumerabilem penè

annorum numerum viuere, & id de antiquorum poëtarum sententia. Afflabantur vates non minùs Nympharum, quàm cæterorum Deorum numine. quare scripsit Pausanias idem in Messeniacis, nonnullos Nympharum numine afflatos ciuitatum ruinas prædixisse: quippe cùm illæ diuinationum etiam putarentur autores. Lac & oleum illis offerebatur, cùm sacra fierent, vt scripsit Theocritus in Viatoribus in his:

Στασῶ δ' κρητῆρα μέγαν λευκοῖο γάλακτος
Ταῖς Νύμφαις· στασῶ δ' καὶ ἁδέος ἄλλον ἐλαίω.

At statuam lactis magnum cratera decoris
Nymphis: mox alius pinguis ponetur oliui.

Consueuerunt capras etiam illis immolare, vt testatur idem poeta in eadem Ægloga:

Τὸ Κρόκυλος μοι ἔδωκε τὸ ποικίλον, ἀνίκ' ἔθυσε
Ταῖς Νύμφαις τὰν αἶγα.

Hanc mihi dat Crocylus, cùm Nymphis fortè capellam
Mactaret.

His mel offerri solitum quidam putarunt, quia floribus delectarentur, è quibus mel conficitur: è quorum opinione Virg. illas flores colligentes ait in his:

tibi lilia plenis
Ecce ferunt Nymphæ calathis, tibi candida Nais
Pallentes violas, & summa papauera carpens.

Alij contigisse maluerunt, quòd illæ Aristæum, quem putantur educasse, mellis & olei conficiendi viam docuerint. Offerebatur & vinum, vt Apollinis responsum declarauit apud Eusebium atque hæc de Nymphis fabulosè dicta sint.

¶ Has Oceani filias, & fluuiorum matres esse crediderunt: quia vires humoris esse putarunt terræ & stirpibus insitas, & aquæ naturam quæ conferret ad animalium, plantarum, & fructuum procreationem, per quas omnia in lucem prodirent, vt sensit Orpheus in eo hymno:

Κρυψίδομοι, Βάκχοιο τροφοί, χθόνιαι, πολυγηθεῖς.
Καρποτρόφοι, λειμωνιάδες, νόμιαι, πολύανθοι·
Σὺν Βάκχῳ Δηοῖ τε χάριν θνητοῖσι φέρουσαι.

Nutrices Bacchi, quibus est occulta domus: quæ
Fructiferæ, & lætæ pratorum floribus estis:
Pascitis & pecudes, & opem mortalibus ipsæ
Cum Cerere & Baccho vitam portalis alumnæ.

Sunt autem idcirco vires humoris putandæ, quia non tota mate-

materia aquarum vel generationi, vel nutrimento est accommodata, sed quædam eius pars in illud quod nascitur, absumitur: quædam permista est ad eius nutrimentum quod procreatur, vt in ouis conspicitur: alia pars exit in excremētum ex ipso naturæ opificio. Illas igitur vires, ex quibus vniuersa generatio consistit, intra aquarum naturam Nymphas antiqui appellarunt, quæ cùm essent adhuc in vniuersa aquarum natura, Oceani filias esse dixerunt, quia inde primùm nascerentur. Cùm ex his viribus omnia orirentur, quæ primùm videbantur se in flumina diffundere, fluuiorum matres dictæ sunt, & per hos denique vniuersæ generationis parentes sunt vocatæ, hinc fructiferæ meritò, hinc florum feraces, hinc homines & animalia omnia nutrire, hinc Bacchi alumnæ dictæ fuerunt, & pastorum Deæ & pratorum, & omnium animalium præsides. Harum Nympharum eam esse vim humoris, indicio est vel herbæ illius natura quæ Nymphæa vocatur à Dioscoride quasi aquatica, quia plurimum gaudeat humore. Dictæ sunt habitare sub terra, quia dulcium aquarum origo putetur sub terra in locis cauernosis fieri ex aere in aquam verso, sicut augentur vaporibus maris conuersis in pluuias. Et quoniam in mari, fluuiis, stagnis, fontibus, riuísque & in montibus diffusæ essent humoris vires aptæ ad generationem, idcirco omnibus his locis Nymphas præfecerunt: & cùm sidera quoque humoribus pasci nonnulli arbitrarentur, in sphæris quoque Nymphæ ab illis sunt collocatæ: quas paucis exceptis propriis nominibus carere passi sunt. Quæ fuerit harum Nympharum natura facilè declarat sacrificiorum genus quæ illis offerebantur: nam sicuti Diis cœlestibus ignem in sacris, & figuras, & lumina, & multa ad visum spectantia adhibuerunt, sicut aereis numinibus musicos concentus, & odores, qui suauiter aëra inficerent: sic in terrestrium & marinorum sacris siue præfectorum Deorum aquis, illa addita sunt, quæ ad gustum pertinerent, & quæ essent solida: quippe cùm illa crassiorem naturā significarent, vt dictum est. Omnium verò Deorum, vt summatim dicam, qualis erat natura, tales & loci, & sacrificia, & ceremoniæ dicebantur, ex quibus facilè posset cognosci. at de Nymphis satis, nunc de Baccho dicamus.

De Baccho. CAP. XIII.

BAcchus, quem Dionysium etiam vocarunt, è quibus parentibus ortus sit, diuersæ fuerunt antiquorum poetarum opiniones. Nam Orpheus in hymno in Dionysum, Semeles illum filium dixit, & apud mare natum, hoc pacto:

Ἀμφὶ Διώνυσον Σεμέλης ἐρικυδέος υἱὸν
Μνήσομαι, ὡς ἐφάνη παρὰ θῖν' ἁλὸς ἀτρυγέτοιο.

Te Dionyse pater canimus Semeleia proles
Quem videre maris venisse ad littora primùm.

Idem postea poëta in alio hymno Iouis & eiusdem Semeles filium inquit:

Κισσοκόμην Διόνυσον ἐρίβρομον ἄρχομ' ἀείδειν,
Ζηνὸς καὶ Σεμέλης ἐρικυδέος ἀγλαὸν υἱόν.

Comptum hedera canimus Dionysum multa frementem,
Et Iouis, & Semeles claram ac sanguine prolem.

Fuit autem mortalis Semele, & Cadmi filia, vt ait Euripides in Bacchis:

Ἥκω Διὸς παῖς τήνδε Θηβαίων χθόνα
Διόνυσος, ὃν τίκτει ποθ' ἡ Κάδμου κόρη
Σεμέλη λοχευθεῖσ' ἀστραπηφόρῳ πυρί.

Accedo Thebas Bacchus è Saturnio
Natus Ioue & Semele puella, filia
Cadmi edidit me olim ferenti fulmina.

Fabulantur poetæ Iouem Semeles præstantissimâ formâ captum, illam aliquando compressisse: quod cum grauiter ferret Iuno, pellicumque numerus in dies cresceret, dicitur è cœlo descendisse, seque in anum mutasse, ac persuasisse Semelæ vt Iouem per Stygiam paludem iurare compelleret, quod is esset sibi munus, quòd vellet, concessurus: fore enim pulcherrimum spectaculum, si Iupiter cum maiestate ad eam accessisset, dicebat: eámque tum demum se à Ioue compressam fuisse gloriari. cùm igitur iurasset Iupiter se concessurum sine nomine quidquid peteret, illa petiuit, vt talis ad se adiret, qualis ad Iunonem accedere solebat. Verùm cùm ipsa esset mortalis, vim fulminis sustinere non potuit; quare continuò, vt dicitur in cinerem est conuersa, cùm octauum iam mensem fœtus expleuisset. Id explicauit ita Ouid. in lib. 3 Metamorph.

--rogat illa Iouem sine nomine munus.
Cui Deus, elige, ait: nullam patiere repulsam:
Quóque magis credas, Stygij quoque conscia sunto

Numina torrentis. timor & Deus ille Deorum est.
Læta malo, nimiumque potens periuraque amantis
Obsequio Semele, qualem Saturnia dixit,
Te solet amplecti, Veneris cùm fœdus initis,
Da mihi te talem, corpus mortale tumultus
Non tulit aërios, donisque iugalibus arsit.

Non defuerunt tamen qui insulsam causam attulerint, cur Semele igne cœlesti conflagrârit: quia Iupiter scilicet iratus fuerit, quòd iurare per Stygiam paludem rogaretur, ac in illam fulmen contorserit. Alij flagrâsse Semelem igne cœlesti inquiunt, quia cùm diceretur cum Ioue congressa, illa negauerit, quod indignè tulit Iupiter, & in eam fulmen iaculatus est, vt ait Euripides in Bacchis in his:

Ἐκεῖνος εἶναί φησι Διόνυσον θεόν·
Ἐκεῖνος ἐν μηρῷ ποτ' ἐρράφη Διός
Ὃς ἐκπυροῦται λαμπάσι κεραυνίαις
Σὺν μητρὶ. Δίος ὅτι γάμους ἐψεύσατο.
Ille & refert adesse Dionysum Deum:
Assutus ille olim femori vt Iouis fuit:
Flammis vt idem fulminis flammatus est
Cum matre, quæ Iouis negauit nuptias.

Alij dixerunt Semelen Ioui quidem Liberum patrem peperisse, sed à Cadmo deprehensam cum puero recens nato coniectam in arcam fuisse ligneam, quæ fuerit æstu maris ad fines Oreatas (illud fuit oppidum Laconum) delata: sed ab indigenis aperta arca inuentam fuisse Semelen mortuam, sepultamque fuisse magnificè, at puerum educatum, vnde Oreatæ postea Brasiæ dicti sunt, sumpto nomine ab arca, cùm βράσσαι sint æstus & agitationes maris, vt ait Nicander in primo linguarum. Pingebatur Semele ab antiquis longioribus crinibus & supra longitudinem omnium cæterarum Dearum, Orpheus tamen in hymno quodam in Dionysum, Iouis & Proserpinæ filium putauit, vt est in eo versu:

Εὔβουλ', ὦ πολύβουλε, Διὸς καὶ Περσεφονείης.
Persephones prudens Iouis & de semine natæ.

Idem in alio hymno quem scripsit in nomen Μίσης, Isidis Ægyptiæ filium Dionysum appellat:

Σὺν σῇ μητρὶ θεᾷ μελανηφόρῳ Ἴσιδι σεμνῇ,
Αἰγύπτου παρὰ χεῦμα, σὺν ἀμφιπόλοισι τιθήναις.
Iside prudenti cum diua matre fluenta ad

Aegypti, Nymphisque suis nutricibus vnà.

Hunc Deum bimatrem vocarunt, non quia duas habuerit matres, sed quòd cum Semele mater arsisset, ex igne surreptus Iouis femori assutus fuerit, qui matris munere functus fuit, vt ait Ouid. in lib.3. Metamorph,

Imperfectus adhuc infans genitricis ab aluo
Eripitur, patrióque tener, (si credere dignum est;)
Insuitur femori, maternáque tempora complet.

Et Marcus Manilius lib.2. rerum astronomicarum.

Atque iterum patrio nascentem corpore Bacchum.

Orpheus in hymno in Sabazium, Dionysum inquit à Sabazio Iouis femori assutum fuisse: cùm tamen alij Sabazium fuisse filium Bacchi inquiant, alij Bacchum ipsum, alij alium dæmonem: de quo ita scribit Orpheus:

Κλῦθι πάτερ, Κρόνε υἱὲ Σαβάζιε, κύδιμε δαῖμον.
Ος Βάκχον Διόνυσον ἐρίβρομον εἰραφιώτην
Μηρῷ ἐγκατέρραψας, ὅπως τετελεσμένος ἔλθῃ
Τμῶλον ἐς ἠγάθεον.

Audi magne pater Saturno nate Sabazi,
Qui Bacchum horrisonum Dionysum, vt adultus adiret
Frondosum Templum, femori mira arte suisti.

Vocatus fuit autē Dionysus, quia pupugerit Iouis femur cùm natus esset cornutus, vt asserit Stesimbrotus, quamuis Aristodemus dictum maluerit, quia Iupiter pluuiam demiserit, cum natus fuit. At Nonnus in Dionysiacis illum vocat Dionysum quia Iupiter claudus esset cùm illum assutum femori gestaret, vt patet in his, & ab ipso Ioue gestum fuisse, & femori assutum:

λαβὼν Μαιήϊος Ἑρμῆς
Πατρῴην ἐπέθηκεν ἐπωνυμίην τοκετοῖο,
Κικλήσκων Διόνυσον, ἐπεὶ ποδὶ φόρτον ἀείρων
Ἦιε χωλαίνων Κρονίδης βεβριθότι μηρῷ.
Νῦσος ὅτι γλώσσῃ Συρακοσσίδι χωλὸς ἀκούει.
Καὶ θεὸν αὐτολόχευτον ἐφήμισαν Εἰραφιώτην,
Ὅττι μιν εὐώδινι πατὴρ ἐρράψατο μηρῷ.

capiens Atlantide cretus
Hinc Bacchum patris illum de nomine dixit,
Mox Dionysum quod gestans hæc pondera tanta
Poplite claudus iit Saturnius ipse grauato.
Namque Syracusii soliti sunt dicere Nysum,

Claudum.

Claudum. Hic assutus, nuper natúsque vocatus
Tum fuit: ipse parens femori namque assuit illum.

At verò Meleager non assutum fuisse femori Iouis arbitratus est, sed ab ipsis Nymphis è cineribus maternis statim ereptum & educatum cùm ita scribat:

Αἱ Νύμφαι τὸν Βάκχον, ὅτ' ἐκ πυρὸς ἥλαθ' ὁ κοῦρος,
Νίψαν, ὑπὲρ τέφρης ἄρτι κυλινδόμενον.
Τοὔνεκα σὺν Νύμφαις Βρόμιος φίλος· ἢν δέ νιν εἴργῃς
Μίγνυσθαι, δέξῃ πῦρ ἔτι καιόμενον.

E cinere vt Bacchum Nymphæ cepêre sorores,
Membráque lauerunt fonte perennis aquæ,
Iunctus amicitia est Nymphis. Si fortè repellas,
Natum de flammis experiere Deum.

A qua sententia videntur non magnopere dissentire & carmina illa, quæ sunt in lib. 2. Dionysiacorum apud Demarchum, qui scribit Dionysum ab Horis fuisse educatum, vt est in his:

Τὸν μὲν ὑπερκύψαντα θεηγενέος πλακτοῖο
Στέμματι κισσήεντο λεχωΐδες ἔστεφον Ὧραι.

Erexere illum diuino semine natum
Horæ, mox hederæ crines cinxere corona.

At suauissimus Euripides in Bacchis Iouem sibi femori assuisse inquit his verbis:

Ὅτε μηρῷ πυρὸς ἐξ ἀθανάτου Ζεὺς
Ὁ τεκὼν ἥρπασέ νιν,
Τάδ' ἀναβοάσας,
Ἴθ' ὦ Διθύραμβ' ἐμὰν
Ἄρσενα τάνδε βᾶθι νηδύν.

Cùm femori igni ex immortali Iupiter
Pariens arripuit eum,
Ista ita locutus est:
Veni ô Dithyrambe, meum
Masculum hinc in vterum veni.

Fuisse verò Semelen apud Acheloum fluuium percussam fulmine, & à Dirce Acheloi filia susceptum Dionysum, antequam Iouis femori assueretur, ita idem significauit:

Ἀχελῴου θύγατερ	*Acheloi filia,*
Πότνι', εὐπάρθενε Δίρκα·	*Veranda pura virgo Dirce.*
Σὺ γὰρ ἐν σαῖς ποτὲ παγαῖς	*Tu enim tuis fontibus*
Τὸ Διὸς βρέφος ἔλαβες.	*Iouis cepisti infantulum.*

Memoriæ prodidit Lucianus in Dialogis Deorum, Diony-

sum statim natum fuisse deportatum à Mercurio in Nysam Arabiæ vrbem Aegypto finitimam ad Nymphas educandum. At Orpheus in hymnis illum educatum in Aegypto significauit in his:

Αἰγύπτυ παρὰ χεῦμα, σὺν ἀμφιπόλοισι τιθήναις.

Flumen ad Aegypti vnà cùm nutricibus ipsis.

Alij Hyadas fuisse Bacchi nutrices putarunt, vt ait in libr.2. de Diis Apollodórus Cyrenaicus, & Fast.lib.5. Ouid.in his:

Ora micant Tauri septem radiantia flammis,
Nauita quas Hyadas Graius ab imbre vocat.
Pars Bacchum nutrice putat, pars credidit esse
Tethyos has neptes, Oceanique senis.

Pauf. scribit in Achaicis, fuisse sermonem Patrensium, quòd Bacchus fuerit apud se educatus intra Mesatim oppidũ, quodque Panum insidiis propè fuerit circumuentus. Alij in Naxo nutritum fuisse inquiunt. Naxum enim Thraces per ducentos & amplius annos habitarunt. post exorta lue Cares è Lamia illuc migrarunt, quorũ dux Naxius Palæmonis filius insulam de suo nomine nũcupauit: hic & post ipsum filius Leucippus, & post hunc Smardis nepos Naxiis imperauit. Smardio regnante adhuc Theseus Ariadnã è Creta adduxit, quam iussus est in somnis relinquere Dionyso, cùm fabulẽtur Dionysum apud se nutritum Naxij, quam insulam etiam Dionysiadem quidam nuncuparunt. nam cùm Iupiter infantem femori assuisset, tempusque partui maturum aduentasset, illum dicitur exemisse in Naxo, dedisseque Philiæ & Coronidi & Clydæ nymphis educandum. At Sidonius Antipater hunc, sicut Herculem, Thebanum fuisse memorat in his carminibus:

Ἀμφότεροι Θήβηθε, καὶ ἀμφότεροι πολεμισταὶ
Κἀκ Ζηνός· θύρσῳ δεινός, ὁ δὲ ῥοπάλῳ.
Ambo Thebani: metuendique hostibus ambo,
Ex Iouis: hic Tyrso hic terribilis ropalo est.

Cui sententiæ assensit Cissusa. fons ab indigenis vocatus, in quo nutrices dicuntur infantem in lucem editum abluisse, vt ait Plut. in Lysandro. Lucianus in consilio Deorum & Bacchum fuisse Thebanum inquit, & matrem eius Syrophœnicem. Verùm hæc locorum nutricumque differentia inde exorta est, quòd varij fuerunt Bacchi: de quibus ita scripsit Cicero in tertio libro de Natura Deorum, Dionysos multos habemus: primum è Ioue & Proserpina natum, Secundum Nilo, qui Nysam dicitur interemisse: Tertium

Caprio patre, eúmq; regẽ Asiæ præbuisse dicũt: cuius Abazea sunt instituta. Quartũ Ioue & Luna, cui sacra Orphica putãtur cõfici: Quintũ Niso natũ & Thione, à quo Trieterides cõstitutæ putantur. At de nullo horum propè fit mẽtio à poëtis, nisi de Iouis & Semeles filio. Fuerũt qui dixerint statim natũ Dionysum fuisse à Mercurio Iouis mãdato in Eubœã ad Macrim Aristæi filiam portatũ, quæ labra melle illi primùm perunxit, eúmque educandum cepit. quare nos ab Aristæo in Eubœa educatũ fuisse scripsimus ita in 4. lib nostrarum Venationum

Puppis ad Euboicas currens allabitur oras:
Fertur Aristæus antrum hîc coluisse virorum
Qui genus indocile, & viuentum more ferarum
Glandibus & baccis, pomis syluestribus, & quæ
Sylua tulit cultu nullius iussa coloni;
Edocuit primus tenera armenta per herbas
Pascere, & è quercu fumis pellentibus actas
Claudere apes vacuo sub cortice; primus oliuas
Exprimere ex oleæ fructu, lac cogier idem.
Nutriri hic Bacchum mero deuinctus amore
Eboicas inter Nymphas, Dryadasque puellas,
Aoniasque auras multos feliciter annos.

Id verò cùm sensisset Iuno, quòd Macris natum è pellice educaret, Macrim ex vniuersa Eubœa relegauit, ne pellicis filius etiam in insula sibi sacra educaretur: quæ in Phæacum regionem profugit, atque in antro duas portas habente illum educauit, vt ait Apollon. in 4. Arg.

Αὐτονυχὶ κούρη θαλαμήιον ἔστορον εὐνὴν
Ἄντρῳ ἐν ἠγαθέῳ. τόθι δή ποτε Μάκρις ἔναιεν,
Κούρη Ἀρισταίοιο μελίφρονος, ὃς μελισσέων
Ἔργα, πολυκμήτοιό τ' ἀνεύρατο πῖαρ ἐλαίης.
Κείνη δὴ πάμπρωτα Διὸς Νυσήιον υἷα
Εὐβοίης ἔντοσθεν Ἀβαντίδος ᾧ ἐνὶ κόλπῳ
Δέξατο, καὶ μέλιτι ξηρὸν περὶ χεῖλος ἔδευσεν,
Εὖτέ μιν Ἑρμείης φέρεν ἐκ πυρός. ἔδρακε δ' Ἥρη
Καὶ ἑ χολωσαμένη πάσης ἐξήλασε νήσου.
Ἡ δ' ἄρα Φαιήκων ἱερῷ ἐνὶ τηλόθεν ἄντρῳ
Νάσσατο, καὶ πόρεν ὄλβον ἀθέσφατον ἐνναέτῃσιν.

Atque thorus sponsæ in sacro consternitur antro,
Macris Aristæi coluit quod filia: oliuum
Qui reperit, qui mella fauis liquentia pressit,

Illa sinu primùm Nyseia pignora cepit
Euboicos intra fines, mellísque liquore
Persudit pueri primùm sitientia labra,
Hunc vbi Mercurius de flammis sustulit, ecce
Persensit Iuno, ac Eubœa absistere,
Ast hæc Pheacum procul hinc habitauit in antro,
Diuitiásque dedit grandes cultoribus agri.

Orpheus in hymno in Hippam, illam fuisse Bacchi nutricem significauit in his verbis:

Ἵππαν κικλήσκω Βάκχου τροφὸν, εὐειδέα κούρην

Hippam cantamus forma præstante puellam,
Nutricem Bacchi

Qui idem tamen in hymno in Nymphas, illas Bacchi nutrices nominat, vt sensit etiam Homerus in hymno in Dionys.

Ὃν τρέφον ἠΰκομοι Νύμφαι, παρὰ πατρὸς ἄνακτος
Δεξάμεναι κόλποισι, καὶ ἐν δυκέως ἀτίταλλον.

Pulchricomæ Nymphæ quem rege à patre receptum
Nutriuere suis capientes ritè sub antris.

Ouid. lib. 3. Metamorph. primùm à matertera Ino educatum scribit deinde Nymphis datum fuisse in his:

Furtim illum primis Ino matertera cunis
Educat, inde datum Nymphæ Nyseides antris
Occuluere suis, lactísque alimenta dedere

Oppianus in Cynegeticis Ino, Autonoen, Agauen scribit fuisse Dionysi nutrices, cuius sententiam nos in libris nostrarum Venationum ita expressimus:

hic præbuit Ino
Vbera, formidans magnam Iouis altitonantis
Vxorem, pariterque timens hæc Penthea Regem,
Penthea Echionium, qui patris sacra profanus
Orgia spreuit, & hinc soluit pro crimine pœnas.
Hunc hederæ texit ramis, hunc texit Agaue,
Autonoeque soror.

Fabulati sunt præterea Nymphas illas, ad quas educandum Dionysum Mercurius in ciuitatē Nysam detulit, fuisse à Libero patre ob acceptum lactis & educationis beneficium in stellas mutatas, & vocatas Hyadas, vt ait Apollodorus lib. 3. Atque Arati enarrator ait vocatas fuisse Hyadas non à pluuia, vt crediderunt alij, sed à Baccho, qui vocatus est Hyes. Memoriæ prodidit præterea Orpheus in hymno in Misen

Bacchum

Bacchum eundem marem ac fœminam fuisse creditum:

Ἄρρενα, καὶ θῆλυν, διφυῆ,

Fœmina másque simul gemina huic natura.

Sed Ouid.4. Metamorph.lib.hunc semper iuuenem esse contendit, cùm ita scribat:

tibi enim inconsumpta iuuenta est:
Tu puer æternus, tu formosissimus alto
Conspiceris cælo.

Quidam quòd barbam antiquitus nutrirent, barbatum putarunt, cùm ab aliis imberbis fingeretur, alij duplicem naturam eius significarunt, siue potiùs ingenia duplicia bibentium, cùm alios vinum faciat hilares, alios penè furiosos. Testatur Isacius Dionysum eundem iuuenem & senem fuisse ab antiquis existimatum, quem tamen, quòd esset imberbis Euripides in Bacchis nominauit θηλύμορφον, siue vultu muliebri, ac forma fœminea, & lasciuium, & inquinatorem thori, vt est in his carminibus:

Τὸν θηλύμορφον ξένον, ὃς εἰς φέρει νόσον
Καινὴν γυναιξὶ, καὶ λέχη λυμαίνεται.
Cui forma fœminæ hospitem, ægritudinem
Qui fœminis nouam tulit, inquinans thoros.

Hic Deus cùm fuisset in cœlum aliquando à Ioue portatus, & antequam Iouis femori assueretur, illum de cœlo Iuno dejicere voluit, vt testatus est in his Euripides in Bacchis:

Ἐπεί νιν ἥρπασ' ἐκ πυρὸς κεραυνίου
Ζεὺς, εἰς ὄλυμπον βρέφος ἀνήγαγεν νέον,
Ἥρα νιν ἤθελ' ἐκβαλεῖν ἀπ' οὐρανοῦ.
Exemit illum ex igne postquam fulminis,
Cœlóque paruum Iupiter infantem tulit:
Cælo volebat Iuno eum depellere.

Cùm verò aliquantulum Bacchus apud Nymphas adoleuisset, apud quas educatus fuerat, multas res admirabiles fecisse dicitur per Bacchas, vt est in his Euripidis carminibus:

Ὅσαις δὲ λευκοῦ πώματος πόθος παρῆν,
Ἄκροισι δακτύλοισι διαμῶσαι χθόνα,
Γάλακτος ἐσμοὺς εἶχον· ἐκ δὲ κισσίνων
Θύρσων γλυκεῖαι μέλιτος ἔσταζον ῥοαί.
Albique potus vt cupido ceperat,
Terram secantes vngibus summis statim
Riuos habuere lactis: atque rursus his

Fluxere mellis dulcis altè riuuli *E Tyrsis.*

Admirabiles omnino erant res gestæ ipsarum Baccharum, quippe cùm illæ vel terrarum virga percutientes dictæ sunt vim riuos è terra excitasse, & mel, & lac, & suaues liquores huiusmodi, vt est in his versibus:

Θύρσον δέ τις λαβοῦσ' ἔπαισεν εἰς πέτραν·
Ὅθεν δροσώδης ὕδατος ἐκπηδᾷ νοτίς.
Ἄλλη δὲ νάρθηκ' εἰς πέδον καθῆκε γῆς,
Καὶ τῇδε κρήνην ἐξανῆκ' οἴνου θεός.

Thyrsoque capto percutit quædam petram,
Hinc lympidæ vndæ protinus fons exilit.
Diuerberauit vt solum virga altera,
Fontem meri profudit inde mox Deus.

His persimilia sunt illa miracula quæ puer fecisse dicitur Dionysus, quæ nos ita in libro Venationum quarto expressimus:

Has inter ferulam ludendo fortè recîdit,
Et ferro lapides ictu percußit eodem:
Exiluit dulcis vini de vulnere riuus.
Hinc lacerauit ouis frustatim viscera tabo
Inficiente solum, canis albentia setis
Membraque iecit humi. rursus mirabile dictu,
Diuisæ pecudis coierunt membra repentè,
Et virides herbas decerpsit pabula nota.
Iam vaga per visas penetrarat plurima terras
Fama Dei, qui multa viris monstrabat, & vrbes
Errando virtute sua compleuerat omnes.

Fabulantur prætereà Bacchum, vbi illum Iuno persequeretur labore fessum itineris se quieti sub arborem quandam dédisse, atque Amphisbænam (id enim viperæ vtrinque caput habenti nomen est, vt ait Nicander in Theriacis) eius tibiam admemordisse: tum excitatum Dionysum illam palmite vitis, qui fortè propinquus adiacebat, occidisse. Nam, vt sensit Demetrius Chlorus, id animal, neque ligno, neque vlla re alia, nisi ligno vitis, facilè potest interfici. Istud illi contigisse aiunt, post vitem inuentam, cùm furore à Iunone iniecto percitus orbem terrarum peragraret. cùm igitur in Aegyptum & in Syriam peruagaretur, illum primus omnium Protheus Rex Aegyptiorum fertur hospitio accepisse, mox ad Cybellam Phrygiæ vrbem profectus & à Rhea

à Rhea expiatus stola ab ea sumpta ceremonias Cybeles edoctus per Thraciam ad Indos contendit. Tum Lycurgus Rex Edonorum qui iuxta fluuium Strymonem habitabant, illum contumeliis affecit, cui Dionysus, cùm euasisset, furorem iniecit. Nam cùm pampinos vitiumque germen se cædere putaret, Dryantis filij crura obtruncauit, atque cùm extremas quoque sui corporis partes abscidisset, resipuit denique: atque ex oraculi responso ab Edonis ob sterilitatem agrorum in vincula coniectus, ab equis denique pro Dionysi voluntate laniatus fuit, vt scripsit Apollod. libr.3. Fama est Alcithoen quoque Thebanam mulierem ægrè ferentem diuinos honores Baccho tribui, cùm magna sit plerunque inter ciues eiusdem ciuitatis inuidia & contemptus, cœpisse illas deridere, quæ istud facerent. quare iratus Bacchus eam in vespertilionem mutauit, ac telas sociarum simulque ridentium in hederam & vites. Dicebantur dæmones immites & inhumani quidam, & Satyri, & Bacchæ, & Sileni ipsum comitari cum cymbalis & strepitu quocunque incederet, qui in curru à lyncibus tracto vehebatur, vt ait Ouid. lib.4. Metamorph.

tu biiugum pictis insignia frænis
Colla premis lyncum: Bacchæ, Satyrique sequuntur,
Quique senex ferula titubantes ebrius artus
Sustinet.

Circa hunc lynces, & tigres, & pantheræ esse consueuerunt, vt ait idem poeta in libro tertio:

Ipse racemiferis frontem circundatus vuis
Pampineis agitat velatam frondibus hastam:
Quem circa tigres, simulacraque inania lyncum,
Pictarumque iacent fera corpora pantherarum.

Fuit socius Bacchi Lusus, à quo vocata est Lusitania, aiunt Bacchum truculentas feras circa se semper habere solitum, cùm pellem etiam pardali semper gestaret, vnde dicebatur Bryseus; cuius inter comites fuit Acratus genius, atque cùm Panas & Satyros comites Indicæ expeditionis habuisset, subacta India atque deuicta Iberia, vt ait Sesosthenes in rebus Ibericis, Pana locis præfecit, qui regionem de se Paniam vocauit, ac mox iuniores Hispaniam dixerunt. Nam & Virg. lib. 6. inquit in curru à tigribus tracto vehi solitum, & pro habenis, lorisque teneris pampinis vti, vt patet ex his:

Nec qui pampineis victor iuga flectit habenis
Liber, agens celso Nysæ de vertice tigres.

Et Ouid. lib.1. de Arte:

Iam Deus in curru, quem summum texerat uuis,
Tigribus adiunctis aurea lora dabat.

Consueuit & pro sceptro thyrsum gestare, quæ hasta erat frondibus vitium aut hederæ aliquando suauiter ornata, & cerui pellem, quam nebrida vocabant, vt scripsit Euripides in Bacchis:

Πρώτας δὲ Θήβας τῆσδε γῆς Ἑλλάδος
Ἀνωλόλυξα, νεβρίδ' ἐξάψας χροὸς,
Θύρσον τε δοὺς εἰς χεῖρα κίσσινον βέλος.

Thebásque primas vrbem adiui Græciæ,
Ibi fremuique pelle sumpta nebridæ,
Hederæque tyrsum tradidi illo tempore.

Atque sacrificantes ramos abiegnos gestabant cùm illi abies in coronas esset sacrata, vti Xenophanes ait in Salibus:

εἰς στεφάνους
Ἑστᾶσι δ' ἐλάται πυκινὸν περὶ δῶμα.

in coronas
Consistunt abietes pulchram circa domum.

Nam hedera, & smilax, & abies, & quercus erant arbores Baccho sacræ, quibus Thyades vtebantur in sacris, vt est in his:

ἐπὶ δ' ἔθεντο κισσίνους
Στεφάνους δρυός τε, σμίλακός τ' ἀνθεσφόρους.

Hederæ dederunt hæc coronas crinibus,
Quercusque smilacisque onustæ floribus.

& illud:

ὦ Σεμέλας τροφοὶ Θῆβαι, — *ô Similes altrices Thebæ,*
στεφανοῦσθε κισσῷ — *coronemini hedera.*
βρύετε βρύετε χλοηρᾷ — *cingite cingite virenti*
σμίλακι καλλικάρπῳ — *smilaci fructifera*
Καὶ καταβακχιοῦσθε δρυὸς — *atque bacchemini quercus,*
Ἢ ἐλάτας κλάδοισι. — *siue abietis cinctæ ramis.*

Fuit illi sacra pica ob garrulitatem ebriosorum, & ficus folia propter memoriam Sycæ in illam arborem versæ, & vitis ob Staphylæ casum, quæ ambæ in arbores sui nominis mutatæ sunt ab illo Deo, cùm συκῆ ficum, ac σταφυλὴ item significet. Fuit illi etiam narcissi corona non ingrata ob tarditatem ingenij ebriosorum, & draco inter reptilia fuit sacer Libero patri, vt ait Plutarchus in probl. Symposiacis. Huius

Dei

Dei sacerdotes fœminæ plerunque fuerunt, quæ nunc ab insania Mænades: nūc ab impetu & furore Thyades, vel à Thya quæ prima sacra Bacchi instituit; nunc ab intemperātia, morúmque prauitate, Bacchæ vocabantur. Dictæ sunt & Mimallones, quia Dionysum imitarētur: nā in montibus plerumque versantes leones manibus secum adducebant, aliásque feras: deinde iis crudis vescebantur, terrámque ferulis percutientes, aut saxa, cùm sitirent, vinum, vel lac, vel mel scatere faciebat, anguésque habebāt pro zonis comis implicitos. Huius Dei Satyros, & Silenos, & Lenas & Nymphas, & Naiades, & Tityros sacerdotes fuisse inquit Strabo libro decimo. Dionysi res gestas conscripsit Diodorus libro quinto historiarū, & Orosius primo: cùm Pegasus Eleutheriensis primus Liberi patris religionē Atheniensibus tradiderit, vt Perimander ait in libro secundo de sacrificiorum ritibus apud varias gentes. Fama est hunc in Nysa Arabiæ felicis ciuitate imperasse, multáque humano generi vtilia inuenisse. nā præter vinum & mellis conficiendi rationem, sacrificiorū ritus quoque inuenisse dicitur, vt scripsit Ouid. in 3. Fastorum:

Ante tuos ortus aræ sine honore fuerunt;
Liber: & in gelidis herba reperta focis.

Cùm hic de omnibus nationibus bene mereri studeret, orbémque terrarum illa, quæ sciebat, docendo peragraret, Mercurium Trismegistum vxori consultorem, ac Herculum Ægypti præsidem reliquisse dicitur, Promethcóque primum ab Hercule locum dedit. mox Busiride Phœniciæ, Antæo Libyæ præfectis, ipse coacto ex agricolis mulieribúsque exercitu ad Indos, & intima Asiæ loca penetrauit. Deinde Indis, qui illum aspernabantur, & vniuersi orientis regionibus subiugatis, ad primum Oceani litus in montibus Indiæ non procul à Gange fluuio columnas duas erexit, tanquam ad vltimas hominibus peruias oras ex parte Orientis penetrasset: de quibus columnis ita scribit Dionysius in situ orbis:

Ενθα τε καὶ ςῆλαι Θηβαιγενέος Διονύσου
Εςᾶσι πυμάτοιο παρὰ ῥόον Ὠκεανοῖο,
Ινδῶν ὑςατίοισιν ἐν οὔρεσιν ἔνθα τε Γάγγης
Λευκὸν ὕδωρ Νυσαῖον ἐπὶ πλαταμῶνα κυλίνδει.

Hæ & Thebani Dionysi terra columnas
Monstrat ad Oceanum, atque extremi littora Ponti:
Montibus Indorum, qua vasto gurgite Ganges

In mare se voluit, Nysseam impellit & undam,

Testatur & Sidonius Antipater in eo carmine columnas à Baccho in Oriente, vt in Occidente ab Hercule fuisse positas, cùm inquiat:

Ἀμφοῖν δ' ἐστῆλαι σωτήρμονες, εἴκελα δ' ὅπλα,

Arma eadem ambobus, sunt termini vtrique columnæ:

Quòd autem eò arma intulerit Dionysus, vniuersámq; Indiam debellauerit, & vrbes Orientis subegerit, ita innuit idem Dionysius

Αὐτὸς δ' ὁππότε φῦλα κελαινῶν ὤλεσεν Ἰνδῶν,
Ἠμωδῶν ὀρέων ἐπεβήσατο.

Vt genus Indorum nigrorum Marte feroci
Perdomuit, montes Emodos scandit.

Fabulati sunt antiqui Sollacem Armeniæ fluuiū in Araxem stagnū influentē dictum fuisse Tigrim ab ea tigre, quam cōscendēs Dionysus Iunonis cōsilio furiosus traiecit, cū maria ac terras circumiens remedium affectus quæreret. nā cū Iupiter exoratus tigrim pro lintre misisset traiecturo, mox ad euentus memoriam fluuiū ita vocauit: quod tamen alij à Medio eius filio & Alphesibœæ factū fuisse maluerunt. Ac neq; per Indiā solùm, è qua post triennium rediit, sed mox per Libyam & Hispanias peruagatus est, mulieréstq; choreis & saltationibus indulgentes multas in castris habuit, ob quas non minùs quàm ob armorum reíq; militaris scientiā fuit celeber. Hic vbi Nysam florentissimam ciuitatē in India condidisset apud Indium fluuiū, ac postea in Diam insulam rebus Indicis compositis traiecisset, Ariadnam duxit. Hic Deus cum aliquando in Naxum nauigare iuberet nautas, atque hi in alios locos illum asportarēt, repentè hederæ per remos serpebant, ac nauis nulla vi remorū loco dimoueri poterat. At Hō. in hymno quodam in Bacchum à piratis Tyrrhenis illū captū fuisse scribit, cùm in litore maris peruagaretur. Illi hunc filiū regis alicuius rati eū ligare voluerunt, sed cùm à gubernatore reprehenderētur, illū minimè audiētes & obiurgātes, nō modò ligauerūt sed vt magno pretio redimeret in suam patriam ipsorum captiuum asportare conati sunt, atque statim vela intumescentia ventis tetenderunt, tum verò

Οἶνος μὲν πρώτιστα θοὴν ἀνὰ νῆα μέλαιναν
Ἡδύποτος κελάρυζ' εὐώδης. ὤρνυτο δ' ὀδμὴ
Ἀμβροσίη· ναύτας δὲ θάμβος λάβε πάντας ἰδόντας.
Αὐτίκα δ' ἀκρότατον παρὰ ἱστίον ἐξετανύσθη

Ἄμπελος ἔνθα καὶ ἔνθα κατακρημνῶντο δὲ πολλοὶ
Βότρυες· ἀμφ' ἱστὸν δὲ μέλας εἱλίσσετο κισσὸς
Ἄνθεσι τηλεθάων· χαρίεις δ' ἐπὶ καρπὸς ὀρώρει·
Πάντες δὲ σκαλμοὶ στεφάνους εἶχον.

Dulcia per nauim scatuerunt vina repentè,
Mirus odor quorum surgebat: pallida membra,
Concußit nautis timor, & reuerentia Diuûm,
Hinc illinc velo in summo concernitur altè
Vinea quæ multos fudit frondosa racemos
Pendentes: hederæ malum texere corymbis,
Frondibus & nigris; scalmique habuere coronas.

Fuerũt qui dixerint malũ & remos,& antennam in serpentes fuisse versos,vt scripsit Demaratus in certaminibus Dionysiacis.Ipse verò Dionysius leo factus ita omnes nautas,præter ipsum gubernatorẽ,in fugã vertit,vt in delphinos versi,in mare statim desilierint. At non semel tantùm hoc accidisse dicitur, vt cum nauigaret,vites & hederæ in nauibus repentè sint exortæ,multáque alia plantarũ sibi consecratarũ genera:quippe cùm nata sint etiam tum cùm puer à Nymphis in Eubœam trajiceretur,vt nos lusimus in lib.4.Venationum his versibus:

Cùm medij nauis sulcaret tergora ponti,
Atque ab vtroque pari distaret littore tractu,
Serpere cœperunt hederæ tabulata virentes,
Et smilax, apiumque comis frondescere adultis.

Fabulati sunt præterea Bacchum triennium apud Proserpinam dormiuisse, deinde excitatum choreis indulsisse cum Nymphis, vt ait Orpheus in hoc hymno:

Ἀμφιετῆ καλέω Βάκχον, χθόνιον Διόνυσον,
Ἐγρόμενον κούραις ἅμα Νύμφαις εὐπλοκάμοισιν·
Ὃς παρὰ Περσεφόνης ἱεροῖσι δόμοισιν ἰαύων,
Κοιμίζει τριετῆρα χρόνον, βακχήιον ἁγνόν.
Αὐτὸς δ' ἡνίκα τὸν τριετῆ πάλι κῶμον ἐγείρεις
Εἰς ὕμνον τρέπεται σὺν εὐζώνοισι τιθήναις.

Terrestrem canimus Dionysum, & numina Bacchi
Cum nymphis experrectum, quibus est coma pulchra:
Qui prope Persephonen sacris penetralibus olim
Dormiuit Bacchi tempus tres segniter annos.
Vt tribus exactis conuiuia læta nouantur,
Ille suis repetit mox cum nutricibus hymnum.

Hunc eũdem Deum θεσμοφόρον, siue legislatorem, idem poeta

appellauit, quia cùm ab Indica expeditione in patriam post triennium reuertisset, domesticorum, & eorum quibus regnū commiserat, perfidiam expertus, elatos iam sceleratorum animos insolentia legum infregit, hostésque profligauit, & res imperij in meliorem statum, quàm antea fuerant, perduxit. Fuit Dionysus etiam Osiris vocatus ab Ægyptiis vt testatur Herodotus in Euterpe: θεοὺς γὰρ δὴ οὐ τοὺς αὐτοὺς ἅπαντες ὁμοίως Αἰγύπτιοι σέβονται, πλὴν Ἴσιός τε καὶ Ὀσίριος, τὸν δὴ Διόνυσον εἶναι λέγουσι. *Deos autem ipsos non æquè omnes colunt Ægyptij, præter Isidem & Osirim, quem Dionysum esse inquiunt.* Fama est Bacchum in eo bello quod aduersus Iouem Titanes gesserunt fuisse ab illis discerptum, cuius cor palpitans ad Iouem Pallas detulit, vt ait Isaicus his verbis: Διόνυσον γὰρ, τὸν καὶ Ζαγρέα καλούμενον, υἱὸν Διὸς καὶ Περσεφόνης ὑπάρχοντα, μελιστὶ οἱ Τιτᾶνες ἐσπάραξαν· οὗ τὴν καρδίαν ἔτι παλλομένην ἀπήνεγκαν. *Dionysum enim illum, qui & Zagreus fuit vocatus, Iouis & Proserpinæ filium, Titanes membratim discerpsere; cuius cor adhuc palpitans attulit.* Hic cùm sepultus fuisset, reuixisse fertur integer. Hic Dionysus, qui & Osiris vocatus fuit, multa humano generi vtilia excogitauit. vt dictum est: primus enim colendorum agrorum rationem Aegyptios docuit, vt testatur Dionysius in libro de Situ orbis in his:

Τοὶ πρῶτ' ἀνθρώπων γένος αἰθέρι, [unclear]
Οἳ πρῶτοι βιότοιο διεστήσαντο κελεύθους,
Πρῶτοι δ' ἱμερόεντος ἐπειρήσαντο ἀρότρου,
Καὶ σπόρον ἰθυτάτης ὑπὲρ αὔλακος ἁπλώσαντο.
Πρῶτοι δὲ γραμμῇσι πόλον διαμετρήσαντο,
Θυμῷ φρασσάμενοι λοξὸν δρόμον ἠελίοιο.

Ad Nili ripas habitat clarißima gens, qui
Humanæ vitæ statuerunt iura priores:
Qui primi segnem sulcarunt vomere terram:
Qui primi rectis sparserunt semina sulcis:
Qui primi cœlum sunt certo limite mensi,
Obliquosque animo Solis cinxere meatus,

Atque Tibullus in libro Elegiarum primo ita eius inuenta percurrit:

Primus aratra manu solerti fecit Osiris,
Et teneram ferro sollicitauit humum.
Primus inexpertæ commisit semina terræ,
Pomáque non notis legit ab arboribus.
Hic docuit teneram palis adiungere vitem:

Hic viridem dura cædere falce comam.
Illi iucundos primùm matura sapores
Expressa incultis vua dedit pedibus.

Nam & Euripides in Bacchis omnium propè eorum quæ humano generi inuenta fuerunt, vtilissimum vinum putauit cùm obliuionem omnium malorum, & sumni autorem, & tristitiæ solatium Bacchum inuenisse dicat, vt ex his patet:

Σεμέλης γόνος
Βότρυος ὑγρὸν πόμ' εὗρε κεἰσηνέγκατο
Θνητοῖς. ὃ παύει τοὺς ταλαιπώρους βροτοὺς
Λύπης· ὅταν πλησθῶσιν ἀμπέλου ῥοῆς,
Ὕπνος τε, λήθην τῶν καθ' ἡμέραν κακῶν
Δίδωσιν' οὐδ', ἔστ' ἄλλο φάρμακον πόνων,

Semele satus
Potum racemi repperit mortalibus
Ac protulit: mæroris ille nubila
Fugat repletis vineæ liquoribus,
Somnusque fit mali diebus singulis
Obliuio: nec pharmacum malo aptius.

Cùm vinum igitur inuentum mortalibus Dionysus excogitasset, non fuit apud antiquos vt Bacchi datoris lætitiæ, quem Bonum dæmonem appellabant, poculum extremum post cœnam remotis mensis circumferretur: quod boni dæmonis dicebant, quia bonus Deus Dionysus illud inuenisset, vel quia cum moderatione sumptus vtilis sit & bonus potus, de quo ita meminit Aristophanes in Equitibus:

Μὰ Δί' ἀλλ' ἄκρατον οἶνον ἀγαθοῦ δαίμονος.
Non per Iouem potum boni sed dæmonis

Draco fuit huic Deo propter perspicacitatem inter reptilia dicatus, vt ait Plut. in problem. Symposiacis. Memoriæ prodidit Lucianus in dialogo Iunonis & Iouis Icatiũ cæsũ fuisse apud Indos, quia cũ palmitẽ & vini faciendi rationẽ à Baccho didicisset, creditus est primũ ab Indis venenũ in cõuiuio exhibuisse: nã Indi vino primũ gustato in insaniã sunt cõuersi, vt ait idem in Nigrino. Atq; Plutarchus etiã in eo dialogo, in quo disquiritur ignisne an aqua sit vtilior, vitem ex India in Græciã primùm portatã fuisse testatur, cùm tamẽ apud Thebanos primum vitis nata esse dicatur, vt asserit Pausanias in Bœoticis. & inde ad Indos deportata. Neq; mirũ est sanè cæsum fuisse Icarium propter vinũ, cùm immoderatus illius vsus

non parum obsit mortalibus, secretaque animi aperiat, & in insaniam propè impellat, vt ait Homerus libro ξ. Odysseæ in his versibus:

Οἶνος γὰρ ἀνώγει
Ηλεὸς ὅς τ' ἐφέηκε πολύφρονά περ μάλ' ἀεῖσαι·
Καί θ' ἁπαλὸν γελάσαι, καί τ' ὀρχήσασθαι ἀνῆκεν,
Καί τι ἔπος προέηκεν ὅ περ ἄρρητον ἄμεινον.
Pocula prudentes etiam fœcunda choreis
Indulgere iubent, cantareque voce sonora
Pocula, quæ vtiliter tacerentur, multa profari.

Nã vbi vires corporis, mẽtémq; vini imperiũ subegerit, multa effutire cogũtur homines, vt scripsit in his etiã Theognis:

Ἄφρονος ἀνδρὸς ὁμῶς καὶ σώφρονος οἶνος, ὅταν δὴ
Πίνηθ' ὑπὲρ τὸ μέτρον κοῦφον ἔθηκε νόον.
Prudentis stultique viri immoderatiùs hausta
Vina leuem mentem reddere sæpe solent.

Sed neque hæc sola incommoda vini vsus immodicus affert, verùm etiam corpus mirificè labefactat, vt nos scripsimus in nostro libro Aucupij, quem Græcis versibus imparibus inceptum, vbi absolutus fuerit, mittere decreuimus ad doctissimũ & sapientissimum RENALDVM Ferrarium Præsidem Comitiorum Parisiensium: quem Senatorem Regium non solùm propter insignem autoritatem diligo mirificè & obseruo, sed multo magis ob singularem eius humanitatem & sapientiam. Nam cùm Orator proximis annis fuisset in sacra Tridentina synodo, & nuper apud illustrissimum Senatum Venetum, omnes in his locis eius eruditionem ac sapienter dicta tanquam oraculi Delphici sunt admirati. Ita verò se habent carmina quædam:

Οἶνος πνεύμων πολὺς, ὀργὴ, κύπρις, ἀμοδρὺς
Θᾶσσον ἄγει θνητοὺς ἐς δῶ καταχθονίων.
Importuna trahunt in tristia tartara Ditis
Rectà mortales ira, merumque, Venus.

Scriptum reliquit Pausanias in Laconicis in monte supra Migonium, quem locum vocabant Larysium, vuam maturam priùs inuentam fuisse: quo in monte ineunte vere dies festos agitabant in honorem Bacchi. Non minor tamen gratia illi asino habenda est, quem Naupliæ incolæ lapideum erexerunt, quia putationem virium adinuenit, quàm Baccho, qui vites tantùm ostendit mortalibus: nam nisi vitis cultura &

putatio

putatio inuenta fuisset, breui totum id munus erat interiturum, aut inutile futurum. Cùm igitur asinus vitis pampinos Naupliæ abrosisset, sarmentorum putationem vtilem esse vitibus ostendit: quippe cùm illa sit arbor omnium cæterarum humidissima, pluraque gignat ligna superuacanea, tanquam excrementa. Docuit Bacchus etiam mortales mercaturam & nauigationem, vt testari videtur Dionysius in situ orbis, qui è Phœnicia, & è regione mari rubro propinqua & nauigationem & astrorum cognitionem profluxisse ait, cùm Phœniciæ imperaret Bacchus, vt est in his:

Τῶν δ' ἀνδρῶν γενεῆς οἱ Ἐρυθραῖοι γεγάασιν·
Οἳ πρῶτοι νήεσσιν ἐπειρήσαντο θαλάσσης,
Πρῶτοι δ' ἐμπορίης ἁλιδινέος ἐμνήσαντο,
Καὶ βαθὺν οὐρανίων ἄστρων πόρον ἐφράσσαντο.

Qui rubrum coluere fretum genus inde virorum,
Qui primi spreuere maris ventosque minasque.
Primi sunt ausi merces committere ponto,
Et cæli cursus seruare, & sidera mundi.

Fertur hic Deus primus omnium mortalium depressos ad sordida quæque hominum animos ad Deorum cultum erexisse, vt testatur in his Ouid, lib. 3 Fastorum:

Ante tuos ortus aræ sine honore fuerunt
Liber, & in gelidis herba reperta focis.
Te memorant Gange, totoque Oriente subacto,
Primitias magno seposuisse Ioui.
Cinnama tu primus, captiuaque thura dedisti.
Deque triumphato viscera tosta boue.

Hunc Deum, quem superius semper iuuenem è sententia nonnullorum scriptorum diximus, Elienses barbatulum esse crediderunt, vt ait Pausanias in prioribus Eliacis: qui cùm cornutus etiam fingeretur, ad huius imitationem Mimallones cornua suis capitibus alligare consueuerunt, vt ait Isacius. ac neque solùm cornutus, sed etiam taurino capite ab antiquis fingebatur, vt idem testatur. Fuit & diuinationum Deus creditus Dionysius, vt in his testatur Euripides in Bacchis:

Μάντις δ' ὁ δαίμων ὅδε· τὸ γὰρ βακχεύσιμον,
Καὶ τὸ μανιῶδες, μαντικὴν πολλὴν ἔχει.

Deusque Vates est: furor nam Bacchicus
Vim vaticinandi ritè plurimam tenet.

Coronabantur hedera quicunque Libero patri erant initia-

turi, vt significauit Eurip. in Bacchis, vt alij crediderunt, quia paruus Dionysus in illa arbore fuit occultatus: vt verò alij, quia racemos vuarum imitatur, vel quia semper sit viridis & iuuenis, qualis Deus ipse fingebatur, vel quia cùm frigida sit arbor naturâ, ob insitum frigus adiumento sit aduersus ebrietatem. Alij sacram Baccho putarunt, quia Cissus Bacchi comes inter saltandum incommodiùs cùm Satyris periit, ac Bacchi iussu fuit in arborem mutatus, quam Græci cissum, Latini hederam vocarunt. Alij ad imitationem Bacchi id factum crediderunt; quòd ille, cùm esset puer, hedera & lauro coronatus incederet, vt ait Hom. in hymnis:

Δὴ τότε φοιτίζεσκε καθ' ὑλήεντας ἐπαύλας
Κισσῷ καὶ δάφνῃ πεπυκασμένος.
Tum quoque paruus erat, syluisque errabat in altis
Ornatus lauro atque hedera.

Atque non solum initiantes, sed etiam coronæ sacrificantiũ, quibus caput vinciebatur, ad illius Dei imitationem bacchi dictæ sunt, vt testatur Nicander in libro linguarum, in his:

Βάκχοισι κεφαλὰς περιανθέσιν ἐστέψαντο.
Tempora cinguntur bacchis florentibus illis.

Erat enim legibus sacrificiorum sancitum, vt coronarentur hedera quicunque Baccho initiarentur, vt ait Dionysius in Cosmographia:

Ὀρνύμεναι τελέθουσι κατὰ νόμον ἱερὰ Βάκχου,
Στεψάμεναι κισσοῖο μελαμφύλλοιο κορύμβοις
Ἐννύχιαι· παταγῆς δὲ λιγύθροος ὄρνυται ἠχή.
Concitæ agunt, vt lex, Baccro sacra tempora ramis
Deuinctæ nigris hederæ, ac pallente corymbo
Nocturnæ: clamorque ingens consurgit ad auras.

Consueuerunt Camaritæ, quæ natio est Indiæ finitima, cùm Bacchum ab Indica expeditione redeuntem humaniter accepissent, illum egregiè colere, cingulaque & hinnulorum pelles circa pectus habere, vt idem in his ait:

Καὶ Καμαριτάων φῦλον μέγα, τοί ποτε Βάκχον
Ἰνδῶν ἐκ πολέμοιο δεδεγμένοι ἐξείνισσαν,
Καὶ μετὰ Ληναίων ἱερὸν χορὸν ἐστήσαντο,
Ζώματα καὶ νεβρίδας ἐπὶ στήθεσσι βαλόντες,
Εὐοῖ Βάκχε λέγοντες.
Et Camaritarum genus ingens, Bacchus ab Indis
Hospitio rediens quibus est acceptus, vt illi
Lenarum statuere chorum, quæ cingula, & vnà

Damarum pelles posuerunt pectora circum,
Euœ Bacche frementes.

Nam Lenæ vocatæ ſunt Nymphæ quæ torcularibus præerant, vt fontibus Naiades. Celebrabantur autem Bacchi ſacrificia cum tripudiis, quare Dionyſus vocatus eſt ἐνόρχης δαίμων, ſiue tripudij Deus, vt ait Lycophron:

Δαίμων ἐνόρχης, Φιγαλεὺς φαυστήριος.
Deus tripudij, Phanſterius.

Nam ὀρχεῖσθαι tripudiare ſignificat: qui idem dictus eſt Phigaleus, quod in Arcadia coleretur: & Phauſterius quia lampades & lumina adhiberẽtur in huius ſacrificiis. Fuit hic Deus in numerum Deorum reliquorum relatus, ob ea quæ in genus humanum contulit beneficia, ob res præclarè geſtas, ob diſcordias & contentiones à ſe compoſitas, ob ciuitates extructas, ob leges, quas dedit ciuitatibus, vt teſtatur Horatius libro ſecundo Epiſtolarum:

Romulus, & Liber pater, & cum Caſtore Pollux,
Poſt ingentia facta, Deorum in templa recepti,
Dum terras hominúmque colunt genus, aſpera bella
Componunt, agros aſſignant, oppida condunt.

Agebantur huius Dei ſacra à mulieribus, vt diximus, quod illas habuiſſet ſocias in Indica expeditione: quæ dictæ ſunt Bacchæ ab inſanis clamoribus: currebant enim cum tædis & funalibus acceſis per noctem, quibus vtebantur in illis ſacrificiis, atque crinibus paſſis ita clamabant currentes: eu hœ, quæ voces ſunt bene ac feliter precãtium. His poſtea vocibus in vnũ cõpoſitis Euhœus Bacchus vocari cœpit: deinde Euhyius ſiue bonus filius, quia cùm Gigãtes bellum Ioui intuliſſent, in leonem verſus vnum eorum prior laniauerit ac diſcerpſerit. Ea re præclarè geſta Iupiter lętatus, dicitur Dionyſum Bonum filium vocaſſe. Lucianus in Dea Syria Oſirim ſiue Dionyſum apud Biblios Ægypti populos mortuum & humatũ fuiſſe ſcribit, & anniuerſarios luctus, ritúſque ſacrorum in eius honorem inſtitutos. Atqui quòd & ipſe & Hercules eandem patriam haberent diximus, & iiſdem propè armis vterentur, & quòd pariter combuſti ſunt: quod etiam declarauit ipſe Sidonius Antipater in his carminibus:

Ἀμφοῖν καὶ στῆλαι συντέρμονες, ἔγχελα δ᾽ ὅπλα.
Νεβρὶς, λεοντῆ· κύμβαλα καὶ πλατάγη.
Ἥρη δ᾽ ἀμφοτέροις χαλεπὴ θεός, οἱ δ᾽ ἀπὸ γαίης

Ηλθον ἐς ἀθανάτους ἐκ πυρὸς ἀμφότεροι.

Amborumque columnæ; atque arma simillima vtrique
Cymbala clamori; pellem & vterque tulit;
Et grauis ambobus Iuno Dea: adiuit vtérque
E terra ad superos igne cremante, Deos.

Multa huius Dei sacrificia multis in locis celebrantur, quæ & nominibus & ritibus & tẽporibus differebant: atque primi mortalium Phœnices Bacchi sacra instituerunt, quæ postea Orpheus in Græciam ad Thebanos detulit, in quibus laniatus fuit. Agebatur dies festus apud Athenienses, quo die Liberi patris cultum à Pegaso Eleutheriensi ex oraculo Delphico acceperũt, quæ dicebantur Oschophoria, vt ait Pausanias in Atticis. Erat autem consuetudo, vt ait enarrator Nicandri, vt pueri pampinos manibus gestantes tributim è sacro Dionysi templo in sacellum Palladis cognomento Scirrhadis cum precibus decurrerent. Celebrantur & Trieterica in eius honorem, quia tertio anno ab Indica nauigatione reuertisset, quæ agebantur per brumam, vt ait Ouidius in primo Fastorum:

Sacra corymbiferi celebrabat Græcia Bacchi,
Tertia quæ solito tempore bruma refert.

Horum sacrificiorum & tempus, & instrumenta, & habitum Baccharum demonstrauit idem poëta libro sexto Metamor.

Tempus erat, quo sacra solent Trieterica Bacchi
Sithoniæ celebrare nurus. nox conscia sacri:
Nocte sonat Rhodope tinnitibus æris acuti;
Nocte sua est egressa domo Regina, Deique
Ritibus instruitur, furialiaque accipit arma.
Vite caput tegitur, lateri ceruina sinistro
Vellera dependent: humero leuis incubat hasta.

Nam his armis instructæ cum vociferatione discurrentes crinibus passis diuinare, ac res futuras prædicere credebantur. Epilenæa sacrificia, & certamen, & cantilenæ vocabantur, quæ fiebant vindemiæ tempore cùm torcular exprimendis vuis esset inuẽtum apud Acharnanes, vt ait enarrator Aristophanis. Nam certabant inter calcandas vuas, quis citiùs plus musti exprimeret, & Bacchi laudes canebant inter calcandas, rogabántque vt quam suauissima musta defluerent. cùm agerentur hæc in agris, Dionysia ibi simplici nomine dicebantur. Celebrabantur Lenæa præterea in ciuitate Athenarum

natum ineunte vere, quo tempore vina de fæce eximebantur, tributaque ferebantur ab externis: quod certamen erat bibentium plerunque, Bacchumque lætitiæ autorem canentium, cuiusmodi carmina sunt illa Euripidis in Bacchis;

Τὴν πανσίλυπον ἄμπελον δοῦναι βροτοῖς
Οἴνου δὲ μηκέτ' ὄντος, οὐκ ἔστιν Κύπρις
Οὐδ' ἄλλο τερπνὸν οὐδὲν ἀνθρώποις ἔτι.
Obliuionem palmitem mali dedit.
Si vina tollas, & Venus statim perit,
Nec dulce quidquam restat hinc mortalibus.

Fuerunt & Phallica in Dionysi honorem instituta, quæ apud Athenienses agebantur, apud quos primus Pegasus ille Eleutheriensis Bacchi cultum instituit: in quibus cantabāt quemadmodum Deus hic morbo Athenienses liberauit, & quemadmodum multorum bonorum author mortalibus extitit. Fama est enim quòd Pegaso imagines Dionysi ex Eleutheris ciuitate Bœotiæ in Atticam regionem portante Athenienses Deum neglexerunt, neque, vt mos erat, cum pompa acceperunt: quare Deus indignatus pudenda hominum morbo infestauit, qui erat illis grauissimus: tunc eis ab oraculo, quo pacto liberari possent petentibus, responsum datum est solum esse remedium malorum omnium, si cum honore & pompa Deum recepissent: quod factum fuit. Ex ea re tum priuatim, tum publicè lignea virilia thyrsis alligantes per eam solennitatem gestabant: fuit enim Phallus vocatum membrum virile. Alij Phallum ideo consecratum Dionyso putarunt, quia sit autor creditus generationis. Agebant Athenienses præterea Canephoria in honorem Dionysi, quod genus erat consuetudinis quale scribitur his verbis à Demarato in certaminibus Dionysiacis: *κατὰ τὴν τοῦ Διονυσίων ἑορτὴν παρὰ τοῖς παλαιοῖς Ἀθηναίοις, αἱ εὐδινεῖς παρθένοι, τότε πρῶτον ἡβῶσαι, ἐκανηφόρουν. ἦν δὲ ἐκ χρυσοῦ καθαροῦ πεποιημένα τὰ κανᾶ, ἐφ' ὧν τὰς ἀπαρχὰς ἁπάντων τῶν καρπῶν ἐτίθεσαν: per festum Dionysi diem, qui apud antiquos Athenienses agebatur, virgines agiles, quæ ad pubertatem accederent, tum primum canistros ferebant: qui canistri erant ex puro auro, in quibus erant fructuum omnium primitiæ impositæ.* Quanquam non defuerunt qui non in honorem Dionysi, sed Dianæ, Canephoria instituta crediderint, cùm dicerent virgines nobiles per ea sacra canistros earum rerum quas pulchriores acu laborassent plenos, Dianæ consecrare solitas, atque ita signifi-

casse se prioris vitæ virginitatisq. pertæsas, cupere exautorari, vt asseruit Dorotheus Sydonius. quæ sacra celebrantur, vt quidam voluerunt, sub finem mensis Aprilis. Fuerunt & Apaturia Dionyso consecrata, quorum initium & causa huiusmodi fuisse perhibetur à Charicle in Catena. cùm bellum exortum esset inter Athenienses & Bœotos, Xanthius Bœotos Thimœtem Atheniensium imperatorem ad singulare certamen prouocauit, quo debellato Melanthus Messenius postea illi in id imperium successit, qui peregrinus fuit, & à Periclymene Nelei erat oriundus. His igitur singulari certamine dimicantibus quidam à tergo Xanthij nigra pelle capræ indutus apparuit: tunc ille iniuriã sibi fieri inquit, cùm ad singulare certamen cum socio accederet: ac dũ respiciens cõuertitur, ab aduersario dolo cæditur. cùm verò Dionysus creditus sit, quem pelle capræ indutum apparuisse autumãt, dies festi fuerunt in eius honorem ab Atheniensibus mense Octobri instituti. Celebrantur per hos dies Apaturia sic dicta à decipiendo: quorum dierum primus Dorpia dicebatur, quia vespertino tẽpore conuenirent in vnum locum, qui essent eius ẽ tribus, & vnà conuiuium pararent. Secundum dixerunt Anarrhysim, quòd eo die victimæ immolarẽtur: nam & Ioui tribuli, & Palladi sacrificabãt. & αἰῤῥύω sursum traho significat, & sacrifico, quia immolantes victimarum iugulãdarũ colla sursum converterent. Tertius dies dictus fuit Cureotis, quo die iuuenes mares ac puellæ nomina dare cõsueuerunt, vt in tribus asscriberentur. Alij quartum diem addiderunt, quem vocarunt Epibdam, vt scriptum reliquit Panyasis. Celebrantur & Ambrosia vocata, qui dies erat mense Ianuario Dionyso sacer, quem etiam mensem Lenæonẽ vocarũnt, quia per id tempus vina in ciuitatem importati essent solita ac mensem nominarunt à Dionyso, quod is præesset torcularibus: vnde Leneus etiã dictus est. Pithœgia verò cùm dolia relinirentur, fiebant, atque tunc omnibus præsentibus Dionysi munus in honorem Dionysi impartiebant, quod cõmune erat amicorũ symposium, vt scripsit Philochorus. Hęc eadem cùm à Romanis celebrabantur, dicta sunt Brumalia, cùm Brumus dictus sit Bacchus. Fuerunt & Ascolia dicta apud Athenienses, quæ ita fiebant, vt ait Zetzes in commẽtariis in Hesiodum: ἐγίνετο δὲ τὰ ἀσκώλια οὕτως. ἀσκοὺς πεφυσημένους καὶ πόματος πεπληρωμένους τιθέντες κατὰ γῆς, ἐπὶ ποδὶ ἐφαλλόμενοι, εἰω-

θει

θεν τούτων ἐφήλλοντο, καὶ πολλάκις κατολισθαίνοντες εἰς γῆν ἔπιπτον. τοῦτο δὲ ἐποίουν τιμῶντες τὸν Διόνυσον. ὁ γὰρ ἀσκὸς δέρμα ἐστὶ τράγου. ὁ δὲ τράγος ἐσθίων τὰς κληματίδας τῆς ἀμπέλου τρώγων, λυμαίνεται ταύτην. *Fiebant autem hoc pacto Ascolia: vtres inflatos ventoque plenos humi deponentes altero pede insiliebant, atque super iis ferebantur: tum sæpiùs labentes in terram decidebant. faciebant autem id in honorem Dionysi, quoniam vter pellis est hirci, qui pampinos vitium comedens illis obest plurimum.* quem tamen vtrem quidam vino replere solitum fuisse crediderunt, vt traditum est à Menandro in libro de mysteriis, atque peritior vinum habebat præmium. Est enim hircus animal maximè vitibus infestum, vt testantur illa carmina Eueni poëtæ.

Κἤν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως δ' ἔτι καρποφορήσω
Ὅσσον ἐπισπεῖσαι σοὶ τράγε θυομένῳ.

Rodas me licet ad stirpem, de palmite fundam
Dulcia mactando vina sed hirce tibi.

Agebantur hæc ipsa sacrificia apud Latinos etiam, quæ Ascolia vocabantur, plurimùm conferre credebantur ad vinearum fertilitatem: quorum ritum ita præclarè expressit Virgilius lib. 2. Georgicorum:

Frigora nec tantum cana concreta pruina.
Aut grauis incumbens scopulis arentibus æstus,
Quantum illi nocuere greges, durique venenum
Dentis, & admorso signata in stirpe cicatrix.
Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & veteres ineunt proscenia ludi:
Præmiaque ingentes pagos & compita circum
Thesidæ posuere, atque inter pocula læti
Mollibus in pratis vnctos saliere per vtres.
Nec non Ausonij Troia gens missa coloni
Versibus incomptis ludunt, risuque soluto,
Oraque corticibus sumunt horrenda cauatis;
Et te Bacche vocant per carmina læta, tibique
Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu.
Hinc omnis largo pubescit vinea fœtu;
Complentur vallesque cauæ, saltusque profundi,
Et quocunque Deus circum caput egit honestum
Ergo ritè suum Baccho dicemus honorem
Carminibus patriis, lancesque & liba feremus.

Proponebantur autem præmia illis qui sapiétiùs super vtres

saltarẽt, deinde Bacchi statua cũ carminib. inconcinnè ebriorũ more cõpositis, in eius laudes patrio idiomate singularum nationum circumferebatur circa vineas: quæ res plurimũ ad fertilitatem conferre putabatur. atq; ij qui ista faciebant, personas sumebant è corticibus arborum, & vini fæce aliquando perungebãtur, ne cognosci possent, quia multa ridicula, multa parum decora, multa turpia & pudore plena dicebant, quæ sine personis dicere omnino puduisset. deinde vineis lustratis ad altare Bacchi, vnde discesserant, redeuntes, sacras victimas in lancibus offerebant, & comburebant. deinde altissimis arboribus imagines quasdã modò fictiles, modò ligneas, Baccho sacras & illi similes appendebant, quas à paruitate oris dicebant oscilla, vt longissimè possent prospicere, quia vineis conferre putabantur. His ita actis in conuiuium, & è conuiuio domum discedebant: quæ omnia propè in superiorib. carminibus Virgilij continentur. Cædebantur hirci plerumque in Bacchi sacrificiis, vt ait Euripides in Bacchis hoc modo ἀγρεύων αἷμα τραγοκτόνον: *perquirens sanguinem cæsi hirci.* quamuis scribit Herodotus in Euterpe in quadam solemnitate, quæ Dorpia dicebatur, Ægyptios singulos ante portas priuatarum domorum sues iugulare solitos in honorem Bacchi. ita verò scribit: τῷ δὲ Διονύσῳ τῆς ὁρτῆς τῇ δορπίῃ, χοῖρον πρὸ τῶν θυρέων σφάξας ἕκαστος, διδοῖ ἀποφέρεσθαι τὸν χοῖρον αὐτῷ τῷ ἀποδομένῳ τῶν συβωτέων. τὴν δὲ ἄλλην ἀνάγουσι ὁρτὴν τῷ Διονύσῳ οἱ Αἰγύπτιοι πλὴν χορῶν κατὰ ταὐτὰ σχεδὸν πάντα Ἕλλησι. ἀντὶ δὲ φαλλῶν ἄλλα σφί ἐστι ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυαῖα ἀγάλματα νευρόσπαστα, τὰ περιφορέουσι κατὰ κώμας αἱ γυναῖκες· νεῦον τὸ αἰδοῖον, οὐ πολλῷ τέῳ ἔλασσον ἐὸν τοῦ ἄλλου σώματος. προηγέεται δὲ αὐλός, αἱ δὲ ἕπονται ἀείδουσαι τὸν Διόνυσον. *Dionyso die solennitatis Dorpiæ, suem ante fores singuli iugulantes reddunt subulco illi qui attulerat ipsum suem. atque aliam solennitatem sine choris in honorem Dionysi agunt Ægyptij eodem propè ritu, quo Græci. at pro phallis res alias excogitarunt, imagines scilicet cubiti magnitudinis, quas circumferunt mulieres per agros, cùm virile membrum reliquo corpore non multo minus, nutet. Præcedit autem tibia, atque illæ Dionysum cantantes sequuntur.* Cùm verò multa impura facinora Orgiorum, sacrorumque Bacchanaliorum simul omne committerentur, Pentheus Agaues & Echionis filius Rex Thebanorum eo tempore conatus est pro viribus tantum turpitudinis euertere: sed cùm periculosum sit regibus inueteratam lasciuiam & auitam aliquam intemperantiam vno die velle obliterare; cùm

recũ nihil repentinum æquo animo natura patiatur, paulatı̃mque delenda ſint, quæ minimè conueniunt, proditũ eſt in fabulis Bacchas in pardales fuiſſe à Baccho mutatas,& Pẽtheum in taurum,qui fuit ab illis vnguibus diſcerptus,ut luſimus in noſtro libro 4.venationum:

Denique Thebarum populos peruenit,& omnes
Occurrunt matres Cadmeides, impius vnus
Inuentus Pentheus:captus formidine patris
Imperat hic ſo iis hunc arctis nectere vinclis:
Inuaſere Deum multi,multique ſequentes
Percutiunt ſaxis matres, rapiuntque coronas
Compoſitas hederæ ramis & cuncta profanant.
Tum pater immanem te fecit Penthea taurum:
Pardalis in ſpeciem matres mutauit, & illas
Vnguibus horrendis,& dentibus armat acutis.
Diſcerpſere feræ taurum regémque profanum,
Eſſe Dei quoniam ſic illis viſa voluntas.

Alij dixerunt vexaſſe contumelijs Liberum patrem & alia feciſſe inſolenter, atq; vt fœminarum occulta ſacra intueretur,arborẽ qua erant tranſituræ, aſcendiſſe: quod cũ illæ cognouiſſent, eum diſcerpſerunt. deinde ex oraculo arbori inuẽtæ diuini honores habiti ſunt,& duo ſigna Liberi patris ſuſpẽſa:vnũ Lyſium alterũ Baccheum vocarunt. mox ibi tẽplum fuit cum iis ſignis extructũ. At verò Euripides in Bacchis non in pardales mutatas Bacchas facit,ſed Cadmi filias ſororéſque Semeles, quæ Dionyſum educauerant,Pentheũ diſcerpſiſſe ſcribit, qui etiam commemorat quas corporis partes ſingulæ abſtulerint. Alij dixerunt cœſum fuiſſe à matre & ſororibus, quia aper illis viſus ſit cum ſacra ſperneret. Fuerunt qui dixerint Lycurgum præterea cùm ſacra Liberi patris ſpreuiſſet,cœcum factum fuiſſe à Ioue,at nõ à Dionyſo: quippe cùm non minùs Iupiter, quàm quiuis Deorum ad quem illa ſacrificia pertinerent, eſſet vindex vel contemptæ vel etiam neglectæ religionis. atque de Lycurgi ſupplicio ita ſcripſit Homerus libro ζ.Iliadis:

Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Δρύαντος υἱὸς κρατερὸς Λυκοῦργος
Δὴν ἦν, ὅς ῥα θεοῖσιν ἐπουρανίοισιν ἔριζεν·
Ὅς ποτε μαινομένοιο Διωνύσοιο τιθήνας
Σεῦε κατ' ἠγάθεον Νυσήϊον, αἱ δ' ἅμα πᾶσαι
Θύσθλα χαμαὶ κατέχευαν ὑπ' ἀνδροφόνοιο Λυκούργου

Θεινόμεναι βουπλῆγι· Διώνυσος δὲ φοβηθεὶς
Δύσεθ' ἁλὸς κατὰ κῦμα, Θέτις δ' ὑπεδέξατο κόλπῳ
Δειδιότα, κρατερὸς γὰρ ἔχε τρόμος ἀνδρὸς ὁμοκλῇ.
Τῷ μὲν ἔπειτ' ὀδύσαντο θεοὶ ῥεῖα ζώοντες·
Καί μιν τυφλὸν ἔθηκε Κρόνου παῖς.

Nec diuturnus & ipse Dryantis semine natus
Inde Lycurgus erat, superos vt temnere cœpit:
Qui quondam, vt Bacchi altrices furor egit, iniquè
Collibus exagitat Nysseis vndique. at illæ
Fuderunt omnes fugientes sacra, Lycurgus
Vt voluit: Bacchus petiit mare, tum Thetis ipsum
Accipit in gremium trepidantem: & multa timentem.
Illum odere Dei felicia tempora vitæ
Degentes: cæcum fecit quem Iupiter ipse.

Fuit autẽ Thraciæ Rex Lycurgus, vt ait Hor. in 2. lib. Carminũ.

Fas & beatæ coniugis additum
Stellis honorem, tectaque Penthei
Disiecta non leni ruina,
Thracis & exitium Lycurgi.

Nam fertur Bacchus, vt hic attigit Horatius, coronam quam sua vxor gestabat Ariadna, post Ariadnæ mortem ad sempiternam eius memoriam inter stellas collocasse. quare ita scripsit Aratus in Astronomicis:

Αὐτοῦ κἀκεῖνος στέφανος, τὸν ἀγαυὸν ἔθηκεν
Σῆμ' ἔμεναι Διόνυσος ἀποιχομένης Ἀριάδνης.

Atque corona nitet, claram inter sidera signum
Defunctæ quam Bacchus ibi dedit esse Ariadnæ.

Alij dicunt Lycurgum sibi crura amputasse, quia vites cæderet in contemptum Bacchi. Diagondas Thebanus demum in nullas neque domesticas calamitates, neque publicas incurrit, qui vt testatur Cicero in secundo de Legibus, omnia nocturna sacrificia, propter eorum turpitudines perpetua lege sustulit. Fuerunt autem res & miracula quæ contingebant in sacrificiis illorum Deorum, quæ homines ad illorum cultum religionémque impellebant. Nam scriptum reliquit Pausanias in Achaicis Liberi patris simulacrum, quod in diuisione prædæ Troianæ Eurypylo obtigit, quod in arca quadam includebatur, subitò visum mentis inopes facere solitum omnes qui illud vidissent. Neque illud sanè paruæ fuit admirationis quod accidebat in Elide, vt ait Pausanias in posteriori-

ſterioribus Eliacis: quòd tres lagenas vacuas per diem eius feſtum tres ſacerdotes deponebant in templo præſentibus ciuibus & peregrinis, ſi qui adeſſe cuperent: mox foribus clauſis & vel à ſacerdotibus, vel ab aliis volentibus obſignatis ſuo cuiuſque annulo, poſtero die cognitis ſignis ac recluſis foribus lagenas plenas vino ſuauiſſimo inueniebant. Dicitur Staphylus Bacchi fuiſſe filius, cuius proneptibus admiranda munera largitus fuit: nam cùm Staphyli filiam Rhio compreſſiſſet Apollo, illudque Staphylus ſenſiſſet quòd eſſet grauida, illam in arcam incluſit, & in mare deiecit. arca in Eubœam poſtmodo delata in ſpelunca quadam Anium peperit, quem ita è mœrore nominauit. Hanc Apollo detulit in Delum, vt ſcripſit Semus Delius in rebus Deliacis: Hic Anius poſtea è Dorippe nympha Spermo, Oeno, & Elaidem ſuſcepit, quibus Apollo conceſſit, vt quoties optarent vel vinum vel ſemina vel oleum caperent, pro ſuorum nominum ſignificatione: quippe quòd hæc ipſa nomina hoc ſignificarunt. Fuerunt præterea eiuſdem Bacchi filij & Hymenæus, & Thyoneus: atque Bacchus ex Ariadna Ceranaum, Tauropolim, Euanthem, Latramym, Thoantem, Oenopionem ſuſcepit: Carmonem & Alexiræa, qui venans ab apro fuit interfectus: è Chronophyle Phliantem, qui fuit cum reliquis Argonautis: Narcæum è Phyſcoa, qui primus honores Bacchi apud Elienſes inſtituit. Herodotus in Euterpe Apollinem & Dianam ex Iſide & Oſiri, quem Liberum patrem eſſe diximus, natos eſſe ſcribit. Atque multa fuerunt Bacchi cognomina, vt Deorum cæterorum, quibus de cauſis dictum eſt. Nam Hedereus Bacchus dictus eſt Acharnis, quia ibi primùm hedera fuit inuenta: & Cantor, quia cum Muſis verſaretur: & Seruator, Melanægis, Lyſius, Pſilaneus, Leucanius, Lamptera. Dictus eſt Dionyſus à Dia inſula vna è Cycladibus, quæ & Naxus vocabatur, quæ illi poſt ductam Ariadnam conſecrata fuit, & à Nyſa ciuitate, in qua regnauit. Alij maluerunt dictum fuiſſe Dionyſum, quia mentem excitet: nam διὰ mentem appellant, νύσσω autem pungo ſignificat, vt ait Ioannes Diaconus. Bacchus à furore dictus eſt: Bromius, à ſtrepitu & clamore ebrioſorum: liber pater aut Lyæus, quod idem eſt, quia vinum liberiùs hauſtum à curis liberet, ac lætos faciat: Lenæus, à torcularibus: Nyſæus, quia ſtimulus ſit ad furorem: Dithyram-

bus, quia è duobus portis exierit, (vel vt alij sentiunt) quia in antro duas portas habente fuerit educatus: Bimater, quòd cum Semele mater in vtero, Iupiter illigatum femori vsque ad iustum pariendi tempus gestauerit. Fabulati sunt antiqui Bacchum fuisse Iouis femori assutum, quia educatus sit in specu Neri montis, qui est apud Nysam clarissimam olim Indiæ ciuitatem, qui mons Neros Ioui erat consecratus. Ignigena, quia natus sit è matris incendio, Bassareus ab oppido Lydiæ Bassara, vbi præcipua religione colebatur, vel à Bassaride veste talari, qua in eius sacrificiis Bassarides Bacchæ vtebantur. Brisæus à Brisa Lesbi promontorio, in quo colebatur, vel à Brisa pressorum vinaceorum massa, vel à βριμάω, quod fremere ac vociferari significat: Iacchus, ab ἰαχχέω clamo: Eleleus, quia furoris & bellorum sit autor plerunque: nam vtebantur hac voce ἐλελεῦ in hymnis & pæanibus, quibus homines incitabant ad bellum. Thyoneus à matre Semele, quæ dicta fuit etiam Θυώνη, quam grauidam furentem introduxit Aeschylus: Euan, quod ea voce vterentur diuinitus afflati: Nyctelius, quia per noctem vociferationis esset autor: Euchius, quia largè fundat, vel in cyathos in conuiuiis, vel è torcularibus per vindemiam. Atque hæc ea sunt ferè, quæ de Baccho ab antiquis scriptoribus sunt tradita.

¶ Cùm Thebanus fuerit Bacchus, & Penthei, Actæonis, Learchique infelicissimorum hominum affinis, vt ait Lucianus in Concilio Deorum, patet illum hominem mortalem & mortalium calamitatibus obnoxium fuisse. Quamuis Plutarchus in Pelopida & illum & Herculem ob virtutum præstantiam patiendi facultatem deposuisse scribit: ὡσαύτως οἱ τὸ ποιὸν τῇ γενέσει τοῦ θεοῦ συνοικειοῦσι, τὰ γὰρ πλεῖστα παραλείπω τῶν τεκμηρίων. οὐ γὰρ εἰ τοῖς ἐκ μεταβολῆς ἀθανάτοις γενομένοις γεννητοῖς ὁ πάτριος λόγος τὸν θεὸν τοῦτον ἀπολείπει δαίμοσιν, ὥσπερ Ἡρακλέα καὶ Διόνυσον, ἐκ μεταβολῆς ἀρετῇ τὸ θνητὸν καὶ παθητὸν ἀποβαλόντας. ἀλλὰ τῶν ἀϊδίων καὶ ἀγεννήτων εἷς ἐστιν εἰ δεῖ τοῖς ὑπὸ τῶν φρονιμωτάτων καὶ παλαιοτάτων λεγομένοις τεκμαίρεσθαι περὶ τῶν τηλικούτων. *Eodem pacto & ortus rationem his conuenire inquiunt: nam coniecturas plurimas relinquendas censui. Non enim iis qui nati sunt, immortalibus factis ex aliqua mutatione, lex aut mos patrius Deum hunc coniungere patitur, sicuti Herculem & Dionysum, qui ob virtutum suarum præstantiam patiendi facultatem ac mortalitatem abiecerunt. Sed vnus est Apollo, quantum coniectura assequi possumus ex iis, qui & sempiterni & nunquam*

geniti ab antiquißimis & sapientißimis hominibus crediti sunt. Bacchus filius Semeles fuisse fingitur, quia vinum filius est vitis: nam Semele nuncupata est ἀπὸ τοῦ σείειν τὰ μέλη, à concutiendis membris scilicet, vel quòd arbor ipsa maximè cæterarum arborum membra, ramos scilicet, mollia & ventis facilè agitanda præbeat: vel quòd vitis per vinum membra hominum inflectat, ac regat. Iouis item filius dicebatur, quia innatus est vino calor quidam, & ab ipsa natura insitus: neque potest nisi in locis calidis, aut in moderato calore saltem, vitis nasci. Fingitur ideo Semeles combustæ natus è cineribus, quia cineris natura cùm inclusum calorem intra se, ac nescio quid pingue habeat, quod plurimum prosit vitibus. Alij Iouis & Proserpinæ filium Bacchum esse dixerunt, quod vitis sicuti reliquorum omnium ferè, maximè principia terram, tanquam materiam, calorem, tanquam artificem, esse arbitrentur. Iouis femori assutus fuisse dicitur, quia caloris maximè cupida sit vitis: neque sine illo viuere potest, aut esse fructifera: quare per acriores hyemes vites complures moriuntur. Illum educasse Nymphæ dicuntur è matris cineribus excipientes, quoniam omnium arborum vitis est humidissima, cuius fructus si aquam modicè sortiatur, multo fit salubrior & crescit eodem tempore. Dicitur delatus in Aegyptum ob loci calorem, terræque feracitatem, cuius loci similitudinem vitis requirit. Idem Deus pro bibentium ingenio alios facit audaciores, alios loquaces ac timidos tanquam fœminas: quare & mas & fœmina creditus est. Hunc Musarum comitem censuerunt, quia vini calor excitet ingenium. nam & disertos & audaces & fortes faciunt meracioris pocula; vt nos lusimus in nostris venationibus, vbi scribitur:

Bacche ferox hominum domitor, domitórque ferarum,
Nec solùm Tanaim, gentemque binominis Istri,
Bistoniásque sinus, oras, & littora terræ. & quæ sequuntur.

Idem & nudus & semper iuuenis habitus fuit, quia patefaciat secreta. Comitabantur hunc Deum Cobali malefici & dolosi dæmones, inter quos Acratus principem locum obtinebat: quoniam multa sunt, quæ ebrietatem ac immoderatum bibendi vsum consequuntur: loquacitas scilicet, & temeritas, rerum domesticarum profusio, impudentia, inimicitiæ, multaq; huiusmodi incommoda cum clamore & strepitu, quæ malos

dæmones, & Cobalos, & dolosos antiqui vocitarunt. Nam plerique mortales sua vitia Diis ipsis attribuerunt, velut ebrius Æschylus ebrium Bacchum introduxit in scenam, vt scripsit Chamæleon. quod tamen quidam tribuerunt Epicharmo. sic amore capti adulterium Veneri attribuerunt, atque addixerunt milites crudelitatem bellorum Marti, reges raptum regni vel paterni Ioui. Enimuerò ex ipsa ebriosorum natura lynces, & tigres, & pardi, & pantharæ sectari, & eius currum trahere dicebantur: nam harum ferarum ingenium & immanitatem vinum immodicè bibentibus imprimit, furiososque efficit. Fingebatur hic Deus hinnulorum & caprarum pellibus indutus, quorum animalium alterum effœminatam ebriosorum naturam significat, alterum infensum est vitibus Idcirco etiam à mulieribus sacerdotibus plerunque colebatur, quod ebriosorum natura magis fœminis, quàm viris est similis. Illæ thyrsis & coronis ex hedera in sacrificiis vtebantur & smilacis, & abietis, & quercus, quia illæ arbores vites imitentur, ac non infestæ natura sint vitibus. Quòd columnas suæ militiæ terminos in Oriente Bacchus posuerit, id verò videtur ad historiam pertinere. Sed tamen & ad vitis peregrinationem spectat, quæ priùs in Ægypto nata sit. & postea in Orientis regiones delata. Cur versus sit aliquando in leonem, manifestum esse iudico: Cur laniatus fuit à Titanibus; ac sepultus deinde integer reuixit? hoc, nihil aliud quàm plantationem significat: nam è singulis propaginibus cæsis, vel ramis vitium sub terra semisepultis integræ vites fertiles oriuntur. Dormiuit triennium apud Proserpinam Bacchus, quoniam ante id tempus cùm vites non sint feraces, dicuntur dormire apud Proserpinam, cùm maximè in radices crescant. Capite fingebatur taurino & cornutus, quia obest immoderatè bibentibus. vel dicitur cornutus, quia prior boues iunxit, vel quia sit vis solis penetrans. Hunc cum tripudiis colere soliti sunt antiqui ad titubantium & ebriosorum imitationem. Alij Dionysum Solem arbitrati sunt, vt Cererem Lunam, sicuti testatur Virg. lib. I. Georgicorum in his:

vos ô clarißima mundi
Lumina, labentem cælo quæ ducitis annum,
Liber & alma Ceres.

Et Orpheus in hymnis:

Πρῶτος δ' ἐς φάος ἦλθε, Διώνυσος δ' ἐπεκλήθη,
Οὕνεκα δινεῖται κατ' ἀπείρονα μακρὸν ὄλυμπον.
Primus it in lucem, at Dionysus dicitur idem,
Immensum circa cælum quòd voluitur altè.

Verùm id apertiùs carmen eiusdem poetæ significauit, eundem esse scilicet Solem & Dionysum:

Ἥλιος, ὃν Διόνυσον ἐπίκλησιν καλέουσι.
Sol clarus, Dionysum quem cognomine dicunt:

Et Eumolpus in Bacchis carminibus:

Ἀστροφαῆ Διόνυσον ἐν ἀκτίνεσσι πυρωπόν.
Flammiferos inter radios Dionysus Olympi.

Cui etiam nebridis pellem gestamen tribuerunt ob varietatem stellarum. Ad Solis igitur motus imitationem illum per tripudia coluerunt, significantes assiduè vapores è terra extrahi, sursumque attolli, ex quibus deorsum postea per imbres delatos omnia genera plantarum & animalium aluntur. Hæc eadem causa fuit cum Phallus in sacrificiis Dionysi, tanquam patris generationis, cum pompa portaretur. Hunc è Ioue & Semele combusta natum arbitrati sunt, quia astra ignea esse putarunt, & ex ignis natura à Deo fabrefacta. Alij Proserpinam matrem tribuerunt, quod sub terra latere putaretur, vt ex ea videatur oriri. Huic cætera, quæ Baccho tributa fuisse diximus, iniunxerunt propter vim modo caloris nimij, modò frigoris, modò ob temperiem, cùm per illum cuncta gignantur. Hunc sepultum integrum reuiuiscere fabulantur ob anniuersarias caloris vicissitudines: quippe cùm debilissimus aliquando existens paulatim vires resumat, dum integer & validus fiat. Ægyptij tamen scriptores longè diuersa pleraque à Græcis literarum monumentis tradiderunt: nam Bacchum, quem Osirim vocarunt, nutritum fuisse inquiunt in Nysa vrbe felicis Arabiæ, qui cùm esset Iouis filius, & à patre & à loco nomen sortitus est postmodo apud Græcos. atque Nysa est vrbs, de qua ita meminit poeta:

Ἔστι δέ τι Νύσης ἄβατον ὄρος, αἴθιον ὕλῃ,
Τηλοῦ Φοινίκης, σχεδὸν ὠκεανοῖο ῥοάων.
Altus, inaccessus Nysæ est mons floridus: ille
Haud procul Oceano, Phœnicum terra remota est.

Dicitur vitem inuenisse apud Nysam, & excogitauisse cultum eius fructus, deinde cæteros homines docuit vino vti. His addiderunt quòd Osiris qui regnauit post Vulcanum in

Aegypto, decreuit rebus Aegyptiis constitutis orbem terrarum peregrare, ac de hominibus omnibus non modò præsentibus, sed etiam posteris benemereri, docereque sationem frumenti & hordei & cultum vitium, cùm sic forè arbitraretur, vt cessarent à feritate, diuinoque honores ipse mereretur ab illis qui ad mitiorem diætam fuissent reuocati. Illo consilio dicitur res Aegyptias instituisse, ac summam rerum tradidisse vxori, cui consultorem reliquit Mercurium: summum imperatorem regionis vniuersæ reliquit Herculem celebrem ob vires corporis, & affinitate coniunctum: Busirim Phœniciæ, Antæum Aethiopiæ ac Libyæ præfecit. Secum adduxit multas copias, & fratrem qui vocatus est Apollo à Græcis, inuentorem lauri plantæ, cùm Osiris hederam etiam inuenisset, quæ illi sacra credita est, vt etiam Dionyso apud Græcos. Secuti sunt Osirim duo filij Anubis & Macedo, qui ad ostentandam fortitudinem insignia in armis vsurpabant non ineptorum animalium ad audaciam. Nam Macedo in armorum insignibus gestabat priorem partem lupi: at Anubis pileum ad eandem formam. Secutus est & Pan, cuius magna erat apud Aegyptios existimatio, & Triptolemus & Maro, qui cultaram agrorum & plantæ vitis ostentarent. Sic Osiris iter aggressus decreuit crines non tondere antequam in patriam rediisset, ex quo mansit postea consuetudo, vt peregrinantes capillos nutrirent donec demum rediissent. His addunt se satyros adiunxisse, cùm venisset in Arabiam, & choros musicorum: inter quos nouem virgines fuerunt canendi peritæ, quæ Musæ à Græcis sunt vocatæ. Cæterum Osiris primùm per Aethiopiam iter fecit, deinde per Arabiam apud mare Erythræum ad Indos vsque & extremos fines continentis, vbi multas vrbes condidit, & Nysam in primis, vbi hederam plantauit, quòd esset iudicium eius peregrinationis, columnasque erexit vbique ad profectionis terminorum memoriam. Mox peruenit in Hellespontum & in Europam ac Thraciam: & Lycurgum repugnantem iis quæ faceret, interemit: vbi etiam reliquit senescentem Maronem, qui Maroneam ciuitatem condidit, ac de suo nomine appellauit. Alterum filium Macedonem reliquit regem illius regionis, quæ ab illo Macedonia postmodo fuit appellata. Triptolemum reliquit in Attico solo, qui omnes cultum agrorum ac vinearum doceret. denique ob beneficia diuini honores illi

sunt

sunt habiti, atque is in Deorum numerum est relatus. Aegyptiis visi sunt nugari illi Græci qui natum esse Bacchum Thebis dixerunt è Semele & Ioue, quod accidisse inquiunt, quia Orpheus in Aegyptũ profectus cum mysteria perdidicisset, quod esset amicus Cadmeis, à quibus honoratus fuerat, gratificans Thebani ea dicitur de Dionyso confinxisse, vulgus autem partim ob inscitam, partim etiam quia vellet Deum suum ciuem putari, quæ spectant ad eius ortum facilè complexum est, & ad alias nationes transmisit. Huic rei dicitur dedisse occasionem infans qui natus est è filia Cadmi Semele ex occulto coitu, quem dixerunt è Ioue fuisse conceptum: qui cum forma & ingenio præstitisse postea visus esset, Orpheus peritus rerum omnium, Osiridis ritus & mores sacrorum apud Græcos instituit, à quo & mythologi seu fabularum scriptores & poetæ postmodo argumenta sumpserunt, immutabilemque opinionem ad posteros de illo constituerunt: aiunt non vinum solum à Dionyso inuentum fuisse, sed etiam potum ex hordeo Zythum vocatum, qui parum differt odore à vino, quem docuit eas nationes, quarum regio non est vitium patiens. Primus omnium duxit triumphum; qui etiam cùm mitra circa caput vsus fuisset, mansit postea consuetudo regibus, vt ad eius imitationem diademate vterentur. Cùm verò per triennium peregrinatus esset ad eius temporis memoriam Bœoti & Thraces & reliqui Græci Trieterica sacra instituerunt. Quidam tamen ex Ægyptiis longè diuersa ab his quæ hactenus dicta sunt, de ortu Dionysi tradiderunt: aiunt enim Ammonem regem partis Libyæ, qui Cœli filiam ac Saturni sororem duxerat, cùm viseret regionem ad montes Ceraunios reperisse virginem forma egregia Amaltheam nomine, cum qua congressus filium genuit, qui cùm postea forma & robore esset insignis, Dionysus fuit vocatus. Amaltheam constituit reginam propinqui loci cuius loci figura cùm esset cornu bouis similis, dictum est cornu Hesperidum. ob fertilitatem verò regionis, quæ multiplices domesticorum fructuum arbores produceret, regio vocata est cornu Amaltheæ. Cæterùm Ammon veritus Rheæ zelotypiam puerum in Nisam quandam vrbem deferri curauit longè ab iis locis distantem, quæ erat in quadam insula à Tritone fluuio comprehensa ad præcipitem locum vbi fuerunt angustiæ quædam, quas portas Nysæas vocarunt. Erat ibi regio peramœna, mollibus præ-

tis distincta, locusque irriguis multis aquis lympidis scatentibus abundabat, omni fructiferarum arborũ genere consitus, cùm multæ etiam optimæ vites sponte nascerentur. afflabatur locus multis amœnissimis ac saluberrimis ventis, quare incolæ longissima ætate fruebantur, cùm regionis ingressus multis condensis altisque arboribus sepiretur, & vallibus satis profundis, ita vt sol non facile posset penetrare, ac vix lumen ipsius solis. ad omnes accessus fontes fuerunt dulcium aquarum, cùm semper virentes & odoriferæ arbores multæ essent, & suaues flores, & variarum auium cantus. atque vt vno verbo concludam, nihil prorsus ad absolutam voluptatem habitantium ibi desiderari poterat. Illuc vbi Ammon accessisset, filium alendum dicitur dedisse Nysæ vni filiarum Aristæi, cuius tutorem instituit ipsum Aristæum virum prudentia, omnique genere disciplinarum præstantem. at Palladem præfecit deuitandis insidiis nouercæ, quæ paulo ante ad fluuium Tritonem è terra edita visa, Tritonia fuit appellata. Enimuerò cùm Rhea postea virtutem & gloriam Dionysi priuigni vbique celebrari audiuisset, irata est Ammoni, Dionysumque omni arte procurauit capere: quod cùm facere nequiuisset, reliquit Ammonem, & ad fratres Titanes confugit, apud Saturnumque fratrem habitare decreuit. Persuasit etiam Saturno vt cum cæteris bellum aduersus Ammonem susciperet, quod factitatum est. Ammonem inquiunt annonæ penuria laborantem in Cretam necessario confugisse, duxisseque filiam vnius Curetum tunc imperantium Cretam nomine, atque insulam priùs Ideam nominatam ab vxore Cretam vocasse. Saturnus occupatis à se locis Ammonis, cùm nimis acerbè imperare visus esset, magnum odium subditorum in se concitauit, nec ita multò pòst cum magnis copiis comparatis aduersus Nysam & Dionysum militauit. Dionysus audita fuga paterna & Titanum in se expeditione multos milites è Nysa collegit, & inter hos ducentos pedites robore, beneuolentia erga ipsum, & officiis præstantes. His accesserunt collectitiæ copiæ è Lybia, & magna manus Amazonum, quæ etiam eò libentiùs aduentarunt, quòd intelligebant se Palladem rerum militarium studiosam sociam belli esse habituras. Sic marium summus imperator Dionysus, fœminarum Pallas ductabat exercitum. Inito prælio multis vtrinque cadentibus, Saturnus vulneratus est, ac victoria fuit

penes

penes Dionysum, cuius præclara virtus illo die præcipuè enituit. Titanes fuga se seruarunt in loca Ammonis, quos per deditionem postea captos libertati restituit, opinionemque dedit an secum vellent militare vel abire, qui omnes secum militarunt, ac Dionysum tanquam Deum salubrem coluerunt. Aiunt expeditionem aduersus Saturnum fuisse susceptam militantibus vnà nobilissimis Nyseis, qui Sileni sunt vocati, cùm primus qui regnauit Nysæ, Silenus nominaretur. In itinere multa monstra domuit, desertasque regiones colonis repleuit. Saturnus Dionysi copiis auditis vrbem succendit, abductaque secum Rhea & quibusdam amicis per obscuritatem noctis ex vrbe diffugit. Sed cùm in custodias vbique distributas incidissent, venissentque in potestatem Dionysi, non modò nihil inhumanum passi sunt, sed etiam vltro inuitati vt pro paterna charitate in posterum cum ipso vnà venirent, omnem debitam reuerentiam ob coniunctionem sanguinis consecuturi. Sed cùm denuo Titanes clàm arma parassent, ab eodem victi pugna ad vnum sunt trucidati. Hæc ab Aegyptiis & alia pleraque memoriæ prodita sunt de Dionyso. Quidam enim dixerunt illum è Ioue ac Cerere natum esse, & discerptum à terrigenis & coctum, sed à Cerere compactis membris rursus iuuenem reuixisse, quæ certe omnia spectant ad culturam vitis & vini expressionem. dicunt enim illud significare è terra & imbre capere incrementum, vinumque ex expresso racemo producere. à Terrigenis iuuenem conuelli, est nimirum ab Agricolis transplantari, cùm terra sit Ceres, quæ ramis denuo dat vitam. coctionem addiderunt, quia plurimi vinum coquunt, quo pacto magis seruatur, vt inquit Diodorus siculus in historiis libro tertio. Alij duplicem eius ortum tradiderunt, quia vel ante diluuium hæc planta floruerit, & cùm per diluuium Deucalionis appareret extincta, mox repullularit, alij tres fuisse Dionysos aiunt variis temporibus, quibus singulis proprias res gestas tribuerunt: alij vnum, qui omnia fecerit prædicta, & vinum & ficus inuenerit, quem barbatum esse dixerunt: atque illi primum fuisse Indum vitis & ficus autorem, secundum Iouis & Proserpinæ vel Cereris, qui prior boues aratro subiecerit, cùm prius manibus homines terram colerent: quare etiam cornua tribuerunt eius statuis. Sic autem de eius ortu breuiter Homerus ait hymnicus:

Οἱ μὲν γὰρ Δρακάνῳ σ', οἱ δ' Ἰκάρῳ ἠνεμοέσσῃ
Φᾶσ', οἱ δ' ἐν Νάξῳ δῖον γένος εἰραφιῶτα·
Οἱ δέ σ' ἐπ' Ἀλφειῷ ποταμῷ βαθυδινήεντι·
Ἄλλοι δ' ἐν Θήβῃσιν ἄναξ σὲ λέγουσι γενέσθαι·
Ψευδόμενοι· σὲ δ' ἔτικτε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε,
Πολλὸν ἀπ' ἀνθρώπων, κρύπτων λευκώλενον Ἥρην,
Ἔστι δέ τε Νύση ἄβατον ὄρος, αἰθίον ὕλῃ,
Τηλοῦ Φοινίκης σχεδὸν Αἰγύπτοιο ῥοάων.

Hi Naxum, hi Dracænumque ferunt, illi Icaron esse
Ventosam patriam tibi magno vitisatori.
Ille te natum esse Alphei ad fluminis vndam,
Ast alij Thebis falso dixere, sed ipse
Protulit in lucem te hominum sator atque Deorum,
Iunonemque latens, mortalesque occuluit te.
Altus inaccessus Nysæ mons est, ibi sylua.
Non procul Aegypto est, procul à Phœnicibus agris.

At de Dionyso tot dicta sint, nunc de Cerere dicamus.

De Cerere.
CAP. XIV.

Cererem Saturni & Opis filiam sororemque Plutonis, & Iouis & Iunonis fuisse memoriæ prodidit ita Hesiod. in Theogonia.

Ῥείη δ' αὖ δμηθεῖσα Κρόνῳ τέκε φαίδιμα τέκνα,
Ἑστίην, Δήμητρα, καὶ Ἥρην χρυσοπέδιλον,
Ἴφθιμόν τ' Ἀΐδην, ὃς ὑπὸ χθονὶ δώματα ναίει.

Hinc Rhea progenuit Saturno pignora clara
Iunonem, & Vestam, Cererem, quique imperat vmbris
Plutonem fortem, sub ter is cui domus alta est.

Hæc Dea cùm pulcherrima esset, Iupiter, qui nullum stuprum, nullamque turpitudinem vel domesticam deuitauit, captus fuit sororis desiderio, eamque compressit, ex quo nata est Proserpina, vt testatur in his idem:

Αὐτὰρ ὁ Δήμητρος πολυφόρβης ἐς λέχος ἦλθεν,
Ἣ τέκε Περσεφόνην λευκώλενον, ἣν Ἀϊδωνεὺς
Ἥρπασεν ἧς παρὰ μητρός.

Diuitis ille thorum Cereris conscendit, & inde
Edita formosa est Proserpina: quam sibi Pluto
Surripuit de matre.

Cùm Neptunus etiam alter è fratribus eandem Cererem compressisset, filiam suscepit, quam nefas erat apud Græcos no-

nominare: quam tamen & ipsam & Cererem Heras nominantes quidam appellarunt, vt scriptum reliquit Pausanias in Arcadicis. Fuerunt tamen, qui non Heram, sed equum è Cerere natum esse ex eo partu dixerint: quare fabulati sunt, quod Ceres ob equum à se genitum, partim ob iram in Neptunum, partim ob pudorem nigras vestes sumpsit eo tempore, atque lucem Deorumque conspectum fugiens, se in specum obscurissimam abdidit. Deinde cùm omnes terræ fructus corrumperentur, pestisque passim homines & animalia omnia conficeret, Diis omnibus Cereris latebras ignorantibus, Pan, cùm per Arcadiam venando vagaretur, illam vidit ac Ioui indicauit, quo à Parcis missis, iram deponere precantibus, placata est. Fuerunt tamen qui non hac de caussa id contigisse inquiant, sed cum ea percepisset, quæ de raptu Proserpinæ contigerunt. Hæc tamen non contenta fuit à duobus fratribus pollutam fuisse suam pudicitiam, sed semper, vt pleræque mulieres, noua & maiora appetens, Iasionem Iouis & Electræ filium adamauit, vt testatur Homerus lib. 5. Odysseæ:

Ὡς δ' ὁπότ' Ἰασίωνι ἐϋπλόκαμος Δημήτηρ
Ὧ θυμῷ εἴξασα μίγη φιλότητι καὶ εὐνῇ,
Νειῷ ἐνὶ τριπόλῳ· οὐδὲ δὴν ἦεν ἄπυστος
Ζεύς, ὅς μιν κατέπεφνε βαλὼν ἀργῆτι κεραυνῷ.
Sic olim dilexit vbi Ceres Iasionem,
Ipsa sequens animum in lecto est coniuncta, noualis
In terra, ter passa fuit quæ vulnus aratri.
Non tamen ille Iouem latuit. sed fulminis igne
Flagrantis cecidit cinerem conuersus in atrum.

Cùm enim Iupiter filium haberet riualem, illum ferre non potuit. Ex Iasione igitur & Cerere natus Plutus, vt ait enarrator Theocriti. quem cæcum immeritò finxerunt antiqui, cum paupertati magis illud conueniret: quoniam vel sapientissimi homines sint inopes, apparent omnibus propè insulsi, sine consilio, sine iudicio, sine prudentia, sine mentis acumine: cùm horum omnium opinionem diuitiæ secum afferant. Nihil enim non sapientissimum iudicatur, & aureum, quod proficiscatur ab opulento ore. Ipsum tamen Iasionem nonnulli non Iouis & Electræ filium fuisse senserunt, vt putauit Isacius, sed Minois & Phroniæ: cum

quo in prato dormiente cōgressa sit Ceres, ac Plutum genuerit. Habitauit Ceres Corcyræ aliquando, quæ ita vocata fuit à Corcyra filia Asopi ibi sepulta, vt scripsit Apollonides in Europæ nauigatione, cum illam insulam Drepanum antea nominarent, vt scripsit Apollonius lib. 4. Argonauticorum:

Ἀμφιλαφὴς πίειρα κεραυνίῃ εἰν ἁλὶ νῆσος·
Ἧ ὕπο δὴ κεῖσθαι δρέπανον φάτις (ἵλατε μοῦσαι,
Οὐκ ἐθέλων ἐνέπω προτέρων ἔπος) ᾧ ἀπὸ πατρὸς
Μήδεα νηλειῶς ἔταμε Κρόνος. οἱ δέ ἑ Δηοῦς
Κλείουσι χθονίης καλαμητόμον ἔμμεναι ἅρπην.
Δηὼ γὰρ κείνῃ ἐνὶ δήποτε νάσσατο γαίῃ.

Insula præpinguis, statio gratißima nautis,
Fluctibus alluitur. sub qua (mihi parcite Musæ
Non dico hæc arcana lubens) falx conditur illa
Qua secuit patrem Saturnus. sunt quoque falcem
Qui dicant Cereris, qua sueuit cædere messes.
Namque Ceres quondam terris habitauit in illis.

Fuerunt enim qui non à Saturni falce, sed ab illa quam Ceres à Vulcano expetiuit, vt Titanes metere doceret, vocatum Drepanum putarint: vel quia ipsa meteret, vt ait Isacius. Fuit autem Siciliæ ciuitas Drepanum non procul ab Eryce monte: atque tota Sicilia fuit Cereri consecrata, sicuti scripsit actione sexta in C. Verrem Cicero in his: Vetus est hæc opinio, Iudices, quæ constat ex antiquissimis Græcorum literis, atque monimentis, insulam Siciliam totam esse Cereri & Libero consecratam. Huius filia idcirco in Sicilia rapta fuit à Plutone, & ad inferos delata, vt diximus, quæ prorsus recuperari non potuit, quoniam, apud inferos mali Punici grana gustasset. Celebrabantur Thesmophoria in honorem Cereris quæ à Triptolemo primùm pro accepto serendi munere ac frugibus in Eleusio oppido fuerunt instituta. Nam fama est Cererem cùm per orbem terrarum filiam quærens vagaretur peruenisse ad oppidum, & ad oppidi eiusdem principem nomine Eleusium, cuius vxor Hyona, vt ait Lactantius, Triptolemum pepererat: cui nutricem quærenti Ceres vltrò se obtulit, puerumque diuino lacte nutritum noctu clàm sub igne occultabat. Is cùm egregiè nutriretur per noctem, pater obseruans quo pacto id fieret, re visa exclamauit: quare irata Ceres Eleusium exanimauit, ac Triptolemo currum à draconibus tractum dedit, vniuersos mortales sationem frugum

gum doceret : ſicuti teſtatur Callimachus in hymno in Cererem. Alij fabulantur Celeum à Cerere per quoddam tempus educatum fuiſſe tanquam filium : quem cùm dea vellet facere immortalem, aſſiduè ſub igne tegere ſolebat. verùm cùm id diutius feciſſet, à quodam conſpecta id facere deſtitit: neque immortalem reddere curauit, ſed illum frumenti ſationem docuit, vt ait Nicandri enarrator. Alij Triptolemi patrem Celaum fuiſſe memorarunt, dixeruntque & patrem & filium ſationem edoctos à Cereres fuiſſe. Alij Triptolemum Oceani & Terræ aiunt fuiſſe filium, vt teſtatus eſt Muſæus, quem tamen Orpheus cum Eubuleo fratre Dyſeulis filium fuiſſe credidit. Alij Cercyonem & Triptolemum fratres fuiſſe memoriæ prodiderunt. Alij dicunt Eumelum accepiſſe frugum ſationem à Triptolemo ac Patras detuliſſe vna cum ratione condendarum vrbium, qui primùm Aream ab ipſa aratione Patras vrbem nuncupauit. His addiderunt quidam Antheam Eumeli filium auſum fuiſſe dracones currui Triptolemi volucres adiungere, qui ab iis exceſſus diem ſuum obiit, vt ait Pauſanias & Euanthes in hiſtoriis fabuloſis. Fuit autem mos Theſmophoriis ne vinum adhiberetur, matronæque initiarentur apud Athenienſes, quæ perpetuam & incorruptam pudicitiam ſeruare decreuiſſent, quæ coronis viticeis ornabantur : atque horum ſacrorum ritum & conſuetudinem Theſmophoriorum ita deſcripſit enarrator Theocriti de ſententia Thelyti Methymnæ ex Bacchicis carminibus: νόμος γὰρ ἦν Ἀθηναίοις κατ' ἔτος τελεῖν τὰ θεσμοφόρια ταῦτα. παρθένοι γυναῖκες, καὶ τὸν βίον σεμναί, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς τελετῆς, τὰς νομίμους βίβλους καὶ ἱερὰς ὑπὲρ τῶν κορυφῶν αὐτῶν ἐπιτιθέασαι, καὶ ὡσανεὶ λιτανεύουσαι, ἀπήρχοντο εἰς Ἐλευσῖνα. *Lex enim fuit Athenienſibus vt hæc Theſmophoria quotannis celebrarent virgines mulieres, & vitæ honeſtæ : quæ per ſolennitatis diem legitimos ſacroſque libros ſuper vertice geſtantes, tanquam ſupplicantes Eleuſinem contenderent.* Hæc ſacrificia cùm prius Eleuſini celebrarent, priùs Eumolpus Deiopes & Triptolemi filius ad Athenienſes detulit : vel vt alij ſunt arbitrati, inter quos Aceſodorus, quintus ab illo Eumolpus, vt patet ex his Aceſodori verbis : κατοικίσαι δὲ τὴν Ἐλευσῖνα ἱστοροῦσι, πρῶτον μὲν τοὺς αὐτόχθονας, εἶτα Θρᾷκας τοὺς μετ' Εὐμόλπου παραγενομένους πρὸς βοήθειαν, εἰς τὸν κατ' Ἐρεχθέως πόλεμον. τινὲς δέ φασι καὶ τὸν Εὔμολπον εὑρεῖν τὴν μύησιν τὴν συντελουμένην κατ' ἐνιαυτὸν ἐν Ἐλευσῖνι Δήμητρι καὶ Κόρῃ. Condidiſſe

Condidiſſe Eleuſinem ciuitatem memorant primum, quidem indigenas, poſtea Thraces eos qui cum Eumolpo ſuppetias ferentes acceſſerunt ad id bellum, quod aduerſus Erechtheum exarſit. Alij verò dicunt Eumolpum ritum illum ſacrificiorum inueniſſe, quæ quotannis apud Eleuſines agebantur in honorem Cereris & Proſerpinæ. Quòd verò illa fuerit conſuetudo, vt idcirco Eumolpidæ ſacris initiarentur, eſſentque eorum ſacrificiorum ſacerdotes, ita teſtatur Sophocles in Oedipode in Colono:

Ὧν καὶ χρυσέα	*quorum & aurea*
κλῄς ἐπιγλώσσα βέβακεν	*clauis in lingua conſiſtit*
προσπόλων Ἠυμολπιδᾶν.	*ſacerdotum Eumolpidarum.*

Herodotus tamen in Euterpe non à Triptolamo, aut ab aliquo Græcorum initium habuiſſe ſcribit Theſmophoria, ſed ex Ægypto ad Pelaſgas mulieres primùm à Danai filiabus fuiſſe delata: καὶ τῆς Δήμητρος τελετῆς πέρι, τὴν οἱ Ἕλληνες θεσμοφόρια καλέουσι· καὶ ταύτης μοι πέρι εὔστομα κείσθω, πλὴν ὅσον αὐτῆς ὁσίη ἐστὶ λέγειν. αἱ Δαναοῦ θυγατέρες ἦσαν αἱ τὴν τελετὴν ταύτην ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγαγοῦσαι, καὶ διδάξασαι τὰς Πελασγιώτιδας γυναῖκας. *Atque de Cereris ſolemnitate, quam Græci Theſmophoria nominant, mihi fauſtum felixque ſit omen, vt quantum ſas eſt per religionem proferam. Fuerunt autem Danai filiæ, quæ hanc ſolennitatem ex Ægypto transtulerunt, mulieresque Pelaſgas docuerunt.* Vtebantur in Sicilia in ſacrificiis Cereris non floreis quidem coronis, neque in aliis eius ſacrificiis, quia ob memoriam raptæ filiæ colligentis flores, illi fuerunt vetiti. at myrtheis coronis, & è ſmilace, vel narciſſo, vel croco vtebantur, vt ait enarrator Sophoclis. Cùm igitur Ceres Proſerpinam quærens vniuerſum terrarum orbem perluſtraſſet, facibus ex Aetna Siciliæ monte accenſis, ad illius imitationem Siculæ mulieres vel viri per noctem cum accenſis facibus vociferantes, Proſerpinamque vocantes diſcurrebant, quare Tædiferos antiſtites appellauit Strabo libro decimo. Cùm igitur fuiſſet à Metanira & Hippothoonte Neptuni & Alopes filio in hoſpitium perbenignè accepta, Triptolemum ſationem dicitur docuiſſe, quem alij Eleuſij, alij Celei, alij Oceani, alij Dyſaulis filium fuiſſe tradiderunt, vt teſtatur Pauſanias in Atticis. Crediderunt nonnulli Triptolemum & Eubuleum fratres ſationem à Cerere didiciſſe, quia illi primùm filiæ raptum matri indicaſſent. Fabulantur præterea quòd cum hoſpitio accepta fuiſſet à Metanira Ceres, illiq; Metanira ſacra faceret, eiuſque

filius

filius Abas inuidit illius deæ sacrificiis, grauitérque tulit quòd mater sua illam accepisset, & sacra deridens nescio quid parum decorum in ipsam Deam susurrauit. tunc verò dea irata mistionem quandam, quam habebat in cratere, in illum infundens in stellionem dicitur Abantem conuertisse: quod ita testatur Nicander in Theriacis:

Ἔνθα καὶ οὐτιδανοῦ περ ἀπεχθέα βρύγματ' ἴασιν
Ἀσκαλάβου. τὸν μέν τ' ἐρίηρες φάτις εἶκ' Ἀχαιὴ
Δημήτηρ ἔβλαψεν, ὅθ' ἄφεα σίνατο παιδὸς
Καλλίχορον περὶ φρεῖαρ, ὅτ' ἐν Κελεοῖο θεράπναις
Ἀρχαίη Μετάνειρα θεὴν δείδεκτο περίφρων.
Inuisi hic adsunt stridores, stellio vilis
Quos edit. fertur talem sumpsisse figuram
A Cerere irata deriso numine Diuæ
Infelix puer ad puteum, Metanira labore
Hospitio vt fessam cepit, dum pignora quærit.

Omnino verò boues iungere, & arare Ceres docuit mortales, vt testatur Orpheus in hymno in Cererem Eleus:

Ἡ πρώτη ζεύξασα βοῶν ἀροτῆρα τένοντα,
Καὶ βίον ἱμερόεντα βροτοῖς πολύολβον ἱεῖσα.
Colla boum quæ prima graui subiecit aratro,
Felicemque dedit victum mortalibus ægris,

Fama est præterea quòd cùm fuisset apud Phytalum aliquando in hospitio, illi gratiam referens ficum plantam largita est, vt ait Pausanias in Atticis, & vt testantur illa carmina quæ Phytali sepulchro inscripta fuerant, quorum est sententia:

Hic Cererem Phytalus tectis exceperat heros,
Cui primùm sacri largita est semina pomi,
Quam ficum mortale genus vocat.

Neque verò ficum solùm aut frugum sationem Cereri tribuunt, sed inuentionẽ omniũ leguminum, præterquam fabæ: quippe cùm de omnibus, à quibus comiter & liberaliter accepta fuit, dum Proserpinam quæreret, benemereri studeret, vt scripsit Pausanias in Arcadicis. neque solùm serendi rationem mortalibus tradidit Ceres, cùm inutilis fore videretur illa scientia, nisi quo pacto frumentum cæderetur, & excuteretur, & è paleis secerneretur, & frangeretur, didicissent, ad panem conficiendum. quod illa igitur cædere & [illegible] docuerit, ita testatur Callimachus in hymno in Cererem.

Κάλλιον ὡς καλάμην τε, καὶ ἱερὰ δράγματα πρῶτον
Ἀσταχύων ἀπέκοψε, καὶ ἐν βοας ἥτε πατῆσαι,
Ἀνίκα Τριπτόλεμος ἀγαθὰς ἐδιδάσκετο τέχνας.
Pulchrius vt calamos primùm sacróque maniplos
Strauit aristarum, calcare bouésque coegit:
Tunc, vbi Triptolemus per pulchras combibit artes.

Quãuis non procul à monte Taygeto Laconum in vico quodam Alesia vocato molam primum inuentam fuisse, & Myletũ Lelegis filium molere fruges docuisse nõnulli tradiderunt. satæ fuerunt & creuerũt primæ fruges apud Cephisum, amnẽ, qui per agrum Eleusinum multo concitatiore cursu, quam in aliis locis deferebatur, in campis, quos Rarios vocarunt, vt testatur Pausan. in Atticis. atq. ibid. locus ostendebatur, vbi Pluto Proserpinam rapuit, & vbi Eleusiniorũ fœminæ primum chorum in honorem Cereris instituerunt non procul ab Agelasto petra vocata, super qua sedit Ceres audito casu Proserpinæ, cui petræ propinquus fuit locus vocatus Callichorus. Atqui raptum & labores Cereris ita paucis complexus est Carcinus poëta tragicus, quos pertulit in quærenda filia:

Λέγουσι, Δήμητρός ποτ' ἄρρητον κόρην
Πλούτωνα κρυφίοις ἁρπάσαι βουλεύμασι,
Δῦναί τε γαίας εἰς μελαμφαεῖς μυχούς.
Πόθῳ δὲ μητέρ' ἠφανισμένης κόρης
Μαστῆρ' ἐπελθεῖν πᾶσαν ἐν κύκλῳ χθόνα.
Καὶ τὴν μὲν Αἰτναίοισι Σικελίας πάγοις
Πυρὸς γέμουσαν ῥεύμασι δυσεμβόλοις
Πᾶσαν στενάξαι. πένθεσι δὲ παρθένου
Σῖτον ἀμοιρεῖν, διοτρεφὲς φθίνειν μένος.
Ὅθεν θεὰς τιμῶσιν ἐς τὰ νῦν ἔτι.
Fama est Cereris quondam puellam, quam nefas
Est nominare, Ditis è sententia
Raptam fuisse, nigra terræque atria
Intrasse: regiam obsitam caligine.
Mater puellæ at acta desiderio
Errauit omnes quæritans terræ locos:
Scatentis ignis Ætnæ, & inde rupibus
Matris fuisse cognitos pro virgine
Luctus: ciborum hæc abstinens fuit diu,
Quare Deas gentes colunt has nunc quoque.

Fuerunt tamen qui non solùm Cererem autorem fuisse dixerint & inuentricem sationis, sed Osirim & Isidem etiam

eius vxorem, Bacchum scilicet inuentionis socium addiderunt. nam hi cum magno exercitu,& cum magno tibiarum fistularúmque concentu orbem peragrasse, & agriculturam mortales docuisse memorantur. Alij frumentum sua sponte natum fuisse in Sicilia dicunt, quod cum à nemine colligeretur, in terram rursus recidebat: quod cùm Cecrops Athenarum Rex è quodam percepisset, misit qui colligerent, & ad se asportarent. id cùm Triptolemus prior cepisset, terrámque arasset,& id seuisset, vt quidam putarunt, ibi, vbi nouæ fuerũt Patræ, vt arbitrati sunt alij in agro Eleusino, messemque succidisset, commentarios postea de cultu agrorum scripsit, qui ad omnes mortales peruagati sunt, è qua re fabula fuit conficta, quod Triptolemus orbem terrarum agrorum cultum omnibus mortalibus ostendens peragrauit. Gnosij autem, qui populi fuerunt Cretæ, vt ait Polyistor, contẽdebant cum Atticis hominibus frugum inuentionem primam apud se fuisse, at non in agro Atheniensi: quippe cùm multa alia Cretenses priores inuenerint. nam & acies instruere, & nauib. longis vti,& sagittis eminus pugnare primi inuenerunt Cretes, & musicos modulos ab Idæis Dactylis primi obseruarunt è strepitu ac tinnitu æris, & litteras à se inuentas in Latium intulerunt: quod tamen non est sine multorum contentione creditum, cùm multi plerumque rei eiusdem dicantur fuisse inuentores. sicut de igne superiùs dicebamus: cuius inuentionem alij Baccho, alij Prometheo, alij Vulcano,alij fulmini, alij Pyradæ Cilicis filio tribuerunt, quem aiunt primùm è silice ignem excudisse. Quod autem Bacchus vnà cum Cerere orbem eadem de causa perlustrauerit, videtur illud esse argumento quod communia sacrificia apud Eleusinios Baccho & Cereri agebantur, vt testatur Sophoclis enarrator. Fuerunt Cereri non solum delubra, sed nemora etiam consecrata: quare fabulati sunt antiqui, quòd cùm eius nemus Erisichthon quidam Thessalus abscidisset, illi Ceres perpetuam famem immisit, fecitque ne vnquam posset cibo saturari: quippe cùm vel per diem assiduè præsentibus cibis vesceretur, vel etiã per noctem in somniis sibi videretur præsentibus suauissimis vesci. Hic filiam habebat Mestram nomine veneficiorum peritissimam, quam in varias animalium rerúmq. cæterarum formas mutatã frequẽter vẽdebat, quæ paulò pòst aufugiens rursus ad patrem priore forma recepta

redibat; ita pro suis viribus paternæ fami opem ferebat. Fiebant etiam priuata huic Deæ sacrificia, cui post messem primitias frugum pro frumenti prouentu offerebant, & conuiuia celebrabantur inter coniunctos, vt testatur Theocritus his carminibus in Cerealibus:

Ανέρες εὐπέπλῳ Δαμάτερι δαῖτα τελεῦντι
Ὄλβῳ ἀπαρχόμενοι, μάλα γάρ σφισι πίονι μέτρῳ.
Ἁ δαίμων εὔκριθον ἀνεπλήρωσεν ἀλωάν.

Namque viri Cereri celebrant conuiuia læta,
Primitiasque ferunt, quoniam plena area frugum
Frugiferæ messes siccauit munere Diuæ.

Agebantur & Ambaruialia à singulis agricolis, quæ lustrationes, purgationésque aruorum esse putabantur, & plurimum ad fertilitatem conferre. per ea vnusquisq. paterfamilias hostiam deligebat in Cereris sacrificia, quam querna corona circa collũ posita ornabat, eámque ter circa sata ducebat quã vniuersa familia querneis ramis coronati, Cereísque laudes canentes cum tripudiis comitabantur: idq. fiebat ineunte vere. Deinde post has lustrationes mulsum & lac offerebatur, cum alioquin vinum solũ interésse Cereris sacrificiis iure sacrificiorum minimè posset. Hunc sacrificiorum ritũ vniuersum propè monstrauit Virg. lib. 1. Georgicorum in his:

Cuncta tibi Cererem pubes agrestis adoret:
Cui tu lacte fauos, & miti dilue Baccho,
Terque nouas circum felix eat hostia fruges,
Omnis quam chorus, & socij comitentur ouantes,
Et Cererem clamore vocent in tecta: neque antè
Falcem maturis quisquam supponat aristis,
Quàm Cereri torta redimitus tempora quercu
Det motus incompositos, & carmina dicat.

Colebatur Ceres apud Arcades Heræ nomine, cui sacra fiebant eo ritu, vt non, sicuti in cæteris, victimæ iugularentur, sed quod membrũ quisq. priùs apprehẽderat id præcidebat, ac Deæ offerebat, vt ait Pausanias. Hanc eandem Deã legum inuentricẽ fuisse scripsit Cicero actione septima in C. Verrẽ his verbis: A quibus initia vitæ atq; victus, legũ, morum, mansuetudinis, humanitatis exempla hominibus & ciuitatibus data ac dispertita esse dicuntur. loquitur enim de Cerere & Proserpina. Sic & Lucretius in lib. 6. ab Athieniensib. initia frugum & legum in vniuersos homines manasse scribit:

Primæ frugiferos fœtus mortalibus agris
Dididerunt quondam præclaro nomine Athenæ,
Et recreauerunt vitam, legesque rogarunt.

Significat & ipsum Thesmophorium nomẽ præterea legum autorem Cererem extitisse, cùm θέμις lex sit, φέρω ferre significet: quasi enim legifera sacra dicantur. Nam cùm frumenti semina inuenta fuissent, homines, qui priùs nullis legibus parebant, glandibusque communi cibo vescebantur, atque omnia habebant communia; leges rogarunt, quibus sua pars terræ cuique fuit assignata: deinde leges latæ sunt de regundis finibus, de testamentis, & de emptionibus, quæ primùm latæ sunt à Cerere, quia illa fuit legum ferendarum caussa. Sic autem de illa scripsit Ouid. lib. 5. Metamorph.

Prima Ceres vnco glebam dimouit aratro;
Prima dedit fruges, alimentaque mitia terris;
Prima dedit leges. Cereris sunt omnia munus.

Hanc Deam in curru vehi solitam ab anguibus tracto dixerunt poëtæ, vt ait Orpheus in eo carmine:

Ἅρμα δρακοντείοισιν ὑποζεύξασα χαλινοῖς.
Dum Dea frænatos adiunxit curribus angues.

Quem Triptolemo dicitur dedisse, vt frumenti semen in varias regiones asportaret, vt ait Ouid. lib. quinto:

geminos Dea fertilis angues
Curribus admouit, frænisque coercuit iras.

Huic Deæ sus, quia excauatis scrobibus fruges conuulsisset meritas luit pœnas. nam Triptolemus eo cognito facinore gratam rem se facturum Cereri putauit, si animal eius inuentis infensum immolaret: quare suem ipsam ad aram Cereris extraxit, frugesque in caput conspersit, vt appareret qua de caussa, & mox illam Cereri mactauit, vt ait Ouidius lib. 2. Fastorum:

Prima Ceres auidæ gauisa est sanguine porcæ,
Vlta suas meritò cæde nocentis opes.

Mactabatur & aries Cereri Virenti cognomine in templo non procul ab arce Atheniensium, sicuti testatur Eupolis in his:

Ἀλλ' εὐθὺ πόλεως εἶμι. θῦσαι γάρ με δεῖ
Κριὸν χλόῃ Δήμητρι,
Sed recta ad vrbem eo, mihi quòd est opus
Mactare arietem illic virenti Cereri.

Sacrificabant Cereri olitores præcipuè hoc nomine die sexto mensis Aprilis, quia per illa sacra feracitatem hortorum impetrare se putabant. Huic Deæ coronas spiceas offerebant, quæ pro foribus templorum appendebantur, vt ait Tibullus in his:

Flaua Ceres tibi sit nostro de rure corona
Spicea, quæ templi pendeat ante fores.

Erant etiam papauera Cereri sacra, vt quidam crediderunt, ob feracitatem seminum; vt malunt alij, quia inter sata plerunque nascerentur, & eundem cultum amenti: alij, inter quos fuit Dercylus, quia somnum non posset percipere ob filiæ molestiam, in quem fuit papauerum beneficio adiuta. quam plantam Lucinæ etiam quidam attribuerunt. Multa fuerunt huius Deæ cognomina ob rerum variarum euentus, vel ob loca in quibus colebatur. Fuit Euchloa bene virens, Erinnys quia preces exaudiat, vel quia habitet in terris; Ercynna, Panachæa, Mycalesina; Lepreata, Acesidora, Legifera, Ouifera, Pelasgis, Prosymna, Thermesia, Præses, Terrestris, Sacrosancta, atque hæc ea sunt quæ de Cerere frugum autore dea memoriæ prodita sunt ab antiquis. Hanc vocarunt Græci Δηὼ quia in omnes homines fuerit distributa, cum nihil aliud sit Ceres, quàm frumentum, vt est in eo carmine:

Νύμφαι ὕδωρ, πῦρ Ἥφαιστος, σῖτος Δημήτηρ.

Nymphæ aqua sunt, frumenta Ceres, Vulcanus at ignis.

Cicero tamen in primo de natura deorum Cererem terram esse scribit hoc pacto: idemque disputat, æthera esse eum quem homines Iouem appellarent: quique aer per maria manaret, eum esse Neptunum: terram, eam quæ Ceres diceretur. Atque in secundum, etymologiam Platonis transtulit è Cratylo, qui Δημήτερα quasi γῆ μητέρα vocatam fuisse tradit, terram matrem scilicet.

¶ At quæ nunc sub his occultata fuerint denudemus. Aegyptij scriptores memoriæ prodiderunt, Isidem siue Cererem homines reuocasse à mutuo esu carnium inuento tritico & hordeo, quæ nascebantur inter alias herbas in Aegypto. Complexi itaque inuentionem ob suauitatem à mutuis esibus abstinuerunt, quare in sacra Isidis pompa vasa quædam ferebantur frumento & hordeo plena. Leges etiam tulit Isis, quibus ab illegitimis cædibus deterrebantur, vnde dicta est legifera, quòd primo leges inuenerit. Osiris ac Isis dicuntur

præmia

præmia & honores illis proposuisse: qui aliquid vtile humanæ vitæ excogitassent: sic inuentam esse artem æris & auri fundendi in Thebaide, & faciendorum armorum autumant, quibus feras obtruncarent, terrámque colentes proscinderent. Ceres Saturni & Opis filia fuisse credebatur, cùm Saturnus sit tempus, ac Opis terra: quippe quòd crederetur ab his esse Ceres virtus satorum omnium, quam idcirco eorum parentum filiam finxerunt. nam vis illa, & vigor, qui est in rebus naturalibus, loco & tempore indiget. Alij qui Cererem fruges esse putarunt, ex Opi & Saturno natam arbitrati sunt quia aliarum herbarum semina non ita indigent, vt diutius per totam hyemem ignaua commorentur, cùm possint, vel si per hyemem minimè fuerint sata, satis vberes fructus producere. Cùm verò Proserpina filia sit Cereris, radix herbarũ scilicet, quam Latini ita dixerunt, quia serpat clam per humum. illa meritò ex Ioue, siue ex ætherea benignitate & è semine fingitur fuisse nata: quorum alterutro deficiente frustra prouentus frugum expectatur. Qui finxerunt Cererem equum è Neptuno peperisse, aut Heram, quã nominare nefas erat, illi tantam esse fertilitatem aquarũ, & ex illa quæ sit illarum cum terra commistione, crediderunt, vt vel monstra oriantur ob superuacaneam materiæ copiam, vel nominare singula propriis nominibus omnium difficillimum, propter nascentium varietatem. Fama est illam aliquando in specu latuisse, cùm rapta fuisset ad inferos Proserpina, fuisséque à Pana Ioui indicata, quia iactum semen per aliquot dies occultatur, antequam radices agat: mox Pan natura ipsa scilicet, quæ insita est in seminibus, indicat Ioui, quia necessitate naturæ & ob insitum calorem herba in lucem erumpit, & emittuntur radices. Siue igitur terram Cererem esse putemus, cuius filia sit Proserpina, vel seges, siue semen sit Ceres cuius filia sit radix, omnino nata est Ioue patre, atque res vtroque modo potest intelligi: quippe cum hęc omnia in idem recidere videantur. Non defuerunt tamen qui incredibilem annonæ penuriam fuisse significari crediderint per eam fabulam, quod Pluto Proserpinam rapuit sub teras, quia ita corruptæ sint sementes cœli vitio & inclementia, vt penè extincta sint frumẽti semina in Sicilia per id tempus. Dicta est Ceres in curru à draconibus tracto vehi, propter obliquitatem signiferi circuli: nam dũ sol sub eo percurrit, non solũ ex-

citat semina è terra, sed etiam ad maturitatem perducit. Fama est Iasionem Iouis & Electræ filium fuisse amatum à Cerere, cùm quo in nouali congressa sit dormiente. Quid hoc significat? Nam cùm Iupiter sit calor ætheris aut æther, Electra diligẽtia, (etenim Sol quoque ἠλέκτωρ vocatur, quia ad opera homines excitet è lecto) patet Iasium horum amborũ filium nihil esse aliud quàm æstatis calorem; quem Ceres amauit, & in nouali præcipuè, quia plurimum confert ad agrorum fertilitatem, vt arua quiescant aliquando, cùm terra per quietem postea validior, si aptam agricolæ diligentiam consecuta sit, efficiatur. Alij filium Minois iustissimi viri, & Phroniæ prudentiæ scilicet, à Cerere amatum fuisse putarunt, quòd hæ res otium gratissimum parant agricolis; cùm splendor ex iustitia, pacéq; ciuitatũ plurimũ rebus vniuersis accedat. Ex his igitur nascitur Plutus Diuitiarũ Deus, quoniam terræ feracitas è cœli benignitate, & ex hominum diligentia plurima fiat. quamuis tamen nonnulli, quia primus Plutus diuitias cumulauerit, illum diuitiarum Deum putarunt; cùm ante illum nemo vllam diuitiarum curam haberet, nemóque diuitias cumularet. Dicta est Sicilia fuisse Cereri consecrata, quoniam frumenti feracissima illa insula. Dicitur Ceres orbem terrarum peragrasse, quoniam propter signiferi obliquitatem variis temporibus in variis locis fit æstas: neque Ceres nisi per æstatem ad maturitatem potest peruenire. Hæc Triptolemum, cui semina frugum dedit, sub igne per noctem fuit occultare solita, quare is mirificè nutriebatur: hoc quidem nihil aliud est quàm seminis ratio. Nam cùm noctes longiores ęquo sentiũtur post æquinoctium, sub initium frigoris & hyemis scilicet, calor sub terram paulatim includitur à circumstante frigore, quo fit vt radices frugum mirificè augeantur, plurimóque impleantur nutimento, quo terra ob autumni pluuias referta est. Idcirco cùm non valde lenia sunt frigora per hyemem, cùm radices sub terra eximiè crescant & impleantur nutrimento, in futuram æstatem fertilissimas messes parant, nisi quid diuinitus impedierit ad reprimendam hominum improborum superbiam & petulantiam, quæ plurima cum vbertate annonæ crescit. Inde scitè fictum est ab antiquis quòd filiam quærens faces ex Ætna accenderit, quia cùm infrà semper est calor, inferiores partes frugum aluntur, cùm verò

supe-

ſuperius eſt idem calor, ſuperiores creſcunt. Multa ſacrificia fuerunt Cereri inſtituta ab antiquis, vel mulieri ita vocatæ inuentrici frugum vere, vel terræ ipſi; quando non ſolùm ſidera, ſed etiam elementa ipſa, aut elementorum partes variis Deorum nominibus appellantes, tanquam Deos coluerunt, illíſque templa, aras, ſacerdotes, certas Victimas, certum ceremoniarum ritum, inſtituerunt. Id verò quod de filia Eriſichthonis dictum eſt, ita quidam interpretantur, vt Eriſichthon vir imprudens, rerúmque ſuarum profuſor fuerit: quippe cum omnia ſua dilapidauerit ac ingurgitauerit: mox ob extremam rerum omnium inopiam filiam proſtituerit quæ modò bouem, modò ouem, pecunias in cōcubitus mercedem accipiens, modò res alias ab amantibus extorquens, ita paternæ inopiæ ſubueniebat. Atqui nullam ego ſatis idoneam horum fingendorum cauſſam in hac explicatione ineſſe video, atque aliud quidpiam illuſtrius ſub his latere iudico: cum præſertim illud Deæ ira propter contemptam eius religionem & cultum paſſus ſit. Significare voluerunt ſanè antiqui per hanc fabulam neminem qui religionem Deorum immortalium contempſerit, domeſticas calamitates deuitare poſſe: quippe cùm omnis improbitatis miſeriæ ſint comites. Deinde patet ex hac fabula imprudentem hominem neceſſe eſſe in multa ſcelera & incōmoda incurrere: quippe cùm Eriſichthon etiam vbi ſua per luxuriam & crapulam profudiſſet, poſtea victum per ſordes domeſticas, & per turpitudinem ſibi malis artibus comparare cogeretur. Quare vt ſummatim dicam, & pietas in Deos immortales, & in rebus agendis prudentia, & in præſentibus bonis conſeruādis parſimonia maximè viro bono eſt neceſſaria, quod per Eriſichthonis fabulam indicabatur. At Cereris fabula, & vniuerſa quæ de illa conficta ſunt, nihil aliud cōtinebant, niſi ſationis rationem, & quo pacto frumenta creſcerent, & qua diligentia in illis colligendis vti conueniret. At de Cerere ſatis, nunc de Priapo dicamus.

De Priapo.
CAP. XX.

PRiapus, quem hortorum Deum eſſe antiqui crediderunt, è quibus parentibus ortus fuerit, non conuenit inter ſcriptores: ſiquidem alij Naiadis Nymphæ ac Dionyſi filium fuiſſe tradiderunt, vt ait Strabo lib. 13. alij non

Naiadis, sed Chiones fuisse dicunt. Hunc natum fuisse in Lampsaco, ibique ciuitatem sui nominis condidisse memorant. Apollonius Venerem cum Baccho congressam fuisse scribit: deinde cùm is ad Indicam expeditionem exiuisset, cũ Adonide sæpius congressa Priapum concepit. Cùm verò Dionysus reuerteretur, illi obuiam cum corona processit, illúmque coronans sequi quidem noluit, quia puderet, quòd nupsisset: at in Lampsacum recedens ibi parere decreuit. Tum Iuno capta zelotypia, simulans se opem ferre, manu venefica vterum attigit, fecitque vt puerum deformem, & præ cæteris incredibilem membri pudendi magnitudinem habentem pareret, quem Priapum nominauit. id cùm vidisset Venus, noluit illum capere ob membri magnitudinem, sed in Lampsaco vrbe maris Hellesponti reliquit. Huius deformitatem ita complexus est Archias in his carminibus:

Βαιὸς ἰδεῖν ὁ Πρίηπος, ἐπ' αἰγιαλῖτιδα ναίω
Χηλὴν, αἰθυίαις οὔποτε μαρνάμενος.
Φοξός, ἄπους, οἷόν κεν ἐρημαίῃσιν ἐπ' ἀκταῖς,
Ξέσσειαν μογεροὶ υἷες ἰχθυβόλων.

Littora paruus ego hi[illegible] habito saxosa Priapus,
Nullaque cùm mergis bella cruenta gero:
Destortus vultus pes nullus: falce dolando
Piscator talem finxerit, aut meliùs.

Deinde cùm adoleuisset, pergratusque foret Lãpsacenis mulieribus, Lampsacenorum decreto ex agro Lampsaceno exulauit. Fabulati sunt antiqui Lotidem nympham Priapi libidinem fugientem in Loton fuisse mutatam. Memoriæ prodidit Eusebius in libro de Falsa Religione, Priapum aliquando cum vno ex illis asellis, qui Bacchum in indicam expeditionem proficiscentem trans quendam fluuium transuexere, de membri magnitudine decertasse, (fuit autem tanti id asellorum beneficium creditum, vt illi sint idcirco inter sidera relati, & alteri eorum concessum est vt loqui posset) qui quum victus fuisset, victorem ob inuidiam occidit. Mansit deinde ea consuetudo in sacris, vt asinus Priapo tanquam inuisum & inuidiosum animal immolaretur. Scripsit Ouidius libro primo Fastorum per solennitatem matris Deorum, ad quam omnes Dij conuenerant, post epulas lautissimas Priapum fuisse pudicitiæ Vestæ insidiatum. Nam cùm Dij cæteri lusibus indulgerent, Vestaq; in molli herba somnũ caperet ab asino Sileni

exci-

excitata fuit, ne vim Priapi pateretur: tũ verò deterritus fuit ab inceptis Priapus, omnésque cõciderunt insidiæ, & asinus ex eo tempore Priapo mactatus fuit in sacrificiis. Memoriæ proditum est ab antiquis rerum Ægyptiarum scriptoribus, quòd Titanes insidiati Osiridi illam trucidarunt, atque partem suam quisque clàm è domo abstulerunt: sola autem pudenda in fluuium proiecerunt, cùm nemo vellet illa auferre. Isim resumpsisse membra de captis Titanibus memorãt, hominémque formasse, ac dedisse sacerdotibus sepeliendum. solum virile membrum non potuisse inueniri, quod imperatum est tanquam Deum coli, quod non modo diuinos honores ita fuit consecutum. sed etiam custodem hortorum ac vinearum & omnium fructiferarum arborum putarunt, vltorémque ac vindicem fascinantium. Fuit portus Priapi nomine prope Dardaniam, & vrbs ad mare sita, quibus in locis eximiè Priapus colebatur. Fuerunt qui memorię prodiderint Priapum fuisse virum Lampsacenum, qui cùm haberet ingens instrumentum, & facile paratum plantandis ciuibus, gratissimus fuerit mulieribus Lampsacenis. ea caussa postmodo fuisse dicitur, Lampsacenorum omnium cæterorum inuidiam in se conuerterit, ac demum eiectus fuerit ex ipsa insula. At illud facinus ægerrimè ferentibus mulieribus, & pro se Deos precantibus; pòst cùm nonnullis interiectis temporibus Lampsacenos grauissimus pudendorũ membrorum morbus inuasisset, Dodonæum oraculum adeuntes percunctati sunt, an vllum esset eius morbi remediũ. His responsum est morbum non priùs cessaturũ, quàm Priapum in patriam reuocassent: quòd cùm fecissent, templa & sacrificia illi statuerunt, Priapúmque hortorum Deum esse decreuerunt.

¶ Atque tot sunt de Priapo ab antiquis memoriæ prodita. Priapus Naiadis & Dionysi filius dicitur, quia pro semine rerum naturalium capitur. Dionysus enim Sol est, aut calor, at Nais humor, vt dictum est, è quibus semina concipiuntur rerum naturalium. Quidam Chiones filium putarunt quia album sit, & lacti vel niui simile rerum propè omnium semen: nam Græci chiona niuem vocarũt. Qui Veneris & Adonidis filium esse crediderunt, in idem denique relabũtur, solisque differunt nominibus. Alij Priapum Bacchi ac Veneris filium fuisse crediderunt, quia vinum propter calorem

excitet libidinem, ac Deum putarunt Lampsaci ob fertilitatem & bonitatem vinorum, quæ ibi nascerentur. Illius imago sinistra manu mentulam, dextra falcem tenebat, quod omnium nascentium temporis certi & cuique concessi certa sit meta, qua vitam abscindi necesse est. Fuerunt tamen nonnulli, qui Priapũ nullum esse alium quàm Pana putauerint. Verùm vel nominis ipsius etymologia indicat Priapum esse semen. Quod Venus ipsum ob deformitatem in Lampsaco reliquit, nihil aliud significat, nisi res multas naturæ esse necessarias, quas tamen ob turpitudinem natura occultauit: sic pudenda hominum villis occultantur, & sunt in patre corporis occultiore: sic anum modò intra nates occuluit, modò sub caudarum integumento locauit, modò ita facit occultum, vt in nonnullis eum dignoscere haud facile sit, vt in piscibus, modò non apparet omnino, vt in genere conchyliorum, & testa intectorum. Nam cùm deformata sint, & ab ipsa natura consultò abscondita illa membra, tum turpia sunt illorum officia, quamuis necessaria. idcirco & nos aliquando rei Venereæ obscœnitatem ita breuiter expressimus:

Nil amor est aliud, Veneris quàm parua voluptas,
Quæ simul expleta est, inficit ora rubor.

Deformis igitur & obscœnus Priapus iure optimo fingitur, quia turpis est illa naturæ actio: & quam nemo prorsus appeteret, nisi illam cæca suauitate natura respersisset. At nunc de Adoni dicamus.

De Adoni. CAP. XVI.

ADonis Priapi pater Myrrhæ filius fuit & Thiantis, quæ cùm in furiosum patris amorem incidisset, clàm cum eo congressa hunc concepit. ac patre id postea sentiente Deos precata est, vt in aliam formam, quæ neque inter mortuos esset, neque inter viuos, mutaretur: quare in arborem sui nominis fuit conuersa, vt testatur Lycophron in his:

ὄψεται δὲ τλήμονος
Μύῤῥας ἐρυμνὸν ἄστυ, τῆς μόγος τόκους
ὠδῖνας ἐξέλυσε δενδρώδης κλάδος.

Myrrhæ cernet is
Tutam misellæ ciuitatem: nam dolor
Vt fama ramo est huic oportus arboris.

Ouidius

Ouidius lib. 10. Metamorph. non ex Thiante, ſed ex Cinyra patre, qui Rex fuit Cypriorum, Myrtham Adonim concepiſſe ſcribit, quod multis verſibus complexus fuit. hunc Naiades nutriuerunt ſuſceptum, vt eſt in his:

Reddit onus, vagitque puer: quem mollibus herbis
Naiades impoſitum lacrymis vnxere parentis.

Fuerunt autem duo Adones, alter in Biblo ciuitate natus, alter in Cypro, vt ait Iſacius, cùm tamen res amborum geſtæ ad vnum Cyprium referantur. cùm igitur Myrrha in arborem mutaretur, filiumque eximiæ pulchritudinis peperiſſet, iam tum eius amore capta eſt Venus; qui cùm adoleuiſſet monitus eſt à Venere, vt feras immitiores caueret, eumque venando ſequebatur, & precabatur Venus, vt ab armatis feris abſtineret, vt in his ait Ouidius lib. 10.

Per iuga, per ſyluas dumoſaque ſaxa vagatur.
Nuda genu, veſtem ritu ſuccincta Dianæ,
Hortaturque canes: tutæque animalia prædæ,
Aut pronos lepores, aut celſum in cornua taurum
Aut agitat damas: à fortibus abſtinet apris,
Raptoreſque lupos, armatóſque vnguibus vrſos
Vitat, & armenti ſaturatos cæde leones.
Te quoque vt hos timeas ſi quid prodeſſe monendo
Poſſet, Adoni monet. fortiſque fugacibus eſto,
Inquit in audaces non eſt audacia tuta.

Verumtamen cùm ille immemor mandatorum Veneris in aprum violentum poſtea irruiſſet, ab illo in femore percuſſus interiit, vt teſtatur Theocritus in Epitaphio Adonis:

Κεῖται καλὸς Ἄδωνις ἐφ᾽ ὤρεσι, μηρὸν ὀδόντι
Λευκῷ λευκὸν ὀδόντι τυπείς.

Dente femur niueo niueus iacet ictus Adonis
Montibus in ſummis.

Scriptum reliquit Sappho Adonim mortuum fuiſſe à Venere inter lactucas depoſitum. Fama eſt præterea Venerem pactam eſſe cum Proſerpina vt ſex menſes mortuus Adonis eſſe apud Proſerpinam, ſed ea lege ne illum Proſerpina in thorum, aut in amplexum acciperet: alios ſes menſes eſſet apud Venerem. Fuerunt tamen qui dixerint non ipſum quidē Adonim in aprum irruiſſe, ſed ab apro impetum factum fuiſſe in Adonim, & id Martis conſilio contigiſſe. Nam cùm Mars Venerem, Venus Adonim amaret & ſequeretur, ratus

est Mars omnes Veneris amores posse in se conuerti, si Adonim de medio sustulisset: atque illi apro, immisso cùm Venus opē ferre properaret, pede à spina rosæ vulnerato purpureum colorē rosæ, cùm priùs esset candida, datum fuisse fabulantur. Fuerunt Adonidi sacra instituta, quæ Adonia dicta sunt, quæ Athenis celebrabantur, de quibus meminit Aristophanes in Pace. In his sacrificiis autumni fructus cuiusuis generis adhibebantur, quæ ἀκρόδρυα dicuntur à Græcis, consueuerunt præterea & hordeum & triticum serere in locis suburbanis, atque ea loca in quibus hæc sata fuissent, multæque essent fructiferæ arbores, hortos Adonios appellare: quia locis huiusmodi Adonis delectaretur. atque de iis fructibus, qui offerebantur Adonidi, ita meminit Theocritus in Adonia celebrantibus.

Πὰρ μὲν οἱ ὥρια κεῖται, ὅσα δρυὸς ἄκρα φέροντι.
Nec sibi desit, ait, quod rami tempore mittunt
Autumi.

Agebatur Alexandriæ præsertim Adonidis celebritas, cuius imago cum magna pompa ferebatur: qui colebatur etiam in illa vrbe Macedoniæ, quam Deum vocabant; quò cùm Hercules venisset, multósque vidisset exeuntes è sacello, interrogauit quendam de præsentibus, eò & ipse ingressurus, cuius esset Deorum illud fanum. Cùm is Adonidis dixisset, nihil est, inquit, religiosum. Quid ageretur apud Assyrios in Adoniis, declarauit Lucianus ita in Dea Syria: λέγουσι γὰρ δὴ ὦν τὸ ἔργον τὸ ἐς Ἄδωνιν ὑπὸ τοῦ συὸς, ἐν τῇ χώρῃ τῇ σφετέρῃ γενέσθαι. καὶ μνήμην τοῦ πάθεος, τύπτονταί τε ἑκάστου ἔτεος, καὶ θρηνέουσι. καὶ τὰ ὄργια ἐπιτελέουσι. καί σφισι μεγάλα πένθεα ἀνὰ τὴν χώρην ἵσταται. ἐπεὰν δὲ ἀποτύψωνταί τε, καὶ ἀποκλαύσωνται, πρῶτα μὲν καταγίζουσι τῷ Ἀδώνιδι, ὅκως ἐόντι νέκυϊ· μετὰ δὲ τῇ ἑτέρῃ ζώειν τέ μιν μυθολογέουσι, καὶ ἐς τὸν ἠέρα πέμπουσι. *Dicunt enim in sua regione contigisse, vt Adonis ab apro ictus fuerit: atque ad eius rei memoriam singuli quotannis se plectunt, & lamentantur, & diem celebrant, & magnus luctus in illa regione per id tempus exoritur. vbi verò se percusserint, & luxerint, primùm Adonidi inferias persoluunt, tanquam vita defuncto: deinde altero die ipsum viuere inquiunt, & in cœlum mittunt.* Fuit celeberrimum omnium fanum illud Adonidis in Cypro, in quo præclarum & multi nominis Harmoniæ monile fuit, quod tamen Eriphyles vocatum est, quia illa accepto hæc virum suum per proditionem perdiderit, vt ait Pausadias in Bœoticis. Est Adonis præterea nomen fluuij, qui per Libanum

num defertur, dicebaturque cruentus fluere quo tempore Adonia agebantur. Atque tot de Adonide memoriæ prodita ſunt ab antiquis. Fabulati ſunt matrem Adonidis in arborem ob pudorem conuerti optaſſe, quia quòd concubuiſſet cum patre, hominum conſpectum deuitare cuperet, quod ad muliebrem cupiditatem pertinet. nam hominum fabulas magis ad mores, Deorum ad phyſicas rationes ſpectare diximus. hoc autem quæ ſit flagitiorum & libidinum conſcientia declarat: quantoperéque vel metu vel pudore anteactorum ſcelerum ſcelerati, conſcientiaque exagitentur: & qualia ſint mortalium vota, cum quid parum honeſtum à Diis impetrare contendimus: nam qui votorum compotes facti fuerunt aliquando, tum demum intelligunt quàm abſurda, vel turpia, vel damnoſa, vel iniqua & impia cupierint: quæ antequam conſequerentur ſe infelices & miſeros exclamabant. Fuerunt qui hactenus dicta de matre Adonis ad hiſtoriam flectant, & ad matrem cuiuſdam Adonidis, cùm tamen Adonim tritici ſemen eſſe ſentiant, vt teſtatur Theocriti enarrator, λέγουσι δὲ περὶ τοῦ Ἀδώνιδος ὅτι καὶ ἀποθανὼν ἕξ μῆνας ἐποίησεν ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς Ἀφροδίτης ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς Περσεφόνης. τοῦτο λεγόμενον, τοιοῦτόν ἐστιν ἀληθῶς, ὅτι ὁ Ἄδωνις. ἤγουν ὁ σῖτος σπειρόμενος, ἕξ μῆνας ἐν τῇ γῇ ποιεῖ ὑπὸ τῆς σπορᾶς· καὶ ἕξ μῆνας ἔχει αὐτὸν ἡ Ἀφροδίτη, τουτέστιν, ἡ εὐκρασία τοῦ ἀέρος. καὶ ἐκ τότε λαμβάνουσιν αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι. *de Adonide quòd mortuus ſex menſes moratus eſt in complexu Veneris, quot etiam apud Proſerpinam. Hoc reipſa ita ſe habet: quòd Adonis frumentum eſt ſatum, quod ſex menſes degit ſub terra: ſex menſes illum habet Venus, aeris temperies, ſcilicet ex quo illum meſſores colligunt.* Senſit tamen Orpheus in hymno in Adonim, illum eſſe ſolem, cum illum rebus omnibus præbere nutrimentum, & eſſe germinandi autorem dixerit in his:

Εὔβουλε, πολύμορφε, τροφὴ πάντων ἀρίδηλε·
Κούρη καὶ κόρε, σὺ πᾶσι θάλος αἰὲν Ἄδωνι·
Σβεννύμενε, λάμπων τε καλαῖς ἐν κυκλάσιν ὥραις.

Qui cunctis alimenta refers, prudentia cuius
Plurima, qui vario lætaris nomine Adoni:
Germinum & idem autor, pariter puer atque puella;
Extincte, atque iterum ſplendens labentibus horis.

Finxerunt antiqui, qui Adonim ſolem eſſe putarũt, illum ab apro hirſuta & aſpera fera ictum, quia aſpera ferè ſit & hirſuta hyemis, per quam ſolis vires paulatim deficiunt. ea res eſt

omnino Ceneri inimica, quoniam per aeris temperiem viget Venus, cùm frigus, vt inimicum, naturæ opus non ingrediatur. Cùm sol igitur in signis sex Australibus extiterit per signiferum incedens, breuioresque sunt dies ac longiores noctes, tum dicitur Adonis apud inferos morari: cùm verò signa Borealia longiores dies fecerint, tunc est apud Venerem, per quam omnis venustas omnisque nitor aruis restituitur, ea de causa illum ait Orpheus modò esse apud superos, modò apud inferos:

Ος ποτὲ μὲν ναίεις ὑπὸ τάρταρον ἠερόεντα,
Η' δὲ πάλιν πρὸς ὄλυμπον ἄγεις δέμας ὡριόκαρπον.
Qui modò sub terris habitas, & tartara nigra,
Frugiferumque refers in cœlum corpus & idem.

Ita enim sub his fabularum figmentis vniuersas propè res naturæ antiqui declararunt, non minùs sapienter quàm Platonici aut Peripatetici: nam si contentiones ex Aristotelis libris eximantur, perbreues erunt sententiæ, quæ nunc magnis voluminibus continentur. at nunc de Sole dicamus.

De Sole. CAP. XVII.

SOLEM, quem generationis, & omnium propè bonorum autorem Deo ita iubente habemus, nonnulli ita fabulis implicarunt, vt vix tandem se quasi è nebula explicare aliquando possint. Hunc genitum esse plerique crediderunt: neque tamen è quibus parentibus inter se consentiunt. at enim de vna re eodem modo vna est necessariò oratio, neque contrariæ de eadem re simul veræ esse vnquam possunt. nemo sanè nasci potest è pluribus parentibus, vt neque ex eodem diuersis temporibus. Hesiodus igitur in Theogonia Thiam Solis & Lunæ & Auroræ matrem, patrem Hyperionem fuisse in his scribit:

Θεία δ' Ηέλιόν τε μέγαν, λαμπράν τε Σελήνην,
Ηῶθ', ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει,
Αθανάτοις τε θεοῖς, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι,
Γείναθ' ὑποδμηθεῖσ' Υπερίονος ἐν φιλότητι.
Thia parit Solem magnum, lunamque nitentem,
Auroram, quæ fert lucem mortalibus almam
Cœlicolisque Deis cunctis. Hyperionis almi
Semine concepit namque illos Thia decora.

At Homerus in hymno, quē scripsit in Solem Euryphaessam matrem

matrem fuisse Solis scribit, patrem verò Terræ ac Cœli filiũ Hyperionem, vt patet ex his:

Ἥλιον ὑμνεῖν αὖτε Διὸς τέκος ἄρχεο μοῦσα
Καλλιόπη φαέθοντα, τὸν Εὐρυφάεσσα βοῶπις
Γείνατο Γαίης παιδὶ, καὶ Οὐρανοῦ ἀστερόεντος.
Γῆμε γὰρ Εὐρυφάεσσαν ἀγακλειτὴν Ὑπερίων
Αὐτοκασιγνήτην. ἣ οἱ τέκε κάλλιμα τέκνα,
Ἠῶ τε ῥοδόπηχυν, ἐϋπλόκαμόν τε Σελήνην,
Ἠέλιόν τ' ἀκάμαντα.

Calliope Solem Iouis alto è semine nata
Nunc rursus Phaethonta refer: quem diua creauit
Euryphaessa sato Terra Cœloque micanti.
Frater erat, coniux Hyperion Euriphaessæ
Mox fuit: hæc illi peperit dein pignora clara,
Auroram roseam, & præstanti lumine Lunam,
Perpetuoque orbem lustrantem lumine Solem.

Fuit n. Hyperion Terræ, & (vt alij putarunt) Cœli, vt alij Titanis filius: alius fuit Agamnemonis, de quo meminit Pausanias in Atticis, qui postremus regnauit Megaris. Hic cũ cęteris Titanibus aduersus Iouis imperium minimè consensit, sed potius Iouis partes secutus post victoriam currum, & coronam, & multa alia honoris insignia, & Iouis erga se beneuolentiæ obtinuit. Hic cùm Titanis fuisset nepos, Titan & ipse sæpiùs vocatus est à poëtis, vt testatur Virg. lib. 4.

vbi primos crastinus ortus
Extulerit Titan, radiisque retexerit orbem.

Fuerunt Soles plures vocati, vt ait Cicero lib. 3. de natura deorum, quare non mirum est si aliqua sit de Solis parentibus controuersia: nam de vno omnia propè dicuntur, quæ gesta sunt à cæteris. Sic autem inquit Cicero: Vnus igitur eorũ qui Soles dicti sunt, è Ioue natus nepos Ætheris fuisse dicitur: Alter, Hyperione. Tertius, Vulcano Nili filio, cuius vrbem Ægyptij volunt esse eam, quæ Heliopolis appellatur. Quartus is quem heroicis temporibus Achanto Rhodi peperisse dicitur, auum Ialysi, Camiri, & Lindi: Quintus, qui Colchis fertur Æetam & Circen procreauisse. Cùm verò Sol Deus esse crederetur, omniáque suo lumine illustrare, ac videre, Dei lampas dictus est ab Euripide ita in Medea:

προσιὼν ἔπος δέ σοι.
Εἴσ' ἡ πάντα λαμπὰς ὅσ' ἔστι θεοῦ

nuntio tibi,
Si te Dei lampas videbit crastina

Atque vt summatim dicam, post ipsum Deum rerum omnium autorem ac moderatorem, Solem patrem & autorem generationis crediderunt esse antiqui: quippe quòd ille omnium creditorum Deorum vires vnus reipsa contineret, cùm varia nomina ipsius viribus fuissent indita, vt patet ex his carminibus Sapphicis à nobis olim in Latinam linguam translatis:

Phœbe stellarum moderator alme,
Qui diem curru nitido reducis
Plaga ab Eoa, pelagique Iberi
Condis in vndas:
Magne Musarum pater atque ductor,
Diligens summi patris ô minister,
Grande cælorum decus, alma præbens
Lumina mundo:
Te ferunt clarum leuibus sagittis:
Te ferunt artis citharæ peritum:
Quæque mox cœli meditentur astra
Dicere doctum.
Grande syluarum decus, ipse pingis
Floribus terram, volucresque rident
Per te, vbi vernæ placidis tepescunt
Flatibus auræ.
Te siue eneruis Venus, atque Amori
Decidunt alæ: veterum deorum
Vim tenes vnus, variosque in vno
Nomine claudis.

Nam profectò tanta fuit simplicitas antiquorum, tantaque dementia, vt diuinos honores rebus humanis, & simulacris elementorum, aut elementorum viribus tribuerint, qui soli vero, sancto, immaculato Deo debebantur, quod certè patere existimo nostros hos mythologicos libros diligentiùs intuenti, fabularumque ipsarum inuentionem, quarum declaratio apertior & vberior, quòd in nostra tempora mihi fuerit reseruata, est cur Deo omnipotenti redemptori nostro gratias immortales agam, cuius beneficio mihi concessum est has priscorum insulsas ambages, nihilque verè religiosum continentes aperire, sed tantum figmenta esse demonstrare

ſtrare ad res philoſophicas explicandas. Nam Solem ipſum cuncta videre, cuncta audire, cuncta cognoſcere mortalia arbitrati ſunt antiqui, vt ait Æſchylus in Prometheo:

Καὶ τὸν πανόπτην κύκλον Ἡλίου καλῶ

Voco videntem cuncta Solis circulum.

Quem tamen quidam Dei ſimulachrum in mundo eſſe cenſuerunt, tum quia cunctis ſideribus ſit fons luminis, & beneficentiæ in omnes res naturales autor, tum etiam quia pro ſuo curſu cæteris omnis iuſtitiæ & adminiſtrationis ſit moderator, vt ait Plutarchus in libello de doctrina principum. Hunc in curru vehi ſolitum putarunt antiqui, vt ait Horatius in carmine ſeculari:

Alme Sol curru nitido diem qui

Promis & celas.

Huius verò currus magnificentiam & mirabilitatem deſcripſit Ouidius lib. 2. Metamorph. trahebatur verò ab equis quatuor, vt ait Euripides in Phœniſſis:

Εἰ τὰ τέθριππά γ' ἐς ἅρματα λεύσσων

Ἡλίου

Si vel quadrigas Solis & currum intuens.

Fuerunt eorum nomina ita equorum dicta ab Ouid. lib. 2. Metamorph.

Interea volucres Pyrois, Eous, & Aethon,

Solis equi, quartuſque Phlegon hinnitibus auras

Flammiferis implent.

His quadrigis aureas habenas habētibus moderari putabatur, & lucis vitæq; Queſtor vocatus eſt à Proculo Lycio, clauiumque rerum humanarũ gubernator, vt patet ex his carminibus:

Κλῦθι πυρὸς νοεροῦ βασιλεῦ χρυσήνιε Τιτάν

Κλῦθι φάους ταμία, ζωαρκέος ὦ ἄνα πηγῆς,

Αὐτὸς ἔχων κληῖδα καὶ ὑλαίοις ἐνὶ κόσμοις.

Audi flammarum Titan rex, qui aurea equorum

Lora tenes, lucis quæſtor, vitæque orientum

Claues fontis habes, dominaris & omnibus vnus.

Hunc crediderunt antiqui currum mergere in Oceano, vt ait Virgilius in tertio Georgicorum:

Tum ſol pallentes haud vnquam diſcutit vmbras

Nec cùm victus equis altum petit æthera, nec cùm

Præcipitem Oceani rubro lauit æquore currum.

Quidam putarunt equos Solis lumen efflare ſolitos è na-

ribus, quam opinionem secutus Virgilius, ita scripsit lib. 12. Æneidos:

Postera vix summos spargebat lumine montes
Orta dies, cùm primùm alto se gurgite tollunt
Solis equi, lucémque elatis naribus efflant.

Alij non mergi quidem Solem in Oceanum crediderunt, sed in poculo nauigare, quod & Stesichorus, & Antimachus, & antiquorũ plures crediderunt. Verum dixerunt nõnulli Vulcanum thorũ fabricasse Soli ita profundum ex auro, vt in eo per noctem, cùm ad Oceanũ defessus diuturno labore itineris peruenisset vel dormiens nauigare posset ad orientem. Ibi currus illi experrecto astabat, quem ascendens cœlũ conscenderet, quod faciebat quotidie. Quæ opinio apparet fuisse etiam Mimnermi, vt patet ex his carminibus Pumilionis:

Ἠέλιος μὲν γὰρ ἔλαχεν πόνον ἤματα πάντα,
Οὐδέ ποτ' ἄμπαυσις γίνεται οὐδεμία,
Ἵπποισίν τε καὶ αὐτῷ ἐπεὶ ῥοδοδάκτυλος Ἠὼς
Ὠκεανὸν προλιποῦσ' οὐρανὸν εἰσαναβῇ.
Τὸν μὲν γὰρ διὰ κῦμα φέρει πολυήρατος εὐνὴ
Κοίλη, Ἡφαίστου χερσὶν ἐληλαμένη
Χρυσοῦ τιμήεντος ὑπόπτερος, ἄκρον ἐφ' ὕδωρ
Εὕδονθ' ἁρπαλέως χώρου ἀφ' Ἑσπερίδων
Γαῖαν ἐς Αἰθιόπων, ἵνα οἱ θοὸν ἅρμα καὶ ἵπποι
Ἑστᾶσ' ὄφρ' Ἠὼς ἠριγένεια μόλῃ.
Ἔνθ' ἐπέβη ἑτέρων ὀχέων Ὑπερίονος υἱός.

Longa laborantem Solem lux prospicit: illi
Nascitur & lucis tempore nulla quies:
Nec cessatur equis postquam Pallantias orta
In mare purpureis astra fugauit equis.
Fluctibus at lectus fert hunc Vulcanius. illum
Vulcanus manibus fecerat ipse suis,
Ex auro celerem pelagi per summa volantem.
Sopitusque locis fertur ab Hesperidum
Donec ad Æthiopas veniat: firmatur equorum
Currus, dum redeat Memnonis alma parens.
Tunc alios scandit currus Hyperione natus.

Fuerunt etiam qui putarint vbi ad orientem Sol peruenisset, currum illi ab Horis paratum, at non sua sponte assistere, cum illæ sub iugum equos Solis veniente Aurora adducerent. Homerus lib. 4. Odys. duos tantùm Solis equos numerauit.

merauit, Lampum scilicet, & Phaethontem, qui diem & Auroram portarent hoc pacto:

Ἠῶ δ' αὖτε
Ῥύσατ' ἐπ' Ὠκεανῷ χρυσόθρονον, οὐδ' ἔα ἵππους
Ζεύγνυσθ' ὠκύποδας φάος ἀνθρώποισι φέροντας,
Λάμπον καὶ Φαέθονθ', οἵτ' Ἠῶ πῶλοι ἄγουσι.

Auroram fluctibus inde
Rursus ab Oceani traxit, nec passa iugales
Iungere equos celeres; portantes lumina rebus.
Ceruice Auroram Lampum & Phaetonta trahentes.

Alij tamen his Erythræum & Actæonem addiderunt. Alij parua lumina in oriente quotidie coire putabant, quæ ad noctem vsque perdurarent, & circumlata paulatim vesperi extinguerentur, easque flammas Solem orientem esse crediderunt, vt scripsit Epicureus philosophus poëta lib. 2.

Aut qui conueniunt ignes, & semina multa
Confluere ardoris consuerunt tempore certo:
Quæ faciunt Solis noua semper lumina gigni.
Quod genus Idæis fama est in montibus altis
Dispersos ignes orienti lumine cerni.

Cùm verò Sol Lunæ cæterisq; sideribus lumẽ impartiat, meritò siderũ dominus & moderator fuit appellatus. quẽ etiam quòd autor sit generationis, dum per obliquum circulum percurrit, Deum putarunt antiqui, vt ait Euripides in Oreste:

Καὶ πῶς σιωπῶ; εἰ γὰρ εἰσορᾶν θεοῦ
Τὸ δ' οὐκέθ' ἡμῖν τοῖς ταλαιπώροις μέτα.

Et quî tacebo? lumen haud nobis Dei
Licet misellis ampliùs quòd cernere.

Idcirco Libyæ populi, quòd manifesta Solis & Lunæ beneficia in humanum genus intuerentur, de Diis reliquis minimè erant soliciti, cùm Soli & Lunæ sacrificarent, vt ait Herodotus in Melpomene. Θύουσι δὲ Ἡλίῳ καὶ Σελήνῃ μούνοισι. τούτοισι μέν νυν πάντες Λίβυες θύουσι. *Sacrificant Soli & Lunæ solis, quibus omnes Libyæ populi solent immolare.* Fabulati sunt Solem habuisse propria boum armenta & ouium greges, quos Horæ & Nymphæ illæ custodiebant, quas recenseit ita Homerus pascere in Thrinacia libro μ. Odysseæ:

Θρινακίην δ' ἐς νῆσον ἀφίξεαι. ἔνθα δὲ πολλαὶ
Βόσκοντ' Ἠελίοιο βόες, καὶ ἴφια μῆλα.
Ἑπτὰ βοῶν ἀγέλαι, τόσα δ' οἰῶν πώεα καλά.

Πεντήκοντα δ' ἕκαστα. γόνος δ' οὐ γίνεται αὐτῶν,
Οὐδέ ποτε φθινύθουσι. θεαὶ δ' ἐπὶ ποιμένες εἰσὶν,
Νύμφαι ἐυπλόκαμοι Φαέθουσά τε Λαμπετίη τε,
Ἃς τέκεν Ἠελίῳ ὑπερίονι δῖα Νέαιρα.

Insula Thrinacia est quo peruenies: vbi Solis
Permultæ pascuntur oues, armenta boumque:
Balantumque greges sunt septem, armenta boum tot:
Quinquaginta tenent nam singula, nascitur ex his
Nil, nec obit. pascuntque Deæ præpinguibus herbis,
Formosæ Nymphæ, Phaetusaque, Lampetieque,
Quas Hyperionide peperit diuina Neæra.

Hæc armenta non procul à Tænaro fuisse scribit Homerus in hymno in Apollinem memoriæ prodidit Herodotus in Calliope in Apollonia, quæ regio est in sinu maris Ionij, boues fuisse sacras Solis, quæ per diem secundum eum fluuium pascerentur, qui è Lacmone Apolloniæ monte apud Oricum portum olim vocatum in mare defluebat. has per noctem qui diuitiis & nobilitate inter alios præstant, singuli per anni spatium seruare domi soliti fuerunt. Pascebantur boues etiam Deorum communes in Pieriis montibus de quibus ita scripsit Homerus in hymno in Mercurium:

αὐτὰρ ὁ Ἑρμῆς
Πιερίης ἀφίκανε θεῶν ὄρεα σκιόεντα,
Ἔνθα θεῶν μακάρων βόες ἄμβροτοι αὖλιν ἔχεσκον
Βοσκόμεναι λειμῶνας ἀκηρασίους ἐρατεινούς.

Nympha sed Atlantide natus
Pieriæ montes adiit, lucosque virentes:
Huc vbi habere boues solitæ stabula alta Deorum
Aeternæ assuetæque iugis, pratisque decoris.

Multi fuisse Solis filij cõmemorãtur, quos è diuersis mulieribus & nymphis suscepit. Nam è Clymene genuit Phaetõtẽ: è Neæra Lãperien & Phaetusam & Pasiphaem: Augiã è Calypso: è Perseide Circen, Aloeum, & Aetam, & Themin siue Ichneam. At Eumelus Corinthius historicus poëta Aloeum & Aeetam Solis & Antiopes filios putauit, cùm ita scripserit:

Ἀλλ' ὅτε δ' Αἰήτης καὶ Ἀλωεὺς ἐξεγένοντο
Ἠελίου τε καὶ Ἀντιόπης, τότε δ' ἄνδιχα χώρην
Δάσσατο παισὶν ἑοῖς Ὑπερίονος ἀγλαὸς υἱός.
Ἣν μὲν ἔχεν Ἀσωπὸς ταύτην πόρε δίῳ Ἀλωεῖ.
Ἣν δ' Ἐφύρη κτεάτισσ', Αἰήτῃ δῶκεν ἅπασαν.

Αἰήτης δ' ἄρ' ἱκὼν Βουνῷ παρέδωκε φυλάσσειν.
Ἀνὰρ εἰς ὕστερον αὖθις ἵκοιτο,
Notus vbi AEeta est, simul & præclarus Aloeus,
Solis & Antiopes nati: hic Hyperionis alto
Sanguine progenitus pueris sua regna duobus
Cessit. Asopus & hoc diuino cessit Aloei
Quod tulit: hoc Ephyresque Aetæ præbuit omne.
Hoc Buno seruare iubens AEeta reliquit,
Donec vir factus post tempora certa rediret.

Dicitur & Anaxibiam nymphā fuisse insecutus vim illaturus, quæ vbi in sacellum Rectæ Dianæ confugisset in monte Vertice nomine situm, mox euanuit: at Sol inde ortus esse postea dicitur. quare mons fuit Oriens vocatus, vt scripsit Cænaro in rebus Indicis. aiunt etiam Phasim fuisse Solis & Ocyrhoes filiū, illum qui in adulterio deprehensam matrem occidit, atq; ab Erinnybus exagitatus se in Arcturum fluuium Colchorū coniecit, qui Phasis ab ipso fuit appellatus, vt ait Heraclitus Sicyonius in tertio de Lapillis fuit Solis filius etiam Musolus, à quo vocabatur priùs fluuius Ichthyophagorum, qui postmodo vocatus fuit Indus. Fabulati sunt nōnulli Venerē à Sole fuisse compressam in Rhodo insula, Rhodumq; peperisse, quo tempore aurum pluit, atq; inde datum fuisse nomen insulæ. Hanc insulam priùs habitarunt Telchines, qui (vt fabulati sunt antiqui) filij fuerunt Thalassæ, qui dicti sunt cum Caphira Occeani filia Neptunum educasse, cùm Rhea illi transmisisset infantem. Hi cùm multa vitæ hominum vtilia inuenissent, tum Deorum imagines primi excogitarunt, cùm etiā quædam antiqua Telchinia vocarentur. Dicti sunt præterea Telchines fuisse præstigiatores, qui nubes & pluuias & grandinem & niuem inducerent cùm vellent, & tanquam de Magis memoriæ proditum est. qui etiam proprias formas mutabant. De illa ita meminit Pindarus in Olympiis:

τὰν ποντίαν	*æquoream*
Ὑμνέων παῖδ' Ἀφροδίτας	*Hymni laudans filiam Veneris*
Ἀελίου τε νύμφαν Ῥόδον:	*Solisque nympham Rhodum.*

Alij Solis & Amphitrites putarunt filiā, vt ait Asclepiades, alij Amphitrites & Neptuni; Herophilus Neptuni ac Veneris, Epimenides Oceani ac Veneris. etenim cùm Sol cùm Venere cōgressus est, pluit auro, & rosæ multæ floruerunt, vt est in his:

Κοιρανος Ἡλίου τε Ῥόδος ἐπιχθόνιμα [illegible].

Τρεῖς γ' ἐκ τοῦ παῖδες πόλιας τρισὶν ἔνικα κοίτην
Εἰσαφάβαντι θεᾷ, στυγόστιν θεὸς ὕσατο χρυσοῦ
Πλεῖστα ῥόδ' ἐλῶθεσαν φοινικά, καὶ κεῖνα λευκά.
Insula dicta Rhodos de Sole & Cypride nata est:
De tribus & natis horum tres sunt simul vrbes.
Cúmque Deam Deus accessit, guttis pluit auri:
Purpureæque rosæ fudere ac lilia flores.

nam ῥόδον rosam significat apud Græcos, eaque insula dicta est postea Tripolis, quia tres Rhodi & Solis filij, Lindus videlicet, Camirus, Ialysus nomina vrbibus à se conditis singulatim dederunt. Fuit Solis filius Epaphus etiam, qui Memphim condidit. Filius fuit eius Macareus, Tenagus, Triopes, Ochimus, Phaethon iunior, Actis, Cercaphus. alius Phaethon è Prote filia Nelei illi natus est, Ægle, Hemithea, Dioxippe, Dirce: Miletus, à quo vrbs Ioniæ, dicta est, ex Dione Horæ, Angeronia, Sterope, Egialus, & alij complures. Atque de matribus nonnullorum dissentiũt scriptores, sed hoc nihil attinet ad rem propositã diiudicare. Mos fuit vt Soli equus immolaretur, vt ait Ouid. in Fastis, vbi etiam solẽ Hyperionẽ nominat.

Placat equo Perses radiis Hyperiona cinctum,
Ne detur celeri victima tarda Deo.

At Homerus in lib. τ. Iliadis, Ioui & Soli aprum immolari inquit in his carminibus:

Ταλθύβιος δέ μοι ὦκα κατὰ στρατὸν εὐρὺν Ἀχαιῶν
Κάπρον ἑτοιμασάτω ταμέειν Διί τ' Ἠελίῳ τε.
At mihi Talthybius in castris præparet aprum,
Quem mactare Ioui par est, Solíque superno.

Huic etiam sacratus putabatur gallus gallinaceus, vt ait Pauſ. in prioribus Eliacis, quia Solis reditum cantu nunciat,

¶ At nunc fabulosa summatim explicemus. Solem Thiæ filium illa de causa putarunt, quòd omnia bona à diuina natura procedunt: nam Thia diuinam significat. Huic patrem addiderunt Hyperionem, quia per omnia corpora superiora diuina prouidentia transmittitur. Cum igitur ὑπερίων supereuntem significet, sítque nomen Solis adiunctum, vt ait Homerus lib. α. Odyss.

οἳ κατὰ βοῦς Ὑπερίονος Ἠελίοιο ἤσθιον,
Qui boues Hyperionis Solis ederunt:

meritò Sol illius filius existimabatur, siue sit diuina prouidentia, siue superna illa cœlestia corpora, quæ perpetuis

motibus

motibus agitantur, per Hyperionem intelligamus. Alij Solis ipsius, naturam respicientes matrem Euryphaessam illi tribuerunt: quippe cùm εὐρὺς latus, φάος splendor sit ac lumen, isque omnium astrorum clarissimè & latissimè luceat. Dictus est Sol aduersus Titanas Iouis partibus fuisse, quare coronam, & currum, & alia honoris insignia esse consecutus: quia viri boni, quibus est diuinitas ingenij, magis fauent veritati & iustitiæ, quàm diuitiis per scelera, vel dolos, vel crudelitatem comparandis. Est enim sapientiæ & æquitatis autor in ortu mortalium dominans Solis planeta: qui etiam non mediocres opes & honores mortalibus largitur. Nam idcirco vt argentum Lunæ, Marti ferrum, Saturno plumbum, Ioui electrum, Mercurio stannum, Veneri æs, sic aurum Soli tribuitur. vt igitur nemo impunè denique aduersus æquitatem insurgit; sic nullus vir bonus infelix diu esse potest. Hunc in curru vehi solitum finxerunt antiqui, quoniam non facilè percipiebant illa quæ essent à sensibus remota, nisi per ea quæ cadebant sub sensum. Idcirco multæ de cœlorum motibus apud antiquos natæ sunt controuersiæ, cùm alij singulis globis cœlestibus proprias animas tribuerent, quæ illos circumuoluerent, alij vnam esse satis omnibus globis putarent, alij singulis sideribus suas addiderint: atque alij rursus assiduè cœlum circa terram conuolui sentirent, alij cœlum consistere ac terram in circulum circumferri. Atqui nomina ipsorum equorum Solis quid aliud significant, nisi vel ignem vel lucem? Pyrois enim flammatus. Æthon ardens, Lampus splendens, Phlegon vrens, quæ ficta sunt ex illorum sententia, qui stellas igneas esse voluerunt: Eous autem matutinus est, quia omnes facultates Soli attribuunt. Atque cùm Sol occidens in vndas illabi, exoriens ex vndis emergere videretur, neque facilè vulgus intelligeret, Solem vbique tantundem abesse à medio, illum finxerunt in lecto à Vulcano facto natare: qui cùm experrectus ad litus orientis applicuisset, currum illi esse paratum ab Horis dixerunt, quæ temporum omnium ministræ sunt & cellariæ. Cum verò lux Aurora sit ante Solis ortum, iidem Solis equi dicuntur, portare Auroram. Sol siderum dominus, & lucis, vitæque mortalium quæstor habitus est, quoniam autor est luminis cæteris stellis, & pro illius cursu cuncta vigent animantia. Hic idem morborum, & salutis omnium, & frugum, & rerum copiæ est autor, & tem-

porum moderator,& Deus habitus, ob infinita propè in omnes beneficia. Hic igitur cùm solus tantæ sit autoritatis inter omnia quæ videntur, perpetuoque motu agitetur, Deus ab antiquis primus fuit creditus. Huius filij nihil aliud sunt, quàm radiorum in corpora naturalia agentium vires, vt patet ex ipsorum nominum interpretatione: nam & Pasiphae omnibus lucens,& Phaetusa ardens,& Lampetie splendens, & Augeas splendidus est,& Hemithea semidea & propè diuina, & Heliades Solis vires,& reliqua nomina sunt his similia, at de Sole satis, nunc dicendum est de Pale.

De Pale.

CAP. XVIII.

PAles pastorum Dea credita, ita vocata est à nonnullis, cum tamen alias magna Mater, aut Vesta vocaretur. In huius honorem Palilia celebrabantur, quæ solennitas erat pastorum: nam palearum accensi aceruí certo ordine in loco plano collocabantur, quos transiliebant pastores saltando, vt ait Ouid. lib. 4. Fastorum:

Moxque per ardentes stipulæ crepantis aceruos
Traiicias celeri strenua membra pede.

De Aristæo.

CAP. XIX.

ARistæus Apollinis & Cyrenes filius fuisse dicitur, vt testatur Virg. lib. 4. Georg. in his:

Mater Cyrene, mater, quæ gurgitis huius
Ima tenes, quid me præclara stirpe Deorum
(Si modò, quem memoras, pater est Tymbræus Apollo)
Inuisum fatis genuisti?

Apollonius autem lib. 2. Argonauticorum commemorat etiam quo pacto Phœbus in amorem Cyrenes inciderit, cùm illa pecudes ad ripas Penei fluminis custodiret in his:

Κυρήνη πέφαταί τις ἕλος παρὰ Πηνειοῖο
Μῆλα νέμειν προτέροισι παρ' ἀνδράσιν. εὔαδε γάρ οἱ
Παρθενίη καὶ λέκτρον ἀκήρατον. αὐτὰρ Ἀπόλλων
Τήν γ' ἀνερειψάμενος ποταμοῦ ἔπι ποιμαίνουσαν
Τηλόθεν Αἱμονίης χθονίης παρακάτθετο Νύμφαις,
Αἳ Λιβύην ἐνέμοντο παραὶ Μυρτώσιον αἶπος.
Ἔνθα δ' Ἀρισταῖον Φοίβῳ, ὃν καλέουσιν
Ἀγρέα καὶ Νόμιον,

Fama est Cyrenen Pinei ad fluminis undam

Egisse

Egisse pastum pecudes. æterna placabat
Virginitas, castusque thorus cui fertur Apollo
Hanc rapuisse graui perculsus vulnere amoris,
Quam procul Hæmoniis portauit finibus: inter
Indigenas Libyæ, Myrtosia iuxta
Hanc iuga deposuit: quæ mox de semine Phœbi
Mater Aristæi facta est, qui dicitur Agreus,
Et Nomius.

At Cicero actione sexta in C. Verrem, Aristæum Liberi patris filium fuisse scribit in hic verbis: Aristæus, qui, vt Græci ferunt, Liberi filius, inuentor olei esse dicitur, vnà cum Libero patre, apud illos eodem erat in templo consecratus. Aristæum scripsit in libro de Diis Theagenes fuisse Cyrni Regis filium & Theramenes Nymphæ, quæ nomen dedit vni ex insulis maris Aegæi, atque prius Battus vocatus fuit propter linguæ impedimentum. Scriptum reliquit Theocriti enarrator Aristæum à Nymphis fuisse educatum, quem & olei & mellis conficiendi rationem illæ docuerunt, quare horum vtriusque inuentor habitus est Aristæus, vt testatur Iustinus libro historiarum decimo tertio. inuenit Aristæus oleum & mel in Ceo primùm. Scriptum reliquit Pindarus in Pyticis Cyrenen cum Apolline venari solitam ac diutius virginitatem seruasse: quæ vbi cum leone fuisset aliquando colluctata, Apollo in eius amorem incidit, illamque in Libyam deportatam compressit, ex quo natus ex Aristæus Pherecydes, data illi opinione vt quo vellet ferretur, in Libyam portatam fuisse dicit, in eam ciuitatem quæ Cyrene ab ipsa postea nominata fuit: cùm tamen Agretas illam in Cretam primùm fuisse portatam scriptum reliquerit libro primo rerum Libycarum. fuitque Larissa Cyrenes soror, à qua vrbs nominata fuit in Thessalia. Alij tradiderunt regnum virtutis præmium fuisse propositum ab Eurypilo, illi qui leonem populantem regionem occidisset, atque Cyrenem illo tempore regnum obtinuisse. Huius filius fuit Autuchus ex Apolline præter Aristæum: quibus alij Eutocum, & Nomium,& Argæum addiderunt. Neque verò vnus tantum fuit Aristæus, sed plures: vnus Carysti filius, alius Chæronis, alius Cœli & Terræ, hic Apollinis: qui cùm Etesias aliquando vocasset in Ceo (nam plures ob calorem Solis & canis æstum moriebantur) atque illi statim flare cœpissent,

Iupiter Aristeus vocari cœpit, & Apollo Agreus & Nomius pastorum & agrestium Deus. quæ tamen cognomina sunt etiam eius patris Apollinis. Hunc eundem omnis humanitatis autorem prodiderunt antiqui, quorum sententiam nos secuti ita in nostris Venationibus lib. 4. scripsimus:

Puppis ad Euboicas currens allabitur oras,
Fertur Aristæus antrum hic coluisse, virorum
Qui genus indocili, & viuentum more ferarum,
Glandibus & baccis, pomis syluestribus, & quæ
Sylua tulit cultu nullius iussa coleni,
Edocuit primus tenera armenta per herbas
Pascere: & e quercu fumis pellentibus actas
Claudere apes vacuę sub cortice: primus oliuum
Exprimere ex oleæ fructu lac cogier idem.

Quem tamen non Bacchi quidem filium, sed alumnum quidam fuisse censuerunt, ad quorum sententiam allusimus ita in nostris Venationibus:

Nutriit hic Bacchum miro deuinctus amore
Euboicas inter nymphas, Dryadésque puellas.

Huius vxor fuit Autonoe, quæ fuit etiam Cadmi, è qua Actæonem filium suscepit. Aiunt Aristæum non illum quidem Proconnesium: at ipsum Apollinis filium in taberna fullonaria interiisse, atque à quodam qui Crotonem contenderet, in itinere visum fuisse fabulantur. Fertur in Deorum numerum relatus fuisse Aristæus ob rerum humano generi vtilium inuentionem, sicuti testatur Pausanias in Arcadicis fuit enim id antiquorum institutum, vt diximus, vt viros bonos & sapientes diuinis honoribus ornarent, de quibus vt de Diis, fabulosæ narrationes fingebantur. Hunc eundem Aristæum filium Apollinis Cyrenesque Nymphæ filiæ Hypsæi, quam tamen Penei filiam quidam fuisse maluerunt, laseris vsus inuentorem fuisse memorant, vt patet ex his: Ἀρισταῖος δὲ ὁ Ἀπόλλωνος καὶ Κυρήνης τῆς Ὑψέως, πρῶτον τὴν ἐργασίαν τοῦ σιλφίου ἐξεῦρεν, ὡς καὶ τοῦ μέλιτος. *Aristæus Apollinis & Cyrenes Hypsei filius primùm laseris vsum excogitauit, sicut etiam mellis.* atque vim & bonitatem ipsius laseris ita descripsit Daphilus: σίλφιόν ἐστι ῥίζα ἡδύοσμος ἐν Λιβύῃ γινομένη, ἧς δύναμις ἀρτυτικὴ καὶ καθαρτική, καλλίστη δὲ ἡ Κυρηναϊκή· οὗ καὶ τῷ ὀπῷ καὶ τῷ καυλῷ καὶ τῇ ῥίζῃ χρῶνται· *Est autem laser radix odore suaui, quæ nascitur in Libya, cuius illa vis est vt præparet, ac purget, optima verò est Cyrenai-*

renaica cuius vtuntur succo & thyrso & radice. Præterea alij dicunt fuisse Prometheum, alij Aristæum, qui primus omnium taurum Diis immolauerit, cùm antea herbæ tantùm ac flores Diis offerrentur, suffimentaque fierent è preciosis odoribus, vt scripsit Androtion in sacrificiis.

¶ At nunc cur ista fabulosè finxerint inquiramus. Hunc alij Phœbi, alij Dionysi, ac Cyrenes Nymphæ filium putarunt, quia Aristæus consilium est & prudentia mortalium creditus, quæ optima pars est in nobis, vt nomen significat. Sol verò cùm omnes humores in humanis corporibus extenuet, his tanquam aliqua nebula rarioribus factis præpollet in nobis vis animæ ratione prædicta, quare Sol pater est Aristæi. Hinc ad vndam Penei fluminis, vel potiùs Penei filiam, Cyrenen Phœbus amauit & compressit, quia rarior facta vis illa Aristæum peperit: qui mox olei vsum, diligentiam scilicet & vigilantiam in rebus mortalibus inuenit, & mellis rationem, suauioris scilicet & humanioris vitæ monstrauit hominibus, cùm illos dispersos & ferarum more peruagantes in vnum locum deduxerit, & pascere armenta custodireque docuerit, cùm nullam vtilitatem homines priùs ex armentis perciperent. Nec me tamen præterit fuisse nonnullos qui ad historiam rem deduxerint, cùm dicant Aristæum genitum fuisse ab Apolline, qui Cyrenen eximiæ pulchritudinis virginem raptam in Libyam portatam compressit: idque fictum fuisse propter Thessallorum migrationem, qui loci eius amœnitate capti, vbi Cyrene vrbs postea condita fuit, ibi habitare decreuerunt. at nihil in hac historia est mirabilitatis, nihil cur res perpetua memoria digna appareat. Enimuero per Aristæi fabulam nos antiqui ad prudentiam hortabantur, vt breuibus rem complectar, cùm illa sola & rebus nostris assiduè sit adiumento vt meliùs se habeant, & vitam faciat faciliorem suauioremque mortalibus, cùm imprudentiæ multa damna, multæque insuauitates & molestiæ sint sociæ. at nunc de Tellure dicamus.

De Tellure.

CAP. XX.

TEllus quibus parentibus orta sit non facilè est consequi conjectura: quam alij è Litigio, alij è Dæmogorgone, nullis tamen antiquorum testimoniis freti, quod ego videam, dixerunt. Hesiodus in Theogonia hanc statim post Chaos

post Chaos natam fuisse scribit, neque tamen certos parentes illi tribuit, ita inquiens:

Ταῦτά μοι ἔσπετε Μοῦσαι Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι
ἐξ ἀρχῆς, καὶ εἴπαθ' ὅτι πρῶτον γένετ' αὐτῶν.
Ἤτοι μὲν πρώτιστα Χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος, πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
Ἀθανάτων.

Dicite cælestes primùm hæc ab origine Musæ,
Dicite quid priùs illorum se erexit in ortum.
Antè Chaos genitum: post lato pectore Tellus
Nata, Deûm superûm ac cœli firmißima sedes.

Hanc alij Titanis, alij cœli vxorem esse putauerunt, vt sensit Homerus in hymno in Tellurem, quam etiam omnium matrem appellauit in eo carmine:

Χαῖρε θεῶν μήτηρ, ἄλοχ' Οὐρανοῦ ἀστερόεντος.

Salue magna parens diuum, ac stellantis Olympi
Coniux.

Herodotus tamen in Melpomene, Tellurem, quæ eximiè colebatur apud Scythas, Iouis vxorem existimatam inquit in his: θεοὺς δὲ μούνους τούσδε ἱλάσκονται, Ἑστίην μὲν μάλιστα. ἐπὶ δὲ Δία τε, καὶ Γῆν, νομίζοντες τὴν Γῆν τοῦ Διὸς εἶναι γυναῖκα. *Deos solos hos placant; Vestam quidem præcipuè, postea verò Iouem ac Tellurem, Iouis vxorem existimantes.* quamuis Hesiodus non vxorem, sed matrem cœli illam vocauit in his:

Γαῖα δέ τοι πρῶτον μὲν ἐγείνατο ἶσον ἑαυτῇ
οὐρανὸν ἀστερόενθ', ἵνα μιν περὶ πάντα καλύπτοι,

Alma sibi peperit Tellus æquale supernè
Cœlum quod stellis fulgens circumtegit illam.

Cùm verò omnia corpora naturalia, omniaque elementa ex se inuicem gignantur, quibus omnibus propè sedes est Tellus, eam merito Deorum ac hominum matrem vocarunt, vt testatur in his Orpheus:

Γαῖα θεά, μῆτερ μακάρων θνητῶν τ' ἀνθρώπων.

Alma Deum mater Tellus, materque virorum,

Sic etiam Apollonius lib. 3. Argonauticorum:

Γαῖα θεῶν μήτηρ, ὅσσον σθένος ἐστὶν ἐμεῖο.

Alma parens superûm Tellus, mea robora quanta.

Fuit autem Tellus inter Deos terrestres & inferos existimata, vt scriptum reliquit Aeschylus in Persis:

Ἀλλὰ χθόνιοι δαίμονες ἁγνοί,

Γῆ τε

Γῆτε καὶ Ἑρμῆ βασιλεῦ τ' ἐνέρων.

Sed ô terrestres dæmones puri,

Tellus, Mercurique, Rex, & inferûm.

Hæc Regina etiã vocata fuit, vt scripsit Euripides in Electra:

Σύ τ' ὦ κάτω γῆς ἀνοσίως οἰκῶν πάτερ,

Καὶ Γῆτ' ἄνασσα χεῖρας ᾗ δίδωμ' ἐμάς.

Et tu pater locis prophanos incolens

Telluris, ac regina Tellus cui manus Trado.

Fuit præterea multis nominibus appellata, vt ait Aeschylus in Prometheo, quam etiam fatidicam dixit in his:

Καὶ Γαῖα πολλῶν ὀνομάτων μορφὴ μία,

Τὸ μέλλον ᾗ κραίνοιτο προυτεθεσπίκει.

Et Tellus, multorum nominum facies vna,

Futurum qua fieret vaticinata est.

Memoriæ prodidit Pausanias in Phocicis Tellurem primùm Delphis responsa dedisse, atq; Daphnē delegisse sibi sacerdotem: deinde cessisse illam sedem atque oraculorũ locum dono dedisse Themidi, quæ postea illũ Apollini reliquit. hæc causa fuit etiam cur magna Dea vocaretur, vt idem ait in Atticis. Fabulantur huius fuisse filium Diorphũ, qui, vt ait Sostratus in introductione historiæ fabulosæ filium Mithræ optauit, genus fœmineum auersatus. atque petram quandam calefaciens ex ea grauida facta post terminatum tempus iuuenem suscepit Diophorum nomine. ille vir factus Martem in certamen de virtute prouocauit, atque interfectus in montem sui nominis consilio Deorum est conuersus. Hanc etiam Ceretem vocari præterea scripsit ita Euripides in Bacchis:

Δημήτηρ θεά

Γῆ δ' ἐστὶν, ὄνομα δ' ὁπότερον βούλει, κάλει.

Ceres Dea est

Tellus, vtram magis libet voces licet.

Huic Deæ mos fuit apud antiquos agnam nigram immolari; vt testatur Homerus lib. 3. Iliadis:

Οἴσετε δ' ἄρν' ἕτερον λευκὸν, ἑτέρην δὲ μέλαιναν,

Γῇ τε καὶ Ἠελίῳ.

Ferte agnum niueum, atque agnam portabitis atram,

Telluri ac Soli.

Horatius porco etiam rem sacram fieri solitam Telluri inquit in eo carmine:

Tellurem porco, Syluanum lacte piabunt.

Cùm tamen scribat Aeschylus in Persis inferias Telluri tan-

quam inferis offerri solitas. Quid sit Tellus omnibus patet: at cur finxerint antiqui illam Titanis aut Cœli fuisse vxorem, illis patebit, qui in illam Solem assiduè agere considerarint, illamque tanquam fœminam Solis ipsius calore ad generationem excitari, & tanquam semina ex omnibus elementis vim condensatam in se recipere. ac de Tellure tot breuiter dicta sint.

De Feronia.

CAP. XXI.

FEronia Dea habita neque quibus parentibus orta sit, neque vbi, aut à quibus educata, cognoscere omnino potui: quam tamen Deam nemoribus præfectam fuisse constat, vt testatur Virgilius lib. 7.

& viridi gaudens Feronia luco.

Celeberrimum fuit huiusce Deæ fanum in vrbe Soracte, vt ait Strabo libro quinto, vbi eximia religione colebatur. Ibidem rem miram contingere solitam narrant, vt qui eius Deæ numine afflarentur, nudis pedibus super prunas & profundum cinerem fauillis permistis ambularent illæsi: ad quod spectaculum magna multitudo quotannis adueniebat. Verùm nihil aliud Feroniam, quàm diuinam vim arboribus diuinitus insitam, quæ illas & seruaret, & pullulare faceret, ego esse crediderim, qua & vigent, & florent, & fructus ad maturitatem perducunt. Nam cùm viderent antiqui nihil sine diuina prouidentia posse consistere, neque tamen diuinæ mentis cognitionem haberent, vires inde profectas in naturalibus corporibus insitas pro Diis coluerunt. Horum simplicitatem & inscitiam fallere omnium sanè fuit facilimum: quare malorum dæmonum multæ ortæ sunt fallaciæ, quæ illos implicarunt: quippe cùm inscitiæ & imprudentiæ semper calamitates & errores sint comites.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ

LIBER SEXTVS.

Quòd æquo animo ferendum est si quid à Deo impetrare non possumus.

CVm multis difficultatibus vita mortalium vndiq; sit circumuenta, nullaque ex parte miseriis carere soleat Campeggi ornatissime, optimum factu duxerunt antiqui, vt cum suauitate orationis, rerumque propositarum mirabilitate ad prudentiam, & ad tranquillitatem animorum homines allicerentur. Nam quibus rationibus aliquis sibi vnquam persuaserit inutile esse, vel etiam perniciosum, quod à Diis immortalibus per vota cum summa animi contentione sæpius expetiuerit, nisi priùs constiterit alios etiam homines res sibi suisve carissimis calamitosas aliquando à Diis ipsis vix tandem impetrasse? Quo enim animo fuisse Theseus putandus est, cùm cognouisset filij crudelissimè laniati innocentiam? aut quæ Deorum ira tantum obesse Semelæ potuisset, quantum Iouis facilitas, cùm ad illam rogatus, quo habitu ad immortalem Iunonem solebat, cum fulmine accessisset. Quæ rursus maleuolentissimorum vis hominum, vel quæ improborum inuidia tam crudeliter Phaethõtem oppressisset, quàm paterna indulgentia, & nimis facilè ab ipso patre exauditæ filij preces? Quòd si Dij non tam faciles aliquando hominibus precantibus fuissent, multæ calamitates, multa pericula, multæ cædes fuissent à virorum bonorum capitibus depulsæ. Vt igitur æquo animo ferremus si quid à Diis impetrare non possumus, multa excogitata, &, vt suauiter à vulgo imbiberentur, fabulis inuoluta fuerunt. Neque enim cũm quid frustra precamur, continuò in desperationem

est cadendum. quod insulsi plerique homines fecerunt, qui cùm votorum suorum non fuissent facti compotes, vel Deos nullos esse dixerunt, vel res humanas non curare, vel omnia inexplicabili & certa fatorum serie trahi: resque diuinas suæ inscitiæ, non ingenij sui imbecillitatem, diuinæ naturæ subiecerunt. Vt igitur æquo animo nostras preces irritas fuisse aliquando perferamus, Deorumque immortalium consilium in bonam partem acciperemus, & ea quæ dicta sunt de Phaethonte, & alia complura his similia, finxerunt antiqui, quæ imperitorum multitudini aniles nugæ & res ridiculæ, videntur: at si quis rectè consideret vniuersam fabularum naturam, illas ad humanam vitam in melius vertendam excogitatas fuisse sentiet. At nunc de Phaethonte quæ memoriæ prodita sunt ab antiquis, perquiramus.

De Phaethonte.

CAP. I.

Phaethon Clymenes Nymphæ & Solis filius fuisse dicitur, qui cùm Epapho Iouis filio non cederet, seque Solis filium esse gloriaretur, hunc falso gloriari inquit Epaphus, vt ait Ouidius lib. I. Metamorph.

Nunc Epaphus magni genitus de semine tandem
Creditur esse Iouis perque vrbes iuncta parenti
Templa tenet, fuit huic animis æqualis & annis
Sole satus Phaethon: quem quondam magna loquentem,
Nec sibi cedentem, Phœboque parente superbum
Non tulit Inachide: matrique ait, omnia demens
Credis, & es tumidus genitoris imagine falsi.
Erubuit Phaeton, iramque pudore repressit,
Et tulit ad Clymenen Epaphi conuitia matrem.

Quæ scripta sunt etiam à Zetze Chil. 4. historia 137. At Pausanias in Atticis Cephali satu natum esse ex Aurora Phaethontem scribit; quod etiam testatur Hesiodus ita in Theogonia:

Τιθωνῷ δ' Ἠὼς τέκε Μέμνονα χαλκοκορυστὴν
Αἰθιόπων βασιλῆα, καὶ Ἠμαθίωνα ἄνακτα.
Αὐτάρ τοι Κεφάλῳ φυτήσατο φαίδιμον υἱὸν
Ἴφθιμον Φαέθοντα, θεοῖς ἐπιείκελον ἄνδρα.

Memnona Tithono peperitque Aurora nigrantum
Aethiopum Regem, Tithona hæc Emathionem.
Edidit hæc rursus Cephalo coniuncta deorum,
Et fortem Phaethonta, parem Diis macte supernis.

Fabu-

Fabulati sunt igitur Phaethontem Epaphi contumeliis inflammatum vt nobilitatem sui generis vniuersis hominibus patefaceret, ad Solem patrem suum contendisse, & precibus tandem impetrasse, vt is polliceretur iurãdo, quidquid Phaethon popocisset, se concessurum. Tum verò Phaethon rogauit vt currum lucisque administrationem sibi per vnum diem concederet: id cùm grauiter ferret Sol, neque tamen negare posset quod iurando affirmauerat, multis rationibus conatur filio persuadere ne rem tam arduam, tamque difficilem aggrederetur, quæ multo maiorem peritiam & animi constantiam requireret. Verùm cùm nihil neque monendo, neque deterrendo, neque rogando, vt ab re tanta abstineret, proficeret, inuitus illi currum habenasque equorum tradidisse dicitur: vt luculentissimè scripsit Ouid. 2. Metam. & Lucianus in dialogis deorum. Cùm igitur acceptum currum ob metum Scorpionis retinere intra certam viam Phaethon ignorasset, effecit vt modò terrarum orbis acerbitate caloris propinquioris conflagraret, regionesque vel ad cardines mundi insuetum æstum sentirent, modoque tellus Æthiopum grauissimis & insuetis frigoribus premeretur. Id cùm sensisset Iupiter, veritus ne genus animantium penitus periret, fulmine cœlesti Phaethontem de curru deiecit: qui ad ripas Eridani fluminis cecidit, vt ait Apollon. lib. 4. Argonauticorum:

Ἐς δ' ἔβαλον μύχατον ῥόον Ἠριδανοῖο·
Ἔνθα ποτ' αἰθαλόεντι τυπεὶς πρὸς στέρνα κεραυνῷ
Ἡμιδαὴς Φαέθων πέσεν ἅρματος Ἠελίοιο
Λίμνης ἐς προχοὰς πολυανθέος· ἡ δ' ἔτι νῦν περ
Τραύματος αἰθομένοιο βαρὺν ἀνεκήκιεν ἀτμόν.

Vltima ad Eridani Minyæ venere fluenta,
Pectus quo ardenti percussus fulminis igne
Semiustus cecidit Phaethon, currumque paternum
Liquit in aëreis campis. ibi nunc quoque fluctus
Vulnus olent vstum grauiter, fumosque vaporant.

Et Lucretius lib. 5. inquit Solem post mortem filij collegisse equos, atque suetum cursum peregisse:

At pater omnipotens ira tum percitus acri,
Magnanimum Phaethonta repenti fulminis ictu
Deturbauit equis in terram. Solque cadenti
Obuius æternam suscepit lampada mundi,

Disiectosque redigit equos, iunxitque trementes.
Inde suum per iter recreauit cuncta gubernans.

Est autem in regione Celtarum locus ille, in quem cecidisse Phaethon dicitur: vbi scatent fontes Eridani ad Pyrenæos montes, sicuti testatur Dionysius in descriptione orbis, in his:

Τοῖς δ' ἐπὶ Πυρηναῖον ὄρος καὶ δώματα Κελτῶν,
Ἀγχόθι πηγάων καλλιῤῥόου Ἠριδανοῖο·
Οὗ ποτ' ἐπιπροχοῇσιν ἐρημαίην ἀνὰ νύκτα
Ἡλιάδες κώκυσαν ὀδυρόμεναι Φαέθοντα.

Hic Pyreneos montes, Celtasque videbis,
Non procul Eridani distantes fontibus: illic
Tempore nocturno deserta ad flumina fratrem
Heliades luxere suum Phaethonta cadentem.

Nam fama est eius sorores, quæ commemoratæ sunt, cùm de Sole ageremus, adeò grauiter mortem Phaethontis tulisse, vt assiduè lugentes deorum misericordia in populos nigras fuerint conuersæ: vt innuit lib. 1. de Ponto:

Vos quoque felices, quarum clamantia fratrem
Cortice velauit populus ora nouo.

Harum lachrymæ in electrum fuerunt conuersæ, vt ait idem poeta in lib. 2. Metamorph.

Inde fluunt lacrymæ: stillataque Sole rigescunt
De ramis electra nouis, quæ lucidus amnis
Excipit, & nuribus mittit gestanda Latinis

Quamuis Artemidorus Ephesius famam fuisse scripsit apud Celtas electrum non quidem Heliadum, sed Apollinis fuisse lacrymas, vbi propter Æsculapij mortem mœstus ad Hyperboreos contendit ob indignationem aduersus patrem. Non defuerunt rursus qui dixerint istud ipsum contigisse illo tempore, quo iussus fuit seruire propter mortem Cyclopum. Quidam crediderunt dictum fuisse ab illo incendio Phaethontem cognomine, cùm prius Eridanus diceretur, à quo etiam fluuius nomen obtinuit.

¶ Hæc illa sunt quæ de Phaethonte ab antiquis fabulosè dicta fuerunt. Phaethon Solis & Clymenes filius dicebatur, quia est ardor aut inflammatio, quæ è Sole proficiscitur: nam φαέθω ardeo significat. Huic Clymenem dixerunt esse matrem, quæ aqua est, & ἀπὸ τοῦ κλύζειν, quod inundare significat, fuit vocata. Sensit enim Anaxagoras & Heraclitus stellas esse igneas, iisque vaporibus ali, qui per vim Solis è terra extrahuntur

huntur: nam cùm vapores illi inflammati fuerint, tum vehemens est calor, quod etiam patet per æstiuos dies. cùm enim fiunt crassiores terræ vapores, iique calefiunt à Sole, quod etiam magis accidit imminentibus imbribus, tum magnus & intolerabilis propè fit æstus. quare Phaethon Solis & Clymenes est filius, eorum vaporum scilicet ardor, qui à Sole excitantur. Alij Cephali & Auroræ filium esse Phaethontem putarunt, quia Cephales & ipse Sol astrorum omnium princeps esse creditur: nascitur enim ardor è Solis viribus per cursum. Fabulantur hunc currum à Sole patre impetrasse, quia latè vagatus sit ardor ille, multasque insuetas grauioribus caloribus prouincias depopulatus sit. Ego enim sanè per hanc fabulam eximiam aliquam siccitatem, aut eximium & inauditum calorem contigisse aliquando crediderim ob certum planetarum congressum, Sole in extrema parte Libræ sub finem Septembris existente, quare finxerunt antiqui Phaethontem, antequam ad Scorpionem accederet, eius metu decidisse. Finxerunt eum in ea parte præcipuè signiferi delirasse, quæ est vltima Libræ in Scorpionem, vbi via dicitur vsta: quæ gradus decem vtrinque continet. Cùm enim Solis currus eò peruenisset, neque tamen per breuitatem dierum æstus cessaret, creditus est Solis currus viam suetam reliquisse, atque inde locus datus est fabulæ. Nihil fuit igitur aliud Phaethontis fabula, nisi ob nonnullarum errantium stellarum congressum siccitas eximia: qui dicitur ad ripas fluminis Eridani decidisse, quia inundationes hanc siccitatem plerunque consequi solent, vel pestilentia, vel terræmotus, vel annonæ penuria. Nam cùm mirus calor solis, terræque siccitas Galliam, & Græciam, & Italiam anno salutis nostræ 1242. inuasisse dicatur, tanta vis pestilentiæ anno sequenti coorta est, vt vix vnus è decem millibus hominum superfuerit: Istud ipsum aliquando contigit in Aegypto, & in Asia, post eximiam siccitatem, & post eximias inundationes: nam duodecim vrbes vna nocte Tiberio Cæsare imperante terræ motu deuastatæ sunt, atque Anaximander in obseruatione siderum non solùm tempestates, sed etiam subterraneos ventos Lacedæmoniis futuros prædixit. Hunc fuisse deiectum fulmine à Ioue apud Euridanum fluuium fabulantur, quia vt Orionis, sic Eridani exortu magna vis imbrium sæpius concitatur, quare in Aratæis versibus illum

magnas habere vires inquit Cicero, cùm ita verterit.

Hac etiam Eridanum cernes in parte locatum,
Cæli funestum magnis cum viribus amnem.

Id autem ita fictum est, quòd fulmine fuerit deiectus; quia vapores per calorem elati in sublimi aeris parte in angustum à circumstanti frigore compulsi (est enim illa pars aeris, vbi cessant radij Solis à terra remissi, frigidior) tonitrua, & fulgura, & fulmina emiserunt ac detruserunt, donec calor ille denique dissiparetur. Ea de caussa & Iupiter illum de curru deiecisse dicitur, & si quam rerum mortalium labantem videret, refecisse. nam Iupiter modò est calor, qui est vita omnium viuentium, modò ignis elementum vt comburens hic Vulcanus, modò aer, modò mens diuina: à quo aere frigidiore denique facto recreata sunt aliquando penè exusta & extincta ab æstum animantia.

Alij fabulam inde excogitatam fuisse dixerunt, quia primus Solis cursum obseruarit, qui cùm mortuus esset, antequam artem perfectam cognouisset, dictus est fulmine fuisse deiectus, vt ait Lucianus in Astrologia. Alij maluerunt per hanc fabulam demonstrauisse antiquos rerum maximarum administrationem, ac summa imperia rerum publicarum iuuenibus, aut adolescentibus, aut imperitis non esse concedenda: cùm in cæteros imperium solis prudentioribus conueniat. nam qui iuuenes rebus publicis, imperitósve præficiunt ij cum maximo suo & præfectorum & subditorum periculo sæpe se errauisse intelligunt. Fama est eius sorores adeò miserabiliter mortem Phaethontis luxisse, vt Deorum misericordia fuerint in populos commutatæ. Hoc nihil aliud significat, nisi ex humore & calore Solis illo eximio multa postea arborum plantarumque genera nasci solere. veruntamen vbi calor materiæ facultatem superarit, non ampliùs est generationis, sed corruptionis autor. Succus autem qui vel è corporibus animalium, vel ex arboribus extremus effluit, propter vim intimam expellentem crassior est, quare electrum ex illis arboribus tum primùm lacrymantibus effluxisse dicunt. Fuerunt qui hæc ad historiam potiùs detorqueant: nam omnes fabulæ habent aliquam historiæ partem tanquam fundamentum. Scribit Zetzes histor. 127. Phaethontem filium fuisse cuiusdam Regis, qui cùm currum agitaret ad ripas Padi Celtarum fluuij in flumen delapsus interierit, quem tanto

eum animi mœrore luxerunt sorores, vt stupidæ factæ sint, quare dictæ sunt in arbores commutatæ. Nam Plutarchus in Pyrrho post diluuium primum Thesprotorum & Molossorum Regem Phaethontem fuisse scribit. quem Lucianus in dialogo de Astrologia Solis idcirco filium, currumque accepisse credidit, quia Solis cursum primus deprehenderit. Fuerunt qui Phaethontis fabulam inde detortam esse dicant, quòd vastus cometa solaris natura in nonnullis locis tandem dissolutus intolerabiles æstus effecerit. Est enim ea cometarum natura, siue sit vapor circa sidera collectus, siue per se prælongus existat, qui paulatim exuritur, siue alia quauis de caussa oriatur, vt siccitas, & æstus, & aquarum penuria consequatur, quia propensiones sunt ad inflammationes aëris vapores quàm ad pluuiam. Quod attinet ad mores, deprimere nonnullorum arrogantiam per hæc voluerunt. qui nihil sibi non tribuunt, nihilque se nescire propter nobilitatem arbitrantur: quæ arrogantia homines plerunque trahit in magnas calamitates. At nunc de Aurora dicamus,

De Aurora. CAP. II.

AVroram filiam fuisse Hiperionis ac Thiæ, Solisque & Lunæ sororem, declarauit Hesiodus in Theogonia his carminibus:

Θεία δ' Ἠέλιόν τε μέγαν, λαμπράν τε Σελήνην,
Ἠῶ θ', ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει,
Ἀθανάτοις τε θεοῖς, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι,
Γείναθ' ὑποδμηθεῖσ' Ὑπερίονος ἐν φιλότητι.

Thia parit Solem magnum, Lunamque nitentem,
Auroram, quæ fert lucem mortalibus almam,
Cælicolisque Deis cunctis; Hyperionis almi
Semine concepit namque illos Thia decora.

Alij Titanis & Terræ filiam esse Auroram crediderunt. Hanc Solis præuiam, sicut Auroræ præuium luciferum, dixerunt antiqui: quippe cùm Solem citò oriturum nunciet mortalibus, vt ait Orpheus in hymno in Auroram:

Ἀγγέλλειρα θεοῦ Τιτᾶνος ἀγλαοῦ μεγάλοιο.

Nuntia Titanis celeris, lateque nitentis.

Huic digitos roseos tribuit Homerus propter colorem rubicundum, aut subrubentem, quam in aurea sede vehi dixit hymno in Venerem:

Ὣς δ' αὖ Τιθωνὸν χρυσόθρονος ἥρπασεν Ἠώς

Υμετέρης γενεῆς ἐπιείκελον ἀθανάτοισιν.

Vt vestra de gente parem diis, aurea sedes
Quam vehit, arripuit Tithonum aurora maritum.

Fabulati sunt enim poetæ Auroram in curru à quadrigis rubentibus vehi solitam, vt testatur Virg. lib. 6.

Hac vice sermonum roseis Aurora quadrigis
Iam medium æthereo curru traiecerat axem

Cui tamen bigas attribuit alibi, vt est in his:

Aurora in roseis fulgebat lutea bigis.

Theocritus autem non roseos, sed albos equos Auroræ appellauit in Hyla hoc pacto:

Οὐδ᾽ ὄκχ᾽ ἁ λευκίππος ἀνατρέχει ἐς Διὸς Ἀώς.

Nec pullis Aurora domum Iouis vt petit albis,

Scriptum tamen reliquit Lycophron in Alexandra Auroram à Pegaso equi vehi solitam, vt est in his:

Ἠὼς μὲν αἰπὺν ἄρτι Φηγίου πάγον
Κραιπνοῖς ὑπὲρ πτερῶτο Πηγάσου πτεροῖς
Τιθωνὸν ἐν κοίτῃσι τῆς Κέρνης πέλας.

Aurora montem Phagium aduolauerat,
Velocis altum nuper alis Pegasi,
Cernam prope Tithonum in thoro reliquerat.

Hanc ex Oceano, tanquam Solem & reliqua astra, surgere scripsit Homerus in hymno in Mercurium hoc pacto:

Ἠὼς δ᾽ ἠριγένεια φόως θνητοῖσι φέρουσα
Ὄρνυτ᾽ ἀπ᾽ Ὠκεανοῖο βαθυρρόου.

Hinc Aurora tulit lucem mortalibus almam
Fluctibus Oceani surgens sata manè profundis.

Memoriæ prodidit Pausa. in Laconicis Auroram forma Cephali captam pulcherrimi iuuenis illum ad se rapuisse. Rapuit Orionem præterea, vt scripsit Hom. lib. 5. Odyss.

Ὣς μὲν ὅτ᾽ Ὠρίων᾽ ἕλετο ῥοδοδάκτυλος Ἠώς.

Sic vbi ab Aurora rosea est correptus Orion.

Quæ Tithonum etiam maritum sibi rapuit, quem in Delum asportauit, eumque dormientem in thoro consurgens relinquebat cum Memnone filio, vt innuit Virgilius libro quarto Aeneid.

Et iam prima nouo spargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens Aurora cubile.

Hanc ex Astræo præterea scripsit ita Apollodorus lib. 1. Biblioth. ventos & astra peperisse: Ἠοῦς δὲ καὶ Ἀστραίου ἄνεμοι καὶ ἄστρα: *Ex*

Aurora

Aurora & Astræo venti & astra. Nam cum Astræo congressa, fratre Thiæ & Hyperionis filio, Argestem, Zephyrum, Boreamque peperit & Notum, vt in Theogon. ait Hesiod.

Ἀστραίῳ δ' Ἠὼς ἀνέμους τέκε καρτεροθύμους,
Ἀργέστην, Ζέφυρον, Βορέην τ' αἰψηροκέλευθον,
Καὶ Νότον ἐν φιλότητι θεὰ θεῷ εὐνηθεῖσα.

Astræo peperit ventos Aurora rapaces,
Argestem, Zephyrum, & Boream glacialibus alis,
Atque Notum coniuncta Deo Dea candida lecto.

Hunc iucundissimam & suauissimam non hominibus solùm, sed omnibus animalibus, & hominibus & plantis contingere, scripsit Orph. in hymno in Auroram his verbis:

Ἣ χαίρει, θνητῶν μερόπων γένος, οὐδέ τίς ἐστιν
Ὃς φεύγει τὴν σὴν ὄψιν καθυπέρτερον οὖσαν,
Ἡνίκα τὸν γλυκὺν ὕπνον ἀπὸ βλεφάρων ἀποσείσῃς·
Πᾶς δὲ βροτὸς γήθει πᾶν ἑρπετὸν, ἄλλά τε φῦλα
Τετραπόδων, πτηνῶν εἰναλίων πολυεθνῶν.

Qua gaudet mortale genus, vitare nec vllus
Conspectum vult diua tuum, cùm fluctibus exis.
Excutis & somnum ciliis. lætantur vbique
Serpentumque hominumque genus, volucresque, feræque,
Quæque colunt altas spumosi marmoris vndas.

¶ Hæc illa sunt quæ de Aurora fabulosè prodita sunt ab antiquis. Hanc Thiæ & Hyperionis filiam arbitrati sunt illa de caussa, quia diuina bonitate in statuente lux è Sole ad mortales manet, quid.n. commodi habemus, quod hominibus à Deo non sit? Hanc alij Terræ filiam & Titanis, alij nūtiam Titanis vocarunt, & ex Oceano emergere crediderūt, quia nauigātib. ex vnda, aut in planitie existentibus è terra exire appareat, & è luce Solis, quem antecedit. Nam oculorū acies ad certū interuallū pro facultate naturali locorū distantiā metiri potest, aut allucinatur præterea ob imbecillitatem & ob molem aëris inter aciem & distantia corpora interiecti, quæ spectantur. quare si quid longinquum metiri velimus, adhibenda sunt opticæ instrumenta, aut aliqua oculorum aciem adiuuantia & coarctantia. Efficit igitur turbidi aëris natura, & surgentium assiduè vaporum, vt candida lux Solis his interiectis cùm tenuis illa adhuc sit, rubicunda & rosea Aurora videatur: quare roseum colorem, & roseos digitos & auream sedem, & rubentes equos illi attribuerunt, qui iidem sunt & Solis. Propter

celeritatẽ motus illi currus concessus est. Hanc niueos equos habere alij dixerunt, non ad surgentes vapores, sed ad ipsius lucis naturam intuentes. at nunc dicatur de Memnone.

De Memnone. CAP. III.

Memnon fuit Auroræ Tithonique filius, qui habuit fratrem ex iisdem parentibus Emathionem, vt inquit Apollodorus lib. 3. & Hesiodus in Theogonia:

Τιθωνῷ δ' Ἠὼς τέκε Μέμνονα χαλκοκορυστὴν
Αἰθιόπων βασιλῆα, καὶ Ἠμαθίωνα ἄνακτα.

Ast Aurora parit Titheno Memnona fortem,
Æthiopum Regem, Regem simul Emathionem,

Hunc natũ esse Thebis testatur Dionysius in situ orbis in his:

Ἠ᾽ μὲν ὅσοι Θήβην ἱερὴν ναίουσι...
Θήβην ὠγυγίην ἑκατόμπυλον ἔνθα γεγωνὼς
Μέμνων αἰπολλύουσαν ἑὴν ἀσπάζεται Ἠῶ.

Nam quicunque colunt Thebas & mœnia clara,
Thebas Ogygias hecatophylas: hic vbi Memnon
Surgentem capit Auroram complexibus arctis.

Strabo lib. 15. Cissiam matrem Memnonis vocatam fuisse scribit. Hunc Æthiopum fuisse Regem, & ex Aethiopia ad bellũ Troianum, vel potiùs è Susis Persarum ciuitate venisse, ait Pauſ. in Phocensiũ rebus. nam omnes illas nationes Mẽnon ante bellum Troianum debellauerat, quæ mediæ fuerunt vsque ad fluuium Choaspem. Memoriæ prodidit Strabo libr. 16. non procul à Ptolemaica ciuitate Aegypti, in vrbe Abydo fuisse regiam Memnonis mirificè è lapide totam extructam & labyrinthum præterea eiusdem operis. quem Memnonium vocarunt. Hunc ad bellum Troianum Priamo opem ferẽtem accessisse constat, qui fortiter singulari certamine cum Achille commisso occubuit. Hic vbi fuit percussus, fons scatuit, de quo aquam sanguineam fluere dicebant quotannis, quo die ille fuit cæsus, vt ea carmina testantur Calabri:

Ὅς τε, καὶ αἱματόεις τερσαίνεται αἰεί,
Ὁππότε Μέμνονος ἦμαρ ἔῃ λυγρὸν, ᾧ ἔνι κεῖνος
Κάτθανε.

Sanguine qui tinctus sitientes alluit agros,
Memnonis vt lux est tristis, qua concidit ille:

Ferunt illum post cædem apud Paltum Syriæ iuxta Badam fluuium fuisse sepultum, vt scripsit Simonides poeta. Atque supra Aesapi ostia humatum fuisse testatur Strabo libro 13. quare

quare vicus qui proximus fuit, Memnonius vicus dictus est. Scriptum reliquit Pausanias in Laconicis Memnonis ensem totum ex aere fuisse Nicodemiæ cum hasta, quæ imas tantum partes & cuspidem æreas haberet, in templo Aesculapij depositum. Fuerunt qui dixerint Auroram impetrasse à Ioue, vt cùm Memnon rogo imponeretur, verteretur in auem: quod etiam contigisse dicitur, vt ait Ouidius lib. 13. Metamorph.

Memnonis orba mei venio: qui fortia frustrà
Pro patruo tulit arma suo primisque sub annis
Occidit à forti (sic Dij voluistis) Achille.
Da precor huic aliquem solatia mortis honorem,
Summe Deûm rector, maternaque vulnera leni.
Iupiter annuerat, cùm Memnonis arduus alto
Corruit igne rogus: nigrique volumine fumi
Infecere diem: veluti cùm flumina natas
Exhalant nebulas, nec Sol admittitur infrà.
Atra fauilla volat, glomerataque corpus in vnum
Densatur, faciemque capit, fumique colorem
Atque animum ex igni, leuitas sua præbuit alas.

Dictæ sunt & aliæ complures aues Memnoniæ vocatæ ex eodem rogo exiliisse, quæ inter se pugnantes in rogum relapsæ pro inferiis se Memnoni consecrarunt. Theocritus ipsum etiam Memnonem in auem mutatum circa rogum volasse, rogumque lustrasse commemorat in epitaphio Bionis, cùm de cæde quæreretur, vt est in his carminibus:

Οὐ τόσον ἠῴοισιν ἐν ἄγκεσι παῖδα τὸν Ἀοῦς
Ιπτάμενος περὶ σᾶμα κινύρετο Μέμνονος ὄρνις.
Non sic aurora natum in conuallibus imis
Memnonis est tumulum lustrans conquesta volucris.

Scriptum reliquit Lucianus in Philopseudo miraculum illud statuæ Memnonis fuisse celeberrimum, quippe cùm statua illius quæ fuit in templo Serapidis in Aegyptiis Thebis erecta, sponte sua, cùm radiis Solis tangeretur, suauem sonum emitteret, atque nescio quid lacrymabile sub Solis occasum, cùm matris aduentu lætari, tristari discessu putaretur, vt testatus est etiam Corn. Tacit. Et Suidas in his: τὸ δὲ ἄγαλμα τετράφθαι πρὸς ἀκτῖνα, μήπω γενειάσκον. λίθου δὲ εἶναι μέλανος. ξυμβεβηκότα δὲ τὼ πόδε ἄμφω κατὰ τὴν ἀγαλματοποιΐαν τὴν ἐπὶ Δαιδάλου· καὶ τὰς χεῖρας ἀπερείδειν ὀρθὰς ἐπὶ τὸν θᾶκον. καθῆσθαι γὰρ ἐν ὁρμῇ τοῦ ἐπανίστασθαι τὸ σχῆμα τοῦτο. καὶ τὼ ὀφθαλμὼ οὖν, καὶ ὁπόσα τοῦ στόματος, ὡς φθεγξομένου, ᾄδουσι καὶ τὸν μὲν ἄλλον χρόνον ἧττον θαυμάσαι

φασίν. οὔπω γὰρ ἐνεργὰ φαίνεσθαι. προσβαλούσης δὲ τῷ ἀγάλματι τῆς ἀκτῖνος, (τοῦτο δὲ γίγνεσθαι περὶ ἡλίου ἐπιτολάς) μὴ κατασχεῖν τὸ θαῦμα. φθέγξασθαι, μὲν γὰρ παραχρῆμα τῆς ἀκτῖνος ἐλθούσης αὐτῷ ἐπὶ στόμα. φαιδροὺς δὲ ἱστάναι τοὺς ὀφθαλμοὺς δόξαι πρὸς τὸ φῶς, οἷα τῶν ἀνθρώπων οἱ εὐήλιοι. τότε ξυνεῖναι λέγουσιν, ὅτι τῷ ἡλίῳ δοκεῖ ὑπανίστασθαι, καθάπερ οἱ τὸ κρεῖττον ὀρθοὶ θεραπεύοντες. *Hæc autem statua ad radios solis conuersa est, impubis adhuc, è nigro lapide. atque pedes ambo facti sunt ad Dædali artis imitationem, cùm manus super sede rectæ firmentur. ita verò constituta est, vt velle consurgere appareat. atque oculi & quæ sunt vocis omnia instrumenta, videntur velle loqui. cæteris quidem temporibus minus mirabile illud videri dicunt: at radio statuam attingente (quod fit oriente Sole) non potest non videri mirabile, cùm radio in os incidente statua loquatur. oculi hilares apparent ad lumen tanquam hominis, qui tunc lætentur Sole. nam Soli videtur assurgere tanquam serui bene morati domino accedenti.* Hanc statuam etiam reddere responsa consueuisse antiqui dixerunt. Fama est statuam ipsam nigri lapidis fuisse, quæ sonum illum emitteret. Scribit Strabo lib. 17. se Thebas in Aegyptum aliquando contendisse, vbi duo altissimi erant colossi ex integris lapidibus inter se propinqui, quorum alterius superiores partes iam corruerant ob terræ motum: huius pars illa quæ reliqua erat super base, circiter horam primam, vt inquit, sonum emisit haudquaquam magnum ingenti præsente multitudine. Sic enim erat artificiosè in ipsa base incisa. Neque hoc erit sanè incredibile, si quis quanta vis sit scientiæ cognouerit, aut si Thebanorum sacerdotum præstantiam in astronomicis philosophicisque rebus intellexerit. Non enim illi inter scorta immundissima, neque inter lurcones vino graues maiorem ætatis partem degebant: sed quod reliquum erat temporis ab administratione sacrificiorum, id totum in honestissimis rerum vel naturalium vel diuinarum studiis contemplationibusque transigebant. Atqui Zetzes Chil. 6. histor. 64. Cippum ait vocatum fuisse Memnonem ab Aegyptiis, & columnam rubri varij lapidis fuisse, quæ sonum illum emitteret: lætum quidem per diem, quæ lætaretur matris præsentia, at legubrem per noctem, quia doleret illius discessu. Alij sanè scriptores à Zetze dissentiunt, quia Memnonem in Ilio fuisse sepultum: at non in patriam relatum crediderunt. Atque tot, sunt dicta fabulosè de Memnone.

¶ Memnonem Auroræ Tithonique filium fuisse dixerunt

quoniam

quoniam is in orientis regionibus imperauit, quando & orientem Auroræ nomine vocarunt aliquando Latini, vt est in Virgil. lib. 8.

Hinc ope barbarica, variisque Antonius armis
Victor ab Auroræ populis.

Quod dictum fuit, quia sub ortum Solis, & Auroræ ipsius tēpore lenis aura plerumque oriatur. nam parua aura aurora dici videtur. Quòd ad Troiam militauerit, quòd cæsus fuerit ab Achille, quod honorificè sepultus fuerit, id totum non abhorret ab historia. Quòd verò aues ex illius rogo euolauerint illique immortalitatem Aurora impetrauerit à Ioue, quid aliud est, quam antiquorum poëtarum adulatio? nam illi vt propinquorum Regum gratiam aucuparentur, æternam & immortalem gloriam futuram ipsorum Regum dicebant. & quæ in omnes nationes peruenerit, multaque fabulosis ornamentis, suauitateque orationis, tanquam horrenda pharmaca suauioribus rebus condiuerunt, ne simplex adulatio nauseam auditoribus moueret. Quæ ad eius statuæ mirabilitatem spectant, antiquorum artificum præstantiam patefaciunt, qui & colossos incredibilis magnitudinis ac artificij, & colūnas admirabilis tum ponderis, tum etiam incisarum figurarum artificij, non solùm erexerunt, sed etiam in longinquas regiones exportarunt. Tanta verò fuit in coniungendis lapidibus scientia, vt vel diligentissimè rimantibus nulla appareret coniunctio. quare præclarè dictum est in eam pyramidem, quæ fuit ex Aegypto Romam comportata:

Si lapis est vnus, dic qua fuit arte leuatus?
Si duo, vel plures, dic vbi congeries?

Quod ad mores vitæque institutionem attineat, nihil in Memnone esse conspicio, quare tota ferè est historica explicatio. At nunc de Tithono dicamus.

De Tithono. CAP. IV.

TIthonus, quem ob corporis elegantiam amatum fuisse ab Aurora inquiunt, Laomedontis fuit filius fraterque Priami, vt fama est: cùm tamen diuersæ matres horum fuisse memorentur. Aiunt enim matrem Priami fuisse Leucippen, at Tithoni alij Strymo, alij Rhœo Scamandri filiam. Inquiunt Tithonum in cœlum fuisse portatum cùm ab Au-

rora amaretur, illique à Parcis immortalitatem fuisse impetratam: sed cùm oblita fuisset Aurora petere etiam ne senesceret, Tithonus in tantam venisse senectutem dicitur, vt infantulorum more in cunis agitatus quiesceret. Verùm denique in cicadem dicitur fuisse conuersus, quæ mutatis prioribus exuuiis vel senio confectæ non occidunt, sed iuuenescunt. Hanc fabulam ita attigit Horatius libro secundo Carminum:

Longa Tithonum minuit senectus.

Illud autem passus fuisse creditur propter dolorem, quem audita Memnonis filij morte percepit: nam tanquam euolaturus ad videndum filium brachia concussit, quare alæ tum primùm illi natæ fuisse dicuntur. Id asserit idem poeta in libro primo, cùm dicat illum qui immortalitatem assecutus fuisse videbatur, cuique alæ exortæ sunt, tandem occidisse: *Tithonusque remotus in auras.* Alij tamen dicunt illum Auroram precatum fuisse vt posset immortalitatem deponere, cùm propter senectutem humanis voluptatibus frui non ampliùs posset: quòd cum illa concedere non valeret, in cicadam illum vertit. Dicitur Tithonus Susas condidisse ciuitatem non procul ab amne Choaspe Persiæ, nobilissimam, ac sedem olim imperij Persarum. Cùm verò in cunis (vt diximus) plerumque iaceret Tithonus ob senectutem, in lecto tamen illum ab Aurora relinqui solitum scribit Virgilius in hoc carmine:

Tithoni croceum linquens Aurora cubile.

Habuit ex Aurora Tithonus Memnonem & Emathionem filios, vt dictum est, à quo dicta est Emathia: quamuis alij dixerunt Auroram ex Astræo Titane ventos etiam peperisse; filiam verò Iodamam. Hæc ferè sunt, quæ de Tithono dicuntur.

Hanc rem qui ad historiam traducere conantur, dicunt Tithonum ex Oriente vxorem duxisse, è qua cùm prædictos suscepisset filios, in tantam peruenit senectutem, vt in cunis agitaretur domi infantum more. Hinc fabulæ datus est locus, quod Aurora illum amauerit ob temperiem orientalium locorum, qui illum & maritum, & immortalem propè fecerunt. Quòd in cicadam fuerit conuersus, quid aliud est, quàm senilis garrulitas & loquacitas? cùm enim morosi sint senes, tum gloriosi & temporis præteriti semper laudatores, contem-

contemptoresque præsentis, & cuiusmodi Nestorem finxit Homerus. Fuerunt qui ridiculam allegoriam addiderint, & quam referre propè sine risu non possum. Dicunt enim Tithonum esse vim diurnam, aut Auroram matutinam videndis mercibus vel agendis rebus accommodatam, vnde vir Auroræ Tithonus putabatur. Quoniam verò multa virilia opera aguntur per diem, muliebria per noctem, vt dixerunt, ea de causa illa confcta creduntur à nonnullis: & quoniam venalia per diem exponuntur, dixerunt Priamum esse Tithoni fratrem: nam πρίαμαι emo significat. At ego crediderim hanc fabulam ideo fuisse fictam, quòd per illam nos sapientes ad æquo animo ferendas naturæ vices solarentur: cùm mors omnium calamitatum finis sit Deorum beneficio hominibus concessa. Nam cùm immortalitatem à Diis Tithono Aurora impetrasset, ille tamen supplex à Diis ipsis contendit, vt liceret sibi mori, quia satius esse putaret semel interire, quam assiduè molestiis totque naturæ difficultatibus infestari. At nunc de Pasiphae dicamus.

De Pasiphae.

CAP. V.

PAsiphae Solis & Perseidis filia fuisse dicitur, vt ait Cic. lib. 3. de natura Deorum, in his: Circe autem & Pasiphae è Perseide Oceani filia natæ, patre Sole, in Deorum numero non habebuntur. Hanc Minois vxorem fuisse constat: è quo Ariadnam, quam à Theseo abductam & in Naxo relictam à Libero patre vxorem ductam inquiunt, filiam peperit, vt ait Apollon lib. 3.

Παρθενικὴ Μινωῒς ἐΰφρονέουσ' Ἀριάδνη,
Ἥν ῥά δὴ Πασιφάη κούρη τέκεν Ἠελίοιο.

Huius amore fuit Minoia capta Ariadna:
Pasiphae hanc peperit Solis de semine nata.

Fabulati sunt Venerem, post indicatum suum à Sole adulterium cum Marte, in vniuersam Solis stirpem sæuisse: quare & Ariadna à Sole oriunda ingratum & durissimum Theseum experta est: & Pasiphae huius mater ingenti tauri amore capta fuit, ita vt Dædali opera se illi subiecerit: de qua natus est Minotaurus, cuius altera pars homo erat, taurus altera, vt est in Ariadna apud Ouidium:

Nec tua mactasset nodoso stipite Theseu,
Dextera parte virum dextera parte bouem.

Cùm natum fuiſſet id monſtrum, labyrinthus extruitur cum inexplicabilibus viarum ambagibus & fallaciis, ita vt cùm quis viam egredientem, & ad exitum perducentem ſe reperiſſe putaret, tum nouum ingreſſum, & prioribus multo difficiliorem experiretur. atque id in illum incluſum fuit. Has tamen fallacias idem Dædalus, qui excogitauerat, vt Ariadnæ amori ſatisfaceret, aperuit: cùm eo, qui Athenis nono quoque anno ob mortem Androgei mittebantur vorandi à Minotauro, vel inter labyrinthi fallacias, vt alij putarunt, morituri, includerentur. Hanc rem ſatis aperte, vt arbitror, explicauit in his carminibus Virgilius lib. 6.

Hîc crudelis amor tauri, ſuppoſtaque furto
Paſiphae, miſtumque genus, prolesque biformis
Minotaurus ineſt, Veneris monumenta nefandæ.
Hîc labor ille domus, & inexplicabilis error.
Magnum Reginæ ſed enim miſeratus amorem
Dædalus, ipſe dolos tecti, ambageſque reſoluit,
Cæca regens filo veſtigia.

Habuit filium Androgeum & Ariadnam. vt ait Iſacius; quibus alij Phædram addiderunt. Fuerunt, qui dicant illam quo tempore Minos aduerſus Athenienſes militabat, rem cum Tauro militum duce clàm habuiſſe, atque ex eo ſuſcepiſſe filium, quem de patris nomine Taurum appellarunt, nomenque Minois etiam addiderunt quod Minois videretur, cùm eſſet Tauri. Alij dixerunt Taurum fuiſſe Minois ducem, qui crudeliſſimus erat in omnes Athenienſes, qui eò tributi nomine mittebantur: vt teſtatur Plutarchus in Theſeo. Alij maluerunt ex huius ducis concubitu & ex Minoe eodem partu natos eſſe geminos filios: Androgeum è Minoe, Taurum autem ex Tauro: quod tamen cùm non pateret, palam vtriuſque parentis nomen obtinuit alter illorum. Hoc non ſolùm fabuloſum eſt, ſed prorſus abhorret à veritate, quoniam ſeminis recepti vas in muliere vbi ſemen auidè ſemel imbiberit, atque hauſerit, conſtringitur: neque ampliùs aperitur, antequam fœtum perduxerit ad maturitatem. Fuerunt qui fabuloſam cauſam reddiderint, cur Minos adulteram vxorem ſenſerit, cùm illa vel bouem ſuſtinuerit. Nam cùm Minos ad bellum exituros Iouem patrem rogaſſet vt digna tanto ſacrificio aliqua ſe victima offerret, taurum eximiæ pulchritudinis oblatum armentis ducem præfecit, ac

alium

alium pro illo immolauit : quare sensit postea Minos ex ira Iouis ob eam frudem amorem tauri suæ vxori fuisse immissum. Alij maluerunt Minoem à Cretensibus impeditum quo minus in regnum paternum succederet, respondisse à Diis immortalibus sibi dari regnum; quod nisi credant, Deos augurio id esse confirmaturos. Mox Neptuno clàm vouit se quod primum apparuisset immolaturum. Cùm verò eximiæ pulchritudinis taurus apparuisset, illum dedit pastoribus ad armenta deducendum, atque alium pro illo mactauit. quare iratus Neptunus nefarium illius tauri desiderium vxori Minois immisit. Scriptum reliquit Plutarchus in Cleomene, in Thalamis Messeniorum olim ciuitate eximium fuisse Pasiphaes templum & oraculum: atque Pasiphaen quidem vnam esse nympharum Atlantidum arbitrati sunt, eamque non Solis, sed Iouis fuisse filiam, quæ ita vocata sit, quòd omnibus ibi pateret oraculum, quasi παρὰ τὸ πᾶσι φαίνειν τὰ μαντεῖα. Atque hactenus de fabulosis ad Pasiphaen spectantibus dictum sit.

¶ Hanc fabulam ad historiam deduxit Zetzes. histor. 19 1. chil. qui scribit augurium à Neptuno immissum Taurum fuisse ducem, qui cum ingenti classe suppetias Minoi ferebat, quem cùm vidissent Cretenses priusquam dimicaretur, Regem Minoem salutarunt. Eius Tauri visi sanè elegantis & strenui ducis amore capta est Pasiphae Minois vxor, Dædaloque conscio & adiutore in primata domo lignea cum illo dicitur concubuisse, ex quo natus est puer, qui & adulteri & legitimi mariti & Pasiphaes nomen reportauit. Ego verò altiorem quandam, & vtiliorem sententiam sub his latere crediderim, quoniam non historicæ solùm narrationis causa fabulæ instituebantur sed vel rerum naturalium, vel morum informandorum, vt diximus. Pasiphae Solis & Perseidis filia, quid aliud est quàm anima mortalium, quæ tum plurimum ratione & consilio pollet, cùm corpus Solis virtute materiam corporis optimè digerente fit, purius? aut quid aliud est Perseis, quàm ipsa materia humida, è qua corpus gignitur? Hæc ipsa anima cùm Minois iustissimi atque optimi viri sit vxor si ad illegitimas voluptates declinauerit, desciscere à legitimo marito dicitur, & in adulteri ferocissimi tauri complexum refugere. Vbi enim à ratione animus desciuerit, vel ad iram, vel cupiditates se referens, tunc omnibus turpis apparet, & tauri

formam recipit. Quare si quis fabulæ turpitudinem summam inesse arbitratur, nefariamque mulierem existimat Pasiphaen, quæ tam turpes ac tam illegitimas voluptates expetiuerit, quo pacto non turpissimum putauerit, se ipsum libidine, vel ira, vel aliis turpissimis animorum motibus cedere? concedendæ sunt quidem corpori voluptates, quas natura necessariò expetit, quippe cùm neque ira, neque voluptas inutiliter à Deo data sit; sed illæ tantùm concedendæ, quas Iupiter aut Neptunus concesserit quod per eum taurum significatur, ad corporis vires reficiendas scilicet & ad propagandam sobolem. Cuius rei vel maximum id est argumentum, quod vel ira ad res agendas, vel libido ad procreandum, vel reliqui animorum motus conferunt semper ferè cum moderatione & corpori, & negotiis: cùm plurimùm obesse soleant, nisi moderatio adhibeatur. Ex illegitimo verò voluptatum, harumque motionum vsu multa monstra nascantur necesse est, ac non solùm Minotaurus: quæ ita homines implicant, vt qui semel ab æquitate declinauerit, legesque contempserit difficillimè postea à sceleribus coerceatur cùm mos, diuturnaque consuetudo natura postea fiat assuetis hominibus. Neque aliud sanè labyrinthi viarum inexplicabilis circuitio significare voluit, nisi illum qui semel illegitimis se dedisset, sine summa difficultate se explicare postea non posse ante extremum vitæ diem, aut sine summo Dædali ingeniosi admonitoris artificio, ac de Pasiphae ita breuiter: nunc de Circe dicamus.

De Circe. CAP. VI.

CIrce, vt scripsit Hesiodus in Theogonia, Solis & Perseidis Oceani dicitur fuisse filia in his carminibus:

Ἠελίῳ δ' ἀκάμαντι τέκε κλυτὴ Ὠκεανίνη
Περσηὶς Κίρκην τε καὶ Αἰήτην βασιλῆα
Soli indefesso peperit Perseis at olim
Æetam regem & Circen clarißima natos.

Homerus tamen in lib. κ Odysseæ illum Solis & Perses filiam, at non Perseidis in his carminibus:

Αἰαίην δ' ἐς νῆσον ἀφικόμεθ'. ἔνθα δ' ἔναιε
Κίρκη ἐϋπλόκαμος δεινὴ θεὸς αὐδήεσσα,
Αὐτοκασιγνήτη ὀλοόφρονος Αἰήταο,
Ἄμφω δ' ἐκγεγάτην φαεσιμβρότου Ἠελίοιο
Μητρὸς ἐκ Πέρσης, τὴν Ὠκεανὸς τέκε παῖδα.

Venimus

Venimus Aeææ posthæc ad litora terræ:
Hanc Circe coluisse grauis Dea dicitur, illa
Prudentis soror AEetæ fuit, ortus vterque
Semine de Solis nitidi narratur, & illis
Oceano Perse mater fuit edita magno.

Alij crediderunt Hecates, alij AEetæ fuisse filiam, at non sororem. Alij contrà Asteropes & Hyperionis filiam tradiderunt, sicuti testatur Orpheus in Argonauticis: cuius miram fuisse pulchritudinem inquit, cùm splendoris radij ex illius capite emicarent, vt patet ex his:

κούρη ὁμαιχμήτη μεγαλόφρονος Αἰήταο,
Ηελίου θυγάτηρ· Κίρκην δ' ἐπικλήσκουσι
Μήτηρ Ἀστερόπη καὶ τηλεφανὴς Ὑπερίων.
Ηρα θοῶς ἐπὶ νῆα κατήλυθεν. ἐκ δ' ἄρα πάντες
Θάμβεον εἰσορόωντες, ἀπὸ κρατὸς γὰρ ἔθειραι
Πυρσαῖς ἀκτίνεσσιν ἀλίγκιοι ἠώρηντο.
Στίλβε δὲ καλὰ πρόσωπα φλογός.

AEetæ affinis coniunctaque sanguine, Solis
Filia, quam proprio dixerunt nomine Circen:
Asteropeque parens Hyperionque est auus: illa
Velox occurrit naui cuncti aspicientes
Pertimuere viri: flammæque simillimus ardor
Crinibus auratis illi affuit igne decora
Splendebat facies superisque simillima Diuis.

At Dionysius Milesius libro primo Argonauticorum scriptum reliquit hanc Hecates Persei & AEetæ filiam fuisse: nam Persea & AEetam filios Solis fuisse inquit, quorum AEeta Colchis & Meoticis, ac Perseus Tauricæ regioni imperauit, duxitque vxorem quandam ex indigenis, quæ Hecate dicebatur. Fuerunt qui dixerint Perseum è nympha quadam indigena Hecaten viraginem suscepisse venationibus magnopere deditam, quæ prima omnium letiferas radices inuenit, peritissimaque fuit conficiendorum venenorum, ac medicamentorum, quæ in hospitibus experiebatur: quippe cùm patrem etiam suum venenis sustulerit. Hanc primam vim aconiti obseruasse tradunt, & verbenas etiam inter veneficas herbas reperisse. Hanc ablegatam in Colchorum regionem AEethæ patruo nupsisse inquiunt; è quo nata est Circe & Medea. Verùm cùm Circe facta esset senior, vel matrem ipsam veneficiorum peritiâ superauit: quippe quæ multa ab ipsa

matre didicisset, pluraque ipsa experiens quotidie excogitasset. Dionysiodorus illam ætate iam matura Sarmatarum regi nupsisse inquit, quo paulò pòst venenis extincta ipsa regno sola potita adeò crudeliter subiectos populos tractasse dicitur, vt regno pulsa cum parua mulierum manu in Italiam fugere compulsa sit, & in promontorio, quod ab ipsa postea Circeum dictum fuit, consederit. Scriptum reliquit Herodianus lib.5. vniuersæ historiæ Circen à patre Sole fuisse in Hesperiam in curru deportatam, atque in insula iuxta Tyrrheniam in mari Siculo posita consedisse, quæ ab illo postea Circæa dicta fuit: quam sententiam secutus Apollonius Rhodius ita scripsit in lib.3. Argonaut.

Ἤδειν γάρ ποτε πατρὸς ἐν ἅρμασιν Ἠελίοιο
Δινεύσας ὅτ' ἐμεῖο κασιγνήτην ἐκόμιζεν
Κίρκην ἑσπερίης εἴσω χθονός· ἐκ δ' ἱκόμεσθα
Ἀκτὴν ἠπείρου Τυρσηνίδος, ἔνθ' ἔτι νῦν περ
Ναιετάει μάλα πολλὸν ἀποπρόθι Κολχίδος αἴης.

Esse puto notum curru quòd Solis in alto
Est ablata soror patris, quo tempore Circe
Hesperiæ accessit, longæ confinia terræ,
Inque solum Tyrrhenorum concessimus, atque
Nunc quoque longè habitat patriis à Colchidis aruis.

Alij duas fuisse Circes memorant, atque ambarum res gestas ad vnam detulerunt. Vocata fuit Ææa Circe ab Ææa insula Phasidi fluuio propinqua in Colchida regione: quam tamen insulam nonnulli esse in freto Siculo crediderunt. Apollonius lib.4. Argonauticorum, Aeæam insulam in Italia apud Tyrrhenorum agrum esse scribit in his:

Καρπαλίμως δ' ἔνθενδε διὲξ ἁλὸς οἶδμα νέοντο
Αὐσονίης ἀκτὰς Τυρσηνίδας εἰσορόωντες.
Ἶξον δ' Αἰαίης λιμένα κλυτόν· ἐκ δ' ἄρα νηὸς
Πείσματ' ἐπ' ἠϊόνων σχεδόθεν βάλον· ἔνθα δὲ Κίρκην
Εὗρον ἁλὸς νοτίδεσσι κάρη ἐπικαθαίρουσαν.

Inde citò fluctus perlabitur vncta carina.
Ausoniæ apparent Tyrrhenæ litora terræ:
Ææaque petunt portus: de puppe rudentes
In litus iaciunt. hîc Circen aspiciunt, quæ
Arte comas madidas ornabat ab æquore aprica.

Hæc ancillas quatuor dicitur habuisse, quarum opera in conficiendis veneficiis, & legendis herbis, herbarumque floribus

floribus vtebatur, vt scripsit Pausanias in prioribus Eliacis. Ouidius libro 14. Metamorph. Nereidas & nymphas eo fungi officio scripsit his carminibus:

Nereides, Nymphæque simul, quæ vellera motis
Nulla trahunt digitis, nec fila sequentia ducunt,
Gramina disponunt: sparsosque sine ordine flores
Secernunt calathis, variisque coloribus herbas.
Ipsa quod hæ faciunt opus exigit, ipsa quis vsus,
Quoque sit in folio quæ sit concordia mistis
Nouit & aduertens pensas examinat herbas.

Vtebatur & motacillæ carne in veneficiis, sed in amatoriis præcipuè, quam fabulantur fuisse Suadelæ filiam: quæ cum Iouem pharmacis in sui desiderium attrahere conaretur, à Iunone in auem sui nominis mutata est: nam iynx vocata est à Græcis. Hæc homines in varia brutorum genera vertere solita dicitur per vires collectarum herbarum: de qua ita scripsit Virg. lib. 7.

Hinc exaudiri gemitus, iraque leonum
Setigerique sues, atque in præsepibus vrsi
Sæuire, ac formæ magnorum vlulare luporum.
Quos hominum ex facie Dea sæua potentibus herbis
Induerat Circe in vultus ac terga ferarum.

Quos cibos iis daret Circe, quos in eas formas vertere cupiebat, significauit Lycophron his carminibus:

Ποίαν δὲ θηρόπλαστον οὐκ ἐπόψεται
Δράκαιναν ἐγκυκῶσαν ἀλφίτῳ θρόνα,
Καὶ κῆρα κνωπόμορφον. οἱ δὲ δύσμοροι
Στένοντες ἄτας ἐν συφειοῖς φορβάδες,
Γίγαρτα χιλῷ συμμεμιγμένα τρυγὸς,
Καὶ στέμφυλα βρύξουσιν. ἀλλά νιν βλάβης
Μῶλυ σαώσει ῥίζα, καὶ κτάρος φανεὶς
Νωνακριάτης τρικέφαλος φαιδρὸς θεός.

Quam non ferarum figulam intuebitur
Dracæna subiget vt farinis hordea,
Fatumque vertet in feras; miselli at hi
Querentur infortunium facti sues,
Edentque acinos vuæ hara inclusi. Sed hunc
Radix ab ipso subtrahet periculo
Vocata moli: liberabit hunc triceps
Nonacrites visus, & Clarus Deus.

Hæc ita scripsit Ouidius in lib.14.

Nec mora: misceri tosti iubet hordea grani.
Mellaque vimque meri, cum lacte coagula passo:
Quique sub hac lateant furtim dulcedine succos
Adiicit, accipimus sacra data pocula dextra.

Nam cùm cibos hos illis porrexisset, poculo hausto ac virga quadam tacti cum quibusdam magicis verbis subitò in feras vertebantur ita Vlyssis socios versos esse scripsit Homerus in libro x Odysseæ, cùm tamen Vlyssem vertere nequiuerit, qui antidotum radicem moly aduersus veneficia à Mercurio acceperat. Sunt enim veneficiorum remedia credita, moly, stella, marinus piscis, lapillus Iaspis, rhamnus, salix, pulicaria, aliaque multa plantarum, lapillorum, animaliumque genera. Hæc cum Vlysse versata Agrium ac Latinum peperisse ex eo dicitur, vt in his ait Hesiodus in Theogonia:

Κίρκη δ' Ἠελίου θυγάτηρ Ὑπεριονίδαο
Τίκτεν Ὀδυσσῆος ταλασίφρονος ἐν φιλότητι
Ἄγριον, ἠδὲ Λατῖνον ἀμύμονά τε κρατερόν τε.
Filia solis at hinc Hyperionis edit Vlyssi
Iuncta thoro Circe duo pignora: dicitur alter
Agrius, ast alium prisci dixere Latinum.

Habuit Telegonum etiam filium Circe ex eodem Vlysse, & Ausonem à quo Ausonia dicta est, & Casiphonem. veruntamen si ridiculum est, vt ait Zexzes hist. 16. chil.5. quòd cùm Vlysse vnum annum versata tres filios pepererit, quanto magis abhorret à veritate vt quinque genuerit? dicitur præterea Marsus, à quo Marsi populi vocati sunt, & Romanus, filij fuisfuisse eiusdem Circes. Memoriæ prodidit Strabo lib.9. Circes mortuæ sepulchrum in altera Pharmacusarum insularum, quæ non procul distant à Salamine, erectum fuisse. Atque de Circe summatim hæc dicta sunt: nunc quid per hanc senserint antiqui, perquiramus.

¶ Circe solis & Perseidis filiæ Oceani fuit filia, vel Hyperionis & Asteropes, vt aliis magis placuit, quia ex humore & calore Solis omnia nascuntur. Dicitur enim Circe à miscendo, quia in generatione necesse est vt hæc, quæ vocantur, elementa, misceantur, quod non nisi per motum Solis fieri potest. Est enim Perseis vel Perse Oceani humor, qui vel materiæ vel fœminæ vicem obtinet: Sol artifex aut mas, qui autor est formæ in generatione rerum naturalium: quare ge-

generatio

generatio & commiſtio illa quæ fit in generatione naturalium corporum, meritò Circe, & Solis ac filiæ Oceani filia dicta fuit. Habuit quatuor ancillas, quę flores & herbas ad veneficia colligebant, quæ quidem ſunt quatuor elementa, omniũ motuum naturam nobis pro ſuis viribus miniſtrantia. Credita eſt hæc Circe eſſe immortalis quia perpetua ſit elementorum inter ſe generatio & corruptio. Hanc crediderunt antiqui homines in diuerſa animalium genera commutare, quoniam ex vnius corruptione nunquam eiuſdem formæ aliud naſcitur, ſed longè ab eo diuerſum: putaruntque illam Ææam inſulam habitaſſe, ob morbos & querelas animalium, quæ paulatim deficiente vi compoſitorum diuerſis moleſtiis afficiuntur. nam, æ, æ, heu, heu, ſignificat. Hæc cùm omnes reliquos homines in beluas commutarit, Vlyſſem tamen mutare non potuit, quia Deorum immortalium munere, quò minus id pateretur, erat communitus. Quo enim pacto diuina & immortalis exiſtens anima Dei optimi beneficio vel Solis, vel vlla vi naturæ poterit corrumpi? aut quo pacto diuina ratione communita poterit in beluam commutari? poſſunt id quidem pati animæ comites, elementa ſcilicet, quę ſunt in corpore immortali animæ annexa & coniuncta, at anima ipſa nullo pacto poteſt, cùm diuinæ naturæ ſit à Deo procreata. Per hæc igitur immortalem eſſe animam, vt ego quidem ſentio, ſignificarunt: quamuis corpus & multis morbis, & corruptioni denique ſit ſubiectum. Cùm verò Circe miſtio ſit, vt dictum eſt, in rebus naturalibus propter motum Solis, iure tot res per veneficia dicitur feciſſe: Lunam de cœlo deduxiſſe, ſtitiſſe flumina, arbores ac ſegetes aliò traſtuliſſe, quæ paſſim ſcribuntur à poetis. nam cùm vapores plurimi exurgunt, quis non videt Lunam aliquando vel ad medium menſem occultari, aliquando propter penuriam imbrium vel fontes ipſos areſcere, neque ex iis flumina defluere? atque accidit propter humoris penuriam aliquando, vt ibi ſegetes nullæ ſint, vbi fertiliſſimæ eſſe conſueuerunt: ibique ſint vberiores, vbi nullæ fuerunt antea, aut contrà iſtud accidit propter humoris copiam: neque hoc ſanè vlla alia fit ratione, niſi viciſſitudine naturæ, quæ naſcitur è commiſtione elementorum, ſicut illud magis aut minùs fit. Atque hęc quidem ſunt quæ ſub hac Circes fabula ad phyſicam rationem ſpectantia continebantur, vt ego quidem ſentio, quæ tamẽ omnia ad Chemicam ſcien-

tiam nonnulli deducere conantur, cùm eius rei gratia, at non vel physicæ vel morum institutionis hæc ficta ab antiquis cōtendant. Sed vt hos prætermittam, tam ingeniosi fuerunt fabularum artifices antiqui, quæ à poetis celebratæ sunt, vt non res physicas tantùm sub earum nonnullis complexi fuerint, sed etiam in vniuersam humanam vitam vtilissima præcepta tradiderint. Atqui multiplices fuerūt causæ, quibus compulsi sint antiqui ad fabulas confingendas: deinde quòd multa paucis verbis complectebantur: deinde quòd vtiles essent & accommodatæ memoriæ ob artificiosam seriem historiæ, tum quòd essent suaues ob delectationem propter mirabilitatem rerum excogitatarum, quib. accedebat quòd odiosum videbatur humanæ, aut etiam magis si quid inesset diuinæ naturæ, sua arcana cuiuis patefacere, quę sub fabularū tentoriis figmētisque delitescerent. Nam vt vinum in malè affectis vasis corrūpitur, neque pristinam transmittit ad bibentes suauitatem, ita res diuinæ, aut philosophicæ cū vulgo communicatæ corrūpuntur, cùm per tempora ad magis rudes profectæ in manus tradantur. Huc accedit quòd cognitio rerum maximarum cum maximo artificio sub fabulosis corticib. occultata ita magis integra conseruatur & ad posteros transmittitur. nam cùm methodus ita diligentiùs seruaretur, neque posset sine multa difficultate variari, sic faciliùs percipiebātur ea quæ de philosophia essent tradita: quare etiā efficiebatur vt varia ingenia, quasi opiparo variorum ferculorum apparatu, illa varietate rerum tenerentur. Age verò paucis ea quæ sub hac fabula continentur ad mores informandos spectantia percurramus. Circe Solis & Perseidis filiæ Oceani filia fuisse dicitur, quia libido ex humore & calore fit in animalibus. Hæc cùm naturalis sit titillatio ad voluptates excitans, si nobis dominetur, beluarum vitia in animis nostris imprimit, facitque cum siderum aspectu, & cum illis conspirat, quorum alia ad Venerem, & ad comessationes, alia ad iram, crudelitatem, improbitatemque omnem nos alliciunt: idcirco si his cupiditatibus aliquis paruerit, eum fabulantur in aliquam formam beluæ à Circe fuisse conuersum per veneficia, cùm illa vel astra de cœlo deducere posset: quoniam non sine aliqua siderum vi naturalis est in nobis, vel ad hanc, vel ad illam turpitudinem propensio, ad quæ facilè delabimur, nisi nobis diuina clementia opem tulerit, neque labi patiatur, quod per munus Vlyssi à

Mercurio

Mercurio datum intelligitur, atque in his innuit Virg. lib. 7.

Quæ ne monstra pij paterentur talia Troes
Delati in portus, neu littora dira subirent,
Neptunus ventis impleuit vela secundis,
Atque fugam dedit, & præter vada feruida vexit.

Pro flagitiorũ igitur natura, ad quæ quisque erat propensus, in varias animaliũ brutorũ formas vertebatur, nam libidinosi, sues, iracundi, leones aut vrsi fiebant: & reliqui eodem pacto. Quòd verò harũ rerũ causa fabulæ fingerentur, patefaciũt illa quæ scripta sunt ab Homero de Vlysse. na cur eũ inter Phæabum delicias inseruit? cur in Lotophagorum regione multos socios illius gustato fructu suauissimarum arborum reditus & patriæ oblitos fecit? quia multi vbi deliciarum voluptatumq; facultas conceditur, illam apud Euripidem Cyclopis ita clamantis sententiã semper habent in animo, si proferre pudeat;

Α ἐγὼ οὔτινι θύω πλὴν ἐμοὶ θεοῖσι δ' οὔ.
Καὶ τῇ μεγίστῃ γαστρὶ τῇδε δαιμόνων.
Ως τὸ πιεῖν γε καὶ φαγεῖν τοὐφ' ἡμέραν,
Ζεὺς οὗτος ἀνθρώποισι τοῖσι σώφροσι,
Λυπεῖν δὲ μηδὲν αὐτόν. οἱ δὲ τοὺς νόμους
Ἔθεντο, ποικίλλοντες ἀνθρώπων βίον,
Κλαίειν ἄνωγα, τὴν ἐμὴν ψυχὴν ἐγὼ
Οὐ παύσομαι δρῶν εὖ.

Non vlli oues macto, nisi mihi, haud Deis:
Et dæmoni huic ventri Deorum maximo.
Hic Iupiter, lex hic diebus singulis
Bibendi, edendique est viris prudentibus,
Mœroris & pellendi: at illi, qui viris
Leges dedere, lugeant diu licet.
Cessabo nunquam ego mihi concedere
Iucunda, læta, dulcia.

Alij sunt ad voluptates quidem difficiles, neque illis supra modũ delectantur, qui tamen si quid aduersi contigerit, continuò infringuntur, animoque ita sunt demisso, vt neq; inter viuos quidem se interesse sentiant. Idcirco si qui socij Vlyssis erepti sunt voluptatibus, illi inter grauissima pericula perierunt, cum alij à Cyclope vorati sint, alij à Læstrigonibus, alij à Scylla voracissimo monstro absorpti. Alij cùm neq; vi deliciarum, neque periculorum magnitudine victi fuissent, ob auaritiam in multas difficultates se intruserunt: cùm vtrem

ventorum plenum ab Aeolo inclusorum clàm dormiente Vlysse soluissent, alij potiùs ambitione, quàm vel auaritia, vel omnibus prædictis difficultatibus erant consternandi, nisi Vlyssis prudentia fuissent aures omnibus obturatæ aduersus Sirenum cantus. Verùm ad hæc omnia periculorum vel voluptatum genera inuictus perstitit Vlysses, eximiæque constantiæ fortitudinis suæ dedit experimentum. Nihil autem horũ superauit sine diuino consilio, quia in vtraque fortuna opus est auxilio Deorum immortaliũ. Cùm nulla humana sapientia satis sit ad eam rectè ferendam. Cùm nullo alio dicta est rem habuisse Circe, quia attonitorum & dementium nullus est vsus, cùm Vlysses contrà mente præditus ac prudens cùm illa assiduè versaretur. Atq; vt summatim dicam, per hanc fabulam significare voluerunt antiqui sapientem virum in vtraque fortuna oportere se moderatè gubernare, & ad omnes difficultates inuictum consistere, cùm reliqua multitudo tanquam leuissima nauis huc illuc fluctib. deferatur, & quocunq; ventorũ inconstantia impulerit: quare mutati fuerunt in beluas Vlyssis socij, cùm ipse inuictus ob sapientiam, quæ verè est Dei munus perstiterit. Ego Vlyssem rationis participem animæ nostræ partem esse crediderim: Circen esse naturam: Vlyssis socios animi facultates conspirantes cum affectib. corporis, ac rationi non obtemperantes. Natura igitur est appetẽtia rerũ illegitimarum. nam recta lex retinaculũ & frænum est deprauati ingenij, cùm deceat existimare beluas, illas facultates: at ratio quæ nos facit vna Deo similes, inuicta aduersus eas illecebras appetentiæ persistit. At nũc dicatur de Medea.

De Medea. CAP. VII.

MEdea verò filia fuit AEetæ Colchorum Regis & Idyiæ, sicut testatur Hesiodus in Theogonia in his:

Αἰήτης δ' υἱὸς φαεσιμβρότου Ἠελίοιο
Κούρην Ὠκεανοῖο τελήεντος ποταμοῖο
Γῆμε, θεῶν βουλῇσιν, Ἰδυῖαν καλλιπάρῃον.
Ἡ δέ οἱ Μήδειαν ἐύσφυρον ἐν φιλότητι
Γείναθ' ὑποδμηθεῖσα διὰ χρυσῆν Ἀφροδίτην.

AEeta vxorem duxit de semine clari
Prognatus Solis, natam de semine magni
Oceani Idyiam pulchram: sic fata iubebant.
Iuncta in amore parit Medeam deinde puellam
Præstantem forma: iunxit Venus alma maritum.

Fuerunt

Fuerunt enim Aloeus & AEeta Solis filij & Antiopes, è quibus cùm AEeta imperio paterno minimè contentus in Colchos profectus esset, Corinthi regno paterno Buno Mercurij filio interim permisso, Idyiam Oceani filiam in Cyræa Colchorum ciuitate duxit, è qua Medeam & Absyrtum suscepit. Alij tamen putarunt Absyrtum maiorem natu fuisse Medea, quem ex Caucasia Asterodia Oceani & Tethyos filia AEeta susceperit, inter quos fuit Epimenides, quem Absyrtum propter formæ præstantiam Colchi Phaethontem cognomine appellarunt, vt scripsit Sosibius Timonax in rebus Scyticis. nam Sol pater Aloeo regionem in Arcadia, at AEetæ filiis Corinthum habitandam distribuit. AEeta dedit Buno regionem & vrbem seruandam minoribus, si qui postmodo ex se nascerentur: sin autem, Bunus ipse regionem haberet: atque ipse AEeta secessit in Colchidem, vbi regnauit, vt ait Eumelius poëta historicus, vt patuit superiùs è versibus ipsius Eumeli. AEeta sorores Pasiphaen & Circen habuit, & vt putarunt alij, Calypso, vt diximus. huius genus ita Cicero attigit lib. 3 de natura Deorum: Quid Medeæ respondebis? quæ duobus auis Sole & Oceano, AEeta patre, matre Idyia procreata est. Quid huius Absyrto fratri, qui est apud Pacuuium Egialeus? quare & Eurip. in Medea Solem patris Medeæ patrem inquit hoc pacto:

Ὦ μῶ πέδον γῆς, πατέρα θ' ἥλιον πατρὸς
Τοῦ μοῦ.

Iura per terram, solemque qui patris pater
Mei fuit.

Euphorion & Andron Teius in nauigatione Hecates filiam fuisse Medeam arbitrati sunt. at Heraclides Ponticus Neæræ vnius Nereidum filiam fuisse scripsit. Alij Eurylyten matrem Medeæ dixerunt fuisse, inter quos fuit Dionysus Milesius. quidam Angitiam sororem Medeæ addiderunt, quæ Marsos docuit remedia contra venena. Ouid. tamen in epistola Helenæ Ipsææ filiam illam scribit, sororemque habuisse Chalciopen, vt est in his:

Non erat AEetes, ad quem despecta veniret,
Non Ipsæa parens, Chalciopeque soror.

Apoll. lib. 3. Argonaut. Medeam vocauit ipsam etiam Aeæam, vel quia Circes artibus vteretur, vel quia perniciosa extiterit cõpluribus. Fama est enim illã Iasonis amore captam, patrem

& patriam & regnum prodidisse. Nam cùm Iason cum lectissima Thessalorum manu Peliæ iussu in Colchos nauigasset ad aureum vellus capiendum, periculorum magnitudinem verita Medea, ne iis Iason obrueretur, fecit data sibi fide quòd eam vxorem duceret, vt per magicas artes vim periculorum Iason nullo negotio superauerit, & aureum vellus tutò auferendum acceperit. Fuerunt qui dixerint Æetam Medeæ patrem grauissimè tulisse Iasonis victoriam, quare conuocato consilio per noctem consilium de vrenda Argo naui proposuisse. Illud cùm cognouisset Medea, dicitur per obscuram noctem confugisse ad Argonautas, consiliumque paternum de comburenda naui, & de trucidandis omnibus Argonautis patefecisse: quare statim illa arrepta secum Medea insidiarum indice aufugerunt. Alij dixerunt Æetam post superata aurei velleris pericula Argonautas omnes ad lautissimum conuiuium inuitasse, illo tamen consilio vt omnes mensæ assidentes clàm & per dolum trucidaret. Tunc verò Medeam partim atrocitate facti commotam, partim amore ac desiderio ipsius Iasonis captam, paternum consilium Iasoni aperuisse vbi confugisset ad naues. Alij ad promittendum aureum vellus illuc contendisse illam maluerunt. Dionysius Milesius scripsit illam aureum vellus ad nauem attulisse, atque vnà cum Argonautis vltionem patris deuitantem aufugisse. Antimachus libro tertio Argonauticorum Iasonem cum Medea in nemus Martis consecratum clàm contendisse inquit ad aureum vellus capiendum. Mox cùm frater Absyrtus illam insequeretur, fertur illum comprehensum iuxta Absyrtides insulas necasse, vt ait Strabo libro septimo. Alij dicunt tamen, inter quos fuit Acusilaus, Medeam fratrem secum abduxisse, & cùm instaret pater persequens eum discerpsisse ibi, vbi vrbs postea condita Tomos ab ipsa sectione vocata est: atque in eminenti scopulo manus & caput in Ponto exposuisse, reliqua membra in regione illa sparsisse, vt patris cursum retardaret. quam sententiam ita secutus est Ouidius in lib. 3. Tristium.

Atque ita diuellit, diuulsaque membra per agros
Dißipat in multis inuenienda locis.
Ne pater ignoret, scopulo proponit in alto
Pallentesque manus, sanguineumque caput.
Vt genitor luctuque nouo tardetur & artus
Dum legit extinctos, triste retardet iter.

Et

Et Cicero breuiter attigit pro lege Man. Memoriæ prodidit Dionysius Milesius, quod ipse Aeeta Argonautas insecutus fuit, atque heroes in ripam fluminis exeuntes iaculis decertarunt. Aeetæ comites vbi pugnarent ex equis, Iphis Stheneli filius, fraterque Eurysthei præter alios in eo certamine cecidit, at Colchis in fugam verbis Absyrtus captus deductus est in nauim, vt ait Pherecydes lib.7. quem postea membratim diuisum deiecerunt. Hunc tamen intra domum Aeetæ iugulatum fuisse quidam memorant Medeæ consilio, ne illam postea persequeretur, cùm patrem segniorem vtpote iam senem non ita formidaret. atque maximam vim extitisse Medeæ memorant: quippe cùm magicæ artis esset peritissima, vt ab Hecate edocta, vt asseruit Apollon. lib.3. omniaque pharmacorum genera cognouerit, quæcunque ex tertia oriuntur. Idcirco dicta fuit fluuios in suos fontes retorsisse, sidera deduxisse de cœlo, & alia complura mirabilia fecisse, quæ ita recensuit Apollonius:

Κούρη τις μεγάροισιν ἐνιτρέφετ' Αἰήταο,
Τὴν Ἑκάτη περίαλλα θεὰ δάε τεχνήσασθαι
Φάρμαχ' ὅσ' ἤπειρός τε φύει καὶ νήχυτον ὕδωρ.
Τοῖσι καὶ ἀκαμάτοιο πυρὸς μειλίσσετ' ἀϋτμὴν,
Καὶ ποταμοὺς ἵστησιν ἄφαρ κελαδεινὰ ῥέοντας,
Ἄστρα τε καὶ μήνης ἱερῆς ἐπέδησε κελεύθους.
Fertur in Æetæ pen-tralibus esse puella:
Hanc Hecate docuit super omnes pharmaca quotquot
Vel pontus, vel terra tulit, mollescere flammas,
Indomitosque ignes docuit, fluuiosque rapaces
Firmauit, quamuis properanti flumine currant:
Sideraque, & Lunæ cursusque viasque ligauit.

Nam tantam vim fuisse magicæ artis tradiderunt antiqui, vt syluæ transferrentur, & segetes, & mortui reuiuiscerent, & mugirent lapides, vt scripsit Ouid. lib.14. Metam. de Circe, in his:

Exiluere loco (dictu mirabile) syluæ,
Ingemuitque olim, vicinaque palluit arbor,
Sparsaque sanguineis rubuerunt pabula guttis,
Et lapides visi mugitus edere raucos,
Et latrare canes, & humus serpentibus atris
Squallere, & tenues animæ volitare videntur.

Et eadem recensuit de ipsa Medea in epistola Hypsipyles:

Illa reluctantem cursu deducere Lunam
Nititur,& tenebris abdere Solis equos:
Illa refrænat aquas, obliquaque flumina sistit:
Illa loco syluas, viuaque saxa mouet.

Hæc eadem vbi superatis ab Iasone periculis patrem & patriam reliquisset,& Iasonem secuta in Lemnum applicuisset, Lemniadum mulierum zelotypia capta pharmacum quoddam in Lemnum iecisse dicitur,quod grauem odorem fœminis eius loci impressit, atque mansit postea illa consuetudo diutiùs,vt & filiis & maritis stato quodam anni die Lemniades graueolentes viderentur, vt in primo libro rerum Lesbicarum scripsit Myrtulus: cùm alij tamen Veneris facinus illud fuisse maluerint, vt sensit Hymeræus Stesichorus. Quia illæ parum visæ fuissent Venerem curare, aut diuinos honores Deæ tribuere; illa fecit vti viris ob grauitatem odoris essent inuisæ, quos etiam per insidias trucidarunt, deinde appellentibus ad insulam Argonautis cum his congressæ sunt. qui nati sunt ex ipsis, in Lacedæmona mox ad parentes penetrarunt, ibique admissi insidias Lacedæmonum libertati struxerunt,atque capti & in custodias traditi, deinde matrum aduentu muliebribus vestibus induti è custodiis & ex imminente periculo euaserunt. Primum autem fuit Medeæ crudelitatis indicium, quòd fratrem (vt diximus) discerpserit: cuius membra alij humi sparsa,alij in mari dissipata dixerunt, vt tardior patris cursus ipsam insequentis efficeretur iis colligendis.ossibus igitur Absyrti collectis Æeta Colchos misit,qui insequerentur: at illi Eridanum,& Syrtides insulas, & Sirenas prætergressi in Phræaciam denique ad Alcinoum Regem deuenere, cuius vxor Arete Medeam Iasoni coniunxit, ac duodecim seruas illi tradidit, cùm sequentes interea cessassent, quorum alij iuxta Ceraunia, alij in sinu Illyrico,alij Absyrtides habitaturi consedissent. Timonax libro primo rerum Scularum scriptum reliquit Iasonem in Colchorum regione rem habuisse cum Medea, quam ab Aeta patre in matrimonium acceperat: quare & intra Pontum in ea regione horti quidam ostendebantur, qui vocati sunt horti Iasonij, in quem locum è naui primùm egressus est,vbi erant disci & gymnasia, & Medeæ thalamus, in quo nuptui data est. At verò scriptum fuit à Timæo in secundo rerum Italicarum Medeam Corcyræ nupsisse Iasoni, quare ad suam vsque

que ætatem morem illum perduraſſe, vt in Apollinis ſacello, quod erat ibi extructum, ſacrificaretur quotannis, in quo primùm Medea ſacrificauit poſt nuptias, cùm ſacellum & aras ibi duas extruxiſſet, quæ forent illarum nuptiarum monumentum vel apud poſteros, fuit autem illud non procul à mari, ac proximum ciuitati, quarum ararum altera nympharum altera Nereidum vocata fuit. Deinde Argonautæ Syrtes & Sirenes, citharam pulſante Orpheo, & Scyllam & Charybdim & Cyaneas & errantes petras prætervecti in Thrinaciam deniq; peruenerunt, vbi Solis boues paſcebantur. mox Cretam prӕternauigantes, & Aeginam, & Locridem, in Iolcum denique veniunt. Quidam addiderunt Peliam didito rumore quòd omnes Argonautæ periiſſent, captata opportunitate omnes qui poterant aſpirare ad regnum obtruncaſſe: patrem Iaſonis Aeſonem coegiſſe bibere taurinum ſanguinem: quod factum eſt inter ſacrificia, fratremque Promachum puerum tenerum iugulaſſe. aiunt Amphinomem matrem confugiſſe in domum regis, quem vbi ob perfidiam obiurgaſſet, dixiſſetque futurum vt Deo acerbiſſimas pœnas daret, gladio ſibi pectus fortiter transfixit, & periit. Iaſon vbi noctu in ſinũ Theſſaliæ nauigaſſet non procul ab Iolco, vbi tamen ex vrbe conſpici non poſſet, his rebus omnibus per exploratores cognitis auxilium optimatum Argonautarumque in vltionem tantæ improbitatis clàm expetiuit. Vbi conſuleretur, variæque propoſitæ eſſent ſententiæ, quòd aliis vrbs repentè inuadenda eſſe videbatur, alij cenſebant auxilia viritim domo eſſe acceſſenda, bellumque non per inſidias, ſed per apertam virtutem eſſe ſuſcipiendum, quòd non apparebat vrbs à quinquaginta & tribus heroribus tantùm populoſa & ampla præſertim poſſe capi: Medea vltionem tutiorem ſibi per inſidias ac per occulta pharmaca depopoſcit. conficit itaque idolum Dianæ concauum, in quo omnis generis pharmaca occultauit, atque ſuos capillos ter inunctos canos fecit: faciem quoque corpus rugarum plenum formauit, vt anus omnibus propè edentula videretur. Deinde capiens Deam paratam mirum in modum ad vulgi ſuperſtitionem, irrupit manè in ciuitatem tanquam numine afflata, populumque cohortata eſt vndique ad nouum ſpectaculum, concurrentem vti Deam reuerenter exciperent, quæ propitia vrbi ac regi ex Hyperboreis aduentaſſet. Vrbe vniuerſa ad cultum & ſacrificia

conuersa, in regiam Dea accessit: atque cùm Pelias & eius filiæ credidissent felicitatem à Dea sibi datum iri, ipsamque Deam aduentasse, quoniam visa est Diana à draconibus vecta in aere superuolasse multas orbis partes, vt accidunt prodigia, omnes reuerenter eam complexi sunt. Deinde verò Medea sibi iniunctum à Dea esse dixit, vt regem senectute spoliaret, ac iuuenem faceret: & multa alia munera, quæ ad felicitatem & pietatem patris spectarent, largiretur. cùm inusitatus sermo Medeæ & admirabilis Peliæ visus esset, fidem adhibuit, statuitque vt efficeretur quidquid ea diceret, ac virgo res ad exitum perducere volens, cùm iussa esset vna ex filiabus Peliæ aquam puram afferre, continuò ait. Illa in thalamum se recipiens, tanquam totum corpus lauatura omnes vires pharmacorum accommodauit in aptum ordinem, quare admirantibus præsentibus omnia quæ ab ea dicebantur credita fuerunt. nam ita finxit quædam idola, vt appareret Diana per aera volans à draconibus vecta ex Hyperboreis in hospitium excipi à Pelia. Illud inuentum cùm supra humanum ingenium appareret, credidit omnino Pelias, imperauitque filiabus vti quæcuque illa mandauisset, solæ exequerentur, cùm non conueniret donum Deorum per manus seruiles regi accipere. Nocte igitur Pelia dormiente, inquit Medea opus esse corpus Peliæ in lebete coquere. quæ verba cùm virgines ægré admitterent, additum est experimentum ad dictorum crudelitatem, arietis in agnum eadem arte conuersi, qui membratim cæsus fuit & coctus cum quibusdam herbis. nam & reuixit & balare ac saltare præ lætitia visus est. Res ita credita est, & senex à filiabus, ob credulitatem factis surdis ad misericordiam precesque paternas, in frusta dissectus. sola Alcestis fuit ab illo scelere tam fœdo incontaminata. Cùm senex ita trucidatus iaceret, inquit Medea non priùs esse coquendum quàm sacra quædam Lunæ fierent, iussitque vt filiæ cum accensis lampadibus supra tectum ascenderent, quòd ipsa Colchica lingua preces quasdam ad Lunam esset factura, nam illud lampadum signum accensarum supra regiam erat datum indicium, vt conuenerant Argonautæ, quod res esset iam perpetrata. Heroes rati id quod erat, cæsum esse regem, magna celeritate ab vrbem procurrunt, strictisque gladiis vrbem ingressi resistentes custodias regias obtruncant. Filiæ Peliæ cùm neque vlcisci

cognitam

cognitam fraudem possent, ad quem coquendum iam descenderant, neque regiam tueri, quæ armatis iam esset plena, captæ sunt humaniter ab Iasone, qui dixit se scire illas immunes esse à parricidio, quia spe felicitatis ac deceptæ patrem trucidauissent. Acasto Peliæ filio regnum paternum concessit, filiasque primariis proceribus in matrimonium dedit. Nam Amphinonem Andræmon duxit, Alcestem Admetus Thessalus, Euadnem rex Cariæ Phocensium. His rebus ita transactis Iason in Isthmum profectus peractis solennibus Argo consecrauit Neptuno, atque in gratiam Creontis Corinthiorum regis admissus tantum autoritatis est consecutus, vt vnà remp. gubernarit quoad vixit. His addiderunt quidam conuocatos esse ab Hercule Argonautas, vt fœderationem inirent inter se, si quis prælium aduersus aliquem illorum susciperet: qui vbi coniurassent de fœdere, statuerunt in omnem euentum hunc locum ad colligendas copias esse accommodatum, qui erat Eleorum ad fluuium Alpheum, quem etiam Ioui Olympio consecrarunt; vbi prius equestre & gymnicum certamen fuit institutum, ad cuius celebritatem infinita propè multitudo nobilium confluxit. Non defuerunt tamen qui dixerunt Medeam simulato odio Iasonis, quòd ab eo sperneretur, ad filias Peliæ confugisse, inter quos fuit Polycrates Samius, idque factum eo consilio, partim vt cædem propinquorum Iasonis per illas insidias vindicaret, partim etiam vt viam Iasoni ad regnum aperiret. aiunt non patrem quidem fallaciis Medeæ assensisse, sed à filiabus persuasum esse, quas Asteropeam & Autonoen nominant præter Alcestim. Alij dicunt proprio desiderio esse impulsas, vt parentem senem ac debilem paterentur medicamentis iuuentuti restitui, qui posset postea & regnum diu retinere, & omnes iniurias propulsare. id vt crederetur, aries iugulatus dedit experimentum: filiæ Peliæ his fraudibus Medeæ mirificè credentes, Peliam in frustra dissectum in feruentis aquæ lebetem Medeæ immittendum concedunt, atque post multam ebullitionem ita solutum corpus recepere, nihil vt reliquum fuerit quod posset sepulturæ mandari, quam rem ita breuiter attigit Ouidius in Medea his carminibus:

Quid referam Peliæ natas pietate nocentes,
Cæsaque virginea membra paterna manu?

Eodem tempore Iason Corinthi commoratus Glaucam Cre-

ontis regis Corinthi filiam vxorem duxit, omnium beneficiorum, quæ à Medea acceperat, oblitus. Id grauiter ferens Medea Glaucam postea & Creontem combussit, ac proprios filios Marmorum & Pheretem, quos ex Iasone susceperat, ferro absumpsit, vel vt alij maluerunt Merimnum, non Mormyrum, vt alij Mermyrum. Quamuis non defuerunt qui Medum etiam & Eriopen filiam & Polyxenum à Iasone susceptos fuisse de Medea narrent. Est enim omnium morborum, omniumque ægritudinum grauissima zelotypia, omnique furore potentior, de qua ita scripsit Archias.

Οὐ τόσον ἠδ' Ἀθάμας ἐπεμήνατο παιδὶ Λεάρχῳ,
Ὅσσον ὁ Μηδείης θυμὸς ἐπικνοφόνει.
Ζῆλος ἐπεὶ μανίης μεῖζον κακὸν, εἰ δὲ φιλοῦσι
Μήτηρ, ἐν τίνι νῦν πίστις ἔπι τέκνοι;

Non furor in miserum egit sic Athamanta Learchum,
Medeam in natos sæuus vt egit amor.
Stultitia grauius fit amor malum & acrius. at si
Nulla fides matri est pignora quis foueat?

Alij dixerunt peplum fuisse venenis infectum à Medea ad nouam nuptam missum, quo statim induta valido igne correpta conflagrarit, vt ait Apoll. lib. 1. Bibliothecæ, illo autẽ igne correpta Glauce se postea in fontẽ quendam ad ardorem extinguendam coniecit, qui fons ab illa deinde vocatus est Glauce. Alij dixerunt scrinium peregrinum cum igne inextincto incluso missum fuisse ad filias Creontis per paruulos Medeæ filios; quòd cùm illæ aperuissent, tanta euolauit vis ignis, vt totum palatium conflagrarit, vt testatur Dialochus in Cyzici euersione. Alij putarunt id non scrinium fuisse, sed vestem & coronam auream naphtha perunctas, quibus ab igne visis ob ignem attractum vniuersa regio conflagrarit. Nam quæ naphtha vncta fuerint, si vel ab igne vel sole videantur, continuò igne concepto sine remedio vllo comburunt, quæ vicina fuerint. Huius pharmaci cùm author fuisset & inuentrix Medea, iure ignis Medeæ pharmacum illud dicitur, quod ardorem per membra epotum diffundit, ita vt nulla arte possit leniri: de quo ita meminit Nicander in Alexipharmacis:

Ἢν δὲ τὸ Μηδείης Κολχηΐδος ἐχθόμενον πῦρ
Κεῖνο ποτὸν δέξηται, ἐπήμιεργιν οὐ περὶ χείλη
Δαιομένου δυσάλυκτος ἰάπτεται εἴδεσι κνηθμός

Quòd si Medeæ sumantur Colchidis ignis

Pocula

Pecùla ephemeria, è labris pruritus in ossa
Cum sudore fluit, nulla medicabilis arte.

Nam non solùm in vngendis rebus, sed in potu etiam occultam vim ignis includere, Medeæ fuit artificium. Pharmacum hoc alij ephemerium vocarunt, inter quos fuit Demetrius Scepsius, quia manè iuxta Tanaim fluuium tantùm apparuerint herbæ illæ, quæ illi componendo sunt necessariæ, per medium diem sint auctæ, vesperi arescant alij vocarunt Irim illam herbam, & pharmacum, alij Pharicum, alij naphtham Nec defuerunt qui ephemerium vocatùm putent, quia vnum diem prætetire non possint qui pharmacum illud potauerint. Atqui vt sensit Diphilus Siphnius, folia quercus auxilium inuentum postea fuit aduersus id pharmacum, & non leue remedium, si lac bubulum biberetur, in quo illa maduerint; vel rami sanguinariæ, vel radix cæsa in lacte elixata, vel maceratorum malorum aut cydoniorũ liquor, vel myrtorum stypticarum, vel capreolorum vitium, vel ramorum rubi, vel folia serpylli cocta in liquore intestinorum ferulæ, vel sardianarum nucum, vel medulla ferulæ, vel læue origanum. Hęc enim hausta compertum fuit non mediocre esse medicamentũ aduersus id pharmacum, vt ait Nicandri enarrator, qui Diphili sententiam expressit. Scriptum reliquit Plutarchus in Alexandro fieri pharmacum id quo pallium coronamque Medea perunxit, è bitumine præcipuè, cuius magna copia apud Babylonios nascitur in Ecbatanesis: cuius illa est natura vt ignem longinquum attrahat, mediumque aëra inflammet fama est apud nonnullos Mormorum ac Pheretem Medeæ filios, quòd illa munera attulissent, fuisse à Corinthiis lapidib. obrutos quorum sepulchrum apud Odeum vocatum ostendebatur, vt ait Pausanias in rebus Corinthiorum. Fuerunt tamen qui illos incolumes ad matrem reuertisse memorent, sed Iasonis odio, qui Glaucam duxisset, fuisse discerptos. Non defuerunt qui ab his longè diuersa senserint, quorum sententia fuit, quod Iason è Medea Thessalum & Alciamenem susceperit Corinthi, & multo pòst Tisandrum: dicunt eum deinde captum amore Glaucæ filiæ Creontis, vt Medeæ forma iam euanescente, conatum esse persuadere Medeæ vt æquo animo ferret si illam virginem esset ducturus, quia affinitatem regiam sic filiis compararet. nolens, iussa est abscédere Medea, quæ diem vnum ad parandam fugam, col-

ligendaque impedimenta popoſcit, ac per noctem mutata forma regiam ingreſſa flammis omnia abſumpſit: alij dixerunt filios Medeæ dona tuliſſe, quibus (vt diximus) conflagrauit. quoniam Iaſonem vlciſci nullo pacto poſſet, filios communes iugulauit, vt eo ſaltem dolore illum affligeret, quibus actis per noctem effugit Corintho Thebas ad Herculem ſponſorem ſeruandorum promiſſorum Iaſonis. Theſſalus qui cruentas manus maternas è cæde fratrum effugerat, educatus eſt Corinthi, atque in Iolcum patriam Iaſonis mox receſſit populoſque Theſſallos de ſe, cùm nactus eſſet imperium nuncupauit. Quidam dicunt Medeam Thebis Athenas profectam Aegeo peperiſſe filium Medum nomine, à quo Media fuit vocata, cùm illi regioni imperarit. Alij dicunt non ex Aegeo, ſed ex alio quodam rege Medum genuiſſe, qui cùm ſapienter imperaret, meruit vt Media de ſuo nomine ad ſempiternam memoriam diceretur. Alij dixerunt Buno defuncto Corinthum Marathonis filium in regnum ſucceſſiſſe, quo etiam mortuo Corinthios Medeam ex Iolco in regnum vocaſſe. Hæc cùm regnum Iaſoni conceſſiſſet, filios ex eo peperit, quos in Iunonis fano occultabat, quia ſperaret illos ſe immortales facturam: quod cùm reſciuiſſet Iaſon, ea relicta Iolcum reuertit, deinde & ipſa permiſſo Corinthi imperio Siſypho, dicitur peregrè fuiſſe profecta. Memoriæ prodidit Apollodorus libro primo, Medeam poſt crematam Creontis regiam currum à draconibus tractum à Sole accepiſſe, & contendiſſe Athenas, ibique nupſiſſe Aegeo, quæ cùm inſidias machinaretur Theſeo, Athenis aufugere coacta eſt. Quidam addiderunt filium fuiſſe natum etiam illi ex Ægeo, qui Medus diceretur, quo vocata eſt Media, cui regnum Athenarum vt perueniret curabat, cùm Theſeo inſidias tetendiſſet: quibus patefactis coacta eſt cum filio in Ariam Aſiæ partem tunc vocatam profugere. Quidam malunt Polixenum fuiſſe filium Medeæ & Ioſonis. Alij inquiunt Mermerum fuiſſe à leæna laniatum venando. Alij dicunt Medum & Eriopen tantum ex Iaſone Medeam concepiſſe. Deinde illam inquiunt in patriam reuerſam, paternum imperium, quod is per fraudem propinquorum amiſerat, cæſo patruo Perſæ patri reſtituiſſe: atque hoc non ſine Iaſonis auxilio feciſſe, cui fuerat reconciliata. Vbi mortua ſit, aut quo pacto minimè conſtat. ſed Ibyci tamen & Simonidæ, fuit ſen-

tentia quòd cùm mortua in campos Elysios venisset, Herculi nupserit.

¶ Nunc quid hæc significent perquiramus. Medea Æetæ Solis & Idyiæ Oceani filia dicitur, quia Medea consilium sit, vt nomen ipsum significat. cùm enim Sol æstatem & hyemem deducat, ea quæ vel ad victum, vel ad corporis tutelam spectant, prudenter procuranda sunt: hæc consideratio siue prudentia cùm ad singulos pertineat, effecit vt Idyia mater sit Medeæ: nam Idyia quasi εἰδυῖα dicitur, cognoscens scilicet, quia cognitio mater sit consilij. Iason cùm medicum siue medicinam significare possit, ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι à medendo dictus, secum Medeam abduxit. quid hoc significat? quòd qui medicinam animo suo sit adhibiturus, quæ prudentia est, vt vir bonus, & sanæ mentis, & prudens efficiatur, omnia reliqua parui faciet vel charissima. Qui enim voluptatum desiderium è quo natus est non neglexerit, qui parum honestam & effrænatam appetentiam non discerpserit, ille nihil admirabile, nihilque gloriosum potest committere: quare dicta est Medea filios & fratrem discerpsisse, & patriam reliquisse, vt Iasonem sequeretur. Is igitur qui verè fuerit sapiens facilè sideribus ad libidines inuitantibus dominatur, & trahentibus ad turpitudinem cupiditatibus moderatur: quare Medea, siue consilium, dicta est Lunam & stellas de cœlo deducere solita, & cupiditatum fluuios sistere, & plura, quæ multitudini videbantur admirabilia, facere; quæ certe reapse nullo tempore contigerunt, vt testatur Ouidius in medicamine faciei:

Nec vos graminibus, nec misto credite succo;
Nec tentate nocens virus amantis equæ.
Nec Mediæ Marsis finduntur cantibus angues:
Nec redit in fontes vnda supina suos.
Et quamuis aliquis Temesæa remouerit æra,
Nunquam Luna suis excutietur equis.

Nec defuerunt etiam qui Medeam artem esse dixerunt, Circes siue naturæ sororem: quoniam ars pro viribus imitatur naturam, tanto magis laudabilis, quantò magis ad similitudinem accedit. harum vtriusque Sol est pater, quoniam nihil sine diuina ope rectè fieri potest, quæ est animæ vis in nobis diuinitus impressa, nullum enim bonum est aut in rebus his, aut in nobis, quod Dei liberalitati ac magnificentiæ non

debeatur. Hæc eadem ignem, & incredibiles inuidiæ ardores in animis maleuolorum excitauit, fecitque vt non paruo dolore torquerentur. Neque vlla est sane prudenti viro vel sanctior, vel tutior, vel honorificentior vindicta inimicorum, quàm si quis iustum prudentemque se ad omnia negotia præstiterit, rectaque animi moderatione in omnibus vsus fuerit. Quòd siquis vel illegitimarum voluptatum, vel auaritiæ, vel crudelitatis laqueis se implicari patiatur, quo pacto ab eo consilium capto curru & alatis draconibus non quàm citissimè auolauerit? nam cùm Medea sit Solis neptis, significat prudentiam in nobis pro aeris temperie, & pro vi radiorum illius genitam: siquidem plurimum confert ad prudentiam temperamentum corporis, quod modò ex aëris impressione, modò ex educatione, modò ex cibis, modò ex regionis quam habitabamus natura incrementum capit. Hæc excogitarunt antiqui cum hac mirabilitate rerum gestarum, finxeruntque illa quæ dicta sunt de Medea, ad animi moderationem, & ad rectam institutionem vitæ nos adhortantes. Alij sceleratam, & libidinosam fœminam esse crediderunt Medeam, quippe quæ ob furiosum Iasonis desiderium, immoderatamque libidinem parentes, & regnum, & patriam prodiderit, & ignotum, & fallacem, & impostorem, & acceptorum immemorem hominem sequeretur. Hanc Medeam vocatam fuisse memorant, quia omnibus artibus conata sit Iasonis amorem in se vertere, sic enim scriptum est apud Diphilum:

ἡ γὰρ φαρμακεύτρια
Μήδεια κέκληται, ὅτι κατεμήσατο τέχνας

Medea vocata est.
Illa, veneficij quod fraudes repperit omnes.

Hæc dicta est senes nonnullos iuuentuti restituisse per herbas & ignem, quia in sui desiderium vel senes attraxerit artificiosè, feceritque vt tanquam iuuenes imprudentes & impudentes essent. Hanc in omnia crudelitatis lasciuiæque facinora delapsam faciunt; & idcirco paulò pòst in omnes difficultates & miserias, & in omnium odium incurrisse, quia nemo impurus diu felix esse possit, cùm solius virtutis opus sit felicitas illa quæ in rebus humanis reperiri possit. cùm scelerum omnium denique finis & opus sit pœnitentia & calamitates & miseriæ. omnes enim improbi, infelices, ea de causa

causa Medea denique in desperationem adducta, ita secum præter totum scelerum magnitudinem, & futura ex illis pericula ratiocinatur, vt est apud Senecam Tragicum:

At quo remittis? Phasim & Colchos petam,
Patriumque regnum, quæque fraternus cruor
Perfudit arua. quas peti terras iubes?
Quæ maria monstras? Pontici fauces freti,
Per quas reuexi nobiles Regum manus,
Adulterum secuta per Symplegades,
Paruamne Iolcon, Thessala an tempe petam?
Quascunque aperui tibi vias, clausi mihi.

Est enim (vt diximus) omnium difficillimum sceleratum hominem esse diu felicem. Sed siue consilium prudentiaque Medea sit, siue malefica mulier, per eius fabulam nos antiqui ad probitatem & ad integritatem instituere conabantur. cùm verò in patriam reuersa fuisset, patrique, regnum recuperasset, ibi honores diuinos illi instituerunt indigenæ, quibus interesse hominibus iure sacrificiorum non licebat. vt scripsit Staphylus, ob eas iniurias quas à Iasone acceperat, at neque templum vllo tempore ingredi. at nunc de Iasone dicamus.

De Iasone. CAP. VIII.

PERNECESSARIVM mihi videtur, antequam Iasonis res gestas commemorem, exordium eius stirpis altiùs repetere, ac recensere quibus causis commotus cum lectissimis Græciæ heroibus ad externos homines & longinquas nationes nauigarit, eosque labores pertulerit, qui vel auditu sunt non mediocriter formidabiles. Nam vix vllus præter Herculem monstrorum omnium acerrimum domitorem; & Theseum, qui ad eiusdem Herculis imitationem multos latrones atque maleficos homines de medio sustulit, & eadem genera suppliciorum, quibus hospites torquebant, coegit subire; & Vlyssem, qui per infinita atque intolerabilia pericula & ipse penetrauit, & multos eius socios in illis amisit: vix vllus alius inuenietur, qui tantam virtutem in rebus arduis præ se tulerit. Ita verò se res habet, sicuti Pherecydes sensit: Tyrrho filia fuit Salmonei & Alcidices è Cretheo educata fratre Salmonei. Hanc vbi Neptunus

compressisset geminos peperit filios Peliam & Neleum, quos nouerca postea matris in armentorum stabulo exposuit. illi cùm adoleuissent, matrem cognouerunt, matrisque nouercam in Iunonis fanum fugientem trucidarunt. Tum Neleus exorta dissensione cum Pelia Messenen contendit, ibique Pylum condidit. Nam tres fuerunt Pyli, in Peloponneso, ad Alpheum fluuium in Elide, & Triphylica, vbi fluuius Amathois, & Messenæ ad Coriphasium. at Pelias in Thessalia Acastum, & Pelopiam, & Hippothoen, & Pisidicen, & Alcestem ex Anaxibia Biantis filia, siue (vt alij maluerunt) ex Philomache Amphionis, suscepit. Creteus Aeoli filius vbi Iolcum condidisset, Aesonem, Amithaonem, ac Pheretem è Tyrrho procreauit: post quem Cretheum Pelias Iolci imperauit, cui responsum fuerat ab oraculo quod manu cuiusdam ab Aeolo oriundi erat interimendus. Erat autem vnus ex iis Iason Aesonis filius, & Polymedæ filiæ Autolici. Erechtheus siquidem & Athamas & Salmoneus filij fuerunt Aeoli, qui Aeolus creditus fuit Iouis filius. Vt igitur omnes Aeolidas Pelias de medio tolleret, voluit Iasonem etiam vnum ex genere Aeolidarum occidere, cùm esset adhuc infans. Id sentientes Iasonis propinqui, noctem obscurissimam obseruantes, opertum, & in arca clausum tanquam mortuum efferunt, & in antrum Chironis deportarunt, dederuntque illi educandum & erudiendum. Verùm cùm adoleuisset Iason, à Chironeque medendi artem didicisset, Iason vocatus fuit, cum priùs Diomedes nominaretur. Exiuit igitur cùm adoleuisset ex illo antro, & terram arauit apud Anaurum fluuium, vt ait Apollonius in Argonautic. Rursus aliud responsum renouatum est Peliæ, vt sibi caueret ab illo, quem altero pede nudo conspexisset. deinde sacra Neptuno instituens Pelias vniuersos suos ad sacrificia conuocauit: quo etiam Iason cùm veniret, in trajiciendo Anauro fluuio alterum calceum in limo amisit, qui ita visus à Pelia interrogatur: Quid faceres si tibi responsum esset te à quopiam interfectum iri? cui respondit Iason de Iunonis consilio, illum inquit ad aureum vellus recuperandum mitterem. erat autem vellus aureum pellis arietis aurea qui Phrixum in Colchidem portauerat, quem ille (vt fama est) Ioui fugæ fauenti Phyxio cognomine immolauit, & pellem arbori cuidam in loco Martis apud Colchos suspendit

Alij

Alij putarunt illam fuisse candidam: alij purpuream, vt sensit Simonides. At Dionisius Mitylenæus hominem fuisse, Prixique pædagogum censuit Arietem nomine, qui captus à Colchis esset & custodia asseruaretur, atque aureus dicebatur propter doctrinæ præstantiam, & propter integritatem consiliorum. Seruabat hanc pellem draco magnitudine nauis, quæ à quinquaginta remis agitatur, qui nunquam somno capiebatur. Pelias igitur iuxta Iasonis responsum Iasonem ipsum vellus aureum iubet ad se afferre. Tum Iason nauim diuino Palladis consilio fabricatam, malumque loquacem habentem è Dedonea quercu, conscendit, & cum quadraginta & nouem lectissimis viris in Colchidem nauigauit. Scriptum reliquit Demagetus quòd Pelias tenuibus clauis configi nauem iusserit, quod tamen Argus nauis artifex minimè fecit, vt ea citiùs periret: quæ ab artifice etiam nominata fuit. Hanc primam longam nauem fuisse memorant, cùm tamen alij primam longam nauem factam à Dauno fuisse dicant, cùm illum Aegyptus insequeretur, quæ Danais quoque vocata fuit. at verò illorum qui Iasonem in Colchidem secuti sunt, ista sunt nomina: Acastus, Admetus, Aethalides, Amphidamas, Amphion, Ancæus Neptuni, Argus, Argeus, Asterius, Asterion, Augias Sulis filius, Biantus, Butes, Calais Boreæ, Calaus, Canthus, Castor, Cepheus, Clitius, Coronus, Echion, Erginus, Eribores Eurydamas, Euritus, Euritìon, Hercules, Hylas, Iason, Idas, Idmon, Iphiclus Aesonis, Iphiclus Thestiades, Iphitus Euryti, Iphitus Phocensis, Laocoon, Leodocus, Lynceus, Meleager, Mopsus, Nauplias, Odeus, Oenides, Oileus, Orpheus, Palæmonius, Peleus Phaletus, Pollux, Polyphemus, Tænareus, Talaus, Telamon, Tiphys, Zetes Boreæ. horum nomina diligenter recensuit Sophocles in actu Lemniadibus inscripto, & Aeschileus in Ciberis, cùm tamen quidam his addiderint hos etiam loco nonnullorum: Actoridem, Actorionem, Alaum, Amphystecum, Autolycum, Buphagum, Cencum Deileontem, Deucalionem, Euphemum, Iphim, Iphidamantem, Mænetium, Nestorem, Philoctetem, Phliantem, Phlogium, Tideum. Habuerunt omnino tres vates secum Argonautæ, Mopsum Ampycis filium, Idmonem Abantis, Amphiaraum Oilei. Fama est Iasonem in Lemnum primùm applicuisse, mox ad Cyzicum Dolionum regem in Marsiā & Cium

adiuisse, deinde in Iberiam, hinc Bebryciam, atque cùm ad Syrtem Libyæ applicuisset, templum ibi condidisse, quod Herculi postea fuit consecratum, cùm ibi certamina quædam celebrassent Argonautæ, in quibus victor Hercules fuit declaratus. Deinde cùm nauigare ob Syrtium naturam non possent, dicuntur Argonautæ nauim Argo supra humeros per spatium duodecim dierum per Libyæ deserta comportasse, donec die duodecimo rursus mare inuenientes illam deiecerunt. Incidentes itaque in Eurypylum Neptuni filium acceperunt pro xenio quodcunque sese obtulit. nam glebam è terra accipiens dedit, quam Euphemus & ipse Neptuni ac Meciones filius accepit. tum nauigio ad Theram fluctuante, è gleba dissoluta Medea multa vaticinata est. non defuerunt qui post deiectam nauim certamen & templum institutum dicant, vt sensit Isacius. Deinde ad Phineum vatem peruenerunt, qui erat cæcus, qui tamen calamitatum finem fato sibi portendi sciebat, cùm Boreæ filij ad ipsum accessissent: nam mirificè ab Harpyis infestabatur. Illis denique liberatus explicat Argonautis rationem, cursum, & difficultates nauigationis: Quòd primùm petræ Cyaneæ essent adeundæ, quas Symplegades siue concurrentia saxa quidam vocarunt, vnde ignis plurimus scatebat, quarum periculum emissa columba erat explorandum. Hinc abeundum esse procul à Bithynia monet, quæ non multum distat à Bosphoro, quoniam Thraces illi, qui Salmydessum incolebant in omnes prænternauigantes essent atroces & crudeles. Tum ad Thyniadem insulam eos venire oportere docet. hinc esse ad Maryandinos accedendum, & ad Acherusiam, montesque Paphlagonum. Præternauigandam vrbem esse monet Enetorum, & Carambim, & Halym, & Irim, Themiscyrum, agrum Dæantem, Cappadociam, Chalybes Tibarenos, Mostynes, Aretiaden, Stymphalidum insulam, Macrones, Philyres, Bechiros, Saphires, Byzeres, ac Phasim fluuium, qui per terram Circæam vocatam deflueret. Inde prætereundam esse demonstrat vrbem Cytaidem antequam ad aureum vellus accederetur: quæ loca omnia ex Iolcho in Colchidem nauigantibus necessariò erant prætereunda. Verum cùm in Mysim primùm Argonautæ venissent. Herculesque suum remum infregisset, exiit vt alium è proximis syluis decideret, vbi relictus est ab Argonautis, vt qui-

vt quidam voluerunt ob Hylæ casum: vt verò alij propter imperitiam remigandi, ne omnes remos frangeret. Alij putarunt istud accidisse ob voracitatem Herculis, quia vererentur Argonautæ ne vniuersam annonam breui absumeret. Alij propter pondus, quia nauis propè demergeretur vbi ille in alterutra parte nauis constitisset, atque inflecteretur. Alij propter inuidiam, ne per eius præstantiam virtutis omnis cæterorum virtus fieret obscura, atque obrueretur. Vbi demum superatis omnibus difficultatibus Iason in Scythiam Aegyptiorum coloniam ad Æetam Colchorum regem peruenisset, perbenignè à Phrixi filiis fuit acceptus, atque cum illis ad Æetam contendit. Alij dicunt primùm benignè & comiter acceptum fuisse Iasonem ab AEeta, alij non satis læto vultu, deinde cùm Iason aureum vellus nomine Peliæ, cuius id antea fuisse dicebat, & per dolum surreptum, repeteret, visus AEeta æquo animo petitionem tulisse, vt quidam dixerunt: alij dicunt iratum AEetam respondisse Iasoni se quod peteret, tum demum cõcessurum, cùm tauros ignem è naribus efflantes & æripedes domuisset, draconis custodis eius velleris dentes adamantino aratro vsus seminasset, nascentesque homines armatos ex illis dentibus cæcidisset. Alij dixerunt ipsum AEetam illos dentes habuisse à Pallade sibi dono datos, cùm alios in agro Thebano Cadmus olim seuisset. At Medea AEetæ filia Iasonis desiderio capta illi vnguentum dedit, quo incolumis ab igne taurorum seruaretur, iussitque seruare ne aduerso vento araret, ne vis flammarum in ipsum ferretur: neque inciperet sulcum de more arantium ab eodem fine, sed tolleret aratrum. Quidam enim dicunt primum AEetam boues igniuomos iunxisse & arauisse, ac post defunctos imperasse Iasoni iungere & arare. Alij, quòd Meda noctu dracone per quædam pharmaca sopito aureum vellus ad Iasonem detulit, vnaque fratre Absyrto arrepto è Colchis cum Argonautis nauigauit. Quidam dicunt Iasonem Medeæ consilio & opera omnia illa pericula superasse, at non accepisse vellus aureum à Medea. Fugit autem noctu (vti dictum est) cum Argo naui Iason è regione Colchorum, illud consilium suggerente Venere veluti testatur Idmon in his:

ὑποθῆκ' Ἀφροδίτη
φθεγγόμεναι μεγάροιο δολῶ διὰ νύκτα μέλαιναν.

mentem Venus excitat illi
Aufugere è domibus tenebras per noctis opacæ.

Alij dicunt immissum fuisse Aeetæ desiderium à Venere, vt cum Eurylyte vxore congrederetur, quo tempore de comburenda Argo naui consultabat, quo illi tutò possent aufugere, vt scripsit in hisce Dionysius in Argonautis:

Δὴ τοτ' ἄρ' Αἰήτῃ πόθον ἔμβαλε δῖ' Ἀφροδίτη
Εὐρυλύτης φιλότητι μιγήμεναι ἧς ἀλόχοιο·
Κηδομένη φρεσὶν ᾗσιν ὅπως μετ' ἄεθλον Ἰήσων
Νοστήσῃ οἶκόνδε σὺν ἀγχεμάχοις ἑτάροισιν.

Excitat Æetæ Venus hic in pectore flammas
Coniugem in Eurylyten, vt opus peragetur amoris.
Nam curabat vti post dura pericula Iason
Cum sociis repetat patriam, dulcesque penates.

At verò de reditu Argonautarum permagna est inter scriptores controuersia, siquidem Herodotus in Argonauticis per idem mare illos rediisse scribit, per quod profecti sunt in Colchos. Hecatæus autem Milesius voluit è Phaside ingressos esse in Oceanum, inde in Nilum, inde in mare Tyrrhenum, per quod delati sunt in patriam. Arthemidorus Ephesius hos mendacium dicere, inquit, quoniam Phasis Oceanum minimè ingrediatur. atqui scriptum fuit in primo libro de Portubus à Timageto, vt accepimus Istrum è montibus Celticis siue Hyperboreis vocatis, siue Riphæis defluere, qui in mare Celticum ingrediatur. eius fluminis aqua bifariam distribuitur, cuius altera pars in mare Euxinum, altera in mare Celticum intrat, per cuius ostium in Tyrrheniam Argonautæ contendentes nauigarunt. Scymnus autem Delius illos per Tanaiam nauigasse inquit in mare amplum, atque inde mare Tyrrhenum fuisse ingressos. Sed his controuersiis, de reditu Argonautarum relictis, quæ videntur nonnulli deliræ, parumque peritæ nauigationum, nos communiorem sententiam, probabilioremque secuti, ita de illorum reditu breuiter dicendum censemus. Quòd peractis omnibus, superatisque periculis in Colchorum regione priùs in Istrum, deinde per illum in Adriam nauigarunt, & eò præsertim vbi Saturnium vocabant antiqui, vbi laceratus fuit Absyrtus. illud tamen nefarium facinus cùm ægrè tulisset Iupiter, dicitur difficiles ventos Argaunautis immisisse, quo demergerentur. at Iuno prosperos & secundos clàm emisit, qui

qui illos in mare Sardoum vocatum detulerunt. Sirenibus deinde transmissis ad Drepanum incolumes euaserunt, quæ postea Corcyra vocata fuit. eò cùm applicuissent, insequentes Colchi illos ferè comprehenderunt, quare ad Alcinoum confugere compelluntur. Colchis Medeam ab Alcinoo repetentibus responsum est, quod eo pacto essent recepturi, si Medea esset virgo, sic enim futurum vt patri remitteretur. at si esset iam vxor Iasonis, iure posse vxorem virum sequi. factæ dicuntur esse nuptiæ illa ipsa nocte. quamobrem Colchi cùm re infecta ad Æetam redire vererentur, decreuerunt habitare in sinu Illyrico. At Argaunautæ inde abnauigantes Mopso Canthoque defunctis ambigui de nauigatione ac salute docti fuerunt à Tritone quo pacto seruari possent, atque nauim in stagnum Tritonidem ferentes postea in Cretam nauigarunt, quo in loco cùm illi iter à Talo intercluderetur per Medeæ veneficia illo de medio sublato peruenerunt in Aeginam, ac inde in Thessaliam. atque ita dicuntur in patriam rediisse. Alij dicunt Iasonem Medeæ consilio & ope illa omnia pericula superasse, mox in patriam reuertisse, quam nauigationem duobus mensibus absoluisse ferunt. Erant autem Colchi Lazi etiam vocati, vt ait Isacius, ex Aegyptiorum colonia, qui non procul ab Abasgis siue Massagetis vocatis habitabant, dicebanturque nunc Colchi, nunc Scythæ, nunc Asiani, nunc Leucosyri, atque iuxta Phasim fluuium in Asiæ parte incoluerunt. Est autem & alia Scythia Europæ, quæ Mæotidi & Tanai finitima est, interque Scythię populos nonnulli Alanos etiam numerarunt, vbi ingressus est in Hircaniam & in Caspiorum regionem. Alij longè diuersam caussam cur Iason ad aureum vellus missus sit, retulerunt, inter quos fuit Hecatæus. Dicunt enim quòd cùm Iason ex antro Chironis exiuisset, & à patre coniunctisque affinitate cognitus fuisset, in conuiuium solenne fuit abreptus. Deinde cum magno tumultu ad Peliam regnum suorum maiorum repetens contendit: Pelias se redditurum pollicetur, si priùs in Colchidem abeat, Phrixique animam ter, vt legitimum erat, aduocet: se enim nocturnis terreri visionibus inquiens ob Phrixum. Nam si eò accesseris, inquit, & istud feceris, ac vellus aureum attuleris, ego iam senior tibi iuueni regni onus concedam. quare Iason his legibus acceptis eò contendit, vt diximus. Hæc illa

sunt vt summatim dicam, quæ de Iasone memoriæ prodita sunt sub ab antiquis. Pherecydes Alcimeden Phylaci filiam Iasonis matrem fuisse scripsit. Herodotus ait Iasonem fuisse filium Polyphemæ Autolyci filiæ. At Andronis fuit sententia, quod Theognete Laodici filia mater fuerit ipsius Iasonis. Stesichorus Eteoclimenes, Demetrius Scepsius Rhœus, alij Polymedæ filium putarunt. omnes tamen Aesonem patrem illi tribuerunt. Nauigationi difficultates, & res ab Argonautis in itinere gestas complexus est Apollonius in Argonaut.& pericula & labores, qui capturo vellus aureum proponebantur, ita recensuit breuiter Medea apud Euripidem:

Ἔσωσά σ', ὡς ἴσασιν Ἑλλήνων ὅσοι
Ταὐτὸν συνεισέβησαν Ἀργῷον σκάφος,
Πεμφθέντα ταύρων πυρπνόων ἐπιστάτην
Ζεύγλαισι καὶ σπεροῦντα θανάσιμον γύην.
Δράκοντά θ', ὃ πάγχρυσον ἀμφέπων δέρας
Σπείραις ἔσωζε πολυπλόκοις ἄυπνος ὤν,
Κτείνασ', ἀνέσχον σοι φάος σωτήριον.

Seruatus est per me, velut sciunt ratem
Quicunque conscendere tecum Argoam: vbi
Tauris iubebaris iugum spirantibus
Ignem imposuisse: semin are & horridi
Dentes draconis, vellus illud aureum
Seruantis, insomnisque; qui circundat id
Spiris: ego occidi, tibi lucem dedi
Illam salubrem.

Quam rem tamen breuiùs etiam ita complexus est Virgilius libro secundo Georg.

Hæc loca non tauri spirantes naribus ignem
Inuertere, satis immanis dentibus hydri:
Nec galeis, densisque virûm seges horruit hastis.

Vbi hæc omnia superasset Iason Medeæ consilio domum cũ vellere aureo reuertitur, ac Medeam secum abducit, quę post cædem parentum Iasonis, omnes suas fraudes ad vlciscendos illos Iasonis monitu conuertit, suasitque filiabus Peliæ, vt diximus, vt patrem frustra querentem iugularent, cum se illum iuuenem facturam, sicut agnum fecerat, promisisset. Fuerunt qui dixerint Iasonem quoque senescentem ab ipsa Medea coctum iuuentuti fuisse restitutum, vt scripsit Pherecydes, & Simo-

Simonides poeta,& Lycophron. Quòd Aeson præterea Iasonis pater fuit à Medea coctus, & iuentuti restitutus, ita scripsit is poeta qui Reditus composuit:

Αὐτίκα δ' Αἴσονα θῆκε φίλον κόρον ἡβώοντα,
Γῆρας ἀποξύσασ' εἰδυίῃσι πραπίδεσσι.
Φάρμακα πόλλ' ἕψουσ' ἐπὶ χρυσείοισι λέβησι.
Tum quoque pubescens Iuuenis fit protinus Aeson.
Ipsa senectutem studio detergere nouit,
Pharmaca vbi coxit permulta lebetibus aureis.

Aeschylus in Bacch. nutricibus, nutrices ipsas Bacchi vnà cum viris illis coctas fuisse inquit, & ita ab eadem iuuentuti restitutas. Habuit Iason filiam Atalantam quæ Milanioni nupsit: & Apin, & Eunœum: ex Hypsipyle Thoantis Philomelum, ac Thoantem. Aiunt Argonautas visa aue apud Colchos, quæ Græcis esset insueta, illam in Græciam portasse, atque à fluuio Colchidis phasianum appellasse. Scriptum fuit à Staphylo Iasonem Medeæ consilio denique occidisse: hæc enim illi nescio quo pacto persuasit, vt sub puppe nauis Argus dormiret, quam illa sciebat breui solutum iri, qua denique supra Iasonem delapsa ille occisus est. Fuerunt multis in locis templa Iasoni ob strenuitatem erecta, sed apud Abderam præcipuè eximia religione colebatur, cui templum à Parmenione fuit magnifico opere & excisis lapidibus extructum.

¶ Hæc illa sunt quæ præclarè & gloriosè ab Ianone gesta dicuntur, quæ omnium propè poetarum præconiis fuerunt celebrata, cùm tamen illa nauigatio breuissima fuerit, neque cum nauigationibus nostræ tempestatis comparanda, neque cum illis præcipuè quæ fiunt ab Hispanis, in eam longinquam partem terræ nuper repertæ. Dicitur Hercules enim ad illam expeditionem non peruenisse, quia aquatum missum Hylam requireret, neque potuisset cum cæteris heroibus nauigare. Coacti sunt igitur sicuti reliqui, qui viros bonos faciunt aliquando paruis, robore ac virtute destituti supplices fieri mulierculæ, donec vellus aureum cepissent, vt ait Plutarchus in Politicis. Vocati sunt Minyæ Argonautæ à Minya Martis filio, vt voluit Dionysius Trax. alij inter quos fuit Aristodemus Minyam Alei filium fuisse crediderunt, à quo nominati fuerint. Fuerunt etiam qui res in Iasonis nauigatione gestas corporum chimicorum mutationes, &

aureum vellus denique post tot labores captum, lapidem vocatum philosophorum esse arbitrentur, qui fit denique post tot eorum corporum mutationes. Alij Iasonem vectum per mare Ponticum cum Argonautis ad aureum vellus in Colchicam regionem, Medeamque AEetæ filiam asportasse, non poëticè dictum existimarunt: sed librum aureum vellus fuisse dicunt, contextum ex arietum pellibus, in quo scriptum erat quo pacto per chimiam posset aurum fieri, inter quos fuit Suidas. Atque vellus aureum pellem arietis, in qua contineretur auri faciendi ratio, iure vocatam fuisse putarunt. Atqui re ipsa ridiculum est tauros inuentos vnquam fuisse, qui flammas è naribus expirarent, aut è dentibus seminatis non solùm homines, sed etiam arma illis conuenientia aliquando fuisse nata: aut arietem vsquam fuisse natum, cuius aurum pro pilis tonderetur. Quis hæc vnquam visa fuisse homo sanæ mentis crediderit: verùm cùm sapientes antiqui philosophiam magnifacerent, partim ne in vulgus rude manaret, partim vt sapientiæ præcepta cum suauitate & rerum admirabilium admiratione imbiberentur, naturæ aut disciplinæ secreta sub variis fabularum figmentis occultarunt, non minùs quàm Aegyptij sub hieroglyphis scientiam, rerumque sacrarum disciplinam tradiderunt. Est enim omnibus prope insitum vel res præstantissimas, quarum facilis facultas concedatur, paruifacere: at quæ non nisi difficulter & cum magnis laboribus acquiri possunt, miris laudibus extollere, & vt clarissimas admirari. In hoc vitium, qui non labatur cum vulgo, non potest esse vir mediocris iudicij. Dicitur igitur fuisse Iason filius Alcimedes & Aesonis, vel (vt alij putarunt) Polymedæ, vel Rhius, & à centaurorum iustissimo Chirone educatus, artemque medendi ab illo edoctus, cuius vel matrum omnium nomina consilium significant. Æson è stirpe Neptuni editus quid aliud est, nisi prudentia è variis negotiis ac difficultatibus, quæ tanquam materia prudentiæ subjciuntur? nam ex illis, & ex consilio, exoritur ac fit prudentia. Didicit medendi artem à Chirone, vnde nomen obtinuit: nam ἴασις ars est medendi. Quis tamen remedium aliquando morbi datum fuisse ab Iasone vlli laboranti accepit? non enim chirurgus fuit Iason: neque vir sapientissimus & iustissimus Chiron putandus est potius corporis, quàm animi curam, quæ viro bono conue-

conueniat, Iasonem docuisse. Quod si animi curam illum docuit, quid est per Deos immortales quod magis viro bono conueniat, quàm prudentia? Ego sanè ita censeo, Iasonem in vtraque fortuna qua animi moderatione vti conueniat à Chirone didicisse quod antidotum sit aduersus voluptates impuras, quas animi temperantia illa placanda sit, qua arte superanda auaritia, prosternenda libido, ambitio ex animo ejicienda, cùm illa sit omnium monstrorum turpissima, vitiorumque maxima. His præceptis instructus Iason dictus est periculosa & formidabilia monstra prudenter Diis adiuuantibus, aut certe Deorum ministris consulentibus, incolumis præteriisse, & in Cholcidem profectus tauros igniuomos ac æripedes domuisse, quæ nihil aliud quàm animi pertinacia & ira putanda sunt. Qui enim non ratione, animique constantia ducitur, is aut leuis est ingenij, aut pro constantia pertinaciam sequitur, & inanem arrogantiam. Hos animorum affectus, rationi, medicinæque animi subjicere quid aliud est, quàm tauros illos igniuomos vincere, & hominum cum armis è draconis dentibus natorum furorem à se depellere? aut quid aliud est spatiosum draconem Medeæ auxilio consopire, quàm inuidiam sapienter consilio mentis frænare? Est enim ipsa Medea μῆδος consilium. Hic eius ope aureum vellus in patriam reportauit, Deisque dicauit, vel (vt aliis placuit) Peliæ obtulit, cum maxime fugienda sit auaritia, & iustitia complectenda. Maximè verò omnium colenda est Deorum immortalium religio, quod principium est virtutum & omnis felicitatis: postea colendi sunt Reges ac nationum principes, quibus non sine Dei voluntate concessa est in homines potestas, si modò sint viri boni & iusti. Atque, vt summatim dicam, nauigationem Iasonis, quam quidam ad historiam, quidam ad chimicam artem detorquent, nulla alia de caussa celebrarunt antiqui, nisi quia significare voluerunt humanam vitam multis vndique difficultatibus vexari, necesséque esse viro bono medicinam consilij animo adhibere, vt intrepidus ad omnes motus, & ad omnes fortunæ vicissitudines persistat. Neque tamen me illud præterit alios fuisse, inter quos Dercylus, qui Argonautas ad vellus aureum, siue ad Scytharum opulentiam diripiendam nauigasse putarint: (semper enim opes tanquam vmbra sequitur inuidia, omniaque bella propè prædæ gratia reipsa, verbo iniuriæ vlcis-

cendæ suscipiuntur.) quippe cùm non procul à Caucaso monte torrentes quidam aurum deferre dicerentur, quod tabulis perforatis ac lanosis pellibus Scythis excipere mox fuit, vt ait Strabo lib.2. Ad hęc loca nauigantibus è Thessalia multi scopuli, multæque difficultates, ac propè insuperabiles, vtpote imperitis adhuc nauigandi hominibus, proponebantur, quare illa tam multa formidanda finxerunt. Sed de Iasone satis, nunc de Phrixo dicamus.

De Phrixo. CAP. IX.

PHrixus, qui aureum vellus in Colchos dicitur transtulisse, Athamantis & Nepheles fuit filius. Cùm enim Athamas Thebis imperaret, Nephelem vxorem duxit, è qua Phrixum & Hellen suscepit. Deinde, nescio qua de causa, Nephele dimissa, Ino secundam vxorem cepit, de qua Clearchum, siue (vt alij maluerunt) Learchum, & Palæmonem suscepit: quem etiam Melicertam postea vocarunt. Verùm Ino ingenti priuigni amore capta, non assentiente Phrixo, omnem amorem in acerrimum odium conuertit, quod magnum solet esse plerumque nouercarum. hinc Pindarus in hymnis Demoticam nuncupauit, Pherecydes Themisto, Sophocles Nephelen in actu Athamante, Hippias Gorgopiram nominauit. Huiusmodi insidias Phrixo & Hellæ machinatur. Torruit omnia frumenti, cæterorumque leguminum semina ne nascerentur, deinde persuadet vatibus per largitionem nuntiarent Athamãti fruges illa de caussa non nasci, quia opus foret vnum de filiis Nepheles Diis immolari. Eo responso accepto, ingenti necessitate (vt putabat) compulsus Athamas Prixum dicitur ad aram mactaturus statuisse, vt ait Apollodorus Grammaticus libro primo. At Nephele Phrixum & Hellen rapuit, auream que ouem à Mercurio captam illis dedit, qua per aëra vecti fuerunt. Cum verò ad id freti peruenissent, quod est inter Sigæum & Chersonesum, contigit vt Helle in proximum mare deciderit, quod ab ea dictum fuit postea Hellespontus, vel Athamantidis, vt ait Aechylus in Persis, & Ouid. in Epist. Leandri:

Fluctibus immodicis Athamantidos æquora canent.
Vixque manet portu tuta carina suo.
Hoc mare cùm primùm de virgine nomine mersa

Quæ

Quæ tenet, est nactum, tale fuisse puto.
Est satis amissa locus hic infamis ab Helle:
Vtque mihi parcat, nomine crimen habet.
Inuideo Prixo, quem per freta tristia tutum
Aurea lanigero vellere vexit ouis.

Phrixus Helle sorore amissa ob diuturnum iter ac laborem in promontorio Brixaba conquieuit: at barbari illo viso armati aduenientes, aries inclinatus vsus humana voce illum excitauit, quare aufugiens in Colchos portauit arietem. Helle postea à piscatoribus capta in littore sepulta fuit, vt scripsit Herodotus in Polymnia. Phrixus incolumis in Colchidem peruenit, ibique Ioui Phyxio cognomine, siue fugæ fauenti immolauit, pellemque illici in luco Martis, in eius honorem affixit: quam postea à dracone seruari solitam fabulantur. Alij dicunt Dipsacum Phyllidis fluuij & nymphæ cuiusdam indigenæ filium Phrixũ in hospitium accessisse, atque Phrixum ibi arietem Ioui cognomento Laphystio immolasse, vnde mansit postea diu illa consuetudo, vt vnus ex oriundis ab ipso Phrixo quotannis prædicto Ioui sacrificaret, vt scriptum est à Suida libro secundo rerum Thessalicarum. deinde Phrixus ducta Chalciope Æetæ filia, quã Eueniam vocatam ait Pherecydes libro sexto proprio nomine, fuisseque cognomina Chalchiopen & Ophiusam, suscepisse ex illa quatuor filios dicitur. At Acusilaus Argum, Phrontim, Melanem, Cytilonum nominauit Phrixi filios, quibus quintum Presbonem addidit Epimenides. Alij addiderunt Cytorum à quo mons dictus est. alij Telamonem & Augiam addiderunt, Argum, Meliam, Catim, Sorum, Prontim, ac Hellen ex ea suscepit filios: quam tamen quidam non Chalciopen, sed Iophossen nominatam fuisse contendunt. Athamas postea Iunonis voluntate in furorem versus, quoniam Dionysum à Mercurio captũ tanquam puellam per quoddam tẽpus educasset, Learchũ filiũ, quem susceperat ex Ino, trucidauit: quare territa Ino cum Melicerta in mare desiliit. Ob illas cædes Athamas decidens ex imperio, & è Bœotia profugus oraculum consuluit, ac responsum cepit, vt ibi habitaret, vbi à syluestribus animalibus in conuiuium acciperetur. Paulò post in Athamania vocata lupi illum intuentes aufugerunt, semesasque carnes ouium, quas comedebant, reliquerunt. Ibi cùm habitare iuxta oraculi responsum Athamas decreuisset, Themisto Hypsæi filiam

tertiam vxorem duxit, è qua Leuconem, Erythram, Schæonem, ac Tithonum, vel (vt alij malunt) Pæum genuit. quos tamen in Argonautis Schæneum, Erythium, Leuconem, Tithoreum vocauit Dionysius. Alij tamen dixerunt non quidē ad aram, vt mactaretur, adductū fuisse Phrixum: sed illi ad eligenda in sacrificia pulcherrimā victimam misso arietē Iouis consilio locutum fuisse, atque patefecisse omnes nouercæ insidias, inter quos fuit Didymus. Quare ille cū sorore è patria terra, tergori arietis insidentes, vt aries illis significauerat, aufugit: ac Diis postea apud fluuiū Phasim illum arietem, vt mater sibi significaret, immolauit. Alij dicunt tunc locutū fuisse arietem cùm Helle delapsa est: atque hortatam esse Phrixum vt forti & intrepido esset animo, quòd illū esset in terram Colchicam asportaturus. Alij dixerunt Nephelen Deam fuisse, quæ ab Athamante neglecta ob mulierem in cœlum euolauerit, at cum Ioue conquesta squalorem agro Athamantis immiserit, ob quē illa, quæ dicta sunt de nouercæ insidiis contigerunt. Cùm in Colchorum regionem iter conficerent Phrixus & Helle, non per aera vecti, vt quidam putarunt, sed terrestri itinere in trajiciendo mari Abydo propinquo delapsa est Helle, at Phrixus in Colchidem profectus arietem, vt alij volunt, Marti; vt alij, Mercurio immolauit: ibiq; cùm habitasset, regioni nomen dedit, quæ à Phrixo Phrygia dicta est. Alij fabulati sunt arietis pellem fuisse ramis quercus appensam in luco Ioui consecrato, quam postmodo Mercurius auream fecit. nam & Apollonius lib. 2. Argon. illam Ioui Prixio, id est fugæ fauenti, dicatam fuisse testatur:

Ἀτρεκέως δοκέω πυ ἀκούετε καὶ πάρος αὐτοὶ
Φρίξον, ὅτις πολίεθρον αἰήλυθεν Αἰήταο,
Κριοῦ ἐπεμβεβαώς, τόν ῥα χρύσειον ἔθηκεν
Ἑρμείας. κῶας δὲ καὶ εἰσέτι νῦν κεν ἴδοιατε
Πεπταμένον λασίοισιν ἐπὶ δρυὸς ἀκρεμόνεσσι.
Τὸν μὲν ἔπειτ' ἔρρεξεν ἑῆς ὑποθημοσύνῃσι
Φυξίῳ ἐκ πάντων Κρονίδῃ Διί.

Vt tuto iampridem vestras peruenit ad aures,
Phrixus vt AEetæ regnumque & mœnia adiuit,
Hunc aries vexit, quem mox Cyllenius aurium
Fecit. nunc etiam suspensa est aurea quercu
Pellicula interdum crepitat quæ leniter auris.
Iupiter ipse fugæ fauit, quo Phryxius illum

Macta-

Mactatum cepit structis fumantibus aris.

Quamuis eam pellem iam tunc auream fuisse cùm mare trajicerent, vt in Colchidem aufugerent, his carminibus significauit Marcus Manilius lib. 4. Astronomicorum.

testis tibi laniger ipse,
Cùm vitreum findens aurato vellere Pontum,
Orbatumque sua Phrixum per fata sorore
Phasidos ad ripas, & Colchida regna reuexit.

Deinde verò Nephele pœnas daturus Athamas ob filios, ad Iouis aram iugulandus adducitur, at ab Hercule seruatus fuit quæ res argumentum fuit postea Sophocli tragœdiæ Athamantis. Fabulati sunt postea ad perpetuam huiusce rei memoriam impetratum à Ioue fuisse precante Nephele, vt Arietis signum inter sidera collocaretur, quod etiam effectum est. Alij arbitrati sunt nauem fuisse, quæ pictum arietem in prora haberet, quæ Phrixum & Hellen trans mare vexerit: verùm cùm Helle in mare è prora despiceret, in mare decidisse, ac periisse, vt scripsit Hellanicus. Alij censuerunt, inter quos fuit Pherecrates, Arietem fuisse Phrixi aluminum, qui cùm Inus insidias persensisset, hortatus est Phrixum vt se fuga seruaret. qui cùm fugisset in Colchidem, locus datus est fabulæ, quod per arietem seruatus fuit in Colchidem, vt scripsit Dionysius in Argonauticis: quem etiam memorauit vnà cum Phrixo in Colchidem nauigasse. Alij locum datum esse fabulæ putarunt, quia Helle cùm morbo in itinere periisset, in mare fuerit deiecta, vt mos est nauigantium: cùm Phrixus incolumis in Colchidem sit delatus. Atque tot de Phrixo scripta apud antiquos inueniuntur.

Hæc omnia sanè veram continent historiam præter modum fugæ. nullo enim modo fieri potest vt aries aureum vellus haberet, aut per aera volaret; atque ita in Colchidem terram peruenerit. Sed cùm esset antiquorum consuetudo vt animalia domestica non solùm pecuniis imprimerent, sed in omnibus propè rebus aliis pingerent, aut illorum nominibus pro pictis imaginibus appellarent, Phrixum & Hellen in nauigio, quod pictum aureum arietem in puppi haberet, vectos crediderim. Quidam dixerunt Phrixum & Hellen in naui quæ pictum arietem in prora haberet, nauigasse, atque Hellen ægrè ferentem nauigationem, incumbentem lateri in mare cecidisse.

Alij dicunt Scytharum regem Trygonem generum Æetæ fuisse apud Colchos, quo tempore Phrixus cum pedagogo captus est. puerum dono captum fuisse ab Æeta, & tanquam filium educatum, cui regnum reliquit, at pædagogum Crium (quod Græcè arietem significat) nomine Diis mactasse, cuius pellem decorticati clauis in templo affixit Deæ, vt erat apud illos legitimum. Dictus est aureus aries; quia consilia sapientum putanda sunt aurea. Alij dixerunt illam pellem fuisse ab Æeta inauratam, & custodiis septam, cùm accepisset ex oraculo sibi tunc esse pereundum, cùm aduena illam abstulisset: quòd certè significabat vbi defuisset prudentia & consilium. Idcirco ob diligentiam & ferocitatem inhumanitatemque custodiarum dictus est draco insomnis, & boues ignem ex ore spirantes, & terrigenæ homines vellus aureum custodire. Non enim leuiter recedendum est à sapienter decretis. Illæ custodiæ cùm accitæ essent è Taurica regione, aiunt Medeam noctu ad portam clausam profectam Taurico idiomate vsam esse, quare milites promptè illam aperuerunt tanquam regis filiæ. Argonautæ strictis gladiis ingressi multos barbaros trucidarunt, reliquos e loco fugarunt, pellem ceperunt. His additum est AEetam collecta magna suorum manu cum Argonautis adhuc in littore morantibus conflixisse, multos fuisse vulneratos hinc, & Iphithum fuisse cæsum, inde regem ipsum. Verùm cùm Argonautæ tantam armatorum irruentium multitudinem sustinere non possent, dicuntur à litore soluisse. Non defuerunt qui dixerint Colchos in fugam fuisse versos virtute Argonautarum, ac multos illorum fuisse trucidatos. Atque fortunæ vicissitudines per hanc fabulam quo pacto ferri conueniat antiquos demonstrare voluisse cẽsuerim: cum mollis & muliebris sit animi, fortunæ mutationes non sapienter ferre, aut nimium in arduis tristari, aut in felicibus rerum successibus nimium extolli. nam in omnia vel pericula vel felicitatem prudentia debet esse pro clypeo, cum incauti plerique magnitudine repentinæ alicuius mutationis continuò obruantur Lucianus tamen in Dialogo de Astrologia, Phrixum rerum astronomicarum scientia delectatum scribit, dictum fuisse à fabularum artificibus in cœlum ab ariete sublatum. Ego verò hoc nihil aliud significare crediderim, quam illum qui rebus præsentibus optimè ac sapienter vti nouerit, proximè ad Deorum immortalium naturam

ram

ram accedere: at si imprudenter, parumque honestè & superbè abutatur, facilè esse ex altissimo dignitatis gradu delabi. quod etiam Hellen passam fuisse fabulantur. Nulla est enim tam firma, neque tam constans hominum conditio, quin ob suam temeritatem & imprudentiam, si ita Deo placuerit, citissimè possit delabi. Atque quòd ita sit, patet vel ex ipsis nominibus. Athamas enim, non admirandum esse significat, cùm sit θαυμάζειν mirari actionemque illam adimat: Nephele verò nebula, ex quibus nascitur profectò rerum humanarum contemptio. nam, vt inquit is poeta,

Nil admirari propè res est vna Numici,
Solaque quæ possit facere, & seruare beatum.

Quis locus sanè meritò concedi potest admirationi, cùm tota hominum vita huc illud fluctuet, & quocunque ventorum impetus appulerit, eò facilè corruat? nam omnes opes, & amicitiæ, & imperia tandiu stabilia sunt, quandiu secunda fortunę aura aspirauerit. Siue igitur illa etiam sit rerum cuiusque ad felicitatem præsentem propensio, siue Dei consilium ob inscitam mortalium ita vocata, siue aliud quippiam, omnino illa opus est viro prudenti. Hac aura aspirante, seruati animi moderatione in felici successu, Phrixus deuitatis nouercæ insidiis in Colchorum regionem peruenit, vbi non sine auxilio Deorum firmius imperium & tranquilliora omnia adinuenit. ac de Phrixo satis, nunc de Argo nauî dicamus.

De Argo naui. CAP. X.

NAuis illa, quæ fuit postea inter sidera collocata, in qua nauigarunt Argonautæ, ab Argo, qui fuit architectus, extructa est. dicunt ei à Pelia imperatum vt clauos pertenues affigeret, cùm tamen ille validissimis compegerit, quare postea consilio Palladis facta fuisse dicta est. Aedificata fuit hęc nauis in quodam loco qui ab Iolco distabat viginti stadiis, quem idcirco quòd nauis ibi fuisset compacta, ἀπὸ τοῦ πήγνυσθαι à compingendo scilicet, Pagasas vocarunt, vt testatur Strabo lib. 9. & Ouidius in epistola Paridis Iasonem Pagasæum vocat, quia in ea nauigarit:

Phasida puppe noua vexit Pagasæus Iason,
Læsa nec est Colcha Thessala terra manu.

Huius nauis malus è quercu Dodonea fatidica arbore cæsus fuisse dicitur, quam arborem Pallas indicauit, quamobrem malum ipsum garrulam picam in his appellauit Lycophron:

εἰς τὴν κάλανδρον κίσσαν ἡρμάτιξατο.

In garrula transuecta pica est, vt ferunt.

Et Valerius Flaccus fatidicam ratem appellauit lib. I. Argonauticorum. Hanc nauem triginta remigum sedes habuisse vtrinque constat, quam Theocritus in Hyla vocauit τριακοντάζυγον, nam ζυγὸν transtrum significat & sedem nauticam, super qua sedent remiges, ita inquiens:

Οὐκέτι ἠερόποις τριακόντα ζύγον Ἀργώ.

Quod, iuga cui fuerant triginta reliquerat Argo.

Diodorus Siculus libro quarto historiarum non missum quidem fuisse Iasonem ad illa pericula tradidit, sed ipsum gloriæ desiderio ad imitationem Heroum superiorum petiuisse spõte à Pelia vt sibi concederet in Colchos expeditionem, quam libenter concessit, cùm timeret prolem fratris nullos ipse habens filios. Nauis dicitur fuisse fabricata ad Pelium à quibusdam plurimum magnitudine ac reliquo apparatu præstans, cùm in lintribus antea homines, nauigarent, paruisque acatiis. Fama dídita inusitatæ nauigij magnitudinis, multi primates propinquarum regionum cupierunt esse participes eius expeditionis. Iason elegit præstantiores, ita vt omnes essent quinquaginta & quatuor. Hanc Argo nauim alij ab architecto, alij à celeritate, cùm ἀργὸς velox antiquitus diceretur, appellarunt. In itinere ceto trucidato Hesionem liberarunt, quę accepta optione manẽdi cum parentibus, cum seruatore abire maluit, ne secundum periculum aduentante ceto in patria experiretur. Inuadente tempestate Orpheus pro omnium salute Diis Samothracibus initiatus est. Neque illud prætermittendum duxi, quòd remittente vento duobusque astris apparentibus super capitibus Dioscurorum, omnes sunt admirati, ac putarunt ipsorum Deorum consilio omnes liberari. ex illo mansit consuetudo vt omnes per hyemen periclitantes vota facerent Diis Samothracibus. His addunt Phineum occisum & filios liberatos, cùm Phineus ob Ideæ nouercæ malignas accusationes filios oculis priuasset. Dixerunt etiam nonnulli quòd Argo nauis tracta fuit ad fontes Tanais & ad locum quendam, cùm per alium fluuium in Oceanum nauigare opus foret, quòd Æeta os Ponti nauibus occupasset: qui sic terram ad sinistram habentes ad Vrsis ad occasum non procul à Gadiris in mare mediterraneum peruenerunt: nam multiplicis eius nauis itineris argumenta sunt insulæ

&

& portus, vt Argoum & Telamonium. Soluerunt autem à litore primùm Argonautæ vere præcipiti, quo tempore Pleiades manè oriuntur, vt patet ex his versibus eiusdem:

Ἦμος δ᾽ ἀντέλλουσι Πελειάδες, ἐσχατιαὶ δὲ
Ἄρνα νέον βόσκουσι, τετραμμένου εἴαρος ἤδη.
Τῆμος ναυτιλίης μιμνήσκετο θεῖος ἄωτος
Ἡρώων

Pleiades vt surgunt, agni pascuntur ad oras
Agrorum nuper, iam verso tempore veris:
Tum manus Heroum funes à littore soluit

Hanc nauem primam fuisse ferunt, quæ ausa sit ventorum minas contemnere, & ad longinquas regiones transfretare, vt sensit Ouid. lib. 3. de Tristibus:

Nam rate, quæ cura pugnacis facta Mineruæ
Per non tentatas prima cucurrit aquas.

Non defuerunt tamen qui addiderint Glaucum marinum Deum per biduum comitatum esse nauim, qui Herculi labores & immortalitatem vaticinatus est, & diuinos honores Dioscuris. Hortatus est cùm primùm terram attigissent vt sacra diis persoluerent, quorum nutu bis essent seruati. quibus dictis Glaucus se demersit. Argonautæ vbi ad terram applicuerunt, cui imperabat Byzantus, à quo vrbs dicta est Byzantium, structa ara diis sacrificarunt. deinde transmissa Propontide & Hellesponto ad Troadem peruenerunt; vbi missos repetitum Hesionem & promissos equos Iphiclum & Telamonem legatos, fama est Laomedontem in carcerem coniecisse, Argonautisque tetendisse insidias, cuius consilij habuit socios & administros omnes filios præter Priamum, qui contendebat iustitiam nullis vel exteris esse denegandam. qui cùm non audiretur, duos enses clàm attulit ad captiuos, inquiens, his clauibus carcerem esse aperiendum. illi custodias obtruncarunt & ad socios peruenerunt. re patefacta, cognitaque iniquitate regis, itum est ad pugnam. commisso prælio Hercules Laomedontem trucidauit, vrbem cepit, consilij tam iniqui autores castigauit, Priamo ob iustitiam regnum concessit. Enimuero post Colchicam nauigationem cùm Argos incolumes delectos heroas in patriam reuexisset, fertur fuisse Palladi ab Iasone consecrata: quæ deinde, quia tot deos seruasset, fuit inter sidera verso ordine collocata. ita vt prior pupis quam prora oriatur, vt his inquit Aratus:

Ἡ δὲ κυνὸς μεγάλοιο κατ' οὐρὴν ἕλκεται Ἀργὼ
Πρυμνόθεν· οὐ γὰρ τῇ γε κατὰ χρέος εἰσὶ κέλευθοι·
Ἀλλ' ὄπιθεν φέρεται τετραμμένη, οἷα καὶ αὐταὶ
Νῆες, ὅταν δὴ ναῦται ἐπιστρέψωσι κορώνην
Ὅρμον ἐσερχόμενοι· τὴν δ' αὐτίκα πᾶς ἀνακόπτει
Νῆα· παλιρροθίη δὲ καθάπτεται ἠπείροιο.
Ὣς ἥγε πρυμνόθεν Ἰησονὶς ἕλκεται Ἀργὼ
Καὶ τὰ μὲν ἠερίη καὶ ἀνάστερος εἶσι παρ' αὐτὸν
Ἱστὸν ἀπὸ πρῴρης φέρεται, τὰ δὲ πᾶσα φαεινή.

quæ ita vertit Cicero:

At canis ad caudam serpens prælabitur Argo,
Conuersam præ se portans cum lumine puppim:
Non aliæ nauis vt in alto pandere proras
Antè solent, rostro neptunia prata secantes:
Sed conuersa retro cœli semper loca portat.
Sicut cùm cœptant tutos constringere portus,
Obuertunt nauem magno cum pondere nautæ,
Aduersamque trahunt optata ad littora puppim:
Sic conuersa vetus super æthera vertitur Argo,
Atque vsque à prora ad cælum sine lumine malum,
A malo ad puppim cum lumine clara videtur.

¶ Hanc nauim fuisse inter sidera collocatam fabulati sunt, cùm fuisset Palladis consilio fabricata, quia cùm nullam beneficentiam siue renumeratione Deus esse patiatur: tum illa præcipuè grata est Deo, quæ à sapientia & consilio proficiscitur. quæ sine Palladis consilio est beneficentia, & quasi quodam naturæ ductu, vel quæ fortuito contingit, non est quidem reprehendenda: at multo magis illud & Deo gratum est, & magis laudabile, quod cum ratione suscipitur. Cum vellent igitur homines antiqui ad benificentiam adhortari, rem diuinam, & quæ proximè ad Deorum immortalium naturam accedat, liberalitatem & munificentiam esse dixerunt, quippe cum ad exemplum liberalitatis & animalia complura, & res sensu carentes, quia de Diis putarentur fuisse benemeritæ, inter siderum numerum fuerint relatæ, & proximè ad Deos ascitæ. Hæc igitur causa fuit cum Argos dicta sit diuinos honores consecuta. nunc de Capra cœlesti dicamus.

De Capra cœlesti. CAP. XI.

PRæclarum est eius quod dicebam argumentum, quia capram etiam, quòd de Ioue bene merita sit, cum illi lac præbue-

præbuerit, non solùm inter sidera collocarunt: sed etiam eius pellẽ ad sempiternã eius rei memoriã Iupiter gestare solebat vnde Aegiochus fuit appellatus. Quod autem illam Iupiter ob acceptum beneficiũ inter sidera retulerit, testatur Aratus in iis carminibus quæ ita sunt translata à Germanico Cæsare:

Illa putatur
Nutrix esse Iouis si verè Iupiter infans
Vbera Creteæ mulsit fidißima capræ,
Sidere quæ claro gratum testatur alumnum.

In his Betuleij viri alioquin doctissimi, non placet emendatio. Hanc Iouis nutricem alij Nympham Amaltheam nomine dixerunt. Alij mulierem putarunt fuisse Arcadiam, quæ Capra cognomine vocaretur, quæ cùm gemellos peperisset, illos alendos aliis mulieribus dedit, vt nutriret Iouem: quare eius filij vtpote capræ vocati sunt Hœdi. Hi cùm lac maternum Ioui concessissent, & ipsi inter sidera collocati in dextra Aurigæ tenentur, quos aurigæ sidera vocauit Aratus, quorum exortu grauissimæ plerumque fiunt tempestates, vt patet ex his carminibus:

Εἰ δέ τοι ἡνίοχόν τε ἀστέρας ἡνιόχοιο.
Σκέπτεσθαι δοκέει, καί τοι φάτις ἤλυθεν αἰγὸς
Αὐτῆς ἠδ' ἐρίφων, οἵ τ' εἰν ἁλὶ πορφυρούσῃ
Πολλάκις ἐσκέψαντο κεδαιομένους ἀνθρώπους.

Si placet Aurigam, atque Aurigæ sidera & ortus
Obseruare tibi: fæma est quòd Capra, quòd Hædi
Illius immergunt sulcantes cærula Ponti.
Non vlli tutum est Hædis surgentibus æquor.

Mos erat Phliasiis, vt eximiè Caprã cœleste sidus colerẽt, cuius etiam signũ æreũ in foro magna parte auratũ collocarunt, vt testatur Pausan. in Corinthiacis: quod idcirco fiebat, quia plurimũ Capræ ortus obesse vitibus putaretur. vt autem illam placarent, diuinos honores illi instituerũt. nam exoriẽte Capra vel sideratione patiuntur aliquæ vites, vel prorsus arescũt. Istud verò fit Sole in Leonis signo existente: tunc.n. maximè infestantur vites ob humoris inopiam, quod etiã magis fit pro natura locorũ. Cur inter sidera Capræ signũ relatũ fuerit, iam explicauimus superiùs, quod Iupiter neq; ingratus, neque acceptorũ immemor vel aduersus Capram quidem videri voluerit. Dicta fuit hæc capra Olenia, quoniã in vlnas Aurigæ, vel Oleni filiæ excepta fuerit. Consimili ratione fuit Delphinus

inter sidera collocatus, quia persuaserit Amphitritæ vt nuberet Neptuno: vel vt alij maluerunt, quia Arton Methymnæus ab illo fuerit seruatus. Enimuero quòd hæc non capra, sed mulier fuit, vel ex eo patet, quòd Almathæa Nyctei regis vxor fuerit, è quo Nyctemenen peperit, vt testatus est Apollodorus Cyzicenus. at de Capra satis, nunc de Dodonæa syluа dicendum.

De Dodone. CAP. XII.

FVit celeberrimum omnium oraculorum Dodonæum, tum ob celebritatem & conuenientis eò multitudinis frequentiam, tum etiam ob glandium copiam, quæ in illa sylua nascebantur. nam vt testatur Virgilius libro primo Georg. primus fuit victus mortalium, vt patet in his:

cùm iam glandes atque arbuta sacræ
Deficerent syluæ, & victum Dodona negaret.

Et nos in nostris Venationibus ita lusimus:

Cùm foret herba thorus primis mortalibus, antra,
Frigida & arboribus intecta, palatia; potum
Prosilientis aquæ riuus prælucidus vnda.
Præberet; victumque Ioui sacrata Molosso
Quercus, sanguineoque rubentes cortice bacchæ.

Strabo libro septimo Geograph. Dodonæum oraculum à Pelasgis constructum fuisse scribit: quare & Homerus libro π. Iliadis Iouem Dodoneum Pelasgicum appellauit. Scriptum reliquit Plutarchus in Pyrrho Deucalionem ac Pyrrham post diluuium venisse in Epirum ad oraculum Dodonæum, quod fuit in Thesprotorum Molossorumque regione. Erat ibi sylua maxima, & densissimis quercubus atque fagis refertissima, vbi eximia glandium copia nascebatur: quare poëtæ Dodonam pro glandium copia vsurparunt. Dicta fuit Dodone, à Nympha Occionitide, vel (vt maluit Hecatæus) à Dodone Iouis & Europæ filia. Fama est hoc in loco Pelasgum primum omnium mortalium homines docuisse glandibus vesci: atque inter has illas esse vtiliores, quæ de sola fago legerentur, cùm antea radicibus atque herbis inutilibus, vel etiam lethiferis aliquando vescerentur. Hic tuguria ad arcendas pluuias, & pulsandas temporum mutationum iniurias excogitauit, & tuncicas à suillis coriis contexere docuit: cuiusmodi per quoddam tempus in Eubœa in Phocide homines vsi sunt obscuriores, vt scripsit Andron Teius sua in nauigatione. Inde verò accidit,

accidit, cùm quercus & fagi multæ essent in sylua Dodonæa, vt Lucianus in amoribus è fago reddi oraculum ita dixerit: αὐτὴ τάχα αὖ ὥσπερ ἡ ἐν Δωδώνῃ φηγὸς ἐκ τῶν ἱεροδάμνων ἱερὰν ἀπορρήξασα φωνήν. *Ipsa sanè, sicut fagus illa quæ in Dodone, ex ramis sacram emittens vocem.* Erant autem ambigua admodum antiquorum oracula, quippe quæ non nisi transactis negotiis plerumque intelligi possent. quamuis Iophon Gnosius vir acri promptoque ingenio intelligendis oraculorum responsis plurima illorum oraculorum heroicis carminibus mandauit, & conatus sit docere homines quo pacto illa commodè interpretari possent. Cùm tamen Homerus in lib. ξ. Odysseæ id oraculum è quercu ita inquiat:

Τὸν δ' ἐς Δωδώνην φάτο βήμεναι, ὄφρα θεοῖο
Ἐκ δρυὸς ὑψικόμοιο Διὸς βουλὴν ἐπακούσῃ.
Dodonamque ferunt illum mox esse profectum,
Consilio Iouis è quercu captaret vt alta.

Memoriæ prodidit Pausanias in Achaicis, apud Acarnanes & Aetolos, & Epirotas, & earum regionum finitimos populos valde inclyta fama fuisse oraculum, quod è quercu columbæ reddebant responsa. Nam cùm duæ essent columbæ, diuersorum populorum legationes vel aliquo morbo, vel sterilitate agrorum, vel aliqua publica calamitate laborantium ad capienda responsa, quæ remedia forent earum calamitatum, eò confluebant, atque audiebant illarum columbarum vocem. Atqui variis temporibus, variis modis responsa dabantur: nam primùm loquebantur ipsæ quercus, deinde duæ mulieres sacerdotes responsa dare cœperunt, quarum vna Peristea, altera Triton vocabatur: atque cùm Peristera columbam significet apud Græcos, hinc locus datus est fabulæ: quia duæ columbæ responsa redderent. Alij duas columbas re ipsa locutas fuisse arbitrantur, quod etiam fortasse accidit, cùm potestas esset tenebrarum; ac mali dæmones & hæc, & his multo magis admirabilia agerent: vt depressa tenerent populorum ingenia, ne ad diuiniora tollerentur. Nam nemo ferè est eorum qui viuunt, quin harum rerum miraculis, cùm loquerentur statuæ & volucres, & auguria ventura prædicerent, & animalia multa significarent, in eam religionem antiquorum fuisset irretitus, Quare hoc etiam est cur magis gratias Domino Deo nostro habeamus, quòd per vnicum eius filium Christum vniuersa fallacium oraculorum multitudo profligata est, omnes-

que mali dæmones cum suis templis ita sunt euersi, vt nulla illorum iam diu appareant vestigia. conculcata sunt altaria, excisi luci, combusti libri, quibus sacrorum ritus continebantur, obliuioni datus est victimarum delectus, explosi sacerdotes & lenones earum fallaciarum. Neque vllus propè est, quin verum, sanctum, ac syncerum Dei cultum possit cognoscere, nisi si quis pro religione simulata flagitiorum licentiam sibi dari cupiat. Nam si de vero ac legitimo Dei cultu solùm sit inter homines controuersia, ac non potiùs de propriis singulorum commodis, vel intra triduum res iudicari posset, fieretque statim vnus pastor, & vnum ouile: neque quod ridiculum est, & misericordia planè dignum, tot bella pro religionibus orirentur. Est enim verus Dei cultus in ratione, & pietate, & integritate; non in armatis, aut in equorum cataphractorum pectoribus, aut in bellicis tormentis collocandus neque qui plus potest in bello, is magis est religiosus, aut magis vir bonus, sed qui probabiliorem sui consilij rationem afferre póterit. Quis enim animo per enses nitentes galeas persuaserit, qui, cùm diuinus sit nullam vim omnino patitur? Nullum est tormentum bellicum neque fortius neque maioris impetus ad animum impellendum, quàm sit ratio: qua sola victus animus vel victricem sequitur rationem, vel ita pudore deterretur, vt oculos attollere aduersus victricem sine pudore minimè possit. Verùm hæc alterius sunt negotij, nos iam ad institutum opus redeamus. Ac de Niobe dicatur.

De Niobe.

CAP. XIII

NIobe, quam Tantali & Euryanassæ, alij Pelopis, (vel vt alij putarunt) Taygetes vnius ex Pleiadibus filiam fuisse narrant, multorum filiorum fuit mater: quæ cùm gloriaretur supra modum tum ob illorum multitudinem, tum etiam ob formæ præstantiam, ausa est se Diis immortalibus comparare, vel etiam anteponere. Sic enim gloriatur apud Ouid. lib. 6. Metamorph.

Quis furor auditos, inquit, præponere visis
Cælestes? aut cur colitur Latona per aras?
Numen adhuc sine thure meum est? mihi Tantalus autor,
Cui licuit soli superorum attingere mensas.
Pleiadum soror est genitrix mea: maximus Atlas
Est auus, ætherium qui fert ceruicibus axem:

Iupiter alter auus; socero quoque glorior illo.
Me gentes metuunt: Phrygiæ me regia Cadmi
Sub domina est: fidibusque mei commissa mariti
Mœnia cum populis à meque viroque reguntur.
In quamcumque domus aduerti lumina partem,
Immensæ spectantur opes, accedit eodem
Digna Dea facies huc natas adiice septem,
Et totidem iuuenes & mox generosque nurusque:
Quærite nunc habeat quam nostra superbia causam.
Quoque modo audetis genitam Titania Cæo
Latonam præferre mihi.

Atheniensis tamen Apollodorus Nioben scribit lib. primo Bibliothecæ fuisse Phoronei regis Peloponnesi & Laodices filiam, cum Tantalum alij dicerent fuisse eius patrem. Nonnulli hanc Zetho, alij Alalcomeneo, alij nupsisse Amphioni Thebano dicunt, vt est in libro tertio Bibliothecæ. Verùm cùm duæ fuerint Niobæ, vt arbitror, de Tantali filia solùm sermo est. De numero filiorum, quos illa Amphioni peperit, nõ conueniunt inter se scriptores. Herodotus duos tantùm mares, ac tres fœminas Niobes fuisse scripsit, vt testatur idem Apollodorus. Homerus libro vltimo Iliad. sex mares, & totidem fœminas illam habuisse ita inquit:

Τῇ περ δώδεκα παῖδες ἐνὶ μεγάροισιν ὄλοντο,
Ἕξ μὲν θυγατέρες, ἓξ δ' υἱέες ἡβώοντες.

Namque domi periere illi bis pignora sena:
Sex natæ, totidemque mares pulcherrima pubes.

At Hesiodus decem mares ac totidem fœminas peperisse Nioben credidit, vt scripsit idem Apollodorus. Alij septem mares, & totidem fœminas fuisse maluerunt, quæ communior est sententia. Verùm illa ob filiorum præstantiam non solùm ausa est (vt dicebatur) Latonam in contentionem felicitatis prouocare, sed etiam contumeliis & impudicis verbis ita lacessiuit ~~& irritauit~~, vt Diana sex filias, at Phœbus totidem filios puberes sagittis confecerit, vt ait Plutarchus in libro de superstitione. Occisæ sunt domi filiæ, at in Cithærone venantes mares ab ipso Phœbo. aiunt Ismenum vnum è filiis Niobes ab Apolline ictum impatientia doloris se in fluuium Cadmi pedem vocatum coniecisse, qui pòst ab ipso fuit dictus Ismenus in Bœotia non procul à Thebis.

Ouidius tamen inquit quatuordecim fuisse cæsos, cui sententiæ assentitur etiam Antipater in his carminibus:

Ταντάλις ἅδε ποχ' ἁδὲ δὶς ἑπτὰ τέκνα τεκοῦσα
Γαστέρι μιῇ Φοίβῳ θῦμα καὶ Ἀρτέμιδι.
Κούρα γὰρ προὔπεμψε κόραις φόνον, ἄρσεσι δ' ἄρσην.
Δισσοὶ γὰρ δισσὰς ἔκτανον ἑβδομάδας.
Α δὲ τόσας ἀγέλας μάτηρ πάρος, ἁ πάρος εὔπαις,
Οὐδ' ἐφ' ἓν τλάμων λείπεται γηροκόμον
Μάτηρ δ' οὐχ ὑπὸ παίσιν, ὅπερ θέμις, ἀλλ' ὑπὸ ματρὸς
Παῖδες ἐς ἀλγεινοὺς πάντες ἄγοντο τάφους.
Τάνταλε καὶ δέ σε γλῶσσα διώλεσε καὶ σέο κούραν.
Χ' ἁ μὲν ἐπετρώθη σοὶ δ' ἔπι δεῖμα λίθος.

Tantalis hæc ipsa, hæc bis septem pignora eodem
Ventre tulit; mactat Phœbus & alma soror:
Mas maribus cædem tulit; atque puella puellis,
Prostrauere duas sic duo & hi hebdomadas.
Quæque parens fuerat quondam ditissima natis,
Illa senectuti est orba relicta parens.
Nec, veluti mos est, matrem comitata sepulchro.
Pignora sunt; natos sed comitata parens.
Tantale, teque tuoque necauit sanguine natam
Lingua, tibi lugens saxea forma timor.

Fuerunt autem nomina filiorum Niobes, vt ait Zetzes hist. 141. quintæ Chiliad Sipylus, Agenor, Phædimus, Ismenus, Eupnytus, Tantalus, Damasichton. Filiæ Neæra, Cleodoxe, Astiocha, Phaeta, Pelopia, Eugyge, Chloris. At Apollodorus Minytum pro Eupnyto dixit, & filias ita nominat: Ethoseam seu Theram, Cleodoxam, Astiochem, Phthiam, Pelopiam, Astycrateam Ogygiam. Ouidius tamen Alphenorem vel Ilioneum filiis Niobes adiecit. Pausanias Argum Niobes filiũ memorat in rebus Corinthiacis, alij Amyclam quandam nominarunt, alij Genuam, quamuis plerique crediderint Genuã fuisse Axiotheæ vxoris Promethei filiam, quæ Genuæ vrbis fundamenta iecerit in litore maris Ligustici, alij instaurasse propè euersam maluerunt. Isacius Homoloidem & Pelagum filios fuisse Niobes inquit, & Pelago quidem patrem Iouem tribuit: cùm primam omnium mulierum inquiat Apollodorus cum Ioue congressam fuisse, ac peperisse ex illo Argum. Chloris prætereà fuit aliquando Mœlibœa vocabata, quam vnà cum Amycla è fœminis superfuisse memorant, è maribus

verò

verò Amphionem, quia illæ Latonam ſupplices vt ſibi parceceret præcatæ ſunt, vt ait Pauſanias in Atticis. Cùm tantam filiorum copiam vno die Niobe amiſiſſet, quæ eſt rerum humanarum inconſtantia, non magis prudens fuit in ferendis aduerſitatib. quàm fuerat in felicitate, & rerum omnium copia. Dicitur igitur Deorum miſeratione, cùm tantam doloris magnitudinem perferre non poſſet in ſaxum fuiſſe conuerſa vt ſignificat Ouid. lib. I. de Ponto:

Felicem Nioben quamuis tot funera vidit,
Quæ poſuit ſenſum ſaxea facta malis.

Et Callymachus in hymno in Apollinem:

Καὶ μὲν ὁ δακρυόεις αἰχάζεται ἄλγεα πέτρος.
Ὅστις ἐνὶ Φρυγίῃ διερὸς λίθος ἐστήρικται,
Μάρμαρον ἀντὶ γυναικὸς ὀϊζυρόν τι χανούσης.

Differt petra ſuos pariter lacrymoſa dolores
Humida, quæ quondam Phrygiis indurnit oris;
Nunc quoque marmor hiat triſte & & lacrimabile quiddam.

Fama eſt Nioben viſa filiorum morte è Thebis in Sipylum contendiſſe. quare ſcripſit Pauſanias in Atticis, huius imaginem ſilicem ac præruptam crepidinem in Sipylo fuiſſe, quæ quaſi ad opticam rationem exciſa, prope exiſtendi neque lugentis, neque mulieris quidem formam præ ſe ferret: ac procul exiſtentibus & mulier, & mœſta & lugens videretur. De illa imagine, quòd eſſet in Sipylo Mygdoniæ monte, ita meminit Ouidius in Epiſt. Acontij:

Quæque ſuperba parens ſaxo per corpus oborto
Nunc quoque Mygdonia flebilis aſtat humo.

Facta fuit autem lapidea non repentè, cùm id à Diis popoſciſſet, ſed paulatim, vt videtur Sophocles in Antigone his verſibus ſignificaſſe:

Ἤκουσα δὴ λυγροτάταν ὀλέσθαι
Τὰν Φρυγίαν ξέναν
Ταντάλου, Σιπύλῳ πρὸς ἄκρῳ
Τὰν κισσὸς ὡς ἀτενὴς,
Πετραία βλάστα δάμασεν.

Audiui mæſtiſsimam periiſſe
Phrygiam hoſpitem
Tantali, Sipylo in ſummo:
Quam hederæ in morem peruicacis
Saxoſum germen domuit.

Quam idem poëta in saxeo sepulchro lacrymari inquit in Electra, cum sepulchrum sit eius corpus lapideum factum. Atque hæc de Niobe Tantali filia omnia propè dicta sunt. Niobe fuit Phoronei Peloponnesiaci principis, & Nymphæ Telodices, vel Laodices filia, de qua dictum est superiùs, atque eadem fuit soror Apidis: cui cùm asperius in Peloponneso imperaret, à Telxione de medio fuit sublatus: cùm tamen alij non sororem, sed matrem Apidis Argiuorum & Sicyoniorum regis illam fuisse dicant; qui regno postea Argiuorum Ægialeo fratri permisso in Ægyptum profectus, Isidem vxorem duxit, ibique regnauit. Multis deinde beneficiis in homines Ægyptios collatis, multis rebus vtilibus humanæ vitæ inuentis Serapidis nomine eximiè cultus fuit post mortem ab Aegyptiis, & sub forma bouis viui eius numen honoratum: quoniam id animal humano generi omnium cæterorum ferè sit vtilissimum. Scriptum reliquit Pausanias in Arcadicis non quouis anni tempore, sed æstate tantùm Niobes statuam lachrymari solitam. Similem mutationem passa fuisse dicitur anus quædam ob iram Veneris: nam in saxum & ipsa fuit conuersa. Fabulantur enim, quòd cùm Venus Diis esset irata, quia passi fuissent ipsam cum Marte à Vulcano in rete ligari, & idcircò in syluas Caucasias se abdidisset ob pudorem, eam Dij omnes frustrà diu quæsierunt. at anus locum indicauit vbi latebat Venus, cùm à Deo quodam fuisset interrogata, quare illam ita mutauit: de qua ita meminit Lycophron in hoc carmine.

Καὶ πίμπλον γραιῶ μαρμαρωμένην δέμας.

Anumque factam marmor ipsam frigidum.

Fama est præterea quòd cùm Apollo & Diana superioris Niobes filios interemissent, Iupiter omnes homines in lapides per nouem dies conuertit, ac decimo die priori formæ restituens permisit vt illi sepelirentur.

¶ Hæc fabulosa sunt quæ de Niobe passim circunferuntur. Nunc antiquorum sententiam ex his exprimamus. Quemadmodum per superiora exempla nos antiqui sapientes ad beneficentiam atque libertatem adhortabantur, cum & nauem, & capram cœlestem, & multa animalia vel in cœlum inter astra retulerint, vel diuinis honoribus prosecuti sint: ita per hoc exemplum ab arrogantia temeritateque retrahẽtes, ad prosperas fortunæ vicissitudines æquo animo ferendas

nos

nos alliciebant. Fuit Niobe Tantali & Euryanassæ filia: ac Tantalus auaritia, Euryanassa opulentia est. ex his nascitur mortalium superbia, cuius & deorum despicientia, & amicorum contemptus, & beneficiorum vel à diis vel ab hominibus acceptorum obliuio assectæ esse consueuerunt. Hæc igitur Niobe siue superbia, siue temeritas putanda sit, tantam filiorum multitudinem circa se circumspicit, vt mirificè animus extollatur. nam ex altera parte diuitias, honores propè diuinos, qui diuitiis habentur, ac nobilitatem maiorem: ex altera amicos complures & affines, & clientelas frequentes, & effusam vndique salutantium multitudinem hæc intuetur: quare se inuidiam & omnes humanas facultates longo interuallo superasse putat, ac neque Deum quidem ipsum vel feliciorem, vel potentiorem esse arbitratur. Vbi aliqua domus vel ciuitas in tantũ superbiæ creuerit, vindictam Dei & euersionẽ proximam esse scito, vt per hanc fabulã admonemur. Nam vbi quis ita fuerit elatus animo, tunc eum neque filij, neq; affines, neq; nobilitas, à diuina vindicta protegere possunt: quia nullæ tam immensæ sunt facultates, quas vno die diuina potẽtia euertere non possit. Vbi fortunæ concussæ sunt, terga vertunt affines, priores amici diffugiunt. nulla reliqua est clientela, solus incedit, quem antea multi stipabant, à nemine salutatur, sordet nobilitas sine diuitiis ob omnibus neglecta. Ad deprimendam igitur temeritatem mortaliũ Nioben introduxerũt antiqui multis præclaris rebus gloriantem, quæ tanta felicitate elata fuerat, vt vel Deos ipsos pauefaceret, quam tamen repentè ex omni felicitate deiectam dixerunt. Ad has calamitates ita Niobe obstupuisse dicitur, vt neque lacrymas, neque vocem, neque lamentationem vllam emiserit: de qua ita scripsit Cicero libro tertio Tusc. disput. & Niobe fingitur lapidea, propter æternum credo in luctu silentium. Quod si animo non ita fuisset temerario, neque tantopere felicitate elata, in eas calamitates non incidisset: aut si contigisset illi resipere post acceptam cladem, sic q; non perpetuò virentia germina, vt ita dicam, pepetisse cognouisset, sed quæ, vbi collibuisset Deo, arescere possent; & diuinæ voluntati satisfecisset, & non fuisset in lapidem conuersa. Est enim sapienti semper illud sapiens dictum in ore habendum, quod ita dicit:

Οὐ μὲν ἐκτὸς οὐδεὶς εὐτυχεῖ βροτῶν.

Est nemo felix, hoc nisi præstet Deus.

Fuerunt qui rem ad historiarum referre conati sint, dixerintque acerbissimam pestilentiam aliquando fuisse in Phrygia, atque eodem die Niobes filios omnes interiisse, cùm multos haberet. Atque cùm pestilentiæ autor sit Sol & Luna, quia ex colore vaporumque copia illa nascatur, proditum est in fabulis Apollinem & Dianam illos sagittis confodisse. ad tantos dolores cùm obstupuisset, & propè sine sensu Niobe mater eorum videretur, dixerunt fabularum artifices illam fuisse in lapidem conuersam. Dicti sunt homines eo tempore in saxa à Ioue mutati, quia crudeles sunt homines & inhumani ob metum in his opportunitatibus, neque vllus est vel affinitatis vel amicitiæ firmus nodus. Verùm cum decimo die cessasset pestilentia, tunc sepulturam dicuntur obtinuisse. at nunc de Thamyri dicamus.

De Thamyri.

CAP. XIV.

THamyris Philammonis & Arsiæ filius, vel potiùs Agriopæ nymphæ vt quidam maluerunt, genere Threicius fuisse creditur, cùm Agriopa fuerit incola Parnassi: quæ cùm in vtero gestaret, fertur Odrysas migrasse, cùm Philammon eius nuptias recusaret, vnde Thracem postea Thamyrim crediderunt. fuerunt enim Odrysæ vrbs Thraciæ per id tempus sanè nobilis & opulenta. Thamyris igitur vbi adoleuisset, forma corporis præstantissimus ob animi dotes omni laudum genere floruit, atque inter cæteras eius virtutes illa etiam commemoratur, quòd eius carmen ita sonorum itaque concinnum fuit vt ab ipsis Musis compositum videretur. Scriptum reliquit Plutarchus in lib. de Musica hunc bellum à Titanibus aduersus Deos gestum tanta concinnitate orationis, tantaque modulationis suauitate composuisse, vt nullum poëma videri posset præstantius. Sed quoniam cum præstantia ingeniorum semper ferè coniuncta est superbia, arrogantia, & penè temeritas, & cæterorum in eo genere præstantium conceptus, ausus est Thamyris vel Musas ipsas, per quas ipse cæteros antecelluit, contemnere, conuitiis afficere, & in certamen cantus prouocare, cùm gratias potiùs illis pro acceptorum magnitudine agere conueniret. Hic Thamyris cum esset in Messenia, atque ex Oechala ciuitate Dorium versus (illud fuit vrbis nomen) proficisceretur, Musasque in certamen cantus prouocasset, dicitur illas obuias habuisse: cum quibus

pactus

pactus est si vicisset, se velle cum omnibus congredi; sin victus fuisset, illarum arbitratu se pœnas subiturum, vt scripsit Morleanus Asclepiades, qui à Musis victus statim oculis captus fuit, & canendi scientia priuatus, vt testatur Homerus in secundo Iliadis his carminibus:

καὶ Δώριον ἔνθα τε Μοῦσαι
Ἀντόμεναι Θάμυριν τὸν Θρήϊκα παῦσαν ἀοιδῆς.
Οἰχαλίηθεν ἰόντα παρ' Εὐρύτου Οἰχαλιῆος
Στεῦτο γὰρ εὐχόμενος νικησέμεν, εἴπερ ἂν αὐταὶ
Μοῦσαι ἀείδοιεν κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο.
Αἱ δὲ χολωσάμεναι πηρὸν θέσαν αὐτὰρ ἀοιδὴν
Θεσπεσίην ἀφέλοντο καὶ ἐκλέλαθον κιθαριστύν.

Et Dorion, hic vbi Musæ
Oechalia Thamarim redeuntem carmine Thracem
Priuarunt, fuit ausus enim se vincere Musas
Cantando iactare, modò ne prælia vitent,
Occurrantque sibi Musæ Iouis inclyta proles.
Iratæ Musæ cæcum fecere sed illum,
Et cantum, citharamque viro rapuere superbo.

Cùm verò lyram in fluuium proximum abiecisset, effecit vt is fluuius à iacienda lyra diceretur postea Balyra. Pausanias tamen in Messeniacis id morbo Thamyri accidisse scribit, cùm & Homero, & aliis nonnullis persimile Thamyri ob nullum Deorum contemptum, sed ob aliquam naturalem imbecillitatem contigerit. Prodicus verò Phocaensis, qui carmina in Minyadem composuit, apud inferos supplicium pati Thamyrim scripsit, ob suam in Deos temeritatem & arrogantiam: quod quidem rationi magis conuenit, cùm tantæ arrogantiæ pœnæ luendæ breuissimum sit tempus humanæ vitæ cursus. Ob eam calamitatem oculorum ferunt cessasse Tamyrim à componendis carminibus, quare dictæ sunt illi Musæ cãtum & citharæ peritiam ademisse. At quàm ridicula est Dij boni alienarum ineptiarum densoris Zetzis explicatio, quàm prodidit Chiliad 7. hist. 108. inquit enim Thamyrim nobilem fuisse poëtam, qui mundi creationem quinque millibus versuum complexus sit, sed cùm esset superbus & arrogans, eiusque scripta periissent, fabulati sunt antiqui illum cum Musis certasse, & factum cæcum, ac diuinam cantilenam illi fuisse ademptam. Hæc explicatio fabulæ quantopere frigeat, qui non sentit? non enim propter has ambages, & nugas

aniles, fabulæ fuerunt excogitatæ ab antiquis: sed (vt dicebam quò nos Deorum metu & reuerentia ab inani arrogantia absterrerent eorum exemplis, qui cùm arrogantes fuissent, pœnas ingentes suæ temeritatis dederunt: vt essemus acceptorum à Deo beneficiorum memores, vt neque nimis aduersis deprimeremur, neque felicibus rebus nimis extolleremur: quorum vitiorum vtrumque & Deo minimè placet: & homine sapiente est omnino indignum. Hæ causæ fuerunt, vt mihi quidem videntur, multo honestiores & probabiliores cur fabulæ huiusmodi fingerentur, quamuis alicuius historiæ fundamento fulciuntur. Atqui neque Zetzis quidem ridiculas interdum explicationes ipse deriderem, cùm humanum esse sciam errare aliquando & labi ac falli, nisi & ille fuisset vel ipso Thamyri arrogantior atque importunior, & ne multa dicam, nisi ille vel leuissimos cæterorum scriptorum errores grauissimè insectaretur. nemo enim vir bonus atque prudens debet aliorum de dignitate quidquam detrahere scribendo, sed omnia sua scripta conferre & aduertere ad præsentium posterorumque omnium vtilitatem & institutionem. qui verò maledicta, nugas, res turpes literis committunt, tales haberi iure debent qualia sunt eorum scripta; quæ certè parum reperiuntur plerunque à moribus animique consilio discrepare. at nunc de Marsya dicatur.

De Marsya.

CAP. XV.

MArsyas quoque Phrygius tibicen ob similem huic temeritatem & petulantiam non leue supplicium subiuit. Hic Hyagnidis fuit filius, eius qui primus omnium mortalium leges musicas ad laudes Deorum, quibus in solennitatibus Græci vsi sunt, accommodauit, qui Marsyas ausus est cum Apolline de tibiarum peritia contendere. Fabulati sunt hunc magna consuetudine cum Cybele fuisse coniunctum, sed diu postea peruagatum in Nysam ciuitatem ad Dionysum, qui ibi regnabat eo tempore peruenisse: vbi cum Apolline illic inuento, qui cum ob alia multa præclara, tum ob inuentam citharam, & artem pulsandæ citharæ magno in honore habebatur, ausus est contendere, cum ipse tibias à Minerua eiectas suscepisset, vt aiunt, iisque in flandis factus iam peritior sibi videretur. Apollinem igitur in certamen musices prouocauit ea conditione, vt victor victo quodcunque

quelibuisset, imperaret, vt testatur Pausanias in Phociacis. Idcirco mansit ea consuetudo postea in magnæ Matris sacrificiis, vt adessent illis etiam tibiæ, vt ait Myrleanus Asclepiades. in eo certamine igitur cùm Apollo citharam pulsasset, mox ore cantabat: at Marsyas tibiis inflandis tantum erat peritus, quare etiam victus pœnas dedit suæ temeritatis. Qui rem etiam planius explicare voluerunt addiderunt his, quòd Nysæi iudices sunt electi quo tempore Marsyas contendit cum Apolline. nam primùm tibiis ita est vsus Marsyas vt auditus stupore repleretur, appareretque ob suauitatem longe pręstare aduersario. Cum iudicibus ostentare simul artem decreuissent, aiunt Apollinem rursus ad citharam cantum accõmodasse, quare vicit tibias repetitas. At ille nitebatur docere iudices, quod præter omnem æquitatem vinceretur: quod artis, at nõ vocis, comparationem fieri oporteret, ad quam cithara & tibiæ sunt referendæ, non autem res duas cum vna conferri oportere. Apollo respondit quòd nihil plus æquo obtineret, quia Marsias quod sibi conueniret, fecisset, cùm tibias inflasset: oportere hanc legem igitur vtrisque imponi, vt vel ambo, vel nemo ore vteretur, sed solis digitis proprium vsum ostenderet. Istud certamen commissum fuisse non procul à Celænis siue (vt nunc vocatur) non procul ab Apamea ciuitate iuxta lacum, in quo ad vsum tibiarum optimi calami gignuntur, scriptum reliquit Strabo lib 12. Ex eo lacu dicuntur manare fontes Marsyæ fluminis, cum Ouid. 6. Metam. Marsyam scribat fuisse ab Apolline in fluuium mutatum. Nã fama est apud eundem lacum tibias à Minerua fuisse inuentas, quas cùm illa inflaret, seque in lacu conspexisset, orisque turpitudinem vidisset, & tumorem, illas abiecit, Secedite à me inquiens, malæ corporis deprauationes, vt ait Athenæus lib. 14. Has cùm reperisset Marsyas, qui multò ante bella Troiana floruit, non solùm inflauit, cæterosque illarum peritia antecelluit, sed etiam Doricæ musicæ postea geminatumque tibiarum fuit inuentor, sicut Amphion Lydię, vt testatur Plutar. in lib. de Musica. atque apud Dorion oppidum Peloponnesi hic idem ausus fuerat Musas ad certamen cantus prouocare. Fama est igitur Marsyam, vbi cum Apolline decertans victus fuisset, de pinu arbore propinqua fuisse suspensum, & excoriatum, vt testatur Nicander in hic carminibus:

Πολλάκι καὶ πίτυς γερὴς ἀπὸ δάκρυα τμῆξαι
Μαρσύου ᾗχί τε Φοῖβος ἀπὸ φλόα δύσατο γυίων.
Sæpius & lacrymas de pinu tristis ademit
Marsya, vbi Phœbus nudauit cortice membra.

Illud cùm apud fluuium Midam priùs vocatum contigisset, effecit vt fluuius postea Marsya diceretur è cuius sanguine nati sunt Satyri, vt scripsit Agatharchides in rebus Phrygiis. Pœnituit tamen celeriter Apollinem tantæ acerbitatis, quare chordas citharæ infregit, quas cùm Musę inuenissent, mesen addiderunt, Linus lichanon, Orpheus hypathem, Thamyris parhypatem, postmodo cithara & tibiis in antro Dionysi depositis cum Cybelem amaret, cum hac ad Hyperboreos vsque peregrinatur. E pelle Marsyæ vtris factus fuit, quem in Celenarum ciuitate fuisse scribit Herod. in Polymnia hoc pacto: οἱ δὲ ἐπεί τε διαβάντες τὸν Ἅλυν ποταμὸν, ὡμίλησαν τῇ Φρυγίῃ δι' αὐτῆς πορευόμενοι. παρεγένοντο ἐς Κελαινὰς, ἵνα πηγαὶ ἀναδιδοῦσι Μαιάνδρου ποταμοῦ, καὶ οὐκ ἑτέρου οὐκ ἐλάσσονος ἢ Μαιάνδρου, τῷ οὔνομα τυγχάνει ἐὸν Καταρρήκτης. ὃς ἐξ αὐτῆς τῆς ἀγορῆς τῆς Κελαινέων ἀνατέλλων, ἐς τὸν Μαίανδρον ἐκδιδοῖ ἐν τῇ καὶ ὁ τοῦ Σιληνοῦ Μαρσύεω ἀσκὸς ἐν τῇ πόλει ἀνακρέμαται τὸν ὑπὸ Φρυγῶν λόγος ἔχει ὑπὸ Ἀπόλλωνος ἐκδυθέντα ἀνακρεμασθῆναι. *Isti postea quàm Halym traiecerunt fluuiũ Phrygiæ per ipsam profecti, Celenas adierũt: vbi scatent fontes Mæãdri fluuij, & alterius non minoris Mæãdri cui nomẽ est Catarrhactes. hic oritur è foro Celænarum, & Mæandrum influit: vbi est etiam Sileni Marsyæ vtris in ciuitate suspensus: est enim sermo Phrygum quòd is de Marsya ab Apolline excoriato fuit suspensus.* Fabulati sunt autem illũ Marsyæ casum apud Fluuiũ Mæandrũ contigisse, veluti attestari vidẽtur illa carmina Philippi:

Ἱμερόεν αὐλήσαντι πολυτρήτων διὰ λωτῶν.
Εἶπε λιγυφθόγγῳ Φοῖβος ἔπη γλαφυρά.
Μαρσύη, ἐψεύσω τεὸν εὕρεμα, σοῦ γὰρ Ἀθήνης
Αὐλὸς ἐν Φρυγίῃς οὗτος ἐληΐσατο.
Εἰ δὲ σὺ τοιούτοις τότ' ἐνέπνεες, οὐκ ἂν Ὕαγνις
Τὴν ἐπὶ Μαιάνδρῳ κλαῦσε δύσαυλον ἔριν.
Fabula de lotis resonabat dulce foratis,
Audiit hoc Phœbus, talia dicta dedit.
Marsye non hoc, inuentum tibi: Palladi at ista
De Phrygia est olim fistula rapta Deæ.
Talia si inflasses, non fleuisset tua fata
Mæandri ad gelidas tristis Hyagnis aquas.

Nam certè quidem illud verissimum est, quod olim prolatum fuit

fuit ab oraculo, quòd

οἷά τ' ἀνὴρ ἔρξει, τοῖον τέλος αὐτὸν ἱκάνει.

Qualia quisque facit, talis finis manet ipsum.

Dicitur ea de causa vniuersis tibicinibus deinde iratus fuisse Phœbus, quem Sacadæ opera placatum postea fuisse memorant, cùm is primus Delphis Pythium cantum cecinisset,

¶ Quid per hanc fabulam significare voluerint antiqui manifestum omnibus esse arbitror, quoniam dictum fuit ad superborum & nimis elatorum animorum deprimendam temeritatem multas fabulas fuisse inuentas, quibus etiam consolãdis illis, qui molestiarum & calamitatum cumulis obruuntur, vti licet. nam vt Deus in temerarios animaduertit, ita viros bonos aliqua calamitate oppressos adiuuat, quod & ipsum per fabulas antiqui nobis tradiderunt. Cretheis enim Hippolyti filia Acasti vxor cùm capta fuisset Pelei desiderio, neque tamen Peleo vt secum congrederetur persuadere posset, illum apud Acastum, quia suam pudicitiam tentasset, accusauit. Hũc Acastus secum habens ad verticem Pelei montis adduxit, atque victum feris laniandum reliquit, vt scripsit Diognetus in rebus Smyrnæis. Verùm eius innocentię misertus Iupiter ensem illi per Vulcanum misit, quo se à feris tueretur. deinde cùm in vrbem venisset paucis comitantibus, Acastum debellauit, & imperio ipse potitus est, Vt igitur non est viri sapientis aduersus diuinam Dei voluntatem ob præsentem felicitatem & opulentiam insurgere, sic in rebus aduersis non est cedendum viribus tempestatis, sed in vtrisque certa animi moderatione vti conuenit. nunc de Ixione dicamus.

De Ixione. CAP. XVI.

ENimuero multò his sceleratior fuit Ixion Phlegiæ filius, vt sensit Euripides; vt Æschylus, Antionis: vt Pherecydes, Pisiones & Æthonis; vt verò alij, Martis & Pisidices. Hic n. Diam filiam Einei, vel (vt alij maluerunt) Deionei, vxorem duxit: cùm pollicitus esset se multa munera socero mox esse daturum. nam mos erat antiquorum patribus sponsarum munera offerre: quod in his significauit Homerus.

Πρῶθ' ἑκατὸν βοῦς δῶκεν ἔπειτα δὲ χίλι' ὑπέστη
Αἶγας ὁμοῦ καὶ ὄϊς.
Dat centum priùs ille boues, mille inde capellas
Et pecudes promisit.

Deioneus igitur cùm munera ob acceptam vxorem ab Ixione

flagitaret, acriusque instaret, coactus Ixion inuitauit socerum tanquam ad conuiuium, & ad illa accipienda, quòd se æquitate mitigatum simularet. hunc Ixion in foueam carbonariam, quam tenuissimis tabulatis superiùs, igne interiùs occultato, instrauerat detrusit. Cùm illum ob eam cædem furor inuasisset, neque vllum vel Deorum vel hominum reperiret, à quo expiaretur, quia primus his ausus esset in affinitate coniunctum manus inferre, Iupiter non solum eius misericordia captus illum expiasse dicitur, quod eum magnopere pœnituisset, sed etiam in cœlum acceptum liberaliter tractasse, & à secretis constituisse. Hic igitur pro tanta Iouis in se liberalitate ac munificentia Iunoni stuprum inferre conatus est. quod cum illa Ioui significasset, non facilè credidit Iupiter, quippe cui Bellerophontis & Hippolyti casus essent cogniti; sed rem palàm oculis intueri voluit. Dicitur igitur nubem in Iunonis formam coegisse, quam Ixioni obiecit, cum qua congressus Centauros suscepit. ob id facinus cùm gloriaretur Ixion, passimque oblateraret, ac eam, quam aduersus Iouem commiserat turpitudinem tacere non posset, fuit è cœlo ad inferos ob suam loquacitatem deiectus. Hic rotæ ferreæ fuit alligatus, circa quam angues complures conuoluebantur, perpetuoque rotæ circumuolutæ motu agitabatur, vt nunquam posset quiescere: quod significauit Virg. lib. 3. Georg. in his:

Inuidia infelix furias amnemque seuerum
Cocyti metuet, tortosque Ixionis angues,
Immanemque rotam. Et Tib. lib. 1.
Illic Iunonem tentare Ixionis ausi
Versantur celeri noxia membra rota.

Memoriæ prodidit Strabo lib. 9. Phlegiam non patrem, sed fratrem fuisse Ixionis, cuius filius fuit Pirithous, & Chiron & alij.

¶ Hæc summatim ea sunt quæ de Ixione scripta apud antiquos inueniuntur: nunc quæ explicatio his attribuatur vestigemus. Zetzes grauissimè Pindarum ac Palæphatum philosophum exagitat, tanquam vel sibi domesticam supellectilem furati sint, vel Deorum immortalium templa spoliarint. Pindarum quidem, quia dixerit, quòd vbi Ixion cum nube ab Ioue summissa concubuisset, filium progenuit sine Gratiis Hyperphialum, qui rem habuit cum equabus Magnesiis in Pelio monte, ex quibus natũ est genus

partim matribus, partim patri simile. At Palæpharum, quoniam Centauros dixit appellatos filios Ixionis, quia cùm tauri agrestes in Thessaliam venientes fruges deuastarent, tum iuuenes fortes equos ascendentes in tauros impetum fecerunt, ac stimulis pupugerunt: cùm verò eos agrestes procul fuissent conspicati, existimarunt superna parte homines, inferiores equos esse, quia nemo equum ante id tempus conscenderat, & quia tauros illos pungentes vidissent, Centauros appellasse: quæ quo pacto tantum abhorreant ab antiqua simplicitate, & credulitate hominum, non video. At quàm absurdam ipse postea attulit expositionem Dij boni! Dicit enim nubem seruam fuisse vocatam apud Pharaonem, quam Ixion pupugerit, & ex ea natum sit Centaurorum genus qui à pungenda Aura seu Nube ita sint dicti. Quis vnquam per Deos immortales pungere in rebus Veneris vsurpauit? neque illud sanè satisfacit, quod nititur in Græcorum fabulis modò Aegyptiorum, modò Chaldeorum exemplis illas comprobare: cùm multò magis etiam moribus & sacrorum ritibus hæc loca distarent inter se, & consuetudine orationis, quàm vel vestium forma, vel regionum interuallo. Quòd si Aura apud Pharaonem serua vocabatur, aut oportebat in ea regione fabulam hanc fuisse inuentam, aut ostendere illam in Thessaliam venisse, aut de his melius fuisset tacere, quàm dicere illa quæ nesciuntur. Natus est Pirithous è Dia & Ixione, qui propter familiaritatem Centauros conuocauit ad nuptias, at cùm sacrificasset Diis cæteris, oblitus Martis, Deum illum habuit iratum & infensum: inde effectum est vt Dei ira & vino impulsi sint, vt manus lasciuè in mulieres Lapitharum injicerent, vnde celeberrima illa pugna & clades exorta est. Quod Ixion insidias socero struxerit, id historicè dictum est: & pœnitentia deinde captus dicitur furore mentis fuisse correptus. Id homicidium cùm primùm commissum fuisset inter coniunctos, nemo eius consuetudinem aut amicitiam expetebat: quare de patria profugere coactus est: & à rege quodam (nam Ioues Reges omnes ob recentem Iouis memoriam dicebantur) perbenignè acceptus expiatus fuit, & à secretis creatus: quare hæc narrata sunt, vt de Ioue. Hactenus mihi conuenit cum Zetz: quia hæc ad historicam narrationem spectare censeo. Huius regis vxoris pudicitiam clàm tentasse dicitur Ixion, quod illa grauiter ferens rē

interim dissimulans aperit marito. Is non facilè credens vxori rem oculis tenere voluit: tum mulierculam quæ Nephele vocabatur instruxit pro vxore, ac vxori mandauit, vt iuberet eum in certum locum statuta hora noctis conuenire, quòd eum præstolaretur. Is igitur, vt statutum fuerat, veniens pro vxore regis cum serua rem habuit, ex qua natus est Imbrus, is qui primus Centaurus fuit vocatus. Dicuntur nati fuisse præterea ex ipso Ixione & nube Odites, & Orneus & Phlegræus & Pholus & Riphæus, à quo dicti sint montes: Postea verò dicti sunt Centauri non solùm illi qui ab Ixione originem duxerunt, sed plerique in Thessalia ad Peliũ montem habitantes quòd in taurorum morem in hostes impetum facerent, essentque propè in re militari furibundi. Hi primi equos celeres atque desultorios, vt aiunt, conscendere & pugnare ex equo inuenerunt, cùm fræna etiam ab ipsis Lapithis, & ephippia, & omnis equestris supellex fuisset inuenta. Inde fabulosè dictum est Ixionem à Ioue expiatum in cœlũ fuisse acceptum, & Iunonis tentasse pudicitiam, & ob eam causam ad inferos detrusum. Nam ob cognitam temeritatem fuit Ixion à secretis remotus, ex aulica familia deiectus, & miserrimus omnium factus, cùm perpetua tamen ambitione gloriaque vexaretur. Cùm verò ex illa nascatur inuidia necessariò, ideo dictus fuit ad inferos detrusus, rotæque perpetuo motu circumuolutæ inter serpentes alligatus, quæ narratio non parum in inuidos & ambitiosos homines conuenit, vt ait grauissimus autor Plutarchus in Agide & Cleomene hoc pacto: καὶ ἀτόπως τινὲς οὐδὲ φαύλως συνῆσθαι πρὸς τοὺς φιλοδόξους ὑπονοοῦσι τὸν ἐπὶ τῷ Ἰξίονι μῦθον, ὡς δὴ λαβόντι τὴν νεφέλην ἀντὶ τῆς Ἥρας, καὶ τῶν Κενταύρων οὕτως γενομένων. καὶ γὰρ οὗτοι τῆς ἀρετῆς ὥσπερ εἰδώλῳ τινὶ τῇ δόξῃ συνόντες, οὐδὲν εἰλικρινὲς οὐδ' ὁμολογούμενον ἀλλὰ νόθα καὶ μικτὰ πολλὰ πράττουσιν, ἄλλοτε ἄλλας φορὰς φερόμενοι, ζήλοις καὶ πάθεσιν ἐπακολουθοῦντες. *Non absurdè sanè, neque imperitè in ambitiosos Ixionis fabulam conuenire nonnulli arbitrati sunt: quòd is Nubem pro Iunone compresserit, atque ita natum esse Centaurorum genus. Nam qui gloria tanquam imagine quadam virtutis alliciuntur, illi nihil sincerum, nihilque laudabile, sed multa illegitima & absurda agant necesse est, multisque agitationibus ferantur cupiditatibus, & omnibus animorum affectibus obsequentes.* Illi enim qui pro virtute gloriam ex quibusuis rebus consectantur, aut qui pro vera sapientia falsam amplectuntur, multa in-

ta indecora faciant oportet; quare monstro similes Centauri ex nube nascuntur. Et quoniam nullus eorum status est diuturnus, qui per illegitimas artes ad honoris apicem gloriæque contenderint, idcirco remotus à secretis, & ad inferos detrusus fuit Ixion, vbi perpetua pœna, præteritorum recordatione scilicet, discruciatur. Ego sanè non parum præclarè hoc etiam fictum à poëtis fuisse neque inutiliter ad institutionem vitæ censuerim, quòd tantò grauius scilicet iure optimo supplicium esset Ixionis, quàm cæterorum omnium qui apud inferos torquentur: quanto maiora hic beneficia à Deo acceperat: quoniam id præclarè scriptum est, quod cui plus remittitur, is plus debet. Hoc est, fabulam hanc ideo fuisse fictam, vt per hanc significarent antiqui maximè omnium vitiorum inuisam esse Diis immortalibus acceptorum beneficiorum obliuionem: atque id etiam multo magis, cùm quis non modò obliuiscitur, sed etiam iniurias infert pro beneficiis: quod scelus vindicem esse Deum denique experitur. Hoc tamen vitium cæterorum omnium ferè maximè patet, quòd non semel experti sunt principes plerique, qui sibi ab illis parari insidias senserunt, quos ante omnes charos habebant & ad maximas opes, supremósque honores prouexerant: sed & nuper prope singulare ætatis nostræ ornamentum ac omnium borum perfugium Franciscus Medices, serenissimus Magnus Dux Hetruriæ secundus: quem ipsum, & Carolum serenissimum Archiducem Austriæ ex omnibus principibus nostræ tempestatis solos, meo quidem iudicio, ob humanitatem, prudentiam, moderationem animi, magnificentiam, gloriam in omni genere virtutis, verè regios & imperare dignos ausim dicere. Ac de Ixione satis, nunc de Sisypho dicatur.

De Sisypho. CAP. XVII.

SIsyphus cuius filius fuerit, non patet, quum tamen nonnulli Aeoli fuisse arbitrati sunt, cùm illum Ouidius, & Horatius, & Homerus libro.ζ. Iliadis ita Aeolidem appellauerit:

Σίσυφος Αἰολίδης· ὁ δ' ἄρα Γλαῦκον τέκεθ' υἱόν

Sisyphus Aeolides, cuius de semine Glaucus
Editur.

Nam Apollonij enarrator οὐκ ἀπ' Αἰόλου, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Αἰόλου

non ab Aeolo scilicet, sed ab iis qui genus ducunt ab Aeolo, Sisyphum Aeolidem vocatum fuisse existimauit. Fuerunt qui putarint Meropem vnam ex Pleiadibus illi nupsisse, de qua ita inquit Ouidius in 1. Fastor.

Septima mortali Merope tibi Sisyphe nupsit.

Ex qua Glaucum qui etiam Taraxippus vocatur, qui fuit in Isthmo in hyppodromo ab equis discerptus, & Creontem suscepit. Habuit ex aliis etiam fœminis alios filios. Thersandrum, Ornytionem, Almum, Metabum, Hosmum, Porphyrionem aliosque complures: atque Ephyram ciuitatem Peloponnesi habitauit, vt testatur Homerus.

Ἔστι πόλις Ἐφύρη μυχῷ Ἄργεος ἱπποβότοιο.
Ἔνθα δὲ Σίσυφος ἔσκεν, ὃ κέρδιστος γένετ' ἀνδρῶν.

Est Ephyre vrbs Argi vicina feracis equorum,
Sisyphus hîc habitat, cuius prudentia mira est.

Hunc astutissimum omnium mortalium fuisse memorant: quippe cùm Autolyci sua tempestate insignis & nobilis latronis, qui non solùm iureiurando, sed etiam præstigiis ita homines decipiebat, vt alias res pro aliis caperent, fallacias repulerit. Cùm enim greges Sisyphi, qui tunc imperabat Corinthi, Autolycus aliquando occultasset, illosque mutatos reddere conaretur, frustra id egit: quoniam his gregibus Sisyphus suum nomen sub vngulis vna litera contentum insculpserat. Id vbi vidisset Autolycus, amicitiam contraxit cum Sisypho, atque illi Anticleam filiam in matrimonium dedit: ex quibus nata est filia eiusdem nominis, quam Laertes pater Vlyssis postea vxorem duxit: de qua ita Homerus meminit lib. λ. Odyss.

Ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ μητρὸς κατατεθνηυίης,
Αὐτολύκου θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἀντίκλεια.
Τὴν ζωὴν κατέλειπον ἰὼν εἰς Ἴλιον ἱρήν.

Atque anima accessit defunctæ deinde parentis
Anticleæ alto Autolici de semine natæ:
Quam viuam liqui, cùm sacræ mœnia Troiæ
Accessi.

Fama est quòd Iupiter Aeginam Asopi filiam in locum vocatum Phliuntem portauit, vt illam comprimeret: quam cùm Asopus quæreret, non solùm Sisyphus indicauit, sed etiam compressam à Ioue fuisse dixit. At Asopus vt cognosceret an vera essent quæ dicerentur, ad illam properauit: quam rem cùm

cùm cognouisset Iupiter, hanc in insulam sui nominis vertit, & id supplicium Sisypho imposuit, vt saxum quoddam prægrande assiduè supra montem apud inferos portaret, quod vbi ad montis verticem accessisset, sua sponte reuoluebatur ad radices montis, neque vlla vi retineri poterat: vt ait Pauſ. in Corinthiacis, & Hom. luculentissimè expressit lib. λ. Odyss.

Καὶ μὴν Σίσυφον εἰσεῖδον κρατέρ' ἄλγε' ἔχοντα,
Λᾶαν βαστάζοντα πελώριον ἀμφοτέρῃσιν.
Ἤτοι ὁ μὲν σκηριπτόμενος χερσίν τε ποσίν τε
Λᾶαν ἄνω ὤθεσκεν ποτὶ λόφον. ἀλλ' ὅτε μέλλοι
Ἄκρον ὑπερβαλέειν, τότ' ἀποστρέψασκε κραταιῒς
Αὖτις, ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδής.
Αὐτὰρ ὅγ' ἂψ ὤσασκε τιταινόμενος. κατὰ δ' ἱδρὼς
Ἔρρεεν ἐκ μελέων, κονίη δ' ἐκ κρατὸς ὀρώρει.
Sisyphon hîc viridi duros perferre labores,
Ambabus manibus portantem pondera saxi.
Hic etenim manibus nixus, pedibusque rotabat
Ingens ad collem saxum: vis magna deorsum
Sed voluebat idem, vt collem superare parabat.
Rursus & id campum deuoluebatur in imum.
Tum miser hic rursus repetebat pondera, sudor
Membra lauabat ei, labor est renouatus & idem.

Sisyphum mortuum esse in Isthmo & sepultum constat, vt est in Corinth. apud Pausaniam. Non defuerunt tamen qui Sisyphum aliis de causis, & multo probabilioribus ad inferos deiectum, id pati supplicium arbitrati sint: nam quidam dixerunt, quia, cùm esset deorum à secretis, arcanas res deorum diuulgasset, illud supplicium Deorum ipsorum iudicio apud inferos meruisse. Alij inquiunt illum variis tormentorum generibus hospites qui ad illum accessissent, excruciare solitum, quamobrem illi pœnæ meritò apud inferos illum fuisse addictum. Alij putarunt addictum fuisse illi supplicio propter perfidiam, quòd dæmonas fefellisset, qui dicunt eum mortuum descendisse ad inferos & Plutonem decepisse. nam moriturus, iussit vxorem insepultum cadauer ejicere, quod cùm illa fecisset, petiit à Plutone vt ad vxorem castigandam liceret accedere, à quo tantopere fuisset neglectus, quòd citò rediret. vbi Pluto illud concessisset, ad superos reuersus noluit ampliùs redire ad inferos: sed à Mercurio vi detractus illi supplicio addictus fuisse dicitur.

¶ Atque hæc omnia ferè illa sunt quæ de Sisypho ab antiquis memoriæ sunt prodita. nunc quid hæc significent, inquiramus. ac primum omnium explicatum fuit superiùs nihil magis diuinæ naturæ conuenire quàm benificentiam, & liberalitatem, & benignitatem: nihilq; tam repugnare quàm crudelitatem & auaritiam, quippe cùm crudelibus & auaris amicus Deus esse non possit; qui per beneficentiam viris bonis fit amicus. Cùm enim Deus amet beneficos, quantopere odio habere putandus est illos, qui etiam bene de se meritos iniuriis afficiunt? Etenim cùm à secretis deorum factus fuisset Sisyphus, pro accepto tanto beneficio cùm etiam fidem violarit, meritò grauissima patitur supplicia. Sin in hospites etiam crudelis extitit, meritò experitur quæ sint crudelitatis præmia: quia omne improbitatis genus vindicem denique habet Deum. Si quidquam rursus in deorum contumeliam locutus fuit, ac deorum arcana vulgauit quominus dij ab hominibus colerentur, nihil creditus est pati præter improbitatis ac sceleris grauitatem. Vt igitur deterrerent homines ab auaritia & à crudelitate, eosque ad liberalitatem, & humanitatem, & acceptorum recordationem adhortarentur, & ad deorum cultum: ad seruandam fidem magistratibus, & regibus, qui nobis honorem detulerunt, hæc ficta sunt ab antiquis. Lucretius tamen libro tertio in eos hanc fabulam conuenire scribit, qui magistratus & honores à populo expetunt cum summa animi contentione: neque vnquam obtinere possunt, vel quòd indigni habeantur, vel quòd in hoc etiam maxima vis sit fortunæ. Sic enim ait Epicureus poëta:

Sisyphus in vita quoque nobis ante oculos est,
Qui petere à populo falces, sæuasque secures
Imbibit, & semper victus, tristisque recedit.
Nam petere imperium quod inane est, nec datur vnquam
Atque in eo semper durum sufferre laborem,
Hoc est aduerso nixantem trudere monte
Saxum, quod tamen à summo iam vertice rursum
Voluitur, & plani raptim petit æquora campi.

Tanta vero præstantia fuit antiquorum artificum in fabulis confingendis, vt non vnam rem tantùm sub his contineri voluerint, sed illas in diuersas sententias posse distrahi, vt multiplex vtilitas ex his caperetur. Per hanc ipsam fabulam igitur

igitur homines ab ambitione reuocabant, qua nihil propè est humano generi periculosius: neque enim debet statim confugere ad laqueum, qui repulsam passus est, vel si præstantior cæteris existat: sed arbitrari multa stultè fieri ab imprudente multitudine, aut ab inconsideratis iudicibus, cùm maxima sit vbique insipientium copia. sin alicuius sceleris sibi conscius extiterit, qui passus est repulsam, tum debet vniuersæ vitæ suæ rationem examinare,& quod in se parum rectum cognouerit, corrigere, se ad probitatem quàm maximè accommodare, seque dignum præbere, qui cæteris hominibus imperet: quippe cùm nullum imperium sit vel felix vel diuturnum, vbi impuri, viris bonis, stulti, sapientibus, imperiti, peritissimis in rebus administrandis dominantur. Alij crediderunt Sisyphi saxum studium esse mortalium, atque collem illum siue montem esse vniuersum huiusce vitæ cursum: verticem ad quem Sisyphus nitebantur saxum aduoluere, esse tranquillitatem & animi quietem: inferos esse homines, Sisyphum animam. nam cùm anima iuxta sententiam Pythagoticorum è cœlo diuinitus in hæc corpora missa fuerit, quæ omnium diuinorum arcanorum fuit conscia, nititur omnibus viribus ad felicitatem, vitæque tranquillitatem peruenire, quam alij in cumulandis opibus, alij in honoribus & magistratibus, alij in gloria & celebritate rerum gestarum esse arbitrantur, alij in scientiarum cognitione, alij in eximia corporis forma, aut sanitate, aut nobilitate, aut in rebus huiusmodi: qui cùm re optata potiti sunt, rursus in imum relabuntur: & qui ante in diuitiis comparandis erat anxius, nunc est in acquirendis honoribus, nunc in recuperanda valetudine sollicitus, atque ita semper in aliquam relabitur perturbationem, neque ad summam tranquillitatem potest vnquam peruenire. Sisyphus igitur à Ioue ad inferos detrusus non insulsè dictus fuit saxum frustra ad montis verticem aduoluere, cùm quod ad summum peruenisse videbatur, tum rursus deuoluebatur in planitiem. Alij rem ad historiam traducunt, dicentes Sisyphum fuisse Teucri scribam, qui ante Homerum Troiana bella scripserit, à quo ceperit Homerus Iliada, qui cùm arcana patefecisset quædam Troianis, graue supplicium subiuit.

De Tantalo.

CAP. XVIII.

TAntalus etiam, quem apud inferos torqueri modò timore impendentis saxi, modò rerum victui necessariarum penuria dixerunt, impurus & acceptorum beneficiorum immemor fuit. Hunc Eusebius Iouis & nymphæ Plotæ filium narrauit in secundo Euangelicæ præparationis, cùm tamen Ioannes Diaconus & Didymus Iouis & Plutus Nymphæ filium fuisse arbitrentur: quem Zetzes hist. 10. chil. 5. Pluto quidem matre genitum, at patre Imolo Lydiæ rege scribit. Lucianus in dialogo de Dipsadibus, Aethonis filium illum fuisse censuit, vt testantur hæc carmina:

Τοῖα παθόντ' οἴομαι καὶ Τάνταλον Αἴθονος υἱὸν
Μηδαμὰ κοιμῆσαι διψαλέην ὀδύνην.

Talia ferre puto quoque Tantalon Aethone natum,
Qui nullo potuit fonte leuare sitim.

Fuerunt qui dixerint deos aliquando in hospitium ab hoc fuisse acceptos, qui cùm lautum conuiuium illis parasset, Pelopem filium cæsum inter cæteras epulas apposuit: vt alij arbitrantur, quòd illum immolarat ad epularum magnificentiam, cùm omnium rerum vel charissimum filium illis obtulisset. id cùm dij cæteri cognouissent, ab iis epulis abstinuerunt, præter vnam Cererem, quæ ob raptæ filiæ dolorem penè desipiens inconsultò humerum edit. tum dij reliqui eius filij miserti, eum rursus iecerunt in lebetem, ac recoctum vitæ restituerunt, vt scripsit Pindarus in Olympicis in Hierone Syracusio his verbis:

Ἐπεὶ νιν καθαροῦ λέβητος ἔξελε
Κλωθὼ ἐλέφαντι φαίδιμον
ὦμον κεκαδμένον.

Cùm ipsum è puro lebete exemit
Clotho elephantino splendidum
Humero decoratum.

Nam & Lycophron bis pubescentem appellauit Pelopem, quia iunior restitutus à diis fuit, quàm erat priùs, vt patet ex his:

Οἱ δὴ δὶς ἡβήσαντα καὶ βαρὺν πόθον
Φυγόντα Ναυμέδοντος ἁρπακτήριον.

Accessit huic pubes decora bis grauem
Cupidinem vitauit is Neptuniam.

Cùm

Cùm verò illi deesset humerus, quem comederat Ceres, Dei eburneum fecisse dicuntur: qui humerus omnium postea Pelopidarum signum fuit, vt Spartis pilum, sicut testatur Isacius. verùm quia deorum epulas per humanam cædem Tantalus contaminasset, violassetque ius hospitij, cùm experiendorum deorum causâ filium mactasset, vt alij maluerunt perpetuo epularum desiderio ad inferos detrusus addictus est, qui tamen præsentes lautissimo regioque apparatu semper habet epulas, neque vllo pacto illas potest attingere, quamuis insatiabili fame excruciaretur. Huic impedimento quidam putarunt esse Furias, quominus illas attingeret, vt ait Virg. lib. 6.

lucent genialibus altis
Aurea fulcra thoris, epulæque ante ora paratæ
Regifico luxu: Furiarum maxima iuxta
Accubat, & manibus prohibet contingere mensas,
Exurgitque facem attollens, atque intonat ore.

At Homerus lib. λ. Odyss. non à Furiis terreri ait Tantalum apud inferos, sed perpetua siti vexari & in aqua esse perpetuò, quæ vsque ad mentum assurgit: sed quoties labris attingere conatur, illa statim refugit: quod ipsum faciunt varia fructuum genera, quorum desiderio semper discruciatur, vt est in his:

Καὶ μὴν Τάνταλον εἰσεῖδον χαλέπ' ἄλγε' ἔχοντα,
Ἑστεῶτ' ἐν λίμνῃ, ἡ δὲ προσέπλαζε γενείῳ.
Στεῦτο δὲ διψάων, πιέειν δ' οὐκ εἶχεν ἑλέσθαι,
Ὁσσάκι γὰρ κύψει' ὁ γέρων πιέειν μενεαίνων,
Τοσσάχ' ὕδωρ ἀπολέσκετ' ἀναβροχέν. ἀμφὶ δὲ ποσσὶ
Γαῖα μέλαινα φάνεσκε, καταζήνασκε δὲ δαίμων.
Δένδρεα δ' ὑψιπέτηλα κατακρῆθεν χέε καρπὸν,
Ὄγχναι, καὶ ῥοιαὶ, καὶ μηλέαι ἀγλαόκαρποι.
Συκαῖ τε γλυκεραὶ καὶ ἐλαῖαι τηλεθόωσαι.
Τῶν ὁπότ' ἰθύσει' ὁ γέρων ἐπὶ χερσὶ μάσασθαι,
Τὰς δ' ἄνεμος ῥίπτασκε ποτὶ νέφεα σκιόεντα.

Tantalum hic vidi duros perferre labores.
Namque erat in stagno mentum tangente, sitisque
Assidue vrgebat: potandi at nulla facultas
Nam quoties in aquam inflectit labra, refugit
Vnda leuis toties absorpta, ac terra videtur
Sub pedibus: rursusque leuem Deus euocat vndam.

R

Hic sunt arborei fœtus: præstantia mala
Punica, sunt oleæ, sunt ficus, pomaque forma
Insigni: senis allectant quæ cuncta palatum.
Sed quoties manibus tentat decerpere fructus,
Protinus hos ventus celeres in nubila portat.

Alij putarunt lapidem illius capiti imminere, qui quoties bibere conaretur, toties illius caput percuteret: atque saxum Tantali supplicium ita esse scripsit Cicero lib. 4 Tuscul. disp. cui miseriæ, ægritudini scilicet, proximus est is, qui appropinquans aliquod malum metuit, exanimatusque pendet animi: quam vim significantes mali poetæ impendere apud inferos saxum Tantalo faciunt ob scelera, animique impotentiam, & superbiloquentiam. Euripides in Oreste nullo in loco ob timorem posse Tantalum consistere scribit, cùm saxum illi perpetuò immineat. quam pœnam illum pati inquit ob immoderatam linguæ petulantiam & dicacitatem, vt est in his:

Οὐκ ἔστι οὐδὲν δεινὸν (ὧδ' εἰπεῖν ἔπος)
Οὐδὲ πάθος, οὐδὲ ξυμφορὰ θεήλατος,
Ης οὐκ ἂν ἄραιτ' ἄχθος ἀνθρώπου φύσις.
Ο γὰρ μακάριος (κ' οὐκ ὀνειδίζω τύχας)
Διὸς πεφυκὼς (ὡς λέγουσι) Τάνταλος,
Κορυφῆς ὑπερτέλλοντα δειμαίνων πέτρον,
Αέρι ποτᾶται· καὶ τίνει ταύτην δίκην·
Ως μὲν λέγουσιν, ὅτι θεοῖς ἄνθρωπος ὤν,
Κοινῆς τραπέζης ἀξίωμ' ἔχων ἴσον,
Ακόλαστον ἔσχε γλῶσσαν, αἰσχίστην νόσον.

Nil tam graue est, laboriosum tam nihil,
Aerumna nulla, vel Dei ira incommodum,
Quod non virûm natura mox susceperit.
Olim beatus ille (nec fortunam ei
Objicio) natus (vt ferunt) Ioue Tantalus,
Saxum timens sibi imminet quod vertici,
Pœnam hanc luit, quòd peruolat per aera.
Causa est, vti ferunt, quòd is vir cùm foret,
Mensæ Deorumque aßideret, improba
Lingua fuit vsus: quod viro turpißimum est.

Tibullus autem in lib. 1. videtur id tantum datum fuisse Tantalo supplicium existimasse, quòd esset in aqua, perpetuaque siti cruciaretur: vt patet in his:

Tantalus est illi, & circum stagna sed acrem

Iam

Iam iam poturo deserit vnda sitim.

Atque Ouidius illud supplicium Tantalo irrogatum inquit ob loquacitatem, quia secreta Deorum mortalibus diuulgauerit, vt patet in his:

Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat
Tantalus, hoc illi garrula lingua dedit.

Alij ob raptam ab Ioue Aeginam Asopo patri indicatam eam pœnam subiisse Tantalum fabulantur, quòd alij Sisypho tribuerunt. Verùm Corn. Gallus poeta præstantissimus luculentis carminibus rem totam complexus fuit, quòd ob immoderatam linguæ licentiam scilicet Tantalus ad inferos fuit detrusus; quod ibi perpetua fame ac siti premebatur, quod lingua est inter certos clathros viro prudenti coercenda; quæ si tacenda patefecerit, perpetuas calamitates loquacibus parit in posterum. sic enim inquit,

Οὗτος ὁ πρὶν μακάρεσσι συνέστιος, οὗτος ὁ πολλὰ
Πολλάκι νεκταρέου πλησάμενος πόματος.
Νῦν λιβάδος θνητῆς ἱμείρεται· ἡ φθονερὴ δὲ
Κρατῆρος ἀεὶ χεῖλος ἔπι ταπεινοτέρη.
Πῖνε λέγει τὸ τόρευμα, καὶ ὄργια μάνθανε σιγῆς.
Οἱ γλώσσῃ προπετεῖς ταῦτα κολαζόμεθα.

Qui iacet antè fuit felix conuiua Deorum
Nectare, quæ superis pocula nota Diis:
Nunc cupit humanas epulas: sed semper ab ore
Vnda fugit, mediis stat sitibundus aquis,
Vnda, bibe affatur, ac discito iura silenti,
Conuenit ista pati lingua proterua quibus.

Alij, inter quos fuit Zetzes, Didymusque putarunt hanc pœnam irrogatam Tantalo, quia nectar & ambrosiam suis æqualibus impertiuerit; vt ait Pindarus in his carminibus:

Μετὰ τριῶν τέταρτον
Πόνον, ἀθανάτων ὅτι κλέψαις
ἁλίκεσσι συμπόταις
Νέκταρ ἀμβροσίαν τε δῶκεν.

Post tres quartum
Laborem, immortalium quòd furatus
Coætaneis conuiuis
Nectar ambrosiamque dedit.

Hic filium habuit Broteam, Pelopim, atque Nioben, Bascylē, * quod vxorem habuit Anthemoisiam Lyci filiam, & de fabulosis quidem hactenus.

¶ Tantalum Iouis & Plutus filium quidam dixerunt, alij Plotæ nymphæ, alij Æthonis, non ea quidem de causa, sicuti putarunt quidam, quia plures fuerint Tantali: sed quia alia ratione fabulam eandem interpretantur, cùm omnes tamen ad vnum atque eundem finem tendant. nam cur Iouis est filius? quia Tantalus vir rerum diuinarum atque naturalium peritissimus fuisse creditus est, quæ cognitio non contingit cuiuis, vt senserunt Pythagorici, sed illis tantùm, quorum animæ à Iouis sphæra, præcipuè in hæc corpora euocatæ fuissent, aut qui Iouem haberent in suo horoscopo dominantem, cuius vis vt opulentiam, ita sapientiam subministrat in natiuitatibus. Verùm cùm illa ætherea superna regio ignea credita sit ab Anaxagora & Empedocle, non fuit absurdum Tantalum Aethonis filium existimari, ardentis scilicet & igniti ætheris. Hic accepisse Deos in conuiuium dicitur, atque Pelopem illis epulandum apposuisse, cuius Ceres humerum comedit: quod quid aliud significat, quàm perpetuas calamitates quæ ferendæ sunt hominibus bonis atque sapientibus, dum rebus diuinis sunt intenti: nam vel filij vel carissima sunt relinquenda, vt diuina sectemur. Est enim rerum humanarum felicitas ad sceleratos multo magis, quàm ad viros bonos propensa: nam cui multa occurrant difficilia, ille vel Dei est existimandus amicus si æquo animo ferat, vel certè breui futurus est, qui per hæc incommoda virorum bonorum constantiam & animi magnitudinem exercet. Hic cùm ditissimus esset, adeò rerum diuinarum cognitioni fuit intentus, vt diuitiis posthabitis omnes voluptates corporis contempserit: quare dictus fuit à nonnullis in maxima omnium voluptatum copia ab imminente saxo deterritus, quò minus illis perfrueretur. Hic nectar & ambrosiam hominibus impertiuit, quia fuit rerum cœlestium suauissimæ atque subtilissimæ cognitionis inuentor: nam nullum nectar iucundius est quàm Dei cognitio. Quod erat igitur saxum illius ceruici assiduè imminens? assiduus labor & studium quod rebus cognoscẽdis tribuitur, quæ animi cura cùm nos reuocet à voluptatibus corporis, dicta est à stultis vna Furiarum, eaque maxima ab epulis præsentibus deterrere: abundabat enim voluptatum copia ob diuitias, at non fruebatur ob animi sollicitudinem.

Alij tamẽ ad auaros ad liberalitatẽ reuocandos hanc fabulam detorquent, qui dicunt opulẽtos Iouis filios dici propter

diuitias: eosdemque condemnatos perpetuæ siti, quia nulla sit vel in maxima copia diuitiarum satietas: quippe cùm illarum desiderium cum copia crescat. quare ita inquit Horatius de quodam auaro in primo Sermonum:

Tantalus è labris sitiens fugientia captat
Flumina: quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur,

At Cicero, vt patuit ex superiùs recitatis, curas & timores inanes videtur putasse è mentibus hominum per hanc fabulam expellendos, quod etiam sensit Lucretius in his carminibus:

Nec miser impendens magnum timet aere saxum
Tantalus (vt perhibent) cassa formidine torpens:
Sed magis in vita Diuûm metus vrget inanis
Mortales, casumque timent, quem cuique ferat sors.

Et profectò nullus timor viro sapienti conuenit, nisi offendendæ diuinæ bonitatis, cum potiùs per reuerentiam. ac beneuolentiam Deus vt pater & bonorum omnium author sit colendus, quàm timendus vt horribilis & ferox. Alij putarunt linguæ procacitatem nos admoneri per hanc fabulam esse cohibendam, alij ad reuocandos ab omni improbitate & crudelitate homines. cùm scelerum omnium grauissimus denique vindex sit Deus. Alij crediderunt significari per hanc fabulam profanis & impuris hominibus religionis arcana non esse detegenda: quoniam apud profanum vulgus eadem est harum rerum, quæ etiam ciborum ratio; qui alios pro valetudine, ac viribus stomachi nutriunt, alios interimunt, aut impellunt in grauiorem morbum. Nam vt quisque est vir bonus, ita in bonam partem rerum sacrarum cognitionem accipit. nunc de Tityo dicatur.

De Tityo. CAP. XIX.

Tityus quoque propter improbitatem, temerariamque libidinem, non leue supplicium apud inferos pati dictus est. Hic fuit Iouis & Elaræ Orchomeni filius, vt scripsit Apol. lib. I. & Appollod. lib. I. Bibliothecæ. Fabulantur Latonam ab hoc de stupro interpellatam fuisse, quare sagittis dicitur ab Apolline fuisse cæsus. vt in his testatur Apollonius Rhodius:

Ἐν καὶ Ἀπόλλων φοῖβος ὀϊστεύων ἐτέτυκτο
Βούπαις, ὔπω πολλὸς, ἑλὼ ἐρύοντα καλύπτρης

Μητέρα θαρσαλέως Τιτυὸν μέγαν ὅν ῥ' ἔτεκέν γε
Δῖ' Ἐλάρη, θρέψεν δὲ καὶ ἂψ ἐλοχεύσατο Γαῖα.

Hic inerat Phœbus puer, ac petit ille sagittis
Ingentem Tityum matri vim ferre parantem.
Hic Phœbi securus eam iam ceperat, illum
Diua Elare peperit, Tellus nutriuit alumnum.

Et Euphorionis fuit opinio, quòd Tityus non Latonæ, sed Dianæ vim inferre conatus fuit. Scripsit præterea Pherecydes, quòd Iupiter Elaram Orchomeni filiam compressit, qui cùm Iunonis zelotypiam formidaret, illam prægnantem intra terram occultauit, vnde natus est Tityus, cuius matre mortua terra illum nutriuit, quare dictus fuit terræ alumnus. Callimachus in lauacrum Dianæ non ab Apolline, sed à Diana confossum Tityum fuisse ostendit, cùm inquiat:

Ἄρτεμι παρθενίη Τιτυοκτόνε.

O virgo Tityi domitrix Diana

At Pauſ. in Laconicis scriptũ reliquit in quodã templo positas fuisse Apollinis & Dianæ imagines, quibus vtrisq; Tityus sagittis conficeretur. Hæc autẽ ad Panopeum Lebadæ locum omnia contigisse dicũtur, vt ait Strabo lib. 9. Pauſan. in Phocensib. sepultum in agro Panopẽsi fuisse Tityum scribit iuxta quendã torrentem, cuius sepulchrũ ad trientem vnius stadij accedebat. Hunc post eam cladẽ ab Apolline & Diana acceptam deiectum fuisse ad inferos memorant, atq; ita ibi prostratum & ligatũ fuisse, vt se mouere nullo pacto posset, fuisseq; magnitudinis admirabilis, quippe cùm iugera nouem terræ eius corpus vastum cooperiret, vt testatur Tibullus in his:

Porrectusque nouem Tityus per iugera terræ
Assiduas atro viscere pascit aues.

Hunc à duobus vulturibus assiduè laniari, eiusque iecur comedi finxerunt: quod vbi semel fuerit assumptum, tum denuo reuiuiscit, ne immortalis pœnæ argumentum ac fundamentum deficiat, vt ait Homerus lib. 2 Odyssææ:

Καὶ Τιτυὸν εἶδον Γαίης ἐρικυδέος υἱὸν
Κείμενον ἐν δαπέδῳ ὁ δ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα.
Γῦπε δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἧπαρ ἔκειρον,
Δέρτρον ἔσω δύνοντες, ὁ δ' οὐκ ἀπαμύνετο χερσί.

Hic Tityum vidi terræ omniparentis alumnum
Prostratum: tenet ille nouem nam iugera terræ,
Hinc atque hinc vultur iecur immortale vorabat

Omen-

Omentum ingressus: manibus non ille repellit.

Virgilius tamen libro sexto vnum tantùm vulucrem Tityo attribuit, at non vt Homerus alterum vtrinque qui iecur illius rostro laceraret, cùm ita rem totam luculenta oratione exprimat:

Necnon & Tityum terræ omniparentis alumnum
Cernere erat, per tota nouem cui iugera corpus
Porrigitur, rostroque immani vultur adunco
Immortale iecur tondens, fœcundaque pœnis
Viscera, rimaturque epulis habitatque sub alto
Pectore nec fibris requies datur vlla renatis,

Hæc ea sunt quæ de Tityo ab antiquis scriptoribus memoriæ prodita sunt: ex his veritas nunc est exprimenda.

¶ Strabo libro nono fabulam hanc ad historiam transtulit, dicitque quo tempore Apollo dictus est è cœlo in terras aduentasse, ac homines mansuefecisse, qui priùs arborum syluestrium fructibus tantùm vescebantur, Tityum tyrannum Panopeæ crudelissimum, hominem fuisse violentum atque prorsus flagitiosum, quem Apollo sagittis confecit: vt interemit postea Pythonem. Deinde vt eius exemplo cæteri scelerati ab omni turpitudine & crudelitate deterrerentur, dictus fuit Tityus ea pœna apud inferos crudelissimè torqueri. Lucretius libro tertio ad rei Venereæ cupiditatem, animique solicitudines hanc fabulam retorsit, cùm dicat fieri non posse omnino multa, quæ traduntur de inferis, neque Tityum, si par iecur vniuerso terrarum orbi habuisset, perpetuum dolorem ita pati potuisse, sed per hæc animi curas antiquos significare voluisse, vt ab iis retrahamur. ita enim inquit:

Sed Tityus nobis hic est in amore iacentes
Quem volucres lacerant, atque exest anxius angor:
Aut alia quauis scindunt torpedine curæ.

Alij crediderunt tantum fuisse creditum Tityum, quia significare voluerunt antiqui nullas vires esse tantas, quantas vis iustitiæ castigare aut opprimere non possit, cùm quid vel à potentissimis & fortissimis hominibus iniquum committitur. Neque enim vllus est tantus armatorum numerus nullæ tam vigiles custodiæ, nulla tam firma præsidia, nulla coniuratio, si æquitate careat, quam Deus vel per imbecillos homines deprimere & profligare non facilè possit. Alij tamen vul-

tures illos Tityi præteritorum scelerum recordationes esse censuerunt, quæ animum assiduè vellicant peccantium, eumque torquent, quippe cùm vindictam Dei & animaduersionem omnis improbitas quasi præsagiat, quæ paulatim scelera per vestigia consequitur. Vt igitur ad æquitatem mortales adhortarentur, eosque deterrerent ab omni impietate & crudelitate, ne aduersus Deum vel homines quispiam improbus esse impunè auderet, hæc ab antiquis memoriæ sunt prodita. Illæ omnium fabularum præstantissimæ sanè sunt iudicandæ, quæ in plures corrigendorum morum vias diduci possunt, neque simplicem habent explicationem. atqui non solam morum rationem corrigendorum sub his ego latere censeo, sed etiam rerum naturalium quandam explicationem. Est igitur Tityus calamus segetum intelligendus, quippe quem τίτυρον vocant: verum cùm litera detracta sit, visum est hominis nomen, cùm quid significaret, nesciretur. Hic Tityus Elaræ Orchomeni & Iouis fuit filius. Quid ita? quoniam cùm Orchomenus fluuius sit Thessaliæ, cuius filia est Elara Nympha, lacteus humor in seminibus scilicet, quoniam sine fluuialibus Nymphis calamus segetum non posset nasci, cùm sit humor generationis in rebus omnibus principium. Quid Iupiter sit, iam sæpius dictum est. Hanc Nympham Iupiter compressit, quoniam certis temporibus genitalem temperiem atque humorem semina ex aere concipiunt, qua ad ortum excitantur, quod manifestum est in quibusdam seminibus, quæ non, nisi ad certum tempus, virginitatem seruare possunt: quo spatio transacto vel nascantur necesse est, vel humor ille genitalis, qui semina conseruat, excitatus paulatim exhalat, donec exanima illa semina relicta penitus putrescant. cùm eo tempore prægnans sit semen, ex Iouoque concipiat, sub terram demittitur, ne Iuno asperiùs in ipsum sæuiat: nam vetus frumentum ob aeris iniurias non ita commodum est sementibus. Erumpit postea ex ipsa terra non semen quidem quod iam putrefactum est, cùm intra terram moriatur: sed calamus, qui Tityus est. hic ab ipsa terra educatur, quare vocatus est terræ alumnus. Hic insurgit in cœlum, & tanquam in Latonam impetum facturus sagittis Apollinis & Dianæ conficitur ac prosternitur. Nihil hoc aliud significat quam calamum, vbi ad iustam longitudinem excreuerit, mox Solis

& Lunæ

& Lunæ opera ad maturitatem perduci,ita vt denique à messoribus prosternatur. Nam neque Luna sola ad maturitatem perduceret quia opus est calore,neque id solus Sol efficeret, quia solus calor exiccaret,nisi humoris tempetamentum adiuuaret. Inde fertur Tityi ita cæsi iecur à vulturibus comedi, quoniam inutilia sint pani conficiendo exteriores frumenti cortices. idque quod est interius totum ad vsum panis conferat: Distenditur autem non in nouem, sed in multa terræ iugera, quæ omnia frugibus operiuntur. Hæc igitur fabula totam serendi,metendiq; tritici,& panis conficiendi rationem continet,quippe cùm ita semper Tityi iecur renascatur,& immortale sit:quod significat annuam agricolarum diligentiam. At nunc de Titanibus dicamus.

De Titanibus. CAP. XX.

TItanes, qui bellum aduersus Iouem ceperunt, crebrisque fulminibus detrusi sunt ad inferos, Terræ & Cœli filij fuisse dicuntur, vt scriptum est ab Æschylo in Prometheo his carminibus:

Ενταῦθ' ἐγὼ τὰ λῷστα βυλεύων, πείθειν
 Τιτᾶνας Οὐρανοῦ τε καὶ Χθονὸς τέκνα.
Οὐκ ἠδυνήθην.

Titanibus nam consulebam ego optimè,
Parere,Cœli terra & almæ filiis.

Quod etiam scripsit Orpheus in hymnis:

Τιτῆνες Γαίης τε καὶ Οὐρανοῦ ἀγλαὰ τέκνα.
Titannes Cœli ac Terræ clarißima proles.

Hi Titanes bellum aduersus Iouem ea de caussa susceperunt, quia (vt dictum est in Ioue) ante Saturnum Ophio & Eurynome filia Oceani, qui Titanes vocati fuerunt,Diis imperabant At Saturnus Ophione postea debellato, cùm Rhea palæstra Eurynomen vicisset,illis imperium extorsit.Alij tamen Titanum Saturni fratrem dixerunt,ad quem,cùm maior esset natu Saturno, iure hæreditario imperium pertinebat: sed tamen matre ac sororibus precantibus impetrauit à fratre Saturnus vt ipse imperaret,qui etiam imperauit Titanibus,vt ait Apollonius lib.2.Argonaut.

Ενθα μὲν Οὐρανίδης Φιλύρῃ Κρόνος, εὖτ' ἐν Ὀλύμπῳ
Τιτήνων ἤνασσεν.

imperio reget Titanas vt olim
Hîc etiam Philyre in magno Saturnus Olympo.

Ea tamen lege vt filios, si qui mares de se nascerentur, occideret: ne ad illos post Saturnum imperium deferretur, sed rediret ad Titanum. Cùm Iupiter clàm contra fœdus educatus fuisset, regnumque paternum occupasset, Titanus ac illius filij arma sumpsere, bellumque Ioui tanquam illegitimè, & contra patrium iusiurandum imperanti, bellum intulerunt. Verùm cùm Iupiter fuisset à Themide monitus, vt pelle Amaltheæ capræ pro integumento vteretur, quod illa futura esset iis formidabilis, Titanas bello vicit. quare cùm pro euentu bellorum iustæ caussæ putentur pugnandi, omnibus gloriosa Iouis victoria credita est. Sed antequam Iupiter bellum aduersus Titanes adoriretur, omnes Deos iurare super ara coegit, quòd sibi fidem in ferendo auxilio seruarent: quare Ara illa postea fuit inter sidera collocata, vt ait in his Arati interpres de sententia Eratosthenis: Ἐρατοσθένης δέ φησι, τοῦτο τὸ θυτήριον εἶναι ἐφ' ᾧ τὸ πρῶτον οἱ θεοὶ συνωμοσίαν ἐποιήσαντο, ὅτε ἐπὶ τοὺς τιτᾶνας ἐστράτευσεν ὁ Ζεὺς, Κυκλώπων κατασκευασάντων. *inquit autem Eratosthenes hanc Aram illam esse, super qua primùm Dij iurarunt, cùm Iupiter bellum aduersus Titanas suscepit, à Cyclopibus extructa.* Dicuntur fuisse inter cæteros Titanes, Prometheus, Crius, Pallas, Anytus, & Centimanus Aegeon, qui Briareus etiam vocabatur, & Gyges qui fuit Ponti ac Terræ filius creditus, quem tamen non aduersus Iouem bellum suscepisse scripsit Ion in Dithyrambis, sed ad custodiam Iouis fuisse è mari à Thetide euocatum. Alij Gigantem fuisse, at non Titanem putarunt, qui belli aduersus Iouem particeps fuerit, sed postea per id bellum ex Eubœa in Phrygiam fugerit, vbi demum interiit, vt scripsit Tarthæus. Bellum id à Titanibus aduersus Deos gestum scriptum fuerat ab Eumelo antiquo poeta heroicis elegantissimis carminibus. Fama est Titanas omnium mortalium primos metendi artem à Cerere fuisse doctos, sicuti scripsit lib.4. Apollon. in his:

Δηὼ γὰρ κείνῃ ἐνὶ δή ποτε νάσσατο γαίῃ·
Τιτῆνας δ' ἔδαεν στάχυν ὄμπνιον ἀμήσασθαι.
Namque Ceres quondam terris habitauit in illis:
Titanas docuit pingues succidere aristas.

Cùm hi aduersus Iouem pugnantes vulnerati fuissent, dicuntur ex illorum sanguine, qui in terram defluxit, varia viperarum genera, lethiferorumque serpentum esse exorta, vt testatur Nicander in Theriacis hoc pacto:

Ἀλλ' ἤτοι κακοεργὰ φαλάγγια σὺν καὶ αἴγλεις
Ἑρπηστὰς, ἔχιάς τε, καὶ ἄχθεα μυρία γαίης,
Τιτήνων ἐνέπουσιν ἀφ' αἵματος.
Serpentes, paritérque phalangia noxia, & atrum
Vipereum genus, & quæ terræ plurima monstra
Producunt, sunt Titanum de sanguine nata.

Postea verò quàm Titanes victi fuerunt, ludi Olympici dicti sunt in honorem Iouis ad perpetuam eius victoriæ memoriam instituti ab Hercule Ideo: in quibus præter cæteros Apollo Mercurium cursu superauit, ac Mars vicit pugilatu: atque inde seruatum fuit vt tibiarum moduli salientibus quinquertionibus accinerentur, quod genus id carminis sacratum esset Apollini, qui primus Olympicas palmas tulisset. Hæc pauca occurrebant, quæ de Titanibus in præsenti commemorarem. At nunc veritatem ex his eliciamus. Aegyptij memoriæ prodiderunt Titanas Cœli filios fuisse quadraginta & quinque, quos ille è varijs mulieribus susceperit; atque decem & septem ex his è Titæa, qui cùm singuli proprium nomen haberent, omnes tamen dicti sunt à matre Titanes. mater cùm prudens & benefica fuisset, diuinos honores est sortita, & post mortem terra vocata; quæ cùm filias multas habuisset, maiorem natu Rheam & reginam vocarunt. Hæc fratres educauit, & cùm regni successores optarentur, data est in matrimonium vni ex fratribus Hyperioni, de quo duo filij sunt suscepti mas & fœmina scilicet, atque hunc ob pulchritudinem Solem, illam Lunam appellarunt. Alij fratres veriti regnum non amplius ad se peruenturum, facinus sceleris plenum excogitant Hyperionem iugulare, Solemque paruulum adhuc in Erydano fluuio suffocare: quod consilium vbi è sententia contigisset, Luna præ mœrore se de tecto præcipitauit. Mater cùm illam crudelitatem ægerrimè ferret dicitur monita fuisse per somnum à filio non esse lugendum quia Titanes aptam Deorum castigationem assequerentur opportunè, atque se & sororem in immortalia corpora per diuinam clementiam fuisse conuersos, cùm ipse Sol sacer ignis vocandus sit Sol in cœlo, at soror Luna: quod etiam paulo pòst accidit, vt ait Diodorus Siculus in tertio historiarum. Pausanias in Corinthiacis Titanem astronomiæ peritum fuisse scribit, quare frater Solis dictus fuit, quod in obseruandis anni temporibus, negotiorumque omnium opportunitatibus fuit diligen-

tissimus. Primus enim ex annuo solis cursu cognouit quibus temporibus quæ stirpes, aut quæ semina terræ sint committenda: quos fructus Sol facilè augeret ac concoqueret. Hanc rerum & astronomicarum & agendorum negotiorum rationem atque cognitionem cùm mortalibus perhumaniter impartiuisset, dictus est & ipse, & eius filij cœlum affectasse, Iouemque de regno dejicere voluisse, idque sibi & suis filiis subjicere. tum Iupiter fulmen accepisse dictus est, & in illos contorsisse. Quid aliud verò sunt fulmina, quàm immissus à diuina bonitate ardentissimus ignis, siue scientiæ rerum cœlestium desiderium, cùm cœlestia scire cupientes diuina bonitas ad se rapiat? neque enim siue ope diuina, vel sine vi siderum, ad cœlestium cognitionem accendimur aut peruenimus. Est siquidem vis ignea sanguinis iis qui ad harum rerum cognitionem se erigunt: quippe cùm Musas animas sphærarum cœlestium arbitrentur, vt significauit Virgilius lib. 2, Georgicorum:

Me verò primùm dulces ante omnia Musæ,
Quarum sacra fero ingenti perculsus amore,
Accipiant, cœlique vias & sydera monstrent.

At quibus frigidioris sanguinis natura extiterit, illi ad voluptates potiùs incitati sunt & propensi, quàm ad vllas disciplinas; quod paulò pòst innuit idem poeta in his:

Sin, has ne possim naturæ accedere partes,
Frigidus obstiterit circum præcordia sanguis:
Rura mihi & rigui placeant in vallibus amnes.

Hunc sanguinis calorem, totiusque corporis temperamentum tanquam stimulum habemus ad res singulas, contra quem si quid conamur, vel frustra, vel non sine summa difficultate nitimur. Alij Saturnum esse Titanem crediderunt siue tempus vt scripsit Orpheus in hymno in Sat.

Ποικιλόβουλ' ἀμίαντε μεγασθενὲς, ἄλκιμε Τιτάν,
Consilio pollens, pure, ac fortissime Titan.

Nam cùm omnia ex tempore nasci videantur, tanquam mortalem facultatem superatura, tum hæc cœli calore paulatim victa intercidunt, ceduntque diuinis illis sempiternis corporibus, quibus velle repugnare, seque æquare videbantur. Decidunt igitur res humanæ ictæ fulmine, quia vt generationis ita corruptionis artifex est calor. Quare per hanc fabulam significauerunt antiqui res humanas, quæ temporibus quibusque

que nascerentur, ac tempus ipsum. quasi illarum fratrem diuinis corporibus cedere: quorum caloris vicissitudine omnia ad interitum & ad ortum properarent, quippe quæ vbi ob imbecillitatem tandem ignem exhalarint, in cætera elementa, ex quibus composita fuerant, soluantur. Has igitur res humanas quidam Titanes, diuinas verò virtutes, Iouem, & Herculem, & variis Deorum nominibus appellarunt. cùm verò tempus è cœlo natum sit, & ex annuo solis cursu, resque in eo agantur & per id nascantur, quæ generationi sunt subiectæ, idcirco Titanas esse apud inferos, & eosdem patres hominum, ac Deorum dixerunt, vt testatur Homerus in hymno in Apollinem:

Κέκλυτε νῦν μοι Γαῖα, καὶ Οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν,
Τιτῆνές τε θεοὶ ὑπὸ χθονὶ ναιετάοντες,
Τάρταρον ἀμφὶ μέγαν, τῶν ἐξ ἄνδρες τε θεοί τε.
Audi nunc Tellus, & quod tegis omnia cælum,
Titanesque Dei colitis tellure sub alta
Tartara quæ tenebrosa: viri sunt vnde, Deique.

Atque Orpheus in hymno in Titanes illos omnium animalium fontem appellat, que vbique habitant, vt est in his:

Τιτῆνες Γαίης τε καὶ Οὐρανοῦ ἀγλαὰ τέκνα,
Ἡμετέρων πρόγονοι πατέρων, γαίης ὑπένερθεν
Οἴκοις ταρταρέοισι μυχῷ χθονὸς ἐνναίοντες·
Ἀρχαὶ καὶ πηγὰς πάντων θνητῶν πολυμόχθων,
Εἰναλίων, πτηνῶν τε, καὶ οἳ χθόνα ναιετάουσι.
Ἐξ ὑμέων γὰρ πᾶσα πέλει γενεὰ κατὰ κόσμον.
Titanes cæli ac terræ clarissima proles,
Nostrorum proaui patrum, tellure sub alta
Tartara qui colitis nigrantia; fons & origo
Cunctorum, pariter mortalibus optima rebus,
Quæ mare, quæ terras habitant, quæque ætheris oras.
Namque viget per vos aptè natura animantum.

Alij Titanem, solem esse crediderunt, cuius vxor esset terra: quoniam ex his omnia euidentiùs nascantur. Quidam elementorum mutationes per hanc fabulam explicasse, antiquos crediderunt, ac Titanes vocarunt illa elementa, quæ terrestre quiddam & crassum intra se continerent, quæ vi corporum superiorum inferiùs assiduè detrudantur. Nam vapores semper sursum vi solis attrahuntur, qui vbi ad superiora peruenerint, virtute diuinorum corporum vel soluun-

tur in purissima elementa, vel repelluntur inferius, quæ dimicatio est sempiterna. hanc verò per fabulam Titanum antiqui sapientes illa ipsa significabant. atque hæc ad physicam rationem. Quòd verò nemo impunè aduersus deorum religionem sit temerarius, iam sæpius explicatum est: quare ethicam explicationem in hac fabula non inuestigabo. at nunc dicatur de Gigantibus.

CAP. XXI.

Dicuntur Gigantes è Terra, Cœlique sanguine nati fuisse, quo tempore Saturnus pudenda patris abscidit, vt ait Hesiodus in Theogonia his versibus:

Ὅσσαι γὰρ ῥαθάμιγγες ἀπέσσυθεν αἱματόεσσαι,
Πάσας δέξατο Γαῖα. περιπλομένων δ' ἐνιαυτῶν,
Γείνατ' ἐριννῦς τε κρατερὰς, μεγάλους τε γίγαντας.

Sanguineæ quotquot guttæ cecidere, recepit
Terra omnes: eadem rursus voluentibus annis
Horrendas peperit Furias, magnósque Gigantes.

Et Orpheus libro octauo sacri sermonis,

Οὓς καλέουσι γίγαντας ἐπώνυμον ἐν μακάρεσσιν,
Οὕνεκα γῆς ἐγένοντο καὶ αἵματος οὐρανίοιο.

Hos ideo superi cuncti dixere Gigantes,
E Terra quòd sunt nati, & de sanguine Cæli.

Hanc eandem opinionem habuit etiam Acusilaus, vt testatur Apollonij enarrator. nam paulò superiùs ostendit Hesiodus Saturnum in insidiis collocatum cum falce per noctem pudenda patri abscidisse. Alij non Saturni opera natos, sed solius terræ filios Gigantes esse tradiderunt, vt sensit Apollodorus lib. 1. quos ab irata Opi siue terra editos fuisse dixerunt, quia occisi Titanes, eosque in Deorum vltionem genitos, vt in his significauit Apollonius:

Ἀλλ' ὁ μὲν ἢ ὀλοοῖο Τυφωέος, ἠὲ καὶ αὐτῆς
Γαίης εἴη ἔκγονος πελώρ τέκος, οἷα πάροιθεν
Χωομένη Διὶ τέκεν.

Ast hic horribilius Typhœo, pignoribusve
Terræ persimilis, quæ Tellus edidit olim
Almo irata Ioui.

Homerus lib. λ. Odyss. Neptuni & Iphimedeæ filios Gigantes existimauit. qui Ossam & Olympum montes imponere Pelio conati sunt, vt in cœlum ad expugnandum Iouem conscenderent, sic enim inquit:

Τὴν

Τὴν δὲ μετ᾽, Ἰφιμέδειαν Ἀλωῆος παράκοιτιν
Εἴσιδον, ἣ δὴ φάσκε Ποσειδάωνι μιγῆναι.
Καί ῥ᾽ ἔτεκεν δύο παῖδε (μινυνθαδίω δὲ γενέσθην)
Ὦτόν τ᾽ ἀντίθεον, τηλεκλειτόν τ᾽ Ἐφιάλτην.
Οὓς δὲ μηκίστους θρέψε ζείδωρος ἄρουρα.
Καὶ πολὺ καλλίστους μετά γε κλυτὸν Ὠρίωνα.
Ἐννέωροι γὰρ τοί γε, καὶ ἐννεαπήχεες ἦσαν
Εὖρος, ἀτὰρ μῆκός γε γενέσθην ἐννεόργυιοι.
Οἵ ῥα καὶ ἀθανάτοισιν ἀπειλήτην ἐν Ὀλύμπῳ
Φυλόπιδα στήσειν πολυάϊκος πολέμοιο.
Ὄσσαν ἐπ᾽ Οὐλύμπῳ μέμασαν θέμεν, αὐτὰρ ἐπ᾽ Ὄσσῃ
Πήλιον εἰνοσίφυλλον, ἵν᾽ οὐρανὸς ἄμβατος εἴη.

Vxor Aloei post hanc est Iphimedea
Visa mihi: quæ Neptuno duo pignora magno
Edidit, hi parui sunt primo tempore nati:
Otus diuinus, valde inclytus inde Ephialtes.
Nutriit hos paruos tellus: pulcherrimus horum
Natus vterque fuit, post eximium Oriona.
Atque nouem cubitos ambo creuere nouennes
In latum; longumque nouem corpus fuit vlnas.
Hi superis pugnamque grauem, bellumque minati,
Prægrandes montes, vt cælum posset adiri,
Inuoluere, Ossam frondosum, mox & Olympum
Cum syluis, stabulisque super te Pelion altum.

Isti dicuntur non solùm corporis magnitudine præcelluisse, viribusque inuictis fuisse, sed etiam terribili planè aspectu, capillis è capite promissis, barba prolixa, pedibusque anguineis, vt ait Ouid. lib. 5. Fast.

Terra feros partus immania monstra Gigantes
Edidit, ausuros in Iouis ire domum.
Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues:
Atque ait, in magnos arma mouete Deos.
Extruere hi montes ad sidera summa parabant.
Et magnum bello sollicitare Iouem.
Fulmina de cæli iaculatus Iupiter arce
Vertit in autores pondera vasta suos.

Hi in Phlegræis campis, vel (vt alij maluerunt) ad Pallenem habitarunt, qui cùm essent admirabili corporis proceritate, & saxa & ignitas arbores in cœlum iaculabantur, vt testatur his verbis Isacius: ἡ γῆ τὰ τῶν Τιτάνων ἀγανακτήσασα ἐν Φλέγραις τῆς

Παλλήνης γῆ γείνατο δρακοντόποδας καὶ βαθυχαίτας καὶ βαθυγένειας Γίγαντας οἳ πέτρας καὶ δρῦς πεπυρακτωμένας ἠκόντιζον πρὸς τὸν οὐρανὸν ὧν ἦσαν Πορφυρίων καὶ Ἀλκυονεύς. *Terra res gestas aduersus Titanas ægrè ferens, in Phlegris Pallenes anguineis pedibus, eximieque crinitos & barbatos Gigantes peperit, qui saxa quercusque flammatas iaculati sunt in cælum: quorum principes erant Porphyrio & Alcyoneus.* Fuerunt autem complures qui arma aduersus Deos sumpserunt, quare Sophocles in Trachiniis inquit:

Οὔθ' ὁ γηγενὴς στρατὸς Γιγάντων.

Neque terrigenum exercitus Gigantum.

Isti cùm super altissimos montes illos conscendissent, dicuntur saxa ingentia in Deos iaculati, ex quibus illa quæ in mare deciderunt, factæ sunt insulæ, vt ait Duris Samius: at illa quæ in terram ceciderunt, montes. Erat autem rumor inter deos nullum è Gigantibus posse occidi, nisi quispiam ex mortalibus in eius belli societatem fuisset assumptus: tum verò Iupiter Palladis consilio Herculem socium asciuit, qui primus omnium Alcyonem sagitta confossum interemit. Veruntamen cùm semper fortior reuiuisceret, Minerua impetu facto extra orbem Lunæ illum extraxit, qui ita obiit. Iupiter & Hercules Porphyrionem Iunonem violantem occidunt, Apollo læuum oculum, Hercules dextrum Ephialtæ sagittis effodiunt. Hercules post hunc Eurytum querno telo de medio sustulit. Hecate Clytium, Minerua Enceladum, ac Pallantem obtruncauit. ac postea Alcyoneum congressus ad Isthmum Corinthiacum interemit, cuius mira erat magnitudo. Cùm Polybotes per mare fugiens in Con insulam peruenisset, insequens hunc Neptunus partem insulæ reuulsam in illum contorsit pro telo, quæ recidens Nisyros insula facta est. Mercurius Hippolytum, Diana Grationam, Mors Mimantem, Parcæ Agrium & Thoonem trucidarunt. Reliqui Iouis fulmine perierunt, vt testatur Apollodorus libro primo Bibliothecæ. Scripsit Pausanias in Arcadicis Bathon vallem quandam fuisse, in qua vulgatum fuit Gigantes prælium aduersos deos commisisse: quo in loco rem diuinam facere fulguribus, tonitruis, ac procellis mos fuit, ad eius certaminis imitationem. Alij fabulati sunt Silenos quoque ad hoc bellum accessisse, atque Sileni asinum magnitudinem ac molem hostium admira-

admiratum magna voce rudere cœpisse: quamobrem Gigantes aliquod insigne ac formidabile monstrum aduersus se rati ad illud bellum aduentasse, continuò in fugam vertuntur. ad eius rei perpetuam memoriam dicitur asinus fuisse inter sidera collatus. Alij dixerunt in Sicilia fulmine ictum fuisse Typhonem, vt testatur Hesiod. vbi hæc carmina scribit:

Φλὸξ δὲ κεραυνωθέντος ἀπέσσυτο τοῖο ἄνακτος
Οὔρεος ἐν βήσσῃσιν ἀϊδνῆς παιπαλοέσσης.
Flammaque manauit de cæso fulmine rege,
Saxosi ad montis radices vallibus imis.

Quidam Pithecusas vocatas insulas Gigantum fuisse putarunt, atque in Phlegræis agris id commissum fuisse prælium qui locus est pagus in Thracia. Alij eos natos fuisse ea conditione tradiderunt, vt quandiu essent in eo agro, in quo nati erant, tandiu essent immortales; quare Palladis consilio ex eo agro extractos perijsse. Alij fabulati sunt Gigantes è Phelegra Campaniæ vicina pulsos ab Hercule terram subijsse, atque ex illorum cruore fontem Leucæ fœtidum odorem habuisse, Phlegramque Campaniæ oram fuisse vocatam, quod igni, calidarumque aquarum fluxu abundaret, totusque Baiarum & Cumarum tractus sulpharis & ignis naturam referentes aquas emitteret. Nam calidas ideo esse inquiunt, quòd vulnerum flammas abluerint, cùm ex ipsius fulminis natura sulphur oleant. Arbitrati sunt nonnulli tantum metum superis iniecisse Gigantum temeritatem & audaciam primo aspectu, vt cùm primum Typhoeus apparuerit, omnes aufugerint in Aegyptum: vbi longo itinere defessi, ac spe fugæ destituti, se sub variis formis occultauerint, vt ait Ouidius lib. 5. Metamorph.

Bella canit superum, falsóque in honore Gigantes
Ponit, & extenuat magnorum facta Deorum:
Emissumque ima de sede Typhoea terræ
Cœlitibus fecisse metum, cunctosque dedisse
Terga fugæ, donec fessos Ægyptia tellus
Ceperit, & septem discretus in ostia Nilus.

Cùm verò in varia animalia ibi mutati Dij fuisse dicantur, illa fuit caussa cur animalia multiplicia postea coluerint Aegyptij. Memorantur verò inter prædictos Gigantes Cœno & Iapetus à Virgilio. Mimantem & Rhœcum nominauit Horatius. Deinde fuerunt cum his Asius, Cinnus, Basbicus,

Almops, Echiō, Pelorus, Athos, Celado, Damasor, Palleneus, & alij complures. Aiunt Palladis consilium præcipuè, ac vim Herculis valuisse plurimum in profligandis Gigantibus: & Panos, qui concham marinam pulsando in eo certamine terrorem hostibus eximium iniecit: deinde Bacchi, qui plurimum viribus valuit. Illi igitur horum Deorum opera victi ad inferos detrusi sunt: atque Enceladus sub Ætna monte substratus flammis assiduis torquetur. Typhoeus tantæ magnitudinis corporis fuisse dicitur, vt cùm tota Sicilia tribus promontoriis claudatur, tota supra eius corpus posita sit, cuius supra dextram est situs Pelorus Italiam prospectans, supra læuam Pachynus, supra crura Lilybæus, caputque Aetna grauatur, vt ait Ouid. in his:

Vasta Giganteis ingesta est insula membris
Trinacris, & magnis subiectum molibus vrget,
Aetherias ausum sperare Typhoea sedes.
Nititur ille quidem pugnatque resurgere sæpe:
Dextra sed Ausonio manus est subiecta Peloro,
Læua Pachyne tibi, Lilybæo crura premuntur,
Prægrauat Aetna caput.

Atque cùm omnis iniustitiæ, omnisque iniquitatis & sceleris pœnas comes esse consueuerit, omnino contra Gigantum omniumque improborum temeritatem & auaritiam illa carmina sunt Euripidis in Helena, quæ ab omnibus debent non modò lingua proferri, sed in mente diligenter ponderari, quæ ita se habent:

Μισεῖ γὰρ ὁ θεὸς τὴν βίαν· τὰ κτητὰ δὲ
Κτᾶσθαι κελεύει πάντας, οὐκ ἐξ ἁρπαγάς.
Εατέος ὁ πλοῦτος ἄδικός τις ὤν.
Κοινὸς γάρ ἐστιν οὐρανὸς πᾶσι βροτοῖς
Καὶ γαῖ' ἐν ᾗ χρὴ δώματ' ἀναπληρουμένους,
Ταλλότρια μὴ ἴσχειν, μηδ' ἀφαιρεῖσθαι βίᾳ.

Odit Deus vim: possidendaque imperat
Tenere iure quemque, non inferre vim.
Opes iniquæ deserendæ. nam viris,
Commune cælum est omnibus, tellusque: vbi
Multis bonis replere possis atrium,
Sed sit procul rapina, visque hæc auferens.

Hæc ea sunt quæ de Gigantibus ab antiquis memoriæ prodita sunt, quæ quid occultum contineant, inquiramus:

¶ Dicti

¶ Dicti sunt Gigantes Terræ & Cœli filij ex parricidio propè nati, & ex crudelitate Saturni in patrem, quia nihil propè boni ex adulterio & illegitimo congressu nasci consueuit, atque illi qui sunt crassioris materiæ, temperati, & æquitatis amici, ferè esse non solent: quare crassiora corpora prona sunt ad voluptates, iramque diutius seruant, rationi non facilè cedunt, minùs sunt ad capiendas disciplinas accommodata, & pro libidine, animorumque impetu plerumque feruntur. Alij tamen Neptuni & Iphimedeæ filios putarunt, quoniam omnes crudeles & inhumani ac feri Neptuni dicuntur filij: quippe quorum corpora ob humorum copiam à sole minimè digestorum bonitatem morum nesciant; cuius radij non solùm educandis corporibus, sed etiam moderandis animis mortalium plurimùm conferunt. Quid verò est aliud Iphimedea, quàm pertinax & infixa in animo cupiditas, neque consilio, neque rationi cedens? nam in quibus corporibus eximiæ vires extiterint, minimum est plerunque consilij & prudentiæ. Hi igitur, vt imprudentes & crudeles, & temerarij, qui nihil honestum esse putarent, nisi quod placuisset, vel Iouem ipsum velle de cœlo depellere ausi sunt. Id ego nihil aliud esse crediderim, nisi imprudentes homines, quibus libido & impetus animi dominatur, Deos omnes contemnere, ac pro suis viribus religionem euertere: cùm religio sit omni temeritati & improbitati aduersaria. Nam sine religione ac Deorum metu, nihil neque iustum neque pium, neque sanctum fieri potest. Verùm quia scelerum omnium comes & supplicium, & pœna, & miseriæ, quia Deus est grauissimus flagitiorum vindex, illi non iniuria ab Hercule, & Pallade, & Dijs cæteris profligati & acerbissimis suppliciis addicti sunt apud inferos, cum nemini esse scelerato impunè denique liceat. Alij dixerunt commissum fuisse illud prælium in Thessalia propter ferocitatem populorum & propter Deorum contemptum. Dicuntur ibi sepulti fuisse Gigantes ob sulphureas cauernas ignem exhalantes, vbi inuentum est os humani cruris tantæ magnitudinis, vt triginta paria boum validorum vix possent plaustro impositum illud dimouere. At nunc de Typhone dicatur.

De Typhone. CAP. XXII.

SEd quoniam dictum est de Gigantibus, nonnullaque tantùm de Typhone attigimus, cùm plura de illo, quàm de quouis cæterorum, dicta inueniantur, neque eadem caussa sit

cur nasceretur, visum est mihi seorsum esse de Typhone, quid ab antiquis dicatur, explicandum. Scriptum reliquit igitur Homerus in hymno in Apollinem, Iunonem, ægrè ferentem quòd Iupiter sine se ex capite Mineruam peperisset, cœlum ac terram precatam fuisse omnesque Deos superos & inferos, vt posset & ipsa sine maris congressu parere: quæ cùm manu humum percussisset, sequenti postea tempore natus est ex ea terra Typhon, qui dracænæ educandus traditus est. vt patet ex his versibus:

Ἀγχοῦ δὲ κρήνη καλλίρροος ἔνθα δράκαιναν
Κτεῖνεν ἄναξ Διὸς υἱὸς ἀπὸ κρατεροῖο βιοῖο,
Ζατρεφέα μεγάλην, τέρας ἄγριον, ἣ κακὰ πολλὰ
Ἀνθρώπους ἔρδεσκεν ἐπὶ χθονί, πολλὰ μὲν αὐτοὺς
Πολλὰ δὲ μῆλα ταναύποδ᾽, ἐπεὶ πέλε πῆμα δαφοινόν.
Καί ποτε δεξαμένη χρυσοθρόνου ἔτρεφεν Ἥρης
Δεινόν τ᾽ ἀργαλέον τε Τυφάονα πῆμα βροτοῖσιν.
Ὅν ποτ᾽ ἄρ᾽ Ἥρη ἔτικτε χολωσαμένη Διὶ πατρί,
Εὖτ᾽ ἄρα δὴ Κρονίδης ἐρικυδέα γείνατ᾽ Ἀθήνην
Ἐν κορυφῇ.

Illimis propè fons, illic maculosa dracæna
Interiit iaculo regis magno è Ioue nati,
Pestis & atra lues mortalibus. illa virorum,
Illa fuit pecudum exitium grauis illa ruina.
Illa aluit captum pulchra à Iunone Typhona.
Difficilemque grauemque luem mortalibus ægris.
Hunc irata Ioui patri Iuno edidit, olim.
Quòd fuit illius de vertice nata Minerua.

Hesiodus autem in Theogonia Terræ ac Tartari siue Erebi filium fuisse Tiphona credidit siue Typhoeũ, vt patet in his:

Αὐτὰρ ἐπεὶ Τιτῆνας ἀπ᾽ οὐρανοῦ ἐξέλασε Ζεύς,
Ὁπλότατον τέκε παῖδα Τυφωέα Γαῖα πελώρη,
Ταρτάρου ἐν φιλότητι διὰ χρυσῆν Ἀφροδίτην.

Et ne omnia hîc ascribam Hesiodi carmina, quæ omnibus sunt in promptu, Latinè sententiam Hesiodi ita ex tempore explicabo:

Verùm vbi Titanas cælo turbasset ab alto
Iupiter hinc genuit mox alma Typhoea Tellus
Postremum ex Erebo Veneris dulcedine capta.
Huic palmæ ad quæuis miranda negotia duro
Robore erant promptique pedes: centum capita alis

Ex hu-

Ex humeris. sæui surgebant torua draconis
Ora sub hinc linguis lambentia cæca trisulcis.
Igne coruscabant ciliis sub lumina tetris.
Denique quodque caput flammam spirabat & ignem:
Omnibus his inerant voces, variumque sonabant,
Horrendumque dabant gemitum: sæpe ore tonabant,
Numinibus magnis vt sint concurrere visa:
Interdum ingenti tauri mugire boatu,
Interdum gemitum sæui dare visa leonis,
Interdumque canum latrantum emittere voces.
Rursus & horrendum sonitum ab radicibus imis
Mittebant montes vmbrosi luce sed illa
Denique visa potens nimium foret ista propago,
Atque viros, superosque Deos vicisset; ab alto
Ni pater omnipotens hominum sator atque Deorum,
Aethere det tonitrus & fulmina crebra repente.

Seditiosa est & (vt traditum est à Theodoro in bello Giganteo) contentione plena eius educatio, cùm alij in Lydia, inter quos fuit Artemon historicus, alij in Phrygia educatum fuisse contenderint, alij in Cilicia in spelunca Typhonis nominata celeberrima, cùm inquiat etiam Homerus:

Εἰν Ἀρίμοις, ὅθι φασὶ τυφωέ☉ ἔμμεναι εὐνάς.
Hîc vbi sunt Arimi, incunabula dicta Typhonis.

Erat autem Typhoeus admirabili corporis magnitudine, quippe qui omnium montium altior esset vertice vel crurum tenus, caput astra tangebat; altera manus ad orientem, altera ad occidentem tendebatur. Ex humeris centum capita draconum eminebant, in cruribus maximas habebat viperarum spiras. Corpus erat totum pennis obtectum, crines innexi, barba prolixa, oculi ignei, ignis in ore multus feruebat. Hunc fugientibus Diis Iupiter insecutus ad Causacum montem Syriæ fulmine sauciauit. At ille Iouem deinde captum detinuit, cui harpe illa, quam illi ademit, manuum pedumque neruos secuit, & in Ciliciam impositum humeris transportauit. At Mercurius Iouem furatus restituit in pristinam formam. Tum Iupiter iterum illum insecutus fulmine vulnerauit apud Hæmum montem, qui ita dictus fuit à copia sanguinis qui ibi de vulnere defluxit: mox in Siciliam illi fugienti Aetnam superiniecit, vt testatur Euphorion & Pindarus in Olympicis Typhonem centum capitum sub Aetna occultari inquit in his:

Ἀλλὰ Κρόνου παῖ, ὃς Αἴτναν ἔχεις
Ἶπον ἀνεμόεσσαν ἑκατὸν
Κεφαλᾶν Τυφῶνος ὀμβρίμου.
Sed Saturni fili, qui Ætnam habes
Caminum ventosum habentis centum
Capita Typhonis fortis.

Alij non à Ioue, sed ab Apolline confossum fuisse sagittis testantur. Scriptum reliquit Strabo lib. 16. Typhonem serpentẽ, vt quidam putarunt, sed non hominem fuisse: qui fulminibus ictus dum latebras quæreret ad fugam, terram secuit longis tractibus non procul ab Oronte fluuio in agro Apamiensi in Antiochia, iuxta Seleuciam. Pindarus tamen & Homerus arbitrati sunt Typhonem in Cilicia sepultũ fuisse, vt testatur Isacius in commentariis in Lycophronem. Alij dixerunt Typhonem à Ioue fulmine percussum in Syriam, & in agrum Pelusium, qui est Ægypti, profugisse, seque in lacum Serbonidem occultasse, qui è Syria Pelusium vsque protenditur: cuius sententiæ fuit Herodotus. Nam & Apollonius lib. 2. Argonaut. locum fuisse scribit ad montis Caucasi radices, qui Typhaonia vocaretur, vbi ictũ fuisse à Ioüe Typhonẽ memorant in Nysa insula ad Serbonidem lacũ prædictũ, vt est in his:

τοῖος μὲν ὄφις περί τ' ἀμφί τ' ἐλύται
Ἀθάνατος, καὶ ἄυπνος, ὃν αὐτὴ γαῖ' ἀνέφυσε
Καυκάσου ἐν κνημοῖσι, Τυφαονίη ὅθι πέτρη.
Ἔνθα Τυφάονά φασι Διὸς Κρονίδαο κεραυνῷ
Βλήμενον ὁππότε οἱ στιβαρὰς ἐπορέξατο χεῖρας,
Θερμὸν ἀπὸ κρατὸς στάξαι φόνον, ἵκετο δ' αὔτως
Οὔρεα καὶ πεδίον Νυσήϊον, ἔνθ' ἔτι νῦν περ
Κεῖται ὑποβρύχιος Σερβωνίδος ὕδασι λίμνης.
Talis eum supra & circum conuoluitur anguis,
Est insomnis ibi serpens quem terra creauit
Ad iuga Caucasia, atque Typhonia est vbi petra:
Fulmine ibi cæsum memorant, atque igne Typhæum
Exarsisse Iouis. dextram inde tetendit inermem
Ille Ioui supplex, sed frustrà. Iuppiter ignes
In caput huic torsit: montes, Nysamque petiuit
Ille fuga, quocunque metusque pedesque tulere.
Nunc etiam ille latet clàm sub Serbonidis vnda.

Et nos non iniucundis quibusdam (vt arbitror) carminibus lusimus in quadam epistola, quam ad clarissimum & grauissimum

mum senatorem Venetum Michaelem Sorianum Equitem misimus, præclarum sanè patriæ suæ & omnium bonorum non mediocre ornamentum: ita verò se habent ea carmina:

Fons erat illimis, vitrea pellucidus vnda,
Quem non turbarant volucres non vlla ferarum
Vngula, non vllæ delapsæ arbore frondes,
Nec pastor pecudes sitientes egerat illuc:
Sed circum densi frutices, & marginis herba
Mollis erat, syluis & cingebatur opacis.
Hic cecidit iaculis Phœbi maculosa dracæna,
Pestis & atra lues mortalibus. Illa Typhonis
Quippe altrix fuerat: Iuno hunc portarat alendum,
Aduersusque Iouem genuit. fraudare iugales
Ille thoros quoniam passus, Venerisque maritam
Priuauit socia dulcedine, vbi ipse Mineruam,
Concepit solus. Timuit nam pallida Iuno
Ne noua gignendis ratio foret ista reperta
Pignoribus, nullusque foret mox coniugis vsus.
Terribilis postquam Iunonis creuit alumnus
Anguineis pedibus, sublimi vertice cælum
Tangebat: corpus plumæque anguesque tegebant
Innumeri: plagas orientis dextera solis
Cùm staret, plagas tangebat læuà cadentis.
Huic centum capita expirantia naribus ignem
Ausa Iouem contra cælumque insurgere contra.
Sed pater omnipotens tonitrus & fulmina dextra
Deiicit in terras: tremuerunt murmure montes
Insolito, mundumque rati compage soluta
Sunt ruere. At latuit tandem Serbonidis vnda
Ipse Typhon ictus flagrantis fulminis igne.
Aetnæi tulit oppressus mox pondera montis.
Vis humana Dei sic spernit robur: & iram.

Fama est enim iuxta Typhoniam è sanie percussi Typhonis natum fuisse illum draconem, qui vellus aureum seruabat in Colchis. Quamuis Acusilaus crediderit omnes serpentes è Typhonis sanguine pullulasse. At Apollonius Rhodius in eo libro quem scripsit de ædificatione Alexandriæ, è sanguine Medusæ, vt opportuniùs dicetur. Zenodotus fabulam longè ab his diuersam tradidit de ortu serpentum: inquit enim fuisse hominem in Attica regione nomine Phalangem, qui sororem

habuit nuncupatam Arachnen. cæterum Phalanx vbi adoleuisset, artem militarem à Pallade doctus fuisse dicitur: cùm Arachne soror omnia illa diligenter didicisset, quæ spectant ad telæ conficiendæ, & ad suendi artificium. at enim cùm Phalanx cum sorore rem habuisset, fama est ita facti turpitudine commotam esse Deam, tamque grauiter facinus tulisse, vt ambos in serpentes verterit. Arachne cùm esset grauida ex fratre, iussa est à Pallade non sine maximo vitæ discrimine parere, quare à filiis corrosa fuit; quod atiam cæteris eiusdem generis dicitur postmodo accidisse. atque hæc serpentum origo à nõnullis tradita est. Verùm cùm Caucasus mons arderet, is in Italiam ad Pithecusas insulas confugit, vt ait Pherecydes. est autem Nysa, cuius in lacu primùm occultatus fuit Typhoeus, non longè ab Ægypto vt patet ex his carminibus Herodoti:

Ἔστι δέ τις Νύση ὕπατον κέρας, ἀνθέον ὕλῃ,
Τηλοῦ Φοινίκης σχεδὸν Αἰγύπτοιο ῥοάων.
Insula Nysa frequens syluis, atque vltima tellus,
Distans Phœnice, Ægypti est vicina fluentis.

Typhonem alij in Phrygia, alij in Bœotia, alij in Pithecusis humatum fuisse tradiderunt: atque nos aliquando his Græcis carminibus vniuersam vim iniustitiæ aut iniuriarum attigimus ludentes:

Ἀδικία τι χρῆμ' ὀλοώτατον ἀνθρώπων ἐόν,
Ἣ γένος ἐξώλες ποιέεται βρότειον.
Τὴν δ' ἅμα ταῖς ὀρφναίαισιν Ἐριννύσι δῖα θεάων
Καλλιρεέθρῳ Νὺξ δῆτ' Ἀχέροντι τέκεν.
Εἶτα κακὴ Πλούτου κούρην δέξαντο θύγατρες,
Ὁ Φθόνος ὁ τλήμων, Εὐπορία τε κόρη.
Ὀργὴ ἔπειτα λάβεν βίοτον, ὃ πρόσθεν, ἠδ' ἀτίταλλεν·
Ἣ δ' Ὑπερφιαλίη μαζὸν ἑὸν πόρεν οἱ·
Σπαργάνισεν δὲ κόρην στενῶς Πλεονεξίῃ αἶψα·
Αὐξομένη δὲ φίλην τὴν Θρασύτητα λάβε.
Μύστας. Ἀναίδειαί τε μεγαλαυχία, παίγνια τούτων
Ἣν ἐκ ἔννομα τῆς Κύπριδος ἔργα θεᾶς
Καὶ Φόνος αἱματόεις πολὺ καὶ μῦθος Ἁρπαγέων.
Ἐξεδέχθη ταύταις καὶ Προπέτεια θεά.
Ὧν μετὰ δὴ σύμπαιζε κόρῳ πολύϋβρις ἀλαζὼν
Ἀδικία προτέρων καὶ πτερόεσσ' ἀφ' ἔφυ.
Ὅσσα δ' οἱ αὐξομένῃ περιλαμπέωντι ἔικτην.
Ἦ φόνος αἱμάτεροι πλοῦτος ἐνὶ βλεφάροισι

Ἀντὶ πτερύγων ὄφιες μὲν ἰώδεες ἀθρόοι ἦσαν
  Καί τε δρακοντείω τὼ πόδε, γναμπτὸς ὄνυξ.
Ἤθελεν οὐρανόσε πτῆναι. πάντας τ' ἀποβάλλειν
  Ἀθανάτους, λαμπρὰ ἔπειτα τυραννίδ' ἔχειν.
Ἀλλὰ κεραυνωθεῖσα βέλει πυρόεντι χαμᾶζε
  Ἔκπεσεν αὐτῆμαρ, καὶ πτερὰ καῦσε φλογί.
Εἰ μὴ δή τε πεσόντα φίλη θεὸν εἵλετο κούρη
  Ἡδονή, Ἀδικίας οὔτε τὸ μνῆμ' ἂν ἔην.
Πάντα φλέγει, καὶ πάντα τάμνει, καὶ πάντα ταράττει
  Ἀνθρώπων, ὅτε δὴ πατρίδ' ἐκ εἰσέπεσεν.
Οὔτε θεοῖς μακάρων ἐμιάνθη θρόνος ἀλκῆς·
  Οὐ θεὸς ἠδέσθη, καὶ κλέος, οὔτε βροτούς.
Ὥς τε νόμους πολλοὺς φέρον ἄνδρες τῆς δὲ κατ' αὐτῆς.
  Θώρηκάς τε βαρεῖς ἔνδυον, ὅπλα λάβον.
Τῆς κατ' ἀνεγείρεσκον πολεμόκλονον ἔργον Ἄρηος,
  Καὶ τάξεις στρατιᾶς, δακρυόεντα πόνον.
Ἀλλ' ἔμπης προτορῶσα φόνον, πολέμους τε μάχας τε,
  Καὶ καπνιζομένων τέγεα ἰδοῦσα δόμων,
Τέρπετο· καί θ' ἥδεθ' λύσσῃ τ' ἔχθραις τε συνειμῶν,
  Ἀδικί' ἀνθρώπων πάντ' ἐπίθραυε μόνη.
Αὕτη μὲν βασιλῆας ἀπορρίπτασκεν ἀφ' ἑδρῶν
  Χρυσοδέτων τούτους δ' εἵλετο χρησμοσύνη·
Εἰ μὴ δ' Ἀδικίας μανίαν Δυσφημὴ ἐρύκοι,
  Πόρθησις πάντων ῥᾷστα γένοιτο βροτοῖς.
Ἐς κόρακας καὶ ὄλεθρον τὸν βαθὺν ἔκβαλε κούρη.
  Ἀδικίαν καὶ ἐμὲν, δεῖξε κακοῖο πόθον.
Οὔτε μετ' Ἀδικίας φιλίη ἔμπεδος, οὔτε τις ὄλβος.
  Ἠρεμία φθογγὴ μήτε σέβασμα μένει·
Ἀλλὰ πόνους στάσιάς τ' ἀνάγκη ταραχάς τε βλάβας τε,
  Ἦχεν καὶ πόλεμον, καὶ κλονόεντα φόβον·
Καὶ θορύβους, ἐνοχάς, καὶ ἀνάγκας ἀλλάττει,
  Καί τε κλοπὰς, ἐνοπὰς, καὶ τρόμον, ἠδὲ φυγήν.
Τόσσον ἄπ' ἐστὶ κακῶν ἀπό τις γε διακριδὸν αὐτήν,
  Ἔστ' ἄποθεν μακρὰς ὅσσον ἀπ' Ἀδικίας.
Ὅττι θεὸς μοῦνος δ' οἰκεῖ τὸ πλεῖστον ἄπωθεν,
  Μοῦνος καὶ μάλα δὴ ὄλβιός ἐστι θεός.

Quæ carmina ita ſunt à Laurentio Gottio meo amico Latinè prolata, quem ob ſingularem bonitatem morumque elegantiam vnicè diligo. Sed cùm ratio carminis non tam commodè iniuſtitiam patiatur, pro illa vtitur improbitate.

Improbitate magis non est mortalibus ulla
Res grauis: humanum destruit illa genus.
Hanc Acheronte suam peperit Nox lurida partu
Quo Furias, atra qui fluit amnis aqua.
Vesanæ Pluti natæ cepere puellam,
Inuidia infelix, Copia & inde soror.
Vbera porrexit siccanda Superbia, & Ira.
Ipsa suo hanc aluit Diua verenda sinu.
Strinxit Auaritia angustè regina puellam
Fascia, & huic iuncta est Temeritas socia,
Atque pudore carens Audacia, cum Scelere: horum
Ludicra erant Paphiæ facta nefanda Deæ,
Crudeles cædes, & vis permulta, Rapinæ,
His Petulantia mox additur ipsa comes.
Improbitas his est colludere sueta puellis
Fallax, alata quæ priùs orta fuit.
Ipso simillima erant ardenti lumina flammæ.
Ludebat cedes plurima & in ciliis
Tempora lambebant densi pro crinibus angues,
Atque ungues curui, pesque draconis erat.
Affectare ausa est cælestia regna tonantis.
Tantauitque volans deiicere inde Deos.
Sed percussa graui flagrantis fulminis igne
Labitur in terras, ala perusta cadit:
Ac nisi delapsam cepisset amica Voluptas,
Nec nomen, nec vis improbitatis erat.
Plurima vexauit, vastauit, multa cecîdit
Illa virûm, ut primùm decidit in patriam.
Ac neque vitandam superorum credidit iram,
Terruit haud Pudor, est victa nec illa metu.
Contra hanc mortales statuerunt iura, grauique
Thorace induti tela cruenta ferunt.
Inuentus contra hanc belli lacrymabilis ordo, &
Prælia pugnacis sanguinolenta Dei.
Sed læata fuit certamina, prælia, turbas,
Intuita, in cineres & recidisse domos:
Atque propinquorum est odiis gauisa, feroci
Et rabie. Improbitas vexat iniqua viros.
Vna suis reges deiecit sedibus, una
Præcipites illos Fortis ad ima dedit:

Ac nisi frænasset Infamia visa parumper,
Tum sæua improbitas omnia destrueret.
Mittitur improbitas ad coruos dira, trucemque
Illam multiplicis vas patet esse mali.
Nulla quies, nullus pudor, aut opulentia, nulla
Vincula amicitiæ cum Improbitate manent,
Sunt illi cordi lites, & iurgia, rixæ,
Clamores, strepitus, bella, odium, opprobrium;
Furta, pauor, tremor, atque incendia, noxa, tumultus.
Et dolor infelix, cumque rapina fuga.
Denique ab ærumna tantum quis distat, ab ipso
Infelix quantum distitit Improbitas.
Et quoniam Deus vnus abest quàm maximè, apertè
Felicem solum dixeris esse Deum.

¶ Quidam putarunt Typhonem regem fuisse Aegypti hominem inhumanum, ac ferum, ob cuius crudelitatem propè vniuersa Aegyptus fuerit deuastata & euersa: qui ita fuit vocatus à draconis crudelissimi natura, vel quia more draconis Aegyptum popularetur. quem, vt ait Herodotus in Euterpe, Osiris de medio sustulit. Alij Typhonem insignem fuisse draconem arbitrantur, quia id animal cùm dicatur à Græcis ἀμφίβιον, quòd in aquis & in terra æquè viuat, fingitur modò sub aquas, modò sub terram occultatus. is draco ita dictus fuit, quoniam ob singularem vim veneni omnia combureret, faceretque vt contacta arescerent. cùm igitur vis aeris illum vndique expelleret, neque satis aptam sibi temperiem inuenire posset, dictus est Iouis metu in Aegyptum profugisse, vbi cùm æstum ferre non posset, in lacum mersus interiit. Hic dicitur à Iunone procreatus terra percussa, quia tanta vis est aeris temperamenti aliquando, vt & magnitudine & forma admirabiles plantæ & animalia inaudita oriantur. Alij hanc fabulam ad res naturæ totam retorserunt: quippe cùm scribat Strabo lib. 5. vniuersum tractum à Cumis in Siciliam vsque, & Aetnam, & Liparenses insulas, & Puteolanum, Neapolitanum, Baianumque agrum Pithecusasque insulas, quasdam profundas & in vnum coeuntes sub se solitas habere cauernas, quæ in Græciam quoque porrigerentur, in quibus multa vis inesset sulphurea. Idcirco quibusdam temporibus cùm ventis spirantibus subterraneis terræ motus fierent frequentes in iis locis, & flammarum, feruentiumque aquarum pro-

flaua, ignisque exhalationes, cineres cum fauillis longius emitterentur, fabulati sunt antiqui serpentem illum siue Ægypti tyrannum perpetuo supplicio damnatum sub iis locis iacere, qui quoties moueretur, ignem ac cineres eructaret, terrasque concuteret. Aiunt præterea situm quendam in insula Sicilia per terræ motus ac incendia elatum Epomeum in medio ferè insulæ vocatum fuisse, qui natus sit cùm Typhoeus humerum moueret. Alij vim ventorum non subterraneorum quidem, sed è sublimi loco spirantium esse Typhonem crediderunt, qui & orientem & occidentem plagam manibus pertingeret, & cuius capita altissimè vsque ad sidera peruenirent. nam venti latissimè vagantur. plura capita illi concesserunt, ob varias diuersorum vires: corpus erat pennis tectum ob celeritatem: circa crura frequentes viperatum spiræ, propter noxiam vim aliquando ventorum: oculi ignei, flammasque ex ore spirabat, propter materiam ventorum, quæ fit è siccis calidisque vaporibus. Fingitur ad montem Caucasum confugisse, quia in montibus venti plerumque dominantur. Alij ad primam mundi originem hoc deduxerunt, cùm dicant tantam vim ventorum & inflammationem natam ex Erebo siue ex Chao, mox à Ioue depressam, cùm Iupiter ἀκρασία sit siue commoda temperies: quam vim cœli ac mundi temperies depressit, cùm verò ob cauernosa loca venti & ignes sint subterranei, postea fabulati sunt hunc in Sicilia à Ioue fuisse fulmine deiectum. Alij Typhonem pestiferam aeris malè affecti naturam ob nimium calorem putarunt: quippe cùm vis nimia æstatis plurimum obsit humanis corporibus, eaque imbeciliora faciat ad reliquas temporum mutationes perferendas. Mox cùm recedente sole per signiferum circulum aliquãdo cessauisset æstus, facta est magna imbrium ac tonitruũ copia, cùm per calorem imbres coire non possent, tum fulmina frequentia ceciderunt, quare Iupiter fulminibus Typhonem primùm in Aegytum fugauit, & in loca calidiora ad meridiem: deinde sub Aetnam detrusit. Quidam Typhonem hominem fuisse ferocem & strenuum arbitrati sunt, qui Iouem de regno collecta magna exulum & inuidorum manu conatus sit dejicere, quare ob potentium illi tantum corpus tribuunt, quòd inflammauit nonnullos aduersus Iouem persuadendo, dictus fuit ignem ex ore spirare solitus, & neruos Ioui concidisse. Hos illi furatus est Mercurius, ac Ioui reddidit, quoniam

quoniam Iouis oratione postea reconciliati sunt animi illorum, qui à Ioue desciuerant. Alij rursus ad reuocandos animos ab ambitione fabulam hanc retorserunt: qui cùm significare velint illam pessimam omnium propè vitiorum esse; & filiam Erebi, & ignem ex ore efflare dixerunt. Hæc aduersus Iouem insurgit, quoniam nulla est religionis, nulla humanitatis, nulla iustitiæ cura, vbi pullularit ambitionis furor. Quæ cùm multa habeat capita multos modos, multas sollicitudines, multas molestias eius significarunt. Hunc Typhonem siue hanc ambitionem, huc illuc fugientem Iupiter tandem opprimit ac labefactat, quia etsi cupiditas aliquandiu rationi sapientiæque resistit, tamen ab illa denique vincitur. neque quispiam est sapiens, quin rationi demum obtemperet, etsi cupiditate aliquantulum exagitetur. at nunc de Paride dicamus,

De Paride. CAP. XXIII.

NOn imperitè sanè, neque inutiliter, sed ad demonstrandam humanæ vitæ leuitatem, illa quæ de Paride Priami & Hecubæ filio tradita sunt, quòd Palladem, & Venerem, & Iunonem de forma contendentes, iudicauit, memoriæ prodita sunt ab antiquis. Atque vt rem altiùs repetam, dicunt prægnantem Hecubam somniasse se facem ardentis ignis, quæ vniuersam Asiam inflammaret, peperisse: cui ariolos percunctanti responsum fuit, futurum vt infans, quem in vtero gestabat, esset caussa excidij suæ patriæ. quam rem ita attigit Ouidius in epistola Paridis ad Helenam:

Illa sibi ingentem visa est sub imagine somni
Flammiferam pleno reddere ventre facem
Territa consurgit, metuendaque noctis opacæ
Visa seni Priamo, vatibus ille, refert.
Arsurum Paridis vates canit Ilion igni.

Idcircò cùm natus fuisset infans, illum Priamus Archelao exponendum feris dedit, quem etiam expositum per dies quinque vrsæ lac suxisse memorant. at curauit, vt alij tradiderunt, Hecuba vt à pastoribus in Ida monte nutriretur: nec defuerunt qui dixerunt ab eodem Archelao, illum vt filium fuisse educatum. Sed enim quis ea quæ certo Dei instituto decreta stabilitaque sunt euitauerit? nam & Thyestes à filia

Pelopeia filium Aegisthum feris exponi iusserat, quòd eum oraculum multorum malorum autorem fore monuisset, sed tamen à pastore inuentus in syluis, & à capris nutritus, vnde nomen accepit, Atreum & Agamemnonem trucidauit. neque seruauit Troiam quòd eiectus fuerit Paris, neque Saturnus Iouem deuitare potuit, quamuis ante fuerint ab oraculis moniti, si ita diuinitus erat statutum. Hic cùm adoleuisset, magnam sibi iustitiæ & æquitatis gloriam comparauit: atque cùm regia armenta latrones ac piratæ aliquando furati fuissent, eaque abigerent, illos armis insecutus vnà cum cæteris regis pastoribus armenta recuperauit cæsis piratis, vnde Alexander dictus fuit, vt ipse de seipso testatur in epistola apud Ouidium:

Penè puer cæsis abducta armenta recepi
Hostibus, & caussam nominis inde tuli.

Deinde cum in Agonalibus ludis fortissimus apparuisset, quę per id temporis apud Romam locum agebantur, à Priamo denique cognitus fuit, & in regiam receptus. Accidisse verò fabulantur iis temporibus, quibus adhuc puer Paris erat inter pastores, vt Dij omnes conuocati ad nuptias Thetidis & Pelei accesserint, præter Discordiam, quam nemo inuitarat. Id illa grauiter ferens, pomum elegantissimum & pulcherrimum aureum cum inscriptione per ostium immisit, PVLCHRIOR ACCIPIAT. id suscepit Mercurius ac legit, vt testatur Lucianus in Dialogo Panopes & Galat. Tum multis Deabus id petentibus magna discordia & contentio orta est inter tres Deas cæteris his cedentibus. ac Iupiter iussit ad æquissimum, vt tum habebatur, Paridem iudicium id deferri. Scripsit Strabo lib.13. in Antandro, qui mons vocatus Alexandriæ imminet, Deas illas à Paride fuisse iudicatas; cùm in Ida monte id accidisse scribat Ouidius etiam in his:

Cùm Venus, & Iuno, Pallasque in montibus Idæ,
Corpora iudicio supposuere meo.

Aiunt hunc ingentibus donis fuisse à Deabus omnibus solicitatum: quippe cum Iuno Asiæ Europæque imperium illi promitteret, Pallas se omnibus Græcis sapientiorem facturam polliceretur, at Venus Mulierum omnium pulcherrimam se illi concessuram diceret, si sibi victoriam de forma adiudicasset. quam rem ita attigit Ouid. in epist. Paridis,

Tantaque

Tantaque vincendi cura est: ingentibus ardent
Iudicium donis solicitare meum.
Regna Iouis coniux, virtutem filia iactat.

Atque cætera, quæ in eadem epist. scribuntur in eam sententiam, multa sunt quæ planiùs etiam Euripides declarauit ita in Troadibus:

Καὶ Παλλάδος μὲν ἦν Ἀλεξάνδρῳ δόσις,
Φρυξὶ στρατηγοῦνθ' Ἑλλάδ' ἐξανιστάναι.
Ἥρα θ' ὑπέσχετ' Ἀσιάδ' Εὐρώπης θ' ὅρους
Τυραννίδ' ἕξειν, εἴ σφε κρίνειεν Πάρις.
Κύπρις δὲ τοὐμὸν εἶδος ἐκπαγλουμένη
Δώσειν ὑπέσχετ', εἰ θεὰς ὑπεκδράμοι
Κάλλει.

Paridique Pallas munus id promiserat,
Quòd dux Phrygum mox Græciam subegerit.
Montes ac Europæ, Asiæ & tyrannidem
Iuno spopondit, si sibi faueret is.
Mirata formam sed Venus meam dare
Promisit illi, si Deas deuincere
Sit iudicata forma.

Accidit ferè eodē tēpore vt celeberrima esset Helenæ forma in vniuersa Græcia, quæ & opib. & nobilitate generis cæteras omnes mulieres antecellere putabatur. Erat.n. Tyndari Oebaliæ regis & Ledæ filia, vt putarunt nonnulli. cum alij dixerint Ioué in cygnū cōuersum Ledam compressisse, quæ alterū ouum ex illo compellit, ex quo nati sunt postea Pollux & Helena: ex altero ouo concepto Tyndaro nata est Clytemnestra & Castor. Alij non è Leda, sed è Nemesi natā Helenam putarunt, cuius dicunt Ledam fuisse nutricem, ac Iouem patrē, vt ait Pausanias in Atticis. Qui natā ex Ioue putarūt in cygnum verso, ad sempiternam eius rei memoriam cygnum inter sidera collocatum dixerunt. Cùm tantopere igitur forma præstaret, Omnes Græcarum ciuitatum principes eò ad illam in matrimonium expetendam conuenerunt: quæ quòd fuerat antè à Theseo rapta, è quo etiam enixa Argis dicitur templum Lucinæ erexisse, & mox repetentibus fratribus restituta, & quòd magis inuidia videbatur in eum redundare qui illam esset habiturus, vnusquisque eam sibi contingere sperantes in legem à Tyndaro latam iurarunt se pro viribus defensuros, si quis illā violare, aut legitimo marito rapere conaretur, vt testatur

Pausanias in Laconicis. Nam non longè à Platenæto, vocato, & à Mineruæ Pareæ delubro Tyndarus dicitur procos Helenæ conuocasse, qui super equi execti testibus iurarunt se Helenam defensuros, atq; custodituros esse ab iniuria, si ab aliquo nuptiæ illæ violarentur. post illud iuramentũ Tyndarus equũ in eo loco infodit, sicuti scripsit Pausanias in Laconicis. Fuit enim antiquorum consuetudo vt super testibus victimarum plerunque iuraretur, cum fœdera inter aliquos percuterentur. Idcircò vbi Hercules fœdus iniit cum liberis Nilei, fide vltro citroque data, sue mactato super eius testibus & ipse & illi iurarunt, atque confirmarunt iuramentum insuper factum, vt scripsit in Phoreono Hecatæus. Neque hoc fiebat quouis tempore, vt ait Demosthenes in oratione contra Aristocratem, cùm esset magnum iusiurandum, & non quibusuis temporibus sed statis diebus: vt patet ex his: εἶτ' οὐδὲ τὸν τυχόντα τινὰ ὅρκον τοῦτον ποιήσας, ἀλλ' ὃν οὐδεὶς ὄμνυσιν ὑπὲρ οὐδενὸς ἄλλου. στὰς ἐπὶ τῶν τομίων κάπρου καὶ κριοῦ, καὶ ταύρου καὶ τούτων ἐσφαγμένων ὑφ' ὧν δεῖ, καὶ ἐν αἷς ἡμέραις προσῆκεν. *Postea neque vt contingit iuramentum hoc facit: sed quod nemo iurat super alia re: stans super exectis carnibus apri, vel arietis, vel tauri, vel horum iugulatorum, & in quibus conuenit diebus.* Quin etiam solenne fuit Olympicis athletis conceptis verbis super execti suis testibus antequam ludos inirent, iurare se nihil fraudis aut insidiarum commissuros; qui quidem sues transacto iuramento nulli erant vsui. erat enim vetitum religione ne victimæ, super quibus iuratum fuissent ab hominibus ederentur. nam & Homerus testatur exactum illum suem, super quo Agamemnon iurauit se non attigisse Briseidam in mare à Talthybio fuisse deiectum ex antiquorum sacrorum ritu, vt patet ex his, lib. 7. Iliad.

Εἰ δέ τι τῶν' ἐπίορκον, ἐμοὶ θεοὶ ἄλγεα δοῖεν
Πολλὰ μάλ' ὅσσα διδοῦσιν ὅτις σφ' ἀλίτηται ὀμόσσας.
Ἦ, καὶ ἀπὸ στόμαχον κάπρου τάμε νηλέϊ χαλκῷ.
Τὸν μὲν Ταλθύβιος πολιῆς ἁλὸς ἐς μέγα λαῖτμα
Ῥῖψ' ἐπιδινήσας, βόσιν ἰχθύσιν.
Si quid periuro, cœlestia numina tradant
Quot male sueuerunt periuris tradere prauis.
Sic ait, & stomachum porci ferro inde cecidit,
Quem mox Talthybius iussus porricere in vndam
Est maris incani, pergratam piscibus escam.

Plutarchus in Cicerone & Publicola longè diuersam rationem con-

nem coniuratos seruasse inquit apud Romanos, quippe hominem trucidasse, omnésque coniuratos magno & horrendo iuramento adactos sanguinem libasse,& exta gustauisse. Aeschylus in actu Septem ad Thebas inscripto, demonstrat illam fuisse consuetudinem propriam coniurationum, vt omnes coniurati sanguinem victimæ illa de causa cæsæ attingerent, vt est in his,

Ἄνδρες γὰρ ἑπτὰ θούριοι λοχαγέται,
Ταυροσφαγοῦντες ἐς μελάνδετον σάκος,
Καὶ θιγγάνοντες χερσὶ ταυρείου φόνου,
Ἄρη τ' Ἐνυὼ, καὶ φιλαίματον Φόβον
Ὡρκωμότησαν ἢ πόλει κατασκαφὰς
Θέντες λαπάξειν ἄστυ Καδμείων βίᾳ,
Ἢ γῆν θανόντες τήνδε φυράσειν φόνῳ.

Centuriones strenui septem viri
Taurum immolarunt, inque scutum sanguinem
Tauri legentes attigere dexteris,
Mortemque iurauere, Bellonam, & simul
Grauem Pauorem, vel cruore mox suo
Terram rigare, funditus vel sternere
Vrbem ac populari vi satis ex Agenore.

Apud antiquos fuit etiam in more positum, vt iurantes massam ferri ignitam manibus sustinerent, rogaréntque Deos ac precarentur vt illud iuramentum stabile firmumque esset, donec illa in aquis supernataret, quam mox in profundum dejiciebant, vt in his testatur Callimachus:

Φωκαίων μέχρις κε μένῃ μέγας εἰν ἁλὶ μύδρος.

Phocensis donec perstabit in æquore massa.

Et Sophocles in Antigone:

Ἦμεν δ' ἕτοιμοι καὶ μύδρους αἴρειν χεροῖν,
Καὶ πῦρ διέρπειν, καὶ θεοὺς ὁρκωμοτεῖν.

Prompti manu tenere massam ferream.
Eramus incensam, per ignem incedere, ac iurare.

Nam censebant eos qui optimè & innocenter iurarēt, illæsos & igniti ferri massas sustinere,& supra ignem impune incedere. atq; alius in fœderationibus, alius in coniurationibus, alius in iuramentis omnino ritus seruabatur. Deinde accidit vt Paris cū viginti triremib. legatus, missúsque ad repetendam Hesionem, quam Telamon occiso patre eius Lacedæmone rapuerat, nauigarit: qui à Menelao in hospitium per benignè ac-

ceptus est, cui Helenæ nuptiæ contigerant. Verùm cùm re infecta redire oporteret, ille, neglecto iure hospitij & Menelai amicitia, dicitur illam meretriculam Helenam cum magna nummorum regiæque supellectilis copia abstulisse, vt scripsit autor Cypriorum carminum, & Herodotus in Euterpe. Idem tamen in Clio non ad repetendam Hesionem Alexandrum nauigasse inquit, sed exemplis superiorum temporum inuitatum: quòd Io Græcis Aegyptij, Græci Aegyptiis Europam & Medeam Colchis impune rapuissent, quas repetentibus non reddiderunt, eò consulto ad rapiendam Helenam nauigasse; quod innuit Ouidius in his carminibus:

Nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces;
Tuta tamen bello Bistonis ora fuit.
Phasida puppe noua vexit Pagasæus Iason;
Læsa nec est Colcha Thessala terra manu.
Te quoque qui rapuit rapuit Minoida Theseus;
Nulla tamen Minos Cretas ad arma vocat.

& paulò antè:

Nec venio Graias veluti speculator ad vrbes:
Oppida sunt regni diuitiora mei.
Te peto quam pepigit lecto Venus aurea nostro.
Te priùs optaui, quàm mihi nota fores.

Sic enim fit plerumque vt impunitas peccatorum sit pro exemplo & incitamento ad cætera flagitia suscipienda. At Diognetus in rebus Smyrnæis non legatum fuisse Alexandrum inquit, neque commotum fuisse superiorum exemplis, sed Veneris monitu, cuius etiam consilio Harmonidas, vel (vt placuit Andrætæ) Phereclus nauem illi fabricauit, illuc concessisse scribit: quam vbi primùm Alexander vidisset, in eius desiderium incidisse memorat. Alij dixerunt raptam fuisse Helenam à Paride, cùm inter Bacchas in litore maris Ino sacrificaret, quam deportauit in Ægyptum, atque ibi primùm cum illa congressus sit. Fama est igitur Paridem cum hac in Aegyptum nauigasse, quia timebat ne se Menelaus cum Lacedæmoniorum classe insequeretur: atque cùm eò appulisset, ad Canopicum Nili ostium templum Herculis in litore inuenit, in quod siquis seruus cum quibusdam ceremoniis confugisset, à nemine violari fas erat. eo in loco Alexandri facinus seruis ad sacerdotes deferentibus grauiter tulerunt primum iniquitatem iniuriæ, qua Menelaũ affecerat: deinde legatione Memphim ad Proteũ de illa re missa, iussi sunt serui

Alexandrum vt iniqua conatũ comprehendere, & ad Proteũ adducere. Hunc conuitiis insectatus Proteus incolumẽ quidem dimisit cum sociis, vxorem Menelai, & diuitias apud se retinuit vsque ad Menelai aduentum, iussitque intra triduum Alexandrum abesse ex vniuerso Ægyptiorũ agro. Sunt qui dicant hinc Alexandrum nulla re sibi ablata Troiam fugisse, inter quos fuit Duris Samius: alij cum idolo Helenæ in patriam reuertisse aiunt, vt sensit Euripides. Neque defuerunt sanè qui Alexandrum statim in patriam rectà redijsse memorent, legationésque Græcorum ad res repetendas missas neque auditas quidẽ fuisse à Troianis. Fama est semel tantùm in agro Atheniensium Alexandrum cum Helena congressum fuisse, cùm tamẽ Bunichus, & Corythus, & Aganus, & Idæus nati fuisse dicantur ex Helena & Paride. Alij dicunt in Cranae, quæ vna est Sporadũ, Paridẽ congressnm fuisse, quæ insula postmodo Helene ab illa vocata fuit. atque cûm Paris ab inuita, & propè per vim extorsisset; quã iam pœnituerat maritum reliquisse, dicitur ex eius lacrymis nata esse herba Helenium vocata; quæ si in vino bibatur à mulieribus, creditur Venerem excitare, & inducere hilaritatem, vt scripsit Alexander Cornelius in rebus Phrygiis. Et quamuis virgo à Theseo restituta dicatur Helena suis fratribus, non defuerũt qui Hermionem eius & Thesei filiam putarint, &, vt credidit Duris, Iphigeniam. Huic præterea Nicostratum nonnulli, & Epholam, & Menelaum filios tribuerunt.

Sed quoniam sceleratæ vitæ finis raro felix esse consueuit, fama est Helenam denique mortuo Menelao à Nicostrato & Megapenthe filiis è domo ob superiorem vitæ turpitudinem eiectam sese Rhodum ad cognatam suam Polyxo vxorem Tlepolemi contulisse, quæ per id tempus illi insulæ imperabat. verùm quia Tlepolemus adulterij Helenæ caussa in bello Troiano occisus fuisset, eam cædem mariti sui vlcisci cupiens in Helenam se lauantem ancillas cum furiarum ornatu immisit, quæ illam comprehensam, & arbori infelici suspensam laqueo demum necarunt, vt scriptum fuit à Pausania in rebus Laconicis. Sic & ipse Alexander postea imbellis & perniciosus patriæ suæ ciuis extitit; vt demonstrauit Hom. lib. 3. Iliad. Hic, vt prædictum fuerat à coniectoribus, vniuersæ Græciæ arma in se suosq; ciues concitauit, hic patriam suam, regnúmque potentissimum & antiquissimum

Asiæ propter libidinem funditus euertit, hic denique è Lemno insula accitus trucidatur: quæ omnia calamitatum genera sibi prædicta fuisse à Nereo testatur Horat. lib. 1. Carmin. Hæc partim historicè, partim fabulosè narrantur, quæ de Paride memoriæ sunt prodita.

¶ Hanc fabulam confictam fuisse de generatione rerum naturalium antiqui nonnulli sunt commenti: nam Pelei & Thetidis nuptiæ quid aliud significare possunt, quàm ex aquæ terræque mistione adiuuante calore omnia naturalia corpora procreari? Est enim πηλὸς cœnum, ac limus; Thetis verò aqua, vt dicetur postea. Ad horum duorum mistionem, tanquam ad nuptias, omnes Dij cõuenerunt; quoniam nihil è sola materia sine artifice confici potest. Siue enim mortales brutorum, siue immortales hominum animæ sint corporibus inserendæ, cùm imperent omnino etiam in brutis quodammodo corporibus, ex nobiliore quodam loco quàm sint ipsa elementa, ipsas ducere par est. siue enim ex aëre, siue ex igne, siue è cœlestibus corporibus anima mortalium deducatur, siue ex his omnibus, siue sit harmonia quædam ex æquabilitate temperamentorum, siue his omnibus nobilius quiddam, id ignotum: omnino illam à Diis omnibus concedi corporibus dixerunt, & è singulis cœlestibus virtutibus proprias quasdam vires assumere. Inde dicti sunt omnes Dij ad nuptias Pelei & Thetidis conuenisse. Hinc abfuit dicordia sola ex omnibus Diis, quia nisi per amicitiam res conseruari non possunt, quæ etiam quanto magis inter se conueniunt temperamenta, tanto magis vigent ac florent. Cum verò Discordia, viriúmque naturalium inæqualitas accesserit, tunc non solùm temperamentum perit, sed etiam tota compositio labefactatur: vt enim amicitia generationis, ita discordia & litigium principium corruptionis est. Quid aliud ad naturam pertinens in his contineatur, non video, quare ad mores reliqua pars spectat huiusce fabulæ. Hanc eandẽ fortunam ciuitates, & imperia, & nationes experiuntur, quam etiam singula naturalia corpora, quæ per discordiam funditus euerguntur, est autem inter has tres Deas semper ferè discordia & contentio, Palladem, Iunonem, Venerem: quippe cùm molestum appareat ciuitatibus id quod plerunq; accidit; vt imperiti & stulti & peritis & sapientibus dominentur; vt inopes opulentis inter quos naturalis est propè discordia; vt libidi-

nosi & impuri viris bonis & temperãtibus imperent. nam, vt res omnes hæ vni adsint, vt idem sapiens sit scilicet, & temperans, & opulentus, est vna rerum omnium quàm difficillima. quod si contingeret, nemo illius imperiũ ferret inuitus. Quòd autẽ nõ vera, sed ficta sint quæ de iudicio Paridis tradita sunt, vel muliercula illa non credit apud Ouidium: quæ ita inquit,

Credere vix equidem cœlestia numina possum

Arbitrio formam supposuisse tuo.

Vt igitur ad imperatorias virtutes homines regnaturos inflammarent antiqui, hanc fabulam confinxerunt: per quam temperantem esse & sapientem & fortunatum illum oportere dixerunt, qui sit cæteris hominibus dominaturus: quippe cùm Paris spreta sapientia ac opibus per lasciuiam imperium perdiderit, quod sine illarum dearum ope conseruari minimè poterat. Nã cùm alij alio studio magis oblectentur, illa animi appetentia Paris à quibusdam dicta est. Huic deæ illæ datæ sunt iudicandæ, atque omnes dignæ, quæ vincerent, videbantur, quamuis Iuno regnum, sapientiam Pallas, pulcherrimam mulierem Venus adpromitteret, vt victoriam ex eo certamine reportaret. Verùm quis sanæ mentis pro potentia, magistratibus, honoribus scortum fœdissimum elegerit? aut quis pro sapientia diuinissimo Deorum munere libidinem, nisi impurus, complectatur? aut qui id fecerit, quo pacto non & sceleratus & perniciosus patriæ suæ ciuis alitur? quod hospitium non hic violare poterit? at cui non datum est hoc iudicium? nemo nostrûm est per Deos immortales qui Paridem suo iudicio non damnet: nemo propè rursus est, qui tam turpe Paridis iudicium, non imitetur. Hac proposita Paridis turpitudine fecerunt antiqui, vt nos ipsos dementiæ condemnaremus est enim Venus, quam tanti fecit Paris, nihil aliud, quàm dementia, vt nomen ipsum significat; sicut testatur Euridipes in Troadibus his versibus:

Τὰ μῶρα γὰρ πάντ' ἐστὶν Ἀφροδίτη βροτοῖς.

Καὶ τοὔνομ' ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶς.

Vbique stulta sunt Venus mortalibus,

Recteque nomen cepit à dementia.

Præclarè sanè factũ est ab ipsa natura, vt breue tẽpus libidini iniunxerit: nam si amplius spatium sit voluptatibus iniunctũ, crudelissimos, & maximè omniũ beluarum furiosos homines experirentur. Ac de Paride satis nunc de Actæone dicamus.

De Actæone. CAP. XXIV.

NEque leue sanè supplicium Actæonem subiisse memorant, quod nudam Dianam intueri ausus sit: tantum honorem Diis immortalibus deberi significabant. Fuit hic, vt scripsit Zetzes hist.61.chil.6. Autonoes Cadmi, & Aristæi filius: qui cùm mirum in modum venatione delectaretur, vtpote à Chirone educatus, vt ait Apollodorus libro secundo, fertur super saxo quodam defessus dormire solitus, quod fuit non procul à Megaris Plateam contendentibus, quod etiam Actæonis saxum vocatum fuit. Scripsit Pausanias in Bœoticis Actæonem in fonte illi saxo proximo se lauantem Dianam vidisse, quod illa molestè ferens, rabiem canibus Actæonis immisit, vt illum laniarent. Eam fabulam multis verbis complexus est Ouid. lib. 3 Metamorp. qui non super saxo illum dormire solitum scribit, sed in spelunca quadam fonti illi propinqua. Illa de causa dictus est fuisse in ceruum conuersus, & à suis canibus in Cithærone laniatus, quos multos assiduè in feras nutriebat, vt significauit Eurip. in Bacchis hoc pacto:

Ὁρᾷς τὸν Ἀκταίωνος ἄθλιον μόρον,
Ὃν ὠμόσιτοι σκύλακες, ἃς ἐθρέψατο,
Διεσπάσαντο κρείσσον' ἐν κυνηγίαις.
Num cernis Actæonis improbam necem?
Canes voraces, ille quas nutriuerat,
Nam dilaniauere optimum venatibus.

Nomina verò canũ à quibus Actæon fuit laniatus, nihil aliud quàm vel colores corporum, vel sagacitatem significant, quæ conuenit canibus. hæc autem sunt: Melampus, nigros habens pedes; Ichnobates, per vestigia sequens; Pamphagus, omnia comedens; Dorceus, perspicax; Oribasus, mõtiuagus; Nebrophonos, hinnulos occidens; Lælaps, procella; Theron, ferus; Pterelas alatus; Agre, inquirẽs; Hylæus, syluestris; Nape, saltus pererrans; Pœmenis, pastorum canis; Harpya, rapax; Ladon, hinnulo similis; Dromas, cursor; Canache, fremens; Stricte, picta; Tigris, fera; Alce, robusta; Leucò, albus; Asbolus, fuliginosus: Lacon, reboans; Aello, procellosus; Thous, celer; Cyprius, libidinosus; Lycisca, lupina; Harpalos, rapax, Melaneus, niger; Lachne hirsuta; Labros, rapidus; Agriodos, agrestibus viis aptus; H l ctor, l rator. Nam omnino canes quinquaginta Actæonis à nonnullis commemorantur. Alij dixerunt Actæonem ceiui pelle à Diana tectum laniatum fuisse à ca-

nibus

nibus ad eum lacerandum incitatis, ne Semelen vxorem duceret, cuius sententiæ fuit Stesichorus Himeræus; vel (vt voluit Acusilaus) quia illam compressit. Alij Actæonem nō versum in ceruum, neque cerui pelle tectum fuisse arbitrantur, sed opinionem canibus immissam, vt feram putarent, quod attigit Ouid. his carminibus:

Testis & Actæon quondam fera creditus illis,
Ipse dedit letho cum quibus antè feras.

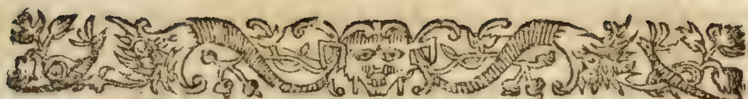
Neque verò vnus tantùm fuit Actæon, vt ego quidem censeo, sed alter à canibus laniatus: alter à Bacchis discerptus: de quo ita sententia extat enarratoris Apollonij. Melissus, quia Corinthios à Phidone Arginorum Rege, à quo euertendi erant, liberauit, & protexit, ob singulare beneficium insignes honores consecutus fuit. Accidit aliquando vt Bacchides domum huius inuadentes filium Actæonem distraxerint vel repugnantibus parentibus. Cùm verò celebranda essent Isthmia Melissus in aram accedens multa imprecatus est Corinthiis, nisi filij sui cædem vlciscerentur: cùm illa dixisset, se de propinquo præcipiti loco deiecit. At Corinthij cùm timerent magnopere si inultam cædem illam reliquissent Actæonis, tum etiam multo magis ita iubente oraculo, Bacchiades è sua regione eiecerunt. Eodem tempore vnus Bacchiadum Chersocrates Corcyram extruxisse fertur expulsis Colchis, qui ibi habitabant, quo se omnes Bacchiades receperunt. Ferunt Aristæum superioris Actæonis patrem tam grauiter tulisse mortem filij, vt Bœotiæ atque vniuersæ Græciæ indignatus continuò è Græcia in Sardiniam migrauerit. Verùm cur hæc vt admirabilia & sempiterna memoria digna transmissa sunt ad posteros? ¶ Ego sanè ex historia ad morum informationem itum esse arbitror. quid enim prohibet, cùm Sol Leonem signum ingressus fuerit, Lunæ vi aucta in eodem signo, rabiem canibus natam esse per dies Caniculæ præsertim: aut canibus rabie exagitatis quæ vis, quæ ratio, quæ cognitio potest resistere, quo minùs vel in dominum sæuiant? Fuerunt qui putarint Actæonis facultates per canum rabiem, aut per iratam venationem deam insulsè dissipatas significari: quia canes non Actæonem, sed eius opes laniauerint; quod quidem perridiculum mihi videtur. non enim ad venationem hortari posteros, vel retrahere consilium fuit antiquis, sed minùs rectos mores emendare. Per hanc igitur

fabulam nos ad beneficia in viros bonos conferenda adhortabantur, ac retrahebant à benemerendo de ingratis & immemoribus acceptorum hominibus: quod etiam videtur significasse Theocritus in eo versu:

Τρέφε κύνας ὥς τε φάγωντι.
nutri canes vt te edant.

Omnium sanè beneficiorum optimum est illud, quod apud virum bonum & memorem & gratum collocatur: quod verò in maleficum & ingratum collatum est, omnino malè collatum fuit: quippe cùm improbi homines, ne parem gratiam referre cogantur, sæpiùs pro acceptis beneficiis simultatis causas aucupentur, seque vel quauis leuissima de causa iratos fingant, vt sic deletum appareat quidquid in eos collatum sit. Vt prudentiores igitur essemus in conferendis beneficiis, ne honori, facultatibus, vitæque nostræ insidiatores nostris sumptibus aleremus, rationem conferendorum beneficiorum nos antiqui docuerunt: quippe cùm beneficium viro bono facere, sit propè accipere, atque hæc nonnulla pars est iustitiæ, vt traditum est in officiis. Admonemur præterea per hanc fabulam, ne simus nimis curiosi in rebus nihil ad nos pertinentibus, quoniam multis perniciosum fuit res arcanas aliorum cognouisse, aut principum, ciuitatum, summorumque virorum, aut Deorum præcipuè, quorum vel aliqua minima suspicio arcanorum conscium facilè potest opprimere. atque vt summatim dicam, eas fabulas, quas insulsi & imperiti plerique aniles nugas tantùm esse crediderunt, ad posteros tradiderunt antiqui, vt per illas nos à temeritate, crudelitate, arrogantia, libidine, illegitimisque facinoribus retraherent, & ad humanitatem, prudentiam, beneficentiam, integritatem, temperantiamque adhortarentur, & vt humanam vitam denique omnem in melius informarent.

NATA-

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ

LIBER SEPTIMVS.

Quàm iustè & vtiliter viri illustres gloriam sint consecuti.

NVLLA neque sanctior lex, neque præclarius institutum esse potest, illustrissime Campeggi, quàm illud quod digna virtutibus pręmia, & flagitiis singulis supplicia proponit: siquidem æquum est, non solùm vt à flagitiis retrahantur, verumetiam ad virtutem & ad præclara facinora incitentur animi mortalium, ne desides ac segnes vitam hanc obscure transigant. Hæc vna res Herculem cæterosque Heroas illustres ita ad labores, omniaque pericula fortiter subeunda impulit, vt nihil neque tam horrendum neque tam arduum fuerit, quod labore & patientia non fuerit superatum. Nam & latrones de medio sublati, & inferi aditi, & monstra horribilia perdomita, & crudelitas tyrannorum repressa atque extincta propter pręmia virtutis dicuntur. est autem præclarum virtutis præmium gloria: quæ animos mortalium ad insignia quæque facinora mirificè stimulis impellit; facitque vt difficilia & periculosa & ardua omnia, leuia & plana & facillima videantur. Neque vlla ciuitas, nullum imperium, nulla natio denique potens ac diuturna esse posset, quæ cùm certa supplicia flagitiosis statuerit, nec nullam habeat virorum bonorum rationem: quippe cùm illa sola felix futura sit, quæ ad bonos honores & magistratus detulerit: id quæ fecerit, tanto erit cæteris ciuitatibus præstantior ac felicior, quanto magis in hoc agendo fuerit studiosior. S[illegible]s eius quod dico, præclarum erit argumentum Romanorum

imperium ad viros bonos vel exteros sæpe delatum : atque Athenienses etiam multos viros bonos externos sępius summæ reip. præfecerunt. At contra ciuitas illa, quæ non nisi suis patet ciuibus, quæ fores in perpetuum occlusit exterorum virtuti & fortitudini, quæ nulla etiam habita ratione probitatis inter suos ciues, ad quosuis vel improbos magistratus detulerit: quæ sceleribus pœnas, at nulla præmia virtuti, vel etiam paruas pœnas interdum improbitati, proponit : quo pacto non & segnis & libidini dedita esse potest? quo pacto non stultorum ac scelestorum hominum fiet iniquissima tyrannis? quo pacto non immemor acceptorum beneficiorum, aut etiam ingrata? quo pacto non inter scorta consenescat, & marcescat in otio? fieri enim non potest vt animus hominum nihil agat, qui nisi honestis exercitationibus teneatur, ad turpia quæque & impura studia deferatur necesse est : nam vbi fores occlusæ sunt virtutibus, illæ necessariò patent vitiis & sceleribus; cùm aliquid omnino sit agendum.

De Hercule. CAP. I.

NEque aliud sanè quidquam Herculem omnium monstrorum, latronum, maleficorumque hominum domitorem & euersorem præter gloriam virtutis illustrauit : qui tantum nominis & gloriæ apud omnes homines consecutus est, quantum nulla ætas vnquam delere possit : cuius in honorem templa, altaria, ceremoniæ, sacerdotes fuerunt instituti : quod illi neque nobilitas generis, neque sola vis corporis, neque amplissimum imperium, sine sapientia, animique magnitudine concedere poterat. Fuit Hercules Iouis & Alcmenæ filius, vt testatur Orpheus in Argonaut. his carminibus:

Πρῶτα εἶδα βίην Ἡρακλῆος θείοιο,
Ὃν τέκεν Ἀλκμήνη Ζηνὶ Κρονίωνι μιγεῖσα,
Ἦμος ὅτε τρισσὴν μὲν ἐλείπετο στέρεος αἴγλην
Ἥλιος, δολιχὴ δ' ἐπεμαίνετο παίτοθεν ὄρφνη.
Hic priùs Herculeum robur mihi cernitur : olim
Hunc Alcmena Ioui peperit coniuncta superno,
Cùm latuit Phœbus longas tres ordine noctes
Continuas; caruitque die sol, lumine Soles.

Aiunt

Aiunt.n. Alcmenam Thebani Amphitrionis fuisse vxorem, qui cùm aduersus Teleboas Ætoliæ populos militaret & exercitum duceret: quia ita nubēti Alcmenæ promiserat, quòd fratris eius cædem vlcisceretur, huius captus amore Iupiter sumpta Amphytrionis forma, vt ait Plautus in Amphitryone, domum ante diem ingressus, illa per fraudē, ne vim inferret, potitus est. Nam Theleboæ Taphū insulam vnam Echinadū, incoluerunt, qui prius habitabant Arcananiam. hi cùm essent rapacissimi, omnibusque infesti, Agros profect: Electryonis patris Alcmenæ boues abegerunt: qua ex re orto prælio & ipse Electryo & eius filij in ea pugna ceciderunt. etenim vt scriptum fuit ab Herodoto, qui bellum illud descripsit, quatuor filij ex Andromeda Perseoq; nati sunt, Sthenelus, Mestor, Alcæus, Electryo, qui cōmuni imperio post Persei mortem regnarunt. E Mestore nata est Hippothoe, de qua & Neptuno Pterelas, de quo Teleboas & Taphus. Quidam ferunt bellum exortum inter hos fuisse, quia Theleboæ vi sortem auitam ab Electryonidis repeterent, cùm illam iure assequi non possent. atq. cùm ex Amphitryone prægnans esset Alcmena, tamen, vt ex se etiam conciperet. dicitur Iupiter tres noctes in unam coniunxisse, quod spatium totum in exprimendo Hercule absumpsit: non enim sat erat spatij nox vna tantæ plantandæ arbori. Deinde cùm negligentiùs exceptus fuisset reuersus Amphitryo, causam percunctatus est ab Alcmena, audiuit priore nocte tui similem domum adiuisse, tum intellexit à Tiresia Iouem cum Alcmena concubuisse, vt testatur Atheniensis Apollod. lib. 2. Natus est igitur Thebis Hercules Ioue patre, matre Alcmena, vt testatur Hom. in hymno in Herc. hoc pacto:

Ἡρακλέα Διὸς υἱὸν ἀείσομαι, ὃν μέγ᾽ ἄριστον
Γείνατ᾽ ἐπιχθονίων Θήβαις ἐνὶ καλλιχόροισιν
Ἀλκμήνη μιχθεῖσα κελαινεφέϊ Κρονίωνι.

Alciden canimus natum Iouis: edidit illum
Præstantem virtute viris mortalibus, artè.
Magno Alcmena Ioui coniuncta in amore superno.

Dixerunt tamen poetæ Herculem filium etiam Amphitryonis, vt ait Euripid. in Hercule insano:

Τίς τὸν Διὸς σύλλεκτρον οὐκ οἶδε βροτῶν
Ἀργεῖον Ἀμφιτρύων᾽, ὃν Ἀλκαῖός ποτε
Ἔτικτεν ὁ Περσέως, πατέρα τόνδ᾽ Ἡρακλέους.

Cui non Iouis riualis est mortalium
Auditus Amphitryo, satus de Persei
Alceo & almi qui fuerit pater Herculis?

Habuit Hercules fratrem natum eodem partu Iphiclum vna nocte iuniorem, sororem verò Laonomen, quam Polyphemo nupsisse memoriæ proditum fuit. Iphicli mirificam celeritatem pedum descripsit Orpheus in sacro sermone, & incredibilem leuitatem in his carminibus:

Οὐ γὰρ μὰν οὐδ' αὐτὸς ἐλύξεις οὐκ ἔτυμα ῥέζων,
Οὐδ' εἰ ἦν Ἰφίκλοιο ποδώκεος ἀίξειας,
Ὅστε καὶ ἀνθερίκεσσιν ἐπέτρεχεν, οὐδὲ τι καρπὸν
Σίνετ' ἀκίνυμενα γυῖα φέρων ἐπὶ λήιον αὖον.

Non poterit fugisse Deos qui turpia patrat,
Sit licet Iphiclo multo velocior ipso;
Qui super extremis segetum currebat aristis,
Nec siccos fructus lædebat pondere plantæ.

Scriptum reliquit Paus. in Bœoticis Iunonem odio pellicis Alcmenæ commotam, cùm sciret instare tempus propè pariendi, mulieres veneficas immisisse, quæ partum impedirent. Fertur eo tempore Historis Tiresiæ filia veneficas illas astutia elusisse: nam è loco quodã vnde illæ facilè audire possent exclamauit, Alcmenam peperisse: ea voce illæ deterritę ac deceptæ statim abierunt, quare Alcmena illico enixa est. Alij diuersam ab hac rationem tradiderunt, quippe qui non impeditam fuisse dicant à Iunone Alcmenam quò minus pareret: sed cùm nonum mensem ageret Hercules in vtero matris, & septimum Eurystheus Stheneli filius, fama est iurasse Iouẽ alterum horum alteri imperaturum, atque ad illum pertinere imperium, qui prior natus eodem die fuisset. Id cùm sensisset Iuno, septimestrem Euristheum ex vtero matris exire fecit. at Herculis ortum in primum diem mensis decimi vsque prorogauit, vt ait Theoc. in paruo Hercule:

Ἡρακλέα δεκάμηνον ἐόντα ποχ' ἁ Μιδεᾶτις
Ἀλκμήνα, καὶ νυκτὶ νεώτερον Ἰφικλῆα.

Alcidem decimo prognatum mense decora
Alcmena, atque vna iuniorem nocte Iphiclum,

Eumolpus autem ille qui librum de mysteriis composuit, scripsit Herculem primùm quidem fuisse inuisum Iunoni propter matrem pellicem, at placatam fuisse à Pallade, cuius etiam hortatu Iuno Herculi lac præbuerat paruulo, eúmque

que fecerat immortalem. Huic eadem nocte, quæ secuta est primum natiuitatis diem, Iuno sub mediam noctem duos ferocissimos angues immisit, à quibus ictus nemine præscio interiret; sed Hercules dicitur ambabus manibus illos apprehensos ita constrinxisse, vt illæsus hos compresserit, vt ait Ouidius in Deianira:

Tene ferunt geminos preßisse tenaciter angues,
Cùm tener in cunis iam Ioue dignus eras?

Quod etiam Theoc. planius expressit in paruo Hercule hoc pacto:

Ἆμος δ' ςρέφεται μεσονύκτιον ἐς δύσιν ἄρκτος
Ὠρίωνα κατ' αὐτὸν, ὁ δ' ἀμφαίνει μέγαν ὦμον·
Τᾶμος ἄρ' αἰνὰ πέλωρα δύω πολυμήχανος Ἥρη
Κυανέαις φρίσσοντας ὑπὸ σπείρῃσι δράκοντας ὦρσε.

Sub mediam noctem quando Vrsa illabitur vndis
Oriona prope, isque humerum cum protulit altum;
Ingeniosa duos immisit Iuno chelydros
Tergoribus nigris, spiris que ingentibus atros.

Deinde exequitur quo pacto Hercules sine lacrymis & intrepidus ambos illos compresserit. Apollodorus tamen libro.2. iam octo menses natum Herculem inusitatæ magnitudinis angues à Iunone immissos compressisse memorat. Alij verò, inter quos fuit Pherecides, hos angues non à Iunone, sed ab Amphitryone immissos tradiderunt, vt experiretur vter esset Iouis filius, atque Iphiclem territum cum eiulatu aufugisse, Herculem illos comprehensos suffocasse. Cæterùm vbi Pallas ad Iunonem accedens persuasisset vti mammam præberet infanti, cùm puer supra ætatem violentiùs sugeret, aiunt Iunonem indoluisse, ac puerum proiecisse. Alij dicunt quòd cùm Hercules lac retinere non posset, illud in cœlum deciderit, ac fecerit viam lacteam inde vocatam. Alij tamen dicunt istud accidisse quo tempore lac in saxum expressit vt iussa fuerat, quod obtulit Saturno: quod alij de Mercurio dixerunt, quam opinionum de via lactea varietatem ita mirificè attigit Marcus Manilius in his:

Ne: mihi celanda est formæ vulgata vetustas
Mollior, è niueo lactis fluxisse liquorem
Pectore reginæ Diuûm, cælumque liquore
Infecisse suo: quapropter lacteus orbis
Dicitur, & nomen causa descendit ab ipsa,

Deinde cùm Hercules adoleuisset, iaculãdi artem fuit à Teutaro Scytha pastore, vt ait Isacius, edoctu. Alij à Rhadamantho hanc artem illum didicisse malunt, alij ab Amphitryonis pastoribus, alij à Chirone & Thestiade: cùm tamen Theocritus ab Euryto quodam edoctum iaculandi artem scribat, vt sensit etiam Apollodorus. A Lino Apollinis filio literas didicit vt fama est: musicam ab Eumolpo: luctam & artes cæteras ludicras ab Harpalyco Mercurij & Phanopes filio, velut sensit Apollodorus ab Autolyco currus agitare, & equitandi peritiam ab ipso Amphitryone percepit. Qui fuerint magistri in singulis facultatibus te atur Theocritus in his:

Γράμματα μὲν τὸν παῖδα γέρων Λίνος ἐξεδίδαξεν,
Τὸς Ἀπόλλωνος μελεδωνεὺς ἄγρυπνος ἥρως.
Τόξον δ' ἐντανύσαι, καὶ ἐπίσκοπον εἶναι ὀϊστῶν
Εὔρυτος ἐκ πατέρος μεγάλαις ἀφνειὸς ἀρούραις.
Αὐτὰρ ἀοιδὸν ἔθηκε, καὶ ἄμφω χεῖρας ἔπλαξε
Πυξίνᾳ ἐν φόρμιγγι Φιλαμμονίδας Εὔμολπος.
Ὅσσα δ' ἀπὸ σκελέων ἑδροστρόφοι Ἀργόθεν ἄνδρες
Ἀλλάλως σφάλλοντι παλαίσμασιν, ὅσσά τε πύκται
Δεινοὶ ἐν ἱμάντεσσιν, ἅ τ' ἐς γαῖαν προπεσόντες
Πυγμάχοι ἐξεύροντο παλαίσματα σύμφορα τέχνᾳ,
Πάντ' ἔμαθ' Ἑρμείαο διδασκόμενος παρὰ παιδὶ
Ἁρπαλύκῳ Φανοπῆϊ.

Hunc Linus edocuit sapientum scripta priorum
Peruigil, & claro Phœbi de semine natus.
Flectere at arte arcus, emittere & arte sagittas
Edocuit diues patriis hunc Eurytus agris.
Eumolpus vocem formauit, finxit & idem
Ad citharam digitósque rudes, dextrámque tremendam.
At quæcunque fuit membrorum ars apta palæstræ,
Qua strauere viros, & decepere vicissim:
Quæ foret ars pugilum, & grauibus decernere loris,
Quæque graues pugiles reperere ex arte dolosè,
Hæc à Mercurij doctus de sanguine creto.
Harpalyco, Phanopésque.

Fertur Linum cithara percussum interemisse, quia ab illo vapulasset, cuius cædis etiam causam dixit adhuc puer. In Astronomicis autem rebus magistrum habuit virum sapientissimum ac optimum Chironem. Alij dicunt à Castore armatum pugnare didicisse. Quare omnibus ingenuis artibus à singulis in quauis facultate præstantibus hominibus fuit

institutus. Hercules insigni corporis magnitudine ac proceritate fuisse dicitur: quippe quem scripserit Heraclides Ponticus quatuor cubitorum & vnius pedis longitudinis fuisse. Ion præterea Chius & Herodotus in OEdipode Herculem tres dentium ordines habuisse memorat, igneúmque splendorem ex oculis effudisse, vt ait Zetzes hist.105 Chil.3 Hercules, cum natus esset ea lege, vt Eurystheus Stheneli & Archippes filius fraude Iunonis prior natus illi imperaret, iussus est omnia quæ vbique pericula horrenda viderentur subire, vniuersúmque terrarum orbem monstris horrificis expurgare. Primum igitur omnium laborum Herculi fuisse memorant leonem Cithæroneum: nam cùm puer adhuc esset Hercules, ætatísque suæ annum decimum sextum, vel, vt alii maluerunt decimum octauum ageret, essétque missus ab Amphitryone ad armentorũ custodiam, ne bis in magistratum peccaret, leonem interfecit inuulnerabilem, qui (vt ferunt) de Lunæ circulo descenderat, atque qui in sylua Nemea vagabatur, quæ fuit inter Phliuntem & Cleonas, cùm armenta sua laniaret. Memoriæ prodidit Chrysermus libro secundo rerum Peloponnesiacarum, Iunonem supplicium de Hercule sumere volentem Lunam in auxilium acciuisse carminibus magicis vsam, quæ cistam spuma impleuit, è qua natus est hic leo. hunc Iris in gremio stringens in montem Opheltam deportauit, à quo eodem die Apæsamptus pastor fuit dilaniatus, vt ait Demodocus in rebus Heracleæ. Erat omnino leonis illius pellis nullo ferro penetrabilis, sicut Iuno instituerat, quæ implacabili odio Herculem insequebatur. In hunc Hercules multas sagittas frustrà coniecit, neque læsit omnino: mox cùm ad clauam ventum esset, quæ multo ferro erat grauis, vt Socrates scripsit ad Idotheum: vt verò sensit Pisander, tota erat ferrea: & illa crebris verberibus comminuitur. Deinde leonem nudis manibus apprehensum vnguibus dissecuit, atque ita occisi vnguibus pellem detractam inuulnerabilem pro scuto in posterum gestauit, vt testatur Euripid. in Hercule insano:

Σπολιώ τε θηρὸς ἀμφιβάλλεις σῷ κάρᾳ
Λέοντος, ἧπερ αὐτὸς ἐξωπλίζετο.

Ferique pelle tu leonis induis
Caput, fuit gestamen illud Herculis.

Quod factum est in monte exiguo Bœotiæ Teumesso nomine. Mansit postea illa consuetudo, vt multi heroes pellibus pro scutis vterentur: nam & Theseus, & Ancæus, qui fuit cum Argonautis, & Argus, & alij complures pellibus pro scutis vsi sunt, vt est apud Apollonium multis in locis, quod fiebat ad Herculis imitationem. Fuerunt autem tres leones ab Hercule superati, Heliconius, Lesbius, Nemeæus. Cum Thespius Rex Bœotiæ famam rerum ab Hercule iam gestarum percepisset, putauit suis rebus optimè fore consultum, si cùm quinquaginta filias haberet, totidem præstantes robore corporis, & animi sapientia filios ex illo susciperet. quare Herculem ad conuiuum inuitauit & perbenignè, magnificéque exceptum ita demum ebrium fecit, vt omnes quinquaginta filias eadem nocte vitiarit, præter vnam; quæ vt testatur Pausi. in Bœoticis, perpetuum sibi sacerdotium potiùs indixit. Ferunt singulas earum mares filios peperisse, præter maioris & minoris ætatis duas, quæ geminos pepererunt. Fuerunt qui dixerint singulas singulis noctibus cum Hercule concubuisse, quòd sanè neque admirabile esset, neque prorsus incredibile, non tamen Hercule dignum: cùm quidam adeò fuerint in Venerem propensi, vt vel septuagies rem absoluerint, vt ait Theophrastus in historiis plantarum. Cùm celebritas nominis, & virtutis Herculeæ gloria in dies cresceret, quia Hercules armis à Minerua captis Creonti Thebanorum principi opem tulerat, cæsisque Minyis & Ergino Thebanam vrbem obsidente liberauerat agrum Thebanum ab imposito per iniuriam tributo, vt scribitur; eius virtutem admiratus Creon Megaram filiam in matrimoniũ illi concessit. Istud fecit cùm esset ephebus, nam missas ad exigendum tributum legationes inutilatas è regione eiecit. Petente Ergino autorem iniuriarum admiratus est audaciam Creon, nam erat ad deditionem propensus: at Hercules cohortatus coætaneos ad liberandam patriam, è sacris templis armaturam euulsit, quam antiqui appenderant in honorem Deorum cùm omnia arma priuata Minyæ ex vrbe sustulissét, ne Thebani bellum renouarent. cùm Erginus cum copiis aduentaret ad vrbem, illi occurrens ad quasdam angustias viarum, fecit inutilem esse multitudinem copiarum hostilium, & Erginum trucidauit, & omnes propè eius copias profligauit, deinde repentè victoria vsus potitus est vrbe Orchomeniorum & re-

& regiam Minyarum succendit, vrbémque funditus euertit. Quare Eurystheus suspectam habens eius virtutem, illum ad se accersiuit, & certamina imperauit. Cùm Hercules nollet parere, Iupiter significatum mittit ne mandata detrectaret, atque ex oraculo quoque Delphico intellexit esse voluntatem Deorum, vt certamina absolueret duodecim imperante Eurystheo. Cùm insignis mœror illum cepisset, Iuno insaniam quoque immisit: quare filios è Megara susceptos tanquam hostes iugulauit: pòst cùm resciuisset, à congressu hominum diu abstinuit. Fama est igitur Herculem ante furorem siue insaniam filios Therimachum, Lamium,, Creontiadem, & Deicoontem suscepisse è Megara, vt ait Apollodorus libro 2. alij voluerunt filios fuisse Herculis Onitem, Democoontem, Temphrantem. Deinde Argos profectus est ad absoluenda mandata Eurysthæi. Famam autem fuisse inquiunt, quo tempore Hercules ad inferos descendit, illum fuisse mortuum: quare cùm rediisset, Lycum Thebarum Regem Megaram vxorem suam ducere conantem interemit. Ea de causa ob Iunonis inuidiã ira percitus in omnes filios suos quos è Megara susceperat, sæuiit. Dixerunt quidam octo fuisse Herculis & Megaræ filios, in quos ille sæuiit, alij quatuor Herculis, at duos Iphicli, cùm illi iuniorem filiam Creon coniunxisset. Ex insanientis Herculis furore composita est tragœdia ab Euripide. Cùm suos igitur, Iphiclique filios trucidasset, vel (vt alij malunt) in ignem coniecisset, exilio solum vertit: deinde à Thestio expiatus Delphos se contulit, ac Deum percunctatus vbinam esset habitaturus, Pythia Tirynthem respondit oportere illũ proficisci, Eurystheoque duodecim annos seruire, totidémque labores persoluere, atque iis peractis demum inter Deos immortales receptum iri. Vocatus fuit verò Hercules tum primum à Pythia, cùm antea Alcides diceretur. Tirynthem igitur migrauit, atque primum omnium quidam illi imperatum dicunt ab Eurystheo vt Nemeæum leonem inuulnerabilem occideret. (Nam superiorem Cithæroneum iidem fuisse, at non Nemeæum putarunt, cum è Cithærone monte primum irruisset in armenta.) Fabulatus est Anaxagoras in Luna fuisse latam quandam regionem è qua hic leo Nemeæus deciderit, cùm solem etiam non minùs stultè massam ferri igniti appellaret. est enim non

ignobilis gradus stultitiæ vel si nescias quid dicas; tamen velle de rebus propositis hanc vel illam partem stabilire. Ille igitur frustrà exhausta pharetra cum claua feram insecutus est quæ cum in speluncam aufugisset biforem, alterum ostium occlusit, deinde brachiis circa collũ cõiunctis eo vsque astrictam tenuit, donec suffocauit, & supra humeros sumptam Mycenas asportauit. Cæterùm cùm in Lerna Argiui Myceneíque agri hydra insignis esse diceretur & magnopere formidabilis, quæ in palude lacui proxima versabatur, quæ plura capita haberet, vt scripsit Camirensis Pisander, iubetur Hercules ab Eurystheo illam interficere. Versabatur plerunque & educata fuerat sub platano quadam ibi amplissima ad fontem Ammones, apud quem fuit etiam cæsa. Dicunt hanc hydram multa habuisse capita, siquidem Naucrates Erythræus septem, at Zenodotus Ephesius nouem, Heraclides Ponticus quinquaginta illa fuisse tradidit. quæ quoties vnum eorum cædebatur, priorum numerus duplicabatur continuò, nisi quis concisum reliquum colli thyrsum igni statim combussisset. Id cum cognouisset Hercules, nulli diligentiæ aut labori pepercit in illa opprimenda. Afferunt eius hydræ venenum fuisse acutissimum, quippe cùm sagitta illo veneno tincta Chironem propè subitò interemerit, vel Polenorem Centaurum, vt quidam maluerunt. Hunc aiunt vi doloris impulsum ad fluuium è Lapitho monte Arcadiæ defluentem accurisse, vt ibi vulnus lauaret: vnde postea teter odor dicitur flumini ex loto vulnere diu permansisse. Fuit enim hydra illa maleficum omnino & pestiferum hominibus animal: quippe quæ campestria omnia impetu facto deuastaret, & in pecora agrósque vicinos crudelissimè sæuiret. Fabulantur Iolai opera aurigæ vsum fuisse Herculem. nam in curru eò accesserat, cùm ingens cancer hydræ opem tulisset, quem Hercules conculcauit: nam ex accensa sylua propinqua accensos torres Iolaus ad Herculem attulit. Verùm crediderunt hunc laborem, quia adiutus fuisset Hercules ab Iolao, non fuisse inter duodecim ab Eurystheo receptum. Deinde cùm cerua quædam pedes æreos haberet, atque cornua aurea, apud OEnonen Dianæ sacra, neque quispiam mortalium posset illam cursu comprehendere, habitarétque in Mænalo monte, iubetur Hercules illam Mycenas adducere.

Sed

Sed cùm neque occidere illam Hercules vt Dianæ sacram, neque vulnerare vellet, annum totum currendo est insecutus: sed illa denique fessa in montem Artemisium confugit, & ad Ladonem amnem iam iam tranatura capta est, & Mycenas super humero deportata. Enimuero dicunt Eurystheum adeò fuisse virtute Herculis perculsum, vt dolium æneum sibi ad latibulum comparauerit, neque in vrbem Herculem admitteret, atque omnia monstra ante portam ciuitatis exponi statuit, atque per Copreum præconem omnia illa formidabilia imperauerit. Sunt etiam qui dicant Dianæ Taygetæ illam ceruam fuisse postea ab Hercule consecratam. Præterea cùm ad cedendum aprum Erymantheum iussus proficisceretur, à Pholo hospitio perbenignè accipitur: qui vas etiam optimi vini in honorem hospitis aperuit, vt à Dionyso imperatum fuerat. tunc Centauri mirabili odore vini concitati, ad Pholum accurrentes, in Pholum impetum faciunt vinum rapturi. Centaurorum alij piceas cum radicibus euulsas pro armis habebant, alij saxa ingentia, alij lampades accensas, alij magnas secures. Commissum est prælium, opem tulit Pholo Nubes mater multum imbrem offundens, ac viam lubricam fecit. Hercules opem ferens multos trucidauit, alios in fugam vertit. Qui ceciderunt in acie Centauri insigniores fuerunt, Dupon, Thereus, Hippotion, Melanchætes, Orius, Isoples, Daphnis, Amphion, Argius, Phrixus. Pholus tamen cæsos ob affinitatem sepeliuit, atque sagittæ è vulnere cuiusdam ereptæ forte cuspide ictus, cùm sanari non posset interiit: quem Hercules magnificè sepeliuit in monte Pholoe ab illo vocato. Eo autem tempore Phocidis ager vniuersus ob iram Dianæ, quia Oeneus illam meritis victimarum honoribus priuarat, ab apro insignis magnitudinis vastabatur, qui in Erymantho monte Arcadiæ natus fuerat, quem Hercules à Centaurorum cæde profectus, vinctum ad Eurystheum deduxit; cum illum è quodam fruticeto propter altam niuem defessum extraxisset. postmodo cùm Augias Rex Elydis ingens stabulum trium millium boum, quod erat fimo refertissimum, haberet, iubet Eurystheus Herculem hoc vno die purgare. Cùm Hercules eò accessisset, pactus fuit Augias se decimam partem omnium animalium esse daturum, si eodem die stabulum illud purgasset: quòd id fieri non posse vllo pacto videbatur

Deinde cùm Augias pro purgato ſtabulo ſe mercedem daturum negaſſet promiſiſſe, ab eodem Hercule ſagittis conficitur; filiúſque Phyleus, qui Dulichium profugerat, quoniam iniquum eſſe facinus patris dixerat, in regnum patri adiuuante Hercule ſucceſſit. Fuit autem Augias Solis filius, vt dicebatur, vt alij putarunt, Neptuni, vt alij Phorbantis & Hirmines vt alij Nyctei, alij Epochi, è cuius oculis radij ſolaribus ſimiles effluere dicebantur. quamuis quidam putarunt poſt abſoluta certamina duodecim Herculem bellum Augiæ intuliſſe, at non poſt factum continuò ob denegatam retentamq; mercedem. Augia verò cæſo Hercules è ſpoliis Elidis certamina Ioui Olympico inſtituit, quæ Olympica appellauit: quæ quinto quoque anno agebantur, ipſéque prior volentes omnes ad certamen prouocauit. Verùm neque hunc laborem Euryſtheus inter duodecim recepit, quia ſpe mercedis illum abſoluiſſet. Deinde cùm Hercules audiuiſſet iuxta Stymphalum Arcadiæ lacum, apud quem Iuno educata fuit, eratque celebre Dianæ templum, aues eſſe quæ humanis carnibus veſcerentur, ad has cædendas iuſſus acceſſit. Fuerunt qui dixerint Stymphalides vocatas aues non à Stymphalo lacu, vel fluuio, vel palude Arcadiæ Stymphali, ſed heroe quodam Stymphalo, cuius & ipſius vxoris Aues vocatæ filiæ fuerunt, vt ſenſit Mnaſeas. Has occidit Hercules, quòd ipſum hoſpitio non accepiſſent, acceptis tamen Melionibus. Alij & aues has fuiſſe memorant, & non ſagittis cæſas, ſed, cùm iuberetur tantùm abigere, crepitaculorum æneorum à Pallade acceptorum tinnitu ab Hercule exterritas in Aretiam inſulam ex Arcadia conuolaſſe, vt ſenſit Piſander Camirenſis & Seleucus in miſcellaneis, & Charon Lampſacenus. Has etiam Ploidas vocarunt; vt ait Apollonius lib. 2. Argonat.

Οὐδὲ γὰρ Ἡρακλῆς ὁπότ' ἤλυθεν Ἀρκαδίην δὲ,
Πλωΐδας ὄρνιθας Στυμφαλίδας ἔσθενε λίμνης
Ὤσασθαι τόξοισι, τὸ μὲν τ' ἐγὼ αὐτὸς ὄπωπα.
Ἀλλ' ὅγε χαλκείην πατάγην ἐνὶ χερσὶ τινάσσων
Δούπει ἐπὶ σκοπιῆς περιμήκεος· αἱ δ' ἐφέβοντο
Τηλοῦ ἀτυζηλῷ ὑπὸ δείματι κεκληγυῖαι

Sed neque vt Arcadiam petiit vis Herculis, arcu
Ploidas inde lacu volucres Stymphalidas vlla
Pellere vi potuit: namque hoc ego lumine vidi.
Aſt idem vi manibus crotalum pulſauit in alta

Exiſtens

Existens specula prospectans, protinus illæ
Cum clamore procul linquentes litus ierunt,

Nam fertur crotalum illud; quo Stymphalides volucres exterruit, à Vulcano fuisse factum, quod Pallas eò adeūti Herculi concessit. Fuerunt sanè aues, quæ Stymphalides vocarentur, in locis Arabiæ desertis nihil magis quàm leones aut pardi mites hominibus, siquidē vel ferro vel ęre tecta corpora, rostris percutientes integumenta effringebant facillimè: quare postea inuentus fuit cortex, quo homines tecti si percuterentur rostris illæ defixo rostro in illo libro, tanquam visco aut aliqua tenacissima materia caperentur, vt ait Pausanias in Arcadicis. Fuerunt autem ibibus Ægyptiis persimiles, sed rostro rectiore ac validiore, corpore multo maiore. Hæ vocatæ sunt in Arabia etiam Stymphalides, ad earū formam fortasse, quæ aliquando in Arcadiam conuolarūt, & ab Hercule fuerunt repulsæ. Memoriæ prodidit Timagetas Stymphalides illas, quæ repulsæ fuerunt ab Hercule alas & rostra & vngues habuisse ferreas, quas modo σιδηροπτέρους ferreis alis scilicet, modo σιδηρονύχας hoc est vnguibus ferreis, modò σιδηρόρυγχας rostris ferreis nominauit. Post fugam Stymphalidum tauri illius domandi, & adducendi labor successit, qui fuerat Neptuni ira in Cretenses immissus, totámque Cretensium regionem populabundus vagabantur. Nam multa animalia variis temporibus ob iram Deorum Græciam inuaserunt magnitudinis & ferocitatis admiranda: sicut leo Parnasius & Nemæus, aper Calydonius & Eurymanthius & Crommyonius. Fabulantur quòd cum Minos toti mari, quod Græciam alluit, imperaret, nihilo maiorem honorem Neptuno, quàm Diis cæteris impertiuit: quamobrem iratus Neptunus taurum hunc ignem efflantem naribus in eius regionem immisit. Fuerunt qui dixerint, Minoem vouisse quod primum sibi se obtulisset, vt diximus in Minoe, atque hunc taurum in sua armenta seruasse. quare Neptunus illi furorem immisit, vt omnia deuastaret. Alij dixerunt hunc taurum per fraudem Minois in Atticum solum fuisse deportatum, qui multos Athenienses conculcarit, vt quemque obuium casus tulit, atque inter cæteros Androgeum Minois filium: quem cùm ille per insidias obtruncatum putasset, comparata classe bellum Atheniensibus intulit. Hic idem taurus vt ductus fuit ab Eurystheum,

vt qui esset sacer, ab Hercule dimissus Marathonium agrum rursus vexauit, quem dicunt nonnulli Dianæ Marathoniæ fuisse postea à Theseo mactatum: Apollodorus putauit fuisse taurum qui trans mare portauit Europam. Deinde Diomades Thraciæ Rex Cyrenes Martisque filius equos ferocissimos & crudelissimos, ignemque spirantes in Tyrida oppido humanis carnibus aleret, quibus captos hospites laniandos exponebat, ab Eurystheo iubetur illos adducere. tum verò Hercules ad Diomedem profectus, ipsum primùm captum suis equis lacerandum crudeliter exposuit, equosque ipsos post esum Diomedem, alij ab Hercule trucidatos, alij ad Eurystheum ductos arbitrantur: quos ille cùm ad Olympum montem in pascua misisset, feruntur fuisse à feris laniati. Neque illud censuerim prætermittendum, quòd cùm in agrum Epidauriorum venisset ad collem quendam iuxta viam, oleam manu capiens circumduxit, quæ illam figuram acceperit vt Versilis vocaretur, essetque omnibus exteris admirationi, non procul à templo nominatæ Coryphææ Dianæ. Imperauit illi postea Eurystheus, vt Hippolytæ Amazonum reginæ baltheum, quem pulcherrimum esse audiuerat, ad se afferret. quem Admetæ filiæ largiretur. quem tamen nonnulli non Hippolytæ, sed Deilycæ esse maluerunt: at Ibycus filiæ Briarei. Tum Hercules cùm vna naui ad Amazonas traiecisset, Mygdonem & Amycum fratres iter impedire conantes in Bebrycia obtruncauit, ac vniuersam Bebryciam depopulatus Lyco Deiphili filio, quem secum adduxerat, largitus est: qui Bebryciam postea Heracleam in honorem Herculis nominauit. Cùm Themiscyram Hercules applicuisset, Amozones comparatis copiis ad defensionem se accinxerunt. commisso prælio illi prima ex insignibus occurrit Procella, sic à velocitate dicta, secunda Philippis, tum Prothoe, post Eribœa, deinde Cæleno & Eurybita & Phœbo Dianæ comites, quibus omnibus cæsis Deianiram & Asteriam & Marpen & Tecmesiam & Alcippen cepit. Melanippe fortissima priùs credita imperium amisit. Hic Hercules cæsis insignioribus Amazonibus, reliquisque in fugam versis eam nationem penitus deleuit. deinde Hercules Hippolytam Theseo eius expeditionis socio concessit. Idem cùm reuerteretur ad Eurystheum, reperit Hesionem Laomedontis filiam, quam ob iram Ne-

ptuni

tuni Laomedon Deorum responsis, illi ceto quem Neptunus immiserat, exponere iubebatur, quam Hercules à ceto liberauit. Verùm cùm præstantissimos equos ob id beneficium Laomedon Herculi promisisset, neque tamen dedisset, indignatus Hercules ob hominis fallacias Troiam aggressus regem obtruncauit: Hesionémque Telamoni, qui prior murum conscenderat, largitur: concessitque Hesionæ vt quem vellet è captiuis emeret; atque illa fratrem Podarcim emit, qui postea Priamus illa de causa vocatus est. Nam fertur non solùm Troiam nauigasse, sed etiam subiugasse Amazonas, & occidisse Alcynem Telamone socio, cuius amicitiam ita attigit Theocritus:

Αὐτῷ δ' Ἡρακλῆϊ καὶ ἀτρομέῳ Τελαμῶνι,
Οἳ μίαν ἄμφω ἑταῖροι ἀεὶ δαίνυντο τράπεζαν.

Alcidi magno, atque intrepido Telamoni,
Qui mensam socij conuiuabantur ad vnam.

Deinde Tmolum & Telegonum Protei filios, qui hospites lucta superatos necabant, ipse lucta suffocauit. idem Sarpedonem Neptuni filium contumeliosum ferúmque planè virum interfecit sagittis, post quam victoriam baltheum Eurystheo asportauit. Postea verò iussit Eurystheus, vt puniceos Geryonis Hispaniæ regis boues, qui hospites vorarent, ad se adduceret: quare ad illos opprimendos contendit. Dicitur Geryon Chrysaoris & Callirhoes filius triplex corpus habuisse, canémque duorum capitum in Erythea, ac septem capitum draconem ex Tryphone & Echidna genitum, qui boues ipsos custodiret. Habuit verò suæ crudelitatis ministrũ impigrum atque diligentem Eurytionem. Huc profectus Hercules, Geryone, canéque Orthro, dracone & pastore Eurytione interemptis, boues ex Oceani insula Gadira ad Tartessum per id temporis celeberrimam Iberiæ ciuitatem abigebat. Atque vbi Libys Alebionis frater, à quo Ligures postmodò vocati fuerunt, omnísq; Liguria nomen obtinuit, eius iter impedire conaretur, ab Hercule occisus fuit. at Alconeus Gigas cum Hercule ad Isthmum Corinthi congressus, dum is boues abigeret, saxũ maximum iecit è mari rubro sumptum, quo viginti & quatuor homines occidit: nam cùm tantum ponderis vix duodecim plaustra proferre possent, id Hercules claua facilè repulit & illum occîdit. saxum verò iacuit in Isthmo vbi agebantur certamina. His igitur in locis duas co-

lumnas Hercules erexit tanquam suorum laborum terminos: quarum alteram Calpen, alteram Abylen vocauit, posuitque eas in finibus Libyæ & Europæ. Neque tamen vbi hæ columnæ fuerint erectæ satis conuenit inter scriptores, quoniam Dicæarchus, Eratosthenes, Polybius, & Græcorum scriptorum complures ad Euripi angustias illas erectas dixerunt: Hispani verò & Aphricæ gentes apud Gades esse putarunt; quod sensit etiam Dionysius in libello de situ orbis in his:

Ἡμεῖς δ᾽ ὦ Μοῦσαι σκολιὰς ἐνίσπετε κελεύθους,
Ἀρξάμεναι στοιχηδὸν ἀφ᾽ ἑσπέρου Ὠκεανοῖο·
Ἔνθα τε καὶ στῆλαι περὶ τέρμασιν Ἡρακλῆος
Ἑστᾶσιν (μέγα θαῦμα) παρ᾽ ἐσχατόωντα Γάδειρα.
Obliquas narrate vias, mihi dicite Musæ
Oceani Hesperiis à gentibus incipientes:
Ad fines vbi sunt erectæ fortè columnæ
Herculeos (mirum) iuxta suprema Gadira.

Fuit enim antiqua imperatorum consuetudo, ad quæ loca extrema cum exercitu vel classe penetrassent, ibi aliquando suæ expeditionis relinquere monimentum: sicut Bacchus columnas duas magnas erexit in oriente, Alexander Indicæ militiæ terminos aras apud extremos Indos instituit, atque ordinauit, super quibus vota Diis immortalibus persoluit, vt testatur Strabo lib.3 Verùm cùm boues Geryonis in Libyam per Iberiam Hercules abigeret, dicuntur Dercylus & Alebion Neptuni filij boum pulchritudine allecti, illos surripuisse, & egisse in Hetruriam: à quibus cùm taurus aufugisset, & tranasset in Siciliam, Italiam postea nominarunt. Tyrrhenorum enim lingua taurus Italus dicebatur. Cùm Hercules venisset in Siciliam, iter fecit à Peloriade ad Erycem, cui apud mare nymphæ balnea pararunt. cùm Eryx Siciliæ Rex taurum illum cepisset, neque repetenti Herculi reddere vellet, ad certamen ventum est. atque Eryx cæstu percussus diem suum obiit. dicunt tamen quidam non cæstu, sed palæstra interemptum fuisse Erycem Veneris & Butæ filium, cùm alter boues, alter regnum victori præmium proposuisset. Hercules victor regionem concessit fruendam incolis, donec aliquis affinis eam repeteret; atque Dorieus Lacedæmonius pòst multis ætatibus illuc veniens, atque ibi Heracleam condidit, quam Carthaginenses su-

ſpectam, vt nimis potentem deleuerunt. In Siculos etiam qui collectis multis copiis obuiam proceſſerant, ac boues rapere conabantur, impetum faciens illos profligauit, ac multos occidit, inter quos fuerunt inſigniores Leucaſpis, Pediacrates, Buphonas, Gaugatas, Cygæus, Crytidas. Deinde boues, obtruncatis latronibus cùm mare Ionium traieciſſet, ad Euryſtheum Mycenas deduxit, quos omnes ille Iunoni immolauit. Dicitur Geryon Hiſpaniæ tunc imperans tres habuiſſe filios potentia & peritia rerum bellicarum inſignes, qui ſingulari conſilio & concordia in protegendo regno paterno vtebantur. Hercules aduerſus hos militaturus copias collegit in Creta, qui populi erant bellicoſi, quippe qui primi omnium mortalium militaria ſtipendia meruerint: quam etiam inſulam ad gratiam Cretenſium inſignibus honoribus affectus omnibus propè feris expurgauit, quare neque ſerpentum, neque luporum, aut vrſorum ſemina ibi ſunt relicta, aut cæterarum conſimilium ferarũ. Fabulantur Herculem poſt ductos ad Tarteſſum boues poculum ſuum Soli reddidiſſe: nam dicitur Hercules cùm ad boues contenderet, Solis radiis nimium calefactus arcum vel in ipſum Solem intendiſſe: quare ſol eius vires, & animi magnitudinem admiratus, aureum poculum illi donauit, in quo Oceanum ad boues capiendos traiecit, vt ait Pherecydes in 3. libr. hiſtoriarum, atque vbi per Oceanum nauigaret in eo poculo, Oceanus cùm vellet facere periculum conſtantiæ & fortitudinis Herculeæ, illi inſignem tempeſtatem immiſit, qua poculum magnopere fluctuabat. Tunc iratus Hercules vel contra Oceanum arcum intendit, quod Oceanus veritus, eius iram placare ſtuduit. quamuis Theolytus in ſecundo libro Horarum illum in lebete nauigaſſe ſcribit. Fama eſt præterea Iunonem, cùm nupſiſſet, multas pomos, quæ aurea mala producerent, Ioui in dotem dediſſe, quæ apud Heſperidas nymphas à dracone peruigili cuſtodiebantur. Fuerant Heſperides Heſperi fratris Atlantis filiæ, Ægle, Arethuſa, Heſpertuſa: vel (vt aliis magis placuit) Ægle, Erethuſa, Veſta, Erythia. Draco, qui mala aurea cuſtodiebat, natus ex Typhone & Echidna eſſe dicebatur: qui centum capita habebat, variſque vtebatur vocibus. iubetur poſtea Hercules ab Euryſtheo aurea illa poma afferre, quæ vbi eſſent neſciens Hercules ad Nymphas iuxta Erida-

num in quadam spelunca habitantes contendit. Illæ docent Nereum hac de re esse consulendum, qui pòst interrogatus ab Hercule docet adeundum esse Prometheum, à quo quid esset agendum, edoctus est dracone ipso interempto. Eo igitur interempto Hercules aurea mala decerpsit, & ad Eurystheum detulit. Alij maluerunt illum admonitum à Prometheo fuisse vt Atlantem ad ea pro se mitteret, ac ipse tam diu cœlum, dum rediret Atlas, sustineret. Multa sunt certamina quæ in hoc etiam itinere commisit, à Cycno ad fluuium Echedorum ad singulare certamen prouocatur, qui fulmine cælesti fuerunt dirempti. A Nereo deinde doctus fuit comprehenso, & in multas formas mutato, vbi essent mala & Hesperides. Cùm è Pyrenæis montibus per Illyricam regionem iter faceret, & in Libyam pervenisset Antæum Terræ filium, obuium habuit, hominem admirandæ proceritatis, quippe qui ad sexaginta & quatuor cubitorum longitudinem accederet, in omnes peregrinos inhumanum: quos secum luctari cogebat, & suffocabat. Hic cùm Herculem ad luctam prouocasset, ab eo penè extinctus ter prosternitur. at erat ea virtute vt quoties Terram matrem attingeret, toties fortior resurgeret, quod sentiens. Hercules hunc comprehensum sublimem à terra tamdiu sustinuit, quandiu spiraret, donec vi Herculea brachiisque denique strictus, expirauerit. Quam rem ego sanè nihil aliud significare crediderim, quàm medicorum quoddam dogma, contraria scilicet contrariis esse curanda, vt nomen Antæi videtur significare. quod tamen potest ad multas politicas transferri actiones & iudicia, & ad vtilitatem vniuersæ humanæ vitæ. cùm enim Hercules sol existat, terra frigida contacta recreat, quæ nimio calore fuerint exusta, quamobrem reuocat in vitam ipsum Antæum. sic namque docemur calidis ægritudinibus refrigerantia medicamenta esse adhibenda, at non violenta tamen, ne propter antiperistasin fiat apostema. Neque in rebus ciuilibus eadem ratione extrema esse posse vtilia demonstratur. Illud autem significatur, quia ille attingens tantùm terram ardore solis propè extinctus reuiuisceret: nam contrariis adiuuanda est & excitanda vis naturæ, at non contrariorum mole obruenda. E Libya verò Ægyptum profectus Busirim Neptuni Lysianassæque: vel Libys filium inuenit: qui ea crudelitate in ex-

te in externos vtebatur, vt aduenas quotquot comprehenderet, Neptuno patri, vel (vt alij malunt) Ioui immolaret. Neque enim illud crudelitatis genus impune exerceri virtus Herculea passa est: nam cùm easdem insidias, quas cæteris hospitibus, Herculi parasset: & Busiris Neptuni, & eius filius Amphiadamas, & Chalbes præco, aræ illius impuræ ministri apud quam mactare hospites consueuerant, apud eandem Iouis aram, manu Herculis occubuerunt. Cùm verò Thebas ac per montes exteriores Lybiæ proficisceretur, multas feras in locis desertis sagittis occidit. Postea enim Hercules per Arabiam iter faciens, Emathionem Tithoni filium violentum planè hominem, & in omnes peregrinos immansuetum, obuium habuit, qui trucidare & spoliare omnes aduenas consueuerat, quem etiam obtruncauit. Mox ad Caucaseos montes & Hyperboreos profectus, aquilam & ipsam Typhonis & Echidnæ filiam, quæ iecur Promethei vorabat, sagittis transfixit, & Prometheum solutis vinculis oleastri liberauit. Cum Atheloo, qui tauri formam sumpserat, in Calydone colluctatus, cornu eius fregit: pro quo redimendo Achelous Amaltheæ Harmodij filiæ cornu Herculi largitur, quod ille omnibus fructibus refertum Ioui consecrauit. Fuerat enim illi Deianira desponsata, quo tempore degebat in Calydone. Ad conuiuium conuocatus Oenei pincernam Architelis filium pugno occidit, quia aquas, quibus pedes lauerant, per inscitam in manus fudisset, vt memoriæ proditum est ab Archilocho. ob illud facinus cum Deianira è regione Oenei exulauit. Idem Semnonidis filios Passalum & Achemonem homines inhumanos & feros comprehendit, qui cædes, & furta, & rapinas præmia fortitudinis vocabant. Hos cùm mater reprehenderet, ac diceret, nondum in virum qui nigras habet nates, incidistis, ridebant. hi igitur dormienti Herculi sacculum surripere conantes ab Hercule capiuntur, quos ligatis simul amborum pedibus humero suspendit: atque alter in prioribus, alter in posterioribus partibus gestabatur. Cùm sine subligaculo esset Hercules illique essent inter se conuersi, eius pudenda & nates & villos nigros videntes, matris recordati in maximum risum sunt conuersi: quod cùm didicisset Hercules, eos liberos dimisit. Idem Saurum trans fluuium Erymanthum vocatum postea Sauri iugum viatoribus infestum interemit. Idem Cacum Vulcani filium tricipitem

latronem in Auentino monte oppressit: idem Lacinum extremam oram Italiæ latrocinii infestantem trucidauit: idem Coon insulam diripuit, regémque Eurypylum cum vniuersa familia obtruncauit, quia exercerent cædes & latrocinia aduersus omnes: filiamque Chalciopen cepit, è qua suscepit Thessalum filium, qui nomen dedit Thessaliæ: quamuis alij inquiant, non ob latrocinia Eurypyli patris, sed ob desiderium Chalciopes Herculem Coon insulam fuisse populatum. Idem Pyrechmum regem Eubœæ profligauit, quia per iniuriam Bœotorum regionem bello infestaret. Idem Albionem & Borgionem iter suum impedientes, cùm ad Atlanticos montes properaret, de medio sustulit, in quo certamine deficientibus telis cùm in discrimen vitæ venisset, Iouem precatus est Patrem vt sibi tela suggereret: atque statim frequentissimus imber lapideus cecidit, quo gigantes illi oppressi sunt, vnde locus dictus est campus lapideus in Gallia Narbonensi. Idem Cycnum singulari certamine apud Pancum amnem extinxit, quia is multos propositis singularis certaminis præmiis extinxerat. Idem Gigantes, quos Iuno aduersus ipsum educauerat, vel (vt voluit Timarchides) qui nati fuerant è sanguine Nemæi leonis interemit: quos latrones fuisse in rebus Cyzicis scripsit Polygnotus. Dicitur & cum Alcioneo congressus illum in Isthmo interemisse. quod tamen non priùs fecit, quàm illi Alcyoneus duodecim plaustra impedimentorum per summam contumeliam infregisset, vnoque iactu saxi viginti & quatuor homines & nonnullos boues oppressisset, quod saxum postmodo fuit claua ab Hercule repulsum cùm in ipsum conjiceretur, & Alcyoneus claua interemptus. illud saxum iacuit in Isthmo insignis magnitudinis, quod quinquaginta paria boum dimouere non possent, vt scriptum fuit à Theseo in rebus Corinthiacis, & à Theodoro in bello Giganteo. Cæterùm compositis rebus Ibericis, bobusque Geryonis abductis, fama est Herculem Celtarum regionem peragrasse multos maleficos & impuros latrones obtruncantem, qui per monstra & feras varias significabantur, multis quotidie militibus in castra venientibus: atque vrbem Alesiam condidit populosam & amplam, quam liberam fecit ac metropolin regionis. Deinde in Italiam accedens Alpes fecit peruias obtruncatis principibus

bus latronum, qui viatores trucidabant ac diripiebant. Iter habuit per oram Ligusticam & per Tirrheniam ad portum Herculis tum priùs vocatum, peruenitque ad Tiberim, vbi postea condita fuit Roma. hinc in Palatium paruam vrbem ita vocatam profectus à Potitio & Pinario primariis ciuibus in hospitium est exceptus, quibus vaticinatus est fore vt ea vrbs plurimum felicitate & opulentia præstaret. Cùm ad Cumeam planitiem postmodo venisset, Phlegræam vocatam ob scatentem ignem antiquitus, prædictos Gigantes inuenit qui audito eius aduentu in vna castra conuenerant, prælióque ingenti commisso Diis adiuuantibus victoria fuit penes Herculem, qui multos ex hostibus trucidauit. Aiunt ipsum Herculem ad fines Rhegiæ Locridis peruenisse, qui cum labore itineris defessus vellet quiescere, à cicadis fuit infestatus: idcirco precatus est Iouem vt infestantes cicadæ vanescerent, inde nullæ in posterum etiam visæ sunt cicadæ in illa regione. Idem occidit Euritum & Ctearum Neptuni & Moliones filios: deinde duodecim Diis aras erexit, Ioui, Neptuno, Iunoni, Palladi, Mercurio, Apollini, Gratiis, Baccho, Dianæ, Alpheo, Saturno, Rheæ. Alij tamen senserunt tunc cæsos, tantùm fuisse ab Hercule Gigantes, cùm bellum aduersus Iouem suscepissent, vt ait Horatius in libro secundo Carminum:

domitósque Herculea manu
Telluris iuuenis, vnde periculum
Fulgens contremuit domus
Saturni veteris.

Fama est pòst è Gigantibus victoriam Herculem suam clauam Mercurio cognomento Polygio consecrasse, quam dicunt fuisse ex oleastro, & repullulasse, actisque radicibus insignem arborem factam fuisse: quod forte posset non mirabile videri, quippe cùm dicat Virgilius oleas vel siccas pullulare, in secundo Georgic.

Quin & caudicibus sectis (mirabile dictu)
Truditur è sicco radix oleagina ligno.

Ferunt illum antequam ad inferos descenderet ad OEtam accessisse, atque ex fonte bibisse, qui inde labebatur; ob cuius vim cùm omnium præteritorum malorum esset oblitus, fontem illum Lethium nominauit, vt ait in rebus Æeolis Demophatus. Hæc omnia sunt ab Hercule gesta antequam

ad inferos descenderet. Enimuero non satis terra ad excitandam virtutem Herculeam videbatur, quare iussit illum Eurystheus ad inferos adire, & maximè horrendum inferorum canem Cerberum ad se adducere. Hunc fabulati sunt quinquaginta habuisse capita, tria canina, reliqua & caudam draconis. Hercules igitur sacrificiis Diis ritè peractis in Tænaro promontorio antrum subiuit. traiectoque Acheronte, & reliquis inferorum fluminibus, Theseum super saxo sedentem & Pirithoum inuenit: sed quia sponte & consultò Pirithous eò accesserat illum ibidem reliquit; Theseum, quia necessitate coactus fuerat, liberauit. Tum Menœtium Ceuthonymi filium inferorum bubulcum, quia capturo Herculi Cerberum repugnaret interemit: nam vbi colluctari cũ illo incepisset ita Menœtium Hercules obstrinxit, vt omnia eius ossa confregerit. Inuenit autem Cerberum in limine inferorum, qui viso Hercule statim ad solium regis inferorum confugit: quem pelle leonis & thorace tantùm munitus Hercules cepit, quamuis nullum esset eius morsus remedium, cùm subita vis veneni vel in ossa continuò penetraret. Fabulantur Herculem cùm ad inferos descenderet, in ripa fluminis Acherontis album populum inuenisse, atque ex ea coronam sibi fecisse, vt testatur Olympionicus in libro de plantis, cuius pars foliorum exterior ob inferiorum locorum caliginem facta est nigra. Mansit postea inde consuetudo vt sacra arbor illa Herculi putaretur & in sacrificiis Herculis coronarentur sacrificantes ramis populeis, & (vt scripsit enarrator Theocriti) præmia etiam victoribus certaminum in coronas parabantur rami populei, quia multa certamina Hercules absoluisset. Cerberum igitur per Træzenem ad Eurystheum deduxit; quem scripserunt Euphorion & Herodotus per Heracleam, quam Acherusiam vocant incolæ, adductum, atque cùm primùm lucem sensisset, vomuisse, ex quo vomitu natum fuit aconitum. Est autem aconitum herbæ radix parua, similis gramini, cuius potus est amarus, atque totum os stypticum facit, cor mordet, spiritum incidit ob frigefactum pulmonem, ventrem implet flatibus, crebramque percussionem excitat circa tempora, hominesque facit amentes & stupidos, vt scripsit Cyrenaicus Apollodorus. quod aconitum ita vocatum fuit, vt ait Theop. in 2. plant. quòd in aconis siue cotibus fuit inuentum; quas cotes alij in Hèraclea, alij in Tanagra, alij in Hermione nasci dixerunt.

dictum

dictum est aconitum pardalianches prӕterea & myoctonum, quia pardales & mures enecet. Fuerunt qui dixerint Cerberum ad Eurystheum ductum statim iussum fuisse ad inferos rursus deduci. Herculis nonnullos labores ita breuiter conscripsit Quintus Smyrnæus:

Πρῶτα μὲν ἐν Νεμέῃ βριαρὸν κατέπεφνε λέοντα.
Δεύτερον ἐν Λέρνῃ πολυαύχενον ὤλεσεν ὕδρην.
Τὸ τρίτον αὖτ' ἐπὶ Ἐρυμάνθιον ἔκτανε κάπρον.
Χρυσόκερων δ' ἔλαφον μετὰ ταῦτ' ἤγρευσε τέταρτον.
Πέμπτον δ' ὄρνιθας Στυμφηλίδας ἐξεδίωξεν.
Ἕκτον, Ἀμαζονίδος κόμισε ζωστῆρα φαεινόν.
Ἕβδομον, Αὐγείου πολλὴν κόπρον ἐξεκάθηρεν.
Ὄγδοον ἐκ Κρήτης δὲ πυρίπνοον ἤλασε ταῦρον.
Εἴνατον, ἐκ Θρῄκης Διομήδεος ἤγαγεν ἵππους.
Γηρυόνου δέκατον βόας ἤγαγεν ἐξ Ἐρυθείης.
Κέρβερον ἑνδέκατον κύν' ἀνήγαγεν ἐξ Ἀΐδαο.
Δωδέκατον δ' ἐκόμισσεν ἐς Ἑλλάδα χρύσεα μῆλα.
Τὸ τρισκαιδέκατον, τοῖον λιχερὸν ἔσχεν ἄεθλον,
Μυνυχὶ πεντήκοντα ξυνελέξατο κούρας.

Quæ carmina ita fuerunt Latinè à quodam pronuntiata:

Prima Cleonæi tolerata ærumna leonis.
Proxima Lernæam ferro & face contudit hydram
Mox Erymanthæum vis tertia perculit aprum.
Æripedis quarto fuit aurea cornua cerui.
Stymphalidas pepulit volucres discrimine quinto.
Threiciam sexto spoliauit Amazona baltheo,
Septima in Augia stabulis impensa laboris.
Octaua expulso numeratur adorea tauro.
In Diomedeis victoria nona quadrigis.
Geryone extincto decimam dat Iberia palmam,
Vndecimum mala Hesperidis distracta triumphum.
Cerberus extremi suprema est meta laboris.

At Quintus Smyrnæus 13. addidit laborem, hoc pacto:

Tertius hinc decimus labor est durißimus; vna
Quinquaginta simul stuprauit nocte puellas.

Cùm dicant quidam tot fuisse Herculis labores, infinitos propè fuisse alij crediderunt, vt testatur Euripid. his carminibus, in Hercule insano:

Ὅ τ' ἐν γάλακτί τ' ὄντι γοργωποὺς ὄφεις
Ἐπεισέφρησε σπαργάνοισι τοῖς ἐμοῖς
Ἡ τοῦ Διὸς σύλλεκτρος, ὡς ὀλοίμεθα.

Ἐπεὶ δὲ σαρκὸς περιβόλαιι ἐκτησάμην
Ἡβῶντα, μόχθους, οὓς ἔτλην, τί δεῖ λέγειν;
Ποίους ποτ' ἢ λέοντας, ἢ τρισωμάτους
Τυφῶνας, ἢ γίγαντας, ἢ τετρασκελεῖς,
Κενταυροπληθῆ πόλεμον οὐκ ἐξήνυσα,
Τήν τ' ἀμφίκρανον καὶ παλιμβλαστῆ κύνα
Ὕδραν φονεύσας, μυρίων τ' ἄλλων πόνων
Διῆλθον ἀγέλας· κεἰς νεκροὺς ἀφικόμην,
Ἅδου πυλωρὸν κύνα τρίκρανον εἰς φάος
Ὅπως πορεύσαιμ' ἐντολαῖς Εὐρυσθέως.
Angues feroces fasciis paruo mihi
Circumuoluto immisit, vbi lac sugerem,
Coniux Iouis, perirem vt horum morsibus.
Adultus vt fui, mihi quid est opus
Multos labores, quos tuli profarier?
Aut quos leones vicerim, tricorpores
Tryphonas, aut gigantes, aut queis quatuor
Sunt crura Centaurum genus? nam bicipitem
Repullulantem hydram, canémque perculi.
Multis peractis hic ego laboribus
Ad inferos iui obsitos caligine,
Canémque traxi ianitorem tartari
In lucem, vti iussit sincerè Eurysthæus.

Atque non solùm homines malefici & latrones, aut feræ crudelissimæ, horrendáque monstra vim Herculeam senserunt sibi esse formidabilem, verum etiam fama est quod cum is ad mortuam Alcestim venisset, Morte deterrita, illam marito viuam restituit, vt scripsit Euripid. in Alcest. tragœdia. Fuerunt qui putarint Herculem, non vt mitteret Atlantem ad aurea mala capienda cœlum sustinuisse, sed laboris hominis misertum, dum ille aliquantulum recrearetur. Cæterum aiunt Herculem clauam, quam ex oleastro ad Saronidem paludem exciderat, absolutis laboribus Mercurio cognomento Polygio apud Trœzenios dicasse, vt scripsit Pausanias in rebus Corinthiacis. Habuit Hercules multorum laborum socium Talemonem & Iolaum, qui etiam dicitur fuisse auriga, vt ait Pausan. Herculis vxores multæ memorantur: siquidem Meliten Ægæi fluuij filiam duxit, ex qua Hyllum suscepit. Ob Iolem sibi promissam, vt ait Menecrates, vniuersam Oechaliam Euryto in Eubœam fugiente de-

debellauit; quia illi filiam Iolen denegasset. Habuit octo filios etiam è Megara filia Creontis, qui iussu Eurysthei dicuntur fuisse interfecti, nam in porta Electra vocata Thebana habitauit Amphitryo Thebis, & post Amphitryoné Hercules, vbi Thebani parentare consueuerant, vt ait Chrysippus in rebus Thebanis, & certamina funebria celebrare, quæ per totam noctam fiebant, nec priùs cessabant, quàm sol illuxisset. Alij dicunt illos fuisse ab Hercule trucidatos, cùm tamen Lysimachus inquiat cæsos fuisse dolo quorundam hospitum. Alij asserunt Lycum regem illos interemisse. Socrates censuit Augei dolo de medio fuisse sublatos. Neque tamen minor est controuersia de numero aut de nominibus inter antiquos scriptores. Nam Dionysius in primo libro de circulis ait Deicoontem & Therimachum tantum fuisse: Batus in libro secundo historiarum Atticarum Polydorum, Patrocleum, Mecistohonum, Acinetum, Toxoclytum, Medebrontem, & Chersibium nominauit: Euripides Aristodemum, Therimachum, Deicoontem: Pherecydes libro secundo Antimachum, Clymentum, Glanum, Therimachum, Creontiadem appellat, quos in ignem ait ab insano Hercule coniectos fuisse: Aeneas Argiuus Therimachum, Creontiadem, Deicoontem, & Deionem vocat. Herodotus bis insaniuisse, Herculem inquit, ac primùm eos interemisse, quo tempore non Heraclidæ, sed Alcaidæ dicebantur. nam Hercules nondum ita vocabatur, sed illud nomen obtinuit post superata non pauca certamina Iunonis impulsu. Fama est Herculi nupsisse etiam Augen, quam Aleus pater cum filio Thelepho in vrna quadam positam in mare demersit, quæ postea Palladis prouidentia seruata cum vrna ad ostia Caici euasit, & à Teuthrante fuit excepta. Sed hanc deinde Hyllo filio Hercules concessit. Memoriæ proditum est Herculem Alcidemontis herois Arcadis filiam ad Ostracinum montem vitiasse Philonem nomine, quæ statim à puerperio vnà cum puero, quem ex Hercule conceperat, feris in proximo monte vincta fuit exposita. his addiderunt vagientem infantem picæ vocem imitatum esse, ad quam cùm Hercules, qui fortè illac iter faciebat, deflexisset viam, puerum esse ratus, puellam & puerum liberauit è vinculis, ac puerum Aechmagoram nominauit, at proximum fontem ad incolumitatis seruatique pueri & matris memoriam Cissam

appellauit, cùm cissam Græci picam appellarent. Hic idem Tirynthi mœnia extruxit. Hic idem fossam per medios campos Pheneatici agri duxit ad quinquaginta stadia, per quam Olbius fluuius, quem Arcadum nonnulli Aroanium nominabant, delaberetur innoxius; erant autem ripæ altæ ad triginta pedes. Fuit deinde Hercules Omphales Lydorum Regis filiæ amore captus, quare multa viro forti indecora facere coactus est: nam qui Busiridem in Ægypto, qui Antæum fortissimum athletam in Mauritania, in Hispania Geryonem, in Thracia Diomedem superauerat: qui leones vicerat: qui serpentes vel infans suffocauerat, qui latrones, qui homicidas, qui maleficos omnes vbique singulari fortitudine sustulerat; quem neque tenebræ inferorum, neque multiplicia hydræ capita, neque celerrimum ac lethiferum Cerberi venenum deterruerat, neque vlla vis periculorum vel tantillum commouerat: idem inermi Omphalæ leonis pelle concessa inter pedissequas Omphales fœmineo habito indutus sedentariam artem exercuit, vt testatur Ouid. in Deianira:

Non pudet Alcide victricem mille laborum.
Rasilibus calathis imposuisse manum?
Crassaque robusto deducis pollice fila:
Aequaque formosæ pensa rependis heræ.
Diceris infelix scuticæ tremefactus habenis
Ante pedes dominæ pertimuisse minas

Dum seruiret igitur Omphalæ, Cercopas Ephesi populos bello profligauit, qui aduenientes hospites suas vineas tanquam seruos fodere cogebant. Alij causam huiusmodi reddunt, cur Hercules Omphalæ seruierit. Dicunt ab Hercule Eurytum ad accipiendam Alcestim, quam Hercules vitæ restituerat profectum, non fuisse acceptum hospitio, at extra Tirynthi muros fuisse proiectum: cum Hercules furore esset captus: quare vix demum Hercules à Deiphobo lustratus in grauem morbum incidit. Cùm ab eo liberari cuperet Hercules adiit oraculum, quod sibi responsum dedit. tunc liberatum iri si venditus per triennium seruiret, ac mercedem seruitutis præberet Euryto: quare Omphalæ Lydiæ reginæ Tmoli vxori emptus seruiuisse dicitur. Fuerunt qui dixerint eum prius seruiuisse, deinde absoluto seruitutis tempore ad Troiam militasse. Habuit etiam Deianiram, quam cum Acheloo colluctatus accepit, Oenei Aetoliæ Regis filiam, quæ fuerat,

Acheloo

Acheloo desponsata. cùm verò Ætoliæ fluuium esset Hercules cum Deianira transiturus, qui tum fortè ob assiduos imbres maximè excreuerat. Nessus Centaurus vltro operam suam obtulit trajiciendæ Deianiræ, quam cùm Nesso credidisset, ipse Hercules fluuius primus intrepidè traiecit. Sed cùm adhuc in prima ripa Nessus Deianiram vitiare conaretur, ab Herculæ sagittis hydræ veneno infectis transfigitur: qui vt vel mortuus hostem vlcisceretur, suam vestem sanguine ac veneno illo perfusam, sanguinemque in vasculum collectum ex vulnere Deianiræ tradidit; cùm diceret illis vim inesse amatoriam, quia illa veste si indutus maritus fuisset, optimum foret remedium aduersus amores pellicum. Is fluuius cùm priùs Euenus diceretur, mox appellatus est Centaurus post cædem Nessi, vt ait Euenor in libro de fluminibus. Eam vestem ita acceptam in opportuna tempora Deianira reseruauit. Deinde cùm Hercules OEchalia subacta, raptaque Iole ad Cenæum Eubœæ promontorium appulisset, aram Ioui immolaturus erexit ob partam victoriam: misítque Licham seruum qui Herculem vicisse, & iam appropinquare nuntiaret Deianiræ. cùm verò Deianira suspectos amores Ioles haberet, vestem à Nesso captam, tanquam antidotum aduersus Ioles pellicis amores ad Herculem misit. Deinde cùm pruritus immensus, & ardor, & pustulæ per totum corpus exorirentur, Licham in fluuium Thermopylis propinquum è petra præcipitauit. ipse tanquam igne sacro & furore denique correptus, cùm tantos cruciatus proferre non posset, se in pyram in monte OEta coniecit. Aiunt Herculem conantem vestem discissam auellere, frusta carnis simul auulsisse Id cùm cognouisset Deianira, sua ipsius manu suspendio vitam finiuit. Apollodorus à Pæante succensam fuisse scribit pyram, quam Hercules moriturus conscenderat, quare sagittas dono acceperit. Communior est tamen opinio quòd Philoctetes earum fuerit hæres, quia Herculem apud Dyram fluuium sepeliuerit. Alij dicunt Deianiram non suspendio, sed Herculis claua se interfecisse, relicta filia Macaria, quam ex ipso Hercule susceperat. Scriptum reliquit Lucianus in Hermotimo vstum fuisse quidquid mortale fuit Herculi, & humanam labem, vt ita dicam, in ea pyra concrematam; quod erat diuinum, in cœlum ascendisse: vt præclare testatur Byzantius Philippus his carminibus:

Ὤλεσα τὸν Νεμέας θῆρ' ἄπλητον. ὤλεσα δ' ὕδρην
Καὶ ταῦρον· κάπρου δ' ἀμφετίναξα γένυν
Ζωστῆρ' εἵλκυσα, πώλους Διομήδεος εἷλον·
Χρύσεα μῆλα κλάσας, Γηρυόνην ἔλαβον
Αὐγείας ἰδάην· κεμὰς κ' στύγην ἔκτανον ὄρνις·
Κέρβερον ἠγαγόμην· αὐτὸς ὄλυμπον ἔχω·

Dextra feram Nemeæ petiis mea: perdidit hydram,
Et taurum: malas inde cecidit apri.
Baltheus est captus, sunt aurea mala relata:
Geryonisque boues, & Diomedis equi.
Augias me non fugit, non cerua, volucres:
Cerberus eductus. nunc sed Olympus habet.

Relicti sunt autem multi ab Hercule filij. Siquidem & Afer ille, à quo Africa vocata est genitus fuit ab Hercule: & Acelus, à quo vrbs Lyciæ Acela fuit dicta, filius fuit Herculis & Malidis seruæ Omphales: & Bentus, qui Bentesio postea Brūdusio nomen dedit, vt scripsit Diocles in mutatis nominibus vrbium: & Lamius & Camirus ex Iole suscepti, & Lydus, à quo Mæonia Lydia dicta est, vt à Camiro Camirus prius vrbs Rhodos: (vt quidam voluerunt) Lamus ex Omphale & Hyllus è Melita Aegæi filia fluminis, quæ insulæ & oppido in insula nomen dedit: & Scythes, qui nomen dedit Scythiæ, quem suscepit è muliere Semiuipera: & Hylus è Deianira: & Sardus, à quo Ichnusa Sardinia postmodo vocata est: & Olynthus, qui nomen dedit vrbi à se extructæ: & Mecaria, à qua Cyprus vocata est: & Hippoloche ac Bdella, vt alios multos silentio prætermittam; quippe cum multas rapuerit, ad libidinem. nam Astydamiam occiso patre Ormeno rapuit, è qua nouem filios suscepit; & Astyochiam de qua suscepit Tlepolemum: & Pyrenen in Pyrenæo monte ab ipsa vocato compressit, filiam Bebrycis, quę fuit postmodo ibi sepulta. Herculem vnum ex duodecim Diis Græciæ fuisse testatur Herodotus in Euterpe: Ἡρακλέος δὲ πέρι, τόνδε τὸν λόγον ἤκουσα, ὡς εἴη τῶν δώδεκα θεῶν. *de Hercule audiui quòd vnus esset è duodecim Diis.* Qui etiam Dionysum & Pana & Herculem omnium deorum maximè recentes à Græcis fuisse existimatos scribit. Alij hunc vnum ex Idæis Dactylis fuisse censuerunt, alij primi Iouis, alij tertij filium. quod ideo accidit, quia plures Hercules fuerunt, vt testatur Cicero libro tertio de natura Deorum hoc pacto: Quāquam, quem potissimum Herculem colamus, scire sanè velim: plures enim tradunt nobis ij qui interiores scrutantur, & recō-

ditas literas antiquissimũ, Ioue natum, sed antiquissimo item Ioue. nam Ioues quoq; plures in priscis Græcorum literis inuenimus. Ex eo igitur & Lisyto est is Hercules, què concertanisse cum Apolline de tripode accepimus. Alter traditur Nilo natus Ægyptius: quẽ aiunt Phrygias literas conscripsisse. Tertius est ex Ideis indigenis, cui inferias offerunt. Quartus Iouis est & Asterię Latonæ sororis, quẽ Tyrij maximè colunt, cuius Carthaginem filiam ferunt. Quintus in India, qui Belus dicitur. Sextus hic ex Alcmena, quem Iupiter genuit, sed tertius Iupiter. Cùm tot fuerint Hercules, omnium reliquorum res gestæ vni Alcmenæ filio tribuuntur. Hunc eundem inquiunt de tripode cum Apolline decertasse, cui cùm Delphos venisset, vt ob mortem Iphiti expiaretur, Xenoclea Dei interpres responsum dare noluit, quòd esset cæde pollutus. Tunc igitur Hercules sublatum è templo tripodem asportauit, quem cùm repeteret Apollo, grauis pugna fuisset commissa, nisi Latona & Diana Apollinem, Minerua Herculis iram placasset, at ait Pauſ. in Phocicis. Fuerunt qui dicant Hercules ad triginta fuisse. Dicuntur complures fuisse filij, quos ex variis mulieribus Hercules susceperit: quos omnes hic recensere foret superuacaneum, cùm multos connumerarit Apollodorus Atheniensis lib 2. Bibliothecæ. Postea verò quàm inter Deos fuit receptus illi conciliata est Iuno, atque Heben filiam in matrimonium dedit, quorum nuptias Plato præstantissimus poëta comicus cõmemorauit. Memoriæ proditum est ab Ibyco calida lauacra inuentum fuisse Herculis, quibus ille diuturno labore defessus plurimum vteretur, quæ sibi à Vulcano fuerint indicata. At alij inter quos Pisander, ea Mineruæ munera Herculi data dixerunt. Primus omnium mortalium ciuitates dicitur Hercules facere inuenisse, & inuentas addidit populis adauxit, certaminaque instituit, cùm cæteros mortales vi corporis antecelleret. vt ait Strabo lib. 8. Hunc aiunt præterea voracissimum fuisse. quippe cùm per Dryopas iter faciens, quo tempore pincerna pugno occiso necesse fuit cum Deianira è regione Ocnei exulare, vt diximus, filium fame infestante ac Licha pædagogo illum requirente in Chiodamantem inciderit, taurum Thiodamãtis arãtis à iugo solutum iugularit, & totum eodem die deglutiuerit apud Dryopas: cùm id etiam priùs fecisset apud Litidum vrbem. Quamuis aiunt nonnulli parũ cibi Herculem à Thio-

damante petiuisse, quod cùm ille negasset, vt sunt multa ingenia rusticorum, Hercules iratus alterum è bobus à iugo soluens Diis mactauit atque conuiuium fecit. eius iniuriam & ingluuiem & voracitatem ita expressit Callimachus in hymno in Dianam:

Οὐ γὰρ ὅγε Φρυγίῃ περ ὑπὸ δρυῒ γυῖα θεωθεὶς
Παύσατ᾽ ἀδηφαγίης· ἔτι οἱ πάρα νηδὺς, ἐκείνη,
Τῇ ποτ᾽ ἀροτριόωντι συνήντετο Θειοδάμαντι.

Non hic in Phrygia sub quercu membra leuatus,
Atque Deus factus fit edax minus: aluus at illi
Est eadem taurum qua quondam Thiodamantis
Edit, planitiem cùm lati scinderet agri.

Quæ sanè non minor fuit quàm illa Daphthidis, quæ est apud Sosibium in his:

Οὗτος δ᾽ ἐκείνου παῖς ἀδηλοπάτριος νόθος.
Μητρὸς δ᾽ ὁποίας ἡ τεκοῦσ᾽ ἐπίσταται.
Ἐσθίει μὲν ἄρτους τρεῖς ὅλους κανθηλίους.
Τῆς δὲ βραχείας ἡμέρας, πίνει θ᾽ ἅμα
Καλοῦν μετρητὴν τὸν δεκάμφορον πίθον.

Hic filius qui natus eius est nothus,
Cuius parentis, illa scit quæ hunc edidit:
Cistas vorat tres ille totus panum
Paruo die: mox ebibit magnæ merum
Simul metretræ, seu magis decamphori.

Nam mirificam fuisse Herculis voracitatem vel illa nobis possunt esse argumento, quæ scripta sunt à suauissimo poeta Epicharmo in Busiride his carminibus:

Πρᾶτον μὲν αἴκ᾽ ἔσθοντ᾽ ἴδοις νιν ἀποθάνοις.
Βρέμει μὲν ὁ φάρυγξ ἔνδοθ᾽, ἀραβεῖ δ᾽ ἁ γνάθος
Ψοφεῖ δ᾽ ὁ γόμφιος, τέτριγ᾽ ὁ κυνόδων,
Σίζει δὲ ταῖς ῥίνεσσι, κινεῖ δ᾽ οὔατα,
Τῶν τετραπόδων μὲν οὐδὲν ἧττον·

Illum si edentem videris, strepunt genæ,
Intus sonat guttur, sonat maxilla, dens
Stridet caninus, sibilant nares, mouet
Aures, solent a menta sicut haud minus.

Fama est Herculem in Triphyliam regionem Eleorum profectus habuisse controuersiam de voracitate cum Lepreo Pyrgei filio, vt inquit Hesiod. in Ceicis nuptiis: atque cùm vterque bouem in epulas occidisset, Lepreus nihilo fuit tardior.

dior aut imparatior edendo inuentus; ſed cùm poſt epulas ventum eſſet ad pugnam ob indignationem æmulæ virtutis, Lepreus cecidit ob vim Herculeam. Cùm verò mœſtus Thiodamas amiſſo tauro receſſiſſet, multaque fuiſſet Herculi ob illam iniuriam imprecatus, manſit poſtea ritus apud Lyndios vt bos arator cum multis dirarum imprecationibus Herculi cognomine Buthœnæ mactaretur. Poſtea verò fertur Thiodamas in vrbem Dryopum profectus Dryopas ipſos armatos in Herculem eduxiſſe, in eamque neceſſitatem compuliſſe Herculem, vt vel Deianiram armare neceſſe fuerit, quæ etiam dicitur in mamilla fuiſſe læſa. atque cùm hos demum ſuperaſſet cæſo Thiodamante, rapuit eius filium Hylam in ſeruitutem, vt ſcripſit Pherecydes lib. 3. Pòſt verò propter latrocinia vniuerſam illam nationem ad Trachinem Theſſalicam vrbem duxit ad habitandum, & ad montem Oetam, qui montibus Phocidis eſt vicinus. Habuit ipſum Hylam inde in deliciis, ita vt nemo propè fuerit mortalium ab eo tempore, cui nomen Hylæ fuerit ignotum. nam cùm vnà cum Argonautis in Colchidem nauigaret, Hylamque aquatum miſiſſet, fertur in Cium vſque excurriſſe ad Hylam requirendum, quoniam ille poſt certum probabile temporis ſpatium non ampliùs redire viſus eſt. ſcriptum tamen fuit ab Ephoro in lib 5. quod Hercules ſponte manſit in Lydorum regione Omphales cauſa. Dionyſius Mitylenęus neque illum in Colchidem ſuſcepiſſe quidem nauigationem inquit, nedum non opem tuliſſe Iaſoni in iis quæ tractauit cum Medea: Herodotus & Herculem & alios nonnullos heroas exemit ex illorum numero, qui fuerunt participes illius Colchicæ expeditionis. Heſiodus in Ceycis nuptiis Herculem ipſum exiuiſſe aquatum in Magneſiam ſcripſit iuxta vocatas Aphetas, quæ ita dictæ ſunt, quòd ibi relictus fuerit. Anticlides lib. 2. rerum Deliacarum Hylam Herculis filium amiſſum fuiſſe ſcripſit, cùm iuiſſet aquatum, neque ampliùs reuertiſſe. nam profectò neque mirum eſt Herculem id in Thiodamantem commiſiſſe, cùm in multos fuerit iniurius, & ob negatam ſibi Iolen deuaſtarit Oechaliam, Hylamque catamitum tam celebrem habuerit, vt nemini Hylæ nomen ſit ignotum: cumquę ebrius fieri nonnunquam conſueuerit, vt teſtatur Damagetes his carminibus:

Οἶνος ὁ πανδαμάτωρ, ὁ παρ᾽ ἀνδράσι δωδεκάεθλον
Μιλπόμενος, κρατερῆς εἵνεκεν ἠνορέης.

Οἰνοβαρὴς μετὰ δόρπα, μεθυσφαλὲς ἴχνος ἐλίσσει,
Νικηθεὶς ἁπαλοῦ λειτουργεῖ βρομίου.

Omnia qui domuit qui bis certamina sena
Vicit qui ob vires clarus in orbe sonat:
Ebrius en titubans dubius vestigia ponit:
Perfusus dulci est ille caput Bromio.

Habuit Hercules multa cognomina, sicut Dij cæteri. nam cùm magna culicum copia esset apud Teucros, iique pro voto cessassent, quod creditum fuit Herculis beneficio accidisse, Conopius Hercules dictus est, vt ait Strabo lib. 13. conopen enim culicem vocarunt. Alexicacus: quia mala depellat: Ceramyntes, quia Parcas insectatus sit: & Callinicus præterea, Buraicus, Rhinocoluste, Hippodotus, & aliis his similibus nominibus vocatus fuit. Fama est quòd Herculi antiquitus non tanquam Deo sacra fiebant, sed tanquam Heroi parētabant: quod cum Phæstius in Sicyoniam profectus animaduertisset, grauiterque ferret pro eximiis eius virtutibus diuinos honores illi non censeri, instituit vt agni iugulati pernas, ad aram vrerent, & partem vnam carnium, sicuti victimarum cæterarum solebant, ederent; alteram Herculi tanquam Heroi parentando offerrent. omnino verò agnus vtilis erat victima Herculis sacrificiis, cùm lupos is à stabulis depellere putaretur, vt testatur Antipater his carminibus.

Εὔκολος Ἑρμείας ὦ ποιμένες, ἐν δὲ γάλακτι
Χαίρει, καὶ δρυΐνῳ σπενδόμενος μέλιτι·
Ἀλλ᾽ οὐχ Ἡρακλέης, ἕνα δὲ κτίλον ἢ παχὺν ἄρνα
Αἰτεῖ, καὶ πάντως ἓν θῦμα ἐκλέγεται.
Ἀλλὰ λύκους εἴργει τί δὲ τὸ πλέον, εἰ τὸ φυλαχθὲν
Ὄλλυται, εἴτε λύκοις, εἴθ᾽ ὑπὸ τοῦ φύλακος;

Mercurius facilis pastores: munere lactis
Lætatur, mox & dulcia mella capit.
Sed non Alcides: aries vel posciiur agnus.
Omnino pinguis victima grata Deo est.
Iure lupos arcet Sed quid magis vtile si grex
Custodis cecidit cæde, vel vngue lupi?

Erat autem vetitum fœminis iure sacrificiorum, ne vel per Herculem iurarent, vel templum ingrederentur, vel sacrificiis interessent: quia sitienti Herculi cùm boues Geryonis per Italiam duceret, respondit mulier se aquam dare non posse, quia fœminarum celebraretur dies, neque ex eo apparatu

paratu fas esse viris gustare: qui sacrorum ritus seruabatur in Italia. erat autem illa sacrorum consuetudo, vt inter sacrificandum Deorum laudes, & res ab iis Diis humano generi vtiliter inuentæ, vel præclarè gestæ cantarentur: cuiusmodi est id apud Virgil. lib. 8. Aeneid. quod recitatum est à nobis libro primo, cùm hymnorum antiquorum vsum explicauimus. Mirabile est autem illud, quod scribitur à Corn. Tacito hoc pacto libro 12. interea Gortazes apud montem, cui nomen Sambulos, vota Diis loci suscipiebat, præcipua religione Herculis, qui tempore statuto per quietem monet sacerdotes vt iuxta templum equos venatui paratos sistant. Equi vbi pharetras sagittis plenas accepere, per saltus vagi nocte domum vacuis pharetris multo cum anhelitu redeunt. rursus Deus quas syluas pererrauerint nocturno visu demonstrat, reperiunturque fusæ passim feræ. Ægyptiacarum rerum scriptores affirmant Aegyptij Herculis magistrum fuisse Linum, eum qui prior rhythmos & melos inuenit maximeque in poetica facultate excelluit. eius tres discipuli celebres præter cæteros fuerunt Orpheus, Thamyris, & Hercules: Aiunt Herculem ingenio paulo tardiorem cùm per plagas ad disciplinam impelleretur, cithara interemisse magistrum. Deinde grandiorem factum cùm excelleret insigni fortitudine, diu peragrasse, columnamque in Libya statuisse: quem dicunt etiam bellum aduersus Gigantes cum Diis gessisse. Is videtur cum Aegyptio minimè conuenire. Nam Gigantes nati sunt ante Troiana tempora, vel potiùs, vt aiunt Græci, cum prima generatione hominum, quod tempus continet quædam millia annorum. claua enim & pellis leonima conuenit antiquissimo Herculi, quod illis temporibus arma nondum essent inuenta atque pugnaretur lignis, & corpora protegerentur pellibus ferarum. Dictus est (vt aiunt) non quòd per Iunonem gloriam natus sit, vt scripsit Matris, sed quòd alter alterius iunior res gestas imitaretur, cui rei argumento est quod terram multis feris expurgarit, cùm vel ante Troiana tempora maxima pars terræ esset facta habitabilis ob cultum & frequentes ciuitates. Hæc ferè sunt, aut non multo plura his quæ ab antiquis scriptoribus de Hercule commemorantur: quæ quoniam sunt in ore omnium, breuiter recensere volui, neque in rem in mentibus omnium confirmatam, superuacanea

adducere testimonia. Cæterùm Eurystheus post mortem Herculis ob metum coniurationis, ac memor illatarum iniuriarum, omnes Heraclidas insecutus est, quos, cùm Athenas confugissent, mox ad Atheniensibus per legationes expetiuit, bellum etiam minatus nisi suis legationibus dederentur. Iolaus, qui iam mortuus fuerat, audita apud inferos tam fœda Eurysthei petitione, dicitur veniam & facultatem reuiuiscendi in vltionem Heraclidarum à Plutone impetrasse: quare reuiuiscens trucidauit Eurystheum, ac statim postea remortuus est.

¶ Nunc quid per hæc significetur, breuiter inquiramus. Hercules, quem gloriosum ob Iunonis odium possumus interpretari, Iouis & Alcmenæ dicitur fuisse filius: qui sanè nihil aliud est, quam probitas, & fortitudo, & virium præstantia tum animi tum etiam corporis, quæ vniuersa vita ex animo depellit & profligat. Patet hoc autem ex ipsorum nominum interpretatione. dictus fuit primum Alcides, quia ἀλκὴ vim significat: idemque filius Alcmenæ, quippe cum μῆνος etiam strenuitatem significet. Hercules igitur siue animi fortitudo, strenuitatis & Iouis diuinæ scilicet bonitatis filius sibi gloriam immortalem apud vniuersos homines comparauit; quòd cùm fecisset Iunonis stimulo, meritò à Iunone & à gloria nomen obtinuit. Est enim Ἥρα Iuno at κλέος gloria. Alij nullam Iunonis mentionem fecerunt in hoc nomine explicando, cùm gloriam fuisse vniuersis mortalibus Herculem dixerint, sicut illud oraculi responsum significauit:

Ἦ ῥα γὰρ ἀνθρώποισι φέρων κλέος ἄφθιτον ἕξεις
Ὦ Ἡράκλεις.
Gloria semper erit mortales inter honosque Alcide tibi,

Et illud:

Ἡρακλῆα δέ σε Φοῖβος ἐπώνυμον ἐξονομάζει.
Ἦ ῥα γὰρ ἀνθρώποισι φέρων κλέος ἄφθιτον ἕξεις.
Te vocat Heraclem clarum cognomine Phœbus
Quod tua perpetuum mox gloria viuet in æuum.

Alij ἀπὸ τῆς ἀρετῆς à virtute scilicet hoc nomen deductum crediderunt, cùm Hercules fortitudo sit, & prudentia & ratio quæ est nobis, & constantia: quæ quoniam sine diuina bonitate, optimoque animi affectu nemini contingunt, idcircò Iouis filius Hercules dictus est, & Alcmenæ siue constantiæ:

omnis enim probitas & patientia indiget in rebus aduersis, aut in voluptatibus superandis, & diuina bonitate tanquam duce, qua gubernetur, cùm nulla vis humana satis sit per se potens. Illa verò quæ de ortu Herculis & Eurysthei traduntur, ad vim astrorum spectare ego crediderim: quod esset felicissimorum planetarum in loco fortunato coniunctio, quæ imperium portenderet, cùm nasceretur Eurystheus: at cùm Hercules gloriosa quidem, sed interueniente alio planeta laborum & periculorum plena. cùm verò vis illa siderum clàm agat in nobis, nosque imbuat pro vi & natura primi aeris, quem nascentes haurimus, datus est locus fabulæ, quòd Iupiter iurauit, vt qui primus nasceretur alteri imperaret, & quòd Iuno cùm retardasset Herculem, eiusque ortum in decimum mensem prorogasset, facit vt hic parere cogeretur, semperque aduersariam Iunonem habuerit. Nam si quis natus fuerit sub felici siderum horoscopo, ita affecti aeris primùm vim hauriens, ad ea propensus est ad quæ vis illa siderum impellit: quòd si maligna vis illa sit & stellarum coniunctio, moderatione consiliorum in melius verti potest. Fuit à Chirone semiuiro & semibelua eruditus, quia principem oporteat & legum & armorum vim ac tempora cognoscere. Alij sic interpretantur, quod Iupiter sumpta Amphitryonis forma Herculem generauit, quoniam homo sit tanquam instrumentum, ac vis diuina ac siderum tanquam opifices ad procreationem clarorum virorum. nam neque Hercules, neque quispiam illustris esse potest sine Ioue, quoniam omnis potestas, omnisque præstantia sola sit à Deo. Parentum autem beneficium quia minimum est si cum beneficiis diuinæ bonitatis conferatur, ideo dictum fuit, quòd Hercules est Iouis potiùs, quàm Amphitryonis filius. Primùm igitur omnium periculorum fuit Herculi propositum geminorum anguium, cùm adhuc esset paruus, quid per hos angues intelligamus? æmulationem virtutis alienæ, quoniam subfrigida propè omnis est virtus, quæ ad alicuius imitationem non contendat. Omnium laborum igitur meritò fuit initium Herculi ab anguibus, quoniam cùm puer adhuc esset, gloria & rebus gestis præteritorum Heroum ad illos virtute sua vel imitandos vel etiam superandos inflammabatur: quippe cùm omnis virtutis, omnisque nobilitatis initium sit in teneris animis apparens æmulationis ad virtutem

vestigium. vbi quis igitur ita fuerit ad virtutem incitatus, primum omnium monstrorum superbia & ira & arrogantia & furor animi placandus est, qui leo est Nemæus, & in sylua inscitiæ nostri animi pascitur, omnesque virtutes populatur. Neque tamen post placatos hos animorum motus, tranquillitatem per vniuersam vitam consequimur, cùm multæ voluptatum insidiæ aduersus nos insurgant: idcirco post placatum leonem, Thespij filiæ oblatæ sunt Herculi, quas vna nocte omnes constupraret. Quid Minyas, aut Lycum, aut Centauros, aut apros domitos, aut equos Diomedis in hospites sæpientes esse credamus, nisi crudelitatem & omnes illegitimos animorum motus repressos? Quid Theseus est, aut Prometheus, aut alij complures à præsentibus malis liberati, nisi viri boni liberalitatem & beneficentiam in omnes iniquè oppressos conuenire? nam duæ sunt iustitiæ partes, vna ne nos iniuriam inferamus, altera ne inferri ab aliis patiamur, si possimus, & iniquè oppressos subleuemus. Sed quoniam omnibus in negotiis pernecessaria est temperantia, quia ex vno quouis scelere multa turpia oriri solent, dictus est Hercules hydræ capita omnia vno tempore extinxisse. Idem suæ peregrinationis terminos columnas in Iberia in extremis Gadium oris statuit, quia nullus locus virtuti sit inuius, cùm virtutis gloria vel ad extremos homines habitatæ terræ perueniat. Hic idem post tot superata pericula, post tot latrones de medio sublatos, post purgatum horrendis monstris orbem terrarum Omphale amore captus multa turpia, & primis rebus gestis indigna commisit. cur hæc literarum monumentis tradita sunt? aut cur ad posteros transmissa? vt nos commonefacerent antiqui sapientes viro bono semper esse vigilandum, quia si parumper oculos à virtute deflexerit atque conniueat, ab appetentia tanquam à rapidissimo fluuio, ad libidinem,& ad illegitimas voluptates defertur, suapteque natura prolabitur, Hic propter muliebres amores postea in crudelissimum mortis genus incidit, quoniam voluptatum finis est omnium dolor & miseriæ. Ob præclaras virtutes primum vt Heros,deinde vt Deus post mortem ab hominibus cultus fuit: quòd omnis virtus inuidiam in se concitat: qui enim virtutem superare aliorum se non posse sperant, tum demum se felices arbitrantur, si illam aliquantulum saltem dicendo obscurarint. at vbi cessat

eius

eius author virtutis, tunc etiam inuidia cessat inter mortales, maiorque gloria virorum bonorum post mortem enitescit. cùm igitur vel appetentia rerum suauium & illegitimarum, vel inuidia mortalium res gestas cuiusque opprimere & obscurare possit, meritò dictum est id ab Euripide in Andromache:

Χρὴ δ' οὔποτ' εἰδῆ ὄλβιον βροτῶν
Πρὶν ἂν θανόντος τὴν τελευταίαν ἴδῃς.
Ὅπως περάσας ἡμέραν ἥξει κάτω.
Nullum beatum dixeris mortalium,
Supremus antequam dies illuxerit,
Et noueris quo pacto adiuit inferos.

Fuerunt tamen nonnulli qui res ab Hercule gestas ad historiam retulerint: sicut illud de Augia. Dicitur Augias Solis fuisse filius, tantumque habuisse armentum, & tot greges, vt maxima pars agri fimo obducta otiosa & inculta iaceret: nam quidam tradiderunt ibi stabulare consueuisse tria millia boum, quod stabulum nunquam fuerat purgatum. Hercules igitur vel aliqua parte agri vel alia quauis mercede sibi promissa Alpheum fluuium in ea loca diuertit, omnemque fimi copiam deleuit. Deinde cùm regio ad fertilitatem rediisset, stabula Augiæ purgasse dictus est. Augias mercedem illi negauit, quia videretur nullum propè laborem sustinuisse iis stabulis purgandis: nam insulsi plerique non animi, sed corporis viribus, & laboribus præmia proponunt. Eodem pacto Geryonem tricorporem dixerunt, quia tres essent fratres vnanimes & consentientes in omnibus, vel (vt putarunt alij) quia tribus insulis Hispaniæ adiacentibus imperaret, Ebusæ scilicet, & minori, maiorique Belearicæ. Hic cùm naualibus, terrestribusque copiis plurimùm posset, dicitur habuisse canem bicipitem. Antæum Libycum ob peritiam loci vincere in regione non potuit, at extra patriam facilè superauit. Fuerunt item qui hydram multorum capitum fratres multos concordes crediderint, quorum vno extincto multi videbantur insurgere propter apparatus bellicos semper recentes & validiores. Quod attinet ad mala Hesperidum & ad Atlantis laborem, dicunt Atlantem magistratum gerentem in quandam rerum maximarum aliquando incidisse difficultatem, qui cum Herculis sapientissimi hominis consilio rem præclarè transegisset, tres oues Herculi largitus est:

quod munus, ut ferebant ea tempora, non parum erat honorificum. cùm verò μῆλα & oues sint, & mala fructus apud Græcos, locus datus est fabulæ. atque ad harum fabularum cognitionem non parum pertinere illam epistolam putauimus, quam superioribus diebus ad virum charissimum Senatorem Venetum Matthæum Bembum misimus. ita verò se habet:

Quòd redis ad Musas à tanto pondere rerum
Quantum res patria imposuit tibi publica lætor:
Nam labor aßiduus fertur domitare leones.
Hinc iubet alternè luci sucedere noctis
Natura alma parens seruandis prouida rebus.
Hinc & Atlanteos humeros recreasse labantes
Dicitur Alcides, tenuit cùm pondera mundi.
Fabula sustinuit quòd Atlas flammantia cæli
Astra: magistratus, & publica pondera gesit.
Crede mihi multo est cunctis felicior vnus
Qui faciles sine lite dies, sine murmure vulgi
Prætcrit; haud iussus varias audire querelas.
Si quis inhumanis rebus felicius optat,
Rusticus expectet dum totus desluat amnis,
Vel nihil est homini felix, vel sola quies est:
Quæ nulli sincera tamen conceditur: ac te
Vel tua sollicitant, vel amici incommoda semper:
Vt si alibi excretæ vellantur vomere syluæ,
Consurgunt alibi. Sunt quos non vlla fatigat
Ambitio, sed vexat amor furiosus habendi,
Nec quidquam se oculis auro iucundius offert:
In quo congesto mox creaunt esse quietem.
Falluntur miseri: mens est quæ sola quietos,
Sola facit claros. argenti splendor & auri,
Prædia, nobilitas, animo depellere curas
Non possunt, populi aut fasces, aut purpura Regum,
Nec tamen vna potest animum fecisse serenum
Contemptrix auri mens, ambitione remota.
Hæc vbi vitaris, discrimina plurima vitæ
Occurrunt, animumque trahunt huc semper, & illuc.
Sic quem fugit amor nummi, si fugit honorum,
Blanditur somnus, vinum, Venerisque cupido:
Aut vitam infestat furor implacabilis iræ.
Turpe quidem vinci his animorum motibus, iræ

Principiis obsta: subeat te cedere nolle
Fluctibus irarum: facilis medicina reperta est.
Sin quacunque rapit grauis impetus: hac patiare
Deiecta rationis trahi, velut orba magistro
Aequora percurrit pelagi spumantia puppis,
Quocunque arbitrium ventorum detulit: atque
Multa facis, quæ pacatum fortasse pigebit.
Nil aliud Scyllam est rabidis vitare per undas
Succinctam canibus; nil & vitare Charybdim.
Hic animi furor est Cyclops, qui montis in antro
Delitet. hunc tu vince dolis, hunc stipite adure,
Hunc ratione doma. sic victus denique discet
Quæ iura hospitij. quàm sit crudelibus almus
Iupiter hospitibus vindex. nam sicca tyrannos
Paucos fata iubent Ditis succedere tectis.
Herculeus labor, & nodoso robore clauæ,
Nil finit horrificum: vel qui Minoia Cretæ
Monstra domat, fertur de diis & natus vterque.
Si domites iram, vinclisque & carcere frænes,
Inde voluptatum illecebræ blandique susurri
Circumstant: simul ista tibi vitare necesse est.
Ne te Sirenum cantus, neu pocula Circes,
Inuerti faciant variarum in monstra ferarum.
Vita hominum infelix quòd circumsepta tenetur
Hostibus innumeris: occumbere turpiter aut est
Cuique opus, aut magnam referet victoria laudem.
Barbaricis quid enim deuictis proderit armis
Qua sol consurgit, vel Iberis conditur vndis,
Imperio regere: æternum si pectore bellum
Victorem infestet? captiuum & blanda voluptas
Si trahat hunc nullam meruit victoria laudem.
Otia solus aget, tranquillaque tempora vitæ,
Vincere qui norit surgentia pectore monstra,
Ex animo curas & propulsarit inanes.
Fortè magistratus transacto tempore ducis
Otia priuatus: priuatum munera possunt
Pieridum mulcere. domestica forte requirit
Res domini curam: curam concede parumper.
Denique si cessat cui rerum publica cura,
Ille magistratus in sese exerceat, & quæ

Tempore præterito transegit, ponderet. ac Eta
Omnia si rectè, niueam Diis immolet agnam.
Hic valet intrepidus cælum sedesque Deorum
Suspicere: implacidis hic se committere ventis.
Fortunæ furias, & ineuitabile fulmen
Alma Iouis temnit virtus sibi conscia recti.

Verùm, vt ad mala Hesperidum redeamus, quidam dixerunt à nymphis Herculi fuisse donata; cùm draconem custodem cecidisset, quia Draco pastor fuerit violentus planè homo, & immittis aduersus omnes. Huius oues mala dicta sunt aurea, cùm essent oues aurei coloris. Cur post omnes victorias, post tot terræ, marisque labores, post superatos tot latrones, tot maleficos, tot violentos hospites: ipse Lydorum reginæ tam turpiter seruiisse dicitur? quia magis periculosum est ne voluptatibus, quàm difficultatibus, plerunque vincamur: magisque gloriosum est seipsum vincere, & animi impetus refrænare, quàm vniuersam terrarum orbem sibi subjicere. Neque quisquam vir bonus planè dici potest, nisi qui per summam innocentiam, vitæque integritatem suos dies vsque ad extremum transegerit. Alij nihil aliud esse Herculem, quàm solem crediderunt, qui propter imagines Zodiaci, duodecim labores absoluisse dicitur: cuiusce rei illud argumentum faciunt, quia Geryon filius Calirrhoes & Chrysaoris, siue Pegasi filius, ipsa est hyems. huius boues Sol ab Oceani extremis partibus in habitatas terras adigit, quia tonitrua & fulgura & fulmina ex humoris exhalatione nascuntur, & ex Oceano præsertim. Dictus est enim Geryon ἀπὸ τοῦ γαρύειν, quod fremere significat, quod proprium est hyemis. Cùm verò sol omnia accedens per signiferum ad ortum excitet, ac pubescere faciat, idcirco Heben illi vxorem à Iunone ab aeris temperamento scilicet datam fuisse dicunt. Alij crediderunt per Geryonis fabulam, qui multa crura & plerasque manus ac oculos haberet, quæ vnico consilio gubernarentur, concordiam ciuium significari. quæ inexpugnabilis propè efficitur vbi omnes iustis animis in vnum conspirarint, velut ait Plutarchus in Politicis. Atque vt summatim colligam, illa quæ tradita sunt de Hercule, non solùm ad Solis naturam, sed etiam ad humanæ vitæ institutionem, tradita sunt: quippe cùm frustra alioquin laudes Herculis commemorarentur, cùm illa monstra, quæ dicuntur ab illo

fuisse

fuisse domita, neque ita esse potuerint; neque si fuissent nobis obessent, vt ait Lucretius lib. 5. in his:

Quid Nemeus enim nobis nunc magnus hiatus
Ille leonis obesset, & horrens Arcadicus sus?
Denique quid Cretæ taurus, Lernæaque pestis,
Hydra venenatis posset velata colubris?
Quidve tripectora tergemini vis Gerionai?
Quid Diomedis equi spirantes naribus ignem
Thracem, Bistoniasque plagas, atque Ismara propter,
Tantopere officerent nobis vneisque timendæ
Vnguibus Arcadiæ volucres Stymphala colentes?
Aureaque Hesperidum seruans fulgentia mala
Asper, acerba tuens immani corpore serpens,
Arboris amplexus stirpem? quid denique obesset,
Oceani propter littus, pelagique sonora,
Quo neque noster adit quisquam, nec barbarus audet?

Quod si quis ea quæ dicta sunt à nobis hactenus, diligentiùs considerauerit patebit profectò tum ad mores & ad vitam hominum rectè instituendam: tum etiam ad Solem, illa quę narrantur de Hercule, spectare. Ac de Hercule satis nunc de Acheloo dicamus.

De Acheloo. CAP. II.

ACHELOVS Aetoliæ Rex fuisse dicitur, qui in Thoante fluuio vocato, vt ait Strabo lib. 19. è Pindo monte orto Aetoliamque ab Acarnania disterminante, & in sinum defluente, Maliacum, mersus, fluuio nomen dedit: qui fluuius ab ipso rege postea fuit Achelous nuncupatus. Plutarchus in libello de fluminibus Thestium à Thestio Martis & Pisidices filis vocatum fuisse fluuium scribit: qui Achelous postmodum ab Acheloo filio Oceani & Nymphæ Naidis ibi merso fuit vocatus. Hic fluuius in mare Echinadum insularum influit, vt testatur Herodotus in Euterpe: quarum dimidium propè continentem fecit. Alcæus Oceani & Terræ filium esse sensit, ac Hecatæus Solis & Terræ: Nymphis in primo Heracleæ, Thetidis & Terræ. Fabulantur hunc fluuium Deianiram Oenei Aetolorum regis filiam in matrimonium poposcisse, quæ etiam sibi fuerat promissa: verùm cùm Hercules in agrum Calydonium profectus esset, ipse quoque in matrimonium poposcit Deianiram quæ sibi quoque promissa est. Oportuit igitur certamine de

finiri vtri horum Deianira cederet. Quare Achelous sumpta tauri forma in Herculem impetum fecit : Hercules huic cornu manibus apprehensum defregit qui cùm præ dolore cessisset Herculi, suum cornu dextrum ab eo repetiuit, pro quo Amaltheæ Harmonij filiæ, vti scripsit Alcimus in rebus Siculis, cornu largitus est: quod ita attigit Ouidius in Deianara:

Cornua flens legit rapidis Achelous in vndis,
Truncaque limosi tempora mersit aqua,

Fuit Amalthea capra quæ Iouem lacte nutriuit postquam Illum Rhea clam Adrasteæ & Isdæ, vt scripsit Hermogenes in libro de Phrygia, nutriendum dedit. Huius capræ alterum cornu Iupiter adultus officij præmium nutricibus dedit, vbi capram inter sidera collocasset : cui illam adiecit facultatem, vt ait Xanthus in rebus Aetolis, vt quidquid ab eo optaretur, qui illud haberet, siue potus, siue cibus, continuò nasceretur. Alij non capram, sed Hemonij Aetolorum Regis filiam Amaltheam, quæ cornu non capræ, sed tauri habuerit, fuisse censuerunt, quod vim illam habuerit, vt scripsit Pherecydes. Neque mirum est taurum Acheloum factum fuisse, vbi pugnaturus esset cum Hercule, quando Deianiram petens vel multas formas sumpsisse dicitur, vt testatur Sophocles in Trachiniis:

Μνηστὴρ γὰρ ἦν μοι ποταμὸς, Ἀχελῷον λέγω
Ὅς μ' ἐν τρισὶ μορφαῖσιν ἐξῄτει πατρὸς,
Φοιτῶν ἐναργὴς ταῦρος ἄλλοτ' αἰόλος
Δράκων ἑλικτὸς, ἄλλοτ' ἀνδρείῳ τύπῳ
Βούκρανος: ἐκ δὲ δασκίου γενειάδος
Κρουνοὶ διοῤῥαίνοντο κρηναίου ποτοῦ.

Fulmen fuit procus mihi, Acheloum fero.
Formis tribus qui me petiuit à patre.
Taurus, deinde pluribus ventrem notis
Pictus draco, vir inde, cui caput bouis,
Mento fluebant riuuli potabilis
Vnde nitentis, fontibus simillimi.

Fuit enim poetarum consuetudo, vt fluuios tauri similes effingerent, quoniam cum impetu irrumpentes tauris similem edant mugitum : vel vt Hellanicus sensit, quia terram sulcare tanquam boues apparent, vel vt aliis placuit, quia circa ripas fluminum tauri mugire ob vberiora pascua audiantur. Memo-

riæ prodidit Sappho primum Acheloum vini mistionem præterea inuenisse: quare ita ait Virg.lib.1.Georg.

Poculaque inuentis Acheloia miscuit vuis.

Atq; antiquorũ fuit idcirco consuetudo, vt aquas omnes quæ vini mistionibus essent aptæ, Acheloi nomine vocarẽt: quare Achæus Satyros introducit ægrè ferentes potum aquosum in Aethone Satyrico, atque ita aquas Acheloum nominantes:

Μῶν Ἀχελῷος ἦν κεκραμένος πολύς;
Ἀλλ' οὐδὲ λῆξαι τῶδε τοῦ γένει θέμις.
Καλῶς μὲν οὖν ἄγειν Σκυθιστὶ πιεῖν.

An mistus Achelous fuit non plurimus?
Cessare stirpi cuius haud quicquam licet.
Certè bibisse more præstaret Scythæ.

§ Ac de Acheloo ista fabulosa memoriæ sunt tradita. Achelous Oceani vel Thetidis filius, vel Solis fuit & Terræ, quia omnes fluuij ex Oceano nascuntur, & ex fontibus, locisque sub terra cauernosis. Quas vxores Achelous habuerit, non constat: cum tamen Callithoen & Castaliam filias habuerit, vt testatus est Panyasis, ac Sirenas, quæ Iunonis suasu Musas in certamen cantus prouocarunt: quibus victis Musæ pinnas ex alis conuulserunt, sibique coronas fecerunt, vt ait Pausanias in Bœoticis. Habuit filiam etiam Dircen, quæ in fontem conuersa fuit, in quo Bacchus recens natus lotus fuit, vt ait Euripides in Bacchis:

Ἀχελῴου θύγατερ
Πότνι' εὐπάρθενε Δίρκα·
Σὺ γὰρ ἐν ταῖς ποτὲ παγαῖς
Τὸ Διὸς βρέφος ἔλαβες.

O Acheloi filia
Verenda virgo Dirce:
Olim tuis nam fontibus
Ioui cepisti filium.

§ Cùm igitur mutua sit elementorum inter se vicissitudo mutationis, Solisque radij ex Oceano, & terræ suprema parte vapores excitent, inde niues & grandines, & imbres gignuntur, vt ait Aristot. in Meteorologicis, ex quibus fit incrementum fluminibus: quare filius Oceani dictus est. Terra eius mater dicta est, vel quòd ea in aquam, vt in propinquum elementum soluatur, vel quia ex incluso aere in ipsa terra nascantur fluuij, cùm in aquam mutatur. Alij credide-

runt vim esse optimarum aquarum Acheloum, sicuti testatur in ponderibus Asiæ Ephorus: ἡ τοῦ ἐκ Δωδώνης χρησμοὺς χεῖσθαι γὰρ ἐφ᾽ ἅπασιν αὐτοῖς προστάττειν ὁ θεὸς εἴωθεν Ἀχελῴῳ θύειν. ὥστε πολλοὺς νομίζοντας οὐ τὸν ποταμὸν τὸν διὰ τῆς Ἀκαρνανίας ῥέοντα, ἀλλὰ τὸ σύνολον ὕδωρ Ἀχελῷον ὑπὸ τοῦ χρησμοῦ καλεῖσθαι. *vel oracula Dodonæa. nam in omnibus ferè responsis iubere solitus est Deus sacrificari Acheloo: quare permulti in eam opinionem inciderunt. vt non fluuium per Acarnaniam defluentem, sed vniuersam vim aquarum Acheloi nomine ab oraculo vocari crediderint.* erat enim illa sacrificantium consuetudo, vt in omnibus sacrificiis aquam illam, quæ sacris adhibetur, nominaretur Acheloum, quod testatur paulò pòst idem Ephorus: μάλιστα γὰρ τὸ ὕδωρ Ἀχελῷον προσαγορεύομεν ἐν τοῖς ὅρκοις. καὶ ἐν ταῖς εὐχαῖς καὶ ἐν ταῖς θυσίαις. *maximè verò inter iurandū, & in precationibus, & in sacrificiis aquam Acheloū nominare consueuimus.* est enim suauissima & saluberrima Acheloi aqua credita, qui fluuius est Acharnaniȩ, & in mare apud insulas Echinades vocatas ingreditur, vt ait in his Herodotus in Euterpe: καὶ κατ᾽ οὐκ ἥκιστα Ἀχελῷος ὃς ῥέων δι᾽ Ἀκαρνανίης, καὶ ἐξιεὶς ἐς τὴν θάλασσαν, τῶν Ἐχινάδων νήσων τὰς ἡμισέας ἤδη ἤπειρον πεποίηκεν. *atque Acheloi præsertim, qui fluuius per Acarnaniam delabens in mare insularum Echinadum intrat, earumque dimidium iam continentem fecit.* Atque in hanc sententiam de Acheloo scripsit Strabo lib. 10. Geographiæ, quòd latus australe Acarnanicum & Aetolicum ipso mari perfunditur, quod sinum efficit Corinthiacum, in quem Achelous influit, qui superiorib. temporib. Thoas appellabatur, at postea dictus est Achelous, vt scripsit Plutarchus in libro de fluminibus ac montibus. Cur tauri formam sumpserit, diximus. Factus est Draco idem, quia sinuoso cursu deferuntur flumina, cùm idem assiduis aliquando imbribus non augeatur ac placidus sit, humana forma fingitur: at ob sonitum, taurino capite. Hercules, vt ait Strabo lib. 10. Oeneo affinitate coniunctus, & in omnes mortales beneficus fluuium temerè & cum impetu regionem infestantem aggeribus & aquȩ ductibus coercuit & extenuauit: eamque aquam in multos riuulos diductam, quæ priùs regionem laniabat, vtilissimam reddidit. Inde dictus est illi fluuio taurinum cornu defregisse, & pro illo cornu abundantiæ rerum omniū accepisse. Fluuius igitur paulatim exiccatus eo pacto fabulæ locum dedit, quæ in honorem Herculis ficta est. Quid aliud sub hac fabula contineatur, præter historiam, non reperio, nisi quòd per prudentiam omnia

vel

vel maximè noxia efficiuntur vtilia: cùm præsertim istud Herculeæ prudentiæ quoddam fuit è muneribus, cuius iam sententia fuit explicata. at nunc de apro Calydonio.

De apro Calydonio.

CAP. III.

SEd quoniam nemo propè est antiquorum poëtarum, quin aprum Calydonium celebrauerit, nos etiam breuiter quæ de illo memoriæ prodita sunt, percurramus. Fabulantur itaque Oeneum Aetolorum regem, Calydoniæque imperantem, primitias tum frugum, tum etiam domesticorum animalium Dianæ offerre solitum: qui cùm sumtui parcere decreuisset, Dianam solitis primitiis defraudauit. at Sosiphanes in Meleagro memoriæ prodidit Oeneum Diis omnibus solitum primitias ferre ob eximiam suæ regionis fertilitatem, verùm aliquando Dianæ honores præterisse. Illa igitur ob neglectum honorem indignata aprum insignis magnitudinis ac feritatis, qui in Oeta monte versabatur, in Calydonium agrum immisit, qui vniuersam regionem deuastaret: quod ita breuiter complexus est Ouidius lib. 8. Metamorph.

Sus erat infestæ famulus, vindexque Dianæ
Oenea namque ferunt plenis successibus anni
Primitias frugum Cereri, sua vina Lyæo,
Palladios flauæ laticis libasse Mineruæ.
Cœptus ab agricolis superos peruenit ad omnes
Ambitiosus honor, solas sine thure relictas
Præteritas cessasse ferunt Latoidos aras.
Tangit & ira Deos.

Atque inter cætera damna quæ illi regioni inferebat, cultissimam Oenei vineam, quam Anceus Neptuni & Astypaleæ nymphę filius multa diligentia plantauerat, populatur: in qua educanda & ipse Oeneus non mediocriter insudauerat, vt ait Homerus Iliad. primo:

Καὶ γὰρ τοῖσι κακὸν χρυσόθρονος Ἄρτεμις ὦρσε
Χωσαμένη, ὅ οἱ ὄ τι θαλύσια γουνῷ ἀλωῆς
Οἰνεὺς ῥέξ', ἄλλοι δὲ θεοὶ δαίνυνθ' ἑκατόμβας,
Οἴῃ δ' οὐκ ἔρρεξε Διὸς κούρῃ μεγάλοιο,
Ἢ λάθετ', ἢ οὐκ ἐνόησεν, ἀάσατο δὲ μέγα θυμῷ.
Ἡ δὲ χολωσαμένη δῖον γένος ἰοχέαιρα,
Ὦρσεν ἔπι χλούνην σῦν ἄγριον ἀργιόδοντα,
Ὃς κακὰ πόλλ' ἔρδεσκεν ἔθων Οἰνῆος ἀλωήν.

Πολλὰ δ' προθέλυμνα χαμαὶ βάλε δένδρεα μακρὰ
Αὐτῇσι ῥίζῃσι, καὶ αὐτοῖς ἄνθεσι μήλων.
Suscitat his irata malum Diana, quòd illi
Cùm superos olim ad conuiuia læta vocassent,
Omnes hanc vnam merito priuauit honore:
Siue oblitus enim, seu nesciit haud tulit æqua
Mente Iouis fore præteritam de semine natam.
Tunc irata Iouis proles Diana ferocem
In vites immisit aprum, qui plurima fecit
Tristia, qui plantas radicibus eruit imis,
Aequauitque solo pomos cum floribus ipsis.

Memoriæ proditum est Ancæum fuisse seruis asperum & immitem, dum eam vineam plantaret: quare vnus ex iis dominum eius vineæ non gustaturum esse fructum inquit: at Ancæus, vbi fructus ad maturitatem peruenit, seruum deridebat, iussitque sibi vinum miscere: qui vbi poculum esset ori admoturus, illi falsum fuisse eius sermonem obiecit, cui seruus respondit:

Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου.
Multa cadunt inter calicem, supremaque labra.

Cùm hæc ita dicerentur, Ancæo plenum poculum tenenti accurrit quidam nuncians ab ingenti apro vineam totam deuastari. tunc Ancæus deposito poculo, arreptaque securi in illum aprum irruit, à quo vulneratus crus, vt sensit Pherecydes, interiit. Pausanias tamen in Arcadicis non solùm Ancæum in aprum irruisse, sed cùm opem ferret Meleagro Oenei filio, ab illa belua cæsum fuisse memoriæ prodidit: quem in ventre vulneratum ait Ouidius. Postea robustissimi venatores ex vniuersa Aetolia ad hunc aprum cædendum conuenerunt, nam ad Meleagrum venit Iason, Theseus & Pirithous, Lynceus, Idas, Cæneus, Leucippus, Acastus, Ampycides, Oeclides, Telamon, Phyleus, Eurytion, Lelex, Echion, Hyleus, Hippasus, Nestor, Panopeus, Pollux, Iolaus, Atalanta, Peleus, Prothous, Cometes. At enim multi mortales in ea pugna ceciderunt dentibus eius apri crudeliter laniati. Scripsit Ouidius lib. octauo hunc fuisse à Meleagro in armo cæsum venabulo, cùm tamen Isacius ab eodem Meleagro defixum in fronte fuisse venabulum dicat, prioremque omnibus Atalantam Iasonis, at non Schœnei filiam, sagitta aprum percussisse dicat, vt est in hist. 102. chil. 7. apud Zetzem.

Zetzem. Quantæ fuerit magnitudinis hic aper vel ex eo patet, quòd vnus eius dens in hortis Cæsaris fuisse dicitur in templo Liberi patris, haud minor vnius pedis & quadrantis mensura. Ferunt enim multas immanes beluas in hominum improborum perniciem variis temporibus fuisse à Diis excitatas, vt Erymantium etiam & Crommyonium apros, & taurum in Cretenses, quia cùm Minos latè mari totam Græciam alluenti imperaret, nihilo maiorem Neptuno quàm Diis cæteris honorem tribuisset.

¶ Hæc idcirco celebrata sunt à poetis, vt nullum Deorum cultum impunè negligi à mortalibus sciretur: sed omnia quæcunque grauia contingunt, siue sterilitas sit agrorum, siue animalium pestilentia, siue immanitas monstrorum, vel propter neglectam religionem, vel propter hominum improbitatem consilio & prouidentia Dei contingere: quamuis ita occultæ aliquando sunt caussæ vt videantur naturæ ductu potius, aut congressu astrorum, aut vario Solis motu, quàm Dei voluntate & consilio contingere, nihil fit enim horum sine diuina voluntate. inde fit aliquando, vt quæ minentur sidera, ob Dei bonitatem euanescant. at quæ non fuerant antè visa & præcognita, nos repentè inuadant: cùm omnia & iustè, & consultò, & certo Dei iudicio fiant. Atque vt summatim dicam, nihil aliud per hæc significare voluerunt, nisi quod propter peccata veniunt aduersa: colendam scilicet Deorum immortalium esse religionem, quam nemo sine calamitatibus & impune neglexerit. at nunc de Centauris dicamus.

De Centauris.
CAP. IV.

ILla quæ de Ixione superiùs explicata fuerunt, nos breuiores facient in Centaurorum explicatione. Dicuntur Centauri Nubis & Ixionis fuisse filij: qui nati sunt ex illa nube, quam Ixion pro Iunone compressit. Hi dicti sunt in Pelio monte à nymphis educati fuisse, qui adulti cum equabus coniuncti genuerunt. Hippocentauros. Dicti sunt autem Centauri quasi Centuri, cùm κεντάω pungo significet: quoniam primi hi omnium mortalium pugnare ex equis inuenerunt: apud quos Pelethronius frænum & calcaria reperit, quibus tardiores aut celeriores equi frenarentur aut impellerentur. Hi Thessalię populi fuerunt Pelie montis accolę, agrestes planè & implacidi & contumeliosi in omnes viri. Grauis

pugna inter hos & Lapithas, qui dicti sunt ita ab Apollinis & Stilbes Nymphæ filio Lapitha, vt ait Posidonius, aliquando exorta est: nam cùm Pirithous Deidamiam, vel (vt alij maluerunt) Hippodamiam Bysti filiam ducens nuptias celebraret, quod affines essent Centauri Deidamiæ, illos etiam ad conuiuium conuocauit. Isti igitur simul ac vino incaluerunt, & ipsam sponsam, & reliquas Lapitharum vxores petulantiùs attrectare, & violare denique conati sunt. Id Lapithis non ferentibus grauis pugna in ipsa regia committitur, multique ex Centauris in ea ceciderunt, Theseo præsertim adiuuante Pirithoum, vt patet in Scuto Hesiodi his carminibus:

Ἐν δ' ἦν ὑσμίνη Λαπιθάων αἰχμητάων
Καινέα τ' ἀμφὶ ἄνακτα, Δρύαντά τε, Πειρίθοόν τε
Ὁπλέα τ', Ἐξάδιόν τε, Φάληρόν τε, Πρόλοχόν τε,
Μόψον τ' Ἀμπυκίδην Τιταρήσιον, ὄζον Ἄρηος,
Θησέα τ' Αἰγείδην ἐπιείκελον ἀθανάτοισιν·
Ἀργύρεοι, χρύσεα περὶ χροῒ τεύχε' ἔχοντες,
Κένταυροι δ' ἑτέρωθεν ἐναντίοι ἠγερέθοντο.
Hic inerant Lapithæ, pugnax genus; inclyta pubes,
Cænea Pirithoumque, Dryantaque & Hoplea circum
Pugnantes: circa Prolochum, Exadium, atque Phalerum,
Mopsumque Ampyciden Titaresion. hic quoque Theseus
Aegides aderat similis Diis ille supernis.
Aurea tela viris aderant argentea membra.
Parte alia stabant Centauri deinde frequentes.

Fuit autem poculis primùm, & mensis, & sacris vasis pugna commissa, vt ait Valerius Flaccus in primo Argonaut.

Parte alia Pholoe, multoque insanus Iaccho
Rhœcus, & Athracia subitæ de virgine pugnæ.
Crateres, mensæque volant, aræque Deorum.

Ad extremum verò victoria penes Lapithas fuit, ac Centauri in fugam versi de suis finibus pelluntur, qui fuga se seruarunt in Pholoem Arcadiæ, vt videtur testari Orpheus in Argonauticis:

Οἱ δ' ἀφ' ἑκὰς μάχην Κενταύρων ἰσχυμεθύμων,
Οὓς Λαπίθαι κατέπεφνον ἀταθαλίης ἕνεκα σφῶν.
Centauros cecinit, gens vtque asperrima bello:
Stultitiæ pœnas Lapithis tamen inde dedere.

Victi igitur à Lapithis Centauri nouas sedes sibi quærere

coacti sunt, & in regionem Perrhæborum profecti, pulsis prioribus illius loci colonis ibi habitarunt, vt ait Strabo lib. 9. Fuerunt hæc insigniorum Centaurorum nomina, qui in ea pugna fuisse dicuntur: Abas, Arias, Aphidas, Astylus, Amycus, Antimachus, Apheus, Amydas, Asbolus, Abryus, Arctus, Bromus, Bianor, Bretus, Brauenor, Cæneus, Chiron, Cyllarus, Cronius, Criron, Craneus, Dictys, Danis, Dyneus, Dryalus, Dorpus, Dorylus, Demoleon, Elops, Erigippus, Euryrus, Eutynomus, Emmachius, Enopion, Grynæus, Gryphæus, Herlinus, Hippasius, Hylas, Helinus, Harpagus, Harmandio, Imbreus, Iphinous, Latreus, Lycetus, Lycus, Lycidas, Lycochthon, Monychus, Mimas, Mermerus, Medon, Meneleus, Nessus, Medon, Nycton, Odites, Ocelus, Orneus, Pholus. Perimedes, Pisenor, Picagmus, Phlegræus, Petræus, Pyretus, Praxion, Pæantor, Rhœcus, Riphetus, Ripheus, Thaumas, Thereus, Thonius, Teleboas, Stipalus, Therotonus, Silanthus, Theramon, Thurius, è Lapithis verò nonnullos recensuit Hesiodus in Clypeo. His addiderunt quidam Baium, at non illum tamen qui vrbi nomen dedit Mercurij, vel (vt alij maluerunt) Neptuni filium. quamuis Centaurorum nonnulli, quia durum esset & agreste genus erga omnes externos, vim Herculis senserunt, vt dictum fuit: siquidem hi sagittis veneno hydræ infectis vulnerati se lauantes, Anigeri fluminis aquam infecisse dicuntur: ita vt vnda illa teterrimum odorem diu seruauerit, & pisces qui in eo flumine nascerentur esui essent inutiles. At Antimachus in Centauromachia illos ab Hercule pulsos è Thessalia in insulas Sirenum confugisse scripsit, vbi cantibus illarum delectati omnes in apertam perniciem fuerunt attracti. deinde vbi Nessus, & alij Centauri sepulti fuissent, ex iis vulneribus non procul à Calydone, in colle, qui Taphossus fuit nuncupatus grauissimus odor ad montis radicem suffundebatur, ac tabo simile quiddam manabat, vt ait Strabo lib. 9. Quæ de Centaurorum forma dicuntur, illa fabulosa sunt omnino, vt quæ de illorum ortu. Alij igitur Ixionis filium Chironem fuisse tradiderunt, à quo originem duxerint Centauri. Alij Saturnum cum Philyra Oceani filia congressum inquiunt cùm imperaret Titanibus; mox cùm ipsos Rhea deprehendisset, Saturnus ob pudorem se in equum vertit, vnde Chiron natus dicitur hippocentaurus, omniumque Centau-

rorum iustissimus,& sapientissimus: qui fuit Iasonis & Achillis pædagogus. Illa igitur caussa fuisse dicitur, cur Centauri geminam formam sortiti fuerint, equinam scilicet à patre, humanam à matre. Quidam igitur putarunt inferiorem partem ad collum vsque formam fuisse equinam, & ab equino ventre pro collo ventrem & formam hominis consurgere,totamque conspici superiorem partem, ita vt equitantis hominis forma in faciem intuentibus videretur. Quidam putarunt posteriores tantùm pedes fuisse equinos,ac priores humanos, vt ait Pausanias in Eliacis prioribus. At Lucretius lib.5. neque hac, neque illa forma esse potuisse Centauros omnino contendit, non solùm quòd duæ formæ tam diuersæ simul esse non possint, cùm altera vigere incipiat, cùm altera senescit ac fit inualida, verùm etiam quod omnia è certis seminibus oriri necesse sit, atque in omnibus vnam naturam excellere: cùm duæ formæ diuersæ paresque viribus simul esse non possint. quare ita inquit:

Sed neque Centauri fuerant,nec tempore in vllo
Esse queunt duplici natura,& corpore bino:
Ex alienigeris membris compacta potestas.
Hinc illinc par vis,vt non par esse potis sit.

Cùm Hercules benignè à Chirone aliquando fuisset hospitio acceptus, Chiron breuitatem sagittarum Herculis admiratus eas contrectauit, quarum vna dicitur in pedem Chironis decidisse: quare ille dictus est ex eo vulnere fuisse mortuus, & ob eximiam iustitiam, Deorumque cultum inter sidera relatus. Achæus verò & Erasistratus non interiisse Chironem ex illo vulnere inquiunt, sed centaurea herba quam centaureum etiam vocant, vulneri adhibita sanatum fuisse: quæ ab ipso postea, vt inuentore vsus eius herbæ, fuit appellata,de qua ita meminit Virg.lib.4.Georg.quam centaureum vocauit:

Cecropiumque thymum,& graueolentia centaurea.

& Lucretius libro secundo:

At contrà terra absynthi natura,ferique
Centauri fœdo pertorquent ora sapore.

Est enim & amara,& grauiter olens illa herba. Nam prima & simplicior antiquorum medicina fuerunt radices herbarum, vt in his significauit Homerus quibus plerique morbi curabantur:

ἐπὶ δὲ ῥίζαν βάλε πικρὰν,
Χερσὶ διατρίψας

radicem iniecit acerbam
Contundens manibus.

Quòd si Centaurorum forma omnino in rebus humanis esse non potest, quæ caussa antiquos compulit ad hæc ita fabulosè consingenda?

¶ Patuit (vt arbitror) ex rebus Centaurorum gestis quid per hæc significare voluerunt. Nam in tam prodigiosa corporis forma, quæ humanitas, quæ iustitia, quæ temperentia, quæ pietas esse potuit? aut qui dimidium sui belua teterrima extiterit, quo pacto non in maximas difficultates ob sua flagitia illabatur, patriamque & facultates per summam turpitudinem relinquere cogatur? Verùm quoniam suus est virtuti vniuscuiusque locus, potestque vel in turpi forma aliquando inesse virtus, idcirco ob æquitatem eximiam Chiron fuit inter sydera receptus. Per hæc igitur quæ dicta sunt de Centauris, significare voluerunt antiqui, vino non esse immoderatè indulgendum, neque cedendum cupiditatibus, neque manus in res alienas per vim injiciendas, sed temperantia & iustitia in omnibus vti conuenire: cauendosque esse illos qui turpissimo sunt corpore, quoniam more plerumque corpori sint similes. At contrà illum esse finem omnium improborum, vt patriam, facultates, penates, liberos, vxores relinquere cogantur, & extorres aliam patriam sibi per inopiam quærant. Nec me præterit quosdam fuisse, qui primos Centauros equitare inquiant inuenisse. At nunc de Cygno dicamus.

De Cygno. CAP. V.

AT verò de Cygno diuersæ fuerunt antiquorum scriptorum sententiæ, quòd eum alij aliorum parentum filium & alia de causa in auem sui nominis mutatum fuisse, tradiderunt. Nam Cygnus ille qui fuerit ab Hercule occisus, & in auem sui nominis dicitur postea mutatus, fertur fuisse Martis & Cleobulinæ filius, vt traditum est à Posidonio in libro de diis & heroibus. Fama est hunc Cygnum Martis filium idcircò fuisse ab Hercule trucidatum, quoniam ille in Thessaliam accedentes aduenas interimeret, cùm esset templum patri erecturus è capitibus cæsorum à se hominum. Fuit & Cygnus

Apollinis filius ab Achille cæsus cùm militaret ad Troiam, de quo ita scripsit Isacius: Ἀχιλλεὺς δὲ ἐπιστρατεύσας τῇ Τροίῃ, ἀναιρεῖ τὸν Κύκνον, καὶ Τένην τὸν λόγῳ υἱὸν Κύκνου, ἔργῳ δὲ Ἀπόλλωνος: *Achilles cùm ad Troiam militaret, Cygnum ac Tenem interemit, verbo quidem Cygni filium, ac re ipsa filium Apollinis.* Fertur trucidatus fuisse ab Achille ad Troiam, & ab aliis creditus Cygni filius, cùm esset Apollinis, vt patuit, quoniam opem ferens Troianis cum longis nauibus angustias maris Troiani occlusisset, impediretque Græcos, neque illos descendere pateretur, quem tamen plerique fuisse Neptuni filium existimarunt. Silenus autem in fabulosis historiis Diomedis socios in illas aues, tanquam sorores Meleagri in meleagrides, mutatos fuisse scripsit: quæ res ita habuit. Cùm Diomedes Tydei ac Deiphyles filius in patriam post bellum Troianum rediisset, fertur, in vltionem eius vulneris quod Marti & Veneri Diis intulerat, eius vxor Ægialia exagitata fuisse incredibili desiderio, atque furioso propę quodam amore Comatæ filij Steneli vel (vt aliis magis placuit) Cyllabari. Idcircò cùm domum rediisset ita illo detentam vxorem reperit, vt parum abfuerit, quin ab ipsa Ægialia fuerit trucidatus, cùm vix se seruasset ad aram Iunonis Argiuæ. Postmodo de statu rerum præsentium decidens, ac desperatione captus, ad populos vocatos Daunios in Italiam commigrauit, quibus per illud tempus Daunus rex imperabat. Cum fortè tunc accidisset, vt Daunus ab hostibus obsideretur, audita Diomedis virtute ac fortitudine, eiusque in Italiam aduentu, misit rogatum ipsum Diomedem vt sibi opem ferret in ea rerum difficultate; promisit etiam se partem suæ regionis ad habitandum esse daturum ad remunerationem tanti beneficij. Ille vbi auxiliatum Dauniis iuisset, victoriamque illis peperisset, vrbem postea vocatam Argyrippam condidit, quam sibi esse regiam statuit. Nam cùm Daunus vellet videri tanti accepti beneficij minimè oblitus, proposuit Diomedi, concessitque optionem, vtrum mallet eligendi, vel totam prædam, vel totam regionem hostis, quam cepisset. cùm neutrum horum voluisset eligere Diomedes, cuperetque Daunus aliquo cõdigno munere satis Diomedis in se beneficentiæ facere, Althænum Diomedis fratrem nothum iudicem statuit. at enim Althænus cùm fuisset captus amore Euripppæ filiæ Dauni, velletque Dauno gratificari, Regionem Dauno adiudicauit, iussitque prædam dari Diomedi.

Fertur

Fertur illo iudicio indignatus Diomedes Deos rogasse, vt neque semina vtiliter terræ concrederentur, neque illa fructum ferret, nisi aliquis è suis cognatis aut ciuibus ibi seminasset. Postea verò cùm istud ipsum contigisset, neque terra vllos fructus ferret, & si qui nascerentur, per malignitatem aeris vel deciderent è plantis, vel ad maturitatem non peruenirent: animalia passim perirent, ac si qua ferrent in vtero, facerent abortum: dicitur Daunus misisse sciscitatum oraculum, quænam esset tantæ Deorum indignationis causa, aut quid in Deos esset commissum, ex quo tot incommoda, totque calamitates Dauni regionem inuasissent. cùm respondisset oraculum, istud partim ex imprecatione Diomedis contigisse, partim etiam ex ira Deorum, & præsertim Veneris, quæ vel ipsum fratrem in Diomedem per amorem Euippæ incitasset, Daunus in præsenti rem dissimulat, atque consilium prorogat in opportunum tempus. Nec ita multis sanè diebus interiectis Daunus Diomedi insidias parat, & tanquam Diis inuisum atque inimicum repentè trucidat. Græci Diomedis socij qui fuerant illum in Italiam secuti, visa sui ducis morte tam fœda, tamque miserabili, illum magnopere lugere cœperunt, atque stridulè conquerentes dicuntur omnes Deorum misericordia in cygnos aues canoras fuisse conuersi. quod accidit in insula Diomedea vocata è regione Gargani. Alij dicunt non in cygnos quidem fuisse mutatos, sed in aues cygnis simillimas, quæ dictæ sunt postmodo insulam vocatam Diomedeam habitasse de nomine ipsius Diomedis. Est autem illa insula iuxta sinum Ionium Adriaticumque posita, vt scripsit Agatharchides in rebus Europicis, & Callimachus in libro de conditis insulis, & habitatis vrbibus & de illarum nominibus. Nam Iapyges & Apuli cùm populi essent iuxta sinum Ionium, alij horum dicti sunt Peceutij, alij Diculi, qui postea Daunij & Tarentini vocati fuerunt. Fuit enim regio Dauniorum in Apulia, quæ postea tota Iapygia ab Iapyge Dædali filio, hinc Salaria, hinc Calabria vocata fuit. atque Apulia dicta est ab vrbe Diomedis Argyrippa quæ sequentibus temporibus Apulis nominata fuit. His addidit præterea Timæus Siculus in rebus patriis, & Alcimus, omnes Diomedis statuas, quas in illa ragione ex iis saxis passim sibi erexerat, quæ secum è Troianis ruinis in naui aduexerat, fuisse in mare contume-

liosè deiectas. nam memoriæ proditum fuit ab illis Siculis scriptoribus Diomedem cùm aureum scutum Glauci haberet, Colchicum draconem interemisse, qui Phæaciam regionem deuastauerat, vbi primùm in Italiam aduentaret, ea re insignem honorem adeptus Diomedes permultas sibi statuas ad perpetuam præclari facinoris memoriam erigendas curauit quæ è saxis Troianis (vt diximus) excisæ fuerunt, quæ statuæ vnà cum ipso Diomede cæso in mare à Dauno fuerunt deiectæ. Scriptum reliquit Pausanias in Atticis rebus Cygnum fuisse regem illorum Ligurum, qui habitarunt in Gallia transpadana, laude musicæ artis & cognitionis clarum: qui vbi mortuus esset, dicitur ab Apolline in auem sui nominis mutatus. Alij dixerunt ducem Ligurum Cygnum nomine miro amore Phaeonthem prosecutum fuisse, qui post eius casum tam assidue flebat atque eiulabat, vt Deorum misericordia in auem sui nominis sit mutatus, atque cùm esset musicæ artis peritus, creditur post mortem Apollini musicorum Deo esse consecratus. Lucianus in eo dialogo qui Cygnus inscribitur, assessores fuisse Apollinis cygnos commemorat, & amicos homines musicæ peritos, qui cùm mortui essent, fuerunt in aues sui nominis mutati ab eodem.

¶ Hæc ea sunt quæ de Cygnis fabulosè memoriæ prodita sunt ab antiquis scriptoribus, quæ si diligentiùs considerentur, partim nos admonent nullam esse turpitudinem, nullamque arrogantiam, quæ Deum non habeat vindicem & vltorem: partim etiam ad insigniorem hominum laudem fuerunt excogitata. nam cùm Diomedes vel Deos ipsos vulnerasset, iustam Deorum vindictam omnino aufugere non potuit, quia tam felici rerum successu elatus fuerat, vt neque Diis quidem pepercerit in ipsa rerum felicitate, quos magis vt autores omnis humanæ felicitatis impensiusque venerari atque obseruare decebat. Eius socij dicuntur in aues fuisse mutati, quòd omnis infelicitas & miseria alas iniungit prioribus amicis ad fugam. Facti sunt cygnis similes, vt alij voluerunt, aut ipsi cygni, dum lugubres ac miserabiles voces emitterent, quoniam neque tutum est, neque sapiens, neque valde pium illorum sceleratorum calamitates lugere, qui diuino consilio, diuinaque prouidentia propter illatas vel in ipsos Deos iniurias illas calamitates patiantur,

cùm

eum illud scire possimus. Fiunt enim brutis similes ij qui neque motibus animorum moderati aliqua saltem ex parte possunt, neque æquo animo ferre nitantur illud quod diuinitus statutum nulla ratione mutari possit. Hæc res iure optimo fecit, vt socij Diomedis in aues Diomedeas vocatas dicantur fuisse conuersi. Alij dixerunt Cygnum illum ab Achille cæsum cùm ad Troiam militaret, in auem sui nominis fuisse conuersum, non quidem reipsa (nullum enim fuit tempus quo homines in plantas, aues, pisces, aut saxa mutarentur) sed ad consolationem suorum illud fuisse à poetis confictum. nam fuit vna multarum fabularum excogitatarum ratio aliquando, assentatio poetarum nimirum, qui nihil sibi non licere arbitrati sunt, modò principum suæ ætatis gratiam per sua figmenta aucuparentur. Sic homines sæpius in Deorum numerum post mortem sunt intrusi, quibus templa, altaria, sacerdotes, ceremoniæ, ac proprij ritus sacrorum fuerunt instituti, multique in varia corpora animalium per suauitatem orationis cum mirifica legentium voluptate peruenerunt. Habet enim illud suauitatis poetice, vt illa quæ in soluta libetaque oratione ridicula viderentur & vana & mendacia, ipsa non solùm probalia & simillima veris efficiat, sed etiam cum incredibili auditorum voluptate & admiratione ita imprimat in animis, vt non facilè deleantur. Istud fit propter metri naturam ac varietatem rerum, quas licet poetis in sua scripta asciscere, cùm reliqua scriptorum genera ad finem suscepti negotij properare soleant, priùs quàm aliquid exterum admisceatur. nam cum liceat poetæ aliquando vel ad minima quæque describenda peruenire, illud certè non permissum est facilè cæteris scriptoribus, nisi maxima de causa, & cum res ipsa necessariò postulare appareat. Quod verò Cygnum Ligurum regem eorum qui habitarunt in Gallia transpadana, in illam auem mutatum fuisse ab Apolline memorarunt, id certè significare voluerunt poetæ, optimarum artium expertes esse principes homines non oportere vel esse prorsus ignaros, quæ liberales vocatur, cùm & animum ad regias virtutes & ad optimam rerum præsentium administrationem, & ad futurorum prudentiam mirabiliter effingant, & ad rerum vel secundarum vel aduersarum euentum æquo animo perferendum. Istud à musicæ scientia primum incheandum esse censuerim, sed non ab illa rabularum & combi-

bonum garrulitate aut vociferatione: quoniam ea uis est illius, vt animum, moresque parum aptos priùs componat deinde præparet compositum ad omnes rectas disciplinas facilè imbibendas. Alij dixerunt poetas ad viuentium coniunctorum Cygni ipsius regis gratiam illum immortalibus laudibus extulisse ob peritiam musicæ facultatis, quem & gratum Diis hominem fuisse dixerunt, & post mortem etiam vixisse, atque in auem pulcherrimam, Apollinique dicatam mutatum, quæ vel mortem ipsam cum cantu exciperet, quia se Deo amicam esse sentiat, & ad meliorem vitam sit transitura. Nam cùm mors communis sit omnibus animantibus, neque vlla sit differentia sanguinis, facultatum, honorum, nisi quis vi laudis ac virtutis communem omnibus vitæ metam perpetuitate nominis superauerit, vel nihil est magnopere expetendum in rebus humanis, vel sola gloria, quæ per bonitatem morum, sanctitatem, fidem, pietatem, integritatem, innocentiam ac beneficentiam latè extenditur, fit etiam hoc ipsum per disciplinarum liberaliumque artium præstantiam cognitionis, qui honor in animis posterorum diutissimè conseruatur. nam cùm fieri omnino non possit vt nihil agamus, quid aptius præclaris ingeniis relictum est in quo se exerceant, cùm quid datur otij, quàm in cognoscendis rebus gestis præteritorum temporum, & deliriis quibus se suosque perdiderunt summis rebus præfecti, aut quibus virtutibus hæc omnia ab iisdem sapienter sunt conseruata? est illud præterea studium honestissimum omnium ac vtilissimum, & cæteris omnibus occupationibus præferendum, quo aliquis seipsum ad vitam quàm honestissimè cum virtute transigendam informet. Atque de Cygno satis, nunc dicatur de Harpyis.

De Harpyis.

CAP. VI.

HArpyæ, quæ Stymphalides aues etiam vocatæ fuerunt, filiæ fuisse dicuntur Thaumantis & Electræ Oceani filiæ, ac sorores Iridis, vt scripsit Hesiod. in Theogonia in his versib.

Θαύμας δ' Ὠκεανοῖο βαθυῤῥείταο θύγατρα
Ἠγάγετ' Ἠλέκτρην· ἡ δ' ὠκεῖαν τέκεν Ἶριν,
Ἠϋκόμους θ' Ἁρπυίας Ἀελλώ τ' Ὠκυπέτην τε.

Oceano natam, Thaumas, qui litora pulsat,
Vxorem Electram duxit: mox edidit Irim
Illa viro; Harpyias Aelloque Ocypetenque.

Acusilaus Neptuni ac Terræ filias fuisse credidit; Solibius Erasiam & Harpyiam memoriæ prodidit fuisse Phinei filias: quæ, vt patet ex superioribus Hesiodi carminibus, tres fuerunt, Iris, Aello, Ocypete. Quidā Celæno pro Iride subrogarunt. Asius, Alopen, Achcloen, & Ocypeten nominauit, vt etiam Hyginus. Stesichorus Thyellam addidit: Asclepiades Ocythoen, Achæus Ocypoden. Has proditum est memoria ab Isacio in Thracia habitare solitas auresque vrsorum, corpora vulturum, faciem virginum habuisse, fuisseque alatas, & humanis brachiis ac pedibus, sed vnguibus monstrosis: quæ omnia propè ita descripsit Virg. lib. 3. Æneidos:

Tristius haud illis monstrum, nec sæuior vlla
Pestis, & ira Deum Stygiis sese extulit vndis.
Virginei volucrum vultus: fœdissima ventris
Proluuies: vncæque manus, & pallida semper
Ora fame.

Has ad epulas aduolantes facit, & volucres idem poeta nominauit. Has igitur Iouis canes fuisse memorant poetæ, ac rapaces dæmones: quæ ad dirum Phinei supplicium fuerint immissæ. Nam scripserunt antiqui Phineum in Bithynia iuxta flauium Salmidessum Thraciæ habitare solitum, Agenoris & Cassiopeæ filium, vel (vt quibusdam magis placuit) Agenoris & Phœnicis; vt Apollodoro, Neptuni: quem tamen in Paphlagonia regnasse omnes narrant. Hunc aiunt nonnulli cùm optio sibi data esset, vt vel cæcus diutissimè viueret, vel post certum tempus moreretur, cæcum consultò à Sole factū fuisse, & ab Agenoris temporibus vsq; ad Argonautarū nauigationem vixisse. Alij, quorum sententiæ accedit Sophocles, Cleopatram vxorem fuisse narrant Boreæ & Orithyæ filiam. è qua Phineus duos filios Crambim ac Orythum susceperit; vel (vt alij maluerunt) Parthenium & Crambim. Postea repudiata Cleopatra Idæam Dardani Scytharum Regis duxit: tum adolescentes illi accusati sunt, quòd stuprum nouercæ obtulissent, & à patre comprehensi ob id facinus capitis damnati. tandem ab Argonautis cognita illorum innocentia, & quæ inter ipsos intercedebat, affinitate, multis barbarorum cæsis, & ipso etiam Rege obtruncato in eo certamine, liberantur,

Non defuerunt qui ob eam accuſationem oculis captos fuiſſe adoleſcentes inquiant: quare indignatus Neptunus ob eam crudelitatẽ illum etiam cæcũ fecit & Harpyias immiſit. Alij, inter quos Philochorus hos, Thynum & Mariandynũ vocarunt. Alij hos non è Cleopatra, neque ex Idæa Dardani filia, ſed è quadam pellice Scythica natos fuiſſe autumarunt. Id cùm feciſſet Phineus, dicitur eo ſupplicio à Ioue affectus, vt oculis careret, & perpetua fame diſcruciaretur: cui tamen cum paratæ forent epulæ, neque illas comedere tunc quidem licebat, quoniam Iupiter ſuos canes Harpyias ſcilicet ad eum miſerat, quæ vel ex ore comedentis cibum eriperent. Acuſilaus Argiuus, quia, cùm vates eſſet, Iouis ac deorum arcana mortalibus pateſeciſſet, his ſuppliciis addictum ſcripſit, ad quem profecti Argonautæ perbenignè accepti, pro præmio monſtrati itineris in Colchiden, & pro liberalitate hoſpitali alatos Boreæ filios cum ſagittis miſerunt, qui Harpyias à menſa Phinei depellerent: quas è regione fugientes, cum ad Plotas vſque vocatas inſulas, quas alij Echinadas vocarunt, inſecuti fuiſſent: atque inde ad Argonautas iterum reuertiſſent, quod illæ iuraſſent ſe non ampliùs Phineum infeſtaturas, illæ inſulæ dictæ ſunt Strophades: quæ omnia explicata ſunt ab Apollon. lib. 2. Argon. cùm hæc inquiat:

Ἔνθα δ' ἐπάκτιον οἶκον Ἀγηνορίδης ἔχε Φινεύς.
Ὃς περὶ δὴ πάντων ὀλοώτατα πήματ' ἀνέτλη
Εἵνεκα μαντοσύνης, τήν οἱ πάρος ἐγγυάλιξε
Αντοΐδης· οὐδ' ὅσσον ὀπίζετο καὶ Διὸς αὐτοῦ,
Χρείων ἀτρεκέως ἱερὸν νόον ἀνθρώποισι.
Τῷ καὶ οἱ γῆρας μὲν ἐπὶ δηναιὸν ἴαλλεν,
Ἐκ δ' ἕλετ' ὀφθαλμῶν γλυκερὸν φάος, οὐδὲ γάνυσθαι
Εἴα ἀπειρεσίοισιν ὀνείασιν, ὅσσα οἱ αἰεὶ
Θίσφατα πευθόμενοι περιναιέται οἴκαδ' ἄγειρον·

Hac & Agenorides habitabat littora Phineus,
Ærumnas paſſus mortales eſt ſuper omnes,
Quòd diuinaret: namque artem præbuit illi
Latoides: quare ille Iouis vel numina ſummi
Spernebat. mentemque Deum mortalibus idem
Vaticinans nudauit. eum grauis inde ſenectus
Inuaſit. primùm eſt oculorum lumine captus,
Inde frui dapibus vetitum eſt: quas plurima ſemper
Turba colonorum illius portabat in ædes.

Dein-

Deinde carmina quæ sequuntur, omnia pronè illa narrant quæ diximus de Phineo. Reuersi sunt autem Boreædæ, & ab insequendis Harpyis destiterunt Iride illos reuocante; vel vt aliis placuit, Iouis mandato. Cæterùm illam fuisse conditionē Boreadum memorant, vt nisi Harpyias consequerentur, sibi esset pereundum, atque hi cæsas Harpyas à Boreadibus narrant, quarum altera in Peloponnesum volauit, & in Tigrem fluuium decidit, qui ab ea dictus est Harpys, vt ait Apollod. lib. 1. Panyasis tamen non strictis gladiis à Boreadibus depulsas, sed sagittis cæsas esse arbitratus est, priusquam Boreadæ reuocarentur. Quòd autem canes Iouis vocatæ sint, patet ex his carminibus Apollonij lib. 2.

Οὐ θέμις, ὦ υἱεῖς Βορέω, ξιφέεσσιν ἐλάσσαι
Ἁρπυίας μεγάλοιο Διὸς κύνας,
Non est fas, Boreæ nati, depellere ferro
Inde canes Iouis Harpyias magni.

Has ipsas Harpyias quidam putarūt fuisse ab Hercule postea pulsas ex Arcadia, cùm Stymphalum oppidum iuxta Erasinū fluuium popularentur, æreі crepitaculi tinnitu, vt dictum fuit. Hæc scripsit Chæremon sub quodam specu in Creta tandem se abdidisse, vnde nunquam postea euolauerint. Atque hæc ea sunt quæ de Harpyis memoriæ prodita sunt ab antiquis.

¶ Dictæ sunt Harpyæ ab ἁρπάζω, quòd omnia secū raperent, quanquam quæ relinquebant, ita tetro & fœtido excremento inquinabant, vt fœtor omnino perferri non posset. Atque cum fluuiorum, fontium, imbriúmque natura per Neiades, & reliquas Nymphas significabatur, aer superior & vis ignea per Iouē, aqua per Neptunū, inferior aer per Iunonē, per Vestam terra: sic per Harpyias vis & natura vētorum significata est ab antiquis; qui (vt dictum est sæpius) sub his fabularū figmentis vniuersa naturalis philosophiæ & morum præcepta tradiderunt, vtilitatē cum suauitate commiscētes. Atque vel ipsarum Harpyiarum ortus demonstrat vires esse ventorum. qui enim putarūt filias fuisse Thaumantis & Electræ, quid aliud has esse senserunt, quàm admirabilem ventorum naturā, qui è supernatante & puriore Oceani aqua per solis radios extolluntur? Huic rei vel illud est argumento, quòd Iridē ventorum sororē putarunt, quæ in imbribus & nubibus certo ordine collocatis apparet, neque sine imbribus fieri potest: quo tempore etiam venti vel dominantur, vel iam antecesserūt. Nomina præterea

singularum Harpyarum ventorum impetum vel celeritatem, vel aspectum significant: nam Ocypete celeriter est volans. Aello procella, Celæno obscuritas nubium, quæ ventis impelluntur. Illud etiam indicabat forma Harpyiarum, quæ fingebantur alatæ & fæminæ ob leuitatem duplicem ac celeritatem, cùm neque Boreadæ quidem illas comprehendere potuerint, vt iure de illis dici queat:

Quid leuius fumo? fl men: q id flamine? ventus.
Quid vento? mulier: quid muliere? nihil.

Qui Iridem vocarunt tertiam Harpyiam, in idem reciderunt: nihil est enim horum à vi ventorum semotum. Quid ergo? significare voluerunt per hæc ventos è superna vi aquarum: è puriore parte scilicet gigni: aut ex ea aqua quæ est cum terra commista superiùs, quæ in vapores extenuata in sublime tollitur: qui vapores postea modò in pluuias condensantur, modò in ventos extenuantur. Neque abhorret præterea à ciuili institutione hæc fabula, quippe cùm declaret rapacitatem & auaritiam hominum tanquam grauissimum supplicium Deorum consilio mortalibus immissam fuisse. Nam cur oculis captus est Phineus? quia non videbat humanam conditionem vitæ intra angustissimos terminos includi, paucisque esse contentam, atque ob eam rem pepetua fame discruciabatur: neque poterat præsentibus epulis vesci, cùm non pateretur illud habendi desiderium, vt præsentibus bonis perfrueretur, sed vt fieret tantùm locupletior. Id vulturum corpus, id vncæ manus, id ora semper fame pallentia significabant, id reliqua corporis forma, quæ ex animo auari hominis ad vnguem expressa est. Quidam per Harpyias furtorum naturam significare voluerunt, quæ virgines ideo putatæ sunt, quia sterilia sunt Diis ita volentibus, & breui dilabuntur bona per rapinam furtumque parta: quare & famelicæ, & alatæ, & immundæ dictæ sunt. At nunc de Hesperidibus.

De Hesperidibus.
CAP. XII.

HEsperides autem Hesperi Atlantis fratris filiæ fuerunt, quas tamen Eubulus Atlantis, non Hesperi fuisse credidit. Chærecrates Phorci & Cetus. Nomina fuerunt illarum Ægle, Arethusa, Hesperthusa, vt diximus in Hercule. Hæ hortos habuerunt non procul à Lixo oppido Mauritaniæ, extrema parte Aethiopiæ, ad occidentem, vbi loca fuerunt à Sole

exusta,

exuſta, areniſque obducta, & ob ſerpentum frequentiam infeſta; neque multum à Meroe,& à mari rubro diſtantia.ibi anguis eſſe dicebatur, qui aurea mala cuſtodiret ne ab vllo caperentur,quem ſerpentem curabat Heſperidum ſacerdos, vt apparet ex his carminibus Virg.lib.4.

Oceani finem iuxta, ſolemque cadentem,
Vltimus Aethiopum locus eſt:vbi maximus Atlas
Axem humero torquet ſtellis ardentibus aptum,
Hinc mihi Maſſylæ gentis monſtrata ſacerdos
Heſperidum templi cuſtos, epulaſque draconi
Quæ dabat, & ſacros ſeruabat in arbore fructus.

Nam vbi Atlas cœlum ſuſtinere dicebatur,ibi in extrema ora terræ habitabant Heſperides, vt ſignificauit Dionyſius in libro de ſitu orbis in his:

Ατλας δ' οὐρανὸν ὤμῳ ἔχει κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης,
Πείρασιν ἐν γαίης, πρόπαρ Ἑσπερίδων λιγυφώνων
Ἑστηώς, κεφαλῇ τε, καὶ ἀκαμάτοισι χέρεσσι.

Suſtinet hic Atlas cœlum.ſic fata iubebant:
Vltimus Hiſperidam locus eſt in margine terræ,
Hic capite & manibus fert vaſti pondera mundi.

Hũc hortum fama eſt Atlantem montibus vndique cinxiſſe, quia Themis illi reſponderat futurum eſſe vt filius Iouis eò aliquando accederet,& aurea mala caperet.Hęc mala Agretas in rebus Libycis oues fuiſſe ſenſit,quæ aureæ nominarentur, quæ cùm inhumanum & agreſtem paſtorem haberent,dictæ ſunt à dracone cuſtodiri.ac Pherecides lib.10 vbi nuptias Iunonis commemorauit, terram Oceano proxima in occidente aurei coloris poma tuliſſe inquit,pomoſque aurei coloris fructus ferentes. quam ſententiam ita ſecutus eſt Lucianus:

Abſtulit arboribus pretium, nemorique laborem
Alcides: paſſuſque inopes ſine pondere ramos,
Rettulit Argolico fulgentia poma tyranno.

Draco, qui poma ipſa ſeruabat, Typhonis & Echidnæ filius, Ladon vocabatur, vt teſtatur Apollonius lib.4.

ἷξον δ' ἱερὸν πέδον, ᾧ ἔνι Λάδων
Εἰσέτι που χθιζὸν παγχρύσεα ῥύετο μῆλα,
Χώρῳ ἐν Ἄτλαντος χθόνιος ὄφις. ἀμφὶ δὲ νύμφαι
Ἑσπερίδες ποίπνυον ἐφίμερον ἀείδουσαι.
Δὴ τότε γ' ἤδη κεῖνος ὑφ' Ἡρακλῆϊ δαϊχθεὶς
Μήλειον βέβλητο ποτὶ στύπος.

Errantesque locum sacrum venere, vbi Ladon
Aurea seruabat flauentia mala decora,
Anguis terrigena: hîc vbi cælo attollitur Atlas.
Illum curabant nymphæ perdulce canentes
Hesperides. truncum amplexus sed ab Hercule casus
Is fuit.

Cùm esset etiam Ladon fluuius Arcadiæ, cuius filia fuit Metope vxor Asopi Thebani fluminis, è qua Thebe nympha vrbi nomen dedit. Hunc serpentem è terra natum fuisse testatur Pausan. at non è Typhone & Echidna, vt ait Apol. enarrator quem capita centum habere putarunt. Fama est Herculem cùm ad hæc aurea mala mitteretur ab Eurystheo, diu ambiguum constitisse, quia vbi essent, nesciret: atq; ad nymphas Iouis & Themidis in spelunca apud Eridanum fluuium habitantes contendisse, vt ab iis sciscitaretur vbi posset mala aurea Hesperidum reperire: quæ ad Nereum illum miserunt, vt dictum fuit superiùs. Fabulantur etiam Atalantam Scœnei filiam tribus malis Hesperidum captam fuisse, quæ Venus dederit Hippomeni; cùm nuptiæ eius victori, at mors victis proponeretur: quare non solùm Hercules malis Hesperidum potitus fuit. nam quòd Atalanta pomis capta fuerit, ita Theocritus ait in Amaryllide:

Ἱππομένης ὅκα δὴ τὰν παρθένον ἤθελε γᾶμαι,
Μᾶλ' ἐν χερσὶν ἑλὼν, δρόμον ἄνυεν. ἁ δ' Ἀταλάντα
Ὡς ἴδεν, ὡς ἐμάνη, ὡς ἐς βαθὺν ἅλατ' ἔρωτα.

Virgines Hippomenes thalamos vbi fortè petiuit,
Mala tenens manibus currebat: vt hæc Atalanta
Vidit, vti periit, magno correpta vt amore est,

¶ Hæc ea sunt quæ de Hesperidibus fabulosè memorata sunt ab antiquis: nunc quid significent, perquiramus. Verùm res vt ad historiam referatur ita se breuiter habuisse dicitur: Fuerunt duo fratres gloria celebres Hesperus & Atlas, qui habebant oues pulchritudine egregias, & flauas & colore aureo. Hesperus cùm filiam suscepisset Hesperidam nomine, illam fratri in matrimonium coniunxit, à qua regio vocata est Hesperitis, ex hac Atlas suscepit sex filias, quæ vocatæ sunt Atlantides, & à matre Hesperides. Harum formæ desiderio ob celeritatem captus Busiris latrones & piratas misit qui eas raperent, & ad se asportarent, quo tempore Hercules aduersus Antæum pugnauit, Prædones in quodam horto ludentes

puellas rapuerunt, nauique impositas auexerunt. Hercules vbi fortè pranderēt prædones in littore, percepta re de virginibus, latrones ad vnum interemit, ac filias patri reddidit; pro quo beneficio & oues pulcherrimas dono accepit. & alia multa ab Atlante, & astronomiæ cognitionem: quam vbi ad Græcos transtulisset, sphæræ cognitionem nimirum, dictus est cœlum pro Atlante humero sustinuisse. Hesperides igitur (vt alij volunt) Hesperi filiæ fuerunt: vt alij, Atlantis: quæ sidera sunt. earum pater cœlum, aut vespertinum tempus fuit, quod quasi frater est cæli. Dictæ sunt habere hortos in occidente, in quibus essent mala aurea, quoniam stellarum natura est vt tanquam aurum splendeant, & rotundæ appareant: atque ea non nisi in occidente nasci solita sunt, quia Sole occidente stellæ apparent, cùm lumine Solis per diem occultentur. At cuis est draco qui hæc mala seruabat, atque hortum ambibat? signiferum circulum nonnulli sunt arbitrati. Fuerunt tamen qui mala Hesperidum oues esse in occidente dixerint, in insula, quæ perpetuo flumine circundabatur in serpentis modum sinuoso & reflexo.

Alij cùm mala Hesperidum putarint fuisse stellas, serpentem illum esse crediderunt lineam obliquam, quæ nos & astra ipsa intra se continet, quæque horizon siue determinans linea appellatur. ea cùm obliqua sit omnib. hominibus, præterquam habitantibus sub ea linea, in qua dies noctibus pares efficiuntur, meritò serpens ac draco ab artificibus fabularum atque historiarum fuit appellata. Qui fluuium insulam ambientem anguem esse dixerũt, ij Herculem inquiunt ad insulam obseruatis opportunitatibus traiecisse ac remeasse, cùm fluuius is factus fuisset peruius ob siccitatem, atque inde captas oues in Græciam duxisse. qui verò stellas fuisse mala illa dixerunt, rerum astronomicarũ peritiam ab Hercule in Græciam latam putarunt. Atque vt summatim colligã sententiam huiusce figmenti, tanquam serpentes illi seruant aurea poma qui ob auaritiam neque dormire quidem tutò possunt. quare præclarè dictum est à sapientibus, diuitias tanquam lapidem indicem animi cuiusquam esse datas hominibus, quæ viris bonis & prudentibus facultates essent, & quasi opportunitates ad res præclarè gerendas, ad patriæ, ad sui ipsorum, ad amicorum, ad bonorum commoda concessæ: at imprudentibus & malis quasi supplicium, cum augeant desiderium ipsum

etiam accumulandi; quare vel ex ipsarum diuitiarum vsu quantopere quisque sit vir bonus & Dei amicus, posset dignoscere. at nunc de Atalanta dicamus.

De Atalanta CAP. VIII.

DE Atalanta Schœnei filia, quæ corporis viribus, & celeritate pedum non solùm fœminas, sed etiam homines anteibat, hæc pauca habemus memoria digna, quòd venationibus mirificè delectabatur, quæ etiam inter venandum cum apud Sthetæum Aesculapij fanum siti laboraret, dicitur saxum cuspide percussisse, atque frigidissimæ æquè saxo prorumpentem fontem elicuisse; quodq; illa prior sagitta aprum Calydonium percussit, vt ait Isacius. Huic cùm pellis apri pro insigni victoriæ data fuisset à Meleagro, mox ab ægrè ferentibus viris gloriam victoriæ à fœmina sibi fuisse præreptam, pellis extorta fuit per auunculos Meleagri, quibus ab ipso Melæagro cæsis propter illatam iniuriam, vniuersa vis vltionis conuersa est demum in Meleagrum. nam cùm esset cum titione quodam reseruato à matre, & extincto victurus, cum quo exusto mori opus esset, mox illo in ignem coniecto per maternam indignationem periit Meleager. Memoratur item quòd victa fuerit ab Hippomene cursu, dum malis tribus Hesperidum colligendis retardata fuisset. Quam rem testatur sic Arabius:

Ἕδνα γάμων ἔῤῥιπτες, ἢ ἀμβολίην ταχυτῆτος,
　Τοῦτο γέρας κούρῃ χρύσεον Ἱππόμενες;
Ἀμφω μῆλον αἰνέσειν ἐπεὶ καὶ παρθένιον ὁρμῆς
　Εἶρξεν καὶ ζυγίης σύμβολον ἦν Παφίης.

Non dotem, magis an tardandi præmia cursus,
　Aurea ab Hippomene mala puella capit?
Malum vtrumque facit, tardauit namque puellam
　A cursu, & nodos nexuit in Veneris.

Nam fuit multorum antiquorum mos, vti nuptias virtute comparandas præstantium mulierum proponerent. Sic Antæus rex Libyæ filiam Alceim, vel (vt alij maluerunt) Barcen victori cursus proposuit. Sic Danaus filias, sic Pisander Camirensis sorores, vt ait Pherecydes; sic Hippodamiam propositam ferunt. At quod in templo magnæ Matris moræ impatiens nulla habita Deæ reuerentia cum Hippomene victor concubuit, Hippomenes in leonem ipsa in leæuam conuersa est.

¶ At

¶ At cur hæc celebrata & memoriæ prodita sunt? quia significare voluerunt nihil aliud esse Atalantam, quàm voluptatem: atque illum insanire, qui per summum capitis discrimen ac periculum illam expetat: quippe cùm morbi, & pudor,& facultatum iactura, & vitæ non pauca pericula, voluptatum sint comites: ad quas sine his peruenire nunquam conceditur. Qui igitur per summa pericula voluptatem expetiuerit nulla habita vel Deorum immortalium,vel sanctissimarum legum reuerentia,quo pacto poterit humanam animi formam retinere, ac non in teterrimam beluam conuerti? vt igitur voluptates periculorum plenas deuitaremus, vt Deorum immortalium religionem coleremus: vt eorum loca sacra ne contemneremus, hæc ipsa literarum monumentis sunt tradita ab antiquis: qui nihil non vtile, plurimumque ad humanæ vitæ informationem pertinens ad nos transmiserunt, si quis rectè considerauerit. cùm omnia contra huius ætatis scripta ab imperitis plerisque in lucem tadita, plena sint lasciuiæ,auaritiæ,adulationis: nihilque minus curent, quàm vt viros bonos ac temperantes legentes efficiant.Fuit alia Atalanta Iasonis filia,quam vxorem duxit Milanio, at ista de filia Schœnei memoriæ produntur, quæ fuit admodum libidini, & omni lasciuiæ dedita, atque in Mænalo monte Arcadiæ versabatur. ac de Atalanta satis,nunc dicamus de Theseo.

De Theseo.

CAP. IX.

THeseus Neptuni & Æthræ filius fuisse dicitur, vt traditum est in fabulis: quem tamen Plutarchus in eius vita non Neptuni, sed Ægæi fuisse scripsit, cui sententiæ assensit Ouidius etiam in his:

Nec pater est Ægeus, nec tu Pittheidos Aethræ
Filius: autores saxa fretumque tui.

Fama est hunc aliquando cùm puer esset adhuc,quo tempore Hercules Trœzenem ad Pittheum venit, leonis pellem quam gestabat Hercules vidisse, atque securim è manu serui cuiusdam extorsisse illam beluam cæsurus, quia leonem esse putasset,cùm reliqui Trœzeniorum pueri visa illa pelle aufugissent. Hic postea cùm adoleuisset, Herculis virtutem ac fortitudinem imitatus, multos latrones & maleficos homines vbique sustulit,orbem terrarum peruagatus,& Scironem, qui in monte non procul ab Athenis intra Megara & Isth-

mum, multos mortales è præcipiti loco deiecit, idque mortis genus experiri coegit, quo viatores ipse interimebat. Alij tamen dixerunt, inter quos fuit Sosicrates, quod aduenis pedes lauandos protendebat, ac lauantes ex altissimo loco in mare deturbabat. Idem Theseus Cercyonem in Eleusine palæstra suffocauit, sicut is solebat peregrinos: idem apud Cephisum amnem latronem Pelypoemenem cognomine Sinnin, ac Procrusten habitantem in loco vocato Corydallo Atticæ, pinus ad terram vi deflectentem, & alligatos illis hospites arboribus in suum locum cæsis retinaculis reuertentibus crudelissimè laniantem ac discerpentem, interemit: idem Peripheten Epidauri Vulcano natum, ænea claua in pugna vtentem, trucidauit; aliosque latrones varia crudelitatis genera in hospites exercentes obtruncauit, vt testatur Plutarchus & Strabo libro nono. Hic tantæ virtutis fuisse dicitur, vt multis viris fortibus fuerit auxilio in præclaris facinoribus obeundis. Et ad opprimendum aprum Calydonium conuenit, & Adrasto opem tulit in recuperandis cæsorum ad Thebas cadaueribus, atque cum Pirithoo Centauros debellauit, & ad inferos postea descendit, vnde fuit (vt diximus) ab Hercule liberatus. Fama est quòd cùm gloria Theseus, nominisque virtutum suarum celebritate fidem propè omnem superaret, antequam Pirithoum sibi conciliaret; Pirithous volens eius virtutem experiri, boues illius è Marathone abegit: tum iniuria hostis motus Theseus illum è vestigio persecutus est. Pirithous nihil territus eius aduentu illi insequenti etiam intrepidus fit obuius. Theseus eius magnitudinem animi, atque corporis præstantiam admiratus, in colloquium venit: quare coorta est inter illos amicitia. Iniuit autem Theseus societatem cum Pirithoo in loco quodam Atticæ non procul à Serapidis templo, vt ait in Atticis Pausanias. Hic ante Pirithoi societatem cùm esset adhuc adolescens in Cretam cum iis nauigare voluit, & vnus esse ex illis, qui quotannis pro morte Androgei ad Minoem Cretæ regem tributi nomine mittebantur; quos dicebant in labyrinthum inclusos à Minotauro vorari. Fabulantur Asterium siue Minotaurum corpus totum habuisse hominis, at caput bouis: hic erat in labyrintho loco amplissimo & inextricabili viarum multarum ambage, qui factus fuerat ad Aegyptij illius labyrinthi formam, qui fuit apud vocatam ciuitatem Croco-

Crocodilorum : cuius operis magnificentiam ita descripsit Herod. in Euterpe: εἰ γάρ τις τὰ ἐξ Ἑλλήνων τείχεά τε καὶ ἔργων ἀπόδεξιν συλλογίσαιτο, ἐλάσσονος πόνου τε ἂν καὶ δαπάνης φανείη ἐόντα τοῦ λαβυρίνθου τούτου· καί τοι ἀξιόλογός γε καὶ ὁ ἐν Ἐφέσῳ ἐστὶ νηὸς καὶ ὁ ἐν Σάμῳ. ἦσαν μὲν οὖν καὶ αἱ πυραμίδες λόγου μείζονες, καὶ πολλῶν ἑκάστη αὐτέων Ἑλληνικῶν ἔργων καὶ μεγίστων ἀνταξίη. ὁ δὲ δὴ λαβύρινθος καὶ τὰς πυραμίδας ὑπερβάλλει· τοῦ δυώδεκα μὲν εἰσὶ αὐλαὶ κατάστεγοι, ἀντίπυλοι ἀλλήλῃσιν ἓξ μὲν πρὸς βορέω, ἓξ δὲ πρὸς νότον τετραμμέναι συνεχέες. τεῖχος δὲ ἔξωθεν ὁ αὐτός σφέας περιέργει. οἰκία τε δὴ ἔνεστι διπλᾶ· τὰ μὲν ὑπόγαια, τὰ δὲ μετέωρα ἐπ' ἐκείνοισι τρισχίλια, ἀριθμὸν πεντακοσίων καὶ χιλίων ἑκάτερα. *Quare si quis amplissimos muros, & ædificia Græcorum consideret; multo inferiora & opera, & sumtus magnificentia hoc labyrintho apparebunt. Est sane percelebre & magnificum templum illud Ephesium & Samium. atque Pyramides fidem propè superant, quarum vnaquæque cum multis Græcorum ædificiis posset comparari. At labyrinthus ipsas etiam Pyramides operum mirabilitate superat, longeque interuallo relinquit. Huius siquidem duodecim sunt aulæ tecto cooperta portas habentes inuicem oppositas, quarum sex in Boream spectant ordine conuersæ, sex Notum respiciunt, vnus est murus exterior, qui illas intra se continet. Domicilia sunt interius duplicia: alia quidem subterranea, alia sublimia & sub illis numero ad tria millia: atque vtraque ad numerum mille & quingentorum accedebant.* Ad huius imitationem labyrinthum excogitauit Dædalus in Creta, in quem includebantur iuuenes tributi nomine ad Minoem missi, qui à Minotauro vorari putabantur. Verum cùm Theseus eò nauigasset, ab Ariadna Minois filia Dædali inuentione edoctus fuit, quo pacto cæso Minotauro ab inextricabili viarum errore se expediret, & ad ingressum reuerteretur, vbi filum annexuerat. Hic igitur capta secum Ariadna salutis suæ artifice in Naxon insulam defertur, vbi à Baccho admonitus fuit, vt Ariadnam relinqueret: qui timore diuino perculsus, dum illam profundissimo somno immersam vidisset, vela in ventos explicauit, & ex insula profugit : quam postea duxit Bacchus, & ex ea Thoantem, Oenopionem, Staphylū, Euanthem, Latramym, Tauropolim suscepit. Memoriæ prodidit Theopõpus, Minoem, cum Theseum reliquamq; iuuenū Atheniensiū manum accepisset, PeribϾ amore captū fuisse: cuius libidini cū Theseus aduersaretur, ira commotus Minos & alias multas contumelias dixit in Theseum, & illū Neptuni negauit esse filium. His addidit præterea quòd non posset

eam gemmam quam gestabat, si in mare abiecisset, sibi restitüere. Deinde cùm ea dixisset, gemmam in profundissimum gurgitem maris abiecit. Quo tempore memorant Theseum cum illa gemma, & corona quadam ab Amphitrite dono accepta emersisse: quam coronam ad perpetuam eius facinoris memoriam inter sidera relatam à Neptuno fuisse inquiunt. Plutarchus tamen in Thesei vita illum filium Aegei fuisse scripsit, eius qui mari Aegeo nomen dedit: quamuis Nicocrates Cyprion ab insula caprarum vocata: Conon ἀπὸ τῆς αἰγὸς Περκανίας à capra Percenia scilicet nominatum putauit: Nicostratus à Carystia, quæ fuit etiam Aegæa nominata. Atque cùm priùs in pagos dispersi essent homines Athenienses, ipse Theseus dictus est illos in vna mœnia inclusisse, legesque dedisse, & popularem administrationem ibi instituisse, quæ vsque ad ea tempora perdurauit, quibus Pisistratus oppressa republica tyrannidem inuasit. Fama est Amazonas bellicosas fœminas in Græciam aliquando cum armis hostiliter irrupisse: atque in agrum Atheniensium præcipuè impressionem fecisse; quibus addiderunt Antiopen ipsarum Amazonum reginam, vel, vt alij maluerunt, Hippolyten, fuisse à Theseo superatam, cùm illi Scythæ opem tulissent. Nam illæ collectis multis viribus per Thraciam ad Cimmerium Bosphorum penetrarunt, multamque Europæ partem peruagatæ castra posuerunt denique in loco Amazonio ab illis vocato, qui fuit agri Atheniensis. Theseus collectis satis validis viribus vrbanis secum habens vxorem suam Antiopen, de qua suscepit Hippolytum filium: commisit prælium collatis signis atque cùm victoria penes ipsum post diuturnam pugnam fuisset, alias ex Amazonibus obtruncauit, alias coegit ex agro Atheniensi fuga excedere. Fama est Theseum fuisse inuentorem palæstræ, vt ait Pausanias in Atticis, artémque palæstritarum perfecisse: cùm antea corporis magnitudine tantùm ac robore luctarentur, arte prorsus ignorata. Theseus multas mulieres rapuisse dicitur: nam Antiopen rapuit, & Phædram abducturus, veritus ne qui filij nascerentur ex ea, aut Hyppolyto illis Hyppolytus dominaretur, Hyppolytum, ad Pittheum dicitur amandasse. Illud autem fecit, tum vt apud illum educaretur, tum etiam vt in eius regnum Hippolytus succederet. Mox Pallante atque eius filiis cæsis, quia res nouas molirentur, Trœzenen proficiscitur, vt se de cæde purgaret:

purgaret: quo tempore primùm vbi Hippolytus Phædræ visus fuisset, ac in eius desiderium illa incidisset, hæc postea contigerunt, quæ memoriæ prodita sunt de Hippolyto. Postmodum Aphidnæ Helenam raptam ferunt, quæ ciuitas postea à Castore & Polluce Theseum insequentibus euersa est, & Helena recepta, vt ait Strabo lib. 9. quo tempore Theseus ætatis suæ annum quinquagesimum agebat. Cùm verò Helena in Lacedæmonem à Thesprotis, quò cum Theseo & Pirithoo iuerat: se recepisset, è Theseo grauida Argis enixa est, vbi templum magnificum Lucinæ erexit, vt ait Erasistratus, & Pausanias in Corinthiacis: quamuis Ouidius in epistola Helenæ dicat illi virginitatem à Theseo minimè ereptam in his carminibus:

An quia vim nobis Neptunius attulit heros,
Rapta semel, videor bis quoque posse rapi?
Crimen erat nostrum, si delinita fuissem
Cùm sim rapta meum nil nisi nolle fuit.
Non tamen ex facto fructum tulit ille petitum;
Excepto redij passa timore nihil:
Oscula luctanti tantummodò pauca proteruus
Abstulit: vlterius nihil habet ille mei.

Habuit filios Demophontem & Acamantem, de quibus ita meminit Euripides in Heraclidis:

Ἐσθλοῦ πατρὸς παῖς Δημοφῶν ὁ Θησέως,
Ἀκάμας τ' ἀδελφὸς, τῶνδ' ἐπήκοοι λόγων.
Est Demophon bono patre natus Theseo,
Acamasque frater verba qui nostra audiunt.

Narrant Theseo iactis sortibus Helenam contigisse, ea tamen conditione vt priùs iurarent, vt, vtri illa eueniret, is operam suam concederet alteri dum mulierem sibi raperet. Fabulantur igitur hos audita eximia forma Proserpinæ ad inferos descendisse, atque diuturno labore itineris fessos super saxo quodam consedisse apud inferos, vnde postea surgere non potuerunt, donec ab Hercule ad Cerberum educendum eò profecto liberatus fuit Theseus. Alij dicunt Theseum cum Pirithoo venisse in Thesprotidem, qui nimia vxoris cupiditate arma sumpserat, atque commisso prælio cum Thesprotorum rege magna parte exercitus amissa, coniectum fuisse in vincula ad Cichyrum. ille postea Lycomedis iussu à Scyriis perbenignè exceptus in Scyro insula per insidias dicitur

fuisse obtruncatus, ad cuius mortis vltionem Cimon Scyrom vrbem deleuit, & ossa Thesei Athenas reportauit. Hæc pauca de Theseo, quæ apud omnes poetas decantantur, quæque fabulosis narrationibus magis, quàm veris historiis sunt similia, ex illis multis quæ de illo traduntur, colligere volui. Dictus est Theseus Neptuni fuisse filius, quia viros fortes, qui humanarum virium facultatem superare viderentur, aut quibus res maritimæ feliciter successissent, Neptuni filios antiqui vocarunt, cùm nullum Deum vel promptiorem vel ferociorem Neptuno haberent, in quem referrent. Huius celebritas nominis apud multos scriptores claruit, quoniam ad Herculis imitationem permulta suæ virtutis exempla vbique maleficis delendis hominibus dedit, crudelissimisque tyrannis & latronibus trucidandis. Fieri enim non potest, vt quæ præclarè cum virtute gesta sunt, meritis laudibus, & honorificis scriptorum præconiis careant: quæ plurimum conferunt & impellunt ad clarorum virorum imitationem. Nam si taceantur insignium virorum res gestæ, ibi pro virtute desidiam & ignauiam dominari necesse est. Cur labyrinthi forma, & inexplicabiles viarum ambages, aut cur tot de Minotauro verba audiuntur? num posteris etiam labyrinthi terrorem in animis imprimere voluerunt antiqui, qui nihil nisi ad vtilitatem mortalium & ad humanæ vitæ institutionem scripserunt?

¶ Nihil aliud significare voluerunt per illum labyrinthum, nisi perplexam esse, multisque difficultatibus implicatam vitam hominum, cùm ex aliis aliæ semper grauiores oriantur: è quibus nemo se nisi per singularem prudentiam & fortitudinem explicare potest. Verùm neque illud solùm in priuatam vitam cadit, sed multo magis in magistratus, & in auaritiam, & in ambitionem hominum, quæ omnia mirificis difficultatibus sunt implicita. Nam si viri boni & prudentes potiùs quàm ambitiosi summæ rerum præessent, omnes difficultates propè, quibus humana vita vexatur delerentur: quoniam nihil est adeo formidabile, aut arduum, aut laboriosum, quod virtute non superetur. Hæc vna caussa fuit cur tot de Theseo apud omnes scriptores audiantur: neque enim potuit sine Dædali arte se Theseus explicare, siue sine diuinitate quadam & præstantia ingenij. Verùm quia difficilius est voluptatum quàm difficultatum certamen,

men; atque multi superatis omnibus horrificis monstris, & grauissimis periculis, postea voluptatibus ita fuerunt irretiti, vt in summum capitis discrimen peruenerint: idcirco multas mulieres à Theseo raptas, & eum in grauissimas ærumnas propter mulieres denique incidisse, fabulantur: cùm vix fratrum Helenæ impetum euasisset, & à Centauris prope fuerit oppressus, & ad inferos descendens inde redire, nisi adiutore Hercule, non potuerit. Nam cum firmitate neruorum corporisque fortitudine eximia aliquando & effrænata libido esse consueuit, quæ temperantia & quædam animi moderatione indiget. Hanc tamen fabulam ad historiam nonnulli perducere conantur, vt testatur, Zetzes histor. 51. chil. 2. & Plutarch. in Thesei vita: qui Proserpinam illam filiam Molossorum regis Plutonis fuisse inquit, vxorem Cererem, Cerberum acerrimum canem, cuius regis filiam rapere Theseus ac Pirithous parantes deprehensi sunt. Tum Pirithous ab eo cane laniatus interiit, Theseus in vincula coniectus sequentibus temporibus ab Hercule cò accedente liberatur. Pausanias in Atticis non per dolum inquit ad Plutonem Thesprotorum regem hos venisse ac filiam rapere voluisse, sed Pirithoum nimia vxoris cupiditate impulsum arma cepisse, tum exercitus magna parte amissa cecidisse in pugna Pirithoum: ac Theseum captum in vincula ad Cithyrum coniectum: quem finem omnes propè illegitimæ libidines sortiuntur. At nunc dicatur de Tereo.

De Tereo. CAP. X.

TEreus, Martis & Nymphæ Bistonidis filius, grauissimum & ipse supplicium subiuit ob immoderatam libidinem: quippe cùm non à patria solùm profugere coactus sit, sed etiam humanam figuram in formam auis commutauerit. Hic Pandionis Athenarum regis & Zeuxippes filiam Prognem vxorem duxit cùm ipse Thraciæ & Phocidi imperaret. Nã vbi Athenæ conditæ fuerunt, primus omnium regnauit Actæus, huic successit Cecrops, qui filiã Actæi habuit in matrimonio, atque ex illa Hersen, Pandrosum, & Aglaurum, filiũ verò marem Erisichthonem suscepit: deinde Erisichthone mortuo ante patrem, regnum deuolutum est ad Cererem, hinc ad Cranaum, post hunc ad Erichthonium, à quo ad Pandionem

regnum peruenit. Fama igitur diu inualuit apud Phocēses, vt in eorum rebus scripsit Pauſ. Philomelam in auem sui nominis apud ipsos ob Therei timorem fuisse mutatam. Res autem ita se habuit, vt testatus est Ouid. lib. 6. Metamor. Fertur Tereus assiduis propè precibus Prognes impulsus ad socerum Pandionem aliquando contendisse, illumque rogasse, vt secum Philomelam ad visendam sororem mitteret: quod cum facilè à Pandione impetrasset, vt pote qui virum bonum & temperantem generum suum arbitraretur: tum ferunt in itinere Tereum cùm ad Parcasi vrbem Daulidem aduenisset, in amorem Philomelæ incidisse, quam per vim demum vitiauit, cùm illa libidini Terei diutius reluctaretur. Enimuero ne illa postea tam turpe facinus, & impurum sorori, vel alteri cuipiam indicaret, illi linguam præcidit, ac mortuam esse in itinere sorori Progne nuntiauit. Deinde Philomela rem clàm per nuntios suo sanguine scriptam ad sororem misit, vel potiùs, vt sensit Nicocrates, acu pictam ad illam clam deferendam curauit. Id ægrè ferens Progne, facinusque tam atrox non impune commissum esse oportere rata, filium Itym, quem vnicum habebat Tereus, coctum epulandum patri apposuit. Deinde cum Tereus Itym aduocaret, extremas corporis partes Progne Tereo ostendit, eumque à patre esum fuisse demonstrauit. Iis conspectis Tereus ad stringendum ensem accurrit, vt cædem filij vlcisceretur: quare Deorum consilio Progne in lusciniam conuersa est, vt celerior ad fugam efficeretur: hanc sequens Tereus fit vpupa, quam, cùm esset tardior, assequi non potuit. Philomela versa est in hirundinem, & Itys in phasianum, quæ omnia in Thracia iuxta Daulim oppidum contigerunt, vt ait Strabo lib. 9. Hanc fabulam breuiter explicauit Virg. in Sileno:

Aut vt mutatos Terei narrauerit artus,
Quas illi philomela dapes, quæ dona pararit.
Quo cursu deserta petiuerit, & quibus antè
Infelix sua tecta superuolitauerit alis.

Quamuis poetico more Philomelam hic dixit, pro Progne. Inde dicta est Aedon, siue Philomela, siue Luscinia eadem Progne. Itym assiduis lamentationibus aduocare, & querulas cantilenas in syluis effundere, vt ait Hom. lib. 7. Odyss. in his:

Ὡς δ' ὅτε Πανδαρέου κούρη χλωρηῒς ἀηδὼν

καλὸν

καλὸν ἀείδησιν ἔαρος νέον ἱσταμένοιο,
δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκινοῖσιν·
ἥ τε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνὴν,
παῖδ' ὀλοφυρομένη Ἴτυλον φίλον.
Sic canit, vt vernis arridens floribus arua,
Et primi surgunt Zephyri, Pandione nata:
Considens ramis florentibus arboris altæ,
Mille modis varians vocem, cùm sylua querelis
Personat, & flet Itym dilectum.

Inde verò effectum est, vt querulam auem Iouis nuntiam vocauerit eam Sophocles in Electra, cùm veris nuntia sit, & caloris moderati aduenientis: sic enim inquit:

νήπιος, ὃς τῶν οἰκτρῶς
οἰχομένων γονέων ἐπιλάθεται.
ἀλλ' ἐμέ γ' ἁ στονόεσσ' ἄραρε φρένας,
ἃ Ἴτυν αἰὲν Ἴτυν γ' ὀλοφύρεται,
ὄρνις ἀτυζομένα Διὸς ἄγγελος.
Demens, qui miserabiliter
Parentum extinctorum obliuiscitur.
Sed mihi flebilis concussit mentem.
Quæ Itym semper Itym queritur.
Auis querula, Iouis nuntia.

¶ Hæc ea sunt quæ de Tereo, eiúsq; vxore ac filio fabulosè tradita sunt ab antiquis: quæ nulla ex parte omninò vera esse possunt, sed vt pleraque fieri consueuerũt ad hominũ vtilitatẽ conficta. Neq; n. naturæ lex patitur, neque dicẽtib. animus hominis assentitur, quòd homo aliquis repentè in tã diuersã à se formam cõmutetur. Quòd Tereus Thraciæ & illis locis, qui fuerũt à Daulide suprà Chæroneam imperarit, quod Prognẽ Pandionis & Zeuxippes filiã vxorẽ duxerit, quod ex illa Itym susceperit, quòd vim etiã Philomelæ intulerit, id nõ dissentit adhuc à veritate: & quòd in eius iniuriæ scelerisque vltionem Progne filiũ ceciderit, ac patri epulandum dederit. Quid est n. horum quod fieri non potuerit? at quòd omnes hi in aues versi euolauerint, illud prorsus fabulosum est: quippe cum Terei sepulchrum non procul à scopulo, qui Mergi fuit vocatus, siue Aethyiæ Mineruæ, erectum fuerit in agro Atheniensi, vt ait Pausanias in Atticis. Enimuerò, quia illæ mulieres post eam cædem Athenas ad patrem celerrimè confugerint, idcircò finxerunt poëtæ illas ob mœrorem & luctum eorum

quæ gesserant ac passæ fuerant, in aues fuisse mutatas. Deinde cùm vpupa per id tempus primùm Daulide visa fuerit, fabulati sunt Tereum in eam auem fuisse conuersum: cùm mulierum altera hirundo, altera luscinia facta dicatur, quia vtraque auis edat cantus ac voces miserabiles & lugubres. Est enim ea vis sonorum, vt qui etiam nullam vocem referant, tamen nunc ad hilaritatem, nunc ad tristitiam animi nos impellant: quoniam anima hominum ex numeris proposita, vt senserunt Pythagorici, facilimè sonum harmoniæ persentit, & vocibus ac sonis etiam nihil significantibus, sed ad quandam rationem numerorum spectantibus, quasi titillatione quadam celerrimè ad vtrunque motum irritatur. Hæc ipsa ratio numerorum plurimum confert etiam in oratoria facultate, quoniam non solùm sententia, sed etiam sono vocis tardiores animi impelluntur, aut concitatis plus æquo refrænantur. Sic etiam poëtæ per carminum harmoniam animos militum inflammasse in bellum antiquitus dicuntur, & multa instrumenta musica inuenta sunt in castra, quorum strepitu milites ad pugnam incitarentur. Verùm quod attinet ad mores, per hanc fabulam significare voluerunt antiqui id quod paulò antè dicebam: magis formidandas esse viro bono ac prudenti voluptatum titillationes, quàm hostium minas. Quippe cùm nulla sit ciuitas tam felix, nullum tam potens regnum, nulla tanta támque arcta vel naturæ, vel amicitiæ coniunctio, nulla tam firma præsidia, quæ libido & intemperantia non possit infringere: omnium siquidem libidinum, omnísque lasciuiæ cædes, ærumnæ, exilio, egestas, præsenciúmque bonorum iacturæ sunt comites. At nunc de Medusa dicamus.

De Medusa. CAP. XI.

MEdusa etiam ob libidinem & Veneris & immoderatum desiderium acerbissimam Deorum iram in se conuertit: cùm vel in templo Mineruæ Neptunum passa sit. Fuerunt complures hoc nomine vocatæ mulieres: nam & vna ex filiabus Priami, & vna ex Stheneli ac Nicippes Medusa vocata est. at ea quæ celebratur à poëtis, vt ait Pauſ. in Corinthiacis, filia Phorbi fuisse dicitur: cuius quæ fuerit mater, non constat: cùm quidam marini cuiusdam monstri filiam fuisse inquiant. Propter violatum igitur templum, cùm piaculum ibi commissum fuisset, irata Dea, ne tantum scelus inul-

inultum esset, comam primum, propter cuius pulchritudinem Neptuno placuerat, in serpentes conuertit: deinde dedit illi hanc vim, vt quicunque illam aspicerent, fierent lapides: quod innuit Ouid. lib. 1. de Ponto:

Ipsa Medusa oculis veniat licet obuia nostris,
Amittet vires protinus ipsa suas.

Deinde cùm multos homines in lapides verteret, & ingenti clade populos iuxta Tritonidem paludem habitantes afficeret, Deorum misericordia Perseus Iouis Danaésque filius ad eam obtruncandam mittitur: vel potiùs, vt quidam maluerunt, à Polydecte Seriphorum rege missus eò ad obtruncandum Medusæ caput contendit. Ille acceptis à Mercurio talaribus & falcato ense, à Pallade scuto, vnico ictu caput eius amputauit, quod postea gestauit Pallas suo scuto affixum. Dionysiocles Andromedam ceto expositam à Perseo liberatam fuisse scribit, cùm is ostenso capite Medusæ cetum in lapidem vertisset. at Isacius non eam fuisse causam Medusææ calamitatis commemorat, sed Medusam inquit fuisse Pisidæ omnium mulierum suæ ætatis pulcherrimam, quæ cùm magnopere capillorum pulchritudine præsertim gloriaretur, sese vel Pallade pulchriorem affirmabat, & ausa est de forma vel cum Dea contendere. Eam arrogantiam & impudentiam Dea grauiter ferens, priùs crines quibus maximè gloriabatur, in turpissimos maximéq; formidabiles angues conuertit, deinde ita ab eius formæ intuitu omnes mortales auertit, vt qui spectare illam in posterum ausus esset, fieret saxeus. cùm verò multi illam calamitatem subirent, Pallas mortalium calamitatum miserta, Perseum ad illam misit, Gorgonémque monstrauit in pictura Sami, vbi ciuitas fuit ex illa re Dicterium vocata. Verùm vt ad Perseum redeam, qui superiùs missus fuerat Deorum misericordia ad illam obtruncandam, quia multos homines in saxa conuerteret, Perseus primùm ad Pephedro & Enyo Phorcidas vocatas accessit, quæ vetulæ erant à natiuitate, & Gorgonum sorores. Ab illis igitur vnicum oculum, quo illæ vicissim vtebantur, & vnicum dentem mutuo accepit: neque priùs illis reddidit, quàm ad Nymphas ipsum deduxissent, tum acceptis calceis volucribus Nympharum, & pera siue sacculo, galeáque Plutonis, & adamantina falce Mercurij & speculo Palladis, volans ad Tartessum ciuitatem Iberiæ ad ipsas Gorgones peruenit quæ capita

habebant serpentibus implicita squamosis, dentes quanti sunt magnorum aprorum, manus ferreas, & alas, quibus volabant. Sic igitur ad has volauit Perseus, quas dormientes inuenit: atque Medusæ caput in speculo auersus intuens Pallade manum dirigente amputauit. Ex capite Medusæ desecto Pegasus alatus equus repente prosiliit. tum grauiter ferentes reliquæ sorores Stheno & Euryale ac lugentes sibilum è multitudine anguium ingentem emittebant, vnde Pallas legem tibiarum multorum capitum vocatam antiquitus excogitauit. at Perseus caput amputatum in peram coniectum super humero à tergo ferens gestauit ad Palladem. sic autem illius formam descripsit Hesiodus in Scuto:

Ἐν δ' ἦν ἠυκόμου Δανάης τέκος ἱππότα Περσεὺς
Οὔτ' ἄρ' ἐπιψαύων σάκεος ποσὶν, οὔθ' ἑκὰς αὐτοῦ.
Θαῦμα μέγα φράσασθ' ἐπεὶ οὐδαμῇ ἐστήρικτο.
Τὼς γάρ μιν παλάμαις τεῦξε κλυτὸς Ἀμφιγυήεις
Χρύσεον· ἀμφὶ δὲ ποσὶν ἔχε πτερόεντα πέδιλα.
Ὤμοισιν δέ μιν ἀμφὶ μελάνδετον ἄορ ἔκειτο
Χάλκεον ἐκ τελαμῶνος ὁ δ' ὥς τε νόημα ποτᾶτο.
Πᾶν δὲ μετάφρενον εἶχε κάρη δεινοῖο πελώρου,
Γοργοῦς ἀμφὶ δέ μιν κίβισις θέε, θαῦμα ἰδέσθαι,
Ἀργυρέη θύσανοι δὲ κατηωρεῦντο φαεινοί.
Χρύσειοι, δεινὴ δὲ περὶ κροτάφοισιν ἄνακτος
Κεῖτ' Ἀΐδος κυνέη, νυκτὸς ζόφον ἔχουσα.
Αὐτὸς δὲ σπεύδοντι καὶ ἐρρίγοντι ἐοικὼς
Περσεὺς Δαναΐδης ἐτιταίνετο. ταὶ δὲ μετ' αὐτὸν
Γοργόνες ἄπλητοί τε καὶ οὐ φατοὶ ἐρρώοντο.

Hic aderat Danaes proles clarissima Perseus:
Nec tangebat enim scutum pede, nec procul idem
Distabat: nusquam stabat, mirabile dictu.
Sic Deus ignipotens ex auro fecerat illum.
Huic alata pedes imos talaria nectunt.
Ferreus ast humeris loro suspenditur altis
Ensis: & ille anima velocior aëra transit,
Gorgonis horribilis monstri cui terga grauantur
Pondere: circum ex argento, mirabile visu,
Sacculus hoc habuit, claudebat fimbria vestem
Aurea: Plutonis galea caput ipse tegebat
Obscura, steterat nox illam plurima circum.
Filius at Danaes Perseus mira arte timenti

Factus

Factus erat similis, properantique: horrida monstra
Gorgones à tergo, similésque sequentibus illum.

E sanguine igitur Medusæ de collo defluẽte natus est vocatus Chrysaor, & Pegasus, & è guttis distillantibus ex ipso capite, varia serpentũ genera, vt scripsit Apollonius Rhodius in ædificatione Alexandriæ. at Zenodotus Theophilus in lib. 2. historiarum duos fratres fuisse in Attica scripsit, Phalãgem marem & Arachnem fœminam. cæterum Phalanx rem bellicam à Pallade didicit, Arachne telá texere. hi cùm rem habuissent inuicẽ, tantæ turpitudinis odio commota Dea has dicitur in serpentes cõuertisse, cùm tamẽ Acusilaus è Typhonis sanguine illos notos fuisse tradiderit. Id caput suo clypeo Pallas affixit, & gestare consueuit, vt testatur Euripides in Rheso hoc pacto:

Γοργὼ δ', ὡς ἐπ' αἰγίδος θεᾶς,
Χαλκῆ μετώποις ἱππικοῖσι πρόσδετος,
Πολλοῖσι σὺν κώδωσιν ἐκτύπει φόβον.

Gorgo Deæ est ab ægide,
Ex ære equinis est ligata frontibus:
Multis timorem personat tinnitibus.

Hæc ea sunt quæ de Medusa memorantur fabulosè, quæ cùm sola mortalis esset è Gorgonibus, occisa est: nunc cur hæc sint ficta, inquiramus. Paus. in Corinthiacis cædem Medusæ ad historiam traduxit, vbi inquit eam fuisse filiam Phorbi, quæ mortuo patre regnum ab illo acceperit eorum populorum qui ad Tritonidem paludem accolunt, solitamque in venationes & pugnas cum iis populis quibus imperabat, exire. Verùm cùm lectissimi Persei copiis, quas ille ductabat ex Peloponneso, obuia fuisset, in acie noctu per insidias in castris trucidata est, cuius vel mortuæ pulchritudinem admiratus Persæus, vt omnibus esset spectaculo præcisum caput in Græciam portauit, quo viso homines admirati dicti sunt in lapides conuerti. Non defuerunt tamen qui in Aphrica bestias esse admirabilis & inusitatæ formæ inquiant, & inter illas feros homines: atque Medusam vnam ex illis fuisse quæ procul à suis gregibus aberrans ad paludem Tritonidem peruenerit, quæ illius accolas graui clade affecerit, donec à Perseo adiuuante Minerua, quia homines eius loci sacri Mineruæ putabantur, occisa fuit. At enim nihil horum quæ hactenus dicta sunt, dignum esse videbatur, quod transmitteretur ad posteros, nisi quæpiam præclarior & vtilior subesset sententia,

¶ Quid ergo est? cùm pulcherrima esse diceretur omnium mulierum Medusa, quid prohibet illam voluptatem aut libidinem censeri? est enim vis illa voluptatum, vt & Deorum cultus & omnis humanitatis, & officij, omnísque vtilitatis nos obliuisci cogat, si illarum arbitrio nos dedàmus: quare cùm homines inutiles rebus cæteris efficiantur, præclarè dicti sunt in lapides soliti conuerti. Alij superbiæ & arrogantiæ & temeritati vim Medusæ attribuerunt: quare duplex est de illa sententia, quòd ob libidinem Deæ templum profanauit scilicet, & quod de pulchritudine capillorum ausa sit cum Dea contendere: nam qui superbia & petulantia nimis efferuntur, illi nullam neque hominum, neque Deorum habent rationem: illi cùm cæteris omnibus, tum sibi maximè fiunt inutiles & in lapides conuertuntur: quare & superbiæ & libidini illa vis tribuitur, admonemur igitur per hanc fabulam vt libidinem fugiamus, cùm illa sit & Diis inuisa, & nobis iniucunda: denique vt superbia ne nimis efferamur, quoniam omnis temeritatis vindex est Deus: vt quæcunque bona habemus, à Deo esse putemus, qui omnium bonorum solus est autor & largitor, quare si quis ob illa quæ à Deo acceperit, vel nimis glorietur, vel etiam Deum contemnat, id totum quod à Deo habuit, auferetur ab eo, & tantum malorum cumulum, quantus erat pristinorum bonorum, accipiet. Sic enim cùm priùs omnium oculos Medusa in se conuerteret ob insignem corporis & capillorum pulchritudinem, siue (vt verius dicam) ob pristinam felicitatem, postquam coma in angues conuersa est, omnes ab illa oculos auertebant. nam cùm fortunæ vis & aura benigna aspirauerit, magna circumstat vndique amicorum, & coniunctorum copia: at si Deus fortunæ cursum auerterit, omnes & amici & coniuncti celeriter auolant, multíque qui intimi antea fuerant, cùm nobis occurrunt, oculos auertunt. Ad hæc igitur vitia reprimenda confictam fuisse ab antiquis Medusæ fabulam ego crediderim. at non ob eam caussam, quæ superiùs dicta est. Quòd autem dixerunt Deam ab eius intuitu homines diuertisse, id certè ad voluptatem spectat, cùm nihil nos possit æquè ab illa deterrere, quàm supplicia & dolores quæ ab illa proueniunt. sed tamen tam propensi sunt homines suopte ingenio vel ad propositas calamitates, modò cum aliqua voluptate commisceantur, vt arceri omnino non possint, idcircò necessarium fuit sapientis Palla-

dis Deæ auxilium, quæ Perseum Iouis filium ad illam obtruncandam miserit. nam nisi diuinitus præceptis instruamur, nobísque Deus auxilio sit, vix vlla ratione à voluptatum illecebris temperare possumus. Dicta est Pallas illud caput suo pectori affixisse, quod factum est vt ostenderetur quanto terrori esse hostibus sapientia iure debeat, & vt demonstrarent tantam vim esse sapientiæ vt homines perfundat tanta animi suauitate, vt vel ad hæc fortunæ ludicra, quæ nos bona vocare consueuimus, prorsus obstupescere faciat: cùm saxa sint & ligna ad aurum, si cum sapientiæ diuinitate mirabilitatéque conferantur. nam illud præcipuum est sapientiæ munus, quod nobis ostendit stultum esse aliquid firmitatis in rebus fluxis & leuibus putare inesse. ac nunc de Gorgonibus dicatur.

De Gorgonibus. CAP. XII.

Gorgonum verò duplex est ordo, cùm omnes sint natæ ex iisdem parentibus, quibus etiam Medusa, è Phorco scilicet & Ceto. Aliæ verò earum cùm canæ natæ fuerint, Grææ vocatæ fuerunt: de quibus ita scripsit Hesiodus in Theogonia:

Φόρκυϊ δ' αὖ Κητὼ Γραίας τέκε καλλιπαρήους,
ἐκ γενετῆς πολιάς, τὰς δὴ Γραίας καλέουσιν.
ἀθάνατοί τε θεοί, χαμαὶ ἐρχόμενοί τ' ἄνθρωποι.
Πεφρηδώ τ' εὔπεπλον, Ἐνυώ τε κροκόπεπλον.
Tum Phorco Cetóque satæ sunt nomine Grææ,
Canitiésque comas miscentibus occupat illis:
Quare sic homines illas, superique vocarunt:
Pephredo bene picta genas, bene compta & Enyo.

Hæ igitur habitarunt in Scythia, vnúmque oculum & vnum dentem communem habuerunt, quo vterentur, vbi domo exirent: quem domi in vasculo quodam reponebant: quod videtur significasse ita Æschylus in Prometheo:

πόντου περῶσα φλοῖσβον, ἔστ' ἂν ἐξίκῃ
πρὸς Γοργόνεια πεδία Κισθήνης, ἵνα
αἱ Φορκίδες ναίουσι δηναιαὶ κόραι,
τρεῖς κυκνόμορφοι, κοινὸν ὄμμ' ἐκτημέναι,
μονόδοντες, ἃς οὔθ' ἥλιος προσδέρκεται
ἀκτῖσιν, οὔθ' ἡ νύκτερος μήνη ποτέ.
Pontum sonorum transiens vt Veneris
Ad Gorgoneos terminos Scytharum, vbi

Sunt Phorcides graues puellæ tres : quibus
Cygno color solusque oculus mox sufficit:
Communis idem est omnibus deus : omnibus
Satque is, nec vnquam has intuetur lumine.
Phœbus diurno, Luna nunquam respicit.

Quamuis Lamias has Latini appellarunt: scripsit tamen Duris libro secundo rerum Libycarum Lamiam vnam tantùm fuisse, quæ mulier fuerit forma præstantissima, quam cùm Iupiter compressisset, fecit Iuno vt interirent quæ ea nascerentur. Illam igitur ferunt ob dolorem non solùm deformem fuisse factam sed etiam ob suorum filiorum desiderium aliorumque invidiam in cunis infantes vorare solitam: quæ dicta est Lamia à gutturis amplitudine. Pausanias tamen in Phocicis Lamiam scribit Neptuni filiam,& primam omnium mulierum fuisse vaticinatam,quæ Sibylla dicta est ab Aphris. Has tamen Atheniensis Apollodorus libro secundo non iisdem nominibus appellauit,sed Pemphrado,Erito,Dono. Melanthes in libro de mysteriis Iæno addidit iis quæ numerantur ab Æchylo & Hesiodo. His oculum & dentem communem rapuit Perseus cùm ad cædendam Medusam proficisceretur,vt ait Simonides in Perseo,quos tandiu retinuit,quamdiu illæ Nymphas, quæ alatos calceos haberent, indicassent. Harum Græarum Gorgones tres sorores dictæ fuerant, quæ, vt ait Apollodorus lib. secundo squamosarum anguium spiris obsita capita haberent,dentes tantos, quanti sunt ingentium aprorum,manus æreas, alasque aureas. Hæ in extremis Iberiæ partibus ad occidentem ab Hesperidibus haud procul distantes habitare dictæ sunt, vt in his versibus testatur Hesiodus:

Γοργοὺς δ', αἳ ναίουσι πέρην κλυτοῦ ὠκεανοῖο
Ἐσχατιῇ πρὸς νυκτὸς, ἵν' Ἑσπερίδες λιγύφωνοι.
Σθενώ τ' Εὐρυάλη τε Μέδουσά τε λυγρὰ παθοῦσα,
Η μὲν ἔην θνητὴ, αἱ δ' ἀθάνατοι καὶ ἀγήρως.
αἱ δύο, τῇ δὲ μιῇ παρελέξατο Κυανοχαίτης.

Gorgones Oceani pares hinc extrema colentes.
Sunt vbi & Hesperides habitantes noctis ad horas.
Euryale, Sthenoque Medusaque tristia passa.
Hæc mortalis erat nec mors nec cana senectus
Illas infestare valet compressa Medusa est.
A patre qui magno regit æquora lata tridente

Zeri,

Zetz. hist. 22. Chil. 5. Gorgonibus oculum Græarum falsò attribuit: fieri enim non potest vt Perseus oculum ceperit à Gorgonibus, illumque tamdiu retinuerit, quamdiu Gorgones sibi indicarentur. Menander in libro de Mysteriis Scyllam etiam memorat inter Gorgones à nonnullis numeratam fuisse. Hæ in Doracibus insulis in mari Aethiopico habitarunt, quas insulas nonnulli Gorganas vocarunt, vnde dictæ sunt Gorgones. Memoriæ prodidit Nimphodotus libro tertio historiarum, & Theopompus lib. 17. Gorgones dictas fuisse à nonnullis non squamosarum anguium spiris capita habuisse implicita, sed ipsa capita fuisse draconum squamosorum, dentesque in morem aprorum habuisse, ac oculum singulas, manus ferreas, alasque quibus volarent. His erant pro zonis geminæ viperæ inter se connexæ, vt testatus est Polemo in libro ad Adæum & Antigonum. Consueuerunt præterea omnes illos in lapides conuertere, à quibus aspicerentur, vt ita his significauit Aescylus:

Πέλας δ' ἀδελφαὶ τῶνδε τρεῖς κατάπτεροι
Δρακοντόμαλλοι Γοργόνες βροτοστυγεῖς.
Ἃς θνητὸς οὐδεὶς εἰσιδὼν ἕξει πνοάς,
Sunt tres sorores his volucres non procul,
Serpentibus dirisque comptæ Gorgones,
Quas intuens nemo diu spirauerit.

Nam cùm Perseus Medusam obtruncasset, tanquam illum deglutire cuperent, conuolarunt: sed cùm cerni Perseus ob galeam Plutonis minimè posset, illæ ab instituto itinere recesserunt. Neque plura his sanè de Gorgonibus me legisse memini. Scriptum reliquit Alexander Myndius in eo libro quem scripsit de iumentis, Nomades animal quoddam in Libya Gorgonem solitos appellare, agrestibus ouibus persimile. quod tamen nõnulli vitulo marino potiùs esse simile putarunt. eius animalis eam vim dictus est habere spiritus, vt omnia animalia quæ sibi obuia fierent, interimeret comamque haberet illud animal è fronte ad oculos demissam quam vbi concutiens & caput, vix tandem ob grauitatẽ aspexisset, eos perimebat qui visi fuissent, cùm alij inquiant non è spiritu, sed aspectu, oculorumque radiis id accidere. Testatur libro quinto Athenæus multos Marij milites, cum aduersus Iugurtham militarent, hoc animal syluestrẽ ouem esse putantes insecutos fuisse, ac statim concidisse mortuos quoniam

insequentium strepitum id animal timens, comam, quæ oculos tegit, concussisset. Has Gorgones siue fœminæ fuerint, siue monstra horrenda, poëtæ ad inferos ad vlciscendos sceleratos postea detruserunt: sicuti & alia animalia, quæ crudelissima vbique reperta sunt, vt indicant ea Virg.

Centauri in foribus stabulant Scyllæque biformes,
Et centum geminus Briareus, ac belua Lernæ
Horrendum stridens, flammisque armata Chimæra,
Gorgones, Harpyiæque, & forma tricorporis vmbræ.

¶ Fuerunt qui Græas Phorci & marini monstri filias nihil aliud esse arbitrarentur, quàm cognitionem & prudentiam illam quæ per experientiam acquiritur. Has vnicum oculum habere dixerunt, quo vtebantur cùm exirent domo, quia non tantum intra domesticos parietes desidentibus, quantum in publicum prodeuntibus, & vbi sunt difficultates, necessaria est prudentia. Alij curiosorum ingenia per hæc inquiunt reprehendi, qui ad res suas domesticas cæcutiunt, cùm in alienas acutissimè cernant. Hæ igitur Grææ iure optimo & seniores natæ, & ex marinis monstris dictæ sunt, & in locis, qui neque Solis, neque Lunæ lumine illustrarentur, habitare: quoniam in rebus claris & apertis nulla necessaria est exquisita prudentia. Huius prudentiæ siue Græarum sorores sunt Gorgones: quas alij voluptates, alij pericula humanæ vitæ esse putarunt, à quibus vtrisque sine Græarum consilio nemo se rectè expedierit. Nam vt ratio, ita cupiditas ex eodem fonte atque ex ipso animo nascuntur. Dictus est idcirco etiam Persæus non sine Palladis auxilio ac oculo Græarum, Plutonisque galea, & ense Mercurij illas superasse, & incolumis euasisse, quoniam in omnibus rebus arduis ac difficilibus opus est sapientia primùm, & animi perspicientia, & subtilitate, atque adeò acumine ingenij, sine quibus nihil gloriosum transigi potest: atque his diuitiæ etiam non nihil afferunt commodi. Quid igitur per hæc significabant antiqui? vt rem summatim colligam, idem erat ac si dicerent: quòd vita humana multis voluptatibus circumuenta est, quæ in nos perniciem & perpetuas ærumnas trahent: cùm sit animaduertendum ne nos tanquã stupidos ab his adduci patiamur. Et quoniam ex altera parte multa nos circumstant pericula, cauendum ne cedamus, sed forti animo illa superanda: in quibus [illegible] vti conuenit prudentia nostra, & diuinum implorare auxi-

auxilium,quod nemini ſincero animo petenti deeſſe conſueuit.Hoc ſi fecerimus, incolumes ex omnibus vel grauiſſimis periculis euademus, neque à pernicioſis voluptatibus capiemur.Id qui fecerit,erit Perſeus Iouis filius,Deo gratus ſcilicet & amicus.Quidam ſenſerunt multas bellicoſas fœminas fuiſſe in finibus Libyæ occaſum verſus,ſed in primis Gorgonum genus,in quas Perſeus militauit,quæ virginitatem ſeruantes miræ ſtrenuitatis per quoddam tempus militare tenebantur. peractis militiæ annis ad fœtum verti poterant, quibus viri parebant ac domos ſeruabant, & res domeſticas,hæ habitarunt ad Tritonidem ſtagnum ad occaſum apud Oceanum in Æthiopia,quæ debellatæ fuiſſe à Perſeo Iouis filio dicuntur quo tempore Meduſa illis imperabat,penitúſque deletæ ſunt ab Hercule quo tempore poſuit columnam in Libya. Tritonis autem ſtagnum dicitur terræ motibus & Oceani irruptionibus auanuiſſe. Iſacius tamen fabulam hanc ad res naturæ deducere conatur, dicítque Gorgones eſſe maris filias, quoniam dictæ ſunt à fremitu maris, aquas ſcilicet. Ad has Perſeus,ſiue Sol,Iouis filius,nempe mentis diuinæ miniſter,Mineruæ concilio accedit:cùm omnes naturæ actiones fiant pro diuina ſapientia, neque fruſtrà, neque inutiliter. ob motus celeritatem hic habuiſſe dicitur Nympharum volucres calceos:cùm in omnia vis eius penetret,falcem cepit à Mercurio: at cùm ita humores quos attrahit extenuet vt à nemine videri poſſint, galeam habuiſſe dicitur Plutonis. Occidit igitur Meduſam, quæ erat mortalis quoniam ſolam aquam maris ſubtiliorem ac ſupernatantem extenuat, cùm reliquæ aquæ ſubſideant. Dicti ſunt in lapides conuerti,qui Meduſam vidiſſent, quoniam admirabilis eſt ſapientia Dei: atque attonitus propè ob admirationem conſiſteret,ſi quis intueri rectè poſſet Solis vim & actionem,ac virtutes naturæ. Atque hæc ipſa fabula ad vitæ humanæ inſtitutionem,vt dictum eſt,vniuerſa transferri poteſt. At verò nunc de Sirenibus eſt dicendum.

De Sirenibus. CAP. XIII.

SIrenes & ipſæ periculoſa hominibus monſtra propter cantus ſuauitatem, dictæ ſunt ita cantilenis nauigantes homines demulcere,vt in profundiſſimum ſomnum traducerent quos poſtea ita ſopitos in mare dejiciebant ac necabant:

exco-

excogitabant enim ex omnibus cantilenis, quas pro cuiusque ingenio iucundiores fore putabant. Has igitur finxerunt antiqui Acheloi fluminis, qui Aetoliam ab Acarnania distermi- nat, Nicopolimque ciuitatem, quam Cæsar post victum Antonium ad victoriæ eius memoriam sempiternam erexit, alluit, & Terpsichores fuisse filias. Nicander libro tertio mutatorum Melpomenen Sirenum matrem fuisse scribit, alij Steropen, alij Calliopem. Has tres fuisse memorant, quæ Musas aliquando in certamen cantus prouocare Iunonis suasu ausæ sunt: quare cum priùs essent alatæ Sirenes, Musæ alas victis euulserunt, coronasque ex illis factas suis capitibus imposuerunt: quod factum est in Creta iuxta ciuitatem illa de causa vocatam Apteram, vt ait Crobylus libro primo. Illa de causa vt dictum est, postea alatis capitibus Musæ fuisse putabantur, præter vnam, quæ erat illarum mater. Hæ igitur iuxta Pelorum Siciliæ promontorium priùs, vel (vt aliis magis placuit) in insulis Sirenusis habitarunt: quæ sunt in extrema parte Italiæ, vt sensit Strabo libro primo: qui Sirenusas insulas etiam fuisse inquit lib. 5. saxosas ac desertas, non procul à Capræis. Hæ dictæ sunt inferiorem corporis partem habuisse volucrum auium, at superiorem ad humanam formam effictam, vt sensit Theopompus in Caliesch ro & Isacius. Idcirco monstra illas vocauit Ouidius libro tertio artis amandi:

Monstra maris Sirenes erant, quæ voce canora
Quaslibet admissas detinuere rates.

Nomina verò illarũ fuerunt ista, Aglaope, Pisinoe, Thelxiopia: vt voluit Chœrilus Thelxiope, Molpe, Aglaophonos. Clearchus verò Solensis, in Amatoriis. lib. 3. vnam illarum Leucosiam nominat, aliam Ligeam, tertiam Parthenopem: quare ait Strabo etiam libro primo Geog. nobilissimam Italiæ ciuitatem Neapolim dictam fuisse Parthenopen de nomine vnius Sirenum quæ in iis locis mortua est. Eam verò ciuitatem Phalaris Siciliæ tyrannus instaurasse fertur per bella propè euersam, ac nouam ciuitatem nominasse, siue Neapolim; cùm tamen Diodorus Siculus & Oppianus illam ab Hercule conditam fuisse, & ita appellatam arbitrati sint. idem Strabo lib. 6. memoriæ prodidit Leucosiam insulam nomen item obtinuisse ab altera Sirene, quæ ibi se in profundum abiecerit, ac interierit. Fabulantur vnam harum voce, alteram tibiis, tertiam cum cithara vel lyra canere solitam, vt variæ illecebræ

pro-

pro singulorum ingenio adessent, vt patet ex his carminibus:

Quod tuba, quod litui, quod cornua rauca queruntur,
Quodque foraminibus tibia mille sonat:
Quodque leues calami, quod suauis cantat Aedon.
Quod lyra, quod citharæ, quod moribundus olor.

Mirabilis profectò esse dicebatur harum Sirenum suauitas cantus, quando vel in apertam perniciem homines trahebant, efficiebantque vt sui ipsorum obliti in manifestam cædem se trahi paterentur. Idcirco cùm Minyæ per ea loca nauigarent Ancæo nauem gubernante, se citharam sumpsisse scribit Orpheus in Argonauticis, suoque cantu Sirenum cantum retudisse: qui cùm deorum certamina caneret, minimè auditæ fuerunt cantilenæ Sirenum, vt est in his:

Ἔνθάδ᾽ ἐφεζόμεναι λιγυρὴν ὄπα γηρύουσι
Κοῦραι αἰσχύνουσι δὲ βροτῶν θέλγουσιν ἀκουάς.
Δὴ τότε δὴ Μινύαισιν ἐφήνδανε πύστις ἀοιδῆς
Σειρήνων. οὐδέ σφι παραπλώσεσθαι ἔμελλον
Φθογγὴν ἐλόμενοι, χειρῶν δέ οἱ ἦκαν ἐρετμά.

Hîc cantus dulci modulantur voce puellæ,
Atque viros mulcent, ratibus qui marmora sulcant.
Cœperat hîc, cantus Minyas mulcere, nec vllus
Præteriturus erat Sirenum tristia fata.
Iam manibus remi exciderant: stetit vncta carina.

Illæ postea desperatione captæ, mutæque factæ in mare musica instrumenta abjecerunt, vt testatur idem poeta in his:

Ἦ τότε φορμίζοντος ἀπὸ σκοπέλου νιφόεντος
Σειρῆνες θάμβησαν, ἑὴν δ᾽ ἄμπαυσαν ἀοιδήν.
Καί ῥ᾽ ἡ μὲν λωτοὺς, ἡ δ᾽ αὖ χέλυν ἔκβαλε χειρῶν.

Dum citharam pulsat scopulo sublimis ab alto,
Sirenes trepidæ cantum tenuere sonorum:
Altera deinde chelym è manibus iacit, altera lotos.

Quæ omnia Apollon. ita declarauit lib. 4. Argon. vbi inquit Orpheum cantare aggressum, omnem Sirenum vocem superasse

αἶψα δὲ νῆσον
Καλὴν Ἀνθεμόεσσαν ἐσέδρακον, ἔνθα λίγειαι
Σειρῆνες σίνοντ᾽ Ἀχελωΐδες, ἡδείῃσι
Θέλγουσαι μολπῇσιν ὅτις παρὰ πεῖσμα βάλοιτο,
Τὰς μὲν ἄρ᾽ εὐειδὴς Ἀχελωΐῳ εὐνηθεῖσα
Γείνατο Τερψιχόρη Μουσέων μία· καί ποτε Δηοῦς
Θυγατέρ᾽ ἰφθίμην ἀδμῆτ᾽ ἔτι πορσύνεσκον

ἄμμιγα μελπόμεναι. τὸ δὲ ἄλλο μὲν οἰωνοῖσιν
ἄλλο δὲ παρθενικῆς ἐναλίγκιαι ἔσκον ἰδέσθαι.
αἰεὶ δ' ὄρμους δεδοκημέναι ἐκ περιωπῆς,
ἦ θαμὰ δὴ πολέων μελιηδέα νόστον ἕλοντο
τηκεδόνι φθινύθουσαι, ἀπηλεγέως δ' ἄρα καὶ τοῖς
ἵεσαν ἐκ στομάτων ὄπα λείριον. οἱ δ' ἀπὸ νηός
ἤδη πείσματ' ἔμελλον ἐπ' ἠιόνεσσι βαλέσθαι,
εἰ μὴ ἄρ' Οἰάγροιο παῖς Θρηΐκιος Ὀρφεὺς
Βιστονίην ἐνὶ χερσὶν ἑαῖς φόρμιγγα τανύσσας,
Κραιπνὸν ἐυτροχάλοιο μέλος κατάχευεν ἀοιδῆς,
ὄφρ' ἄμυδις κλονέοντος ἐπιβρομέωνται ἀκουαὶ
κρεγμῷ· παρθενικὴν δ' ἐνοπὴν ἐβιήσατο φόρμιγξ.

Est insula protinus illis
Fertilis aspecta, & florens: coluere canoræ
Sirenes illam proles Acheloia quarum.
Dira lues cantus mortalibus extitit illis,
Qui mare sulcantes iecêre ad littora funes.
Olim Terpsichore has Acheloo in luminis auras
Edidit, illa una est Musarum. tum quoque natam
Cantabant Cereris formosam. tum quoque earum
Altera pars virgo fuit, altera rursus & ales.
E specula semper spectabant aduenientes,
In patriam reditu multi caruere per illas.
Fundere & his dulcem vocem cœpere: rudentes
E puppi fuerant iacturi ad littora: clarus
Filius Oeagri nisi mox & Thracius Orpheus
Bistoniam manibus citharam sumpsisset, & aures.
Sublimi cantu, cantu reuocasset ab illo,
Virgineamque chelys vocem superasset acuta.

Erat illa Sirenum astutia, vt quibus rebus maximè quisque audiendis delectaretur, eas præcipuè canerent; vtpote ad captandos ambitiosos & gloriæ cupidos, res eorum gestas: ad demulcendos libidinosos, res amatorias canebant: eràntque mirificè omnium præteritorum negotiorum memores, quare ita inquiunt apud Hom. lib. μ. Odyss.

δεῦρ' ἄγ' ἰὼν πολύαιν' Ὀδυσεῦ μέγα κῦδος Ἀχαιῶν,
νῆα κατάστησον, ἵνα νωϊτέρην ὄπ' ἀκούσῃς.
οὐ γάρ πώ τις τῇδε παρήλασε νηῒ μελαίνῃ.
πρὶν ἡμέων μελίγηρυν ἀπὸ στομάτων ὄπ' ἀκοῦσαι,
Ἀλλ' ὅγε τερψάμενος νεῖται, καὶ πλείονα εἰδώς.
ἴδμεν γάρ τοι πάνθ' ὅσ' ἐνὶ Τροίῃ εὐρείῃ,

Ἀργεῖοι Τρῶές τε θεῶν ἰότητι μόγησαν.
ἴδμεν δ' ὅσσα γένηται ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ.
Huc age flecte ratem Graiorum gloria Vlysses:
Flecte ratem celerem, nostras & percipe voces.
Nullus enim nigram transegit nauita puppim.
Quin nostras voces audiuerit: inde recessit
Doctior, & cantu mox delectatus eodem.
Scimus enim Graij fuerint quæ Pergama circum
Consilio superûm, & quæ Troes funera passi.
Denique cuncta patent nobis mortalia facta.

Atque quoniam multi, cùm eò appulicuissent, suauitate cantus irretiti recedere non poterant, sed moriebantur inhumati in desertis insulis, quæ mortuorum ossibus latè albebant, opus erat multa & prudentia & animi contentione ad illa pericula deuitãda. Idcirco docetur Vlysses à Circe Solis filia quo pacto hæc transeunda sint, atque Vlysses aures cera nautis obturauit, vbi eò accedendum erat, séque arctissimis vinculis malo alligari iussit, neque si rogasset quidem, voluit solui, cùm minimè audientes etiam rogaret. sic igitur monet illum Circe:

Σειρῆνας μὲν πρῶτον ἀφίξεαι αἵ ῥά τε πάντας
ἀνθρώπους θέλγουσιν, ὅτις σφέας εἰσαφίκηται
ὅστις ἀϊδρίῃ πελάσῃ, καὶ φθόγγον ἀκούσῃ
Σειρήνων τῷ δ' οὔτι γυνὴ καὶ νήπια τέκνα
οἴκαδε νοστήσαντι παρίσταται, οὐδὲ γάνυνται.
ἀλλά τε Σειρῆνες λιγυρῇ θέλγουσιν ἀοιδῇ,
ἥμεναι ἐν λειμῶνι· πολὺς δ' ἀμφ' ὀστεόφιν θὶς
Ἀνδρῶν πυθομένων, περὶ δὲ ῥινοὶ μινύθουσιν.
Ἀλλὰ παρὲξ ἐλάαν, ἐπὶ δ' οὔατ' ἀλεῖψαι ἑταίρων
κηρὸν δεψήσας μελιηδέα, μήτις ἀκούσῃ
τῶν ἄλλων ἀτὰρ αὐτὸς ἀκουέμεν αἴκ' ἐθέλῃσθα,
δησάντων σ' ἐν νηῒ θοῇ χεῖράς τε πόδας τε
Ὀρθὸν ἐν ἱστοπέδῃ ἐκ δ' αὐτοῦ πείρατ' ἀνήφθω.
Syrenas primùm aduenies quæ carmine cunctos
Mortales mulcent, si quisquam accesserit illuc.
Syrenum terris quicunque improuidus hæsit,
Non illi pendent dulces circum oscula nati,
Non vxor reduci, conuiuia nulla parantur
Syrenum cantus delectant, florido at illæ
In prato resident, quod multorum ossibus albet
Extinctorum hominum: postquam perueneris illuc,
Tum moneo nauem curuis impellere remis.

Obtura ceris sociorum mollibus aures,
Ne quis Sirenum voces exaudiat ipse
Si cupis audire has. vincire manúsque pedésque
Præcipio; ad malum & firmißima vincula nectant.

Erat enim tota ferè illa ora alba propter insepultorum ossa; quod etiam ait Virg. lib. 5.

Iámque adeò scopulos Sirenum aduecto subibat,
Difficiles quondam multorúmque oßibus albos.

Et Lesches in parua Iliade:

Σειρήνων μετέπειτ' ἐσαφίξεαι ἁλμυρὸν ὕδωρ,
Σειρήνων γλυκερῇσιν ἀοιδῇσι θελήσαντο
Ταὶ πλείστοις ναύτας, ὧν πύθεται ὀστέα λευκά.

Sirenum pòst aduenies ad salsa profunda,
Sirenum, dulcis cantus quarum extitit illis
Dira lues nautis, quorum terra oßibus albet.

At enim cùm Vlysses illarum fallacias obturatis auribus sociorum, ipseque malo alligatus fefellisset, fama est ipsas Sirenes se in mare præcipitasse, neque ampliùs postea auditas vt illa carmina significant:

Sanguine Sisyphio generatus magnus Vlysses
Hac tutos sola præstitit arte suos.
Illeuit cera sociorum callidus aures,
Atque suas vinclis præbuit ipse manus.
Transiliit scopulos & inhospita littora classis:
Illæ præcipites desiluere freto.

Cùm verò se in mare præcipitassent, siue illud Orphei, siue Vlyssis arte factum est, dicuntur in saxa fuisse conuersæ, sicuti testatur Orpheus in Argon.

δεινὰ δ' ἀνεστονάχησαν, ἐπεὶ πότμος ἦεν λυγρὸς
μοιρίδιος θανάτοιο σφέας δ' ἀπὸ ῥωγάδος ἄκρης,
ἐς βυθὸν δίσκευσαν ἀλιρροθίοιο θαλάσσης.
πέτραις δ' ἠλλάξαντο δέμας, μορφήν θ' ὑπέροπλον.

Sunt grauiter questæ, vt senserunt fata Deorum
Aduentasse sibi: summáque crepidine saxi
Præcipites saliere maris spumantis in vndas.
Protinus in duras vertuntur corpora cautes.

Atque cùm illud accidisset vt victæ sint non procul à litore Cretæ, vrbs è regione vocata fuit Aptera, quòd alæ ibi deiectæ sint. Atq; tot de Sirenibus fabulosè dicta sint ab antiquis.

¶ Nunc quid per has significarint, inquiramus. Atque illud

illud primùm ridiculum videtur, fuisse vnquam aliqua animalia, quæ fuerint è duabus tam diuersis formis composita, vt altera pars esset piscis, altera hominis, cùm neutrum horum animalium in aquis & in sicco viuat. nec me latet quòd quidam crediderunt in generatione mundi, cùm diuisa fuerunt à summo opifice inter se elementa, omnia animalia primùm sponte nata esse, atque ea quæ plurimum haberent caloris, ad superiora lata factas esse volucres: quæ multùm haberent terrestrē mistionem, in numero reptilium atque terrestrium animalium constitisse, terramque inhabitasse: at quæ aquosæ naturæ accederent, mare & aquas inhabitasse, vocataque esse natantia. Sed enim cùm terra postmodo calore Solis siccata condensataque fuisset, cessauisse hanc generationem, & ex mutuo congressu animalia fuisse orta, vt sensit Anaxagoras physicus, cuius auditor Euripides ita scripsit in Melanippe.

Ὡς οὐρανός τε γαῖά τ' ἦν μορφὴ μία.
Ἐπεὶ δ' ἐχωρίσθησαν ἀλλήλων δίχα,
Τίκτουσι πάντα, κἀνέδωκαν εἰς φάος
Δένδρη, πετεινὰ, θῆρας, οὕς θ' ἅλμη τρέφει,
Γένος τε θνητῶν καὶ θεῶν, οἵτ' οὐρανὸν
Εὑρόντες ἦλθον, πολλὰ, καλὰ, χρήσιμα.
Vt una forma terræ cæloque afuit:
Seiuncta cùm fuere primùm at inuicem,
Solu tulere cuncta clara in lumina,
Feras, volucres, arbores, protem maris,
Viros, Deosque queis cælum fuit,
Quòd protulere multa pulchra, commoda.

Scribit Archippus in lib. 5. de Piscibus, loca quædam marina in angustias quasdam præruptorum montium contracta fuisse, in quas illis fluctus sonum cum suauitate & harmonia emittentes nauigantes allicerent ad visendum; quò cùm appulissent vndarum impetu delati, absorbebantur: vnde locus datus est fabulæ. At Dorion in libro de Piscibus formosas quasdam meretriculas fuisse Sirenas scribit in litore habitantes, quæ suauitate harmoniæ ad se nauigantes allicerent, & allectos tandiu retinerent, quandiu ad summam inopiam neglecta rerum vtilium cura redigerentur: quare dicti sunt omnes naufragium pati, qui ad Sirenes accessissent. dictæ sunt enim Sirenes, quasi Cathenæ, quia allectos vincirent in amore. Non defuerunt qui Sirenes aues fuisse Indias putarint, quę

allectos nauigãtes ad litora cantus suauitate sopitos postea laniarent, ac deglutirent. Horatius l. 2. Sermonum, non saxa neq; meretrices, neque aues Indiæ, sed desidiam, & turpissimam propè omnium ignauiam Sirenes esse scribit, quæ omnes ad se alliciant, & in perniciem denique adducant, cùm inquiat:

Contemnere miser: vitanda est improba Siren
Desidia.

Ego sanè Sirenum cantus ac Sirenes ipsas, nihil aliud esse crediderim, quàm voluptates, & earum titillationes: quæ dicuntur vnius Musarum & Acheloi filiæ, cùm taurino patre, & ad voluptates propenso natæ sint, Musaque sit suauitas illa, quæ nos ad eas allicit. Hæ nos in perniciem denique inducunt, quia ex ea parte animæ oriuntur, quæ caret ratione, & ἄλογος vocatur. hæ ad exprimendam mortalium naturam partim beluæ, partim virgines videbantur: quia monstro propè similis est is qui non rationi & consilio, sed cupiditati paret: cùm altera pars illius homo sit, altera belua. cum enim vis animæ nostræ alia sit compos rationis, alia ratione careat, quo pacto non habet quisque intra se inclusas & latentes Sirenes? aut qui nihil habeat, nisi formam corporis, cum homine commune; nullaque ratione vtatur, sed huc illuc feratur pro animi impetu, quocunque libido & appetentia & cupiditas tulerit: quo pacto is non habet intra se Sirenem, vel ipse potiùs monstrum teterrimum efficitur? cùm verò alij rebus aliis faciliùs capiantur, neque omnes aut libidinis stimulis agitentur, aut ambitione, aut auaritia: illæ rerum omnium cognitionem se tenere gloriabantur, singulosque gratis cantilenis demulcebant. Testantur vel illarum nomina nihil aliud fuisse Sirenes quàm motus animi, quid enim est Pisinoe? an non vis menti facilè suadens? πείθειν enim suadere, νόος mens est. at verò Aglaope suauis est aspectu; Thelxiope vel solo aspectu delectat, cùm θέλγειν delectare significet: & Thelxinope mentē demulcet, & iucunda vox est Aglaophoni, & sonora Ligeæ, & candida est Leucosia, & virginis faciem habet Parthenope: quæ omnia nomina facilè vel ad impetus animi, vel ad libidinosa scorta possunt accommodari. Si quis igitur calamitates complures, & ærumnas multas deuitare voluerit, is ad voluptates illegitimas, & ad turpia humanæ vitæ lenocinia ad Vlyssis exemplum aures obturet opus est, aut Orphei, reliquorumque sapientum virorum monitis pareat, eosque solos audiat,

diat. quod si quis ad ipsarum Sirenum cantum tamen apertas aures habuerit, suopteque ingenio vitam suam gubernarit, is se rationi alliget oportet, vt malo nauis se alligauit Vlysses, cùm incredibili ac penè diuina prudentia opus sit, cùm quis fuerit semel à Sirenibus delectatus, vt possit inde incolumis recedere. Conuenit igitur vt Orpheus, aut vir aliquis sapiens & amicus, Sirenum voces sapientissimis & fidelissimis consiliis vincat, nisi perniciosarum voluptatum illecebris in miserias trahi malimus. Alij verò Sirenes esse adulatorum voces crediderunt, qua peste nulla neque suauior neque sceleratior principes aut ambitiosos homines inuadit. Illæ in profundissimum somnum principes inducunt, quia tanquam dormientes, eorum plerique quid differat amicus ab adulatore non vident, & quoniam suauior est auribus adulatoris quàm amici oratio, quæ iucundiora sunt libentiùs admittunt. at contra adulatores cognito ingenio principis, illi qui iucundiores futuri sint sermones excogitant, & num rerum gestarum gloria, vel congerendis opibus, vel scortis vel aliis huiusmodi rebus delectetur, eiusque studium mirificis laudibus extollunt. Quæ oratio cum grata sit audienti, Sirenes vnius Musarum filiæ dictæ sunt. at illæ denique in perniciem trahebant auditores: quoniam vbi adulationi locus est, nullus amicitiæ, nullus synceritati, nullus iustitiæ patet: quippe cùm is qui magis aliis quàm sibi ipsi de se credat, ad suauitatem loquentibus, ad omnem vel suam vel suorum salutem & felicitatem conniueat, minimeque diligens in rebus agendis efficiatur, opus est. Hæc vna causa est cur tam frequenter mutati sint principes regionum in Italia, neque idem regulus fuerit diutius eiusdem regionis: cùm nihil neque firmius sit, neque stabilius eo regno, quod à sapiente principe gubernetur. Qui enim neque Deum neque homines per iniuriam offenderit, quo pacto calamitates patietur, cùm vix illi principes euerti possint, qui sunt facinorosi? aut quo pacto princeps qui à se adulatores rejiciat, vir non bonus, & prudens, & sapiens esse poterit? at de Sirenibus satis, nunc de Orpheo dicamus.

De Orpheo. CAP. XIII.

FVit Orpheus, vt sensit Myrleanus Asclepiades, Apollinis & Calliopes vnius Musarum filius: nam quamuis diuersæ fuerunt variorum scriptorum de illius parentibus

sententiæ, tamen Myrleani sententiam secutus Virgilius ita scripsit in Pollione:

Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus,
Nec Linus: huic mater quamuis atque huic pater adsit,
Orphei Calliope, Lino formosus Apollo.

Atque Menæchmus illum Apollinis filium fuisse tradidit, cùm nullam fecerit de matre mentionem, vt est in his carminibus:

Πίερες ἀγνοπαθεῖς ἀγλὴν ἀποτίσετε λώβην.
Ὀρφέ' ἀποκτείναντες Ἀπόλλωνος φίλον υἱόν.

Pieres immites pœnas certè inde luetis,
Quòd casus vobis est natus Apollinis Orpheus.

Apollonius verò lib. 1. Argonaut. Oeagri & Calliopes filium tradidit fuisse his versibus:

Πρῶτά νυν Ὀρφῆος μνησώμεθα, τόν ῥά ποτ' αὐτὴ
Καλλιόπη Θρήικι φατίζεται εὐνηθεῖσα
Οἰάγρῳ σκοπιῆς Πιμπληΐδος ἄγχι τεκέσθαι.

Atque alios inter primum cantabimus Orphea.
Calliope Oeagro perit Pimpleidos illum
Non longinqua iugis: lecto coniuncta iugali.

Alij Oeagri & Polymniæ, alij Menippes, alij Thamiridis filium fuisse voluerunt, atque Ialemum & Hymenæum huius fratres fuisse constat. Hunc tanta canendi peritia excelluisse inquiunt, vt fluuij ad eius cantum firmarentur, aues aduolarent, feræ properarent, syluæ, & saxa, & venti, & omnium vel sensu carentium genera accurrerent, vt ait Horatius libro primo Carminum:

Aut in vmbrosis Heliconis oris,
Aut super Pindo, gelidóve in Hæmo
Vnde vocalem temere insecutæ
Orphea syluæ:
Arte materna rapidos morantem
Fluminum cursus, celerésque ventos
Blandam & auritas fidibus canoris
Ducere syluas.

De quo ita scripsit etiam Apollonius lib. 1. Argonaut.

Αὐτὰρ τόν γ' ἐνέπουσιν ἀτειρέας οὔρεσι πέτρας
Θέλξαι ἀοιδάων ἐνοπῇ ποταμῶν τε ῥέεθρα.
Φηγοὶ δ' ἀγριάδες κείνης ἔτι σήματα μολπῆς
Ἀκτῆς Θρηικίης Ζώνης ἔπι τηλεθόωσαι.
Ἑξείης στιχόωσιν ἐπήτριμοι, ἃς ὅγ' ἐπιπρὸ
Θελγομένας φόρμιγγι κατήγαγε Πιερίηθεν.

Hunc referunt duros lapides & flumina cantu
Detinuisse suæ captos dulcedine vocis.
Syluestres fagos intra confinia terræ
Threiciæ, quæ nunc frondent, vestigia cantus
Illius esse ferunt: quas secum adduxerat Orpheus.
Vertice Pierio citharæ dulcedine & artis.

Et quamuis multi fuerunt Orphei, vt testatur Suidas, omnia tamen cæterorum facinora ad vetustissimum Thracem Oeagri filium referuntur, qui, vt ait Zetzes hist.399. chil.12. fuit Herculis coætaneus, ac floruit annis centum ante bellum Troianum. Hic primus omnium apud Græcos de astrologia scripsit, quod ita ait Lucianus in Dialogo de Astrol. Ἕλληνες δὲ, οὔτε παρ' Αἰθιόπων, οὔτε παρ' Αἰγυπτίων ἀστρολογίης πέρι οὐδὲν ἤκουσαν, ἀλλά σφιν Ὀρφεὺς ὁ Οἰάγρου καὶ Καλλιόπης πρῶτος τάδε ἀπηγήσατο. *At Græci nihil vel ex Æthiopibus vel ex Ægyptiis de astrologia audiuerunt, sed illis Orpheus Calliopes & Oeagri filius hæc prior explicauit.* Hic idem prior omnibus Bacchi sacra in Græciam introduxit, primusque in monte Bœotiæ Thebis, vbi Liber pater natus est, sacra illa Orphica vocata fuerunt, in quibus ipse postea fuit laceratus, instituit: vt ait Lactantius de falsa religione. Hic multa humanæ politicæque vitæ vtilia inuenit, vt ait Pauf. in Bœoticis: nam & Deorum initia, & vniuersam theologiam primus aperuit, & nefariorum facinorum expiationes excogitauit, & quibus ritibus iratorum Deorum mentes placarentur tradidit, & multa morborum remedia adinuenit, vt ipse de se ipso testatur in Argonaut.

Θυμὸς ἐποτρύνει λέξαι τά περ οὔποτε πρόσθεν
Ἔφρασ' ὅτε Βάκχοιο καὶ Ἀπόλλωνος ἄνακτος
Κέντρῳ ἐλαυνόμενος φρικώδεα κῆλ' ἐπέφασκον,
Θνητοῖς ἀνθρώποισιν ἄκη, μεγάλ' ὄργια μύσταις.

Dicere fert animus quæ nunquam tempore lapso
Dixi: cùm Bacchi, cùm regis Apollinis actus
Sum stimulo, horrenda vt narrare spicula: & idem
Fœdera cum superis mortalibus, atque medelas.

Hic idem scripsit de elementorum inter se generatione mutua, de vi amoris in rebus naturalibus, de Gigantibus cum Ioue pugnantibus, de raptu & luctu Proserpinæ, de Cereris erroribus, de laboribus Herculis, de Idæorum, & Corybantum sacrorum ritibus, de lapillis, de occultis oraculorum responsis, de Veneris & Mineruæ sacrificiis, de luctu Ægyptiorum

Osiridis causa, & de illorum lustrationibus, de vaticiniis, de obseruationibus auspiciorum, de situ fibrarum, de somniorum interpretatione, de signis ac prodigiis, déque illorum expiationibus, de expiatione inferorum, de ratione & motu astrorum, quo pacto dij irati placari possint: de quibus omnibus se scripsisse testatur in initio suorum Argonauticorum. Fuit vir planè sapientissimus Lini auditor, & vt illa ætas ferebat, diuinarũ rerũ peritissimus. Qui quantæ sapientiæ fuerit, facilè ex his carminib. quæ scripsit in libro de lapillis, cognoscere licet:

Ὃς δέ κεν ἀνθρώπων πεπνυμένον ἦτορ ἀείρῃ
Ἐς πολυήρατον ἀΐξειν ἐπελθέμεν Ἑρμείαο

& paulò pòst,

Ἴδμεναι αἴκε θέλῃσι δυνήσεται ὅσσά τε φῶτες
Κρυπτάδια σφετέρῃσιν ἐνὶ φρεσὶ μηχανέωνται,
Ὅσσά τε κεκλήγασι μεταρσίοισιν ὑψιφοῖται,
Ἀνθρώποις ἄφρασον ἰαχχάζοντες ἀοιδὴν,
Οἰωνοὶ μεγάλοιο Διὸς κραιπνοὶ ὑποφῆται.
Ῥοῖζόν τε γνώσεται χαμαὶ ἐρχομένοιο δράκοντος.
Εἴσεται, ἠδ' ὄφιων ἰὸν σβέσσαι ἑρπυστήρων.

At quemcunque virum ducit prudentia cordis,
(Cætera vt omittam, quæ plurima, maxima dicam)
Scire cupit si forte, sciet quæcunque volutant
Pectoribus tacitis mortales, quæque volucres
Inter se strident cœli per summa volantes.
Infandum vt crocitant cantum mortalibus vllis
Significantque Iouis mentem, gens nuntia fati.
Is serpentis humi noscet firmare draconis
Sibila, serpentumque sciet superare venena.

Non defuerunt qui Orpheum & Amphionem magos Ægyptios fuisse arbitrati sint, vt ait Pausanias in post. Eliacis. Fama est hunc vxorem habuisse Eurydicen, cuius amore cùm flagrasset Aristæus, eamque insequeretur, vt captæ vim inferret, illa per loca deuia fugiens à serpente in herba latente icta interiit. Tum fama est Orpheum sumpta cithara ad inferos descendisse, atque cùm mirificam quandam lementationem cecinisset, lacrymas inferis excitasse, vt ait M. Manilius in quinto rerum astronomicarum:

Hac surgente lyra testitudinis enatat vndis,
Forma per hæredem tantum prolata tonantis.
Qua quondam sonitumque ferens Oeagrius Orpheus

Et se

Et sensum scopulis, & syluis addidit aures,
Et Diti lacrymas, & morti denique finem.

Plutone deinde placato ac Proserpina seuerissimis mortuorum regib. cantus suauitate non solùm obtinuisse, vt ipse post visam Eurydicem in lucem rediret, sed etiam vt ipsam Eurydicem secum abduceret: ea tamen conditione ne priùs respiceret quam ad superos peruenissent, vt ait Ouid.l.10. & Virg. libr.4. Georg. Veruntamen cum amoris impatiens illam contra leges inferorum respexisset antequm exisset in lucem, illam amisit. Deinde, qui per Tænarum ad inferos descendisset, & de descensu ad inferos, & de iis quæ vidisset apud inferos scripsit, vt ipse testatur in Argonauticis:

Ἄλλα δέ σοι κατέλεξ' ἅπερ εἴσιδον ἠδ' ἐνόησα,
Ταίναρον ἡνίκ' ἔβην σκοτίην ὁδὸν Ἄϊδος εἴσω,
Ἡμετέρῃ πίσυνος κιθάρῃ, δι' ἔρωτ' ἀλόχοιο.

Cætera narraui quæ vidi, vt Tænara adiui,
Vmbrosas Ditisque domos & tristia regna:
Confisus cithara, vxorisque coactus amore.

Huc inquiunt cùm ad inferos descendisset, ibi Deorum omnium laudes cecinisse, præterquam Liberi patris, quem per obliuionem prætermisit: quare iratus Dionysus furorem suis Bacchis immisit, à quibus apud Hebrum fluuium fuit discerptus, membraque eius per agros sparsa, vt à canibus vorarẽtur: sed tamen à Musicus dicuntur fuisse collecta, & in Dio Macedoniæ loco sepulta, quia supra cæteros Apollinem laudibus mirificis exornasset. Alij dixerunt à Ioue fuisse percussum fulmine in Thracia, sicuti testatur Leonidas in his versibus:

Θρήϊκα χρυσολύρην τῇδ' Ὀρφέα Μοῦσαι ἔθαψαν,
Ὃν κτάνεν ὑψιμέδων Ζεὺς ψολόεντι βέλει.

Conditus à Musis tumulo hoc est Tracius Orpheus.
Fulmine flagranti Iupiter vßit eum.

Fertur eius caput in Hebrum deiectum cum lyra vi fluminis in Lesbum delatum fuisse, atque ibi sepultum: lyram autem inter sidera relatam, & à singulis Musis, quarum laudes eximiè cecinerat, nouem insignibus stellis insignitam. Alij memorant illum post mortem Eurydices cæterarum mulierum coniugium spreuisse, multisque persuasisse hominibus malum ingens esse fœminam, siue mala sit, siue bona: quare cùm multi abstinerent à nuptiis fœminarum, ab illis per simulata Liberi patris sacrificia fuit discerptus, vt sensit

Apollodorus Cyrenaicus in libro de Diis, Alij turpissimam caussam tradiderunt, quam ita attigit Ouidius:

Ille etiam Thracum populis fuit autor amores
In teneros vertisse mares.

Pausan. in Bœoticis indignatas ait Thracum fœminas, quòd ob cantus suauitatem multos viros secum abduceret: quæ cùm liberiùs merum hausissent, illum discerpsere. At Gelous Apollodorus in Philadelphis iudicem Calliopen electam fuisse inquit à Ioue, contendentibus Venere & Proserpina de Adonide: quæ cùm Adonidem communem adiudicasset, Venus indignata mulieres in Orpheum Calliopes filium concitauit. Alij dicunt ita Venerem vertisse amorem omnium mulierum in Orpheum, vt ab illis raptim captus, dum inter se contenderent de Orpheo, fuerit laniatus. Agatharchides Cnidius libro 22. rerum Asiaticarum Orpheum scripsit mortua Eurydice ad Aorrhum venisse in Thesprotidem, vbi peruetus erat oraculum euocandarum animarum: ibi cum Eurydicen sibi adesse putasset, seque deceptum comperisset, sibi mortem consciuisse. Inde scripsit Pausanias, luscinias quæ forent circa sepulchrum Orphei in Thracia, cantum emittere cæteris omnibus suauiorem. Alij putarunt Orpheum fulmine ictũ concidisse, quod arcana initiorum profanis & rudibus diuulgasset. Aiunt Methonem huius fuisse filium, qui habitauit in Thracia, & vrbem ibi conditam de suo nomine appellauit, vt ait Plutarchus in problematis. Alij vitæ pertæsum post mortem Eurydices sibi manus intulisse inquiunt præ mœrore. Qui laniatum à mulieribus fuisse tradiderunt, addunt amnẽ Heliconem, qui Baphyra apud Diatas vocatus fuit, ex eo tempore se sub terras occultasse, quo mulieres Orpheum occiderũt, ne illius sanguine pollutis fœminis aquas ad expiationes suppeditaret: quem sepultum ad Pieriam scribit Apollodorus lib. 1. Dicuntur Musæ grauiter tulisse eius mortem, sed in primis Mnemosyne & Calliope, vt ait Antipater in his carminibus:

Οὐκ ἔτι θελγομένας Ὀρφεῦ δρύας οὐκ ἔτι πέτρας
  Ἄξεις, οὐ θηρῶν αὐτονόμους ἀγέλας
Οὐκ ἔτι κοιμάσεις ἀνέμων βρόμον, οὐχὶ χάλαζαν,
  Οὐ νιφετῶν συρμοὺς, οὐ παταγεῦσαν ἅλα.
Ὤλεο γὰρ σὺ δὲ πολλὰ κατωδύραντο θύγατρες
  Μνημοσύνας, μάτηρ δ' ἔξοχα Καλλιόπη.
Τί φθιμένοις στοναχεῦμεν ἐφ' υἱάσιν, αἰκ' ἀλαλκεῖν
  Τῶν παίδων ἀΐδην οὐδὲ θεοῖς δύναμις;

Non quercus, non saxa trahes dulcedine cantus
Orpheus, non poteris detinuisse feras.
Non ventosque niuesque domabis, grandinis aut vim,
Non mare vt insanis littora pulsat aquis.
Mortuus es. natæ lacrymis luxere profusis
Mnemosynes, luxit Calliopeque parens.
Sed cur lugemus natos? nam Ditis au-ri
In natos super ûm ferrea iura manent.

Hæc ea sunt que de Orpheo memoriæ sunt prodita ab antiquis: nunc cur ficta sint, explicemus. Orpheus Apollinis & Calliopes filius fuisse dicitur vel Polymniæ, quoniam vir fuit artis dicendi & metro præcipuè præstantissimus, atque omnes viri boni Deorum filij dicti fuerunt, quod animæ insignium virorum ea aliqua sphærarum & è Sole præcipuè in hæc corpora descendisse putarentur. Hic idem cùm in rudes adhuc mortales incidisset, qui sine vllo morum delectu, & sine legibus viuerent, ferarumque ritu per agros nullis conditis tectis vagarentur, tantum dicendo, & orationis suauitate valuit, vt ad mansuetius vitæ genus homines traduxerit, illos in vnum locum conuocarit, ciuitates condere docuerit, legibusque ciuitatum obtemperare, matrimoniorum fœdera seruare; quod fuit antiquorum poetarum munus creditum, & est re ipsa, sicut ait Horat. in arte poet.

Syluestres homines sacer interpretesque Deorum
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus;
Dictus ob hoc lenire tigres, rapidosque leones
Dictus & Amphion Thebanæ conditor vrbis
Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda
Ducere quò vellet. fuit hæc sapientia quondam,
Publica priuatis secernere, sacra profanis,
Concubitu prohibere vago, dare iura maritis,
Oppida moliri, leges incidere ligno.

Hic vsus est septem chordarum prior instrumento musico, ad septem planetarum imitationem ac rationem, vel longitudinis, vel intensionis, vel magnitudinis, vt dictum fuit. Sapiens omnino erat antiquorum illud poetarum genus: non autem, vt ferunt nostra tempora, in sola verborum mensura & metro putabatur vniuersum poeticæ facultatis artificium consistere. neque adulantes principibus hominibus vt aliquod munusculum aucuparentur, quidquid in mentem veniebat, effu

tiebant, ſed ea erant, carmina poetarum, vt pro ſanctiſſimis legibus haberentur: ſæpiuſque ciuitates de re aliqua contendentes tanquam grauiſſimi iudicis ſententia alicuius poetæ carmine vſæ fuerunt. Hic tanta vi dicendi fuiſſe dicitur, vt conſternatos animos mortalium, & ob aliquam præſentem calamitatem in deſperationem lapſos, erexerit, & in priorem ſtatum reduxerit, atque ad tranquillitatem reuocarit. Hoc qui facere poſſit, cæteris hominibus præſtantior eſt iudicandus: non qui ſibi ſoli viuat, & vt congeſtis opibus ſolus, ita ſapientiæ bonis perfruatur, cæteris nominibus prorſus inutilis, tanquam nuſquam eſſet natus. Hic igitur placatis inferis, animi perturbationibus ſcilicet, Eurydicem in lucem adducere conatus eſt, quæ, vt nomen ipſum ſignificat, nihil aliud eſt quàm iuſtitia & æquitas. Fuit rurſus ad inferos illa retracta ob nimium Orphei amorem, quia neque iuſtitiæ quidem opus eſt nimis eſſe cupidum, cùm perturbationes animi placentur ratione: atque ſi quis paulo fuerit in hac re negligentior aut magis cupidus, tanquam ab aliqua vi externa repellitur, & eodem relabitur. Semper igitur viro bono vigilare conuenit, neque nimis cedere vel honeſtis cupiditatibus, quæ in grauiſſimas animi perturbationes inducunt. Quod ſi quis tamen cupiditatibus ceſſerit, ille poſtea vel in maximas calamitates illabetur, vel in miſerrimum mortis genus incidet. Vt igitur moderationem animi affectibus adhibeamus, neque quidquam nimis ex animo optare vtile eſſe intelligamus, hæc ab antiquis de Orpheo memoriæ prodita fuerunt. Alij tamen fabulam hanc Eurydices ita explicarunt, vt illam animam eſſe dicant, quæ Orpheo ſiue corpori nupſerit. atque eius amore capitur Ariſtæus, quod eſt verè bonum intelligendum. Iſta per herbas ac flores ab eo fugit, & à ſerpẽte latente inter hos flores necatur, deſcenditque ad inferos, vnde revocatur per ſonum lyræ, ea nimirum conditione, atq; hiſce monitionibus vt facilè poſſit à corpore perdi, niſi rationi, legiq; pareat. Ac de Orpheo ſatis, nunc de Muſis dicamus.

De Muſis. CAP. XV.

MVſæ, quæ poetarum præſides omniumque cantilenarum autores fuiſſe putabantur, vnà cum Saturno natæ è Cœlo fuiſſe creditæ ſunt, ſicuti ſenſit Muſæus, & complu-

complures antiquorum; aut à recensioribus Iouis & Mnemosynes filiæ dictæ sunt, vt testatur Orpheus in hymno in Musas hoc pacto:

Μνημοσύνης καὶ Ζηνὸς ἐριγδούποιο θύγατρες
Μοῦσαι Πιερίδες μεγαλώνυμοι ἀγλαόφωνοι.
Mnemosyne quæ Iouisque satas de semine canto
Pieridas Musas, præclaræ numina famæ.

Et Hesiodus in Theogonia:

Μνημοσύνης δ' ἐξαῦθις ἐράσσατο καλλικόμοιο.
Ἐξ ἧς αἱ Μοῦσαι χρυσάμπυκες ἐξεγένοντο,
Ἐννέα, τῇσιν ἅδον θαλίαι, καὶ τέρψις ἀοιδῆς.
Mnemosynem pulchram dilexit Iupiter: ex qua
Inde nouem Musæ claræ nascuntur: & illis
Sunt semper cantus cordi, & conuiuia leta.

Cicero lib. 3. de natura Deor. ex altero Ioue natas esse quatuor Musas scribit, Thelxiopen, Mnemen, Aœden, Meleten: è tertio Ioue nouem & ex Mnemosyne: è tertio item Ioue Pierias & ex Antiopa, prioribus pares numero. qui ordines etsi tres fuerunt, tamen Iouis & Mnemosynes omnes filiæ dicuntur: atque natæ sunt in Pierio mõte, vt ait Zetz. hist. 90. chil. 6. Scribit Pausanias in Bœoticis primos omnium Aloëi filios tres Musas sanxisse coli religione oportere, Meleten, Mnemen, Aœden: mox Pierum Macedonem cùm Thespias venisset, instituisse vt nouem Musæ his ipsis nominibus, quibus in hanc vsque diem vocatæ sunt, colerentur. At Aristocles in libro de Choris tertio filias nouem Piero fuisse scribit, quas ille de nominibus Musarum appellauerit, ex quibus nati sunt illi qui Musarum filij dicti sunt à Græcis. Mimnermus verò Cœli filias fuisse Musas credidit, Ioueque fuisse antiquiores: cùm aliæ etiam minores natu è Ioue fuerint. Scriptum reliquit Euphranor in libro de Tibicinibus Euphemen nutricem fuisse Musarum. Alij Memnonis & Thespiæ filias putarunt. Fuerunt apud Thespienses Musarum ludi, qui Musea dicti sunt: in quibus proponebanatur cantilenarum & harmoniæ premia victoribus. Has Deas fuisse sacrorum conuiuiorum, quæ fiunt per lustrationes, & solennitatum, & omnis lætitiæ præsides, significauit Orpheus ita in hymnis:

Αἳ τελετὰς θνητοῖς ἀνεδείξατε μυστοπόλους.
Ritè viris quo ostendistis conuiuia sacra.

Et alibi scriptum est:

Οὐδέ τι λήγοντα μουσέων βροτοί. αἱ γὰρ ἔασι
Κοίρανοι, αἵτι μάκαρε χορῶ, θαλίαι τ' ἐρατειναί,
Οἵ τι γάμοι, κὴ τ' ὀρχησεῖς κὴ Κύπριδος ἔργα.
Non linquant Musas mortales tempora vitæ
Quæ moderantur: eis chorus, & conuiuia læta
Sunt curæ: gratæque virum sunt nuptiæ, amores.

Eædem & carminum & musicæ inuentrices fuerunt, & totius sapientiæ moderatrices, sicuti testatur idem Orpheus:

Κλῦτε θεοὶ σοφίης ἱερῆς οἴακας ἔχοντες.
Temonem sacræ Sophiæ hæc audite tenentes.

Plutarchus tamen in libello de Musica ex Heraclidæ sententia non Musis, sed variis hominib. carminũ inuentionem concessit: qui primã citharæ inuentioné Amphioni Iouis & Antiopes filio, eiusque poësin tribuit, vtpote qui à patre doctus fuerit: Linumque ait Eubœensem primum lamentationes & fletus carmine edidisse, sicut hymnos Anthedonium Anthen, Philammonemque Delphicum canticos de ortu Apollinis, & Dianæ, & Latonæ. Demetrius Byzantius lib. 3. poëmatis non Musis, aut Musarum filiis, sed ipsi Apollini harum rerum inuẽtionẽ tribuit: quippe quem dicat & tibiã, & citharã, & fidium cantus inuenisse: cuius rei adducit argumentũ, quod inter Apollinis sacrificia hymni canebantur cũ tibiis: cuius etiã signũ in Delo fuit antiquitus illo habitu vt dextra arcum, sinistra Gratias teneret. tũ Gratiarum alia tibias, alia lyrã, alia fistulam ori Apollinis admouebat, vt ait Pausanias. Callimachus tamen in quodam epigrammate, non solùm Musas poeticam facultatem, sed omnia scriptionum disciplinarumque genera inuenisse scribit: sed quid vnaquæque inuenerit, ita patefecit:

Καλλιόπη σοφίην ἡρωΐδος εὕρεν ἀοιδῆς.
Κλειὼ καλλιχόρου κιθάρης μελιηδέα μολπήν.
Εὐτέρπη τραγικοῖο χοροῦ πολυηχέα φωνήν·
Μελπομένη θνητοῖσι μελίφρονα βάρβιτον εὗρε.
Τερψιχόρη χαρίεσσα πόρεν τεχνήμονας αὐλούς.
Ὕμνους ἀθανάτων Ἐρατὼ πολυτερπέας εὗρεν.
Ἁρμονίην πάσαισι Πολύμνια δῶκεν ἀοιδῆς.
Οὐρανίη πόλον εὗρε κὴ οὐρανίων χορὸν ἄστρων.
Κωμικὸν εὗρε Θάλεια βίον τε κὴ ἤθεα κεδνά.
Calliope reperit sapientes prouida cantus
Heroum: Clio citharam clarißima: vocem
Mimorum Euterpe tragicis lætata querelis.

Melpo-

Melpomene dulcem mortalibus attulit ipsa,
Barbiton. at suauis tibi tradita tibia fertur
Terpsichore. Diuûmque Erato mox protulit hymnos.
Harmoniam cunctisque Polymnia cantibus addit.
Vraniæ cœli motus atque astra notauit.
Comica vita tibi est, moresque Thalia reperti.

Hæ Deæ magnum sunt in aduersitatibus solatium, & non leues illecebræ ad res honorificas: cùm ab illegitimis voluptatibus & ab omni libidine nos reuocent, vt ait Theocritus in Cyclope.

Οὐδὲν ποττὸν ἔρωτα πεφύκει φάρμακον ἄλλο,
Νικία, οὔτ'. ἔγχειστον. ἐμὶν δοκεῖ, οὔτ' ἐπίπαστον,
Ἢ ταὶ Πιερίδες· κοῦφον δέ τι τοῦτο καὶ ἁδὺ
Γίνεται ἀνθρώποις.

Nulla magis flammas medicina repellit amoris,
Non quæ potatur, quæ vnguntur vulnera quamvis
Pieridum. leuis hæc & dulcis quippe medela.
Munera concessa est superûm mortalibus ægris.

Harum munus fuit militum animos per carmina inflammare in bellum, harum viros bonos in calamitatibus consolari, harum præclara facinora & res gestas decantare, vt eorum imitatione cæteri mortales ad virtutem incitarentur, quippe cùm illæ cantilenæ essent in antiquorum conuiuiis, vt patet in libello de Musica apud Plutarchum. Nam Homerus etiam conuenire existimauit, vt heroum animi seueris & decoris cãtibus acuerentur, vt sæpius reuocatis in memoriam præclaris virorum illustrium rebus gestis mox instructi & accensi cum hostibus dimicarent. fuit enim cantorum & poëtarum antiquorum institutum, vt se non solùm moderatores animorũ, sed etiam morum magistros cum suauitate profiterentur. nam Græcæ ciuitates liberis ab initio prima adolescentiæ rudimenta poeticæ tradiderunt, non illi quidem nudæ, nec spoliatæ omnino voluptate, sed castæ tamen, & moderatæ. Ex illa igitur musici cantus & lyræ & tybiarum modos docentes se & ipsorum morum magistros atque emendatores profitebantur, quæ à Pythagora, & à posteris deinde Pythagoricis audiebantur. Homerus propterea cantores morum correctores appellauit, cùm scripserit Lib. 3. Odyss. cantorem custodem & monitorem Clytemnestræ relictum fuisse ab Agamemnone: qui mulierum laudes percurrens earum quæ maritis ab-

sentibus temperanter, & castè vixerunt, desiderium quoddam honoris, & gloriæ, & probitatis in eius animo impressit. postea dulcem faciens consuetudinem à malis cogitationibus abhorrentem illius animum confirmauit, neque priùs illa potitus est Aegisthus, quàm cantorem obtruncarit. cantabantur autem ab antiquis vel philosophicæ vel astronomicæ cantilenæ in conuiuiis, cuiusmodi est apud Virgilium cantus Iopæ in conuiuio Didonis: vel illustruum virorum præclara facinora ibidem cantabantur, quibus posteri ad illorum imitationem, ad virtutem inflammarentur: vt est illud Homeri in lib. 8. Odyss.

Αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο,
Μοῦσ' ἄρ' ἀοιδὸν ἀνῆκεν ἀειδέμεναι κλέα ἀνδρῶν.
Vt dapibus depulsa fames, vinoque refecti,
Musa iubet canere hinc illustria facta virorum.

Sic etiam, vt est in lib. 9. Iliad. cùm præcones Agamemnonis ad tentorium Achillis aduentassent, illum cum cithara canentem illustrium virorum facinora inuenerunt, vt est in his:

Πολλὰ μάλ' εὐχομένω γαιηόχῳ ἐννοσιγαίῳ,
Ῥηϊδίως πεπιθεῖν μεγάλας φρένας Αἰακίδαο.
Μυρμιδόνων, δ' ἐπί τε κλισίας καὶ νῆας ἱκέσθην.
Τὸν δ' εὗρον φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείῃ,
Καλῇ δαιδαλέῃ ἐπὶ δ' ἀργύρεος ζυγὸς ἦεν.
Τὴν ἄρετ' ἐξ ἐνάρων πόλιν Ἠετίωνος ὀλέσσας.
Τῇ ὅγε θυμὸν ἔτερπεν, ἄειδε δ' ἄρα κλέα ἀνδρῶν.
Numina suppliciter Neptuni hi sancta precantur,
Mentibus Aeacidæ magni suadere loquendo.
Myrmidonumque adeunt iuxta tentoria naues:
Mulcentem cithara hunc mentem inuenere sonora,
Pulchra ex argento, cui clara manubria, & illam
Ceperat è spoliis vrbs diruta vt Eetionis.
Hac animum mulcens cantabat facta virorum.

Hæc erant illa ad virtutem & ad æmulationem incitantia, quæ in conuiuiis, in publicis conuentibus, & vel inter pocula ab antiquis cantoribus canebantur: res gloriosè gestæ scilicet illustrium virorum, qui vel feliciter cum hostibus dimicassent, vel fortiter in bello pro patria cecidissent. Canebantur aliquando cantilenæ ad mundi mirabilitatem pertinentes, & ad infinitam diuinæ mentis, summique opificis sapientiam, aut ad astrorum cognitionem: cuiusmodi sunt illa quæ canuntur apud Apollonium lib. I. Argonaut.

Ἤειδεν δ' ὡς γαῖα καὶ οὐρανὸς ἠδὲ θάλασσα
Τὸ πρὶν ἐπ' ἀλλήλοισι μιῇ συναρηρότα μορφῇ
Νείκεος ἐξ ὀλοοῖο διέκριθεν ἀμφὶς ἕκαστα.
Ἠδ' ὡς ἔμπεδον αἰὲν ἐν αἰθέρι τέκμαρ ἔχουσιν
Ἄστρα, σεληναίη τε, καὶ ἠελίοιο κέλευθοι.
Οὔρεά θ' ὡς ἀνέτειλε καὶ ὡς ποταμοὶ κελάδοντες
Αὐτῇσι Νύμφῃσι καὶ ἑρπετὰ πάντ' ἐγένοντο.
Ἤειδεν δ' ὡς πρῶτον Ὀφίων Εὐρυνόμη τε
Ὠκεανὶς νιφόεντος, ἔχον κράτος Οὐλύμποιο.
Ὥστε βίῃ καὶ χερσὶν, ὁ μὲν Κρόνῳ εἴκαθε τιμῆς,
Ἡ δὲ Ῥέῃ ἔπεσον δ' ἐνὶ κύμασιν ὠκεανοῖο.

Namque canebat uti primùm cælum, mare, terra,
Vna fuit facies, commiſtaque forma viciſsim:
Singulaque vt fuerant mox triſti lite dirempta,
Vt ſtellis cælum ſedes firmiſsima, Lunæ
Quæ ambages, Soliſque via. flexuſque recurui.
Vt ſunt cum Nymphis montes & flumina nata,
Serpentumque genus varium & genus acre ferarum.
Vt prius Eurynomeque & Ophium ſemine nata
Oceani imparium tenuere niualis Olympi.
Vtque hic vi imperij Saturno ceſsit honorem,
Illa Rheæ hinc latuere maris ſub fluctibus altis.

Tanta denique fuit antiquorum cantorum modeſtia & temperantia, vt neque inter procos quidem Penelopes turpia aut laſciuia canerentur: quamuis eſſent iuuenes ad omnem libidinem, omnémque intemperantiam maximè propenſi: ſed canebatur apud hos reditus Græcorum in patriam laborioſus ſanè ac perdifficilis; ſicut patet ex his:

Τοῖσι δ' ἀοιδὸς ἄειδε περικλυτὸς, οἱ δὲ σιωπῇ
Εἵατ' ἀκούοντες· ὁ δ' Ἀχαιῶν νόστον ἄειδε
Λυγρὸν, ὃν ἐκ Τροίας ἐπετείλατο Παλλὰς Ἀθήνη.

Egregius cantor cantabat ibi, hique ſilentes
Audibant: reditum cantor cantabat Achiuum
Difficilem è Troia, quem Pallas præbuit illis.

Harum igitur cantilenarum, & cantorum, & poëtarum præſides Muſæ putabantur, quarum dux creditus eſt Apollo. Has tanta ſuauitate dixerunt eſſe ſapientes, vt optimum creditæ ſint remedium aduerſus omnes voluptatum illecebras, ſicut ait Theocritus in Paſtoribus:

Οὔτ' ἔαρ ἐξαπίνας γλυκερώτερον, οὔτε μελίσσαις

Ἄνθεα, ὅσσον ἐμὶν Μῶσαι φίλαι ὡς γὰρ ὁρῶσαι
Γαθεῦσιν, τώσδ᾽ ὅτι πτῷ δηλήσατο Κίρκα.

Nunc ita ver gratum est apibus, non lumina florum,
Vt mihi sunt Musæ. quos lætæ respiciunt hæ,
Lædere non possunt mox diræ pocula Circ's,

Est autem Musarum vis propè admirabilis credita: quippe cùm ob suauitatem orationis, rerumque & figmentorum mirabilem varietatem, multa pro veris falsa persuadeant: neque quidquam sit tam tenue & imbecillum quod poëtarum peritorum artificium non mirificè extollat, cùm præsertim ipse de seipsis dicant in Theogonia:

Ἴδμεν ψεύδεα πολλὰ λέγειν ἐτύμοισιν ὁμοῖα·
Ἴδμεν δ᾽ εὖτ᾽ ἐθέλωμεν, ἀληθέα μυθήσασθαι.

Mentiri scimus permulta simillima veris
Si libeat rursus? scimus quoque vera profari.

Fabulati sunt antiqui Musas grauiter ferentes, quòd Venus amoris stimulos sibi iniunxisset, Adonim necasse eius amicum, cùm aliæ aliorum mortalium desiderio captæ fuerunt: vt Calliope Oeagri, è quo peperit Orpheum & Cymothonem: Terpsichore è Stymone Resum suscepit, Clio Linum è Magnete, atque aliæ ex aliis. Nam de laudibus venationis cantum periucundum canentes illum hiantem & imbibentem cantum detinuerunt, donec Maias Adonidis riualis in Aprum verteretur, ipsumque Adonim percuteret: vel (vt aliis magis placuit) in Adonim aprum excitaret, à quo fuit ictus. tum ex Adonidis sanguine nata est anemona rubra, cùm prius esset alba. cùm Venus passis capillis ac nudis pedibus eò accurreret. rosa rubuit ob Veneris sanguinem, quia spina ejus pedem grauiter pupugisset. Fuerunt tamen nonnulli, qui Musas semper castas fuisse dixerint, vt testatur Plato in eo epigrammate, quod est apud Diog. Laert.

Ἁ Κύπρις Μούσαισι, Κοράσια τὰν Ἀφροδίταν
  Τιμᾶτ᾽, ἢ τὸν Ἔρων ὔμμιν ἐφοπλίσομαι.
Χ᾽ αἱ Μοῦσαι ποτὶ Κύπριν Ἄρει τὰ στωμύλα ταῦτα.
  Ἡμῖν δ᾽ οὐ πέταται τοῦτο τὸ παιδάριον,

Ad musas Venus hæc: Dabo Amori tela puellæ
  In vos, vel Venerem præcipio colite.
Ad Venerem Musæ: Marti dicet ista minoris.
  Ad nos non didicit iste volare puer.

Fuerunt loca multa Musis consecrata, à quibus cognomina sortitæ sunt, vt Heliconiades ab Helicone monte quem Otus & Ephial-

& Ephialtes illis consecrarunt, & à Pieria & Pimpla & Libethra, Pierides, Pimplistes, Libethrides, & Parnasides, & Pegasides; quæ loca illis consecrata fuerunt à Thracibus Bœotiæ accolis, vt ait Strab. lib. 10. quia Thraces priscæ musicæ operam dederunt, poeticamque harmoniam inuenerunt, quales fuerunt Ephorus, Orpheus, Thamyris, Musæus, & Eumolpus, qui quod scitè caneret, nomen obtinuit. Fama est Acheloi filias cum Musis de cantu ausas fuisse aliquando contendere, quare prædictum supplicium passæ sunt. Fuerunt etiam cygni Musarum aues nominati ob cantum, vt testatur Callimachus in hymno in Delum hoc pacto:

Η μὲν ἔφη. κύκνοι δὲ θεοῦ μέλποντες ἀοιδοὶ
Μηόνιον Πακτωλὸν ἐκυκλώσαντο λιπόντες
Ἑβδομάκις περὶ Δῆλον, ἐπήεισαν δὲ λοχείῃ
Μουσάων ὄρνιθες ἀοιδότατοι πετεηνῶν.

Hæc dixit: cygnique Dei præduce canentes
Mæonium linquunt Pactolum, terque quaterque
Mox circa Delum volitant, circaque puellam,
Musarum volucres, auibus mage turba canora.

Fuerunt his coronæ etiam sacratæ è variis floribus ac frondibus, & è palmis præsertim, quibus coronabantur ac plumis.

¶ Nec plura his ferè de Musis tradita sunt ab antiquis, quæ nunc breuiter explicemus. Musas alij Mnemosines & Iouis, alij Antiopę & Iouis, alij Menonis & Thespiæ filias fuisse putarunt: quoniam Musę scientia, & optimus affectus animi ad illam imbibendam creditus est, qui nō nisi diuinitus in nos influit, cùm omne bonum datum sit de cœlo descendens à patre luminum: conseruatur tamē & augetur memoriæ bonitate & exercitatione: quare & Iouis & Memoriæ filias Musas dixerunt. Quid enim est aliud Mnemosyne, quàm memoria? Antiope rursus exercitatio est vel potiùs æmulatio, cùm quis pro viribus contendit ne ab alio superetur canendi peritia. Neque aliud est sanè Memnon quàm memoria, aut Thespia quàm diuinatio, & diuina cognitio. id apertiùs etiam declarant nomina illarum Musarum, quæ fuerunt ab Aloei filiabus cultæ: Melete scilicet exercitatio, Mneme memoria Aœde cantus. Qui Musas Cœli filias dixerunt, & Ioue antiquiores, in idem propè recidunt, nisi quod hi Iouem non mythicè sed historicè intelligunt. Harum Musarum nutricem fuisse Euphemen dixerunt, quoniam bonum nomen & gloria,

& laus atque honor artes ac disciplinas alunt: neque vllus stimulus est hominibus acutior ac potentior quàm gloria ad impellendum ad res honorificas. Qui musas tres tantum esse arbitrati sunt, crediderunt illas esse artes, per quas perueniretur ad sapientiæ cognitionem. Communior tamen fuit opinio quòd Musæ essent sphærarum animæ: Vrania scilicet stelliferi cœli, & eius sphæræ, quæ vocatur aplanes: Polymnia Saturni, Terpsicore Iouis, Clio Martis, Melpomene Solis, Erato Veneris, Euterpe Mercurij, Thalia Lunæ: quæ sicuti magis recedunt à medio mundi, ita diuersos sonos efficerent. Nam cùm aliæ spæræ tardiores sint, aliæ velociores, aliæ medium inter hos motus sortiantur, eadem credita fuit sonorum esse differentia: ita vel ex velocissimo & ordinato cœlorum motu, contactuque potentissimo & varia & ingens efficeretur melodia, vt arbitrati sunt Pythagorici. Sunt igitur octo Musæ commemoratæ, totidem sphærarum toni, ex quibus redundat illa quæ nona addita est, Calliope: quasi bonum concentum dixerim. Hæ cùm sint propinquæ primo corpori quod mouetur, cui sedes Dei proxima creditur; dictæ sunt circa aram Iouis tripudiare, vt ait Hesiodus in his:

Καί τε περὶ κρήνην ἰοειδέα πόσσ᾽ ἁπαλοῖσιν
Ὀρχεῦνται, καὶ βωμὸν ἐρισθενέος Κρονίωνος.

Hæ teneris pedibus vitrei nam fontis ad oras
Vsque choros ducunt Iouis omnipotentis ad aram.

Cùm verò varia sint horum Musarum studia, variis quoque delectationibus capiuntur animæ mortalium, quæ ex illis spæris, vt senserunt Pythagorici, descenderunt. Nam qui è Luna, cùm magis Thaliæ naturæ sint obnoxij, comica lasciuia & petulantia delectantur. Qui descenderunt è spæra Saturni, vel è Polymnia; cùm sicco sint ac frigido temperamento, multa pollent rerum præteritarum memoria: nam ingenia & corporum natura planetarum plerumque consentiunt, & idcirco alij aliis studiis delectantur. Pro planetarum aspectibus exempli gratia, si Mercurius sit forti bonoque aspectu eloquentiam & elegantiam præbet, & suauitatem orationis, & scientiam atque ingenium præsertim in rebus mathematicis. Idem cum Ioue, theologos & philosophos gignere putatur. Idem si conjunctus sit cum felicis Martis aspectu medicos facit peritos & fortunatos: at cum malo aspectu
vel

vel imperitos vel infelices, vel etiam fures vt creditur, quod præcipuè contingit vbi combustus dicitur à Sole. Cùm Venere poetas gignit & musicos. Cum Luna mercatores cautos & diligentes negotiatores. Cum Saturno tribuit scientiam ac peritiam vaticiniorum, estque non solùm mutabilis cum natura illorum planetarum quibuscum commiscetur, sed etiam adauget eorum vires. nam quanto potentiore aspectu illos respexerit, tanto felicior est illorum virtutibus augendis: quippe cùm crescant minuanturque vires cæterorum planetarum huius malignitate vel beneficentia. Sed horum planetarum vires, ac varietatem studiorum ita expresserunt illa carmina.

Clio gesta canens trasactis tempora reddit.
Melpomene tragico proclamat mœsta boatu.
Comica lasciuo gaudet sermone Thalia.
Dulciloquis calamos Euterpe flatibus vrget.
Terpsicore affectus citharis mouet, imperat, auget.
Plectra gerens Erato saltat pede, carmine vultu.
Carmina Calliope libris heroica mandat.
Vrania cœli motus scrutatur & astra.
Signat cuncta manu loquitur Polymnia gestu.
Mentis Apollineæ vis has mouet vndique Musas?
In medio residens complectitur omnia Phœbus.

Nam scriptum reliquit etiam Zetz. hist. 90. chil. 6. nihil aliud esse Musas quàm cognitionem & animi vim illam quæ intelligit: cum Helicum Musarum locus à vertendis foliis sit nominatus. Has igitur non harmoniæ solùm musicæ vim habere arbitrati sunt antiqui, sed etiam componendorum morum, temperandorumque animorum ab immoderatis perturbationibus. Nam qui Musicæ & poeticæ facultatis studiosus sit, is ferè libidinosus & inhumanus esse non solet: cùm omnia vitia otium & inscientiam, at non disciplinarum studia, comitentur. Inde accidit vt musicam diuinam scientiam crediderint Pythagoras, vt ait Strabo lib. 10. Georg. Cùm crederent igitur antiqui omnes res humanas à mente diuina, & à corporibus cœlestibus aliquo pacto gubernari omnem cuiusque peritiæ præstantiam deorsum mitti tradiderunt à Sole, & à cæteris planetis: cùm reipsa sine ope diuina vis humana debilis & imbecilla sit ad omne opus perficiendum;

quare Musæ sæpius ad ferendum opem vocantur à poetis. Illi qui Musarum filij dicti fuerunt, ea fuerunt ingeniorum scientiaque præstantia, vt diuinitus è cœlo demissi inter homines viderentur, cùm nullum Veneris desiderium alioquin cadere possit in corpora cœlestia. At nunc de Dædalo dicamus.

De Dædalo. CAP. XVI.

DÆDALVS, quem ingeniosum & præstantem virum fuisse vel nomen ipsum significat, nulla alia de causa fuit tot fabularum figmentis implicatus, vt vix tandem ex illis euolare potuerit, nisi vt præclara exempla rectè sapienterque viuendi hominibus relinqueret. Hunc Eupalami siue Euphemi filium fuisse & Alcippæ testatur Zetz. hist. 19. primæ chil. At Phærecides Dædalum Erechthei viri Atheniensis, & Iphinoes filium fuisse scripsit, à quo etiam tribus Dædalidę Athenis fuerunt vocatæ. nam Dædalus fuit è stirpe regia illorum qui dicti sunt Metionidę. At Pausan. illum fuisse Palamaonis filium scripsit in Bœoticis. Hic non magis ob artis præstantiam, quàm ob errores & casuum varietatem celebritate nominis apud omnes gentes claruit. Dicitur solum vertisse, quia sororis suæ Perdices filium Attalum, vel Acalum, vt alij malunt, vel Telen discipulum, at nòn (vt quidam putarunt) filium Perdices, de tecto per inuidiam deiecerit: id enim cùm commisisset, sciebat quibus legibus erat obnoxius. quare metu pœnarum ad Minoem Cretæ Regem confugit, quem Endæus eius discipulus, patria Atheniensis, secutus est. ait tamen Paus. in Atticis Calum nominatum fuisse illum, ob cuius cædem Dædalus è patria profugerit. Est enim illud innatum præstantioribus ingeniis vt superiores, aut etiam pares, æquo animo perferre non possint, cùm omnes maximè nitantur excellere. Hunc fabulantur è Minerua architecturam & vniuersam artem ædificandi, lignaq; formandi edoctum fuisse, quia cùm in Cretam penetrasset & ipsi Regi, & filiabus Regis, ob insignia opera quæ fecit, mirificè gratus fuit. Hic labyrinthum ad formam illius Ægyptij labyrinthi extruxit, cùm eius rationem tantùm audiuisset. Deinde Pasiphaæ factus etiam familiaris, cùm ingenti tauri desiderio teneretur, illudque Dædalo aperuisset, (nam Venus ob Solis odium, qui suum adulterium patefecit, in omem Solis prolem sæuiebat) Dædalus

dalus dicitur miro artificio ligneam vaccam excogitasse, in quam inclusa Pasiphae cum tauro rem habuit. At enim re postea comperta capitalis fraudis damnatus cùm filio è vinculis elapsus. Inycum, quæ vrbs erat Siciliæ, ad regem Cocalum amisso filio in itinere euasit. at eum cùm Minos insequeretur naui, ad eam Siciliæ partem applicuit primùm, vbi Minoam vrbem postea vocatam condidit, de qua ita meminit Gregorius Gemistus in primo libro rerum Græcarum. κατέπλευσε μὲν τῆς Σικελίας ἐς Μινώαν πόλιν, ἣν ἔκτισε μὲν Μίνως ἐκεῖνος ὁ Κρητῶν βασιλεὺς ὅτε ἐς Σικελίαν κατὰ Δαιδάλου ζήτησιν ἀφιγμένος, Κωκάλῳ τῷ Σικανῶν βασιλεῖ ἐπεξενώθη. *Nauigauit ad eam primum Siciliæ partem, vbi condita est Minoa quam Minos ædificauit ille Rex Cretensium, quando Dædalum quærens in Siciliam appulit, & vsus est perbenigno Regis Cocali hospitio.* Hic cum à Minoe repeteretur, neque eum Cocalus dedisset, bellum inter Minoem & Siculos exarsit, vt ait Paus. in Achaicis. Cùm in Siciliam venisset, tanto fuit in honore apud omnes Siculos, vt nullius nomen omnino per id tempus neque in Sicilia, neque in Italia magis esset celebre. Cùm verò fugeret è Creta fabulati sunt antiqui Dædalum sibi & Icaro filio alas è cera excogitasse, vt iis ex imperio Minois, qui latè terra marique imperabat, eo tempore euolarent. Sed cùm Dædalus & Icaro & sibi alas humeris aptaret, multis verbis filium monuit ne vel sublimiora loca, vel mari nimis propinqua expeteret, sed mediam quandam regionis viam seruaret, seque volantem sequeretur. verùm Icarus, quæ sunt adolescentum ingenia, parum ea referre ratus, neglectisque vtilibus paternis ac salubribus admonitionibus, captus suauitate volandi altiora loca expetiuit. quare alis nimio Solis colore liquefactis, in mare præceps decidit, quod ab eo fuit Icarium nominatum, vt ait Ouid. lib. 2. de arte:

Icare clamabat, pennas aspexit in vndis;
Ossa tegit tellus, æquora nomen habent.

Andrætas tamen Tenedius in nauigatione Propontidis, Icarium mare non ab Icaro Dædali filio, sed ab vna Cycladum, quæ Macris & Icarus dicebatur, nominatum fuisse scripsit. Habuit Dædalus vxorem Gortynidis filiam, è qua suscepit liberos Scillidem, & Dipœnum, vt ait Pausan in Corinthiacis: è quadam Cretensi muliere præterea Iapygem, è Naucrate serua Icarum. Atque à Iapyge filio Dædali Iapigia

dicta fuit vt ait Strab.lib.6. Cùm ante Dædali tempora sine manibus vel pedibus, vel oculis statuæ essingerentur ab antiquis, primus omnium mortalium Dædalus deficientes partes suffecit: quare dictus est fecisse simulacra, quæ mouerentur, quòd non etiam pedibus carerent, vt indicat Euripid. in Hecuba:

Εἴ μοι γένοιτο φθόγγος ἐν βραχίοσι,
Καὶ χερσὶ καὶ κόμαισι, καὶ ποδῶν βάσει,
Ἢ Δαιδάλου τέχναισιν, ἢ θεῶν τινος.
Si sit mihi vox, brachiis si robora,
Si vel manibus, comisvè, si in ingressu pedum,
Vel Dædali arte, vel Deûm cuiuspiam.

Sic Plato Comicus in Decipiente:

Τὰ Δαιδάλεια πάντα κινεῖσθαι δοκεῖ,
Βλέπειν τ' ἀγάλμαθ'.
Dicas moueri cunctá sanè Dædala, &
Videre simulacra.

Primus enim oculos formauit, & crura ac manus fecit, cùm antiquiores oculos clausos, demissasque manus, ac lateribus annexas confingerent. Alij dicunt primos Rhodios statuas fecisse quæ (vt ait Aristarchus) vagarentur, atque quòd priùs essent rudes, Dionysum apud Chios ligatum fuisse inquit Polemo. Non tamen ad perfectam & absolutam artem sculpendarum statuarum ventum erat adhuc Dædali tempore, quippe cùm scribat Paus. in Corinthiacis Dædali opera rudia fuisse neque aspectu decora, sed quæ tamen diuinitatem quandam præ se ferrent. Inter præclara Dædali opera sella compactilis numerata est, quæ in delubro Mineruæ Poliadis apud Athenienses dicata: omnesque ligneæ statuæ, Dædala dicebantur antiquitus. Erat & solemnitas quædam, quæ Dædala vocabatur, quam hac de causa institutam fuisse fabulantur: Iuno aliquando Ioui irata dicitur in Eubœam peruenisse, quam cum placare Iupiter conaretur, ad Cithæronem, qui Platæensibus imperabat, virum consilio & calliditate sanè præstantissimum peruenit. Tum Iupiter eius monitu ligneũ simulacrum fabricauit, quod vestibus indutum super plaustro collocauit, famamque in omnes dedit, quòd esset Platæam Asopi filiam ducturus. Id vbi sensisset Iuno, statim accurrit, manusque imagini iniecit, tum lacerata veste sensit se iucundè fuisse deceptam: quare facilè cum Ioue in gratiam rediit. Ad huius

huius memoriam lignea imago, quæ Dædala vocabatur, septimo quoque anno plaustro imponebatur, & cum põpa ad delubrum Iunonis vehebatur, vt scripsit Phylarchus lib. 19. historiarum. Neque tamen ex quibusuis lignis illa imago efficiebatur, sed hoc ritu eligebatur ad illam lignum. Lucus fuit quidẽ in Bœotia non procul ab Alalcomenis omnium maximus, & peruetustæ ibi quercus, ibant in eum lucum Platæenses, & elixarum carnium frusta exponebant, quibus præter cæteras aues maximè negotium fuit cum coruis, quos omni conatu arcere, & à carnibus expellere nitebantur. Ex aliis verò volucribus obseruabant, quæ carnem arripuerit, super qua arbore consederit: neque licet ex alia materia Dædala cędere, nisi ex illa arbore quæ prima ita fuerit indicata. Fertur Dædalus apud Selinuntios speluncam quandam tam miro artificio excogitasse, vnde vapor quidam subtilis, tantęq; amœnitatis exhalaret, vt ex humanis corporibus sudorem cum quadam suauitate euocaret, vnde corpora ægrotantia facilè sanitati restituebantur, atque præclari postea artifices statuarum ex Attica Dædali officina, ac nobiles manarunt complures, inter quos non vltimum locum obtinuit Onaras Æginata Miconis filius, vt ait Paus. in rebus Eliacis, & Ageladas Argiuus Damophon Sicyonius, Arcesilaus Chius, Leocharis Sidonius, Alcamenes Cyprius, vt alios prætermittam. Nam quanta insignium opificum multitudo iisdem ferè temporibus floruerit, & quæ singulorum opera memorabilia extiterint, visum est non fore superuacaneum atque iniucundum, si quanta fieri poterit breuitate recenseamus: siquidem vna est ars pictura, quæ non valde dissentit à liberalibus vocatis disciplinis. Quis.n. audeat ipsam picturam omnium bonarum artiũ alumnam, & simiam (vt ita dixerim) naturæ ab illis disciplinis seiungere: cùm vna hæc sit ars, quę quasi tacita historia res gestas, & formas corporis, & colores multò diligẽtius imitetur, quam oratione exprimi possit, & ad posteros in manus tradat. Hæc ars omnium optimarum artium altrici Græciæ familiaris, ita plantas & animalia imitans superioribus tẽporibus naturam attigit, vbi consecuta fuit potentiorum studia, vt vel cum ipsa natura contendere ausa sit, cùm omnem naturę mirabilitaté in omnib. naturę operibus mirificè exprimeret. illud cùm Græcię esse cognitum, meritò fuit in consuetudine positum vt prima adolescentum nobilium rudimenta essent lineamenta corporum effin-

gere, quæ cognitio autore ac suasore Pamphilo vnà cum liberalibus artibus à teneris imbibebatur, seruis prorsus incognita & interdicta. Nam profectò tam fuit mirabilis in quibusdam picturæ præstantia, vt non modò lineamenta corporis & figuras & colores exprimeret, verumetiam quantum quisque vixisset aut victurus esset appareret physionomis, quod assecutus est in primis Apelles. & quod magis mirum videbatur, cognoscebantur in pictura omnes animorum motus expressi ab eodem artifice, cùm populum Atheniensem fecisset ea forma vt hæc in illo omnia cognoscerentur. Enimuero, nisi cum Physionomia consentiat pictura vel sculptura, non est magnopere vtilis existimanda. quare totum fere artificium in capite præcipuè fingendo consumitur, atque quod reliquum est magna ex parte in extremis membris. Tunc.n. perfecta est cognitio figurarũ, si appareat in eis physionomia cum rebus gestis consentire. sin autem, suæ sunt imagines ipsis artificibus ad custodiam officinarum relinquendæ. Sunt aut ista & insigniorũ quorundam pictorũ nomina, & præstantiora illorum opera, quę memorabilia visa sunt antiquis scriptorib.

Androbij nobilissimi pictoris opus fuit præter cætera nobile existimatum Danae portata è ventis per mare, quam piratæ tanquam stupidi apparebant admirari. Deinde mirus Hercules in Oeta monte super pyra impositus, qui cùm reliquisset quidquid haberet humanum, cum magna lætitia, vt apparebat, à Diis in cœlum excipiebatur & Scyllis anchoras Persicæ classis præcidens, & Stratonice & Deianira.

Agacritus discipulus Phidiæ Mineruam fecit Itoniam, & Iouem non longè à Coronea ex ære.

Ageladas Argiuus Iouem fecit Imperatorem apud Messenios, cuius etiam opus fuit Hercules impuber apud Achæos, & Iupiter puerili facie ex ære. deinde quatuor equi ęnei, qui in Delphos ab Argiuis pro concepto voto missi fuerunt, & totidem Tarentinorum.

Alcamenes sculptor fuit insignis. qui Veneris simulacrum fecit & Iunonis in via Phaleri, quæ deducebat Athenas, & Martis armati signum, & aliud mirabile Veneris in vrbis regione Noctis vocata: Bacchi item simulacrum in templo ex ebore & auro, quod fuit iuxta theatrum: Hecates signum Athenis è tribus corporibus simul iunctis Epipyrgidiam vocatum: Aesculapij signum Mantineæ: apud Bœoros labo-

labores Herculis ad formas colossorum è lapide Pentelico.

Alcistere quoque fœmina pinxit saltatorem egregium æstimatum, quando non mares solùm, sed etiam fœminæ in arte pingendi claruerunt. nam & Aristaretæ Nearchi filiæ ac discipulæ perpulcher memoratur fuisse Æsculapius, & Lala Cyzicena perpetua virgo ingeniosa fuit exprimendis penicillo mulieribus, cùm multas pinxerit, ac seipsam quoque egregiè speculo effinxerit.

Alcmenis opus Thebanis est Hercules & Minerua è lapide Pentelico specie colossi.

Amphion Gnosius Acestoris, filius fecit Cyræneis Battum in curru sedentem cum matre Cyrene auriga, ac Libye nympha, quæ Batto coronam imponat.

Anaxagoras item Æginetа signum Iouis fecit in Olympia, & Herculem ex ære cum leone Nemeæo colluctantem, eumque suffocantem artissimo complexu.

Antermus, Niciades, Malas communi opera aliam Dianam fecerunt lapideam Lasiis, atque aliam Chiis, quæ prooptica ratione intuitus seuera ac propè irata apparet templum ingredientibus, at exeuntibus iam placata, & benigna, quorum & alia opera fuerunt è Pario lapide.

Antiphanes Argiuus Castores fecit in Delphis, cuius etiam opus fuit equus æreus, & Lucina parturienti assistens.

Antiphilus autem pictor fuit non ignobilis, qui multa egregia opera fecit, sed omnium principatùm tenuit puer in ignem curuatus inflans, quo igne paululum flatu excitato tota domus videbatur aliquantulum lumen accipere per noctem. pinxit & Satyrum cùm pelle pantheræ.

Apelles quoque patria Cous peritia & gloria artis pingendi nemine inferior, pinxit celeberrimam Venerem emergentem, cuius vultum tantùm ac pectus expressit è Phrynes formosissimæ amicæ aspectu, quòd ea talis videretur Neptunaliorum Cerealiorumque tempore in omnium Græcorum conspectu ad mare vestibus & comis solutis. fecit & eximiam Dianam. & in Epheso Alexandrum pinxit cum Iouis fulmine, & eundem triumphantem, & Bellum cum illo manibus reuinctis à tergo: Castorem, Pollucem, Victoriam. Pinxit & Clytum super equo properantem ad bellum, cui galeam puer porrigebat: & heroem nudum miri artificij ob expressas corporis partes, & equum in certamine, & Arche-

laum cum vxore & filia. Sed omnium eius operum præstantissimus creditus fuit Antigonus thoracatus, super equo incedens. pinxit & Dianam ad Homeri carmina, & mensam celebrem miro artificio excogitauit. atque cùm Antigonus esset altero lumine orbatus, prior excogitauit rationem occultandi vitij, vt quod deesset corpori, picturæ deesse videretur: nam solam partem integram ostendit, aliam in vmbram conuersam occultauit. Pinxit & quæ penicillo exprimi ferè non possunt, fulgura & tonitrua: & Venerem Chois inchoauit tantùm, sed opus mors illi inuidit. edidit volumina doctrinam picturæ continentia, qui cognitus fuit Protogeni vel è tenuitate lineæ in tabula. tantæ verò præstantiæ creditus est, vt soli liceret Alexandrum pingere, cùm aliis esset vetitum.

Apollodorus patria Atheniensis, qui floruit tertia, post nonagesimam, Olympiade, pictor fuit clarissimus, cuius miri artificij creditus est Aiax Iouis fulmine percussus, ac tantæ pulchritudinis, vt nihil tale ars pingendi habuerit præstantius ante illa tempora, cuius etiam pulcherrimus fuit sacerdos adorans.

Arcesilaus pinxit Leosthenem in Piræeo apud Athenienses, opus eximium creditum, & eius filios præter cætera, qui Leosthenes Macedonas duobus præliis vicit in Bœotia & Thermopylis.

Ardices patria Corinthius illud laudis iure sibi vindicat in arte pingendi, quòd primus fuit cũ Thelephane Sicyonio, qui hanc artem exercuerit, qui lineis tantùm figuras adumbrabant, nulloque vtebantur colore, sed pro coloribus lineas interius spargebant. inde effectum est vt alij Corinthium alij Sicyonium inuentum esse censuerint pingere aut lineamenta inducere. Verum cùm hi artifices parum naturam imitarentur vt adhuc rudes pingendo, necesse fuit nomina illorum picturis adscribi, quos exprimere pingendo fuissent conati. Quis enim nesciat nihil æquè naturam imitari, quàm colores si fuerint cum aptis conuenientibusque lineamentis coniuncti? necesse est enim vt vtrique ad exprimendam effigiem conspirent, sin autem alterum horum defecerit, inanis propè est omnis labor artificum. quare plurimum sibi deesse statuarij fateantur oportet, qui sola delineamenta, per marmora vel metalla possunt imitari. plurimum igitur se debere fateantur

geantur oportet pictores Periphanto Corinthio, qui primus omnium colorem excogitauit, qui testa trita colorare cœpit. alij tamen Philocli Ægyptio, alij Cleanti Corinthio inuentionem lineamentorum attribuerunt.

Ardalus egregia opera fecit duos Vulcanos, alterum in Delphis, alterum in templo Mineruæ Poliadis ex ære: quo tempore vnà cum pictoribus insignis statuariorum, & metalla in figuras hominum aut beluarum fundentium multitudo claruit: nam quamuis diuturniores sunt figuræ quæ funduntur aut exciduntur, quàm quæ pinguntur, neque tam facilè patiuntur temporum iniurias, eandemque rationem membrorum siue analogiam obtinere possunt, quam & pictura, tamen minus habent colores, quod maximum est naturæ ornamentum & iudicium ad mores & ingenium cuiusque dignoscendum: fuerunt tamen quidam artifices qui pingendo, fundendo, & excidendo suum ingenium expresserint.

Argeus enim qui Iouem effinxerat ex ære, idem insignem Apollinem fecit ligneum, sicuti Attalus Atheniensis Herculem fecerat lapideum in Naxo, mox excidit Apollinem Lycium è ligno.

Aristides autem Thebanus tantæ præstantiæ fuit pictor, vt per colores non solùm figuras exprimeret: sed etiam primus animorum motus imitatus sit, qui pinxit pugnam Alexandri Macedonis cum Persis, opus sanè celebre, & miræ pulchritudinis. Pinxit & Liberum patrem cum Ariadna, quæ tabula vendita est sex millibus sestertiorum. mirificè apparuit animi perturbatio fœminæ in ea tabula, in qua capto quodam oppido puer exprimebatur se volutans ac repens ad mammas matris è vulnere morientis, quæ videbatur sollicita de puero. pinxit & currentes quadrigas & venatores cum præda, & senem cum lyra, qui apparebat puerum docere atque ægrè ferre tarditatem ingenij, & ægrum magnopere laudatum.

Aristocles Cydoniates discipulus & filius Cleœtę pulcherrimum Ganymedem fecit ex ære apud Eleos, qui ab aquila ad Iouem portaretur, & Herculem pugnantem pro baltheo.

Aristolaus Pausiæ filius memorabiles pinxit Periclem, Epaminondam, Medeam, Virtutem, populum Atheniensium, Theseum.

Aristomedon statuas fecit æreas complures in Delphis, & Latonam præcipuè præclaram gestantem paruulum Phœbum, & quæ ducebat manu Dianam paruam.

Aristonomus Ægineta Iouem fecit apud Eleos altera manu auem, altera fulmen gestantem æreum cum corona capiti imposita è variis floribus.

Ascarus Ageladæ Sicyonij discipulus Iouem item fecit coronatum floribus apud Eleos ex ære, fulmenque dextra tenentem tanquam eiaculaturum. Fecit etiam Pana cum Cupidine colluctantem.

Asclepiodori vnum tantùm opus memoria dignum fuisse percepimus: tabulam nimirum duodecim Deorum.

Athenio Maronites egregius pictor Glauconis Corinthij discipulus pinxit Atheniensibus mulieres sacra canephoria celebrantes, hoc est, canistros variorum florum plenos super capitibus ad templum Cereris gestantes. fecit item Achillem sub habitu muliebri occultatum, & ab Vlysse deprehensum. fecit & mirificam tabulam Agasonis cum equo.

Athenodorus Lacedæmonius Apollinem & Iouem fecit è marmore in Delphis.

Bathycles Magnesius statuarius sellam fecit apud Spartanos Amyclei, & Minotaurum æreum, qui viuens trahi vinctus à Theseo videretur. Sustinebant illam sellam à fronte duæ Gratiæ, & à tergo duæ Horæ, cuius in læua parte Typhon & hydria inerant, in dextra Tritones. Iupiter Taygetem, Neptunus Alcyonen portabant. inerat & Herculis pugna cum Cygno, & Centaurorum apud Pholum, & Persei facinus in Medusam, & Herculis cum Thurio Gigante certamen, ac Tyndari cum Euryto. Leucyppi filiarum raptus. Mercurius Liberum patrem nuper natum in cœlum portabat. Peleus Achillem Chironi alendum erudiendumque tradebat. Cephalus ob formam rapiebatur ab Aurora. Achilles pugnabat cum Memnone. Hercules Diomedem obtruncabat, & Hydram, & canem Plutonis rapiebat, Geryonis boues abigebat, Actoris filios in superiore margine trucidabat, leonem strangulabat, & mox pugnabat Oreo Centauro, & cum Acheloo luctabatur, Nessum ad Euenum amnem interficiebat. Harmoniæ celebrabantur nuptiæ Deorum donis. Mercurius tres Deas deducebat ad iudicium. Iuno Io in vaccam versam intuebatur, Mineruaque Vulcanum fugiebat. Bellerophontes

phontes Lyciæ monſtrum conficiebat. Calais & Zetes harpyias à Phinao arcebant. Theſeus & Pirithous Helenam rapiebant. Apollo & Diana ſagittis Tityum conficiebant. Admetus aprum & leonem ad currum iungebat: cùm multa ineſſent præterea. cui operi Gratiæ & Dianæ Teucophrynes ſignum eſt additum.

Boethus Carthaginenſis eximium Puſionem fecit nudum inauratum apud Eleos, qui erat ad pedes Veneris è marmore, cùm Venus eſſet opus Cleonis Sicyonij. Nam permulti fuerunt artifices, qui ob vnum tantùm opus egregium fuerunt celebrati: vt Timotheus cùm Æſculapij ſignum feciſſet apud Trœzenios: Theopompus Æginета, qui taurum fecit ex ære in Delphis: Theocles Lacedæmonius, qui quinque Heſperidas apud Eleos excidit: Policles, qui fecit æreum Hermaphroditum: Nicodamus Mænalius, qui apud Eleos fudit Mineruã ægide & galea munitam: Mendęus Pæonius, qui Victoriam fecit æream apud Eleos ſuper pila: Hermion Trœzenius, qui excidit Apollinem Pythium apud Samios: Hypatodorus, qui Mineruam in vrbe Aliphera: Iphicles, qui leænam ex ære elinguem ob Ariſtogitonem: Leocharis ob Iouem Polium æreum in arce Athenis: Callo Aegineta ob puerum Mamertinum æreum apud Eleos pulcherrimum, & Mineruam ligneam in arce Trœzeniorum: Calyphon Samius ob ęream Diſcordiam in templo Dianę Epheſię: Eleutherius ob Bacchum è Pario lapide apud Athenienſes in templo Liberi patris iuxta theatrum: Euchir Athenienſis ob Mercurium marmoreum apud Phenneatas: Endæus Dędali diſcipulus ob Mineruam marmoream ſedentem in arce Athenarum: Doryclides, Lacedæmonius Dipœni diſcipulus ob Themidem marmoream apud Eleos: Epeus ob Venerem ligneam in æde Apollinis Lycij: Endius ob Mineruam Aleam, quam fecit ex ebore.

Bryaxis celebratus fuit ob Apollinem æreum & Iunonem apud Pheneatas, qui fecit Aeſculapij quoque & Hygię ſigna apud Athenienſes, in Iouis Puluerei cognomento delubro, quod fuit ſine tecto.

Bularchus is qui floruit Olympiade decima ſexta, pinxit magno artificio Magnetum pręlium, quæ tabula tanti pretij habita eſt, vt pari pondere auri ſit repenſa.

Buthieus Myronis diſcipulus puerum in ignem inflan-

tem fudit, & Argonautas, & aquilam gestantem Ganymedem, quem Iouis iussu rapuerat. erat ita concinnè facta vt eum vnguibus non læderet. deinde Apollinem cum diademate.

Calamidis Agrigentini insignia opera fuerunt apud Eleos pueri ærei dexteras tendentes, & signum Victoriæ inuolucre ac sine alis Athenis: Æsculapius imberbis apud Corinthios ex auro & ebore, qui dextera fructum pineum tenebat, ac læua sceptrum. fecit Athenis & æream leænam propter Pisistrati casum, & Thebis signum Ammonis: apud Tanagros Mercurium æreum arietem humero gestantem, & Apollinem Alexicacum Atheniensibus, & Veneris signum æneum.

Callimachus cacizotechnus æream quandam lucernam fecit, quæ per annum arderet, neque tamen in ea oleum consumebatur, quam deposuit Athenis in arce Mineruæ: ac primus lapides terebrauit. fecit & Iunonem desponsatam apud Platæenses.

Calyphon Samius in templo Dianæ Ephesiæ pugnam pinxit Troianorum ad Græcorum naues: & imprimis Discordiam vultu horrendo.

Canachus Sicyonius Apollinem fecit Philesium, & ceruа mirabili artificio. Apollinem item Didymæum Milesiis, & Ismenium Thebanis, & Venerem ex auro atque ebore Corinthiis. cuius tamen opera fuerunt rigidiora, quàm vt vera imitarentur.

Cephisodorus ille qui floruit nonagesima Olympiade Pacem fecit æream Atheniensibus, quę Plutum in sinu gestaret, & aram Iouis, & Mineruam in portu Athenarum.

Cephisodotus & Xenophon fecerunt Arcadibus Dianæ Sospitæ simulacrum è lapide Pentelico.

Chalcosthenes Atheniensis mirabilis & ipse opifex fuit existimatus, quamuis fictilia tantùm effingeret, hoc est imagines & statuas è creta, cuius etiam caussa ob multam huiusmodi fictilium statuarum copiam locus Ceramicus nominatus fuit Athenis.

Chares Lyndius colossum fecit Solis apud Rhodios septuaginta vlnarum miræ pulchritudinis.

Chionis opus fuit eximium in Delphis Minerua & Diana marmoreæ.

Chiri-

Chirisophus Cretensis fecit è marmore Pario apud Tegeatas simulacrum Apollinis auratum.

Chrysippus Solensis præterea & Zeno Mnasei filius, dicuntur fuisse omnium pictorum suę ætatis pingendis animalibus præstantissimi, quorum alter Herculem fecit leonem Nemeæum suffocantem, alter expressit aprum Calydonium mirificè penicillo, & Hesionen ceto expositam mœstam, & aues Stymphalidas.

Cimon Cleoneus, qui in corticibus pingere consueuit, prior optimè membra distinxit, venasque in corporibus expressit, & sinus in vestibus ac rugas retulit. inuenit & catagrapha vocata despicientes, suscipientes, scilicet, ac respicientes penicillo exprimere.

Cleon Sicyonius statuam fecit æream Dinolochi pueri, qui pueros omnes vicerat in Olympicis certaminibus, quod opus fuit pulcherrimum iudicatum.

Critias Epicharmum aheneum fecit opus insigne, se in cursu armatorum exercentem.

Ctesicles quoque statuarius tantę pulchritudinis, tantique artificij muliebrem statuam è Pario lapide fecit in Samo, vt eius amore incredibili captus sit Clisophus Selymbrianus, cum qua vbi propter frigus ac duritiem congredi non posset, eò vsque cupiditatis accessit, vt carunculam quandam prætenderit, atque omnino concubuerit, vt ait Adæus Mitylenæus in libro de statuariis.

Cyclopes etiam non ignobiles statuarij fuerunt, quippe quorum opus fuit Leones marmorei Mycenarum portæ insidentes, & marmoreum caput Medusæ iuxta Cephisum amnem.

Dædali item multa opera fuerunt nobilia, inter quæ sella lecticaria compactilis in arce Athenarum, & Hercules Thebis apud Bœotos: apud Lebadenses Trophonius & in Creta: lignea Minerua apud Gnosios: Olunte Britomartis. Venus lignea apud Delios: apud Corinthios signum ligneum Herculis nudi; rude illud quidem, sed tamen, vt aiunt, quod diuinum quiddam præ se ferret. apud Samios finxit ligneam Iunonem, erant autem hæc ligna, è quibus solis fere simulacra conficiebantur antiquitus, cedrus, lotus, quercus, cyparissus, hedera, cilicia, ebenus.

Dædalus Syconius cuius fuit filius, & discipulus Patrocl-

trophæum Eleis in Alte erectum laborauit, quod partum fuit deuictis prælio Laconibus, qui etiam signa Pancratiastarum fecit, vt plerique artifices, quæ à nobis silentio inuoluuntur cùm res non sint visæ valde memoria dignæ.

Dameas Trœzenius Dianam, Neptunum, ac Lysandrum fecit in Delphis.

Damophon Messenius insignia opera fecit è marmore Pentelico, Lucinam facem præ se ferentem, & signum Hygiæ & Æsculapij apud Acheos: apud Arcades Mercurium & Venerem ligneam, sed Veneris imi pedes, & os, & manus fuerunt è lapide: & Cererem dextra gerentem facem, quæ sinistra cistam admoueret Heræ: Hera cistam & sceptrum genibus sustinebat, quæ omnia facta fuerant ex vno lapide apud Acacesios. Fecit idem matrem deorum è lapide Pario, & Iouem Olympium ex ebore, & apud Messenios Dianam Laphriam, & eandem Luciferam, ac Fortunam marmoream.

Demetrius statuarius Mineruam vocatam Musicam fecit ex ære, cuius in scuto dracones ita erant formati, vt vbi percuterentur, sonum citharæ persimilem emitterent.

Dinomenis opus fuit Io, & Castillo ænea in arce Athenarum, & Castillo Lycaonis filia.

Dionysius Argiuus egregius statuarius apud Eleos Orpheum fecit, & Liberum patrem, & multos ex Herculis laboribus & equum eximium cùm auriga assistente.

Dipœnus & Scillis Cretenses Dædali discipuli fecerunt marmoreum Mineruæ signum eximium in vrbe Cleone, & Castorem ac Pollucem apud argiuos ex ebeno cum equis, & Anaxim, Mnasium, Ilairam, Phœben. hi primi fuerunt, qui apud Sicyonios exciderunt è marmore, qui cùm marmora quædam in Deos decidere cœpissent, ac postea inceptum opus deseruissent, fames & annonæ penuria Sicyonorum regionem inuasit, tum reuocati ex oraculi responso finiuerunt Apollinem, Dianam, Herculem, Mineruam, Ianum. atque hi primi mortalium in cædendo marmore claruerunt.

Dyllus & Amicleus item communi opera fecerunt ex ære Iouis & Æginæ simulacra egregia apud Delphos.

Echion quoque illi egregius pictor, qui floruit Olympiade septima post centesimam miro artificio pinxit Liberum patrem,

patrem,& tragœdiam atque comœdiam, & anum quę Semirami ex ancilla factæ reginæ lampadem præferret. nouę nuptæ notabilis adesse verecundia apparebat.

Eleuthereus Bacchi signum fecit Athenis ex ebore & auro.

Emilus Aegineta Horas incidit apud Eleos sedentes in soliis,ad quarum pedes erant canistri variis floribus ac fructibus referti.

Endęus Dædali discipulus sedentem fecit Mineruam è marmore Pario.

Endius Mineruam fecit Arcadibus ex ebore Aleam vocatam,opus nobile.

Eubulides fecit Apollinem in Caramico apud Atheniēses.

Eumanus patria Atheniensis prior omnium eorum qui fuerunt ante suam ætatem conatus est figuras coloribus exprimere,cùm floruerit ante Cimonis Cleonei tempora. Sed vt sunt omnia primùm nascentia rudia & planè impolita, facile fuit illis qui secuti sunt,eum superare.hic Dianam pinxit nuper natam matri obstetricem, & eandem cum Apolline in vltionem matris Pythonem sagittis occidentem.

Euclides statuarius eiusdem patriæ, Cererem & Venerem fecit,& Liberum patrem,& Lucinam è lapide Pentelico apud Achæos,& Iouem sedentem apud Æginetas.

Euphranor autē Isthmius pictor fuit illis temporibus,quib. pictura iam plurimum ornamentorum acceperat.atq;ad summum peruenerat,cuius opera fuerunt duodecim Dij,& Theseus,qui apparebat ęquabilem administrationē ciuitatis præsentib. Atheniensibus concessisse. Prę se ferebat eadem pictura, quę erat in porticu,nauatā operā Lacedęmoniis ab Atheniensib.ad Mantineā, quod erat equestre pręliū,in quo Grylli Atheniēsis virtus enituit, & in Bœotio equitatu Thebanus Epaminondas pręstabat,nam equites equitibus,& equi equis imminere apparebant fuit eiusdem Euphranoris,& tabula Ephesi, in qua Vlysses boue & equo iunctis seminare sal videbatur fecit & Paridē, qui in eodē opere cognoscebatur iudex Dearum & Helenę amator,& qui Achillem occidisset.fecit & bonā Fortunā altera manu poculū, altera papauera & aristas gestantē:& Latonam nuper genitā,& alterā,quę Apollinē ac Dianā sedentes super brachio gestaret.fecit & Virtutē & formam colossi,mulieremq;quandam ministrantem sacrificio.

Euthycrates Lysippi filius Herculem fecit in Delphis &

Alexandrum Macedonum venatorem ex ære.

Gitiades Lacon tripodes quosdam fecit Dianæ, & æneam Mineruam apud Lacedæmonios,& multos Herculis labores, & Castores, & vulcanum matrem è vinculis eximentem, & Amphitriten,ac Neptunum cæteris suis operibus forma præstantes.

Hermon excidit è ligno apud Trœzenios Castorum simulacra multa elegantia membrorum.

Hermogenes Cytherius fecit Apollinem Clarium æreum, & Venerem apud Corinthios.fecit & Neptunum æreum cum delphino sub pedibus aquam profundentem, vt ait Alcimus in libro de statuariis.

Hygion Atheniensis, vel, vt ait Adæus in libro de statuariis,Crotoniates primus omnium mortalium marē à fœmina pingendo distinxit, cùm ante illum figuræ ita pingerentur imperfectæ,vt neque à maribus fœminæ dignoscerentur,neque vllam haberent aut oris aut membrorum elegantiam.

Hypatodorus Mineruam fecit apud Arcades è marmore cùm ob magnitudinem,tum ob opificium spectatu dignam.

Irene fœmina Cratini pictoris filia egregiam pinxit in Eleusine vrbe puellam, & Calypso iam vetulam,& Theodorum eximium præstigiatorem suæ ætatis.

Lapharis patria Phliasius fecit Herculem apud Sicyonios, Apollinem apud Achæos, Herculem item apud Corinthios ligneum in æde ipsius Herculis.

Learchus Rheginus Dipœni & Scillidis discipulus, vel (vt alij maluerunt) Dædali,fecit sinum Iouis Chalciœci ligneum exmium apud Lacedæmonios.

Leochares fecit Eurydicen & Olympiadem ex auro & ebore,& Apollinem cognomento Patroum.

Leocharis autem pictor fuit non ignobilis, qui opus fecit eximium Iouem in Piræeo in vltima porticu.

Locrus Parius Mineruam finxit miræ pulchritudinis apud Athenienses, & Demosthenem exilio Calauream secundo ejectum morientem hausto veneno,& Pindarum,quia Athenienses carmine laudauisset.

Lycius Myronis filius pinxit in Alte apud Eleos cum Græcis barbaros in certamen congressuros, Agamemnonem cum Paride, Æneam cum Diomede, Deiphobum cum Aiace Telamonio.

Lyso-

Lysonis opus fuit apud eosdem populos propè diuinum creditum.

Lysippus Eleus Cupidinem fecit æneum Threspiensibus, & Pyrrhi simulachrum.

Lysippus Sicyonius permulta præclara opera fecit, sed inter hæc Musas apud Athenienses, & Iouem æneum in æde Veneris, & Herculem apud Corinthios, ac Iouem apud Argiuos multa laude digna, & Socratis æream statuam Athenis, quæ publico decreto erecta fuit in celeberrimo vrbis loco, vbi Athenienses pœnitentia facti accusatores ipsos Socratis mactauissent, vt ait Diog. Laertius in eius vita.

Lysistratus & ipse Sicyonius huiusce Lysippi frater non est silentio prætermittendus, quoniam primus omnium mortalium fuit, qui hominum figuras è gypso effinxerit, quod inuentum maximè fuit accommodatum ad vniuersum fundendi artificiũ cum inde ars fusoria plurimum facilitatis acceperit.

Medon Lacedæmonius Mineruam fecit armatam scuto, & hasta, & casside marmoream.

Menochares Pausiæ discipulus pinxit Aesculapium, & eius filiam Hygiam, & Aeglen, & Pana, & Ocnum funem tenentem, quam asinus vorabat.

Menodorus statuarius Cupidinem fecit eximium Thespiis, & Callisto Athenis in arce.

Miconis Atheniensis pictoris opus fuit eximium Lapitharum & Centaurorum pugna apud Athenienses in templo Thesei, atque illos qui in Colchidem nauigarunt, in templo Castoris & in porticu Pœcile vocata, acies Atheniensium nimirum Theseo Duce cum Amazonibus congressuræ illius sunt opus, & Græci excidentes Illium, & reges ob nefarium Aiacis cum Cassandra facinus congregati, & captiuarum mulierum agmen, & Cassandra, & qui aduersus Persas in Marrathone pugnarunt: spectabatur par in vtraque acie pugnante alacritas, ac barbari fugientes apparebant temerè se in paludem trudentes ob metum. erant & Phœnissæ naues & barbarorum facta cædes à Græcis, & Theseus à litore soluens, & Minerua ac Hercules.

Myronis Atheniensis fuit puer æreus in arce, & facinus Persei in Medusam, & spectatissimum opus in Helicone Liber pater erecto statu, præter Erechtheum, qui fuit Athenis. fecit hic idem ligneum Orpheum apud Aeginetas, & mar-

moreum Cupidinem, qui ex altera parte videbatur Hercules ex ære egregiè fabrefactus: & æreum discobolum. Neque debet hoc mirum videri quòd idem artifex in varia materia suum ingenium exercuerit, quoniam multi fuerunt ex antiquis, qui non minus pingendo, quàm fundendo & incidendo excelluerunt: cùm præsertim harum artium omnium vna sit origo, vna ratio, vnus finis. fecit æream vaccam apud Aeginetas, quæ præcipuam laudem artificij meruit, & Arcesilai atque Lichæ statuas: & Aristæum Liberi patris filium, & Iouem imperatorem spectatissimum, & Apollinem eximiæ pulchritudinis ex ære.

Musus Iouem æneum fecit apud Eleos in templo Iouis popularis, seu Laœtę, quod fuit Corinthiorum donarium.

Mys non solùm in argento cęlando, sed etiam in cædendis ligneis imaginibus peritissimus, cum summa omnium spectantium laude pugnam in arce sculpsit in clypeo Mineruę Centaurorum & Lapitharum, quam Mineruam Phidias fecerat ex ære.

Naucyris Argiui opus fuit Hebes simulachrum in æde Iunonis in agro Mycenæo, & apud Argiuos Hecate ex ęre.

Nicagora Sicyonia sculptrix Herculem fecit apud Corinthios in draconem versum, qui ex Epidauro delatus fuit Corinthum multis bigis ob eximium pondus.

Niceratus effinxit Aesculapiũ & eius filiã Hygiam ex ære.

Nicearchus non ignobilis pictor multa pręclara fecit, inter quæ principatum obtinuit Pan cum Cupidine colluctans, qui pares propè apparebant: & Cupido item ac Venus inter Gratias. erat & Hercules ita mœstus, vt videretur pertęsus infamię.

Nycias Atheniensis Nicomedis filius, qui floruit Olympiade duodecima post centesimam, ita inuenit coloribus clarum & obscurum ac lucidum referre, vt eius picturę non pictę, sed consistere per se apparerent: tanta fuit in iis exprimendis pręstantia artificij. Narratur eius Bacchus mirabili fuisse artificio factus. & Io, & Andromeda, & Calypso eius fuerunt spectatu digna, pinxit inferos Athenis ex Homeri carminibus, quod opus mirum creditum Necyam vocarunt. expressit postmodo penicillo Hyacinthi pulchritudinem, & tauri Marathonij ferocitatem in porticu Stoa vocata. omnium verò pictorum maximè mirabilis fuit exprimendis animalibus, sed canibus in primis.

Nicodemus apud Eleos fecit Herculem puerili ætate, opus mirabile creditum.

Nicomachus Aristodemi filius multa & ipse fecit præclara, inter quæ vt eximia commemorantur, mater deorum in throno sedens multa cum majestate, circa quam florum fructuumque mirabilitas quædam pullulabat. dij in eadem pictura astabant plerique eius voluntati obtemperaturi, vt videbantur. Proserpina item rapta à Plutone, quæ apparebat sub terram ingredi: Scylla marinum monstrum: Apollo & Diana, ac Rhea super dorso leonis sedens.

Olympiosthenes tres Musas incidit in Helicone, sicut Cephisodotus.

Omphalion pictor. Niciæ Nicodemis filij discipulus, Æsculapium fecit mirabilem apud Messenios, & Tritonem super Delphini dorso per mare equitantem, & Podalirium & Machaonem, & Hygiam Æsculapij filiam virginem formosam, incredibilis artificij creditam, quæ quandam præ se ferret in vultu lætitiam.

Onatas Ægineta Miconis filius signum Iouis incidit apud Eleos, & Herculem, quem dicarunt Thasij, ex Attica Dædali officina inter nobiles artifices nulli secundus. eiusdem opus fuit Mercurius arietem sub alis portans, galeatus, chlamydeque indutus. hic vbi Cererem fecisset Phigalensibus, quantum præmij proposcit, tantum reportauit, hoc est, decem magna talenta, vt ait Aristodemus Abderites in libro secundo de statuariis: Floruit eadem ætate, qua Hegias & Agelades clarissimi statuarum artifices.

Pamphilus Macedo Apellis & Melanthij magister, arithmeticus & geometra non ignobilis, qui negabat artem pingendi aut sculpendi aut cæteras huiusmodi sine mathematicis posse scitè tractari: fecit Victoriam Phliunte Atheniensium, Vlyssemque, penicillo eximiè expressit.

Panæus Phidiæ frater miro artificio pinxit pugnam Marathoniam adversus Persas Athenis in porticu Pœcile vocata, quo vno opere nobilitatus fuisset, vel si nihil aliud fecisset. tanta erat eius pictarum formarum venustas, vt non pictæ figuræ, sed viui homines pugnare viderentur, cùm quisque posset pugnantes dignoscere. Idem Delphis templum nobilissimum Apollinis pinxit sine præmio, quare ab Amphictyonibus fuit multis honoribus insignitus, & senatusc.

factum vt publicus sumptus fieret in eius victum vbicunque moraretur in agro suo. hic primus fuit qui os aperire & dentes ostendere picturas coegit, vultúmque figuratum à prisca ruditate ad iucundiorem aspectum perduxit.

Parrhasius Euenoris filius, patria Ephesius, prior fuisse dicitur qui proportiones inuenerit in figuris, addidítque capillis venustatem, & faciei non priùs visam elegantiam. est enim omnium maximè necessarium, vt rationes in vniuersa picturæ, sculpturæ, aliarumque consimilium artium facultate seruentur, neque solùm propter venustatem, quæ visui iucundas figuras facit, sed etiam quia sic ad vnguem pro viribus naturam imitari conuenit, quæ semper in optimè constitutis animalibus certam rationem membrorum seruare consueuit. Præclarè igitur dicere solebat Pamphilus, geometriam & arithmeticam disciplinas esse picturæ pernecessarias, quoniam omnis proportio diligentior in numeris, deinde in aliis magnitudinibus consideratur. eius rei præclarum est inditium, quòd si quis caput à capillis ad mentum, vel digitum, vel manum, vel pedem corporis permensus fuerit, poterit magnitudinem totius corporis, & singulorum membrorum reperire. Huius Parrhasij eximia opera fuerunt Meleager Rhodiis, & Hercules ac Perseus cum Plutonis galea & talaribus Mercurij volans: duæ præterea figuræ loricis armatorum, quarum altera currens in bello sudare, altera iam defessa positis armis anhelare videbatur. Fuerunt eiusdem duæ tabulæ eximiæ, in quarum altera Achilles erat pictus & Agamemnon & Vlysses: in altera Castor & Pollux & Aenas. pinxit hic in arce Athenarum in templo Mineruæ pugnam Centaurorum eximiè, & post hanc celebres illas vuas, quibus decipiebantur volucres, quamuis velamenti artifici victoriam concessit. pinxit & nutricem Cressam cum infante in manibus: & Liberum patrem astante Virtute: & sacerdotem cum puero habente acerram & coronam.

Pasiteles autem plasta cùm in pictura, sculptura, & cælatura excelluerit, plasticen tamen omnium harum matrem appellauit.

Pausias egregius pictor, patria Sicyonius, inter cætera eximia Cupidinem fecit, qui abiecto arcu & sagittis lyram tenebat apud Argiuos: & Glyceram coronas è floribus facientem, bibentemque è phiala vitrea Ebrietatem.

Phidias

Phidias nobilis statuarius non minùs fundendo, quàm etiam sculpendo valuit, quamvis fuit priùs pictor, floruitque Olympiade nonagesima: huius opera multa fuisse mirabilia traduntur, atque inter cætera mater Deorum apud Athenienses, & Venus è Pario lapide, fuit Apollo eius opus æreus in arce nominatus Parnopius, & Minerua ibidē ex ære, cuius in clypeo formam sibi similē insculpsit, cùm inscribere non esset licitum fecit aliam Minervam vocatam Lemniam præstantissimam adjutore Colote, & Nemesin cū corona in ceruos incisa, & Victoriæ signum, quæ læua fraxinum, dextra phialam gestabat, cui operi suum nomen inscripsit, quæ fuit in arce Athenarum, vt ait Hippias in lib. 2. de statuariis, eius fuit & ahenea Leda, & alia lignea Minerua Area cognomento, cuius manus summæ è Pentelico lapide, & pedes erant apud Platæenses. fecit & Iouē Eleis ex ebore, & Venerem ex auro & ebore, quæ altero pede testudinem premebat: in arce Elidis Mineruā item ex auro & ebore, cuius cassidi gallus incidebat, & aliam rursus Pellenensibus. fecit in templo Olympico Iouem insignem ex ebore, & Amozonam quandā Ephesiis æream in tēplo Dianæ, & duas Mineruas: & Venerem è Pario lapide Athenis, & Mercurium Pronaum apud Platæenses è marmore.

Philesius Eretriensis fecit apud Eleos binas boues æreas eximij operis.

Philoxenus Eretrieus prælium Alexandri cum Dario pinxit, & lasciuiam, in qua tres Sileni comessabantur.

Pisias fecit Apollinem Athenis & Iouem consiliarium è marmore in curia quingentorum.

Polycletus Argiuus statuarius suum ingenium & ipse in diuersa materia exercuit. eius opera memoratu digna fuerunt juvenis strenuus apparens hastam tenere, qui fuit inde Doryphorus nominatus: & pueri taxillis ludentes; & Venus eximia apud Spartanos: & Iuno ex auro & ebore sedens in solio cum corona capiti imposita in agro Myceneo in templo ipsius Iunonis, cui assistebant Gratiæ & Horæ, atque altera manu malum Punicum, altera sceptrum tenebat, cui cuculus insidebat: & Iupiter apud Argiuos è candido marmore: & ærea statua fratris sui, atque ærea Hecate. Illud tamen non est silentio prætermittendum, quòd non sculpebantur ex auro vel argento vel ebore nisi magni Dij: cùm plebij è quauis materia fierent antiquitus. Erant Dij magni magnarum

gentium crediti hi; Iupiter, Neptunus, Mars, Mercurius, Vulcanus, Apollo, Iuno, Vesta, Ceres, Venus, Diana, Minerua. nam aliis fiebant è ligno simulacra, vel fictilia. Fecit Apollinem hic & Dianam & Latonam in vertice Orthię montis è candido marmore, cuius opus fuit Liberis patris signum apud Megalopolitanos cothurnati, quod lęua thyrsum, dextera poculum tenebat, insidebatque aquila super thyrso. omnium verò suorum operum laudatissimus fuit regulus artis vocatus, qui erat quasi lex illarum proportionum, quæ sint seruandæ cęteris artificibus in omni ratione figurarum. fecit & duo signa ærea non maxima, sed eximiæ tamen venustatis ac virginali habitu & vestitu, quæ sacra quædam de more virginum Atheniensium capitibus imposita sustinerent, vocabanturque Canephoræ.

Polygnotus Thasius, Miconis filius, pinxit in Delphis Nectorem pileo tectum & hastam tenentem: atque penicillo mirificè expressit bellum Troianum, & Charontem grandem natu, & vectos in cymba parum clara specie: & Epeum muros Troiæ solo æquantem: & Neoptolemum cædentem Troianos. fecit Cerberum opus sanè horrendum, & Ocnum cum asello vorante funem. fuit Ocnus vir ignauus, cuius vxor absumebat quicquid ille acquirebat. apud Athenienses in Dioscurorum templo Castoris & Pollucis res gestas: Diomedem sagittas portantem Philoctetæ. Vlysses surripiens Palladium eius opus fuit, & Orestes obtruncans auxiliarios Ægisthi apud arcem Atheniensium: & Alcibiades cum monumentis equestris victoriæ ad Nemeam: & Vlysses apud Platęenses patrata iam procorum cede. ferunt quidam hunc fuisse primum, at non Planæum, qui os aperire & dentes ostendere figuras docuerit, vultusque mutationes variauerit: quo inuento plurimum accessit ornamenti vniuersæ arti pingendi, fuerunt tamen qui dixerint ad ætatem vsque Polygnoti & Zeuxis & Timantis non fuisse inuentos colores plures quatuor.

Praxias Atheniensis Calamidis Agrigenti discipulus elaborauit Dianæ, Latonæ, Apollinis, Musarum, Liberi patris, Thyadum, Solis occidentis ora in Delphis: quo mortuo reliqua Androsthenes & ipse Atheniensis absoluit discipulus Eucami. Nam Phryne, cuius insigni amore captus erat Praxiteles facta sibi optione vtrum mallet eligendi huiusce vel sta-

tuæ vel Satyri in tripodibus, hanc elegit, & in Thespiis deposuit: atque cùm multi artifices in omnibus se exercuerint pingendis aut fundendis aut excidendis, tamen non omnes in omnibus excelluerunt, sed in quibusdam præcipuè. fuit enim Phidias exprimendis Diis, quàm hominibus magis accommodatus: Nicias canibus, Praxiteles equis excelluit.

Praxiteles nullis propè omnium artificum qui sua tempestate floruerunt, vel etiam posteris ignotus, raptum Proserpinæ & Ebrietatem fecit æream, & Cererem ac Proserpinam in primo vrbis ingressu è Phalero apud Athenienses, & Satyrum præterea, quo maximè gloriabatur, in via quæ vocabatur Tripodes, in templo Liberi patris è lapide Pario, & Cupidinem ibidem non minoris admirationis. Harmodium præterea & Aristogitonem tyrannum occidentes, & duodecim Deos: Suadelam Latonamque cum filiis ad Portam Nymphadas appellatam, & Dianam & Apollinem & Neptunum. aliam Latonam Argiuis: adolescentem lacertam arcu percussurum apud Athenienses: Cererem & filiam & Iacchum facem preferentem apud Thespienses, in Gnido Venerem è Pario lapide subridentem risu simulato, vt ait Lucianus in Amoribus: cum qua rem habuit Macetes Perinthius, quod in Samo aiunt contigisse, vbi ea scripta sunt etiam de Clisopho Selymbriano ab Adeo Mitylenæo in libro de statuariis. apud Anticyrenses Dianam fecit dextera facem gestantem cum pharetra pendente ex humero; cui canis à læua & ipse æreus astabat. fecit & Phrynes statuã ex auro super columna lapidis Pentelici, vt ait Alcetas in secundo libro depositorum in Delphis, apud Eleos Mercurius eius opus fuit Bacchum infantem gestans, apud quos fecit etiam communi opera cum Cleone Sicyonio Venerem ex ære mirabili artificio. fuit Cleon discipulus eius Antiphanis qui didicerat à Pericleto discipulo Polycleti Argiui. fecit Athenis signum Dianæ Brauroniæ, & consultricis Deæ simulacrum, & Thyadas & Caryatidas: & Mantineam Iunonem sedentem in solio, cui Hebe & Minerua assistebant: apud Platæenses Iunonem adultam, & Rheam saxum fasciis inuolutum pro puero ad Saturnum deferentem: apud Platæenses Iunonem è Pentelico lapide, vbi Callimachus aliam fecit: apud Thespienses Venerem pulcherrimam de Phryne inauratam: aliam Phrynen è marmore, apud Athe-

nienses Bellonam fecit, Triptolemum & bonam Fortunam, & Cupidinem marmoreum depromptum é Glycerio, quæ formosissima fuit amica, non minùs quàm Phryne aut Thais, aut Leontium, aut Hippe, aut quævis nobilis antiquarum amicarum.

Protogenes patria Caunius nobilissimus fuit pictor, qui cùm multa eximia opera fecisset, principatum tamen Ialyso illi celebri tribuere solitus est, in quo nondum perfecto septem annos Rhodi pingendo absumsit & cani illi pulcherrimo anhelanti, cuius in exprimenda spuma ex ore manente diutius laborauit. expressit penicillo Marsyam victum & exanimum propè propter mœrorem: & Nioben spectantem filiorum cædem, quam ex ipso vultu licebat cognoscere propè stupidam factam. tantæ fuit existimationis, vt cùm Demetrius vrbem Rhodon capere posset ex ea parte qua erat Ialysus, ignis opera, maluerit vrbi parcere, quàm Ialysum igni deuastare pinxit Satyrum eximium incumbentem columnæ cum coturnice columnæ insidente viuæ prorsus simili: & Paralum, Hemionida, Cydippem, Tlepolemum, Antigonum, matrem Aristotelis fecit etiam signa ex ære. pinxit & latores legum Atheniensibus.

Pythagoras Parius Gratias venustissimis faciebus pinxit apud pergamenos, opus insigne.

Pythagoras Rheginus primus omnium ære expressit venas, neruos, capillos, & alia complura, idque multò artificiosius totum fecit inventum, quàm fuerat ante suam ætatem: qui fecit etiam præter cætera multa pancratiastarum simulacra, qui artem didicit à Clearcho Rhegino, qui ab Euchero Corinthio: qui à Syadra & Charta Spartanis.

Pythodorus Thebanus Iunonem fecit ex ære Coroneæ Sirenas manû præferentem.

Rhœcus ac Theodorus Samij primi fuerunt, qui plastices artis artificium in Samo inuenerunt. fecit & alia signa in Dianæ Ephesiæ templo, & fœminam quam Ephesij Noctem appellant perobscuram.

Scopias Parius Venerem popularem ex ære fecit in Elide capro insidentem, & multa alia signa in variis locis, sed præsertim in Ionia & Caria. fecit apud Athenienses Amorem, Cupidinem, Appetentiam: apud Corinthios Herculem & Hecaten signa marmorea. fecit Venerem è marmore, quæ noctu ridere

ridere videretur ob voluptates venereas, ac furta nocturna,& Phaethontem,& Vestam sedentem cum duabus ministris, & Thetidem cum Achille ac Nymphis, quæ insiderent delphinis, Tritonibus & Phorco. fecit Cnidiis Bacchum & Minervam: Arcadibus Aesculapium impuberem, & Hygieam è Pentelico marmore: & Platæensibus marmoream Mineruam Pronaum.

Simonis pictoris Aeginetæ opus fuit apud Eleos Equus & assistens auriga,& labores Herculis.

Socrates Sophronisci filius incidit apud Athenienses è marmore in vestibulo arcis Gratias & Mercurium. pinxit etiam Hygiam filiam Aesculapij, & Aeglen. Panacea quoque & Iaso & piger spartum torquens,quod asinus rodebat, erant eius picturæ.

Strongylio parum erat aptus exprimendis in marmore humanis corporibus, cùm boues & equos optimè exprimeret. solam Dianam sospitam fecit Athenis tolerabilem.

Tauriscus non ignobilis pictor præter alia egregia pinxit discobulum,in quo & musculi in dorso & vis brachij, & omnis habitus corporis totis viribus in altum iacere conantis mirificè apparebat: & Paniscum,& Clytæmnestram,& Polynicen repetentem regnum,& Capaneum.

Tectæus & Angelio Magistri Callonis, ac Scillidis & Dipœni discipuli, simulacrum fecerunt marmoreum eximium Delo Apollinis Delij.

Teletas & Ariston communi opera fecerunt apud Eleos æreum Iouis colossum duodeuigenti pedum, opus eximium creditum.

Theocosmus ciuis Atheniensis Iouem fecit adjutore Phidia è marmore,cuius capiti Horæ & Parcæ insidebant, cuius os ex auro & ebore constabat, reliqua è gypso & fictili materia.

Theodorus Samius mirabilis fuit in arte sua, siquidem ferrum fundere ac signa facere ex eo primus inuenit, non tamen multos æmulos habuit propter difficultatem metalli, quod non potuit sequentibus temporibus in statuas commodè fundi, quare necesse fuit ab illo fuisse aliquo ignoto medicamento purificatum.

Theopropus AEgineta Taurum ex ære insignem fecit Corcyræis.

Thrasymedes parius Arignoti filius Aesculapium insignē fecit ex auro & ebore sedentem, tenentemque scipionem, qui altera manu caput premeret draconis, cane ad pedes decumbente.

Thimenetus Musæum pinxit penicillo in arce Athenarum, qui Boreę dono volare apparebat: & palæstritem, & puerum hydrias portantem.

Thylatus & Orethus & eorum filij apud Eleos signum illud Iouis fecerunt, quod fuit postea in Olympiam deportatum.

Thymilus Amorem fecit Libero patri assistentem apud Athenienses è marmore candido in via Tripodibus, & Satyrum puerum poculum porrigentem.

Timanthes Iphigeniam altari astantem pinxit, multosque mœstos circa illam, sed omnes reliquos mœrore superare Menelaus patruus videbatur. cùm verò patris dolorem se non posse penicillo exprimere arbitraretur eximius artifex, quod iam quidquid posset in patruo expressisset, velamento vestis paternum os occultauit. pinxit idem Polyphemum cum Satyris in parua tabula, & iudicium armorum in Aiace, qua tabula iudicatus est superasse Parrasium Sami. fecit Cyclopem dormientem, & ad ostentandam magnitudinem Satyros qui thyrso eius pollicem metirentur.

Timocles & Timarchidas Athenienses fecerunt Aesculapium marmoreum imberbem Elateæ.

Timomachus Byzantius eximius pictor præter Arionem à delphinis vectum citharam pulsantem, fecit Aiacem & Medeam & Orestem & Iphigeniam in Tauris, quę vultu mœsto ac pudibundo astans arę vestes componeret vt caderet decorè. fecit & Gorgonem, in qua ars pręcipuè enituit. fecit & Athenienses se[...]en[...]es, & alios concionantes. & pręstantissimum opus fuit Gorgon.

Tisagoras conscius artificij Theodori Samij, vt apparuit, fecit apud Delphos è ferro Herculem pugnantem cum hydra, & alia signa ferrea multa laudabilia, quamuis ars esset difficillima. fecit Pergami alterum caput ferreum leonis, alterum apri.

Xenocriti & Eubij Thebanorum opus fuit Hercules Promachus è candido lapide apud Bœotos.

Xeno-

Xenophilus Aesculapium fecit apud Argiuos è candido lapide, cui Strato adiunxit bonam valetudinem: & Neptunum apud Anticyrenses, ea forma vt manu femori admota altero pede supra Delphinum ascenderet: altera gestaret tridentem.

Xenophon Atheniensis Fortunæ signum fecit ferentis Plutum, quod opus cùm imperfectum relinquens decessisset, Callisthonicus Thebanus ciuis os & manus & quædam alia suffecit.

Zeuxis Heracleota pictor clarissimus tam amplas diuitias per suam artem sibi comparauit, vt ausus sit vestem aureis literis nomen suum continentem gestare ad ludos Olympicos. hujusce mirum opus fuit Penelopes pictura, quam ita pinxit, vt præter eximiam pulchritudinem, studium etiam continentiæ & pudicitiæ, atque omnes mores qui in honestissima matrona esse solent, referrentur in ea pictura, & quasi elucerent. pinxit Marsyam ligatum, & vuas, ad quas aues aduolabant cum puero illas gestante. fecit Agrigentinis Herculem vtraque manu angues suffocantem præsentibus Amphitryone & Alcmena, in qua pictura metus quidam exprimebatur parentum. Pinxit Iouem in throno cum eximia quadam maiestate Diis cæteris assistentibus: & opus Helenam vocatum, quod è quinque præstantissimis virginibus delectis Crotoniatarum confecit, obseruatis partibus, quæ visæ sunt præstantiores in singulis. Pinxit Atalantam & Pana pastorum Deum, quem largitus est postmodum Archelao, nam post partas insignes opes, quia censeret sua opera condigno pretio emi non posse, cœpit ea elargiri. pinxit Athenis in templo Veneris pulcherrimum Cupidinem rosis coronatum, & egregium Centaurum. Et ne memorandis artifici bus aut aliorum operibus tempus absumam, quæ possent magnum volumen implere, multi alij pictores & statuarij fuerunt præter prædictos, inter quos celebres erant:

Alypus Corcyræus, Andreas Argiuus, Andreas Tenedius, Antiphilus Naxius, Antiphalus Corinthius, Asterion Atheniensis: Callicles Megarensis, Calynthus Crotoniata, Cantharus Sicyonius, Chœrilus Olynthius, Chrysothemis Cyprius, Cleœta Smyrnæus, Cleon Arcadius: Dædalus Corinthius, Dætondas Cephalenius, Daippus Megarensis, Dontas Lacedæmonius, Dionysiocles Milesius: Eutelidas

Argiuus, Euthychus Chius: Gloucias Aegineta, Gratianus Spartanus: Hermocrates Samius, Hippias Eleus: Lysippus Chius, Lysus Macedo: Megacles Messenius, Micon Syracusanus: Naucides Smyrnæus, Nicodemus Ægineta, Nicodemus Zacynthius: Olympus Cous: Pantias Chius, Patrocles Crotoniata, Patrocles Sicyonius, Philotymus Ægineta, Polychus Ægineta, Polycles Atheniensis, Polydamas Scotussensis, Prothæus Arcas, Ptolichus Ægineta, Ptolichus Corcyræus, Pyrilampes Messenius, Pyrilampes Sicyonius: Silanion Atheniensis, Soidas Naupactius, Somis Abderita, Stadieus Atheniensis, Sthenis Olynthius, Stomius Megarensis: Theocles Crotoniata, Theocosmus Liparensis, Theomnestus Sardianus, Tisander Macedo. Habuit filium Dædalus Iapygem, à quo dicta est Iapygia: & vrbs Lyciæ vocata est Dædala, è Dædalo ibi postea sepulto. primus fuit Dædalus qui asciam, perpendiculum, & glutinum, lithocollam, ac terebram inuenit. atque cùm Calus eius discipulus rotam figlinam prior excogitasset & serram ad asperitatem malæ serpentinæ, quæ paruum lapidem corrosisset & ferrum, inuidens Dædalus, ne gloriam magistri suffocaret, eum per dolum interemit. Sed satis de his artificibus, nunc ad ea quæ fabulosè de Dædalo dicta sunt accedamus, illa perquirentes.

¶ Hæc ferè illa sunt omnia, quæ de Dædalo celebrata sunt, quorum sententiam nunc perquiramus. Quòd artifex ingeniosus fuerit Dædalus, sororisque filium Attalum, vel Telen, vel Calum, qui figuli rotam & serram ad imitationem dentium serpentis, quæ paruulam tabellam corroserat, inuenit, interemerit, eaque de causa solum verterit, & in Cretam profugerit, vbi familiaris Minois & Pasiphaes factus sit, historicè quidem, at non fabulosè narratum est. Quod etiam Pasiphae cum Tauro congressa sit, illud historicè dictum est, vt explicauimus. atque cùm adulterij non solùm conscius, sed etiam adiutor Dædalus fuisset, quòd fuit à Minoe in vincula conjectus vnà cum filio Icaro. Hi carceribus reclusis paruas nauiculas nacti, cum nonnullis, qui odio habebant nimis seueram Minois administrationem, velis in ventos explicatis, remumque vtrinque validè impellentium beneficio, fugam arripuerunt; Dædalusque in Siciliam peruenit, at Icarus ob imperitiam naucleri in scopulum

impegit,& naufragium fecit ac periit. Dictus est autem Dædalus alas excogitasse, qui cùm illum classis Minois insequeretur, ipse primus velificationem invenit, ac ventum secundum in puppim nactus Minois classem antevertit, quæ remis tantùm vtebatur, vt ait Pausanias in Bœoticis. Arbitrati sunt nonnulli præterea dictam fuisse Pasiphaen in amorem tauri incidisse, quia cùm ex Dædalo de tauro inter astra collocato, deque vniuersa re astronomica audiuisset, in astronomiæ amorem inciderit, vt ait Lucianus in dialogo de Astrologia. Cur verò Minos postea illum insecutus sit, aliam afferunt rationem. Atque hæc quidem historicè à diuersis scriptoribus de Dædalo memorantur. Nunc quod ad mores pertinet, consideremus. Omnium malorum, omniùmque calamitatum sanè fundamentum est injustia. nam quia Calum Dædalus è turri per invidiam præcipitauit, in multos labores & ipse incidit, qui neque regiam quidem amicitiam firmam esse aut tutam sceleratis hominibus expertus est. Quę potest enim esse ingenij præstantia, quæ non miserrima sit, cùm fuerit cum improbitate & turpitudine conjuncta? cùm igitur ad summa contenderet Dædalus, summorumque hominum amicitias expeteret, illud ipse expertus est, quod filio persuadere conabatur, mediocritatem tutiùs exoptari, cùm summæ cuiusque fortunæ vel summa scelera, vel summæ calamitates soleant esse conjunctæ. Hæc ipsa ratio effecit cùm in Siciliam volaturus alas Icaro accommodaret, vt illum admonuerit media semper esse expetenda: quare inter volandum etiam neque nimis Solem esse accedendum ob ingentem calorem, neque nimis ad mare; ne fierent alæ, quàm oporteret, ob aquam grauiores, aut ob frigus duriores. Sic igitur eum monet apud Ouidium libro secundo de arte.

Me pennis sectare datis: ego præuius ibo.
Sit tibi cura sequi, me duce tutus eris:
Nam siue ætherias vicino sole per auras
Ibimus impatiens cera caloris erit:
Siue humiles propiore freto iactabimus alas,
Mobilis æquoreis penna madescet aquis.
Inter vtrunque vola, ventos quoque nate caueto:
Quaque vocant auræ, vela secunda dato.

Quæ præcepta si quis diligentiùs consideret, sanè parum

pertinent ad nauigationem, at plurimum ad institutionem humanæ vitæ siquidem multo grauior est fortunatorum casus, quàm eorum qui diu infeliciter egerunt, omnisque felicitatis molesta est iactura illis quibus aduersa fortuna spirare cœperit. Neque alia de causa hæc celebrata sunt à poetis, nisi vt demonstrarent diuitiarum & rerum omnium excellentiam nemini esse tutam: optimamque esse mediocritatem, quæ neque inuidiam secum trahat plurimorum, neque tamen contemnatur: quod patitur infima hominum conditio. Atque Lucianus in astrologia iuuentutis calorem & inscitiam per hæc demonstrari asserit, cùm non illa disquirantur ab illa ætate, quæ conueniant, sed vel ad cœlum animo tollatur ab arte aberrans, & à iudicio recto præceps in mare decidit. At nunc de Pelope dicatur.

De Pelope CAP. VIII.

PElops ille, cuius humerum Ceres comedit, Taygetes & Tantali filius fuisse dicitur, vt testatur Euripides in Oreste vbi loquitur de Tantalo

Οὗτος φυτεύει Πέλοπα, τοῦ δ' Ἀτρεὺς ἔφυ.

Ab hoc Pelops est editus Atrei pater.

Pelopem alij patria fuisse Lydum, alij Paphlagonium memorant, verum quæcunque patria illi fuit, huiusmodi de illo res narratur. Oenomaus Rex Elidis ac Pisæ, cum percepisset ex oraculo futurum esse, vt à genero interficeretur, filiamque haberet eximiæ pulchritudinis ex Eurythoe Hippodamiam, omnibus artibus conatus est homines ab eius coniugio deterrere. Atque currule certamen proposuit Hippodamiæ petentibus procis, ea lege, vt qui victus fuisset, trucidaretur: qui verò victor extitisset, Hippodamiæ matrimonium obtineret. Marmacem primum procorum per capitis periculum venisse ad petendam Hippodamiam memorant, ad cuius tumultum mactatæ sunt Parthenia & Eripha vocatæ equæ, & humatæ, Oenomai iussu. ac post illum hoc ordine fuisse ab Oenomao cæsos procos: Alcatoum, Euryalum, Eurymacum, Crotalum, Acriam, Porthaonem, Capetum, Lycurgum, Chalcodontem, Lasium, Ticolonum, Aristomachum, Priantem, Cronum. Acolium, & postremum Erythrum: quibus omnibus victor Pelops quotannis postea,

quan-

quandiu regnauit, parentare consueuit. Alij tamen illud factum fuisse à patre maluerunt, quia filiam amaret, quam nemini volebat concedere, quia illa de oraculo dicitur finxisse. Fama est Oenomaum quoties currule certamen procis filiæ proponeret, Areo Ioui rem diuinam facere consueuisse. Amabatur eadem à Myrtilo Mercurij & Cleobules filio: vel vt alij voluerunt, Phaetusæ; vt alij, Mantus: qui auriga erat patris ipsius Hippodamiæ. Inter cæteros igitur procos & Myrtilus erat post cædes tredecim aliorum; quorum hæc nomina scripta sunt ab Epimenide: Mermnus, Hippostratus, Æolopeus, Piras, Acarnan, Hippomedon, Alcathous, Chalcon, Lasius, Scopelus, Lycurgus Acrocomus Corcalus, Eurymachus, Euryalus: cùm à cæteris quibusdam ex his subtractis Aeolus & Tricoronus fuerint subrogati, neque simplex sit de his opinio, quòd alij Aristomachum, & Hippothoum, Eurylochum, Automedontem, Pelaguntem, Cyrianontem, Pelopem, Opuntium nominarunt. erat autem ex illorum craneis Marti templum extructurus. Cecidit in illis certaminibus etiam Cranon, in cuius honorem Thessali vrbem Euphyram priùs nominatam mox Cranonem appellarunt, vt ait Nicephorus. Cùm forma præstantem Pelopem Hippodamia vidisset, in eius amorem incidit, atque clàm egit cùm Myrtilo vt victoriam aduersus patrem Pelopi concederet. Tum Myrtilus clauos modiolis rotarum non immisit, quare fecit vt OEnomaus à Pelope vinceretur, ac cæderetur labentibus rotis. Alij dicunt Oenomaum superatum fuisse à Pelope, quia Myrtilus cereos clauos modiolis infixerit. Concedebat enim Oenomaus procis vt Hippodamiam in suis curribus haberent, atque cursus initium à fluuio Clade, finem Istmum Corinthiacum esse voluit: ipseque cum hasta à tergo currens in curru sequebatur, qui ab equis velocissimis Psilla & Harpinna trahebatur, sic igitur comprehensos procos ipse Oenomaus hasta à tergo transfigebat. Tunc itaque dolis Myrtili victus à Pelope Oenomaus, cùm moreretur, imprecatus est Myrtilo vt à Pelope occideretur, quod etiam postea contingit. Nam cùm Pelops asportaret Hippodamiam, eoque sitim pateretur in itinere, secessit parumper de via Pelops ad aquam hauriendam: hanc primam satis aptam occasionem ratus Myrtilus, absente Pelope Hippodamiam vitiare conatus est. Tunc Hippodamia reuerso Pelopi

Myrtilum accusauit, quem Pelops apud Geræstum promontorium in mare detrusit, quod mare ab eo postea Myrtoum dictum fuit, vt significauit Euripides in Oreste. at Istrus libro duodecimo rerum Atticarum virum bellicosum fuisse Myrtilum scripsit, qui ob promissam sibi, & postea non concessam Hippodamiam, cum Pelope certauerit, à quo tamen victus fuerit. Post Myrtili cædem à Vulcano expiatum fuisse memorant ipsum Pelopem, qui cùm ad mare accessisset, Pisamque Oenomai regiam & Apiam Pelasgiam dictam accepisset, Peloponnesum, hoc est, Pelopis insulam nominauit, quamuis sit peninsula. Fabulantur præterea Pelopem, vt coctus fuit, à Neptuno fuisse amatum, vt in his significauit Pindarus.

Τοῦ μεγασθενὴς ἐράσσατο Ποσειδῶν,
Ἐπεί νιν καθαροῦ λέβητος ἔξελε Κλωθὼ
Ἐλέφαντι φαίδιμον ὦμον κεκαδμένον.

Quem terram amplexus amauit Neptunus,
Vt ipsum è puro lebete exemit Clotho,
Ebore clarum humerum condecoratum.

Scripsit Pausanias in prioribus Eliacis, non duos tantùm, sed quatuor fuisse equos Oenomai. Memoriæ prodidit Xanthus in rebus Lydiæ, & Herodotus in iis quæ scripsit de Perseo & Andromeda, quatuor illos Oenomai equos Psillam, Harpinnam, Ocyon, Aoraton fuisse nominatos: ac promissum fuisse Myrtolo doli præmium iureiurando à Pelope, vt prima nocte Myrtilus esset cum Hippodamia: quod postea cùm ille reposceret, fertur è naui in mare à Pelope deiectus, veluti testatur etiam Pausanias in Arcadicis. Cùm eius corpus æstu maris eiectum ad Phaneatas applicuisset, sepultum fuit honorificè, & annua sacrificia illi instituta: quamuis Myrtoo mari non à Myrtilo, sed à Myrtone puella ibi submersa nomen inditum, fuisse testatur Duris Samius. Memoriæ proditum est à Theseo in rebus Corinthiacis & à Pausan. in iisdem, currum Pelopis depositum fuisse apud Corinthios in templo Anactorum, qui penderet de tholo, cùm Pelops tam cultus sit præcipuo honore præ cæteris heroibus apud Eleos, quàm Iupiter præ diis cæteris. Dicitur Pelops filios habuisse Cleonem, à quo vrbs dicta est Letreum, Alcathoum, Lysidicen, Plysthenem ac Thyestem. Alij dixerunt Pittheum & Crysippum & Diantem & Hippalcimum fuisse filios. Sed è quibus mu-

mulieribus, non constat:& Argæum quendam. at non eum quidem, qui ab Hercule primus combustus, dedit in manus consuetudinem ad posteros comburendorum cadauerum: & Corinthum,à quo vrbs Ephyre instaurata sit,quamuis alij Ioui,alij Oresti,alij aliis Corinthiis id attribuerunt. Quod verò Neptunus Pelopem amauerit vbi exemptus fuisset è lebete,nonnulli referunt ad historiam dicuntque illud dictum idcirco fuisse quia Pelops antequam ad incrementum naturalis caloris peruenisset naturaque superuacaneos humores concoqueret,fuisset valetudinarius. at cùm venisset ad pubertatem, dictus est amatus fuisse à Neptuno, cuius filij & amici viri bellicosi ac strenui homines fuerunt. Neque hoc dissentit sanè à physica ratione, quando scriptum est ab Aristotele in historiis animalium multos ad pubertatem vsque fuisse valetudinarios,qui emisso semine sani facti sunt,aut contrà. Pelopem sepultum fuisse Letritæ,quæ ciuitas fuit Elidis vt scripsit Isacius: atque Troia omninò capi non poterat, vt prædixit oraculum, antequam Neoptolemus Achillis filius, & os Pelopis & arcus Herculis quem habebat Philoctetes, huc portarentur. Illud os vbi in Græciam post captum Ilium reportaretur ad Eubœam naufragio facto periit, quod multos post annos captum fuit à quodam piscatore,qui admiratus magnitudinem,consuluit oraculum cuius esset. cognitum os Pelopis in litore humauit, atque pòst iussis Eleis ad sedandam pestilentiam illud requirere,cùm attulissent multa munera,puplicè illud acceperunt. Neque plura ferè his de Pelope memoriæ prodita sunt.

¶ Sed cur hæc de Pelope & Hippodamia,quæ non dissentiunt ab historica narratione,recepta sunt à poëtis,& celebrata? Quia nihil aliud est humana vita nisi simili huic certamini contentio: quippe cùm pericula, calamitatesque sint subeundæ,& fortiter cum voluptatibus pugnandum, à quibus si vincamur in perniciem prorsus ducimur: at si victores ipsi extiterimus, viri fortes & constantes habebimur, fortitudinemque tanquam Hippodamiam semper contubernalem habebimus per vniuersam vitam:cùm in naturam prope vertatur consuetudo. quòd autem pronum sit ac velox ingenium siue natura mortalium ad voluptates, testantur ipsa equorum nomina:cum Harpinna rapacem significet Ocys & Psilla veloces sint, Aoratus autem videri non possit.cùm igitur vellent

ostendere plenam contentionis, plenam miseriarum, plenam periculorum vitam esse mortalium, semper voluptatibus iniunxerunt pericula, cùm omnes denique calamitosæ existant. Atque vt nos ab illis retraherent, & vt viri boni efficeremur pro viribus, demonstrarunt quæ supplicia proponantur iis qui victi fuerint à voluptatibus. Hæc vna causa extitit, cur hæc memoriæ prodita sint, & à poetis celebrata, at nunc de Perseo dicamus.

De Perseo.

CAP. XVIII.

PErsimilis Oenomai fuit causa, quæ Acrisium Danaes patrem & auum Persei compulit, vt nemini filiam in matrimonium concederet: quippe in responsum acceperat futurum esse vt à nepote, qui nasceretur è filia Danae, occideretur. fuit enim Danae Persei mater Acrisij Argiuorum regis & Eurydices Eurotei, vel, vt aliis magis placuit, Lacedæmonis filia: quæ cùm nata esset, Acrisius adiuit oraculum, vt an marem aliquem filium postea habiturus esset, sciscitaretur. Tum respondit oraculum, nullum quidem marem habiturum, sed fore vt nasceretur nepos è filia, à quo ipse occidatur vt scripsit Pherecydes in lib. 1. & duodecimo historiarum. tum iste domum reuersus aheneum thalamum in aula domestica subterraneum extruxit, vt ait Soph. in Antigone, in quem Danaen cum nutrice inclusit, custodiásque adhibuit, ne filius vllus ex ea nasceretur vt scripsit Pausanias in Corinthiacis, & Horatius lib. 3. Carminum.

Inclusam Danaen turris ahenea,
Robustæque fores, & vigilum canum
Tristes excubiæ munierant satis
Nocturnis ab adulteris:
Si non Acrisium virginis abditæ
Custodem pauidum Iupiter, & Venus
Risissent: fore enim tutum iter & patens
Conuerso in pretium Deo.
Aurum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa, potentius
Ictu fulmineo.

Huius igitur in amorem cum Iupiter incidisset, auro similis dicitur

dicitur è tholo defluxisse;quod cum illa in sinum cepisset,Iupiter quis esset se patefecit,ac illam compressit, ex quo natus est Perseus. Fuerunt qui dixerint Danaen prægnantem à patre fuisse cognitam sed expectatam vt pareret:alij clàm peperisse maluerunt,& puerum triennium absoluisse, priùs quàm Acrisius id persentiret : tum ad aram Hercei Iouis Danaen à patre fuisse adductam , & interrogatam ex quo peperisset: cumque illa à Ioue diceret , minime creditam cæsa priùs nutrice in arcam ligneam inclusam fuisse , & in mare deiectam, vt testatur Apol.lib.4.Argon.

Οἵα δὴ καὶ Δανάη πόντῳ ἔνι πήματ' ἀέτλη
Πατρὸς ἀτασθαλίῃσι.

Qualia vel Danaen patris dementia ponto
Ferre coegit.

Deinde cùm ad insulam Seriphum arca applicuisset,quæ vna est è Cycladib.vbi Polydectes Androthoes & Peristhenes eius qui fuit Damastoris, qui Nauplij, qui Neptuni filius imperabat:vel,vt alij maluerunt,Neptuni filius & Cerebiæ,vel Amæmones,à Dictye fratre Regis,qui ibi forte piscabatur,hæc arca rete extrahitur,quem Danae rogauit vt arcam aperiret:quam cùm ille reclusisset,didicissetque quinam essent, domum deduxit,& vt affinitate cõiunctos,apud se perhumaniter habuit, vt ait Strabo lib.10. Sequentibus postea temporibus Polydectes vim Danaæ inferre conatus est , quod cùm ob Perseum non posset,finxit se velle dotem in nuptias Hippodamiæ Oenomai filiæ parere,munusq; Perseo imposuit,vt à se Medusæ caput,quod Hippodamiæ largiretur,afferret.Ille igitur acceptis iis,de quibus dictum est in Medusa,eò contendit.Fama est Sthenno & Euryalen Medusæ sorores homicidam insectantes ad Argium peruenisse collem ita dictum ab occultato Argo; quæ vbi sperarent se illum esse comprehensuras, ob ingẽtem lætitiam insignem mugitum ediderunt , vnde locus & vrbs vocata est Mycena.Fama est Acrisium deinde,vt ait idem Pherecydes,nulla diligentia fati necessitatẽ & oraculi responsum, deuitare potuisse:quippe cum relato in Seriphum capite Medusæ,Polydectes, omnesque eius in saxa fuerint conuersi , ac Perseus relicto Dictye,qui in Seripho imperaret,cum magna Cyclopum manu & Danae , & Andromeda ad Argiuorum ciuitatem cõtendit.Nam fama est Andromedam filiam fuisse Cephei & Cassiopes:quæ à Nereidibus scopulo fuit alligata,

vt à ceto voraretur, quia Cassiope illarum iram in se concitauerat, cùm filiam vel Nereidas formas antecellere gloriaretur. Hæc igitur ostenso capite Medusæ ac virtute Persei iter illuc facientis liberata fuit, quem etiam postea secuta est, vt ait Ctesias in Perseide. cùm Perseus igitur Argos venisset, non inuenit Acrisium quoniam ob timorem Larissam, quæ Pelasgorum fuit ciuitas, confugerat. Relicta igitur ibi Danae apud matrem Eurydicen, cum Cyclopibus, & Andromeda, ipse Larissam contendit, vbi recognouit Acrisium, illique persuasit vt Argos secum rediret. Verùm antequam Larissa discederent, certamen celebrari contigit in illa ciuitate, ad quod certamen & ipse Perseus descendit, atque discum capiens illum emittere incœpit. nondum enim inuentum fuerat pentathlum, sed singula certamina seorsim absoluebant. Discus igitur in pedem Acrisij reuolutus illum vulnerasse dicitur, ex quo vulnere interiit, cuius sepulcrum ante portas ciuitatis Persæus & Larissæi magnificè extruxerunt. Pausanias tamen in Corinthiacis non à disco conuoluto sed impetu illius iacti ad amnem Peneum percussum fuisse Acrisium scribit, cùm Perseus inuenti à se disci gloria elatus artem in conuentu hominum ostenderet. Theseus in rebus Corinthiacis memoriæ prodidit Perseum Argos reuersum cùm parricidinm magnæ sibi infamiæ duceret esse, petiisse à Prœto vt regnum commutaret, qua re impetrata vrbem condidit, quam Mycenas nominauit ab inuento capulo ensis in excauandis fundamentis, cùm Mycetem capulum inquilini vocarent. quod tamen à fungo ibi repente nato accidisse quidam maluerunt, alij ab Inachi filia Mycene. Duxit Andromedam ex India, vt ait Herod. in Polymnia, è qua cepit filium Perseum, quem apud auum reliquit, quia nullum is marem filium habebat. fuit eius filia Erythra etiam à qua mare Erythræum vocatum est, quam habuit antequam Tarsum Ciliciæ vrbem conderet, quam tamen quidam à Sardanapalo fuisse extructam maluerunt. Suscepit etiam Gorgophonem filiam, vt ait in Corint. Paus. quæ prima fuit omnium mulierum, quæ ad secundas nuptias transierit, cùm mortuo Periere Æoli filio Oebalo nupserit, cùm esset priùs mos fœminarum mortuo primo viro vt à secundis nuptiis abstinerent. Alcæus præterea & Electryon & Sthenelus fuisse filij Persei memorantur ex Andromeda, vti scripsit Herodotus in historiis, quibus Mestorem etiam

etiam addidit alij præterea his filium tribuerunt illum Erythrum, qui imperauit mari Eurythræo, & in illis regionibus sepultus nomen dedit mari, vt testatus est Arrianus libr.8. rerum gestarum ab Alexandro. Hæc sunt quæ memoriæ prodita fuerunt de Perseo, præter illa quæ dicta fuerunt superius. Sepultus fuit Perseus in via, qua Mycenis Argis iter fuit ad læuum, cui honores diuini vt Heroi sunt habiti. ¶Nunc quid ista significent, perquiramus. Quod Danae inclusa ita fuerit, & Iupiter in aurum versus illam vitiarit, nihil aliud significat, quàm largitionibus cuncta patere & ab auaritia nihil esse tutum. Quod his carminibus significauit Paulus Silentiarius:

Χρύσεος ἀψαύστοιο διέτμαγεν ἅμμα κορείας
  Ζεὺς διαδὺς Δανάας χαλκελάτους θαλάμους.
Φημὶ λέγειν τὸν μῦθον ἐγὼ τάδε· χάλκεα νικᾷ
  Δάπεδα καὶ δεσμοὺς χρυσὸς ὁ πανδαμάτωρ.
Χρυσὸς ὅλους ῥυτῆρας, ὅλας κληῖδας ἐλέγχει.
  Χρυσὸς ἐπιγνάμπτει τὰς σοβαροβλεφάρους.
Καὶ Δανάας ἐλύγωσεν ὅδε φρένα· μή τις ἐραστὴς
  Λισσέσθω Παφίαν ἀργύριον παρέχων.

Aureum in cæcas penetrauit denique rimas,
  Et Danaes duros Iupiter in thalamos.
Fabula sic inquit me iudice: ferrea claustra
  Aurum perrumpit, duraque vincla domat:
Aurum omnes vectes infregit, & arguit artem
  Clauis, & inflexit torua supercilia.
Sic Danae deuicta fuit, non vllus amator.
  Aurum cui fuerit supplicet hinc Veneri:

Nulla fuit enim ætas, vbi diuitiæ in cognitionem hominum irrepserunt, in qua non maxima auri maiestas fuerit, cui & honestatis leges omnes, & omnia humanitatis iura & Dei religio sæpiùs seruire coacta est: cùm infinitus numerus eorum qui magis aurum, quàm verum Deum colant, curent, ament, venerentur re ipsa, quamuis verbo secus profiteantur, & in amplissimis, ciuitatibus præsertim, vbi magis regnat auaritia, ambitio, & omnis immoderata licentia. quod exposita fuerit in arca, ad historiam spectat. quod Perseus illa egerit, quæ de ipso superius dicta sunt, id totum fabulosum: est enim Perseus ratio animæ nostræ & prudentia. Atqui Medusa cùm esset vel meretrix, vel naturalis libido & voluptas, quæ homines

in saxa conuerteret:hæc cæditur à Perseo, & caput eius Palladi datur,quod affigitur clypeo.nihil hoc aliud significat,quàm vim eandem esse sapientiæ & libidinis, neque minus esse voluptatis in rebus præclaris,quàm in libidine:sed ad hanc cognitionem tanquam lena vtimur ratione, quare Perseus ablatum Medusæ caput illud Palladi asportauit.at de Medusa diligentiùs alibi explicatum est. Ille impedimento fuit Polydectæ, quoniam ratio non solùm aduersus voluptates insurgit,sed etiam aliis pro viribus opitulatur. Neque enim vir bonus est solùm planè,aut iustus,qui nihil ipse iniquum faciat, sed etiam qui pro viribus aliis est impedimento, ne quid faciant iniquum.Hic fingitur Deorum ope Gorgonum impetum euasisse,Medusamque obtruncasse, quam neque intueri quidem vlli licebat: quia omnis humana prudentia per se debilis est sine Dei auxilio : sine quo voluptatum illecebras effugere non satis possumus: est enim & hoc ipsum,esse virum bonum,Dei munus. Alij dixerunt Perseum Iouis filium Gorgonem interemisse, quare ad cœlum sublimis postea euolauerit, historicè esse intelligendum, cùm is tyrannum Cretæ, vel (vt alij maluerunt) Archadiæ, vt verò alij, Athenarum patriæ suæ interfecerit,ex quo facinore fuit laudibus,vt aiunt, ad cœlum elatus:vel quod magis rationi conuenit, lætitia rerum è sententia gestarum. Alij animæ immortalitatem per hæc significari intelligunt, cùm illa faciat generationem & corruptionem per motum assiduum,at ipsa victrix tamen rerum inferiorum terrestri hoc pondere soluta in cœlum denique euolet. Neque licet tutò cuipiam voluptates intueri, quoniam si quis illegitimis voluptatibus considerandis diutius immoretur,haud difficile est illum irretitum ab iis captiuum trahi. Chares tamen Mitylenæus libro secundo historiarum Danaen scripsit non à Ioue, sed à Prœto patruo fuisse compressam: è quo natus est Perseus: postea Pilumno Apulorum Regi nupsisse,cui Daunum peperit. Verùm quia nihil hæc pertinent ad vitæ institutionum, in præsenti prætermittantur.

NATALIS

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ

LIBER OCTAVVS.

Quàm sapienter Deorum multitudo antiquorum ad vnum Deum referatur.

ADMIRABILIS profectò fuit ac propè diuina maiorum nostrorum sapientia, ornatissimè Campeggi, qui primi religionem & Deorum immortalium metum inter homines introduxerunt, non solùm quia nulla ciuitas, nullus hominum cœtus, nulla domus sine religione diutiùs potest consistere: sed etiam quia per hanc multiplicem fabularum varietatem nullam mundi partem, nullumque locum esse demonstrarunt, qui diuina Deorum præsentia vacare possit. Nam quanquam Christianæ veritatis participes esse non potuerunt, quia nondum summum veritatis lumen Christus veræ religionis præcepta tradiderat, tamen pro suis viribus, & quantum acie humani ingenij prospicere potuerunt demonstrare conabantur neminem clam vllum facinus vel turpe vel honorificum suscipere posse, quod non continuò à Diis obseruaretur. Atque res humanas curare demonstrabant, cùm ritus sacrorum, & ceremonias, & preces, & proprium singulorum cultum, vel ad pacandos, vel ad aliquid petendum instituissent. Illud enim fuit eorum, qui fabulas excogitarunt, consilium, vt Deum cuncta videre, cunctaque audire ostenderent: quos ego vel Pythagora, vel Socrate, vel omnibus illis, qui postea vocati sunt philosophi, multò sapientiores fuisse iudico. Nam etsi non erat perfecta illa religio antiquorum, neque prorsus ad probitatem instructa, tamen id vitio dare non conuenit, quoniam nihil perfectum & planè absolutum nasci solet, illi igi-

tur, vt nullam mundi partem, nullumque locum vel priuatum vel publicum Deo vacuum esse monstrarent, ne quis sceleratus arbitraretur se Deos latere posse, & nauigantium, & agricolarum, & militantium, & pastorum, & venatorum, & quiduis aliud facientium Deos proprios esse dixerunt: quia vulgus & imperita multitudo percipere non poterat quo pacto fieri posset cùm vnus sit Deus, vt is omnia videret eodem tempore, quę fiunt vbique & dicuntur in infinito propè hominum numero. Vulgus enim pro suo ingenio plerumque diuinam naturam metitur, & quæ nimis admirabilia sibi videntur, quamuis à diuina natura non abhorreant, repellit ac pro falsis habet: quia tanquam malè affectus stomachus validiora admittere non potest. Hæc ipsa causa fecit, vt arbitror, vt tantam Deorum multitudinem introduxerint antiqui, cùm Deum vbique esse, omniaque illius nutu gubernari demonstrare conarentur, cui pro negotiorum varietate diuersa nomina tribuerunt. Nam vim diuinam cœlum, & vniuersas mundi partes superiores gubernantem, Iouem Deorum patrem appellarunt: cuius vim eam, quę sub terris esset, vocarunt Plutonem, atque illum Iouis fratrem nominarunt. Cùm verò in aquis eadem vis considerabatur, quas diuina prouidentia omnino carere non putabant, Neptunum dixerunt, atque hunc ipsum etiam crediderunt Iouis esse fratrem: cùm per aëra penetraret, rursus vim ipsam diuinam nuncuparunt Iunonem, eamque censuerunt esse sororem Iouis. Atque omnes vires denique per ipsa elementa diffusas à superioribus, & originem ducere & pendere arbitrati sunt, quas omnes quasi ab vno fonte in multos riuulos & naturam earum explicantes diduxerunt. Atque vt summatim dicam, si rem diligentiùs inuestigemus omnes propè antiquorum Deos, vel Iouis fratres, vel filios, vel nepotes, vel aliqua affinitate coniunctos, inueniemus. Ex quo patet nihil aliud significarę voluisse antiquos, quàm vnum esse Deum, vnum rerum omnium gubernatorem, cuius vis esset in omnes res diffusa, qui vnus cuncta videret, & audiret, & regeret. Verùm ad institutum opus iam accedamus; & de Oceano primò transigamus.

De Oceano. CAP. I.

Ocea-

Oceanus, qui fluuiorum & animantium omnium & Deorum pater vocatus est ab antiquis, Cœli & Vestæ, quam terram nonnulli vocarunt, filius fuisse dicitur: vt testatur Hesiodus in Theogonia, vbi Terræ filios ita commemorat,

Γαῖα δέ τοι πρῶτον μὲν ἐγείνατο ἶσον ἑαυτῇ
Οὐρανὸν ἀστερόενθ', ἵνα μιν περὶ πάντα καλύπτοι,
Ὄφρ' εἴη μακάρεσσι θεοῖς ἕδος ἀσφαλὲς αἰεί.
Γείνατο δ' ὄρεα μακρὰ θεῶν χαρίεντας ἐναύλους
Νυμφέων, αἳ ναίουσιν ἀν' ὄρεα βησσήεντα.
Ἡ δὲ καὶ ἀτρύγετον πέλαγος τέκεν οἴδματι θῦον,
Πόντον, ἄτερ φιλότητος ἐφιμέρου. αὐτὰρ ἔπειτα
Οὐρανῷ εὐνηθεῖσα τέκ' Ὠκεανὸν βαθυδίνην.

Terra sibi par stellatum cœlum alma creauit,
Quod complectatur lato velamine totam:
Et foret hinc superis sedes firmißima Diuis.
Inde sati montes, statio gratißima Nymphis.
Quæ syluas habitare solent in montibus ipsis.
Hæc eadem peperit ventosi marmora Ponti,
Non vlli coniuncta mari, sed & inde creauit
Oceanum Cœlo coniuncta in amore profundum.

Apud hos educatam fuisse Iunonem testatur Hom. li. ξ. Iliad.

Εἶμι γὰρ ὀψομένη πολυφόρβου πείρατα γαίης,
Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Τηθύν·
Οἵ μ' ἐν σφοῖσι δόμοισιν ἐῢ τρέφον, ἠδ' ἀτίταλλον.

Oceanum visura peto namque vltima terræ,
Vnde genus superis, adeo Tethymque parentem:
Qui me aluere suis domibus feliciter olim.

Ab hoc ipso Oceano videtur putasse Orpheus & antiquorum Deos, & res omnes initium sumpsisse. quippe cùm omnia priusquam oriantur, aut intercidant, indigeant humore: sine quo nihil neque corrumpi potest, neque gigni, vt sensit Thales. Sic autem scribit Orpheus in Hymnis:

Ὠκεανὸν καλέω πατέρ' ἄφθιτον αἰὲν ἐόντα,
Ἀθανάτων τε θεῶν γένεσιν θνητῶν τ' ἀνθρώπων.
Ὃς περικυμαίνει γαίης περιτέρμονα κύκλον·
Ἐξ οὗπερ πάντες ποταμοὶ, καὶ πᾶσα θάλασσα.

Oceanumque voco patrem, Tethymque parentem,
Vnde ortus superis, vnde & mortalibus ortus:
Qui latè terram spumosis fluctibus ambit:
E quo sunt maris, & fluuiorum semina primùm.

Huic tauri caput esse censuerunt antiqui, quare illum ita ταυρόκρανον appellauit Euripidess in Oreste:

Ὠκεανὸς ὃν	*Oceanus quem*
Ταυρόκρανος ἀγκάλαις	*Tauriceps vlnis*
Ἑλίσσων, κυκλεῖ χθόνα	*Te flectens ambit terram.*

Scriptum reliquit Æschylus Oceanum amicissimum fuisse Prometheo in his:

Οὐ γάρ ποτε φῇς ὡς Ὠκεανοῦ φίλος
Ἐστι βεβαιότερός σοι.
Non rectè amicum firmiorem dixeris
Oceano tibi.

Memoriæ prodidit Isacius præter Tethym duas fuisse vxores Oceano, Partenopem & Pampholygem; atque Asiam & Libyam suscepit filias è Pampholyge, ex Parthenope Europam & Thracem vnde nomina regionibus postea fuerunt data. Dicuntur fuisse ab Oceano genitæ præterea Philyra, Callirhoe Perseis, Xanthe, Daira, Ephyre, Leucippe, Melobosis, Ianthe, Electra, Phœno, Tyche, Ocyrhoe, Eurynome, Aethra Pleione, Clymene, Doris, Triton. Et ne singulis commemorandis sim longior, tria millia filiorum fuisse Oceano dicuntur, vt in his Hesiodus in Theogonia.

Αὗται δ' Ὠκεανοῦ καὶ Τηθύος ἐξεγένοντο
Πρεσβύταται κοῦραι· πολλαὶ γε μέν εἰσι καὶ ἄλλαι.
Τρὶς γὰρ χίλιαί εἰσι τανύσφυροι Ὠκεανῖναι
Αἵ ῥα πολυσπερέες γαῖαν καὶ βένθεα λίμνης
Πάντῃ ὁμῶς ἐφέπουσι θεάων ἀγλαὰ τέκνα.
Hæ sunt Oceani & de semine Tethyos ortæ,
Prisca quidem soboles; magna est & cætera turba.
Sunt etenim ter mille puellæ Oceaninæ,
Quæ terras habitant, stagnorumque alta profunda,
In variis dispersa locis gens, pignora Diuûm.

Cùm verò in perpetuo cursu & Oceanus & fluuij ex eo nati existant, θεῖον γένος, quasi non diuinum, sed decurrẽs genus, dicti sunt: eadem sanè ratione, qua Sol & Luna & astra assiduè currentia Dij fuerunt nominata. Sic autem inquit Theocrit.

Ἀγκεα καὶ ποταμοὶ θεῖον γένος αἴ τι Μενάλκας
Πή ποχ' ὁ συρικτὰς προσφιλὲς ᾆσε μέλος.
Decurrens genus ô fluuij vallesque Menalcas
Si quando vobis dulce melos cecinit.

Dicti enim sunt fluuij θεῖον γένος, non quia peculiarem in se habeant

habeant diuinitatem magis, quàm reliquæ mundi partes, quia omnium propè naturalium corporum maximè aquarum, & inter has fluuiorum motus sit conspicuus. Nam cùm venerit in dubium nonnullis cœlorum motus, qui non cœlos, sed terram moueri arbitrabantur, vt afferit Ptolemæus & Aristoteles lib. 3. cœli, neminem an fluuij etiam moueantur, & vniuersa aquarum moles, apparet rectè dubitare potuisse. Est enim non minus Oceani, quàm fluuiorum perpetuus motus, cùm modo affluat, modò refluat; quod fieri ad Lunæ cursum nonnulli arbitrantur, ita vt cùm Luna ascendit ab Oceano donec ad medium cœli veniat, affluant aquæ, refluantque cùm descendit. Atque hic motus non semper sibi est similis. magis enim refluit in pleniluniis, cùm in nouilunio vix sentiatur, & cùm cælum serenum fuerit. motus etiam augetur, at humiliores aquæ relinquantur. Ad hanc rem nonnihil conferunt etiam coniunctiones & oppositiones reliquorum planetarum & quibusdam anni temporibus id etiam magis fit, maiorque varietas in his motibus existit, quippe cùm circa tropicum æstiuum augeatur accessus & recessus, minorque fiat ad tempus vsque æquinoctij, ac rursus crescat ad hybernum tropicum, & ab eo ad vernum æquinoctium minuatur. Augetur istud etiam vi eorum signorum, in quibus Luna fuerit in suis mutationibus, nam in placidioribus æqualiores fiunt motus, in vehementioribus magis inæquales, quod etiam vis imbrium auget, ac impetus ventorum. Hæc tanta causarum varietas fecit, vt nulla certa ratio horum motuum aquarum afferri vel à peritissimis nauigantibus possit. Est autem Oceanus vniuersa illa aquarum moles quæ terram vndique circundat: nam quocunque ad extremas terræ oras quis accesserit, mare illi latissimum occurrit, quod ab oriente quidem Eoum aut Indicum appellatur, ab occidente Atlanticum, vbi Hispaniam Mauritaniamque disterminat. Ad Septentrionem, & ad oppositam huic regionem mare Ponticum & glaciale nuncupatur, & rubrum aut Aethiopicum. Multi sanè nauigiis ad extremam oram Oceani penetrare conati sunt, multorumque dierum iter fecerunt, sed illis priùs annona & res victui necessariæ defecerunt, quàm aquarum spatium, & nauigabilis planities, vt testatur Strabo, & Rhianus in nauigatione Hannonis Carthaginensis.

¶ At nunc quæramus, cur hæc de Oceano ficta sint.

Oceanum Cœli & Terræ filium crediderunt, quoniam ex informi materia cùm priùs natus fuiſſet amor, iſque vniuerſam molem miſcuiſſet, natum eſt Cœlum, & mare, & terra, & omne Deorum genus pullulauit, vt ait Ariſtoph. in Auibus:

Πρότερον δ' οὐκ ἦν γένος ἀθανάτων, πρὶν Ἔρως συνέμιξεν ἅπαντα.
Ξυμμιγνυμένων δ' ἑτέρων ἑτέροις γένετ' Οὐρανὸς, Ὠκεανός τε,
Καὶ γῆ πάντων τε θεῶν μακάρων γένος ἄφθιτον.

Ante non erat genus immortalium, ante quàm Amor commiſcuiſſet omnia,
Commiſtis verò aliis aliis, natum eſt Cœlum, Oceanuſque,
Et terra, omniumque Deorum beatorum genus æternum.

Patet igitur ex his Oceanum poſt Cœlum natum fuiſſe. Nam cùm ſummus opifex Deus in hoc mundo architectando dixiſſet, Fiat lux, continuo lucis inſtrumenta, cœli ſcilicet, planetarumque corpora nata ſunt: quare priùs natum eſt cœlum, deinde Deus ſecreuit vniuerſam aquarum naturam ab aquis quæ ſuper cœlo ſunt, & in vnum locum à terra iuſſit ſecedere. Hac igitur ratione, amor, quæ diuina eſt bonitas, cunctà commiſcuit, & ad generationem excitauit. vnde Oceanus natus eſt è Cœlo & Terra. Apud Oceanum dicitur fuiſſe Iuno educata, quòd aqua in aera proximum, cùm rarior fit, ſoluitur, atque aer denſior factus ad alumnum Oceanum deſcendit in aquam verſus, vt eſt elementorum inter ſe generatio. Hunc eundem Oceanum tradidit Orpheus, & omnes antiquorum theologi principium ortus Diis & rebus extitiſſe, quia, vt ſenſit Thales, nihil ſine humectatione naſcitur aut putreſcit, atque omnes elementorum qualitates, quas Deorum nominibus appellarunt, ex humore naſcuntur. Taurinum autem caput Oceano tribuerunt antiqui propter vim ventorum, à quibus excitatur & impellitur, vel quia tauris ſimilem fremitum emittat, vel quia tanquam taurus furibundus in litora feratur, cuiuſmodi finguntur eſſe etiam fluuij. Fabulati ſunt propterea Oceanum fuiſſe amiciſſimum Prometheo, quoniam nauigantibus per Oceanum maxima prudentia & peritia opus ſit, non ſolùm vt ſiderum ductu, quò cupiunt perueniant, ſed etiam peritia opus eſt in obſeruandis & deuitandis ſcopulis in multo antè cognoſcendis tempeſtatibus ac ventorum ſignis, & in omnibus denique vitandis, quæ poſſunt nauigantes in ſummum diſcrimen inducere: quæ eadem etſi vtilia ſunt in mari mediterraneo, non tamen tantopere videntur neceſſaria,

ria. Huius vxorem fuisse Tithyn dixerunt, de qua paulo pòst dicetur. Oceani filij tam multi & filiæ fuisse dicuntur, quia ex vaporibus, qui calore Solis sublimes tollũtur, gignuntur fluuiorum aquæ & fontes vt putarunt antiquorum nonnulli. nam etsi voluit Arist. fontes ex aere in locis cauernosis in aquam verso procreari, tamen si diutius siccitas cœli extiterit, neque fiant imbres vel penitus arescere flumina & fontes, vel ad tenuissimum cursum deduci videmus: quare etsi non tota, maior tamen pars fluuiorum & fontium ita procreatur, vt apparet. Inter filios Oceani Tyche connumeratur, quæ fortuna est, quia fortunatos esse oportet nauigantes, & omnes illos qui se ventorum fidei committunt. atque vt summatim dicam, per Oceanum fabulosum rerum naturalium generationem, & necessariam esse nauigantibus prudentiam significarunt. at nunc de Tethye dicamus.

De Tethye & Tethide.

CAP. II.

TEthys, quæ vxor fuit Oceani, Terræ & Cœli filia & ipsa fuit, vt ait Hesiod. in Theog.

Οὐρανῷ εὐνηθεῖσα τέκ' Ὠκεανὸν βαθυδίνην,
Κοῖόν τε, Ῥεῖαν τε, Θέμιν τε, Μνημοσύνην τε,
Θείαν τε, Κρεῖόν θ', Ὑπερίονά τ', Ἰαπετόν τε,
Φοίβην τε χρυσοστέφανον, Τηθύν τ' ἐρατεινήν.

Oceanum Cœlo peperit, cui vasta profunda,
Et simul Iapetum, Cœúmque, Rheámque Themímque,
Mnemosynem, Thiam, Criúmque, Hyperiona, Tethin
Formosam, Phœbénque coma est cui cincta corona.

Hanc dearum matrem appellarunt, cùm pater illarum esset Oceanus. Thethis verò, quæ priore aspirata & breui legitur, Chironis filia fuit, vt ait Epicharmus in Hebes nuptiis:

Μόγις κόρα Χείρωνος ὧν ἀλεύατο
Θέτις δραμοῦσα

Puella vix Chironis horum fugerat
Currens Thetis.

At Homerus tamen in hymno in Apollinem, Nerei filiam fuisse significauit in his:

Ἀλλά ἑ Νηρῆος θυγάτηρ Θέτις ἀργυρόπεζα
Δέξατο.

Candida sed cepit mox illum filia Nere.

Quod etiam testatus est Anaxandrides Rhodius, vbi Thetim

de se ipsa loquentem introducit in his carminibus:

Ἐν ταῖσι μὲν ἁλίαισιν οὐκ ἀνώνυμον
Θέτιν θύγατερ Νηρέως καλοῦσί με.
Deas marinas inter haud in gloriam
Thetim vocarunt Nerei me filiam.

Et Euripides in Iphig. in Aulide,

Μὰ τὸν δι' ὑγρῶν κυμάτων τεθραμμένον
Νηρέα φυτουργὸν Θέτιδος, ἥ μ' ἐγείνατο.
An non per vndis educatum Nereum
Thetidis patrem, cuiusque ego sum filius.

Hæc fuit vxor Pelei, atque dicta est omnium mulierum fuisse forma præstantissima, de cuius nuptiis Thetidis ita scribit Apollodorus: Δία καὶ Ποσειδῶνα μόνους φασὶν ἐρίσαι περὶ γάμου τῆς Θέτιδος. Θέτιν δὲ, ὡς τραφεῖσαν ὑφ' Ἥρας, μὴ θέλειν τῷ Διῒ συνελθεῖν. ὅθεν ὀργισθέντα τὸν Δία, θνητῷ συζεῦξαι αὐτήν. *Inquiunt enim Iouem ac Neptunum solos de nuptiis contendisse. At Thetim noluisse congredi cum Ioue, quia fuisset à Iunone educata. quamobrem iratus Iupiter illam mortali dedit in matrimonium:* vt est lib. 11. Metamor. apud Ouid. Alij dixerunt Apollinem vnà cum Ioue & Neptuno de illius nuptiis contendisse, sed omnes fuisse à Prometheo vel (vt aliis magis placuit) à Themide deterritos, quòd ex illa filius præstantior esset oriturus. Alij dixerunt Thetidem ægrè tulisse quòd vna ex Deabus marinis esset futura hominis vxor, quare eius nuptias deuitans in varias formas mutabatur, de qua ita scripsit Homerus:

Ἐκ μέν μ' ἀλλάων ἁλιάων ἀνδρὶ δάμασσεν.
Vnam me æquoreis è nymphis nubere cunctis
Mortali voluit.

Nam quamuis in ignem & in leonem tanquam Proteus verteretur, nulla neque vi flammarũ tamen, neque vnguium aut dentium feritate, potuit à nuptiis illum deterrere. Scriptum reliquit Isacius Peleum Chironis consilio Thetim cõpressisse cùm in varias formas mutaretur, atque in sepiam denique fuisset conuersa. id cùm in loco Thessaliæ Magnesiæ accidisset, locus ipse Sepias dictus fuit, vt ait Zetz. hist. 46. chil. 2. Alij tamen dicunt Thetidem vxorem Pelei fuisse non coactam, neque sub variis formis deludentem compressam, sed sponte se in eius matrimonium concessisse, vt scripsit Pythenetus in primo rerũm Aeginetarum. Celebratæ sunt autem Pelei & Thetidis nuptiæ in Pelio monte, ad

te, ad quas omnes Dij præter Discordiam conuenerunt, quæ pomum aureum in locum nuptiarum iniecit, ἡ καλὴ λαβέτω. Contulerunt huic omnes Dei munera: Pluto smaragdum insignem, Neptunus equos Xanthum & Balliam, Vulcanus cultrum, & Dij cæteri alia. Nam ita mos fuit antiquorum, vt cum donis ad nuptias conuenirent. Sequentibus postea temporibus & alios filios & Achillem Thetis Peleo genuit; quos cùm sub igne per noctem occultaret, vt quod mortale esset absumeretur, mortui sunt. Achilles verò ambrosia per diem inunctus: & sub igne per noctem occultatus dicitur aliquantulum perdurasse, donec, re à Peleo deprehensa Thetis irata se in numerum Nereidum receperit. Atque eo tempore Achilles vocatus fuit Pyrisous, tanquam ab igne seruatus, & Chironi educandus datus fuit, & postea Achilles ob eam causam, quòd exusto labro careret dictus, vt ait in his Agamestor in Tetidis epithalamio:

Παιδνοῦ δ' ὄνομα θῆκε πυρίσσοον· ἀλλ' Ἀχιλῆα
Πηλεὺς κίκλησκε, χείλεος εἵνεκά μιν
Κείμενον εἰνὶ κόνει σποδιῇ ὅτι πυρ ἀπτόμενον:
Χεῖλος ἀθούμενον ἀποφθάτως ἔτι ...

Additur huic nomen Pyrisous: ipse at Achillem
De labri Peleus nomine dixit eum:
Sub cinere excußit puero quia pruna iacenti
Vnum de labris, hinc quoque nomen habet.

Fuerunt qui dixerint Thetidem non sub flamma solitam esse occultare filios è Peleo susceptos, sed in lebetem aquæ bullientis iacere, vt experiretur an mortales geniti essent. atque hæc de Thetide filia Nerei. Tetys Oceani vxor, sororque Titani Ephyren peperit, quæ nupsit postea Epimetheo, & Pleionem Atlantis vxorem, de qua sic ait Ouid. lib. 5. Fast.

Duxerat Oceanus quondam Titanida Tethyn,
Qui terram liquidis, qua patet, ambit aquis.
Hinc sata Pleione cum cælifero Atlante.
Iungitur, vt fama est, Pleiadasque parit.

Memorātur præterea multæ Oceani & Tethyos filiæ, Acaste, Admete, Asia, quæ Asiæ nomen dedit, Clymene, Idyia, Ephyre, Eudora, Eurynome, Ianira, Lyriope, Melobosis, Metis, Plexaure, Prymno, Rhodia, Thea, Thoë, Tyche, Xanthe, Zeuxo, Clytie, quæ ab Apolline amabatur. Ea cùm furtum Apollinis Leucothoes patri Orchamo indicasset ob zelotypiam,

relicta ab Apolline, amoris impatiens cibo potuque abstinens, quia spectaret quacunque incederet Apollo, Deorum misericordia in Heliotropium herbam demum conuersa est.

¶ Verùm siue Thetidem nominemus, siue Thetim, vtraque Dea fuit marina, & Tethys putanda est ipsa aquæ moles, quæ ad generationem coaluerit: Thetis verò aquæ elementum, vt patet ex Pollione Virgilij:

Pauca tamen suberunt priscæ vestigia fraudis,
Quæ tentare Thetim ratibus, quæ cingere muris
Oppida.

Nam nisi sit Oceanus vniuersa aqua, ac materia Tethys ad generationem concreta, ridiculum sanè erit mare etiam vxorem habere. cùm igitur ex materia, ex qua cuncta gignuntur, coaluerit, illa Deorum & animalium omnium mater dicta est. Quod attinet ad nuptias Pelei, scriptum reliquit Staphylus in libro de Thessalia, Chironem rerum astronomicarum peritissimum, voluisse Peleum illustrare, quare tempus obseruauit, quo futuri essent magni imbres, atque famam in homines dissipauit, quòd Ioue concedente Peleus Thetim esset vxorem ducturus, ad quas nuptias Dij cum pluuia & magna hyeme forent venturi. cùm tempus igitur huiusmodi aduentasset, Peleus duxit Philomelam Actoris Myrmidonis filiam, sed tamen de Thetide inualuit. Alij per hæc libidinosorum furorem notarunt, qui omnes vias inquirunt quibus mulieres alliciant, neque timeant muliebres fallacias, cùm neglecta honoris, facultatum, salutis cura, illud solùm spectent, vt libidinem expleant, sed cùm inter mortalem & immortalem suapte natura paruum sit commercium, non sunt diuturnæ nuptiæ, neque illorum salus, qui voluptatem tanquam bonum simpliciter affectant. Nam profectò docet virum sapientem tanquam peritum nauclerum, non tantum vti præsenti vento, aut præsenti fortuna, sed etiam futura longè prospicere. Verùm de his alibi copiosius dictum sit. hæc de Thedide sufficiant: at nunc de Tritone dicamus.

De Tritone. CAP. III.

TRiton Deus marinus, quorum filius fuerit, non conuenit inter scriptores. Hesiodus Neptuni & Amphitrites illum filium fuisse dicit in Theogonia in his:

Ἐκ δ᾽ Ἀμφιτρίτης καὶ ἐρικτύπου Ἐννοσιγαίου
Τρίτων εὐρυβίης γένετο μέγας, ὅστε θαλάσσης
Πυθμέν᾽ ἔχων, παρὰ μητρὶ φίλῃ καὶ πατρὶ ἄνακτι
Ναίει χρύσεα δῶ, δεινὸς θεός.

Inde Amphitrite Neptunoque editus ipse
Est Triton Deus insignis qui vasta profunda
Cum patre & cum matre colit, cuique aurea tecta
Incolit eximius Deus.

Acesander verò Eurypylum & Tritonem filios fuisse Neptuni & Celænus scriptum reliquit, ac Steropem solis filiam nupsisse Eurypylo, cui genuit Leuconem & Leucippum. At Numenius in libro de Piscatoribus Oceani & Tethyos filium Tritonem fuisse inquit. Lycophron Nerei filium putauit, vt patet in iis carminibus in quibus inquit poculum donatum fuisse Tritoni à Medea, quoniam his Argonautas rexerit cùm in Syrtes incidissent.

Κλασθὲν πέτρωδον νερτέρων κειμήλιον
Αυσίγδα, Κινύφειος ἣν τέγγων ῥόος
Νασαμοῖς λιπαίνει, τῷ δὲ Νηρέως γόνῳ
Τρίτωνι Κολχὶς ὤπασεν δάϊος γυνὴ,
Χρυσῷ πλατὺν κρατῆρα κεκροτημένον.

Fractum lacunar inferorum magnæ opes.
Ausinda Cinnypheus hanc fluctus rigans
Fœcundat arua Nerei proli hic dedit
Tritoni Colchis poculum olim fœmina
Dono, quod auro erat probè multo illitum.

Fuit autem Triton Oceani ac Neptuni buccinator & tubicen, vt testatur Ouid. lib. I. Metam. in his, vbi etiam formam ipsius buccinæ describit:

Cæruleum tritona vocat, conchaque sonanti
Inspirare iubet, fluctusque & flumina signo
Iam reuocare dato. caua buccina sumitur illi,
Tortilis in latum quæ turbine crescit ab imo:
Buccina, quæ medio concipit vbi aera ponto,
Littora voce replet sub vtroque iacentia Phœbo.

Huius suprema pars corporis vsque ad vmbilicũ fuit hominis, at inferior vsque ad caudam delphini, duos pedes priores equinos habuisse dicitur, caudamque duplicem in Lunæ formam vt significauit Apollon. lib. 4. Argonauticorum in his:

δέμας δέ οἱ ἐξ ὑπάτοιο

Κεράατος ἀμφί τε νῶτα καὶ ἰξύας ἐς τ' ἐπὶ νηδύν,
Αντικρὺ μακάρεσσι φυὴν ἔκπαγλον ἐίκτο.
Αὐτὰρ ὑπαὶ λαγόνων δικραίρα οἱ ἔνθα καὶ ἔνθα
Κήτεος ὁλκαίη μηκύνετο· κόπτε δ' ἀκάνθαις
Ακρου ὕδωρ, αἵ τε σκολιοῖς ἐπὶ νειόθι κένδροις
Μήνης ὡς κεράεσσιν, ἐειδόμεναι διχόωντο.

Par fuerat forma superis humerosque, caputque,
Et latera, & partes supremas corporis omnes.
Inferius sed enim cauda hinc pendebat & illinc
Immanis ceti. tum spinis verberat alti
Terga freti: hæc lunæ similes curuantur in orbem.

Hanc eandem formam Tritonis ita expressit Virg. lib. 10.

Hunc vehit immanis Triton, & cærula concha
Exterrens freta, cui laterum tenus hispida nanti
Frons hominem præfert, in pristim desinit aluus.
Spumea semifero sub pectore murmurat vnda.

Fabulati sunt hunc in curru ab equis ceruleis tracto vehi solitum, vt ait Ouid. in epist. Didûs;

Iam venti ponent, strataque æqualiter vnda,
Cæruleis Triton per mare curret equis.

Inquiunt huic humeros fuisse colore purpureo, & quali colore mortuæ triglæ perfunduntur; de quo ita ait Ouid. lib. 1.

supraque profundum.
Extantem, atque humeros natiuo murice tectum
Cæruleum Tritona vocat.

Tritonem humanam vocem habuisse dicunt, vt testatur Paus. in Arc. Fabulantur hunc inuentam à se concham ad id bellum attulisse quod susceptum est aduersus Gigantes, quam cùm inflasset, & inauditum sonum edidisset, illi immanem aliquam beluam ac formidabilem rati, se in fugam verterunt, quare victoriam facilem Diis concesserunt. De Tritia Tritonis filia meminit Paus. in Achaicis, quæ cùm esset virgo, fuit sacerdos Mineruæ, sed postea à Marte compressa Melanippum peperit. Idem testatur in Bœoticis Tritonem solitum fuisse quæcunque pecora ad mare agerentur apud Tanagræos adoriri, qui etiam leuiora nauigia inuadebat. Ad hunc placandum cùm Tanagræi vini craterem exposuissent, ille odore allectus vinum hausit; mox de tumulo litoris in somnum versus præceps decidit, cui Tanagræus quidam humo securi caput amputauit: quem tamen à Baccho cæsum nonnulli crediderunt.

Qui diligentiùs Tritonum figuram exprimere conati sunt, illi Tritonum capillos apio palustri similes esse dixerunt, cùm reliquum corporis exiguis squamis integeretur, duritiæ limæ persimili, Branchias habuit paulo inferiores auribus naresque hominis, cùm rictus tamen oris esset paulo latior: dentesque pentherarum dentibus persimiles, oculi subglauci, manus & vngues & digiti similes erant testæ conchyliorum; tum pinnæ sub ventre & sub pectore, sicut visuntur in delphinis, vt scriptum est à Sostrato lib.3. animalium. Dictus est Triton etiam Neptunus, siue mare, vt ait Lycophron, qui etiam cetum, in cuius ventre Hercules triduum fuit, Tritonis canem in his appellat, & leonem Herculem:

Τριεσπέρου λέοντος ὅν ποτε γνάθοις
Τρίτωνος ἠμάλαψε κάρχαρος κύων.

Triumque noctium leonem quem canis
Tritonis olim diglutiuit improbus.

Nam cùm Hercules Laomedontis largitionibus impulsus Hesionem regiè ornatam cetoque expositam Laomedõtis ipsius filiam vellet ab illo periculo liberare, fertur aggerem, vel vt alij malunt murum repentinum excitasse, atque ad angustias eius aggeris armatus constitisse. Vbi verò cetus accessisset hiãs in eius os Hercules irruit, vbi cùm per triduũ fuisset, ceto disrupto exiit omnibus amissis capillis capitis, vt scriptum reliquit Andrætas Tenedius in nauigatione Propontidis. Quam quidem fabulam nihil aliud significasse puto nisi futurum, vt traditum est à sapientibus, Christianam viuendi rationem omnẽ pristinam malitiam disrupturam; cùm multa tradita sint de Hercule, quæ ad prædicẽdem Christi fortissimam & omnibus saluberrimam vitam spectare appareant. Vocatus fuit Triton Nilus Ægyptius fluuius, quòd in eo Tritõ mortuus apparuit, vt quidam putarũt, qui cùm Deus esse putaretur ab antiquis, tamen vim mortis effugere non potuit, sicuti filij reliquorum creditorum Deorum, vt nos lusimus his Græcis carminibus:

Φεῦ, φεῦ, ποῖ φεύγει μερόπων γένος: ἄφθιτον οὐδέν.
Πάντα δαμᾷ δριμαίῳ ὀξεῖ γὰρ θάνατος
Καὶ φορέει πάντα τοῖς ἴσοις οὐδὲν ἄτρωτον·
Δέρμα κρατεῖ πάντων ῥεῖα θεὸς φοβερός.
Οὐ δύναται γναμπτοῖσι λέων ὀνόχεσσιν ἀμύνειν
Οἷς τέκνοισι μόρον, κ᾽ οὐ θρέψασι βόες.
Πρὸς λεπτόδοτα γένη κρύπτουσιν ἁλμυρῷ πόντῳ

Βένθεα, πῶς φεύγοι τὰ πτερόεντα θέον;
Οὐδὲ φυτοῖς δύναται γῆ μήτηρ σῆμιν ἀλάλκειν,
Οὐ ζώοισι μόρον, πολλὰ χαριζομένη.
Ὤλετ' Ἀριστοτέλης φύσει πολὺ φέρτατος ἀνδρῶν,
Ὤλετο, τῆς σοφίης οὐκ ἔτ' ὄνησις ἔπει.
Κάτθανε δ' ἡγήτωρ ποιητῶν θεῖος Ὅμηρος.
Οὐκ οἶδεν σώζειν Ὀρφέα Καλλιόπη.
Οὐδ' αὖθις βασιλεὺς ἐνέρων καὶ Περσεφόνεια,
Ἃς ἔλαβον ψυχὰς, πέμπον ἐς ἠέλιον.
Ἄμαχος εἰς θάνατος κατὰ μυρία φῦλα καμόντων
Αἰὲν ἄγει, πέλεται σύνδρομος ἀΐδιος.
Ὅσ' ἄρα φύλλα χαμαὶ χέεται βορέαο πεσόντος.
Ἐφνεάτ' ὀρνίθων χείματος ἀχαλάει.
Ἀφειδέεις τ' αἷμος ποτὶ κύματα δῖνα κυλινδεῖ,
Τόσσαι βαὶ ψυχαὶ πρός γε καταχθονίους.
Οὐκ εὐχὰς θνητῶν, μακάρων τ' αἰτήματ' ἀκούει.
Οὐδένα γὰρ φιλέει μήποτε δωροδόκος
Κάτθανεν Ἡρακλῆς μεγάλου Διὸς ἄλκιμος υἱός·
Οὐ δύναται λύειν Ἀφρογένεια φίλον.
Ἄρτεμις Ἱππόλυτον λείπει πολυΐστορ' ἄνακτι
Ὤχετ' ὑποχθονίῳ δακρύσασα Διΐ.
Ἄτρεπτος νόμος ἐστὶ θεᾶς· θανάτοιο γὰρ οὐδεὶς
Ἔκφυγ' ἐπεὶ μείων τῆς γε θεοῖς κρατέει.

Quæ carmina non insuauiter vertit Laurẽt. Gottius in Latinã linguã iuuenis, multis egregiis artibus ornatus, vt dictum est:

Quòd fugiat mortale genus? nil denique tutum est:
Crudelis nam mors omnia falsè secat.
Nil durum, nil non mortis penetrabile telis.
Omnia vir domuit mors violenta Dea.
Cornibus haud potuit natis depellere pestem
Bos, non horrendo feruidus ungue leo.
Squammigeras pelagi gentes quæ salsa profunda
Celarint? volucres quæ leuis aura ferat?
Non potuit plantis terra aut animalibus alma
Prodesse auxiliis. omnia victa cadunt.
Mortuus est, illum nihil & sapientia iuuit,
Naturæ cecidit gratus Aristoteles.
Occidit & vatum ductor diuinus Homerus.
Nec clarum seruat Orphea Calliope.
Quas animas cepit Proserpina rursus ad auras

Non

Non patitur supera Solis adire Deus.
Vndique mors animas horrenda in tartara cogit
Tranantes illuc quæ sine lege ruunt.
Quot volucres primo tristantur frigore læsæ,
Quot frondes gelido flante Aquilone cadunt,
Aut undas venti spumosa ad littora voluunt,
Tot defunctæ animæ tartara ad ima fluunt.
Non audit mors vota virum vel iussa Deorum,
Non amat hæc quenquam, munera nulla capit.
Arte Venus nulla charum reuocauit Adonim.
Et Iouis Alcidem lurida regna tenent.
Inferno regi Hippolytum Diana relinquit,
Pallantem mœrens & lacrymosa Ioui.
Inconcussa Deæ stat lex, quam nemo reflexit:
Hanc vnus potuit nam superasse Deus.

Vocatus fuit etiam Triton Nilus Ægyptius fluuius, quia ter nomen mutauerit: nam priùs Oceanus, deinde Ægyptus, tum denique Nilus vocatus est, vt ait idem Lycoph.

Αἰγύπτιον Τρίτωνος ἕλκοντος πότον.

Ægyptum Tritonis vt potum trahit.

Vocatæ sunt Tritones & vrbes nonnullæ Bœotiæ, Thessaliæ, Libyæ. ¶ Atque Tritones denique crediti sunt Dei, qui præsto essent nauigantibus, ne quis locus, aut ne quod hominum facinus diuina numinis præsentia carere videretur. Quòd Triton Neptuni fuerit & Amphitrites, vel Neptuni & Celænus, vel Oceani & Tethyos, vel Nerei F. nihil aliud significare sanè ego crediderim, quàm monstrum marinum fuisse, cùm aqua omnium elementorum maximè sit ad varia monstrorũ genera procreanda fertilis. Et quoniam facilè cadit in rerum ignotarum admirationem imperita multitudo, idcirco quod raró apparet vel diuinum quidpiam esse arbitratur, vel certè sine aliqua diuina & maxima caussa non contingere. Id cùm ita sit, non fuit difficile persuadere mortalibus diuinum quidpiam esse Tritones, & Deos esse quorum in potestate essent nauigantes, ad quod credendum aliquando periculorum magnitudo impellebat (fiunt enim timentium animi & in periculis existentium ad superstitionem perfaciles.) Et cùm inter multos precantes alicui voti compotem fieri contigisset, illius præconio postea Tritonum vt Deorum nomen fuit celebratum. Neque illud prætermiserim, quòd apud Romanos

super templo Saturni Triton quidam eximiæ magnitudinis fuit collocatus qui buccinam inflabat quoties oriebatur ventus, caudamque intra terram occultabat. Per illum significare tradiderunt nonnulli res gestas ante Saturnum silentio fuisse inuolutas: at post imperium Saturni clarissima historiographorum voce fuisse celebratas: quamuis ego occultatam veram religionem ante Christum per hæc significatum crediderim; at post Christi aduentum clarissimo sanctorum Apostolorum præconio omnibus gentibus veram, sanctam & saluberrimam legem omnibus Christo altissimo Dei filio credentibus celebratum iri. Nam alioquin insulsum esse videbatur, vt sapientes antiqui caudatos etiam Deos habuerint. At nunc de Palæmone dicamus.

De Ino, & Palæmone.

CAP. IV.

INo quoque cum Palæmone filio nauigantibus præesse fuit existimata ab antiquis, & inter Deorum marinorum numerum relata. Hæc Cadmi & Harmoniæ illius, cuius carmen nuptiale Musæ cecinerunt, filia fuit, vt ait Hesiodus:

Κάδμῳ δ' Ἁρμονίη θυγάτηρ χρυσῆς Ἀφροδίτης
Ἰνὼ καὶ Σεμέλην, καὶ Ἀγαυὴν καλλιπάρῃον,
Αὐτονόην θ', ἣν γῆμεν Ἀρισταῖος βαθυχαίτης.

Harmonia hinc Veneris formosæ filia Cadmo
Inoque, Semelemque, & Agauen edidit, atque
Autonoen, quæ nupsit Aristæo inde comato.

Fuit Ino postea Athamantis Thebanorum regis vxor, quæ, vt dictum fuit, singulari odio Npheles filio, vtpote nouerca, prosequebatur, tostisque seminibus vnum de filiis Nepheles Diis immolari oportere per aruspices significauit. Postea ob Iunonis odium in omnes Thebanos, quia Bacchus ibi natus esset, Athamas in furorem vertitur, Learchumque filium, quem ex Ino inter cæteros susceperat, obtruncauit. Tum Ino arrepto Melicerta ob Athamantis timorem in proximum mare insiliit. Fuerunt qui dicant furorem immissum fuisse Ino, quòd illius filiæ peperissent & educassent Dionysium. At Nymphodorus Syracusius in libro Asiaticæ nauigationis non ab Athamante, sed à furiata Ino sæuitum esse scripsit in filios, quæ & Learchum & Melicertam trucidauit, ac postea desperatione capta in mare insilierit ob im-

ob impatientiam doloris, vt ibi suffocaretur. At Dorion in libro de piscibus Learchum sagitta fuisse ab Athamante transfixum scribit, Melicertamque ab Ino iugulatum, post quam rem se Ino in mare præcipitauit. Fuit autem alius Melicerta cognomento ob suauitatem carminum, cùm priùs Simonides vocaretur, qui & artem memoriæ primus inuenit, & longa dupliciaque elementa, tertiumque sonum lyræ addidit, quem alij scripserunt 56. alij 62. Olympiade floruisse. Alij dixerunt Ino fugisse Athamantis impetum cum Melicerta filio, quia Learchum, quem Athamas interemerat, in cacabum bullientis aquæ coniecisset. At Polyzelus in rebus Rhodiis Athamantem impetum fecisse in filios Inus scripsit, quia per fraudes illius, cùm fruges torruissent agricolæ, mortem innocentibus Nepheles filiis paratam fuisse intellexisset, resciuissetque; immissam esse famem per fraudem Orchomeniis. Aufugit igitur per Geraniam Megarensis agri montem, seque de saxo Maluride dicto, vt ait Pausanias in Atticis, cum filio Melicerta, vt communior est sententia, in mare præcipitauit: vt patet ex his lib. 4. Metamorph. apud Ouid.

Imminet æquoribus scopulus: pars ima cauatur
Fluctibus, & tectus defendit ab imbribus vndas,
Summa rigent, frontemque in apertum porrigit æquor.
Occupat hunc (vires insania fecerat) Ino
Seque super pontum nullo tardata timore
Mittit, onusque suum percussa recanduit vnda.

Alij fabulantur accidisse eo tempore vt Nereides chorum ducerent in eo loco, quare dixerunt se in honorem Melicertæ, vt Sisypho gratificarentur, tripudiare. Non defuerunt tamen qui putarint eius corpus ad Sisyphum delatum ex Exhænuntia, quò fuerat portatum ab vndis, & Isthmicos ludos tunc illi institutos. At Megarenses Inus cadauer in maritimam oram agri sui à mari eiectum fuisse inquiunt, & à Cleso Tauropolique Clesonis filiabus susceptum sepulturæ mandatum fuisse. Hæc Ino vocata fuit postea Leucothea, & Dea maris existimata, vt ait Homerus libro quarto Odyss.

Τὸν δ' ἴδεν Κάδμου θυγάτηρ καλλίσφυρος Ἰνὼ
Λευκοθέη, ἣ πρὶν μὲν ἔην βροτὸς αὐδήεσσα,
Νῦν δ' ἁλὸς ἐν πελάγεσσι θεῶν ἐξέμμορε τιμῆς.

Prospicit hunc Ino formosi filia Cadmi

Leucothea, antè fuit mortalis fœmina: sed nunc
Illam diuino nautæ dignantur honore.

Hæc Matuta deinde vocata fuit à Latinis, quia manè oriretur, vt ait Cic. in lib. Tuscul. disputationum in his: Ino Cadmi filia nonne Leucothea nominata à Græcis, Matuta habetur à nostris? quæ quòd aurora sit, ita patet ex Lucret. lib. 5.

Tempore item certo roseam Matuta per oras,
Aetheris auroram defert, & lumina pandit.

Cœpta fuit dici Leucothea in quodam vico non procul ab vrbe Corone, & tunc in Deorũ numerũ relata, vt ait Pauſ. in Messeniacis. Fuit magna vis eius existimata in seruandis nauigantibus. & in mari placando, vt ait Orpheus in hymnis.

Λευκοθέαν καλέω Καδμηΐδα, δαίμονα σεμνὴν,
Εὐδυνάτην, θρέπτειραν ἐϋστεφάνου Διονύσου.
Κλῦθι θεὰ πόντοιο βαθυστέρνου μεδέουσα,
Κύμασι τερπομένη, θνητῶν σώτειρα μεγίστη.
Ἐν σοὶ γὰρ νηῶν πελαγόδρομος ἄστατος ὁρμή.

Aduoco Leucotheam, Dea quæ venerabilis atque
Multa potens: Bacchum puerum qui nutriit olim.
Audi diua maris, quæ nautas, quæ regis vndas,
Fluctibus & gaudes seruatrix alma virorum:
Vt tibi collibuit, sulcant tutæ alta carinæ.

Impetratum est autem Veneris precibus à Neptuno vt Dea maris fieret Ino, sicuti scriptum reliquit Ouidius libro quarto Metamorph.

At Venus immeritæ neptis miserata labores,
Sic patruo blandita suo est: O numen aquarum,
Proxima qui cælo cessit Neptune potestas.
Magna quidem posco: sed tu miserere meorum
Iactari quos cernis in Ionio immenso,
Et Diis adde tuis. aliqua mihi gratia Ponto est.
Annuit oranti Neptunus, & abstulit illis
Quod mortale fuit, maiestatemque verendam
Imposuit, nomenque simul, faciemque nouauit:
Leucotheaque Deum cum matre Palæmona dixit.

Scripsit in Atticis Pauſ. Melicertam à Delphine exceptum fuisse cùm cecidisset è saxo Moluride, & in Corinthiorum Isthmum expositum mutato nomine Palæmena fuisse appellatum, atque inter cæteros honores Moluridem petram illi fuisse consecratam, & Isthmicos ludos illi à Sisypho Aeoli filio

filio fuiſſe inſtitutos,qui tūc imperabat Corinthiis, cum eſſet Melicerta fratris filius:atque primum pinu, deinde apio ſicco victores ibi coronati ſunt: Muſæus in eo libro quem ſcripſit de Iſthmiis, duo certaminum genera celebrari ſolita in Iſthmo ſcripſit,alterum in honorem Neptuni, alterum in Melicertæ.quod etiam in honorem Neptuni Iſthmia celebrarentur,videntur atteſtari in his Apollonius libro tertio:

οἷος δ' Ἴσθμιον εἶσι Ποσειδάων ἐς ἀγῶνα
Ἅρμασιν ἐμβεβαώς.

Qualis adit ludos Iſthmi Neptunus vt altum
Conſcendit currum.

Habitus eſt poſtea ipſe etiam Palæmon Deus marinus, vt ait Orpheus in hymnis:

Σύντροφε Βάκχε χορεῖο Διωνύσου πολυγηθοῦς,
Κικλήσκω σὲ Παλαῖμον ἐπ' εὐιέροις τελεταῖσιν,
Ὃς ναίεις πόντοιο βυθοὺς βυθοκύμονας ἁγνούς,
Ἐλθεῖν εὐμενέοντα, νέῳ γήθοντα προσώπῳ,
Καὶ σώζειν μύστας κατά τε χθόνα, καὶ κατὰ πόντον.
Ποντοπλώοις γὰρ ἀεὶ ναυσὶν χειμῶνος ἐπαχθής
Φαινόμενος σωτὴρ μοῦνος θνητοῖς ἀναφαίνῃ
Ῥυόμενος μῆνιν χαλεπὴν κατὰ πόντιον οἶδμα,

Te voco qui fluctus habitas Pontumque, Palæmon
Cum Baccho nutrite,veni ad tua ſacra benignus,
Et læta facie pelagi de fluctibus altis:
Cultoreſque tuos in terris protege, & vndis.
Pontiuagis hyemem ratibus depellere ſueſti,
His quibus appares miſeris mortalibus vnus
Namque foues: tumidique refrenas æquoris iras.

Sic etiam Euripides In Iphigenia in Tauris cuſtodem & ſeruatorem nauium Palæmonem vocauit:

Ὦ ποντίας παῖ Λευκοθέας νεῶν φύλαξ,
Δέσποτα Παλαῖμον, ἵλεως ἡμῖν γενοῦ.

Fili marinæ Leucotheæ, cuſtos bone
O nauium Palæmon eſto mi bonus.

Atque Lucianus Epigrammatum poeta fuiſſe conſuetudinem ſcribit in hiſce carminibus,vt Diis marinis, per quos ſalutem & incolumitatem nauitæ fuiſſent aſſecuti è maris perturbatione,vota ſoluerent:

Γλαύκῳ, καὶ Νηρεῖ, καὶ Ἰνοῖ, καὶ Μελικέρτῃ,
Καὶ βυθίῳ Κρονίδῃ, καὶ Σαμόθρῃξι θεοῖς,
Σωθεὶς ἐκ πελάγους Λουκίλλιος ὧδε κέκαρμαι

Τὰς τρίχας ἐκ κεφαλῆς. ἄλλο γὰρ οὐδὲν ἔχω

Inoque, Glaucoque, & Nereo, dein Melicertæ,
Et Samothracum Diis, æquoreoque Ioui,
Seruatus dicat è pelagi Lucillius vndis
Hos crines, aliud namque habet ille nihil.

Hic non vehebatur in curru, sed natandi peritissimus habebatur, vt ait Ouidius in epistola Leandri:

Et iuuenem possim superare Palæmona nando,
Miraque quem subitò reddidit herba Deum.

Vocatus fuit Palæmon etiam Portunus, quem clauem dextra gestantem finxerunt, quoniam portus ab hostibus tueretur. Huic infans mactari consueuit, atque in Tenedo præcipuè diuinis honoribus colebatur. Sepultus fuit hic nauigantium Deus in Isthmo, vt ait Pausanias in Atticis: at Ino in ora maritima agri Megarensium à Cleso & Tauropoli Clesonis filiabus & Lelegis neptibus, vt dictum fuit. Hæc sunt ea quæ de Ino & Palæmone memoriæ prodita fuerunt ab antiquis, è quibus veritas est exprimenda. Quod Ino fuerit Cadmi & Harmoniæ filia, & Athamantis vxor, non dissentit ab historia; & quòd à patre fuerit filius saxo illisus, & quòd Ino timore vel furore concita in mare se cum filio præcipitauit. Quòd verò ipsa & puer Melicerta fuerint in Deos conuersi, nihil hoc habet cum veritate commune.

¶ At quid per hæc significare voluerunt antiqui? Dictum fuit superiùs tantam fuisse nonnullorum antiquorum principum ambitionem, vt aras, & sacerdotes, & ceremonias nonnullis suorum maiorum tanquam Diis immortalibus instituerint. Sic Isthmia Sisyphus, quæ priùs in honorem Neptuni celebrabantur, in honorem sui propinqui conuertit, quare dictus est Neptunus his aquarum imperium impertisse, atque inde Dij marini crediti sunt. Nam apud Romanos etiam pro Græcorum consuetudine funebres ludi instituti sunt, qui & ipsos suos principes inter Deos fuisse relatos demum fabulantur. Nam sicut omnium propè principum nostræ ætatis paucis exceptis animum auaritia, vitiorum omnium sordidissimum, ita ambitio antiquorum mentes occupauerat. Leucothea, quæ Matuta dicta est à Latinis, aurora est: Palæmon siue Portunus vis est tempestatis; nam παλάμειν agitare significat, vnde Palæmon vocatus est. Matutæ filius dictus

dictus fuit, quia venti plerunque ab aurora spirare incipiunt: & quia tunc in mare incumbunt, dicuntur se in mare præcipitasse, veluti rationi magis conuenit, quia certissima est nuntia ventorum ac tempestatum, tanquam futuræ serenitatis, aurora. Hi crediti sunt Dij nauigantium, quia venti nauigantibus verè præsint, qui si benigni aspirarint, felix iter contingit nauibus, & idcirco ait Virgilius lib. 1. Georg.

Votaque seruati soluent in littore nautæ,
Glauco Panopeæ, & Inoo Melicertæ.

Quare per hanc fabulam significarunt illos se ventorum leuitati credere, qui per mare nauigarent. quare non est de diuina clementia conquerendum si quid aduersi acciderit, sed de nostra leuitate & imprudentia. qui cùm in tuto simus, sponte tamen & consultò in illa procurramus pericula. Ad placandas etiam perturbationes animorum hæc fabula accommodata est, & ad hortandum ad beneficentiam & liberalitatem, quippe cùm exagitata à Iunone Ino, quia Liberum patrem liberaliter educasset, in tantum felicitatis postea euaserit. Nam etsi viri boni aliquandiu pro benefactis opprimuntur, & patiuntur domesticas calamitates, tamen nemo vir bonus diu potest esse infelix. nam quæ tanta potest esse calamitas, quod tantum infortunium, quod diuina clementia in maiorem felicitatem non possit conuertere? confidendum igitur esse diuinæ bonitati sic antiqui tradiderunt, cùm nemo iustus à Deo contempus relinquatur, cumque tanta sit diuina clementia, vt spem etiam superet mortalium in iis adiuuandis qui iniquè miserias patiuntur. Nunc de Glauco dicamus.

De Glauco. CAP. V.

GLAVCVS, & qui ipse marinus Deus ex homine factus est, non minùs absurdum figmentum, suæque ἀποθεώσεως caussam consecutus fuit. Hunc Anthedonis hominis cuiusdam Bœoti filium fuisse scriptum reliquit Strabo libro nono, cùm tamen illum Polybi Mercurij filij & Eubœæ filium fuisse scribat Theophrastus lib. 5. eorum quæ in sicco degunt, & Promathidas Heraclæota Phorbi & Panopeæ nymphæ filium putauit, ac patria Anthedonium, cùm Anthedon eximia ciuitas fuerit Bœotiæ. Alij dicunt

fuisse Nopeum Glauci patrem, quem dicentem de seipso introduxit Thelytus Methymnæus ita in Bacchicis carminibus:

Ανθηδὼν πόλις ἐστὶν ἐπὶ πλευρῇσι θαλάσσης,
Αντίον Εὐβοίης, σχεδὸν Εὐρίπιο ῥοάων
Ενθεν ἐγὼ γένος εἰμὶ πατὴρ δέ με γείνατο Νωπεύς.

Vrbs est Anthedon spumoso proxima ponto,
Euboicis obiecta ferè Euripique fluentis:
Est genus inde meum, Nopeus pater ipso vocatur.

Hic dicitur Ariadnam ex insula Dia rapuisse, qui postea à Baccho fuit viteo vinculo ligatus, sed deinde dimissus: Hic quoniam natator esset peritus, Pontius fuit appellatus. Epicus verò Euanthes Neptuni & Nædis filium illum fuisse scripsit in quodam hymno. Fabulantur hunc Symam Iolemis & Doridis filiam raptam in Asiam deportasse: deinde amasse Hydnam Scylli Scionei vrinatoris filiam. Alij dicunt hunc piscatorem fuisse Anthedonium, vt est apud Ouid. lib. 10. Metamorph.

Ante tamen mortalis eram, sed scilicet altis
Deditus æquoribus, tantùm exercebar in illis.
Nam modò ducebam ducentia retia pisces,
Nunc in mole sedens moderabor arundine linum.

Quidam inquiunt hunc artificem fuisse Argo nauis, eamque gubernasse quo tempore Iason pugnauit cùm Tyrrhenis, qui solus euasit non vulneratus, vt scripsit Possis libro tertio Amazonidis. Hunc alij habitasse in Delo scribunt, & cum Deabus Nereidibus vaticinari solitum, Apollinemque artem vaticinandi à Glauco doctum fuisse, vt ait Nicander lib. 1. Georgicorum. Fabulantur hunc aliquando magnam copiam piscium scepisse, qui piscatorem fuisse tradiderunt, quos cùm in vrbem portaret, onúsque ob nimium pondus fessus in via deposuisset, quidam ex iis piscibus herba quadam gustata reuixit. eam rem admiratus Glaucus & ipse herbam illam gustauit, quare statim immortalis est factus. at Ouidius lib. 13. dum pisces numeraret in littore mari proximo, vnde pisces ceperat, illud contigisse scribit, piscesque ipsos non gustata, sed tacta solùm herba in mare refugisse memorat, his verbis:

... ego primus in illo
Cespite consedi dum lina madentia sicco

Vtque recenserem captiuos ordine pisces,
Insuper exposui, quos aut in retia casus,
Aut sua credulitas in aduncos egerat hamos.
Res similis fictæ, sed mihi fingere prodest?
Gramine contacto cepit mea præda moueri,
Et motare latus, terráque vt in æquore niti.
Dumque moror, mirorque simul, fugit omnis in vndas
Turba suas, dominumque nouum, litúsque relinquunt.

Id cùm vidisset Glaucus, etiam ipse illa herba gustata Deus factus in mare insiliit, vt testatur paulò pòst idem poeta. Alij tamen eo tempore, quo Iason cum Tyrrhenis pugnauit, Iouis consilio illum in profundum mare demersum inquiunt, ac Deum marinum factum soli Iasoni apparuisse. Alij malunt Glaucum in Oeta monte altissimo Aetoliæ leporem insecutum fuisse, quem captum cùm ad fontem detulisset quia propter laborem diuturnum defecerat, ille refectus proxima herba quadam gustata conualuit: qua herba gustata ipse etiam Deus marinus factus est. Alij tædio vitæ illum sese in mare præcipitasse inquiunt. Fabulantur hunc interpretem fuisse Nerei, vt sensit Euripides in Oreste.

ἐκ δὲ κυμάτων
Ὁ ναυτίλοισι μάντις ἐξηγγέλλε μοι.
Νηρέως προφήτης Γλαῦκος, ἀψευδὴς θεός.

ast è fluctibus.
Vates fretum sulcantibus dixit mihi
Glaucus, propheta Nerei, verax Deus.

Sic autem Apollonius libro primo vatem Nerei illum appellauit his carminibus.

Τοῖσιν δὲ Γλαῦκος βρυχίης ἁλὸς ἐξεφαάνθη,
Νηρῆος θείοιο πολυφράδμων ὑποφήτης.
Ὕψι δὲ λαχνῆεν τε κάρη καὶ στήθε᾽ ἀείρας,
Νειόθεν ἐκ λαγόνων στιβαρῇ ἐπορέξατο χειρὶ
Νηὶς ὁλκαίοιο, καὶ ἴαχεν ἐσσυμένοισι.

Visus adest illis tunc alto ex æquore Glaucus,
Diuini vates Nerei, qui plurima nouit.
Hirsutum caput & pectus summa extulit vnda,
Tum forti dextra ex imo capit ille carinam
Labentis nauis, atque hæc properantibus infit.

Strabo verò libro nono non in Deum marinum, sed in balæ-

nam conuersum fuisse scribit. Hic etsi cum Ariadna congressus fuisse scribitur à Thelyto Methymnæo in Bacchicis carminibus & cum Europia Morei, & Hydna Scylli, cúmque Syma Iosemis, nullus tamen filius ex eo genitus commemoratur. at Clearchus Solensis libro septimo Vitarum, aliam fabulam longè ab his diuersam recensuit, quam etiam recitauit Isacius. inquit enim Glaucum Pasiphaes filium fuisse, qui cùm murem insequeretur, in dolium mellis cecidit, atque ibi suffocatus est. hunc vbi pater Minos quæreret, neque vspiam inueniret, accepit responsum hominem illum significaturum, & filium in vitam restituturum, qui dixisset cui rei similis esset bos tricolor Minois, qui in agro pascebatur. Hunc Polyidus illi fructui similem esse dixit, quem ferret rubus. Quare Minos illum iussit apprehendi, & sibi filium indicare. at Polyidus ex arte diuinandi suffocatum esse inquit in dolio mellis. cùm igitur mortuus inuentus fuisset Glaucus, Polyidus cum illo in domum quandam includitur, vt illum vitæ restitueret: qui cùm serpentem ad cadauer properantem vidisset, volens illum irritare vt ipse ab eo necaretur, fortè serpentem interfecit: tum alius draco ad mortuum serpentem accedens herbam quandam attulit, qua tacta serpens ille reuixit. Hanc ipsam herbam captam Polyidus Glauco imposuit, & ita in vitam reuocauit: Coegit postea Minos Polyidum artem quoque vaticinandi Glaucum docere, antequam in patriam suam Argos liberum dimitteret. Fuit etiam Glaucus alius Sisyphi filius, qui cùm equas haberet quæ carnibus humanis vescerentur, ab iisdem ipse in amorem versis, Venerisque stimulis agitatis, discerptus fuit, vt significauit Virgil. lib. 3. Georg.

Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glauci
Potniades malis membra absumpsere quadrigæ.

Id autem contigit non procul à Dirce fonte, Potniaque ciuitate, vt ait Strabo libro nono. quod inter eos ludos funebres contigisse ait Pausanias in prioribus Eliacis, quos in patris honorem instituerat Acastus. Aiunt autem eo ipso in loco terrorem equis immitti solitum, in quo discerptus fuit Glaucus ab eius genio, quare Taxarippus cognomento fuit nominatus. Quamuis alij istud ipsum Alcathoo Parthaonis filio tribuunt, qui fuit vnus ex Hippodamiæ procis ab Oenomao occisis, quique in eo ipso loco humatus suæ iniuriæ memor sæuiret in omnes per eum locum equitantes. Fuit & Glau-

& Glaucus quidam Epicydis Spartanus virtutis & ingenij existimatione clarus. Et Glaucus Chius primus omnium mortalium ferruminationem excogitauit, artemque ferri coniungendi, vt scripsit Herodotus in Clio. Fuit Glaucus Carystius, qui duas coronas victor è Pythiis, octonas è Nemeis, & Isthmiis reportauit, cui pater fuit Demylus à Glauco marino Deo oriundus, vt ait Pausanias in posterioribus Eliacis.

¶ At nunc ex his veritatem eliciamus. fuit Glaucus vrinator peritissimus, quare aiunt hunc spectantibus Anthedoniis è portu enatasse donec ex omnium prospectu sub aqua latens in locum longinquum perueniret, vnde à nemine amplius videri posset: ibi aliquot dies commoratus multis spectantibus ad certum diem natans in portum rediuit, cùm diceret se tandiu sub vndis degisse. Accedebat ad hoc miraculum, quòd hyeme, cùm nihil caperent piscatores, ad ciues suos quoscunque illi pisces poposcissent, continuò apportabat, quos ille multum antè in hunc vsum reseruauerat. Deinde captus à quadam belua marina cùm interiisset, memoriæ proditum est illum gustata quadam herba Deum marinum esse factum. Alij dixerunt Glaucum vitæ pertæsum se in mare præcipitasse: alij ob amorem Palæmonis, qui cùm non ampliùs visus fuerit, à belua aliqua marina fortasse correptus creditus est in Deorum marinorum numerum recessisse. Verùm quid habet admirabile hæc fabula cur à poetis sapientissimis hominibus celebraretur? aut quid hoc pertinet ad humanæ vitæ institutionem: Significare per hæc voluerunt antiqui nullam adeò depressam & sordidam esse hominum conditionem, quam non Dei voluntas extollere & illustrare facillimè possit: cùm nulla hominum conditio, quam Deus respiciat sine probitate, cùm is innocentiam & integritatem animi tantùm, at non aliud quidquam respiciat. Hunc cum diuinandi artis peritum finxerint, demonstrabant nauigandi peritum hominem futuras tempestates multò antè præuidere, at nunc de Nereo dicamus.

De Nereo & Nereidibus.

CAP. VI.

NEreus verò fuit Ponti, siue Oceani & Tethyos filius creditus, vt his ait Hesiodus in Theogonia:

Νηρέα τ' ἀψευδέα καὶ ἀληθέα γείνατο Πόντος
Πρεσβύτατον παίδων αὐτὰρ καλέουσι γέροντα,

οὕνεκα νημερτής τε καὶ ἤπιος, οὐδὲ θεμιστέων
λήθεται, ἀλλὰ δίκαια καὶ ἤπια δήνεα οἶδεν.

Nerea fatidicum, haud fallacem semine Ponti
Progenitum natis seniorem: dictus & inde est
Ille Senex, quòd veridicus, blandusque, nec æqui
Oblitus nouit semper decernere iusta.

Nam etiam Apollodorus libro primo bibliothecæ hos Ponti & non Tethyos, sed Terræ filios connumerauit, Phorcum, Thaumantem, Nereum, Eurybiam, Ceto. Illum igitur & veridicum & vatem esse crediderunt, cùm Troianas etiam calamitates Paridi nuntiarit, vt ait Horat. lib. I. Carminum in his:

Pastor cùm traheret per freta nauibus
Idæis Helenam perfidus hospitam,
Ingrato celeres obruit ocio
Ventos, vt caneret fera
Nereus fata. Mala ducis aui domum,
Quam multo repetet Græcia milite,
Coniurata tuas rumpere nuptias.
Et regnum Priami vetus.

Fertur hic in mari Aegæo præcipuè domum habuisse, vt ait Apollonius lib. 4.

Ὣς ἔφατ' αὐτίκα δ' Ἶρις ἀπ' Οὐλύμποιο θοροῦσα
τάμνε τανυσσαμένη κοῦφα πτερά, δῦ δ' ἐνὶ πόντῳ
Αἰγαίῳ τόθι πέρ τε δόμοι Νηρῆος ἔασιν.

Iris ait: cœloque volans descendit ab alto
Præpetibus pennis paßis, pontumque subiuit,
Ægeum, domus hìc sublimis, & atria Nerei.

Fama est Herculem ad aurea mala Hesperidum ferenda missum, ac Nymphas, quæ in antris Eridani habitabant, adiisse vt ex iis audiret vbinam locorum essent illa mala aurea. Tum Hercules missus fuit ad Nereum, quem variis formis eludere conantem tandiu detinuit, vt in pristinam figuram redierit semque indicarit. Hunc antiquissimum Deum nominauit Orpheus in Argauticis:

Νηρέα μὲν πρώτιστα καλῶ πρέσβιστον ἁπάντων.

Nerea qui priscum genus est, huc antè vocamus.

Hunc mari præesse, & in mari habitare solitum, delectari choris puellarum, principiumque esse & finem aquarum, & omnes illius facultates denique ita complexus est Orpheus in hymno quodam:

Ὦκα-

Ὠκεανὸν πόντου ῥίζας κυανώπιδα ἕδρην,
Πεντήκοντα κόραισιν ἀγαλλόμενος κατὰ κῦμα,
Καλλιτέκνοισι χοροῖς Νηρεῦ μεγαλώνυμε δαῖμον,
Πυθμὴν μὲν πόντου, γαίης πέρας ἀρχὴ ἁπάντων.

Fundamenta tenens ponti, cui cærula sedes,
Quinquaginta mari in lato lætate puellis,
Formosisque choris, Nereu, venerabile numen:
Tu fundamen aquæ, tu terræ finis, & idem
Principium est cunctis.

Hunc ab vndis educatum & nutritum fuisse significauit Eurip. in Iphig. in Aulide:

Μὰ τὸν δι' ὑγρῶν κυμάτων τεθραμμένον
Νηρέα φυτουργὸν Θέτιδος, ἥ μ' ἐγείνατο.

At non per vndas educatum Nereum
Thetidis patrem, cuiusque ego sum filius.

Hunc eundem patrem fuisse Nereidum vocatum ita idem testatur in eadem Tragœdia:

Εἴτ' οὖν ἐπ' ἀκταῖς θάσσετον Διοσκόρω,
Ἢ Νηρέως ἄγαλμα θ', ὃς τὸν εὐγενῆ
Ἔτικτε πεντήκοντα Νηρῄδων χορόν.

Nam seu Dioscuri sedent in littore,
Imago siue Nerei, Nereidum
Qui quinquies decem chorum olim protulit.

Suscepit filias Nereus à Doride nympha Haliam, Spio, Pasitean & Ligeam. Fuerunt enim quinquaginta Nereides vocatæ Nerei & Doridis filiæ, vt ait Hesiodus his in Theogonia:

Νηρῆος δ' ἐγένοντο μεγήρατα τέκνα θεάων
Πόντῳ ἐν ἀτρυγέτῳ καὶ Δωρίδος ἠϋκόμοιο,
Κούρης Ὠκεανοῖο τελήεντος ποταμοῖο.

Nascuntur Nereo nam pignora clara dearum
Doridis & pulchræ spumosis in maris vndis,
Quæ fuit Oceano fluuio lato edita quondam.

Fuit autem Doris Nerei soror. Has comas virides habere censuerunt antiqui: quare ita ait Horatius libro tertio Carminum:

Nos cantabimus inuicem
Neptunum & virides Nereidum comas.

His aues Halcyones gratissimæ fuisse putabantur, vt ait Theocritus in Thelasiis:

Χ' ἀλκυόνες στορεσεῦντι τὰ κύματα, τάν τε θάλασσαν,

Τόντε νότον, τόντ' εὖρον, ὅς ἔσχατα φυκία κινεῖ
Αλκυόνες γλαυκαῖς Νηρηίσι ταίτε μάλιστα
Ορνίθων ἐφίληθεν
Halcyones sternent vndas atque æquora ponti,
Atque Eurum, atque Notum, qui extremas suscitat algas:
Halcyones, Nereidibus gratissima proles
Cunctarum volucrum.

Scriptum reliquit Orpheus in hymno quodam in Nereides, illas in vndis tripudiare, & bacchari, & tanquam lætissimos pisces huc illuc circa currum Tritonis præcipuè cursitare, inter quæ & illud est carmen:

Τριτώνων ἐπ' ὄχοισιν ἀγαλλόμεναι περὶ νῶτα,
A tergo currus Tritonum cernere posses
Has gestire simul.

Harum Nereidum multarum nomina ita recensuit Homerus lib. σ. Iliadis:

Κώκυσέν τ' ἄρ' ἔπειτα· θεαὶ δέ μιν ἀμφαγέροντο
Πᾶσαι, ὅσαι κατὰ βένθος ἁλὸς Νηρηΐδες ἦσαν.
Ενθ' ἄρ' ἔην Γλαύκη τε, Θάλειά τε, Κυμοδόκη τε,
Νησαίη Σπειώ τε, Θόη θ' Αλίη τε βοῶπις,
Κυμοθόη τε, καὶ Ακταίη, καὶ Λιμνώρεια,
Καὶ Μελίτη, καὶ Ιαιρα, καὶ Αμφιθόη καὶ Αγαυὴ,
Δωτώ τε, Πρωτώ τε, Φέρουσά τε, Δυναμένη τε,
Δεξαμένη τε, καὶ Αμφινόμη καὶ Καλλιάνειρα,
Δωρὶς, καὶ Πανόπη καὶ ἀγακλειτὴ Γαλάτεια,
Νημερτής τε καὶ Αψευδὴς, καὶ Καλλιάνασσα,
Ενθα δ' ἔην Κλυμένη, Ιάνειρά τε, καὶ Ιάνασσα,
Μαῖρα, καὶ Ωρείθυια, ἐϋπλόκαμός τ' Αμάθεια,
Αλλαι θ' αἳ κατὰ βένθος ἁλὸς Νηρηΐδες ἦσαν.
Tum fundit lacrymas: hanc circum numina ponti
Conueniunt, quæ imas habitant Nereides vndas.
Hîc aderant Glaucéque, Thaliáque, Cymodocéque,
Nesea, Spióque, Thoéque, Halieque, decora,
Cymothoe, Actæe, Melite, cum candida Agaue,
Amphithoéque, & Iæra comis in illa refusis,
Dotóque, Protóque, Pherusáque, Dynamenéque,
Doris, & Amphinome, Panopéque, & Callianira,
Dexamene, Galathea, Amatheaque, Callianassa,
Et Clymene, atque Ianira simul, paritérque Ianassa,
Maráque, & Orithyia genas fucata colore,

Quæ-

Quæque imas habitant aliæ Nereides vndas.

Verùm multo etiam plures his vocatæ sunt Nereides, quæ ad quinquaginta numerantur ab Hesiodo in Theogonia; quę, ita vocãtur: Proto, Eucrate, Sao, Amphitrite, Eudore, Thetis, Galene, Glauce, Cymothoe, Spio, Thalia, Melite, Eulimene, Agaue, Pasithea, Erato, Eunice, Doto, Pherusa, Dynamene, Nesæe, Actæe, Protomedea, Doris, Panope, Galatea, Hipothoe, Hipponoe, Cymodoce, Cymatolege, Cymo, Eione, Halimeda, Glauconome, Pontoporia, Liagore, Euagore, Laomedæa, Polynome, Autonoe, Lysianassa, Euarne, Psamathe, Menippe Neso, Eupompe, Themisto, Pronoe, Nemertes. Apollodorus verò Athen. has etiam præter prædictas connumerauit lib. 1. Glaucothoen, Nousithoen, Haliam, Pionen, Plesruren, Calypso, Cranto, Neomerim, Deianiram, Polynoen, Meliem, Dionen, Isæam, Dero, Eumolpen, Ionen, Ceto, Limnoream. Istæ autem omnes pulcherrimæ habebantur, quare, vt proditum est in fabulis, Cassiope Cephei Regis Æthiopum vxor cùm omnes suæ ætatis mulieres se forma antecellere gloriaretur, ausa est se Neireidibus etiã præferre, quamobrem illarũ indignationem in se concitauit. Illæ igitur arrogantia huius fœminæ irritatæ, temeritateque cõmotæ incredibilis & admirandæ magnitudinis cetum in illius regionem immiserũt: quare postea iussa est ab oraculo Andromedam filiam, quam vnicam habebat, vt à ceto voraretur, saxo alligatam exponere. Andromeda tamen Persei virtute liberata fuit, & eiusdẽ beneficio ad perpetuũ vitãdæ temeritatis exemplum, Cassiope inter sidera relata, vt patet ex Aratæo carmine ita Latinè verso à Cicerone,

Labitur illa simul gnatam lacrymosa requirens
Caßiopeia, neque ex cœlo depulsa decore
Fertur. nam verso contingens vertice primum
Terras post humeros euersa sæpe refertur.
Hanc illi tribuunt pœnam Nereides almæ,
Cum quibus, vt perhibent, ausa est contendere forma.

Neque plura his ferè sunt de Nereo ac Nereidibus memoriæ tradita. Nunc sententiam antiquorum ex his exprimamus.

¶ Nereus dicitur Oceani fuisse & Tethyos filius, qui sanè nihil est aliud, quàm consilium & peritia in regendis nauibus, quippe cùm peritia illa ex Oceano & vndis nascatur. Hic multas parit filias, quæ sunt inuentiones ac consilij mutationes ad nauigationem pertinentes. hanc peritiam

antiquissimum Nereum vocarunt, ob vetustatem nauigationis. Eundem vatem esse tradiderunt, quia efficit in singulis disciplinis peritia vt multa euentura diuinemus & longè prospiciamus. Neque peritus nauigandi quispiam putandus est, nisi qui multo antè ventorum mutationes, & signa tempestatum, tanquam ex altissima specula prouideat. Hunc Deum in varias formas se vertere finxerunt antiqui, quoniam sapientis est ad multas varietates, rerumque gerendarum opportunitates se accommodare. Ne quis igitur Deorum immortaliũ clementiam sibi deesse arbitraretur, sed vnumquemque suã dementia perire, qui se in sæuissimas maris tempestates intruserit, nulla habita ratione illorum, quæ

Ipse pater statuit, quod menstrua luna moneret,
Quo signo caderent Austri;

hæc dicta sunt. ¶ Idem est autem fabulam hanc confinxisse, vt summatim dicam, atque si dicerent antiqui: Esto prudens in transigendis negotiis, neque Deum incuses vbi per imprudentiam aut temeritatem tibi pericula ipse conflaueris, cùm Deus prudenti cuique ac diligenti viro præsens sit. Alij tamen marinam aquam Nereum vocarunt, vt est apud Ouid. in Deianira.

Respice vindicibus paratum viribus orbem,
Qua lætam Nereus cæruleus ambit humum.

Atque de Nereo satis dictum est, nunc de Phorcyne dicamus.

De Phorcyne. CAP. VII.

PHORCYN, quem Latini Phorcum etiam vocarunt, fuit & ipse Ponti siue Maris ac Terræ filius, vt testatur Hes. in Theog.

Αὖτις δ' αὖ Θαύμαντα μέγαν καὶ ἀγήνορα Φόρκυν
Γαίῃ μισγόμενος, καὶ Κητὼ καλλιπάρηον,
Εὐρυβίην τ' ἀδάμαντος ἐνὶ φρεσὶ θυμὸν ἔχουσαν.

Hic Thaumanta parit magnum, Phorcynque superbum
Coniunctus Terræ, & præstanti corpore Ceto,
Eurybyámque simul, cui sunt adamantia corda.

Varro tamen Phorcynem Thoseæ Nymphæ ac Neptuni filium fuisse scribit, qui filias habuit, præter commemoratas superiùs ex Ceto, Phorcidas scilicet & Gorgones, Thoosam, quæ cum Neptuno coniuncta Cyclopem peperit Polyphemum, de quo ita scribit Hom. lib. 1. Odyss.

Ἀλλὰ Ποσειδάων γαιήοχος ἀσκελὲς αἰὲν

Κύκλωπος κεχόλωται, ὃν ὀφθαλμοῦ ἀλάωσεν
Ἀντίθεον Πολύφημον, ὅου κράτος ἔσκε μέγιστον
Πᾶσιν Κυκλώπεσσι, Θόωσα, δέ μιν τέκε νύμφη,
Φόρκυνος θυγάτηρ ἁλὸς ἀτρυγέτοιο μέδοντος.

Verùm Neptunus, qui terram verberat vndis,
Succenset caussa Cyclopis, quòd Polyphemum
Lumine priuauit, qui robore præstitit omnes
Inter Cyclopas peperit quem Nympha Thoosa,
Filia spumosi, qui temperat æquora, Phorci.

Genuit etiam serpentem, qui mala Hesperidum tuebatur, vt ait Hesiodus:

Κητὼ δ' ὁπλότατον Φόρκυϊ φιλότητι μιγεῖσα
Γείνατο δεινὸν ὄφιν, ὃς ἐρεμνῆς κεύθεσι γαίης
Πείρασιν ἐν μεγάλοις παγχρύσεα μῆλα φυλάσσει·

Postremum Phorco Ceto coniuncta sed edit
Serpentem magnum, qui extremis partibus orbis
Sub tellure latens semper mala aurea seruat.

Habuit etiam Scyllam filiam, vt dicemus postea. Nec plura ferè de Phorcine leguntur apud antiquos. ¶ Fuit Phorcyn, Ponti vel Neptuni ac Terræ filius & maris Deus, quem circularem aquarum motum nonnulli esse crediderunt, qui principium ab Oceano capit, & ab humore in terra existente. Huius vxor esse Ceto dicitur, exhalatio scilicet quæ calore & radiis Solis excitatur, qui humor cùm per æstatem grauiorem extenuatus tollitur, fit draco: propè enim tremula fit illa exhalatio, & obliqua, quæ per calorem Solis attollitur. Alij rem hanc ad historiam transferre maluerunt, dixeruntque Phorcynem Sardiniæ atque Corsicæ insulis imperasse, qui ab Atlante nauali prælio superatus, in ea pugna submersus sit, neque vspiam postea inuentus, quare creditus fuit se in Deorum marinorum numerum recepisse. Cætera verò quæ de illo fabulosè dicuntur, in eius gratiam fuerunt ad probabilitatem priorum ficta. At nunc de Proteo.

CAP. VIII.

De Proteo.

PRoteus & ipse maris Deus fuit, Neptuni & Phœnicæ nymphæ filius, vt scriptum reliquit Zetz. histor. 44. Chil. 2. qui in Pharo Alexandriæ habitauit, Toronemque ex Aegypto in Phlegram Pallenes profectus vxorem duxit. Nati sunt illi filij Torone Tmylus & Telegonus, de quibus meminit

Euripides in Helena. Hi postea peregrinos crudeliter interimebant, cùm adoleuissent, quorum sæuitiam cùm Proteus æquo animo ferre non posset, impetrasse à patre Neptuno dicitur vt in Ægyptum rursus ferretur, cuius preces cùm audiuisset Neptunus, è quodam Pallenes hiatu speluncam sub mari fecit, in qua illum in Aegyptum vsque siccum perduxit. Deinde cùm Hercules ob crudelitatem, qua in hospites vtebantur, Tmylum & Telegonum obtruncasset, cognita cæde filiorum neque lacrymas emisit, quia nefarij essent homines, neque risit quòd essent filij, vt scripsit Theopompus lib. 8 rerum Græcarum. Xantippus verò scripsit in rebus Lydiæ Proteum Oceani & Thetyos à quibusdam creditum fuisse filium. Eurip. præterea Psamethen vxorem illum duxisse scribit, de qua Theonoen, & Theoclymenum marem suscepit. habuit etiam Caberam Rhetiam, & Idotheam filias, quæ Menalaum de reditu in patriam ambigentem, cum diutius in Ægypto detineretur, docuit vt recentibus pellibus phocarum indutus vnà cum sociis tanquam phocis se inter phocas dormire simularent, quo tempore sub meridiem Proteus in siccum exiens inter phocas dormire consueuit, atque illum dormientem comprehendere, tamdiuque retinere in varias formas se mutantem, quamdiu in pristinam formam redierit: nam tunc futura demum illis prædicet omnia. Dicunt enim modò in aquam, modò in ignem, modò in feras, arbores, volucres, serpentes se vertere solitum, vt ait Hom. lib. 4. Odysseæ, vt explicat consilium Idotheæ, quæ carmina, cùm multa sint non asscribam: sed Latinè illa breuitatis caussa pronuntiabo. sic enim Græca incipiunt:

Ὣς ἔφατ' αὐτὰρ ἐγώ μιν ἀμειβόμενος προσέειπον'
Αὐτὴ νῦν φράζευ σὺ λόχον.

Sic autem Latine:

Dixerat: his ego sum contrà sed talibus orsus:
Nunc senis insidias diuini Diua recense,
Ne me præuisum fugiat. nam vincere Diuos
Viribus humanis res est valde ardua: Dixi
Sic ego, sed contrà Dia sic est inde locuta.
Hospes vera tibi dico, verissima nosces.
Cùm medios radiis iam Sol accenderit æstus,
Aequoreus solet ire senex in littora verax.
Hunc Zephyro iactata senem tegit alga marina,

Quem

Quem circum phocæ in spelunca è fluctibus altis
Egressæ capiunt placidam per membra quietem,
Spirantes salsas, & olentes naribus vndas.
Hunc ego te ducam cùm primùm Aurora fugarit
Exoriens stellas, socios tres ipse memento
Diligere è cunctis, qui præstent mente, animóque.
Nunc age narrabo tibi fraudes, nunc senis artes.
Primùm dinumerat phocas, numerúmque recurrit,
Quas omnes vt adesse videt, prosternitur vnà
Ipse, ouium veluti custos in montibus olim.
Hunc vbi videritis stratum somnóque grauatum,
Cura sit hinc arctè cunctis innectere vinclis,
Et retinere Deum conantem fallere dextras:
Omnia mox fiet, serpens qui pectore terram
Verret, fiet rursus aqua hic, crepitabit & ignis.

Hunc eundem Deum rerum omnium principium esse, & Deorum antiquissimum putauit Orpheus, quem & claues habere maris, & omnibus præesse, tanquam principium vniuersæ naturæ dixit, vt patet ex eo hymno:

Πρωτέα κικλήσκω πόντου κληῖδας ἔχοντα,
Πρωτογενῆ, πάσης φύσεως ἀρχὰς ὃς ἔφηνεν,
Ὕλην ἀλλάσσων ἱερὴν ἰδέαις πολυμόρφοις,
Πάντιμος, πολύβουλος, ἐπιστάμενος τά τ' ἐόντα,
Ὅσσα τε πρόσθεν ἔην, ὅσα τ' ἔσσεται ὕστερον αὖτις.

Gestantem claues pelagi te maxime Proteu
Prisce voco, à quo naturæ primordia primùm
Edita sunt, formas in multas vertere nosti
Materiam sacram prudens, venerabilis atque
Cuncta sciens, quæ sint, fuerint, ventura trahentur.

Hunc in curru vehi, qui à phocis traheretur, putarunt antiqui, quos equos bipedes vocauit Virg. lib. 4. Georg.

Est in Carpathio Neptuni gurgite vates
Cæruleus Proteus, magnum qui piscibus æquor,
Et iuncto bipedum curru metitur equorum.

Nec plura his ferè de Proteo tradita sunt ab antiquis, quorum sententiam explicemus. Proteum Neptuni siue Oceani filium finxerunt, quem putarunt vim esse aëris, qui de Stoicorum sententia Iupiter fuit appellatus, ac per omnia pertransiret, & vbique esset, vt patuit superiùs: cùm de Ioue loqueremur. nam aër proximè fit ex aqua in illum extenuata. Hinc naturam esse aëris, per quem temperatum omnia oriuntur,

& vnde sit omnibus ortus principium & plantis & animalibus, videtur significasse Hom. lib. 4 Odyss. in his:

Ἀλλ' ἤτοι πρώτιστα λέων γένετ' ἠϋγένειος.
Αὐτὰρ ἔπειτα δράκων, καὶ πάρδαλις, ἠδὲ μέγας σῦς
Γείνετο δ' ὑγρὸν ὕδωρ, καὶ δένδρεον ὑψιπέτηλον,
Καὶ πῦρ

Concussit ceruice iubas leo factus, & inde
Fit draco terribilis, modò sus, modò pardalis ingens.
Alticoma aut arbor, nunc frigida destuit vnda,
Nunc ignis crepitat.

Nam ex eadem materia pro aëris calorisve ratione occulta, vel arbores, vel animalia nascuntur, vel materia ipsa conuertitur in elementa, quod antiqui significarunt per tot, tamque multiplices formarum mutationes, cùm Proteus quasi τὸ πρῶτον ὂν primùm existens scilicet sit. Materia enim omnis in intellectu forma prior existit, formasque varias semper expetit naturæ impulsu; quamobrem in tot formas verti dictus est Proteus. Nam certè quidem hominem aliquem fuisse, qui se in tot formas verteret, putare, fatui omnino est hominis. at Lucianus in dialogo qui nauigium inscribitur, nauigandi peritissimum hominem videtur existimasse, cùm ita dicat: Θαυμάσιος τὴν τέχνην, ὡς ἔφασκον οἱ ἐμπλέοντες, καὶ τὰ θαλάττια σοφὸς ὑπὲρ τὸν Πρωτέα: *admirabili nauigandi peritia, vt dicebant, qui vnà nauigarunt, & rerum maritimarum cognitione vel Proteum illum superare videbatur.* Diodorus Siculus lib. 2. morem fuisse Regum Aegyptiorum scribit, vt priorem partem vel leonis in capite gestarent, vel draconis, vel arboris, atque in ignis aliquando formam diademata inciderentur, quod gestamen erat principatus insigne. Inde postea fictum fuit, quòd Proteus se in varias formas commutaret. Dictus est fuisse phocarum custos & pastor, quia locis maritimis imperauerit: nam Reges & Principes populorum ποιμένας λαῶν antiqui vocarunt, hoc est populorum, pastores. debet enim princeps non minùs salutis, quàm etiam vtilitatis suorum populorum esse studiosus, qui enim de tondendo grege tantùm & occidendo solicitus est, non pastor, sed lupus & latro est appellandus. Sũt enim diuitiæ populorum quasi obsides, quæ iacturæ metu ciues in fide retineant, atque ciuium opulentia, opulentia denique est principis, si res ita tulerit. atque omnis ciuitas in quam opes ad paucos cõfluxerint magis exposita est hostium viri-

viribus, quia præter inuidiam & intestina odia, plurimum differt pugnare pro alienis, & pro suis facultatibus; cùm omnes sint propriæ vtilitatis præcipuè acerrimi defensores, segnes aliarum: nemóque patriam suam esse existimet, in qua nihil habeat plus bonorum quàm exteri. Dictus est Phocarum pastor, quoniam maritimi & natandi periti essent eius populi. At Lucianus histrionem fuisse Proteum arbitratus est, de quo ita scribit in dialogo de Saltatione: δοκεῖ γάρ μοι ὁ παλαιὸς μῦθος καὶ Πρωτέα τὸν Αἰγύπτιον ἄλλο τι ἢ ὀρχηστήν τινα γενέσθαι λέγειν. μιμητικὸν ἄνθρωπον, καὶ πρὸς πάντα σχηματίζεσθαι καὶ μεταβάλλεσθαι δυνάμενον, ὡς καὶ ὕδατος ὑγρότητα μιμεῖσθαι, καὶ πυρὸς ὀξύτητα ἐν τῇ τῆς κινήσεως σφοδρότητι καὶ λέοντος ἀγριότητα, καὶ παρδάλεως θυμὸν, καὶ δένδρου δόνημα, καὶ ὅλως, ὅτι καὶ θελήσειεν. *Videtur mihi sanè antiquus ille Proteus saluator quispiam aut histrio fuisse egregius, qui scierit se in omnia formare, omniaque imitari, ita vt aquæ humorem, & ignis acumen per motionum celeritatem imitaretur, & leonis feritatem, & iram pardalis, & arboris susurrum, & omnino quidquid illi collibuisset, referret.* Neque tamen soli Proteo hæc facultas fuit in omnia se conuertendi, sed etiam Thetidi, & Mestræ filiæ Erisichthonis Aethonis Thessali, quæ cùm pater omnia sua bona ob assiduam famem diuinitus immissam deglutisset, sese tamdiu in varias formas vertebat, quamdiu à patre venderetur, vt eius fami succurreret, deinde ad patrem statim clàm redibat. Sic Periclymenus Nelei & Polymelæ filius, ac frater Nestoris, id munus à Neptuno impetrauit, vt in omnia quæ optaret, conuerti posset. quare musca dicitur ab Hercule Pylum oppugnante occisus. nam in eam formam versus indicatus fuit à Pallade. quod autem in omnia verteretur, sic de illo loquens Ephorion indicauit:

Σὺν τε Περικλύμενον Νηλήϊον ἔκτανε μυῖαν,
Ὅς ῥά τε πᾶσιν ἔικτο θαλάσσιος ἠύτε Πρωτεύς·
Atque Periclemenum muscam tunc illi cecidit,
Qui, velut æquoreus Proteus se vertit in omnia.

Quod etiam planiùs explicauit Hesiodus in his:

Περικλύμενόν τ' ἀγέρωχον
Ὄλβιον, ᾧ πόρε δῶρα Ποσειδάων ἐνοσίχθων
Παντοῖ' ἄλλοτε μὲν γὰρ ἐν ὀρνίθεσσι φάνεσκεν
Αἰετός. ἄλλοτε δ' αὖτε πελέσκετο (θαῦμα ἰδέσθαι)
Μύρμηξ ἄλλοτε δ' αὖτε μελισσέων ἀγλαὰ φῦλα
Ἄλλοτε δεινὸς ὄφις καὶ ἀμείλιχος, εἶχε δὲ δῶρα

Παντοῖ᾽, ἐκ ὀνόμαστα, τά μιν καὶ ἔπειτα δόλωσεν
Βουλῇ Ἀθηναίης.

Periclymenúmque superbum
Felicem, cui dona dedit præstantia quondam
Neptunus, volucres inter fit namque volucris:
Tum fit rursus apis, rursus (mirabile visu)
Formica apparet, rursus fit frigida serpens.
Munera multa habuit, quæ singula dicere non est
Denique principium cædis, caussæque fuerunt,
Pallas uti monuit.

Habuit etiam Empusa hanc ipsam facultatem conuertendi se in quæcunque libuisset, de qua ita scripsit Aristophanes in Ranis:

Καὶ μὴν ὁρῶ νὴ τὸν Δία θηρίον μέγα
Ποῖόν τι; δεινὸν παντοδαπὸν γοῦν γίγνεται.
Τοτὲ μὲν βοῦς νυνὶ δ᾽ ὀρεὺς τοτὲ δ᾽ αὖ γυνὴ
Ὡραιοτάτη τις. ποῦ ᾽στι; φέρ᾽ ἐπ᾽ αὐτὴν ἴω.
Ἀλλ᾽ οὐκ ἔτ᾽ αὖ γυνή ᾽στιν, ἀλλ᾽ ἤδη κύων.
Ἔμπουσα τοίνυν γ᾽ ἐστί.

Nam maximam profectò cerno beluam
Qualem? nouam. fit cuncta, cùm libet, statim.
Nunc mula, nunc bos, rursus illa fœmina
Formosa. dic vbi est? eamus rectà eò.
Haud fœmina est, sed rursus illa, sed canis,
Empusa certè est illa.

Sic etiam Epicharmus in Hebes nuptiis:

Ἔμπουσα, δένδρον, βοῦς, ἔχιδνα γίγνεται.
Λίθος τε μυῖα. καὶ γυνὴ δ᾽ ὡραία τις,
Καὶ πάνθ᾽ ὁπόσα λῇ ἢ ὅσα συμφέρει.

Empusa, planta, bos fit, atque vipera,
Lapisque musca, pulchra & illa fœmina,
Quidquid cupit, vel denique illi conferat.

¶ Alij inter quos fuit Antigonus Carystius in Diction. Proteum virum sapientissimum fuisse tradiderunt, qui multa de naturali philosophia scripserit, de plantis, de lapidibus, de natura ferarum, de mutatione mutua elementorum, & quo pacto illa principia sint omnium nascentium, quæ vt vires singula sumpserint, ita vel arbores fiunt, vel herbæ, vel animalia, quare dictus fuit Proteus in illa omnia se vertisse. Hunc eundem diuinatorem arbitrabantur, quia multa ex obseruatione syderum, & ex rerum præteritarum memoria

prædiceret. Alij crediderunt per magicas artes Proteum in prædictas formas se mutasse. Alij dixerunt fuisse virum dicendi peritum, qui facilè posset in quosuis animorum motus homines impellere, quare prædictas formas sumere dictus fuit. Ego Proteum virum fuisse prudentem putauerim (si modò quis fuit) & in conciliandis conseruandisque amicitiis callidissimum, & in temperandis motibus animorum, & in moribus ad omnes euentus rerum cautè formandos, aut certè quales esse viros prudentes oporteat per hæc figmenta nobis antiquos demonstrasse. Quis enim nesciat nihil magis necessarium esse vel in administratione ciuitatum, vel in quotidiana consuetudine, quam varietatem ingenij, quæ confert plurimum ad omnes oportunitates, ac rerum vicissitudines? oportet igitur virum prudentem, quoniam non omnes iisdem studiis delectantur aut capiuntur, per varias formas se in hominum amicitiam ingerere, ac variis vti rationibus in ciuitatum administrationibus, quoniam alij euentus clementiam, alij seueritatem iudicis requirunt. sic enim fieri Proteum modò ignem, modò aquam intelligendum est, & modò fructiferam arborem, modò crudelissimam feram propter præmia iustitiæ ac supplicia. verumtamen non solùm ad amicitias, & ad ciuitatum administrationes hæc fabula pertinet, sed multo magis ad vniuersam humanæ vitæ rationem quippe cùm neque semper indulgere genio conueniat, neque semper eadem vitæ seueritas retinenda sit: sed vtriusque rei tempora sunt cognoscenda, quippe cùm nihil violentum sit diuturnum. Nihil aliud igitur dixisse mihi videntur per hæc figmenta, quàm illud quod etiam dictum fuit ab oraculo, Ne quid nimis: cùm omnis omnium rerum salus & constantia in mediocritate moderationeque sit collocata. Illa verò quæ dicuntur fabulosè de Periclymeno, de immenso quodam auaritiæ gurgite intelligenda sunt. nam tametsi immensas opes domesticas & auaritia recondiderit, tamen his minimè contenta, vel per omne fraudum insidiarumque genus alienis facultatibus inhiat.

De Castore & Polluce. CAP. IX.

CASTOREM item & Pollucem salutaria numina nauigantibus, si gemini apparerent, omnes crediderunt antiqui, atque etiam omnium nauigantium vnus sermo mutatis tamen nominibus nostra ætate appellauit. Fama fuit Iouem,

vt de horum origine aliquid dicamus, captum desiderio Ledæ Tyndari Regis filiæ in cygnum se conuertisse, atq; illam compressisse. Nam cygnus factus ita iucundè cecinit, vt illum propter cantus suauitatem Leda adamauerit & contrectauerit. Deinde ob eo cygno compressa ouum peperisse dicitur, è quo Castor & Pollux & Helena nati sunt, vt Ouidius in his innuit in epist. Helenæ:

Dat mihi Leda Iouem cygno decepta parentem
Quæ falsam gremio credula fouit auem.

Alij tamen deterrimum ab aquila cygnum ad Ledam conuolasse inquiunt, atque cùm sub ea forma Ledam decepisset, Iupiter cygni formam in cœlum transtulit, vt ait M. Manlius in primo Astronomicarum:

Proxima sors cygni, quem cælo Iupiter ipse
Imposuit formæ prætium, qua cepit amantem,
Cùm Deus in niueum discendit versus olorem.

Alij tamen crediderunt oua duo nata fuisse ex illo congressu, quorũ ex altero Castor & Pollux, ex altero Helena nata sit & Clytæmnestra. nonnulli Timandram addiderunt sororem. Non defuerunt tamen qui ex vno tantùm ouo Pollucem & Helenam natos fuisse crediderint, quod Leda è Ioue conceperit, cùm è Tyndaro Castorem & Clytæmnestram natos esse arbitrentur. hi igitur mortales vt ex homine concepti illi immortales vt ex Deo crediti fuerant. Vocati tamen sunt omnes Tyndaridæ, & in Lacedæmone iuxta Taygetum montem Laconiæ nati, vt ait Homerus in hymnis:

Κάστορα καὶ Πολυδεύκεα ἀείδεο μοῦσα λίγεια
Τυνδαρίδας, οἳ Ζηνὸς ὀλυμπίου ἐξεγένοντο.
Τοὺς ὑπὸ ταϋγέτου κορυφῆς τέκε πότνια Λήδη,
Λάθρη ὑποδμηθεῖσα κελαινεφεῖ Κρονίωνι.

Castora Pollucémque mihi nunc pandite Musæ
Tyndaridas, Iouis è cælestis semine natos,
Taygeti peperit quondam hos sub vertice Leda,
Clàm coniuncta Ioui cælestia regna tenenti.

Theocritus in Dioscuris Castorem & Pollucem Iouis filios at non Tyndari appellauit:

Ὑμνέομες Λήδας τε καὶ αἰγιόχω Διὸς υἱώ,
Κάστορα καὶ φοβερὸν Πολυδεύκεα πύξ ἐρεθίζειν.

Cantamus natam de Leda & de Ioue prolem,
Castora Pollucemque timendos hostibus acies.

Hi

Hi cùm nati fuissent Pephni, quæ maritima erat ciuitas in insula eiusdem nominis Lacedæmoniorum ditionis, vt fuit Thalamatarum sermo, & Alcman in quodam cantico scripserat (quamuis magna esset controuersia inter Messeniacos ac Lacedæmones ab vtris Castores essent oriundi, cùm illos patrios Deos vtrique sibi vendicarent) à Mercurio Pellenen nutriendi statim deportari fuerunt. Deinde cùm Iason ad aureum vellus esset nauigaturus, & ad eum confluerent vndique delecti iuuenes, inter cæteros accessit Castor & Pollux, vt ait in libro primo Apollonius:

Καὶ μὴν Αἰτωλὶς κρατερὸν Πολυδεύκεα Λήδη,
Κάστορά τ' ὠκυπόδων ὦρσεν δεδαημένον ἵππων
Σπάρτηθεν· τοὺς δή γε δόμοις ἔνι Τυνδαρέοιο
Τηλυγέτας ὠδῖνι μιῇ τέκεν.
Impulit hîc fortem Pollucem Aetolica Leda,
Castora & hinc eadem domitorem rursus equorum
E Sparte, partu quondam quos edidit vno
Tydari in æde viri.

Hi multa præclara facinora in ea nauigatione ediderunt: nam cùm ad Bebryciorum, Amicique Neptuni filij litus appulissent, Pollux aduersus Amycum, qui omnes Argonautas prouocauerat, in pugnam prodiuit, eumque interfecit. Amycus enim consueuerat ita omnes peregrinos interimere, cùm illos cogeret secum pugnis decertare: atque tunc etiam ad Argo nauem accedens Amycus ita omnes ad pugnam inuitauit:

Κέκλυθ' ἁλίπλαγκτοι τάπερ ἴδμεναι ὔμμιν ἔοικεν.
Οὔ τινα θέσμιόν ἐστιν ἀφορμηθέντα νέεσθαι
Ἀνδρῶν ὀθνείων, ὅστις Βέβρυξι πελάσσῃ,
Πρὶν χείρεσσιν ἐμῇσιν, ἑὰς ἀνὰ χεῖρας ἀεῖραι.
Τῷ καί μοι τὸν ἄριστον ἀποκριδὸν οἶον ὁμίλου
Πυγμαχίῃ στήσασθε.
Discite pontiuagi nautæ, quæ discere oportet:
Nulli, Bebrycios portus qui intrauerit, est fas
Soluere, ni expertus sit nostræ robora dextræ.
Quare agite ô proceres præstantem robore cunctis
Mittite mî pugilem.

Theocritus autẽ exisse aquatũ Pollucem scribĩt, & apud fontem Amycum inuenisse, à quo coactus fuit pugnis decertare. Omnes tamen assentiuntur Amycum fuisse cum multis

Bebrycibus à Polluce occisum. Iidem post Colchicam expeditionem in patriam reuersi, cùm Theseus Helenam rapuisset, in Athenienses ad recuperandam sororem militarunt, tum expugnata Aphidna, captaque vrbe & Helena recepta, omnibus Atheniensibus pepercerunt, præterquam vni Aethræ matri Thesei, quam captiuam abduxerunt. Inde verò effectū est vt reges & seruatores Dioscuri ob eximiam clementiam ab Atheniensibus sint postea vocati. Post recuperatam sororem in amorem Phœbes & Talayræ, filiarum Leucippi Arsinoesque, sororum inciderunt, quæque ipsi in Theseo improbauerant, in alios ipsi committere non dubitarunt. Zetz. verò non Phœben, sed Ilairam vocat alteram Leucippi filiarum hist. 48. chil. 2. quam alij Naieram, alij Elairam vocarunt. quibus nonnulli illud etiam addiderunt è Phœbe ac Polluce natum fuisse postea Mnesibum, quem alij Mnesinoum, alij Asineum vocarunt. è Castore & Ilaira natus est Anogon, atque, vt aliis magis placuit, Anaxis, vt aliis, Aulothus. Fuerant illæ Lynero & Idæ Apharei filiis desponsatæ, quare earum mariti in raptores Dioscuros ob acceptam iniuriam impetum cum armis facientes grauem pugnam commiserunt ad Taygeti montis radices, ac denique Castor à Lynceo interfectus est, ac Lynceus postea ictus à Polluce columna saxea occubuit, de quo Pollux trophæum erexit Futurum erat breui vt Pollux etiam acceptis ab Ida vulneribus interficeretur nisi Iupiter Idam fulmine ob natum percußisset, vt ait in his Theocritus:

Ἡ γὰρ ὅγε στάλαν Ἀφαρηΐαν ἐξανέχουσαν
Τύμβῳ ἀναρρήξας ταχέως Μεσσάνιος Ἴδας
Μέλλε κασιγνήτοιο βαλεῖν σφετέροιο φονῆα.
Ἀλλὰ Ζεὺς ἐπάμυνε, χερῶν δέ οἱ ἔκβαλε τυκτὰν
Μάρμαρον αὐτὸν δὲ φλογέῳ συνέφλεξε κεραυνῷ.
Pars erat è tumulo nam Aphareio exerta columnæ.
Quam forti dextra fregit Messenius Idas;
Hanc fratris quem fuerat iacturus in hostem.
Iupiter auxilium tulit illi marmor ab ipsa
Decußit dextra, & combußit fulminis igne.

Alij Pollucem etiam cæsum fuisse dixerunt: atque cùm vterque se intra ventrosam quercum occultasset, à Lynceo mortalium omnium perspicacissimo fuisse visos, vt patet ex his carminibus eius Stanisi qui res Cyprias carmine conscripsit,

Αἶψα

αἶψα δὲ Λυγκεὺς
Τηΰγετον προσέβαινε ποσὶ ταχέεσσι πεποιθὼς
Ἀκρότατον δ' ἀναβὰς, διεδέρκετο νῆσον ἅπασαν
Ταντάλιδου Πέλοπος· τάχα δ' εἴσιδεν ὄβριμος ἥρως
Δεινοῖς ὀφθαλμοῖσιν ἔσω δρυὸς ἄμφω κοίλης,
Κάστορά θ' ἱππόδαμον, καὶ ἀεθλοφόρον Πολυδεύκεα.

quo tempore Lynceus
Taygeti velox ascendit culmina montis,
Lustrauitque oculis quidquid tenet insula magni
Tantalidæ Pelopis præacuto lumine vidit
Hos ambos intra ventrosæ robora quercus,
Pollucem fortem & domitorem Castora equorum.

Neque mirum est tam fortes fuisse Apharei filios, aut tam perspicacem Lynceum, quando ab illo Perseo qui Medusam occidit, per Gorgophonen nympham originem duxerunt, quorum hæc series ortus fuisse narratur. Fuerunt duo fratres Hyacinthus & Gynortes. Cynortæ filius Perieres, ex hoc & Gorgophone Persei filia Leucippus, & Icarius, & Aphareus nati sunt. è Lucippo & Philocide Inachi filia Phœba & Ilaira nascuntur. Ex Icario & Peribœa Naide nascuntur filij quinque mares, & Penelope, quæ postea fuit vxor Vlyssis, ex Aphareo & Arene nympha Oecali filia, vt scripsit Stesichorus: vel, vt aliis magis placuit, ex Arne filia Æoli, Lynceus & Idas nascuntur, quare ex eodem fonte priore omnes manasse visi sunt. Didymus tamen solum Castorem visum fuisse inquit à Lynceo: at Pindarus in Nemeis propter armenta abacta pugnatum fuisse inquit, at non propter Leucippi filias, habuerunt aurigas Rhecam & Amphistratum viros fortissimos: quorum alter Phthiotis illis qui Achaiam habitarunt: alter Laconibus, qui Heniochiam vocatam, duces fuerunt, vt ait Strabo lib.11. Dicuntur primi Dioscuri arcus inuenisse, & docuisse canes quod spectat ad venationem, & cæstus certamen, vt nos lib.2. Venationum scripsimus:

Quid referam Ledæ pueros? hic reperit arcus,
Et cursu domitare feras inuenit equorum:
Ille canes primus docuit vestigia caute,
Atque feris homines crudo decernere cæstu.

Cùm cæsus fuisset igitur Castor à Lynceo; fabulantur immortalem Pollucem à patre Ioue petiisse, vt Castor immortalitatem assequeretur; quod cùm obtinere non potuisset, im-

petrauit denique vt dimidium suæ posset illi impartiri: quare alternis diebus singuli viuere dicuntur, vt est apud Virgilium lib.6.

Si fratrem Pollux alterna morte redemit,
Itque reditque viam toties.

Hi crediti sunt ab equis albis vehi soliti, quare ita scripsit Pindarus in Pythiis in Hierone:

ἔχον δ' Ἀμύκλας ὄλβιοι,
Πινδόθεν ὀρνυμένοι
Λευκοπώλων Τυνδαριδᾶν βαθύδο
ξοι γείτονες.

Habitabant Amyclas diuites
E Pindo concitati
Candidos equos habentium, Tyndaridarum glorio-
si vicini.

Post cædem autem Castoris Castoreum vocatum tripudium in honorem Castoris fuit institutum, de quo meminit Pindarus in secunda Ode Pyth. in eo autem armati iuuenes tripudiabant. Quidam tamen dixerunt ab ipsis Dioscuris post victos Gigantes id tripudium fuisse excogitatum, atque Palladem legem Enoplam cecinisse, inter quos fuit Epicharmus, quam legem postea Lacones cum tibis in acie instructi aduersus hostes vsurparunt: quod tamen nonnulli à Curetibus inuentum fuisse inquiunt. Dixerunt enim Cretenses non solùm Castoreum, sed etiam Pyrrhichium melos excogitasse: quod quidam Pyrrhicho Cretensi tribuunt, inter quos fuit Sosibius. Alij Pyrrho Achillis filio, qui armatus vsus est in victoria contra Eurypylum & Telephum, id attribuunt. Arist. primum Achillem ad pyram Patrochi Pyrrhico vsum fuisse inquit. Enimuerò Castor & Pollux ob res præclarè gestas in Deorum numerum, sicuti antiquorum plerique, relati fuerunt: cùm mortales essent vt reliqui homines, vt ait Pausanias in Arcadicis. Fama est hos nauigantium Deos, & omnibus nauigantibus salutares tali de caussa creditos esse: Cùm ingens tempestas Argonautas è Sigæo degressos inuasisset, atque pro illorum incolumitate vota Orpheus concepisset, geminæ flammæ circa Castoris & Pollucis capita apparuerunt Secuta est paulo pòst admirabilis maris tranquillitas, & clementia ventorum: quamobrem credita fuit inesse quædam in his iuuenibus diuinitas, & ignes illi cùm postea nauiganti-

bus

busapparerent, Castoris & Pollucis arbitrio apparere crediti fuerunt. Putabantur iidem seruare nauigantes in extremo vitæ periculo constitutos, vt apparet ex idyllio Theocriti in Dioscuros, vbi signum esse futuræ serenitatis inquit apparens præsepe inter asellos his versibus:

Αλλ' ἔμπης ὑμεῖς τε καὶ ἐκ βυθοῦ ἕλκετε νᾶας
Αὐτοῖσιν ναύταισιν ὀιομένοις θανέεσθαι.
Αἶψα δ' ἀπολήγοντ' ἄνεμοι λιπαρὰ δὲ γαλαία
Αμπέλαγος, νεφέλαι δὲ διέδραμον ἄλλυδις ἄλλαι,
Εκ δ' ἄρκτοι τ' ἐφάνησαν, ὄνων τ' ἀνὰ μέσσον ἀμαυρὴ
Φάτνη, σημαίνουσα τὰ πρὸς πλόον εὔδια πάντα.

Vos tamen ex vndis naues seruatis, & ipsos
Nautas in summo positos discrimine vitæ.
Continuò venti cessant, fremitusque minacis
Aequoris, aufugiunt nubes, vrsæque nitescunt:
Apparet præsepe simul tenue inter asellos,
Significans tranquilla maris mox omnia nautis.

Hæ flammæ cùm geminæ apparent, salutiferæ putantur nauigantibus: at si vna tantùm periculosa est nauigiis, & eò mágis si terribilis illa & dira pestis, quam nautæ vocant Heledam, suo aduentu geminas flammas fugauerit. Quamuis Euripides Helenam quoque cùm fratribus esse salutarem nauigantibus scribit in Oreste, vt est in his carminibus:

Ελένα μὲν, ἣν σὺ διολέσαι πρόθυμος ὢν
Ημαρτες, ὀργὴν Μενέλεῳ ποιούμενος,
Ηδ' ἐστὶν, ἣν ὁρᾶτ' ἐν αἰθέρος πτυχαῖς,
Σεσωσμένη τε κοὐ θανοῦσα πρὸς σέθεν.
Εγώ νιν ἐξέσωσα, κἀπὸ φασγάνου
Τοῦ σοῦ κελευσθεὶς ἥρπασ' ἐκ Διὸς πατρός.
Ζηνὸς γὰρ οὖσαν, ζῆν νιν ἄφθιτον χρεὼν
Κάστορί τε Πολυδεύκει τ' ἐν αἰθέρος πτυχαῖς
Σύνθακος ἔσται ναυτίλοις σωτήριος.

Helena quidem, quam tu voluisti perdere
Agens parum iucunda Menelao, hæc adest:
Hæc, quam videtis in loco summo ætheris,
Seruata: nec tua manu illa concidit.
Seruaui ego illam sic volente eius patre
Ioue ensis ictu de tui: nam viuere est
Illam necesse semper, vt fatam Ioue.
Sic Castori & Polluci in æthere arduo

Salubris aßidebit illa nauibus.

Hos ignes Horatius stellam appellauit lib. I. Carminum:

Dicam & Alciden, pueros{que} Ledae:
Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem, quorum simul alba nautis
Stella refulsit;
Defluit saxis agitatus humor,
Concidunt venti, fugiunt{que} nubes,
Et minax (quod sic voluere) ponto
Vnda recumbit.

Sacrificabantur his Deis agni candidi, tanquam Diis bonis, & faustis, & felicibus, vt patet ex hymno Homeri vbi potestatem Dioscurorum describit:

Ἀμφὶ Διοσκούρους ἑλικώπιδες ἔσπετε μοῦσαι
Τυνδαρίδας, Λήδης καλλισφύρου ἀγλαὰ τέκνα,
Κάστορά θ᾽ ἱππόδαμον, καὶ ἀμώμητον Πολυδεύκεα.
Τοὺς ὑπὸ Ταϋγέτου κορυφῇ ὄρεος μεγάλοιο
Μιχθεῖσ᾽ ἐν φιλότητι κελαινεφέϊ Κρονίωνι,
Σωτῆρας τέκε παῖδας ἐπιχθονίων ἀνθρώπων
Ὠκυπόρων τε νεῶν, ὅτε τε σπέρχωσιν ἄελλαι
Χειμέριαι κατὰ πόντον ἀμείλιχον· οἱ δ᾽ ἀπὸ νηῶν
Εὐχόμενοι καλέουσι Διὸς κούρους μεγάλοιο
Ἄρνεσσιν λευκοῖσιν ἐπ᾽ ἀκρωτήρια βάντες
Πρύμνης.

Tyndaridas natos magno Ioue dicite Musae,
Pignora quae quondam peperit pulcherrima Leda,
Polluciem fortem, domitorem & Castora equorum.
Taygeti peperit Leda hos sub vertice montis
Aetherio coniuncta Ioui, cui sidera parent:
Haec peperit miseros seruantia pignora nautas,
Atque rates, dirae quas inuasere procellae
Hybernae, vt pelagi fremit implacabilis aestus.
Tunc etenim nautae summa de puppe vocarunt
Voce Iouis pueros, niueorum & munere placant
Agnorum.

Maximè omnium Deorum culti fuerunt apud Cephalenses Castor & Pollux, magni{que} dij ab illis sunt vocati, per quos vt alibi mulieres, ita viri apud illos & alias nonnullas nationes iurare consueuerunt, vt testatur in his Theognis:

Κάστορ καὶ Πολύδευκες, οἳ ἐν Λακεδαίμονι δίῃ
Ναίετε, Εὐρώτα καλλιρόῳ ποταμῷ

Εἴ κεν δυλδύσαιμι φίλῳ κακὸν, αὐτὸς ἔχοιμι·
Εἰ δέ τι κεῖνος ἐμοὶ, δὶς τόσον αὐτὸς ἔχοι.

Pollux & Castor qui Eurotæ ad fluminis undas
Accolitis, fines qui Lacedemonios,
Illa ego perpetiar, si quæro incommoda amico:
Is mihi si quærat bis totidem ipse ferat.

Fama est quòd cùm ludi Olympici fuissent ab Hercule aliquando instaurati, Pollux cæstibus victor, cursu & arte pugilum Castor renuntiati fuerunt. nam tametsi vno partu, & ex eodem ouo nati sunt ambo, tamen varia studia vtrisque fuerunt, vt ait Horat. lib. 2. Serm.

Castor gaudet equis; ouo prognatus eodem,
Pugnis, quot capitum viuunt, totidem Studiorum
Millia.

Memoriæ proditum est in Laconicis à Pausan. non procul à Sciade Laconũ loco, sepulcrũ fuisse Castoris, qui vnà cũ Polluce infaustè cũ filiis Leucippi Sparten inuadentib. commisso prælio cecidit, neq; tamen ante quadragesim ũ annum ab eo bello inter Deos fuerunt relati. Alij non à filiis Leucippi, sed ab aliis cæsos putarunt. Qui Idam fumine ictum dixerunt, quia Castorem cecidisset; illi data fuisse Polluci à Ioue optionem inquiunt, cùm illum solari Iupiter cuperet in morte fratris, vtrum mallet eligendi, immortalis ne ipse vellet fieri, an potiùs sex mẽses cũ fratre viuere, & sex alternè mori, tũ Pollux cum fratre viuere & mori maluit. Hæc tot fabulosè de his tradita sunt ab antiquis, è quib. verã sententiã exprimamus.

¶ Castor & Pollux & Helena ex vno ouo nati dicuntur Ioue patre, quid hoc monstri est Dij boni? fieri nullo modo sanè potuit vt tanta multitudo eodẽ partu nata sit: quippe cũ natura numerum mammarum superari omnino non patiatur: quòd si filiorum numerus mammas superauerit, illi postea viuere non possunt. Ridiculum est igitur & ouum natum fuisse è muliere, & tot homines ex ouis, & eodem partu, & omnes vixisse. Fictum fuit igitur, vt quidam voluerunt, Ledam ouum peperisse, quia prægnans ventrem ad oui formam rotundum haberet; vel, vt alij maluerunt, quia in eadem pellicula ouo persimili fœtus concreuerint. Hanc cum Ioue in cygnum verso concubuisse inquiunt, cùm Iones reges omnes dicerentur: quam cùm Rex quidam non in mollibus stratis & regio apparatu compressisset, sed apud Eurotam fluuium Lacedæmoniorum, cygnorũ more in locis humidis;

locus datus est fabulæ quòd Iupiter cygnus factus eam compresserit. Fuerunt filij è Pephno in pellenen portati educandi, quòd clam vt ex adulterio nati, educandi in alia loca missi isint. Quæ de rebus gestis eorum memorantur, ab historia nō dissentiunt. nisi quòd fuerit Idas fulmine percussus: quod & ipsum tamen historicè dictum esse scripsit Zezes histor. 48. chil. 2. quippe cum Cerauni nomen locum dederit fabulæ, cùm suppetias tulerit Polluci: nam Græci Ceraunum fulmen appellant. Fabulati sunt Lynceum acutissimè videre solitum illa etiam quæ essent sub terra: quia metalla prior inuenerit auri, & argenti, & ferri: cùm enim lucernam sub terra reliquisset, ac metalla efferret, creditus est quæ forent sub terra etiam videre. Cùm pater igitur mortuos filios sepulturæ mādasset, vt vir astrologiæ peritissimus multitudini persuasit imperitorum Castorem & Pollucem fuisse inter sidera relatos. Istud autem ob facultatem ingenij & humanitatem Pollucis alij factum esse existimarunt: nam δεῦκος mustum est & omne dulce appellatum, & πολὺς multus; vnde nomen est Pollucis apud Græcos ob suauitatem ingenij & in omnes clemētiam, dictum. Cùm ignes illi circa capita horum nauigantium prius apparuissent, crediti sunt illi ignes ab imperitis à Castore & Polluce mitti in tempestatibus signa nauigantibus salutaria: apparent autem geminę flammæ aliquando in castris in summa parte pilorum, aut tentoriorum, aut aliquando in nauibus circa antemnas, aut in summa parte mali, aut iuxta carchesium, quod signum videntes nauigantes in magnam spem veniunt salutis & tranquillitatis futuræ. Si vna tantùm flamma appareat, solum Castorem esse arbitrantur mortalem, quare periculum omnibus portendere: si binæ, salutares sunt; si tertia accedente flamma Helenæ, illa profugerint, illaque circa malum concederit, certissima mors nauigantibus significatur, aut certissimum naufragium. Has geminas flammas nunc Diuos Nicolaum & Hermum nauigantes appellant: quæ quid sint, vel quomodo appareant, magna fuit semper inter scriptores contentio. Credidit nauigantum nostri temporis multitudo, cùm Diuos singulatim in auxilium peteret, eas flammas esse illos Diuos ad quorum nomina euanuerint. Alij, qui rem altiùs vestigare voluerunt, inter quos fuit Xenophanes crediderunt spectra quædam propter timorem mortalium oculis sese offerre, tanquam somnia senum ægrotantium,

tium, quæ à phantasia subministrarentur. Quid enim prohibet in magna animorum trepidatione sensus quoque mirificè perturbari, & prodigiosa quædam monstra apparere? nam turbatorum sensuum comites sunt plerumque horrendæ & admirabiles res visæ. Ego sanè nihil horum esse putauerim, sed vapores quosdam in ignes pertenues ex aëre concretos qui suapte natura summa petant malorum & antemnarum: quippe cum totidem visi sint aliquando, quot fuerunt nauigia, at non duo tantùm, nam si essent spectra solùm quæ pro sensuum perturbationibus apparerent, illud necessariò sequeretur, vt non solùm aliis minores, aliis maiores, ignes apparerent; aliis plures, aliis pauciores: sed etiam pro affectis corporibus dominantibus humoribus, aliis ignes ardentes, aliis armati homines & dimicantes, aliis beluæ horribiles & admirandis formis viderentur: quoniam ita laborantibus, & malè affectis corporibus hæc videntur in somnis, & aliquando nihilominus vigilantibus. Illi igitur ignes cùm gemini apparent, exhaustam prope concretam tempestatum materiam significant: cùm vnus fuerit ignis, nondum concretam: cùm plures, maximam superesse copiam. Isti ignes, si densissimus aër & vaporibus plenus extiterit, ob frequentiam condensatæ materiæ, fugantur ab Helena, quæ non nisi ex abundantia ingenti consurgit vaporum. Dicti sunt Castor & Pollux in Deos relati ob beneficia quæ in homines contulerunt, cùm multos sceleratos homines de medio sustulerint; & in eos populos quos subjugauerant, singulari clementia sint vsi. Quo autem pacto per hæc mores hominum corrigere conati sunt antiqui? beneficentiam, & liberalitatem in omnes, & propinquorum præcipuè concordiam Diis gratissimam esse demonstrarunt: quare ad has virtutes per hanc fabulam nos hortabantur. at nunc de Æolo.

De Æolo. CAP. X.

AEolus, ventorum imperator, vel potiùs (vt quidam putarunt) quæstor, Hippotæ filius fuit, vt innuit Ouidius in epistola Leandri:

Parce precor, facilemque moue moderatiùs auram:
Imperet Hippotades sic tibi triste nihil.

Hic Appollonius libro quarto Argonauticorum:

Αἴολον Ἱπποτίου παῖδα κλυτόν.

Aeolum Hippotæ filium clarum.

Matrem Æolo fuisse Meneclam Hylli Lyparensis filiam memoriæ prodidit Euthymedus Atheniensis in libro de Salsamentis: at Eudoxus Cnidius in libro secundo de ambitu terræ, Ligyam Actoris Caristij filiam matrem Aeoli fuisse maluit, quamuis dixerunt nonnulli non vnum tantùm Hippotæ filium fuisse Aeolum vocatum eo nomine, sed etiam filium Hellanis cuiusdam Iouis nepotem; omnia tamen quæ dicuntur de Aeolis, ad vnum Hippotæ filium referuntur. Nec defuerant, qui Iouis filium putauerint. Habitauit Aeolus in vna ex illis septem insulis, quæ de illius nomine dictæ fuerunt Aeoliæ, atque illa Strongyle nominabatur, vt ait Strabo lib. 6. fuerunt omnes illæ insulæ sub imperio Aeoli, atque Strongyle dicta est à rotunditate, quæ Didyma etiam dicebatur, dicta est & Lipara pinguis, & ab igne scatente Thermissa, & Euonyme sinistra, quia nauigantibus è Lipara in Siciliam sinistra appareat, & ab arbustis Ericusa & Phœnicusa, & Hiera sacra. alij hanc, alij Liparam ob scatentium flammarum frequentiam Vulcani officinam esse dixerunt. Memoriæ prodidit Callias in lib. 10. eorum quæ scripsit ad Agathoclem, ἐνταῦθα καὶ ὄφρυν ὑψηλὴν, ἐν ᾗ κρατῆρες εἰσὶ δύο ὧν ὁ ἕτερος ἔχει τὴν περίμετρον τρισταδιον ἐξ οὗ πολὺ φέρεται φέγγος, ὥστε ἐπὶ πολὺν τόπον δύνασθαι τὸν φωτισμόν. καὶ ἐξ ἐκείνου μὲν τοῦ χάσματος διάπυροι λίθοι μεγάλοι ἀναφέρονται. γίγνεται δὲ καθ' ὃν καιρὸν συμβαίνει τὸν Ἥφαιστον ἐργάζεσθαι (ὡς λέγουσι) βρόμος τηλικοῦτος, ὥστε ἐπὶ στάδια καὶ πεντακόσια καὶ πλείω ἀκούεσθαι τὸν ἦχον. οἱ δὲ ἐκ τοῦ ἐκκαύματος μύδροι ἐκριπτόμενοι, διὰ τὴν ἐκπύρωσιν, πάντοτε ἰώδεις εἰσὶ καὶ ἐστακτωμένοι τὴν ὄψιν, καὶ τὴν δύναμιν καθ' ἣν ἔχουσι. νύκτωρ μὲν πάντα τὰ περὶ τὴν ἐργασίαν τοῦ θεοῦ γίγνεται καὶ ὡς δηλοῦται· μεθ' ἡμέραν δὲ ἐκ τῆς κορυφῆς, ὅθεν ὁ φλὸξ ἀνίεται, ἵεται ὥσπερ νέφος τὸν τόπον ὑπερκείμενον. *Fuisse hic* (in insula sacra vocata scilicet) *summitatem quandam præcelsam, in qua duo essent foramina ignem exhalantia, alterum quorum haberet ambitum trium stadiorum, è quo multum luminis efferebatur, ita vt splendor ad multum spatium extenderetur, atque ex illa voragine lapides igniti insignis magnitudinis emittebantur, tantusque exaudiebatur strepitus, quo tempore Deum operari contingeret (vt aiunt) vt vel ad quingenta & plura stadia sonitus exaudiretur: at vero lapides igniti, qui ab efflatu emittebantur, rubiginis colore omnino sive violaceo erant vbique tecti propter incendium, quorum ea vis erat*

vt aspectum & virtutem incensi haberent ad solem, atque per noctem quidem manifestò apparerent illa, quæ spectabant ad Dei opificium: per diem verò in ea summitate, vnde flamma erumpebat, apparebat caligo quædam tanquam nigra nubes, quæ loco illi insideret: Scriptum reliquit Pytheas in ambitu terræ consueuisse antiquos rude & illaboratum ferrum ibi deponere, & mercedem siue ensis siue securis, siue rei alius, quam vellent, nominantes, deinde illam die crastina accedentes solitos accipere. Alij eum Rhegij Italiæ imperasse maluerunt. Hunc Aeolum ventorum moderatorem & quæstorem nominauit Homerus lib. κ. Odyss.

Κεῖνον γὰρ ταμίην ἀνέμων ποίησε Κρονίων.
Ἠμὲν παυέμεναι, ἠδ' ὀρνύμεν ὅν κε θέλησι.
Quæstorem statuit ventorum Iupiter illum,
Cùm libet vt sedet ventos, & concitet idem

Atque vniuersam Aeoli potestatem descripsit Virgilius libro 1. Aeneid. in his:

hìc vasto rex Aeolus antro
Luctantes ventos, tempestatésque sonoras
Imperio premit, ac vinclis: & carcere frænat.

Sic etiam Dionysius de situ orbis:

Τὴν δὲ μετ' Αἰόλου εἰσὶ περίδρομοι εἰν ἁλὶ νῆσοι,
Αἰόλου Ἱπποτάδαο, φιλοξείνου βασιλῆος,
Αἰόλου ὃς θνητὰ μετ' ἀνδράσιν ἔλλαχε δῶρα,
Κοιρανίην ἀνέμων κλονεόντων θ' ἱσταμένων τε.
Ἑπτὰ δ' οἵ ταί γ' εἰσὶν, ἐπώνυμοι ἀνδρέσι Πλωταί.
Post hanc Aeoliæ sunt insulæ in æquore, regis
Aeoli Hippotadæ, peregrinis regis amici,
Aeoli, adest mirum cui diuum munere donum:
Ventorum imperium, seu perflent, siue quiescant,
Sunt illi septem dictæ cognomine Plotæ.

Sic enim Apollonius libro quarto:

Αἴολον, ὃς ἀνέμοις αἰθρηγενέεσσιν ἀνάσσει.
Aeolus, imperitat qui ventis æthere natis.

Nam antè quàm ventis Aeolus imperaret, dicta sunt multa accidisse ventorum certamina, quæ vrbes frequentissimas ac regiones deuastarint: qualia fuerunt illa, quæ tantopere mare infestarunt, vt Siciliam ab Italia seiunxerint, & cùm priùs nullum esset mare mediterraneum, vis tempestatis in Oceano orta per quoddam spatium terram discedit, vnde aqua per Calpen ingressa mare quod est intra terram fecit, ob de-

pressam regionem, Africamque ab Europa determinauit: vt in his Valerius Flaccus libro primo Argonauticorum:

Has nimbi, ventique domos & naufraga seruat
Tempestas, hinc in terras latumque profundum
Est iter, hinc olim soliti miscere polumque
Infelixque fretum (neque enim tunc Aeolus illis
Rector erat, Libya cùm rumperet aduena Calpen
Oceanus, cùm flens Siculos Oenotria fines
Perderet, & mediis intrarent montibus vndæ)

Nam per Oceani tempestates disruptis montibus qui terram includerent ab impetu Oceani in occasum ad columnas Herculis, mare factum fuit, quod terra ibi esset depressa, ac montes facti sunt insulæ, quis hoc planè negare ausit propter antiquitatem? Dicuntur sex filij ac totidem filiæ fuisse Æoli, inter quos Magnes, Aethlius, Iocastus, Canagra, Begieres, Arne, Pheræa, neque plura nomina filiorum Aeoli me legisse memini Hippotadæ: at aliorum Aeolorum fuerunt, Macareus, Athamas, Sisyphus, Misenus, Iphiclus, Salmoneus, Cephalus, Criteus, Alcione, Canace. Vocati sunt autem venti Thracij, quòd è Thracia spirare putarentur: fuit enim Dionysophanis sententia, quòd specus esset in Thracia, è quo erumperent venti, vnde fabulati sunt postea ventorum in Thracia esse domicilium, vnde ait Homerus libro ξ. Iliadis:

Βορέης καὶ Ζέφυρος, τοί τε Θρήκηθεν ἄητον.
Threiciis Boreas Zephyrusque fremebat ab oris.

Et Horatius libro primo Carminum:

Iam veris comites quæ mare temperant,
Impellunt animæ lintea Thraciæ.

Quidam tradiderunt Aeolias insulas omnes propè esse pares, atque ambitum habere maiorem centum & quinquaginta stadiorum, quæ per tantundem spatium distarent à Sicilia: habere dictæ sunt scaturigines ignium & hiatus subterraneos qui illuc vsque peruenirent, ac desertæ fuerunt per quoddam tempus, donec Liparus Ausonis filius per dissensionem cum fratribus, illuc aduentauit cum nauibus & magna manu militum ex Italia, & Liparam à se dictam habitauit. Huius iam senescentis filiam inquiunt Aeolum Hippotæ filium duxisse Cyanen nomine, & acciuisse vndique colonos; quare non solùm Lippara, sed omnes sunt habitatæ: quibus

quibus addiderunt, Aeolum in Deos & hospites benignum, in subditos iustum fuisse, ac rerum bellicarum non ignarum, & omnis humanæ prudentiæ participem: quippe qui etiam vela in vsus nauticos excogitarit. Habuit filios Xuthum, Androclum, Pheremonem, Iocastam, Agathyrnum, Astyochum, vt alij tradiderunt: qui etiam cùm prædicere ventos solitus esset è varietate efflatorum ignium, dictus est quæstor ventorum vt diximus.

¶ Tot sunt ea quæ de Aeolo tradita sunt ab antiquis: nunc quæ ratio illos compulerit ad has fabulas fingendas inquiramus. Memoriæ igitur prodidit Isacius Aeolum hominem fuisse astronomiæ peritissimum, & illam scientiam præcipuè exercuisse, quæ pertinet ad naturam ventorum, vt prodesset nauigantibus. Prædicebat igitur vel cum Sol tauro propinquaret, exempli gratia, quæ maris futura esset tempestas, aut quæ benignitas cœli, & quo die quave diei hora: vel quamdiu perduraret Zephyrus, si talis aut talis spiraret: aut si alius ventus sub exortum canis, aut alterius signi cœlestis exoriretur, aut etiam diebus criticis, quintis scilicet, septimis, & aliis huiusmodi ab ortu seruatis. Ea de causa effectum est, vt illum ventorum esse regem dicerent, sicut Amaclidem, & Protoclem, & Protocreontem dixit Orpheus: hi enim quos vellent ventos, dicebantur in vtrem includere, & emittere quos vellent spirare. Scriptum reliquit Strabo libro primo, Aeolum dictum fuisse regem ventorum, quia per fluxum aut refluxum aquarum, cùm habitaret in locis asperrimis & difficillimis, nauigantibus futuræ tempestatis, ac surgentium ventorum signa multo antè prædixerit, quæ cum ad prædictum tempus euenirent, credidit vulgus mortalium ventos esse in Aeoli potestate, quos posset, cùm liberet, emittere. Videbatur enim admirabile quidpiam ac propè diuinum, posse venturas temporum mutationes multo antè præuideri. Id tamen fieri posse comprobauit Thales Milesius, vbi anni fertilitatem & copiam oliuarum in futurum annum præuidisset, vt ait Diogenes Laertius in eius vita. Magna est omnino vis ac propè diuina sapientiæ non solum in prædicendis rebus futuris, sed etiam iis faciendis, quæ nullo humano ingenio fieri posse videbantur. Verumtamen cùm pauci sint omnino sapientes, multique haberi cupiant, cùm sapientes malè imitentur, vel conuitiis etiam insectentur sapientiores,

idcirco effectum est, vt illa falsò dicta putentur ab Empedocle, & non sine risu ab insulsis audiantur, in quibus ille diuinam vim sapientiæ ita explicauit:

Παύσεις δ' ἀκαμάτων ἀνέμων μένος, οἵ τ' ἐπὶ γαῖαν
Ορνύμενοι, πνοιαῖσι καταφθινύθουσιν ἀρούρας·
Καὶ πάλιν, ἢν κ' ἐθέλῃσθα παλίντιτα πνεύματ' ἐπάξεις,
Στήσεις δ' ἐξ ὄμβροιο κελαινοῦ καίριον αὐχμὸν
Ανθρώποις, στήσεις δὲ καὶ ἐξ αὐχμοῖο θερείου
Ρεύματα δενδρεόθρεπτα τά τ' αἰθέρι ναιήσονται,
Αξεις δ' ἐξ ἀΐδαο καταφθιμένου μένος ἀνδρός.

Placabis ventos, qui terras flamine verrunt
Omnia vastantes; rursus, si fortè libebit,
Flamina consurgent: pluuiæ pellentur ab agris,
Cùm fuerint nimiæ; induces & rursus easdem,
Si libeat pronas sistes & fluminis vndas,
Tartareis animas idem reuocabis ab vmbris.
Lucida parebit sophiæ vis ætheris alti,

Verùm hæc narratio ad historiam pertinet. Alij qui rerum naturalium occultas vires perscrutantur, dicunt quòd si quis vtrem è pelle delphino detracta fecerit, illamque penes se habeat, poterit per quasdam ceremonias obtinere vt spiret quicunque ventus illic voluerit, atque solus ille spirabit: vnde illa finxit Homerus de ventis ab Aeolo datis Vlyssi. Quod attinet ad mores, Aeolus est vir sapiens, qui iræ moderatur pro opportunitate temporum, & præsentium negotiorum, quando nunc simulare iram, nunc dissimulare vtilissimum est: id autem putatur ventos refrænare & emittere cùm libuerit. Hæc autem varietas morum Aeolo nomen dedit. Sunt omnes sanè affectus vtiliter hominibus ab ipsa natura concessi, quippe cùm ira non mediocriter conferat ad corrigendos mores, si nimium non incaluerit, quæ si nulla esset, omnem iniquitatem æquo animo aliquando ferremus, neque tam studiosè damna à nobis propulsaremus. Sed omnium rerum vtilis est mediocritas, & omnibus adhibenda moderatio: quæ si nulla extiterit, tunc pessima est ita omnium animi affectuum & in furorem denique conuertitur. Sic autem nos ventorum Aeoli iram expressimus, cui nisi in principio quis restiterit, mox tanquam cæcus ad multa parum decora rapitur, vt est in lib. 4. Venationum:

non mulcent dulcia verba

Syluestres animos, nullusque admittitur illis
Orator : laxis furiæque vagantur habenis,
Vt grauis Aeolio cùm ventus prosilit antro
Totus in arua ruens, & syluas sternit opacas,
Flaminibus rapidis immensus murmurat æther.
Tum neque veliuolæ puppes, neque nubila cæli
Contra stare valent, conuoluens omnia secum
Viribus Hippotadæ nullis frænatur, & illum
Non tenet imperium Regis, nil audit; at vnus
Est cordi fragor, & strages, & murmur, & ira.

Æolum igitur Regem, siue rationem, oportet his motib. animorum imperare; siquidem qui iræ non imperauerit, ille iræ non sine pœnitentia postea seruiat necesse est. Deinde ista ficta fuerunt illa etiam de causa ab antiquis, quia demonstrare volebant nihil sine diuina prouidentia contingere cùm venti etiam rerum omnium leuissimi & maxime inconstantes suum habeant moderatorem. Alij putarunt per hæc incitatos fuisse nauigantes ad percipiendam naturam ventorum & tempestatum, cùm possent omnes multo antè hæc significare & intelligere, quorum signa nonnulla præuia sint tempestatum, qualia sunt ea quæ scripsit Aratus & Theophrastus de signis aquarum & ventorum. At nunc de Borea dicamus.

De Borea. CAP. XI.

BOREAS autem è quibus parentibus ortus sit, fabularum inuentores non tradiderunt, quod ego legerim, nisi quod in Thracia habuerit domicilium. Fabulati sunt antiqui Orithyiam Erechthei Athenarum Regis filiam virginem fuisse forma pręstantissimam, quam cùm Boreas colligentem flores iuxta fontem Cephisum vidisset, eius amore incensus illam rapuit, & in Thraciam deportauit, veluti scriptum fuit à Chœrilo. Alij dixerunt apud Ilissum celeberrimum Atticæ fluuiū raptam fuisse ludentem cum cæteris virginibus, vt ait in Atticis Paus. quod etiam testatur Dionysius in situ orbis:

Νέρθε γε μλὼ Ἰσθμοῖο, πρὸς αὐγάς, Ἀτθικὸν οὖδας.
Τῷ διά, θεσπεσίη φέρεται ῥόος Ἰλισσοῖο
Ἔνθεν καὶ Βορέης ποτ᾽ ἀνήρπασεν Ὠρείθυιαν.
Cecorpis est tellus supra Isthmum, Solis ad ortum,
Ilissus per quam diuinum flumine fertur,

Vnde tulit Boreas raptum grauis Orithyiam,

Scripsit Ouid. lib. 6. Metamorph. Orithyiam fuisse in regionem Ciconum deportatam, & ibi celebratas nuptias Boreæ, & geminos peperisse filios, vt est in his:

Nec priùs aerij cursus suppreßit habenas,
Quàm Ciconum tenuit populos & mœnia raptor.
Illic & gelidi coniux Actæa tyranni,
Et genitrix facta est partus enixa gemellos.

Simonides tamen poeta non ab Ilisso, sed à Brilisso raptam fuisse Orithyiam putauit, & ad petram Sarpedoniam Thraciæ deportatam, non procul ab Æmo monte. Memoriæ prodidit Herodotus in Polymnia, iussos fuisse Athenienses ab oraculo, cùm Xerxes ad deuastandam Græciam cum innumerabili propè classe trajiceret, generum Boream in auxilium vocare, qui vehemens in classem Persarum irruit, ac multa nauigia submersit, quare debilitatæ fuerunt vires hostium. cùm verò in Thraciam Orithyiam abstulisset, ibique habitaret, Thracius Boreas vocatus est ab Euripid. in Cyclope.

Ὅταν δὲ Βορέας χιόνα Θρήκιος χέῃ,
Δοραῖσι θηρῶν σῶμα περιβαλὼν ἐμόν.

Boreas vbi niuesque fundit Thracius,
Corpus meum tego ferarum pellibus.

Hunc in antro habitare solitum scripsit Callimach. in lauacrum Deli;

Ἥμενος ὑψηλῆς κορυφῆς ἔπι Θρήϊκος Αἵμου.
Θοῦρος Ἄρης ἐφύλασσε σὺν ἔντεσι· τὼ δέ οἱ ἵππω
Ἑπτάμυχον Βορέαο παρὰ σπέος ηὐλίζοντο.

Threicij residens sublimi vertice in Æmi,
Mars seruabat equos, atque arma nitentia: equique
Hic stabulantur Boreæ frigentis ad antrum.

Boeræ filias fuisse scribit Callimachus in eodem hymno Vpim & Laxo, & Hecaergen:

Πρῶταί τοι τάδ' ἔνεικαν ἀπὸ ξανθῶν Ἀριμασπῶν
Οὖπίς τε, Λοξώ τε, καὶ εὐαίων Ἑκαέργη.
Θυγατέρες Βορέαο, καὶ ἄρσενες οἵ τ' ἄριστοι
Ἠϊθέων.

Namque Arimasporum primæ è regione tulerunt
Vpisque, Loxoque, Hecaerge annosa rigenti
De Borea natæ: præstans & robore pubes
Inde Mares.

Memoriæ

Memoriæ proditum est à Cleanthe in primo libro de motibus Boream rapuisse Chlorim quoque Arcturi filiam, atque illam in collem Niphatem asportasse, qui postea, Thorus Boreæ vocatus fuit, antequam diceretur Caucasus, de qua filiam suscepit Hyrpacem. Fabulantur Chionem præterea & Zetem & Calaim natos fuisse ex Orithyia, qui vnà cum cæteris Argonautis in Colchos nauigarunt, de quibus ita meminit Apollonius libro primo:

Ζήτης αὖ Καλαΐς τε Βορήιοι υἷες ἵκοντο.
Οὕς ποτ' Ἐρεχθηὶς Βορέῃ τέκεν Ὠρείθυια
Ἐσχατιῇ Θρῄκης δυσχειμέρου, ἔνθ' ἄρα τήν γε
Θρηίκιος Βορέης ἀνερέψατο Κεκροπίηθεν
Ἰλισοῦ προπάροιθε χορῷ ἔνι δινεύουσαν·
Καί μιν ἄγων ἕκαθεν Καρπηδονίην ὅθι πέτρην
Κλείουσι ποταμοῖο παρὰ ῥόον Ἐργίνοιο,
Λυγαίοις ἐδάμασσε περὶ νεφέεσσι καλύψας.

Zetes & Calais Boreæ de semine nati
Rursus, Erechthei peperit quos Orithyia
Veloci Boreæ, rapuit quam Cecropis agro
Ducentem choreas Ilißi ad fluminis vndam.
Hanc Sarpedoniam ad petram tulit inde vocatam.
Quà fluit Erginus vitrea perlucidus vnda

Suscepit Boreas præterea ex Orithyia Cleopatrã, quę postea Phineo nupta Cramben & Orythũ & Hemũ illi peperit, vel, vt alij maluerũt Thyrũ & Maryandinũ, quã Arplicen, at non Cleopatram vocarunt. Hos scripsit Phonodicus Boreæ filios ad Argonautas ex Hyperboreis adiisse, at Herodotus è Daulide. Aiunt præterea celerrimos fuisse omnium Boreadas, facultatemque habuisse volandi, vt testatur Theognis in his:

Ὠκύτερος δ' εἴησθα πόδας ταχεῶν Ἁρπυιῶν,
Καὶ παίδων Βορέω, τῶν ἄφαρ εἰσὶ πόδες·

Si magis Harpyiis sis velox, vincere poßis
Et natos Boreæ, haud pes quibus vtiliter.

Cùm venissent igitur cum cæteris principibus Colchicæ expeditionis ad Phineum, Harpyias à mensa Phinei profugarunt, à quibus Plotæ insulæ Strophades vocatæ sunt. Hi postea cæsi fuerunt ab Hercule in partione munerum, quæ ab Iasone illis heroibus, qui secum nauigarunt, data fuerunt. vt quidam putarunt, inter quos fuit Stesimbrotus, alij quia nauē in Mysiam redire nollent ab Hercule cæsos fuisse malue-

runt. Semus, quia cursu vicissent, per inuidiam ab Hercule cæsos tradidit. Nicander Colophonius, quia Boreas sibi tempestatem in insulam Con immisisset, cùm reuerterentur, ab Hercule ob iram trucidatos putauit, at non à generis Leucippi. Neque plura de Borea memorantur ab antiquis. Scripsit Hesagoras in rebus gestis Megarensium Boream, qui Orithyiam rapuit, non ventum, sed iuuenem fuisse Strymonis filium ita vocatum, qui cùm illam in matrimonium à parentibus impetrare non posset, ad rapinam se accinxit, raptamq; in Thraciam deportauit. Quamuis alij non à Borea, sed à populis Thraciæ Bareæ nomine raptam fuisse putarunt, vt ait Ouid. in Epist. Paridis:

Nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Traces,
Tuta tamen bello Bistonis ora fuit.

Alij deiectam fuisse Orithyiam e præcipiti loco in Ilissum fluuium existimarunt, quæ cùm nullibi pòst inuenta sit, locum dedit fabulæ, quòd eam amatam Boreas in Thraciam asportasset. Quòd Harpyas à mensa senis Phinei expulerint, crediderunt nonnulli Harpyiam & Erasiam filias fuisse eius senis, quæ cùm parum honestam viuendi rationem complecterentur, paternas facultates immodicè exinanirent, domumque paternam turpiter exhaurirent. Has ambas cùm filij Boreæ secum abduxissent, putati sunt Phineum egestate fameque liberasse. Quid contineatur sub hac fabula præter historiam, non reperio. Atque locum aliquem doctioribus etiam relinquo. At nunc de Scylla dicamus.

De Scylla & Charybdi.

CAP. XII.

SCylla & Charybdis, monstra infesta nauigantibus maximè timenda, existimatæ sunt, quæ fœminæ quondam dicuntur fuisse. Fuit igitur Scylla Phorcynis & Hecates filia, vt sensit Acusilaus: vt verò Homerus, Cratæis, fuit eius mater, quæ tamen eadem est, vt Appollon. Acusilaum fortasse secutus scripsit lib. 4.

Ἠὲ παρὰ Σκύλλης συγερὸν κευθμῶνα νέεσθαι,
Σκύλλης Αὐσονίης ὀλοόφρονος, ἣν τέκε Φόρκυι
Νυκτιπόλος Ἑκάτη, τήν τε κλείουσι Κραταιΐν.

Horrendum aut antrum Scyllæ concedere iuxta,
Ausoniæ Scyllæ Phorci de semine natæ,
Noctiuagæque Hecates, quæ dicitur vna Cratæis.

Chari-

Chariclides verò in Cathena, Phorbantis & Hecates filiam fuisse tradidit, Stesichorus Lamiæ. Timæus lib. 21. historiarum non è Phorcyne, sed è Typhone natam fuisse asserit: alij è fluuio Crati. Fuerunt qui dixerint Scyllam fuisse olim filiam Nisi regis Megarensium, quæ capta amore Minois, patris purpureum capillum, quo incolumi ille mori non poterat, vt respondit oraculum, clàm abscidit, patremque ipsum & Nisæam ciuitatem Atheniensibus prodidit. nam cùm Athenienses Nisi fines hostiliter inuasissent, ceperunt nonnulla oppida subitis incursionibus, ipsumque Nisum in vrbem Nisæam incluserunt, & obsederunt, vt ait Pausanias in Atticis, & Strabo libro 8. Fama est igitur Minoem illam in profundum maris deturbasse odio proditionis, quare in monstrum marinum versa sit. Alij dicunt illam desperatione captam cùm à Minoe neglecta relinqueretur post proditionem se in mare præcipitasse & Deorum ita canes additos esse vt illam in monstrum versam assiduè lacerarent. Fuerunt tamen qui duas fuisse Scyllas dixerint, alteram Phorci, alteram Nisi filiam: atque hanc postremam post cæsum capillum cùm illam pater insequeretur, in cirim fuisse conuersam, patrem in haliæetum, aues inter se infensas, vt in lib. 1. Georg. ait Virg.

Apparet liquido sublimis in aere Nisus
Et pro purpureo pœnas dat Scylla capillo:
Quacunque illa leuem fugiens secat æra pennis,
Ecce inimicus atrox magno stridore per auras
Insequitur Nisus: quà se fert Nisus ad auras,
Illam leuem fugiens raptim secat æthera pennis.

Pausan. in Corinthiacis Scyllam Nisi filiam neque in auem mutatam scribit, neque in monstrum marinum, quæ patrem Minoi prodidit, neque à minoe vxorem ductam, vt sibi promissum fuerat, sed ipsius Minois iussu in mare dejectam, quæ maris vndis agitata sit, donec ad Scyllæum vocatum promontorium sit delata, vbi tamdiu insepultum iacuit cadauer, quamdiu à marinis volucribus voraretur; vnde locus datus fuit fabulæ. quare ita ad illud allusit Ouid.

Filia purpureum Nisi furata capillum,
Puppe cadens nauis facta refertur auis.

Zenodorus libro 3. Compendiorum suspensam fuisse inquit Scyllam de prora nauis, in qua vehebatur Minos, & per mare tractam, donec ita interierit. Scyllam verò, quæ dicta

eſt Phorci filia, præſtantem forma corporis mulierem fuiſſe memorant; quæ cum Neptuno concubuerit: quare cognita pharmacum Amphitrite in fontem, in quo ſe leuare Scylla conſueuerat, iniecit, eamque in furorem actam cùm ſe in mare præcipitaſſet, in monſtrum marinum conuertit, vt ſcripſit Myro Prianeus lib.5. rerum Meſſeniacarum. Alij fabulati ſunt Scyllam rem habuiſſe cum Glauco, quod ægrè ferens Circe, quæ illius amore tenebatur, pharmacis fontem, in quo lauari Scylla conſueuerat, infecit; quibus illa pube tenus in varias formas mutata ſit. Scylla igitur ſua deformitate territa, amiſſæque formæ deſperatione capta, ſe in mare præcipitauit: quare locum dedit fabulæ, vt ait Zenodotus Cyreneus. Scyllæ formam ita deſcribit Iſacius, ἓξ μὲν κεφαλὰς ἔχων, κάμπης, κυνὸς, λέοντος, Γοργόνης, φαλαίνης ἀνθρώπου. ιβ´ πόδας. *Sex habens capita, erucæ, canis, leonis, Gorgonis, balænæ fœminæ: pedes autem duodecim.* qui idem aliorum ſententias ſecutus, diuerſam formam illi tribuit. Alij dixerunt oculorum tenus Scyllam pulcherrimam fuiſſe mulierem, at ſex habuiſſe canum capita, reliquam corporis partem fuiſſe ſerpentem. Homerus lib. μ. Odyſſeæ & capita ſex, & duodecim pedes illi fuiſſe ſcribit, & ſingula capita habuiſſe tres ordines dentium, vt eſt in his:

Ἔνθα δ᾽ ἐνὶ Σκύλλη ναίει δεινὸν λελακυῖα·
Τῆς ἤτοι φωνὴ μὲν ὅση σκύλακος νεογιλλῆς
Γίνεται αὐτὴ δ᾽ αὖτε πέλωρ κακὸν, οὐδέ κέ τίς μιν
Γηθήσειεν ἰδὼν, οὐδ᾽ εἰ θεὸς ἀντιάσειε.
Τῆς ἤτοι πόδες εἰσὶ δυώδεκα. πάντες ἄωροι.
Ἓξ δέ τέ οἱ δειραὶ περιμήκεες ἐν δὲ ἑκάστῃ
Σμερδαλέη κεφαλὴ ἐν δὲ τρίστοιχοι ὀδόντες,
Πυκνοὶ καὶ θαμέες, πλεῖοι μέλανος θανάτοιο.

Hoc habitabat grauiter latrans ac Scylla profundum,
Cuius vox ſimilis catulis, monſtrumque verendum,
Ipſa grauis peſtis. non ſi Deus obuius illi
Qui fieret, poſſet lætari, nilque timere.
Namque pedes illi biſſeni, collaque longa
Sunt ſex huic, caput horrendum quæ ſingula monſtrant,
Dentibus eſt ordo triplex, illique frequentes,
Et ſemper nigræ mortis veſtigia ſeruant.

At Virgilius lib.3. Aeneid. aliter eius formam deſcripſit in his:

At Scyllam cæcis cohibet ſpelunca latebris
Ora exertantem, & naues in ſaxa trahentem.

Prima

Prima hominis facies, & pulchro pectore virgo
Pube tenus, postrema immani corpore pistrix,
Delphinum caudas vtero commissa luporum.

Fabulati sunt præterea hanc oculos igneos habuisse, & adeò longa colla, vt vel longinquas naues ad se posset attrahere; quare ita scripsit Apollon. lib. 4.

Μήπως σμερδαλέοισιν ἐπαΐξασα γένυσσιν
Λεκτοὺς ἡρώων δηλήσεται.

Ne fortè horrendis maxillis concita lædas
Delectos heroas.

Fabulantur igitur quòd quicunque appulisset eò, faciebant naufragium, hominésque ab iis canibus qui erant circa pudenda Scyllæ, vorabantur, vt testatur Virgilius in Sileno:

Quid loquar? aut Scyllam Nisi, aut quam fama secuta est,
Candida succinctam latrantibus inguina monstris,
Dulychias vexasse rates. & gurgite in alto
Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis?

Charybdis item voracissima mulier dicitur fuisse, quæ cùm furata esset nonnullas boues Herculi boues Geryonis abigenti, à Ioue fulmine icta fuit, & in illud monstrum marinum versa. Alij tamen ab Hercule cæsam fuisse maluerunt, & à Ioue in monstrum conuersam. at Isacius Mnaseam Patrensem in nauigatione secutus furtum hoc Scyllæ tribuit, qui illam ab Hercule cæsam fuisse scribit, patris verò Phorcynis opera postea in lebete subiectis lampadibus coctam reuixisse. Hæc ea sunt ferè omnia quæ de Scylla & Charybdi periculosis maris Siculi scopulis, ab antiquis memorantur. Describuntur ita illi scopuli ab Homero lib. μ. Odyss.

Οἱ δὲ δύω σκόπελοι, ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει
Ὀξείῃ κορυφῇ, νεφέλη δέ μιν ἀμφιβέβηκε
Κυανέη, τὸ μὲν οὔποτ' ἐρωεῖ, οὐδέ ποτ' αἴθρη
Κείνου ἔχει κορυφὴν, οὔτ' ἐν θέρει, οὔτ' ἐν ὀπώρῃ
Οὐδέ κεν ἀμβαίη βροτὸς ἀνὴρ, οὐ καταβαίη,
Οὐδ' εἴ οἱ χεῖρές γε ἐείκοσι καὶ πόδες εἶεν.

Hi duo sunt scopuli. præacuto vertice cælum
Hic adit, assiduè tegitur qui nubibus atris.
Nulla serena dies hic est, non tempore messis,
Nec quando apricis liuent in collibus vuæ.
Nec si viginti manibus, pedibúsque vir vllus
Scandere nitatur, poterit non inde redire.

Alium scopulum paulò inferius idem poeta ita describit:

Τὸν δ' ἕτερον σκόπελον χθαμαλώτερον ὄψει Ὀδυσσεῦ,
Πλησίον ἀλλήλων, καί κεν διοϊστεύσειας.
Τῷ δ' ἐν ἐρινεός ἐστι μέγας φύλλοισι τεθηλώς.
Τῷ δ' ὑπὸ δῖα Χάρυβδις ἀναρροιβδεῖ μέλαν ὕδωρ.
Τρὶς μὲν γάρ τ' ἀνίησιν ἐπ' ἤματι, τρὶς δ' ἀναροιβδεῖ.
Δεινὸν· μὴ σύ γε κεῖθι τύχοις ὅτε ῥοιβδήσειεν.

Alter erit scopulus depreßior optime Vlysses,
Vicini inter se hi (namque hos superaueris arcu,
Si libeat) fortisque viret ficulnus ibidem
Maxima, sub qua haurit pelagus diuina Charybdis.
Ter bibit illa die, epotas terque euomit vndas.
Obserua, me sorbenti sis inde propinquus.

At Virg. loculentißime ita expressit, breuissimè lib. 3. Aeneid.

Dextrum Scyllæ latus, læuum implacata Charybdis
Obsidet, atque imo barathri ter gurgite vasto
Sorbet, in abruptum fluctus, rursusque sub auras
Erigit alternos, & sidera verberat vnda.
At Scyllam cæcis cohibet spelunca latebris,
Ora exertantem, & naues in saxa trahentem.

Strab. lib. 1. vt videtur putasse Homerus, fluxum maris ac refluxum vehementem fieri circa eos scopulos in mari Siculo putauit; quibus in locis cùm grauissimus esset strepitus propter saxorum concauitates, fabulati sunt antiqui canes esse circa latera & inferiores partes Scyllæ, quæ illam vorarent. hanc rem ita scribit Isacius; ἡ Σκύλλα περὶ τὸ Ῥήγιον τῆς Σικελίας ἐστὶν ἀκρωτήριον, ἐξέχον εἰς θάλασσαν· οὗ κάτωθεν πέτραι πολλαὶ καὶ μεγάλαι, ἔχουσαι κοίλους τόπους καὶ σπήλαια, ἐν οἷς κατοικοῦσιν θηρία θαλάσσια. τῶν δὲ πλοίων ἐν ταῖς πέτραις ἀκοντιζομένων ὑπὸ τοῦ τῆς Χαρύβδεως ὕδατος, καὶ συγκοπτομένων, τοὺς ἄνδρας ἐσθίουσιν ἡ Χάρυβδις δὲ καὶ ἡ Σκύλλα πλησίον εἰσίν. ἡ μὲν γὰρ Χάρυβδις περὶ Μεσσήνην ἐστίν. ἡ δὲ Σκύλλα περὶ τὸ Ῥήγιον. *Scylla promontorium est iuxta Rhegium Siciliæ, in mare prominens, sub quo sunt saxa multa & ingentia, quæ locos interiùs habent cauos, & speluncas, in quibus habitant monstra marina. vbi nauigia fuerint in petris ab aqua Charybdis illisa & euersa. tunc homines ab illis feris vorantur. Charybdis autem & Scylla vicinæ inter se sunt: atque Charybdis est iuxta Messanam; Scylla iuxta Rhegium.* Dictæ sunt idcirco mulieres hæ fuisse, quòd illa forma fuerit scopulorum, vt procul spectantibus mulierum formam præ se ferrent. nam, vt traditum est in opticis, pro distantia spectantium,

tium, & pro ſitu rei collocatæ, multa ſunt quæ aliam atque aliam formam, vel plantæ vel animalis, vel regionis præ ſe ferant. illud autem ita eſſe declarauit his verbis Apollinij Rhodij enarrator, quod etiam ſcriptum fuit ab Agatharcide lib.7. rerum Europicarum ἀκρωτήριον δέ ἐστι ἡ Σκύλλα, ἐξέχον εἰς θάλασσαν, ὁμοίωμα καὶ πρόσωπον ἔχον γυναικός. κάτω δὲ τοῦ ἀκρωτηρίου εἰσὶ πέτραι πολλαὶ καὶ μεγάλαι, ἔχουσαι κοίλους τόπους καὶ σπήλαια ἐν οἷς θαλάσσια θηρία μένουσιν. Et ne omnia Græca hîc aſcribam, ſententiam tantũ ita explicabo: Scylla promontorium eſt in mare prominens, forma facieque muliebri. ſub ipſo promontorio petræ ſunt ingentes & complures, quæ locos concauos & ſpeluncas habent interiùs, in quibus habitant feræ marinæ. Quæcunque igitur nauigia compulſa fuerunt ab vndis vel à tempeſtate in Charybdim, ibidem ſubmerſa ab ipſo mari abſorbentur. at quæ ab vndis Charybdis agitata rurſus & compulſa in aſperas & latentes Scyllæ petras irruerint, quaſſantur & diſrumpuntur, poſtea feræ illæ monſtraque marina multiplicia exeuntia, homines è nauibus colligentes edunt. Quidam diligentiùs rem explicantes maris trajectum ſeptem ſtadiorum eſſe inter Italiam Siciliamque tradiderunt, qui πόρθμος ſiue fretum fuit appellatus. atque ex tribus Siciliæ promontoriis Lilybæo, Pachyno & Peloro, Pelorus Italiam proſpectat, ſub quo ſita fuiſſe dicitur Charybdis, ex huius regione Scylla fuit in Italia ſub alio promontorio ex illa Italiæ parte in mare prominente, quòd ſimilitudinem ac ſpeciem haberet mulieris. Dicta eſt Scylla à poetis habere canes, qui è lateribus pectoreque promineant, & interimant nauigantes, quoniam ex inferiore loco, è concauitate ſaxorum ſcilicet, in qua latent, exeuntes, ſeque ſuperiùs ex eius latere extollentes, exire è pectore feræ illæ videantur. fuit igitur ſcopulus, & profunditas aquarum, & forma eius ſcopuli, quæ fabulæ locum dedit. Cùm Hercules iuxta hæc loca nauigaſſet, magnamque partem illarum boum quas ſecum vehebat, amiſiſſet, dictus eſt interemiſſe Charybdim, quia machinis quibuſdam locum illum expurgauit, & in poſterum nauigabilem fecit, ita vt neque Scyllæ neque Charybdis vllum ad poſteros veſtigium manſerit. dicta fuit autem Scylla ἀπὸ τοῦ συλᾶν, à ſpoliando ſcilicet, vel à σκύλλειν vexando: quamuis ἀπὸ τῶν σκυλάκων, à catulis quidam putarint. at Charybdis ἀπὸ τοῦ χάσκειν ab hiando, & ῥοιβδῶ ſorbeo, nominata eſt.

¶ Ego sanè virtutum vitiorumque naturam sub hac fabula contineri crediderim, quia cùm inter duo pericula nauiget is qui ex altera parte Scyllam, ex altera Charybdim habeat, solus denique tutus & incolumis euadit, qui neutri horum periculorum magis adhæserit: hoc quid aliud significat, quàm quod scribitur ab Aristotele in Ethicis virtutem esse medium duorum extremorum, quæ ambo sunt vitanda? Vt autem vitia deuitaremus extrema, his partim fœmineas formas vt inuitantibus ad se, tribuerunt, partim figuras immanissimarum ferarum: quippe cùm eò accedentibus calamitates proponerent, & vitæ ac facultatum iacturam, cùm canes, & varia monstra horribilia his adiunxerint, quæ inhærentes vorarent. Nam quid aliud est vita mortalium quàm assidua inter varias molestias & illegitimas voluptates nauigatio? is autem verus, qui sanctè pieque vixerit, & qui vitia vtrobique existentia deuitauerit, incolumis in patriam, quod beatorum est animarum post hanc vitam consilium, cui præest Deus, peruenire poterit. Sed quoniam in errores aliquando collabi omnibus facile est, & plerisque contingit, si quis illis scopulis appropinquarit continuò est inde totis viribus recedendum. nemo est enim ex omnibus hominibus qui non ab ipsa natura ad voluptates incitetur. Idcirco poetarum omnium præstantissimus Homerus multis amissis inde vix abnauigantem fecit Vlyssem; quia pauci sunt viri fortes in periculis: & multo pauciores prudentes, vbi semel voluptatum facti sunt captiui, ne ab illis postea explicare se facile possunt. Dicitur Scylla in hoc monstrum à Circe conuersa fuisse, cùm mulier esset pulcherrima, quòd omnes qui declinant à ratione, rectoque viuendi instituto, brutorum animos induant. Quid enim Circen esse dicebamus? an non titillationem naturæ ad voluptates incitantem? cùm vellent igitur demonstrare antiqui (vt summatim dicam) plenissimam esse difficultatum & periculorum vitam humanam, nauigantique inter duos grauissimos scopulos simillimam? quæ si parum sapienter gubernetur, voluptatibus allecti homines in maximas miserias incidens; hæc de Scylla & Charybdi excogitarunt: quæ iucundissimis narrationibus & fabulosis vestierunt, vt qui parum salutis suæ alioquin essent studiosi, saltem suauitate figmentorum ad audiendam vitæ rectè instituendæ rationem allicerentur. Alij crediderunt hanc fabulam ad

mode-

moderationem sumptuū spectare, quippe cùm incauti in fœnus incidant, tanquam in Scyllæum fretum vnde omnium facultatum vno tēpore postea fit iactura: quod videtur innuisse Cicero in orat. pro Pub. Sextio. At nunc de Orione dicamus.

De Orione.

CAP. XII.

ORion ille, qui vt traditum est in fabulis, fuit inter sydera collatus, Hyrieo Neptuni filio & Alcyone natus fuisse dicitur, de quo scriptum est ab Euphorione his verbis, Υριεὺς ὁ Ποσειδῶνος καὶ Αλκυόνης μιᾶς τῶν Ατλαντος θυγατέρων, ᾤκει μὲν ἐν Τανάγρᾳ τῆς Βοιωτίας, φιλοξενώτατος δ' ὤν, ὑπεδέξατό ποτε καὶ θεούς. Ζεὺς δὲ καὶ Ποσειδῶν Ερμῆς ἐπιξενωθέντες αὐτῷ καὶ τὴν φιλοφροσύνην ἀποδεξάμενοι, παραινοῦσιν αἰτεῖν ὅ τι ἂν βούλοιτο. ὁ δὲ, ἄτεκνος ὤν, ᾐτήσατο παῖδα. λαβόντες οὖν οἱ θεοὶ τοῦ ἱερευθέντος βοὸς βύρσαν, ἀπεσπερμήνασιν εἰς αὐτὴν καὶ ἐκέλευσαν κρύψαι κατὰ γῆς, καὶ μετὰ δέκα μῆνας ἀνελέσθαι. ὧν διελθόντων ἐγένετο ὁ Ουρίων, ὅπως ἐπονομασθεὶς διὰ τὸ οὐρῆσαι ὥσπερ τοὺς θεούς ἔπειτα κατ' εὐφημισμὸν, Ωρίων. *Hyrieus Neptuni & Alciones filius, quæ vna fuit è filiabus Atlantis, aliquando in Tanagra ciuitate Bœotiæ habitauit cùm verò benignus esset aduersus hospites, Dij quoque dicuntur in eius hospitium accessisse. Iupiter autem & Neptunus, & Mercurius ab illo liberaliter tractati, eiúsque benignitate delectati proposuerunt vt quodcunque liberet peteret. Hic cùm adhuc esset sine filiis filium poposcit. Tum verò Dij pellem mactati bouis sibi capientes in ipsam semen profunderunt, iusseruntque illam sub terram occultare, neque antè decimum mensem aperire: quibus mensibus per actu natus est Vrion, qui ita vocatus est, quòd quasi minxissent Dei: at verò propter ditandam turpitudinem vocis, postea dictus fuit Orion.* Neque enim, vt quidam arbitrari sunt dicitur ex vrina, sed è spermate natus fuisse. Cùm verò è semine trium Deorum natus dicatur illum Lycophron tripatrem ita vocauit:

Στιφηφόρον βοῶν δεινὸς αἴθυμος δράκων
Ψάσει τριπάτρῳ φασγάνῳ Κανδάονος.
Bouem coronatum grauis coquus draco.
Celet tripatris ense olim Candaonis.

Fuit enim Candaon primùm apud Bœotos, postea Orion vocatus. Isacius non Mercurium, sed Apollinem vnà cum duobus Orionis patribus connumerauit. Atque Calonia

fuit vxor Hyriei, cui pellis illa seruanda data fuit. Scriptum reliquit Dorion in libro de piscibus, Orionem fuisse Neptuni & Brylles Minois filiæ, quæ sententia fuit etiam Hesiodi. Pherecydes Neptuni & Euryales filium inquit. vt ait Apollodorus libro primo Bibliothecæ. At Zetzes, qui commentarios in Hesiodum scripsit, Orionem inquit fuisse Hyriei & Brylles filium, quæ Brylle fuit Minois. Quòd autem venator fuerit Orion, testantur nomina ipsorum canum, quos ille in venationes alebat: nam nisi venator fuisset nunquam probabile videretur, nisi fuisset insanus, vt Leumelænam, Mæram, Dromin, Cissetam, Lampurim, Lycoctonum, Ptoophagum, Arctophonum, aliosque complures canes aleret, qui illius commemorantur. Huic sororem addiderunt Candiopen Nicandri verò enarrator Orieum, non Hyrieum vocauit Orionis patrem. Fabulantur hunc munus à patre Neptuno impetrasse, vt tam super vndas, quàm super terram posset incedere. Alij tamen tantæ fuisse magnitudinis senserunt, vt nulla esset tanta profunditas, è qua non humeri saltem extarent è mari, quam sententiam secutus Virgilius ita scripsit libro decimo:

Quam magnus Orion,
Cùm pedes incedit medij per maxima Nerei
Stagna viam scindens humero supereminet vndas.

Qui cùm postea in Chium ad Oenopionem venisset, Aeropen illius vxorem vitiare conatus est. Id grauiter ferens, Oenopion comprehenso Orioni oculos effodit, & mox extra suam regionem eijcit: qui postea in Lemnum profectus à Vulcano perbenignè excipitur. tum Vulcanus eius misertus Cedalionem vnum è famulis Orioni ducem viarum dedit, qui in Orientem ad Solem profectus ab eo sanitati restitutus est, ac lumen recuperauit. Deinde contra Oenopionem arma suscepit, quem in eius auditum aduentum ciues sub terra occultarunt. hunc vbi non speraret se ampliùs posse inuenire Orion, in Cretam contendit, vbi venationi operam daret. Enimvero non in Aerope solùm vxore in Oenopionis, qui fructus esset tentatæ per vim alienarum mulierum pudicitiæ experiri voluit: quem fabulantur Pleiades Atlantis & Pleiones Oceani filias vnà cum illarum matre persecutum in Bœotia per quinquennium assiduè, quibus etiam potitus esset, nisi per Iouis misericordiam à quo precabantur

cabantur

cabantur auxilium, inter ſidera fuiſſent relatæ: Dianæ quoque, cùm vnà venaretur, aiunt vim inferre voluiſſe, quare illius iuſſu occiſum fuiſſe, vt in his teſtatur Euphorion: συγκυνηγῶν δὲ τῇ Ἀρτέμιδι, ἐπεχείρησεν αὐτὴν βιάσασθαι. ὀργισθεῖσα δὲ ἡ θεὸς ἀνέδωκεν ἐκ τῆς γῆς σκορπίον, ὃς αὐτὸν πλήξας κατὰ τὸν ἀστράγαλον, ἀπέκτεινεν. *Cum vero vna cum Diana venaretur illi vim inferre conatus eſt. At Dea irata ſcorpium è terra excitauit, qui illius talum percutiens interemit.* At Horatius libro tertio Carminum illum ab ipſa Diana ob tentatam pudicitiam ſagitta cæſum fuiſſe ſcribit in his:

& integræ
Tentator Orion Dianæ
Virgine domitus ſagitta.

Alij fabulati ſunt, inter quos fuit Diocles in lethiferis pharmacis, Orionem puerum inſigni forma fuiſſe à Diana amatum, quæ etiam illi nubere decreuerat: quippe cùm Aurora etiam dicatur illum raptum ob formam in Delum aſportaſſe, Id cùm Apollo grauiter ferret, fruſtraque ſororem ſæpius reprehendiſſet, nactus eſt ſatis aptam ita opportunitatem Orionis occidendi. Nam cùm aduenientis Orionis caput prominens ex vnda longinquum Apollo vidiſſet, propoſito præmio artis contendit cùm ſorore quòd non attingeret illud ſignum ſagittis: at illa oſtentandæ artis ſtudio accenſa ſagittam in fronte Orionis infixit, quare poſtea cognita dolore commota impetrauit à Ioue vt ille inter ſidera referretur. Corinnus autem Delius qui Tanagræum fuiſſe inquit Orionem, multaque loca manſuefeciſſe, & veneratis animalibus expurgaſſe, hunc idcirco interiiſſe memorat, quia inter venandum cum Latona & Diana gloriaretur, quod nullum animal ferum ipſum vitare poſſet: ea re Deæ indignatæ dicuntur ſcorpium excitaſſe, à quo occideretur: qui ſub ſaxo quodam latuit, donec eò accederet Orion. Eſt enim ſcorpiorum conſuetudo vt ſub ſaxis lateant, ſicut Sophocles ait in captiuis:

Ἐν παντὶ γάρ τοι σκορπίος φρουρεῖ λίθῳ.
Saxo ſub omni delitescit ſcorpius.

Tum verò cùm pedes Orionis fortè ſaxo appropinquaſſet, ab eo ſcorpio ictus interiit, ac demum Dianæ miſericordia inter ſidera & ipſe & ſcorpius relati fuerunt. Quidam maluerunt occiſum fuiſſe à Diana, qui illam inuitaſſet vt diſco

secum luderet. Alij quia vim Opi vni è virginibus, quæ Dianam ex Hyperboreis secutæ fuerant, inferre voluerit, à Diana confixum sagittis existimarunt, vt ait Apollodorus lib. I. Neque verò ipsius solùm Orionis magna fuit arrogantia, sed etiam Side eius vxor dicitur ausa fuisse cum Iunone de forma contendere, quare ad inferos fuit ab illa dejecta. Scripsit Nicander in Theriacis scorpium immissum Orioni à Diana, quia peplum Dianæ etiam apprehendere, cùm illam violare niteretur, ausus sit impuris manibus vt patet ex his,

Τὸν δὲ χαλαζήεντα κόρη Τιτηνὶς ἀνῆκε
Σκορπίον ἐκ κέντροιο τεθηγμένον, ἦμος ἐπέχρε
Βοιωτῷ τεύχουσα κακὸν μόρον Ὠρίωνι,
Ἀχράντων ὅτε χερσὶ θεῆς ἐδράξατο πέπλων·
Αὐτὰρ ὅγε στιβαροῖο κατὰ σφυρὸν ἤλασεν ἴχνος
Σκορπίος ἀπροϊδὴς ὀλίγῳ ὑπὸ λᾶϊ λοχήσας.

Grandine signatum Titanis, at inde puella
Scorpion immisit, qui cuspide surgat acuta,
Bœoto vt meditata necem fuit Orioni:
Impuris ausus manibus quia prendere peplum
Ille Deæ est, talum percußit scorpius illi,
Sub paruo lapide occultus vestigia propter.

Atque scorpij idcirco forma ad sempiternam memoriam dicitur fuisse inter sidera relata. Orionem non fuisse postea inter sidera relatum, sed fictum id & excogitatum fuisse ad alicuius gratiam, testatur Pausanias in Bœoticis, qui sepulchrum fuisse Orionis apud Tanagræos memoriæ prodidit. Hæc tota fabulosa de Orione ab antiquis sunt tradita: è quibus sententiam illorum eliciamus.

¶ Orion fuit Neptuni & Iouis & Apollinis filius, ex horum semine nimirum in pellem bouis incluso natus. Quod hoc est monstri Dij boni? an potest vnus esse multorum parentum filius? hæc in elementorum generatione vera esse possunt, cùm omnia sint in omnibus. Est enim mare, in quo semen includitur, taurus, tum ob fremitum, tum etiam ob impetum, cùm à ventis incitatur: atque illud manifestiùs est semen omnium elementorum, cùm manifestiùs aqua ob calorem Solis mutationem patiatur. Excitat igitur vis Apollinis vapores ex aqua, easque extenuans non sine quodam spiritu innato in aëra extollit, atque quod Iupiter aër, Neptunus in aqua diffusus sit spiritus, & δύναμις ζωῶσα, patuit.

Horum

Horum igitur trium Deorum viribus commistis, gignitur ventorum & pluuiarum & tonitruum materia, quæ Orion dicta est. Cùm verò subtilior aquę pars, quę extenuatur, supernatet, dixerunt Orionem à patre impetrasse, vt super aquas incederet. Vbi materia illa extenuata in aera dilatatur & diffunditur, dictus est Orion venisse in Chium, qui locus à fundendo nominatur: nam χέειν fundere significat. At cùm ibi Aeropen violare conaretur, extra regionem ejicitur priuatus lumine, quia necesse est eos vapores per aëra pertransire, & ad summam partem accedere, per quem locum diffusa materia prima vim ignis quodammodo labefactari sensit. Est enim omnium quæ mouentur motu non naturali, vis maxima in principio, at in fine minima, cùm illa sensim in itinere deficiat. Excipitur Orion benignè à Vulcano, & ad Solem profectus pristinæ sanitati restitutus, inde in Chium reuertitur. Hoc sanè nihil aliud est, quàm circularis elementorum, & mutua inter se generatio & corruptio. Fabulantur hunc à Diana sagittis cæsum, quòd illam attingere ausus sit, quia cùm vapores ad supremam partem aëris ascenderint, ita vt Lunam videantur nobis aut Solem attingere, Lunæ vis hos congregat, & in imbres aut ventos conuertit, & ita suis sagittis cædit ac deorsum mittit, cuius Lunæ vis est tanquam fermentum in his rebus faciendis. Dixerunt postea Orionem occisum fuisse & in cœleste signum conuersum, quoniam sub orionis exortum frequentes fiunt pluuiæ, & venti, & tonitrua. Hoc signum, quia ita formatum est, vt stricto gladio in taurum insurgat, & propinquas Pleiades insequatur, dictus est obuius factus Pleiadibus in earum amorem incidisse, ac illas persecutus fuisse: quæ quidem Pleiades dictæ sunt ἀπὸ τοῦ πλειῶνος, ab anno scilicet, cum suis ortibus æstatis & hyemis initium significent. Cum verò Orion oppositum habeat scorpionem, videtur semper illum fugere ex eodem hemisphærio, quare de illo fabula conficta est. Atque tot breuiter ea sunt, quæ pertinent ad physicam rationem. Cùm multa passum fuisse propter libidinem dixerint Orionem antiqui, significare voluerunt nihil illegitimum non fore calamitosum. Alij inuisam esse Diis immortalibus & iniucundam omnem arrogantiam per hanc fabulam significari maluerunt, cùm soli Deo, si qua in re præstiterimus, honor & gloria pro illa præstantia à nobis tribuenda sit. Nam idcirco Deorum iussu à scorpione ictus interiit

Orion, quòd Diis etiam præsentibus gloriaretur, quòd nulla esset adeo immanis fera, quæ illum posset deuitare. At nunc de Arione dicamus.

De Arione. CAP. XIV.

ARION patria Methymnæus, quibus ortus sit parentibus, non constat, quos ego sanè obscurissimos fuisse crediderim: quippe cùm solus fortunæ euentus, & ars rectè pulsandæ citharæ Arionem ipsum illustrauit. Nonnulli tamen Neptuni filium ex Oncæa nympha satum arbitrati sunt. Alij ex Autoloe, alij è terra genitum maluerunt. Floruit autem Arion quo tempore Periander Corinthiis imperauit, vt ait Herodotus in Clio. Scribit hunc Herodotus primum Corinthi apud Periandrum tyrannum diu fuisse, ac postea cupiuisse in Italiam & in Siciliam nauigare, vbi cùm ingentem vim pecuniarum meruisset ob artis suæ præstantiam, tum rursus optauit Corinthum redire. Hic cùm esset Tarenti, nullis nautis se suaque committere, quam Corinthiis maluit: mercatus est igitur atque conuenit de naulo cum homibus Corinthiis: quos cùm, sibi insidias struere plurimùm à terra distantes persensisset, vt ipso cæso pecunia tutò poterentur, rogauit vt liceret saltem cygnorum more sibi funebre carmen canere, hisque pecuniam profudit, vt ea ratione experiretur, an animos illorum placare posset. Illi igitur his minimè persuasi, iusserunt vt vel se ipsum occideret, quò sepulturam consequeretur, vel in mare quàm citissimè desilirer. At Arion ita spe frustratus, cùm sentiret illos nulla cantus suauitate deliniri, vbi legem Orthiam cecinisset, se cum toto apparatu, quem cantaturus susceperat, in mare de prora deiecit: deinde nautæ Corinthum adierunt. Dicuntur delphines hunc in Tænarum exposuisse, quos, dum ferretur, suauitate cantus pro merce demulcebat. Atqui rem totam non minùs luculentur expressit Ouidius lib. 2. Fastorum, quàm Plutarchus etiam in conuiuio, vt est in his carminibus:

Quod mare non nouit quæ nescit Ariona tellus?
Carmine currentes ille tenebat aquas.
Sæpe sequens agnam lupus est à voce retentus,
Sæpe auidum fugiens restitit agna lupum.

Sæpe

Sæpe canes, leporesque, vna iacuere sub vmbra:
Et stetit in saxo proxima cerua leæ.
Et sine lite loquax cùm Palladis alite cornix
Sedit, & accipitri iuncta columba fuit.
Cynthia sæpe tuis fertur vocalis Arion,
Tanquam fraternis, obstupuisse modis.
Nomen Arionium Siculas impleuerat vrbes.
Captaque erat Lyricis Ausonis ora sonis.
Inde domum repetens, puppim conscendit Arion,
Atque ita quæsitas arte ferebat opes.
Forsitan, infelix, ventosque, vndasque timebas?
At tibi naue tua tutius æquor erat.
Namque gubernator districto constitit ense,
Cæteraque armata conscia turba manu.
Ille metu pauidus, Mortem non deprecor, inquit:
Sed liceat sumpta pauca referre lyra.
Dant veniam ridentque moram. capit ille coronam,
Quæ possit crines, Phœbe, decere tuos.
Induerat Tyrio distinctam murice pallam:
Reddidit icta suos pollice chorda sonos.
Flebilibus numeris veluti canentia dura
Traiectus penna tempora cantat olor.
Protinus in medias ornatus desilit vndas.
Spargitur impulsa cærula puppis aqua,
Inde (fide maius) tergo delphine recuruo
Se memorant oneri supposuisse nouo.
Ille sedet citharamque tenet, preciumque vehendi
Cantat, & æquoreas carmine mulcet aquas.

Arion igitur cùm eo apparatu Corinthum profectus rem totam Periandro aperuit, qui cùm priùs non credidisset, Ariodem dedit in custodias, nautasque ad se aduocatos, quid audissent de Arione, percunctatus est cùm illi dicerent eum esse incolumem in Italia, quodque illum Tarenti reliquissent, accercitus est illuc Arion qualis in mare desilierat: tum obmutuerunt nautæ, neque facinus negare quidem ausi sunt: quare vltimo supplicio fuerunt affecti. Fuit eximius omnino citharœdus Arion, ac poëta nobilis dithyrambicus, nemini mortalium secundus eo tempore in arte rectè pulsandæ citharæ, ac neque Philoxeno quidem Cytherio, cuius nomen celeberrimum fuit ob hanc ipsam artem, vlla re inferior:

quem cyclicos choros primum omnium inueniſſe ſcripſit Hellanicus in Granaicis, & dicæarchus atque Demarchus in libro de Dionyſiacis certaminibus, quamuis Antipater & Eupronius in ſuis commentariis inuentum illud Lago Hermioneo tribuerint. Fabulati ſunt prætrea antiqui delphinum illum,qui ſeruauit Arionem,ad perpetuam illius beneficẽtiæ memoriam inter ſidera fuiſſe relatum,vt ait Ouidius ibidem:

Dij pia facta vident: aſtris delphina recepit
Iupiter, & ſtellis iuſsit habere nouem.

Alij tamen maluerunt delphinum inter ſidera fuiſſe relatum quia Neptuno conciliarit Amphitritem, at Hermippus quia dux in honorem Apollinis fuerit Cretenſibus in Delphos. Lucianus in dialogis marinorum Deorum eam pecuniam Corinthi illum comparaſſe inquit, cùm eſſet apud Periandrum: atque nauiganti ad Methymneos in patriam, iſtud contigiſſe. Atque tot ab antiquis dicta fuerunt de Arione: quę quòd fabuloſa ſint, nemini obſcurum eſt. Nam quæ de delphinis dixerunt antiqui, quòd homines ab iis ſeruati fuerint, ſomniis ſimillima ego eſſe cenſeo, quippe cùm ſit eadem ſemper animalium natura, neque tamen quiſpiam ab illis ad hæc vſque tempora ſeruatus narretur à delphinis: & tamen infinitus prope eſt numerus eorũ qui in mari perierunt: at cùm in mare ſe præcipitaſſet, magis probabile eſt natantem & veſtibus ſuſtentatum Arionem à nautis Tænariis fuiſſe exceptum & in naui cui picti fuiſſent vtrinque in prora delphines in Tænarum fuiſſe portatum: vt ſcriptum reliquit Antimenides in primo libro hiſtoriarum.

¶ Verùm vt ſententiam tandem anquiquorum ex his exprimamus, ſignificare voluerunt per hanc fabulam, omnium ſcelerum Deos eſſe vltores: quippe cùm animalia quoque rationis expertia & vocis, ſoleant aliquando Diis ita volentibus eſſe ſceleratorum accuſatores, & innocentibus hominibus opem ferre: omneque beneficium Diis gratum contingere, quod in virum bonum conferretur. At de Arione ſatis nunc de Amphione dicamus.

De Amphione. CAP. XV.

AMPHIONEM etiam citharœdum non ſolùm muſicæ artis peritia, ſed etiam fortunæ inconſtantia, & calami-

calamitatum cumulus illuſtrauit. Fabulantur hunc & Zethum eius fratrem fuiſſe Iouis & Antiopes filios: nam Antiope filia Nectei & Androthoes à Ioue in Satyrum conuerſo compreſſa fuit, atque grauida facta Nyctei patris minis territa in Sicyonem ad Epopeum profugit, vbi cùm Zethum & Amphionem peperiſſet, illos dedit in Cithærone cuidam bulbuco alendos. Nicteus grauiter ferens filiæ fugam, cùm hortatus fuiſſet Lycum fratrem negotium ne negligeret moritur. at Lycus cum delecta manu militum repentino aduentu Epopeum trucidauit vrbe potitus, captiuamque reduxit Antiopen, quam Dircæ vxori in cuſtodias dedit, nec multo pòſt collecta paſtorum manu, cùm cognouiſſent ex alumno qui eſſent, Zethus & Amphion ipſum patruum & Dircen ceperunt & ipſo repentino aduentu, Dirceque crudeliter agreſti tauro alligatam laniari ſtudentes, laniata moniti ſunt à Mercurio vt Lycum imperare permitterent, vt ſcriptum fuit à Nicocrate in rebus Cypriis. Sic autem de illa Antiope quòd odio eſſet patri, meminit Apollonius libro quarto:

Οἷα μὲν Ἀντιόπην εὐώπιδα μήσατο Νυκτεύς.

Oderat Antiopen ſic lapſo tempore Nyctæus.

Alij crediderunt Antiopen Amphionis matrem, filiam fuiſſe Aſopi, vt ſcripſit Apollonius lib. I.

Ἐν δ᾽ ἔσαν Ἀντιόπης Ἀσωπίδος υἷε δύω,
Ἀμφίων καὶ Ζῆθος· ἀπύργωτος δ᾽ ἔτι Θήβη
Κεῖτο πέλας.

Zethus & Amphion aderant duo pignora clara.
Aſopi Antiopes: nondum turrita manebant
Mœnia Thebarum.

Diophanes lib. I. Ponticarum hiſtoriarum, vbi ſcripſit de Antiope matre Æetæ, Amphionem & Zetum non Iouis, ſed Theoboontis filios fuiſſe inquit, quod etiam teſtatur Zetz. hiſtor. 13. chil. primæ. Epimenides Corcyræus Amphionem ſcripſit tractandis lyræ fidibus Mercurio vſum fuiſſe magiſtro atque adeò admirabilem fuiſſe illius cantum, vt feræ & ſaxa, illum ſequerentur, non minùs quàm Orpheum Calliopes filium, vt ait Pauſanias in Bœoticis: nam hanc etiam lyram à Muſis primùm accepiſſe ſcriptum reliquit Antimenides libro I. hiſtoriarum, & Pherecides libro decimo. At verò Dioſcorides Sicyonius ab Apolline lyram illi datam fuiſſe

memorat. Hanc autem celebritatem nominis in musicis consecutus est Amphion, quòd ob affinitatem cum Tantalo modulos edoctus fuit à Lydis, primusque tres chordas addidit tetrachordo, à superioribus musicis inuento, vt ait in lib. I. de Musica Aristocles. nam ferunt hunc nentem chordam ante portam postea Thebanam ipsum inuenisse, vnde porta nomen sortita fuit. Dicuntur Zetzus & Amphion antequam Thebæ conderentur, exiguum Thespiensium pagum Etresim vocatum habitasse, vt testatur Strabo lib. 9. Enimuerò cùm Amphion & Zetzus suspectas haberent vires Phlegyarum hostium per id tempus, vt Pherecydes, Thebas muris ac turribus munierunt, vt essent tutiores ab hostium incursionibus. non enim audebant sine muris ac turribus habitare, vt ait Homerus in Odysseæ libro λ.

Τὴν δὲ μετ' Ἀντιόπην ἴδον Ἀσωποῖο θύγατρα.
Ἣ δὴ καὶ Διὸς εὔχετ' ἐν ἀγκοίνῃσιν ἰαῦσαι,
Καί ῥ' ἔχεν δύο παῖδ' Ἀμφίονά τε Ζῆθόν τε
Οἳ πρῶτοι Θήβης ἕδος ἔκτισαν ἑπταπύλοιο,
Πύργωσάν τ', ἐπεὶ οὐ μὲν ἀπύργωτόν γ' ἐδύναντο
Ναιέμεν εὐρύχορον Θήβην, κρατερώ περ ἐόντε.

Post hanc Antiope Asopi mihi filia visa est:
In Iouis amplexum quæ iactat se isse, gemellos
Et Zethum peperisse simulque Amphiona clarum:
Qui portis septemgeminis, & turribus altis
Cinxerunt Thebas. nec enim sine turribus ausi
Incolere inuictis quamuis hi viribus essent.

Fabulati sunt igitur saxa sua sponte assiliisse, murumque extructum fuisse, dum Amphion lyram suauiter pulsaret, vt ait Horatius in arte poetica:

Dictus & Amphion Thebanæ conditor vrbis
Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda
Ducere quò vellet.

Dicitur hæc ciuitas septem habuisse portas, quæ nominabantur: Electris, Prœtis, Neitis, Crenæa, Hypsista, Ogygia, Homolois. vocatæ sunt Thebæ, vt sensit Zetzes, à patre conditorum: vel quod magis placet, à Thebe nympha filia Promethei, quæ illis fuit affinitate coniuncta, vt scripsit Pausanias in Bœoticis. inquiunt Thebas, post multas infelices dimicationes, quæ illi ciuitati contigerunt: ab Alexandro Macedoniæ rege euersas fuisse, quo tempore Thenani bellum aduersus

ſtus ipſum Alexandrum in Perſas arma parantem ſuſceperunt quæ ciuitas quoniam per cantum extructa non poterat niſi per cantum euerti, diruta eſt Iſmenia quodam flebiles numeros cum tibia accinente, vt ſcriptum fuit à Calliſthene. verumtamen idem Alexander, qui iuſſerat Thebas ſolo æquari, ad gratiam cuiuſdam athletæ, qui ter victor ab illo coronatus fuerat, inſtaurauit, quod ita ſignificauerat oraculum:

Ἑρμῆς, Ἀλκείδης τε, ἱμαντομάχος Πολυδεύκης,
Οἱ τρεῖς ἀθλήσαντες ἀναστήσουσί σε Θήβη.
Alcides, Pollux, nymphaque Atlantide cretus,
Mox inſtaurabunt euerſis mœnia Thebis.

Aiunt primum omnium mortalium Amphionem aram dicaſſe Mercurio, quòd ab eo lyram accepiſſet. At quoniam felicitatem æquo animo proferre non minus difficile eſt, quàm aduerſos fortunæ euentus, idcirco effectum eſt, vt nimium gloriaretur Amphion ob artis præſtantiam, & in Latonam, eiuſque filios contumelias conieceriт: quòd Dea nulla re hominibus præſtaret, atque eius filij rudes habendi ſint & imperiti ſi ſecum conferātur, cùm ipſe multò ſit peritior Apolline. Dicunt his contumeliis iratas Deas peſtilentiam in domum Amphionis excitaſſe, qua ipſe cum tota familia deletus eſt. Et Zethus, cùm mater ipſa genitum ex ſe filium ob certam noxam peremiſſet, ægritudine animi contabuit. ¶ Dictus eſt Amphion Iouis & Antiopes filius, quoniam muſica exercitatione conficitur plerumque, atque omnes viri præſtantes Iouis filij ab antiquis dicti ſunt vt explicauimus ſuperius. Hūc & Orpheum fuiſſe Aegyptios, & magorum ſcientia excelluiſſe ait Pauſanias in poſterioribus Eliacis. Aiunt hunc muſicæ fuiſſe peritum, & ſaxa ac feras, quò vellet, ducere ſolitum: quoniam per orationis ſuauitatem duros & agreſtes homines manſuefecerit, & ad extruendas ciuitates, ciuitatumque legibus obtemperandum delinierit. At idem qui cæteros ad humanitatem, manſuetudinémque reuocauerat, cùm ob felices rerum ſucceſſus nimium factus fuiſſet inſolens, Deoſque vel ipſos parui faceret, vltimo ſupplicio affectus eſt, cùm nemo impune Deum aut Dei cultum parui faciat, nedum contemnat. At nunc de Halcionibus dicatur.

De Halcionibus. CAP. XVI.

FVit Halcyon Canobes & Mæoli filia, vel Aeoli, vt ait Lucianus in Halcyone inſcripto dialogo, ſicuti teſtatus

fuit Alexander Myndius, fuítque vxor Ceycis. At Ceyx fuit rex Trachiniorum, qui cum nobilitate, opibus, & forma corporis excelleret, se vel diis immortalibus æquare ausus est, & deorum nominibus appellauit. nam Ceyx seipsum Iouem, Halcyonen appellauit Iunonem. illam arrogantiam Iupiter grauiter ferens, Ceyci Delphos nauiganti adeò sæuam tempestatem immisit, vt Ceyx, & omnes qui cum Ceyce nauigabant, naufragium passi perierint: sicuti testatur Polyzelus in iis quæ scripsit de Rhodo. Fabulantur postea cadauer agitatum ab vndis ad litus, & ad eam speculam appulsum fuisse, ad quam sæpe veniebat Halcyone prospectura an Ceyx accederet: quo viso illa miserabiliter conquesta, dicta est Iouis misericordia in auem sui nominis mutata cùm se è specula in mare præcipitasset: tunc etiam Ceyx conuersus est in cerylum: sic enim mares inter illas volucres nominantur, vt ait Carystius Antigonus. Hoc tamen nonnulli dixerunt factum fuisse Luciferi & Thetidis misericordia, at non Iouis. Hanc rem ita breuiter complexus est Euripides in Iphigenia in Tauris:

Ὄρνις, ἃ παρὰ τὰς πετρίνας
Πόντου δειράδας ἀλκυὼν
Ἔλεγον οἶτον ἀείδεις,
Εὐξύνετον ξυνετοῖσι βοάν,
Ὅτι πόσιν κελαδεῖς ἀεὶ μολπαῖς,
Saxosa ponti quæ ad iuga
Auis colis fortè Halcyon
Lugubrem resonans luctum:
Notam prudentibus vocem,
Quòd concinis tuis maritum cantibus.

Hæ aues dicuntur esse magnitudine passeris, vt ait Plinius, colore cyaneo, collo gracili ac procero: maresque à fœminis vbi illi cõsenuerint, gestari super alis. enimuerò vbi fuisset Halcyon in auem conuersa, eiusque oua quæ continuò pepererat in mari voluerentur, quia maxima orta fuisset tempestas, Iupiter misertus dies quatuordecim per mediam hyemẽ illi concessit, quibus & parere per trãquillitatem maris & excludere posset: quos dies Halcyonios vel Halcyonidas, vt aiunt Græci, vocarunt. de his ita scripsit Theocritus in Cerealia celebrantibus:

Χ᾽ ἁλκυόνες στορεσεῦντι τὰ κύματα, τάν τε θάλασσαν,
Τόν τε νότον, τόν τ᾽ εὖρον, ὃς ἔσχατα φυκία κινεῖ.
Ἀλκυόνες, γλαυκαῖς Νηρηίσι ταί τε μάλιστα

Ὀρνίθων

ὀρνίθων ἐφίλαθεν, ὅσαις τε καὶ ἐξ ἁλὸς ἄγρα.
Halcyones ſternunt ſpumantes marmoris vndas,
Atque Eurum atque Notum, qui extremas ſuſcitat algas:
Halcyones, ſupra volucres Nereides almæ
Quas dilexerunt, quibus eſt ex æquore præda.

Dictæ fuerunt Halcyones quòd in mari pariant, cùm ἅλς ſit mare ac κύειν parere. Inquiunt Halcyones circa conuerſiones Solis hybernas nidulari, nidumque mirabili ſtructura componere ad formam piſcatoriæ naſſæ: tanta verò duritie, vt neque ferro, neque ſaxis pertundi poſſit, quem conficiunt ex acicularum ſpinis, quas belonas vocant, idque facere cùm primùm grauitatem ventris ſibi adeſſe ſenſerint. vbi abſolutus nidus perfectúſque fuerit, illum in mare demittunt, vt explorent an fatiſcat ex aliqua parte: atque huic os miro artificio ad ſui corporis magnitudinem tantùm relinquunt, vt Scripſit Solenſis Clearchus in eo libro, quem ſcripſit de Torpedine piſce, & Plutarc. in libello de amore parentum erga filios. Dicuntur inter has aues eſſe adeò ſalaces mares, vt ſeneſcentes vèl in ipſo coitu moriantur, vt ſcripſit idem Clearchus in Terrore, & Iſacius in Licophronem. Neque tamen prætermittendum eſt illud, quòd ſcriptum eſt ab Hegeſandro de Halcyonibus in ſuis commentariis, Halcyones fuiſſe Gigantis Alcyonei filias, quæ poſt patris mortem ſe in mare deiecerint, & ab Amphitrite ſint in aues ſui nominis conuerſæ, vt patet in his: Ἀλκυονέως τοῦ γίγαντος θυγατέρες ἦσαν Φθωνία, Ἄνθη, Μεθώνη, Ἀλκίππα, Παλλήνη, Δρυμώ, Ἀστερίη. αὗται μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν ἀπὸ Καναστραίου, ὅ ἐστιν ἄκρον τῆς Παλλήνης, ἔρριψαν αὑτὰς εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀμφιτρίτη δὲ αὐτὰς ὄρνιθας ἐποίησε· καὶ ἀπὸ τοῦ ἀλκυόνης ἐκλήθησαν. *Alcyonei giganti filiæ fuerunt, Phthonia, Anthe, Methone, Alcippa, Palene, Drimo, Aſteria. Quæ poſt patris interitum è Canaſtræo, quod eſt Pallenes promontorium, ſeſe in mare præcipitarunt. Amphitrite verò has in aues vertit, & Alcyones de patris nomine appellauit.*

¶ Hæc ea ſunt, quæ fabuloſè de Halcyonibus memorantur ab antiquis. Quæ dicta ſunt de auibus, tanquam de natura auium illarum ſunt intelligenda; quia ſpectant ad illarum conſuetudinem: quæ de diebus Halcyoniis, non valde ſunt admirabilia; quòd per ſolſtitiorum tempus nullæ propè fiant aeris mutationes. Omnia enim cùm ad ſummum peruenerint, languidiora ſunt, atque aliquantulum ceſſant: quod patet in ſagittis & lapidibus in altum aera coniectis, cùm inde

alterius motus capiunt initium. Ad deprimendam igitur mortalium arrogantiam dictus est Ceyx in eam calamitatem incidisse, cùm tantam felicitatem æquo animo ferre non diutiùs posset. Nam sæpius temerarios & potentes homines ob temeritatem Deus de pristina felicitate dejecit, prudentesque & mansuetos homines supra cæteros omnes extulit. Hanc igitur fabulam effinxerunt antiqui, ne nimis præsentibus opibus, aut nobilitate, aut viribus, aut forma corporis gloriaremur, cùm omnia nobis data hæc mutuò sint à Deo bonorum omnium autore: atque vt omnes intelligerent, nullam felicitatem esse tantam aut tam firmam, quam Deus, si propter peccata voluerit, non citissimè possit labefactare, & funditus euertere. At nunc de Asopo dicamus.

De Asopo. CAP. XVI.

AT verò Asopus amnis, cuius filiam Aeginam Iupiter rapuit, fuit Oceani & Tethyos filius, vt sensit Acusilaus; alij Neptuni & Perus, vt ait Atheniensis Apollodorus lib. 3. Bibliothecæ. At Nicanor Samius in lib. 2. de fluminibus, Iouis & Clymenes filium fuisse dixit. Sesosthenes autem lib. 9. rerum Ibericarum Himeri & Cleodices filium fuisse tradidit. Pausf. in Corinthiacis Neptuni & Ceglusæ filium fuisse creditum memorat. Phanodemus in rebus Atticis Salaminis & cuiusdam Ponopei. Hunc maior scriptorum pars patria fuisse Thebanum, vxoremque duxisse Metopen Ladonis filiam asserunt, de qua Pelagontem Ismenumque suscepit, & filias viginti; inter quas fuit Thespia, Peroe, Thebe, quæ vrbi nomen dedit, & Combe Chalcis cognomento, quæ prior æream armaturam inuenit in vrbe Eubœæ, quæ ab illa Chalcis vocata est; Salamin, Platæa, Harpinne, Corcyra, Aegina, quæ insulis nomina dederunt, cum altera Scheria, altera Oenone priùs diceretur; Ismene, Antiope, Aeroe, Cleone, Nemea, quam cum Iupiter deperiret, promisit quidquid illa optaret se esse daturum, atque ea dicitur perpetuam virginitatem expetiuisse; Tanagra, Sinope, quæ multis vrbibus vel ipsæ vel filij nomina dederunt. nam de Corcyra non modò vocata est priùs Scheria, deportata illuc à Neptuno, sed etiam natus Phæax, à quo Phæacia dicta, de Sinope non parua est controuersia, sed tamen plerique affirman illam raptam fuisse ab Apolline, & in Pontum deportatam, è quo Syrum peperit, qui Syriæ nomen dedit, vt ait Philostephanus. At

Dionyſius in ſitu orbis à Ioue raptam fuiſſe Sinopen ita ſcripſit:

Ο; ποτ' ἀλωομένην Ἀσωπίδα δέκτο Σινώπην·
Καί μιν ἀκηχεδόνην σφετέρῃ παρενάσσατο χώρῃ,
Ζηνὸς ἐφημοσύνῃσι. ὁ γὰρ φιλότητος ἐρωτής
Ἰσχανέων, πάτρης ἀπενόσφισεν οὐκ ἐθέλουσαν.
Errantem cepit qui Aſopida namque Sinopen.
Quam triſtem in regione ſua ſopiuit, vt illum
Iupiter admonuit correptus amore puellæ.
Inuitam idcirco è patriis hanc ceperat agris.

Alij tamen, inter quos fuit Andro Teius, vnam fuiſſe ex Amazonibus Sinopen tradiderunt, alij Martis & Parnaſſæ, alij Martis & Aeginæ filiam. Fuit etiam Aegina, quàm Iupiter rapuit, Aſopi filia. quam cùm ſtudioſè quæreret Aſopus, neque vſpiam inueniret, à Siſypho pacta mercede vt perennem aquã in Acrocorintho pro indicio obtineret, inuenit. Eius indicij pœnas apud inferos luere Siſyphum nonnulli tradiderunt, atque Aſopum ipſum, cùm Iouem inſequeretur, fulmine percuſſum fuiſſe, vt ait Callimachus. Poſidippus in libro de Diis & heroibus Theſpiam Aſopi filiam quoque fuiſſe ſcripſit, cui tria numera Apollo conceſſit, vt ciuitas Bœotiæ apud montem Heliconem de eius nomine diceretur, vt virgo inter ſidera in cœlo eſſet, & vt vaticinaretur. Fuit enim Aſopus Thebanorum fluuius, qui ſuos fontes habuit in Arethyrea, Trachiniamque Scolum vocatam præterfluebat, qui cùm fulmine ictus fuiſſet, remiſſus eſt in ſua fluenta, & diu poſtea carbones deuehere ſueuit, vt ait Apoll. lib. 3. Ab hoc fluuio regio vniuerſa in agro Thebano iuxta Cithæronem montem Aſopia vocata fuit, vt eſt apud Strab. lib. 9. Pauſanias ſcripſit in Corinthiacis Aſopum amnem in finibus Phliaſiorum ſuos ortus habuiſſe, qui per Sicyoniorum agrum lapſus in mare intrat iuxta Corinthum. Atqui cùm multi fuerint Aſopi, rationi conuenit & varias regiones, & varios ortus illis fuiſſe aſſignatos. At finxerunt antiqui Aſopum fuiſſe hominem, cui actiones iſtas tribuerunt. Alij hominem fuiſſe verè crediderunt, qui, quoniam terram fortè excauans Aſopi fluuij fontes reperiſſet, obtinuit vt fluuius de ſuo nomine diceretur.

¶ Aiunt hunc fuiſſe Iouis, vel Neptuni, vel Oceani filium, quòd ex aere in aqua verſo oriantur flumina, vt ait Ariſt. in Meteor. vel quòd mare principium eſt omnium fluuiorum,

Huius filiæ multæ dicuntur, quæ sunt vel riui, vel aquarum proprietates, quæ multa nomina sortitæ sunt. Fabulantur illum rapta filia fuisse fulmine percussum cùm Iouem insequeretur, quia siccitas cœli & calor iam riuos exiccauerunt & cùm ipse fluuius extenuatus in vapores verteretur; Iouem insequebatur, & ob calorem propè exiccatus fulmine dicitur percussus. Fuit enim maxima siccitas aliquando in agro Thebano & in Ægina, quare locus datus est fabulæ. At nunc de Deucalione dicemus.

De Deucalione. CAP. XVII.

DEVCHALIONIS diluuium, & aquarum copia, quæ fuerit, nemini obscura est; at cur illud diluuium ita factum sit, pauci omnino tradiderunt, sed nos vt in cæteris consueuimus, hoc etiam explicemus. Fuit Deucalion Promethei filius, vt scripsit lib. 3. Apollonius:

ἔνθα Προμηθεὺς
Ἰαπετιονίδης ἀγαθὸν τέκε Δευκαλίωνα.

hic namque Prometheus.
Filius Iapeti clarum edit Deucalionem.

At Homer. lib 5. Iliad. Deucalionem Minois filium fuisse inquit in his:

Μίνως δ' αὖ τέκε τ' ἀμύμονα Δευκαλίωνα.

Edidit hinc Minos præclarum Deucalionem.

Herodotus verò Promethei & Clymenes filium fuisse scripsit, Hesiod. Promethei & Pandoræ, quod etiam Strabo testatur lib. 9. Alij Minois, & Pasiphaes, alij Asterij & Cretæ. Hi enim Mineis recensentur; Castreus, Deucalion, Glaucus, Androgeus ab Apollodoro; filiæ Hecale, Xenodice, Ariadna, Phædra. Istud autem accidit, vt varij parentes Deucalionis dicantur fuisse, non solum quòd ob antiquitatem rei dissentiunt scriptores, sed etiam quia diuersi fuerunt Deucaliones, cùm tamen omnia de Promethei filio dicantur. Hic habitauit in Cydno Locridis, vt ait Strabo lib. 9. vbi planities fuit fertilissima inter Cydnum & Opuntem, vt ait Apollon. lib. 3.

Ἔστι τις αἰπεινοῖσι περίδρομος οὔρεσι γαῖα
Πάμπαν ἐΰρρηνός τε καὶ εὔβοτος. ἔνθα Προμηθεὺς
Ἰαπετιονίδης ἀγαθὸν τέκε Δευκαλίωνα.

Est tellus quædam circundata montibus altis.
Irrigua atque ferax herbarum, hîc namque Prometheus
Filius Iapeti clarum edit Deucalionem.

Lucianus in Dea Syria Deucalionem Scytham fuisse inquit illum sub quo fuit diluuium, his verbis: οἱ μὲν ὦν πολλοὶ Δευκαλίωνα τὸν Σκύθεα τὸ ἱρὸν εἵσασθαι λέγουσι, τοῦτον Δευκαλίωνα ἐπὶ τοῦ τὸ πολλὸν ὕδωρ ἐγένετο. *Multi sanè Scytham Deucalionem sacellum hoc erexisse inquiunt, cum inquam Deucalionem cuius tempore multa fuit inundatio.* At Pausanias in Atticis Iouis Olympij templum fuisse vetustissimum Athenis scribit à Deucalione extructũ, & ipsum Deucalionem habitasse Athenis, cuius etiam sepulchrum fuit Athenis non longè ab illo templo. Hunc imperasse Thessaliæ constat, quem etiam Regem ita appellauit Herod. in Clio. ἐπὶ μὲν γὰρ Δευκαλίωνος βασιλῆος οἴκεε τὴν Φθιῶτιν. *Tempore regis Deucalionis Phthiotim habitabat.* Hic Pyrrham habuit vxorem Pandoræ & Epimethei filiam, vt ait Proclus de cuius nomine vocata fuit Thessalia primum Pyrrha, vt testatur in iis carminibus Cretensis Rhianus:

Πύρραν δή ποτε τήνγε παλαιότεροι καλέεσκον,
Πύρρης Δευκαλίωνος ἀπ' ἀρχαίης ἀλόχοιο.
Αἱμονίην δ' ἐξαῦτις ἀφ' Αἵμονος, ὅν ῥα Πελασγὸς
Γείνατο φέρτατον υἱόν. ὁ δ' αὖ τίκε Θεσσαλὸν αἶμον.
Τοῦ δ' ἀπὸ Θεσσαλίην λαοὶ μετεφημίξαντο.

Hanc Pyrrham dixere patres de nomine Pyrrhæ,
Vxor prisca fuit quæ magni Deucalionis.
Hæmonia est & rursus ab Hæmone dicta Pelasgi,
Quem clarum genuit natum: hic at Thessalonæmum,
A quo Thessalici populi sunt inde vocati.

Dictus est Deucalion Hellenem, qui nomen dedit Græciæ, filium habuisse, & Protogeniam è Pyrrha, & Amphictyonem, & Melantho, cuius ex Neptuno filius Delphus Delphis nomen dedit, vt scripsit Euphorion. Atqui multi fuerunt Deucaliones, vt constant ex antiquorum scriptorum testimoniis, vnus Promethei & Clymenes, alius Minois & Pasiphaes, vt ait Pherecydes: alius Abantis & Asopiæ, vt scripsit in primo rerum Arcadicarũ Aristippus: alius Haliphronis & Iophossæ nymphæ filius, de quo mentionem fecit Hellanicus. alius Asterij & Cretæ Halimenis filiæ, quæ Cretæ nomen putatur dedisse, de quo mentionem fecit Apollodorus Cyzicenus: alius rursus Promethei & Pandoræ, de quo dictum fuit, ad quẽ omnia prope cæterorum facta referuntur. Habuit filiam præterea Protogeniam è Pyrrha, & Hæmonem à quo Hæmonia, & Melanthiam. Memoriæ prodidit Andro Teius magnam

scleratorum hominum frequentiam fuisse Ducalionis tempore, cùm frequentes omnino essent homines vbique. Est enim illa consuetudo, vt cùm difficiliùs in magna multitudine viuatur, difficultas victus & astutiores, & peiores homines efficiat. Nam fames neque Deorum religionem, neque majestatem legum, neque autoritatem principum veretur; quare omnia scelerum genera per aunonæ difficultatem oriuntur. Hinc nascitur Deorum indignatio, & acerbitas bellorũ, qualia fuerunt Iouis consilio & Oedipodis & Priami tempore, cùm vniuersus propè terrarum orbis iis bellis exarserit. Inde Iouis eiusdem consilio grauissimæ exortæ sunt pestilentiæ ad delendas sceleratas nationes, quare Furiæ solio Iouis assidere dictæ sunt. Est enim eadem ciuitatum, quæ corporum etiam singulorum hominum natura; vt cùm multis malis hominibus, tanquam noxiis humoribus, repletæ fuerint, diuina ita statuente prouidentia per aliquas calamitates expurgentur; cùm nihil humanum in summo vertice diu consistere possit, & proxima sit semper peccatorum eximiæ magnitudini diuina vltio. Quòd autem maxima esset perditorum hominum multitudo, ita significauit Ouidius lib. 1. Metamorph.

Occidit vna domus, sed non domus vna perire
Digna fuit: qua terra patet, fera regnat Erinnys
In facinus iurare putes.

At verò Deucalion vir bonus & pius habitus est, qui Deorum etiam immortalium primus templa ædificauit, & ciuitates condidit, Apollonius lib. 3.

Ἰαπετιονίδης ἀγαθὸν τέκε Δευκαλίωνα,
Ὃς πρῶτος ποίησε πόλεις, καὶ ἐδείματο ναοὺς
Ἀθανάτοις πρῶτος δὲ καὶ ἀνθρώπων βασίλευσεν.

Filius Iapeti clarum edit Deucalionem,
Condidit hic primus vrbes ac templa Deorum:
Mortales inter primus regnauit & idem.

Cùm igitur vitæ integritate, & sanctitate, & erga Deos immortales reuerentia Deucalion & Pyrrha cæteris hominibus præstaret, de quibus ita scripsit Ouidius libro primo:

Non illo melior quisquam, nec amantior æqui
Vir fuit, aut illa reuerentior vlla Deorum:

In quandam arca, vti monitus fuerat à Prometheo, rebus necessariis eò comportatis seruati fuerunt, quam Lucianus in Timone κιβωτὸν appellauit, at Andro Teius, λάρνακα vnde Par-

Parnaſſus mons, quòd illuc ſcapha illa appulerit, Larnaſſus antea dicebatur; deinde mutata prima litera nominatus eſt Parnaſſus. Cùm terra multos dies ſub aquis latuiſſet, vt experiretur an aquę decreuiſſent,& an lõgè abeſſet à terra Deucalion, columbam quandam quam ſecum habebat dicitur emiſiſſe, vt teſtatur Plutarchus in libello de induſtria animalium. Id cùm ſæpiùs feciſſet, eaque citiſſima eò reuolaſſet, quia non habebat vbi conſiſteret, intelligebat Deucalion aquas nondum ſatis decreuiſſe. verùm cùm auolaſſet denique neque ampliùs rediiſſet, intellexit ſiccum iam alicubi eſſe terræ ſolum, & id non longè abeſſe: quare Deucalion eò cũm ſcapha traiecit quò egreſſus cum Pyrrha Themidis oraculum, quæ tunc reſponſa dabat adiuit, ſciſcitaturus quo pacto ſi ita Diis placeret, poſſet humanum genus reparari: quod quidam apud Cephiſum amnem accidiſſe memoriæ prodiderunt. Id autem reſponſum tulerunt vt velatis capitibus oſſa matris poſt ſe iacerent, quibus diu cogitatis partim difficillimum, cùm omnia limo obducta eſſent, partim etiam impium Deæ reſponſum viſum eſt, ſi etiam mortuorum oſſa, quæ vbi eſſent neſcirent effodere & mouere iuberentur. At venit in mentem denique Deucalioni communem omnium matrem & altricem eſſe terram, cuius oſſa iure ſaxa dici ob duritiem poſſent. ſic autem rem expreſſit Ouid. lib 1.

Atque ita, Si precibus, dixerunt, numina iuſtis
Victa remolleſcant, ſi flectitur ira Deorum;
Dic Themi, qua generis damnum reparabile noſtri
Arte ſit, & merſis fer opem mitiſſima rebus.
Mota Dea eſt: ſortemque dedit: Diſcedite templo,
Et velate caput cinctaſque reſoluite veſtes;
Oſſaque poſt tergum magnæ iactate parentis.
Obſtupere diu rumpitque ſilentia voce
Pyrrha prior, iuſſiſque Deæ parere recuſat:
Detque ſibi veniam pauido rogat ore pauetque.
Lædere iactatis maternas oſſibus vmbras.

Nam cum illa audiuiſſet Deucalion, ſtatim poſtea ſubiunxit:

Magna parens terra eſt, lapides in corpore terræ
Oſſa reor dici: iacere hos poſt terga iubemur.

Verùm hanc rem breuiſſimè complexus eſt Iuuenalis in prima Satyra his carminibus:

Ex quo Deucalion nimbis tollentibus æquor

Nauigio montem ascendit, sortesque poposcit,
Paulatimque anima caluerunt mollia saxa,
Et maribus nudas ostendit Pyrra puellas.

Quod ipsum ita declararunt fabulatores, cùm populi λαοὶ dicti sint à Græcis & λᾶας lapis, vt est in his:

ἐκ δὲ λίθων ἐγένοντο βροτοὶ, λαοὶ δὲ καλεῦνται.

E saxis homines nati, laique vocantur.

Arrianus tamen in libro secundo rerum Bithynicarum Deucalionem in arcem, locumque eminentiorem tunc Argi confugisse inquit ex illo diluuio, quare post illam inundationem Ioui Aphesio liberatori scilicet aram erexisse, qui locus postea Nemea à pabulo pecudum, quæ frequentes ibi pascebantur, fuit nominatus. Nec me preterit in eo Iouis Olympij templo, quod fuit apud Athenienses, fuisse quandam voraginem ad cubiti ferè altitudinem, in quem hiatum aquas defluxisse memorant per Deucalionis eluuionem, in quem etiam quotannis polentã cùm melle & farina triticea projicere consueuerũt. post illam inundationem, vt ait Thrasybulus in historia, sumptis iis qui erant superstites Dodonam habitauit, quam regionem ita vt ab vna Oceanidum appellauit, vt scripsit in suis commentariis etiam Acestodorus. Memoriæ proditum est tamen à Pausania in rebus Atticis Megarum Iouis & vnius Sithnidum nympharum filium in Geraniæ verticem diluuium effugisse, cùm mons nondum illud nomen haberet. nam cùm Megarus gruum interuolantium vocem secutus illuc aduentasset, quia grus γέρανος à Græcis diceretur, montem Geraniam nominauit. Hæc illa sunt quæ de Deucalione memorantur ab antiquis: nunc cur ita ficta fuerint, inuestigemus. Deucalion fuit vir bonus & justus & pius, qui ob æquitatem religionemque suam, non solùm Promethei siue prudentiæ filius fuit creditus, sed etiam ab aquarum impetu Deo protegente seruatus, cùm nefarij omnes vno tempore periissent, est enim initium sapientiæ timor Domini: quare fuit prudentiæ filius Deucalion. cùm viros bonos mergi omnino non patiatur Deus, quos fluctuare patitur, idcirco in arca seruatus Deucalion & Pyrrha eam tempestatem euaserunt. at cùm rursus rudes homines, & religionis cultusque Deorum ignari nascerentur, dicti sunt lapides, qui à Deucalione ad potiorem vitam, & à Pyrrha informati fuerunt, in homines conuersi. Hæc igitur fabula ad probitatem, & ad

& ad cultum Deorum homines adhortabatur, quæ excerpta est, vt mihi quidem videtur, è sacris literis. At nunc de Ione dicamus.

De Ione siue Iside.

CAP. XVIII.

FVIT Io, quæ Iunonis zelotypia in candidam vaccam conuersa est, vt scriptum fuit à Cecrope, Argi & Ismenes Asopi filia; vt verò ab Acesodoro, Neptuni & Hallirrhoes, quam tamen Acusilaus Pyrenes filiam putauit, quæ fuerit Iunonis sacerdos, vt scripsit Apollodorus libro secundo bibliothecę. communior tamen fuit scriptorum sententia, quòd ea fuerit Inachi fluuij filia, vt scripsit Ouidius libro primo Metamorph.

Inachus vnus abest, imoque reconditus antro
Fletibus auget aquas: natamque miserrimus Io
Luget vt amissam.

Qui Iunonis sacerdotem fuisse dixerunt Ionem, illam in vaccam à Iunone conuersam fuisse tradiderunt, vbi illam à Ioue vitiatam comperisset. tum verò iurauit Iupiter se minimè cum illa fuisse congressum. Hanc tamen Iuno à Ioue munus poposcit, & Argo Arestoris filio, vt ait Myrleanus Asclepiades, vel Terræ, vt sensit Acusilaus, seruandam tradidit, qui eam in monte Mycenæo ad oliuam quandam alligauit. Scriptum reliquit Andrætas Tenedius in nauigatione Propontidis, Ionem non modò non fuisse perfunctam Iunonis sacerdotio, vt nonnulli putarunt, sed etiam fuisse quoddam scortum, quæ veneficiis Iouem in amorem irretire niteretur, vt est etiam apud enarratorem Theocriti, ad quam rem Iyngis Echus vel potiùs Suadelæ & Panos filiæ opera vsa fuit. illa ro cognita Iynx in auem sui nominis à Iunone fuit conuersa, quam etiam auem vtilem esse veneficiis arbitrantur, quæ quoniam caudam semper mouet, dicta est à Latinis motacilla. Est autem auis exigua, pennasque habet pictas, collum longum pro corporis magnitudine, linguam exertam plerunque, frequenterque & ipsa conuertitur, & collum conuertit. Hanc capientes veneficæ mulieres cereæ rotæ annexam super carbonibus cum quibusdam execrationibus torrent & comburunt, at nonnullæ veneficæ non totam, sed intima tantùm illius ei rotæ alligant. hactenus Andrætas. Fabulantur hanc datam fuisse Iasoni à Venere quo tempore

nauigauit in Colchos, vt Medeam in amorem sui posset allicere. Ionem igitur Iyngis artificio adductus Iupiter in nebula, vt lateret, compressit; quod cùm sensisset Iuno, zelotypia capta eò accessit: at Iupiter id sentiens Ionem in vaccam candidam mutauit, vt omnem suspicionem Iunoni leuaret hac arte. cùm verò Iuno illam vaccam vidisset, donum à Ioue postulauit: at veritus Iupiter ne, si illam negauisset, dolus pateret, quamuis inuitus, tamen largitus est. Cùm verò diu sub Argi custodia, qui centum habebat oculos, asseruata fuisset. Iupiter tandem illius misertus mandauit Mercurio vt raptam Ionem, vel interfecto Argo abduceret: tum Mercurius sumpta pastoris forma conatus est cum fistula per soni suauitatam Argum in somnum inducere, quem etiam virga tactum sopiuit. deinde cùm vaccam rapere vellet, Argus ab Hierace iuuene imprudente fuit excitatus. cùm verò rem tegere amplius Mercurius non posset, Argum saxo occidit: atque Hieracem in auem sui nominis mutauit, quæ à Latinis accipiter dicitur. Illa re valde commota Iuno primùm Argum in pauonem: cùm totidem oculis in pennis nunc etiam apparentibus, mutauit, deinde œstrum vaccæ immisit, quo illa grauissimè exagitata est, vt testatur Virg. lib. 3. Geor.

Hoc quondam monstro horribiles exercuit iras
Inachiæ Iuno pestem meditata iuuencæ.

Hæc igitur furore vexata primum mare, quod ab ipsa Ionium vocatum est, dicitur tranasse; quod Theopompus tamen non ab ea, sed à Ionio viro Illyrico, dictum putauit, veluti Archadamus ab Ionibus ibi in traiectu maris immersis. Postea verò montem Hæmum per Illyridem profecta transcendit, sinumque Thracium traiecit, qui ab ea postea vocatus est Bosporus. nam duo fuerunt Bospori, Cimmerius & Thracius. Hæc loca fuisse ita ab illa nominata significauit Prometheus apud Æscylum, vbi omnia euentura Ioni puellæ vaticinatur, inter quæ hæc etiam sunt:

Σαφῶς ἐπίστασ᾽, Ἰόνιος κληθήσεται,
Τῆς σῆς πορείας μνῆμα τοῖς πᾶσι βροτοῖς,
Scias aperte, Ionius vocabitur.
Tuæ viæ monumentum is omnibus viris. & id:
Ἔσται δὲ θνητοῖς εἰσαεὶ λόγος μέγας
Τῆς σῆς πορείας Βόσπορος τ᾽ ἐπώνυμος.
Semper viros inter vigebit de tuo

Cursu

Cursu loquelas & Bosporus cognomine.

In Scythiam verò profecta multa deinde Europæ & Asiæ maria tranauit, atque in Ægyptum tandem peruenit, vt ait Ouid. lib. 1. Metam. quare cùm tot labores sibi esse exantlandos Io percepisset antea à Prometheo, in desperationem prope adducta est: quare ita secum inquit:

Τί δῆτ' ἐμοὶ ζῆν κέρδος: ἀλλ' ἐκ ἐν τάχει
Ἔρριψ' ἐμαυτὴν τῆσδ' ἀπὸ στύφλου πέτρας;
Ὅπως πέδῳ σκήψασα τῶν πάντων πόνων
Ἀπηλλάγην· κρεῖσσον γὰρ εἰς ἅπαξ θανεῖν,
Ἢ τὰς ἁπάσας ἡμέρας, πάσχειν κακῶς,

Quid vita lucri est? ipsa nec citißimè
Hac de petra præceps iacio me per Deos?
Vt omnibus finem feram laboribus.
Multo magis semel iuuaret emori,
Quàm viuere in dies acerbè singulos.

Cùm igitur venisset in Aegyptum ad Nili ripas, dicitur Io priorem hominis formam recuperasse, vt significauit Moschus his versibus in Europa:

θηεῦντο δὲ ποντοπόρον βοῦν.
Ἐν δ' ἦν Ζεὺς ἐπαφώμενος ἠρέμα χειρὶ θείῃ
Πόρτιος εἰναλίης, τὴν ἑπταπόρῳ παρὰ Νείλῳ
Ἐκ βοὸς εὐκεράοιο πάλιν μετάμειβε γυναῖκα.

Fluctiuagamque bouem spectabant in maris vndis.
Iupiter hic aderat, niueæ qui terga iuuencæ
Tractabat dextra: septemflui ad ostia Nili
De boue cornuta facta est mox fœmina pulchra.

Atqui scripsit Aeschylus in Prometheo, quòd Ioue attrectante tergus huiusce iuuencæ priorem formam Io recuperauit. Scriptum reliquit Apollodorus in libro de Diis, quòd istud ipsum contigit iuxta Iopen ciuitatem, quæ ita vocata fuit ab ipsa Ione, cùm Argum diuina ope superasset: Ἰόπη δὲ πόλις καλεῖται, ὅτι ἐκεῖ ἡ Ἰὼ τὸν Ἄργον νικήσασα, γέγονεν ἄνθρωπος: *vocata fuit Iope ciuitas, quòd ibi post Argum diuina ope superatum, Io facta est homo.* Scripsit Apollodorus Ionem pristina forma recuperata ad Nili fluenta Epaphum è Iouis congressu peperisse, quem Iuno Curetibus occultandum tradidit, id cum rasciuisset Iupiter, fertur Curetes interfecisse. quo tempore Io profecta est in Syriam ad filium inuestigandum, quo inuento in Aegyptum rediit. Strabo tamen lib. 10. antrum quod-

dam in Eubœa fuisse scribit in littore maris Ægæi, quod vocabatur aula bouis, vbi Io dicta est Epaphum peperisse. Post partum igitur Dea facta fuisse dicitur, & ab Ægyptiis Isidis nomine culta, & tempestatibus ac nauigantibus præfecta, vt testatur Lucianus in Dialogo Zephyri & Noti. Hæc illa sunt quæ de Ione Inachi filia fabulosè dicta sunt ab antiquis scriptoribus. Memoriæ prodidit Herodotus in Clio raptam fuisse Ionem à Phœnicibus, & in Aegyptum deportatam, quod scriptum fuit etiam ab Ephoro, & à Phœnicibus vulgo creditum est. at longè alia fuit Persarum sententia, quippe qui putarint, quòd vbi Io Argis fuit compressa à quodam nauclero nauis Phœniciæ, parentes verita, quia cognouisset se ferre in vtero, cùm Phœnicibus lubens in Aegyptum nauigarit. Quòd autem bos facta mare tranauerit, id falsum omnino esse creditur, sed datum fuisse fabulæ locum, quia in naui, quæ priorem partem bouis pictam haberet in prora, nauigarit. cùm igitur in illa naui mare illud, quod Asiam ab Europa disterminat, cuius in litore extructum est Byzantium, trajecisset, locus dictus fuit Bosphorus, quia bos illac incesserit. Alij crediderunt tumultuarias nauiculas ab accolis, qui vellent traicere. fuisse factas, quæ quoniam à bobus traherentur, locus fuerit ita appellatus. Alij maluerunt appellatum fuisse Bosphorum ab eo tauro, quem Rex Aegyptiorum pro Ione misit ad Inachum. cùm verò mortuus fuisset, hunc ostendentes circumtulerunt, quoniam illud animal non erat antea notum, neque visum in Græcia, vt ait Sosiphanes in Meleagro. cùm verò apparuisset longè existentibus supra vndas natans taurus ille, quòd erat super tabulatum, sinus ille ab incessu bouis, dictus fuit Bosphorus. Fingebatur verò Isidis statua cornuta quæ ex palmarum foliis habebat calceamenta, cum Luna sit palmarum fertilitatis causa. Huic fœminæ victimæ, vitulæ scilicet erant consecratæ, sicut scripsit Herodotus in Euterpe: τὰς δὲ θηλέας οὔ σφι ἔξεστι θύειν, ἀλλὰ ἱεραί εἰσι τῆς Ἴσιος· τὸ γὰρ τῆς Ἴσιος ἄγαλμα ἐὸν γυναικήιον βούκερών ἐστι, κατάπερ Ἕλληνες τὴν Ἰοῦν γράφουσι. *fœminas illis sacrificare non licet; quæ consecratæ sunt Isidi. nam Isidis statua cum sit muliebris, habet bouis cornua: cuiusmodi Græci Ionem fingunt.* Inquiunt postea Epaphum Aegypti imperium adeptum vrbem Memphim ædificasse, matremque post mortem Isidis nomine coli imperasse, atque hæc illa sunt, quæ attinent ad historicam expositionem.

¶ Quod

¶ Quod ad Physicam spectat, Io modò Luna dicta est, modò credita est terra. nam dicitur Io fuisse Argi & Ismenes filia, vel Neptuni, vel Inachi fluuij, vel aquæ omnino, quum terræ solum Io crederetur. nam terra procul existentibus videtur paulatim ex vndis exoriri. Hanc Iupiter compressit in nebula, cum Iupiter nimirum æthereus calor intelligatur, per quem vapores è terra assiduè exurgunt. Fabulantur Ionem in vaccam mutatam fuisse animal fertilitatis terræ studiosum, cuius omnis industria sit in colendis agris, ob vbertatem ipsius terræ. nam cùm Iuno accessit, mitior calor scilicet aëris, tum Iupiter illam vaccam concessit, cùm neque ob nimium calorem assiduum, vt neque ob frigus terra fiat ferax. Iuno Argo, cui centum erant oculi, illam seruandam concessit, quia cœlum, cui plurimæ sunt stellæ tanquam oculi, assiduè terram intuetur, & ob suum cursum tempora assiduè varians plurimum adiuuat ad fertilitatem. Harum stellarum siue horum oculorum altera pars dormit, altera vigilat, quia semper dimidium cœli videtur Sole illustrari, cùm dimidium stellas frequentes ostentet: atque stellæ cùm Solis lumine obscurantur, dicuntur dormire. At cur Iupiter Argum occidere Mercurio imperauit? quia ratio plurimum potest in agricultura. Hæc vacca cæso Argo dicitur liberata fuisse totumque ferè terrarum orbem peregrasse, & omnia tranasse maria: quia prudentia & industria agricolarum videtur aëris etiam bonitatem aut fortunæ malitiam superare: cùm tellus colonorum industria maximè fiat fertilis. Hæc ipsa ratio agriculturæ in omnes terras didita tandem peruenit in Ægyptum, quæ tellus, quoniam ob suam fertilitatem ac bonitatem maximè patefaciat vim naturæ & feracitatem, dicta est vacca primam formam ibi recuperasse. Ad hos cùm Isis transfretasset mulier omnino formosissima suæ ætatis, ab Api Ægyptiorum Rege vxor ducta est: quam dicunt nonnulli Mercurium cæso Argo sene prudentissimo Argiuorum rege, vt ipse imperio potiretur, pulsum è Græcia, cùm res parum feliciter illi successissent, comitatum fuisse. Ibi cùm Isis agriculturam, atque multas res humanæ vitæ perutiles Ægyptiis ostendisset, pro Dea culta est, & diuini honores illi fuerunt instituti. Enimuero ego fabulam hanc vniuersam ad Lunæ cursum potiùs accomodandam putauerim: quam dixerunt esse Inachi vel Neptuni filiam, cùm Luna sensim

humectet nocturno lumine, vt ait Ptolemæus in Almagesto. Hanc dixerunt filiam Inachi à Ioue fuisse compressam in nebula, cùm Iupiter etiam Sol aliquando sit: etenim in horum planetarum coniunctionibus nubes aut nebulæ plerunque gignuntur. Mox ob accedentem Iunonem Io in vaccam mutatur, quia semper ferè die tertio saltem à coniunctione Luna exit cornuta, vaccæque cornua imitatur. Nam nisi ante diem quartum illa se è nubibus explicauerit, puriorique aeri obtulerit, pluuiæ assiduæ propè in vniuersum mensem significantur. Hanc exeuntem à coniunctione & è nubibus egressam excipit Iuno, Argo seruandam tradit, quia illa cæteris omnibus stellis est inferior, à quibus despicitur. Occiditur Argus Iouis iussu, & vacca ab Argo liberatur, quia Sole lumen & vires Lunæ impartiente, illa omnium stellarum vires superat, magisque conspicuæ sunt Lunæ, quàm stellarum omnium aliarum vires actiones & in humanis corporibus: quas exercet Luna vbi aliquantulum excreuerit. Hæc Io dicta est orbem terrarum peregrasse, & modo in Scythiam, quæ regio est ad septentrionem, modò in Ægyptum peruagata, quia cùm Luna velocissima sit, mariaque omnia secum trahat, tum modò ad septentrionem, modò ad austrum declinat ab eclyptica. Ibi versa est in Deam, quam cornutam finxerunt, cùm primam formam recuperasset: quoniam primi omnium mortalium Aegyptij cùm oculos in cœlum sustulissent, vidissentque cœlum, Solem, Lunam, astra perpetuò motu moueri, & plurimum rebus humanis prodesse à perpetuo cursu Deos vocarunt, atque Solem & Lunam præcipuè diuinis honoribus coluerunt, vt testatur Eusebius lib. 2. præp. euang. & Plat. in Cratylo. Alij fabulam hanc ad humanam vitam, moresque mortalium exprimendos retorserunt: dixeruntque Iouem esse hominum parum cordatorum animas: quæ primùm cum Ione conjunctæ in nebula, & è cœlo in hæc corpora tenebrarum plena delapsæ, in beluas vertuntur, neque cupiunt aut diuinitatem summi Dei, aut acceptam immortalitatem speculari. Sic verò mutatæ donantur Iunoni, quoniam auaritia & omnium libidinum cumulus homines inuadit, quæ multo etiam plures sunt, quàm oculi Argi: paulò pòst cùm maturior ætas aduenerit, mittitur à Ioue Mercurius qui Argum occidat, quoniam ratio libidines denique refrenat, estque omnium voluptatum satietas.

Dein-

Deinde œstrus à Iunone immittitur, qui stimulus est conscientiæ, & rerum præteritarum ætatisque inutiliter transactæ recordatio. Hæc facit vt intelligamus nos antea toto cœlo, vt aiunt, aberrasse, & vt prudentiores facti pristinam hominum formam resumamus, ac dij immortales denique per sanctitatem vitæ, & innocentiam, & iustitiam & humanitatem in omnes viros bonos efficiamur. Atque de Ioue satis, nunc de Vesta dicamus.

De Vesta. CAP. XIX.

NEque verò Isis solùm, sed etiam Vesta ab antiquis terra credita est, quam Saturni & Rheæ filiam esse crediderunt antiqui, vt testatur Diodorus Siculus, & Orpheus in his:

Ἑστία εὐδυνάτοιο Κρόνου θύγατερ βασίλεια.

Filia Saturni Vesta ô Regina potentis.

Et libro sexto Fastorum.

Ex ope Iunonem memorant, Cereremque creatas
Semine Saturni: tertia Vesta fuit.

Quidam, inter quos fuit Phosidonius, in libris quibus titulus erat de Heroibus & dæmonibus, senserunt duas fuisse Vestas, alteram Saturni matrem, quæ vocata fuit etiam Pales, alteram filiam, quæ semper virgo fuit credita. Sed quoniam ad vnum nomen omnia referuntur, nulla habita nominum differentia, quid de Vesta senserint antiqui, breuiter explicabimus. Dixerunt igitur Vestam esse domorum omnium seruatricem, cui rerum omnium primitiæ offerebantur, vt testatur Homerus in hymno:

Ἑστίη ἣ πάντων ἐν δώμασιν ὑψηλοῖσιν
Ἀθανάτων τε θεῶν, χαμαὶ ἐρχομένων τ' ἀνθρώπων
Ἕδρην ἀίδιον ἔλαχες πρεσβηίδα τιμήν,
Καλὸν ἔχουσα γέρας καὶ τιμήν· οὐ γὰρ ἄτερ σοῦ
Εἰλαπίναι θνητοῖσιν ἵν' οὐ πρώτῃ πυμάτῃ τε
Ἑστίῃ ἀρχόμενος σπένδει μελιηδέα οἶνον.

Vesta Deumque hominumque domos dea quæ colis altas
Perpetuamque tenes sedem, quæ semper honorem:
Præmia cui data sunt ingentia. te sine nulli
Mortales vnquam celebrant conuiuia læti,
Ni Vestæ primùm libent prædulcia vina.

Nam cùm Vesta Saturni filia prima domos extruere inuënisset, intra domos vbique pingebatur, quò & domos seruaret, & custos esset habitantium, vt testatur his Posidonius in

Heroibus & Dæmonibus: ἡ γὰρ Ἑστία Κρόνου θυγάτηρ, τὴν οἰκίαν κατ-αρχὰς εὗρεν ὑπὲρ τοῦ εὑρήματος ἕνεκεν ἐντὸς τῶν οἴκων ἔγραφον. ἵνα καὶ ταύτας σώζοι, καὶ φύλαξ εἴη τῶν οἰκούντων. *Vesta sanè Saturni filia domum primùm inuenit, quam etiam inuentionis causa intra domos pingere consueuerant, vt & has seruaret, & custos esset in illis habitantium.* Fuit hac ipsa de causa domus etiam Vesta siue ἑστία vocata, vt ait Euripides in Vedea:

> ἣν ἐγὼ σέβω
> Μάλιστα πάντων, καὶ ξυνεργὸν εἱλόμην,
> Ἑκάτην, μυχοῖς ναίουσαν Ἑστίας ἐμῆς.
> *hanc ego colo*
> *Præ cæteris Hecaten, mihi, quam ferre opem*
> *Lego: meæ Vestæ colit namque intima*

Mos autem fuit in omnibus sacrificiis vt primitiæ Vestæ offerrentur, vt dictum est: cuius consuetudinis causam huiusmodi adduxit Aristocritus lib.2. μετὰ γὰρ τὸ κωλυθῆναι τὴν τῶν Τιτάνων ἀρχὴν, τὸν Δία δεξάμενον τὴν βασιλείαν, ἐπιτρέπειν Ἑστίᾳ λαβεῖν ὅ τι βούλοιτο· τὴν δὲ, πρῶτον μὲν παρθενίαν αἰτεῖσθαι, μετὰ δὲ παρθενίαν, ἀπαρχὰς θυομένων αὐτῇ νέμεσθαι πρώτῃ παρὰ τῶν ἀνθρώπων. καὶ μετὰ ταῦτα οὕτω νενόμισται ἐν τοῖς ἱεροῖς τὰς ἀπαρχὰς ἁπάντων τῶν θυομένων πρῶτον δοῦναι Ἑστίᾳ. *Nam postea quam deiecti sunt Titanes, ac veriti ne susciperent imperium, Iupiterque illud cepisset, optionem dedit Vestæ quod vellet capiendi. Hanc primum virginitatem postulasse inquiunt, & post illam, vt primitiæ omnium, quæ sacrificarentur, sibi offerrentur ab hominibus. Ita verò postea sancitum est in sacris, vt primùm omnium, quæ sacrificabantur, primitias Vestæ offerrent.* Istud ipsum innuit etiam Aristoph. in Vespis:

> ἀλλ' ἵνα
> Ἀφ' Ἑστίας ἀρχόμενος ἐπιτρίψω τινά.
> *A Vesta incipiens vt contundam quempiam.*

Fingebatur Vesta esse mulier, quæ sedens coronaretur, circa quam essent multiplicia plantarum blandientiúmque animalium genera, vt inquit Hecateus Milesius in Genealogiis. Enimuerò cùm duæ essent Vestæ, per antiquiorem Saturni matrem, terram: at per iuniorem, ignem purum ætheris significarunt, vt testatur Ouid.lib.6.Fastorum:

> *Vesta eadem est, & terra: subest vigil ignis vtrique.*
> *Significant sedem terra focúsque suam:*

Cùm igitur æternus sit ignis æthereus, iure optimo Vesta æterna vocata fuit, vt est apud Horatium lib.3. Carminum

quam

quam Homerus etiam domos altas Deorum, & perpetuas sedes habere dixit in hymnis. At Orpheus mediam regionem ignis perpetui in his:

Ἑστία εὐδυνάτοιο Κρόνου θυγάτηρ βασίλεια,
Ἡ μέσον οἶκον ἔχεις πυρὸς ἀενάοιο μεγίστου.
Filia Saturni Vesta ô Regina potentis,
Quæ solis æthereæ medium regionis, & ignis.

Atque cùm ara esset erecta in Prytaneo, in quo perpetuus & inextinctus ignis asseruabatur, arã illã Pollux Vestam appellauit in his: ἐφ' ὧν δὲ θύομεν, ἢ πῦρ ἀνακαίομεν βωμὸς, θυμιατήριον. Ἑστία. ἔνιοι γὰρ οὕτως ὀνομάζουσιν· οὕτω δ' ἂν κυριώτατα καλοίης τὴν ἐν Πρυτανείῳ, ἐφ' ἧς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον ἀνάπτεται. *Super quibus sacrificamus aut ignem accendimus, altare, acerra, Vesta: nonnulli enim sic appellarunt. sic sanè aptißimè illam quæ est in Prytaneo vocaueris, super qua ignis ille perpetuus ardere solet.* At Ouid. lib. 6. Fastorum, flammam ipsam Vestam fuisse appellatam sensit, vt patet in his:

Nec tu aliud Vestam, quàm viuam intellige flammam:
Nataque de flamma corpora nulla vides.

Hanc Deam ignem fuisse, vt vel ab initio Romæ præcipua religione cultam, argumento sunt illa quæ ad Vestalium perpetuam virginitatem pertinebant: quæ, cùm omnibus notissima sint, minimè nunc explicabo. Cùm altera harum Vestarum Saturni fuisset mater, meritò vocata fuit antiqua & cana, vt est in lib 9. Aeneid. apud Virgilium:

Assaracique larem, & canæ penetralia Vestæ.

¶ Hanc terram omnino fuisse testatur Plutarch. dec. 8 Sympos. probl. quippe cùm inquiat mensas antiquorum fuisse rotundas ad similitudinem terræ: quæ cùm victum nobis tanquam terra præberent vocatæ sunt Vestæ. Sed illud etiam manifestiùs (vt ego quidem arbitror) declarauit Plato in Timæo, cùm Deos omnes, elementa scilicet, ac vires cœlorum commoueri faciat, solámque terram in medio horum immobilem consistere: vt patet ex his: ὁ μὲν δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ Ζεὺς ἐλαύνων πτηνὸν ἅρμα, πρῶτος πορεύεται, διακοσμῶν πάντα καὶ ἐπιμελούμενος, τῷ δ' ἕπεται στρατιὰ θεῶν καὶ δαιμόνων κατὰ ἕνδεκα μέρη κεκοσμημένη. μένει δὲ Ἑστία ἐν θεῶν οἴκῳ μόνη. *Magnus sanè dux in cœlo Iupiter currum agens volucrem, primus incedit omnia coordinans & curans. Hunc sequitur Deorum dæmonumque exercitus in undecim partes distributus. at Vesta sola manet in Deorum domo.* Nam cùm Iupiter supremus sit Deus, Dij dæmonesque reliqui planetæ

sunt, & corpora cœlestia, ac elementa, quæ intra duodecim partes signiferi omnia continentur. Cùm verò primùm mobile corpus omnia reliqua secum trahat, idcirco dicti sunt Dij ac demones volucrem currum sequi, quorum est non paruus exercitus. At sola ex his qui Dij habiti sunt, domum immobilis seruat Vesta, cùm illa terra sit, vt Euripides in his significauit:

Καὶ Γαῖα μῆτερ. Ἑστίαν δέ σ' οἱ σοφοὶ
Βροτῶν καλοῦσιν, ἡμένην ἐν αἰθέρι.

Parensque terra, quam vocant Vestam viro
Præstantiores considentem in æthere.

Nam terra sola ex omnibus naturalibus corporibus immobilis existens, in medio totius orbis sublimis, tanquam in aere consistit: neque in aliquam mundi partem magis declinat: quare iure inquit Ouid. lib. 6. Fast.

Terra pilæ similis nullo fulcimine nixa
Aere subiecto tam graue pendet onus.
Ipsa volubilitas libratum sustinet orbem:
Quique premat partes, angulus omnis abest.

Cùm enim tantundem vndique distet à cœlo, dicta est sedere in æthere, & nulla re suffulta sustineri. Huic tanquam dæmoni summæ parti ignis præfecto in sacrificiis litabatur odoribus. At cùm antiquior Vesta terra esse putaretur, flores, vtpote illorum feraci matri offerebantur, & far; vt est apud Virg. lib. 5.

Hæc memorans cinerem, & sopitos suscitat ignes;
Pergameumque larem, & canæ penetralia Vestæ
Farre pio, & plena supplex veneratur acerra.

Vestam omnino Plotinus, aliique complures, animam terræ esse voluerunt, quæ Ceres etiam aliquando fuit nominata. Alij Vestam esse crediderunt, inter quos fuerunt Platonici, οὐσίαν separatarum formarum, & rerum diuinarum solidum fundamentum: idcirco in omnium Deorum sacrificiis Vestæ primitiæ offerri ab antiquis solebant. Credita fuit altera Vesta Saturni mater, quia cùm nondum existeret tempus, in confusa mundi mole terra latuerit: altera filia, quia post cœlum & tempus elementorum corpora summus opifex architectatus est Deus. Cùm terra igitur esset omnium propè corporum naturalium fundamentum, meritò mater Deorum etiam fuit ab antiquis appellata, vt testatur Strabo lib. 10. Hanc conuiuiorum

rum præfectam, & omnium sacrorum primitias capere tantá dixerunt, quia sine terræ muneribus, vel sine calore è cœlo, nulla res nasci potest conuiuiis apta. quæ cùm omnia ad sacrificia munera producat, meritò omnium illorum primitias capere credita est. Atq; quid Vesta sit, & quòd fuerit ab antiquis culta, cùm omnia elementa, elementorumque vires diuinis nominibus ab antiquis nominarentur, cui nihil Deo vacare putarunt, iam satis explicatum fuit. At nunc de Iride dicatur.

De Iride

CAP. XX.

IRis fuit Thaumantis & Electræ filia sororque Harpyarum, veluti testatus est Hesiodus in Theogonia in his:

Θαύμας δ' Ὠκεανοῖο βαθυῤῥείταο θύγατρα
Ἠγάγετ' Ἠλέκτρην· ἣ δ' ὠκεῖαν τέκεν Ἶριν,
Ἠϋκόμους δ' Ἁρπυίας Ἀελλώ τ' Ὠκυπέτην τε·
Oceano natam Thaumas, qui littora pulsat,
Vxorem Electram duxit: mox edidit Irim
Iua viro Harpyiasque & Aello Ocypetenque.

Fuit Iris Iunonis eximè grata diligentissima ministra, vt ait Callimachus in laudcrum Deli his carminibus:

Τῇ ἰκέλη Θαύμαντος ὑπὸ θρόνον ἵζετο κούρη.
Κείνη δ' οὔποτε σφετέρης ἐπιλήθεται ἕδρης,
Οὐδ' ὅτε οἱ ληθαῖον ἐπὶ πτερὸν ὕπνος ἐρείσει.
Ἀλλ' αὐτοῦ μεγάλοιο ποτὶ γλωχῖνα θρόνοιο,
Τυτθὸν ἀποκλίνασα καρήατα, λέχριος εὕδει·
Οὐδέποτε ζώνην ἀναλύεται, οὐδὲ ταχείας
Ἐνδρομίδας, μή οἱ τι καὶ αἰφνίδιον ἔπος εἴπῃ
Δεσπότις.
Subque throno sedet huic similis Thaumante puella
Edita, quæ sedem nonnunquam deserit illam.
Non vbi lethæas somnus circumiacit alas,
Ast vbi deflectens ceruicem flexu parumper
Illa throni magni fulcris accumbit inhærens:
Soluitur haud Zona huic, volucris nec calceus vnquam.
Ne dea fortè sibi tradat mandata repentè.

Nam profectò Iris fungebatur eodem munere apud Iunonem quo fungi solitus fuit Mercurius apud Iouem, cùm huius ministræ esset munus quoscunque vellet Iuno arcessere atque aduocare, sicuti demonstrauit Apollonius Rhodius lib. 4. Argon. cùm ita scribat:

Εἰ δ' ἄγε λαψηρῇσι μετοιχομένη πτερύγεσσι
Δεῦρο Θέτιν μοι ἄγαγε μολεῖν ἁλὸς ἐξ ἀνιοῦσαν.
Iri ueni dilecta mihi: mea iussa per auras,
Si opitatis vnquam famiisti sedula nostris,
Ad Thetidem defer, veniat cita de maris vndis.

Huic iniunctum est munus etiam, vt lectum Iunonis sterneret, vt ait Theocritus in Encomio Ptolemæi;

Ἐν δ' λέχος στόρνυσι ἰαύειν Ζηνὶ καὶ Ἥρῃ,
Χεῖρας φαιδύνασα μύροισιν ἔτι παρθένος Ἶρις.
Iunoni atque Ioui lectum substernere virgo.
Vnguentis perfusa manus solet Iris odoris.

Maximè denique omnium Dearū seruitio, & in omnibus rebus Iridis Iuno vtebatur, quippe cùm vel ab inferis reuersam Iunonem ab Iride lustrari faciat Ouid, lib. 4. Mutationū in his:

Læta redit Iuno: quam cœlum intrare parantem
Roratis lustrauit aquis Thaumantias Iris

Valerius Flaccus tamen Iridem Iouis etiam nuntiam facit in his lib. 4. Argonaut.

ille Dearum
Fletibus, & magno Phœbi commotus honore,
Velocem roseis demittit nubibus Irim.

Et Homerus θ. Iliad,

Ἶριν δ' ὄτρυνε χρυσόπτερον ἀγγελέουσαν.
Auratis alis est Iris nuntia missa.

Crediderunt præterea antiqui nullam animam muliebrem posse ex humanis corporibus absolui, nisi Iridis beneficio ex his molestissimis ac blandissimis vinculis Iunonis iussu solueretur, sicuti Mercurius ipse Iouis mandato mares homines è corporeis carceribus liberare putabatur. Quare vt alia complura scitè ac præclarè Virg. pro institutis priscæ theologiæ non introducit Mercurium, sed Iridem in lib. 4. Aeneidos, Didus animam ex ipso corpore euocantem, neque Iouis iussu, sed Iunonis, cùm ita inquiat:

Ergo iris roseis per cœlum roscida pennis
Mille trahit varios aduerso Sole colores,
Deuolat, & supra caput astitit: hunc ego Diti
Sacrum iussa fero, teque isto corpore soluo.

Nam Iridem, sicuti Mercurium, alatam finxerunt antiqui ad exprimendam eius velocitatem. Fuerunt etiam quidam qui illam fabulati sint taurino capite flumina sorbere consueuisse.

fuevisse. Neque plura his ferè memoriæ prodita esse de Iride ab antiquis recordamur, at nunc quid sub his ambagibus verborum memoria dignum contineretur, inquiramus.

¶ Iridem Thaumantis & Electræ filiam fuisse tradiderunt, quia Thaumas sit Ponti filius, Electra verò Cœli siue Solis. nam id nomẽ serenitatem significat: est enim ἤλεκτωρ Sol, αἴθριος serenus, pascitur igitur Iris ex aqua & serenitate è refractione radiorum scilicet, vt voluit Aristoteles in meteorologicis. Sapienter sanè dictum est ab antiquis quod Iris sedeat sub throno Iunonis, quia gignatur in parte aëris inferiore, hoc est, infra nubes, nam illius arcus cœlestis quæ Iris nũcupatur radius solis cauæ nubi immissus caussa est, qui in ipsum Solem acie repulsa refringitur. Sic enim nubes arcum illum cœlestem efficere putantur, quòd in alia parte sint tumidiores, in alia crassiores ac densiores quàm Solem possint transmittere, ac in alia imbecilliores quàm possint excludere. Sic igitur per hanc ipsam inæqualitatem cum ipsa vmbra atque lux commisceatur, exprimitur illa varietas mirabilis. quæ Thaumantis dicitur filia siue admirationis, cùm θαυμάζειν sit admirari. nam certè quidem omnia intuemur per lineas rectas, vel reflexas. quę aliquando refringuntur, vt aiunt Optici, quæ lineæ tantum corporis expertes intelliguntur sola mente & cogitatione perceptæ. videmus recta quæ sunt in aëre nullo oblato impedimento, vel post gemmas lucidas, vel cornu perspicuum, si subtilissima sit materia: aut cætera huiusmodi. flectuntur remi in aqua ob materiam densiorem, refracta videmus vti specularia. Finxerunt antiqui illam esse Iunonis nuntiam & Harpyarum siue ventorum sororem, vt diximus, quoniam certissima sint illa signa futurorum ventorum aut imbrium aut serenitatis, quæ Iridem sequi consueuerunt: quare Virgilius inter signa pluuiarum Iridis quoque signa annumerauit, cùm ita scripserit de illa lib. 1. Georg. *Et bibit ingens Arcus* & Valerius Flaccus arcum cœlestem serenitatis indicem esse scripsit in lib. 1. Argonauticorum:

Emicuit reserata dies, cælumque resoluit
Arcus, & in summos redierunt nubila montes.

Constat enim ex humore & densitate aëris, vti dicebam, in quam Sole incidente gignitur illa varietas colorum, cuius aëris prima pars à regione Solis sita apparet rubicunda cùm radiis penetretur. at nigrior pars est quoniam obscurior ac

densior aër non ita potest à sole penetrari, sic verior obscurior rubicundo colore gignitur à mistura minoris luminis maiorumque tenebrarum. Dixerunt quidam etiam per noctem fieri Iridem in nubibus ob lumen Lunæ, sed hoc rarò potest contingere, quia non est diuturnum plenilunium, atque quòd lumen ipsius lumine Solis sit multo debilius. At enim de Iridis causa dissentiunt plurimum inter se sapientes: quoniam Arist. totam Iridis obseruationem ac naturam ad opticam rationem perduxit, nihilque esse re ipsa, neque alicubi illos colores consistere existimauit: cùm tamen Metrodorus de Iride differens illam euenire reipsa voluerit; ac non tantum apparentem esse, vbi nubes densata fuerit aduersus solem. Tunc enim cùm incidat Sol in nubes fit cyanea, ille credidit, propter mistionem: at rubicundum illud fit, quod opponatur directè ipsi splendori, quod inferius est, album videtur, atque hoc Solis lumen esse censuit. At enim pleriq; antiquorum non modò dissentiunt de Iride, sed & de visu quomodo fiat, & de lineis ad visum spectantibus: alij siquidem visum fieri per emissas, alij per receptas formas ab oculis tradiderunt: alij per vtrumque. Ac rursus alij per receptam, alij per emissam lucem: inter quos fuit Heliod. Larisseus qui ita scripsit in opticis: ὅτι μὲν οὖν προβολάς τινας ἀφ' ἡμῶν ἀποστέλλομεν τοῖς ὁρωμένοις, δηλοῖ καὶ τὸ τῶν ὀφθαλμῶν σχῆμα, οὐ κοῖλον ὂν πρὸς ὑποδοχήν τινος πεποιημένον, ὥσπερ τὰ τῶν ἄλλων αἰσθητηρίων, ἀλλὰ σφαιροειδὲς ὑπάρχον, ὅτι δὲ τοῦτο τὸ προβαλλόμενον ἀφ' ἡμῶν φῶς ἐστιν, αἱ τ' ἀπολάμπουσαι τῶν ὀμμάτων δηλοῦσι μαρμαρυγαὶ καὶ τὸ τινὰς νύκτωρ ὁρᾶν, οὐδὲν τοῦ ἔξωθεν προσδεομένους φωτός, ὥσπερ καὶ τὰ νυκτινόμα τῶν ζώων· οἷος ἐκεῖνος ὁ Τιβέριος γέγονεν ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς τῶν, νυκτινόμων ζώων τὰ ὄμματα καὶ ἐκλάμποντα φαίνεται, νύκτωρ πυρὸς δίκην. *Nam sanè quòd è nobis formas quasdam emittamus in res visas, declarat vel ipsa forma oculorum, cùm non sit concaua, neque suapte natura ad aliquid excipiendum, facta sicut est aliorum sensuum, sed circularis & rotunda. Quòd autem illud quod emittitur lux est indicio sunt splendores ex oculis eiecti, & quòd quædam noctu cernunt, nulla alia externa luce indigentia, sicuti neque animalia quæ nocturnum victum quærunt, qualis fuit is Romanorum imperator Tiberius. Atqui oculi nocturnorum quorundam animalium emicant per noctem tanquam ignis.* Deinde alij visum fieri per pyramidem siue conum inquiunt, cuius cuspis sit in oculo, basis in re visa, vt sensit Euclydes in secunda hypothesi rerum opticarum. est autem conus pyramis rotunda, vt ait Apollonius Pergeus in
lib. I.

lib.1. conorum, & Vitellio lib.4. Opticorum. Alij istud fieri per triangulum, alij per quartam partem circuli arbitrati sunt. ac rursus visum alij facile terminari, si corpus solidum sese citò opponat, dixerunt, aut si non possit visus ad obiectam aliquam rem peruenire, aut si res visa non consistat, vt accidit in profunditatibus obscurarum altitudinum quarum pars ima videri non possit, vel vt accidit in fluminibus velocissimis, vbi radij visus citissimè deferuntur, aut etiam si quis in orbe n citò vel diu rotetur, vertigines inde nasci inquiunt, quod etiam scriptum reliquit Teophrastus in lib. τῶν ἰλίγγων, siue de virginibus. nam non modò aër in panniculis circa cerebrum patitur agitationem molestam per eum motum, sed radij etiam visus maximè exagitantur, cùm non possint persistere. Visus præterea siue radij ex oculis emissi si in corpus transparens, siue quodam tenus penetrabile vel læue, quodammodo incitat, quod tamen habeat aliquam densitatem, cùm non possit integer ad extremum peruenire, aut prorsus penetrare refringitur, quia non videat oppositam superficiem sine refractione, atque inde efficitur vt redundent imagines, sicut fieri apparet in speculis, aut in aquis habentibus obiectam superficiem paulò obscuriorem. Enimuero tanta vis est rerum visarum aliquando, vt colorem infundere videantur & luci & visui, à quibus refringuntur radij visus siue reflectuntur. Nā vt ait in Opticis idē Larissæus. εἰ γὰρ ἀνίσχων ὁ ἥλιος, ἢ δυόμενος, διά τινος ἐρυθρᾶς διαλάμπει νέφους, ἰδεῖν ἔστιν ἅπαντα φοινικᾶ καὶ γῆν, καὶ θάλασσαν, καὶ ἁπλῶς ὅσα ἂν καταλάμπει. τούτοις δὴ παραπλήσια καὶ περὶ τὴν ἡμετέραν ὄψιν ἐστὶ θεωρῆσαι. ὁποῖον γὰρ ἂν τύχοι τὸ τοῦ διαφανοῦς χρῶμα, τοιοῦτον καὶ τὸ δι᾽ αὐτοῦ φαινόμενον δόξειεν ἂν ὁρᾶν. *Si enim Sol consurgens vel decedens per aliquam rubram nubem eniiuerit; licet omnia rubra intueri, terram ac mare scilicet, atque omnia, vt vno verbo dicam, quæ illustrantur. Hisce consimilia & per aspectum solent nostrum euenire: nam qualis color rei diaphanis siue transapparentis fuerit, talem ipsam per illam visam contingit videri.* Eiusdem enim coloris omnia apparebunt, cuius coloris fuerit speculum per quod illa videbuntur. Hinc effectum est vt quidam reipsa colores inesse Iridi, at non per opticam rationem apparere crediderint, aut per apparentes colores, qui redundent è lucidi & obscuri mistione secundum magis & minus, vt videtur sensisse Aristot. in libris Meteorologicis. manifestum est autem quod

vbi duæ, vel plures Irides apparuerint, futurarum pluuiarum copiam significant. quare ita de illa scripsit Aratus in signis aquarum & ventorum:

Ἢ διδύμη ἔζωσε διὰ μέγαν οὐρανὸν Ἶρις.

Aut geminæ cœlum cùm zona cinxerit Iris.

Nam vbi paruus fuerit humentis aëris ac vaporum concursus, vna tantum Iris producitur: at vbi multa fuerit & copiosa pluuiarum materia condensata, post primam formatam Iridem altera efficitur, quæ circumsistat priorem, cingatque cœlum persimili ambitu. Quòd autem illud muneris iniunctum Iridi putaretur, vt morientes mulieres Iunonis iussu à languoribus liberaret, id nihil aliud meo quidem iudicio significat, quàm illud quod à physicis dictum est, quia tempora pluuiosa & nimis humida maximè obsunt mulieribus, cùm sicca supra modum viris obsint, qui ad iustam ætatem peruenerunt. Cùm enim in elementorum, qualitatumque siue temperamentorum symmetria vniuersa vita animantium cōsistat, frigida ac nimis humida tempora obsunt illis, qui vel ad caloris mediocritatem nondum peruenerunt, vel iam vergunt ad eius inopiam, cùm superuacaneos humores ob temporis & temperamenti malitiam non possint concoquere. Propter excessum etiam non Iunonis sed Iouis, hoc est nimij caloris, iussu finxerunt Mercurium animas virorum ad inferos comitari ac deducere. Atqui nec illud quidem prætermittendum in hoc loco duxerim, quòd fingebantur animæ mortalium ex hisce corporibus Dearum iussu solui, non autem sponte sua discedere. Hoc enim idcirco dictum fuit, quoniam cùm prædia ac iumenta Dei simus, vt ita dicam, & verè diuina animalia, nata Dei iussu ad cultum religionis, ad perfruendum Dei liberalitate, ad cognoscendam Dei naturam diuinam, ad orbis totius ornamentum, ad bene agendum, ad felicitatem per virtutes post mortem nobis comparandam, non licet immaturè nos ipsos interficere, quod Deo molestissimum est, sed expectare Dei voluntatem. Quis enim æquo animo ferret, si sua prædia arbores ac segetes, quas produxissent, deuastarent? aut quis non succenseret, si illa irata domino pertæsaque fertilitatis, nihil producerent, aut seipsa destruerent? quis in ea, si posset, non acerbissimè animaduerteret? Debent igitur animæ mortalium tamdiu detineri in his corporibus, quibus fuerunt à Deo alligatæ, quamdiu illi

qui

qui eas vinxit, ita detinere aut coercere placuerit, neque inde nisi iussu ipsius Dei soluendæ sunt. ac de Iride satis, nunc dicatur de Alpheo.

De Alpheo.

CAP. XXI.

DE Alpheo, quem alij hominem, alij fluuium fuisse crediderunt, cuius fontes essent apud Aleam pagum Arcadiæ, nihil propè certi habemus vel quis fuerit, vel quibus parentibus sit natus, nisi quòd cum alij Thermodontis & nymphæ cuiusdam Amymones, alij Partheniæ fuisse filium tradunt. quidam aurigam fuisse Pelopis putarunt, alij cuiusdam ducis insignis, cuius virtus post Leonidam in Thermopylis enituerit, atque hi omnes ferè post mortem in fluuium sui nominis mutatum fuisse memorarunt. Alij præterea fabulantur Alpheum virum fuisse mirificè venationibus deditum, qui aliquando in Arethusæ venantis & ipsius amorem inciderit. illam cùm Alpheus in matrimonium postulasset, atque ea constantissimè recusaret eius nuptias, in Ortygiam transmisit non procul à Syracusis, atque ibi in fontem sui nominis conuersa fuisse dicitur, vbi Dianam, cuius erat comes, precata fuisset, vti nuptias illas quoquo pacto deuitare posset, vt testatur Ouid. lib. 5. suarum Mutationum in his carminibus:

Fessa labore fugæ, Fer opem deprehendimur, inquam.
Armigeræ Diana tuæ: cui sæpe dedisti
Ferre tuos arcus, inclusaque tela pharetra.

& paulò pòst:

In latices mutor, sed enim cognoscit amatas
Amnis aquas, positoque viri quod sumpserat ore,
Vertitur in proprias quo se mihi misceat vndas.

Illud cùm grauissimè tulisset Alpheus, Arethusam scilicet in fontem sui nominis Deæ misericordia & nutu fuisse conuersam, desiderij amorisque eius impatiens dicitur & ipse Deos precatus fuisse, vt tantam animi molestiam aliqua ratione vitare posset: quare in fluuium sui nominis & ipse fuit conuersus, qui post illam mutationem etiam dictus est vel ipsum fontem amare quippe cùm subter mare, vt aiunt, delapsus vel Syracusas vsque decurrat, vbi postmodo emergens cum Arethusa fonte commiscetur, vt patet ex his:

Trinacriam supra medio iacet insula ponto,
Ortygiam dicunt, vbi cana fluenta refundit
Alpheus. Siculæ hinc Arethusæ & iungitur vndæ.

Alij dixerunt Alpheum amauisse Dianam, eamque insecutũ fuisse ad Ortygiam vsque, vbi cùm cessauisset, templum Dianæ, cognomento Alpheæ fuit erectum ad perpetuam deuitati periculi memoriam. Alij tradiderunt Alpheum vnum fuisse ex iis qui genus ducerent à Sole, qui cum Cercapho fratre vbi contenderet de virtute, illum interfecit, à pastoribusque exagitatus se in Nyctimum fluuium desperatione captus præcipitauit, qui ab illo postmodo vocatus est Alpheus, cuius rei testis est Agathocles Milesius in secundo de fluminibus, & Agatho Samius. Fuerunt tamen nonnulli, qui semper fluuium ac non hominem fuisse Alpheum putauerint. atque Strabo lib. 6. Geographiæ multis verbis contendit aduersum Timæum philosophum ac Pindarum, fieri non posse vt aqua Alphei fluminis per quosdam hiatus decurrens impermista cum Arethusa denique commisceatur, quoniam inquit illum os habere palàm in mare irrumpens, neque esse quidquam alueo vicinum, quod illum absorbeat. Id autem fortasse videri posset absurdum, nisi illud & ea ex oraculo Apollinis carmina confirmarent, quod post paulo dicetur, & alij fluuij ingentes istud ipsum facere comperirentur. Nam fama est Nilum paludem quandam ingredi solitam tanquam è continente, terraque elapsum per Æthiopiam inferiorem decurrisse in Ægyptum, atque in mare illud, quod ad Pharum est, erupisse. sic enim memorauit Nicanor Samius in libr. 1. de fluminibus, & ij qui supra Syenen profecti sunt ad Meroen. In Hebræorum finibus præterea fluuius ille qui Iordanis appellatus fuit, dictus est in Tyberiadem stagnum ingredi solitus, atque inde emergens subire alterum stagnum, quod mare mortuum nuncupatur, ac rursus emergens per quoddam spatium denique in paludem absorptus omnino euanescit & Pyramus decurrens per Cataoniam habet fontes in media planitiæ: est autem fossa satis ampla, per quam aqua defluit limpida delata clàm sub terra per magnum spatium, ac rursus erumpit in apertum, mox per Taurum montem penetrat ac defluit tanta profunditate & angustia, vt canis ibi possit transilire. inde tantùm cœni trahit, vt traditum sit hoc ab oraculo:

Ἔσσεται, ἐσσομένοις ὅτε Πύραμος ἀργυροδίνης
Ἠϊόνα προχέων ἱερὴν ἐς Κύπρον ἵκηται.
Tempus erit niueis cùm labens Pyramus vndis
Littora producet in Cyprum deinde sacratam.

Et Orontes defluens è Mesopotamia mox sub terram occultatur, tum rursus erumpit apud Apamenen, atque ita profluit in mare Seleuciæ, vt ait Chrysippus libro 2. rerum Scythicarum. Narrantur in Mycale monte fontes fuisse in Ionia cuiusdam fluminis, quod erat Alphei persimile: nam illud in medium mare præterlapsum rursus erumpere solebat prope portum in Branchidis, cui portui nomen fuit Panormo, vt ait Timagetus in libro secundo de portubus. Melas fluuius item magnus quidem, ac solus è cunctis Græciæ fluminibus à fonte nauigiorum patiens, & tanquam Nilus incrementum per solstiuum æstiuum accipiens, non longè excurrens maxima ex parte in occultos lacus extinguitur, & exiguam sui partem cum Cephiso amne commiscet, vt ait Plutarchus in vita Syllæ. Cùm tanta varietas cursuum fluuiorum memoretur in variis locis, quid mirum est illud quoque Alpheo flumini contingere potuisse, cùm multi scriptores illud etiam affirmarint? atque Alphei fluminis hic fuisse ortus & cursus narratur ab antiquis. dictus est Alpheus fluuius non procul à Phylace Spartæ loco suos habere ortus, vbi caput est eius fluminis, qui locus Symbola fuit appellatus, qui agrum Tegeatarum à finibus Lacedæmonum disterminat. Sunt autem dicta Symbola, quoniam συμβάλλειν congredi conferreque significat, quòd in eundem ferè locum fluuius Ladon ex agro Clitoriorum, & Erymanthus è monte Erymantho defluens, & Helisson decurrens per agrum & per vrbem Megalopolin, & Brentheates per agrum defluens Megalopolitanorum, & Gortynius Gortynam vrbem alluens, & Phagus ex agro Melænensi & Celadon in ipsum Alpheum illaberentur. dictus est nasci è pago Aseo, vbi & Eurota. Fuit autem semper credita peculiaris quædam Alphei cursus natura, vt is modò sub terram sese occultaret, modò ex occultis cauernis, vt dicebamus, in lucem erumperet, idque faceret sæpius, donec cum Arethusæ aqua commisceretur. quæ res dedit locum fabulæ, quòd Alpheus vel fluuius factus incredibili Arethusæ desiderio conflagraret. nam, vt fama est, cùm primùm è Phylace Symbolisque emanauit sese in

agrum Tegeatarum abscondit, postea in Asæum erumpens cum aqua Eurotæ communi alueo per spatium viginti stadiorum deferebatur. Tum rursus in cuniculum quendam ingressi delabebantur sub terram, donec erumperet Eurotas in agrum Laconicum: at Alpheus in fines Megalopolitanorum, vbi Arcades fontes fuerant appellati. Inde verò Pisæum agrum Olympiamque præterlabens prorumpebat in nauale Eleorum supra Cyllenen, mareque intrabat Adriaticum. Illud autem tantis aquarum viribus agebatur, vt neque Adriaticum quidem posset violentum eius cursum retardare, quò minùs pelagus internatans & sua aqua, & proprio nomine seruato ad Ortygiam insulam perueniret, fontique Arethusæ admisceretur, vt scripsit Nicanor in libro tertio de fluminibus. Tradiderunt præterea ipsam Arethusam hunc ipsum habere cursum solitam, vt sub aquis marinis lapsa nullis salsis aquis admisceretur, ad cuius naturam alludens Virgil. ait in Gallo:

Sic tibi cùm fluctus subter labere Sicanos,

Doris amara suam non intermisceat vndam.

Mirificè dicta est esse accommodata aqua Alphei fluminis ad educandos oleastros. neque illud sanè non incredibile est, quoniam varia fuit semper fluuiorum diuersorum natura ad varia herbarum, animalium, arborumque genera producenda & educanda. Enimuero vt piscium varietatem mirabilitatemque auium circa illos versantium prætermittam, Alphei propria planta fuit oleaster, sicuti fluuij Acherontis peculiaris arbos populus alba esse dicebatur, vt Asopus in agro Bœotorum iuncum educabat insignis magnitudinis, vt Meander dictus est felicissimè producere & alere myricas, vtque Galliæ Cisalpinæ Padi alumna dicta est egregiè nigra populus. Credita est aqua fluuij Alphei fuisse sacrificiis accommodatissima, quoniam Alpheus amnis esset gratissimus Ioui. Nam cùm die decimo nono Februarij cinerem è Pryraneo quotannis aruspices deportarent ad aram Iouis Olympij, illoque cinere aqua Alphei fluminis diluto aram Iouis oblinirent de more, fuit postea sancitum legibus sacrificiorum ne qua aqua præterquam Alphei fluminis ad eum vsum introduceretur, vt scripsit Porphyrius in libro I. de sacrificiis, quare ex eo tantùm luto diutius seruatum fuit vt tectorium aræ superinduceretur. Iure optimo deinde introductus fuit

Alpheus

Alpheus in illum sacrorum vsum, quoniam vim quandam præcipuam purgando ille fluuius creditus est habere, vnde etiam nomen obtinuit. nam cùm eius aquæ irrigatio maculas purget, quas Alphos nominarunt, vt ait Strabo libro octauo, atque vocatus est Alpheus à sanandis impetiginibus, cùm priùs Ariger vocaretur. Hunc fluuium nonnulli pro Deo coluerunt, cui & statuam & communem aram cum Diana erexerunt, quod etiam Acheloo & Cephiso fluminibus contigit, quibus aræ fuerunt erectæ, sicuti memoriæ proditum est à Pausan. in rebus Atticis. Consecuta fuit etiam ipsa Arethusa postmodum diuinos honores, vt ait Nicanor Samius in libro tertio de fluminibus: siquidem mos fuit Aegiensum, qui populi fuerunt Achaiæ, liba sumpta ex ara Salutis in mare projicere, quæ se mittere Arethusæ Syracusas testarentur, vt ait Melanthes in libro de sacrificiis.

¶ Hæc illa sunt ferè omnia quæ de Alpheo fluuio memoratu digna tradita sunt ab antiquis scriptoribus atqui sæpius explicatum fuit à nobis superiùs, quòd antiqui sub fabularum integumentis naturæ arcana occultarunt, quodque per has ambages verborum naturam & vires elementorum ac rerum omnium explicabant, quæ illis tantùm erant manifesta, qui facti essent horum mysteriorum participes. Præterea vt res diuinas se semper habere ante oculos vulgus arbitraretur, montes & flumina & fontes & maria partim magnos Deos esse tradiderunt, partim quandam continere intra se occultam diuinitatem, quæ posset humanorum factorum esse testis. Et quoniam non animi solùm, sed etiam corporis munditiies Deo gratissima existimanda est, idcirco aquam illam, quæ præcipuam vim haberet purgandi, & sacrificiis esse accommodatam sanxerunt, & fluuium ipsum, qui huiusmodi aquam hominibus in vsus illos suppeditaret, existimauerunt esse Ioui amicissimum atque acceptissimum. Alij diuinam vim animorum nostrorum, virtutisque naturam per huiusmodi fabulam explicarunt, quippe quòd sicuti materia appetit formam, vt suum proprium bonum, quòd ipsa per se inutilis est & otiosa apparet, sic anima nostra virtutem tanquam formam suam expetit. Hæc caussa est cur Alpheus fingebatur sequi Arethusam, cùm ἀλφὸς sit macula, vt dictum est, siue imperfectio, & ἀρετὴ virtus à Græcis nominetur, ac de Alpheo satis, nunc de Inacho dicamus.

De Inacho.

CAP. XXII.

INachus autem filius fuisse dicitur Eurydamantis & Dorycles nymphæ, cùm tamen quidam Ischinoen eius matrem nominatam fuisse maluerint. Alij Oeneum patrem Inachi fuisse putarunt, quare fuit Oenides ab Hesiodo in sacro sermone ita appellatus.

Ἴναχος Οἰνείδης κεχαρισμένον πολὺ φίλτατον ὕδωρ.

Inachus Oenides cælo gratissimus amnis.

Hic primus omnium mortalium Argiuis imperasse dicitur, vxoremque habuisse Antiopem, vt quidam putarunt, vt verò alij maluerunt, Colaxen; de qua Phoroneum ac Mycalen filiam suscepit, quæ fuit postea vxor Arestoris; vti scriptum est à Pausania in rebus Corinthiacis. Habuit præterea filiam Philodicem, quæ ex Leucippo Phœbam genuit & Ilairam; vt traditum est à Timageto. Celeberrimum est præterea, quòd Io illa quæ priùs in vaccam, deinde in deam Isidem conuersa fuit, erat eiusdem Inachi filia. nam fama est quòd Inachus quo tempore Argiuis imperauit, fluuium Amphilochum prius vocatum ampliore alueo locupletauit, cùm is propter repentinos imbres solito alueo minimè contentus sæpe in planitiem irrumperet, ac aliquando multa Argiuorum ædificia ac segetes secum rapiens deuolueret. cùm postmodum fluuium alueus caperet, neque damna Argiuis inferferret, vocatus est Inachus de nomine benefici principis. quem ille Iunoni consecrauit, vt ait idem Pausanias. Neque enim consentit rationi, quòd Io fluuij potiùs quàm hominis fuisset filia, qui sic Inachus vocaretur. Memoriæ proditum est ab antiquis, quod Inachus fluuius fuos ortus ac fontes habuit in monte Artemisio ex fonte Lyrceo vocato minimè dubios, cuius dicebatur illa esse natura vt parua vsitata adesset illi aquarum copia, at facillimè per imbres ita excresceret, vt bonam partem Argiuæ regionis inundaret, cùm tamẽ per æstatem esset propè siccus. Istam autem aquarum penuriam Inacho contigisse illa de causa fabulantur, quia Inachus, cum Phoroneo, Cephiso, & Asterione iudex Argiuorum de regione inter Neptunum ac Iunonem contendentes delectus regionem adiudicasset Iunoni. nam cùm Iuno agrũ Argiuorum ad se pertinere, sibique iure consecratum censeri debere diceret, Neptunus eum ad se spectare propter aquarũ

copiam

copiam, quæ regionem inundabant, eamque faciebant fertilissimam contendit. At enim cùm ab hæsitantibus diu iudicibus sententia postea pro Iunone lata fuisset, agerque Argiuus Iunoni adiudicatus, fama est iratum Neptunum omnem aquarum copiam illis fluminibus iudicibus ademisse: quare nisi per æstatem cœlestibus pluuiis iuuarentur, omnem prorsus aquam vnà cum suis nominibus amisissent. contra verò quo tempore ager Argiuus Iunoni fuit adiudicatus dicitur maxima pars agri immissis aquis à Neptuno fuisse inundata, vt ita sciretur plusne Iuno an Neptunus regioni posset nocere. Sed tamen postea precante Iunone vt illam aquam ex agro Argiuo deduceret, vix illud denique impetratum est, atque Argiui in eo loco ipso, per quem aqua refluxit, templum magnificum Neptuni cognomento Proselystij siue inundãtis ex voto erexerunt publico sumptu, cum statua Graniani Sicyonij artificiosè marmore Pentelico, cum columnis viginti & octo, quarum epistylia erant alternè Dorici & Corinthiaci operis, vt scripsit Hermippus in libro secundo de magnificentia templorum & sacris regum donariis. Hecatæus Inachum fuisse fluuium Amphilochorum scripsit è Lachmo defluentem, è quo erumperet Æas, qui fuit diuersus ab Inacho Argolico. Dictus autem fuit Amphilochus ab Amphilocho Argiuorum rege, quem fama est fluuium austrum versus è lachmo fluere solitum Argos irrumpentem, cùm Æas occasum versus illaberetur in sinum Adriaticum. Neque tamen me præterit fuisse nonnullos qui Argos vrbem Amphilochium nominarint, cuiusce rei caussa narratur huiusmodi. Post Epigonorum expeditionem aduersus Thebanos Alcmæon fuit in Ætoliam à Diomede accersitus atque Alcmænis opera & auxiliis Diomedes Ætoliam & Acarnaniam facilè subiugauit. postea verò Diomede ab Agamemnone ad bellum Troianum accercito, antequam Argos ciuitas extaret, mansit Alcmæon quidem in Acarnania, atque Argos ibi condidit, quam de sui fratris nomine appellauit Amphilochium, cuius in caput forte saxum deuolutum illum occidit, dum instaret in altera parte vrbis ædificationi. Sic vrbs Amphilochium dicta est vbi Amphilochus ex vulnere decessisset, pòst die quarto. Huic cùm Inachus successisset, quia vrbs recens adhuc multis colonis non esset plena, non satis celebre

nomen obtinuit, quoniam libentiùs homines in agris vitam degerent. At Phoroneus ipsius Inachi filius animum adiecit ad vrbem locupletandam, vt qui dispersos in agris Argiuos, seorsumque habitantes in vnius ciuitatis ius ac mœnia compulit, & aliud præterea oppidum condidit, quod ab ipso Phoronicum fuit vocatum. Sed enim cùm Amphilochium multitudine ciuium breui fuisset oppletum, opulentissimæque & florentissimæ vrbis satis honesta principia accepisset, illi nomen mutauit, & ex Argo nepote nato è Phoronei filia ciuitatem Argos nominauit. nã cùm paulò antè mortuus fuisset Inachus, in Inacho fluuio de se nominato sepultus fuit, cùm sibi magnificum sepulchrum ibi sub aquis extruxisset. Neque mirum est nomina fluuiorum & cursum sæpius fuisse mutatum, quando vel ipsa aqua fluminum aliquando penè defecerit vti testatur Lucianus ita in Charonte, καὶ πόλεις ὥσπερ ἄνθρωποι, καὶ τὸ παραδοξότατον, ποταμοὶ ὅλοι. Ἰνάχου οὐδὲ τάφος ἐν Ἄργει ἔτι καταλείπεται. *atque vrbes tanquam homines: & quod magis est admirabile, vel vniuersi fluuij euanescunt. Inachi enim nullum Argis extat monumentum aut vestigium.* tanta vis est temporum. Sed de fabulosis aut historicis hactenus.

¶ Ego sanè quid aliud per hanc fabulam vellent exprimere antiqui, non reperio, nisi vellent exprimere physicam fluuiorum & aeris naturam: nam quid est aliud Iunonem ac Neptunum de regione contendere, nisi tantum esse aquarum aerisque beneficium ad fertilitatem regionis, vt vtrum maius sit, non facilè possit diiudicari? Delecti sunt fluuij iudices quoniam iudicium illud non facilè est cuiquam nisi fluminibus, qui ipsi norunt quanta sit suarum aquarum bonitas, hoc est rerum physicarum peritis ingeniis. Sed vt sunt pleræque res humanæ, quæ bonæ creduntur, hæc eadem res, quæ salutem & fertilitatem regionibus afferre consueuit, si citra vel vltra modum sit, omnem salubritatem infestat atque euertit. Inde effectum esse dicitur vt indignatus Neptunus modò regionem inundarit, modò omnem ferè aquam fluminibus ademerit. Idem est enim aquarum vsus regionibus, qui est vini hominibus ac reliquarum epularum. nam cùm vinum vtile sit moderatum bibentibus, eius nimia copia incredibile est quantum obsit, tanquam intima corporis inundans ac penè suffocans, & vim naturalem exurens aut extinguens. quare vt fluuij ferunt.

ferunt per inundationes herbarum semina, si aqua sit cùm terra commista accedente calore, vt sensit Theophrastus in 3.lib.plantarum, sic multa morborum & ægritudinum semina nascuntur per nimiam inundationem vini, si calor naturalis non possit copiam concoquere. Sed omnium difficillimum est diiudicare plusne bonitas aëris, an copia bonarum aquarum conferat regionibus, quare iudices ancipites aliquamdiu fuerunt. Ego tamen censuerim, quoniam vsus aëris tam perpetuus est, tam vtilis, tam necessarius, vt sine illo viuere neque tantillum possimus, cuius imprimis eximia bonitas ac temperies est requirenda, sapientissimè dictum fuisse ab antiquis in regione Argiuorum adiudicanda præferendam fuisse Iunonem, quam aëra esse superiùs à nobis explicatum fuit. Atqui sine fluminibus vel irrigatione agrorum vel solis imbribus cœlestibus aut etiam roribus aliquado contenti esse possunt agri ad fertilitatem & ad sanitatem colonorum, at sine aeris bonitate nullum oppidum, nulla ciuitas, nulla regio est habitabilis, aut magnopere à sanæ mentis hominibus expetenda. Eius rei sunt argumentum paludes, aut agri paludibus propinqui, in quibus incolumitas colonorum aut proximè habitantium non solet esse diuturna, vel si optimo illi prius fuerint naturali temperamento, qui illuc accesserint, cùm multæ quotidie fiant accolentium animalium ægritudines. Hæc ipsa causa fuit, vt arbitror, cur Iuno precibus à Neptuno vix impetrarit vt aquas post inundationes ex Argiuorum regione deduceret. nam post illuuiones agrorum non facilè recuperatur salubritas regionis, & id fit præsertim si multa flumina in eam regionem defluxerint. at quoniam homines res diuinas perrarò ritè iudicare possunt, non semel pœna suæ arrogantiæ deterriti sunt ab ipsis Deorum rebus iudicandis, quibus parere tantùm conuenit, & obseruare, at non etiam iudicare, inde fabulati sunt antiqui fluminibus iudicibus aquam fuisse à Neptuno ademptam. Sic Paris temerarius iudex patriæ suæ incendiũ & minas vniuersæ Asiæ adiudicauit. Sic Midas sibi mutationem aurium tantùm, at alij per hanc temeritatem in montes, in flumina, in beluas sunt mutati, quos longum esset referre. Reliqua, quæ sunt ad fabulæ ipsius ornamenta adhibita, non sunt omnia vtilia naturalibus ac Philosophicis rationibus, quia solent nonnulla ad rerum primariarum

probabilitatem & exornationem confingi. vt enim in fertilissimo agro fieri non potest nulla vt herba nascatur inutilis, sic in optimis pulcherrimisque figmentis antiquorum non possunt omnia ad certam mortalium vtilitatem perduci, sed quædam ad voluptatem, quædam ad probabilitatem ficta fuisse sunt existimanda. Quòd si quis putet se posse hæc ad meliorem partum perducere, melioresque explicationes inuenire, debet hanc vtilitatem cum posteris communicare: omnes enim ad cæterorum quoque commoda nati sumus, ac iubemur à Deo illud talentum exercere pro viribus, quod nobis à diuina clementia concessum est. At de Inacho satis, nunc dicatur de Europa.

De Europa. CAP. XXIII.

DIcitur Europa fuisse Agenoris Phœnicum regis & Melię nymphæ filia; quæ Cadmum ac Thasum fratres habuerit. Thasus, deinde nomen dedit illis Thasiis. qui Tyrum ad Phœniciam incoluerunt. Sorores Europæ fuerunt Electra & Taygete, & fratres præterea Cilix, à quo Cicilia, & phœnix, à quo Phœnicia fuit dicta. Alij tamen hos è diuersis matribus natos esse arbitrati sunt, siquidem Cadmum Pherecides lib. 4. historiarum ex Agenore & Argyope Nili fluuij filia natum esse tradidit, at è Damno filia Beli Phœnicem & Isæam Ægypti vxorem, qui Ægypto nomen dedit & Meliam vxorem Danai natos esse memorat. Europam tanta corporis præstantia atque pulchritudine fuisse narrant, vt omnes suæ tempestatis mulieres facilè antecelleret. Hanc vbi Iupiter summopere deperiret, dicitur in candidum ac pulcherrimum taurum esse conuersus, atque ad litus maris descendisse, quo Europa cum sociis virginibus aliquando adire consueuerat. Huius tauri miram quandam & inusitatam pulchritudinem Europa admirata dicitur seorsum à sociis ad eum spectandum primùm accessisse deinde etiam liberiùs manibus cõtrectasse, ac denique ipsum taurum tanquam equum ludendo conscendisse, à quo per dolum dicta est fuisse super mare in Cretam vsque deportata, vti scriptum est ab Ouidio in tertio libro mutatorum in his:

Iamque Deus posita fallacis imagine tauri
Se confessus erat Dictæaque rura tenebat.

Fabulantur Iouem vbi sese quis esset Deus pristina forma recepta

recepta confessus fuisset, ad præclari huiusce facinoris memoriam sempiternam inter sidera tauri imaginem collocasse, vt scriptum fuit ab Hygino in fabulis astrorum. Aiunt Agenorem tam grauiter casum Europæ tulisse cùm illa nullibi inueniretur, quòd raptam à piratis esse arbitraretur, vt accitis Cadmo & Thaso filiis classem instruxerit, quam bifariam diuisam illis dedit. Iussit Thasum cum altera parte classis omnes regiones Phœniciæ finitimas, atque omnes portus diligentissimè inuestigare: cùm altera parte Cadmum vel ad longinquas maris Syrij terras accurrere, atque fugientes piratas comprehendere, siqui fortè Europam auferrent: neque priùs redirent, quàm asportarent Europam. Sed enim cùm Thasus nullibi illam inueniret celerrima ac diligentissima nauigatione vsus, nullumque vestigium omnino eius ablatæ repertum fuisset, dictus est in insulam maris Aegei, quam olim Platen vocarunt, aduentasse Thraciæ finitimam, oppidumque ibi condidisse, quod Thasum de suo nomine appellauit, à quo vniuersa postmodo insula vocata fuit Thasus, vbi habitare decreuit cum illis Phœnicibus qui ipsum secuti fuerant in naui ad recuperandam sororem. Cadmus item vbi frustra sororis fugam & ipse diligenter terra marique inuestigasset, tandem desperata eius salute vel libertate vel inuentione ad oraculum confugit vt sciscitaretur quonam pacto illam posset inuenire: aut consilium caperet quid sibi in illa difficultate rerum esset agendum. responsum est à Deo quòd ibi habitare oporteret, vt ait Musæus in Titanographia, & Callimachus de habitatis insulis, vbi bos ipsa quieuisset, quam habuisset ducem itineris. Europam autem ipsam non esse humanarum virium aut humani ingenij inuenire. Mox vbi bos apud Thurium fontem apparuisset, qui locus fuit à boue ita vocatus cùm Phœnices Thur vaccam appellarent, id non procul à Cephiso flumine contingit, vti bos humi decumbens conquiesceret. Cadmus igitur ibi habitare decreuit, vrbemque ibi condidit, quam Bœotiam vocauit, vt ait Nicander in libro de Europa, & Callimachus in conditis insulis, & habitatis vrbibus, & earum nominibus, & Ouid. in 3. mutationum Cadmus vbi sacrificia de more antiquorum Diis patriis eius loci esset facturus, antequam fundamenta vrbis iaceret, quò ipsos Deos benignos in posterum placatosque habe-

ret, iussit ministros aquam sibi è proximo fonte afferre, quem fontem Aretiaden nominabant. Verùm cùm non procul ab eo fonte draco insignis magnitudinis in spelunca quadam lateret, Martis & Veneris filius, vt quidam crediderunt, inter quos fuit Apollodorus Cyrenaicus in libro de Diis, & Lysimachus, qui multa de Europa scripsit in libro quarto rerum Thebanarum, & de Cadmo ad vrbem Thebanam profecto, dicuntur missi aquatum ministri fuisse ab illo dracone deuorati. Cùm frustrà Cadmus diutissimè aquatum missos expectasset, atque ægerrimè ferret illorum tarditatem, dictus est & ipse illuc ad fontem fuisse profectus, ac inuentum draconem palpitantia adhuc cruenta ministrorum corpora vorantem non procul ab Homoloide tunc vocato porta Thebana occidisse. Illud cùm euenisset eo pacto, Mars, vel vt aliis magis placuit, Pallas iussit Cadmum seminare alteram partem dentium exemptorum ex ore serpentis: è quibus satis fabulantur natos esse homines permultos, qui sese mutuis vulneribus ingenio atque artificio Cadmi trucidarunt. Pherecydes scriptum reliquit libro quinto historiarum, Martem ac Palladem dimidium illorum dentium eius draconis dedisse Cadmo, cùm dimidium reseruatum sit postea Æetæ regi Colchorum. Tunc aiunt Martem imperasse vti Cadmus eos dentes sereret, è quibus armati homines nati sunt pugnaturi cum Cadmo in vltionem draconis Martis filij ab illo trucidati. Pallas Cadmi miserta dicitur illum monuisse vt lapide clàm vnum eorum percuteret. Ille qui percussus fuit, cùm illam iniuriam non aliunde natam esse arbitraretur, quem ab vno fratrum, vt sunt homines bellicosi ad omnem iniuriam armis vindicandam prompti, obliterata omnis humanitatis & affinitatis memoria, leuissimè aduersus illum quem putauit iniurium, irruit, illumque trucidauit. mox cæteris illam iniustam cædem vindicantibus atque aliis contrà tanquam illegitimè iniurias passum defendentibus, omnes demum sunt mutuis vulneribus confossi, atque ad vnum in illo certamine ceciderunt, præter Vdæum, Pelorem, Chthonium, Echionem, & Hyperenorem, qui soli quinque superfuerunt ex illis multis hominibus. Cadmus postmodo his sibi conciliatis opera illorum vsus est in multis rebus, quæ ita breuiter declarauit Apollonius Rhod. lib. 3. Argonauticorum.

πόρε δ' σφιν ἰῶσαι

Κρείων Αἰήτης χαλεποὺς ἐς ἄεθλον ὀδόντας

Ἀονίοιο δράκοντος, ἐν Ὠγυγίῃ ἐνὶ Θήβῃ

Κάδμος ὅτ' Εὐρώπην διζήμενος εἰσαφίκανε,

Πέφνεν, Ἀρητιάδῃ κρήνῃ ἐπίουρον ἐόντα.

Ἔνθα καὶ ἐνάσθη, πομπῇ βοὸς ἥν οἱ Ἀπόλλων

Ὤπασε μαντοσύνῃσι προηγήτειραν ὁδοῖο.]

venientibus illis

Rex Aeeta feros dedit in certamina dentes

Aonij serpentis. eum namque ære recidit

Europam quærens Cadmus, cùm mœnia Thebas

Ogygias petiit seruantem, vbi nascitur vnda

Fontis Aretiadæ. ductu bouis ille quieuit

Hic primùm, dedit esse ducem quem clarus Apollo.

Vbi hæc ita contigissent, ac Agenor neque filiam neque filios reduces amplius videre potuisset, credita est Europa in Deorum numerum relata, vt ait Lucianus in Dea Syria: quamobrem ad Agenoris ipsius consolationem, vt fama est, Phœnices illam templis & altaribus & propriis sacerdotibus decorarunt, sacrumque putatum sermonem de illa vulgarunt, quòd Iupiter in taurum versus, vt diximus, illam in Creatam abstulerit. Præterea Sidonij numismata cùm fœmina tauri dorso insidente ac mare transfretante cuderunt in eius honorem. Memoriæ proditum fuit etiam Carneum fuisse Iouis & huius Europę filium, quem ab Apolline & Latona fuisse educatum memorarunt. Huic fratrem Leotychidem nonnulli adiunxerunt, sororesque Hydarnim, Limeram, & Alageniam; qui omnes postea nomina ciuitatibus dederunt, vt scripsit Eudoxus in ambitu terræ. Atque illa hactenus explicata fuerunt, quæ de Europa & Cadmo fabulosè memoriæ prodita sunt ab antiquis: nunc quid per hæc significare voluerint, perquiramus.

¶ Scriptum reliquit Herodotus in primo libro suarum historiarum, Cretenses homines audita insigni Europæ pulchritudine ad eam rapiendam suo regi contendisse, quorum tamen nomina ignorarari inquit, vt est in his: μετὰ δὲ ταῦτα, Ἑλλήνων τινάς (οὐ γὰρ ἔχουσι τοὔνομα ἀπηγήσασθαι) φασὶ τῆς Φοινίκης ἐς Τύρον προσχόντας ἁρπάσαι τοῦ βασιλῆος θυγατέρα Εὐρώπην. εἴησαν δ' ἂν οὗτοι Κρῆτες. *Postea verò nonnullos è Græcis (non tamen nomina proferre possunt) in Tyrum classe delatos fuisse memorant, atque Europam regis Phœniciæ filiam rapuisse. fuerunt autem isti viri Cretenses.*

Circumferuntur illa, de tauro memoriæ prodita fabuloséque confiĉta, quod in prora eius nauigij, quo veĉta eſt Europa, taurus eſſet depiĉtus, vbi traditum eſt ab Agatharchide Cnidio in rebus Europicis. nam non ſolùm in numiſmatis, ſed etiam in picturis domeſticis & in nauigiis iumentorum imagines antiqui pingere conſueuerunt, quare piſtricem & centaurum & chimæram naues appellauit, Virgil. ab illis formis animalium quæ in proris erant picta, vt eſt in lib. 5. & nomen pecuniæ atque peculij inde apud Latinos manauit. Ego nonnihil præterea ad animorum moderationem pertinens ſub hoc huiuſce fabulæ inuolucro contineri crediderim præter hiſtoricam explicationem, quando vel ipſum Deorum regem creditum Iouem propter laſciuiam in animal turpe ſe mutauiſſe tradiderunt ad poſteros. Nam ſignificare volebant nullam eſſe turpitudinem, in quam libido & effrænata quædam Veneris titillatio non impellat, niſi quis prudentia & ratione moderationem adhibeat. vnde præclarè dictum eſt ab Euripide in Medea, ingens malum mortalibus eſſe amorem, vt eſt in hoc verſu:

Φεῦ, φεῦ, βροτοῖς Ερωτες ὡς κακὸν μέγα·

Heu, heu, viris ingens vt eſt amor malum!

Sapientiſſimè igitur in Pythagoriſta ſcripſit Ariſtophon amorem de cœlo in terras ad homines multo Diis imprudentiores eſſe detruſum, quoniam eſſet ibi autor multorum malorum, & multarum calamitatum fundamentum, cùm diſcordias & inimicitias inter Deos ſereret, vt eſt in his:

Εἶτ' οὐ δικαίως ἐστ' ἀπεψηφισμένος
Υπὸ τῶν θεῶν δώδεχ' εἰκότως Ερως;
Ετάραττε κἀκείνους γὰρ ἐμβάλλων στάσεις,
Οτ' ἦν μετ' αὐτῶν ὡς δὲ λίαν ἦν θρασὺς
Καὶ σοβαρὸς, ἀποκόψαντες αὐτοῦ τὰ πτερὰ
Ἵνα μὴ πέτηται πρὸς τὸν οὐρανὸν πάλιν,
Δεῦρ' αὐτὸν ἐφυγάδευσαν ὡς ἡμᾶς κάτω.
Τὰς δὲ πτέρυγας ἃς εἶχε, τῇ Νίκῃ φορεῖν
Εδοσαν περιφανὲς σκῦλον ἀπὸ τῶν πολεμίων.

Reiectus eſt nunquid Deorum calculis
E cœtu Amor decem duorumque? omnia
Turbabat ille: bella liteſque intulit
Vbi eſſet vna, quòd foret valde inſolens,
Huic arroganti alas ceciderunt Dei

Volâſſe

Volare rursus ne valeret ad polum;
Profugum deorsumque expulerent ad viros,
Alas dedere, quas habebat, posset vt
Exuuias referre victor ex hostibus.

Nam duo sunt periculosi maximè scopuli, in quos deuitandum est ne humana vita illabatur, ira scilicet, & ingens rei alicuius amor ac desiderium, quando vterque horum affectuum potest quemuis, nisi moderatus existat, in apertissimam perniciem, tanquam in duos marinos scopulos Scyllam & Charybdim, impellere, atque illidere. nam sicut tanta vis est iræ, vt vel in res anima sensuque carentes excitet, & in ferrea artis instrumenta inflammet, si opus artis parum feliciter ob imperitiam succedat, & ad contumelias lapidi vel ferro vel ligno dicendas, nihil iis ipsis rebus homines prudentiores: sic amor facit, cùm sit quoddam animi delirium, si immoderatus existat, vt neque nobilitatem maiorum, neque maiestatem imperij tantilli faciant plerique, neque intelligatur his motibus agitatos à cæteris omnibus derisum & contemptum iri. nam sic virtus, & illa animi diuinitas, quæ rerum omnium preciosissima est & Deo gratissima, contaminatur, & conculcatur, captiuaque ab amore, quò libuerit, trahitur. Facit enim amor vt turpia, deformia, tristia, damnosa, lætissima, vtilia, pulchra, honesta atque laudabilia videantur. quare non minùs illi qui amat, quàm ebrio & insano illud conuenit, quod est in Oreste Euripidis:

Μέν᾽ ὦ ταλαίπωρ᾽ ἀτρέμα σοῖς ἐν δεμνίοις.
Ὁρᾷς γὰρ οὐδὲν ὧν δοκεῖς σάφ᾽ εἰδέναι.
Iace silens tuo miselle in lectulo:
Nihil vides verè, vt videris cernere.

Inde fingitur Iupiter ipse in taurum animal lasciuum ac furibundum esse conuersus, cùm vellent antiqui amoris insolentiam & obscœnitatem per hæc patefacere: nam omnia propè bella, deuastationes regnorum, euersiones ciuitatum, incendia prouinciarum descripta à poëtis, omniaque hominum deliria, propter lasciuos amores, & immoderatam libidinem euenerunt. Præclarè igitur ac sapienter suauissimus poëta Euripides in Hippolyto Coronifero, ita scripsit, vbi quot mala in humanam vitam per mulieres irrumpant, considerasset:

Ὦ Ζεῦ τί δὴ κίβδηλον ἀνθρώποις κακὸν
Γυναῖκας εἰς φῶς ἡλίου κατῴκισας;
Εἰ γὰρ βρότειον ἤθελες σπεῖραι γένος,

Οὐκ ἐκ γυναικῶν χρῆν παρασχέσθαι τόδε·
Ἀλλ' ἀντιθέντας σοῖσιν ἐν ναοῖς βροτοὺς
Ἢ χαλκὸν ἢ σίδηρον ἢ χρυσοῦ βάρος
Παίδων πρίασθαι, σπέρμα τοῦ τιμήματος,
Τῆς ἀξίας ἕκαστον ἐν δὲ δώμασι
Ναίειν ἐλευθέροισι θηλειῶν ἄπο.
O Iupiter quid hoc mali? mortalibus
Cur protulisti fœminas olim viris?
Virile seminare si velles genus,
Non id decebat fœminas producere:
Sed in tuis templis viros deponere
Ferrum, vel æs, puri vel auri pondera,
Et filiorum sic referre semina
Pro pretio mox singulis in ædibus
Mox liberos sic esse procul à fœminis.

Et iucundus Menander in Tibicina siue ἀῤῥηφόρᾳ:
Οὐ γαμεῖς ἐὰν νοῦν ἔχῃς, τοῦτον καταλιπὼν τὸν βίον.
Γεγάμηκα γὰρ αὐτός· διὰ τοῦτό σοι παραινῶ μὴ γαμεῖν.
Διεγνωσμένον τὸ πρᾶγμ' ἀνερρίφθη κύβος.
Πέραινε, σωθείης δὲ νοῦν ἀληθινόν.
Εἰς πέλαγος αὐτὸν ἐμβαλεῖς γὰρ πραγμάτων,
Οὐ Λιβυκὸν, οὐδ' Αἰγαῖον. οὗ τῶν τριάκοντ' οὐκ ἀπόλλυται
Τρία πλοιάρια· γήμας δ' οὐδ' εἷς σέσωσθαι ὅλως.
Mentem si habes, nullam capesse coniugem
Vitam relinquens hanc. ego duxi priùs,
Quare tibi suadebo ne ducas mihi
Decreta res, & iacta prorsus alea est.
Scrutaberis sic, perge. te credis freto
Magno negotiorum ac non illi Libyco
Ponto vel Ægeo, perire vbi solent
E nauibus triginta, tres haud sæpiùs.
Est nemo sospes coniugem qui duxerit.

Atqui si res altiùs consideretur, vereor ne omnis illa reprehẽsio fœminarum in ipsos viros redundet, quia nullum malum committitur à solis fœminis: cùm omnium malorum ac scelerum vel adiutores & socios. vel consultores viros habuerint. nihil est igitur quod sua dementia à viris in mulieres reiiciatur. nam fœminæ animalia imperfecta vt plerique appellant, non sunt à perfectis viris ad omnia flagitia adiuuandæ aut etiam impellendæ: sed potius admonendæ, atque à conceptis in ani-

mo erroribus salubri consilio trahendæ. habent fœminæ verecundiam quandam à natura insitam, magis quàm viri, & timorem & imbecillitatem ingenij ac corporis ad res perficiendas, quibus magis ab omni turpitudine deterrentur. & sanè faciliùs est mulieres, quàm viros intra honestatis terminos coercere. oportet infelicium mulierculaium misereri, quæ tot incõmoda verè patiuntur, quot memorantur ab omniũ propè poetarum suauissimo, vt mihi quidẽ videtur, Euripide his versibus:

Πάντων δ' ὅσ' ἐστ' ἔμψυχα, καὶ γνώμην ἔχει,
Γυναῖκες ἐσμὲν ἀθλιώτατον φυτόν.
Ἃς πρῶτα μὲν δεῖ χρημάτων ὑπερβολῇ.
Πόσιν πρίασθαι δεσπότην τε σώματος
Λαβεῖν· κακοῦ γὰρ τοῦ δ' ἔτ' ἄλγιον κακόν:
Κἀν τῷ δ' ἀγὼν μέγιστος, ἢ κακὸν λαβεῖν,
Ἢ χρηστόν· οὐ γὰρ εὐκλεεῖς ἀπαλλαγαὶ
Γυναιξίν. οὐδ' οἷόν τ' ἀνήνασθαι πόσιν.
Εἰς καινὰ δ' ἤθη καὶ νόμους ἀφιγμένην
Δεῖ μάντιν εἶναι, μὴ μαθοῦσαν οἴκοθεν,
Ὅτῳ μάλιστα χρήσεται ξυνευνέτῃ,
Κἂν μὲν τάδ' ἡμῖν ἐκπονουμέναισιν εὖ
Πόσις ξυνοικῇ, μὴ βίᾳ φέρων ζυγόν.
Ζηλωτὸς αἰών· εἰ δὲ μή, θανεῖν χρεών.
Ἀνὴρ δ' ὅταν τοῖς ἔνδον ἄχθηται ξυνών,
Ἔξω μολὼν ἔπαυσε καρδίας χόλον,
Ἢ πρὸς φίλων τιν', ἢ πρὸς ἥλικας τραπείς.
Ἡμῖν δ' ἀνάγκη πρὸς μίαν ψυχὴν βλέπειν.

Nos fœminæ miserrimæ plantæ sumus
Viuentium, vel mente quæ pollent, priùs,
Nobis maritos est opus pecunia
Emisse grandi, perpetique corporis
Heros, quid infelicius dici queat?
In hoc labor fit plurimus nobis: bonos
Nanciscier, quòd à viro discere
Sit turpe. nec spreuisse fœminæ licet.
Leges nouas petenti, & hic domum nouam
Illi fit esse vatem opus, ni sciuerit
Domi marito conuenit quali vtier.
Quòd si maritus gaudet illis moribus,
Feratque lætus id iugum, dulcissimum est:
Sin, emori præstaret inde millies.

Ægrè vir ipſe. cùm tulit domeſtica,
Sedauit iram cordis exiens domo,
Petens amicum, vel ſodalem quempiam:
Nobis miſellis cernere hunc vnum eſt opus.

Aiunt prætereа Cadmum vbi è Pœnicia in Græciam traiecisſet, primùm detuliſſe quarũdam literarum cognitionem, cum antea res philoſophicæ per fabuloſas narrationes tantùm in manus ad poſteros traderentur. Primus idem hiſtoriam ſoluta oratione ſcribere aggreſſus eſt, quod tamẽ quidam non Phœnici, ſed Mileſio Cadmo attribuerunt. Primus hic ærosum lapidem Cadmiam vocatum adinuenit, è quo æs coqui ac fieri conſueuit, fecitque æs ipſum purius, cùm ante eius tempora per imperitiam artificium æs multa inutilia commiſta ſoleret habere. Europa poſtmodo conſecuta eſt à Ioue vt tertia pars orbis de ſuo nomine diceretur, quam ita ſitam eſſe dicunt, vt per fretum columnarum nauigantibus interius in dextra parte ſit Africa ad Nili vſque fluenta: in ſiniſtra Europa ad Tanaim vſque & Mæotidis incolas & Boryſthenes, cùm vtræque hæ partes Aſiæ terminentur. eſt quidem Europa tota habitabilis præter exiguam admodum partem Tanaidis & Mæotidis plagæ finitimam, quæ ob ingentem vim frigoris non commodè habitari poteſt. Thaſus poſtea Herculem Tyrium eſſe contendens, vbi ad Olympia veniſſet, ciuis ſui ſtatuam æneam decem cubitorum erigendam curauit ſuper baſi ærea, quæ ſtatua læua arcum, dextra clauam tenebat. Atque tot de Europa dicta ſint, nunc de Penelope diſſeramus.

De Penelope. CAP. XXIV.

PEnelope fuit Icarij & Peribœæ Naidis, quæ priùs Arnæa vocabatur, habuitque quinque fratres, vt inquit Solenus Chius in fabuloſis hiſtoricis, Caunum, Phalerum, Nopſopem, Philemonem, Helorum. Fama eſt Icarium quo tempore geſtaret in vtero Peribœa, iuiſſe ad oraculum propter quædam viſa ſibi in ſomniis, vt ſciſcitaretur quid vxor eſſet paritura, ac reſponſum tuliſſe huiuſmodi:

Ἄρχος ἔχει Περίβοια, κλέος τ' ἐν γαστρὶ γυναικῶν.
Fœmineum Peribœa decus, Peribœa pudorem
Fert vtero.

Illud cùm audiuiſſet Icarius, neque rectè Dei dictum percepiſſet, ratus aliquam inſignem infamiam, in ſuam familiam ex illa quæ naſceretur redundaturam, continuò natam

Arnæam in quadam pelui expositam in mare deiecit, fortunæque ipsius puellæ totum negotium commisit. Hanc puellam Arnæam nominarunt, quòd eam nollent educare, cùm ἀρνεῖσθαι, refutare & abnuere significet. Cæterùm peluis vbi diutius miram quandam maris & ventorum tranquillitatem nacta fuisset neque recessisset ab eo loco, vbi primum deposita fuerat, nisi quantum naturalis marinarum aquarum refluxus illam sensim detulisset, dicuntur aues quædam ad eius puellæ vagitum aduolasse, quas Meleagridas vocant, in quas conuersas Meleagri sorores post diuturnas lacrymas ob impatientiam doloris fabulati sunt, vbi stipes illi coætaneus fuisset in ignem coniectus. Has aues arculam ad litus appulisse memorant, cùm parum distaret à litore, ac infantem per nonnullos dies educauisse. Illud miraculum ab incolis eius loci deprehensum at Icario narratum ita misericordia puellæ eius animum commouit adhortante & impellente præcipuè Peribœa, vt ad mare ipse profectus inuentam peluim cum auibus nutricibus domum detulerit. Illæ igitur aues cùm Penelopes per illud tempus à Græcis dicerentur: nam penelope est gallinarum genus, quas nunc Indicas vocant, mox deposito Arneæ nomine filiam Penelopen vocauit, vt testatus est Herodotus in iis quæ scripsit de Perseo & Andromeda. postmodò cùm ad nubilem ætatem accessisset Penelope: tanta corporis pulchritudine, tantaque morum elegantia fuisse dicitur, vt mirificos amores in animis iuuenum excitaret. multi igitur è principibus Græcarum ciuitatum illam in matrimonium petiuerunt. Sed cùm oraculi adhuc memor Icarius eam nemini cuperet in matrimonio collocare, nisi præstantissimo viro, qui posset & prudentia & virtute filiæ suæ desideriis moderari, quæ hactenus omnem honestatem illæsam & integerrimam seruasset, proposuit cursus certamen in via Aphetaide illa de causa vocata apud Lacedæmonios, non procul à Carnei Apollinis sacello. nam cùm ibi è carceribus proci emissi fuissent, Apheta via vocata fuit, quia ἀφεῖναι sit dimittere. In iis ludis victorem declaratum fuisse Vlyssem memorat Pausan. in rebus Laconicis, quare illi præmium cursus (vt aiunt) promissum datæ sunt Penelopes nuptiæ: quare Vlysses simulacrum Mineruæ dicauit, quam nominauit Celeutheam. Postea multis precibus ac pollicitationibus fertur Icarius tentasse Vlyssis animum,

vt mallet apud se Lacedæmone, quàm in Ithaca habitare, ibique habere suetum domicilium. ea spes vbi ipsum Icarium fefellisset, neque posset id Vlyssi vllis rationibus persuadere, sese conuertit ad expugnandum animum filiæ, eamque orare cœpit ne se in extrema senectute mortua iam Peribœa in assiduis lacrymis diuturnoq; luctu solum domi desereret; quæ preces patris irritæ fuerunt apud filiam quoque. Aiunt tamen Vlyssem vel senis misericordia commotum, vel importunitate optionem dedisse Penelopæ vtrum mallet eligendi, velletne esse Lacedæmone apud patrem, vel secum in Ithacham illo relicto concedere. at illa dicitur nihil neque patri Icario, neque Vlyssi respondisse, sed in curru velata facie, in quo erat, perstitisse. Illud vbi percepisset Icarius, quòd maritum sequi mallet quòd dicere puderet, permisit vt cum viro abiret in Ithacam. Postea cùm Telemachum filium ex illa suscepisset Vlysses protractus fuit ad bellum Troianum, vt dictum est in Vlysse. Illo autem tempore, quo abfuit Vlysses ex Ithaca, dicitur Penelope integerrimè seruasse pudicitiam per viginti annos, quæ postquam omnes heroes è bello Troiano euersa & succensa iam Troia domum rediissent, (nam post decennij bellum Troianum, decennium errauit Vlysses) dicitur à multis principibus propinquarum ciuitatum rursus fuisse solicitata vt ad secundas nuptias transiret, quòd iam mortuum esse Vlyssem arbitrarentur. Ad eam rem maximè illam impellebat sumptuum domesticorum magnitudo quòd ex ipsius Penelopes prouentibus viuebant, semperque illius fiebat minor res domestica. hoc incommodum videbatur vna illa ratione deuitatura, si cuipiam illorum nupsisset. At Penelope spem illorum fallebat per dolum, quibus promiserat se statim atque inceptam telam texuisset, non ampliùs Vlyssem expectaturam, sed vnum esse illorum capturam maritum. Istud autem faciebat, quia cognoscebat petulantiam & temeritatem superborum iuuenum, qui nisi ita spe delusi fuissent, vel vniuersas Penelopes facultates breui dissipassent, vel in illam violenti irruissent. Sed enim cùm tantundem operis per noctem demoliretur, quantum per diem texuisset, ita illorum expectationem in aduentum vsque Vlyssis denique protraxit, à quo domum reuerso omnes illi proci fuerunt artificiosè trucidati. Inquiunt præterea non procul à Ladæ stadio vocato in agro Orchomeniorum

Pene-

Penelopen filium Vlyssi, vbi reuersus fuit à bello Troiano, peperisse, quem propter operam patris egregiè in illa expeditione nauatam, Proliporthum, hoc est vrbium populatorem, siue euersorem, nominauit. Fuit Mantinensium sermo præterea, vt ait Pausanias in rebus Arcadicis, Penelopem fuisse ab Vlysse illo crimine damnatam exactamque domo, quod procos vltrò allexisset & inuitasset, quæ in Spartam priùs se contulit, & nec à patre vt iam mortuo ibi accepta, nec ab affinibus coacta fuit se inde recipere in Mantineam, vbi etiam illam decessisse, sepultamque fuisse inquiunt non procul à Ladæ stadio, & à templo Dianæ. Hæc illa sunt ferè omnia, quæ de Penelope memorantur ab antiquis. Ferunt Icarium puellam idcirco proiecisse, quoniam credidisset oraculum significare aliquam insignem turpitudinem aut dedecus & infamiã mulierum illam futuram, quamuis longè diuersa esset oraculi sententia, quod dicebat illum honestissimum pudorem & verecundiam muliebrem, quæ in honestissimis matronis requiritur, futuram in ea quæ nasceretur, atque gloriam futuram ingentem sexui muliebri. Alij tamen & honestissimam mulierem fuisse Dido contendunt, & infamem Penelopen, quæ cum omnibus procis concubuerit, ac Pana genuerit, sed pro studiis in se scriptorum fuisse vel bonas, vel malas creditas, sed tamen de Penelopes bonitate crebrior sententia inualuit, de qua ita scripsit Eubulus in Chrysilla:

Ὦ Ζεῦ πολυτίμητ', εἶτ' ἐγώ ποτε κακῶς
Ἐρῶ γυναῖκας; νὴ Δί' ἀπολοίμην ἄρα
Πάντων ἄριστον κτημάτων, εἰ δ' ἐγένετο
Κακὴ γυνὴ Μήδεια, Πηνελόπεια δὲ
Μέγα πρᾶγμ'. ἐρεῖ τις ὡς Κλυταιμνήστρα κακή.
Ἄλκηστιν ἀντέθηκα χρηστήν.

O Iupiter prudens, ego dicam malè
De fœminis? ô per Iouem perdar priùs.
Est omnium res optima ipsa fœmina,
Medea praua est, Penelopem statim feres
Bonum quid esse. mox Clytæmnestræ malæ
Repugnat Alcestis:

Neque mirum est statim natam Penelopen in eas calamitates incidisse, quando nemo propè sapiens aut fortis est idem fortunatus, est enim semper atrocissimum certamen virtuti cum fortuna. vnde etiam Herculem & cæteros insignis virtutis

heroas ac bonos viros antiqui calamitosos fuisse finxerunt. & profectò calamitates sunt donum Dei, maius fortasse omnibus commodis, & clarissima opportunitas ac facultas à Deo oblata ostentandæ exercendæque fortitudinis. Inde Semiramis omnium mulierum clarissima, quas scimus ingenio & prudentia valuisse, eandem propè fortunam experta est, quam Penelope ab auibus educata. & Danae cum filio in arcam ligneam inclusa atque in mare deiecta, mox à Deo seruata fuisse dicitur, cùm reipsa nemo vir bonus à Deo in rebus arduis deseratur, qui ad ipsum mentem synceram conuerterit. Fuerunt multi alij, quos longum esset recensere, qui infantes feris proiecti responsa Deorum non fefellerunt, sed contrà ab ipsis feris educati, ac non solùm liberati sunt. Dicuntur propositæ nuptiæ Penelopes victoribus cursus pro prisca consuetudine formosissimarum mulierum, vel quòd ita pro oraculorum responsis procos à nuptiis quarundam mulierum deterrerent per pericula victis imminentia, vt Atalantæ & Hippodamiæ: vel quòd res egregias censerent non debere nisi virtuti & strenuitati proponi, cùm ignauiæ & socordiæ & desidiæ solæ ærumnæ propositæ sint: cùm verissimum sit illud Hesiodi dictum in operibus & diebus, quòd

Αἰεὶ δ' ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄτῃσι παλαίει.

Ærumnis tardus semper luctatur inersque.

Enimuerò cùm Vlyssem prudentiam esse constet, iure illi in matrimonium dederunt Penelopen, quam pro continentia & pudicitia celebrarunt. Hæc tanta continentia fuisse dicitur, vt, cùm Troia multis vndique accitis ex Asia auxiliis obsidionem Græcorum decennium tulerit, Diis quoque ipsis hinc inde rem iuuantibus, & tantundem spatium temporis Vlysses post bellum errarit, neque precibus, neque minis, neque importunitate procorum potuerit expugnari, sed multa arte fefellerit. Est enim difficilius animum virtute & temperantia rectè munitum ad aliquam turpitudinem impellere, quàm Troiam expugnare, aut munitissimum oppidum in deditionem compellere, cùm nullæ machinæ sint, quæ possint expugnare virtutem. Non enim credibile est virtutem Penelopes decantatam fuisse ab antiquis, nisi præclarum quoddam ad virtutem exemplar vitæ Penelopes institutum fuisset. Illa quæ tradita sunt alibi

de Pe-

de Penelope, quod cum omnibus procis congressa Pana Deũ pepererit, fabulosa sunt, plurimumque à veritate diffidentia, cùm neque multos habeant testes, neque rationi conueniat vt è semine plurimorum mulier possit concipere, quia vterus vbi concepit primùm ita clauditur, nihil vt egredi vel ingredi possit. Per illa igitur quæ de continentia Penelopes dicta sunt, cæteras mulieres antiqui hortabantur ad temperantiam, & continentiam, & honestatem, vt illæsam fidem seruarent maritis quam promisissent, ne cederent libidinosorum blanditiis, ne censerent quidquam esse præclarius quàm aduersus illecebras inuictas consistere. Quòd autem texenda tela illam procos delusisse tradiderunt, significabant nihil esse periculosius otiosa vita, cùm negotiantes prauæ cogitationes; illecebræque voluptatum non tam facilè capiant, est enim otium, si non parens, at certè alumnum omnis libidinis, omnisque insolentiæ. Atque tot de Penelope, nunc de Andromeda dicamus.

De Andromeda
CAP. XXV.

ANdromedæ exemplum demonstrauit, quàm calamitosum sit esse affinem contemnentium Dei obseruantiam, quam celeberrimam fecit vitæ periculum; in quod incidit non sua, sed matris temeritate fœminæ arrogantissimæ quæ sese vel deabus ipsis pulchritudine præstare ausa est profiteri. non enim modò pariculosum est ac difficultatum plenum esse coniunctos affinitate cum illis qui Dei cultum & iustitiam parvifaciunt, verùm etiam calamitosum plerumque Dei contemptoribus esse amicos. Dicitur Andromeda fuisse Cephei Æthiopum regis & Cassiopes filia, virgo sanè egregia, & omnibus animi atque corporis dotibus ornatissima, ac digna quæ è melioribus parentibus nata esset, ferunt.n. Cassiopen adeò forma corporis præstitisse, qua cæteras omnes mulieres anteiret, vt ausa sit vel ipsam Iunonem in contentionem & certamen de pulchritudine prouocare. Iuno tantam huiusce mulieris temeritatem ægrè ferens, cùm prius illi patefecisset omnem humanam præstantiam pulchritudinis eximiam esse turpitudinem, si cum rebus diuinis conferatur, dicitur rogasse Neptunum vt eius reginæ temeritatem reprimeret, suamque iniuriam vlcisceretur. at Silenus Chius in fabulosis historiis non cum Iunone illam contendisse inquit, sed cũ

nymphis Nereidibus. Neptunus igitur illa mulieris arrogantia commotus dictus est in Cephei & Cassiopes regionem cete tantæ magnitudinis, tamque formidabile monstrum immisisse, vt omnes agros deuastaret, & ædificia funditus demoliretur, à qua peste neque ciuitates quidem erant satis munitæ, cum illas etiam vastitate corporis & ingenti mole opprimeret ac prosterneret. tanta calamitate perculsus animoque consternatus Cepheus oraculum consuluit, sciscitatusque est qua de causa id tantum malorum ac difficultatum euenirer, & quo pacto tanto periculo liberari posset. responsum post facta sacrificia de more consulentium tulit, non prius cessaturam illam calamitatem, quam Cassiopes arrogantia excitasset, quàm vnicam filiam quam habebat, Andromedam, illi monstro marino vorandam exposuisset, quod factum est ad Ioppen. Cepheus illo responso accepto apud vrbem Aethiopiæ Ioppen vocatam, filiam Andromedam ferreis vinculis ligatam exposuit. accidit per illud tempus vt Perseus cum Medusæ capite illac iter faceret, qui virginis innocentis misertus eam soluit, atque in eodem loco vnà cum Andromeda cete expectauit, vt scripsit Aristides & Libanius, atque aduentantis monstri partem in saxum conuertit ostenso capite Gorgonis, partem ipse ferro obtruncauit. Perseus deinde sic liberatam Amdromedam insigni virtute vxorem cepit, atque in Seriphum secum asportauit. Fuerunt etiam qui dixerint Perseum ex illa filiam Persen nominatam suscepisse, quam apud auum Cepheum reliquerit. Nam vbi Perseus sensit sibi insidias parari à Phineo Cephei fratre, qui arbitraretur se habiturum vxorem Andromedam si Perseum obtruncasset, Perseus fecit vt Phineus etiam viso Medusæ capite continuò in saxum verteretur: deinde Argos cum Andromeda & Danae matre profectus ibi ad extremum vsque vitæ suæ diem habitauit. Hæc sunt quæ de Andromeda memoriæ prodita sunt ab antiquis, nunc cur ita ficta fuerint perquiramus.

¶ Si quis diligenter perpendat quæ scripta sunt à nobis in hac ipsa narratione de Andromeda, nihil aliud inueniet in illis contineri, nisi antiquorum adhortationem ad pietatem & ad animi moderationem amplexandam. Nam cùm Dei præclara munera nesciret æquo animo ferre Cassiope, ausa est vel cum Deabus bonorum omnium autoribus contendere, & sese vel illis propter ea bona anteferre, quæ bona per

illorum

illorum liberalitatem & magnificentiam acceperat. Sed tantam hominum dementiam vel arrogantiam non impune patitur Deus iustus iudex omnium scelerum, cui sordida sunt omnia mortalia vel clarissima, si careant bonitate & iustitia, audeantque cum diuinis conferri. Sic igitur vbi formam corporis Iuno Cassiopeæ eripuisset, immisit etiam illam calamitatem in regionem Ægyptiorum siue Æthiopum. Et quamuis pœna sceleratorum conjunctos aliquando vexet pro flagitiis, tamen non patitur Deus viros bonos perire, quos vexari sinit, cùm semper sit innocentiæ in periculis positæ defensor. Inde fabulati sunt Amdromedam in summo capitis periculo positam propter maternam temeritatem tandem Deorum immortalium beneficio à Perseo illuc diuertente non solùm fuisse liberatam, sed etiam ad maiorem felicitatem prouectam, cùm calamitatem patienter tolerasset. Non potuit ager Æthiopum, populique subditi vitare monstri deuastationem, quo cælo ad pristinam felicitatem redierunt, quia cùm peccauerint reges aduersus Dei cultum, non modò ipsi, sed etiam populi ac subditæ illis nationes eiusdem impietatis vel asseclæ vel fautores vnà cùm ipsis regibus diuinitus afflictantur: cùm etiam semper Deus iustissimas caussas habeat animaduersionis propter infinita prope multorum peccata. nam nullum scelus relinquitur impunitum, quod ab ipso autore per pœnitentiam non punitum fuerit. Nam vel exteræ nationes impulsu Dei in injustos reges insurgunt, vel populi aduersus iniquos magistratus, vel alius magistratus in alium; cùm Deo commercium sit cum sola iustitia, quæ sola etiam est anima ciuitatum, firmumque vinculum rerumpublicarum ac regnorum omnium. Neque debet quisquam hanc tantam, tam admirabilem fabularum varietatem antiquarum frustra excogitatam fuisse ab antiquis existimare, vel in manus ad posteros transmissam, quoniam quæ insulsè prodeunt, breuissimam vitam sortiuntur: at quæ sapienter prodita sunt, illa non facilè vi temporis infringuntur aut debilitantur. inde effectum est vt fabulæ quæ ad corrigendos informandosque mores hominum sunt confictæ, ad hanc vsque ætatem nostram penetrarunt sine controuersia, cùm reliquæ philosophandi rationes propter ciuiles discordias, siue digladiantium inter se philosophantium contentiones sint explosæ, vel certè frequentes mutationes acceperint.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIÆ,

LIBER NONVS.

Quam sapienter religionem, & sacerdotum honores, & inferorum locum introduxerint antiqui.

ED antequam ad reliqua procedamus, cum multa ab antiquis ad vitam mortalium sapienter gubernandam fuerint excogitata, illustrissime Ioannes Baptista Campeggi, me operæ pretium facturum esse arbitror si demonstrauero omnem antiquorum religionem ad metum Deorum in animis hominum imprimendum fuisse inuentam. Nam cùm turba fœminarum, imperitorumque multitudo rationes philosophicas minimè possent imbibere, neque per eas ad religionem, & fidem, & sanctitatem facilè inuitari, Deorum metu & timore opus fuit: quæ certè sine fabularum, rerumque admirabilium figmentis in animis hominum imprimi non poterant. Hæc igitur causa fuit cur fulmen Ioui & ægidem attribuerint antiqui pro armis, & tridentem Neptuno, & sagittas Cupidini, & faces Erynnibus vltricibus scelerum, & Palladi dracones, & Diis cæteris arma diuersa concesserint. Sed quoniam quæ excogitata fuerunt, rudia planè primum, & inutilia fortasse ad hoc efficiendum videbantur, neque obstinatos illos homines esse oportebat, qui primam rudem religionem acciperent, postea recentiorum deorum multitudo introducta fuit: & cum his recentiores leges, & non idem ritus sacrorum: quippe cum antiquas leges à Diis rencentibus conculcatas fuisse dicat Æschylus in Eumenidibus. Fuerunt autem recentiores dij crediti Iupiter in primis, qui omnia priscorum Deorum iura & omnes leges antiquauit: tum Hercules & Dionysus, & omnis illa infinita propè deorum turba, qui ab ipso Ioue po-

ue postea manarunt. Post hos Deos etiam hominibus diuini honores sunt habiti post mortem, atque illorum nonnullis vrbes etiam dicatæ: sicut in Chersonneso Eleus Protesilao, Lebadia Bœotiæ Trophonio, templum Amphiarao in Oropia. Atque vt hominum intenta sibi grata esse Dij certissimis argumentis illi confirmarent, multa miracula è rebus sibi sacratis contingere voluerunt, quòd statua Liberi patris visa ab hominibus profanis illos in insaniam verteret, quod si quis neglecta religione in locum Eumenidum apud Athenienses ingressus esset, furore agebatur. in aream Iouis Lycæi impuris ingressis omnino intra annum mori necesse fuit. cui rei & illud accessit miraculum, quòd si vel homines vel beluæ illuc intrarent, nullam reddebant corporis vmbram: quod quauis & diei & anni parte fiebat. His de causis magna accessit autoritas auspiciis, auguriis, vaticiniis, & omnibus diuinationibus quæ ad religioné spectabant: quale fuit illud quod fiebat apud Achiuos ante Cereris templum: nam speculũ fuit pertenui funiculo suspensum, & ad aquam fontis ibi existentis demissum: in quo ægri peractis priùs sacrificiis de more eius loci, vel certam suauitatem vel certissimam mortem ex offerentibus sese in speculo imaginibus intuebantur. id verò non nisi ad comprobandam illam religionem ab impuris dæmonibus efficiebatur. atque infinita propè miracula variis in locis contigisse antiquę & nuper nascentis religionis tempore memorantur. Ita verò effectum est, vt magna reuerentia & sacrificiis, ac religioni Deorum, & sacerdotibus ipsis accesserit: cum sacerdotes è nobilissimis tantum familiis eligerentur & omnibus publicis consiliis interessent apud Græcos: nam tanquam Diis præsentibus, quibus nihil ignotum existimare debemus, ita præsentibus sacerdotibus, Mantibus scilicet apud Athenienses, at Auguribus regi apud Lacedæmonios assidentibus, omnia publica proponebantur consilia. Neque ante vel publica vel priuata negotia magni ponderis vlla post consultationem aggrediebantur, quàm oraculum Delphicum, aut Ammonium, aut Dodonæum, aut aliquo pacto Deorum ipsorum voluntatem consuluissent. Sic sequentibus postea temporibus fuit in more positum, deinde legibus etiam confirmatum, vt senatus legitimè non nisi in templis Deorum, aut in locis sacris posset haberi: tanquam omnium quæ agerentur, ac dicerentur, & conscientiæ æquitatisq; suæ testes Deos ipsos facerent. Postea

verò sapientissimi legum ciuilium latores singuli varios deos suarum legum autores introduxerut, cùm lex omnis leuis sit & inanis hab ta, quę deorum immortalium consensum non haberet. Inde cœpit prisca antiquorum theologia studia, mentesque hominum ad se allicere, quam totam tamen in corporum naturalium consideratione Zeno & Cleanthes & Crysippus philosophi consistere crediderunt. At non penitus à rebus diuinis, quamuis certa & legitima via eò non accedebatur, erat remota contemplatio antiquorum, neque inutilis planè erat illa inuestigatio. Non enim animorum solùm ingeniorumque nostrorum quasi naturale quoddam pabulum inuenimus considerationem Deorum, rerumque diuinarum cognitionem, dum naturam Dei perscrutamur; sed etiam erigimur quodammodo, elatiores fieri nobis videmur, supera & cœlestia cogitantes, humana, vt exigua & minima & futilia, paruifacimus, virique boni efficimur. Nam contemptis rebus humanis, affectibusque animorum & cupiditatibus conculcatis, quid reliquum esse potest in nobis improbitatis? aut quis patet his motibus inter rerum diuinarum inuestigationem locus? Neque verò corpora solùm naturalia pro diis culta fuerunt ab antiquis, vt luna, sol, terra, ignis, aqua, venti, qui omnes pro Diis diuinos honores obtinuerunt, vt & Herodotus in Clio, & Plato in Cratylo testantur, & nos superiùs demonstrauimus: sed etiam vt certa moderatione animorum nostrorum motus temperarentur, nihilque crederetur sine Deo auspice & moderatore fieri, singuli prope animorum motus pro diis quoque diuinis honoribus culti sunt. nam & ara Misericordiæ fuit apud Athenienses: apud quos illi numini, quia magna momenta in tota hominum vita, casuumque varietate habeat, præcipuus quidam honos habebatur. tum Pudoris, & Famæ, & Alacritatis aræ, & bonæ Valetudinis erectæ sunt: & Somnia, Pertinacia, Gratiæ, Fraus, Miseriæ, Querela, Amor, Dolus, Metus, Labor, Inuidentia, Fatum, Senectus, Mors, Tenebræ pro Diis habitæ. Necessitatem præterea magnam Deam vocauit Callimachus in hymnis, & Fortuna rebus omnibus dominari credita, & Spem ac Timorem graues Deos ita vocauit Theognis.

Ἐλπὶς καὶ κίνδυνος ἐν ἀνθρώποισιν ὁμοῖοι,
Οὗτοι γὰρ χαλεποὶ δαίμονες ἀμφότεροι.

Spesque

Spesque Timorque pares mortales inter & ijdem
Insistant animos, numen vtrumque graue.

Nam cùm superiores motus animorum duos esse significarent, & Mentis, Fidei, Pietatis, Virtutis fana fuerint erecta, nonne hoc palam indicarunt, Deos omnia prospicere, & viros bonos quàm maximè ad integritatem ac beneficentiam oportere animos suos accommodare? Atqui cùm mundum totum Deum esse dicerent, nihil omnino putabant diuina præsentia Deorum carere posse, cùm multitudo rerum omnium quæ agerentur & dicerentur, & cogitarentur, Deos ipsos testes esset habitura: quare nemini scelerato esse impune liquit. Neque vllus fuit ex hac tanta Deorum multitudine, cui immortalium sapientia, probitas, iustitia, integritas, fides temperantia non esset grata. Quare præclarè traditum est à sapientibus duas esse vias animarum à corporibus excedentium. Qui enim se humanis vitiis contaminassent, seque totos libidinibus addixissent, quibus cæci se domesticis turpitudinibus ac flagitiis inquinassent: vel qui fraudes inexpiabiles in administrandis rebus patriæ suæ concepissent: iis deuium quoddam iter fuisse seclusum à Deorum concilio tradiderunt, atque hi nunquam ad Deos ipsos postea peruenire poterant. Qui verò multa quidem at expiabilia peccata commisissent, sordibusq; humanæ fæcis fuissent inquinati; illis post certum temporis spatium ad Deorum concilium accedere licebat, vbi omnes illas sordes abluissent: cùm nihil nisi purum & simplex, ad Deos peruenire posset. Qui verò se integros castosque seruassent per totam vitam, quibusque fuisset quàm minima cum corporibus contagio, & qui in his corporibus Deorum vitam fuissent pro viribus imitati; his facilem patere reditum ad Deos, vnde discesserant, tradiderunt antiqui. Quare cùm sceleribus ingentia supplicia, virtuti magna præmia proponerentur, cumque omnium negotiorum cogitationumque suarum Deos testes habere singulos dicerent antiqui, poterant homines vel nolentes ad probitatem impelli pauidi & ob Deorum præsentiam demissi. At nunc de Vlysse iam dicamus.

De Vlysse. CAP. I.

VLysses, de quo tam multa, tamque mirabilia scribuntur à poëtis, & ab omnium poëtarum principe Homero præcipuè, natus est in Bœotia, vt sensit Lycophron; vt

verò alij, in Ithaca, parentibus Laerte & Anticlea, de qua ita meminit Homerus libro λ. Odyss.

Ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ μητρὸς κατατεθνηκυίης,
Αὐτολύκου θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἀντίκλεια,
Τὴν ζωὴν κατέλειπον ἰὼν εἰς Ἴλιον ἱρήν.
Atque anima accessit defunctæ matris eodem,
Nata magnanimi Autoly o claræ Anticlea:
Quam viuam liqui, petij dum pergama sacra.

Silenus autem Chius scriptum reliquit lib. 2. fabulosarum historiarum, Vlyssem vocatum fuisse, quoniam natus sit quo tempore Anticlea prægnans iter faceret, ad Neritumque Ithacæ montem contenderet propter difficultatem itineris, nam cùm magnus imber decidisset, illa in via lapsa cecidit ac peperit. Alia tamen ab ira populorum aduersus Autolicum nominatum fuisse Vlyssem maluerunt. Hic vbi nauigandum esset ad bellum Troianum cum cæteris heroibus, se insanum esse simulauit ob eximium amorem, quo vxorem Penelopen Icari filiam, vt aiunt prosequebatur. Iunctis itaque duobus inter se longè diuersis animalibus litus aratro proscindere cœpit, salemque pro seminibus spargere. At Palamedes eius astutia cognita cum aperire & retegere illius consilium niteretur, Telemachum Vlyssis filium infantem, quem vnicum Vlysses habebat, ante aratrum in sulco deposuit. Vlysses facinus conspicatus, ne filium læderet, aratrum subleuauit, ac retinuit animalia; cognitum fuit eo pacto simulatam fuisse ab Vlysse illam insaniam, at non verè esse mente captum: quare ad bellum Troianum cum cæteris heroibus classe necessariò deuectus egregiam operam Græcis in eo bello nauauit. Primùm enim fuit autor vt Achilles inter filias Lycomedis virginali habitu indutus atque ita latens ad bellum protraheretur. Nam fama est Vlyssem cùm audiuisset per exploratorem quendam Alium nomine, Achillem ibi latere, sumpto mercatoris habitu externi multa venalia attulisse ad Lycomedis filias maiori ex parte muliebria instrumenta. inter cæteras merces, quas Vlysses exposuit, erant pugiones & gladij quidam perornati. his allectus Achilles relictis muliebribus instrumentis ad hæc contemplanda & pertractanda se contulit, qua ratione differre à muliebribus ingenijs ac vir esse imberbis inter mulieres cognitus est ab Vlysse, quamuis se fœminam esse per muliebres ve-

stes mentitus esset. deinde saggittas Philoctetæ, quas ille ab Hercule acceperat, & de Pelopis ossibus vnum ad Troianum bellum afferri oportere docuit, sine quibus Troia capi minimè poterat, monuerat oraculum. Cineres Laomedontis clam è Scæa porta rapuit. Palladium cæsis arcis custodibus sustulit. Explorator cum Diomede missus Rheso Thraciæ rege cæso abduxit equos, antequam Xanthi aquam bibissent. Hæc autem omnia nisi fierent, Troia omnino erat inexpugnabilis. Post mortem Achillis de armis eius cum Aiace contendit, atque Vlysses contra fortitudinem Aiacis multa vi eloquentiæ demonstrauit, ciuitates sapientia potiùs hostium, quàm vi armorum, & firmitate corporis euerti debellarique posse. quare finxerunt etiam robustissimum Aiacem facilè insaniuisse, quia pleraque quamuis robusta corpora tamen non multum valent ingenio, vel potiùs parum distant ab insania. Aiax igitur huius eloquentia & rerum gloria sapienter gestarum victus circa diluculum seipsum confodit, vt ait is qui res Cyprias conscripsit. atq; cùm paruus esset Vlysses, magnus tamen erat Aiax; sed in proceris magnisque corporibus tenuis est plerumque sapientia. vt quorum virtus latiùs sit diffusa, in paruis nimia sæpe calliditas: quare mediocritas magis est laudabilis. de his igitur iure potest dici, quod

Maior in exiguo regnabat corpore virtus.

Non est in tanto corpore mica salis.

Multa sunt denique & alia ab eodem Heroe in illo bello, quæ callidè excogitata fuisse commemorantur, quæ nunc omittenda duxi. atq; illa tantùm percurram, quę non ad subiugandam aliquam Asię partem, quod quidem non valde gloriosum est cuiquam, præsertim si id fiat per multas plurimorum manus neq; ad occupandum attinent imperium Troianorum, sed ad seipsum, quod multo præclarius est, vincendum, & ad componendos animi motus, & ad mentem suam rationi prudentiæque legibus subiiciendam, fuerunt ab antiquis memoriæ prodita. Capta igitur Troia cùm in patriam nauigaret Vlysses, ad litus Ciconum, qui fuerunt asperrimi Tracię populi, tempestate delatus, ibique Ismarum, quam ciuitatem Maroneam postea vocarunt, populatus, erat inde abnauigaturus, atq; non consulentibus amicis die postera irruentibus Ciconibus cum duodecim nauibus, quas habebat, multis è suis in prælio aduersus irruentes Ciconas desideratis soluere tandem

ab illo littore coactus est. Atque cum magno negotio postea terram attigisset, ibi biduum commoratur, tertiaque die nauigatione prospera vsus patriam ferè attigerat. Sed à Maleo promontorio depulsus decimo die rursus in Aphricam magna tempestate delatus ad Lotophagorum regionem appulit: ibi cùm socij eius lotorum fructus gustassent, patriæ obliti ad naues minimè reuerterunt. Inde verò fertur delatus fuisse in Siciliam, vbi Polyphemi antrum cum duodecim sociis intrauit. quem Polyphemum postea liberioribus poculis inuitatum, cùm in profundum somnum deflexum videret, qui iam sex socios Vlyssis deuorasset, obcæcauit: & vnicum oculum, quem is habebat, accenso titione exussit, tum pellibus ouium indutus cùm superstitibus sex sociis ex antro inter oues mirificè clàm elapsus est. è Sicilia deinde ad insulam Æoliam delatus ventos in vtrem inclusos, præter Zephyrum, omnes accepit ab Æolo: nam is è Sicilia & ab Æoliis insulis in Ithacam nauigantibus magnopere est vtilis. At cùm sociorum auaritia, qui thesaurum in vtrem inclusum credebant, reclusisset vtrem, reflantibus ventis acerbissimè ad Æoliam insulam denuò repellitur. Hic rursus cùm frustra Aeoli munus id repeteret, repulsam passus, cum acerbissimis contumeliis tanquam Diis inuisus ex insula sic ab Aeolo repellitur:

Ἔρρ' ἐκ νήσου θᾶσσον ἐλέγχιστε ζωόντων.
Ἔρρ' ἐπεὶ ἀθανάτοισιν ἀπεχθόμενος τόδ' ἱκάνεις.
Ocyus este procul viuentum pessime: cede,
Cede procul, superis inuisus fluctibus erras.

Tum verò ad Læstrygonas immanissimos Campaniæ populos Neptuni filios creditos accedit. Atque cùm Læstrygones humanis carnibus vescerentur, nonnullis è suis amissis, mox ac Aeæam insulam cursum tenuit, quo in loco Circe venefica mulier, quæque plurimum magicis artibus posset. Solis filia credita habitabat. Hæc etiam nonnullos è sociis Vlyssis exploratum quinam insulam incolerent missos, in beluas conuertit. At hanc Vlysses intrepidus accessit sumpto pharmaco, quod sibi Mercurius aduersus veneficia dederat: quam stricto gladio socios primæ formæ coegit restituere. cum hac postea annum versatus filium suscepit Telegonum & Ardeam filiam, quæ postea in Italiam delata vrbi Ardeæ nomen dedit, sicuti ex Ausone suscepto è Calypso vocata fuit Ausania. Mox ad

inferos

inferos descendit, vt è vate Tiresia quæ sibi agenda forent, perdisceret: vnde reuersus columnam Plutoni ac Proserpinæ consecrauit, mox ad insulam Sirenum delatus aures sociorum cera illitas obturauit, seque ad malum nauis alligari iussit, ne suauitate cantus victus perimeretur. Deinde Scyllam & Charybdim pertransiens non sine aliqua sociorum iactura in Siciliam rursus peruenit, vbi Solis filiæ paternos greges custodiebant. Hic monuit socios ne Solis greges læderent, sed ipso dormiente fame coacti (iamdiu enim per magnam annonæ penuriam plurimam passi fuerant nauigantes) plura animalia è gregibus ceciderunt: quod scelus tantum omnes naufragium passi morte postea luerunt. At Vlysses expers eius sceleris arrepto malo nauis nouem dies in mari fuit ab vndis & ventis agitatus: ac tandem ad Ogygiam insulam delatus, & à Calypsone nympha in hospitium acceptus, septem annos cum illa versatus est, atque ex eius congressu filios etiam suscepit. Inde cùm rate denique vectus fuisset ita Diis iubentibus, cùm non procul abesset à Phæacia, ratis etiam frangitur, quoniam Neptunus propter casum Polyphemi filij grauissimam tempestatem illi immisit. Huius miserta Leucothoe tabulam subjecit, cui innixus Vlysses in portum Phæacum adnatauit, nudusque inter frondes arborum ibi se occultauit. Cum verò vestes postmodo à Nausica filia Alcinoi accepisset, Palladis opera ad Areten Alcinoi coniugem perductus, à qua nauibus & sociis dono acceptis in Ithacam cum muneribus dormiens exponitur. Hic à Pallade excitatus sumpto mendici habitu, vti Pallas monuerat, ad suos rediuit, domumque suam lasciuis ac sceleratis procis expurgauit. Post reditum Vlyssis à Troia longè diuersus fuit sermo mortalium, siquidem alij Penelopen illi filium peperisse inquiunt, qui deuicta Troia Ptoliporthus fuit appellatus ad memoriam paternæ virtutis, cùm illud nomen populatorem vrbis significet. Alij dixerunt ab Vlysse fuisse illo crimine damnatam, quòd procos vltro inuitasset, ac domo eiectam priùs Spartam, deinde Mantineam illam adiuisse, vbi vitam concluserit. Hæc autem omnia ita sunt à poëtis decantata, vt vel solum Homeri poema nobis possit esse testimonio ita se habere, quæ hactenus de Vlysse dicta sunt. Pindarus tamen in Nemeis multo plura decantanta fuisse scribit de Vlysse, quàm reipsa gesta fuerint, cùm poëtam beneuolum & amicum sit nactus. At alij aiunt

Vlyssem fuisse à Telemacho occisum, quem susceperat è Circe, qui etiam veritus à custodiis ad patrem accedere, quosdam è custodibus trucidauit, & mox patrem ipsum incognitum lancea transfixit, cui alligauerat in summa parte os turturis marinæ, cui frequentibus somniis & auguriis fuerat prędictum fore vt à filio sibi caueret, velut ait Dictys Cretensis in lib.7. belli Troiani.

¶ At nunc cur hæc ita fuerint ficta, perquiramus. Atque illud esto primum, quòd si quis diligentiùs consideret illa quæ memoriæ prodita sunt de Vlysse, is intelliget vniuersam hominum vitam in his fabulis expressam fuisse, & præclara sub his præcepta contineri, quę spectant plurimum ad animos nostros in omnes fortunæ euentus ad sapientiam informandos. Quis est enim Vlysses? an non sapientia quæ inuicta per omnia pericula intrepidè pertransit? aut qui sunt Vlyssis socij? nonne animorum nostrorum motus? Cur igitur multos è suis sociis in præliis aduersus Ciconas ad radices Ismari montis amisit? cur multi fuerunt à Læstrygonibus absumpti? cur nonnulli à Cyclope vorati? cur alij à Scylla & Charybdi grauissimis monstris absorpti? Quoniam multi vel ira vel doloribus vincuntur, vel rebus aduersis ita infringuntur, atque consternuntur, animoque deficiunt, vt ad piorum locum, tanquam in patriam, peruenire non possint. Nam cùm pars animæ nostræ altera rationi pareat, altera ad illam surda sit omnino, meritò illos socios Vlyssi iniunxerunt. Alij contrà non cedunt quidem difficultatibus, aduersus quarum molem inuicti persistunt, sed inter Phæacum delicias, aut inter fructuum Lotophagorum suauitatem, aut per iucundissima Circes pocula, aut cantus Sirenum, propriam salutem neglexerunt. Quare non pauciores inter delicias aut voluptates, quàm inter grauissima pericula socios Vlysses desiderauit. Quanta sit autem vis voluptatum, quamque perniciosa mortalibus, declarauit exemplum Polyphemi: quippe cùm vel tãta moles Cyclopis fuerit per vini suauitatem oppressa. Cùm demonstrarent rursus poëtæ diuinam bonitatem omnib. patere eius auxilium implorantibus, dixerunt illum ventos in vtrem inclusos ab Æolo accepisse, quæ tamen neglecta semel, postea non fore tam facilis & omnibus obuia, illum ad Æolum reuersum repulsam passum fuisse inquiunt. Deinde ostendunt auaritiam sociorum Vlyssis, qui vtrem recluserunt, multorum & laborum & calamita-

lamitatum fuisse originem. Ibidem quàm necessaria sit imperatoris vigilantia ostenditur, cùm neque tantillum quidem ab administratione rerum ad communem omnium salutem pertinentium recedere liceat. Quamuis plerisque non ad publicam, sed ad propriam vtilitatem, res publicas gubernare nunc mos est: qui neglecto humanitatis & æquitatis iure illud tantùm quod sibi conferat, legitimum esse arbitrantur. Deinde significatum fuit per hæc viro bono necessariam esse omnino prudentiam,& rerum futurarum quasi diuinationem quandam, & præcognitionem, cùm sciscitatum de rebus futuris vel inferos adierit. At verò non sufficere vires humanas ad superanda pericula, vel titillationes voluptatum, ad quas obstupescit humanum ingenium, facilè monere potest Mercurij munus, quod datum est Vlyssi aduersus omnia veneficia. Cur inter suauissimos Sirenum cantus vel aures obturari, vel ad malum alligari conuenit? quia aduersus illegitimarum voluptatum illecebras vel surdos esse vel rationi firmissimè alligatum obtemperare omnino opus est. Cur socij naui igne fulminis cœlestis conflagrante vbi Solis greges mactauissent, eo Deo neglecto in mari perierunt, ac solus Vlysses euasit? quia nemo impune denique religionem paruifacit, cùm innocentes semper Deus protegat & adiuuet. Hic idem modò nudus & ad litus eiectus inter frondes latuit, modò auri & argenti diues multis acceptis sociis & muneribus in patriam dormiens exponitur ob fortunæ vicissitudines, quas virum sapientem æquo animo perferre opus est. Hic idem sumpto mendici habitu consilio Palladis post omnes procos cæsos tranquillus in patria fuit, quoniam viri boni, & mali eundem habent ortum, & exitum vitæ: omnes enim mendici & nudi nascuntur ac moriuntur. In illo igitur habitu superatis denique & extinctis libidinis voluptatumque omnium stimulis, qui proci sunt animæ nostræ,in patria, in piorum locis in Deorum consilio felicissimè viuimus. Quare si quis vel illa monstra, quæ dicitur Vlysses expertus, alicubi extitisse credat, vel si extitissent tam dispersa, ad illa omnia Vlyssem fuisse delatum;is nimium rerum antiquarum scriptoribus pro quadam simplicitate credit, & à veritate omnino valde delirat.Sin hæc omnia ad mores,vitamque mortalium rectè instituendam excogitata putet, mecum planè sentit: cùm omnia hæc ad omnes fortunæ euentus sapienter ferendos non me-

diocriter pertineant. Dicta est Minerua Vlyssi omnem deformitatem abstulisse, vt ait Plutarchus in Synopsi, quia sapientia omnia corporis vitia deleat. Atque de Vlysse ita breuiter, nunc de Oreste dicatur.

De Oreste.
CAP. II.

ORESTES autem fuit Clytemnestræ & eius Agamemnonis filius, qui summus Imperator fuit Græcorum, vbi Græci ad Troiam militarent, quem alij dicunt in conuiuio cùm domum post id bellum redusset, alij in balneo vnà cum nonnullis viris illustribus, per insidias Aegisthi fuisse cæsum. Ferunt Orestem paruulum domi cum matre relictum fuisse, quo tempore Agamemnon ad bellum Troianum nauigauit, vbi cantorem custodem & admonitorem Clytæmnestræ reliquit. At Aegisthus Clytemnestræ desiderio captus cantore clàm per insidias in insula deserta obtruncato, illa deniquè potitus est. Hic idem Aegisthus Agamemnone patre Orestis cæso filium quoque erat occisurus, nisi is ab Electra sorore admonitus insidias sibi parari ab Aegistho, fuga sibi salutem comparasset. Alij dicunt Arsinoen nutricem cæso patre rapuisse Orestem, eumque seruasse cùm esset trium annorum, vt inquit Herodotus in Pelopeia. Pherecydes sensit Orestem à Laodamia nutrice subtractum fuisse furori, crudelitatique Aegisthi, sed filium Laodamiæ pro Oreste fuisse ab illo trucidatum. Profugit igitur Orestes ad Strophium principem Phocensium, qui sororem Agamemnonis in matrimonium duxerat, vbi ad duodecim annos commoratus, cùm iam ad robustiorem ætatem peruenisset, & paternæ cædis memor,& acceptæ ab Aegistho iniuriæ non oblitus, tanquam nuntius mortis Orestis ad Clytæmnestram matrem admittitur: atque Electra conscia, quæ data fuerat in matrimonium cuidam agricolæ, ne possent qui ex illa nascerentur ad regnum aspirare, matrem & Aegisthum eodem ferro obtruncauit in paternæ cædis vltionem. Atque hoc factum fuit in quodam sacello Palladis, quod fuit extra vrbem, cùm adulteri pro morte Orestis Diis gratias agerent, vt magno periculo liberati, qua de causa Ioui liberatori sacrificabant. Nam cùm sororis marito, eiusque coniunctis armatis templi aditum Orestes occlusit, ipseque ingressus cum paucis sua manu ambos confodit & trucidauit. Id autem factum est ab

Ore-

Oreste non sine oraculi iussu, vt ait Eurip. in Oresto his carminibus:

Φοίβου δ' ἀδικίαν μὲν τί δεῖ κατηγορεῖν;
Πείθει δ' Ὀρέστην μητέρ', ἥ σφ' ἐγείνατο,
Κτεῖναι, πρὸς οὐχ ἅπαντας εὔκλειαν φέρον.
Quid est opus narrare Phœbi iniurias?
Matrem hic Oresti suadet illum quæ edidit
Mactare magnam quo refert infamiam.

Fuerunt tamen qui dixerunt Orestem non fuisse per id tempus apud Strophium, sed dum exularet à patria è regno paterno eiectus, Argis primum potitum fuisse, deinde cum magna Arcadum manu Phocensium auxiliis fretum Spartæ regnum occupasse, cui Lacedæmonij haudquaquam inuiti paruerunt, qui Tyndari nepotem multo digniorem putarunt, cui parerent, quàm Nicostratum aut Megapenthem quos Menelaus è quadam serua susceperat. His addiderunt Hermionem Menelai filiam nupsisse Oresti, de quo natus est filius Sisamenus qui patri Oresti in regnum successisset, vt ait Paus. in Corinthiacis. Narrant Oresti post illam cædem diem dictam fuisse apud Areopagitas, vt sensit Nymphodorus, ab Erynnibus vltricibus scelerum, vt verò Dionysiocles, à Tyndaro patre Clytæmnestræ: vt verò Amorgius Simonides, ab Erigone Aegisthi & Clytæmnestræ filia: in quo iudicio cùm par esset vtrinque suffragiorum numerus inuentus, absolutus fuit. Eo iudicio absolutus Orestes Areæ Mineruæ aram erexit, quam ita cognomento appellauit, quia ἀρᾶσθαι sit precari, quod preces eius audierit. Nam eò insectantibus Erinnybus è patria ad id iudicium compulsus fuerat, quo tempore Demophon Athenis regnabat. cùm enim nescio quo animi stimulo ob conscientiam commissi facinoris vexaretur, è patria ad Messeniam primùm profugit, qui locus distabat ferè septem stadiis à Megalopi, ad quam vrbem vbi peruenisset, mox Orestia fuit appellata, vti scripsit Acesodorus libro secundo de vrbibus. Alij dicunt Oresten Thraciæ vrbem ab ipso Oreste conditam & appellatam fuisse, quæ postea vocata fuit Adrianopolis: atque ibi primùm furiis correptus fuit, vt ait in Arcadicis Pausanias. Alij dicunt Orestem sibi manus alterius digitum hic abrosisse impatientem furoris, vbi nigræ Furiæ sibi obuiæ primùm fuerunt, quæ adeso digito mox sibi albæ visæ sunt, quare ad se ipsum rediit. Quidam apud Troeze-

nios diu mansisse tabernaculum vocatum Orestis tradiderunt. quod erat insigne ædificium apud illos, in quo loco cùm parua esset cella ante id tempus, illum consistere Trœzœnij iusserunt antequam materni sanguinis maculas expiationibus elueret: quo etiam in loco dum ritè expiaretur, solebant cum illo epulari, qui præerant illis lustrationibus. Mansit postea consuetudo apud Trœzenios vt posteri illorum præfectorum in eodem loco statis diebus cœnitarent: eius autem expiationibus & laurum adhibitam fuisse, & alia lustrationum genera, & aquam ex Hippocrene fonte, scripsit Melanthes in libro primo sacrificiorum. Habuerunt enim ipsi quoque Trœzenij Hippocrenem fontem, de quo longè aliùs est sermo, atque de Hippocrene fonte Bœotorum. Hic in Macedoniam profectus opidum condidit, quod vocatum fuit Argos Oresticum, & vniuersa regio Orestias, vt testatus est Strabo libro septimo. Narrant Orestem Athenas per id tempus venisse, quo Lenæa Liberi patris sacrificia, celebrabantur, quæ scripsit Appollodorus Anthesteria fuisse antiquitus appellata, quasi floralia dixerim. Cum igitur inter sacrificia non admitteretur, vtpote cæde matris pollutus, dicitur Pandion hoc excogitasse: cùm choam vini, (est autem illud mensuræ nomen apud Athenienses) dari singulis conuiuiis iussisset, imperauit singulis vt suum biberent, neque alij de suo cuipiam infunderent, ne ex eodem cratere biberet Orestes, è quo initiati essent, neque ex eorum vino: neque rursus grauiter ferret, quòd ipse solus seorsum ab aliis biberet. Atque inde Choum solennitas manasse eo ritu credita est. Neque verò istud ipsum sine oraculi monitu factum fuit, quod scripsit Eurip. in Iphigenia in Tauris:

πρῶτα μὲν οὐδεὶς ξένων
Ἑκὼν ἐδέξαθ' ὡς θεοῖς στυγούμενον
Οἳ δ' ἔσχον αἰδῶ, ξένια μονοτράπεζά μοι
Παρέσχον οἴκων ὄντες ἐν ταὐτῷ στέγει.
Σιγῇ δ' ἐτεκτήναντ' ἀπρόσφθεγκτόν μ', ὅπως
Δαιτός γενοίμην πώματός τ' αὐτοῖς δίχα.

Primumque nullus hospitum
Me cepit, inuisum velut Diis virum.
Qui me colebant, hi mihi hospitalia
Parare soli dona, mensam vna in domo.
Silentio præbere cuncta, quo forem
Nec particeps consilij ipse, nec poculi.

Enim-

Enimuerò cùm postea oraculũ sciscitatus esset Orestes, quo pacto posset ab eo furore liberari, responsum tulit, illud fieri non posse, nisi in Tauricam regionem Scytharum profectus Palladis statuam, quam illi eximiè colebant, abstulisset in Græciam, sororemque Iphigeniam recuperaret, & in fluuio ablueretur, qui confunderetur cum septem fluminibus. Ille diu anceps peruenit in fines Rheginorum, atque in inuento ibi flumine se abluit. Mox in Siciliam Syracusas trajiciens fertur cùm è Taurica rediret, templum ibi erexisse, & simulacrum Deæ consecrasse, quam Fascelitim nominarunt, quia illam imaginem intra fascem lignorum occultauerit Orestes, cùm esset illam è Taurica exportaturus: idque priusquã statuam auferret, vbi primùm in Tauricam accessit. Eo igitur cùm accessisset, in vincula à pastoribus cum Pylade coniectus (nam Pyladem Strophij Phocensis filium, cum quo fuit à teneris educatus, omniũ profectionum, periculorumq; socium fidelissimum habuit) ad Thoantem regionis regẽ deducitur, vt de more eius gentis pro victima illi Deæ mactaretur: deinde ad Iphigeniam ad templũ missi cum statua per noctẽ conscenda nauicula omnes aufugiunt. Sed antequam inde soluerent, Orestes comam lugubrẽ in Tauris deposuit quem ritum postea detulit in Cataoniam, vt scriptũ reliquit Phanodemus in lib. 7. rerum Atticarum, & Strabo lib. 12. Alij tamen voluerunt Orestẽ comam deposuisse antequã ad iudiciũ Areopagitarũ accessisset. Cùm verò rediisset Athenas, Electram sororem Pyladæ in matrimoniũ collocauit è qua Pylades postea Medontem & Strophiũ filios suscepit, vt scripsit Hellanicus Lesbius in 1. lib. rerum Aeolicarum, & Isacius in Lycophronem. Quidam præter Iphigeniam & Electram sorores illi addiderunt Chysothemim, & Laodicem, & Iphianassem. Fuerunt qui non procul à Megalopoli Orestem sanitati restitutũ crediderint, in loco quem Acem vocarunt & Tonstrinam, vbi comam rotundit. Alij istud ipsum iuxta Gytheum saxum contigisse memorant, quod otiosum vocarunt: superquo vbi sedisset Orestes, fuit ab insania liberatus, vt ait Nymphodorus Siracusius in περίπλῳ siue nauigatione, & Pausanias in Laconicis. Alij tradiderunt illud iuxta Amanum montem contigisse, vnde etiam mons ipse nomen acceperit, cùm priùs Melanthius diceretur, vt ait Plutarchus in libro de fluminibus. Nam vbi profugientes è Tauris tempestate delati fue-

runt in partem eius regionis, quæ Seleucia dicebatur, & ad Antiochiam, montemque Melanthium, ibi tandem dicitur Orestes fuisse liberatus à furore Erinnyum, vti scripsit in suis historiis Trax Eumolpus. Alij Palladis consilio Orestem Argos adiisse, & Erinnyas placasse inquiunt, quare ibi eius insaniam placatis Eumenidib. desiisse. Cùm igitur Athenas rediisset sanitati restitutus, sorore data Pyladæ socio, Neoptolemo Achillis cæso, Hermionen vxorem duxit, de qua suscepit Tisamenum: vel, vt scripsit Isacius, ex Erigone Aegisthi filia vxore ducta Penthilum genuit, habitauitque Arcadiæ vrbem Orestiam, vbi à serpente ictus extremum vitæ suæ diem conclusit: cuius sepulchrum fuit apud Thyreates, vt scripsit Pausanias in Arcadicis. Huic tanquam Deo postea solemnis ritus apud Trœzenios fuit institutus, vt, cùm Orestes in cella quadam antequam expiaretur, consistere iuberetur, cum quo epulati sunt qui lustrationi illi præfuerunt, ad eius rei sempiternam memoriam illorum posteri statis diebus in eodem loco cœnitarent. vbi verò defossa fuerunt illa piacula, laurum natam postea fuisse memorant. Sequentibus temporibus cùm bellum grauissimum inter Tegeates atque Lacedæmonios exarsisset, multis cladibus affectis Lacedæmoniis responsum est ab oraculo, præsentes calamitates cessaturas si ventos & percutientem ac repercussum, hominumque perniciem omnem remouentes, ossa Orestis inuenisset. Lichas igitur Lacædemonius cùm Tegeam peruenisset (erant enim tunc fœderis iure omnia pacata in ciuitatibus) atque fabri ærarij officinam esset ingressus, ibi inueniri posse ossa Orestis in memoriam venit, quia ventos folles oraculum appellasset percutientem, malleum: repercussum, incudem: hominum perniciem, ferrum, quo in præliis cædendis hominibus vsi fuissent. atque sepulta fuisse postea Orestis ossa memorant iuxta Parcarum fanum in sepulchro Agamemnonis, vbi iussi sunt Tegeatæ ab oraculo illa sepelire, vt ait Pausanias in Laconicis.

¶ Atque hæc illa sunt quæ de Oreste ab antiquis memorantur. Quòd hæc ad historicā narrationē referenda sint omnia propè, nemini dubiū esse arbitror. at quòd ita fuerit Orestes à furiis exagitatus ob parricidium, quod vel iussu oraculi commiserat, illud solum nobis est considerandum. Dicunt huic visas fuisse Furias, quæ ardentes faces assiduè illius oculis

lis obiicerent, à quibus semper terrore horribili efficiebatur, per quas neque diurno neque nocturno tempore quiescere licebat. hanc animi molestiam, atque adeo hunc mentis furorem conscientiæ stimulos fuisse constat, quibus scelerum flagitiorumque sibi conscij homines exagitantur. cùm nihil magis animum assiduè torqueat, quàm præteritorum flagitiorum memoria, quod ita testatur Cicero in oratione pro Roscio Amerino: Nolite putare, quemadmodum in fabulis sæpenumero videtis, eos qui aliquid impiè sceleratèque commiserint, agitari, & perterreri Furiarum tædis ardentibus: sua quemque fraus, & suus error maximè vexat: suum quemque scelus agitat amentiáque afficit. suæ malæ cogitationes, conscientiæque animi terrent. Hæ sunt impiis assiduè domesticæque Furiæ: quæ noctes diesque pœnas præteritorum peccatorum à consceleratissimis hominibus repetunt. Nam cùm nihil magis quàm præteritorum scelerum recordatio animum infestet, tum nihil magis hominum quieti, & tranquillitati confert, quàm integritatis opinio, & nullius fraudis sibi esse conscium: quod per hanc fabulam antiqui significarunt. At nunc de Chimæra dicamus.

De Chymæra. CAP. III.

CHimæra monstrum illud celeberrimum apud antiquos, Echidnæ ac Typhonis filia fuisse dicitur, vt scripsit Hesiodus in Deorum ortu, vbi loquitur de Echidna in his:

Ἡ δὲ Χίμαιραν ἔτικτε πνέουσαν ἀμαιμάκετον πῦρ,
Δεινήν τε μεγάλην τε, ποδώκεά τε κρατερήν τε.
Τῆς δ' ἦν τρεῖς κεφαλαί, μία μὲν χαροποῖο λέοντος,
Ἡ δὲ χιμαίρης, ἡ δ' ὄφιος κρατεροῖο δράκοντος.
Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα,
Δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο.

Tum parit indomitas spirantem ex ore Chimæram
Flammas, ingentem celeremque fortemque grauemque.
Huic tria erant capita: primum fuit acre leonis,
Alt aliud capræ, atque aliud caput inde chelydri.
Prima leo, postremà draco, media inde capella,
Quæ grauiter patulis spirabat naribus ignem.

Fabulantur hanc Chimæram Amisodari studio fuisse educatam, vti scripsit Apollodorus lib. 2. Bibliothecæ. Hoc mon-

ſtrum trium fuiſſe diuerſarum formarum, & è ſuperioribus patuit, & Homerus ita expreſſit lib.ζ. Iliad.

Πρῶτον μὲν ῥα Χίμαιραν ἀμαιμακέτην ἐκέλευσε
Πεφνέμεν. ἡ δ' ἄρ' ἔην θεῖον γένος, οὐδ' ἀνθρώπων·
Πρόσθε λέων ὄπιθεν δὲ δράκων μέσση δὲ χίμαιρα,
Δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο.

Horrendam primùm iubet obtruncare Chimæram,
Cui genus haud mortale fuit de ſtirpe virorum.
Prima leo, poſtrema draco, media inde capella,
Quæ grauiter patulis ſpirabat naribus ignem.

Cùm ignem igitur ex ore & naribus expiraret, fabulati ſunt Bellerophontem ad hanc occidendam miſſum fuiſſe, qui cōſcendens equum Pegaſum alatum, natum e Neptuno & Meduſa, illum ſagittis transfixit, vt ſcripſit Apollodorus libr.2. quamuis aliter alij ſentiant, vt dicetur poſtea. Hanc in Lycia habitaſſe memorant, quo etiam in loco nata eſt, neque bis plura de Chimæra memoriæ prodita ſunt. Nunc veritatem inquiramus. Scriptum fuit ab Antigono Caryſtio in hiſtoricis cōmentariis tres populos à Bellerophonte fuiſſe victos, quod etiam ſignificatum per triplicem Chimæræ formam fuiſſe ait Zezes hiſt.149. chiliad.7. Alcimus in rebus Siculis, & Syracuſius Nymphodorus Chimæram Lyciæ montē eſſe dixerunt, in quo ignis naſceretur, eius in ſumma parte leones dicti ſunt habitaſſe, in medio erant vberrima & amœniſſima paſcua, ad radices ſerpentes complures. quæ res locum dedit fabulæ, quòd Chimæra monſtrum eſſet è tribus tam diuerſis animalibus compoſitum, cuius caput & pectus vertex ſcilicet eſſet leonis, ignemque efflaret ex ore: atque ita venter erat capræ, cauda verò draconis. Hunc locum Bellerophontes Glauci filius cùm feciſſet habitabilem, dictus eſt monſtrum illud ſagittis confeciſſe. Plutarchus in libro de claris mulieribus Chimæram montem quendam fuiſſe ait ſonitus horrendos & incendia emittere ſolitum, quibus ager finitimus infeſtatus nec arbores nec fruges produceret, at Bellerophonte iubente reſcindi partem, quæ erat planiſſima, compoſitum fuiſſe, conſopitumque ſonitum, & magnum adhibitum regioni remedium. Scriptum fuit à Theopompo libro ſeptimo rerum Philippicarum, Chimæram non ſagittis fuiſſe transfixam, ſed haſta petitam fuiſſe, quæ plumbum haberet in ſumma parte collocatum; quam partem haſtæ cùm Bellorophon

in os

in os Chimæræ intrusisset, plumbum igne colliquefactum in ventrem Chimæræ defluxit, & illi combussit omnia intestina, quare mortua est. Scripsit Agatharchides Gnidius libro tertio rerum Asiaticarum Chimæram mulierem fuisse Amisodari, qui imperauit Lyciæ, quæ duos fratres haberet Leonem & Draconem: hi cùm Lyciæ loca incursionibus & insidiis opportuna cum magna manu iuuenum occupassent, adeuntes ea loca obtruncabant: ob concordiam igitur fratrum & sororis corpus vnum tria habere illa capita fabulati sunt. Hos Bellerophontes vi superauit, & in seruitutem redegit: quare dictus est plumbum in os intrusisse: quod etiam testatur Isacius in Lycophronem. Nicander Colophonius fluuiorum naturam ac torrentum præcipuè per hæc figmenta significari voluit: cùm dixerit Chimæram tria habuisse capita & triplicem corporis formam: primum caput fuit leonis, vltimum draconis, at medium capræ, quoniam ex hybernis imbribus, aquarumque abundantia fiunt fluuij quidam, qui dicuntur χειμαῤῥοι, per hyemem fluentes scilicet, qui sunt tanquam leones feroces & indomiti, omniaque obuia secum trahunt. cùm igitur omnia rapiant & strepitum edentes quasi rugiant, leonum primam partem habere dicti sunt: cùm præcipuè terram quasi vnguibus effodiant, qualiter sunt habituri. At pars media capra est dicta, quoniam aqua huiusmodi proxima quæque carpit: vltima pars est serpens, quia obliquus & contortus est omnium fluuiorum, tanquam serpentum & viperarum cursus. Hoc monstrum horrificum Bellerophonthes Pegaso inuectus, Solis calor scilicet, interemit, quia cùm cessat pluuiarum copia per æstatem, tunc exiccantur torrentes. Nam Bellerophon & Pegasus idem sunt re ipsa, vis Solis scilicet, quæ variis nominibus appellatur: neque quidquam prohibet eundem Solem diuersis nominibus pro variis actionibus appellari. Neque enim fieri potuit naturæ ductu vt tam deforme monstrum alicubi nasceretur, vt ait Lucretius libro quinto:

Qui fieri potuit triplici cum corpore, vt vnà
Prima leo, postrema draco, media ipsa Chimæra,
Ore foras acrem flaret de corpore flammam?

Ego sanè per hanc fabulam nos ab ira turpissima omnium monstrorum, reuocari crediderim: cùm ira, tanquam leones furibundos faciat, quæ ex ebulliente sanguine circa

cor excitatur, oculosque rubro colore tanquam flammis perfundit. Huius media pars est capra, infestum plantis animal, quoniam maximè infesta est facultatibus ira, cum nullam neque vtilitatis, neque honoris rationem habeat ira. vt autem significarent antiqui omnium vitiorum maximè molestam esse iram, quæ pro viribus ab omnibus deuitanda est, neque huic motui obnoxios esse amplectendos, huic monstro partem extremam draconis attribuerunt. Non minùs enim cauendus ac fugiendus est is viro prudenti, qui quò tulerit vis iræ & impetus feratur, quàm draconum & crudelissimarum viperarum consuetudo. Sic enim refrænandam esse iram antiqui nobis significarunt, aut futurum esse vt nullam hominum nisi stultissimorum amicitiam comparemus. Alij vim rhetoricę facultatis sub hac fabula contineri arbitrati sunt, qui procemiorum naturam acrem esse voluerunt, modiceque intumescere: medium orationis carpere, & sublimia sectari propter necessaria sapientiæ studia: at extremam partem se tanquam anguem ad medium reflecti summatim repetendum, virusque habere & acrimoniam, qua excitet animos auditorum in aduersarios. At de Chimæra satis: nunc de Bellerophonte dicatur.

De Bellerophonte. CAP. IV.

Dicitur is Bellerophon qui Chimæram interemit, patria fuisse Corinthius, & Glauci eius filius, qui natus fuit è Sisypho, vt testatus est Dioxippus Corinthius libro secundo de rebus patriis, & Pausanias in Corinthiacis, qui Bellerophon Hipponus antea dicebatur. Hic vbi Bellerum Corinthium, vel, vt maluit Phœnix Colophonius, Deliadē propriū fratrē; vel, vt Philemon putauit, Pirenen; vt verò Dorotheus Sidonius, Alcimenen, interemisset, non solùm nomen sed patriam etiam mutauit. Argos igitur profugus adiens à Prœto perhumaniter expiatur, & in hospitium capitur. Deinde paucis interiectis diebus Antea, vel, vt alij maluerūt, Sthenobœa Prœti vxor incredibili amore Bellerophontis capitur: quem cum nullis blāditis posset ad adulterium allicere, apud Prœtum tentatæ pudicitiæ accusauit. At Prœtus hunc ipse quidem iure antiquæ consuetudinis interficere noluit: quoniam fuit antiquorum consuetudo vt neminem occiderent qui cū edissent, nisi istud accidisset inconsultò: sed ad Iobatem generum suum in Lyciam misit occidendum, literasque dedit obsignatas,

obsignatas, in quibus criminatio continebatur. Subiuit eandem fortunam Hippolytus propter amores nouercę, & Peleus propter Cretheim Hippolyti filiam, qui tamen ambo post calamitates iniquè acceptas Deorum misericordia pristinæ incolumitati sunt restituti. Hippolytum, notius est quam indigeat explicatione, fuisse in vitam ab inferis reuocatum: sic enim plerique fabulati sunt. Peleus ob amores Cretheis vxoris Acasti, quia noluisset illi ad turpitudinem parere, accusatus apud Acastum tentatæ pudicitiæ in deserta Pelei montis deductus est, atque arbori nudus alligatus vt à feris syluestribus voraretur. dicunt Deos innocentiæ misertos Vulcanum ad Peleum soluendum misisse, atque ensem illi insuper donasse quo feras irruentes posset trucidare. sic igitur solutus iuit in Thessaliam, Acastumque ipsum & vniuersam Iolcum debellauit vt inquit Hellanicus Lesbius in rebus Thessalicis. Cùm verò solennitas quædam per illud tempus in Lycia celebraretur, fuit ab Iobate per nouem dies admissus in conuiuium, ac decimo tandem die Iobates literas à socero aperuit. enimuerò cum illam consuetudinem Iobates etiam seruaret, hunc quidem ipse interficere noluit, sed imperauit vt Chimæram, & Solymos, & Amazonas occideret. quæ omnia testatus est his versibus Hom. lib. ζ. Iliad.

Τῷ δὲ γυνὴ Προίτου ἐπεμήνατο δῖ' Ἄντεια
Κρυπταδίῃ φιλότητι μιγήμεναι· ἀλλὰ τὸν οὔτι
Πεῖθ' ἀγαθὰ φρονέοντα δαΐφρονα Βελλεροφόντην.
Ἡ δὲ ψευσαμένη Προῖτον βασιλῆα προσηύδα.
Τεθναίης ὦ Προῖτ', ἢ κάκτανε Βελλεροφόντην,
Ὅς μ' ἔθελε φιλότητι μιγήμεναι οὐκ ἐθελούσῃ·
Ὣς φάτο· τὸν δὲ ἄνακτα χόλος λάβεν οἷον ἄκουσε.
Κτεῖναι μὲν ῥ' ἀλέεινε (σεβάσσατο γὰρ τόγε θυμῷ)
Πέμπε δέ μιν Λυκίηνδε, πόρεν δ' ὅγε σήματα λυγρὰ,
Γράψας ἐν πίνακι πτυκτῷ θυμοφθόρα πολλά.
Δεῖξαι δ' ἠνώγει ᾧ πενθερῷ ὄφρ' ἀπόλοιτο.
Αὐτὰρ ὁ βῆ Λυκίηνδε θεῶν ὑπ' ἀμύμονι πομπῇ.
Ἀλλ', ὅτε δὴ Λυκίην ἷξεν, Ξάνθόν τε ῥέοντα,
Προφρονέως μιν τῖεν ἄναξ Λυκίης εὐρείης,
Ἐννῆμαρ ξείνισσε, καὶ ἐννέα βοῦς ἱέρευσεν.
Ἀλλ' ὅτε δὴ δεκάτη ἐφάνη ῥοδοδάκτυλος ἠώς,
Καὶ τότε μιν ἐρέεινε, καὶ ἤτει σήματ' ἰδέσθαι,
Ὅττι ῥά οἱ γαμβροῖο πάρα Προίτοιο φέροιτο.

Occultoque uxor Præti mox carpitur igni
Clam petit amplexum illius : sed pectora casta
Flectere non potuit prudentis Bellerophontis.
Hinc tulit ad Regem mendacia callida Prætum :
Præte precor pereas, ni cædes Bellerophontem,
Qui vim ferre mihi, & lectum turpare iugalem
Tentauit; Regem auditæ mouere querelæ,
Cædem deuitat tamen hanc, mens horret ab illa.
In Lyciam ad generum mittens: sed tristia scripta
Huic arcana dedit, luat vt pro crimine pœnas.
Tempore quo Lyciam petiit, sed forte Deorum.
Festa celebrabant Lycij solennia. Rex hunc
Vt primùm Lyciam petiit, Xantumque fluentum,
Excipit hospitio peregrinum ritè diebus
Ille nouem totidemque boues mactauit ad aras:
Aurora vt decimo conspersit lumine terras,
Quid peteret rogat hunc soceri tum scripta resignat.

Deinde sequuntur Iobatæ iussa, qui ad prædicta pericula Bellerophontem ire imperauit. Erat enim adeò terribilis Chimæra, quæ flammas euomebat, vt proxima quæque combureret, ac igni deuastaret, & pecora interficeret. At verò Dij cognita illius innocentia, eius miserti, Pegasum alatum equum, natum è Neptuno & Medusa, vel, vt alij maluerunt, è sanguine Medusæ, dum eius caput à Perseo cæderetur, illi dederunt, quem equum vbi Bargyllus comes vellet capere, calce ictus interiit, atque Bargyllis Cariæ oppido nomen imposuit. dicunt Mineruam, Chalinitidem siue frenatricem cognomento, maximè omnium Deorum opem innocentiæ Bellerophontis tulisse, quippe quæ priùs domitum & fræno assuetum Pegasum illi tradiderit. Eo equo vectus Bellerophon primùm Chimæram occidit, deinde Solymos & Amazonas debellauit. Hunc ab illis rebus gestis redeuntem & exultantem multi è Lyciis in insidiis collocati repentè adoriantur, quibus omnibus profligatis cùm Bellerophon incolumis ad Iobatem reuertisset, eius virtutem & fortitudinem admiratus Iobates Philonoen filiam in matrimonium illi dedit, eumque generum sibi asciuit, è qua Bellerophon Isandrum, & Laodomiam, & Hipolochum suscepit, quamuis alij è diuersis mulieribus hos susceptos voluerunt. His rebus cognitis cùm innocentia Bellerophontis postea omnibus patuisset,

illam infamiam non ferens Prœti vxor sumpta cicuta sibi mortem consciuit. At Iobates postea decedens successorem etiam regni Bellerophontem instituit. Sed Bellerophon, quale est ingenium plerisque mortalium, tanta rerum gestarum felicitate nimium elatus in cœlum quoque ascendere super equo Pegaso voluit: quam arrogantiam Iupiter omnis temeritatis grauissimus vindex deprimendam esse ratus, œstrum illi equo immisit, quare Bellerophon præceps in terram deturbatur. Cùm in Aleiam Ciliciæ planitiem is cecidisset, cæcusque factus fuisset, tamdiu errauit per illam planitiem quamdiu vixit donec inuidia denique fuit absumptus, ac victus penuria, cùm nullam neque domum, neque hominem reperisset. at Pegasus nunc sublimis, nunc depressus per aera volans, cœlum denique rediit in Iouis præsepe, quæ stellæ sunt ita vocatæ, quod cùm vidisset Aurora, hunc impetrauit à Ioue, vt ab eo vecta quotidianum cursum conficeret. Sed de fabulosis hactenus.

¶ Hanc fabulam alij ad historiam, alij ad physicam, alij ad ethicam explicationem traduxerunt. Quæ ad historiam spectant, ea per se patent, nisi quòd Pegasus nauis fuerit ita dicta ἀπὸ τοῦ πήγνυσθαι, à compingendo scilicet. Fuerunt qui Bellerophontem nihil aliud esse putauerint, quàm humorem motu Solis eleuatum: quoniam aëre vi solis agitato pars grauior sublata paulo pòst rursus deorsum demittitur, atque cogitur, quæ cùm feratur deorsum & coaguletur, Pegasus dicta fuit. Cùm verò pars subtilior ad regionem ignis feratur, sic illa pars crassior dicta fuit à Ioue deorsum detrusa fuisse: atque cum Pegaso ex aqua ob motum cœli diurnum sublato Aurora oriatur dies dictus est, vt sensui magis patet, at non Bellerophon, à Pegaso equo portari. Alij generationem elementorum, cùm alia sursum, alia deorsum ferantur, vt leuia sunt aut grauia, per hæc significari maluerunt. Alij vitæ humanæ rationem propè omnem sub hac fabula contineri tradiderunt: nam neque aduersis rebus nimis tristari, neque prosperis, & felicibus nimis gloriari aut extolli conuenit, quoniam horum omnium denique moderatorem Deum esse experimur. Is enim pro sua singulari clementia & calamitatibus iniquè circumuentos adiuuat, quod accidit, dum calamitosus esset, Bellerophonti, & nimis elatos animos deprimit, quare præceps idem postea dicitur de cœlo detrusus. Alij

malunt Chimæram fuisse Lyciorum ducem rei bellicæ peritissimum, sed immani crudelitate, qui cùm piraticam exerceret, veheretur que in naui, cuius prora leonem, puppis draconem haberet, in medio capra esset depicta, quem insecuntus Bellerophon cum citissima ac expeditissima naui longa Pegaso vocata interemit: quare datus est locus fabulę, vt ait Plutar. in claris mulieribus. At Lucianus in astrologia sensit animum Bellerophontis ad sublimium rerum speculationem elatum, equum fuisse creditum alatum, atque ita rem fabulis inuolutam. Alij ad astronomicas rationes hæc ipsa quæ de physicis dicta sunt, transtulerunt, eaque fieri inquiunt pro viribus astrorum, quas cùm prior Bellerophon deprehendisset, dictus est in cœlum ascendisse. Alij dixerunt Bellerophontem à Pegaso alato vectum Chimeram interemisse, quia is celerem prior inuenit & frænum, vt ait Pindari interpres: sicuti bigarum inuentor fuit Castor, quadrigas Erichthlonius Atheniensis inuenit. Dictus est is equus alatus, vt voluerunt quidam, nauigium: cùm ille prior omnium inuenerit nauigare classe, atque ordinem classis instruendæ, cùm vela & remi alæ sint nauigiorum. Hic igitur nauali prælio Solymis populis bellicosis superatis, quos leonibus similes dixerunt poetæ Amazonibus arma intuli, quas per loca difficilia & montosa peragrantes capras vocarunt. Insidias porrò quas Iobates è lectissimis iuuenibus illi parauerat redeunti, caudam serpentis vocarunt. At de Bellerophonte satis, nunc de Rhea dicamus.

De Rhea. CAP. V.

RHeam scripsit Hesiodus in Theogonia Terræ & Cœli fuisse filiam, cùm ita filiis Terræ loquitur:

Οὐρανῷ εὐνηθεῖσα τέκ' Ὠκεανὸν βαθυδίνην,
Κοῖόν τε, Κρειόν θ', Ὑπερίονά τ', Ἰαπετόν τε,
Θείαν τε, Ῥείαν τε, Θέμιν τε, Μνημοσύνην τε.
Oceanum peperit Cœlo coniuncta profundum,
Cœumque, Creumque, Hyperionaque, Iapetumque,
Thiamque, Rheamque, Themimque, Mnemosinenque.

At Orpheus in hymnis Rheam primam omnium à Deo factam fuisse inquit. quem Protogonum appellat cùm ita inquiat:

Πότνια Ῥέα θύγατερ πολυμόρφου Πρωτογόνοιο
O Rhea Protogoni genitoris filia summi,

Quæ

Quæ cùm fuisset postea Saturni vxor credita, ita de illa scripsit idem Orpheus:

Πότνια, ἀγλαόμορφε, Κρόνου σύλλεκτρε μάκαιρα.

Saturni felix coniux, cui splendida forma est.

Ex hac idem poëta terram, & mare, & cœlum, & ventos genitos fuisse tradidit, quæ Deorum & hominum parens appellata est, vt patet in his carminibus eiusdem Orphei:

Μήτηρ μέν τε θεῶν, ἠδὲ θνητῶν ἀνθρώπων

(Ἐκ σοῦ γὰρ καὶ γαῖα, καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν,

Καὶ πόντος, πνοιαί τε) φιλόδρομε, ἀερόμορφε.

Mater Diuorum pariter, materque virorum:

Ex te terra parens frugum, cœlumque profundum,

Et mare cum ventis: veloci percita cursu.

Hanc ipsam Iouis fuisse matrem testatur Callimachus ita in hymno in Iouem:

Ἐν δέ σε Παῤῥασίῃ Ῥείη τέκεν, ἧχι μάλιστα

Ἔσκεν ὄρος θάμνοισι περισκεπές.

Nam te in Parrasia peperit Rhea, sunt vbi colles

Arboribus tecti frondosis.

Fabulati sunt hanc Deorum matrem à quatuor leonibus in curru vehi solitam, & corona turrita coronari, cuius manibus sceptrum addiderunt, & sacerdotes tympana æraque pulsabant, & Corybantes armati circumstabant incedentem, circa quam erant feræ permultæ, quarum mater credita est, vt inquit Lucretius lib. 3.

Quare magna Deum mater, materque ferarum,

Et nostri genitrix hæc dicta est corporis vna.

Hanc veteres Graiûm docti cecinere poëtæ

Sedibus in curru biiugos agitare leones.

Hanc Deam primam fuisse crediderunt, quæ vrbes condiderit, & turres ad defensionem excogitarit: quare ita scripsit Virgilius lib. 10.

Alma parens Idæa Deum, cui Dindyma cordi,

Turrigeræque vrbes, biiugique ad fræna leones.

Tympanum illi præterea tribuerunt, quod pulsabatur in sacris, & à castratis sacerdotibus colebatur cum magno tibiarum cornicinumque strepitu. Illud autem factum fuit ob Atyos memoriam Phrygij pueri, qui cùm à Rhea amaretur, neque tamen eius desiderio vellet satisfacere, perpetuam virginitatem se seruaturum pollicitus est. At cùm eam non seruasset, à Rhea in furorem percitus seipsum euirauit, atque sacerdo-

tem illi Deæ, cui fidem violauerat, dicauit. Alij dicunt Atym fuisse eius Deæ sacerdotem ab illa Dea sacrificiis præfectum illa lega vt perpetuam castitatem seruaret: sed postea promissi parum memor Sangaritidem nympham compressit, è qua Lydum, qui Lydiæ nomen dedit, & Tyrrhenum, à quo vocata est Tyrrhenia suscepit, vt ait Dorotheus Corinthius in historiis. at Dea irata furorem immisit Atyi, qui sibi testes execuit, violentas etiam manus iugulo illaturus, nisi Dea miserta in pinum arborem sibi consecratam conuertisset. Alij tamen ex Hercule & Iole Tyrrenum & Atym prædictum esse natos maluerunt, vt Scripsit Sostratus in secundo introductionis historiæ fabulosæ, quare non mirum est si propter antiquitatem suscepti argumenti vel ego quoque ipse à me dissentio, cùm variorum scriptorum opiniones in variis locis sim secutus. Inde verò mansit ea consuetudo, vt à Gallis vocatis sacerdotibus muliebri habitu indutis Rhea coleretur, vt testatur Lucianus in Dea Syria, idcirco, quod vterentur tympanis in eius sacris, ita de illa scripsit Orpheus in hymnis:

Τυμπανόδουπε, φιλοιστρομανὲς, χαλκόκροτε κούρη.

Tympana quam mulcent, tinnitusque æris acuti.

Sic & Ouidius lib.1. de Ponto:

Ante Deum matrem cornu tibicen adunco
Cùm canit, exiguæ quis stipis æra neget?

Huic Deæ pinus arbor sacrata fuit, quod in eam arborem denique Atym ab illa amatum, mutatum fuisse credunt, vt testatur Ouidius lib.10. Metamorph. in his:

Et succincta comas, hirsutaque vertice pinus,
Grata Deum matri, si quidem Cybeleius Atys
Exuit hac hominem, truncoque induruit illo.

At enim pinu postea coronatis sacerdotibus sacrificare mos fuit per aliquod tempus. Alij fabulati sunt Iouem per somnum in terram semen profudisse, ex quo terræ conceptu Genium humana figura, sed ambiguo sexu prodiisse in lucem Agdistem appellatum, cui Dij virilem partem execuerunt; è qua eiecta nata est amygdalus, cuius fructus decerpens Sangarij fluminis filia in sinu abdidit: at illis euanescentibus puella grauida facta mox enixa est puerum, cui cùm depositus fuisset in sylua, & à capra educatus, forma creuit multo humana præstantiore, eius amore miro captus est Agdistes cum

adoleuiſſat, qui cùm Peſinuntis regis filiam eſſet ducturus, à ſuperueniente Agdiſte tãtus furor immiſſus eſt, vt non Attes ſolùm, ſed etiam ſocer ſibi pudenda præciderint, quare Rhea ob formam illum ſibi ſacerdotem Gallum aſciuit, vt ait Pauſanias in rebus Achaicorum. Huiuſce Deæ famuli & Curetes & Corybantes vocati ſunt: nam cum inſaniam, ac beluinam quandam rabiem imitarentur, vocati ſunt Corybantes à iaciendis capitibus inſanorum more. Hi dicti ſunt etiam Galli, à Gallo fluuio Phrygiæ, cuius hauſta aqua vertebantur in furorem, atque teſta ſe caſtrabant. Quamuis alij ita vocatos cenſuerint, quia dæmones eſſent, qui furorem immitterent. Fiebant autem huius Deæ ſacrificia die nono lunæ, vt innuit Nicander in Alexipharm. cum magna vociferatione:

Ἤ ἅτε κερνοφόρος ζάκορος βωμίστρια Ῥείης
Εἰνάδι λειοφόροισιν ἐπιχρίμπτουσα κελεύθοις,
Μακρὸν ἐπεμβοάα γλώσσῃ θρόον· οἱ δὲ τρέουσιν,
Ἰδαίης ῥιγηλὸν ἐπ' εἰσαΐωσιν ὕλαγμον.

Vtque Rheæ matris olim diuina ſacerdos
Ipſa viis lunæ iam nona luce propinquat,
Clamoremque altum tollit: per deuia cuncti
Diffugiunt, poſtquam ceperunt auribus ipſos
Ideæ matris horrendos fortè vlulatus.

Quo tempore cum Deæ imagine aſino impoſita ſacerdotes obire vicos mendicantes conſueuerunt cum tympano illi Deæ ſacrato, quo metu ac reuerentia Deæ quaſi præſentis vel à nolentibus extorquerent victui neceſſaria, cùm imaginem ſcutum famis vocet, ac ſitis, vt patet in iambis fabuloſis Gabriæ qui ita ſcripſit per iocum:

Γάλλοις ἀγύρταις εἰς τὸ κοινὸν ἠγοράσθη
Ὄνος τις οὐχ εὔμοιρος ἀλλὰ δυσδαίμων,
Ὅστις φέρῃ πτωχοῖσι καὶ πανάργυροι
Πείνης σάκος, δίψης τε, καὶ κακῆς τέχνης.
Οὗτοι δὲ κύκλῳ πᾶσαν ἐξ ἔθους κώμην
Περιιόντες ἔλεγόν τις γὰρ ἀγροίκων
Οὐκ οἶδεν Ἄττιν λευκὸν ὡς ἐπηρώθη:
Τίς οὐκ ἀπαρχὰς ὀσπρίων τε καὶ σίτων,
Ἁγνῷ φέρων δίδωσι τυμπάνῳ Ῥείης.

Communis emptus eſt aſellus à Gallis
Præſtigiatoribus miſer, parum felix,
Scutum vt ferat famis ſitiſque mendicis

His & dolosis, artis & malæ vasa.
Villas vagantes quas libet, velut mos est,
Dixere: rusticus quis est lateat læsus
Quem pulcher Attis, atque vt est is excisus?
Quis tritici, leguminumque non libræ
Det tympano puro primitias præbens?

Fuit enim antiquorum consuetudo sacerdotum multorum vt per vicos vagarentur, ac victum in honorem quorundam Deorum colligerent à Cleobulo Lindio primùm instituta, cùm victus è templo non suppeteret: qualis fuit mos etiam Coronistarum vocatorum sacerdotum, de quo ita mentionem fecit Phœnix Colophonius poëta Iambicus in his:

Ἐσθλοί, Κορώνῃ χεῖρα πρόσδοτε κριθῶν
Τῇ παιδὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἢ λίκος πυρῶν.
Ἢ ἄρτον, ἢ ἡμαιθον, ἢ ὅτι τις χρήζει.
Δότ' ὦ ἀγαθοὶ τοῦ τις δ' ἕκαστος ἐν χερσὶν
Ἔχει, Κορώνῃ· καὶ ἄλλα λήψεται χόνδρον.
Φιλεῖ γὰρ αὕτη πάγχυ ταῦτα δαίνυσθαι.
Ὁ νῦν ἅλας δοὺς, αὖθι κηρίον δώσει.
Ὦ παῖ Κρόνου κλεινὸς πλοῦτος ἤκουσε·
Καὶ τῇ Κορώνῃ παρθένος φέρει σῦκα.
Θεοί, γένοιτο μεταπεμπτος ἡ κούρη,
Κἀφνειὸν ἄνδρα κὠνομαστὸν ἐξεύροι.
Καὶ τῷ γέροντι πατρὶ κοῦρον εἰς χεῖρας,
Καὶ μητρὶ κούρην εἰς τὰ γοῦνα κατθείη
Θάλος, τρέφειν γυναῖκα τοῖς κασιγνήτοις.
Ἐγὼ δ' ὅκου πόδες φέρουσιν, ὀφθαλμοὺς
Ἀμείβομαι μούσαισι πρὸς θύραις ἄδων
Καὶ δόντι καὶ μὴ δόντι πλείονα τούτων.

In quibus iambis patet quòd vagantes illi sacerdotes fingebant Deam hisce muneribus vesci, quæ suis sacerdotibus offerebātur: cùm ipsi prætereà pro salute & incolumitate illorum precarentur, à quibus munera ipsi Deæ fuissent oblata atque non solùm triticum, vel hordeum, vel cæteras huiusmodi fruges colligebant, sed quodcunque illis commodum humanæ vitæ offerebatur. quorum carminum hæc est sententia.

Boni, Coronæ tradite hordei manum,
Vel tritici, puellæ Apollinis sacri,
Panemve, seu merum, quod aut cuiuis places.
Date, ô boni, quod quilibet manu tenet
Vestrûm Coronæ. nam salem & chondrum capit Liben-

Libenter illa prorsus hisce vescitur.
Ceram dabit rursus; salem qui nunc dedit.
Puer Coronam clarè Plutus audiit.
Ficus Coronæ virgo multas attulit.
Dei, sit illa mox petenda ab omnibus,
Et splendidum inueniat virum atque diuitem.
Mox filium patri seni det in manus,
Matris puella ludat inter & genua.
Simul sororemque educet cum fratribus.
Ego pedes quò conferunt me & lumina
Cedo; atque Musis ad fores idem cano
Non dantibus vel plura dantibus simul.

Vocabantur autem Matragyrtæ sacerdotes illi, qui in honorem matris Deûm consimiliter pecuniam in templis colligebant, vel ad singulas domos accedentes: quod innuit Ouid, in 1. lib. de Ponto:

Et quis ita est audax, vt limine cogat abire
Iactantem Pharia tinnulla sistra manu?

Significat vel nomen ipsum, quòd in honorem matris Deûm colligebant, cùm μήτηρ matem, ἀγύρτης præstigiatorem ac mendicum significet. quare inquit Lucianus in Aesculapio & Hercule: σὺ δὲ ῥιζοτόμος εἶ καὶ ἀγύρτης: *Tu autem herbarius es & mendicus.* fecit mentionem de hoc nomine Arist. etiam in tertio libro Rhetoricorum, qui locus cùm ante nostram ætatem legeretur deprauatus, Petri Victorij patricij Florentini ac viri clarissimi ingenio est integritati restitutus, vt mihi, cùm essem Florentiæ, multis rationibus probarunt viri quidam eximiæ integritatis & eruditionis, atque imprimis Vincentius Borghinus, vir omnium quos vnquam cognoui, multiplici rerum cognitione præstãtissimus. horum grauium testium autoritate commotus non potui non summopere improbare M Antonij cuiusdam Majoragij nescio impudentiam ne appellem, an exquisitam ambitionem; qui omni explicatione propè Aristotelicæ artis ipsius Victorij scriptis accepta, vt ex iisdem viris illustribus cognoui, ex hac emendatione elatus mox alibi in Victorium ipsum non semel insultauit, & per huius loci correctionem viros omnes clarissimos suæ ætatis insectatus est: atque imprimis Hermolaum Barbarum virum præstantissimum. Quasi verò maior gloria è maledictis in alios, quam è bonitate splendoreque explicationum po[...]

comparari. Habebat Maioragius ante oculos Primi Comitis affinis sui modestiam & integritatem ad imitandum, qui Primus non solùm est ob singularem eruditionem non obscurum Mediolani ornamentum, sed etiam ad bonitatem, & animi moderationem. Cæterum quòd in templis etiam pecunias colligerent in honorem eiusdem matris deorum, facilè patet ex his carminibus Ouidij.

Ante Deum matrem cornu tibicen adunco
Cùm canit, exiguæ quis stipis æra neget?

Hæc eadem dea vocata fuit varijs nominibus: nam & Proserpina, & Isis, & Cybele, & Idæa, & Berecynthia, & Tellus, & Rhea, & Vesta, & Pandora, & Phrygia, Pylena, & Dindymena, & Pessinuntia à locis aliquando vel à causis vocata est. Fertur Rhea vbi Iouem in vtero gestaret, atque Saturni deuitaret prædictam crudelitatem, ad montem Thaumasium Arcadiæ peruenisse, qui mons fuit ab Hoplodamo, aliisque illius socijs Gigantibus in auxilium accitus, si fortè Saturnus illi vim inferre parauisset. Hic autem mons non procul distabat à Molosso flumine. Fama est Rheam in parte quadam Lycei peperisse, atque in hoc monte deceptum fuisse Saturnum cùm lapidem pro filio accepisset, cuius in iugo spelunca fuit quædam, in quam ingredi viris religio prohibebat, cùm solis fœminis initiaturis sacris introire fas esset. Testatur Lucianus in Nigrino satis fuisse Phrygiæ tibiæ sonum ad incitandos ad sacrificia Rheæ sacerdotes, cùm illo audito statim in furorem verti soliti essent. Neque verò pinus solùm sacrata fuit deorum matri, vt diximus, sed etiam quercus, vt testis est Apollodorus lib. 3. de diis. Et vitis, vt sensit Euphorion, quando quidem eius etiam effigiem è vite facere solebant. Atque Titiæ & Cylleno priùs Milesij sacrificare consueuerunt deinde deorum matri, cuius deæ ara frondibus quernis ornabatur, vt testatur Apollon. lib. 1. Argon. in his:

Βωμὸν δ' αὖ χεράδος παρενήεον· ἀμφὶ δὲ φύλλοις
Στεψάμενοι δρυΐνοισι θυηπολίης ἐμέλοντο.
Μητέρα Δινδυμίην πολυπότνιαν ἐγκαλέοντες,
Ενναέτιν, Φρυγίης, Τιτίην θ' ἅμα Κυλλήνόν τε·
Οἳ μοῦνοι πολέων μοιρηγέται ἠδὲ πάρεδροι
Μητέρος Ἰδαίης κεκλήαται, ὅσσοι ἔασι
Δάκτυλοι Ἰδαῖοι Κρηταιέες οὕς ποτε νύμφη

Κια-

Αγχιάλη Δικταῖον ἀνὰ σπέος ἀμφοτέρῃσι
Δραξαμένη γαίης Οἰαξίδος ἐβλάστησεν.

Accumulant aræ lapides, quam frondibus ornant
Quernis, & sacris onerantes lancibus aram.
Dindymeam matrem placida mox voce vocarunt,
Incola quæ Phrygiæ est: Cyllenumque, Titiamque,
Qui soli fatis vrbes, qui regna gubernant,
Matris & Idææ comites dicuntur, & iidem
Dactyli Idæi Cretes: quos Nympha creauit
Anchiale terram stringens Oeaxidis agri
Ambabus manibus Dictæo proxima colli.

Fuit autem Titias Heros indigena Cretensiū, vt sensit Callistratus lib.2.Heracleæ: quem fabulati sunt Iouis fuisse filium, cùm tamen Callimachus in Hecale illum maiorem natu Cimmerij Mariandini filiorum tradiderit, ob huius felicitatē cùm gens illa maximè res suas auxisset, illum postea Heroem fatis vrbium præfectum existimari lege sanxerunt vt inquit Theophanes, & Promachidas in iis quæ scripsit de Heracla. ἀπεθεώθη γὰρ ὁ Τιτίας ὑπὸ Μαριανδυνῶν, διὸ ὅτι μάλιστα τὸ ἔθνος ἐκεῖνον ηὔξηταί τε καὶ προῆκται πρὸς εὐδαιμονίαν· *inter Deos relatus est Titias à Mariandynis, quoniam per illum gens illa maximè aucta est, & ad felicitatem est perducta.* atque de Rhea tot dicta sunt.

¶ Nunc sententiam antiquorū ex his eliciamus. Dictū autē fuit modò physicas rationes naturæ & elementorum, modò vitæ rectè gubernandæ præcepta sub his fabulis fuisse ab antiquis implicata. sic.n. ea quæ dicūtur de Rhea, pertinent ad elementorū naturam. Quòd autē Rhea terra sit, vel vis terræ quæ ad generationē rerū pertransit, facilè patet ex eius parentibus, & ex illis quæ ita scribuntur ab Apollonio lib.1. Argonaut.

ἔνθεν ἐς αἰεὶ
Ῥόμβῳ καὶ τυμπάνῳ Ῥείην Φρύγες ἱλάσκονται.
Η δέ που εὐαγέεσσιν ἐπὶ φρένα θῆκε θυηλαῖς
Ανταίη δαίμων· τὰ δ᾽ ἐοικότα σήματ᾽ ἔγεντο.
Δένδρεα μὲν καρπὸν χέον ἄσπετον· ἀμφὶ δὲ ποσσὶν
Αὐτομάτη φύε γαῖα τερείνης ἄνθεα ποίης·
Θῆρες δ᾽ εἰλυούς τε κατὰ ξυλόχους τε λιπόντες,
Οὐρῇσιν σαίνοντες ἐπήλυθον.

Tympana cum rhombis adsunt, placatur vt olim
A Phrygibus mater Diuum Rhea, cùm sibi sacra
Præmissis fieri haud dubiis vult obuia signis.

Arboribus fructus nascuntur: lumina florum
Sub pedibus diuæ effundit mox Dædala tellus:
Iamque feræ in syluis linquentes pignora, caudas
Motantes Diuam mulcent.

Erat enim rhombus rota quædam parua,quem vertentes manu loris pondera ferri aut æris habentibus diuerberabant, vt scripsit Bacchylides: quòd fieri consueuisse inquit, ne quod verbum aut vox molesta inter illa sacra audiretur. ego autem illud fieri magis crediderim, quia terram ventis & imbribus vndique pulsari significarent.enimuero quare terra sit Rhea, & cur in curru vehi fingeretur, & cur turritam gestaret coronam curve haberet Gallos sacerdotes ita patefecit Lucretius lib.2.

Hanc veteres Graiûm docti cecinere poetæ
Sedibus in curru biiugos agitare leones,
Aëris in spatio magnam pendere docentes
Tellurem, neque posse in terra sistere terram,
Adiunxere feras: quòd quamuis effera proles,
Officiis debet molliri victa parentum.
Muralique caput summum cinxere corona,
Eximiis munita locis quòd sustinet vrbes.
Quo nunc insigni per magna dedita terras
Hortificè fertur diuinæ matris imago.
Hanc variæ gentes antiquo more sacrorum
Idæam vocitant matrem,Phrygiasque cateruas.
Dant comites,quia primùm ex illis finibus edunt
Per terrarum orbem fruges cœpisse creari.
Gallos attribuunt,quia numen qui violarint
Matris:& ingrati genitoribus inuenti sint,
Significare volunt indignos esse putandos
Viuam progeniem quòd in oras luminis edant.
Tympana tenta sonant palmis & cymbala circum
Concaua,raucisonoque imitantur cornua cantu,
Et Phrygio stimulat numero caua tibia mentes,
Telaque præportant violenti signa furoris,
Ingratos animos atque impia pectora vulgi
Conterrere metu quæ possint numine Diuæ.

Hæc Dea vxor Saturni credita est, quoniã mutationibus elementorum tempus adest necessariò. Inde verò effectum est, vt marinorum omnium, & cœlestium, ac terrestrium Deorum pater

pater Saturnus, ac Rhea mater crediti sint, cùm Dij ipsi vires sint elementorum, vt dictum fuit, quæ cum tempore agunt. Nam terram omnium corporum naturalium vinculum & fundamentum antiqui fuisse crediderunt, circa quam frequentiores fierent mutationes ad procreandum, atque hæc non sine tempore patre. Hanc cùm basin elementorum & vinculũ esse animaduerterent, postea accidit Deos ac deorum vires cognosci, rerumq; singularum actiones ab hominibus coli: cùm omnia ab vno Deo proficisci minimè adhuc intelligerent. Ex hac enim omnia pullulasse ita inquit lib. 1. Apollonius:

Ἐκ γὰρ τῆς ἄνεμοί τε, θάλασσά τε, νειόθι τε χθὼν
Πάντα πεπείρανται, νιφόεν θ' ἕδος οὐλύμποιο.

Ex hac sunt venti, tellus, atque æquora nata
Ventosa, & vasti flammantia sidera mundi.

At verò multo sapientior Orpheus hanc Protogoni, siue solius Dei summi filiam nominauit, cùm omnia elementa, omnisque mundi machina à Deo rerum omnium opifice profecta sit. Sed quid opus pluribus? Hanc ipsam Deam terram fuisse apertè declarant illa carmina Demetrij Byzantij, quæ sunt in 1. libro suorum poëmatum hoc pacto:

Ῥεῖα θεῶν βασίλεια, καὶ ἀνδρῶν γλυκύτειρα,
Αὐθεσι καὶ κάρποις χαίρουσα, φιλόκροτε δαῖμον,
Πηγάων ἀρχὴ, ποταμῶν ἕδος ἀσφαλὲς αἰεί.
Τὴν περὶ γ' ἰσοταχῶς εἱλίσσεται οὐρανὸς ὑψί·
Πάντα φέρεις, πραΰνεις, τίκτεις, τρέφεις πάντα.
Τὴν περὶ μὲν θῆρες σκαίρουσι, καὶ ἄγρια πάντα
Θρέμματα περιπέτεται.

Rhea Deum regina, virûm prædulcis alumna,
Fructibus & gaudens strepitu lætißime dæmon,
Fontibus alma parens, fluuiis æternaque sedes,
Quam circum aßiduè cælum conuoluitur altum:
Omnia fers, mulces, producis & omnia nutris.
Te circum est semper rapidarum turba ferarum,
Blanditurque suæ placidè mulcedine caudæ.

Hanc eandem Deam fuisse aliquando Tellurem vocatam, vel illa argumento esse possunt, quæ ipsi Telluri tribuebantur, & instrumenta, & vires quæ omnia Telluri, Vestæ, ac Rheæ conueniebant; quæ possumus facilè ex his carminibus Alexidis perdiscere:

Μῆτερ ἐμὴ Γαίη, Φρυγίων θρέπτειρα λεόντων.

Ἀδὲ μόνοις μύσταις οὐκ ἀπάτητον ὄρος.
Σοὶ τάδε θῆλυς Ἄλεξις ἑῆς οἰστρήματα λύσσης
Ἄνθετο, χαλκοτύπου παυσάμενος μανίης.
Κύμβαλά τ' ὀξύφθογγα, βαρυφθόγγων τ' ἀλαλητὸν
Αὐλῶν, οὓς μόσχου λοξὸν ἔκαμψε κέρας.
Τύμπανά τ' ἠχήεντα, καὶ αἵματι φοινιχθέντα
Φάσγανα, καὶ ξανθάς, τὰς πρὶν ἔσεισε, κόμας.
Ἵλαος ὦ δέσποινα τὸν ἐν νεότητι μανέντα,
Γηραλέον προτέρης παῦσον ἀγριοσύνης.

Alma parens Tellus, Phrygiorum & alumna leonum,
Soli cultori ritè adeunda Dea.
Instrumenta sui dicat ista furoris Alexis:
Libera ab horrisono hæc ipsa furore dicat.
Cymbala sunt, raucæque sano mox tibia, frontis
Lunatæ vituli cornua flexa vide.
Tympana sunt grauiter pulsantia corda: cruenti
Sunt enses: sunt, quas dedicat ille, comæ.
Sat fuit insanus iuuenis: miserere senecta,
O Dea, fac cesset quæsumus ipse furor.

Finxerunt hanc in curru vehi, quia suapte natura terra in aere suspensa videtur, cùm nulla re fulciatur, neque tamen in aliquam partem magis declinet. Circa hanc feræ sunt, quia omnia animalia ab illa producantur & nutriantur: quæ cum multas ciuitates habeat, merito corona turrita insignitur. Instrumentorum verò strepitus, vim significat ventorum, qui plurimum faciunt, vt quasi leones sunt ad omnia naturæ negotia, cum sint frigoris & caloris non leues ministri, & tanquam pluuiarum ac serenitatis vehicula. trahitur à quatuor ferocissimis leonibus eius currus, qui nihil sanè sunt aliud, quàm ab Oriente & Septentrione, & his à latere regionibus venti. Hi dicuntur illam vehere, quoniam vis generationis plurimum illis adiuuatur. Cùm verò omnia ex illa fluere, & in ortum deduci appareant, iure Rhea ἀπὸ τοῦ ῥεῖν, siue à fluendo, dicta est. at nunc de Latona dicatur.

De Latona. CAP. VI.

FVIT autem Latona Cœi ac Phœbes filia, vt testatur Apollodorus lib. 1. & Hesiod. ita in Theogonia:

Φοίβη δ' αὖ Κοίου πολυήρατον ἦλθεν ἐς εὐνήν.
Κυσαμένη δ' ἤπειτα θεὰ θεοῦ ἐν φιλότητι
Λητὼ κυανόπεπλον ἐγείνατο μείλιχον αἰεί.

Ind-

Inde thorum Cæi Phœbe conſcendit, & illi
Iuncta in amore Deo Latonam concipit almam,

Sic Ouidius etiam libro ſexto mutationum:

Quoque modo audetis genitam Titanida Cæo.
Latonam præferre mihi?

Homerus autem hymnicus in hymno in Apollinem, Latonam Saturni filiam fuiſſe ſcribit hoc pacto:

Λητοῖ κυδίστη θύγατερ μεγάλοιο Κρόνοιο.
Inclyta Latona, ô Saturni filia magni.

Aiunt quidam, inter quos fuit Hecatæus, in locis Celtica terra superioribus inſulam eſſe Oceani non minorem Sicilia, vrſas verſus, quæ ab hominibus habitatur Hyperboreis vocatis, quòd longiùs diſtet à flatibus Boreæ; quæ fertilis eſt & abundans rerum omnium, mirificamque habet temperiem, biſque fructus ferat quotannis: in qua fabulantur natam eſſe Latonã. Fabulantur hanc cõpreſſam fuiſſe à Ioue ob eximiam pulchritudinem, quam cùm in vtero geſtare ſenſiſſet Iuno, illam depulit è cœlo, iuſſitque Pythoni ſerpẽti vt illam inſequeretur. Deinde terra vniuerſa iurare coacta eſt, quòd parturienti Latonæ locum non concederet, præter Delum inſulam: illa enim cùm eſſet inſtabilis per illud tempus, ſub vndis fortè deliteſcebat: quæ deinde cùm tempus pariendi Latonæ aduentaſſet, vt pote nõ iurata in Latonam, iuſſa eſt à Neptuno cõſiſtere, & locum parturienti præbere, vt ſcripſit Lucianus in dialogo Iridis & Neptuni. Hæc igitur inſula in mari Aegeo cùm tũc ad recipiendam Latonam emerſiſſet atque apparuiſſet ex vndis, Delus vocata fuit, quod nomen manifeſtum & apparens ſignificat. Præclarè igitur ſe habent illa carmina Alphei Mitylenæi, quæ ſcripta ſunt in laudem Deli, quòd Apollo & Latona poſt cœlum hanc vnam inſulam patriam ſuam ex omnibus terris arbitrati ſunt, cùm ita inquiant:

Λητοῦς ὠδίνων ἱερὴ τροφὲ, τὴν ἀσάλευτον
  Αἰγαίῳ Κρονίδης ὁρμίσατ' ἐν πελάγει.
Οὔ νύ σε δειλαίην μὰ θεοὺς δέσποινα βοήσω
  Δαίμονας, οὐδὲ λόγοις ἔψομαι Ἀντιπάτρου·
Ὀλβίζω δ' ὅτι Φοῖβον ἐδέξαο, καὶ μετ' Ὄλυμπον
  Ἄρτεμις οὐκ ἄλλην ἢ σὲ λέγει πατρίδα.
Latonæ partus nutrix, quam Iupiter olim
  In maris Aegæi ſiſtere iuſſit aquis:
Nulli per ſuperos infelix eſſe fereris:

Non ego te verbis, alloquor Antipatri.
Te voco felicem quòd Phœbum ceperis, & quòd
Solam te patriam clara Diana vocat.

Quanquam alij maluerunt Latonam ipsam sub tempus pariendi in coturnicem versam in insulam volauisse, & sub ea forma latuisse Iunonem, ad cuius insulæ quæ illam acceperit, beneficij memoriam perpetuam, insulam postea Ortygiam nominauit, cùm sit ὄρτυξ coturnix apud Græcos. Fabulantur tamen alij Asteriam fuisse Latonæ sororem: quæ, cum Iupiter illam ad congressum insequeretur, fuerit ipsa, at non Latona in coturnicen conuersa, & in mare conuolarit. deinde memorant ab illa Asteriam in insulam fuisse conuersam, vt scripsit Callisthenes in nauigatione. Non igitur mirum est, si cùm Iupiter Latonam compressisset, soror sorori locum ad pariendum concesserit. Memoriæ proditum est à Pausania in rebus Atticis Latonam antequam pareret, zonam apud Halimusios non procul à mari soluisse, cùm proximum iam esset tempus pariendi, qui locus postea Zoster ab illa re fuit appellatus: fuit postea in hac insula vrbs in planitie ædificata, templumque nobilissimum Apollinis & Latonæ, cui mons Cynthus erat propinquus, & fluuius Iompus nomine non valde magnus, qui per insulam fluebat, vt testatur Strabo lib. 10. Hanc aiunt apud palmam & oliuam, vt dictum fuit, peperisse, vt testatur Euripides in Iphigenia in Tauris hoc pacto;

Ποθοῦσ᾽ Ἄρτεμιν λοχείαν,
Ἃ παρὰ Κύνθιον ὄχθον οἰκεῖ
Φοίνικά θ᾽ ἁβροκόμαν,
Δάφναν τ᾽ εὐέρνεα, καὶ
Γλαυκᾶς θαλλὸν ἱερὸν ἐλαίας
Λατοῦς ὠδῖνα φίλαν.

Cupiens, Dianam parientium fautricem,
Quæ iuxta Cynthium tumulum colens,
Palmamque suauiter comatam
Laurumque bene ramosam, &
Glaucæ germen sacrum oliuæ,
Latonæ doloris amicum.

Sed neque tamen in illa insula clàm partum edere potuisset, nisi Iunonem armorum Curetum strepitus obtudisset, cùm assiduè sollicita esset, & Latonam insequeretur ne alicubi pareret. Complexa igitur palmam, vt à doloribus solueretur, peperit: cùm mos sit parturientium mulierum proxima

quæque apprehendere, atque ita nixæ partus doloribus soluuntur. Enixa est igitur Dianam & Apollinem, vt ait in his Orpheus:

Εὔτεκνοι Ζηνὸς γονίμην ὠδῖνα λαχοῦσα,
Γειναμένη Φοῖβόν τε, καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν.
E Ioue quæ quondam es partus sortita dolores,
De qua sunt Phœbus simul & Diana creati.

Quamuis Herodotus in Euterpe Dionysi & Isidis inquit Apollinem & Dianam esse filios, at nutricem fuisse Latonam, vt dictum fuit. Neque illud est silentio prætermittendum, quòd Latona, cùm propinquaret pariendi tempus, oberraretque in littore Atticæ non procul à mari, zonam soluit ob tumorem ventris in loco Zostere ab eo euentu vocato. Sed vt communiorem sententiam sequamur, recens natus Apollo sagittis serpentem illum occidit, qui matrem Latonam ad id vsque tempus insecutus fuerat, vt scripsit Pindarus in Pythiis. atque cùm multa de Latona dicta sint superiùs, eadem repetere ducimus superuacaneum; quare tot de illa in præfenti dicta sufficiãt; si tantùm hoc addiderimus, quòd Phœbus postmodo in Lyciam, Diana in Cretam vbi adoleuissent, in montem Dictynnum secesserunt, ac Delum matri habitandam reliquerunt. Nunc autem quid Latonam esse voluerint antiqui, perquiramus.

¶ Fuerunt qui Latonam matrem fuisse Apollinis tradiderint, quia suauitas musicæ harmoniæ malorum omnium obliuionem inducat, quæ sunt in hac miserrima & molestiarum plenissima hominum vita. Dicunt Dianam filiam fuisse eiusdem Latonæ, quia musica modò ad lenitatem muliebrem animos mortalium inflectat, modò ad fortitudinem erigat & inflammet, strenuosque faciat. Nam memoriæ proditum est, Timotheum musicum, vbi in conuiuio musica instrumenta apud Macedonem Alexandrum pulsaret, ita eius regis animum inflammasse, vt ad capienda arma è conuiuio exilierit: deinde cùm ab illa tam acri chordarum tractatione ad leniorem modum deuenisset, iterum accubuit Macedo; vt scriptum reliquit Aristoxenus in libro de Tibicinibus. Alij crediderunt Dianam genitam dici à Latona, quoniam venationis etiam exercitatio plurimum conferat ad deponendas & delendas animi molestias. Hanc inquiunt Phœbes & Cœi filiam fuisse, qui Cœus è Cœlo natus est, quoniam omnium

bonorum pater, ac mens diuina omnibus quæ sunt ac vigent suam bonitatem impertit; neque quidquam est boni, quod non à diuina bonitate cœlitus proficiscatur: omnium igitur malorum obliuio filia est superni luminis. Hæc malorum obliuio cùm plena sit spe & pulchritudine de cœlo adueniente, ab humanis calamitatibus tanquam à serpente, terrore afficitur: veruntamen ope diuina ad partum adiuuatur, ac serpentem denique superat. Alij tamen inter quos fuit Lysimachus Alexandrinus lib. 10. rerum Thebanarum, maluerunt hoc ad mundi procreationem perduci: qui dixerunt sidera & solem vi maxima caloris in superna loca raptum fuisse, vbi primùm post chaos rerum informium formæ, ac elementa enituerunt, terra molli adhuc existente, & lutosa, & instabili sede nutante, cùm calor æthereus paulatim conualuisset, ac semina ignea in eam defluxissent: tunc enim lunam inferiorem locum inter corpora cœlestia occupasse memorant, vt quæ crassiore sit natura. Sic igitur physici Latonam terram esse crediderunt, cui Iuno diu obstitit, ne Phœbus ac Diana nascerentur. atqui Iuno aer est, vt ostendimus, qui humidus supra modum grauisque existens erat impedimento, quò minùs duo lumina viderentur ob densitatem, quasi ne nascerentur: sed vis Neptuni denique concessit, vt terra, quæ priùs sub aqua latebat, siccaretur, qua exiccata & apparente ex aquis Latona peperit: nam cessantibus nebulis hæc duo lumina continuò apparuerunt. Quòd verò Apollo serpentem qui matrem insectabatur, sagittis confecerit, ita Stoicus Antipater interpretatus est: terræ humidæ & recentis adhuc exhalatio cùm esset frequens, volubili impetu sursum ferebatur: ac cum non aptè posset ob copiam digeri, rursus ferebatur deorsum omniaque putredine corrumpebantur. At illa putredo, cùm fiat omnis putredo per calorem non sine humectatione, omnes terræ fructus infestabat, neque quidquam per illam aëris inclementiam nasci poterat. At enim diuina prouidentia tandem factum est, ita statuente Neptuno, terra paulatim siccior facta, Soleque vapores iam validiore extenuante, vt pestifera illa exhalatio astrorum virtuti cesserit: quare dictus est Apollo sagittis serpentem siue putredinem suis radiis illam domuisse. ac de Latona satis, nunc de Curetibus aut Corybantibus dicamus.

De Curetibus siue corybantibus. CAP. VII.

Cure-

CVretes autē illi qui Iouem cum Rhea Saturni patris crudelitati subtraxerunt, eumq; in Cretam educandū deportarunt, nū dæmones fuerint, an homines, dubitari solet: siquidē Hecatæus Milesius in iis libris, quos de Phoroneo cōscripsit modo ὀρχηστὰς θεοὺς, saltatores deos scil. modò παιγνήμονας, lusores siue iocosos, vocauit. at verò Menodorus Samius in iis commentariis quos de rebus Sami egregiis conscripsis Κουρῆτας θεοὺς χαλκάσπιδας, Curetes æreis scutis armatos Deos, appellauit. Heraclides autē Pōticus in reb. Amatoriis, non Deos, sed Cretenses homines putauit esse, qui primi omnium mortaliū ærea arma in Euboea induerint, Iouemq; nutriuerint, & cum illo postea militauerint, eumq; in regnum paternum deduxerint. Fama est Curetes & Corbantes ab Idæis Dactylis fuisse genitos, vt memoriæ prodidit in rebus Cretensiū Echemenes qui viros centum in Creta genitos fuisse memorat; atque illos Idæos Dactylos fuisse vocatos: à quibus nouem Curetes fuerunt procreati, qui singuli decem viros genuere, quos postea nominarunt Idæos Dactylos, vt ait Strabo lib. 10. Dionysius verò Chalcidicus quindecim illos fuisse scripsit: at Pherecydes quinquaginta & duos, quos etiam ex Apolline & Rhytia nympha natos fuisse tradidit, alij contrà è Cabera Prœtei filia & Apolline. Vocati sunt Idæi ab Ida mōte Cretę, vt sensit Hellanicus: vt verò Mnaseas lib. 1. de Asia, à patre Dactylo & à matre Ida, at Posidippus epigrammatū poëta vocatos fuisse Idæos Dactylos putauit, quia in Ida monte Cretę Rheę obuij digitos eius attigerint cùm illā cōplecterentur. Fuerunt autē præstigiatores Idæi Dactyli, ferrique in varias formas diducendi artifices: aliorumque metallorum inuentores, vt patet ex his carminibus eius poëtæ qui Phoronidem scripsit:

ἔνθα γόητες
Ἰδαῖοι Φρύγες ἄνδρες ὀρέστεροι οἰκί' ἔναιον·
Κέλμις, Δαμναμενεύς τε μέγας καὶ ὑπέρβιος Ἄκμων,
Εὐπάλαμοι θεράποντες ὀρείης Ἀδρηστείης·
Οἳ πρῶτοι τέχνην πολυμήτιος Ἡφαίστοιο
Εὗρον ἐν κρείησι νάπαις, ἰόεντα σίδηρον,
Ες πῦρ τ' ἤνεγκαν, καὶ ἀριπρεπὲς ἔργον ἔδειξαν.

Præstigiatores homines hîc tecta suarum
Idæi coluere Phryges montana domorum:
Celmis, Damnamencus ingens, præsignis & Agmon,
Egregij famuli Adrasteæ; qui priùs artem
Vulcani reperere Dei prudentis in altis

Montibus, & ferrum varias docuere figuras
Ignibus impositum.

Eratosthenes in Architectonico, & Scepsius, Curetas & Corybantes eosdem esse tradiderunt, quod etiam sensit Orpheus in his:

Κουρῆτες Κορύβαντες, ἀνάκτορες ὀλβιοδῶται.

Curetes clari Coribantes regia proles.

Alij Rheæ datos à Titanibus ministros fuisse Corybantes armis instructos è Bactriana inquiũt, alij è Colchis, alij è Phrygia. Fuerũt qui dixerint Thelchines nouem fuisse Rhodi comites Rheæ, qui in Cretam accesserint, qui dicti sint Curetes ex quo tempore Iouem educarunt: at Corybantes Solis & Mineruæ filios, fuisse dęmones. Quidam Saturni filios eos esse crediderunt, quidam verò Iouis & Halliopes, cùm alij Curetes Hecates ministros arbitrarentur. Curetes siue Corybantes in matris Deorum sacrificiis armati saltabant casti & pueri assumpti. Dicti sunt Curetes ἀπὸ τοῦ κορύπτειν, quia caput inter saltandum iactabant, exercebantque enopliam pyrricã saltationem, ensib. scuta inter saltandum cum harmonia percutientes. Fuerunt nonnulli, inter quos Callisthenes in primo nauigationis, & Euphorion, qui Dactylos, Idæos, Curetas, Corybantes, Caberos, Thelchinas eosdem putarint esse, cùm alij cognatos quidem esse inter se, sed paulum differre. Narrant Curetas nonnulli Pleuronium agrum habitasse, qui Cureticus postea ab illis nominatus fuit. Archemachus Euboicus hos Chalcidem inquit incoluisse, qui cùm de Lilanto cãpo dimicarent, atque hostes priorem partem cæsariei horum caperent, cùm dabatur facultas, illam capillorum partem totonderunt, & inde à tondendo Curetes sunt nominati. Cùm postea in Æroliam migrassent, & Pleuronis loca trans Acheloum occupassent intonsa seruantes capita Acarnanes dicti sunt. Alij, quia longas stolas gestarent tanquam puellæ, ita nominatos contenderunt. Semus libro septimo eorum quæ erant in Delo, Curetas filios fuisse scribit Danaidis Nymphæ Cressæ, & Apollinis, cùm essent Corybantes Apollinis & Thaliæ: quare non eosdem fuisse contendit. Apollodorus autem Atheniensis libr. 2. Bibliothecæ memoriæ prodidit hos fuisse à Ioue occisos, quia Epaphum, quem pellex Io pepererat, Iunonis hortatu ceperunt occultandum. Hos Curetas memorant spiritu afflatos Bacchico & valde tumultuosa armo-

armorum agitatione cum ſtrepitu, fragore, cymbalis, tympanis, tibiis, vociferatione inter ſacrificia vti ſolitos, vt præſentes perterrefacerent, Deæque reuerentia & metu adimplerent. Atqui hunc ſacrorum ritum, quem ſeruabant Curetes in ſacris Deæ Rheæ, ita breuiter expreſſit Lucretius libro ſecundo:

Hic armata manus (Curetas nomine Graij
Quos memorant Phrygios) inter ſe fortè caterua.
Ludunt, in numerumque exultant ſanguine læti,
Terrificas capitum quatientes numine chriſtas,
Dictæos referunt Curetas, qui Iouis illum
Vagitum in Creta quondam occultaſſe feruntur,
Cum pueri circum puerum pernice chorea
Armati in numerum pulſarunt æribus æra.

¶ Atqui rectiſſimè pro antiquorum theologia muſica ratio Deorum ſacrificiis addita fuit, non ſolùm quia compoſitos animos ſacrificantium, & ad aras Deorum accedentium eſſe oportere ſignificabant, cùm metro compoſitæ preces domo eſſent ad altaria afferendæ (neque enim animus domeſticis negotiis implicatus debet ad Deum colendum proficiſci, ſed omnia negotia pro viribus è memoria obliteranda ſunt, cum ad aras accedimus) ſed etiam quia, cum Deos corpora cœleſtia eſſe arbitrarentur è numeris & harmonicis proportionibus Deos ipſos conſtare putarent. Sic igitur per hymnorum, & inſtrumentorum, & ſaltationum rhythmum Deorum naturam imitabantur, & oblectabantur ſacrificantes, & dies feſtos agentes, conuiuiis ac genio indulgentes, Deorumque ipſorum felicitatem aliquo pacto imitantes, pro viribus proximè ad Deorum immortalium naturam accedebant. Nam cùm præclarum Dei opus mundùm concentu conſtare crediderint, omnia muſica Diis grata eſſe meritò exiſtimabant. Orpheus verò cùm alios marinos, alios terreſtres, alios cœleſtes dæmonas è Curetibus appellet, videtur dæmonas tempeſtatibus præfectos, vel potiùs ventos ipſos Curetas exiſtimaſſe, vt apparet ex his carminibus:

Χαλκόκροτοι Κουρῆτες Ἀρήϊα τεύχε' ἔχοντες,
Οὐρανιφοῖται, χθόνιοί τε, καὶ εἰνάλιοι, πολύολβοι,
Ζωογόνοι, πνοιαὶ κόσμου σωτῆρες ἀγαυοί.

Aera pulſantes Curetes arma, marini,
Cœleſtes, ac terreſtres, Mauortia pubes.

Fructiferi venti, qui vasti mœnia mundi
Servatis.

Nihil sanè aliud horum strepitus, quàm vim ventorum indicabat, qui etiam ministri Rheæ dicebantur, quoniam per ventos, vt dictum fuit, & pluuiæ & frigora & omnia denique naturæ opera perficiantur. Nam nullum animal potest gigni nisi per ventum sperma extrudatur, quod ipsum accidit in omnibus plantarum seminibus. Quòd autem venti sint Curetes, & quòd iidem & salutis & molestiarum in naturæ operibus sint autores, patet ex his Orphei carminibus, quæ pontum etiam ab illis exagitari significant, cùm nihil aliud quàm venti mare infestet magis:

Δαίμονες ἀθάνατοι, τροφέες καὶ αὖτ' ὀλετῆρες,
Ἡνίκ' ἂν ὁρμαίνητε χολούμενοι ἀνθρώποισι·
Ὀλλύντες βίον ἠδὲ καὶ κτήματα, ἠδὲ καὶ αὐτοὺς
Πιμπλάντες· στενάχει δὲ μέγας πόντος βαθυδίνης,
Δένδρη δ' ὑψικάρηνα ἐκ ῥιζῶν ἐς χθόνα πίπτει·
Ἠχὼ δ' οὐρανία κελαδεῖ ῥοιζήμασι φύλλων.

Dæmones æterni, ac perdentes facta virorum,
Cùm grauis irarum fluctus vos suscitat, arua
Vastantes, frugésque nouas; tum rursus & arua
Frugibus implentes: per vos mare murmurat altè,
Conuulsæque cadunt plantæ ab radicibus imis,
Et latè resonat cœlestis sibilus auræ.

Nam omnis fertilitatis & salutis animalium autores sunt venti, quare ministri terræ meritò ab antiquis sunt crediti: cùm plus conferat ad omnem fertilitatem fœcunditatemque terræ cælestis benignitas, vt ait Theophrastus in causis plantarum, quàm vniuersus labor annuus agricolarum. At de Curetibus & Corybantibus satis, nunc de Cyclopibus dicamus.

De Cyclopibus. CAP. VIII.

FVerunt autem Cyclopes Cœli & Terræ filij, vt ait Hesiodus his carminibus in Theogonia:

Γείνατο δ' αὖ Κύκλωπας ὑπέρβιον ἦτορ ἔχοντας,
Βρόντην τε, Στερόπην τε, καὶ Ἄργην ὀβριμόθυμον.
Οἳ Ζηνὶ βροντήν τ' ἔδοσαν, τεῦξάν τε κεραυνόν.
Οἳ δή τοι τὰ μὲν ἄλλα θεοῖς ἐναλίγκιοι ἦσαν,
Μοῦνος δ' ὀφθαλμὸς μέσσῳ ἐνέκειτο μετώπῳ.
Κύκλωπες δ' ὄνομ' ἦσαν ἐπώνυμον, οὕνεκ' ἄρα σφέων
Κυκλοτερὴς ὀφθαλμὸς ἑεὶς ἐνέκειτο μετώποις.

Hæc eadem peperit Cyclopas deinde superbos,
Argen magnanimum, pariter Brontem, Steropenque:
Qui fulmen, tonitrûmque Ioui grauia arma parabant.
Cætera Diis similes fuerant; sed fronte rotundum
Lumen gestabant media hinc sunt nomen adepti.

Euripides tamen Cyclopas marini Dei hoc est Neptuni filios illos nominauit in Cyclopibus, cùm inquiat:

Ἵν' οἱ μονῶπες Ποντίου παῖδες θεοῦ
Κύκλωπες οἰκοῦσ' ἄντρ' ἔρημ' ἀνδροκτόνοι,
Τούτων ἑνὸς ληφθέντες ἐσμὲν ἐν δόμοις
Δοῦλοι· καλοῦσι δ' αὐτὸν, ᾧ λατρεύομεν,
Πολύφημον.

Monoculi vbi Dei marini filÿ
Cyclopes homicidæ antra deserta incolunt.
Vnius horum nos sumus serui domi:
Illumque cui seruimus, ipsi nominant
Polyphemum.

At cùm Polyphemus inter hos omnes, qui centum fuisse memorantur, viribus corporis formæque magnitudine præstaret: non satis constat quibus parentibus ortus fuerit: quippe cùm Apollonius lib. 1. Argonauticorum illum admirabilis magnitudinis Polyphemum Neptuno & Europa Tityi filia natum fuisse inquiat in his carminibus:

Ταίναρον αὖτ' ἐπὶ τοῖσι λιπὼν Πολύφημος ἵκανε·
Τόν ῥα Ποσειδάωνι ποδωκηέστατον ἄλλων
Εὐρώπη Τιτυοῖο μεγασθενέος τέκε κούρη.
Κεῖνος ἀνὴρ καὶ πόντου ἐπὶ γλαυκοῖο θέεσκεν
Οἴδματος, οὐδὲ θοοὺς βάπτεν πόδας, ἀλλ' ὅσον ἄκροις
Ἴχνεσι τεγγόμενος διερῇ πεφόρητο κελεύθῳ.

His actis Polyphemus adest mox Tænaro. at alma
Europa hunc Tityi genuit pulcherrima proles
Neptuno celerem supra omnes, viribus acrem.
Per mare cæruleum, tumidis cùm tollitur vndis,
Curret, & summas vix tingeret æquore plantas.

Andro verò Teius in affinitatum Epitomis & Posidonius Polyphemum patre Elata, at matre Stilbe nympha natum fuisse memorat. Conon in Heraclea Elasi & Amymones Polyphemum filium fuisse tradidit. Homerus in primo Odysseæ Polyphemum Neptuni & Thoosæ Nymphæ filium scripsit. Cyclopas autem singulos vnum oculum tantùm habuisse in media fronte, ita scripsit Apollodorus libro primo:

μετὰ τούτους δ' αὖ τίκτε Γῆ Κύκλωπας, Ἄρπην, Στερόπην, Βρόντην, ὧν ἕκαστος εἶχεν ἕνα ὀφθαλμὸν ἐπὶ τοῦ μετώπου. *Post hos Tellus è Cœlo Cyclopes peperit, Harpen, Steropen, Bronten. quorum singuli vnum oculum habebant in fronte.* Hos in Lipara insula, quæ Meligunis etiam dicta est, habitasse, quæ est vna ex Aeoliis, ita scripsit Callimachus in lauacrum Dianæ:

Αὖθι δὲ Κύκλωπας μετεκίαθε· τοὺς μὲν ἔτετμε
Νήσῳ ἐνὶ Λιπάρῃ, (Λιπάρη νέον ἀλλὰ τό γ' ἔσκεν
Οὔνομά οἱ Μελιγουνίς) ἐπ' ἄκμοσιν Ἡφαίστοιο
Ἑσταότας περὶ μύδρον· ἐπείγετο γὰρ μέγα ἔργον.
Continuò Cyclopas adit: tunc repperit illos
In Lipara, namque hîc habitabant: nomen at illi
Tum Meligunis erat. candentis pondera circum
Hi stabant ferri, Vulcani incudibus amplis
Impositi: nam vrgebat opus prægrande.

Euripides in Cyclope videtur reliquos Cyclopas Polyphemi filios putasse, cùm ita scribat dicentem Polyphemum:

Ἡδη δὲ παῖδας προσνέμοντας εἰσορῶ
Ποίμνας.
Custodientes filios cerno greges.

Hunc in spelunca habitare solitum, & oues in Sicilia custodire, magis notum est, quàm vt indigeat explicatione, cùm in eadem tragœdia etiam id scribat Euripides, & Homerus lib. 1. Odisseæ. Scriptum reliquit Onasus in primo libro rerum Amazonicarum Latonomen Herculis sororem Amphitryonísque & Alcmenæ filiam, fuisse Polyphemi vxorem: Erat autem victus Polyphemi, aliorumque Cyclopum, fructus quicunque è terra nascebantur, nullisque vtebantur legibus, vt ait Hom. in lib. 9. Odyss. quos etiam ἀθεμίστους siue exleges vocat in his carminibus:

Κυκλώπων δ' ἐς γαῖαν ὑπερφιάλων ἀθεμίστων
Ἱκόμεθ', οἵ ῥα θεοῖσι πεποιθότες ἀθανάτοισιν
Οὔτε φυτεύουσι χερσὶ φυτὸν, οὔτ' ἀρόωσιν·
Ἀλλὰ τάγ' ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται,
Πυροὶ καὶ κριθαὶ καὶ ἄμπελοι αἵτε φέρουσιν
Οἶνον ἐριστάφυλον. καί σφιν Διὸς ὄμβρος ἀέξει.
Τοῖσιν δ' οὔτ' ἀγοραὶ βουληφόροι οὔτε θέμιστες.
Ἀλλ' οἵγ' ὑψηλῶν ὀρέων ναίουσι κάρηνα
Ἐν σπέσσι γλαφυροῖσι. θεμιστεύει δὲ ἕκαστος
Παίδων ἠδ' ἀλόχων οὐδ' ἀλλήλων ἀλέγουσιν.
Venimus exlegum ad Cyclopum protinus arua,

Qui superûm freti bonitate, haud semine iacto
Obuertunt terras manibus nec germina plantant:
Omnia sponte sua nullis nascuntur aratris
Hordea, frumentumve coactum, ac ipsa racemos
Vinea producit, quos auget Iupiter imbre.
Non fora, non causas norunt non iura senatus:
Aspera in excelsis habitantes montibus antra,
Et puer & Magnis de rebus iudicat vxor.

Nam primum viuendi genus, quod vrbanitatem quandam videretur continere, primi instituerunt Cyclopes: qui cum filiis & vxoribus de rebus vtilibus consultabant. Fuerunt qui dixerint vtile fuisse ciuitates condere, & cùm homines in vnũ conuenissent, leges ferre, atque idcirco horũ commodorum autores mirificis laudibus extollunt. Ego cõtra, nihil magis perniciosum cõtigisse humano generi hominum censeo, cùm commoda illa quæ cũ ciuitatibus excogita sunt, omniũ scelerum causæ fuerint. Satis enim erat homini ad feliciter viuendum Dei cognitio, & lex quæ pulsari quempiam vetasset: cùm auaritia, latrocinia, ignauia, ambitio, bella, Deorum contemptus, & omnia scelera denique cum commodis ciuitatum pullulauerint: quæ nisi introducta fuissent omnes plantationibus & agriculturæ nunc essemus intenti, felicissimique sine principum auaritia viueremus. Fama est Galateam fuisse amatam à Polyphemo, vt ait Theocritus in Cyclope. Istud autem contigit quia Philoxenus Cytherius cùm eò adiisset, templumque vidisset Galateæ à Cyclope erectum, causam ignorans, Polyphemum illam amasse credidit, & idcirco templum illud ei erexisse, vt scripsit Alcimus libro tertio rerum Sicularum, & enarrator Theocriti. Ad huius amoris remedium & fistula, & Musarum cantibus vsus est Polyphemus, vt testatur Theocritus. dicitur Polyphemus non modo amasse Galateam, sed etiam Galatum ex illa suscepisse, vt testatus est Bacchylides. cùm quidam Celtum etiam Polyphemi filium fuisse inquiũt, à quo dicti sunt Celtæ: & Illyrium, à quo Illyris: & Henetum, vt quidam voluerunt, à quo regio postea Venetia: & Paphlagonem, vt ait Dercyllus in lib. de nominib. vrbium & locorũ. Hylam præterea non ab Hercule, sed à Polyphemo fuisse amatum memorant, vt ait Socrates in commentariis ad Idotheum, & Zenodotus in linguis. Dicitur & Tirynthe vrbs opus fuisse Cyclopum, cuius muri fuerunt è rudibus lapidibus

extructi, eratque illa eorum magnitudo, vt nec minimus quidem eorum vel iumentorum bigis loco moueri posset, vt scriptum reliquit Paus. in Corinthiacis, quod factum fuit ad Prœti gratiam, vt ait Strabo lib. 8. Quidā arbitrati sunt Mycenes etiam muros validissimos extructos fuisse à Cyclopib. quos Argiui fugatis Mycenæis demoliri non potuerunt. Erat autem Polyphemus Cyclopum princeps, homo non solùm agrestis & ferus sed planè inconsideratus, qui cùm pecudib. etiam aliquando loqueretur, vt testatur Cic. lib. 5. Tusc. disputationum. nam is beatum arietem appellat, quòd quam vellet posset inire, & attingere, cùm Cyclops ariete illo nihilo esset prudentior. Quis enim sapiens appellari possit, qui felicitatem humanam in turpissima libidine sitam esse arbitretur? nam qui inter vina, lautioraq; pocula, aut inter immodicum commodorum à natura ad conseruanda corpora datorum vsum se felicem censeat, ebrietateque omnium propè facinorum turpissima vincatur: nonne inter beluas potius hic, quam inter homines est connumerandus? Quid enim deformius dici aut commemorari potest, quàm si tantum Polyphemi corpus in spelunca prostratum, & frustra esorum hominum cum vino eructans multoque vomitu pectus & barbam deturpatam ac fœdissimè olentem, & ipsum Polyphemum inter eum vomitum iacentem videremus? at quantæ vires quàm paruis poculis infractæ sunt? neque abhorret sanè ab huiusmodi ebrietate & imprudentia, legum, æquitatis, & Deorum contemptio, & impietas omnis illa, quam Homerus illi attribuit:

Ὣς ἐφάμην, ὁ δέ μ' αὖτις ἀμείβετο νηλέϊ θυμῷ.
Νήπιος εἰς ὦ ξεῖν', ἢ τηλόθεν εἰλήλουθας,
Ὅς με θεοὺς κέλεαι ἢ δειδίμεν, ἢ ἀλέασθαι.
Οὐ γὰρ Κύκλωπες Διὸς αἰγιόχου ἀλέγουσι,
Οὐδὲ θεῶν μακάρων, ἐπειὴ πολὺ φέρτεροί εἰμεν.
Οὐδ' ἂν ἐγὼ Διὸς ἔχθος ἀλευάμενος πεφιδοίμην
Οὔτε σεῦ, οὔθ' ἑτάρων. εἰ μὴ θυμός με κελεύει.

Sic ego: sic contra is turbato pectore fatur.
Stultus es huc è longinquis finibus erras,
Qui curare Iouemque mones, superosque vereri.
Nec mos Cyclopum est superos curare, Iouemve:
Quod superisque Iouique superno robore præstant.
Nec tibi, vel sociis parcam, magni Iouis iram
Quò vitem, nisi sic animo mihi sederit ipsi.

Atque

Atq; is qui nullo rationis ductu, nullaq; vel hominũ vel Deorũ reuerẽtia moueatur, trahaturq; ad æquitatẽ, quo pacto non tanquã belua omnẽ suam felicitatẽ in vẽtris voluptate collocauit? at tanta fuit eius Cyclopis arrogantia, vt nulla habita beneficẽtiæ Dei, & benignitatis cœli ratione, se terrã ad fertilitatem cogere arbitraretur, tanquam sola humana diligentia sufficeret agris colendis: sic enim gloriatur apud Euripidem:

Ἡ γῆ δ' ἀνάγκῃ καὶ μὴ θέλῃ,
Τίκτουσα ποίαν τἀμὰ πιαίνει βοτά.
Ἃ 'γὼ οὔτινι θύω, πλὴν ἐμοὶ θεοῖσι δ' οὔ.
Καὶ τῇ μεγίστῃ γαστρὶ τῇδε δαιμόνων.
Ὡς τοὐμπιεῖν γε κἀμφαγεῖν τοὐφ' ἡμέραν,
Ζεὺς οὗτος ἀνθρώποισι τοῖσι σώφροσι·
Λυπεῖν δὲ μηδὲν αὑτόν. οἱ δὲ τοὺς νόμους
Ἔθεντο ποικίλλοντες ἀνθρώπων βίον,
Κλαίειν ἄνωγα

Necesse terræ sit volenti siue non,
Herbas creare, pinguis vt sit grex meus.
Nulli Deorum, sed mihi quem nutrio,
Et huic Deorum maximo ventri. viris
Vt solus est Iupiter prudentibus.
Bibendi edendi hic lex diebus singulis,
Viuendi & vsque suauiter, qui legibus
Ornare vitam protinus mortalium
Voluere, ego valere iussi iamdiu.

Sed tamen tanta hæc arrogantia vltores Deos aliquando experta est: nam cùm in profecti illuc Vlyssis socios Polyphemus sæuiisset, ac nonnullos vorasset, illud verum esse, quod ita scribitur à Theognide, expertus est:

Οὐδείς πω ξεῖνον Πολυπαΐδη ἐξαπατήσας,
Οὐδ' ἱκέτην θνητῶν, ἀθανάτους ἔλαθε.

Hospes decipiens peregrinos, siue rogantum
Suppliciter vocem, nemo deos latuit.

Nam profectò ille qui neque Iouem, neque superos vel tantilli faciebat, qui terræ etiam imperare sibi videbatur, qui nullam curabat cœli clementiam, hic ab homunculo Vlysse, vel oculo, quem vnicum habebat, priuatus est: quare non solùm deorum consilio, sed etiam humanis viribus denique cedant oportet, qui supra humanas facultates temeritate quadam extolluntur. Memoriæ prodidit Apollodorus libro primo deorum, Cyclopes statim natos in tartarum

dejectos fuisse, deinde Iouis opera ita precante Tellure, qui victoriam illi aduersus patrem vaticinata esset, è vinculis liberatos, & in lucem reductos cæsa Campe, quæ illos custodiebat. Tunc Cyclopes Plutoni galeam donarunt, quam si quis haberet, à nemine videri poterat: tonitrua, & fulgura, & fulmina Ioui, quibus omnes mortales perterrefaceret: tridentem autem Neptuno quo maria omnia perdomaret. Idcirco crediti sunt ex illo tempore Cyclopes, & inter hos maximè Brontes, Steropes, ac Pyracmon fulmina Ioui in Ætna Siciliæ monte facere, vt ait Virgilius lib. 8.

Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro,
Brontesque, Steropesque, & nudus membra Pyracmon.
His informatum manibus iam parte polita
Fulmen erat: toto genitor quæ plurima cælo
Deiicit in terras: pars imperfecta manebat.
Tres imbris torti radios, tres nubis aquosæ
Addiderant, rutili tres ignis, & alitis Austri.
Fulgores nunc terrificos sonitumque metumque
Miscebant operi flammisque sequacibus iram.

Cùm igitur Æsculapius fulmine cæsus fuisset, Apollo mortem filij grauiter ferens, fulminis ministros & artifices sagittis confecit, vt est apud Euripidem in Alceстide: atque ita scripsit Orpheus in Argonaut.

Οὕνεκά τοι κύκλωπας ἀμαιμακέτοισιν ὀϊστοῖς
Ἐν φθιτοῖσιν ἔτευξ᾽, Ἀσκληπιοῦ εἵνεκα λώβης.
Cyclopas quoniam transfixerat ille sagittis,
Æsculapi causa miseri, quæ vulnera fleuit.

Atque hæc illa sunt, quæ de Cyclopibus fabulosè memoriæ prodita fuerunt ab antiquis scriptoribus, nunc veritatem ex his exprimamus: omnia autem fabularum figmenta, vt diximus superiùs, proprium quoddam habent historiæ fundamentum: vt ea quæ dicta sunt de Aeolo, quòd adiacentibus Liparæ insulis imperauerit. Sic Scylla & Charybdis dictæ sunt non solùm illis de causis, quæ commemoratæ sunt, nauigantes absorbere: sed etiam quia piratæ & latrones loca finitima habitarent, qui præternauigantia nauigia prædarentur. Læstrygonas autem & Cyclopas Aetnæ & Leontinis vicinia loca incolentes immanes & efferos quosdam homines fuisse memorant, & maleficos, & latrones, & in omnes peregrinos prorsus inhumanos, quare hæc de

illis

illis tradita sunt. Veruntamen cùm nullum scelus mortalium Deus inultum esse patiatur, vt diutius pœnas daret pro flagitiis & crudelitate Polyphemus, Deus non immisit consilium Vlyssi, vt illum, cùm posset, iugularet (nam id quidem breue futurum supplicium) sed vt oculo illo amplo, quem vnicum habebat, priuaret. Dictus est autem Cyclops ab oculo circulari. Huic ante illud supplicium eximiam crudelitatem, impietatemque inauditam tribuit poëta, quem facit in amorem propè furiosum, & ebrietate victum, & in omnes voluptates corporis maximè propensum, atque omnino imprudentem: cùm nemo malus & prudens vno tempore esse possit. Alij tamen maluerunt fabulam hanc ad physicas rationes traduci, qui dixerunt Cyclopas esse vapores è quibus fulmina, & fulgura, & tonitrua nascantur. Hi dicuntur fuisse Cœli & Terrę filij, quoniam vapores è terra, non nisi per calorem cœlestem extolli, atque extenuari in aera possunt. Cùm verò multi etiam ex aquis extenuatis oriantur, meritò Europæ siue Terræ & Neptuni filius dictus est Cyclops Polyphemus. Huic matrem Stilben tribuerunt, quod nomen splendidam significat: alij Thoosam quasi currentem eius matrem dixerunt, quia frequentes & citi ascendunt vapores, quo tempore fieri solent fulmina. Dicti sunt habitare Ætnam montem Siciliæ igne abundantem, quoniam non nisi per calores fiunt, cùm frigore cogantur, & de cœlo depellantur. Horum tres præcipuè dicti sunt Ioui fulmina fabricare, Harpes, Brontes, Steropes, quòd Harpes ad se rapiat vapores, pro quo alij Pyracmonem substituerunt. Est enim Polyphemus, vt nomen ipsum significat, strepitus, siue multus sonitus: at Pyracmon, multus ignis. Nam nisi magna vis ignis, multaque vaporum copia fuerit, fiunt quidem fulgura & tonitrua, at fulmina certè aliquo horum trium ministrorum deficiente fieri vel creari non possunt. at βροντᾶν tonare significat, vnde dictus est Brontes. Steropes fulgur est, & splendor is qui fulmina antecedit. Cùm hæc in aëre contingant circa fulmina, hæc fabula de Cyclopibus conficta est ad explicanda illa quæ fiunt in sublimi ab antiquis: est enim idem atque si dixissent: vapores ex aqua & terra virtute caloris cœlestis. Solis scilicet, extenuari sublimes extolluntur, qui vbi condensantur eliso calore, fiunt tonitrua & fulgura & fulmina, quæ deorsum ab aere supremo, qui Iupiter appellatus est, pelluntur ac dejiciuntur. Hi dicun-

tur fuisse aliquando in tartarum à patre detrusi, & in lucem postea à Ioue reuocati, quoniam calor per hyemem vapores inferius attrahit sub terram, cùm vis frigoris illos intra terram coerceat: at Ioue reuocante temperie aeris scilicet è tartaro liberantur, Campe cæsa, siue glacie potiùs & crusta terræ liquefacta. Fabulantur Polyphemum victum fuisse dolo ab Vlysse, cùm antea esset omnibus formidabilis, quia prudentia mortalium res arcanas naturæ denudauerit, quæ antequam cognoscantur sunt in maxima admiratione ac metu, quales feruntur fuisse eclipses ante Thaletis tempora, qui primus naturam rationemque defectuum Solis & Lunæ patefecit, animosque mortalium insigni trepidatione liberauit. At Cyclopibus tamen aram pro mortalium dementia structam fuisse, ad quam res diuina fieret, scripsit Pauf. in Corinthiacis, & diuinos honores illi fuisse institutos. Dictus est autem Apollo Cyclopas filij causa occidisse, quoniam vapores per vim Solis & coguntur & soluuntur: sunt enim Cyclopes vapores, è quibus fiunt fulmina, & venti, & imbres, ita dicti quòd in circulum assiduè ferantur: nam modò ascendunt rarefacti per vim Solis, modò in pluuias condensantur, in circulumque vertuntur in elementa, de quibus ita ait Lucret. lib. 3.

Et primùm faciunt ignem se vertere in auras
Aeris, hinc imbrem gigni, terramque creari
Ex imbri, rursusque à terra cuncta reuerti:
Humorem primum mox aera, deinde calorem.

Ac de Cyclopibus satis, nunc de Lycaone dicamus.

De Lycaone. CAP. X.

NEque verò Lycaon satis commodum pro sua crudelitate vitæ suæ finem consecutus fuit: quem tradiderunt fabulæ pro sua feritate ex humana forma in beluam omnium prope ferarum crudelissimam Deorum immortalium ira versum fuisse, Lycaon fuit eius Pelasgi filius, qui natus est è Ioue ac Niobe, & regnauit in Arcadia: qui cùm primùm regnare cœpisset, rudes adhuc homines tuguria ad arcendas frigoris & æstus & imbrium & ventorum iniurias ædificare docuit: tunicasque facere instituit è coriis suillis. Deinde à frondium & herbarum & radicum vsu, quibus vel incautè perniciosis aliquando vescebantur pro cibariis, ad salubriores glan-

glandes, & ad eas præcipuè quæ de fagis legerentur diuertit: quare illud dictum est de Arcadibus ab oraculo:

Πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασι.

Plurimi in Arcadia vescentes glande feroces
Mortales habitant.

Licaonis mater fuisse dicitur Melibœa Oceani filia, vt putauit Hesiodus, vel, vt aliis magis placuit Cyllene nympha, vt scripsit Apollodorus, libro tertio. Fertur Lycaon eodem tempore imperasse Arcadibus, quo Cecrops Athieniensibus: quem Iupiter in lupum vertisse dicitur, quoniam ad aram Iouis Lycæi infante mactato humanum sanguinum libauerit. Aiunt inter ipsa sacra, antequam ab ara discederetur, illum in lupum fuisse mutatum, sicuti ait in Arcadicis Pausanias: hic in Lycæo monte Lycosuram vrbem condidit, & templum in ea, quod Iouis Lycæi appellauit, & ludos in eius honorem instituit, quæ vocata sunt Lupercalia. Neque verò solus Lycaon dictus est in illis sacrificiis in lupum fuisse conuersus, sed etiam alij complures ex omnibus temporibus sequentibus: qui non tamen in omne tempus erant mutati, sed decimo tandem anno, nisi interim humanam carnem gustassent, pristinam formam recuperabant. Neque sanè mirum est hæc memoriæ prodita fuisse ab antiqui, cùm prisci illi homines Deorum hospites & conuiuæ pro iustitiæ pietatisque meritis effici dicerentur, quare viris bonis & piis certissima præmia, sceleratis & sontibus ingentia supplicia ex ira Deorum proponebantur. Sed antequam in lupum verteretur ex vxore Atlantis filia, & ex aliis nonnullis multos filios suscepit, quorum hæc sunt nomina: Acacus, Acontes, Aeueon, Aemon, Aliphenus Ancyor, Archebates, Bucolion, Canethus, Carteron, Caucon, Cletor, Corethon, Cynethus, Eleatas, Enæmon, Eumetes, Eumon, Genetor, Hæmon, Harpaleus, Harpalycus, Helisson, Helix, Heræus, Horus, Leon, Linus, Lycus, Macareus, Macednas, Macedon, Menalus, Mantinus, Mecistus, Nyctimus, Opleus. Orchomenus, Pallas, Peucetius, Phassus, Phineus, Phthinus, Phthius, Physius, Plato, Policibus, Portheus, Proshous, Socleus Stymphelus, Tegeus, Thnocus, Titanas, Trapezeus. Nam cùm Apollodorus quinquaginta fuisse inquiat, ego tamen multo plures fuisse apud varios scriptores inuenio: quippe cùm Castillo etiam de qua &

Ioue natus est Arcas, quem tamen quidam Apollinis filium fuisse malunt,& Dia,de qua & Apolline natus est Dryops, filiæ fuisse Lycaonis memorantur. Hecatæus Milesius lib.2. Genealogiarum longè aliam tradidit rationem cur Lycaon & eius filij fuerint in lupos conuersi, quam explicauit postea Ouidius:sic enim inquit : Πελασγὸς ἦν παῖς Διὸς καὶ Νιόβης· ᾧ παῖς ἦν Λυκάων ἐκ Μελιβοίης κόρης, εἴτουν Κυλλήνης, ὥς φασιν, οὗτος ἔπειτα βασιλεὺς τῶν Ἀρκάδων κατασταθεὶς, κατὰ χρησμόν τινα ἐκ πολλῶν γάμων πολλοὺς παῖδας λαβών. αὐτὸς ὢν ἀσεβὴς, ἀσεβεῖς καὶ τοὺς παῖδας προσέλαβεν. ὧν Μαίναλος, Θεσπρωτὸς, σὺν Νυκτίμῳ καὶ Καύκωνι Λύκος, Φθίιος τε, καὶ Τηλεβόας, Αἵμων Μαντινεὺς, Στύμφηλος, Κλείτωρ, Ὀρχομενός τε, καὶ ἄλλοι. οἳ πάντες ἀσεβείᾳ καὶ ὑπερηφανίᾳ ἐνίκων. ὁ δὲ Ζεὺς χερνήτῃ εἰκασθεὶς παραγίνεται αὐτοῖς· ὃν αὐτοὶ καλέσαντες ἐπὶ ξένια, ἕνα τῶν ἐγχωρείων παιδαρίων σφάττουσι. καὶ τὰ σπλάγχνα συμμίξαντες, παρέθεντο τῇ τραπέζῃ, τοῦτο δὲ Ζεὺς ἐγνωκὼς, καὶ μυσαχθεὶς, τὴν μὲν τράπεζαν ἀνέτρεψεν. ὅθεν ἐκεῖνος ὁ τόπος Τραπεζοῦς ἐν Ἀρκαδίᾳ, καὶ Τραπεζοῦς ἡ πόλις καλεῖται. τῶν δὲ Λυκάονος παίδων, ὡς ἀσεβησάντων εἰς ξένον· μετ᾽ αὐτοῦ Λυκάονος, τοὺς μὲν εἰς λύκους ἔτρεψε τοὺς δὲ ἐκεραύνωσε. *Pelasgus fuit Iouis & Niobes filius qui filium Lycaonem è Melibœa suscepit, vel, vt alij putarunt è Cyllene. Hic postea cùm Arcadum imperium adeptus esset ex quodam oraculi responso, multosque filios è variis nuptiis suscepisset, cùm esset ipse impius, impios quoque filios habuit: inter quos fuit Menalus, Thesprotusque cum Nyctimo & Caucone, Lycus, Menius, Macareus, qui Macareas Arcadiæ vrbem condidit, Mænalus, qui nomen dedit ciuitati Arcadiæ; Melænaeus, qui Melænas oppidum condidit non procul à Megalopoli, Acontius, qui Acontium oppidum Arcadiæ de se nominauit; Charisius qui Charisiis; Cynethus, qui Cynethæ nomen dedit; & Psophis, Phthinus, Teleboas, Æmon, Mantinus, Stymphelus, Cletor, Orchomenus, & alij. Omnium igitur horum admirabilis erat improbitas, & temeritas. siquidem vel Ioui in pauperem operarium verso, quem ipsi in hospitium inuitauerant, dicuntur vnum ex infantibus indigenis iugulasse, & eius intestina Ioui cum aliis commista epulanda in mensa apposuisse. Id scelus abominatus Iupiter mensam quidem subuertit, vnde locus ille in Arcadia vocatus est Mensarius & Mensaria ciuitas extructa postea: at è Lycaonis filiis vnà cum ipso Lycaone, quoniam impiè in hospitem egissent, hos quidem fecit lupos, illos percussit fulmine.* Sic etiam Calisto Lycaonis filia in vrsam conuersa est, quia cum venaretur cum Diana, à Ioue fuit compressa ne dignosceretur, de qua natus est Arcas. Alij putarunt illum quem

ferebat in vtero, Mercurio datum esse seruandum, ac matrem ad sempiternam memoriam in Iunonis contemptum in vrsam maiorem conuersam nitere inter sidera, quam obtinuit tantùm Iuno non posse in vndas descendere à Neptuno fratre. Fabulantur etiam Arcadem cùm adoleuisset, acceptum frumentum à Triptolemo suis populis tradidisse, panem facere docuisse, & quod ab Adrista præterea didicerat demonstrasse, vestium texturam nimirum ac totum lanificium, sicut Pelasgus vbi regnare cœpisset, rudes homines docuit tuguria ædificare ad frigus, æstum, imbresque arcendos, & facere tunicas è coriis suillis, & vesci glandibus: cùm priùs quibusuis herbis vel perniciosis incautius vescerentur: atque ab hoc Arcades, ab illo Pelasgi populi sunt vocati. Atque tantæ fuit reuerentiæ apud mortales Arcas, vt cùm in Mænalo monte fuisset sepultus, eius ossa iussa sint ex oraculo Delphici Apollinis deportari in Arcadiam, vt ait Pausan. in rebus Arcadum. Id cùm scribat Paus. in Arcadicis, miratus sum cur dicat vnicam tantùm filiam fuisse Lycaoni inter tot mares, quam etiam inquit in gratiam Iunonis fuisse sagittis transfixam: cùm Dia etiã Dryopis mater filia eius fuerit, vt scripsit Hecatæus.

¶ At cur hæc ficta sunt, & memoriæ prodita vt ad posteros peruenirent? quia per illa quæ de hominibus fingebantur significare nobis volebant, quo pacto vel motus animorum essent refrænandi, vel ad humanitatem, & benificentiam, & Deorum cultum hortabantur: & omnino per fabulas de hominibus confictas vitam humanam optimis moribus instituere conabantur. Sic igitur per Lycaonis fabulam, cùm vel Deos ipsos in hospitium mortalium aliquando accedere sumpta pauperum figura dicerent, humanitate aduersus omnes hospites vti oportere significabant: quòd si quis parui Deorum præsentiam facere videretur, neque moueretur eorum reuerentia, quia Deos nemini infensos esse crederet, hunc ingentibus præmiis & pollicitationibus ad probitatem adhortabantur, cùm multa præmia honorifica data sint à Diis, humanis & benignis hospitibus: quale fuit munus Triptolemi. At contra permulta sunt exempla, quæ à crudelitate & perfidia in hospites deterrebant, quod accidit conuiuio Pelopis, & illis qui grauissimè ob suam crudelitatem ab Hercule & ab aliis Deorum filiis sunt oppressi. Quis enim cùm videat ex altera parte ingentia supplicia sontibus à Diis irrogati, ex altera

laudes & gloriam, & honorifica præmia viris bonis esse proposita; supplicia potiùs elegerit, & se sanæ mentis esse fateri audeat? At de Lyacone satis, nunc de Pandione dicamus.

De Pandione. CAP. X.

FVit Pandion illius Erichthonij, qui pulso Amphictyone de regno Athenis imperauit, & Pasitheæ Naidis Nymphæ filius, vt scripsit Apollodorus libro tertio Bibliothecæ. Hic mortuo patre Erichthonio in regnum successit, quo tempore Ceres & Liber pater in Atticam venerunt. Fertur vir bonus fuisse Pandion, sed vna in re parum fortunatus, quòd filiam Prognen (nam illam, & Philomelam, & geminos Erichtheum ac Butem, è Zeuxippe matris suæ sorore susceperat, vt ait Apollodorus lib. 3.) Tereo Martis & Bistonidis filio, quo socio in bello de finibus aduersus Labdacum vsus fuerat, strenuo sanè viro, at nefario, & in libidinem propè furioso, in matrimonium concesserit. Eius enim libido ipsum denique in eam rerum domesticarum difficultatem induxit, vt ipsi in vpupam verti satius fuerit, quàm hominem viuere; cùm Progne & Philomela & Itys in aues fuerint conuersæ cum summa eius familiæ ignominia & opprobrio, vt ait Horatius lib 4. Carminum:

Nidum ponit, Itym flebiliter gemens,
Infelix auis, & Cecropiæ domus
Aeternum opprobrium.

Fuerunt autem Pandiones complures. Dicunt enim quòd vbi Boreas Zetem & Calaim ex Orythia procreasset, & Cleopatram, illa nupsit Phineo, de qua ille Plexippum & Pandionem suscepit, quamuis alij eos vocatos fuisse Terymbam & Aspondum maluerunt. Hi post matris mortem parui adhuc existentes ab Idæa Dardani filia, vel, vt aliis placuit, Idothea nouerca Cadmi sorore lumine capti sunt: de quibus scripsit Apollodorus lib. 3. Fuit alius Cecropis & Metiadusæ Eupalami filius: sed reliqui omnes obscuri sunt, cum vnus Erichthonij filius, qui patri in regnum successit ob eam familiæ labem celebratus fuerit à poetis. Hic filios habuit Ægeum, Lycum, Pallantem, Nisum, vt ait Strabo libro nono, qui etiam carmina quædam ad eam rem confirmandam è tym-

dam è tympaniſtis Sophoclis recitauit: in quibus deſcriptum eſt, quæ loca ſingulis filiis pater poſſidenda tribuerit. Quod autem Ægeus Pandionis filius patri in regnum ſucceſſerit, ita ſcriptum eſt à Phanodemo in lib 5 de rebus Atticis: Αἰγεὺς ὁ Πανδίονος υἱὸς βασιλεύων Ἀθηνῶν, γαμεῖ Μήτων πρῶτον τὴν Ὁπλήτου, δεύτερον Χαλκιόπην Ῥηξήνορος. *Ægeus Pandionis filius cùm imperarat Athenis, Metam primùm Hopletis filiam vxorem duxit: poſtea Chalciopen ſecundo natam è Rhexenore.* Sic Zezes hiſt. 142. chil. 7. illi alios mares fuiſſe inquit:

> Τῷ βασιλεῖ τῶν Ἀθηνῶν Πανδίονι τὴν κλῆσιν
> Ἄρρενες παῖδες ἦσάν τε, καὶ θυγατέρες δύο.
> *Regi Athenarum nomine Pandioni*
> *Mares erant filij duæque filiæ.*

Hæc cùm ita ſint, miratus ſum cur ſcripſerit Pauſanias in Atticis, Pandionem nullos habuiſſe filios, qui ſuas iniurias perſequerentur quas à Rege Thraciæ acceperat: nam ſi noluiſſe filios iniurias perſequi dixiſſet, facilè illi aſſentirem. Hæc pauca dicenda duxi de Pandione, cùm filiarum fabula ſuperiùs explicata ſit, vt ſi qua ibi deſiderarentur, hinc accipi poſſent. Atque cur ficta ſint hæc, ex illis ſuperioribus arbitror patuiſſe. At nunc de Erichthonio.

De Erichthonio. CAP. IX.

ENimuero dictum eſt ſuperiùs, Vulcanum cùm arma Iouis, quibus in bello aduerſus Gigantes vſus eſt, fabricaſſet, pro laboris diligentiæque mercede obtinuiſſe, vt Iupiter iuraret per Stygiam paludem quodcunque popoſciſſet, ſe illi conceſſurum. At Vulcanus Mineruæ nuptias cui Iupiter perpetuam virginitatem conceſſerat, poſtulauit: id abnuere quidem non potuit, ſed clam Mineruam monuit vt reluctaretur. Cùm igitur Mineruam adiiſſet Vulcanus, dicitur inter luctandum ſemen profudiſſe, quod in terram fuſum in hominem conuerſum eſt: quare inquit Pauſanias in Atticis, huic patrem fuiſſe neminem mortalium, ſed quoniam ex terra & contentione ſit genitus Vulcani, ita fuiſſe nominatum. Hunc terrigenam & inter ſerpentes educatum fuiſſe ſcripſit Euripides in Ione hoc pacto:

> Προγόνων νόμον σῴζουσα τοῦ τε γηγενοῦς
> Ἐριχθονίου, κείνῳ γὰρ ἡ Διὸς κόρη

Φρουρὰ παραζεύξασα φύλακε σώματος
Δισσὼ δράκοντε, παρθένοις Ἀγραυλίσι
Δίδωσι σώζειν. ὅθεν Ἐρεχθείδης ἐκεῖ
Νόμος τις ἔστιν ὄφεσιν χρυσηλάτοις
Τρέφειν τέκν᾽
Seruans auorum legem, & è terra sati
Erichthonij. Iouis puella namque ei
Duos dracones corporis mox addidit
Custodias, deinde seruandum dedit
Atheniensibus puellis: mansit hinc
Mox ille Erechthidis, vt ornent filios
Serpentibus aureis.

Alij tamen dictum fuisse volunt non à contentione, quam ἔρις significat, sed ἀπὸ τῶ ἐρίκ à lana scilicet, qua Minerua femur sibi abstersit, cum semine Vulcani inquinata fuerat, in terram coniecta. Inde postea dicti sunt terrigenæ omnes Athenienses. Neque verò Erichthonius solùm, sed etiam Erechtheus dictus est: sic enim illum nominauit Homerus in Catalogo:

Οἳ δ᾽ ἄρ᾽ Ἀθήνας εἶχον ἐϋκτίμενον πτολίεθρον,
Δῆμον Ἐριχθῆος μεγαλήτορος, ὅν ποτ᾽ Ἀθήνη
Θρέψε Διὸς θυγάτηρ, τέκε δὲ ζείδωρος ἄρουρα.
Vrbem præclaram coluerunt isti, at Athenas,
Fortis Erechthei populum; quem nutriit olim
Nata Iouis Pallas peperit quem dædala tellus.

Fabulantur huic crura fuisse anguibus similia, quem recens natum à Minerua susceptũ in cistã fuisse absconditũ inquiũt. Hanc Aglauro custodiendam cõmisit, & Hersæ, Pandrosoque sororibus: easque admonuit ne curiosius quid intus includeretur inspicerent. Fertur Pandrosus quidẽ paruisse Deæ mandato, at sorores aliæ cista resignata Erichthonium inspexerunt: quo viso ita furiis repentè percitæ sunt, vt se de altissimo & prærupto arcis loco præcipites miserint, vt ait in Atticis Pausanias. Nec defuerũt qui Vulcani & Athenæ Cranai filiæ Erichthoniũ filiũ fuisse tradiderint. Scriptum reliquit Apollodorus libro tertio Erichthonium postea fuisse à Minerua in templo educatum, qui cùm adoleuisset, regnúmque Athenarum accepisset, Mineruæ altricis signum in arce erexit: & Panathenæa solennitatem in honorem Mineruæ instituit; cùm tamen non desint, qui à Theseo illa instituta maluerint.

Hic

Hic ducta Pasithea, siue, vt aliis magis placet, Phrasithea Nympha, filium Pandionem, qui postea in regnum successit, suscepit: & Orythiam, & Pocrim filias. Fuit autem Erichthonius quartus, qui regnauit Athenis, cùm primus omnium mortalium Cecrops ex Aegypto profectus vrbem Athenarum condiderit, eamque de nomine Palladis, quæ Sais apud Aegyptios vocabatur, vt ait Chares Mitylenæus, Athenas nominauit. Hunc hominem biformem fuisse fabulati sunt: cùm partem corporis inferiorem haberet draconis, superiorem hominis: quod alij ob Aegyptiæ Græcæque linguæ peritiam fictum fuisse arbitrantur: alij, quòd & prudentia & robore præstaret: alij, quia leges prior tulerit de matrimoniis apud Athenienses, cùm nemo patrem antea, sed matrem tantùm cognosceret, quia per illum ambos parentes singuli cognoscerent. Ego sanè longè diuersam ab his omnibus habeo sententiam, quippe quòd putem partim draconem, partim hominem fuisse Erichthonium existimatum, quia is vtrumque & seueritatis & clementiæ tempus rectè cognouerit. Est enim optimi ac sapientis imperatoris, & humanitatis & asperitatis opportunitatem posse diiudicare: cùm aliæ nationes aliis temporibus magis asperitate & metu, aliæ iucunditate magis commodè regantur. Hic Erichthonius dictus est ad occultandam crurum turpitudinem quadrigas excogitasse; quare ita de illo scripsit Virgilius libro tertio Georg.

Primus Erichthonius currus & quatuor ausus
Iungere equos.

Post Cecropem igitur regnauit Athenis Cranaus, cui successit Amphictyon, quem hic de regno dejecit. Fuit alius Erichthonius, de quo meminit Apollodorus libro tertio, qui regnauit Troiæ post illum, qui de Astyoche vxore Simoentis filia Troem genuit, vt ait Homerus lib. v. Iliad.

¶ Atque tot dicta sint de Erichthonio fabulosè. Illa breuiores nos faciunt in hoc loco, quæ superiùs explicata sunt, cùm de Vulcano loqueremur, vbi patuit cur è terra & Vulcano Erichthonius dicatur esse genitus, & quid esset Minerua, quæ perpetuam obtinuisset virginitatem. Hæc igitur purissima pars est ætheris è capite Iouis nata, è qua nulla nascuntur animalia: at Vulcanus impurus est, in materia ignis, siue calor potiùs, qui generationem adiuuat, & in terram deci-

dens multiplicia gignit animalia: quare eius & terræ filius Erichthonius tam diuersæ formæ dicitur fuisse, Atqui furorem immissum fuisse sororibus Pandrosi dixerunt idcirco, quòd nō paruerint Deæ monitis: qua re significabatur contra Deorum mandata non conferre esse curiosos, cum multis mortalibus id sæpius calamitosum fuerit: nam multi quia consiliorum secretiorum essent conscij vel hominum, nedum Deorum, per insidias clàm de medio fuerunt sublati. at de Achille nunc pauca dicamus.

De Achille. CAP. XII.

EXplicata fuerunt suo loco illa omnia propè quæ pertinebant ad Thetidis nuptias: & quod illa à Peleo in matrimonium ducta præter cæteros filios Achillem etiam illi genuit: cùm verò per noctē sub igne filios Thetis occultaret, vt quod mortale illis esset, ita eximeret, filii reliqui omnes mortui sunt; at Achilles per diem ambrosia perunctus, & per noctem sub igne occultatus dicitur aliquandiu perdurasse, donec à Peleo deprehensa illa iratata se in numerum Nereidum receperit. Hanc rem ita attigit Apollonius lib. 4. Argonaut:

Χωσαμένη Ἀχιλῆος ἀγαυῦ νηπιάχοντος.
Ἡ μὲν γὰρ βροτέας αἰεὶ περὶ σάρκας ἔδαιεν
Νύκτα διὰ μέσσην φλογμῷ πυρός· ἤματα δ' αὖτε
Ἀμβροσίῃ χρίεσκε τέρεν, ὄφρα πέλοιτο
Ἀθάνατος, καί οἱ στυγερὸν χροῒ γῆρας ἀλάλκοι.
Αὐτὰρ ὅγ' ἐξ εὐνῆς ἀναπάλμενος εἰσενόησε
Παῖδα φίλον σπαίροντα διὰ φλογός. ἧκε δ' ἀυτὴν
Σμερδαλέην, ἐσιδὼν μέγα νήπιος· ἡ δ' ἀΐουσα,
Τὸν μὲν ἄρ' ἁρπάγδην χαμάδις βάλε κεκληγῶτα·
Αὐτὴ δὲ πνοιῇ ἰκέλη δέμας, ἠύτ' ὄνειρος,
Βῆ ῥ' ἴμεν ἐκ μεγάροιο θοῶς, καὶ ἐσήλατο πόντον
Χωσαμένη.

Irata infantis causa narratur Achillis.
Vrere mortales nocturno tempore carnes
Consuerat flammis, ungebat luce diurna
Ambrosia tenerum corpus, quò quidquid adesset
Mortale eximeret, tristem lueretque senectam.
Ast hic è lecto vt surgens cognouit, in igne
Vidit vt infantem trepidantem, protinus inde
Clamorem horrendum tollit; demens. Dea paruum
Ponit humi puerum raptim, atque irata refugit

Par le-

Par leuibus ventis, volucrique simillima somno:
Effugiensque domo in pelagi se condidit vndas.

Sic igitur Achilles ab igne seruatus Pyrisous primùm vocatus est: atque cùm labrum tamen exustum fuisset, quòd cùm lingeret is sans, ambrosia non erat perunctum, dictus est postea Achilles. Alij in lebetem bullientis aquæ infantes ab ea iaci solitos inquiunt, vt experiretur an mortales geniti fuissent. Achillis tamen matrem Dorion & Chalcidicus Dionysius non Thetim Nerei, sed Chironis filiam fuisse voluerunt; Daimachus contrà Alexandrinus in libro secundo Redituũ, Achillem Caloes nymphæ filium fuisse sensit. Scriptum fuit ab Apollodoro lib. 3. Achillem à Peleo susceptum, deportatum fuisse ad Chironem, quem ille amantissimè educauit, atque leonum visceribus illum nutriuit, aprorumque & vrsorum medullis, lactis prorsus ignarum, vt est in his versibus Euphorionis:

Ἐς φθίλω χιλεῖο κατεῖ πάμπαν ἄπυςος.
Τοὔνεκα Μυρμιδόνες μιν Ἀχιλλέα φημίξαντο.
Nescius omnino lactis Phthiam petit, illum
Quare Myrmidones dixerunt nomine Achillem.

Quod autem Achilles à iustissimo Centaurorum Chirone educatus sit, ita testatur Euripidis Iphigenia in Aulide:

Ἐςιν μὲν οὖν ἡδὺ μὴ, λίαν φρονεῖν.
Ἐςιν δὲ χὤπου χρήσιμον, γνώμην ἔχειν,
Ἐγὼ δ' ἐν ἀνδρὸς εὐσεβεστάτου τραφεὶς
Χείρωνος, ἔμαθον τοὺς τρόπους ἁπλοῦς ἔχειν.
Quandoque dulce fit parum dignoscere.
Quandoque confert plurimum dignoscere.
Ego viro à pio educatus sum puer
Chirone, mores simplices tantùm imbibi.

Fama est Achillem à Chirone auo eruditum fuisse, à quo præter citharæ pulsandæ artem, & visum herbarum, peritiam venandi & iaculandi & artis medicæ, leges æquitatis & prudentiæ edoctus fuit: sicuti traditum est à Staphylo in libro tertio rerum Thessalicarum. Idem cùm annum ætatis suæ nonum expleuisset, pronuntiassetque Calchas vates Troiam sine Achille capi non posse, quia responsum tulisset à matre sibi in eo bello, quod aduersus Troianos gereretur, esse moriendum, puellari habitu indutus in Scyron, quæ vna est è Cycladibus insulis, inter filias Lycomedis se abdidit, vt lateret duces Græcorum, qui ad Troiam erant militaturi:

vna igitur illarum puellarum Deidamia nomine clàm ab illo vitiata Pyrrhum filium illi progenuit. Hic tamen inter puellas ab Vlysse cognitus, eius expeditionis laborem ac periculum deuitare non potuit. Thetis igitur cognita necessitate filij dicitur ad Vulcanum accessisse, vt arma insuperabilia, & quæ nulla vi humana possent pentrari, Achilli fabricaret, vt traditum est à Phylarcho in rebus fabulosis. illa fecit Vulcanus, sed non priùs se daturum inquit, quàm cum illa congressus fuerit: dicta est Thetis annuisse eius desiderio, sed non priùs illud esse faciendum quàm experta esset an arma conuenirent Achilli: mox acceptis armis ex composito, iisque induta dicta est aufugisse, & ita claudum Vulcanum delusisse. At verò cùm datum fuisset Græcis responsum, illum primum omnium Græcorum esse moriturum, qui prior è naui in littus Troianum exiluisset, prior exiliit Protesilaus, quare prior omnium cæsus est ab Hectore. Id cùm cognouisset Achilles, vltimus è sua naui exiliit in littus; quod cùm magno impetu fecisset, terramque pedibus vehementer percussisset, aqua è terra manere incepit, atque fons ibi natus est, vt in his significauit Antimachus:

Ρίμφα δ' ἀπ' ὑπειρίοιο μελαίνης ὑψόσ' ἀερθεὶς
Πηλείδης, ἀπόπροθεν ἐλαφρῶς ἠΰ τε κίρκος,
Τοῦ δ' ἔμπροσθε ποδῶν κρήνη φύετ' ἀενάουσα.
Continuò velut accipiter nigrantis Achilles
Desilit in terræ dorsum sublimis: at illi
Ante pedes fluxit vitrea fons limpidus vnda.

Hic igitur post multas res ad Troiam præclarè gestas, quas Homerus recensuit, Polyxenæ Priami filiæ amore captus significauit Priamo per nuntios se pro Troia pugnaturũ esse si sibi puella concederetur. Tum Priamus eam se daturum esse pollicitus est, qui cùm illa de causa in templum Tymbræi Apollinis conuenissent, Paris clàm ex insidiis illum sagitta transfixit, quare vltimum vitæ suæ diem ita per dolum conclusit. eius corpus non priùs deditum est Græcis, quàm recepissent illa ipsa munera, quæ pro redimendo Hectore data fuerant: hoc est, tantum auripondus, quantum esset pondus Hectoris mortui cadaueris. Propter huius præclari Herois mortem dictæ sunt Musæ & Nmphæ omnes fleuisse, quod ita significauit Lycophron in Alexandra.

Αὖτις τὸν αὐτόπαιδα ἐγχέας ἴσον

Παχτώ-

Πακτώλιον σταθμοῖσι τηλαυγῆ μύδρον,
Κρατῆρα Βάκχου δύσεται κεκλαυσμένος
Νύμφαισιν, αἳ φίλαντο Βηφύρου γαίος,
Λειβηθρίαν θ' ὕπερθε Πιμπλείας σκοπήν.
Ὁ γυνεοπέρνας ὃ προδειμαίνων πότμον,
Καὶ θῆλυν ἀμφὶ σῶμα τλήσεται πέπλον
Δοιοῖς παρ' ἱστοῖς κερκίδος ψαύσας κρότων,
Καὶ λοῖσθος ἐς γῆν δυσμενῶν εἴψας πόδα.

Rursus redempto pro altero cadauere
Par pondus auri splendidi Pactolij
Ferent. Sed is cratera Bacchi mortuus
Perfusus inibit lacrymis Libethridum
Pimplæ incolunt quæ verticem: à nymphis simul
Sororibus Bephiri aquas amantibus.
Atque ille cædis præscius fatum timens,
Feret puellæ vestibus sese indui,
Texétque telas pectine arguto leues:
Saltabit hostium in solum idem vltimus.

Vocata est insula Borysthenis Achillea, quod Achilles ibi fuerit sepultus à quo etiā inuentum est myriophyllum, quod Achilleum vocarunt. Nam ossa Achillis & Antiochi in aureo vase, quod largitus fuit Thetidi Bacchus cùm fugeret impetum Lycurgi, recondita fuisse memorant. Fabulati sunt antiqui præterea Medeam nupsisse Achilli, vbi ille in campos Elysios post mortem descendisset, sicuti memoriæ prodidit Ibycus. Dictus est Achilles à Chirone semihomine fuisse educatus, quia ratio & vis ad principem æquè pertineat: dictus est item à Musis fuisse deploratus, quia cum musicis instrumentis eius pompa funebris ducta est: cùm verò mare per idē tēpus fortè ventis intumuisset, longeq; strepitus vndarum exaudiretur, vt ait Isacius, datus est locus fabulæ, quòd nymphæ eius cædem grauiter conquestæ sunt. Neque enim est sanæ mentis ea propter Achillem contigisse credere, cùm elementa minimè sint de singulorum nostrorum vel morte vel ortu solicita. Dictus est inter filias Lycomedis muliebri habitu latuisse, quia cum Deidamiam eius regis filiam cepisset in matrimonium, ita nouis nuptiis delectabatur, vt maiorem temporis partem cum sponsa esset intra Lycomedis parietes, & in thalamo lateret. Hic idem Heros cùm fortissimus esset omnium Græcorum, non priùs vinci potuit vel à fortissimis ho-

stibus quàm voluptatis desiderio & libidine irretitus, ab imbelli & timidissimo omnium propè Troianorum Paride vulneratus fuit: per hæc igitur significare voluerunt antiqui, maximè omnium rerum formidandas esse viris fortibus voluptatum illecebras, quæ grauissimæ sunt omnibus & perniciosæ, denique aduersariæ. at nunc de Ganymede dicamus.

De Ganymede

CAP. XIII.

GAnymedes autem qui ab aquila raptus, & in cœlum ad Iouem portatus fuit, vt illi potum pro Hebe Iunonis filia ministraret, dicitur fuisse Trois Troianorum Regis filius. Hic cùm esset eximiæ & propè inauditæ pulchritudinis, ob eam dignus habitus est, non qui ad libidinem, vt crediderunt plerique, raperetur, sed qui pocula Ioui ministraret, vt scripsit Homerus lib. υ. Iliadis:

Τρωὸς δ' αὖ τρεῖς παῖδες ἀμύμονες ἐξεγένοντο,
Ἶλός τ' Ἀσσάρακός τε, καὶ ἀντίθεος Γανυμήδης,
Ὃς δὴ κάλλιστος γένετο θνητῶν ἀνθρώπων.
Τὸν καὶ ἀνηρείψαντο θεοὶ Διὶ οἰνοχοεύειν
Κάλλεος εἵνεκα οἷο ἵν' ἀθανάτοισι μετείη.
Hinc Troi nati pueri tres esse feruntur,
Ilus & Assaracus: pulcherrimus & Ganymedes,
Inter mortales cui præstantissima forma:
Quem superi rapuere, Ioui quò pocula magno
Præbeat ob formam, cùm Diis & transigat æuum.

Apollonius verò Rhodius libro tertio Argonauticorum, non vt esset Iouis pincerna, sed vt consuetudine Deorum frueretur ob formam raptum fuisse Ganymedem scribere videtur, cum inquiat:

Εὗρε δὲ τόνγ' ἀπάνευθε Διὸς θαλερῇ ἐν ἀλωῇ,
Οὐκ οἶον, μετὰ καὶ Γανυμήδεα τόν ῥά ποτε Ζεὺς
Οὐρανῷ ἐγκατένασσεν ἐφέστιον ἀθανάτοισι.
Hunc Iouis in molli seiunctum repperit aula,
Non solum, simul & Ganymedem. Iupiter illum
In cœlum rapuit, cùm diis vt transigat æuum.

Fuit autem raptus ex Harpagia, qui locus fuit in agri Priapeni & Cyziceni finibus, qui ab ea re nomen obtinuit, vt ait Strabo lib. 13. alij circa Dardanium promontorium illud accidisse inquiunt, quod Virgilius factum in Ida monte Phrygiæ dum venaretur, ita commemorat lib. 5. Æneid.

Intextus-

Intextusque puer frondosa regius Ida,
Veloces iaculo ceruos cursuque fatigat
Acer, anhelanti similis: quem præpes ab Ida
Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger vncis.

Fama est autem aquilam, quòd faustum augurium Ioui in bello aduersus Titanas attulisset, armaque pugnanti ministrasset, Iouis auem fuisse existimatam: atque illi datum fuisse imperium in cæteras aues, cùm ita scribit Horatius lib. 4. carminum, cùm illius præcipuè singularem diligentiam in rapiendo Ganymede expertus fuisset:

Qualem ministrum fulminis alitem,
Cui rex deorum regnum aues vagas
Permisit, expertus fidem
Iupiter in Ganymede flauo.

Alij tradiderunt Iouem in aquilam versum ad ipsum Ganymedem conuolasse, & illum in cœlum asportasse, vt patet ex his carminibus:

Αἰετὸς ὁ Ζεὺς ἦλθεν ἐπ' ἀντίθεον Γανυμήδην.
Κύκνος ἐπὶ ξανθὴν μητέρα τῆς Ἑλένης.

Ipse aquila ad pulchrum Ganymedem Iupiter olim,
Ad matremque Helenæ deinde volauit olor.

Fuerunt qui non à Ioue, neque ab Aquila, neque à Diis raptum fuisse Ganymedem tradiderunt, sed à Minoe ad concubitum: inter quos fuit Echemenes Cyprius. Hæc illa sunt quæ de Ganymede ab antiquis fabulosè dicta fuerunt: quæ quidem falsa esse omnibus perspicuum est. Alij verò inter quos fuit Xenophon, vt scripsit in Symposio, Ganymedem propter animi pulchritudinem & prudentiam potiùs, quàm propter formam corporis, in cœlum ascitum esse voluerunt. nam hi dictum fuisse Ganymedem putarunt non à γαίνυμαι, quod conuiuari & genio indulgere significat: sed potiùs ab his dictionibus in vnum compositis ad præstantiam prudentiæ & consilij exprimendam, ἄγαν, & νῦ, & μῆδος. nam illæ cùm intensionem & incrementum significent, extrema est consilium. Enimuerò diuinum quidpiam sub hac fabula contineri ita inquit Cicero libro primo Tusculanarum Disputationum: Nec Homerum audio, qui Ganymedem à Diis raptum ait propter formam, vt Ioui pocula ministraret. Non iusta causa, cur Laomedonti tanta fieret iniuria. Fingebat hæc Homerus & humana ad Deos

transferebat. Quidam ad solatium coniunctorum ipsi Ganymedi hanc fabulam fictam esse tradiderunt, cùm is clam raptus fuisset inter venandum : atque illis persuasum denique Ganymedem inter sidera relatum esse, & in id signum quod dicitur Aquarius. Ego sanè longe aliter sentio, neque puto diuina ad nos deferenda fuisse, sed humana potiùs vtiliter ad Deorum naturam oportere conferri. Nam quid aliud per hanc fabulam demonstrabant sapientes, quàm prudentem virum à Deo amari, & illum solùm proximè accedere ad diuinam naturam : est enim Ganymedes anima hominum, quam, vt diximus, ob eximiam prudentiam Deus ad se rapit, cùm stulti neque sibi, neque cæteris quidem sint vtiles. Illa verò anima pulcherrima est, quæ minimum sit humanis sordibus, aut flagitiis corporis contaminata : quam Deus diligens ad se rapit. Nam cùm nihil sit inter mortalia, quod proprius quàm sapientia ad summi Dei naturam accedat, quod per Ganymedem in cœlum raptum significabant antiqui, non possum non summopere improbare quorundam stultitiam, qui obscœna quædam, & neque brutis ipsis sine pudore iniungenda, per hanc fabulam intellexerunt: nimirum Ganymedem raptum fuisse ad stuprum, quasi aliquod incitamentum necessarium esset mortalibus ad tam nefandum, tamque impurum vitium. Sed tamen sapientioribus hæc aliter sese habere credita sunt, & ad honestam interpretationem retorta, atque ad exemplum virtutis ad posteros transmissa. Quid enim aliud est pocula Ioui ministrare, quàm Deum mirificè delectari officiis sapientiæ, quæ ab anima virorum sapientum procedant? Semper bonitas diuina sitit, hoc est mirum in modum cupit nos esse sapientes : quales cum fuerimus, proximè ad eius naturam per charitatem & innocentiam accedemus, suauissima pocula nectaris altissimo Deo ministrabimus, neque quidquam rursus homini iucundius ipsa sapientia potest contingere : quippe quòd per illam viuentes propè Dij efficimur, atque ex corporum mortalium sordibus ad cœlestia extollimur, quam ob rem preclarè se habent illa Ptolemæi carmina :

Οἶδ' ὅτι θνατὸς ἐγὼ, καὶ ἐφάμερος· ἀλλ' ὅταν ἄστρων
Μαστεύω πυκινὰς ἀμφιδρόμους ἕλικας.
Οὐκ ἔτ' ἐπιψαύω ποσὶ γαίης, ἀλλὰ παρ' αὐτῷ

Ζηνὶ

Ζωὶ διοτρεφίος πίμπλαμαι ἀμβροσίης.

Noui ego mortalis quod sum, sed sidera quando
Suspicio, æthereas lustroque mente domos,
Iam pede non videor mihi terram tangere magno
Cum Ioue sed vesci nectare & ambrosia,

Huic tantam corporis pulchritudinem tribuerunt, non solùm quia vir sapiens caret sordibus animi, verùm etiam, quia, vt ait Plato, tanta est pulchritudo sapientiæ, vt si oculis cerni posset, mirificos amores sui excitaret in animis hominum. Dicitur ab aquila raptus in cœlum fuisse propter perspicacitatem: atque ab ipso Ioue aquila, quod adiutor sit Deus ad sapientiam: sic igitur cùm dicerent viros bonos, & prudentes, & integerrimos poetæ diuinam bonitatem ad se rapere, fabulam de Ganymede finxerunt, quare vtiliùs nos ad diuina transtulerunt sapientes, quàm diuina ad nos deduxissent. At de Ganymede satis, nunc de Harmonia dicamus.

De Harmonia & Cadmo.

CAP. XIV.

HArmonia verò quibus orta sit, non parua est dubitatio siquidem Diodorus lib. 7. illam Electræ & Iouis filiam fuisse inquit. At Hesiodus in Theogonia illam ex adulterio Martis & Veneris natam fuisse memorat in his:

Αὐτὰρ Ἄρηϊ
Ῥινοτόρῳ Κυθέρεια Φόβον κὴ Δεῖμον ἔτικτεν
Δεινοὺς, οἵτ' ἀνδρῶν πυκινὰς κλονέουσι φάλαγξας,
Ἐν πολέμῳ κρυόεντι σὺν Ἄρηϊ πτολιπόρθῳ
Ἁρμονίην θ', ἣν Κάδμος ὑπέρθυμος θέτ' ἄκοιτιν.

Marti clypeos atque arma secanti
Alma Venus peperit Pallorem, vnaque Timorem,
Qui dare terga virûm armatas iussere phalangas
In bello tristi: quem Cadmus duxit, at inde
Harmoniam peperit Marti Cytherea decoram.

Hæc igitur vbi adoleuisset, Cadmo Thebanorum Regi viro sanè præclaro, & ob multas difficultates, quas superauit, illustri, à Ioue in matrimonium data fuit, de quo hæc pauca, ex iis multis, quæ de illo memorantur, colligere placuit. Aiunt dona data esse sponsæ à Diis per nuptias, cùm Ceres frumenti fructum largita sit, Mercurius lyram, Pallas monile & pepelum & tibias, Electra sacra magnæ Matris & cymbala & tympana, in quibus nuptiis Apollo cum cithara

cecinit Musæ tibias inflarunt, ac Dij reliqui multa dona sua dederunt. Hic vbi Iupiter Europam suam sororem rapuisset, è qua in Cretam deportata Sarpedonem, & Minoem, & Rhadamanthum suscepit, iussus est ab Agenore patre sororem inuenire neque prius redire domum, quàm illam secum adduceret. Atqui cùm multas regiones peragrasset, neque tamen illam inuenisset post mortem Telaphassæ matris Delphos de Europa sciscitaturus oraculum adiuit: cui responsum est, nihil curiosius de Europa esse quærendum, sed vrbem ibi condere oportere, vbi bos defessa humi procubuisset, quam habuisset viæ ducē. Hic igitur per agrum Phocensium iter faciens bouē ex armento Pelagontis obuiam habuit, quæ Bœotia peragrata vbi conditæ fuerunt Thebæ humi procubuit. Tū bouē Palladi mactaturus socios aquatum ad Dircen fontem misit: cùm verò ibi draco natus è Marte fontem seruaret, Seriphum & Daileontem Cadmi amicos interemit: tum ipse Cadmus eò profectus ad fontem draconem trucidauit. Fabulati sunt quidam inter quos fuit Archelaus lib. 9. de fluminibus, Cadmum post cęsum draconem inuenisse aquam ob timorem serpentis propè veneno infectam, quare regionem lustrauisse dum fontem quæreret: vbi ad antrum Corcyreum peruenisset, dicitur factum esse Palladis consilio vt pedem in limo impresserit, vnde fluuius scatuit, quem post bouem immolatum, Pedē Cadmi nominarunt. At verò coactus est Cadmus eius dentes exertos serere, quod fecit consilio Minernæ, è quibus nati sunt armati homines, qui erant cum illo pro patre pugnaturi: sed Cadmus lapidem, quem à Minerna acceperat, inter illos iaciens, omne certamen à se inter illos diuertit, atque omnes mutuis vulneribus natiuorum armorum se vicissim confecerunt. Illa de causa coactus fuit Cadmus mercenarius annum Marti seruire, qui annus eius temporis octo ex his nostris annis constabat. Post id tempus fabulantur Mineruam regiam Cadmi multis ornamentis præclarè comparasse, cui Iupiter etiam Martis filiam & Veneris dedit in matrimonium Harmoniam, ad quas nuptias Dij omnes relicto cœlo dicuntur aduentasse: quo tēpore fama est inter alia præclara Deorum munera peplum & monile admirabilis pulchritudinis, quod fuit Vulcani opus, à Cadmo donatum fuisse sponsæ. Cadmus ex illa suscepit postea Ino, Semelen, Agauen, Autonoen & Polydorum. Scriptum reliquit Pherecydes præterea

Har-

Harmoniæ Martisque filias fuisse Amazones, vt testatur Apollonius etiam lib. 2. Argonauticorum:

Οὐ γὰρ Ἀμαζονίδες μάλ' ἐπητέες, οὐδὲ θέμιστας
Τίουσαι πεδίον Δοιάντιον ἀμφενέμοντο.
Ἀλλ' ὕβρεις στονόεσσαι, καὶ Ἄρεος ἔργα μέμηλε.
Δὴ γὰρ καὶ γενεὴν ἔσαν Ἄρεος Ἁρμονίης τε
Νύμφης ἥ τ' Ἄρηϊ φιλοπτολέμους τέκε κούρας.

Sed neque Amazonides faciles, nec iura colentes;
Hinc tenuere procul Dœantia protinus arua.
His bellum cordi fuit, his & prælia Martis.
Iure quidem: Harmonia quòd Nympha & Marte feruntur
Patre satæ: hæc peperit Mauortia pignora patri.

Cadmus post multas filiarum nepotumque suorum calamitates subrogato in regnum Pentheo, Agaues & Echionis filio relictis Thebis ad Encheliensес cum Harmonia coniuge commigrauit. Illi cum ab Illyriis bello infestarentur, responsum tulerunt futuram penes ipsos victoriam, si Cadmum & Harmoniam duces haberent: nam Cadmus & Harmonia apud Drilonis ripas habitabant, qui Illyrios à Liburnis disterminat, vt scripsit in his Metrodorus in commentario de consuetudine: Δρίλων δὲ καὶ Νάρων ποταμοὶ Ἰλλυριῶν, οἳ διαχωρίζουσι τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ Λιβύρνους. ἐν τούτῳ καὶ ᾤκησαν ὁ Κάδμος καὶ ἡ Ἁρμονία οἳ καὶ εἰς ὄφεις μετεβλήθησαν. *Sunt autem Drilo & Naro Illyriorum fluuij, qui Illyrios Liburnósque disterminant. Hoc in loco Cadmus & Harmonia habitarunt illi qui sunt in angues conuersi.* Qui oraculi autoritatem secuti eos duces illius expeditionis aduersus Illyrios delegunt. Sic igitur Cadmus Illyriorum regno potitus aliquandiu feliciter egit, deinde paulo post in draconem & ipse & vxor mutati apud oppidum Illyrij Encleas nomine, dicuntur à Ioue in campos Elysios demissi fuisse: de qua mutatione, quòd apud Illyrios contigerit, ita meminit Dionysius in libro de situ Orbis:

ὅππῃ δ' ἀπόσπειρον ὁλκὸν ἄγκωνα
Ἰλλυρικὴν περὶ χέρσον ἑλίσσεται ἄχρι κολώνης,
Οὐρίων τ' ἠλιβάτων, τὰ Κεραύνια κικλήσκουσι.
Κεῖνον δ' αὖ περὶ κόλπον ἴδοις ἐρικυδέα τύμβον,
Τύμβον, ὃν Ἁρμονίης Κάδμοιό τε φῆμις ἐνίσπει.
Κεῖθι γὰρ εἰς ὀφίων σκολιὸν ἠλλάξαντο,
Ὁππότ' ἀπ' Ἰσμηνοῦ λιπαρὸν μετὰ γῆρας ἵκοντο.

ingentia pondera voluens

Illyricis terris deuoluitur vsque Colonam,
Collesque apricos quos alta Ceraunia dicunt:
His celebrem tumultum terris, antrumque videbis,
Antrum, quod Cadmi dixerunt, Harmoniæque
Namque hîc serpentes atri facti esse feruntur,
Vt texere caput cani, turpisque senecta.

Sic Nicander in Theriacis:

Ἶριν θ' ἣν ἔθρεψε Δρίλων καὶ Νάρονος ὄχθαι.
Σιδονίου Κάδμοιο θεμείλιον ἁρμονίης τε
ἔνθα δύω δασπλῆτε νομὸν στείβουσι δράκοντε.

Irimque, hanc Drilon aluit, & Naronis vnda:
Sidonij Cadmi, monumentum hoc, Harmoniæque:
Hîc duo terribiles fremuerunt nempe dracones.

Atque tot de Cadmo & Harmonia fabulosè dicta fuerunt. Maior harum rerum gestarum pars ad historiam transferenda est non enim à tauro Europa asportata fuit in Cretam, sed nauigio quodam Cretenses illam rapientes è Phœnicia in patriam deportarunt. Cùm verò illi nauigio esset præfectus Taurus quidam Gnosius, qui illam rapuit à Sarapia Phœniciæ ciuitate, quæ sita fuit inter Sidonem & Tyrum, locus datus est fabulæ, quòd rapta fuit, & à Tauro in Cretam deportata, vt scripsit Echemenes in rebus Cretensibus. Quòd missus ad Europam quærendam Cadmus draconem ad fontem Dircen occidisset, illud quidem fabulosum esse dixerunt, sed aiunt latronem ab ipso Cadmo cæsum, qui peregrinis in iis locis insidiaretur, & iam nonnulos è Cadmi sociis ceciderat. Dictus est eius draconis dentes seminasse, cùm asseclæ & socij illius latronis duce cæso dissipati sint. Nihil autem horum factum est sine Mineruæ consilio, quia cùm omnibus in rebus, tum in militaribus præcipuè necessaria est hominis prudentia, & Dei optimi auxilium. Quod autem lapidem inter natos homines armatos iecerit, quare inter illos bellum exortum est; futuras contentiones Thebanorum significat, post Thebarum mœnia ædificata: nam eius vrbis imperium magnum bellum inter Thebanos postea excitauit: præter illud quòd leues iniuriæ solent aliquando excitare magna bellorum incendia. Harmonia dicta est Veneris & Martis filia, quoniam vis musicæ non solùm eregit animos iacentes, & calamitatum miseriarumque humanarum cumulis oppressos suauitateque

uitateque quadam perfundit, ſed etiam ad bellum viriles animos inflammat, cum muſica multæ nationes ante bellum vſæ ſint, atque nunc etiam nonnullus eſt vſus muſicorum inſtrumentorum, quibus milites ad prælium incitentur. Hæc cauſa fuit cur his parentibus Harmonia nata dicatur. Qui Electræ & Iouis filiam crediderunt, Harmoniam eſſe putarunt eam, quam Pythagorici in motibus ſphærarum, corporumque cœleſtium fieri crediderunt. quod autem ad mores pertinet ſignificabant antiqui, dum ſumus in hac miſerrima vita omnium laborum ac moleſtiarum pleniſſima, fortitudine & prudentia vti oportere, quod omnium humanarum actionum ſtatutus eſt finis, neq; vnquam Deus viris bonis & fortibus ſolet deeſſe, cum ſenem Cadmum & Harmoniam Iupiter poſt omnes moleſtias ad Elyſios campos demiſerit. At nunc de Mida dicamus.

De Mida.
CAP. XV.

FVit autem Midas Phrygiæ Rex Gordiæ filius, qui omniũ Regum ſuæ tempeſtatis fuit ditiſſimus. Fabulantur ad hũc aliquando Silenum Bacchi comitẽ captiuum ob ebrietatem, cùm iter facere cum Baccho non potuiſſet, adductum fuiſſe quem ille perhumaniter tractauit. Tum Bacchus ad eum requirendum reuerſus, cognita Midæ liberalitate & humanitate ab incolis eius regionis, ipſe etiam hoſpes ad Midam proficiſcitur, à quo perbenignè acceptus illi propoſuit vt quidquid optaret, expeteret, quod eſſet ſtatim voti compos futurus. At Midas pro dementia, quæ ſolicitat animos mortalium, ſummam felicitatem ratus in multis poſſidendis, expetiuit vt quidquid contingeret continuò aurum fieret: quam fabulam explicauit Ouidius libro vndecimo Metamorph. cùm poſtea cibaria etiam, quibus veſceretur, contacta repentè fierent aurea, pœnitentia captus eſt ſuæ petionis: atque niſi Deus fuiſſet illi benignus ea moleſtia ſubleuando, omnino inedia mori neceſſe fuiſſet. Orauit igitur eundem Deum cùm ſatis aptas pœnas ſuæ ſtultitiæ dediſſet, vt hoc munus auferret: quem aiunt quidam illa de cauſa inedia mortuum eſſe: at alij dicunt, quòd Bacchus reſpondit illud futurum, ſi ſe in Pactolo flumine lauiſſet; quare lotus ibi illa moleſtia liberatus eſt, ac fluuius ex illo tempore aureis arenis fluere cœpit: quod ita teſtatur Ouidius:

Rex iussæ succedit aquæ, vis aurea tinxit
Flumen, & humano de corpore cessit in amnem.
Nunc quoque iam veteris percepto semine venæ
Arua rigent auro madidis pallentia glebis.
Ille perosus opes syluasque & rura colebat,
Panaque montanis habitantem semper in antris.

Eo igitur morbo liberatus Midas cùm se rus contulisset, syluásque semper fere ab hominum frequentia longinquas incoleret, iudex & ipse & Tmolus mons inter Phœbum & Pana pastorum Deum de arte musica contendentes, delectus est. Eius certaminis Tmolus Phœbum victorem, at Midas Pana suo iudicio pronunciauit: quare indignatus Phœbus aures asini Midæ, vt qui de arte musica iudicare non posset, adhibuit, cùm rudis homo planè parum iudicio valeret, & tamen iudicare non detrectasset. Id autem ita explicauit Ouidius:

Pana iubet Tmolus citaræ submittere cannas.
Iudicium sanctique placet sententia montis
Omnibus: arguitur tamen, atque iniusta vocatur
Vnius sermone Midæ. Nec Delius aures
Humanas patitur stolidas retinere figuram:
Sed trahit in spatium, villisque albentibus implet,
Instabilesque illas facit, & dat posse moueri,
Cætera sunt hominis, partem damnatur in vnam,
Induiturque aures tardè gradientis aselli,

Ita verò scitè illas occultabat Midas, vt nemo præter tonsorem rem cognosceret. Sed cùm id tonsor tacere non posset, terram effodit, ac foueam ingressus pertenui voce ita submurmurauit, Auriculas asini Midas Rex habet. Tum fossa illa rursus terra repleta discessit, ibique cannas deinde natas esse fabulati sunt, quæ ita sibilum edentes murmurabant: Auriculas asini Midas Rex habet.

¶ Atque tot de Mida fabulosè fuerunt ab antiquis memoriæ prodita. Ego sanè crediderim auarissimum & opulentissimum omnium suæ tempestatis fuisse Midam, qui vt multas pecunias cumularet, cibis etiam parcissimè frueretur, omniaque propè necessaria victui venderet, & in aurum conuerteret. Cùm verò aliis rebus esset planè rudis, neque à beluis eius iudicium differret, fabulati sunt illum aures asini habuisse. Alij contrà quòd acutissimè audiret, istud fictum fuisse

fuisse arbitrantur, quòd asinus illum sensum omnium propè animalium habeat acutissimum. Alij fictum putarunt, quia multos haberet exploratores. Alij dicunt fuisse imprudentissimum & arrogantissimum omnium principum suæ tempestatis, qui cum parum curaret hominum de se maledicta, & cùm pessimè audiret à Phrygibus ob malam administrationem, exquisitissimamque auaritiam, cùm pecunia esset apud eum omnium controuersiarum iudex aut libido, dictus est asini aures habere: nam solum aurum sibi præ omnibus proposuerat. Alij dicunt, inter quos fuit Callisthenes in nauigatione, & Hecathæus de Hyperboreis, duos colles fuisse in Phrygia, qui aures asini vocarentur, super quibus munitissima oppida condita fuerunt è quibus latrones complures viatores & peregrinos adoriebantur. His locis cùm arma Midas intulisset, ac oppidis per vim potitus fuisset obtruncatis eorum locorum latronibus, dictus est fabulosè aures asini habere. Alij voluerunt illum, quia Liberum patrem fefellisset in asinum fuisse mutatum, sed cùm recuperasset pristinam formam, aures tamen non deposuisse. Alij quia Dionysi asinos ac iumenta iniuriis effecerit, ab irato Deo illi asini aures fuisse iniunctas maluerunt. Alij aures asini datas Midæ à Deo fuisse idcirco putarunt, quia omnes arrogantes damnantur ignorantiæ: qui enim se scire omnia, vel quæ nescit, arbitratur, is parum idoneus efficitur ad scientiam. Quòd si quis diligenter hæc animaduertat, is profectò intelliget, antiquos per hæc ad humanitatem & liberalitatem homines adhortari solitos, cùm Deus sibi gratissimam esse in hospites benignitatem ostenderit: iidem postea nos à petendis rebus certis à Deo deterruerunt, cùm plerumque perniciosa expetamus: quare quod nobis conferat à Deo poscendum est, illique relinquenda rerum omnium optio. Deinde singulorum vires metiri oportere docuerunt, neque iudicanda sunt illa, quæ non rectè nouimus, cum temeraria iudicia Dei vindictam in se irritent. Nam qui per inscitiam aut fraudem alterius opes aut dignitatem alteri adiudicauerit, ille priori domino, cui rapuit, restituere iure æquitatis debet. Quod verò nullum scelus, nullumque iniquum iudicium diu latere potest, declarauit tansoris sermo silentio proximus: omnia enim turpia in lucem tempus solet proferre. At nunc de Narcisso dicamus.

De Narcisso. CAP. XVI.

NArcissus autem, quem fabulę in florem sui nominis mutatum fuisse inquiunt, dicitur amnis Cephisi & Nymphæ Liriopes filius, vt patet apud Ouidium libro tertio Metamorph.

Prima fide, vocisque ratæ tentamina sumpsit.
Cærula Liriope: quam quondam flumine curuo
Implicuit, clausæque suis Cephisus in vndis
Vim tulit: enixa est vtero pulcherrima pleno
Infantem Nymphe, iam tum qui posset amari:
Narcissumque vocat. de quo consultus, an esset
Tempora maturæ visurus longa senectæ,
Fatidicus vates, si se non nouerit, inquit.

Echo autem capta eius amore illum diu insecuta est: sed cùm amoris impatiens contabuisset, in solam vocem denique conuertitur. Fabulantur hunc, vbi iam excreuisset, corporisque forma in dies cum tenerioribus annis augesceret, ad fontem quendam purissimum labore venationis & æstu aliquando fatigatum deuenisse: qui cùm se ad fontem bibiturus in genua deflexisset manibus in ora fontis firmatis, nondum labris ad aquam fontis admotis suam imaginem in fonte despexit: erat enim eius fontis aqua limpidissima, quæ fundum habebat subnigrum. Tum Narcissus amore ac desiderio suæ imaginis ita captus est, vt cùm nullam potiundæ talis formæ sibi spem reliquam esse intelligeret, sui ipsius desiderio tandem paulatim contabuerit, ac Deorum misericordia denique in florem sui nominis fuerit conuersus. Dictus fuit autem Narcissus ἀπὸ τοῦ ναρκᾶν à torpendo scilicet, quia ob id desiderium torpuerit. Is flos Eumenidibus fuit postea consecratus, è quo Deabus illis sacrificantes coronis vtebantur, vt ait Ister, in lib. de Coronis, qui tamen fuit etiam Baccho gratus. Scriptum reliquit Phanodemus lib 5. rerum Atticarum, coronas è narcisso consecratas fuisse Proserpinæ, quoniam florem illum colligeret cùm rapta fuit à Plutone. Memoriæ prodidit Paus. in Bœoticis, in finibus Tespiensium vicum Danacum fuisse, & in eo fontem Narcissum vocatum, in quo se Narcissus, vt fama est, inspexit. Scripsit Euanthes in fabulosis sororem illi gemellam fuisse cùm oris forma, tum coma, & vestitu, & omni corporis parte similem. Hi cùm simul venarentur, ferunt sororem à puero amatam, qua mortua ille desiderij

siderij impatiens dicitur ad fontem venire solitus, vt eius imaginem ibi intueretur. Sed cùm id solatium leue videretur, denique magnitudine desiderij deperiit, vel, vt aliis magis placuit, se in fontem deiecit ac periit, ad quem ambo solebant conuenire. At verò hæc falsa esse, & ad Narcissi gratiam ficta testatur Paus. qui multis annis ante Narcissi tempora raptam fuisse Proserpinam Cereris filiam memorauit. ¶ Hæc fabulosè dicta sunt de Narcisso. At quid in hac fabula continetur vitæ humanæ vtile, quod potuerit has ambages ad posteros iure transmittere? imprudentem, & libidinosum ac facinorosum hominem vltionem sequi significabant, veluti vmbra sequitur corpus: nam tametsi Deus vindictam aliquandiu differt, tamen multo est acrior postea perditis hominibus profligandis. Istud autem tanto fit facilius, quanto majores facultates aliquis ad res præclarè gerendas nactus fuerat. Nam qui nimium forma corporis gloriabatur, & in lasciuiam acuebatur, quo pacto per formam non meruit perire? omnis enim rerum humanarum nimius amor perniciosus est imprudentibus. at nunc de Belidibus dicatur.

De Belidibus. CAP. XVII.

NEque prætermittendæ fuerunt omnino Danai filiæ, quæ illi pœnæ apud inferos dicuntur esse additæ, vt semper aquam ex amplissimo puteo hauriant: neque tamen vnquam ad horam putei plena cribra possint attrahere. Fuit autem Danaus Beli cognomento prisci filius illius, qui post Apidis mortem Isim vxorem duxit, quo tempore Cecrops Athenis imperauit. Hic vbi pulso Sthenelo Argiuorum rege Argos occupasset ex Aegypto profectus, quinquaginta filias è variis mulieribus suscepit, quas ex aui Beli nomine Belidas postea nominarunt. Fama est propter simultatem quandam, quam cum Aegypto fratre habebat Danaus, in Græciam profugisse: quod rara sit affinium & coniunctorum beneuolentia inter principes homines, & ad eandem dignitatem aspirantium præsertim. Cùm igitur Aegyptus filios quinquaginta haberet, cuperetque fraternam simultatem aliquando compescere, satis aptam opportunitatem fore eius negotij conficiendi existimauit, si cùm totidem haberet filios, illas in matrimonium suis filiis propos-

ciscet, eius igitur preces non aspernatus est Danaus, sed nuptias magnificè parari instituit: veruntamen vel quia non crederet pollicitationibus, vel quia memor adhuc esset acceptæ iniuriæ, vel quia ab vno illorum mortem sibi imminere ab oraculo monitus fuerat, clàm singulis dedit pugiones, quibus suos sponsos, vbi dormirent, iugularent. Sortito igitur nuptiæ celebrantur, atque nomina filiorum Ægypti ista fuerunt. Agenor Ægius, Alcis, Alcmenon, Agaptolemus, Argius, Archelaus, Aegyptus, Arbelus, Bromius, Busiris, Chthonius, Chalcodon, Chærus, Chrysippus, Clitus, Cisseus, Daiphon, Diacorystes, Dorion Drias, Enceladus, Euenor, Eurylochus, Eurydamas, Hippodamus, Hippocorystes, Hyperbius, Hippolytus, Hippothous, Hermus, Imbrus, Idmon, Idas, Lixus, Lampus, Linceus, Lycus, Menachus, Megales, Oeneus, Periphas, Pandion, Polyctor, Proteus, Peristhenes, Plantes, Potamon, Periphantes, Sthenelus. Filiarum Danai nomina fuerunt: Anexibia, Anthelea, Adiante, Actæa, Adyte, Autonoe, Asteria, Agaue Automate, Amymone, Bryce, Cercestis, Clite, Calix, Cleopatra, Cleodora, Chrysippe, Callidice, Celæno, Dioxippe, Erato, Euippe, Electra, Eurydice, Euhippe, Glaucippe, Gorge, Glauce, Gorgophone, Hippodice, Hyperipte, Hippodamia, Hippomedusa, Hypermnestra, Iphimedusa, Maestra, Nelo, Ocypete, Oenie, Pharte, Pyrene, Podarce, Pylarge, Rhode, Rhodia, Scæa, Sthenele, Stygne, Theano. Omnes igitur patris mandato paruerunt, præter Hypermnestram natu maximarum filiarum, quæ Lynceo marito pepercit: reliquæ omnes igitur sponsorum capita abscissa dicuntur in Lerna infodisse, atque eorum corpora ante vrbem humasse, vt scripsit Herodotus in Argonauticis: qui etiam inquit quòd postea Danai filiæ à Mercurio & Pallade Iouis iussu expiatæ fuerunt, quæ omnes in Gymnica certamina productæ, vna Hypermnestra excepta, victoribus datæ sunt. Fuerunt tamen qui inquiant has nuptias tanto sanguine perfusas, antequam Danaus Argos venisset, contigisse, quo tempore Danaus cum fratre Aegypto de regno contenderet. cùm igitur Hypermnestræ beneficio Lynceus vnus esset superstes è tot fratribus; periculum tantum euadens Lyrceam confugit, quod oppidum fuit illis temporibus non procul ab Argis, vt scripsit in Corinthiacis Pausanias: eo igitur in loco face sublata Lynceus

signum

signum dedit se euasisse omne periculum, quòd ita conuenerat cum Hypermnestra, vt diuitatis Danai insidiis vbi in tutum se recepisset, ita facem sublatam ostentaret. Sic etiam paulo post Hypermnestra vicissim facem è Larissa sustulit, qua significabat se quoque omne periculum euasisse: quare mansit postea consuetudo vt Argiui ad eius rei memoriam festum diem & solennitatem quotannis celebrarent, quam Facem vocarunt. Scripsit Apollodorus libro secundo Bibliothecæ, Hypermnestram fuisse postea datam vxorem Lynceo. Atqui Herodotus in Euterpe inquit Danai filias primas Thesmophoria sacrificia mulieres Pelasgicas docuisse, quod genus sacrificij, cùm fuisset occupata Pelopennesus à Doriensibus, prorsus obsoleuit. At enim Danai filiæ post mortem ob id scelus, quòd tam immites aduersus innocentes & affines iuuenes fuissent, illi æterno supplicio fuerunt addictæ apud inferos, vt aquam vase perforato haurire cogentur: quibus promissum esse perhibent ab eo labore tum cessandum esse, cùm plena cribra è puteo hauserint: de illa pœna ita meminit Horatius lib.3. Carminum:

stetit vrna paulum
Sicca, dum grato Danai puellas
Carmine mulces.

Sic autem Ouidius lib.4. Metamorph. ab auo Belidas nominans inquit:

Assiduas repetunt, quas perdant, Belidas undas.

¶ Atque tot fabulosa de iis memoriæ prodita sunt: nunc veritatem inquiramus. Has annos esse dixerunt nonnulli, qui assidui fructibus videntur nos velle locupletare ac saturare, cùm tamen tantundem absumatur, quantum producitur. Sic autem id Lucretius lib.3 explicat:

Deinde animi ingratam naturam pascere semper,
Atque explere bonis rebus satiareque nunquam.
Quod faciunt nobis annorum tempora, circum
Cùm redeunt, fœtusque ferunt, variosque lepores:
Nec tamen explemur vitai fructibus vnquam.
Hoc, vt opinor, id est, æuo florente puellas
Quòd memorant laticem pertusum contingere in vas,
Quòd tamen expleri nulla ratione potestur.

Sic igitur temporum & annorum vicissitudines quidam

per hæc significare voluerunt. Nonnulli putarunt omnem mortalium vitam in hac fabula contineri, cùm omnia quæ agimus frustra à nobis fiant in terris, cùm nulla humani roboris vestigia diutius manere possint, sed omnia rursus confundantur. Alij beneficia, quæ in ingratos homines conferuntur, per hæc vana esse indicabant. Ego contrà per hanc fabulam aliquid gloriosius & humano generi vtilius significari crediderim, filios scilicet tamdiu pios & obedientes parentibus esse oportere, quamdiu ab humanitate & Deorum immortalium religione ac reuerentia illorum mandata non dissentiant. Quod siquid ab iis contra religionem, aut summi Dei voluntatem legesque præcipiatur, si contra iustitiam, si contra humanitatem, omnino non sunt audiendi: quare si quis iniqua consulenti pareat aut imperanti, quod deuitare potest, Deorum immortalium animaduersionem ac vindictam omnino fugere non poterit: si quis denique neglecta Dei reuerentia, & viri boni officiis aliquid impurum atque crudele commiserit, ille perpetuis suppliciis post hanc vitam apud inferos discruciabitur. ac de Belidibus quidem satis, nunc de Spinge dicamus.

De Spinge.
CAP. XVIII.

FVIT autem Sphinx Echidnæ Typhonisque filia, vt scribit Lasus Harmioneus, quam Iuno irata in agrum Thebanum immisit. Hac muliebri facie ac pectore fuisse proditur, pedes & caudam habuisse leonis, pennas autem volucris. At Clearchus caput & manus puellæ, corpus canis, vocem hominis, caudam draconis, leonis vngues, alas auis, illam habuisse scripsit. Hæc Sphinx singulis hominibus prætereuntibus in Phyceo colle residens obscura sane ænigmata proponebat, quæ capiebat à Musis: atque quicunque illa soluere nequiuisset, is vnguibus Spingis laniabatur. Erat autem fato statutum tunc esse Sphingi moriendum, cùm quis propositum ænigma soluisset: atque cùm multi ab ea laniarentur pronuntiatum fuit per præconem, quia cupiebant Thebani illa molestia liberari, quòd is esset Thebarum regnum capturus, & vxorem Creontis Æmonis filij habiturus, quæ pulcherrima erat omnium mulierum eius ætatis, qui Spingis ægnima soluisset. Scripsit verò Myrleanus Asclepiades, quod etiam testatur Isacius, facillimè Spingen lacerare homines victos

victos consueuisse, quippe quæ priores corporis partes haberet leonis, ac vngues gryphi: neque quisquam poterat aufugere, cùm alas haberet aquilæ, citissimeque ad illos conuolaret, quamuis postremas corporis partes haberet hominis: multa fuerunt ænigmata, & longè diuersis nationibus proponebat, sed hoc ferè semper proponebatur Thebanis enucleandum, vt scripsit idem Asclepiades:

Ἔστι δίπουν ἐπὶ γῆς, καὶ τετράπον οὗ μία φωνή
Καὶ τρίπον. ἀλλάσσει δὲ βοὴν μόνον, ὅσσ' ἐπὶ γαῖαν
Ἑρπετὰ κινεῖται, ἀνά τ' αἰθέρα καὶ κατὰ πόντον.
Ἀλλ' ὁπόταν πλείστοισιν ἐπειγόμενον ποσὶ βαίνῃ,
Ἔνθα τάχος γυίοισιν ἀφαυρότατον πέλει αὐτοῦ.

Est bipes & quadrupes in terris: solaque vox huic,
Atque tripes, mutat vocem solùm, omnia campis
Inter quæ serpunt, quæ cælo, & fluctibus errant:
Ast vbi contendit pedibus iam pluribus, illi
Deficiunt vires, & lentis robora neruis.

Hoc ænigma cùm soluisset Oedipus regnum & Iocastam matrem Æmonis filij Creontisque vxorem duxit.

Fuit enim Oedipus parricida, vt prædictum fuerat ab oraculo: nam cùm Laius Thebanorum rex oraculum consuluisset, postquam regnum Thebanum illi fuit delatum post mortem Zethi & Amphionis, gerente in vtero Iocasta vxore, responsum est ab Apolline Delphico illum à filio interfectum iri, quod etiam accidit postea in via Schiste vocata in Phocide. Laius responso territus recens natum plantis pedum transfixis in monte Chithærone Platæidis terræ exponi iussit, quem Corinthus & ad Isthmum regio aluit, ac triuium Phocidis ab ignaro filio paterno sanguine pro responso oraculi fuit pollutum. Significari hominis senescentis naturam per hæc pronuntiauit Oedipus, qui cùm baculo indiget vt sustineatur, aut cùm infans quatuor pedibus incedit, manibusque vtitur pro pedibus, tunc maximè est inualidus. Cùm hæc Sphinx audiuisset; sese de loco præcipiti ac prærupto deiecit, atque Thebani omnino periculo fuerunt liberati. Diximus autem superiùs Oedipodem Laium patrem interemisse, quare Iocastæ nuptiæ & regnum proponebatur ænigma soluenti. Laius enim Thebarum rex, vt dictum fuit, ducta Iocasta Creontis Deum de prole percunctatus est, respon-

ſumque tulit non ſibi conferre habere filios, à quibus ipſe trucidandus & domus eſſet euertenda. oblitus oraculi filium procreauit, & mox recordatus reſponſi infantem expoſuit feris, cui pedes ferro transfixit, qui poſtea à tumore pedum dictus eſt Oedippus, cùm οἰδεῖν ſit intumeſcere. Hunc familiares vti iuſſi fuerant non expoſuerunt, ac donarunt vxori Polybi, quæ filios habere non potuerat. Poſt cùm adoleuiſſet Laius conſulit Deum de filio expoſito. Oedipus cognitis inſidiis ſibi paratis percunctatus eſt oraculum de veris parentibus: hi obuij facti cùm eſſent in Phocide, Laius ſuperbè de via excedere imperat, Oedipus iratus, neſcius patrem ipſum in pugna interemit: quod accidit quo tempore Spinx nuper immiſſa erat in agrum Thebanum. Hæc de Spinge fabulosè dicta ſunt. Quod ad veritatem attinet, fertur Sphinx prædatrix fuiſſe, quæ iuxta Moaben locum. Phyceumque montem rapinas exercuerit, atque ex inſidiis erumpens ad hominum prætereuntium perniciem conuolauerit. In eo autem monte in inſidiis conſedit, donec Oedipus ſuperata loci difficultate cum Corinthiorum exercitu illam ſuperauit, vt ſcripſit Strabo libro nono, & Phanodemus libro quinto rerum Atticarum. At idem de Strabo memoriæ prodidit mare illud priùs quod eſt apud Anthedonem, piraticis incurſionibus Spingem infeſtaſſe, deinde ad eas terreſtres inſidias & latrocinia ſe contuliſſe. Dicta eſt ænigmata indiſſolubilia propè viatoribus proponere, quia ob difficultatem locorum nemo illam vincere poterat ante Oedipodis exercitum, qui omnes illas occultas ambages & locorum difficultates ſuperauit. Alij dicunt illam cùm latrocinia exerceret, ænigmata captiuis proponere ſolitam, quæ ſiquis ſoluiſſet, liber cum omnibus ſuis rebus dimittebatur. Ad huius autem crudelitatem & celeleritatem exprimendam, varia diuerſorum animalium membra attributa ſunt. nam crudelitatem & rapinas ſignificabant vngues leonis aut gryphi. Alæ ſociorum prædonum erat celeritas. Atque cùm vnum eſſet corpus, variæ omnino formæ illi tribuebantur commiſtæ. Philochorus in libro de ſacrificiis, Mineruæ conſilio edoctum Oedipum inquit ſocietate rapinæ ſimulata ſe ad Spingem contuliſſe: atque, nouis ſemper ſociis Oedipo ſe addentibus, denique illam cum magna ſuorum manu oppreſſiſſe. Eius Spingis corpus cùm delatum fuiſſet, The-

fet Thebas asino impositum, Oedipus Rex à Thebanis declaratur, vtpote vir callidus & prudens ac bellicosus, quique posset pro sua prudentia ciuitatem ab hostium iniuriis, si opus esset defendere. Tum matrem nescius vxorem duxit. Atque tot sunt ea quæ de Sphinge tradita sunt ab antiquis. Ego non solum historicas narrationes sub hac fabula contineri crediderim: nam id quidem ridiculum esset, simplices res gestas ita occultare, ne à quouis perciperentur, semperque aliquo indigerent Oedipode. Sed istud fiebat, vt dictum est sæpius, quia fabulosæ narrationes vel ab iis cum suauitate imbibuntur, quia à nudis præceptis recte viuendi audiendis abhorrerent. Nam perceptis prius fabulis non minore cum voluptate fortasse explicationes admittebantur, quàm perceptæ fuerunt ipsę fabulæ. Quòd si quis meam sententiam requirat, ego censeo nullas fuisse alias vias iuuentuti faciliores ad philosophiã instituendæ, quàm vt fabulas diligenter prius perciperent, deinde vt præcepta philosophica sub his occultata, aperirentur. Atque per Sphingis fabulam id significatum fuisse ab antiquis sapientibus crediderim suam fortunã æquo animo cuique esse ferendam: quam tamen vel siquis ægerrimè ferat, omnino ferre necesse sit. Nam quid significant alæ: an non fortunæ inconstatiam? aut cur vngues in prædam flexæ illi tribuuntur? nonne quòd vndecumque libuerit omnia potest auferre? cur humana est facies? quia humanum est subjici calamitatibus & vicissitudinibus fortunæ. Leonina pars forti animo esse ferenda adversa significat, quæ vel vt omnino sunt ferenda: siquis enim miserias prudenter sustinere nequiuerit, aut nisi se sapienter inter adversa custodierit, ille ab ipsa Sphinge crudelissimè torquetur, & laniatur. Atque vt summatim dicam, nos monere per hanc fabulam sapientes voluerunt, aut prudentia & Mineruæ consilio fortunæ iniquitatem esse superandam: aut si minùs istud fecerimus, nos ab illa superari oportere. Nam quid agitur in superiore ænigmamate? an non de humana imbecillitate, cùm nihil nascatur homine debilius aut calamitosius? atque de Spinge satis, nunc de Nemesi dicamus.

De Nemesi. CAP. XIX.

VT autem non solùm in adversis prudentia opus esse, sed etiam in felicibus successibus animi moderatione, demonstrarent antiqui, Nemesin Noctis & Oceani filiam

ait Pausanias in Achaicis, introduxerunt: quamuis alij plures esse Nemeses crediderint, easque coluerint. memoriæ prodidit Apollodorus lib.3. Bibliothecæ, Iouem aliquãdo Nemesis desiderio exarsisse, quæ, cùm eius concubitum vitaret, se in anserem dicitur mutasse: Iupiter verò in cygnũ versus sic illam compressit. quæ cùm ouum postea peperisset, illud opilioni obuio dedit, vt Ledæ servandum deferret. Id cùm in arca seruauisset Leda, dicitur Helena ex illo fuisse nata, quam Leda tanquam ex se genitam educauit: quę cũ adoleuisset, omnesq; reliquas mulieres forma corporis & oris elegantia antecelleret, hos procos & petitores habuit, vbi ad nubilem ætatẽ peruenisset: Antilochũ, Agapenorem, Amphilochos duos, alterũ Amphiarai, alterum Creati filium, Aiacem Oilei, Ascalaphũ, alterum Aiacem Telamonis, Diomedem, Eurypylum, Elephenorem, Eumelum, Menelaum, Megerem, Mnestheum, Ialmenum, Leonteum, Machaonem, Polyxenum, Peneleũ, Podalirium, Philoctetem, Protesilaum, Patroclũ, Sthenelum, Vlyssem, Thalpium, Schediũ, Polypætem, Teucrum. Inter quos ne nasceretur dissensio ob Helenam, si vni horum conjugi adduceretur, omnes iurare iussi sunt se illum defensuros ab iniuriis cæterorum cuicunque illa obuenisset: propter quam etiam raptam exortum est Bellum Troianum. Fuit igitur Nemesis Noctis filia, Adrastea etiam vocata, sed non ab Adrastea nutrice Iouis dicta, neque ab Adrasto illo profligato qui solus omni exercitu in bello Thebano amisso, evaserit pro qua victoria Thebani Nemeseos Adrasteæ sacellum erexerunt. Neque ab Adrasto antiquo illo Rege, qui primus eius templum condidit: vt ait Antimachus poeta in his versibus:

Ἔστι δέ τις Νέμεσις μεγάλη θεὸς, ἣ τάδε πάντα
Πρὸς μακάρων ἔλαχεν· βωμὸν δέ οἱ εἵσατο πρῶτος
Ἄδρηστος ποταμοῖο παρὰ ῥόον Αἰσήποιο
Ἔνθα τετίμηταί τε καὶ Ἀδρήστεια καλεῖται.

Est Dea quam Nemesin dicunt: dea magna, potensque,
Quæ bona cælestum concessu cuncta deorum
Possidet: huic primus sacratam condidit aram
Fluminis Aesapi gelidas Adrastus ad vndas.
Hîc etenim culta est, atque Adrastea vocata.

Quam etiam opinionem habuit Callisthenes, sed multò melius ἀπὸ τοῦ δρασμοῦ, siue à fuga dicitur, cum litera priuante & impediente illam actionem, cùm nemo malus vindictam

Dei

Dei possit effugere. Hanc Deam alatam sicuti victoriam & Cupidinem finxerunt, cuius Phidiaca statua fuit apud Athenienses, vt ait Sepsius Demetrius, cuius in capite erat corona in ceruos incisa, cum victoriæ sigillis, quæ leua fraxinum gestabat, ac dextra phialam cum Æthiopibus cælatis: vt scripsit etiam Pausf. in rebus Atticis. hanc deam non solùm in ciuitates vniuersas, sed etiam in singulos viros plurimùm habere autoritatis crediderunt antiqui, cùm ita scribat Diodorus:

Ἀδράστειά τε δῖα καὶ ἰχναίη σε φυλάσσοι.
Παρθένος, ἣ πολλοὺς ψευσαμένους Νέμεσις.
Adrastea vtinam te seruet quæque fefellit
Mortales Nemesis sæpiùs ipsa viros.

¶ Atque tot breuiter dicta sint de Nemesi: nunc quid per hæc significent antiqui explicemus. Cùm vellent demonstrare sapientes nihil vel optimo Deo gratius, vel hominum vitæ moderatione animi in vtraque fortuna esse vtilius, multa vel marina vel terrestria pericula nobis per fabulas proposuerunt, quibus partim deterreremur ab omni turpitudine, partim ad constantiam & patientiam & fortunæ mutationes æquo animo ferendas instrueremur. cùm verò nonnulli miserias & infortunia quidem æquo animo ferant, ac contra fælicibus rerum successibus nimis extollantur, Deam hanc finxerunt, cuius vnum id erat munus, vt ad deprimendam nimis elatorum animorum temeritatem Iouis nutu præsto esset: & ad omnes eos labefactandos, qui plus æquo fœlicitate aliqua vel honorum, vel imperij magnitudinis, vel insignium opum, vel rerum huiusmodi, facti essent superbi, conuolaret, vt declarant ea carmina Theæteti:

Ἔξεσαν Ἀδρήστειαν ἀριστώδινες Ἀθῆναι,
Δαίμον' ὑπερφιάλοις ἀντίπαλον μερόπων.
Misit Athenarum clara vrbs olim Adrasteam,
Vindex elatis est nimis illa viris.

Hæc igitur implacabilis adversus temerarios homines Dea, credita est vna Barbaros profligasse & afflixisse ira commota, qui Parium marmor in Marathonium agrum iam deportarant, vt ibi trophæum erigerent adversus Athenienses, cuius opes omnino contemnebant: ex quo lapide Phidias Nemesin incidit, vt ait Pausf. in Atticis, & vt patet ex his carminibus:

Καί με λίθον Πέρσαι δεῦρ' ἤγαγον, ὄφρα τρόπαιον
Στήσωνται νίκας. εἰμὶ δὲ νῦν Νέμεσις.
Ἀμφοτέροις δ' ἕστηκα καὶ Ἑλλήνεσσι τρόπαιον
Νίκας, καὶ Πέρσαις τοῦ πολέμου Νέμεσις.

Huc saxum Persæ traxerunt me, inde trophæum
Quo fierem: sed nunc facta fui Nemesis.
Erexit Græcis victoria parta trophæum.
In Persas belli facta fui Nemesis.

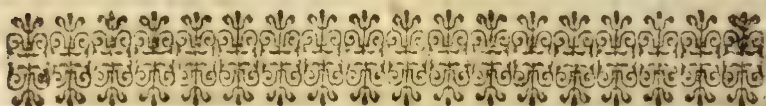
Hæc sæpius arrogantes & superbos duces cum omnibus copiis deleuit, hæc nimis superbas & externorum vires parui facientes ciuitates funditus euertit. Quare qui sapienter vtramque fortunam ferre potest, illi nulla sunt negotia cum Nemesi: verùm cùm pauci sint sapientes, neque videant homines nihil non diuinitus fieri, ob inscientiam hominum è Nocte & Oceano nata esse fingitur; cùm Oceanus pater sit rerum omnium, vt diximus. Nam ex inscitia & rerum siue opulentiæ abundantia & temeritas & arrogantia & aliorum hominum contemptus nasci solet, ex quo postmodo Dei vindicta oriatur necesse est, quoniam solum sapientem amat Deus. Nam diuinam potestatem ac iustitiam ipsam Dei, quæ condigna sceleratis supplicia præbeat, Nemesim esse sensit Aristot. in lib. qui de mundo inscribitur: Νέμεσιν μὲν ἀπὸ τῆς ἑκάστῳ διανεμήσεως, Ἀδράστειαν δὲ, ἀναπόδραστον αἰτίαν οὖσαν κατὰ φύσιν. *Nemesim quidem appellant, quia singulis distribuat, vt Adrasteam, quod pro vi naturæ nemo hanc causam aufugere valeat.* Huic coronam addiderunt, quod omnibus præsit. Ceruos habet, quia timidos reddit quos semel percusserit. Fraxinum tenet, quia bella ob temeritatem excitet. Habet victoriæ sigilla, quia semper vincere soleat. Habet phialam cum inclusis Æthiopibus, quia neque ad vltimas quidem Æthiopiæ partes & ad Oceanum profugisse confert, vbi Dei ira commota fuerit, cùm Nemesis in mare etiam & in vltimas orbis partes imperium habeat. quod cùm ita sit, non possum non magnopere mirari, cur Pausaniæ diligentissimo rerum antiquarum inuestigatori non venerit in mentem, Æthiopes ea quam diximus de causa in phialam à Nemesi fuisse inclusos. Hanc iustitiæ filiam nonnulli putarunt, & pennas ob celeritatem addiderunt, & rotam & currum, & gubernaculum; quia per cuncta elementa labens non homines solùm, sed etiam elementa iustitia conjuncta teneat, ac seruet. Cùm verò plures Nemeses cole-

colerent Smyrnæi, plures rationes puniendorum impurorum hominum diuinitus mitti significarunt, pro varietate peccatorum & arrogantiæ cuiusque. Atque de Nemesi satis; de Momo iam dicamus.

De Momo. CAP. XX.

MOmus diligentissimus & perspicacissimus operum omnium contemplator ac reprehensor, & ipse Noctis filius, at Sõno patre natus fuisse dicitur, vt tradidit Hesiodus in Theogonia. Fabulati sunt hunc Deum nihil quidem ipsum facere solitum, at cæterorum deorum & hominum opera reprehendere: quippe cùm iudex etiam inter deos Neptunum, Vulcanum, Mineruamque, de artificio contendentes, delectus, omnium opera reprehenderit. Nam cùm Neptunus taurum effinxisset, Minerua extruxisset domum, Vulcanus hominem formasset: nihil non reprehensione dignum inuenit. Cùm ad arbitrium enim eius certaminis ventum esset, ille iudex singulorum opus diligentissimè inspexit; atque vt ait Lucianus in Nigrino: ἐκεῖνος ἐμέμφετο τοῦ ταύρου τὸν δημιουργὸν θεὸν, οὐ προθέντα τῶν ὀφθαλμῶν τὰ κέρατα: *Deum scilicet tauri opificem carpebat quia cornua ante oculos non præposuisset.* Vel naturam ipsam accusabat Momus ille Æsopicus, vt ait Aristoteles lib. 3. de partibus animalium, quia potiùs capiti quàm armis cornua taurorum collocasset: nam si addita fuissent armis, cùm totum corpus in vulnera incubuisset, videbantur tauri multo maiori vi percussuri. At in Dialogo de Hæresibus testatur idem Lucianus, hominem Vulcani fuisse reprehensum, quia prætermissum fuisset illud, quod maximè omnium erat necessarium: quòd artifex scilicet non præuidisset quot doli clam in clausis pectoribus pullularent. Nam multò laudabilius opus futurum videbatur si fenestratum pectus fuisset, vt sciri posset quid in animo quisque strueret, & num mentiretur, an verum diceret. Domum Mineruæ reprehendit, vt ait Polycharmus libro secundo rerum Lyciarum, quia non erat facta trusatilis, quæque posset facilè circumagi, si fortè malum haberet vicinum. Atque omnis Momi autoritas denique & licentia fuit in operibus laboribusque alienis reprehendendis. Nam iccirco στύγιος μῶμος, Stygius Momus scilicet, vocatus est in Epigrammate quodam; quia omnibus & diis & mortalibus esset odio. Hunc Deum Noctis & Somni filium fuisse tradiderunt, quoniam imprudentis est ac desidis, &

eius qui iudicare non possit, quod humanum est peccare aliquando ac labi: cùm solus Deus perfectus planè sit, ac illius opera omnibus planè numeris absoluta, cùm semper aliquid hominum operibus desit. nam illi certè viri boni existimandi sunt, non qui prorsus integri inueniantur, cùm nemo is existat, sed qui propiùs accesserint ab bonitatem atque integritatem. Per hæc significare voluerunt antiqui, vt fabulosi figmenti sententiam explicem, nihil esse humanum, nullum neque bonum neque malum facinus, quod omnino reprehensione maledicorum & inuidorum carere possit, cùm neque Deus quidem, qui ipse est naturæ fundamentum, optimus ac sapientissimus obtrectatoribus carere potuerit. Per hæc igitur significabant aut maledicorum & ociosorum nullam omnino viro bono habendam esse rationem, aut nihil gloriosum vel honorificum esse aggrediendum. Nam cùm illum miserrimum omnium esse iudicem, qui potiùs ad vulgi & imperitæ multitudinis opinionem, quàm ad veram probitatis & integritatis rationem se accommodare studeat, iamdiu omnem vulgi loquacitatem & imprudentiam contemnendam esse decreui. Semper enim præclari, & sapientis hominis esse iudicaui, stultorum & improbissimorum calumnias magno animo posse paruifacere.

NATALIS COMITIS

MYTHOLOGIÆ

LIBER DECIMVS.

Quod omnia philosophorum dogmata sub fabulis continebantur.

MANIFESTVM esse ducimus ex iis quæ hactenus explicata fuerunt, Optimè ac Sapientissimè Campeggi, omnia priscorum instituta tum ad cognitio-

gnitionem rerum naturalium, tum etiam ad rectorum morum rationem pertinentia: fuisse ab antiquis sub fabulosis integumentis occultata. Verumtamen non inutile fore arbitramur, si paucis complectamur ea quæ latiùs in superiorib. libris fuerunt contenta: quippe cùm ita fuerint implicata dogmata sapientum sub fabulis, vt neque à mediocriter quidem eruditis facilè secerni possent. Nam illa, quæ Aristoteles, & ante illum, diuinus Plato, de naturæ opificio tradiderunt, quæque vel Empedocles, vel Parmenides, vel Pythagoras in medium protulerunt, aliique philosophi, aut quæ de moribus singulorum, illa omnia fuisse patuit antiquarum fabularum artificum dogmata, è quibus tantùm quisque hauserit, quantùm sui ingenij ferret facultas. Significabant enim (vti dictum est) mundum à Deo fuisse creatum, eumque consistere ex vniuersa materia: quare vnum esse mundum, at non plures: Tempus natum esse è cœli motu: Cœlos harmoniam musicam, dum mouentur, pro ratione magnitudinis corporum, efficere: Ætheris sempiternam materiam existere: Elementa esse corruptioni & mutationibus obnoxia secundum partes, cùm tamen tota moles ita creata sit à Deo, vt esse possit sempiterna. Hæc omnia anima mundi, siue vis diuina, à corruptione præseruat. Terram esse immobilem, cæteraque omnia perpetuis motibus agitari. Elementorum partes inter sese vicissim per calorem ætheris, ac per frigus corrumpi & gigni, omniumque horum frequentiores fieri circa terram mutationes per fabulas innuebant. Grandines & imbres & fulmina fieri, cæteraque quæ fiunt in sublimi, è vaporibus à sole in sublime elatis. Tum rursus è commistione elementorum & corruptione diuersa gigni animalia, & plantas: quorum omnium autor est Sol per moderatum calorem. Omnibus animalibus, & è multis principiis compositis, semel esse moriendum, cùm omne compositum in sua principia solui denique necesse sit. Deinde ad explicandam naturam plantarum & frugum peruentum est. His esse vtiles dixerunt temporum vicissitudines: cùm per has modò vires resumere, modò vberes fructus proferre soleant. Deinde animantium omnium generatio vel fit è corruptione, vel coniunctione maris & fœminæ, vtrisque procreandis & educandis confert cæli clementia: nam ex illa temperie nascitur cupiditas procreandi. Deinde de mutationibus

Lunæ ac viribus pertractarunt, cuius humor in plenilunio confert parturientibus, & incremento plantarum, & conseruandis animalibus, quæ nata sunt. Atque eiusdem facultatis autorem & principem Solem esse dixerunt, quem idcirco & medicæ artis peritum, & sanitatis ac pestilentiæ moderatorem putarunt. Nam cùm mediocritas, temperiesque caloris, & grauitas ac magnitudo per illum fiat, meritò hæc facultas illi tributa est. Postea demonstrarunt omnia diuina prouidentia gubernari, nihilque esse quod sine Dei auxilio diutius possit consistere. Solem esse Dei ministrum, per quem omnia fiunt & nascuntur: cùm is misceat elementa, è quorum commistionibus nascuntur omnia. Animas hominum esse immortales, quæ, postquam fuerint his corporibus exolutæ, pro suis meritis vel præmia, vel supplicia sortiantur. Deum adesse vbique hominibus quiduis facientibus. Nemini licere clàm esse sceleratum. Solam innocentiam intrepidas animas mortuorum ad seuerissimorum iudicum præsentiam deducere. Atque vt summatim complectar, omnem Dei & naturę diligentiam, quæ ad elementa, vel ad corpora ex his composita, vel ad simplex illud ac diuinum vocatũ supernum corpus pertineret, per fabulas explicarunt. Atque eędem fabulę non minus ad informandos mores conferebant, cùm significarent Deorum cultum & religionem à nemine posse impune negligi: omnia diuinæ prouidentiæ esse obnoxia, nihilque carere Dei præsentia. Deum fauere humanæ industriæ. Dæmones Dei nuntios nobis semper consulere, atque recta suggerere consilia. Sapientiam rem Deo grauissimam, maximeque à Deo diligi sapientem. Omnium scelerum grauissimam esse auaritiam, quæ omnia & humana & diuina iura cultumque vel ipsius Dei pessundare consueuit: cùm nihil sit tam sanctum, quod non auaritia violare soleat. Neminem esse posse auarum, qui idem sit vir bonus. Omnibus necessariam esse sapientiam, sed principibus omnibus præsertim. Opum eximiam præstantiam neque vlli vtilem esse, neque necessariam: cùm breuis sit omnino fruitio illorum, quæ diuturnis laboribus comparaueris. Omnem eximiam opulentiam deuitandam, vt insidiis plenam. Iustissimas esse opes, quæ ex agrorum cultu proueniunt. Naturam paucis esse contentam. Fatuos esse, qui plura quàm opus habeant, per aliorum iniurias & assiduos labores sibi parare contendant. Nullam esse opum,

honorum, libidinum, rerumque huiusmodi satietatem. Ab omni ambitione abstinendum, cùm honores qui vel imperitis, vel immeritis deferuntur, & ipsis & iis qui detulerunt, aliquando fiant calamitosi. Nihil esse à Deo petendum proprium, nisi quod videatur illi nobis conferre. Omnium mortalium statum esse inconstantissimum. Neminem impurum posse Dei vltionem deuitare. Legem esse hominum Reginam. Beluarum esse armis, at hominum ratione disceptare. Nemini scelerato confidere oportere. Principum gratiam nulli impuro esse firmam diutiùs. Qui semel à recto desciuerit, legesque contemnere didicerit, is postea fit ad omne improbitatis genus propensus. Si quis voluptatum imperium semel æquo animo patiatur, illum postea variarum beluarum ac ferarum formam induere. Neminem posse satis sibi à voluptatibus temperare, nisi diuinam opem implorauerit & ab illa adiuuetur: quare temperans putandus est Dei amicus. Opus esse eximia quadam sapientia, vbi quis in aliquam turpem cupiditatem inciderit, vt inde pedem retrahere possit. Animæ partes esse duas, hanc rationi parentem, illam minimè audientem rationem: oportereque meliorem deteriori imperare. Omnis probitatis esse fundamentum religionem: omnemque beneficentiam esse Deo gratam. Vitam mortalium esse quamplurimis difficultatibus circumuentam, è quibus nisi Dei ope nemo satis sapienter se expedire poterit. Filiis vel ad probitatem vel improbitatem esse acutissimum calcar domestica maiorum exempla Ebrietatem corpus & animum inutilem facere rebus omnibus, multaque indecora immoderatum vini vsum sequi solere. Itæ vim plurimùm obesse rebus omnibus, nisi moderatio illi adhibeatur: superbiamque & pertinaciam & inuidiam debere rationi & recto consilio obtemperare. Omnem arrogantiam & temeritatem diuinæ naturę maximè esse aduersariam, quæ tandem à Deo deprimitur. Ambitionem maximè animos mortalium infestare. Mortalium superbia & crudelitate Dei iram concitari. Omnibus vitiis annexum esse condignum supplicium, neque vllam esse nobilitatem, aut vires, aut diuitias, aut potentiam, quæ possit dignæ pœnæ sceleratum hominem subtrahere: quippe cùm vel debilis fortissimum hominem iniquum sæpe profligarit. Animas esse immortales, quæ diutissimè possint pœnas dare illorum scelerum, quorum perbre-

uem voluptatem experiuerint. Omnibus esse moriendum, cùm somnus nos mortales esse ob quandam mortis similitudinem moneat. Omnes post mortem esse iudicandos. Innocentiam esse optimum viaticum omnibus animabus mortuorum ad summi Dei præsentiam. Ita viuendum esse vt recordatio vitæ præteritę possit nos in morte consolari, at non terrores inijcere. Tortores fore qui commissa peccata nos fateri cogant post mortem. Omnia peccata vel esse medicabilia, vel minimè. Singulis animabus pro magnitudine peccatorum magnitudinem suppliciorum esse paratam. Non esse curandum quid de nobis dicant homines, sed quod æquum esse videatur, faciendum: cùm nemo prorsus ex omnibus mortalibus omni ex parte irreprehensibilis existat. Ego sanè, cùm ista fuerint dogmata sub fabulis antiquorum contenta, illos qui postea philosóphi nominati sunt, philosophandi initia ab ipsis fabulis cepisse contenderim: neque aliud fuisse philosophiam, quàm fabularum sensa ab inuolucris exuuijsque fabularum explicata. Nam cùm ab Ægyptijs vniuersa propè philosophia in Græciam primùm fuisset deportata, quid prohibet illam per fabulas apud Græcos fuisse per manus traditam? Cùm enim inuestigare philosophiam à principio Aegyptij sacerdotes priscis illis temporibus cœpissent, rerumque sacrarum cognitionem illi niterentur apud se retinere, ne traderetur in vulgus: dederunt operam vt aliquas notas inuenirent, sub quibus sapientiæ præcepta, & arcana mysteria sacrorum continerentur, quas hieroglyphicas nominarunt. Sunt enim ἱερὰ sacra: γλύφω sculpo. Illud verò admirabile fuit in Græcorum fabulis, quòd earum nonnullę historicam & physicam & ethicam narrationem admittunt, cùm alię naturalem tantùm, aliæ moralem solam contineant. Atque nos in nonnullis omnes has explicationes proponemus, in alijs vel moralem tantùm, vel naturalem, cùm facile esse vnicuique censeamus hæc omnia pro iudicio colligere. atque primùm de Ioue incipiamus.

De Ioue historicè.

HIc Deus habitus fuit, postquam pulso patre de regno, ipse imperium suscepit, quia reges antiquitus pro Diis colebantur, quòd inuenta multorum sibi arrogauit, quod humanioris vitæ autor extitit, quòd omnia diuina prouidentia gu-

tia gubernari demonstrauit, quod homines ad cultum Deorum erexit.

At Physicè.

Idem modo aër, modò æther creditus est, modò Sol, modò fatum, modò cœlum, modò mundi anima: quæ vbi agit in corpora cœlestia, Iupiter Olympius dicta est: vbi in vires subterraneas, Iupiter Stygius: vbi in mare, Neptunus. At castratio Saturni vnum tantùm esse mundum & vnum tempus significat, neque posse plures procreari. Parentes Iouis Deum denique cuncta genuisse & procreasse significant, cuius affines sunt elementa. Deinde significatur illorum mutua generatio & corruptio secundum partes, cùm tota moles sit sempiterna, corporaque cœlestia minimè corrumpantur, frequentiorque fiat circa terram mutatio. Tum è motibus cœlorum confici harmoniam innuebant. Elementa rursus neque mares sunt, neque fœminæ, cùm tamen vtrorumque fungantur officio. Omnis autem vis temporis expellitur è regno Iouis, quia post creata à Deo corpora naturalia in elementa sæuitum est tantum à Saturno siue tempore, quòd eius vires extra primum cœlesteque corpus rejectæ sint. atque sub fabulosis de Ioue narrationibus ista rerum physicarum dogmata continentur.

Quæ Ethicè.

In eadem fabula demonstratur omnem diuitiarum amplitudinem, omnemque opulentiam esse inuidiosam & insidiis plenam: cùm per fraudes etiam & insidias soleat comparari. omne enim diuitiarum immodicarum desiderium æquitatis & religionis cultum, & humanitatis iura facile prosternit: cùm tranquillitas animi, & honor, & multorum reuerentia probitatis sint comites. Deinde demonstratur quod principis sapientiam & integritatem omnium rerum bonarum vbertas, ac felicitas demum consequitur. Auaritia postea in omnia penetrare dicitur, eaque esse scelerum omnium fundamentum, neque quicquam magis formidandum illa esse viro bono, cùm vix vllus locus auaritiæ sit clausus. Post hæc demonstratur quòd is qui deditus fuerit libidini, facilè in omnes brutorum formas mutatur, & ad turpissima quæque prolabitur. Patet igitur quòd neque nimio diuitiarum desiderio teneri conuenit viro bono, & quòd præsentibus vti sapienter oportet, & quòd sapientia felicitatis est fundamentum,

& quòd omnis turpitudo fugienda eſt viro bono: quæ omnia per Iouis figmenta ſignificabant.

De Saturno hiſtoricè

Cultus fuit Saturnus vt Deus de multis benemeritus, quòd cùm in Italiam veniſſet ad Ianum, & illum & populos Italiæ primus politioris vitæ rationem docuerit, & nummos imprimere inuenerit, & agrorum cultum, & Italos primus plantationes, inſitiones, educationes arborum, fructiferarumque plantarum cultarum docuerit. Qui cùm eſſet ſapientiſſimus, ob eius æquitatem & ſapientiam dicitur ætas aurea ſub illo fuiſſe & vberrima terræ feracitas, & ſumma omnium concordia. Non enim legendis, quæ iuſta eſſent, exercebantur homines ſub eius imperio, ſed potiùs agendis: cùm lex & æquitas foret neceſſariò in animis omnium impreſſa. Tunc igitur viri boni ſine calamitatibus, ſine curis, ſine ægritudine propter temperantiam viuebant, per iucundiſſimam ſenectutem, quam maximè omnium infeſtat præteritorum peccatorum memoria.

At Phyſicè.

Saturni parentes declarant illum eſſe tempus, quod natum eſt ex aſtrorum cœlique agitatione. Hic partes genitalis patri abſcidit, quia vnus eſt æther, vnus mundus, vnum tempus, quod curſum cœli metiatur. Pactiones cum Titane ſiue Sole ita factæ ſunt, vt quæ tempore naſcerentur, poſtea omnia interirent: ſic enim & elementorum, & procreatorum ex illis corporum generatio & corruptio indicatur, cùm nihil naſci poſſit niſi ex corruptioni obnoxiis principiis: atque hæc ſine tempore confici non poſſunt. Cùm verò res abſumantur per tempus, & rurſus aliæ in abſumptarum locum ſufficiantur, Saturnum filios ediſſe finxerunt, & rurſus vomuiſſe. qui deiectus de regno idcircò fuit, quò l ætheris natura credita ſit immunis ab omni corruptione, cùm non ſentiat vim temporis, quod inferius extra ſuum regnum detruſit. Sic igitur corrumpi, vti dicebam, ſignificabant elementa, vt ex iis compoſita, quinta vocata ἑςία ſit ſuapte natura ſempiterna. Locus elementorum vocatus fuit tartarus, quaſi ἀπὸ τῶν ταραχῶν à perturbationibus ſcilicet, quibus eſt plenus. Iupiter fratres à paterna voracitate liberauit, quia elementorum materia ſecundum totum ſit ſempiterna. Atque hæc dogmata ſub hac fabula ad philoſophiam ſpectantia occultabantur.

Nunc

Nunc Ethicè dicamus.

Fuit Saturnus à filio de regno deiectus, quia nullæ sunt opes eximiæ sine maximis periculis & animi perturbationibus: atque omnis iniquitatis denique vindex est Deus. Non offendendos esse parentes postea significabant, cùm Iupiter paternam crudelitatem sit imitatus: quia paternæ vel iniquitatis vel probitatis exempla domestica filij plerunque sequuntur. Sic enim vitandam opum eximiam præstantiam, vt neque tutam, neque naturæ necessariam, & ab omni iniuria abstinendum, significabant.

Physicè è Cælo.

Cœlus terræ filius ob mundi procreationem dictus est: qua natus putetur ex informi materia. Hic exectus fuit à Saturno, per quod demonstrabatur quòd vnus est æther, neque vllum tempus patietur alterum æthera produci: ac neque alterum tempus è motu cœli gignetur. Mundum igitur vnum tantùm esse per hæc quæ dicta sunt, significabant; non minùs quàm philosophi demonstrare postea apertioribus rationibus conati sunt.

E Iunone Physicè.

Iuno fuit Saturni filia, quia priùs cœlum ab opifice Deo factum est: deinde ex eius cursu natum est tempus, ex illo continuò æther, deinde elementa, quorum supremus est præter Iouem, aer, Iuno scilicet omnis humanæ vitæ moderatrix: per quem Imbres & grandines concitantur. Ex aere incalescente nascuntur animalia & plantæ, pro cuius temperie mores plerumque imbibimus. Cùm verò ex aqua proximè aer gignatur, nutrita dicitur fuisse ab Oceano & Thetide. Cùm in aera vis ætheris ad animalium procreationem agat, vxor est Iouis; cùm vertatur in ignem, Vulcanum fertur peperisse. Cùm aeris benignitas rebus omnibus nascentibus conferat, coniugiis fuit præfecta. Sic igitur significabant antiqui aeris locum, & vires & actiones, & è quibus nascatur, in quod elementum proximè vertatur, quod in ipsum agat, ipsumque aera plurimum conferre ad mores singulorum, & rerum omnium ortum.

De Hebe Physicè.

Hebe igitur meritò nata esse dicitur è Iunone quia omnia cum aeris temperie pubescunt. Hæc ideò soror est Martis

quia propter fertilitatem regionum, vbertatemque & opulentiam prouinciarum bella plerunque nascuntur : cùm nemo propè de loco sterili dimicare solcat. Atque hæc de aëris vi & actione.

At Ethicè.

Fuit illa remota à poculis ministrandis Ioui, quia gratia principum est inconstantissima, omnique vel minima de causa aliquando amittitur, quibus haud idem semper, sed aliud aliis temporibus placet, ac pulchrum apparet. Id enim per Hebes res gestas significare volebant.

De vulcano Physicè.

Vulcanus verò ex aëre natus dicitur quia extenuatus aër conuertitur in ignem, atque sic mutuas elementorum mutationes per huius fabulam significabant. Cùm verò ignis esset in materia, deformis esse dicebatur & impurus, quare deiectus est à Iunone, & à Thetide nymphisque marinis exceptus educandus: ex iis enim natura fulminis, & cœlestium ignium, qui fiunt in nubibus procreatur. Atque dictus est fulmina Ioui fabricasse, quia vapor ille, è quo eliduntur fulmina, per calorem extollitur & gignitur. Sic enim meteorologica per hanc fabulam docebant. Idem cùm Mineruam cuperet, semen in terram deiecit, quia non purus, at turbulentus in materia calor rerum omnium ortum adiuuat.

At nunc Ethicè.

Vulcanus ligauit Martem ac Venerem in rete, nempe claudus celerem, & inualidus fortissimum bellorum Deum: quia nullæ vires iniquum hominem possunt à iusta vindicta Dei protegere. Quare per hæc etiam homines hortabantur ad integritatem & ad innocentiam, & ab omni turpitudine reuocabant.

De Marte Physicè.

Martem nonnulli Solem esse voluerunt, qui cum Venere conjunctus superueniente Vulcano præcipuè, nihil procreat per hæc & vitam & ortum animalium in qualitatum elementorumque symmetria consistere demonstrarunt : quippe cùm per Martem litigium, per Venerem amicitiam significarent, per Vulcanum exuperantem aliquam qualitatem. Nihil enim ex vna tantùm qualitate elementorum nascitur, neque ex similibus, sed ex his temperatis & modicè inter se permistis.

At Ethi-

At Ethicè.

Mars nascitur è Iunone opulentiæ Dea, quòd ex opibus omnis contentio, cùm aliquando causæ aliæ iniuriarum palàm à principibus fingantur. Nutritus fuit apud barbaras nationes à Thereo nutrice, quæ feritas est, quia belluarum magis quàm hominum proprium sit armis dimicare, quæ sibi inuicem ratione persuadere non possunt: cùm lex hominum regina sola esse debeat, quod honorificentissimum telum sit innocentia & æquitas.

De Neptuno Physicè.

Neptunus Iouis frater elementum aquæ creditus est. At aliquando tamen vis diuina per aquam diffusa, quæ totam molem à corruptione præseruat: quam animum mundi nonnulli vocarunt. Sic enim non modò mutuam elementorum inter se mutationem, & ex his generationem animalium significabant, sed etiam omnia diuina prouidentia gubernari, & Deum ipsum esse rerum omnium semper & vbique artificem. Hæc vis diuina in æthere Iupiter, in aqua Neptunus, in aëre Iuno dicitur. Huius Dei educatio facillimum esse ad motus aquarum elementum indicat, ac maris perturbationem, quod etiam testatur id victimarum genus.

At nunc Ethicè.

Enimuerò cùm omnia fiant diuina prouidentia, nos admonuerunt antiqui per preces Thesei, quibus mortem Hippolyti à Neptuno impetrauit, nihil proprium à Diis esse optandum, sed quæ conferant tantùm: cùm multi sibi calamitosa sæpius postulauerint. Cum pulsus sit de cœlo, & Laomedonti seruire coactus sit, fortunæ inconstantiam proponebant ante oculos, cùm nullus sit tam sublimis ac felix status viri improbi, qui non possit facilè labefactari. Postea multas calamitates Neptunus Laomedonti immisit ob neglectam religionem. qua re significatur Dei cultum sine maximis calamitatibus non posse prætermitti. Quis enim omnium bonorum autorem Deum omniumque parentem neglexerit, ac non meritò in omnes calamitates prolabetur? qui verò probè sanctèque vixerit, & Deum piè coluerit, hic vnus placatum Deum in omne tempus habere poterit. Hæ fuerunt legitimæ harum fabularum sententiæ.

De Plutone.

Pluto patre Saturno, Iouis, Neptunique & Iunonis frater, & ipse natus est, post cœlum nimirum ab ipso, mundi opifice Deo vnà cum cæteris elementis creatus. Hic terra esse creditur & omnium diuitiarum Deus, cuius pax alumna, quod omnium vbertas è terra proueniat, quam pax alit. Hic iccirco mortuorum est Deus, quòd omnia quæ moriuntur in sua principia soluũtur, atque in terram manifestiùs. Sic ostendebantur in ea solui vnumquodque corpus, quibus à natura compositum fuit. Quod autem Pluto terra sit, declarat Proserpinæ fabula: quam rapuit illa de causa Pluto sub terram, quia radices primùm plantarum inferius, deinde superius excrescunt: sic modò apud Plutonem, modò apud Iouem est Proserpina.

At Ethicè.

Per hæc ipsa figmenta rursus ad vitæ tranquillitatem nos hortabantur: quòd breuis sit diuitiarum fruitio, cùm diuturnis laboribus comparentur. Tum demonstrabant illi opus esse nullam turpitudinem, nullumque dedecus vereri, qui diues esse cupiat, quod idem est atque esse sceleratum. Nam qui equi Plutonem vehebant? Alastor perniciosus, Orphneus obscurus, Nycteus nocturnus, Æthon ardens: quòd crudelitas, & omnis æquitatis obliuio, & recti inscita diuitiarum desiderium consequuntur, à quibus vehitur.

De Pluto.

Cùm verò animus hominum neque possit quiescere, neque vtiliter id facere possit: per Pluti inuentionem homines ad agriculturæ studium adhortabantur, cùm dicerent Plutum esse Cereris filium, diuitias terræ scilicet, cùm opes iustissimæ è terra nascerentur. cæcus fuisse fingebatur, cùm diuitias hominibus nullo delectu impertiret, quia occulta sunt Dei consilia, quæ nemo prorsus humano ingenio potest vel debet inuestigare, sed sua fortuna esse contentus. At verò ne quid temerè fieri & sine diuina prouidentia putaretur, maluerunt Deum vel cæcum introducere, quàm aliquod facinus Deo omnino teste carere.

De Fluminibus inferorum.

Enimuerò vt pateret, non in vita solùm plurimum conferre integritatem & innocentiam ad beatè tranquilleque viuendum, sed etiam morientibus gratissimum esse viaticum

vitæ

vitæ præclarè translactæ recordationem, terrores & pericula mortuis complura esse tradiderunt, & monstra apud inferos parata, quibus mortui pro magnitudine scelerum torquendi traderentur. Deferebat sceleratos Acherontis fluuij vnda cum strepitu:quia conscientia,rerumque turpiter aut crudeliter gestarum memoria sub mortem animum magnoperè infestat. Sic igitur significare voluerunt ita vitam nostram oportere componere, vt recordatio præteriti temporis quàm maximè in morte animos nostros ob innocentiam & integritatem consoletur, & nos intrepidos ad vel seuerissimorum iudicum præsentiam perducat. At qui fuerit sceleratus & improbus, ille querulis lamentationibus & curis plenus flumina quæ sunt apud inferos trajicit; quæ suis locis fuerunt commemorata. Sunt enim curæ sub mortis tempus animum infestantes sub harum fabularum figmentis expressæ ad deterrendum à flagitiis. At vbi mortui ad illa flumina peruenerint, si qua anima illegitimè descenderit, neque ista consecuta sit; ibi errare diu permittitur antequam trajiciatur quæcunque verò capta fuerit commissorum peccatorum pœnitentia, omnemque spem in clementia Dei collocarit, hæc à Charonte trajicitur. Quibus rebus significare voluerunt, nos viros bonos pro viribus esse oportere, cùm probitatis comes sit vbique lætitia & fidentia: quod vbi vires mortalium attingere non possunt, diuina clementia nihilominus nobis non deerit.

De Cerbero Phisicè

Vbi ad inferos animæ descenderint, excipiuntur ab horrendo Cerbero cum lætitia, qui postea volentes exire deterret. hoc nihil aliud quàm natura est rerum, quæ gaudet ortu singulorum, cùm grauiter ferat interitum. Per hæc immortalitatem animarum antiqui ostendebant: nam animas semper fuisse putarunt Pytagorici, quæ de cœlo in hæc corpora, tanquam ad inferos deducerentur: quibus blandiebatur aduentantibus natura, at contra adituras superos reclamat.

At verò Ethicè.

Cerberus est auaritia & cupiditas diuitiarum, quæ aduenientibus opibus blanditur, sumptibus verò vel necessariis tristatur. Capita complura sunt Cerberi, cùm multa scelera ex vno auaritiæ fonte nascantur. neque vllus esse potest auarus vno tempore & vir bonus, cùm inter auaritiam &

probitatem magna semper sit contentio.

De Parcis.

At verò Parcas crediderunt antiqui Deas esse potentissimas, quoniam omnia quæ nascerentur, vel fierent, sita essent sub harum potestate: quas Iouis & Themidis filias putarunt, quoniam vel singulis animabus Deus pro prioris vitæ meritis corpora & fortunam traderet, vt sentiebant Pythagorici, vel quia singulis pro dignitate diuina sapientia præmia vel pœnas impartiret: cuiusce diuisionis cùm causam prisci ignorarent, omnia fato vel à Parcis gubernari crediderunt. quare sapientiores omnia diuina prouidentia gubernari per ignotas hominibus causas demonstrantes, ea de Parcis tradiderunt.

De iudicibus inferorum.

Neque verò in hac vita solùm, sed etiam post mortem singulos à Deo pro dignitate vel bona vel mala obtinere, atque nihil omnino sine Dei cura perfici ostendentes, iudices apud inferos post mortem statuerunt, qui singulorum peccata diligentissimè iudicarent. neque enim conueniebat vt animæ vel in corpora pro meritis mitterentur, vel post mortem præmia consequerentur, nisi fuissent priùs iudicatæ: quare hic iudicio tres præfecti sunt. qui quoniam omnia scelera vel sanabilia erant, vel insanabilia; sanabiles quidem animas in certum locum, donec maculæ contractæ ex humanis sordibus expurgarentur, deduci iubebant: quæ verò immedicabilia vlcera ex humanarum rerum contagione contraxissent, illæ in profundissimum tartarum dejiciebantur: at quæ piè sanctèque vixissent per summam innocentiam, quæque ab omni sorde humana procul abesse forent iudicatæ, illæ in loca tum ob fertilitatem rerum omnium, tum ob temperiem cœli perpetuam suauissima deducebantur. His igitur rebus antiquis nos hortabantur ad probitatem, quoniam si quis dum viuit pœnas suorum scelerum deuitauerit, ac certè post mortem supplicium deuitare non poterit.

De Eumenidibus.

Verùm ne quis sua flagitia se occultaturum esse speraret, additæ sunt ministræ & tortores, his iudicibus acres & formidabiles furiæ, quas nonnulli Erinnyas appellant: quas conscientię stimulos esse diximus, cùm ex iis parentibus, quibus traditum est, natæ dicantur. Nullus enim grauior est tortor, aut

magis

magis infestus test.s, quàm sit sua cuiusque sententia. Atque vt summatim dicam, per hæc significare voluerunt antiqui, soli viro bono omnia esse tuta, solamque integritatem & innocentiam homines intrepidos ad omnes fortunæ mutationes perducere: quippe cùm vel hæc, vel non valde his dissimilia, impuris hominibus sunt expectanda.

De Tartaro.

Animæ igitur sceleratorum multis grauissimisque vitiis contaminatæ per hos tortores à iudicibus cognitæ, prædictis furiis in tartarum deducendæ tradebantur: cùm is locus esset pœnarum luce omnino carens, multisque plenus perturbationibus, vnde non dabatur ampliùs reditus. quæ quidem præcepta fabularum, nihil prope dissentiunt à veris Christianæ religionis institutis, nisi quod illi sub fabulosis hæc occultarunt, quæ nos habemus aperta & manifesta.

De Hecate.

Cùm vellent autem demonstrare omnibus necessariò esse moriendum, neque posse quemquam Dei voluntatem effugere, aut ab eo statutam diem præterire, Hecaten Iouis filiam & Asteriæ finxerunt esse: quæ credebatur vis esse per astra descendens & occulte agens diuinitus in corpora hæc inferiora, ab iis qui Iouem omnia regere putarunt, & omnibus moderari, vnde omnia proficiscerentur. quamuis alij fatorum cuiusque esse ordinem ac vim existimarent. quæ diuinitus in corpora mortalia funderetur, quam, cùm nulli esset cognita, Noctis filiam crediderunt.

De Somno.

Enimuero ne obliuisceremur somnum morti esse simillimum, atque omnia quæ dormiunt interire etiam aliquando solere, Somnum Deum esse antiqui tradiderunt Mortis fratrem: atque somnus ille suauissimus dicitur, qui morti sit perquam similis. non enim solùm ad recuperandas vires à Deo hunc datum esse animalibus dixerunt sapientes, sed etiam vt admoneremur quotidie quòd mortuorum sumus imagines.

De Proserpina.

Ad explicandum verò seminum plantarumque omnium naturam Proserpinæ figmenta antiqui introduxerunt: quæ sex menses esset sub terra, & totidem supra terram. Sic enim diffundi virtutem plantarum sex menses in ramos ob frigus

ſubterraneum ſignificabant, cùm ab Hyemis frigore ſuperiore & circumſtante virtus earundem plantarum intra terram includatur. nam ſic natura ſuas vires omnibus animalibus, naturalibuſque corporibus impertit, vt alternè exerceant; quippe cùm dies etiam negotiis agendis, nox quietis cauſſa conceſſa ſit.

De Luna.

Lunæ naturam præterea vireſque explicantes illam filiam Hyperionis ſiue Solis dixerunt, quia cum corpus ſit diaphanes, tanquam ſpeculum lumen à ſole acceptum rurſus in terras ad nos transfundit. atque eadem de cauſa Solis ſoror etiam dicta eſt. Per currum celeritatem motus proprij indicarunt ad exprimendam naturam, quia ſemper vel maior vel minor quotidie fieret. variorum colorum veſtes illi tribuerunt ad explicandas vires. Hanc eandem marem & fœminam dixerunt, quia, vt fœmina, humorem præbeat vtilem animantium nutrimento, atque eadem calorem vnà ſenſim infundat, qui plurimum conferat ad incrementum: nam ſine hoc ipſo calore inutilis eius opera eſſet omnino putanda. vt autem quantum poſſit manifeſtum fiat, argumento ſunt ea quæ pertinent ad partus prægnantium animalium, quæ vim Lunæ perſpicuè ſentiunt: quare Lucina etiam dicta eſt, quod in lucem animalia educat. Hæc eadem corruptioni etiam plurimum confert, quare maximè in diebus Lunę criticis periclitantur grauiter ægrotantes.

De Diana.

Diana & Phœbus Latonæ ac Iouis filij creduntur, per quam fabulam ſignificare mundi ortum voluerunt. nam cùm informis eſſet priùs in vnam molem confuſa mundi materia, quia omnia obſcura eſſent & laterent, tenebræ illæ Latona vocatæ ſunt. Phœbum & Lunam Iupiter euocauit ex his tenebris, ſpiritus domini ſcilicet, cùm dixiſſet, Fiat lux: cuius lucis autor eſt Phœbus & Diana. ſic igitur mundi creationem à luce incepiſſe antiqui ſignificabant. ſed de his latiùs poſtea ſuo loco dicemus.

De Campis Eyſiis.

Sed quoniam explicata ſunt ſupplicia quæ grauiſſima & ſempiterna conſceleratis hominibus ab antiquis poſt mortem proponebantur, vt deterrerentur ab omnibus ſceleribus, & ab omni turpitudine, videtur eſſe neceſſarium vt quæ

præ-

præmia viris bonis, quibus allicerentur ad probitatem, fuerint ab iisdem proposita, perquiramus. Erant igitur iis insulæ duæ concessæ, ad quas lenes & odoriferi venti, tanquam per incredibilem florum copiam pertransissent, suauiter spirabant: solum pingue, quod omnia sine humana diligentia facilè produceret: locus multis semper florum fructuumque suauium generibus abundabat, & plantis domesticis vbique vestiebatur. vineæ singulis mensibus fructum ferebant: aer sincerus & temperatus, qui nullam temporum patiebatur mutationem. nam omnes maligni venti vel prorsus hinc exulabant, vel si peruenirent, priùs per inania loca defatigabantur, omnemque inclementiam exuebant, quàm loca illa attingerent. placidissimi imbres hic à Zephyris vel ab Argeste excitabantur, cùm plerunque tamen terra ob suam naturæ bonitatem imbribus non egeret. Ibi erat suauissimarum tantum auicularum genus, quæ dulces concentus musicæ symphoniæ non dissimiles passim per totum anni tempus exercerent, ibi cantilenæ erant mirificæ suauitatis, chorosque ducebant virgines cum pueris pulcherrimæ, quibus accinebant cum musicis instrumenti peritissimi cantores. Epulæ ibi nascebantur saluberrimæ, nulla sentiebatur ibi senectus nulla ægritudo, nulla mentis perturbatio. non auri, non diuitiarum cupiditas, non honorum animos beatarum animarum infestabat: omnes priuatam vitam rebus necessariis contentam vel maximis imperiis anteferendam existimabant. Hic vnusquisque iisdem studiis exercebatur, quæ viuenti gratissima extitissent.

De Lethe fluuio.

Enimuerò quia putabant antiqui philosophi animas hominum esse immortales ac sempiternas, quæ fuit Pyrhagoræ opinio, & aliorum quorundam, has crediderunt pro singulorum meritis, & pro rebus in priore vita gestis semper in noua corpora denuò transmitti: atque hoc ipsum ad inferos mitti esse putabant, in noua corpora redire. At enim non facilè adduci poterant animæ, quæ graues molestias & miserias humanas semel expertæ fuerant, vt rursus in hæc corpora redirent, nisi aliquam rationem excogitassent, qua fierent omnium pristinorum incommodorum immemores: iccirco Lethen fluuium ea aqua fluere dixerunt, vt semel epota rerum omnium memoriam omnino obliteraret. Sed enim

fluuius ille vbi sit, dubitari posset, quoniam alij apud inferos esse dixerunt, cùm Pythagoras tamen è cœlo descendere animas existimauerit. ego sanè censeo in circulo Lunæ fuisse Lethen collocatam, cùm satis aptæ obliuioni vires eius appareant. quippe cùm Cancrum cœleste signum portam putauerit, per quam animæ hominum ascendant, ac descendant, cùm per Capricornum istud ipsum à Diis fieri creditum sit.

De Penatibus.

Vt autem manifestum fieret omnibus, nihil esse quod diuina prouidentia non gubernetur, nostraque omnia semper diuino consilio protegi, cùm Dei præsentia nullo in loco carere possimus, non solùm Lucinam parturientibus mulieribus statim adesse finxerunt, quæ illas à doloribus solueret, sed statim nati infantes proprios habere dæmonas continuò crediti sunt, quorum auxilio per totam vitam fruerentur. hæc opinio ab illa prisca antiquorum ad nostram vsque ætatem perdurauit: nunc hos nuntios Dei nominant: physici verò Iouem, Iunonem, Mineruam, Vestam hos esse dixerunt, vires elementorum scilicet, cùm illis nati continuò perfruamur: atque hos Deos æthera medium, aëra imum, & terram, & summam ætheris partem, quæ vis est diuinæ intelligentiæ, quam Mineruam nominarunt. Hæc enim nomina domorum priuatarum, & singulorum in iis habitantium, & vniuersarum ciuitatum curam habere putabantur. Alij Apollinem ac Neptunum Penates solos putantes in idem reciderunt: calorem, tanquam principium à quo fieret opus naturæ, & humorum ex quo fieret, principia ponentes. atque eadem de Laribus dicta sint.

De Genio.

Creditus autem fuit Genius dæmon, non quidem is, per quem viueremus, aut cuius auxilio vbique frueremur, sed is qui nobis semper bona consilia suggereret, & quem haberemus in tota vita nostra consultorem. Sed cùm multa alia quoque Genium proprium, vt plantæ & animalia, quæ non egent consilio, habere dicantur: videtur probabilior illorum sententia qui occultam vim planetarum, quæ ad omnia hæc pertineret, Genium vocatam fuisse putarunt: quare omnia humana & cœlesti vi occultè gubernari, & nihil diuina virtute vacare, tradiderunt.

De Pallade.

Vt verò demonstrarent antiqui non sola vi cœlesti mortalium res gubernari, sed etiam prudentiæ hominum aliquid loci relictum esse, cùm Deus diligentes & prudentes semper adiuuet, tum sapientiam rem Deo gratissimam esse dixerunt, cùm Deus magnopere diligat sapientem. ad hoc autem exprimendum illam Iouis filiam esse dixerunt sine matre, cùm solus Deus verè sit sapiens, alij verò similitudine quadam. Vt pateret quanta vis esset sapientiæ, illam armatam natam esse finxerunt, cùm sapiens nullas neque fortunæ iniurias, neque humanam iniquitatem magni faciat, sed omnia consilio & patientia superet, omnemque suam spem in Deo collocarit. & quoniam initium sapientiæ est timor domini: hanc dixerunt antiqui profligauisse impios gigantes, qui neglecto Deorum immortalium cultu in Iouem insurgere conati sunt. omnis enim sapientia humana, quæ diffideat à diuina voluntate, inanis est & contemnenda, cùm solus vir bonus & amicus Dei sit sapiens.

De Prometeo.

Enimuero vt demonstrarent omnem humanam prudentiam quę à diuina voluntate dissentiret, esse perniciosam mortalibus & insulsam, Promethei fabulam introduxerunt, quem artes & dolos omnes excogitasse inquiunt, & idcirco grauia supplicia passum fuisse. Hunc aiunt columnę alligatum fuisse, multaque grauia passum tandem reconciliatum fuisse Ioui, quoniam viris bonis plerunque pugnandum est cum infortuniis: atque soli propè mali vel fatui sunt fortunati. At cùm breuis vita mortalium existat, qui multas molestias æquo animo pertulerit, ille Deo tandem fit amicus, quare per sapientiam Ioui tandem reconciliatus fuit.

De Atlante & Endymione.

Neque tamen putanda sunt omnia quæ fabulosè tradita sunt ab antiquis, ad humanæ vitæ institutionem, vel ad vires naturæ exprimendas fuisse confícta: sicuti non necesse est in fertili agro nullam nasci plantam inutilem. Quæ de Atlante igitur & de Endymione prodita sunt memoriæ, illa de viris astronomicæ scientiæ peritis dicta sunt, postea ad illorum gratiam, vt cùm suauitate ad posteros transmitterentur, ita fabulosis narrationibus fuerunt implicata.

De Fortuna.

Neque illa quidem quæ memoriæ prodita sunt de fortuna, non singulari consilio fuerunt excogitata: quę quid sit, satis explicatum fuit in Physicis ab Aristot. Sed ego, cùm omnia diuina prouidentia gubernari putem, nihil fortunæ tribuendum verè sentio: sed nomen ipsum tributum fuisse fortunæ putarim, vt à cogitatione diuinę potentiæ, cùm molestiis, vt sibi videntur, præter dignitatem homines infestantur, deducerentur, atque in fictum nomen suas lamentationes & conuicia coniicerent, quę leuis & stulta, & cæca, & iniquá vocaretur; cùm causæ nescirentur, cur huic res aduersę ferè omnes euenirent, at illi contrà nihil non ex sententia succederet.

De Apolline.

Explicatum fuit in superioribus fabulis de mundi principiis, & mutuis elementorum inter se mutationibus, deque animæ immortalitate, quòd illa sempiterna sit in hominibus, quòd vnus sit mundus ex vniuersa materia, & quæ sint corruptionis ac generationis elementorum principia: nunc videtur dicendum de iis quæ pertinent ad conseruandas formas singulorum animalium, & compositorum corporum. Est autem omnium horum Sol artifex, quem à splendore Phœbum nominarunt: nam propter obliquum eius cursum sub signifero circulo omnes & plantæ & animalia modò eius accessu fœtum producunt, modò recessu vires resumunt. Fuit idem medicæ artis peritus & salubritatis ac pestilentiæ artifex creditus, quoniam vis Solis medicinæ confert, cùm nimius eius calor sit pestifer omnibus animantibus. Est enim omnis animantium salus in symmetria caloris constituta: quare generationis & corruptionis artifex Sol est appellandus, vt senserunt antiqui.

De Æsculapio.

Æsculapium idcirco finxerunt antiqui Phœbi & Coronidis; quam aëris temperamentum esse dicebamus, filium, quia nisi Solis calor aëra purget ac rationem faciat modicè, & nisi humoris vis quædam in ipso aëre relinquatur, nulla esse potest salubritas. Fuit igitur Æsculapius aer bene affectus, cuius filia fuit Sanitas aut bona valetudo. Est enim aeris temperies non homini solùm, sed etiam cunctis cæteris animalibus, & plantis salubris. quare iure & Solis filium Æsculapiũ, & salubrem vim de Sole animis corporibusque subuenientem dixerunt. Sed quia vis Solis assiduè cõmisceat oportet

ipsum

ipsum aëra, matrem illi Deo mistionem tribuerunt. Per hæc igitur non solùm autorem generationis & corruptionis Solem significabant antiqui, sed etiam salubritatis: cùm mediocritas conseruet, at quod nimium est vel minimum interimat: omnis enim vita animantium & sanitas est in mediocritate constituta.

De Chirone.

Atque cùm in aëris optimè affecti natura, facultas sit constituta facilè conualescendi, accidit aliquando malè affecti corporis malignos humores in aliquam partem ipsius corporis debiliorem confluere: quod enim per totum corpus diffusum fuerat, à vi naturæ in vnum locum expellitur, ideo Chironem peritum chirurgiæ celebrarunt. Sic enim significabant physicas actiones per has fabulas, quæ spectabant ad conseruanda singula composita corpora naturalia.

De Venere.

Deinde quoniam alia ex animalibus nascuntur è corruptione, alia è coniunctione: quid conferret vtrisque explicarunt. Atque nascentibus quidem ex corruptione mediocritas caloris, & cœli clementia ad educãdum necessaria est. illis rursus animalibus, quæ generant ex coniunctione maris & fœminę peropportuna est aëris tẽperies Nam cùm semen è subtiliore sanguinis parte secernatur, non ita facilè istud fit, nisi sanguis modicè incaluerit, quod fit per ver præcipuè, est enim verna temperies quasi lena ad procreationem vbique. Sic igitur materiam seminis, & aëris clementiam procreandi desiderio necessariam per fabulas antiqui exprimentes, Venerem è genitalibus Cœli partibus & ex mari natam fuisse fabulati sunt. Sunt enim genitales partes Cœli, caloris mediocritas per motum, qui confert animalium generationi.

De Cupidine.

Inde Cupido Veneris filius fuisse dicitur, quoniam ex aere ita affecto corpora & ipsa animalium bene affecta in procreandi cupiditatem sensim illabuntur. Nam tum vigere singula animalia putanda sunt, cùm existunt naturæ negotiis habilia; sic igitur antiqui ex optima valetudine & ex aëris temperie nasci animalium fertilitatem tradiderunt per fabulas. At verò quia multa turpia propter libidinem à nonnullis committuntur, ad exprimendam indignitatem eorum qui nimis ad libidinem sunt propẽsi, Cupidini tantum defor-

mitatis, quantum explicatum fuit, tribuerunt.

De Gratiis.

Sunt autem argumento illis quæ dicta fuerunt superiùs, Gratiarũ vires & nomina, quę nihil aliud significabant quàm fertilitatem agrorum, frugumque abundantiam, quæ pacis beneficio late proueniunt. Has hac ipsa de causa Veneris asseclas esse dixerunt, & Solis Æglesque filias, cùm nihil sine Solis clementia fœcundum fieri possit.

De Horis.

Præterea quia nihil satis commodè videbatur fieri posse solo naturæ ductu, vel si optimam cœli temperiem consequatur, nisi humana addiuuetur industria, introduxerunt Horas antiqui, quæ singulorum diligentiam spectarent, diligentioribusque hominibus fauerent. Nam humanam industriam nunquam deserit diuina clementia. Quare hæ nubes pro arbitrio inducere, & cœlum serenum facere, & temporibus moderari creditæ sunt. Per easdem horas rursus improbitatis hominum sterilitatem agrorum, & omnes diuinitus immissas calamitates esse comites innuebant.

De Mercurio.

Atque vt intelligeretur à diuina natura res humanas non esse penitus seiunctas, Mercurium tanquam vinculum quoddam intercedere censuerunt, qui Deorum consilia ad homines, hominum ad Deos ipsos asportaret. Id autem fingebatur ab iis, qui quo pacto res humanæ diuinitus gubernarentur, percipere nõ poterant. Nam Mercurius vis est illa diuina, quæ in mentes hominum diuinitus infunditur, quæque res humanas mirificè in suo ordine componit & conseruat. Tum rursus, vbi somnia in mentes hominum diuinitus infundi putabantur, aut vbi animæ in corpora nascentium deduci, aut post mortem ad inferos, vis illa diuina Mercurius dicebatur. Illo autem nomine vis diuina vocata fuit, quia primus Mercurius vir sapientissimus mundum à Deo creatum fuisse dixerit, & non posse sine diuina prouidentia gubernari, omnemque Deorum cultum inter mortales instituerit, neque vllum fieri posse crediderit sine Deorum nutu ortum & interitum. Nam cùm hæc prior homines docuisset, quasi res consiliaque diuina ad nos detulisset, Deorum nuntius creditus est. Quæ pertinent ad vim orationis exprimendam huic

Deo

Deo dicatæ prætermitto, cum natura ipsius planetæ, suo loco legenda.

De Pane.

Cùm vellent rursus demonstrare antiqui, omnia naturalia corpora diuinæ naturæ subjici, & ab illa pro sua voluntate gubernari, Pana Mercurij filium tradiderunt esse. Est autem Pan hæc vniuersa corporum naturalium moles, velut ipsum nomen significat: in qua diuina humanis coniunguntur, quod exprimebant per superiorem formam Panos quæ pulcherrima erat, & Diis simillima: cùm inferior magnopere esset deformis ob inferiorum corporum naturalium sordes, quæ sunt tanquam hypostasis naturæ. Reliqua quæ pertinent ad explicandam corporis formam, suo loco legenda relinquimus vbi latè declarata sunt.

De Silenis.

Enimuerò non solum rebus humanis præesse Deos statuerunt fabularum inuentores, & sub hisce occultandæ philosophiæ artifices: sed etiam alios ex Diis potentia & autoritate aliis præstare crediderunt, ita vt vnus Iupiter rebus omnibus ac dæmonibus præesset, alij dæmones imperia in certa vel loca vel negotia obtinerent, qui & ipsi alios inferiores dæmones haberent ministros: Sic igitur Sileni Bacchum, vt ministri sequebantur, qui cùm Bacchus esset Sol creditus, Sileni vires solis erant animalibus perutiles.

Ethicè.

Ebrietatis turpitudinem præterea ante oculos proponentes, Silenum, vim scilicet vini & ebrij hominis formam, expresserunt. Illum igitur ventricosum, & senem, & vsque titubantem finxerunt, quòd hæc omnia vinum & ebrietas efficiat. Nam qui plus voluptatibus, quàm natura postulet, tribuerit, is & in præsenti & in posterum corpus & animum omnibus rebus vel vtilibus vel honorificis inutilem reddit, Quare propositis his incommodis maiores per hæc figmenta ab immoderato vini vsu, & ab omni è vino nascente turpitudine deterrebant.

De Faunis.

Vt verò retinerentur homines in officio, omnésque forent probitatis & integritatis studiosi, & Faunos, & Syluanum, & Oreades nymphas antiqui sapientes excogitarunt, qui vbique pastoribus & agricolis præsto essent, agrestiumque

calamites aliquantulum subleuarent: nam cùm nihil in agris, vel in syluis, vel in densis montium nemoribus non presente vbique Deo committi liceret; mox additum fuit illi opinioni viros bonos laborantes nullo in loco à diuina clementia negligi, sed vbique subleuari: quippe cùm neque arborum neque pecudum fœtus possent sine diuina custodia conseruari aut augeri.

De Nymphis.

Sed quoniam nulla res est, quę tota sit vtilis, cùm neque ciborum maior pars in vtilitatem corporis conuertatur, neque tota materia aquę gignendis animalibus sit vtilis, cùm alia pars in fœtum, alia in eius nutrimentum absumatur, vt patet in ouis præcipuè, vires illas seminis, aut aquæ, ex quibus fit generatio, Nympharum nomine appellarunt. quare dictæ sunt Nymphæ fructiferæ, & homines atque animalia omnia nutrire, & pastorum Deæ, præsidesque pratorum vocatæ sunt. Sic igitur per has materiam propriam singulis rebus naturalibus subjici significabant.

De Baccho.

Neque ea quidem quæ de Baccho fingebantur ab antiquis fuerunt à physica consideratione aliena, quando illum à Nymphis nutritum dixerunt. cùm enim Nymphæ materia sint in rebus naturalibus, illæ formam recipiunt ac fouent: est enim Dionysus virtus Solis generationi conferens, quæ vicem maris obtinet in operibus naturę, huic idcirco phallum siue membrum virile dicatum fuisse memorant, & genus id sacrificij quod vocabant Canephoria.

Ethicè.

Deinde mores ebriosorum per hunc Deum exprimentes, ad moderatum vini vsum nos hortabantur, cùm proponerent ante oculos quot turpitudines ex ebrietate nascerentur. nam cur Cobali malefici & pernitiosi dæmones Bacchum comitabantur, inter quos Acratus præcipuum locum obtinebat? quia multa sunt flagitia, quę ebrietatem ac immoderatum bibendi vsum sequuntur: loquacitas nimirum, & temeritas, & impudentia, & in rebus domesticis negligentia, pręsentiuntque bonorum profusi sumptus, & inimicitię, multaque huiusmodi incommoda cum clamore & strepitu. eadem causa fuit cur eius currum diuersæ feræ crudelissimæ sequerentur.

De Cere-

De Cerere.

Mox ad agrorum cultum mortales adhortabantur, cùm Cererem terram esse dicerent, ex qua nascuntur diuitiæ: cùm iustissimum sit habitum fœnus illud, quòd è terra capitur. terræ enim feracitas è cœli clementia & diligentia hominum nascitur, quod per Cereris fabulam explicarunt, hæc orbem terrarum peragrauit, quoniam ob signiferi circuli obliquitatem, & ob Solis cursum sub eo, variis anni temporibus æstas fit, & segetes ad maturitatem perueniunt.

At Ethicè.

Nemo Deos impune contemnit, cùm improbitatis comites sint miseriæ: necesse est impium hominem & imprudentem in multa turpia incurrere. quare & pietas in Deos, & rebus agendis prudentia, & parsimonia in præsentibus bonis conseruandis, necessaria est viro bono.

De Priapo.

Atque quoniam aliquid fieri è nihilo non potest, Priapum semen esse genitale crediderunt: quem Deum iccirco putarunt antiqui, quia diuina potentia plena essent, vt putabant, semina generationis.

De Adoni.

Neque verò simplex erat modus vires Solis ostendendi, sed pro arbitrio artificum fabularum. nam modò capitur pro messe vt Proserpina, quæ per quoddam spatium est apud inferos, modò apud superos, modò pro Sole: qui eadem ratione, modò diuturnior est apud inferos, modò apud superos. hunc aiunt ab apro ictum interisse, propter horridam vim hyemis, per quam deficiunt penè Solis vires, nam dum est in australibus signis, horrida terra fit, & frugibus, vt apparet, inutilis, cùm vere omnia reuiuiscant.

De Sole.

Sol quia lucem & vitam denique impertit omnibus animantibus, lucis quæstor & autor habitus est vnus, & morborum & salutis moderator, & frugum & rerum omnium copiæ largitor, & Deus denique, cùm Dei naturam superiorem his omnibus nondum homines cognoscerent.

De Aristæo.

Aristæi verò fabula Solis filij post hęc introducta fuit, cùm nos ad prudentiam antiqui hortarentur, quæ non mediocre assiduè rebus nostris est adiumentum, vitamque facit faci-

siorem, minusque molestam mortalibus: quippe cùm imprudentiæ multæ molestiæ & insuauitates vitæ soleant esse adjunctæ.

De Phaethonte.

Ad explicanda verò illa quæ fiunt virtute Solis excogitata fuit fabula Phaetonis: cuius error omnia propè humana exussit, quia facta fuit eximia siccitas, & æstus inusitatus, qui per totam æstatem ad medium autumnum perdurauit. Post illam tam acrem & horridam æstatem; eximios calores ingentia tonitrua necessariò sunt consecuta, & fulmina complura: quare dictus est Phaëton fulmine fuisse à Ioue dejectus ad ripas Eridani propter inundationes, quæ temporum inundationes huiusmodi cum pestilentia plerunque sequuntur.

At Ethicè.

Monuerunt sapientes præterea sæpius honores, qui ab imperitis rerum gerendarum expetuntur, nonnunquam & ipsis calamitosos fuisse qui acceperunt, & iis qui concesserunt parum honorificos: nam multis perniciosa fuit ambitio, & honores ac magistratus præter dignitatem concessi.

De Aurora.

Enimuero non solùm motus Solis, & planetarum nonnullorum, per fabulas expresserunt antiqui, sed etiam cùm talia vel talia nobis apparerent sidera, illorum vires explicarunt. tum apparentem lucem ante ortum Solis, cùm primùm cœlum rubescit, auroram vocarunt, quia sub exortum Solis aura lenis plerumque spirare consueuit: quam lucem cùm interjectis surgentibus vaporibus intueamur, rubentem videmus vnde rosea vocata fuit. Quæ de Memnone tradita sunt memoriæ, cùm is orientis regionibus imperauerit, omnia ad historiam spectant.

De Tithono.

Nulla alia de causa fictam fuisse Tithoni fabulam crediderim, quòd in cicadam denique fuit mutatus ob longam senectutem, nisi vt ostenderent mortem esse omnium calamitatum ac miseriarum humanarum finem, quæ Deorum immortalium beneficio sit hominibus concessa: quippe cùm Tithonus, cui immortalitas Auroræ precibus impetrata fuerat, supplex à Diis petiuerit, vt sibi liceret mori, cùm satius esse duceret

duceret semel interire, quàm semper esse miserum, naturæque difficultatibus infestari.

De Pasiphae.

Per Pasiphaes verò fabulam animæ nostræ naturam antiqui ostendebant: est enim anima hominum Minois vxor viri iustissimi, quòd omnia nostra negotia debent esse cum ratione conjuncta. vbi verò illegitimarum rerum appetentia inflammata fuerit, aut cupiditate exarserit alicuius turpitudinis, aut ira incaluerit plus æquo, desciueritque aliquo pacto ab ipsa ratione: tum dicitur committere adulterium, & cum tauro congredi, ex quo monstrum parit. nam qui semel leges contemnere æquitatemque didicerit, difficillimè postea potest intra iustitiæ clathros coerceri: quare multa postea & perniciosa monstra ex iniqua animi consuetudine nascuntur.

De Circe.

At per Circes fabulam, quæ dicta est à miscendo, significarunt animalium & plantarum generationem, quòd in ea necesse sit humorem à calore misceri: quare mistio hæc Solis & humoris filia fingebatur. miscentur enim ab ipsa natura inter se elementa cùm aliquid procreant. cùm verò sempiterna sit hæc generandi ratio, & elementorum natura Circen immortalem esse dixerunt. & quoniam vnius corruptio, generatio sit alterius, neque vnquam aliud eiusdem formæ ex illa corruptione nasci potest, sed longè diuersum; finxerunt hanc posse homines in varias animalium formas mutare. Vlysses ab illa non mutatur, cùm anima immortalis existens & ab omni corruptione immunis, non habeat principia in quæ dissoluatur, cùm diuina quædam facta sit à Deo per se subsistens οὐσία siue substantia. per hæc igitur immortalem esse animam significarunt, quamuis corpus multis morbis vexetur, & corruptioni denique sit obnoxium.

Ethicè

Circe libido est, quæ nascitur ex humore & calore in animalibus. hæc titillatio naturæ si nobis dominetur, beluarum vitia in animis nostris imprimit, & pro cuiusque ingenio modò in venerem impellit, modò ad iram perducit, modò crudelitatis & improbitatis omnis vim nobis imprimit: quare dicti sunt comites Vlyssis, animæ motus scilicet, in beluas diuersarum formarum conuersi. Sed quoniam ad hoc nonnihil

impellit vis siderum, dicta est sidera etiam de cœlo deducere; at anima quæ prudens & diuina existit, si modò se colligat, nullis horum motuum capitur: neque tamen sine diuina ope hanc tantam voluptatum periculorumque multitudinem potest superare. hæc enim per hanc fabulam antiqui innuebant.

De Medea.

Medeam rursus effinxerunt Solis filiam, quoniam plurimum possit bene affecti aeris natura, quæ prouenit è Solis clementia: mors enim & animi motiones corporis temperamentum plerumque consequuntur. cùm igitur Medea sit consilium Idyiæ, siue cognitionis filia, illa cum vi siderum consentit, quæ etiam deducit de cœlo; quia nemo sapiens iure appellari potest, nisi idem viribus planetarum moderetur, sibique ipsi imperet: opus est autem viro bono & sapienti cupiditatum fluuios refrænare, multaque efficere quæ vulgo videantur admirabilia. at verò qui libidinis, aut voluptatis alicuius causa, solum verterit, patriamque & parentes & coniunctos prodiderit, quæ sunt animæ ratione præditæ consilia, quo pacto non in grauissimas miserias & omnium bonorum iacturam vno tempore illabetur? sic igitur opus esse prudentia demonstrabant antiqui, & omnes sceleratos esse miseros.

De Iasone.

Significabant rursus per Iasonem, quem à iustissimo Centaurorum Cirhone educatum memorant, & artem medendi edoctum, animo adhibendam esse medicinam, quæ prudentia est, vt viri boni, & fortes & prudentes efficiamur. hunc sequitur consilium siue Medea omnibus carissimis relictis, quoniam prudentia singula consilia debet antecedere: domanda est pertinacia, & superbia, & inuidia, & ira, qui omnes animorum motus rationi & prudentiæ & medicinæ animorum sunt subjiciendi: quæ nisi subegeris, ipse subigaris necesse est. maximè verò omnium colenda est Deorum immortalium religio, quæ res est omnium virtutum omnisque felicitatis principium. In tot verò labores Iason nauigans incidit, quia prudentia nulla est nisi in difficillimis rebus constituta. qui enim ad multas fortunæ mutationes & vicissitudines intrepidus non existat, hic neque bonus, neque prudens, neque constans iure potest appellari.

De Phri-

De Phrixo.

At qui fortunæ vicissitudines ferre æquo animo didicerit, cùm omnino cuique ferre necesse sit, ille sapiens cum magna sua vtilitate & non sine aliqua gloria existimari solet. quam fortunam si quis placidè ferre non potuerit, ille tanquam Helle in mare amplissimum miseriarum delabitur ob mollem & muliebrem animum. Qui verò sapienter rebus præsentibus vti cognouerit, ille proximè ad Deorum immortalium naturam accedere putandus est. Sin imprudenter & superbè abutatur, is ex altissimo dignitatis & potentiæ gradu Deorum consilio tandem deiicitur, quoniam superbos & crudeles odit Deus.

De Argo, & Capra cælesti.

Tantopere gratam esse Diis omnem mortalium beneficentiam demonstrabant antiqui, vt Iouem vel capram inter sidera collocasse memorauerint, quod sibi lac præbuerit, & nauim Argon, quia tot heroas incolumes in patriam reuexerit. hanc consilio Palladis factam fuisse inquiunt, vt per hoc significarent omnem beneficentiam, quę quidem cum ratione suscipitur, gratam esse Diis immortalibus, maximeque laudabilem: quamuis illa etiam quæ fortuitò, aut potiùs naturæ ductu, quàm iudicio fit non sit reprehendenda.

De Niobe.

Cùm per superiora exempla ad beneficentiam & ad liberalitatem nos antiqui adhortarentur, nonnullas postea fabulas inuenerunt, quibus arrogantia & temeritas, & superbia deprimeretur, quo æquo animo omnes fortunæ vicissitudines perferremus. Nam cùm nonnullis ob felicitatem, amicorum contemptus, & acceptorum à Diis obliuio, & Deorum ipsorum despicientia in animo oriatur: tunc proxima est Dei vindicta, quę omnia vel felicissima vno die potest labefactare. Hanc temeritatem deprimentes antiqui, omnemque humanæ felicitatis inconstantiam ante oculos proponentes, Nioben abundantem rebus omnibus felicissimè eodem, & eisdem die, carentem rursus introduxerunt, quoniam vel Deos ipsos irrisisset. Sic Thamyris cùm nimis fuisset arrogans ob poeticæ facultatis peritiam, cum Musis certare ausus, satis ingentes suæ temeritatis pœnas dedit. Non enim conuenit rebus aduersis nimis tristari, aut prosperis nimis animo extolli, cùm rebus omnibus adhibenda

ſit moderatio, quia nihil boni habemus, niſi à Deo: ille enim depoſuit potentes de ſede: & exaltauit humiles. Sic non leue ſupplicium paſſus eſt Marſya, quia vel cum ipſo Deo, à quo canendi artem acceperat, de cantu contendere auſus fuit. Sic Arachne etiam fertur in beſtiam mutata, quia auſa fuiſſet cum illa Dea, à qua didicerat texendi artificium, de artificio contendere.

De Ixione.

Tum rurſus ad animorum noſtrorum tranquillitatem multa fuerunt figmenta ab antiquis ſapientibus prudenter excogitata. Non enim ſolam crudelitatem, & inanem gloriam ob felicitatem præſentem reprehenderunt, hominesque ad liberalitatem adhortati ſunt, ſed etiam ad expellendam ex animis noſtris ambitionem & inuidiam, qui acutiſſimi ſunt & infeſtiſſimi animorum noſtrorum ſtimuli, & ad reprimendam libidinem, dixerunt Ixionem ob optatum adulterium de cœlo fuiſſe ad inferos deiectum, quod nonnulli ad hiſtoriam retorſerunt. At verò quòd fuerit rotæ alligatus, à qua perpetuò circumferretur, illud certè ad hiſtoriam referri non poteſt. Cùm enim ex aulica familia regis eius cuius vxorem conſtuprare tentauit, excidiſſet Ixion: factus eſt omnium hominum miſerrimus, quia perpetua ambitione & inuidia diſcruciabatur. Nam qui gloria inani tanquam imagine virtutis capiuntur, illi nihil ſyncerum, nihilque laudabile faciunt, ſed multa illegitima & abſurda agant neceſſe eſt, multiſque cupiditatibus, & omnibus animorum affectibus obſequantur. Neque verò ob hos motus animi tantùm hæc tradita ſunt in fabulis, vt ab iis abſtineamus, ſed etiam vt demonſtraretur, quòd nullus ſtatus illorum eſt diuturnus, qui per illegitimas artes ad honorem apicemque gloriæ contenderunt. Nullus enim honor niſi per virtutem teneri poteſt.

De Siſypho.

Deinde ad deprimendam loquacitatem omnis improbitatis vindicem Deum eſſe dixerunt, qui ſolet in illos etiam animaduertere, qui fidem non ſeruarunt iis magiſtratibus ac regibus, à quibus dignitates acceperunt. non enim conuenit res arcanas principum in vulgus proferre. Neque tamen minùs hoc ad illos pertinet, qui magiſtratus & honores expetunt cum ſumma animi contentione, & tamen ſæpius repulſam patiuntur: qui per hanc fabulam admonebantur, nihil eſſe

hil esse humano generi calamitosius ambitione. Poterat tamen ad omnia humanæ vitæ studia istud ipsum transferri, quòd vbi illa quæ prius admirabatur, aliquis consecutus fuerit; tum eius rei pertæsus, alterius cupiditate capitur.

De Tantalo.

Reuocantur præterea ab auaritia mortales per fabulam Tantali, cùm opulenti propter diuitias dici filij Iouis consueuerint. at iidem condemnati sunt apud inferos siti perpetua, cùm nulla sit vel in maxima diuitiarum copia satietas: quippe cum illarum etiam desiderium vnà cum ipsa copia excrescat.

De Tityo.

Si quis vel viribus corporis, vel nobilitate generis, vel humanis viribus fretus æquitatem, reliquasque virtutes neglexerit, ille poterit Tityi supplicio ab omni turpitudine deterreri, cùm neque tantum quidem corpus tantaque proceritas ipsum Tityum protegere à diuina vindicta potuerit. Fuerunt tamen nonnulli qui Tityi fabulam ad segetum naturam retraxerunt, vt suo loco dictum fuit.

De Titanibus.

Titanum fabula non quidem ad mores componendos sed ad naturæ negotia explicanda, conficta est: qui dicti sunt aduersus Iouem arma cepisse, & rursus ab eo fuisse in tartarum deiecti, quia naturalia corpora corruptioni obnoxia videntur quidem sempiternis illis cœlestibus corporibus se velle æquiparare, cùm tamen ad interitum citò prolabantur, quamuis singulæ formæ animantium sint sempiternæ. Has igitur formas siue Titanes patres hominum ac Deorum, & omnium animantium fontem appellarunt. Quidam Solem Titana putarunt esse, alij crassiora elementa, quæ ob suam materiam inferius detruduntur à vi superna.

De Gigantibus.

Sic etiam Gigantum fabula illorum arrogantiam deprimit, qui confisi magnitudine suarum virium, vel religionem Deorum, vel Deos ipsos paruifaciunt. Nam certè iidem qui plurimum valent viribus, illi minimùm pollent ingenio. Hi igitur cùm impudentes, & temerarij & rustici, & ad omnia flagitia, propensi sint, facile Dei vltionem in se

conuertunt; cùm nullum scelus denique impunè committatur. quare cœlesti fulmine icti sempiternis suppliciis apud inferos, & perpetuis miseriis fuerunt addicti.

De Typhone.

Ad explicandam ventorum quoque naturam, vel incendiorum subterraneorum, non inelegantem fabulam de Typhone antiqui excogitarunt, qui capite illum cœlum pertingere dixerunt, & altera manu orientem, altera occidentem pertingere. Venti enim à superiore aeris parte è nubibus perflare incipiunt, & vel orientem vel occidentem versus latissimè perflant. Ad celeritatem ventorum exprimendam totum corpus plumis tectum Typhonis esse dixerunt, cui plura erant capita propter vires ventorum multiplices: cùm enim aliquando sint noxij, Typhoni viperarum spiras circa crura tribuerunt. Hunc Iupiter compressit, quia cœli & solis temperies his moderatur. Quam tamen fabulam alij ad historiam deduxerunt.

De Paride.

Postea vt non solùm à temeritate & arrogantia homines abstinerent, sed ab omni parum honesto animi impetu, qui se dignos putant, vt cæteris dominentur: Paridem finxerunt pro libidine opes ingentes, & sapientiam Dearum neglexisse: atque illud iudicium obstinatè à suis postea defensum, vniuersum Asiæ imperium funditus euertisse. Sic igitur ad imperatorias virtutes homines per hanc fabulam adhortabantur, ad temperantiam scilicet, & sapientiam, & Deorum metum, cùm neque nobilitas, neque vires, neque opes dignæ sint imperio, si sapientia, & iis virtutibus, quæ necessariæ sunt cæteris imperaturi careant. Quis enim vel improbo vel stulto iudicio diu lætari poterit? aut cui non vel sua scelera tandem molesta sunt? ne igitur temeraria iudicia fierent, & vt quantæ calamitatis autor sit libidinosus & dolosus iudex ciuitatibus admoneremur, hæc ficta sunt ab antiquis.

De Actæone.

Atque cùm ad beneficentiam & liberalitatem & humanitatem nos sapientes per superiores fabulas adhortarentur, omniumque scelerum fundamentum esse obliuionem acceptorum beneficiorum existimarent, significabant per Actæonis fabulam non in quosuis, sed in viros bonos tantum benefi-

beneficia conferri conuenire: quia quæ ingratis fiunt hominibus, non solùm amittuntur, sed absumuntur vires quæ viris bonis adiuuandis forent opportunæ. Ne igitur honori, facultatibus vitæque nostræ insidiatores nostris sumptibus aleremus, & vt prudentiores essemus omnes in conferendis pro viribus nostris beneficiis, hac fabula admonebamur. Significant præterea diuitandam esse omnibus curiositatem, & earum rerum studium, quæ nihil ad nos pertinent, quoniam multis perniciosa fuit arcanorum consiliorum principum cognitio.

De Hercule.

Vt autem demonstrarent sapientiam esse donum Dei, nullamque virtutem esse sine diuina voluntate. Herculem, quæ fortitudo est, & probitas, & animi magnitudo in omnibus vitiis profligandis, voluptatibusque conculcandis, Iouis filium finxerunt. proximè enim ad diuinam naturam vel viuentes accedunt, qui per summam integritatem & beneficentiam in omnes cùm summa omnium laude suam ætatem transigunt. Vt autem ad hoc incitemur, non erit inutile alienæ virtutis exemplum: atque in primis superbia, & ira, & arrogantia, & animi furor monstra grauissima placanda sunt, omnis crudelitas ex animo tollenda, omnes illegitimi animi motus reprimendi, omnis voluptas parum honesta auertenda: auaritia præterea, rapinæ, latrocinia viro bono fugienda: subleuandi inique oppressi: intemperantia omnis & libido extinguenda, ad quam si quis vel paululum conniueat, ab appetentia tanquam rapidissimo fluuio deferetur ad multa turpia & viro bono planè indecora. Atque cùm voluptatum omnium finis sit dolor & miseriæ, si quis neglecta virtute & animi constantia ad has prolabatur, is sentiet demum quàm miserum sit turpibus cupiditatibus inseruire.

De Acheloo.

Neque elementorum solùm procreationem inter se mutuam, aut animalium, aut ventorum ex vaporibus, aut fulminum per fabulas significabant antiqui, sed etiam fluuiorum ortum, & rerum singularum generationem. Quare Acheloum Oceani filium dixerunt, cùm ex Oceano omnis etiam aquæ dulcis natura originem capiat. Quamuis senserunt alij postea ex aere in aquam verso flumina generari.

De apro Calidonio.

At verò non vnum exemplum, sed plura fabularum nos ad deorum cultum inuitabant, propositis etiam grauissimis suppliciis illis, qui religionem neglexissent. Sic igitur Cyclops, quia Iouem contemneret, ab Vlysse obcæcatus fuit & aper Calydonius regionem latè deuestauit Ætolorum, quia Oenæus Dianæ cultum neglexisset. Nam cùm nulla calamitas sine deorum consilio & prouidentia contingat, tum nihil certè fit horum, nisi propter hominum improbitatem. Nam propter peccata veniunt aduersa.

De Centauris.

Ad reprimendam autem temeritatem impurorum & sceleratorum hominum, qui libidine & cupiditate ad quæuis turpia feruntur, quæ incommoda passi sint Centauri per res eorum gestas explicarunt. Nam qui vino immoderatius vsus fuerit, qui impuris cupiditatibus obtemperauit, qui manus in res alienas violenter iniecerit, qui temperantia & æquitate in rebus omnibus vti oportere non cognouerit, hic per summum dedecus patriam, facultates, penates, liberos, vxorem relinquere cogitur, & extorris ac inops inter ignotos denique vitam degit.

De Harpyis.

Neque per Typhona solùm vim ventorum antiqui explicare nitebantur, sed etiam per fabulam Harpyiarum. nam sicuti fluuiorum, fontium, imbriumque natura per Naiades ac Nymphas, per Iouem vis ignea, & pars aeris superior, per Neptunum aqua, per Vestam terra, per Iunonem inferior aeris pars; sic per Harpyias vis & natura ventorum significata est ab antiquis. fuerunt enim filiæ Thaumantis & sorores Iridis, quoniam imbres & nubes & venti ex eadem materia è vaporibus scilicet procreantur.

At Ethicè.

Significabant præterea per hanc fabulam auaritiam & immoderatum opum desiderium tanquam graue supplicium, mortalibus esse immissum deorum consilio. nam vel sibi ipsi vel ceteris hominibus auarum crudelem esse necesse est, quòd in comparandis opibus auarus permultorum iniurias accumulat, aut sibi detrahit necessaria. cur enim oculis captus fuit Phineus cui Harpyiæ epulas surripiebant? quia non videbat humanam conditionem vitæ intra angustissimos termi-

terminos includi, paucisque esse contentam, atque id etiam confirmatur per Harpyiarum formam.

De Hesperidibus.

Hesperidum fabula excogitata fuit ab antiquis ad rerum astronomicarum rationem explicandam, per quam & horizontis obliquitatem significabant, quæ erat omnibus hominibus, præterquam habitantibus sub æquinoctiali, & sidera Solis lumine per diem occultari: at Herculum tamen perceptam siderum etiam illorum, quæ occultabantur, cognitionem in Græciam detulisse. quod quidam ad studium auarorum transferendum censuerunt.

De Atalanta.

Vt verò ante oculos mortalium proponeretur, quantopere insaniunt illi, qui voluptatum ductu se trahi patiuntur, Atalantam per summum capitis discrimen à nonnullis petitam fuisse dixerunt. Est enim voluptas Atalanta, quam non per pauca vitæ pericula expetimus. Hanc vbi quis consecutus fuerit, nulla habita Deorum vel legum reuerentia, non ampliùs his humanam formam animi retinebit: sed in teterrimam beluam vertetur.

De Theseo.

Altera ex parte difficultates & labores complures humanam vitam circumsistere, quas res nemo superare poterit nisi optimis & firmissimis sapientiæ institutis confirmatus: ad quod significandum Theseum tradiderunt multos latrones & crudelissimos tyrannos obtruncasse, ac labyrinthi fraudes aperuisse. erat enim labyrinthus vita hominum multis difficultatibus implicita, cùm semper grauiores aliȩ ex aliis oriantur, è quibus nemo nisi per singularem prudentiam & fortitudinem & constantiam se explicare poterit. has ipsas difficultates intra se continent ambitio, & auaritia, & libido, & omnia scelera, in quæ si quis semel ingrediatur, haud facilè exitum inuenit. si quis verò singulari prudentia non existat, is labyrinthum scelerum aut cupiditatum semel ingressus antè ibi emoritur, quàm se expedire possit. quàm turpium enim rerum voluptas sit parens, & quàm calamitosarum, argumento fuit Tesei libido.

De Medusa.

Vt quantopere opus sit constantia aduersus voluptates demonstrarent sapientes, Medusam omnium mulierum

pulcherrimam effinxerunt, ob apparentem & ad se allicientem suauitatem: sed omnes ab illa in lapides conuerti dixerunt à quibus visa fuisset, cùm vel Mineruæ templum violasset, quia voluptatibus dediti omnem Deorum cultum paruifaciunt, omnisque humanitatis & officij iura conculcare pedibus consueuerunt, omnibusque honorificis rebus fiunt inutiles. Alij superbiam & arrogantiam per hanc fabulam deprimendam putabant, quia cum Dea certasset Medusa de capillorum pulchritudine: qui enim illis vitiis laborant, & homines & Deos parvifaciunt. sic igitur refrænandam libidinem, & temeritatem & arrogantiam esse admonebant, quia horum vitiorum Deus est grauissimus vltor. nam non modò capillos Medusa amisit, sed etiam Deorum consilio & opera missus fuit Perseus ad eam occidendam.

De Gorgonibus.

Quoniam verò duæ dicuntur esse facultates animæ nostræ, altera rationis particeps, altera sine ratione: quæ rationis est comes, seniores natæ Grææ dictæ sunt ab antiquis, prudentia scilicet, quæ in rebus difficillimis præcipuè, & in rebus publicis est necessaria. at sorores harum sunt Gorgones voluntates dictæ, quæ homines implicant ac perimunt, à quibus Perseus sine Græarum auxilio se explicare non potuisset, cùm enim ratio & cupiditas ex eodem animo nascantur, cupiditas rationi pareat necesse est. quare dictus est Perseus sine prudentia capto Græarum oculo, consilio & auxilio Palladis illas superasse.

At Physicè.

Dicuntur Gorgones esse aquæ maris filię, à fremitu dictę: ad has Sol diuinę mentis minister contendit, idque Mineruæ consilio, quia omnes actiones naturæ fiunt pro diuina sapientia, cùm Deus & natura nihil frustrà agant, ob motus celeritatem huic Nympharum volucres calceos tribuerant, quia per omnia penetret. cùm extenuet vapores ita vt videri non possint, habere dictus est galeam Plutonis, & ensem Mercurij. Medusam mortalem occidit Perseus, quia subtiliorem tantùm aquæ partem attrahit, quæ supernatat, quæque habilis est ad mutationem. cùm verò admirabilis sit sapientia Dei, qui vires has Soli attribuit, attonitus propè fit ad reliqua hæc humana negotia, qui cognitione & mente in

hęc

hæc arcana naturæ opera penetrare valeat. nam reliqua neque tantilli quidem faciet.

De Sirenibus.

Cùm nobis vitandam esse desidiam per hanc fabulam, omnemque in rebus gerendis negligentiam antiqui significarent, hanc per Sirenum suauitatem cantilenæ omnes ad se allicere demonstrabant, & in summum capitis discrimen denique inducere. Alij voluptates esse intellexerunt, quę patre taurino Acheloo scilicet natæ sunt. cùm verò partem essent beluæ, partim virgines, duplicem animæ facultatem ostendebant, rationi parētem scilicet, & rursus appetentem. nam qui paret rationi, homo est, qui non paret, belua: neque quidpiam aliud verè hominem facit. vnusquisque nostrum meritò inclusas habet Sirenes, cùm animus diuersis motibus agitetur. si quis igitur illegitimos motus secutus fuerit, hic in extremas miserias denique inducitur: quare aures ad harum cantus sunt obturandæ. quidam adulatores esse Sirenes putarunt, qua peste nulla est neque humano generi perniciósior, neque suauior.

De Orpheo.

Celebratus fuit Orpheus à poëtis non solùm quidem ob poëticæ facultatis præstantiam, sed multò magis ob iustitiam & æquitatem, qua non solùm in cæteros homines, sed in seipsum vsus fuit. nam placatis inferis, animi perturbationibus scilicet, iustitiam siue Eurydicen in lucem extraxit. at si quis fuerit paulò negligentior in seruanda æquitate, rursus eodem relabitur, vnde fuerat profectus. vt igitur moderationem animi motibus adhibeamus, hæc ita conficta fuerant.

De Musis.

Cùm vellent Pythagorici demonstrare, omnia cœlestia corpora musicam harmoniam afficere, & sonos varios pro magnitudine sphærarum, aut pro celeritate, musarum nomina introduxerunt: atque ad planetarum imitationem musicis instrumentis septem chordas primùm accommodarunt, quibus deinde plures additæ fuerunt. Sic igitur musicam diuinam scientiam Pythagoras significauit, qua possent animi mortalium ab impuris cupiditatibus refrænari, & mores componi. Quod diuinorum illorum corporum animæ poëticæ facultati præessent, id plane significabat res huma-

nas à mente diuina cœlestibusque corporibus gubernari: atque omnem in quauis facultate præstántiam ad homines cœlitus demitti.

De Dædalo.

Per Dædali verò fabulam significabant omnes iniquos esse calamitosos, nulli scelerato putandam firmam esse iusti principis amicitiam: mediocritatem tutiùs expeti, quàm ardua quæque & sublimia; quia summæ præstantiæ coniunctæ sunt ingentes calamitates & pericula. nam mediocritas neque valde inuidiosa est, neque contemnenda.

De Pelope.

Voluptatum naturam periculis & calamitatibus plenam exprimentes antiqui Pelopem cum Hippodamia de nuptiis curruli cursu certantem introduxere, ita tamen vt si vinceretur, vltimo afficeretur supplicio. Quod tamen certamen ad vniuersam mortalium vitam, miseriarum, contentionum, periculorumque plenissimam, potest referri. nam eximia quadam fortitudine & sapientia opus est ad deuitandas tot miserias, quæ vitam mortalium circumsistunt, aut ad tot difficultates fortiter sustinendas; quas nisi vincamus, nos ab illis vinci omnino necesse est.

De Perseo.

Cùm vellent demonstrare antiqui quanta vis esset auaritiæ, nullumque locum esse satis munitum aduersus largitiones, aurum de cœlo in gremium Danaes ad illam contra instituta patris vitiandam finxerunt. Hæc Perseum postea peperit, qui Medusam obtruncauit, vt diximus, cùm ratio sit, quæ omnes illegitimas voluptates infringit. neque tamen illud sine Dei auxilio facit, quia nemo bonus est, nisi Deus illi ad hoc ipsum opem tulerit, cuius semper auxilium est implorandum.

De Oceano.

Vbi superioris partis elementorum, ac virtutes Solis per fabulas expressissent antiqui, moribusque animam hominum optimis pro viribus informassent, eorum quæ in aere gignuntur naturam declarassent, mox ad aquarum naturam explicandam accesserunt, dixeruntque Oceanum vniuersarum aquarum patrem fuisse ab optimo & sapientissimo opifice Deo creatum, quem è terra vndique iussit recedere. Sic igitur bonitas diuina cuncta commiscens ad ortum excitauit, vt di-

vt dixerunt ſapientes. dictus eſt pater idem rerum, quod imbres & fluuij ex Oceano procreantur, atque ex iis omnia plantarum animalium que genera. Deinde cùm reperta ſit nauigatio, ſignificarunt in ea opus eſſe ſingulari prudentia, quare dixerunt Prometheum amiciſſimum fuiſſe Oceani, non enim ſolùm ſcopuli vitandi ſunt, ſed tempeſtates etiam prȩuidendæ.

De Tritone.

Tritones verò nulla alia de cauſa fuerunt introducti ab antiquis, niſi vt demonſtrarent nullum locum Deo vacare, ſed vbique & præſtò eſſe aduocantibus, & facilè de conſceleratis pœnas ſumere.

De Ino & Palæmone.

Neque tempeſtates quidem ſine Deorum conſilio contingere nauigantibus exiſtimabant, quando Leucotheam ſiue Ino, quæ aurora eſt, & Palæmonem nauigantium tempeſtatibus præeſſe voluerunt, nam cùm venti mare inuadant, dicti ſunt ſe in mare præcipitaſſe.

At Ethicè

Cùm homines adhortarentur ad beneficentiam, Inus exemplum in medium attulerunt, quæ etſi grauiſſima pericula ob liberalitatem qua vſa eſt in Bacchum, pertulit, tamen in ſummam felicitatem denique peruenit. nam pro rebus bene geſtis ſolet Deus calamitates in ſummam felicitatem conuertere.

De Nereo.

Vt autem prudentiam omnibus in rebus vtilem eſſe oſtenderent, & nauigationibus præcipuè neceſſariam ob multa quȩ nauigantibus eueniunt aduerſa, Nereum ſiue nauigandi peritiam filium Oceani & Thethyos eſſe dixerunt. qui Nereus, quoniam ſapientis eſt ad multas oportunitates ſe accommodare dicitur in varias formas ſe vertere ſolitus. Ne quis igitur ob inclementiam Deorum potiùs, quàm ob ſuam ipſius inſcitiam, ſe naufragium pati, aut perire arbitretur, hæc de ipſo Nereo & Nereidibus confinxerunt. Non enim accuſanda eſt diuina clementia, ſi quis temeritate imprudentiaque ſua fretus ſe in grauiſſima pericula intruſerit, cùm Deus prudentes tantùm & diligentes, vbi vires deſunt humanæ, adiuuare ſoleat.

De Proteo.

Cùm adhortarentur autem ad prudentiam, quæ necessaria est Ciuitatibus, & amicitiis conseruandis, Proteum non solùm virum bonum, sed etiam in omnes formas se vertentem vt Nereum, introduxerunt. Nam sanè viro prudenti non solùm motibus animi moderari ratione & consilio necesse est, sed etiam ad omnes fortunæ euentus, & ad omnes temporum vel personarum opportunitatés animum suum accommodare. Id qui facere potest, nostris præcipuè temporibus, plurimum gratia & opibus valet. Sed ego (sic enim meum est ingenium) nunquam prudens in hoc genere existimabor, quia non patitur Genius cuipiam adulari, neque possum cum nebulonibus, quorum magna est & latronum multitudo, conuenire. Non tamen illum vitupero, qui id facere possit, cùm præsens opportunitas illa postulauerit: nam cum stultis ridendum est. Hanc ipsam prudentiam necessariam magis ciuitatum præfectis, quàm priuatis, iudico: quoniam alteris vt omnium sint exempla, alteris ad honestatem tantum se accommodare opus est. Sic igitur significatur prudenter cedendum esse tempori, & rebus ac personis pro dignitate tribuendum.

De Castor & Polluce.

Neque verò flammas illa sine Deo apparere crediderunt, quæ nauigantium antennis vel carchesiis insiderent per tempestatis tempora: quæ, vt suo loco dictum fuit, modo certam tranquillitatem prædicerent, modò portenderent perniciem nauigantibus.

De Æolo.

Æolus ventorum, tempestatumque Deus creditus est, non solùm quia signis obseruatis ventura multo antè prędicebat, sed etiam quod iræ moderatur, eamque pro opportunitate negotiorum, cùm res ita postularet, simulare cognouerit. Nam vel ex hac ipsa morum varietate nomen illud obtinuit. His præterea accedebat, quòd nihil omnino carere moderatore poterat: quando vel leuissimi venti suum habebant gubernatorem ac Deum.

De Scylla.

Atque vt paucis complectar, illud tandem demonstrarunt antiqui, quod in Ethicis scribit Aristoteles, virtutes esse mediam inter duo extrema, quorum extremorum vtrumque

est vi-

est vitium. Nam cùm ex altera parte Scylla, ex altera Charybdis grauissima monstra in Siculo mari nauigantibus sint deuitanda, mediumque iter inter vtrumque tenendum, is tandem incolumis euadit, qui neutram in partem magis declinauerit. Cùm enim vita mortalium sit tanquam longa nauigatio, in qua permultæ occurrunt difficultates, multæque variorum monstrorum illecebræ, neque difficultatibus, neque illecebris cedendum est, sed omnibus moderatio adhibenda: cùm neque assiduam seueritatem, neque assiduam mollitiem vita hominis possit perferre.

De Orione.

Tum rursus vt explicarent antiqui generationem elementorum,& ventorum, & eorum quę fiunt in sublimibus, Orionem trium patrum filium introduxerunt: est enim Orion ventorum & pluuiarum & fulminum ac tonitruum materia. Nam rerum omnium semina in mari continentur, quia sunt elementa omnia in omnibus, manifestius autem in mari, quòd aqua magis sensus percipiatur, cum accipit mutationem. Vis Apollinis vapores ex aqua excitat, eosque extenuans non sine quodam spiritu innato, in aera extollit. Iupiter, quòd aer sit, patuit. Vt verò supernatantem materiam esse demonstrarent, Orionem impetrasse à patre fabulati sunt, vt super aquas incederet. Hæc materia in aera diffunditur: atque cum Orion ibi conetur Æropen violare, extra regionem eiicitur priuatus lumine. necesse est enim vapores per aera pertransire, & ad summam partem accedere, per quem locum diffusa & dilatata materia imbrium & cæterorum ignis primam vim sentit paulatim deficere. Sic igitur ad significandum circularem elementorum motum & generationem, hunc excipi à Vulcano dixerunt,& ad Solem proficisci, mox reuerti in Chium: quia vapores per calorem attracti sursum feruntur; mox ab antiperistasi siue à circumstanti frigore in suprema, ad quam peruenire possunt, aeris regione rursus coacti in pluuias funduntur: quod quoniam fit per vires Lunæ, fabulati sunt Orionem ausum fuisse Dianam attingere,& idcirco sagittis ab illa fuisse confossum. Videntur enim nobis vapores Lunam attingere, cuius vis est tanquam fermẽtum in pluuiis concitandis, & cogendis vaporibus veluti reliqui planetæ vim eius adiuuant aut impediunt. Quod autem Orion materia credita sit imbrium, vel illud est argumento,

quod cùm in signum cœleste versus dicatur, nunc etiam suo exortu frequentissimas pluuias concitat, & ventos, & tonitrua, & fulmina.

At Ethicè.

Grauissimas calamitates passus est idcirco Orion, quia nemini non calamitosa libido, & illegitimarum rerum cupiditas, esse potest. Deinde ad deprimendam omnem mortalem arrogantiam, quia si neminem habes te in aliqua re præstantiorem, cæterosque mortales aliqua re longo interuallo superes, at Deum habes, qui te longo spatio relinquat, omnesque vires humanas antecellat.

De Arione.

Enimuero ne quis sua flagitia occultari posse diutius arbitraretur, cùm turpe quidpiam patrasset, Arionis fabulam excogitarunt antiqui: vt significarent vel volucres cœli, vel feras syluestres, vel pisces maris certissimos testes fore aliquando nostrorum scelerum; si homines vel defuerint, vel eos noluerint accusare, & laborantibus viris bonis opem ferre: cùm Dij sint scelerum omnium vltores & vindices.

De Amphione.

Meritò itaque Amphion vltimo supplicio ab Apolline Latonæ filio affectus fuit, quia nimium ob lyræ pulsandæ peritiam gloriaretur. Nam Latonam Latonæque filios contumeliis affecit, quòd Dea nulla re hominibus præstaret, cùm rudes & imperitos haberet filios, si secum conferantur. At Dij, quibus inuisa est omnis mortalium arrogantia, temeritatem Amphionis minimè ferentes, illum grauissimis domesticis calamitatibus addixerunt. Quare siquid præclarum habemus, per quod excellamus, id totum à diuina bonitate nos habere putandum est.

De Halcyonibus.

Sic Ceyx maritus Halcyonis rex Trachiniorum cùm forma corporis, opibus, nobilitate cæteros homines antecellere sibi videretur, iam non amplius se parem esse mortalibus arbitratus est, quare se Iouem, vxorem Iunonem appellauit. tantam arrogantiam hominis non ferens Deus sæuam tempestatem nauiganti Ceyci immisit, quæ illum submersit. quare patuit, quæ sublimia sunt, & in altissimo fortunæ gradu collocata, citissimè posse diuina potentia euerti,
cùm

cùm quis paulo feliciorem fortunam æquo animo ferre non poterit.

De Deucalione.

At prudentes & innocentes & pios homines & certam moderationem animi in rebus omnibus adhibentes, Deus ab imminentibus periculis subtrahit: quare Deucalionem prudentiæ siue Promethei filium in arca seruatum fuisse inquiunt per diluuium.

De Ione.

Ionis contra fabulam præterea introduxerunt, cùm naturam terræ exprimerent: quòd in medio aquarum vndique consistit, quòd vapores assidue ex illa exurgunt, quòd fertilissima est omnis generis frugum & animalium, & rerum propè innumerabilium: quòd temperatum calorem illa cupiat: quòd cœlo vndique tegitur: quòd altera pars semper Solis lumine illustratur, cùm altera vicissim noctem habeat. Deinde ostendebant terram fieri feracem agricolarum industria, vbi cœli clementia aliquantulum deficeret. Alij ad Lunæ congressus cum Sole & ad totam naturam Lunæ fabulam traduxerunt: qui dicunt in planetarum congressibus nubes aut nebulas gigni, die tertio deinde ferè semper à coniunctione cornutam exire, omnibus aliis stellis esse inferiorem. Mox Sole lumen vires impartiente, illa omnium stellarum vires exuperat: cuius vires magis conspicuæ sunt in humanis corporibus quas exercet Luna cùm aliquantulum excreuerit. Cùm verò Luna velocissima sit omnium planetarum, fingitur orbem terrarum peragrasse, cùm eadem modò ad meridiem, modò ad septentrionem declinet à signifero circulo.

Ethicè.

Io anima dicitur impurorum hominum, quæ è cœlo in huc corpus tenebrarum & caliginis plenum delapsa est: mox in beluam vertitur. neque cupit diuinitatem aut immortalitatem speculari. Illa donatur Iunoni ita conuersa, tanquam opum desiderio. Argi verò oculi sunt libidines, asilus conscientiæ stimulus, rerumque præteritarum recordatio. hic facit vt exagitati animi molestiis nos errasse sentiamus, & pristinam hominum formam resumamus, ac Dij immortales denique per sanctitatem vitæ & innocentiam, & iustitiam, & humanitatem in omnes viros bonos efficiamur: si Deus

optimus hunc asilum nobis immittere voluerit: quod vt faciat, assiduè rogandus est.

De Vesta.

Cùm vellent significare terram esse tanquam mundi stabilimentum ac firmamentum corporum naturalium, vnde omnia quæ nascerentur initium caperent, Vestam omnium deorum matrem appellarunt: quamobrem omnium sacrificiorum primitias illi primæ obtulerunt. quòd autem omnia elementa deorum nominibus appellarentur, iam explicatum est.

De Iride.

Iridem dixerunt antiqui nasci e filia Oceani & Sole, quia sine pluuia non fit, aut sine Sole intra nubes: quæ cùm sit nuntia Iunonis & soror Harpyiarum, indicium est mutationum aëris futurarum & ventorum aut serenitatis nuntia. Certissima enim signa Iridem sequuntur. dicitur eadem animas mulierum è corporibus euocare solita, quia animæ mortalium inclusæ sunt in his corporibus, quas non licet eiicere nisi ad Dei nutum, cùm nemo vitæ suæ iure esse possit arbiter: quod quique sumus diuina Dei vel prædia vel iumenta.

De Alpheo.

Per Alphei autem fluminis fabulam significarunt antiqui, quòd animus noster virtutem suapte natura expetat. quare cùm Alpheus fluuius esset purgandis maculis accommodatus, dictus est sequi Arethusam. nam animæ multis vitiorum voluptatumque maculis contaminatæ non sunt ad virtutem propensæ, sed quasi brutorum in hominum corporibus viuunt.

De Inachio.

Sic per Inachi fabulam fluuiorum & aëris naturam explicarunt, cùm difficillimum sit iudicium plusne aeris vis an aquarum conferat regioni, nam vbi alterum horum parum bonum fuerit, locus non est habitabilis. aeris tamen natura videtur magis spectanda, vt cuius vsus sit frequentior: quæ etiam causa fuit, vt Inachus sit in contentione inferior Iunone iudicatus.

De Europa.

Memoriæ prodiderunt antiqui Iouem sub tauri forma Europam rapuisse ac vitiasse, vt ostenderent quàm decora sit mode-

moderatio in omnibus illecebris voluptatum, quippe cùm tanta sit vis libidinis, nisi quis sibi à turpibus temperet, vt coegerit vel Iouem ipsum turpissimum fieri animal & propè in Venerem furibundum.

De Penelope.

Penelopes exemplo nimirum cæterarum fœminarum virtutes excitabantur, & continentia, & patientia in rebus difficillimis, & conseruatio rerum domesticarum, & in omnibus denique prudentia: quam idcirco Vlyssis siue rationis vxorem finxerunt. est enim multo difficilius animum benè temperantia & virtute communitum expugnare, siue ad aliquam turpitudinem impellere, quàm sit expugnare Troiam. quare finxerunt ipsam vrbem decennium pertulisse obsidionem, & Penelopen neque per vinginti quidem annos expugnari potuisse. hanc igitur tanquam singulare exemplar virtutum omnium multis præconiis antiqui celebrarunt ad imitandum: cùm multis artibus & vanis pollicitationibus procos fefellerit, quos tamen vi domo eiicere nullo pacto poterat, vel si voluisset.

De Andromeda.

Per Andromedam verò adhortabantur posteros antiqui ad pietatem, animique moderationem, cùm omnia quæ habemus bona sint à clementia & bonitate Dei immortalis accepta, quæ quidem data sunt ad nostram, cæterorumque hominum commoditatem, at non ad opprimendos imbecilliores. Quòd si quis ob aliquam præstantiam nimis elatus fuerit, nimisque arroganter illa vtatur, huius vindicem esse eumdem Deum mox sentit, cùm numen vel illi ipsi arroganti, vel posteris adimat, quod benignè concesserat. atque propter regum vel maiorum grauissima peccata, vel totæ vrbes aliquando, vel totæ familiæ funditus euertuntur.

De Vlysse.

Vlyssem autem, tanquam effigiem & picturam in qua cernerentur vitæ humanæ perturbationes, introduxerunt antiqui. nam cùm ex altera parte difficultates & labores, ex altera voluptates ac suauitates nos circumsistant, sicuti dictum est cùm de Scylla loqueremur, is demum solus sapiens existimandus est, qui ab vtrisque se cum summa laude, omniumque hominum admiratione explicauerit. Per Vlyssis igitur figmenta, prosperam & aduersam fortunam, & difficultates

& suauitates vitæ sapienter, & cum quadam animi moderatione perferri oportere significabant.

De Oreste.

Atque vt omnibus manifestum esset, nihil magis hominum vitam infestare, quàm grauissimorum scelerum conscientiam, & suppliciorum expectationem, visas fuisse assiduè furias Oresti, quæ armatæ facibus ardentibus illum semper infestarent, memoriæ prodiderunt. Nihil enim magis molestum est, aut ad perturbandum animum concitatius, quàm recordatio præteritorum scelerum: nihilque contrà magis confert ad quietem & animi tranquillitatem, quàm integritatis & innocentiæ opinio.

De Chimera.

Per Chimæræ autem fabulam naturam fluuiorum & torrentum præcipuè significarunt: qui ob imbres hybernos, aquarumque copiam, perpetuo prope violentoque cursu delabuntur, fiuntque tanquam leones indomiti & effrænes: cum verò proxima quæque carpant, similes capris habiti sunt: at cùm sinuosis & reflexis sæpius alueis ferantur in morem viperarum, dicti sunt extremam partem habere serpentum. Hoc monstrum Bellerophontes Pegaso inuectus interemit, quia calor Solis per æstatem pluuiarum copiam non ita frequenter cogi patitur, quare torrentes exiccantur.

At Ethicè.

Per hanc eandem fabulam nos antiqui ab ira, omnium monstrorum turpissima, proposita ita turpitudine eius reuocabant. nam furibundos illos facit, qui illo motu animi exagitantur, oculosque rubro colore perfundit, quare flammas expirare Chimæra dicta est: nullum est vitium magis vel honori, vel vitæ mortalium, vel facultatibus infestum, quàm ira, quæ omnia vno tempore euertit, nisi ratio illi moderetur. qui sunt huic vitio dediti, non minus à nostra consuetudine auertendi sunt ac deuitandi, quàm teterrimi & maximè perniciosi serpentes.

De Bellerophonte:

Finxerunt præterea Bellerophontem humorem esse motu Solis eleuatum: quoniam aere vi Solis humectato pars leuior sursum elata paulo post deorsum demittitur. atque cogitur. cùm verò pars subtilior ad ignis regionem feratur, pars illa grauior à Ioue deorsum demittitur, quare à Pegaso de-

so deiectus fuit Bellerophon. Alij hoc ad totam elementorum naturam, circularemque motum generationis transtulerunt.

At Ethicè.

Sapienter esse humanam vitam transigendam demonstrabant: quia neque aduersis nimis tristari, neque felicibus rebus nimis gloriari opus est: quibus omnibus adhibenda est animi moderatio, & diuina clementia non minùs in prosperis quàm in aduersis imploranda. Qui enim per felicitatem Deum sibi conciliarit, is si quid adversi postea contingat, eum iam placatum & adiutorem consequetur. At si quis nimium felicitate rerum præsentium efferatur, neque moderatione vti cognouerit, ille ab omnium scelerum, omnisque arrogantiæ vindice Deo de summa felicitate dejicitur.

De Rhea.

Ad exprimendam verò terræ naturam, multa fuerunt ab antiquis de Rhea, deque eius sacrificiorum ritibus memoriæ prodita. est autem Rhea vis terræ, quæ ad rerum generationem pertransit, atque lora quæ ferri & æris ponderibus rotam pulsabant, hanc ventis, & imbribus, & grandine, & omnibus quæ de cœlo decidunt, pulsari significabant. Hæc dicta est in aëre pendere, nullamque in partem magis deuergere, quam turrita corona insignitam, idcirco in curru vehi finxerant. Vocata est omnium Deorum mater, quia (vt diximus) omnium corporum naturalium sit sedes & fundamentum, circa quam & ex qua omnis fit animalium generatio, & elementorum ferè mutationes. atque harum mutationum celeritati plurimum confert ventorum natura, qui ministri sunt frigoris & caloris: nam omnis vis naturæ plurimum ab illis adiuuatur.

De Latona.

Neque verò simplex de mundi ortu explicatio per fabulas excogitata est ab antiquis: quippe cùm ex informi materia, quam chaos appellabant, natum esse primùm Solem ac Lunam crediderint. nam Latona dicta est chaos, quòd omnia naturalia corpora in ea permista & confusa latuisse credita fuerint. Alij dixerunt Latonam esse terram, cui Iuno obstitit ne pareret Phœbum ac Dianam, ob frequentes vapores, qui mundo recente adhuc contigerunt, quibus Solem ac Lunam occultari diu accidit. cùm verò ita frequentes nebulę

contingant Sole inualescente præcipuè pestifer fit aër, multique grauissimi morbi animalia & plantas infestant. at vbi Sol iustas vires assumpserit, tunc cessant illi morbi ob aërem digestum, omnisque vis pestilentiæ, nisi si qua fiat è contagione, euanescit. Sic enim Apollo est dictus serpentem sagittis interfecisse.

De Curetibus & Corybantibus.

Quòd autem venti terræ, rerumque omnium generationi plurimum conferant, patuit vel ex eo, quòd Curetes ac Corybantes, qui venti erant, matris Deûm ministros esse tradiderunt, quod per eorum strepitum significabatur. per hos enim non modò pluuiæ & frigora fiunt, sed omnia naturæ opera. neque visum est vel plantæ vel animalis semen quod ventosum non sit & per ventum extrudatur, cùm sit generationi proximum. sic igitur venti dicebantur salutis animalium autores, generationi rerum præfecti, & mari imperare, quod significabatur per Curetes & Corybantes.

De Cyclopibus.

Tum rursus eorum quæ fiunt in sublimi, materiam, naturamque explicantes Cyclopum fabulam effinxerunt: dixerunt enim Cyclopas esse vapores, è quibus fulmina, & fulgura, & tonitrua nascerentur ac fierent. neque verò vapores illi, nisi per calorem solis in aëra possunt extenuari, qui partim è mari, partim è terra extrahuntur fiunt autem frequentes vapores eo tempore, quo fieri solent fulmina; hi postea in sublimi vi Lunæ condensati, à superiore frigore detruduntur.

At Ethicè

Cyclopas impios & Deorum cultum contemnentes faciunt, & in omne genus crudelitatis ac feritatis propensos: & eorum principem Polyphemum præcipuè, qui nihil honestum, nisi quod ventri placeret, nihil pium, nihil sanctum existimabat. Sed cùm improbitas omnis Deos vindices habeat, temeritatis crudelitatisque suæ condignas pœnas persoluit in omne vitæ tempus. Is enim vino facilè victus fuit, qui omnem Deorum immortalium potentiam antea minimè formidauerat.

De Lycaone.

Sic igitur multis rationibus ad probitatem & ad humanitatem erga hospites antiqui nos adhortabantur, quod etiam fece-

fecerunt per fabulam Lycaonis. Nam vt hospitum præsentia vnumquemque ad humanitatem incitaret, Deos etiam finxerunt ad homines in hospitium aliquando accessisse : atque ingentibus suppliciis Deorum consilio illi affecti memorantur, qui crudelitate in hospites vsi fuissent : illique rursus honorifica & vtilissima præmia reportarunt, qui perhumani & benigni aduersus hospites extitissent.

De Ganymede.

Ganymedem fuisse à Ioue amatum, omnes antiqui consentiunt, ac cur fabulosè dicatur in cœlum asportatus, nemo probabilem rationem explicauit, ex iis omnibus scriptoribus quorum monumenta ad ætatem nostram peruenerunt. Ego sanè significare voluisse antiquos per hanc fabulam crediderim, virum prudentem, & qui recto consilio polleat, proximè ad Deorum immortalium naturam accedere. Nam vel nomen ipsum Ganymedis significat virum consilio præstantem, quem ob eximiam prudentiam Deus ad se rapit, cum stulti neque sibi, neque cæteris quidem hominibus sint vtiles. Dictus est Ganymedes pulcherrimus, quod anima prudentis hominis nullis propè sordibus humanis sit contaminata; quæ cùm talis existat, facilè ad Iouem rapitur.

De Harmonia & Cadmo.

Enimuero vt cunctis hominibus fieret manifestum, quòd necessaria est prudentia in rebus omnibus, ea finxerunt antiqui, quæ de Cadmo fabulati sunt. Is enim Mineruæ consilio serpentem ad fontem Dircen occidit, & dentes seminauit, latronem scilicet cum sociis, quia maximè rerum omnium necessaria est prudentia imperatoris in rebus militaribus; quæ tamen omnis inanis est, nisi Dei optimi auxilium illi accesserit. at verò Harmonia Iouis & Electræ filia dicitur, quòd illam in motibus sphærarum inesse arbitrabantur, vti dictum fuit.

De Mida

Neque verò vno tantum exemplo, vt humanitate adversus hospites vteremur, hortabantur antiqui : quando Midæ etiam facinus, qui Silenum perbenignè tractauit, ita celebratur. is enim suæ liberalitatis ergô magnum accepisset præmium, si tam prudens fuisset petendo & eligendo præmio ac dono Dei, quàm liberalis fuerat in hospitem. Sed nihil certum petendum est à Diis, quia sæpius perniciosa pe-

tuntur à precantibus. Temere nihil iudicandum monemur per hanc ipsam fabulam, quoniam vel temerarium, vel stultum, vel dolosum iudicium non patitur Deus diutius esse inultum.

De Narcisso.

Vt autem temperantes,& prudentes & viri boni essemus, nullum inultum esse facinorosum hominem impunè tradiderunt antiqui.nam tametsi Deus aliquandiu differt vindictam, tamen multo grauiorem illam postea concitat,quod per Narcissi fabulam explicatur. si quis enim nimis vel forma corporis, vel opum magnitudine, vel nobilitate generis, vel viribus glorietur ac efferatur, neque cognoscat se largiente Deo hæc omnia habere: ille ob suam imprudentiam hæc sibi facit perniciosa, non minùs quàm malè affectus ægrotantis stomachus, cui vel optimi cibi fiunt noxij ob digerendi debilitatem.

De Belidibus.

Ad educationem verò liberorum Belidum exemplum pertinet. nam neque parentes quidpiam liberis contra humanitatem, iusque naturæ, & Deorum religionem debent imperare,ne paterno consilio improbi esse consuescant: neque liberi crudelia & impia & inhumana parentum mandata exequi. Sin autem magis paterna,quàm diuina reuerentia teneantur, Deum denique sentient esse grauissimum impurorum & consceleratorum hominum vindicem. nemo enim malus est impune.

De Spinge.

Quæ autem dicta sunt de Spinge,hortabantur vnumquemque ad fortunam suam æquo animo ferendam, cùm omnis humanæ vitæ status sit inconstans, cùm humanum sit calamitatibus subjici, cùm vel volenti, vel inuito fortunam ferre omnino necesse sit. atque, vt summatim dicam, necesse est vnicuique vel suam sapienter fortunam præferre, vel omnino, si quis illam ferendo vincere non poterit, ab illa denique superari,& in extremas miserias incidere.

De Nemesi.

Enimuero cùm vellent demonstrare antiqui sapientes, nihil Deo gratius esse, vel vitæ hominum vtilius,quàm in vtraque fortuna animi moderationem, multas fabulas finxerunt, quibus ad miserias & calamitates fortiter perferendas

nos

nos hortarentur. Sed quia nonnulli æquo animo aduersa tulissent, at felicia & prospera ferre nescirent, Nemesin iustitiæ filiam introduxerunt & grauissimam Deam, quæ de illis supplicium sumeret, qui nimis elati aliquo felici rerum successu non mediocriter extollerentur, fierentque cæteris hominibus intolerabiles. Nam hanc Deorum iussu quàm citissimè ad superborum pœnas conuolare finxerunt.

De Momo.

Denique nemini esse grauiter ferendum aiebant, si quis vel illa quæ humaniter, quæ prudenter, quæ piè & secundùm leges fecerimus, carpserit: quando neque Deus quidem placet omnibus, cùm neque ipse quidem Momi reprehensione carere potuerit. Non esse curandum quid homines imprudentes de nobis loquantur, cùm nobis multorum rectè factorum fuerimus conscij. Enimuero si quam vtilitatem studiosi homines ex hisce meis laboribus percipient, primùm gratias agere debebunt summo Deo nostro Iesu Christo, à quo omnia recta procedunt consilia, cuius ope & impulsu, vt arbitror, omnes propè antiquæ religionis fallacias & vana mysteria patefeci. Deinde gratias agere debent nonnullis viris illustribus, inter quos principem locum obtinet vir clarissimus, & optimus Renaldus FERRERIVS, comitiorum Parisiensium præses, omnibus egregiis animi dotibus ornatissimus: & Valerius Faenzus, Quæsitor prauitatis hæreticæ apud Venetos prudentissimus: quorum autoritas plurimum me impulit, vt ista ipsa ederem ad omnium commoditatem, quæ mihi per vniuersum propè vitæ meæ cursum adfacilitatem meorum studiorum comparaueram. Fateor illud ingenuè, quòd nisi me tantorum virorum autoritas commouisset, nunquam eram ista in lucem emissurus: tum vt maleuolorum calumnias deuitarem, tum etiam vt meis his laboribus aliquid adiungerem. quid enim prohibet hæc fieri posse à me in dies meliora? sed tantorum virorum voluntati non parere nefas putaui. plurimum igitur gaudeo me tantum opus ad bonorum gratiam absoluisse: in quo præsertim patefactum est, illa quæ fuerant ab antiquis sapientibus ad probitatem excogitata, non prorsus abhorrere ab integritate & sanctitate Christianæ religionis. Nam facile est ex ipsa fabularum vniuersitate, iudicare, diuinas leges, quæ sanctis illis patribus diuinitus traditæ sunt ante Christi aduentum, sub

fabularũ inuolucris ab antiquis Græcis fuisse occultatas. Quis enim constanter negare possit leges illas quæ datæ sunt Hebreis sanctis hominibus, primùm ad sacerdotes in Ægyptum, deinde ex Ægypto in Græciam commigrasse Cùm præsertim omnis Græcorum theologia & philosophia occultè sub fabulis antiquitus ab Ægyptiis capta traderetur. Nam tametsi conscceleratorum vel hominum vel dæmonum consilio, aut imperitorum veritatis vitio res postea fuit in populorum perniciem conuersa, qui res non satis cognitas coluerunt: tamen hæc ipsa dogmata fuerunt à sapientibus primùm ad sanctitatem, ad religionem ac Dei cultum, ad probitatem, fidem, iustitiam, innocentiam tradita. Atque hæc illa sunt, quæ nos pro nostri ingenij viribus colligere diuturnis laboribus studuimus, quæque sub fabulis antiqui sapientes significabant.

NATALIS COMITIS

DE VENATIONE,

LIBER PRIMVS.

VENANTVM canimus fraudes, & montibus a tus.
Dispersas gentes, hominumque canumque labores;
Coniugia, & Veneris stimulos, dulcesque Hymenæos.
Et mores, odiumque, & agrestis tempora partus
Tu magni, tu nata Iouis Cytherea pharetram.
Quæ caris interdum nato, fessumque tepenti.
In gremio refoues, & amanti gaudia præstas
Dum pia diua ferum facilem prece reddis amorem:
Nunc Paphon, Idaliumque tuum, nunc alta Cythera

Linqui-

Linquito: nunc mecum venias ad lustra ferarum
Dum canimus thalamos: nam certo tempore cuique
Inspiras tacitè blandum per pectora amorem,
Tu quoque venantum quæ fortunata virorum
Vota facis, sylvis errans & retia curas,
Dic age venantes homines, robur que ferarum,
Quo se defendunt fugientes tristia fata.
Dic genus acre canum, variorum robur equorum,
Consilia alta virûm, vestigi lucra reperti,
Dic odia inter se, & duri certamina Martis.
Tuque ades & facilis cœptis illabere nostris,
Magnanimi proles Francisci, clara propago
Roboris, eximiè quo Petri cardine valuæ
Vertuntur, non ingeniis tu cedis auitis.
Virtutis fautor, recti defensor & æqui,
Da facilem cursum & felicem porrige dextram.
Dum rate tranquillum, ventisque fauentibus equor
Sulcamus madidasque vias Aquilone secundo.
Namque potes: tibi regna patent Neptunia, & altum
Aëriæ regionis iter, terræque iacentis
Multiplici petitur certamine turba ferarum
Quæ mare, quæ terras habitant, quæque æheris horas:
Ventosum quæcunque fretum atque humentia regna
Percurrunt, reti, & duris capiuntur ab hamis.
Sunt quibus obscuram fert impia fuscina mortem.
At volucres, volucres sylua campoque sequuntur.
Perniciemque ferunt miseris captasque trucidant.
Hinc & odorisequi discurrunt æquora campi
Lata canes, auibusque necem, mortemque petentes
Exitiumve ferunt his denso retia filo,
Et consanguineum molli viscum altaque chorda:
Et quæ præterea captantia multa volucres
Inuenit mortale genus per rura volantes.
Quis tamen heu Diuûm, quæ sanguinis ista cupido
Armauit feritate viros: insuetaque cordas?
Vicimus en feritate feras, leuitate volucres:
Et nihil est tutum cœlove marive relictum.
Iam nihil est quo non penetrauit impia ventris
Ingluuies. alius saltus indagine cingit:
Est alius lato committit prælia campo,

Sanguine cæsarum gaudens maduisse ferarum.
Quoi sequeretur cum è cunctis animalibus unum.
Iucundum, sceleri sque comes, cædisque nefandæ.
Hoc docet & dominos vestigia cæca ferarum,
Atque ad lustra trahit, vocat in certamen & ambos.
Interdum aut ipsum campo pugnauit aperto.
Et quærimur si nos inuadit sæpe petita
Mille dolis fera, crudeles diuosque vocamus?
Haud equidem credo quin sint primordia belli
Hinc exhausta: vires miseris hinc impia cædes,
Atque cadaueribus campi sternuntur, aprica
Planitiæ cæsorum alti cumulantur acerui.
Veris vbi aduentum mollis cantauit hirundo,
Et Zephyrus Boream gelidum legauit ad axem.
Nauita cùm primis scindit freta lata carinis.
Prætendens leuibus volitantia carbasa ventis;
Tempora tota die sunt venatoribus apta.
Nam neque tunc horrent torpentia frigora brumæ,
Nec nimio vtuntur florentia prata calore.
Tum facile est reperire feras, quas vndique mollis
Cogit amor: cunctæ stimulis agitantur amorum,
Et studio cunctæ sobolis, generisque parandi.
Nil adeò est immane, ferum nil saltibus errat,
Vt blando victum non & mitescat amore.
Sic natura dedit. nam quo breuioribus vlla
Clauduntur vitæ spatiis, numerosior illa
Hos reparat proles, est vnica machina mundi
Perpetua. Et multos viuendo præterit annos
Phœnix, quæ sola reparatur denique prole.
Hinc querulis volucrum complentur vocibus arua:
Hinc syluæ resonant, hinc purgatissimus æther.
Nec prius hinc saltus, ignotave rura petamus,
Quàm fuerit notum quæ venatoribus arma
Conueniant. queis dextra viris armetur & ipsæ
Queis sine non potuere feræ cædique capique
Imprimis laquei pedicæ, longumque panagrum
Adsint, & falx, & lato venabula ferro.
His addas armenta, leuis cum robore pennæ,
Pugnaces arcus, vallos, furcasque bicornes:
Atque lagobolion, tum dextra flexisse vimen,

Et quod-

Et quodcunque genus retis venantibus aptum.
Viginti valli trigintave retia firment,
Sit retis duplex illis mensura: feraci
Caßibus adueniat lectum Carthagine linum,
Phasidis aut campis rapidi mittatur aquosis,
Anulus hinc casses suspensos plurimus ipsos
Contineat, præda vt concurrant retia capta.
At si vallorum fuerit minor vllus, in altis
Hunc poteris dorsis elatæ figere terræ.
Hinc atque inde canes teneant qui retia seruant
Vltima, dextra quibus iaculis armetur acutis.
Omnia nec nostro comprendi carmine possunt.
Retia non eadem cunctis animalibus apta,
Sunt diuersa viris pariter piscantibus illa,
Et variis confecta modis nec casse in eodem
Cum cephalo saltat thynnus, cancrique marini.
Non illo trahitur vitulus, quo sepia reti,
Nec cum passeribus veniunt ad littora cuncti,
Adde quòd & plumbum suspendit retibus imis
Piscator: quòd vallus abest qui mergat in vnda.
In summis retinetur aquis à subere retis
Altera pars hominum valuit solertia tantùm,
Vt velut in terra, tensos in fluctibus altis
Firmarent casses spumantis in agmina ponti
Contra venanti non nulla penuria terræ est.
Retia nec plumbum, nec suber molle requirunt,
Sed firmè fixis vallis, furcisque tenentur:
Commoda nec duræ desunt anteridis: ipsis
Aucupibus pariter non desunt vimina longa,
Nec furcæ virides, natiuo aut cortice valli.
Hæc vbi parta, canes quæruntur cursibus acres,
Quique probi generis sint, in certamina fortes.
Nunc age quæ paruo catulo sit cura legendo,
Quis color & species, quæ forma in corpore toto
Conueniat, referam. Color est deterrimus albo.
Nec placeat niueis maculis signatus & atris:
Aut longis nimium villis, fuscove colore.
Sic torua facie, cilio sint lumina nigro.
Os habeat latum, quos & dixere caninos,
Quatuor huic valido spectentur robore dentes.

Lumina magna placent. & pectora lata caputque
Grande satis, collum longum, villosaque cauda
Ipsa decet, latique humeri sint fortia crura:
Crassa magis sint ipsa tamen postrema. micanti
Sint aures tenues, patulis & naribus efflet.
His animaduersis nimium nec crassa legantur
Membra nec in tenui quærantur corpore vires,
Hæc catuli species, hæc laudatissima forma,
Quæ præ se fert sæuitiem: hoc est aptior vrsis
Quo magis accederet, fueritque simillima toruis,
Cecropius catulus est quem dixere parippum,
Indicus, Argolicus Trax, & Cretensis, Alanus,
Celticus, Arcadicus, Spartanus, Thessalus, atque
Corsus, & Ausonius, Bretreus, Amorgus, Iberus,
Incola arundiferi Nili, quem Caria nutrit,
Castorides, venatori gratissima turba,
Magnetes gregibus custodia fida Molossus.
Sunt quos diaponos dicunt, venantibus apti.
Tu quos ad studium venandi legeris, & quos
Dixeris hinc comites cursus, cædisque ferarum,
Quære mares: maribus maior vis est, animusque,
Et melius tolerare valent certamina longa.
Præcipuum hinc inde à teneris impende laborem,
Vt suescant pugnare feris hi cernere adultos.
Et videant cornu: & voci parere vocantum.
Cùm Phœbe decies nitidum compleuerit orbem,
Paulatim suescant cursus tolerare laborem.
Fit facile à teneris quod primum discitur annis,
Et nihil est quod plus longa assuetudine possit.
Nec nulla hinc merces sequitur te digna laborum
In loca dura canes si duxeris aspera montis
Per iuga syluestri populo vix peruia sæpe.
Scilicet hinc vngues solidæ, corpusque labori
Aptius est paruo magnum quod pertulit ante.
Magna laboranti frustra sunt præmia parta,
Inde vbi creuerunt, maturaque venerit ætas,
Quos legis armento, clauis armentur acutis:
At quos venandi studio delegeris, apri
Fulminem vt vitent dentem, morsusque ferarum:
His face dipioides, quas molli vellere comple,

Sed

Sed neque dura nimis collum collaria cingant,
Latave stelmoniæ catulis, & lora parentur.
Ast vbi iam Boreas inuadit frigidus arua,
Et glacialis hyems currentia flumina sistit,
Arcendæ à plantis concretæ frigore crustæ,
Atque armandus erit pes, ne mala frigora lædant,
Et tellus concreta gelu, spinæque rigentes.
His actis, quoniam labuntur tempora vitæ, &
Optima quæque dies, subit improuisa senectus,
Et morbus rapit, & sæua inclementia mortis,
Est proles reparanda tibi, pecus omne nouandum
Dum licet: hoc studium viuentia cuncta requirunt.
Nam pater omnipotens qui nutu regna gubernat
Cælorum, & terras, & strati marmoris vndam,
Haud facilem cursum miseris mortalibus æui
Esse dedit, variis torrentia pectora curis
Mouit, & ingenium fecere incommoda cautum.
Vere nouo posuunt genitalia semina terræ.
Vere magis teneri curatur vulnus amoris.
Conueniunt Veneris captæ dulcedine gentes
Squamigeræ totus pontus tum feruet amore.
Impia tum posito mitescunt ora veneno.
Vere sonant syluæ volucrum concentibus altæ:
Et totus feruet Veneris dulcedine mundus.
Candida tum quærit cornutum bucula taurum:
Atque inter flores iungunt sua rostra columbæ.
Vere feræ, & catulis Veneris sunt gaudia curæ.
Tum cuicunque canum studium, cui Delia curæ
Castra sequi canibus subiit iam cura parandis.
Veloces celeri iungantur, fortibus acres:
Fortibus eximij nascuntur. Alanus Iberæ,
Cares Threiciæ nymphæ iungatur, & Arcas
Eleis gens vna tamen felicior vna
Nascitur ex specie. Ponantur nomina cuique
Certa cani, teneatque ad summum syllaba bina:
Protinus vt noscat voces, & verba vocantum.
Præterea multum refert, cùm venerit hora
Lucinæ, & partus tenues in luminis auras
Ediderit connixa parens, plena vbera matris
Siccent: nec primum lactentes ora bibino.

Aut ouium imbuti tibi sint, vel lacte capellæ,
Natura, & mos nutricis cum lacte bibuntur.
Ceruarum siccent, damarumve vbera, matris
Copia si desit, vel toruæ dura leænæ.
In melius vertenda tibi est natura. videmus
Sponte sua res in peius ruere. arbuta Bacchi,
Si desit cultus, si laxis palmes habenis
Huc illuc erat, & nulli sit cura colono,
Nil feret, aut paruis fiet labrusca racemis.
Hoc quoque venantes primum monuisse sagaces
Profuerit catulos sectari montibus altis
Ne vulpem patiantur, eos à cursibus iltis
Continuò reuocent, ne spinæ corpora lædant.
Sed iam cura canum cadere, & succedere equorum
Incipit, hos etiam vocat in sua Delia castra.
Capreolos, lepores, ceruos, damasque volantes
Sæpe necesse sequi spatiosa per æquora campi.
At natura viris pariter velocibus esse
Non dedit: ingenio quibus est prudentia maior.
Idcirco quæruntur equi, qui cursibus acres
Qui gyris apti sint, in certamina fortes.
Nunc age quæ species referam, quæ forma legendis
Præpetibus quæratur equis. quæ prima iubemus
Grande satis corpus sit. membra rotunda, caputque
Exiguum, densis velentur corpora setis:
Os mediocre, breues aures, naresque patentes:
Nec placet hirsutum cilium nimis, alba nimisve
Lumina, nec latebris veluti latitantia; frons sit
Lata, solum firmo pulset grauis vngula cornu.
Sed neque dura nimis placeat; nam scinditur æstu:
Quæ tenera est, facili pariter consumitur vsu.
Sit longum corpus & densum, pectora lata.
Per lumbos duplex & agatur spina; natesque
Sint pingues: sit densa iuba, & decumbat in armo
Dextro. compositum crus omnes flectere nodos
Possit, velocique fuga præuertere ventos,
Cauda decet crassa & setis densissima longis.
Est albo color haud aptus, candore niuali
Aptus equus, pariter maculis signatus amœnis.
Omnibus est aptus color hic qui purus, & ipsa

In specie syncerus adest, maculæque nitentes.
Optimus Armenius pullus, Tyrrhenus, Achiuus,
Arcadicus, Maurus, Siculus, Thrax, Magnes, Iberus,
Sarmaticus, Libycus, Cretensis, Erembus, Epeius,
Celticus, Ioniusque, Epirique incola campi.
Denique quàm varium genus est mortale, & equorum
Progenies, tamen in quauis virtute videbis
Præstantes specie. nulla est ita prouida tellus,
Vt non triste ferat quid. non ita perfidus vllus,
Vt non quid pariat mortalibus vtile, campus.
Cernis vt vrtica, & spinis paliurus acutis,
Purpureæque rosæ surgant, violisque propinqui.
Quod superest, semper quando velocior est mas,
Quære mares. arcenda procul tibi fœmina solis
Saltibus, eius odor patulus si naribus hæsit,
Discurrunt Veneris capti dulcedine campos:
Intempestiuus hinnitibus intonat æther,
Concussæque tremunt syluæ. nemus omne remugit.
Nil calcar, nil fræna iuuant, nil sæua morantur
Verbera, nil alti montes, nil fluminis vndæ.
Quò Deus acer agit, stimuloque potentior omni,
Huc fugiunt, huc fert animus, huc cæca voluptas.
Excutiunt equites, syluasque ferasque relinquunt,
Velocique fuga superant plana æquora campi.
Quòd si fortè tenent equites sua fræna, reguntque,
Diffugit tamen hinnitu perterrita dama,
Et quæcunque feræ syluas montesque pererrant.
Cappadoces dicuntur equi præstare superbis
Cursibus atque animis: veniunt venantibus vsu,
Militibusque feris, splendentibus ære cateruis.
Præterea iuuenes quos in sua Delia castra
Eligit, haud nimium pingues, tenuesve legemus:
Nec venatori spargantur tempora canis.
Sæpe feras per densa sequi virgulta necesse est,
Sublimem vel scandere equum, aut decernere ferro
Tardior in pugna pinguis. cursusque laborem.
Fert ægrè senior. cursumque & prælia longa.
Non audit voces horum Dictynna precantum,
Sunt tres bellantum species, tria castra parantur.
Hæc regit immanis Mauors, quique impius ære,

Stultos armauitque homines, & strauit in aruis.
Militiam iuuenis petit & tua castra Cupido:
Hunc armas precibus, lacrymis, donisque, querelis.
Tertia venantum curæ tibi Delia castra.
Retibus hos armas, & ferro diua nitenti.
Canus non gratus primis, non ille secundis
Accipitur castris, reiectus & ille supremis.
Quòd si consilium senibus, si plurima rerum
Visarum memori desit prudentia menti,
Iam nihilum quod restet erit: sunt fabula vana:
Quid ve aliud quàm pondus iners, & inutile terræ?
Dicendum & quæ sint vestes venantibus aptæ.
Nec decorat tantùm vestis gestamen honestæ
Qua pro quisque suo vestitur munere, quantum
Muneribus sumptis prodest, rebusque gerendis.
Conueniunt longæ vestes qui publica tractant
Munia, consulto iuris populumque regenti.
Conueniunt succincta viris venantibus ipsa
Pallia, ne rapiant spinæ aut virgulta morentur
Currentes: rapido resonent neu flamine venti:
Profuit & nudis pedibus vestigia quæri
Cæca feræ, ne fracta sonent arentia ligna
Sub solea, moneantque feras sua linquere lustra,
Scilicet aduentasse viros, mortemque parari.
Semina tum credis scopulis arentibus æstu.
Læua canes ducat longis firmisque ligatos
Loris, ne intempestiui certamina tentent:
Sed tamen hos facile & posit immittere viso
Continuo lepori, nec vincula stricta retardent.
Venantis lato teneat venabula ferro
Dextera. Venantes taceant hominesque canesque.
Hæc suescant catuli præstare silentia parui.
Quod superest, celeris catuli cui credita cura,
Nutriat illecebris hunc, & sibi iungat amore.
Sic facilè & noto domino parere iubenti
Disceret, acceptisque sequi vestigia signis.
Nam neque difficile est, natura cùm sit amicus,
Conciliare tibi catulum, custodia fida
Inconcussus amor canis est per tempora multa,
Pyrrhus inauditum catuli testatur amorem:

Cuius

Cuius (vti fama est) dominus cùm fortè iaceret
Insidiis cæsus stabat lacrymabile corpus
Obseruans. non ille cibi, non fontis amore
Abduci poterat, cupiens miserabilis vsque,
Vsque querebatur dominum, lacrymasse putares,
Leniter interdum vultum lambebat, & ora:
Tum rursus lacrymans dominum, residensque vocabat.
Quæ res vt Pyrrhi regis peruenit ad aures,
Indoluit: miratus enim quo vinculo amoris
Sint homini deuincta canum fidißima corda.
Nec visum est audisse satis, sed cernere coràm
Rem voluit, cupiens vlciscier impia facta.
Nullus at in totis reperitur denique castris,
Qui fuerit cædis, qui tanti criminis autor
Inde canis domini tumulato funere regem
Multa gemens sequitur, lætatur tempore nullo.
Non ille illecebris, non blanda voce mouetur:
Sollicitant curæ domini languentia corda,
Pectora non capiunt noctu, non luce quietem.
Pluribus exactis Pyrrhus per castra diebus
Ibat, vt instructas acies, vt viseret agmen,
(Admiranda cano, sed priscis cognita sæclis)
Fortè canis nouit dominum qui nocte cecidit,
Autoremque necis latratu concitus alto
Hunc accusabat cædis, solumque petebat.
In pœnas poscebat eum, Pyrrhumque vocabat
Queis poterat signis: hunc aspiciebat, & inde
In domini autorem cædis latrabat apertè
Vt scirent omnes domini quis funeris autor.
Tum rapitur miles manibus post terga reuinctis,
Ducitur irati mox ad tentoria regis.
Hic gaudere canis posito mœrore, bonumque
Blanditiis multis regem mulcere proteruus
Vt daret emeritas miles pro crimine pœnas.
Intulit huic mortem, quod non sperauerat vnum,
Cognita res tandem nec possunt impia facta
Delituisse diu testatur Capparus olim
Actæi templi custos rigidusque senilles.
Nam fuerat Phœbo, nymphaque Coronide nato
Sacratum templum, sacrata in Palladis vrbe,

Argenti diues, donatæ vestis, & auri:
Multaque vestibat muros votiua tabella.
Huc ægri soliti qui conualuere medelis
Munera ferre Deo, conspersa cruore iuuenci
Vsque tepebat humus semperque calentia thure
Structa Deo centum stabant altaria circum.
Cuncta sacerdotum seruabat munera cura.
Hoc latuit vigilis quanta est solertia furis,
Munera multa virûm rapiens fur visa relictis
Quæ preciosa magis, argenti pondus & auri
Arte laborati: custodes non tamen omnes
Et latuit, vigil vnus erat custodia semper
Fida canis cui Capparo erat nomen. Deus illi
Diuino afflatu seu mouit prouida corda:
Seu res quæque suas animalia cuncta tuentur,
Huic nostro, nostræque obnoxia curæ.
Nostra putamus enim tutelæ credita nostræ.
Nescio quo templi seu res seruabat amore,
Ac veluti illius cuperet dispendia furem
Ponè secutus eum est, vllo non inde timore,
Blanditiisve minisve potest diuellier vnquam.
Quò latuisse viros seruantes nouerat: illum
Sæpe canem saxis petiit fur, sæpe latendo
Fallere crediderat: sed nulla denique fraude
Decepisse valet semper comitatur euntem.
Hunc accusabat latratibus, vsque petebat
Quæ cæpit dominos latitans de diuite templo:
Blanditiis alios mulcebat, non secus ac si
Auxilium peteret. quæ res vt venit ad aures
Actæi populi, multis narrata sequentis
Forma canis, multi magnis mittuntur Athenis
Munera raptori rapiunt, furemque reducunt.
Tum gaudere canis partis quæ amiserat antè,
Et rursus petiit templi sibi limina nota:
Fur dedit emeritas tanto pro crimine pœnas.
Tantus amor canibus, tanta est custodia rerum.
Decreuere canem patres per tempora cuncta
Nutriri lautè merces hæc vna laborum
Digna canis tanto sed non & commoda facto,
Possem multa canum variorem exempla referre,

Nisi

Ni pigeat studium paruarum noscere rerum.
Nec paruo canibus curæ est custodibus ipsis
Et res, & dominus : testatur vertagus acer.
Nam solis agris, & solis saltibus errat,
Atque capit quodcunque potest, prædamque reportat:
Hinc domino nullo tardatur munere, nullis
Blanditiis capitur, sua pignora cara putares.
Nutrire, est tantæ domini custodia curæ.
Multa exempla canum sunt priscis cognita seclis:
His tamen haud nostris multo peiora diebus.
Sed res in peius tendunt, sunt deteriores,
Quàm fuerint, hodie. nummorum sola libido
Nunc omnes complet libros : nil inclyta facta
Curantur, nil egregium committere chartis
Mos est : obscuris voluuntur cuncta tenebris.
Quid nisi mollitiem nostram, lucrumque minores;
Qua ratione, legent, mercator iunxit aceruo?
Quot nam Bergnus ait, latoque Bocatius ore,
Quæ foret æterno celari nocte decorum?
Sed revocant Dryades, syluarum numina cæca.
Errantes ad lustra petunt, atque antra relicta
Sacrati nemoris, viridans vbi populus illa
Alta tegens ramis prædulci murmurat aura.
Nunc quo conveniat venari tempore vel quâ
Parte anni; lucisque mihi narrate Camœnæ.
Nauita veliuolæ cùm pandit carbasa puppis,
Et secat hyberno posito freta lata tumultu,
Tempora tota die sunt venatoribus apta:
Lumine cùm primo Phœbus lustrauerit orbem,
Iamque parentur equi, casses, hominesque canesque;
Lataque rura petant quærentes lustra ferarum.
Mox vbi sol medium cæli conscenderit altus,
Et paribus spatiis Eoæ littora terræ,
Occiduasque domos distantes viderit, & cùm
Significans gregibus pastor florentia rura
Liquerit, & natis referent plena vbera matres,
Tempus gramineis est prandia sumere mensis,
Sunt vbi labentes fluuij, fontesque perennes,
Vmbrosi nemoris natiui pumicis antra,
Vel quercus sacrata Ioui, vel grata Coronæ

Populus Herculeæ, & ridentia marmora musco.
Venantes homines sequitur iucunda voluptas
Plurima, nec studio est minor. de rupe ruentem
Nunc aprum cernunt, nunc alta rupe morantem
Pressum etiam ceruum. venator cominus illum
Mirantem cædit catulos vel pene timentem
Retibus implicuit. ferróque obtruncat acuto.
Ipsa fames iucunda venit venantibus: ullas
Delicias non expectant quas improba ventris
Ingluuies reperit contenti simpliciori
Sunt mensa nec fœmineus syluestria luxus
Ingreditur: carpunt acio quæ plurima monte
Nascuntur, quæ sylua tulit. si lumina quando
Arrepit somnus fessis medicina laborum,
Inuitant volucrum cantus, dulcesque susurri,
Et Zephyro quæ sylua tremit iactata sereno.
Nec desunt herbæ molles gratissima strata,
Inuidiosa toris, auratis, murice tinctis.
Pòst vbi graminea fessus requieueris vmbra,
Et sol de medio cæli descenderit altus,
Læta per arua canes rursus vestigia quærant:
Donec in Oceanum flammatos lurida solis
Præcipitarit equos nox, primaque duxerit astra.
Mox vbi iam primum cuculus cantauerit æstum,
Et querulis latè resonabunt arua cicadis,
Sub lucem tremulis etiam splendentibus astris,
Iam petere arua canes celeres saltusque iubemus,
Immodici interdum delent vestigia rores,
Plurimus & grauidis diffusus nubibus imber,
Aut grauis arboribus incumbens flamine ventus.
Hoc libuit monuisse priùs, ne forte Dianam
Incuses deleta petens vestigia frustra.
Aestate inuenies vestigia recta ferarum,
Quæ fuerant olim vernis obliqua diebus,
Cùm syluis agitabat Amor, Venerisque Cupido.
Sol vbi flammiuomis conspergit lumine campos,
Excutiens matutinas & gramina guttas,
Cùm grauis incumbit campis arentibus æstus.
Linquendi saltus: & limina nota petenda

Inuisa

Inuisa est adeo canibus velocibus æstas.
Impediunt herbæ currentes, & premit æstus.
Vt ver est homini, canibusque sagacibus aptum:
Nam neque tum nimius calor, aut noua gramina tardant.
Interdum rapiunt vestigia floris odores.
Cùm repetunt armenta nemus, cùm pascua læta,
Area nec Cereris grauiter gemit vsta calore,
Rusticus ad ventos paleas: sed iactat inanes,
Mitior est terris solis calor: arua iubentur
Rursus adire viri venantes, atque canum vis.
Ast vbi Libra diem paribus diuiserit horis,
Et noctem, vel dira Nepæ cùm surgit ab vndis
Stella, coronatus pomis Autumnus apricis
Collibus insidens pluuium spectabit ad Austrum,
Quantuscunque dies est venatoribus aptus.
Nam neque tunc æstus lædunt hominésque canesque
Currentes nimium nec gramina longa retardant,
Non hyemis glacies concreta fluminis vnda.
Est eadem ratio venandi cùm legit vuas
Rusticus éque fauis liquentia mella premuntur,
Cùm trudunt nudos spumantia labra racemos,
Fructilegique virent solertis tecta coloni,
Quæ fuit antè grauis, cùm primum inuisa colubræ
Candida venit auis, tellúsque nouatur aratro.
Hoc etiam meminisse iuuat: cùm candida Phœbe
E regione videt fratrem, cùm distat vtrinque
Penè æquo spatio pulsantibus æthera flammis,
Non adeò redolent vestigia cæca ferarum.
Cùm vitream glaciem turgentia flumina trudunt,
Et pontem concreta gelu dant antè carinis
Sulcata aggeribus niueis latet abdita tellus,
Pars media est lucis duris venantibus apta.
Phœbus vbi primùm liquidis extollitur vndis,
Cœliuagis vel demit equis iuga flammea frigus
Ferre graue est, erit vnda prius resoluta tepenti
Si qua calore fuit solis, cùm sidera surgunt:
Et noua lux actæ sapiet mala frigora noctis.
Interdum rapiunt imbres vestigia densi,
Nunc glacies concreta, niues, gelidæque pruinæ.
Sunt hyemis longi tractus quos noctibus errant

Per nemora alta feræ. Sed iam demittere vela
Tempus adest primum demensis nauibus æquor.

NATALIS COMITIS
DE VENATIONE,
LIBER SECVNDVS.

HACTENVS *arma, canes, homines, & robur equorum:*
Nunc Veneris stimulos, sæuique Cupidinis ignes,
Tempora Lucinæ, venantum furta canemus.
Hæc quoque respicias Francisci nobile germen
Roboris, Ausoniæ decus insuperabile Iuli.
Eia age rumpe moras; ventis impleto secundis
Carbasa, da pelagi tranquillos currere fluctus.
Syluarum nemorumque Deæ, lucique sacrati
Cura quibus Dryades secretos pandite saltus,
Quàm varia Oceani proles sub fluctibus altis,
Quantaque turbat aquas moles erratque per undas;
Tam varium tantumque genus super æquore terræ
Cernitur est variis diuisum piscibus æquor.
Fluctibus hic summis, at hic versatur in imis:
Oceanus piscem tulit hunc tulit algifer illum
Adria. nonne vides diuisas aëris oras?
In summum volucris volat hæc volat altera in imum.
Vtque cupit colles saxosos altera vitis,
Altera amat pinguem, lætaturque vbere campi:
Sic quique diuisus variis animalibus orbis.
Florida fert magnos elephantos India, tigres
Armenia. atque alibi nascuntur dira leonum
Semina, sunt oryges alibi, sunt dorcades illic.

Deni-

Denique nec paßim celères nascuntur iorci,
Nec variis panthera notis, minusque pithecus,
Non vnà atque eadem fert omnia gramina tellus.
Quæ mare quæ terras habitant; quæque ætheris oras,
Plura viris ignota, virûm solertia longa
Quàm norit. nam quis species, vel nomina quæ sint
Nosceret? at pridem desunt sua nomina multis,
Quòd noua nascuntur semper terraque marique.
Nec maiora freti voluuntur monstra barathro
Quàm quæ terra tulit Conuolui marmor ab imo
Credas, quum vasto se voluunt corpore cete,
Cete Atlantiaci fastus & gloria fluctus
Frondosos nutare putes cum vertice montes,
Quum vasto incedunt elephantes corpore magni.
Sed tamen & tanta hæc moles, hæc corpora tanta,
Magnanimo rerum domino vincuntur amore.
Cùm niueo cerasi vestitur planta colore,
Et tenera erumpunt viridi de cortice gemmæ,
Cumque nouis violis redolent florentia rura.
Dispulit & nubes hybernas mitior aura,
Quattuor exactis lustris labentibus annis
Concipit ingentes elephas in pectore flammas,
Non tamen vt pugnet reliquis: huic alma decorum
Ingenium natura dedit: nec gloria digna
Creditur his super occidi vel cædere victos
Et quantum humanum genus est virtutis & æqui
Seruator, tantùm capitur virtutis amore.
Nullus adulterium committi: fœmina masque
Secedunt thalami cùm venit tempus, ab omni
Agmine; quinque dies simul hi, solique morantur
Post vbi sexta diem patefecit clara serenum
Mennonis excriens mater, stellasque fugauit,
Fontanis purgantur aquis: vel flumine viuo:
Ne priùs hinc Socios, & sueta armenta requirunt.
Tanta pudicitiæ cura est animalibus istis.
Exactis pariunt annis hinc paruo duobus
Pignora quod spatium partus Lucina moratur.
Aethiopi, Mauro pariter nascuntur, & Indo:
Sed tamen hos reliquis maiores India nutrit.
Tristantur rapto, parto lætantur honore

Corda elephantorum ſtudiis obnoxia noſtris.
Multiplici petitur certamine gens elephantum.
Namque alij circum foßis atque aggere cingunt.
Aggeribus clauſos longa obſidione fatigant
Ac veluti clauſi muris, & turribus altis,
Quos victus tandem penuria vicit, & hoſtis,
Sunt faciles, faſtumque ferunt, ſubduntque potenti:
Sic hi vincuntur ſtudioque fameque ſitique.
Venantur ſic quos cupiunt in Martia caſtra.
Aſcendunt alij domitos, & frena reponunt.
Hinc nemora alta petunt: armento quem procul eſſe
Norunt, hunc loris domitant, & verbere multo,
Donec defeſſus iaceat proſtratus arena.
Tum domitum credunt: cùm cepit gramina primum
Humana porrecta manu, nec mitior vlla eſt
Humano generi fera ſi quem nouerit eſſe
Fraude procul. Sunt qui foueis venentur & altè
Defoßis puteis, à tergo hinc agmine multo
Venator promit. vt norunt armenta elephantum,
Succurrunt lapſo: ſaxis atque vndique ramis
Congeſtis replent foueas, redimuntque cadentem.
Vſque adeò ingenium mite elephantibus, alter
Fraterno alterius damno vt ſuccurrat amore.
Sunt gemini exerti dentes. promuſcide longa
Proſternit plantas altas, fructus legit ore.
Cauda breuis magno pro corpore protinus ipſa
Parua carent nodis, facilique volumine crura.
Forte caput, paruæque aures, nec lumina quanta
Hoc tantum poſcat corpus, ſint grandia quamuis:
Nigra cutis: tergus vix eſt penetrabile ferro.
Huic paulò villis eſt venter mollior atris.
Incumbens tereti palmæ, ſagoue virenti,
Decerpit tacitè blandum per pectora ſomnum.
Hæc quoque venandi ratio eſt, ex planta ſecatur
Huic cadit incumbens elephas, qua vincitur arte.
Sed neque mox facile eſt præ magno pondere ſtrato
Surgere humo. ſiue hoc monocampti tibia cruris,
Siue pes horrendis armis ſpoliatus & vngue,
Integra vix quino ſignatur limite planta.
Nam quibus ingenium prudens natura negauit,

Tradi-

Tradidit his vngues, dentes, aut cornua dura.
Læui radices conuellit robore dentis:
At dextri venatoresque ferasque trucidat.
Sæpius hi terra vescuntur, sæpe lapillis.
Paruorum senibus mira est custodia: flumen
Tranantes primi iuuenes queis corpora parua
Ingrediuntur aquas, seniorum flumina mole,
Ne nimium crescant, iuuenes merganitur in vndis.
Flumine digressis senior præcedit, & agmen
Extremum claudit quicunque ætate secundus.
Omnibus est spatium longum, longissima vitæ
Tempora, viginti bis dicunt viuere lustra.
Carniuoris color est idem, mens impia sæuis
Atque cruenta lupis imitantur lumina flammas:
Nocte procul cernes radiantis lampadis instar.
Forma refert catulum nares, & gressus, & vngues,
Horridior tamen aspectu, speciesque tremenda.
Forma Lycaonios, & terga horrentia setis
Nunc etiam referunt animos, atque impia corda.
Perfusi pecudum cæsarum sanguine gaudent.
Et cùm prætereunt currentia flumina multi,
Fortior est reliquis dux: caudam mordicus illi
Pone sequens tenet ore. lupis hic omnibus ordo.
Viuere Niliacis nulli dicuntur in oris,
Montibus aut Aphris. qui sunt, dicuntur inertes,
Et parui. tanti patria est, primique penates,
Scilicet & multum refert ad corpora vires,
Et mores, genitale solum quæ sidera spectet.
Est coitus meta his bis sex concessa dierum.
Ver vbi dispellit nubes, & purior æther
Deducit sine fece dies, in pectore flammas
Concipiunt: & more canum iunguntur. in vnum
Conueniunt quos coget amor, Venerisque cupido.
Huc malè tum solis erratur saltibus. vnam
Multa lupam sequitur turba: hic fera prælia miscent,
Prælia dura super Veneris dulcedine. victi
Vel fundunt dulces animas, victoribus vltro
Vel cedunt: cunctis est vincere certa voluntas.
Cernis vti tauri pugnantes sanguine fuso
Membra lauant, semperque magis pulsantibus ardent

Fluctibus i- arum carpit formosa iuuenca
Interea gramen, miseros nec spectat amantes.
Tertius interdum potitur, certantibus illis
Bellorum caussa. Sic hi dum prælia miscent,
Hic fruitur felix horum mercede laborum.
Qualis capreoli venatio, & ipsa luporum.
Fert balistа necem, saltus hi rete coronant
Incultos: casses nequeunt vbi tendere, ramis
Arboribusque vias densant, vt peruia nulli
Pars ea sit, latos saltus indagine cingunt.
Discurrunt nemora alta canes, hominesque, ferarum
Si qua fugit, plantæ catuli ducuntur odore,
Et cogunt in rete: ferit qui retia seruat,
Structaque syluarum ramis magalia linquit,
Cæduntur miseri, nec spes datur vlla salutis,
Parcere quod nullis didicerunt antè. rigentes
Interdum pugnant canibus, laniantque vicissim,
Et rabido quærunt extremam dente salutem.
Sic vbi planities completur qui oppida cingunt
Hostibus atque acies longam traxere coronam,
Mœnibus inclusi sperant fera fata: sed armis
Nituntur decorare priùs post funera mortem.
Sæuorum species dicuntur quinque luporum.
Est ingens horror canibus, si pellibus horum
Indutus plantas cedas vocem his rapit horror,
Vt rapuere priùs visis mortalibus antè.
Præterea colli si fiant tympana pelle,
Cætera cuncta silent ingenti victa sonore:
Pascitur Eoi simul incolæ psittacus arui,
Nescio quo feruore lupis deuinctus amoris.
Par numerus canibus catulorum, & tempora partus
Nascuntur cæci, vomitumque cientia carpunt
Gramina: vescuntur terra: cùm tollitur vndis
Scorpius, & lucem rapuit mortalibus almam
Præcipiti labens curru Phaetontius heros,
Tempora Lucinæ veniunt his: pondus in alta
Deponunt ventris sylua, cæcisque latebris.
Fœmina bisquinis vterum gestare diebus
Insuper & binis fertur, quo tempore quondam
Fugit Hyperboreis in Delum splendida Phœbi

Mater,

Mater, & ignotam sumpsit mutata figuram.
Thessala terra lupos, & diuitis insula Cretæ
Ferre negant vti fama refert, triginta diebus
Bis actis alij referunt hos edere partus.
Haud thoes pariter celeres, & cursibus acres:
Sunt breuiora quibus crura, exporrectaque cauda,
Longius & corpus. thoas natura negauit
Veloces numero fœtus æquare priores:
Nunc duo, nunc tres, ad summum sed quattuor edunt.
Retibus impliciti supremam dente salutem
Experiuntur & hi: nullo in discrimine vitæ
Ponuntur, mortis duros vt vellere nodos
Vnguibus, ingenio, morsu, pede, viribus, arte,
Non tentent: grauiora pati nec morte putarunt
Cætera quæ capiunt pugnando fortiter hosti
Vulnera, creduntur sæuæ medicamina mortis,
Est vbi temperies cœli iucunda, virorum
Ni cædat insidiis lupus, huic sunt tempora vitæ
Longa: octo fertur viuendo vincere lustra
Humano generi natura thoes amici:
Admiranda quibus data sunt obliuia rerum.
Est quando diuersa feris natura, puellæ
Pandite Orestiades, iam vestros pandite saltus,
Et nemorum secreta mihi, collesque supinos.
Et varios campi aprici narrate colonos.
His magis hirsutæ multo nascuntur hyenæ
Aphrorum terris, catulis inimica propago:
Magnanimo pariter gens hæc inuisa leoni.
Flectitur in medio villosi tergoris: arcta
His porecta caput coniungit spina: nigranti
Limite villorum tergus vestitur vtrinque.
Sunt magis hirsutæ, cùm spicea protulit æstas
Crine coronato paleis flauentia serta.
Noctiuagæ color est oculis incertus hyænæ:
Mille refert varios acies inspecta colores,
Qualis vbi aduerso radiantis lumine solis
Gutta micat nubes inter, cùm labitur imber,
Sed nondum venit ad terram sub nubibus atris,
Huic sol exoriens noctem, tenebrasque reducit:
Astra diem referunt nigro surgentia cælo.

Fœmina præterea, masque idem creditur esse.
Sic fertur vulgo, sed non & posse videtur
Sic fieri ratione: feruntur, prouida mater
Quæ gignit natura, marisque & fœminæ amore.
Hoc generare modo possunt generata vicissim:
Atque ideò perfecta ferunt. quæ sponte videmus,
Et nullis vinclis, & nullo fœdere nasci
Coniugij, sed corruptis consurgere rebus,
Imperfecta leues surgunt in luminis auras:
Quòd reparare genus nequeunt exorta vicissim.
Hæc non natura fieri surgentia nullo
Coniugij vinclo dicendum: est accidit illud
Alituum. pecudumque genus, quæ fluctibus errant,
Omnia permisto sexus sunt semine nata.
Præterea natura facit quod præstat, interque
Nil agit, & finem cunctarum sedula rerum
Prospicit. hoc fecit melius fecisse quòd hoc est.
Commoda & vtilitas rerum, sic esse necesse.
Alma tibi fines rebus natura creandis:
Sincerumque cupis cunctis animalibus ortum.
At confusa magis, si hic concedatur hyænis,
Dicenda est, binæ coeant si tempore eodem
(Nam neque concipiunt ex sese, & posse fateri
Absurdum: vt nascantur equi de flamine venti,
Perdices pariant audita voce mariti.)
Altera pars sexus iunctis cessabit vtrisque.
At neque natura est illis sic esse necesse.
Diuisum genus est. valeant mendacia vulgi.
Aequora cùm primas patiuntur strata carinas,
Et ver dispellit nubes cælumque serenat,
Flammatis telis cunctæ feriuntur amoris,
Atque mares plures vnam sectantur hyænam:
Imperitat gregibus mas, paruaque pignora castrat,
Ne comites habeat Veneris, materque tuetur.
Ast [illegible] sextus mensis præteruolat alis
Præpetibus partum expectat Lucina recentem:
Hinc duo, tres rarò partu nascunt eodem.
At paritura parens nemorum in secreta recedit,
[illegible] vt ab insidiis partus hominumque ferarumque
[illegible] & in cursus fugiant, mortisque ruinam.

Luce latens sua lustra fouet, sua pignora parua,
Nocte cibum quæris dum carpunt cætera somnum.
Ast vbi quæruntur canibus venantibus, ingens
Si sit turba canum, cursu petiere salutem.
Res vtcunque tulit, fugiunt, nec lumina cernunt:
In cassesque cadunt: ferro venator acuto
Irruit, obtruncatque trementia pectora telo.
At si nec canibus multis in rete premantur,
Nec timeant magnos strepitus hominumque canumque
A tergo, & possint campo committere aperto
Prælia quid valeant coràm fecisse periclum,
Tristibus auspiciis occurrit primus, & atris.
Experietur enim quantos in pectore fluctus
Iratum voluat, rabies sit qualis hyænæ.
Viuere lustra feræ septem dicuntur & istæ.
Suspendunt alij vitreis in vasibus altè
Humanum stercus, quod lati vulneris illi
Est medicina feræ, sed ne contingere possit.
Hac sperans semper præsentem posse medelam
Nancisci, moritur decepta cupidine, & alto
Qui grauis ingreditur per pectora læsa dolore.
Post vbi iam fueris cursu, longoque labore
Defessus, solisque calor premet arua, iacenti
Præbebunt molles vmbras virgulta, perennes
Arboris haud deerunt vmbræ, vel pumicis antra
Natiui, rapiet partum spelunca calorem.
Quin etiam vitreus fugiens per gramina riuus
Murmura grata ciet placidumque vocantia somnum.
Adde quod & poteris gratum reperire lauacrum,
Et pacare sitim. nam gaudia multa sequuntur
Venantes homines, quæ nullo dicere versu est.

Nec lepores nostro fugietis carmine molles.
Fœcundumque genus, veluti sub tecta columbæ:
Quæ paritis toties, quoties ve ere calendæ.
Plurima planta quibus secta est animalia, cæcos
Emittunt catulos tenues in luminis auras.
Hoc vitium lepori facilis natura negauit.
Vna negat lepores tellus prudentis Vlyssis,
Sunt multæ leporum species qui collibus errant
Apennine tuis summumque vagantur Amanum.

Creduntur niuibus pasci, niueus color illis
Est quia, cærulea glacies quo tempora primùm
Liquitur, & gelidæ labuntur montibus vndæ,
Paulatim color est illis rubicundus. in illum
Vertitur hic candor, vix credas esse priores.
Nunc duo, nunc tres: interdum quoque quattuor edunt,
Et nemorum secreta petunt, virgultaque densa,
Ingeniosa cohors leporum: sed murmure paruo
Terrentur, facilem capiunt per membra timorem.
Interdum rapidis tolerare sonantia ventis
In syluis folia haud possunt: ob murmura frondis
Corripuere fugam, defesso corpore tandem
Quæ fugere diu patiuntur murmura tutò.
Sanguinis aërij tulit hoc natura. videmus
Quæ cursu leuiora, timent magis omnia: motus.
Concipit aërius faciles in pectore sanguis.
Cernis vt immodicas pernices pectore cerui
Concipiant furiàs cursus fluuiosque rapaces
Continuò tranent nec tantùm lustra morantur,
Nec syluæ, vel prolis amor, fontisque nitentis,
Quantum pulsat iners timor hos, clamorque sequentum.
Hoc, vt fama refert, horrescens murmura frondis,
Ceperunt animal furiæ, tua munera questum
Alma parens Natura, nihil quod repperit vsquam
Tristius, & tantum capiens per membra timorem.
Multa voluntati placuit sententia, vel se
Præcipitare iugis, alto vel mergere fluctu.
Cùm vitrei peteret currentis fluminis vndam,
Protinus insiluit flumen perterrita rana.
Inde lepus didicit tranquillo pectore sortem
Ferre suam, tenuitque metum quem ceperat antè.
Propterea tam tempestas, & tempora nobis,
Ventorumque dies seruandi, & sidera cæli,
Quàm fresa qui sulcat ratibus spumantia pandis,
Ventosasque vias currit, nauemque gubernat,
Sidera cuncta notat. venturaque tempora discit:
Nunc spectat geminos Hædos, claramque Coronam,
Et nunc Arcturum, nunc te formosa Celæno,
Nunc pluuias Hyadas, nunc spectat Oriona clarum.
Nec solùm quoniam strepitus clamorque secundus

Venantum facilè inde premunt in retia ceruos,
Sed quia si flarint aduersis flatibus auræ,
Naribus accipiunt prætensi retis odorem:
Occidua si forte plaga, qua nocte rubentes
Præcipitat Phœbus currus, orbemque relinquit,
Aphricus aspirat, venator Cræciæ in oras.
At si spirarint æstiuo cardine Cauri,
Et leuis Argestes, Vulturni regna petantur.
Quem latet aduersum Boreæ te flatibus Auster?
Retibus & canibus leporum timidissima turba
Capta perit: venantur aues. est plurima lethi
His via, nec prodest Spartanæ more sagittæ
Aufugere, & rapidos cursu præuertere ventos.
Lætantur venatorum exultantia corda
Cuspibus vt longis, & decertatur aperta
Planitie, clamore canes & voce sequentum
Quisque iuuat, sequiturque simul clamore secundo:
Esse canes cupiere ferè, & decernere cursu,
Quoque valent animo leporem cepere fugacem.
Tantus amor lepores venandi gaudia tanta.
Hic mens, hic animus, hic est & tota voluntas.
Præponunt reliquis vna hæc solatia cunctis.
Exiguo primum venandi captus amore
Mox neque sponte valet diuelli, linquere non est
Venandi studium facile: hunc tot vincula nectunt,
Sunt parui lepores, auris longissima, quæque
Promittat magnum corpus, quæ fortia membra,
Forma breuis capitis, fulgentia lumina, sed quæ
Nunquam claudantur somno: timor vsque ferarum
Sollicitat, vigilique occurrunt semper amores.
Nec gens in syluis errat fœcundior vlla.
Namque parit catulos, & eodem tempore villis
Indutos vtere gestat, partusque recenti
Coniugio incœpti grauida formantur in aluo.
Sunt genus ambiguum lepores, trochus acris hyæna:
Quòd tria naturam dicuntur habere duorum.
Præterea leporis villosum lingua palatum
Lambit, & hoc vni tribuit natura: decemque
Annorum spatij conclusa est limite vita.
Castorides leporem celeres sectentu aperta

Planitie: hæ duris veniunt venantibus vsu.
Plurimus Hispani Balearisque incola ruris,
Huic aures similis dasipus, corpusque caputque:
Crura tamen breuiora, minus timet, & minus illo
Velox, antra colit, foßique foramina ruris.
Huic balista necem fert hunc viuerra necatum
Sedula fert epulum domino, prædamque reportat.
Quid tibi commemorem versu generosa leonum
Semina, quos Nessus vitreo complectitur amne,
Et quos parte alia claudunt Acheloides undæ?
Assyriæ fuluus campis est incola terræ,
Cui iuba fulua tegit collum, cui plurimus armos
Villus habet, natura mari quod præstitit vni.
Grandius Armenio collum, Parthoque leoni:
Latius est tempus, radiantia lumina fulgent.
Est adeò aspectu clarus Felicia rura
Quem genuere, ferax & campus pauit Erembus.
At plures Libyes siccis nascuntur in agris,
Exiguis: & colla iubis velantur, & atro
Membra colore rigent: sed multo robore præstant.
Præterea sunt certa cibis, & certa labori
Tempora, nec cunctis epulas sumpsere diebus,
Hic vbi comprendit nox, & sol linquit in æquor
Aufugiens, rapiensque diem mortalibus almum,
Fortia decerpunt placidam per membra quietem.
Prima vbi temperies clarum patefecit Olympum,
Regia progenies domino feriuntur amore,
Concipiuntque nouas insueto pectore flammas.
Sæuities insueta capit syluestria corda,
Cùm rabies, flammæque domant, & feruor amoris.
Hinc vbi floriferum ver frigora prima fugarit,
Et glacies resoluta fluet deuicta tepore,
Cùm Cynosura freto quæ nunquam mergitur alto,
Custodem cecidisse mari lætabitur vndis:
Expectat partum facilis Lucina leænæ.
Nunc duo, nunc tres, nunc vnum, nunc quatuor edit.
Sunt & qui Aßyrias primo quinque edere partu,
Quattuor inde ferant partu peperisse secundo:
Atque vnum numero sic semper abesse priori
Donec sit ventum ad nihilum; tum ducere vitam

Felicem

Felicem, sobolisque procul, partusque dolore:
Quæ furiæ rapuere mares, quo tempore blandus
Pectora feris amor iaculis: post fœmina partum
Concipit, & toto nil est crudelius orbe.
Ingredier scymnus fertur sex mensibus actis.
Debile principium regi natura leoni
Præstitit: id parvum capiunt ingentia cuncta.
Nunc ubi stant ædes, atque alta palatia Romæ,
Pastorum tuguri congestum cespite culmen
Vix pluuias arcebat aquas dominoque bouique.
Qui fluit Eridanus lata celeberrimus unda,
Fluminibus multis auctus prorumpit in æquor.
Nil quod non fuerit parvum grande esse videmus:
Maturi exiliunt scintillæ ex osse leonis:
Dulcicies tanta est. flammis terretur, & iras
Horret apri quarum fluctus in pectore voluit.
Nec tantum armatas hominum timet ille cateruas,
Inuisos galli quantum sub lumina cantus
Est quadruplex ratio vincendi dura leonum
Robora. nam ferro indutæ vicere phalanges,
Cominus & lato sumpserunt prælia campo.
Tum nemus omne sonat magno clangore tubarum,
Latratuque canum, respondet vocibus æther.
Ecce leo veniens rugitu territat hostem,
Irarum magnos voluens in pectore fluctus;
Vnguibus exertis expectat prælia: magnas
Lumina significant iras, & cauda leonis.
Tristibus auguriis occurrit primus, & atris
Tarifica lacerat quod dura contingit vngue.
Sed tamen incautus ferro venator aperte
In pectus telo expectat fera bella parato.
Concidit interdum victor, & victus vterque:
Sanguinolenta venit victoria parta duobus.
Vincitur interdum canibus vis magna leonis,
Et telo plures in retia cedere cogunt.
Nec fortis quamuis valuit contendere multis
Sunt & qui effodiant fossas, atque aggere cingant:
Neu sit conspicuus dumis hinc & vepribus, illinc
Obturent saxis: medio statuere columnam;
Suspenduntque agnum tum matris ab vbere raptum,

Hic qua currentes fluuios adiere leones.
Ille vocat crebris balatibus, hique potenti
Robore confisi superant molimina saltu.
Prima fuit priscis venatio fossæ.
Tunc hi decepti foueam labuntur in altam.
Hic celeres nascuntur equi qua labitur vnda
Euphrates, virides & texit arundine ripas,
Qui soli faciem regis spectare leonis
Audent nec domino soli certare verentur.
His eques instruitur. venantes retia tendunt
In lunæ formam, cùm primis cornibus orbem
Visit, & Oceano tollit clarissima currum.
Extremæ retis partes sunt cura duobus,
Tertius in medius atque inter vtrumque locatur.
Accensis facibus pedites armantur & omnis
Sylua sonat strepitu armorum & clangore tubarum.
Scuta tenent læuis, quatientes illa sequuntur
Inter se pedites. strepitu fera concita, & igne,
Non audet cedens oculos attollere contra:
Hinc equites clamore leues in retia pellunt.
Tum verò ingentes voluunt in pectore flammas,
Atque indignantur secum fera corda leonum,
Sternere quod paruum non audent viribus hostem.
Eximiis, partis quòd non gaudere trophæis.
Vltra Aequatorem gens est asperrima bello,
Piscibus & premititur geminis, & flatibus Austri:
Penè quater paribus spatiis diuisa dies est,
Noxque semel cœli dum Phœbus perficit orbem.
Hæc genus insuetum venandi repperit. omnes
Vellere membra tegunt, & stricto fune ligantur
Quatuor, aut sex: hinc armantur casside dura,
Vt vix cernantur labra, & caua lumina, nares.
Suspendunt hastæ scutum religantque sonorum.
Tum sic instructi speluncam protinus hostis,
Cæcaque lustra petunt hic scutum concutit vnus.
Ecce ruit rabido ore leo scutoque cientem.
Sternit humi furiis accensus: vellera mordens
Dentibus infremuit. tum scutum concutit alter
A tergo primum linquens, rapit ille secundum.
Sæpius hoc faciunt donec sit membra labore.

De-

Defessus: tunc ille iacet certaminis impos
Stratus humi, manibusque virum vincitur anhelans.
Vincere triginta viuendo lustra feruntur.
Quis primus pugnare feris hominumne Deûmne
Cominus est ausus? vatum mihi pandite Diuæ.
Inter mortales primus syluestria Perseus.
Agmina de lustris pepulit, ferroque cecidit.
Quid referam Lede pueros? hic repperit arcus,
Et cursu domitare feras inuenit equorum:
Ille canes primus docuit vestigia caute,
Atque feris homines crudo decernere cæstu.
Hippolytus laqueos, pedicas, & retia primus,
Et docuit primus latos circumdare saltus.
At si, quæ insidiæ syluestri tempore genti.
Nocte erunt, has venator monstrauit Orion.
Quis furor hic tantus, vel quæ fiducia mentis,
Vnde necesse mori vel forti vincere dextra,
Quòd lacrymis victor, precibus nec flectitur vllis,
Compulit audaces homines decernere primum?
Quid? nonne & superos, cælumque petiuimus ipsum?
Fulmina nil terrent, quo vasto concita motu
Terra tremit, vallisque sono concussa remugit.
Hic adiit manes & nigri tartara Ditis:
Ille penetrauit fluctus, atque ima profundi
Omnia, & Oceani patris secreta retexit.
Nec satis immersi mortali machina mundi.
Visa est. quæ nescit quæ vir intentata reliquit?
Quid loquar Armeniæ tigres, rapidissima proles?
Nec te prætereo quæ forti nasceris Indo:
Corpora quanta lupis: rapidæ sed forma leænæ
Corporis est proprior, flammantia lumina cernes,
Et fuluis maculis corpus signatur, & albis
Nare tenus. fera non hæc est formosior vlla,
Inter quæ syluas habitant, & montibus errant.
Et qualis volucres inter data forma pauoni.
Tigribus est species inter syluestria cuncta.
Carnosum satis est corpus, maculosaque cauda
Longa, fuga posset celeres præuertere ventos:
Namque feris cunctis tigris velocior vna est.
Fæmina quod fertur species hæc tota, putanda.

Fabula, semetum vera à ratione videtur.
Quòd rarò videre mares: hinc fabula sumpta est.
Diffugiunt venatores hi: fœmina natos
Direptos cursu sequitur cùm sentit ademptos.
Quatuor, aut partu catulos sex edit eodem.
Fœmineo super his rarò mas pugnat amore.
Tempore quæ verno coëunt, quæ sola vagantur,
Partibus haud coëunt eiusdem sæpius anni,
Pauca mouent Martis certamina propter amorem.
Nunc age quæ ratio capiendæ tigridis, & quis
Sit dolus, & quanto natos sectetur amore,
Carmen erit nobis faueas tu Delia sæuo
Quæ portas humero suspensam diua pharetram,
Dum nemorum secreta cano, lu ique sacrati,
Cùm liquit catulos per syluam pabula quærens,
Venator rigidus caute petit antra relicta,
Tigridis absentis partus rapit, atque paratum
Scandit equum celerem, pulsat trepidantia magnus
Corda pauor, securus enim quis talibus ausit?
Aufugit arrepto properans ad litora cursu.
Ecce venit quæ mater iit, nunc orba rediuit,
Vt nouit deserta domus penetralia natis,
Incipit hæc mæstam lacrymabilis inde querelam,
Qualis vbi nati miratur lumina mater
Defuncti, niueasque manus, & pallida membra
Singula quæ tangit digitis, atque irrigat imbre.
Qualis vbi cepit populaturque ignibus hostis
Mœnia, conuoluitque fremens incendia ventus,
Conqueritur mater, stringitque ad pectora natos,
Coniugiique faces odit, tristesque Hymenæos:
Inuisa est Lucina, fera est & pronuba Iuno.
Tantus amor prolis syluestribus esse colonis
Dicitur. haud homini tantum sunt pignora curæ.
Philtra feris, auibus, pariter serpentibus atris
In natos natura dedit, pelagique colonis,
Hoc facit vt nigris crocitans perterrita pennis
Horreat arrectis, crepitansque feratur in hostem:
Torua leæna virûm spernat venabula terræ
Defixis oculis, nitidoque hastilia ferro:
Scilicet hæc mens est illis, hæc certa voluntas

Vel cum pignoribus victas occumbere charis:
Vel seruare simul pugnando fortiter hosti:
Naribus hinc vbi venatum percepit odorem,
Pugnaturæ ruit mater velocior Euro:
Qualis vbi neruo Tyrio compulsæ sagitta
Viribus eximiis stridetque volatque per auras.
Fur vbi comprensus matris cursu, iacit vnum
Qui minor è catulis, & qui deformior. illa
Corripiens ad tecta refert, iterumque reuersa
Prosequitur furem. speculum iacit ille rotundum.
Illa suæ primùm lætatur imagine formæ,
Atque aliquem credit natorum. fraudibus istis
Mox decepta dolet, sequitur furiata. secundum
Inueniens speculum simili deluditur arte.
Sæpius id faciens donec sit littora ventum,
Apta fugæ præstat raptori tempora: ponti
Expectans venatorem stat littore puppis.
Protinus ingresso soluunt à littore funem,
Atque ratem conto trudunt, curruntque per æquor.
Hinc vbi peruenit fluctus & littora mater,
Ventoso aspiciens fugientia pignora ponto,
Nautas incusat: sunt littora plena querelis.
Et quàm cygnorum circa Aphrica littora ponti
Lugubris fertur cantus sua fata canentum,
Tigridis Hyrcanæ tam vox est flebilis orbæ.
Sunt qui direptis catulis, quoque retia tendant
Matribus implicitas ob pignora rapta sequentes
Obtruncent ferro. feritas est tanta virorum.
Heu date mortales veniam, date matris amori,
Et miseram deflere suum concedite casum.
Hic veluti ceruos sylua venatur in alta,
Et canibus sociis, & strictis cominus armis.
Ocio prætereunt, vt fama est, lustra fecundi
Deponunt venti, patuit iam meta laboris.

NATALIS COMITIS
DE VENATIONE,
LIBER TERTIVS.

NVNC leuis Eois ventus spirauit ab oris,
Exoriturque dies referato clarus Olympo.
Solue ratem, date vela, citi consistite transtris.
Terga silent tranquilla freti, vocat vnda carinas.
Nunc age cur tanto partus sectentur amore
Quæque suos, cur sit cunctis animalibus vnum.
Seruandæ sobolis studium, atque amor omnibus idem,
Versibus expediam. tu nostri carminis autor,
Tu qui prima mei merito, qui summa laboris,
Porrige felicem dextram pelagique patentes
Pande vias, ratibusque auras immitte secundas.
Quæ ratione carent, facilis natura gubernat.
Hinc amor, hinc odium. cupiunt bona quæque, malumque
Diffugiunt hinc lucra petunt, & commoda cuncta.
Omnibus hinc iacturis grauis grauiora putamus
Damna pati, cùm grata magis res perdita cessit.
Gratius ac vita nil est, vitamque videmur
Viuere per nostros post impia fata nepotes.
Adde quòd est finis cunctorum; semina, & horum
Nascuntur causa flores, frons caulis, in annum
Seu viuant plantæ, seu viuant sæcula multa,
Omnibus est vnus generandi semina finis.
Tum quoque cuncta vigent animalia: cùm sibi prolem
Persimilem reparare valent, si pignora demas,
Demitur his finis: frustra vixisse videntur.
Respuit hunc penitus natura prouida finem.

Et va-

Et vacuum nil esse cupit, frustrave paratum.
Sed reuocant sylvæ strepitu nemus omne remugit:
Ad diuas vertor gaudentes cæde ferarum.
Nunc vrsi partus formam, moresque canemus.
Horrendam faciem præ se fert: est color ater,
Et corpus totum denso velamine nigret.
Sunt nigræ nares, latum caput horrida flammas,
Lumina diffundunt: quinis armatur acutis
Vnguibus huic, plantæ, mortem pellentibus armis,
Horrendum rugit, correpta cupidine amoris
Fœmina post partum furit haud post tempore longo:
Et quinos catulos vno dat fœmina partu.
Sed parit interdum binos: nunc edidit vnum.
Prostrati iunguntur humi quo tempore primùm.
Sidera Calistus pelago demersa profundo
Conduntur, sylvæque virent aperitur & annus.
Cùm primùm tumuit rapidis Aquilonibus, æquor,
Sylvaque tristatur desolatissima lapsis
Frondibus & virgulta comas iecere virentes
Antra petunt ambo nemoris secreta propinqui,
Atque latent gelidas hyemes. hîc fœmina paruos
Interea peperit catulos, pinguescit vterque.
Nascitur vrsorum deformis partus, & antè
Parua caro, catoque minor, vix eminet vnguis:
Cætera labentis formantur membra parentis
Lingua nascuntur paulatim lumina: paruos
Sic lambunt vitulos olim sua pignora vaccæ,
Tempore non alio piscis qui dicitur Arctos,
Ni pariat verno, propter cognomina partus
Edidit in gelidas hyemes & distulit horam,
Pòst vbi fugerunt torpentia frigora brumæ.
Et religata ratis completur pondere mercis,
Fœmina speluncam liquit: multo antè maritus:
Viscera quo laxentur aron per rura requirunt.
Pluribus Italiæ nascuntur partibus vrsi.
Tertia pars mundi quos Africa tota negavit,
Armeniam, Tigrimque tenet villosa iuvenus.
Nunc quæ venandi ratio sit percipe paucis,
Quis dolus, incultos certamina quanta per agros
Sint cum gente fera: catulo sint quanta pericla

Parta virum studiis. nemorum secreta vagatur,
Naribus ad terram vestigi quærit odorem,
Atque feræ percurrit iter. nec sistitur antè.
Quàm domino ad lustra trahat se ponè sequentes,
Venator rigidus telis tum prouocat hostem:
Ille fremens grauiter de lustro prosilit. at ni
Venator catulum properantem vinciat, unguis
Sentiet vrsorum quàm sit trepidanda petenti.
Venator læua catulum trahit: ac super arma
Stricta tenet dextra lato venabula ferro.
Ad socios redeunt dominusque canisque latentes,
Insidiasque parant omnes, & retia tendunt.
Retis habet partes hominum custodia tensi
Supremas, alij seruant in limine portas,
Atque manu iuuenum laqueum fert quisque sinistra.
Hunc volucrum pennis ornant, quo territus vrsus
Aufugiat, ponunt imprimis agmina valuis,
Insidias ramis frondosaque arbore velant.
Tum clangore tubæ reboat nemus omne propinquum,
Concussæque tremunt syluæ, tellusque remugit:
Qualis, vbi armorum splendor squallentia complet
Arua, micat tellus non vno lumine solis,
Fit strepitus, clangore tubæ quum castra mouentur,
Atque equites instructus eques vocat agmen & agmen,
Ecce vrsus sonitu syluarum concitus exit,
Horrendumque fremit rugitibus intonat æther,
Turba ruit iuuenum paßim clamore secundo,
Et terrent manuum strepitu, & clangore tubarum,
Ille vbi planitiem vel campum est nactus apertum,
Territus insidiis fugit, & clamore tubisque,
Et laqueis multis paulatim in retia cedit.
Exiliunt quorum sunt retia tradita curæ,
Et quacunque valent capientes summa plagarum
Implicuere feram: quæ dentibus, unguibus, atque
Tum sæuit totis animis, tum fundit habenas
Irarum laxas, vruntur pectora flammis.
Cadere quis vinctum nescit? cadit ille sagittis
Qui victurus erat triginta illæsus in annos.
Sunt qui non dubitent in aperto prælia campo
Sumere cum populo syluestri cominus armis.

Alter

Alter in adversos hostes ruit, ille salute,
Proque suis pugnat thalamis patrioque recessu:
Alter pro ingluvie, vastaque voragine ventris
Non patitur vulgus sylvis errare ferarum.
Vnguibus ergo ursus venanti occurrit acutis,
Vincere vel certus, vel certam occumbere mortem.
Contra venator cui fortiter obtulit arma
In pectus: nil horrescens ardentia frontis
Lumina, crudeles furias signantia cordis
Concidit interdum venator victus, & ungue
Membra lacer, prostrata iacent venabula terræ:
Concidit interdum telo fera cæsa potenti.
Vincere vel vinci magna est dementia. cælo
Qui servat volucres delapsas, nulla per agros
Prælia committit, nullum subit ille periculum.
Sunt arma accipiter, casses, sunt vimina, viscum,
Noctua, quæ noscis promittant quanta pericla
Aucupibus volucres: homini quàm bella parentur
Sanguinolenta feræ, queis cum pugnare necesse est.
Vrsorum nullus defuncta in corpora sæuit,
Idcirco venatores iam robore victi
Decubuere solo strati flatusque retento
Devitant furiasque feræ mortisque pericla.

Nec te caudati taceo gens mima pithecci.
Est horum triplex species: tibi simia cauda
Defuit Aethiopum sylvis erratis in altis.
Est color his flavusque inter fuscumque, virorum
Omnibus & studiis imitantur plurima facta.
Ambabus rapiunt manibus quod feceris, ipso
Visu mortales imitantur lumina, nigrea
His cilium, latique ungues: est indice plantæ,
Et totidem distincta notis: his mollior auris.
Rettulit humanam speciem qui dentibus ordo:
Vt dicas olim humano de semine natas.
Pignora bina ferunt, paleæ quo tempore primùm
Surgentem ad Zephyrum vacuæ iactantur, & arva
Pressa calore gemunt coeunt quia tempore veris.
Hunc amat egregiè natorum, invisus at ille est
Matri nec facile est huius cognoscere causas.
Vngula secta quibus plures uno edere partu

Concesßit natura, canis quod monstrat, & vrsus.
Quinque decemque suam vitam traducit in annos.
Quamuis mortales imitatur, at ipse pithecus
Fallitur arte tamen, nec discit fingere fraudes,
Præparat ante dolos venator, & arte cothurnos.
Vincla pedum, insuetus cæcæ molimina fraudis.
Hinc nemus ingreditur quod simia multa frequentat.
Aucupibus noti frutices, & gurgitis vndæ
Piscanti: nouit saltus venator, & arua.
Induit inde sedens allatis crura cothurnis:
Deserit hic alios, veluti se fluminis vnda
Ablueri: manibus iunctis & lumina, & ora,
Si haurire putes lympham de vase iacenti:
Hinc abit at nostras cupiens imitarier artes
Simia, pro lymphis flauentem nacta liquorem,
Vincta pedes geminos, hinc visco lumina claudit.
Infelix animal quod se virtute dolisve.
Aequiparare cupit mortalibus, his dedit vnis
Ingenium velox diuino semine natis
Maximus ille opifex qui nutu temperat orbem.
Et quantum superi præstant mortalibus ipsi,
Tantum mortales præstant animalibus ipsi.
Est etiam proles parui dicenda sciuri
Monticolæ, qui terga tegit mollißima cauda,
Cùm grauis incumbit terris arentibus æstus:
Hinc quoque nomen habet. villorum summa nigrescunt,
Cætera puniceo paulum rubuere colore.
Lumina bina micant, geminos imitata pyropos.
At niueus ventris color est similisque pithecis
Iacta tenet manibus residens, & purgat inani.
In quinas dissecta notas est planta, nec arma,
Retia nec quærit venatio tuta sciuri,
Et gliris: tamen humana qua fallitur arte
Quisque horum nobis dicendum carmine, quando
In syluis posuere domos, & montibus altis.
Ver vbi dispellit nubes, cœlumque serenat,
Et vernis gelidæ efferunt solibus auræ,
Concipit ingentes in paruo pectore flammas,
Et grauibus paßim furiis agitatur amoris.
Mergitur Oceano cùm primum Gnosius ardor,

Et ma-

Et matutinus campum repetiuit arator.
Quatuor hinc catuli tenues in luminis auras
Nascuntur, sunt fossa domus hic arboris antra,
Non tamen huc prodest fugisse Cupidinis ignes.
Nec paruo natos mater sectatur amore,
Pabula quæ tulit his primùm corrodit, & illos
E docet hinc tempestates prædiscere cœli
Possumus, exigui seruantes facta sciuri.
Namque solet qua parte ferox spirauerit aura,
Qua surgent imbres, stipare foramina plantæ,
Parte alia plantæ fuerant quæ causa recludit.
Aduerso quæras hoc ipsa foramina vento.
Nil adeò natura tulit, nil sedula paruum,
Vt non ingenio valeat vel viribus vllis.
Hinc venatori facilis captura, virentes
Ascendit plantas, ponitque foraminis ori
Prætensos laqueos, nec prælia dura requirit.
Non opus est lato committere prælia campo:
Nec veniunt vsu valli, venabula, falses.
Est tamen & planta qui lignum cædat, & antra
Falce seces, totamque domum populetur & omnes
Diripiat catulos paruos simul, atque parentem.
Nec glires alia capiuntur fraude domusque
Est simili constructa modo, locus vnus & idem.
Est cibus ambobus: hyberni frigoris iram
Quisque latet. glires hyberno tempore somnus
Semper habet: capiunt longam per membra quietem,
Et quantum dapibus pinguescunt cætera lautis,
Hyberno tantum pinguescunt tempore glires,
Ast vbi iam vernis arrident floribus arua,
Frigidus & sylucus Aquilo diffugit ad Arctos,
Deserit hos tandem somnus simul atque senecta:
Ac veluti exuuias veteres iam frigida primùm
Vipera deponit latebris, antroque relicto.
Tum coeunt cùm pressa gemunt seruoribus arua:
Tum pariunt grauis autumnum quum diffugit æstas.
Glis sextum vitæ viuendo præterit annum.
Ingenij tantùm tribuit natura parentes
Annosos vt alant moti pietate vi issim.
Huic caput est similis spinis armatus echinus.

Ora suem referunt: niueusque sub ilia venter,
Cætera membra feræ spinis armantur acutis.
Cùm cernit venatores, collectus in orbem
Substitit, errantes creditque latere morando,
Nec tarder est adeò: vires cognoscere cunctis
Donauit natura suas animalibus alma.
Ast ubi nulla datur tandem spes certa salutis,
Mingit in horrentes spinas, quia credidit, illas
Se propter quæri, vacui seruantur & illa
Vrina, hanc reperit venator prouidus artem.
Excipit interdum mentem mortalibus horror
Improuisus, & his fallendi subtrahis arma.
Frigidus in syluis Aquilo cùm murmurat, auras
Diffugiunt, latebrasque petunt, sunt præscia corda.
Idcirco stellas cœli, ventosque iubemus
Discere venantem: surgentis nescius auræ
Ne frustra in syluis erret, dum quærit echinos.
Italia nascuntur, habet simul Apher, & Indus,
Corporibus rigidis mira est prudentia paruis.
Vndique diripiunt fructus, hyemique reponunt.
Pomorum super hi cumulos se sæpe volutant,
Inde domum redeunt onerati tergora pomis.
Hi quoque flammati telis feriuntur amoris:
Nil latebræ, nil spina iuuat: nil tergoris horror.
Lucida ab Oceano cùm surgit stella leonis.
Et sol clarus equis roseis iuga prima reponit,
Cernitur exiguus in syluis partus Echini.
Atque duos pariunt, vel tres: at tempora vitæ
Longæ si quæras, in sextum prorogat annum.
Non eris indictus versu fere bubale nostro:
Bubale frigentis Scyticæ fide incola terræ.
Corpora quanta boui: splendentia lumina: fuscus
Est color, atque caput telis armatur acutis,
Altera ramorum pars tergus spectat, & aliè
Natiuis frons armatur pungentibus armis.
Hunc venatores tendentes retia, magnis
A tergo in casses tensos clamoribus urgent.
Ast alius pugnat sumptis huic cominus armis
Et ferro, & canibus cadit auxiliaribus vrus.
Pluribus ast alij circundant curribus illos,

Arbori-

Arboribusque locos, quibus hic versatur: & inde
Ingenti clamore canes, hominesque sequuntur:
Purpureas alius vestes indutus, & illi.
Qui magis inuisus color est, occurrit, in ictus
Ecce ruit pronis iratus cornibus vrus
Et quoniam tanta est furiarum copia, nullis
Viribus vt valeat venator sistere contra:
Deligit ante locum, ramosæque arboris ipse
Protegitur dorso pronis in vulnera telis.
Bubalus iratum fusis huc fertur habenis.
Nec cernit plantam; furor ingens lumina velat.
Arboris infixis dorso mox cornibus arma
Is sentit venatoris quàm fortia. tandem
Concidit, atque animam dulci cum sanguine fundit.
Hunc si quis vinctum suetis abducere syluis
Conetur, patriam vt mutet, priscosque penates,
Irritus ille labor; ni vincula dura morentur,
Protinus in patriam rediit: mora nulla retardat:
Nec tanti vmbrosæ syluæ, nec pascua læta,
Frondosi montes, natiui flumina fontis,
Deserat vt charam patriam & sua lustra relinquat.
Nec solùm patriæ terræ mortalibus ipsis
Est innatus amor: volucres, & plurima ponti
Ad suetas rediere domus, ni vincla morentur.
In patriis malunt mediocria pabula campis,
Quàm largos alibi fructus, atque vbere cornu.
Cùm resoluta fluit glacies, & montibus altis
De niue manantes riui labuntur in imos
Planitie campos, stimulis agitantur amoris,
Tum verò incipiunt maribus certamina, totis
Pugnatur campis rapidas extinguere flammas
Dum cupiunt, & riualis præponitur alter.
Non aliter quàm si tauri per florea prata
Frontibus oppositis pugnent spectante iuuenca.
Exoriente die vt clarum Delphina videbis,
Expectat partus harum Lucina ferarum.
Nunc duo, nunc vnum pariunt hos viuere lustra
Quinque sua referunt longissima tempora vitæ.
Quis nescit paruos fœtus rapuisse ferarum
Tutius? hæc ratio communis, pignora matri

Subtraxisse dolo seruata temporis hora.
Hystrice nil syluis errat, nil nascitur vsquam
Quid magis horrendum. spinosa est & propè nares:
Sic vt echinus & hæc telis armatur acutis.
Vngula secta pedum, nigrescunt lumina, cauda
Exigua est. sonuere feræ currentia spiris
Tergora: qualis vbi sternit sata pinguia grando.
Qualis & armorum strepitus, cùm membra nitenti
Indutæ ferro procedunt ordine turmæ.
Corpora quanta lupis, pauloue minora. feraci
Aphrorum regione simul nascuntur, & Indi.
In venatores spinas iaculatur acutas,
Inque canes qui lustra petunt, sunt tempora partus,
Et veneris stimuli paribus diuisa dierum
Limitibus: numerus prolis, tempúsque latendi.
Sed ne membra canum feriantur ab histrice, fraudes
Inueniunt venatores, & prælia magna
Diuertunt alio à canibus. nam nuda teguntur
Corpora velleribus bibulis, quæ dura morantur
Spicula. tum cassésque parant, ferróque sequuntur
Intensos, cornúque sono & clamore fatigant.
Ast alius strictis huic pugnat cominus armis.
Nil adeò natura ferum, nil sedula fecit
Horrendum, quod sit ducis mortalibus horror.
Armeniæ tigres tentauimus, atque leones,
Aethiopúmque Arabúmque feros domitare dracones.
Sed nec vtrinque tibi procedit caput amphisbæna
Lethiferum monstrare: virûm solertia vicit
Omnia. nil terrent morsus, nil sæua venena.
Dipsadane tanti facimus: crudelior omni
Cùm sit, nonne vltro quæsiuimus aspidis ictum?
Duritie ferrum superauimus, æquora nostris
Mandata parent. aliò turgentia cursum
Flumina diuertunt, vincuntur & obice fluctus.
Quid? non saxosos montes prostrauimus? orbis
Nec satis est totus, cælum quoque adiuimus ipsum:
Tartara nunc etiam seruant vestigia nostra.
Nil nos exertos dentes curauimus apri,
Præcipitis carpit somnos qui margine rupis,
Ora, pedes, oculos, aurésque simillimus: atque

Crura,

Crura suis cicuris horrentia tergora setis.
Horridus aspectus, vox horrida promminet illi
Dens vtrinque potens velocis fulminis instar
Cùm tellus primùm vernis se floribus ornat,
Et patefacta silent cessantibus æquora ventis,
In pugnas blandis stimulis agitantur amoris,
Et priùs obducunt immundo tergora limo:
Solibus obdurant, limoso tergore plantas
Sæpe fricant, costas ad vulnera sæua parantes.
Arrectis ineunt setis certamina dorso,
Ore cient spumas, ingentem spiritus iram
Significat flatu que frequens pulsoque timore
Solus amor Veneris, sola insatiata cupido
Sollicitat mentem stimulus, domat efferа corda.
Sunt & qui referant hos primum mense Decembri
Concipere, & furias sentire & vulnera amoris.
Accidit hoc etiam solis syluestribus apris
Quod victore cadit, paribus ne iungitur illi
Fœmina connubiis, plagis lacerata cruentis.
Tales sunt mores dispersis montibus altis
Gentibus, vsque adeò stimulis agitantur amoris.
Qui nisi te dominum vitæ, mortisque fatetur
Magne Amor, & regum & populorum maxime princeps?
Lumina tu claudis mortalibus, omnia vincis.
Fuluus aper porcæ cicuri coniungitur. inde
Hibrides exurgunt diuersis patribus ortæ.
Conueniunt nigræ vestes venantibus apros,
Villisque, feræ referentes corpora forma.
Tempora Lucinæ numerusque, & tempora partus
Penè eadem suibus. pellunt in rete repertos
Robora magna canum, syluis hominesque sequentes.
Interdum rapuere canes hos morsibus atque
A dextra læuam tenuere tenaciter aurem.
Ecce ruit rigidus quatiens venabula dextra
Venator, tepido captiui sanguine ferrum
Tingit apri, multusque scatet de vulnere sanguis.
At si fulmineis tetigit vos dentibus idem,
Impia corda canes luitis pro criminae pœnas.
Indicus est catulus venanti commodus aprum,
Gnosius, & Locro missus, pariterque Lacænus.

Retia prætendunt alij, saltusque patentes
Inde viris, canibusque feris hinc rete coronant.
Ecce canis lustris quærens hic suscitat aprum,
Hic ceruum magno latratu in retia cogunt.
Interdum in venatorem fert impetus aprum,
Decli ans nitidum parat hic in vulnera ferrum,
Nil timet actus aper furiis venabula, cursum.
Ni timeant au ita feræ, venator, aperque
Conciderent, fieretque necis communis vtrique
Copia. si primo fixus non corciderit ictu,
Nullaque sit rursus feriendi oblata facultas,
Sed tamen insiet aper, stratus tellure iacendo
Venator vitat mortem timor inuenit artem.
At quos in casses populis studiosa sequentum
Turba canum ferro cædit qui retia seruat
Retibus implicitos. tot sunt venantibus artes.
Te quoque cerue fugax sylvarumque incola plantas
Cornibus arboreis qui initiaris, ve sibus edam.
Namque vbi præturus maturam rusti us vuam.
Colligit, & delapsa ia ent in gramine poma,
Quæque sub arboribus ramosi poma parentum,
Poma decus nemorum sylu um gloria poma:
Frigidus Oceani cùm primùm mergitur vndis
Arcturus cerui blando capiuntur amore.
Nunc has nunc illas adeunt, nec fœdera certa
Coniugij retinere valent, solisue morari
Pectoribus tantæ flammæ v untur amorum.
Pòst vbi sub nostris Phœbo propiore micante
Pleiades fugient mortales sidera septem:
Tempus adest ceruis maturos edere partus.
Vnum, sæp pariunt v nota viarum
Sine loca, vel facto mortales tramite sæpe
Prætere nu a vt belua at.
Infelix animal ceruus, minus esse rapacem,
Ru inf re cais :
Tertiò & infelix catulosque timentes
Quò fugitis? vel iuuentus
Imploratis? ea est fiducia digna fauore.
Nec prius ipsa marem pateretur fœmina quàm se
Purgarit sese lis noto medicamine cerno.

Fngul

Vngula fissa pedum, ramosaque cornua frontis.
Sed tamen Illyricis esse vingula Pæonisque
Integra narratur pallentes ruminat herbas.
Cætera membra boui, aut paruo propiora iuuenco:
Longius os isti, sinuosaque crura, leuique
Apta fugæ: cauda exigua est, color ipse colori
Proximus est cineris facilis captura, stupore
Correptus miratur equum taurumve; sequentes
A tergo venatores non prospicit: arcus
Oblitusque sui miratur sæpe minantes.
Cornibus armatur trepidandis, cornibus illum
Quis tamen aspexit pugnantem? in retia pellit
Turba canum: ceruis maribus sunt cornua solis.
In fluuios saliunt si qua conceditur, aut se
In tergum versi pedibus calcare petentes
Quærunt hi catulos, ceruis solertia tanta est.
Hoc faciunt vbi turba frequens conuenit in vnum:
Idcirco venatores pro viribus arcent
A turba, retrahuntque canes, ferroque nitenti
Diuisos cædunt canibus sternentibus illos.
Indicus est aptus catulus, Locrensis, Iberus,
Ceruorum quærat vistigia cæca Molossus.
Conueniunt vestes virides quærentibus illos.
Hi caussis latuere tribus: quum cornua inermem
Liquerunt delapsa; cadunt namque illa quotannis.
Aut vbi pinguescunt nimium, latuisse feruntur:
Aut vbi post Venerem fodientes naribus arua,
Nigrescunt, hircum & redolent. cælestibus antè
Quam repetant armenta luunt sese imbribus omnes
Puniceæ gentes illos petiere sagittis.
Ast alius lato ferro pugnauit apertè
Vulneribus captis nota est medicina: sagittæ
Exiliunt, si dictami decerpserit herbam.
Ast vbi decubuere solo, serpentibus atris
Hostibus interdum ceruis pugnare necesse est.
Conueniunt aues Libycæ, (nam plurima campis
Nascitur his serpens) aures hæ, tergora cerui
Inuadunt aliæ, grauiter gemit ille dolore.
Nunc hunc, nunc illum currens sub dentidus hostem,
In geminas scindit partes: domat vnguibus illum.

Ast vbi peruenit currentia flumina cursu,
Fœmina cancrorum studios carcinas ipsi
Quærit: illorum sola hæc medicina laborum.
Cùm tranant fluuios, imponit clunibus alter
Alterius caput, & fesso succedit eorum
Qui prior fuerit natu, atque ætate priori.
Dicuntur cerui viginti viuere lustra.
Non tamen & partus breue tempus, & incrementum
Quod fertur sobolis paruæ sic arguit esse
Nam crescunt tardè viuentia tempora multa;
Quòd solidis constant & densis partibus illa.
Hinc quoque dura magis. rapido nec peruia Soli.
Frigoribus facilè non hæc penetrantur acerbis.
Est prope currentis Colchorum Phasidis vndam
Non huic absimilis, & desit barba nigella,
Tragelaphus, speciem quòd cerui præstat, & hirci,
Nomen habet, villis nigrescunt mollibus armi.
Cætera persimili cautè venaberis arte:
Non tamen expectes vt te miretur, & arcum.
Non ita corripiunt istum miracula rerum.
Pandite Orestiades capreas in montibus altis
Errantes, trinumque genus prolemque triformem.
Sunt capreæ, rupicapreæ sunt ibices acres.
Igneus est ollis color, atque ingentia frontis
Cornua, sunt vngues fissæ, sunt cætera quales
Quæ sub custodie arrepunt virgulta capellæ.
Cursibus ast habiles aspectu dixeris istas
Esse magis, grato pinguntur membra colore.
Et magis in pugnam sunt fortes cornibus istæ.
Dorcades atque vnà viuunt stabulantur & vnà.
Insidijs capreæ celeres atque arte petuntur.
Nam quis eas cursu sequeretur? rupibus illas
Præcipites veluti saxis pendere videbis.
Adde, quod est mirum, saliunt in cornua rupem
Montis in oppositam, tormento vt spicula pulsa.
Quòd si præcipites ceciderunt vallis in ima,
Et spatij desint saltu sua robora neruis,
Nil patiuntur, eæ catulos se pone sequentes
Præcipites traxere, canes venator ab illis
Idcirco retrahit, quæritque has vincere fraude.

Qui

Quod non protrahitur pellis robusta leonis,
Est vulpis iungenda: facit solertia vires,
Post frutices cantus venator delitet illas
Errantes petiit celeris munimine pennæ.
Aut leniter syluis errans has seruat & inter
Pascendum celeri iaculo percußit. at illæ
Currentes syluis tellurem sanguine signant
Postera cùm Phœbo stellas oriente fugauit
Aurora, ingreditur syluas venator, iterque
Sanguine signatum spectat, capreasque requirit.
Inuenit inde procul gelida tellure iacentes.
Nec tamen his nullum naturæ munere donum
Concessum quo facta leuent, medicamina quærunt
Vulneris illati dictamum nobile gramen.
Has si quis canibus sociis in montibus altis
Insequitur cursu, mox rupibus arceat illuc
Vertentes ducibus victoria . prima putatur
Præripuisse locos aptos: qui dorcada cursu
Insequitur caueat studio deserta sequentum
Protinus euoluat ne magnas pectore fraudes.
Temporibus pluuijs illam vesica fatigat
Plena, rapit vires currenti temporis horam
Nacta breuem dorcas fit cursibus aptior, atque
Continuè reparat vires, nec vincitur inde.
Caprarum numerus partus & tempora vitæ,
Lucinæ, Venerisque dies sunt omnibus istis.
Alpibus hæc currunt . ilis syluisque niuosis.
Quid loquar ægastros dispersos montibus altis,
Aut ouium syluestre genus? natura benigna
Plurima quæ terras habitant animalia & herbas,
Syluestri rursus reparauit sedula prole.
Hinc suibus confertur aper: quis nescit onagrum.
Cui conferre decet? bobusque simillimus vrus,
Mandragoræque viris, fœminæque humida proles
Menthastro menthæ similes, oleaster oliuæ
Atque hominum syluestre genus. spectatur in vndis
Scorpius, in terris est rursus scorpius herba.
Sectatur mira ægaster pietate parentes:
Sectantur pietate senes quòd pignora primum.
Hisce ferunt epulas, & summis flumina labris,

Atque cutem lingunt senibus, patresque decorant.
Quod si pulsa canum vi est lapsa in retia mater,
Continuò natos capies, non funeris ipsi,
Non cæli tanta cura est, quàm pignora matri,
Et nati venatores mortisve pericla
Non horrent tantum, quantum sine cedere matre.
Capreolis cerui color est aspectus, & ora:
Nec facilè à ceruo primùm noscuntur inermi.
Os tamen est ceruis oblongius, & magis illi
Crescunt. nec tantum capiunt miracula rerum.
Non sic ad dominos fugiunt, nec tempora vitæ
Clauduntur paribus spatiis: numerosior istis.
Est soboles, quæ plura ferunt breuiore fluentis
Limite clauduntur vitæ: numerosa negatur
Cui proles multis huic vita rependitur annis.
In lunam venatores his retia tendunt,
Aut quæ forma loci magis est his apta parare.
A tergo clamore canes, hominesque sequuntur
In casses si rete videt, mox transilit illud
Capreolus, venatores hoc rete iubemus
Tendere sublime: hoc & custodire sagaces.
Præterea multum refert quum cœperis ipso
Ne in cursu cesses, & præstes tempora fraudi.
Est mora consiliis aptissima, perfice tandem
Continuò consulta: facit solertia vires.
Euryceros ceruos imitatur corpore toto:
Sed tamen erumpunt armatæ cornua frontis
Altius huic reliquis sunt cornua dura rotunda
Gentibus in sylvis sparsis, & montibus altis:
Ast huic lata tamen tribuerunt cornua nomen.
Aethiopum terris pariter nascuntur & Indis.
Hæc Venerem vernis repetunt armenta diebus.
Non altæ sylvæ, vel latæ fluminis vndæ,
Præcipites rupes tardant, vallesque profundæ.
Non nemus vmbrosum, vel ramis arbor opacis
Hoc celare valent: magno excutiuntur amore.
Pòst vbi cùm Phœbus nocturnas dispulit vmbras,
Nascitur Idæum signum, Lucina tenellos
Expectat catulos in strati graminis herbam.
Nunc duo, nunc & tres partu nascuntur eodem.

Hæc socijs canibus quærunt animalia, & alto
In casses strepitu cogunt hominesque canesque
Sunt & qui ferro pugnent, & cominus armis
Fortiter audaci committant pectore pugnam.
Surripiunt alij catulos, quæ captio cunctis
Communis, veluti pullos rapuisse volucri.
Nec te prætereo vulpes villosa feroxque,
Subdola, sæua rapax, inuentrix mille dolorum
Corpore quot pili totidem sunt pectore fraudes.
Nec color est idem villorum: summa rubescunt,
Ima nigrent, venter niueus: sese illa colore
Tam vario pandit, nulla deluditur arte.
Incertus color est oculis: vestigia cauda
Verrit quàm corpus pascat maiore: domosque
Defossas habitat, neu sint penetralia furi,
Neue feris canibus, vel agresti peruia genti.
Quin etiam venatorum fallantur vt arte
Insidiæ, & certa porta haud capiantur, earum
Sunt totidem portæ quod diuitis ostia Nili
Nec cum vulpe canis bellum sine sanguine sumit:
Tam variæ fraudes sunt, tantæ in corpore vires.
Præuidet insidias, & soluit retia morsu.
Hoc mox in cassis lapsam vel cædere ferro
Conuenit, aut subitò fugiet. mora rebus abesto.
Vix homines multi, catulique in retia cogunt.
Nunc huc, nunc illuc fugitans ambage sequentes
Decipit, & catulis currentibus illa recedit.
Vincitur his tandem vi quos deceperat arte.
Cùm viridis studium patefecit terra coloni,
Et violæque ebulumque virent, cæloque sereno
Hybernam Zephyrus glaciem cum frigore pellis,
Continuò vulpes flammis capiuntur amoris.
Nil valet ars, Veneris nulla vitare sagittas
Fraude valet. Aestus cùm primùm pomifer annus
Dispulit, & grauidæ liuent in collibus vuæ,
Expectat partus facilis Lucina: sed vrsi
More parit catulos informes quattuor, illos
Lambendo trahit in formam: latet abdita prægnans.
Nunc age qua fraude miseras, quaque arte volucres
Decipiat, referam Boreas cùm frigidus arua

Inuadit, ſpoliatque nemus, ſyluaſque virentes
Frondibus & cunctis deſunt ſua pabula ſueta
Syluicolis; proſtrata iacet tellure ſupina.
Defunctam credunt volucres: huic plurima turba
Aëriæ gentis properant quibus illa doloſè
Implumes rapuit natos, lacerare paratæ.
Omnibus eſt ulciſcendi ſua damna cupido
Sed nimium faciles & credula turba volucres,
Fraus ignota quibus vulpis non ulla putandum
Facta carere dolis, capiendi ut viſa facultas,
Arripit improuiſa, auidamque recondit in aluum:
Quod ſupereſt ſaturæ, defoſſum condidit: illud
Mox repetit, ieiuna fames cùm dura coegit.

NATALIS COMITIS
DE VENATIONE,
LIBER QVARTVS.

Vam varium genus alma tulit natura animantum:
Tam varium poſuit fugiendi pectore mortem
Conſilium: conceſſa feris ſunt omnibus arma.
Hinc timidus leuitate lepus, hinc unguibus urſi,
Robore dentis aper, præduris cornibus uri.
Armantur, pelluntque ſuis pro viribus hoſtem.
Quis te magne parens rerum Natura creatrix
Comprendat? ſuperas humanum callida ſenſum
Ingenij, ſine fine tua eſt prudentia nullo
Limite clauſa, patet multo quæſita labore
Vix quota pars rerum, nam cur magnete propinquum

Altra-

Attrahitur ferrum? ne dicam ſingula nil eſt
Simpliciter notum, cùm tellus perſtet: at vnda
Cur magis ima petit leuior? grauiore petente
Ima magis tellus immergi debuit vndis:
Nunc tamen è terra tumidum decurrit in æquor
Flumen, & Oceani clauduntur littore fluctus.
Adde quòd & mundi miracula tanta tuliſti,
Tam varium ſpectatur opus, ſatis eſſe putandum
Vt ſit mirari, veſania reddere cauſas.
Multa tamen loquimur capti dulcedine facti
Diua tui, Bromio veluti cui corda caleſcunt,
De primis rerum cauſis iam diſſerit: illum
Plena docent cratera Deos, & ſidera mundi.
Somnia ſunt hominum ſapientia, fictaque monſtra.
Hinc quòd Pythagoras ſapientis nomina primus
Spreuerit, & ſe ſcire nihil quòd dixerit alter.
Quis genus innumerum lapidum, quis gramina nouit
Omnia? quis plantas? vel quæ voluuntur in imo
Monſtra freto, quis quod volucres naſcuntur vbique?
Quæ mare, quæ terras nemora aut vmbroſa vagantur?
Sed rurſus luci ſacri, ſyluæque virentes,
Ad diuas vertor gaudentes cæde ferarum.
Terga notis varijs Indo ſignantur iorco,
Et qualis pardus maculis ſignatur amœnis;
Corpore prægrandis, ceruoque ſimillimus alto
Vere coit, geminoſque parit. venantur iorcos
Qua ceruos ratione canes in retia cogunt.
Tempora ſunt vitæ ſpatio concluſa minori
Nec ſimul hos armant ramoſæ cornua frontis:
Cornua ſunt quamuis hoſtes depellere prompta.
Non adeò mirantur, eos venator vt arcum
Mirantes feriat rapidæ mox cuſpide pennæ.
Nunc age quæ ſpecies, Veneris ſit quanta cupido,
Quis color, & quo ſe defendunt robore pardi,
Carmen erit nobis, carmen concedite Muſæ.
Tu nemorum tu diua faue cui retia curæ,
Quæque cothurnata incedis ſuccincta pharetra,
Virginibus Tyrijs, nunc & comitata Lacænis.
Eſt pardi Libyci duplex genus: hoc minus, illud
Grandius, ambobuſque pares in corpore vires:

Cauda minor magnis, at paruis grandior vno
Nascuntur signo: flammas imitata micantes
Lumina sub ciliis fulgent lampyridis instar
At subter pallent: armantur robore dentis,
Vnguibus & rapidis, cum toto corpore crura
Conueniunt, sunt terga notis signata, colorque
Cæruleum nigrumque inter color ocyus aura
Currit, & est fortis dura in certamina Martis.
Iamque vbi nauigiis felicior incidit aura,
Labitur & glacies, Zephyrique tepore solutus
Monte fluit riuus vitrea pellucidus vnda,
Conueniunt pardi, Venerisque cupidine capti
Pectore concipiunt flammas: furor omnibus idem.
Mox vbi Libra diem paribus diuiserit horis,
Et noctem, vel clara freta Cretæa Corona
Sidera consurgent, campis autumnus apricis
Cum ponit folia à primis exusta pruinis,
Expectat partus facilis Lucina recentes:
Sunt herbæ virides prostrata cubilia partu:
Sunt nemorum secreta domus thalamique superbi,
Nulla obstetricis merces mæotra parantur.
Talia nubigregi sunt natæ fœdera patris.
Enixæ cibus est simplex, & qui fuit antè.
Sunt haustæ potus vndæ de flumine viuo.
Delicias odere feræ simul æquore vectas
Littore ab Eoo merces, & solis ab ortu.
Ipsa suo nutrit quos edidit vbere mater:
Nullaque nutrices expectant præmia lactis.
Non hæ sunt merces in syluis, nulla ferarum
Quæsiuit pretio dulces contemnere natos.
Nulla adeò feritate suos armatur, & ira
Odit vt catulos: nascuntur quatuor vnà:
Interdum geminos catulos dat fœmina, vel tres.
Quæ nunc in syluis errat, quæ montibus altis
Pardalis & denso vestitur tergora villo,
Vitisatoris erat nutrix: huic præbuit Ino
Vbera, formidans magnam Iouis altitonantis
Vxorem pariterque timens hæc Penthea regem,
Penthea Echionium, qui patris sacra profanus
Orgia spreuit, & hinc soluit pro crimine pœnas.

Hunc

Hunc hederæ texit ramis, hunc texit Agaue,
Autonoeque soror, simulantes mystica circum
Cymbala pulsantes, & tympana multa sonore
Vagitus texere nurus infantis, & arcam
Aoniæ magna matres cinxere corona,
Inque manus tradunt alijs dimittere campis.
Protinus Aonij rapidis spumantia ventis
Ad maris vndisoni venerunt littora matres,
Hic reperere senem cui victus littora circum,
Qui quondam tremula captabat arundine pisces.
Sed tamen ex longo piscatus tempore lintrem
Emerat, hoc vnum longis quæsiuerat annis,
Et laceros casses, quos tunc sarcire madentes
Cœperat: at reliqua in natorum absumpserat vsum,
Hunc matres orare senem traducere cunctæ.
Ille lubens (veneratus enim quæ credidit esse
Sacra Deum) conto subigit de littore Cymbam
Oppositis cupiens matres has reddere terris.
Cùm medij nauis sulcaret tergora ponti,
Atque ab vtroque pari distarent littore tractu,
Serpere cœperunt hederæ tabulata virentes:
Et similax, apiumque comis frondescere adultis.
Sic fertur: stupuit miraclis nauita tantis.
Diriguere comæ, concussit protinus ingens
Membra tremor, liquit faciem formidine sanguis,
Puppis ad Euboicas currens allabitur oras:
Fertur Aristeus hic antrum coluisse virorum,
Qui genus indocile; & viuentum more ferarum
Glandibus, & baccis, pomis syluestribus, & quæ
Sylua tulit cultu nullius iussa coloni,
Edocuit primus teneras armenta per herbas
Pascere, & è quercu fumis pellentibus actas
Claudere apes vacuo sub cortice; primus oliuum
Exprimere ex oleæ fructu, lac cogier idem.
Nutriit hic Bacchum miro deuinctus amore,
Euboicas inter nymphas, Dryadasque puellas,
Aoniasque nurus multos feliciter annos.
Has inter ferulam ludendo fortè cecidit,
Et ferro lapides ictu percussit eodem,
Exiluit vini dulcis de vulnere riuus.

Hinc laceravit ovis frustatim viscera, tabo
Inficiente solum, canis albentia setis;
Membraque iecit humi, rursus (mirabile dictu)
Diuisæ pendes coierunt membra repentè,
Et virides herbas decerpsit pabula nota.
Iam vaga per vastas penetrarat plurima terras
Fama Dei, qui multa viris monstrabat & vrbes
Lustrando virtute sua compleuerat orbem
Denique Thebarum populos peruenit & omnes
Occurrunt matres Cadmeides, impius vnus
Inuentus Pentheus: captus formidine patris
Imperat hic socijs hunc arctis nectere vinclis.
Inuasere Deum molli, mutique requies
Percutiunt saxis matres rapiuntque coronas
Compositas hederæ ramis, & cuncta profanant.
Tum pater immanem te fecit Penthea taurum.
Pardalis in speciem matres mutauit, & illas
Vnguibus horrendis, & dentibus armat acutis.
Discerpsere feræ taurum regemque profanum
Esse Dei quoniam sic illis visa voluntas.
Nunc etiam Bacci lætantur munere vino.
Et procul arboribus densis antrove rubentem
Venantes fontem fingunt, & flumina vino
Inficiunt veteri: potant cum flumine somnum
Pardi, nec procul hinc in strato gramine molli
Decumbunt: funes & vincla tenacia nectunt
Venantes, facilemque parant his p cula prædam:
Bacche ferox hominum domitor, terra torque ferarum,
Nec solum Tanaim gentemque binominis Istri,
Bistoniosque sinus, Eoæ & littora terræ
Vicisti atque Arabas syluarum thure superbos:
Tu pandis secreta: patent tibi cuncta animosque
Attrahis illecebris homines dulcedine torques.
Tu grauis interpres linguarum diuinumque peritus.
Tu pacem, tu bella geris: cratere rubenti
Tu domitas Lapithas per te Iouis altitonantis
De manibus concussa cadunt fera fulmina frustra.
Sermones hominum claudis, litesque Deorum.
Venandi est eadem rati pardum, atque leonem.
Fossi minor pardis: hoc suspendere columnæ

Venan-

Venantes catulum. stat quernea fixa columna.
Si quis fortè lupos fouea venabitur, anser
Aptus erit: sapiunt vni non cuncta palato.
Quis gaudet epulis animalia cuncta trahuntur:
Et tigris fouea capitur delapsa repentè.
Desertis Libyæ gentes nascuntur in oris,
Quæ maculis atris signantur tergora pardo
Iuncta leæna tulit: referunt matremque patremque.
Nec simplex species, retinent hinc nomina mista
Venandi est eadem ratio quæ patribus ipsis.
AEthiopum terris speciem monstrare cameli,
Et pardi, cernes animalia mista: cameli
Hinc nomen commune tenent, & pardalis acris.
Forma, genusque feris tribuerunt nomina multis
Diuersis, sed leucrocutæ quia multa sequuntur,
Nullius certe illorum sunt nomen adeptæ.
Quid loquar Assyrij Libani, aut spumantis Orontis
Syluestres acies? quid gentes versibus Aphras?
Est variis panthera notis signata colorque
Est fuscus: variis maculis sunt tergora picta.
Quòd si non alium monstrarent terga colorem,
Pardus erat panthera, color distinxit vtrunque,
Quatuor in medio tumuerunt vbera ventre.
Concipiunt totidem catulos sub tempora brumæ.
Vbera bina dedit prudens natura animantum
Soliparis, illa & diuersa in parte locauit.
Inter crura iacent capris & pectore summo
Dependent homini, melius sic esse putauit.
Viuere tot possunt partuque feruntur eodem.
Quatuor inde quibus sunt vbera quatuor edunt,
Aut peperisse valent: quibus vbera plurima longo
Sunt sub ventre, ferunt plures & fœtibus æquant
Mammarum, numerum, ne quid sit inane paratum,
Protulit & pueros vno tres fœmina partu,
Sed tribus immanes secuerunt stamina Parcæ,
Altera tres peperit pueros, atque insuper vnum.
Quatuor his sed mox secuerunt fila sorores.
Viuunt qui gemini partu nascuntur eodem.
Quod superest, catulii pellunt in retia, magnis
Hinc homines atque inde canes clamoribus vrgent.

Venantur pariter fossis, & fraudibus istas.
Hoc tamen admonitos venantes esse iubemus,
Singula ne referam duri certamina Martis,
Quæ cornu, quæ dente iræ, quæ armantur & vngue,
Sæpe ruunt contra venantem fortiter hostem.
Omnibus est ratio communis sternere ferro
Lata per arua feras, & decertare vicissim.
Nascitur Aethiopum campis, vbi terra colonos
Vsta refert nigros, animal: cui linea tergus
Plurima distinxit varium, nigrantibus albæ
Sunt mistæ iuuenum maculæ: senioribus atrum
Est tergus, vario pinguntur colla colore.
Omnibus est villus longus est plurima cauda.
Ore refert vulpem, sunt paruæ protinus aures.
Longius est æqui collum, caput est breue, plantæ
In quinas dissecta nota est vngula, pars est
Postera sublimis, depressi corporis armi.
Non bene compositum corpus, nec membra videntur
Apta fugæ cattum referunt sed cætera, tempus
Lucinæ, Venerisque dies, tempusque ferendi
Est ambobus idem, sunt vulpis corpora quanta.
AEthiopum cattis feritas est mira, tenellos
Namque vorant catulos ambo, materque paterque.
Idcirco rapiunt hos matris ab vbere matri
Supponunt alij, sæpe vbera fæmina præbet
AEthiopum: natura dedit pro corpore tantam
Seuitiem, morem corpus, formæque sequantur.
Hanc laquei cepere feram, pedicæque tenaces.
In casses alij cogunt, qui retia seruant,
Continuò implicuere feram: se dentibus illa
Defendit, pellitque sui pro viribus hostem.
Est locus & cauda, & villis huic obsitus albis,
Podicis inferiorque loco, quo parcius alba
Excrementa fluunt redolentia: cepimus illa
Inter delicias: hominum dementia tanta est.
Nec te prætereo Phrygiæ gens incola terræ
Quæque Lycaoniis erras in montibus & quæ
Degeneras asinis proles syluestribus onagri.
Corporis aspectus iucundus, lumina clara,
Longa auris, velox color est argenteus illi,

Nigra

Nigra tamen summo percurrit linea tergo.
Cingitur hæc circum niueis vtrinque coronis.
Huic breuius corpus, firmißimaque vngula, multis
Coniugibus gaudens vnus præeuit onagrum,
Et duo nunc peperit, nunc fœmina proiulit vnum.
Vxorum se pone mares in pascua ducunt
Armenta, & syluis pascuntur montis opaci
Culmine: cùm viridis iecerunt pabuli amorem,
Ad liquidos fontes ducunt, vel flumina turmas.
Protinus antra petunt ducente armenta marito,
Lumina paulatim cùm somnus repit, & ipsa
Pignoribus paruis præbetur cura parente.
Prætereunt sex lustra. Deûm tot tempora vitæ
Munere sunt concessa: canes in retia cogunt.
Venandi ratio simplex syluestris onagri.
Proiicit in faciem lapides hominumque canumque
Sectantum pedibus postremis belua currens.
Præbuit ingenij tantum natura pericla
Ingenio vt superent cauto quibus arma negantur.
Sunt qui prætendant laqueos vbi stricta viarum
Sint loca, vel pedicas multis syluestribus, illis
Errant tum syluis armenta repente tenentur.
Mirantur, nullumque vident, vincloque tenaci
Occumbunt sese cupientia soluere mortem.
Colla quibus retinentur, ea falluntur & arte.
Teque veneniferi referam mus incola Ponti,
Vulpe minor: villisque nigris, acieque migranti
Luminis: & terram despectas sæpius: ipsa
Sub tellure lates fugiens mala frigora brumæ.
Vere vbi frondescunt syluæ, tellusque virescit
Et Boream frigusque tepens iam dispulit aura,
Concipiunt mures villoso in pectore flammas.
Tres pariunt fœtus, aut quatuor, astra leonis
Cùm pelago tolluntur, equis & Phœbus anhelis.
Deserere incepit torrentia sidera mundum.
Retibus implicitos capiunt, laqueisue vagantes.
Illorum nil arma timet venator: & ipsi
Securi catuli latratu in retia pellunt.
Huic etiam muri proprium, quòd ruminat herbas
Stratus humi, veluti vaccæ, ceruique fugaces.

Est prope Gangaridas extremæ littora terræ
Indorum regione ferax locus; uber & arui
Mirandum: bis terra ferax, bis poma quotannis
Aurea sub plantis sperimuntur, bis sata messor
Colligit & liuent in apricis collibus vuæ.
Huc dulces auræ aspirant, hic plurima cæli
Temperies: hinc æstus abest, solisque maligni:
Nec rapidis flammis exurit Sirius agros.
Nec desunt liquidi fontes, nec fluctus aquarum.
Nascitur hic animal nigranti tergore, quantus
Est ceruus, sonipesque ferox & forma iuuencum
Ipsa refert, ceruumque caput fortissima cornu
Armatur frons nigranti, quo terruit hostem.
Sæpe venenifera veniunt ad flumina gentes,
Inficiuntque vadum tabo, tetrisque venenis.
Attingit fluuium veniens hæc belua cornu,
Quo virus fugit & fluctus purgantur aquarum.
Hinc quoque syluicolis reliquis est purior vnda.
Virginis amplexum cupijt fera belua (nam sic
Fama refert) somnumque capit, placidamque quietem
Virginis in gremio optatæ somnoque solutæ
Funibus inuenit sese, vinclisque ligatam.
Seu natura dedit secreti semina amoris
Virginis, atque feræ est atrox innata cupido:
Siue alia est ratio, tamen hac adducitur arte.
Nec mirum: mulieris amor te simius ingens
Sollicitat quando, dominæque calescis amore.
Prætendunt alij laqueos, & retia pellunt,
Ingenti clamore, negant gens plurima viuam
Posse capi: solum tribuit cui nomina cornu.
Cur Getulus oryx cornu cùm monstret acutum
Vnum; diuersum nomen sortitus ab illo est?
Corpora sunt niueo, vernique iniecta colore
Lactis, vtrimque genæ nigrent, sunt pinguia dorso
Tergora, sublimi nigrescit cuspide acutum
Cornu, præduro penetrat quod robore cuncta.
Quantaque capreolis orygi sunt corpora: planta
In binas dissecta notas, in cursibus acer.
In caput huic vni villorum vertitur ordo.
Non ille horrendis vrsis, non ille leonum

Terre-

Terretur furiis, si quando in prælia ventum est,
Expectat cornu furias in vulnera prono.
Non huic occurret venator corpore sicco.
Idcirco admonitos venantes esse iubemus,
Vincere, vel certam cedendo occumbere mortem.
Hisce necesse feris, non mulcent dulcia verba
Syluestres animos, nullusque admittitur illis
Orator; laxis furiæque vagantur habenis.
Vt grauis Aeolio cùm ventus prosilit antro
Totus in arua ruens, & syluas sternit opacas,
Flaminibus rapidis immensus murmurat æther.
Tum neque veliuolæ puppes, neque nubila cæli
Contrà stare valent, conuoluens omnia secum
Viribus Hippotadæ nullis frænatur, & illum
Non tenet imperium regis, nil audit at vnus
Est cordi fragor, & strages, & murmur, & ira.
Concipiunt Veneris flammas, quo tempore primum
Arboreis latè sternuntur frondibus arua.
Hinc vnum pariunt catulum, cum septimus exit
A coitu mensis, dicuntur viuere lustra
Octo, canesque hominesque vrgent in retia tensa.
Prælia vel sumpsit campo venator aperto,
Indutus ferro nitido, spoliisque superbit.
At binis lustris clauduntur tempora vitæ,
Qui capræ villo est, campisque vagatur Iberis,
Musmoni, & aduerso decerpit gramina sole.
Quot capræ, totidemque parit, venatio duplex:
Aut balista necem fert aut in rete canum vis
Impellit, magisque viri clamoribus vrgent.
Hic prope Riphæos montes, vbi sidera nunquam
Merguntur, furias quia mobilis Amphitrites
Formidant, sex sunt noctes, sex tempora lucis
Perpetuos menses cæperunt esse tenebræ.
Cùm redit à Libra non recto tramite Phœbus,
Donec ad æquantem redeat sol tempore veris
Circlum: tunc illis cæpit lucescere primùm,
Dum redit in Libram quæ ducit tempora noctis.
Nascitur hic animal mira virtute virentem,
Et nunc in niueum mutauit terga colorem,
Atque trahit quemcunque cupit: sic decipit ipsos

Venantum visus. & qualis in æquore fertur
Polypus, aut piscatorem cùm sepia vitat:
Talis & ipsius varij natura tarandi est.
Corpora quanta bouis, ramosaque cornua frontis.
Vrsorum villus, paulove oblongior vnguis
In geminas dissecta notas. in retia cogunt
Venantes, alius ferro decertat acuto.
Sollicitant Veneris flammæ quo tempore primùm
Pleiades liquidis oriuntur fluctibus, at cùm
Nonus præterijt mensis, sunt tempora partus.
Quot vaccæ totidem pariter pariuntque feruntque
Et pene Indorum montes virtute Lycaon
Hic similis, sunt quanta lupis huic corpora: sed si
Labantur ceruice iubæ, teneatque colorem
Natiuum, lupus acer erit. hunc pone sequentes
Corripiunt catuli morsu, ferit ille vicißim.
Rhinoceros solis Indorum nascitur agris.
Credere si libeat famæ, mas dicitur esse
Hæc species tota, & paulum flauentia terga.
Purpureis signata notis: insurgit acutum
Nare super cornu, quo marmora scinderet atque æs
Non oryge est adeo maiori corpore, quimuis
Horrida non vitet grandis certamina barri.
In geminas dissecta notas est vngula plantæ.
Et binos catulos edit, quo tempore frondes
Pallescunt glacialis hyems quas læsit amoris
Corripitur flammis, quum finit Aquarius annum.
Retibus implicitus ferro obtruncatur acuto:
Inde canes atque inde viri clamoribus vrgent.
Nulla adeò truculenta fera est: nil saltibus errat
Intrepido insuetas hominum quod pectore voces
Audiat, aut illis immensi conditor orbis
Semina diuinæ vocis dedit vndique syluis
Quo fugere feræ, syluestrisque agmina gentis:
Seu magis horrendum cunctis animalibus vnus
Est homo, sæuitiem tantamque ostendit imago:
Seu potius coràm regem spectare verentur.
Omnibus hic vnus dominatur, & omnia vincis.
Omnia diffugiunt sæuam pro robore mortem.
Hinc cute sublata plagas à corpore tarcus

Arcet,

Areet, & in fossa gaudet penetrare cauernas.
Corporis est species felis, cinerique propinqua.
Nec maior vulpe est diuisaque planta, gemellos
Fœmina sæpe parit, nunc tres; cum pomifer annus
Venit, & Autumnus pallente frigore frondes
Decutit, arboribus nudantur brachia longis.
Trux animal pedicis capitur, laqueoque tenaci
Atque canis rapidi laceratur morsibus, illi
Si canis occurrat solus, certamine victus
Sanguinolentus abit detrectans prælia dura.
Nec te Pæonius catulus, Phrygiusve bonase
Impune insequitur: quamuis sint cornua in orbem
Inter se reflexa feræque incommoda pugnæ.
Corporis est species, tauros imitata bonasi:
Demissæ per colla iubæ, sianus color illis,
Atque tenus pendent oculorum, flaua bonasi
Corporis est species venantes vincere cursu
Quæri & hac vna trepidans sibi consulit arte.
Ast alia est ratio catulos, se pone sequentes,
Fallendi: exurit villos his stercore iacto.
Sæpe etiam venatores hac decipit arte.
Stercore quod tactum est comburitur, id velut ignis
Cuncta forat, talis sed vis est nulla quieto.
Hinc homines atque inde canes in rete bonasum
Compellunt, similis ingenti cætera tauro.
Hic vbi Sauromatis clarus conuoluitur anguis
Fluminis in morem, & binas amplectitur Arctos,
In syluis syluestre genus spectatur equorum.
AEthiopes referunt exertis dentibus illos
Armari: Aethiopum pariter nascuntur in agris:
Vngula fissa pedum, ceruoque simillima fuscus
Est color: egregieque pedum sectatur odores
Naribus: hi iunguntur equi quo tempore primum
Exoritur cæleste caput super æquora Tauri.
Tum pariunt, quum clara freto se stella Leonis
Celat, & Oceano primùm demergitur alto.
Gentibus his durus venator pugnat acuto.
Nunc ferro, & victos latis obtruncat, in armis
Nunc capit insidiis: est tutior hæc via fraudis.
Dum licet insidijs, stultum est decernere ferro.

Venator catulos hippagri hac decipit arte.
Nam leporem tellure trahit sylvestris ab antro
Matris, odoratis ducens vestigia signis:
Cùm satis erratum est, fossa tellure recondit.
Tum leporis magno catuli ducuntur odore:
Atque omnes errare vias, & quærere cautè
Fert animus studium præceps, & tota voluntas;
Per sylvas & per virgulta virentia quærunt.
Denique cùm leporem fossum tellure sub ima
Norunt, hic prædam cupientes usque morantur
Nec facilè hinc pelles, & pulsi sæpe recurrunt.
Quærentes prædam prædæ portantur, & illos
Venator capit, atque domum redit acer onustus.
At non huic simili capiuntur fraude bisontes,
Quæ regione Getæ nascuntur: in arbore vivum
Suspendunt catulum, latratibus ille bisontem
Aduocat: accurrit ad voces protinus ille,
Hunc balista petit, ferro hic decertat acuto.
Vulneribus multis fossus cadit arboris altæ
Sub ramis, & amore cibi discedere tardus
Emoritur: veluti pantheras pardalianches,
Humanum stercus cupientes, enecat ardor.
Sunt & qui cogant in retia tensa sequentes.
Forma refert ceruum: medio sed frontis acutum
Ostendit cornu, longis nigrantia setis
Dependent per colla iubæ. Cùm terra calores
Perpetitur solis, domino capiuntur Amore.
Tum pariunt, resoluta fluit quum montibus altis
In vallem glacies, extremi cana pruinis
Sed tamen est tellus, primæ violæque rubescunt.
Sed neque prætereo te fluminis accola vasti,
Quod septem portis tumidum prorumpit in æquor,
Ichneumon: villus niger est & plurima cauda:
Corpora parua, doluique ingens in corpore paruo.
Insidijs crocodile suis cadis, impia fata
Huic pedicæ laqueique ferunt, cassesque, canesque.
Fert cunctis cædem iaculum, si corpora ferrum
Opportuna petat, certamque ferentia mortem.
Nec procul hinc chaus quem dicunt nomine signis
Pardorum, cui forma lupi, squallentibus agris

Errat, & huic penè est mens & natura luporum.
Pro regione tamen blando capiuntur amore,
Temperieque loci, vernis armenta diebus,
Hic vbi temperies cœli, ventusque benignus,
Partibus æstiuis cum primùm mitior annus
Efficitur, flatusque tepens aspirat, & auræ:
Ast vbi vix glacies tardo resoluta calore
Aestatis rapidæ delapsa est vallibus imis,
Tardiùs hic Veneris capiunt animalia flammæ.
Quid loquar aut damas timidos, aut carmine lynces
Aethiopum? gemina est species: quæ grandior ipsos
Sectatur ceruos, orygesque: at præda minori
Sunt lepores timidi: color est huic corporis ater,
Et varijs maculosa notis sunt tergora picta,
Est caput exiguum: flammantia lumina torquet:
Vt dicas hominem talem sumpsisse figuram.
Maiori croceæ maculæ, rutilæque minori
Cùm profugæ redeunt volucres regionibus illis,
Et fugiunt hyberna procul quum nubila cœli,
Tum malè desertis Libyes erratur in aruis,
Dum rabies fera corda domat, dum vulnera amoris.
Membra lupum sæuum referunt, animusque leonem:
Venandi ratio partus, & tempora vitæ
Vix differre lupis creduntur: territa dama
Corripitur canibus per aura sequentibus: illam
Vel pauor in cassis pellit: sunt corpora quanta
Virgulta & moris carpentis summa capellæ.
Venandi est eadem ratio: diuersa caprarum est
Syluicolum species: hæc torto nomina cornu
Sumpsit, at hæc lato pygargus clunibus albis.
Versibus haud nostris intactus Pontice castor
Aufugies, rapido morsu genitalia quamuis
Membra seces, totum redimasque à funere corpus,
Parte data, sedes cursum, furiasque sequentum.
Corpora quanta canis sunt castoris, armaque dentes:
Cauda refert piscem, quæ gaudet fluminis vnda.
Horrendus cuius morsus secat omnia. fuscus
Est color & pars est totius plurima venter.
Hunc homines clamore cient cursuque sequuntur:
Hunc capiunt laqueis tensis piscosa secundum

Flumina. cùm primò pallescunt frigore frondes,
Cernuntur catuli: cùm clari tollitur vndis
Delphini signum, Veneris capiuntur amore.
Cætera tu simili cautè venaberis artis.
Nam neque cuncta meo comprendi carmine possunt
Quæ syluis densis, quæ latè montibus errant
Frondosis, nec nota suis regionibus vlla.
Tam variæ formæ, diuersaque corpora paßim
Nascuntur, tam multa refert in luminis auras
Tellus, vsque nouum campis nascatur vt Aphris,
Ne dicam toto quod semper nascitur orbe.
Venantem sequitur maior sudore voluptas
Deliciæque virum natura discere cuncti
Optamus, semperque noui quid discimus ex his.
Adde quòd & validum longa assuetudine corpus
Concipit ingentes vires. fit visus acutus,
Auditusque celer. sic corpora sana parantur.
Militiæ propior venatio, iussa faceßit
Venator cautè, seruatque ordine perstat
Militiæ, non ille timet, sed fortiter hostem
Expectat strictis armis, syluasque per altas
Cedentes acies sequitur, quoque cedere doctus:
Nouit & accessus hostis dormire peritus
Res vtcunque tulit. magni credenda futuri
Signa ducis mala posse pati, quia multa necesse est.
Quis primus tulit ista viris? hominumne Deumne
Ingenijs inuenta? dedit quis commoda tanta?
Delia Phillyridem primum Chirona fugaces
In sparsos per rura greges, syluaque vagantes
Armauit, fecitque vias in commoda tanta.
Salue magne parens, venandi magne repertor,
Herbarum, cytharæque potens, cælique perite.
Tu patriæ defensores regesque parasti
Magnanimos. orbis terræ, rerumque potitæ
Venantes primi posuerunt mœnia Romæ.
Argolicique duces, & decantata iuuentus
Troiana, his primis aptarunt corpora bellis
Tu Leonarde mihi bellorum maxime scriptor
Testis ades, reges qui magnos legibus ornas
Militiæ, clarosque duces, & munera nosti.

Nunc quoque venandi studium est hoc regibus vnum
Commune. res est venatio regia: hæc magna
Nobilibus cunctis simul, & iucunda voluptas.
Cùm foret herba thorus primis mortalibus, antra
Frigida & arboribus intexta palatia, potum
Prosilientis aquæ riuus prælucidus vnda
Præberet, victumque Ioui sacrata Molosso
Quercus, sanguineoque rubentes cortice baccæ,
Achrades, atque alta prostrata sub arbore poma,
Et genus humanum sæuarum more ferarum
Viueret, erupit venatio. cædere fossas
Illapsa saxis primùm mox vrere flammis
Inuenere feras, non vsus æris habebant:
Nulla metallorum sceleratum viserat orbem
Vena, nec ingenti diues cumulabat aceruo,
Horrida sub terris argenti pestis, & auri,
Dormibat tutò, haud curis obnoxia nostris.
Seu voluit Fortuna potens, atque inuida rebus
Tranquillis, quæ cuncta mouet, quæ turbine versat:
Siue aliquis superûm furiis accensus & ira,
Humanis rebus meditans incommoda tanta
Ostenditque auri venas, Erebumque retexit.
In varias æris massas traxere figuras.
AEre feræ primum spoliarunt viscera pelle:
Tum tepido primùm maduerunt sanguine dentes.
Pellibus induti tolerabant frigora brumæ.
Nam neque tum Phrygiæ vestes, scrutulatave nostram
Luxuriem norat: nec pictas viserat aulas
Attalicum, viridis vestibat limina ramus.
Vtile principium sumpsit venatica primùm
Res, epulas lautas homini, vestesque parauit.
Nos quibus est victus, & vestis cultior vsus,
Ingredimur syluas capti dulcedine facti,
Venantes quoniam sequitur iucunda voluptas.

FINIS.

RERVM MEMORABILIVM QVÆ IN MYTHOLOGICIS Libris continentur

Index.

Iouis

Atlan-

Deianira

Dode-

F

Feronia

Herculi

Olea

Pleia

Tabere

Vlysses

Regionum, vrbium, locorumque nomina, quæ originem ceperunt à filijs variorum Deorum antiquorum.

Hemus

Quæ plantæ, & quæ animalia quibus Diis fuerint antiquitus consecrata.

FINIS.

FRIDERICI SYLBVRGII
NOTÆ
AD MYTHOLOGICOS HOSCE LIBROS.

PAG.32. versu ἴπαγον, rectius leges τὰς σφαγίδας, itemque mox in versione, *alij cadenti cultros supponebant*, vt apud Virgil. Georgic.3. *Ac vix suppositi tinguntur sanguine cultri*.

Pag.41. v. μηδ', & paulò pòst vers. τῶ pro ἱεφίζων, malit fortasse quispiam ἱερά, ἱζων *consecrans & mactans*, *sancto ritu mactans*. Ibidem rectius τοῖς δὲ φίν. Ibidem v. καὶ μίλι, legendum fortasse, Δηοῖ ἱερῷ ἀλφίτῳ, *Cereali farina*. Δηὼ enim est ἡ Δημήτηρ, *Ceres*: forsan etiam pro ἴνθεν malit aliquis ἔνθου, *impone*.

P.55. v. ἐπεὶ scribe διδωσι. Eodem versu alij codices habent ἀνάβλησιν, *dilationem*. Sic infra p.355. v. ἐπεί.

P.116. v. τὰ scribe ἐκεῖν. Ibidem v. ἀφρῷ, metro conuenientius πίζοντες χιών', augmento sublato, quemadmodum apud Homer. χιόνα χαμαὶ χολάδες.

P.136. v καὶ ἐν. quidam codices pro ἐνομβρίη *insidens* habent ἐμμεμαῶς, *innexa*, ab ἐνάπτομαι.

P.146. v. ἔστι, suspectum est κάλλιστον ἐξ πάντων. paulo verius κάλχαδον ἁπάντων, *lenimen* seu *solamen omnium*.

P.171. v. τοῦ, scribe μορίας per omicron. Hesychio enim μορίαι sunt ἐλαῖαι ἱεραὶ τῆς Ἀθηνᾶς, *oleæ Palladi sacræ*.

P.196. v. ταῖτ'. verius est ἴασιν. Ionicè & poeticè pro εἰσι, ab εἰμι *sum*: vel ἴασιν *eunt*, ab εἶμι *eo*. Ibidem v. ἀλλά, malim ἀχειροποίητος.

P.219. v. τηρ. pro ὄπας legit N. ὀπὰς *succos*: sed contra metri legem. Non dubito igitur quin legẽdum sit vel ὀμπάς: vt apud Etymologum est, vel (vt apud alios) ὄμπνας. nam ὄμπνιαι sunt fruges imbutæ melle. Sic certè ex eodem Callimacho citatur, ἐφ' ᾗ θεοῖς φλογὶ καίομεν ὄμπνας. Initio autem versus post πεσάλιαι deest γὰρ vel similis particula. Ibidem versu sequenti metrum

postulat

postulat ἴλλαχον. Ibidem quum per festinationem non liceret Orphei locum quærere, in eo mendæ remanserunt quædam. Itaque versu τινδίας, post σκυλάκων commaticam, post ἔθηκα periodicam distinctionem in Stephanea editione poni scias: sequentem verò versum sic legi, ὕδατι, μὶξ δ' ὠμάς χολ.

P.238. v. καλ. forsan scribendum ναίκα', vt sequenti etiam versu est participium στεαινμένη. Ibidem repone πελόδες. in Lat. vers. paulo post, *quercubus & plur.*

P.239. v. ἠδὲ, lege ἢ ἠδὲ ἀς.

P.244. v.4. à fine, In edition. Stephanea legitur Πλουτεὺς, vers. 2192.

P.257. v. τῇ, legendum δατέονται, & p. ead. *carnes diuidunt & epulantur*, vt è sequentibus Herodoti verbis intelligitur. quum enim dixisset in sacrificio Lunæ de suibus, extremam pecudis caudam, splenem, omentumque simul posita, totoque pingui quod ventrem cingit, operta, sacro ritu adoleri, subiungit, τὰ δὲ ἄλλα κρέα σιτέονται ἐν τῇ πανσελήνῳ, ἐν τῇ ἂν τὰ ἱρὰ θύωσι. ἐν ἄλλῃ δὲ ἡμέρῃ οὐκ ἂν ἔτι γεύσαιατο. hoc est, *reliquis* (s. mactati suis) *carnibus vescuntur in plenilunio in quo sacrificauerint: alij verò die non amplius gustauerint.* Locus est in Euterpe pag.68. editionis Stephaneæ.

P.264. v. ἰγν rectius ἰγνύην.

P.266. v. κάλλ'. mendosum est εὖξο. reponendum videtur εὔξω *vouisti*, vel εὖξαι, aut εὔξο *voue*: ipse tamen interpretatur *voui*.

P.281. v. primo, legisse videtur ἐβίσατο, dum interpretantur *vocauit*. ἐβήσατο verò significat *statuit, locauit*. Sequenti v. legendum vel βεβαρυμμένα, à βαρύνω; vel βεβαρημένα, à βαρέω.

P.401. v. ἤμμ. Stephanea editio habet αἰὴρ pro ἢ μὴν. & seq. πλησίον ἀδυφωνέουσ ὑπακούει. Ibidem v. ὡς sic legunt quidam, ὡς ἴδον ἄρ' σε, βραχέως μοι αὐδῆς οὐδὲν ἔτ' ἥκει. Ibidem v. ὀμμ'. Stephanus habet, βομβεῦσι δ' ἀκ'. Ibidem v. penultimo in aliis cit. est ὀλίγω.

P.407. v. τοιοῦτο, tollendum vel ἦν pro καὶ, si constare metrum velimus.

P.413. v. *nam* malim ἀρίω ὦ, vt est apud Etymol.

P.416. v. ἀσ' legendum opinor χωρότερος, vel καδιότερος, & versu penultimo σιτεῖν, vel σιτηθεῖν.

P.435. v. ἐρχ. scribe λεῖφ'. Ibidem versu tertio quidam codices habent χέλον pro δόλον. & versus quartus sic legitur à quibusdam, σίγγων γλῶ ἰσιύς, ἦν μυστὴς πολλ' ἄθιμ. nec non quinto ῥέξει pro ἔρξει.

P.445. v. ἐν. videntur ea poetæ verba de Mercurio potiùs quàm de Pane accipienda.

P. 457. v. ἐς, quidam codices habent μέν παρ ζεφίας.

P.487. v. ὀρι. in quibusdam cod. est τελέουσι.

P.487. v. νεβρ. legendum videtur νεβρῆς.

P.489 v. τῶν. veriùs legi videtur ἐύζωνες.

P.496. v. ὡσαύτως, quidam eo habent οἱ τόποι τῇ γῆ.

P 504. v. πολύ, clausula versus pro Αἰγύπτοιο suprà habet Σικελιοῖς. p.499.

P.536. v. Κυρ alibi per φ. legitur φιλεῖν.

P.552. l.2. mendosum videtur καταχεῖν: verius ne sit καταφυγεῖν vel καταχέειν, non ausim affirmare:

P.640. tertius Euripidei loci vers. ἰατρὸς ὁ πλοῦτος, ἄδικός τε ὤν, non habet legitimam dimensionem, & sequentis versus ætiologia rectius ad secundum quadrat vt suspicio fit tertium illum è margine in contextum irrepsisse.

P.662. v. τρίφι, legisse videtur ὡς τυφλόν.

P.699. v. καὶ, ex Stobeo lege καὶ δή ποτ' εἰπεῖν οὐδέν' ὄλβ.

P. 751. v. ὄρ. legendum fortassis ἴχον pro ἦλθον: vel ἐλθόντες ὄρεσιν.

P.800. v. ἐπεὶ, Romana & aliæ editiones pro ἔξηκε habent ἤξειε: in quibus etiam versus aliter sunt distincti. Locus est Olymp. oda 1.

P.834. v. Νηρῆος quidam codices habent μεγήρατα valde armata.

P.861. v. Θρηΐα malim αἰερίψαντο. Ibid. v. καὶ, fortasse legendum ἔστι cunt: vel ἄφαρ erit pro nomine ταχεῖς celeres.

P.865. v. à fine, legendum fortassis εἶεν.

P.956. v. ἰχθ pro ἄλλα apud Athenæum est ἅλα salem. metro conuenientius χἄλα, per crasin è καὶ ἅλα, Ibidem v. ὦ παῖ apud eundem Athen. vulg. cod. habent θύρῃσιν κλεινή: pro quo θύρησιν, posuit Natalis Κορώνην. vera lectio è veteri libro est ὦ παῖ, θύρην ἀγκλινε, ô puella fores reclina. i. aperi, quo loquendi genere Herodotus quoque vsus est post Homerum. Ibid. v. vltimo legendum fortasse πλέιον αἶτ.

Hoc etiam monendus es lector, autorum locos hîc aliquando citari non integros, sed vltima parte truncatos. Sic enim p.204. ad vltimum Lycophronis versum vt structura sit plena adiiciendus est hic tertius, νυμφεῖα πιττόγαμβρα δαίσασθαι γάμων. Sic etiam p.224. vt perfecta sit Aristophanicorum versuum sententia, tertius addendus, τίκτει πρώτιστον ὑπηνέμιον νὺξ ἡ μελανόπτερος.

ῥος ὤόν. Eodem modo p.240. v.12. post ὄλακὴ periodica requiritur distinctio: & sequenti homestichio addendus his versus, ὅθ' αὐτὸς καὶ κόσμοι ἴσοις ἑτάροισι πλάσσης. post ὀρχέσας commate tantùm posito. Sic p.265. versu η deest alterum disiunctionis membrum, ἢ φυγοῦσα τίκτουσι. Sic etiam p 293 in vltimo Plutarchei loco membro deest redditio. Itemque p.319.v.21. in Æschyleo loco: vt & p.465. postremum distichon, in nymphas ephydriadas nec sententiam nec structuram habet integram: & p.860. locus Euripideus,

At p.188. locus qui ex Aretade citatur, apud scoliasten Apollonij (editionis Stephaneæ p.102) petitus est partim ex Apollonio ipso, partim ex Nymphide, nulla Aretadæ mentione. Et versus quem p.884. citat ex Iliad.lib.5. nec illo in libro legitur, nec Il.σ, nec etiam in iisdem Odysseæ libris.

Alicubi etiam autorum verba quæ citat, aliter eum legisse, versio indicat. vt vnum è pluribus locis afferam præter superiores, p.29.v.4. pro Εὐμόλπου legit Εὐμόλποι. nam *Eumolpum fuisse præconem*, (vt versio habet) Græcè est Εὐμόλποι γὰρ γενέσθαι κήρυκα. Quod si Græca verba carent mendo, sensus hic est, *Nam Eumolpo natum fuisse Kerycem, ex hoc verò, Eumolpum: ex hoc, Antiphemum*, & cætera. Suidas etiam alium huic loco scrupulum inijcit. Eumolpum enim Musæi filium, à secundo Eumolpo quintum fuisse dicit: quum hoc in loco sit quartus. Vt autem hoc in loco κήρυκα pro appellatiuo accepit, sit contrà, p.249.v.4. à fine μεγαμηδείδαο vertit in proprium, cùm appellatiuè potiùs accipiendum videatur aliis pro *multum consilio pollentis, consultissimi prudentissimi.*

Hæc sunt quæ in Græcis autorum verbis recognoscendis animaduerti, de quibus perlubenter cum ipso Natale per literas, lubentius coram, si fieri potuisset, contulissem, oculosque meos & animum pauissem variorum autorum intuitu, quos Natali videre, nobis audire tantùm contigit. Sed quum & temporis breuitas, & viæ longitudo hanc mihi felicitatem inuiderit, oro & ipsum Dn. Natalem, & æquos lectores, vt quod amore reip. factum à me est, in bonam partem interpretentur: simul etiam ignoscant vbi me Lynceum acumen, & Chironia manus defecit.

FINIS.

GEOFREDI LINOCERII VIVARIENSIS

MYTHOLOGIÆ MVSARVM

Libellus.

Quod omnes ferè autores, poetæ præsertim, à Musarum inuocatione ordiantur.

RIPARTITAM Philosophi voluerunt humanitatis vitam, quam ex carmine trium dearum, Palladis, Iunonis, & Veneris, veluti hieroglyphico quodam poetæ designarunt: vnam ex illis quidem θεωρητικὴν, alteram πρακτικὴν, tertiam φιλαρχικὴν, contemplatiuam, actiuam, & voluptariam. Prima igitur contemplatiua est, quæ ad sapientiam & veritatis inquisitionem pertinet. Actiua, quæ tantùm vitæ commodis anxia est: hancque ferè iam omnes homines norunt. Voluptaria denique, quæ libidini obnoxia nullum honestum reputat bonum, sed solam appetit vitæ libidinem & corruptelam. De his tribus vitæ generibus superioribus libris doctissimè disputatum fuit, ac variis fabularum integumentis denudatis mystica antiquorum sensa declarata. Primo quidem libro, secundo, octauo, nono & decimo theoretica vita continetur: atque illa ex vnius Dei contemplatione, quem colimus & reueremur; vel certè plurimorum deorũ consideratione, quos introduxerunt antiqui, non quòd infinitos deos numero arbitrarentur, (hoc enim nec leges naturæ pati possunt) sed vim & potestatem vnius infiniti per omnia diffusam cùm existimarent, illi pro negotiorum, locorum & effectuum varietate, diuersa imposuerunt nomina. vnde verum est dicere, vires omnes cæterorum deorum, vndique per

ipsa

ipsa elementa dispersas, ab vno Ioue, cui reliqua deorum cæterua affinitatis vinculo coniungitur, veluti fonte in multos riuulos fuisse deductas: vt optimè in præmio octaui libri. Quare iis in libris, vnius dei rerum amnium principij natura explicatur, quodque nullus deorum antiquorum fuerit sempiternus. Idcirco sapientissimè tanta deorum multitudo ad vnum refertur principium: cui summo bono, ipsiusque religioni & sacerdotibus magnus honor, magnaque reuerentia accedit. Quarto, Sexto, & septimo libris vita actiua declaratur: primò quidem autor commemorat vitæ huius præfectos, Genium præcipuè & Fortunam Cumque multis difficultatibus circumuenta sit, nullaque ex parte miseris carere soleat hæc vita, quo animo sint ferendæ huius calamitates postea edocet. Tandem subiungit quàm iustè & vtiliter viri illustres gloriam sint consecuti: atque vt his libris, virtutibus præmia digna, sic libro tertio, & parte postrema noni, flagitiis singulis supplicia proposuit; Orcunque, eius iudices, & vitiorum vltores, persecutus est. Quæ postremo vitæ genere continentur, sparsim ex omnibus libris, præcipuè verò ex libro quinto, colligi possunt. In quo ludorum & certaminum genera declarantur, quibus vita φιλαρχικὴ vel corrigitur instar virorum excellentium: vel homo allicitur ad corporis vires exercendas cum voluptate. Cæterum quamuis de Musis quædam superioribus libris dicta sint: visum tamen est non abs re, supradictis aliquid adiicere, quod cuilibet Musarum conueniat: maximè verò quod ab ipsis omnes fere autores, poetæ præsertim, opus suum ordiantur, easque salutent: quod fecit Homerus in hymno:

Χαίρετε τέκνα Διός.

Salue Iouis inclyta proles.

Item apud Hesiodum in op. de diebus, cuius hi sunt versus:

Μοῦσαι Πιερίηθεν ἀοιδῇσι κλείουσαι,
Δεῦτε Δί' ἐννέπετε σφέτερον πατέρ' ὑμνείουσαι.

Pierides Musæ, quarum viget inclyta cantu
Fama ducum, & nomen vestri immortale parentis
Dicite.

Et in Theogonia

Μουσάων Ἑλικωνιάδων ἀρχώμεθ' ἀείδειν.

Incipiam à Musis Heliconis carmen alumnis.

In re magna etiam ac difficili, quasi ingenio suo diffidentes, Musas appellant, atque ad earum numen confugiunt, vt Homerus Iliad. β. Græcarum nauium numerum & ducum nomina persequuturus:

Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὀλύμπια δώματ᾽ ἔχουσαι.
Ὑμεῖς γὰρ θεαί ἐστε, πάρεστέ τε, ἴστε τε πάντα·
Ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν, οὐδέ τι ἴδμεν, &c.
Dicite nunc mihi Musæ, quæ domos cœlesteis incolitis.
Vos enim Deæ estis & adestis, & omnia nouistis:
Nos autem famam duntaxat accepimus, neque quicquam scimus:

Et Iliados λ. quot & quantas strageis Agamemnon ediderit, narraturus:

Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὀλύμπια δώματ᾽ ἔχουσαι,
Ὅστις δὴ πρῶτος Ἀγαμέμνονος ἀντίος ἦλθεν.
Dicite nunc Musæ cœlesteis domos habentes
Quisnam tunc primus Agamemnoni aduersus ierit.

Et Iliad. π. incendium nauium Græcarum descripturus:

Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι, &c.
Ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε.
Dicite nunc mihi Musæ quomodo primo ignis incidit.

Quem locum M. Tullius lib. I. epistol. ad Atticum ab Homero mutuatus est eo in loco, in quo scribit de turpitudine illa iudicij Clodiani, expositurus cuius opera Clodius sit absolutus: verba Ciceronis hæc sunt: *Responsurum hominem nemo arbitrabatur.* Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι, ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. *Nosti Caluum ex Nanneianis illum, illum laudatorem meum, de cuius oratione erga me honorifica ad te scripseram. biduo per vnum seruum, & eum ex ludo gladiatorio, confecit totum negotium, accersiuit ad se, promisit, intercessit, dedit.* Epistola 10. & Theocritus:

Πῶς γὰρ δὴ Διὸς υἱὸς ἀδηφάγον ἄνδρα καθεῖλεν
Εἰπὲ θεά, σὺ γὰρ οἶσθα, ἐγὼ δ᾽ ἑτέροισιν ὑποφήτης.
Quomodo enim Iouis filius edacem hominem interfecerit,
Dicito mihi dea: tu enim nosti, ego autem aliorum vates

Virgilius Aeneidos 7. & 10:

Pandite nunc Helicona Deæ.

Et Plato in Eutydemo, ὥς ἔγωγε, καθάπερ οἱ ποιηταί, δέομαι ἀρχόμενος τῆς διηγήσεως, Μούσας τε καὶ Μνημοσύνην ἐπικαλεῖσθαι, id est, *Quare ego quemadmodum poetæ, necesse habeo initio orationis, Musas & Mnemosynem inuocare.*

In re

In re ridicula etiam inuocantur Musæ, εἰρωνικῶς: vt apud Horatium Satyrarum lib. 1. Satyra 5. his verbis:

Nunc mihi paucis.
Sarmenti scurræ pugnam, Meßique Cicerri
Musa velim memores.

Hac satyra Horatius iter suum ab vrbe Roma Brundusium vsque describit, exemplo Lucilij, qui itidem iter suum descripserat. Narrat autem quæ risu digna in eo contigerint: inter quæ primum locum obtinet duorum scurrarum Sarmenti & Messij faceta contentio. Infinitis aliis locis, diuersis rationibus opera Poetarum præcipuè, principium ducunt ab inuocatione Musarum, quas sibi Præsides & cantilenarum suarum, autores asserunt: illudque iure optimo, vt inquit Horatius carminum lib. 3. od. 4. qua confirmat se à multis periculis, Musarum ope ereptum fuisse: malè verò cessisse omnibus qui aduersum Iouem earum patrem aliquid moliri voluerunt: quinimo dicit eas suam in cœlo habere sedem Iouis filias his versibus,

Descende cœlo, & dic, age, tibia
Regina longum Calliope melos,
Seu voce nunc mauis acuta,
Seu fidibus, citharave Phœbi.

Quibus & multis aliis de causis adducebat vt crederem, hoc breue opusculum si parum fructuosum videatur quod fabulosum sit, non tamen iniucundum, quippe quod fabulæ semper aliquid præ se ferant inauditum & incredibile. Aliquid etiam vtilitatis ex eo possumus reportare, propter ethnicam explicationem, quæ non parum ad mores mortalium informandos confert: vt iam ex superioribus D. Natalis libris mythologicis possumus colligere: quamuis non tanta industria & ingenij acumine hæc pauca vobis paramus de Musis sparsim à multis tractata & dispersa, quanta doctissimus Comes fabulas suas ex multis decerptas autoribus in vnum congessit volumen aureum: angustiis enim temporis premor, viresque ingenij mei sentio quàm sint exiguæ. Non tamen tanti viri autoritas me ab instituto reuocat: potius meliorem facit animum, cùm & honestum iudicem mihi in tertiis constituere. Itaque quamuis hoc meum (qualecunque sit) negotium emolumento careat & grauitate, illud amplexabitur tamen quisquis non erit omnino auersus à Musis. Qui verò ab om-

ni ſapientia atque eruditione ſunt alieni, omnibus iis quæ dicentur perſuaſi, vtique Muſas poſthâc non auerſabuntur: etſi hebetudine Attici Herodis ſophiſtæ filij ac ſtoliditate eſſent: quem tam fluxili fuiſſe memoriæ ferunt, vt ne elementorum quidem nomina perdiſcere aut retinere vnquam potuerit. cui infortunio vt mederetur pater, quatuor & viginti pueros coæuos à literis cognomina habentes ſingulos cum filio ſimul educabat, vt hac ſaltem ratione illi inſiderent. Qui verò natura prudentiores curioſique magis Philoſophica & arcana naturæ meditantur, de negotiis publicis ac rebus mechanicis parum ſolliciti, ij quidem ſi operam non laudent, ſtudium tamen non deſpiciant. etiamſi noſtri temporis ærumnoſa miſeria non dicendi petit ſtudium, ſed viuendi flet ergaſtulum; nec famæ aſſiſtendum poeticæ, ſed fami conſulendum domeſticæ. Citius nunc aut quod amiſeris fleas, aut quod edas inquiras, quàm quòd dicas inuenias. Sic enim improba mœrorum angina, felicitatiſque nouerca fortuna (quæ amarum quoddam humanis interſerit ſemper negotiis) nos quaſi pediſſequæ inſectantur. Verùm enim verò ne otij torpor nos aſtringat, euitantes quoad fieri poterit, calamitatum naufragia, quibus publicæ aſſiduè actiones diuexantur, vtilem ordimur fabulam, quam octo diebus nocturna præſule lucerna ex præclaris partim autoribus decerpſimus, partimque nos ipſi mythologiam commenti ſumus. Vos interim è virginali Heliconiadum curia Iouis filiæ omnes, Gorgonei fontis aſpergine madidæ, mihi breuiter ſcribendi præſto ſitis. Non enim magnifici operis tantam aſſumere molem cupio, vt medio conaminis impetu, tenues in auras vaneſcat rebus ſuis mens deſtituta. Eritis ergo Philoſophia atque Vrania huius adiutrices operis: cui vt maior fides adhibeatur, ampliora ſunt nobis autoritatum quærenda ſuffragia. Quamtumcumque autem res fuerit, amice lector, æqui boni conſulas rogamus.

DE MVSIS IN GENERE, CAP. I.

Quod animis noſtris ingenita ſit vis quædam ſciendi à natura.

ILLVD peramplum in nobis ac magnificum eſſe arbitror, quod Plato inſinuandum cenſuit, ineſſe mortalium ani-

animis veluti seminarium quoddam & planè thesauros, qui mirabiles concitent amores sui. Sic autem in Symposio, τὸ γὰρ τῶν παίδων τέλος ἄδηλον οἷ τελευτᾷ κακίας καὶ ἀρετῆς, ψυχῆς τε καὶ περὶ σώματος. *Incertum enim est, quo aut corpus aut anima puerorum, tam secundum virtutem quàm secundum vitium postremò euadat.* Quasi dicat (inquit Ficinus) omnium hominum prægnans & grauidum corpus est, prægnans & animus. Corpori semina suorum omnium ab initio sunt incerta: huic statutis curriculis temporum dentes erumpunt, prodeunt pili, barba profunditur, procreationis semina defluunt. Si fœcundum corpus est grauidumque seminibus, multò magis animus præstantior corpore vberrimus est, atque suorum omnium ab initio semina possidet Igitur morum, artium, disciplinarum, rationes iamdiu sortitus est animus, suosque fœtus inde, si rectè colatur, statutis temporibus promit in lucem. Quod autem rationes deorum omnium ingenitas habeat, ex appetitu eius, inquisitione, inuentione, iudicio, comparatione cognoscimus. Quis neget animum statim à tenera ætate, vera, bona, honesta, vtilia exoptare? optat autem nullus incognita. ergo insunt istorum aliquæ, etiam antequam appetat, in animo notiones, per quas seu formas rationesve ipsorum ea iudicat appetenda. Experimento id in se quisque condiscit, modò intendat. nam sicubi reconditum quippiam venamur anxiè, posteaquam abiunctis ad tempus sensuum & phantasiæ molestis obicibus, mentis intima, velut secretius quoddam penetramus adytum, inibique ratiocinamur subtilius, confestim tanquam obductam reuelamus lucem, effulgereque protinus quod venabamur aduertimus. propterea sic Pythagoras:

Ἀλλὰ σὺ θάρσει, ἐπεὶ θεῖον γένος ἐστὶ βροτοῖσιν,
Οἷς ἱερὰ προφέρουσα φύσις δείκνυσιν ἕκαστα.

His grauissimus ille autor hominibus addit animum, quod eorum genus faciat diuinum, augustioremque naturam, quæ omnia promat in lucem. Ad hæc cum nos conformandos exhibemus præceptoribus, multa per se animus fingit, formatore nullo, concipitque tanquam seminibus scientiarum perfœcundus ager: cui si agricola maturè adhibeatur, multos ac dulces fructus deinde profert. Quod apertè declarat Plato multis in locis, sed in Theage apertius:

Nemo à me didicit quicquam, etiamsi mea consuetudine multi euaserint doctiores, (ait Socrates) me tum exhortante, tum bono dæmone suggerente. Sed quoniam breuiter de vi animis nostris ingenita diximus ex Platonis sententia, iam ad ea quæ in nostrum diriguntur scopum deueniamus: vtque dictis dicenda cohæreant, cur Hesiodum existimatis Musas à Ioue & Memoria genitas pronuntiasse? vt habetur in Theogonia his verbis:

Μοῦσαι ὀλυμπιάδες κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο,
Τὰς ἐν Πιερίῃ Κρονίδῃ τέκε πατρὶ μιγεῖσα
Μνημοσύνη γουνοῖσιν Ἐλευθῆρος μεδέουσα,
Λησμοσύνην τε κακῶν, ἄμπαυμά τε μερμηράων.

Musæ Olympiades compti Iouis ægidæ natæ,
Mnemosynæ soboles, obliuio certa malorum:
Curarumque quies: sacris has mater in oris
Pieriæ, magno peperit commixta tonanti:
Mater Eleutheris præerat.

Non alia opinor de caussa, nisi quia ab initio scientiæ fons insitus est nobis ab omnium patre, sed non satis profluens nisi quis corriuarit. Quod Plutarchus in lib. περὶ παίδων ἀγωγῆς aduertit. quare queris suadet nihil prius memoria exercendum, quòd ea sit eruditionis ταμεῖον, id est, proma quædam cella, thesaurusque: quo argumento dictam putat Mnemosynen à veteribus Musarum matrem. cuius hæc sunt verba aurea sanè animis discentium insculpenda: Πάντων δὲ μάλιστα μνήμην τῶν παίδων ἀσκεῖν καὶ συνεθίζειν. αὕτη γὰρ ὥσπερ τῆς παιδείας ἐστὶ ταμεῖον· καὶ διὰ τοῦτο μητέρα τῶν μουσῶν ἐμυθολόγησαν εἶναι τὴν Μνημοσύνην, αἰνιττόμενοι καὶ παραδηλοῦντες, ὅτι οὕτως οὐδὲν γεννᾶν καὶ τρέφειν ὡς ἡ μνήμη πέφυκε. καὶ ταύτην κατ' ἀμφότερα ἀσκητέον, εἴτε ἐκ φύσεως μνήμονες εἶεν οἱ παῖδες, εἴτε καὶ τοὐναντίον ἐπιλήσμονες. *Sed maximè puerorum memoriam exercere & assuefacere debemus. est enim veluti disciplinæ thesaurus. idcirco matrem Musarum fabulati sunt esse Mnemosynen; vt ostenderent nihil æquè conferre ad scientiarum generationem & conseruationem quàm memoriam. Quocirca illam debemus exercere in vtramque partem siue pueri ea multum polleant siue contra sint obliuiosi.* Quin & Mnemosynen Orpheus mentem continere scribit, excitareque omnia, sinuosis (vt ita dicam) animi anfractibus delitescentia illatebrataque. Scitum est, Mnemosynen originem ducere à Mneme, quo vocabulo memoria significatur:

tur: vnde & Amnemones in Gnido nuncupati erant sexaginta viri delecti ex optimatibus, quibus tota negotiorum cura incumbebat: vt idem Plutarchus in Græcis petitionibus hoc modo: Τίνες ἐν Κνίδῳ οἱ Ἀμνήμονες, καὶ τίς ὁ Ἀφεστήρ; ἑξήκοντα προκρίτους ἄνδρας ἐκ τῶν ἀρίστων, εἶναι ἐπισκόπους ἐχρῶντο διὰ βίου, καὶ προβούλους τῶν μεγίστων, ἐκαλοῦντο δὲ ἀμνήμονες, ὡς ἄν τις εἰκάσειε, διὰ τὸ ἀνυπευθύνους εἰ μὴ νὴ Δία πολυμνήμονές τινες ὄντες. ὁ δὲ τὰς γνώμας ἐρωτῶν, Ἀφεστήρ. *Qui in Gnido dicuntur Amnemones, & quis Aphester? Sexaginta deliguntur ex optimis viris, velut episcopi, ad quos de maximis rebus refertur. Dicebantur verò* ἀμνήμονες, διὰ τὸ ἀνυπευθύνους, *quia in iudicium non vocarentur: aut certè* πολυμνήμονες, *memoriosi.* Fuerunt itaque Musæ Iouis & Mnemosynes filiæ secundum Hesiodum, & ferè omnes alios. Pauci ex Poetis, quorum est Alcmæon, Musas cœli & terræ filias prodiderunt qui in quodam hymno astipulatur Pindarus, sic Musam alloquens:

Ἄρχε δὲ οὐρανοῦ θύγατερ:
Incipe verò cœli filia.

Vbi commentatores, ex Aristarchi sententia & Mimnercæ, asserunt musas cœli filias. Vnde & astruunt illas fuisse ab initio: & ante Iouem, si credimus Eustathio, qui Musam interpretatur animæ cognitionem, quæ non minus sit diuinum quiddam quàm anima ipsa. Eius sententiæ videtur esse Homerus, quum θεὰν, dixit ἀπὸ τοῦ θέειν, id est, à cognitionis celeritate. Ab indagine enim dicitur Musa, secundum Platonem in Cratylo; vel inquisitione ἀπὸ τοῦ μῶσθαι: cui Pharnutus libro de Natura Deorum subscribit, cùm ait: καλοῦνται δὲ μοῦσαι ἀπὸ τῆς μώσεως, ὅ ἐστι ζητήσεως, *Musæ (inquit) dicuntur ab inquisitione.* Idem sentit Suidas, proptereaque ait eas ab inquirendo dictas, quoniam ipsæ sint omnis disciplinæ causa. Alij, vt Cassiodorus, propter scientiarum & disciplinarum inter se conuenientiam, Musas vocarunt quasi ὁμοῦσας, vel certè quòd inuicem sicut virtutes sibi esse videantur. Vel denique (vt Diodorus scriptum reliquit) Musæ vocantur, quòd modulandi artem cæterasque disciplinas probè teneant. Delectabatur enim Osiris Aegyptiorum Deus omni genere Musicorum & chorearum, propterea que illum plerique Musici consectabantur, inter quos nouem fuisse puellas proditum est, quæ cantu & Musica præstarent; quas ideo Græci Musas appellauerunt. Quæ Diodori sententia cum Platonicis con-

ſentit. Muſarum enim nomine cœleſtes cantus intelligunt: quo argumento Camenas dici aliquando exiſtimant, ex Melanchthonis ſententia, qui in ſcholiis & illuſtrationibus verſus illius Virgilij:

Alternis dicetis; amant alterna Camenæ,

per Camenas Muſas intelligit, vultque illas à canendo dictas: haſce verò à Ioue proficiſci, quoniam (vti eſt apud Plotinum) mundi totius animum frequenter Iouis appellatione nuncupat Platonis ſchola, cui conſentiunt hæc verba:

Principio cœlum ac terras, campoſque liquentes,
Lucentemque globum lunæ, Titaniaque aſtra
Spiritus intus alit, totamque infuſa per artus
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet.

Inde namque colligi, vt ab Ioue mundi totius ſpiritu ac mente, quoniam cœleſtes moueat ſphæras ac regat, Muſici cantus muſarum nomine ſignificari cooriantur & profluant. Quam rem innuit illud quoque in Bucolicis,

Ab Ioue principium muſæ, Iouis omnia plena:

quoniam vigeat vbique Iupiter, ac impleat omnia, & cœlum velut citharam quandam verſet agitetque, cœleſtes ac harmonicos proliciens cantus. Quod impulit Homerum vt cantores vocauerit σωφρονιστὰς, id eſt, Caſtigatores quoſdam in Clytæmneſtræ cuſtodia, vt qui Philoſophi ſint, & ex Muſis omnia ſciant: quod pluribus comprobat Athenæus. Ἀείδειν certè apud Græcos eſt canere. quod verbum ſi examinemus, reperiemus illud compoſitum ab α, particula intenſiua, & εἴδειν cognoſcere, quaſi omnium ſcientiam ſibi vindicent Muſarum alumni. Muſarum origo talis eſt & deductio. De numero verò earum non ſatis conſtat inter autores. Varro (vt teſtatur Seruius) tres inquit fuiſſe Muſas: vnam, quæ naſcitur motu: alteram, quam aeris icti efficit ſonus: tertiam, quæ mera tantùm voce conſiſtit. D. Auguſt. hanc de Varrone fert ſententiam, quam Gyraldus in ſuo de Muſis ſyntagmate inſeruit. Non audiendi ſunt (inquit) errores gẽtilium ſuperſtitionum, qui nouem Muſas Iouis & Memoriæ filias eſſe finxerunt, refellit eos Varro, quo neſcio vtrum apud eos quiſquam talium rerum doctior vel curioſior eſſe poſſit. Dicit enim ciuitatem neſcio quam: neque enim recordor nomen: (Gyraldus tamen colligit ex quibuſdam autoribus dictam fuiſſe Sicyonem, & ex his verſibus:

Tres solas quondam tenuit quas dextera Phœbi;
Sed Sicyon totidem terras ex ære sacrauit)

Dicit igitur August. ciuitatem hanc locasse apud tres artifices terna simulachra Musarum, quæ in templo Apollinis dono poneret, vt quisquis artificium pulchriora formasset, ab illo potissimum electa emeret. Itaque contigisse vt opera sua quoque illi artifices æquè pulchra explicarent, & placuisse ciuitati omnes nouem, atque omnes emptas esse, vt in Apollinis templo dicarentur. quibus postea dicit Hesiodum poetam imposuisse vocabula. Non ergo, ait, Iupiter nouem Musas genuit, sed tres fabri ternas fecerunt. Tres autem non propterea illas ciuitas locauerat quia in somnis eas viderat, aut tot se cuiusquam illorum oculis demonstrauerant; sed quia erat facile animaduertere omnem sonum, qui materies cantilenarum est, triformem esse natura. aut enim editur voce, sicut est eorum qui faucibus sine instrumento canunt: aut flatu, sicut tubarum & tibiarum: aut pulsu, sicut in citharis & tympanis, & quibusdam aliis, quæ percutiendo sonora sunt. Hæc August. Horum idolorum artifices fuerunt Cephisodorus, Strongylio & Olympiosthenes, quorum singuli ternas Musas effecerunt, & has primas fuisse quidam contendunt. Olim non plures tribus coisse conuiuas, testatum annalibus est. quãdo nec plures initio creditas esse musas relatum scimus Pausaniæ monumentis, quas ait ab Aloëi filiis Oto & Ephialte sic nominatas, μελέτην, meditationem: μνήμην, memoriam: & ἀοιδὴν, cantilenam. Archestrati poetæ etiamnum superest ea in re testimonium. Hi Aloëi filij primi fuerunt qui Musis sacra fecerunt, remque diuinam obiuerunt Musis illis tribus in Helicone, & illis nomina imposuerunt. Sunt qui duas tantùm volunt fuisse Musas. Alij quatuor fingunt, propter præstantiam quaternarij numeri; cuius tantam fuisse virtutem existimarunt Pythagorici, (sicut est apud Plutarch. in lib. περὶ ἀρεσκόντων, &c.) vt per illum tanquam per numen aliquod iurarent. ναὶ μὰ τὸν ἁμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτὺν παγὰν ἀενάου φύσεως ῥιζώματ᾽ ἔχουσαν. *Per quaternionem sacrum, qui animæ nostræ tradit naturam æternam, &c.* Etiam quibusdam dicuntur esse quinque. Aliis septem; cuius numeri non parua est vis, vt videre est apud autores, quos esset longum in medium proferre. Nouem postea dixit esse musas Pierius Macedo. Sunt qui existiment nomina nouem filiarum Pierij Mu-

fis fuisse imposita : quæ reperiuntur apud Hesiod. in Theogonia:

Ἐννέα θυγατέρες μεγάλου Διὸς ἐκγεγαυῖαι,
Κλειώ τ', Εὐτέρπη τε, Θάλειά τε, Μελπομένη τε,
Τερψιχόρη τ', Ἐρατώ τε, Πολύμνιά τ', Οὐρανίη τε,
Καλλιόπη θ' ἣ δὲ προφερεστάτη ἐστὶν ἁπασῶν.

Cantabant arce sorores
Clio, Euterpeque iuuans, & docta Thalia,
Melpomene, lætis & Terpsichora choreis.
His subeunt Erato, memorique Polymnia mente.
Addimus Vraniam, & quæ manet vltima, quamquam
Calliope cunctas supereminet vnica Musas.

Quòd nouem fuerint Musæ confirmat item Hom. Od. ω.

Μοῦσαι δ' ἐννέα πᾶσαι, ἀμειβόμεναι ὀπὶ καλῇ,
Θρήνεον· ἔνθα κεν οὔτιν' ἀδάκρυτόν γ' ἐνόησας
Ἀργείων· τοῖον γὰρ ὑπώρορε Μοῦσα λίγεια.

Musæ autem nouem vniuersæ, alternis canentes voce suaui,
Lugebant ; vbi neminem lacrymarum expertem animaduertisses
Argiuorum, talem luctum excitauit musa vocem claram edens.

Hoc idem declarant nouem noctium concubitus Iouis cum Mnemosyne ; de quibus veteres poetæ, & maximè Hesiodus in his:

Ἐννέα γάρ οἱ νύκτας ἐμίσγετο μητίετα Ζεύς.

Cui Iupiter vllo
Haud diuisum præsente nouem sub noctibus hæsit.

Nam ad aliud videtur referri Orphei theologia iam à multis decantata , quam nihilominus tamen, quod ad hunc locum pertineat, afferemus. Sphærarum autem cœlestium ita animas partitur , vt cuilibet geminam contribuat vim ; vnam in cognoscendo positam ; alteram, in sphæræ corpore viuificando atque regendo. In anima itaque sphæræ lunaris illam vim, Bacchum Lionitan , hanc Thaliam Musam in anima Mercurij, Bacchum Silenum , & Euterpem : Veneris, Lysium & Erato : Solis, Trietericum Bacchum & Melpomenen, Martis, Bassareum atque Clio : in Iouis , hanc Sabazium, illam Terpsichoren : in Saturni, hanc Amphieton , illam Polymniam: octauæ sphæræ Pericthonium & Vraniam : in anima autem mundi vim priorem vocat Bacchum Eribromium, secundam verò Musam Calliopen. Singulis porrò Musis vnum præfecit Bacchum, quoniam his symbolicè diuinæ cognitionis nectare pru-

re prudentioribus monſtrat. Licet autem ſingulis ſphæris cœleſtibus vnam præfecerim Muſarum cum Baccho, non inferendum eſt tamen cœlos eſſe animatos, anima informante, ſicut per animas animalium carnes informantur. Sed de re tam obſcura, inquit Damaſcenus, nihil temere credendum. Dictæ ſunt Muſæ virgines natiuo decore contentæ, vt innuit Lucianus in deorum ſuperorum 3. Dialogo, quo loco appellat illas ἄτρωτοι, inuulnerabiles, id eſt, quæ nunquam facem & ſagittas Cupidis expertæ ſint: ἀεὶ γάρ τι φροντίζουσι, καί τι ἐν ταῖς ᾠδαῖς ἔχουσι: *& ſemper aliquid cogitent, atque in ſuis cantibus contineant.* Eodemque modo & Dianam vocat virginem, quamque reformidet nimis, quia venationi dedita ſit. Incedunt præterea hæ virgines ſimul, eodemque loco verſantur, & in chorum numerumque ludos agere dixerunt. Sorores etiam fuerunt exiſtimatæ. Montes & loca alta habitarunt, Heliconis nempe verticem. Seceſſu denique & ſolitariis locis maximè delectatæ ſunt, vt eſt apud Plutarchum in libro περὶ πολυπραγμοσύνης. Coronatæ fuerunt diuerſo modo à diuerſis. Quidam eas palmis coronatas tradiderunt. Ab aliis dicitur laurus illis ſacra ad coronas: vnde & poetæ earum alumni dicuntur δαφνοφάγοι. Placuit quibuſdam corolam è roſis earum capiti circumponere: vnde eleganter Sappho aduerſus imperitam mulierem cecinit:

Κατθανοῖσα δὲ κείσεαι.
Οὐ γὰρ ἔχεις ῥόδων ἐκ Πιερίης.
Mortua iacebis.
Nec enim hortulum habes roſarum ex Pieria.

Hoc autem obiter dicam de coronis hoc loco, veteres non ſimpliciter, ſed ſumma cum ratione coronas inſtituiſſe. ſiquidem legimus Dionyſum, quum vinum comperiſſet iucundiſſimum, quo liquore facilè erat ſecum diſcumbentes inebriari: coronam hederaceam conſuluiſſe capiti imponendam, vt hederæ frigiditate vapores acres & calidi moderarentur & repercuterentur. Hæc de Muſis in genere ſcripta fuerunt fabulosè, quæ cur ficta, & qua ratione, & diligenter inueſtigemus. Primum quidem ex Ioue & Mnemoſyne natas fuiſſe muſas, idcirco fabulati ſunt antiqui (vt Proclus Diadochus ſcriptum reliquit in Heſiod. enarrationibus) quia ad procinctum in literaria velut palæſtra tendentem neceſſe ſit νοητικὸν εἶναι καὶ μνημονικόν, i. intelligendi percipiendique poteſtate, atque item retinendi

præ-

præcipuè pollere: Iouem autem contribuere τὸ νοητικόν. Mnemosynen verò τὸ μνημονικόν. Deinde ex Mnemosyne Musas sustulisse dicitur Iupiter, quando & literarum politiorum dux est; quas certè non nisi exacta cura atque detentione suscipere datur, & sunt ad vitam transigendam maximè necessariæ. Alij verò ita interpretantur. Iupiter, aiunt, rerum omnium parens è Mnemosyne (i. memoria & cognitione sui) Musas genuisse dicitur; quæ mentis conceptus significant, æternarum rerum contemplatores, quæ quidem res intellectu tantùm percipi possunt. Nam & (vt superius diximus) Plato Musas dictas vult indagatrices, vtpote quæ per sensus, & exteriora, quæ superna & cœlestia sunt, excogitent. Qui duas fuisse putarunt, eandem ferè habuerunt considerationem, vnam enim fecerunt contemplatiuam, quæ res à sensibus abstractas doceret; alteram, ab efficiendo, practicam, quæ circa effectionem & omnes res mechanicas versaretur. Sed Censorinus in li. de die natali, Musas ait olim tres fuisse ideo existimatas, quoniam organum quondam tres habuit intentiones, grauem, mediam, & acutam: cui non astipulatur Plutarch. in Symposiac. quæst. 14. sic autem ait: εἶπεν οὖν ὁ ἀδελφὸς, ὅτι τρεῖς ἤδεσαν οἱ παλαιοὶ Μούσας· καὶ τοῦτο λέγειν ἀπόδειξιν ὀψιμαθές ἐστι καὶ ἄγροικον ἐν τούτοις καὶ τοιούτοις ἀνδράσιν. Αἰτία δ᾽ οὐχ ὡς ἔνιοι λέγουσι, τὰ μελῳδούμενα γένη, τὸ διάτονον, καὶ τὸ χρωματικὸν, καὶ τὸ ἐναρμόνιον, οὐδ᾽ οἱ τὰ διαστήματα παρέχοντες ὅροι, νήτη καὶ μέση καὶ ὑπάτη. & multa alia quæ eodem capite de hac re traduntur. sic autem redduntur Latinè: *Dixit igitur frater meus, quod tres Musas agnouerant solùm antiqui: sed hoc velle coram tantis & talibus viris probare fatuum erat & ridiculum. Atque huius rei caussa non est tribus Musices generibus assignanda. Diatonico, Chromatico & Harmonico. minusque tribus Musicæ diastematis, νήτῃ, acuto: μέσῃ, medio: ἐν ὑπάτῃ graui,* quoniam malè omnes Musas vni alligarunt scientiæ minimè completæ adhuc. est enim tantùm harmonia quædam pars Musicæ. Sed vt postea probat, multo melius antiqui, qui omnia scientiarum genera ad tria referebant, Philosophiam, Rhetoricam & Mathematicam quod quidem si secundum autorem expendamus, verum esse reperiemus & accommodatum nouenario numero. Ad hæc Cornutus in lib. de deorum natura, tres ait fuisse ob eius numeri perfectionem, qui etiam Deo attribuatur tanquam simplicissimus. Qui fecerunt quatuor, vt M. Tull. lib. 3. de Natura Deorum: aut quinque illud referunt ad Musicorum instrumenta

menta vetustissima: quæ non plures habuerunt sonos. Qui autem septem, ad illud alluserunt; septem esse artes liberales, & idcirco septem Musas. Sed nouem esse numero, iam vsu receptum est & celebratum ferè ab omnibus: multis verò de caussis apud Plutarchum. Vna est, quòd tanta est perfectio numeri nouenarij, vt sit primum quadratum procedens ex primo numero impari, ac impariter impari: ἀπὸ περιττοῦ τετράγωνος ὢν· καὶ περισσάκις περισσός: estque qui primus diuiditur in tres impares æquales. Altera, quia ex duobus primis cubis & monade constat, vel ex triangularibus, videlicet sex & tribus, inde triplicato ternione. Quin & ipsarum mater Mnemosyne reperitur esse nouem literarum. Reliqua ex Plutarcho disces lib. συμποσιακῶν. Fulgentius ait, nouem Musas cum Apolline earum fratre & Musagete nihil aliud esse quàm humanæ vocis decem modulamina: vnde & Apollinis cithara pingitur decachorda: refert etiam legis diuinæ decachordum, vel psalterium. Postremò (eodem Fulgentio autore) finguntur decem cum Apolline; nihil autem aliud præ se ferunt quàm quatuor primores dentes, quos lingua percutit; duo labra, quæ sunt veluti cymbala verborum; linguam, plectrum, palatum, cuius concauitas profert sonum; asperam arteriam, quæ est meatus spiritualis; & pulmonem, qui veluti follis conceptum spiritum reddit & reuocat. Finguntur autem mulieres & virgines mulieres quidem, quia virtutes & disciplinæ casus muliebris nomenclaturas habebant: virgines verò & non coniugatæ, quoniam virtutis disciplinæ; vti virgines, abditæ atque incomptæ esse videntur, natiuo scilicet decore contentæ: id quod & de cæteris disciplinis; non incommodè dici putamus. qua ratione, Gyraldi iudicio, interiores & reconditas Cicero literas appellauit. Ad hæc constant & incedunt vnà, ad innuendum virtutes inseparabiles atque indiuulsas esse. Deinde semper deorum hymnis atque ministerio sunt maximè intentæ: siquidem principium atque adeò elementum totius eruditionis est ad diuina oculos perpetuò defixos tenere, atque id vitæ factum exemplar habere in ore. Dux eis fuit præfectus Apollo, propter Musices communionem. nam & ille memoratur cithara scire, vt dictum fuit. Diuersis autem operibus in montibus vacare traduntur: quandoquidem solitariam agere vitam, & crebrò ad loca vulgi consuetudine remota,

ac perturbationibus ciuilibus libera secedere consueuerunt hi qui philosophiæ nomen dederunt: sine qua nihil honesti in solitaria vita inueneris. Atque huic rei gratia dicitur nouem noctibus Mnemosyne congressus Iouis sustulisse: etenim nocturna his opus est meditatione quæ ad eruditionem spectent, vt inquit Epicharmus: *Si quid* (inquit) *sapientius mediteris, nocturna opus est consideratione*: & omnia quæ ad literas pertinent, noctu potius excogitantur. Palma autem coronantur, quæ φοίνιξ Græcè, vt quidam volunt, ob agnominationem, quod nimirum Phœnices primi fuerint literarum inuentores: vel, quod magis probat Pharnutus, estque magis consentaneum veritati, quia pulchra, semper virens, & ascensu difficilis, & dulci fructu sit hæc planta. Qui Laurum sacram musis voluerunt, hanc habebant rationem, quòd plurimum Laurus valeat πρὸς τὸ ἐνθουσιασμὸν & afflatum, vt Sophocles in Cassandra docuit. illudque vsurpari Lycophron, quum poetam appellet δαφνηφάγον, quodque de se Hesiodus testatur: vel certe quia Laurus est semper virens, hocque pacto opera Musarum sint semper viridia. Postremò ex rosis corollam Musas habuisse, diximus ex Sappho, quia coronam ex rosis, sicut hederеam proditum est Bacchi potentiam sua frigiditate retundere: id potius crediderim vi occulta præstare: non enim tantæ frigiditatis est rosa. Quomodocunque res eant, hac corona designarunt antiqui, vini potentiam ebrietatisque violentiam hebescere: sicuti & violarum. per antiphathiam enim grassantis crapulæ latenter impetum repercutit, & calidi vapores ascendentes sic contemperantur. Per Bacchum autem vel ebrietatem, hoc loco omne crapulæ, libidinis, & gulæ genus intelligas velim: quod nihil æquè reprimere potest quàm corona è rosis Musarum, id est, præstantissimis floribus virtutum & disciplinarum capiti imposita, vel potius intromissa.

DE CLIO.

CAP. II.

Quòd omnes homines excitantur gloriæ & honoris stimulis.

ANNON magnanimum præaudaxque facinus est illud Herculeum, contra monstrosam gigantomachiam arma

arma sumere, robustissimos quosque prædones in arenam prouocare, latrones maleficosque homines domare? horrenda denique & ardua labore & viribus vincere? Leonem Cithæronium inuulnerabilem interficere, & nudis manibus vnguibus dissecare, hydram multorum capitum bestiam suffocare, aprum Erymanthium interimere, ceruam aurea cornua gerentem capere, aues Stymphalidas repellere? &c. huiusmodi plurima monstra monomachia superare, vt aliquod tamen gloriç & honoris nomen consequeretur. Hercules hæc sibi pericula fortiter subeunda proposuit. Quid Theseum, alterum Herculem, commemorem? petra summota calceos atque ensem auferentem, Minotaurum percutientem, pedestri itinere Athenas proficiscentem, obsessam viam à maleficis viris vndecumque pacantem, Corynetam claua propria prærepta occidentem, Pityocamptem Sinim Polypemonis filium opprimentem, multaque alia non minoris periculi facta aggredientem? quid illum infinitosque alios Romani & Græci imperij duces ad tam præclara & difficilia impulit facinora? vnus gloriæ stimulus: quo incitati, immortalem sibi laudem & gloriam compararunt. Quid? Themistocles magnus ille Atheniensium dux, nonne apud Ciceronem pro Archia poeta, eius vocem tantùm libentissimè audiebat, à quo laus sua prædicabatur? Non alio modo Homerum illustrauit Poetice, Demosthenem eloquentia, Aristidem integritas: itidem & alij aliis modis inclaruerunt: ita vt verè hoc encomium de illis dicatur: τιμῶντες δ' ἀρετὰς, ἐς φανερὰν ὁδὸν ἔρχονται. τιμαίρει δὲ χρῆμ' ἕκαστον. *Quibus virtutes in precio sunt, ij perueniunt ad illustrem viam: nobilitat autem suum quemque opus.* Sentit benefactis potius quam opibus parari veram gloriam, nec vno modo contingerere honestam famam, sed sua quemque virtute fieri clarum. Qui autem gloriam affectat, hunc oportet ab egregio quodam facinore auspicari, vt est apud Pindarum hymno 6. Olimp. ἀρχομένου δ' ἔργου πρόσωπον χρὴ θέμεν τηλαυγές. *In initio facinoris oportet faciem illustrem addere.* Virtutes enim periculi expertes οὔτε παρ' ἀνδράσιν, οὔτ' ἐν ναυσὶ κοίλαις τίμιαι. quod conuenit in Hesiodo.

Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν.

Virtutem posuere dij sudore parandam.

Nemo itaque absque periculo laudem sibi magnam para-

uit. At contra, qui gloriosum sibi monumentum adepti sunt & apud posteros, illud frequenter à M. Tullio vsurpatum in epistolis ad Atticum habuerunt præ oculis, ex Homeri Iliad ζ.

Αἰδέομαι Τρῶας καὶ Τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους.

Troianos ac Troianas vereorque, pudetque,

Verba sunt Hectoris pudore nolentis in vrbem sese recipere, ne quis opprobraret illi imputaretque Troianorum interitum. Dictis quibusdam de honoris & gloriæ insignibus ipsa re longè inferioribus, iam ad ea quæ de Clio gloriæ dea antiquissima fabulati sunt antiqui, breuitur explicanda accingamur. Clio itaque Iouis & Memoriæ filia fuit, (vt testatur Hesiodus in Theogonia, vtque iam dictum fuit superiori capite) prima reliquarum Musarum, quæ nouem noctium concubitibus genitæ à Ioue fuerunt. Matrem fuisse voluerunt Ialemi & Himenæi; quamuis aliter senserit Asclepiades. Affirmat enim Apollinem ex Calliope tres filios sustulisse, Ialemum, Orphea, & Hymenæum: & propterea Martianus Capella & Claudianus Hymenæum Musa genitum fuisse aiunt. Apollodorus libro primo de deorum origine sic ait, *Clio Pierum Magnetis filium, Veneris ira, quod ei Adonidis amorem exprobrasset, deperiuit; cuius compressu Hyacinthum filium concepit.* Vnde fortasse sumptum est prouerbium apud Erasmum Chil.2.cent.10. *Μαγνήτων κακά*, quæ recidunt cum Termeriis, vt est apud Suidam *κἂν τὰ τῶν Μαγνήτων κακά. κἂν τὸ τερμέριον, κἂν πᾶσαν ἁπλῶς ἐπεξίγξωμαι τὴν τραγῳδίαν.* id est, *nec si Magnetum mala, nec si Termerium, nec si totam in summa tragœdiam eloquar.* Magnetes autem illi afflicti, oriundi fortassis fuerant ab hoc Magnete: inciderant autem in tanta mala violato quodam numine, sicut & hic. Strabo Magnetum historiam Geograph. lib.14. Ioannes Grammaticus credidit Ialemum & Hymenæum Cliûs filios id est, historicæ cognitionis, quoniam flebiles cantus alter excogitauerit, epithalamios autem & iambicos Hymenæus. Annotat Cœlius Rhodiginus lect. antiq. lib,28. cap.24. ad illud Menandri, *ὑμὴν ὦ ὑμέναι' ὦ ὑμὴν*, & ad illud Catuli ab interpretibus negligenter prætermissum:

O Hymen Himenæeque, ô
Hymen, ô Himenæe;

ab eisdem malè concipi, Martiani Felicis autoritate, Hymenæum

næum fuisse Veneris filium: quod Martianus suspicatur quidem. Sed malè feriati homines Torrellii deliramenta sunt insecuti. Hymenæum cantuum epithalamicorum inuentorem fuisse satis superque declarant hæc Plutarchi verba: τῶν συμποσιακῶν. Η' δὲ γαμήλιος τράπεζα, κατήγορον ἔχει τὸν ὑμέναιον μέγα βοῶντα, καὶ τὴν δᾷδα, καὶ τὸ αὐλόν. ἅ φησιν Ὅμηρος καὶ τὰς γυναῖκας ἱσταμένας ἐπὶ ταῖς θύραις θαυμάζειν καὶ ταῦτα. *Conuiuium verò nuptiale, cum cantu coniugali Hymenæi alte clamantis, & faces, & tibiæ, vt ait Homerus; & mulieres pro foribus astantes aspicientes, & tale huiusmodi admirantes, &c.* Quo ex loco facilè est intelligere. Hymenæum cantus nuptialis esse præsidem: Hæc ille. Nunc breuiter quid per hanc primam Musam Clio nominatam intellexerint antiqui, examinemus. Finxerunt atque illam Iouis filiam; quia cum κλεος nihil aliud significet quam gloriam: si liceat gloriam & nomen bene actorum posteris relinquere, absit vt aliunde repetamus quod à summo Deo qui è memoria, contemplationéque, bene gestæ rei famam nobis parit, nullo æuo non celebrandam. Huius rei gratia Plutarchus in Symposio: ἡ τε κλειὼ τὸ ἐγκωμιαστικὸν περιστάγεται. κλέα γὰρ ἐκάλουν τοὺς ἐπαίνους *Clio quidem encomia laudum recipit. Clea enim vocabant antiqui laudes.* Non alia ratione Fulgentius lib.1. mythologic. Musas doctrinæ ac scientiæ dicit modos. Prima Clio, quasi prima cogitatio discendi κλέος enim Græcè fama dicitur vnde & Homerus, τοῦ κλέος εὐρὺ καθ' Ἑλλάδα καὶ μέσον Ἄργος. Et quoniam nullus scientiam quærit nisi in qua famæ suæ protelet dignitatem: ob hanc rem Clio prima appellata est, id est, cogitatio quærenda scientiæ: quod alio loco Homerus etiam confirmat: ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν, οὐδέ τι ἴδμεν. *Nos verò solam famam audiuimus, neque quid scimus.* Plutarchus loco iam dicto circa finem mysticum Cliûs sensum affert. Partitur namque nouem Musas in duo genera: alterum quidem vult præesse voluptatibus & ludis, id est, cauet ne quis stultè in turpia & inhonesta labatur, eumque cantu, choreis & tibiis dulcisonis ab eiusmodi libidinum stimulis retinet: alterùm verò res arduas, graues & serias sequitur; quod Clio, Calliopæ & Thaliæ conuenit: omnia audem debent symmetria & mediocritate summa moderari, ne è iocis ad libidinem fiat conuersio, & è rebus seriis, in senum morositatem imprudentes incidamus. Cornutus vult

Clio dictam fuisse ἀπὸ τῦ κλέος, quòd gloriam adipiscantur literati, quodque alios laude celebrent. Diodorus verò, propter gloriam quæ ex laudibus poetarum oritur. Duos autem habuit filios, Ialemum & Hymenæum, contrariæ sortis homines: quòd hic lætis conuiuiis & nuptiis semper adesset, vt dictum est superius: ille vero eiulatione & luctu suas aleret cogititationes. Quod Aristophanes apud Athenæum notat in Dictionibus Atticis, ἐν γάμοις, inquit, ὑμέναιος. ἐν δὲ πένθεσι, ἰάλεμος. *In nuptiis Hymeneus, in luctu Ialemus.* Nihil autem ad id per hos diuersæ conditionis Cliûs filius significare volerunt, quàm qui gloriam sibi parare cupiunt, nunc aduersa premi fortuna, nunc secunda admodum delectari, vel nunc dulcem cantare hymenæum, nunc ἰαλεμίζειν, id est, Ialemi lugentis vocem miseram edere: de quo dictum est illud: οἷος Ἰάλεμος, οἷά τε πένθη, δάκρυά τ' ἐκ δακρύων καταλείβεται ἡμετέροισι δόμοις. id est, *Qui Ialemus vel eiulatus, quique luctus, lacrymæque super lacrymas distillantur in nostris ædibus.* Atque hæc de Clio breuiter dicta sufficiant.

DE EVTERPE
CAP. III.

Vnicuique est sua voluptas, & sapientibus & stultis.

NEMINEM adeo grauem & seuerum huius humanæ vitæ censorem existimabant antiqui, etiamsi naturam Timonis μισανθρώπου induerit, qui alicuius rei delectatione non capiatur. Alius enim generosus equos, alius insignes canes, alius diuitiarum experit copiam: sicque hoc curriculum ærumnis & calamitatibus plenum transigere recordatione dilectæ rei consueuerunt. Sapientes vtique voluptatibus non carent, quippe qui meditatione assidua rerum sublimium delectantur. Plato enim in Philebo inquit: ἴδε γάρ. ἥδεσθαι μὲν φαμὲν τὸν ἀκολασταίνοντα ἄνθρωπον, ἥδεσθαι δὲ καὶ τὸν σωφρονοῦντα αὐτῷ τῷ σωφρονεῖν. ἥδεσθαι δ' αὖ καὶ τὸν ἀνοηταίνοντα καὶ ἀνοήτων δοξῶν καὶ ἐλπίδων μεστὸν ἥδεσθαι δὲ καὶ τὸν φρονοῦντα αὐτῷ τῷ φρονεῖν καὶ τούτων τὰς ἡδονὰς ἑκατέρας, πῶς ἄν τις ὁμοίας ἀλλήλαις εἶναι λέγων, οὐκ ἀνόητος φαίνοιτο ἐνδίκως; id est, *Vide enim. Delectari dicimus intemperantem hominem; sed & temperantia temperantem: delectari insipientem, insipientibus opinionibus ac vana spe undique plenum; sed & sapientia sapientem: quas quidem voluptates si quis dissimiles esse neget, insipiens meritò esse videatur.* Vtrisque igitur, & sapienti

& in-

& insipienti, sua est voluptas. Sed tanto illius est præcellens quanto hujus vilis & abiecta. Hic enim voluptatibus corporis ad nauseam vsque saturatur: ille verò inebriatur nectare venefico animi: cuius celsitudinem & maiestatem satis demirari nequeas, neque enim invmbraticis quæstibus, vel etiam mundi imperio acquiescit, angustiori enim limite continetur, tanquam Gyari clausus scopulis: at mirum in modum æstuat res supra captum naturæ intelligere, miróque philosophandi studio sollicitatus conatur in ea curricula venire in quibus Dei infiniti impressa sunt vestigia. Arrogans sanè & vesana est illa cupiditas; attamen magnifica, quæ humilibus & terrenis rebus minimè delectatur; sed penetrat altius, donec id tandem cogitatione pertingat, in quo mens expleta tanquam in extremo consistat. De Euterpe (i. de vera delectatione) dicturi, pauca hæc permittenda censuimus. Est itaque Εὐτέρπη facunda Musarum ordine, à Ioue oriunda & Memoria, teste Hesiodo. Mater fuit Themistoclis, vt inquit Neanthes, lib. 3. rerum Græcarum: quanquam alij (vt Amphicrates prodidit in lib. de viris illustribus) Themistoclem ferunt Abrotoni meretricis filium. Tantæ autem fuit famæ Themistocles, vt κατ' ἐξοχὴν in numerum trium imperatorum celeberrimorum redactus fuerit, Periclis, Miltiadis, Cimonis; qui cum Themistocle quatuor apud Græcos dicuntur viri. Quoniam autem Themistoclis incidit mentio, hoc obiter dicam non incuriosum, & quod difficile est reperire apud autores, obseruatum nihilominus à Cælio Rodigino cap. 12. lib. 14. lect. antiq. Themistoclem tres habuisse filios insignes, Neoclem, Demopolin, qui Athenis, propter singulare certamen corollis fuerunt insigniti, & Cleophantum, de quo meminit Plato in Memnone. quia autem mirum est quod de illorum refertur, verba autoris subicio: ἢ οὐκ ἀκήκοας ὅτι Θεμιστοκλῆς Κλεόφαντον τὸν υἱὸν ἱππέα μὲν ἐδιδάξατο ἀγαθόν, &c. *Audistin' quid Themistoclis filium Cleop. in equestri facultate strenuum reddidit, adeò vt equis ille rectus insisteret, rectusque ex equo iacularetur, cæteraque permulta stupenda facerat, in quibus illum diligenter parens erudiuit, sapientemque in singulis quæ præceptoribus præcipua sint, reddidit* Quod etsi mirabile videatur Platoni, & iure: tamen hæc eadem, quæ Cleophatus faciebat, visa sunt Lutetiæ, anno 1581. fieri à quodam Italo, qui multis annis Turcæ cuiusdam captiuus, eiusmodi exercita didi-

cerat: deinde ab eodem manumissus in ciuitatibus celebribus ludos suos instituebat. Dicam quod vidi. Nouem cursus equo insistens in hippodromo decurrebat, habenis equi laxatis: primo quidem cursu, iaculabatur summa excurrens tanto artificio vt in passum equi sagittam à tergo inderet. Secundo, rectus, nullis adhibitis calcaribus equo insistebat, & vehementi robore hastam torquebat. Tertio, inaudito exercitio eandem hastam infinitis gyris circa collum & brachia (rectus equo) circumuoluebat. Quarto, quod mirabile est, scytalam ferream ad decem pondo, rectus, (& eodem modo decurrens, ac si equo insedisset admotis calcaribus) in altum proiiciebat, quæ interim semel voluebatur; eandem cadentem, quadam interiecta mora, quam temporis spatio metiebatur, ex qua parte illam proiecerat, compressa manu recipiebat. Quintò, circum ephippium equi gyrabat. Sextò, equum ascendebat currens, ter aut quater; & ex eodem descendebat vno stadio. Septimo, ensem acutissimum explicabat; & eum nudatum statim reponebat: eodemque cursu bis ascendebat & descendebat. Octauo, rectus decurrens, hasta acuta chirothecam perforabat. Nono, quod stupendum est, proiectis in altum tibiis, capite deorsum in ephippio, stadium decurrebat, quo absoluto, ingeniosè sanè in ephippium recidebat. Multa alia præclara & mirabilia multis circumstantibus fecit, quæ quoniam sunt adhuc in ore omnium, illa vlterius non persequar. Atque hæc præter rem dicta sufficiant. Nunc ad Euterpen veniamus, quæ (dea iucunditatis) dicitur admodum tibiis delectari, & iis præesse. Quare adducor, vt credam Themistoclem Euterpes filium non fuisse. in epulis enim (teste M. Tullio) recusauit Lyram: quare habitus est indoctior. Lyræ & tibiarum maximam fuisse præstantiam & Euterpes inuentricis, declarauit Galenus 1. Therap. Sicut enim, inquit, lyram antiquitus tetigisse in conuiuiis honestum erat, vel id genus aliud: sic non tetigisse turpissimum, ἁπλῶς ᾄδειν δὲ πάλαι καὶ τὰς τοιαύτας συνόδους καλὸν ἐνενόμιστο Lycurgus quamvis durissimas leges Lacedæmoniis imposuisset, lyræ tamen studium egregiè videtur amplexatus; quò transmitti laborum onus molestissimum posset facilius. Remigem (vt ait Fabius) cantus hortatur, & singulorum fatigatio quemlibet rudi saltem modulatione solatur. Tibiarum

con-

consuetudo videtur cœpisse post Medicas victorias, cùm iam Græci de se magnificè sentirent. Desita verò Athenis postea vel quia (vt inquit Aristot.) esset ὀργιαστική, id est, *concitatrix*: *vel* certè διὰ τὴν ἀσχημοσύνην τοῦ προσώπου, id est, *ob faciei deformitatem*. Tibiarum fuerunt diuersæ species. Libyes, plagiaulon ex loto: elymon ex buxo, hippophorbon ex lauro. Phorbion autem, pellis ori circumposita tibicinis, ne rimam labellum conciperet. Monaulus erat lotina tibia, nuptialis maximè, qui & photingia. Libys tibia, quæ & matroa dicitur, fuit inuentum Euterpes maximè: quamuis eam matri deorum quidam tribuant. Et propterea apud Ouidium:

Ante Deûm matrem cornu tibicen adunco.

quòd hoc tibiarum genere præcipuè delectaretur mater deorum. Cornu incinebant Tyrrheni, sicut Thebani hinnulorum ossibus. Celtæ fistula vtuntur ex calamis, atque Oceani insulares. Scythæ, Antropophagi, ac Arimaspi, aquilarum & vulturum ossa tibiarum vice inflant. Ægyptiorum polyphthongos tibia ex hordeaceis calamis compingitur. Sunt tibiarum multo plures species, pro diuersis nationum, gentium & locorum vsibus, quas aliis tractandas relinquemus. Hoc satis erit mihi, dicere Euterpes inuentum tenue admodum initio post mirum in modum excreuisse, ita vt nulla ferè regio sit, quæ tibiis vel hymnos vel cantus alios non incinat: maximè verò in Europa Germani, à quibus & tibiæ nomen duxerunt. Apollonij & Rhodij enarratores μαθήματα (*id est, disciplinas*) inuenisse affirmant. Alij dicunt vehementer dialectica delectatam. Vt autem vno verbo dicamus, quid per Euterpen intellexerint antiqui, afferam textum Plutarchi libro 6. Symposiacωn, in qua sic ait, Εὐτέρπῃ δὲ πᾶς ἄν τις ἀποδοίη τὸ θεωρητικὸν τῆς περὶ φύσιν ἀληθείας, οὔτε καθαρωτέρας οὔτε καλλίονος ἑτέρῳ γένει παραλιπὼν εὐπαθείας καὶ τέρψεις. hoc est, *Euterpæ omnes tribuent contemplationem veritatis naturæ, existimantes, nullas esse delectationes puriores, recreationesque pulchriores illa*. Vel certè dicitur Euterpe, quod quæcunque de Musis diximus primo capite sint (præter gloriam quam nobis acquirit Clio) multum suauia & delectabilia. Vel secundum Fulgentium, quod primum sit scientiam, honorem, & gloriam quærere; secundum delectari, quod quæras. Quæ conueniunt cum Plutarchi verbis ex Chrysippo: ἐγὼ δὲ μεταποιοῦμαί τι καὶ τῆς Εὐτέρπης. εἴπερ (ὥς φησι Χρύσιππος) αὕτη τι περὶ τὰς ὁμιλίας ἐπιτερπὲς

ἀλλήχι καὶ πεχαριςμένον, &c. *Aliquid mihi tribuo quod Euterpes est proprium, si verùm est quod ait Chrysippus, inter homines illam aliquid vrbani & decori habere.* Itaque Euterpen nihil aliud significare arbitror, quàm gaudium & delectationem, quam (post tot labores in musis consectandis & scientiis ediscendis susceptos) merito consequimur cum Oppiano in Halieuticis, πόνῳ δ᾽ ἅμα τέρψις ὀπηδεῖ: *laborem sequitur gaudium.* Atque de Euterpe hactenus.

DE THALIA.

CAP. IV.

Conuiuium legitimum Platonicum reficit corpus & animum.

MVLTA de conuiuij ratione apud varios, deque eius laudibus scripta prætereo. Non enim huius est loci, nec instituti mei longam hanc disputationem persequi. Verùm quoniam de Thalia conuiuiorum dea sermonem instituimus, nonnulla breuiter ex Platone & Plutarcho notatu dignissima; quæ nobis inter legendum occurrerunt, in medium afferemus. Illud autem velim persuasum, nihil esse in vita quod animum allectet blandius, frontemque remittat gratius vno conuiuio bene instituto. Quod vt altius repetatur, Arist. placitum illud dicimus: hominem constitui ex corpore (i. mole terrena, quæ spiritus continet & humores) & animo: cui duo insunt, sensus & ratio: ex quibus voluptatis honestę vis profluet, si bene sint temperata, inquit Galen. his autem conuiuium vnum omnibus satisfacit. Etenim quis nescit membra hinc refoueri, instaurari humores, spiritum refici ac rationem expergefieri quodammodo? hinc à laboribus quiescimus, curas laxamus, & suum ingenio sufficitur pabulum. Tolle conuiuantium hilaritatem, iam vt plurimum euanescet amoris fomes, amicitiæ condimentum, ac vitæ solatium. Communio siquidem & familiaritas vitæ, rectius & honestius statuitur conuiuij finis, quàm poculorum licentior inuitatio. Quod comprobat Plutarch. in Symposiacis de Musa Thalia loquens hoc pacto: τῆς δὲ ἐπιθυμίας τὸ μὲν περὶ ἐδωδὴν καὶ πόσιν, ἡ Θαλία κοινωνικὸν ποιεῖ καὶ συμποτικὸν, ἐξ ἀνθρώπου καὶ θηριώδους. διὸ τοὺς φιλοφρόνως καὶ ἱλαρῶς συνόντας ἀλλήλοις ἐν οἴνῳ, θαλιάζειν λέγομεν, οὐ τοὺς ὑβρίζοντας καὶ παροινοῦντας. *Sed quod ad cupiditates esculentorum & potulentorum attinet, Thalia facit hominem socialem in conuiuiis. qui aliter fuisset inhumanus & feritatis plenus.*

Idcirco

Idcirco θαλιάζειν est apud Græcos conuenire vnà ad lautè epulandum non vt poculorum & crapulæ fiat liberior decertatio. Ad hoc accedit sapiente homine multò dignius, inter epulas ex alimonia promiscua, fieri promiscuum mentis bonum, eadem voluntate. propterea Varronis consilio, qui conueniunt conuiuæ, sint musici, literati, & ab ἀχαριστία alieni, nec, Musarum & Gratiarum excedant numerum. Ab hoc conuiuio arcendi sunt paulo iracundiores, aut quos atrior diuexat bilis, sed, qui (vt placuit Xenocrati) lupinorum more, dum aqua macerantur, inuitatione iucunda paulo solito dulcescant, ad hoc conuiuium vocentur. Cæterùm cœnæ adiposiores Sardanapali, ab hoc genere sodalitij, peiores cane & angue tanquam venenosæ arceantur. Si igitur in nostris conuiuiis Thaliam habebimus, mentis ac morum nitoribus collustrabitur conuictorum cœtus; vitæ hilaritas condimentum longe præclarum & suauissimum seruabitur: sicque vitam non modò heroum (si priscorum simplicitati credimus) sed etiam deorum immortalitatem cum hac nostra felicitate commutare nolemus. Thaliam vult Fulgentius dictam fuisse, quasi τιθέντα θήλεια per *ei ponentem germina.* vnde Epicharmus comicus in Deiphilo comœdia inquit, θαλλὸν, ὡς οὐ βλέπει, βούλιμος ἐπίεζεν, i. *germen, dum non videt, fames consumit.* Alij (vt Cornutus) θάλειαν deduxerunt ἀπὸ τοῦ θάλλειν, quod inter cætera maximè virere ac florere significat. Vult autem inde dictam hanc Musam quoniam Poëtis maximè foueat. epulari enim lautè consueuerunt, ac mœstitiam vitæ veluti venenum antipharmaco optimo fugare. illud autem antipharmacum (i. clarum suaueque vinum) frontem caperatam mirè exporrigit. Thalia ergo nullo tempore Poetarum famam marcescere sinit, vt est apud Virg. Eccl. 6.

Nostra nec erubuit syluas habitare Thalia.

Nonnulli Thaliæ inuentionem comœdiarum ascripserunt. Alij agriculturam, nec non plantarum curam docuisse tradiderunt. Voluerunt etiam fuisse Palæphati matrem. Palæphatus autem multa de serendis & colendis arboribus scripsit, & περὶ ἀπίστων lib. 5. id est, incredibilium. vnde & *Palæphatia papyrus* abiit in prouerbium, quoniam eius libri fidem non capiebant. de eo multa apud Cœlium lib. 30. cap. 34. Antiq. lect. Porro hoc superest dicere, quòd quicunque Musas reliquas amplexantur, immortalitatem sibi comparant, siue Thaliam. θαλὶς enim (inquit Theocriti interpres) omne germinans

significat, & θάλλειν virescere, vt dictum est. idcirco Pindarus in Olympiis appellat poemata immortalitatem comparantia, facientiaque κάλλειν καὶ οἱονεὶ ζῆν διὰ παντός. Plutarch. quæst.14. Symposiacωn lib.9. de Musis loquens in genere, vult Thaliam, Calliopen & Clio circa res serias & philosophicas versari, diuinas speculari, postremò omnia iustissimè metiri, & æquilibrio temperare. Hæc qui habeat, non ego eum summum virum existimo, sed simillimum Deo iudico, & de cuius memoria nulla vnquam ætas conticescat.

DE MELPOMENE.

CAP. V.

Dulci modulatione omnia moueri.

MElpomene Iouis filiam, Solis vocem nominauit in dialogo de furore poetico Plato, quod totius mundi temperatio sit & concentus: & non immerito sed ad originem eius recurramus. quid enim aliud μέλπομαι quàm *canere* significat? vel μέλος ποιεῖν, quàm *concentum facere*? quid verò magis temperatum & maiori symmetria compositum, quàm melos? Sicuti plurima in corporibus membra, quamuis diuersum sortiantur & situm & motum, diuersoque perfungantur munere, nihilominus tamen ad vnum tantùm opus diriguntur, vnumque habent finem veluti scopum, ita etiam ex vocum diuersitate qui consurgit concentus, melos dicitur: quod significat etiam apud Græcos membrum corporis, vt in libr. de Musica scribit Plutarch. Quòd verò omne viuens cantu capiatur, inde colligit Plato, quoniam cœlestis anima, qua mundus animatur, originem sumpsit ex Musica. Strabo quidem docet elephantes cantu mulceri, & tympanorum sono: & Plutarchus in Symposiacis, brutorum pleraque deliniri afficique plurimum cantilenis, sicuti fistulis ceruos: ὁρῶ μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ μουσικῇ πολλὰ κηλεῖσθαι τῶν ἀλόγων, ὥσπερ ἔλαφοι σύριγξιν. *Nam video ratione carentia animalia multa Musica delectari sicut cerui tibiis.* Cantu delphinos moueri, testis est locupletissimus Pindarus: testis & Virgilius:

inter delphinas Arion.

In homine autem videtur esse peculiaris ratio, qua modulatior sonus flectat animum, pectusque nostrum demulceat. Propterea nemo est tam fero & agresti ingenio, qui talium oblectamentorum non teneatur affectu, quique Melpomenes voce non consistat. In veterum autem monimentis cantile-

narum

narum quinque reperiuntur species: σωφρονιστική, cuiusmodi Clytemnestræ accinebat cantor: eiusque cantores (vt 1. cap. docuimus (σωφρονισταὶ dicebantur. ἐγκωμιαστική, qua præstantiorum virorum præcinebantur laudes, ab Achile celebrata: θρηνητική, id est lugubris: ὀρχηματική, id est, saltatoria: & denique παιανική, qualis est apud Homer. Iliad. 1. post sacrificij absolutionem. inquit enim, καλὸν ἀείδοντες παιήονα.. Pæon autem seu Pæan) erat in Apollinem hymnus, non vt pestis solùm cessaret, sed & bellum; quin ad auerruncandum præsens exitium, Tragœdiis præsidere putabatur Melpomene, vt testatur Virgilius hoc carmine:

Melpomene tragico proclamat mœsta boatu.

Ideoque moris est in tragœdiis singulis actibus finitis, choros introducere cantu & carmine flebili, quòd in illis quò magis ad finem vergimus, eo tristiora referantur, & amarulentius pronuntientur. Græcorum nonnulli, inuentionem rhetorices illi tribuerunt, cuius opinionis crederem fuisse Pharnutum, quòd velit Melpomenem deriuari ἀπὸ τῆς μελπῆς *à dulcedine vocis.* oratoris enim pars vna vel præcipua: extra opus est actio, constans voce, motu, & gestu proprio & non indecoro. Hæ autem diuersorum autorum opiniones de Melpomenes deductione & inuentis, in vnam recidunt. Nihil enim præ se ferre aliud existimo hunc dulcem cantum & harmonicum concentum, quàm facundum & eloquentem hominem, è cuius ore melle dulcior fluit oratio, quique omnem operam consumpsit in exercitatione dicendi. Atque vt gloriam supra dictam consequatur, consilio M. Tullij eloquentiam cum sapientia coniungat; sicque reipublicæ non est parum profuturus. Postremo Fulgentius putat, nihil aliud significare Melpom. quàm ἄνθρωπον μελέτην ποιούμενον, id est, *hominem meditationem facientem*: vt primum sit velle: secundum, desiderare quod velis, tertium delectari: quartum, instare meditando ad id quod desideras. Sed de Molpomene hæc breuiter dicta sunt.

DE TERPSICHORE.
CAP. VI.

Choreæ cum mundo ortæ, in honorem deorum antiquis celebrabantur.

NOn minus Terpsicore ad Musicam spectat, quàm Melpomene. vna enim cantum altera verò saltationes &

Choreas plurimum obseruat. Græci quidam scriptores valde choreas laudarunt: quæ cum sint Musarum inuentum, & Musæ originem à Ioue duxerint, non secus saltationum exordia è summis cœlis è stellarum siderumque lationibus, eorumque gressu, & regressu, complexu ac ordine, tanquam harmonica quadam cœlestium chorea, vnà cum mundi generatione diuinitus prodiisse dicunt. Atque cùm multæ sint saltationum species, prior à cantu fuit nuncupata *ἐμμέλεια*. quæ Tragica censebatur, sicuti cordax comica. eius commeminit Arrianus in commentario Indico. Satyrorum fuisse inuentum dixerunt nonnulli. alij Bacchum choreis Tyrrhenos, Indos & Lydos, bellicosissimos populos, deuicisse aiunt. propterea saltationes sicinnistas ab illo inuentas, vel à ministris suis tradunt: quamuis Sicinnos fuisse quidam affirment; vel Cretenses, à quibus hoc saltationis genus maximè celebratum fuit. Ego autem cum multis magni nominis autoribus Virgilio præsertim choreas inuentum fuisse Terpsichores putarem. quod & indicant hæc verba:

Terpsichore affectus citharis mouet, imperat, auget.

quodque declarat & nominis etymon. dicitur enim τερψιχόρη ἀπὸ τοῦ τέρπειν τοὺς χορούς, *à delectandis choreis*. vnde à quibusdam citharistria dicitur. Quanto autem choreæ antiquis habitæ fuerint in prætio, hoc vel maximè argumento est, quòd nulla in Delo sacra peragerentur quibus saltatio non esset abhibita, nec vllæ celebrarentur festiuitates & ceremoniæ citra saltationem. Brachmani Indiæ populi, mane & vespere ad solem conuersi, saltantes eum venerabantur. Apud Æthiopas, Traces, Aegyptios, & Scythas, chorea inter sacrorum cæremonias habita est: quippe quæ ab Orpheo & Musæo optimis saltatoribus constituta fuisset. Sed & alij Martis in honorem saltauerunt, & Lacedæmonij omnia choreis peregerunt. Thessali non minori in pretio vsum chorearum habuerunt. Quinetiam & ipse Socrates sapientissimus, illas discere non erebuit, iam ætate prouectus, summisque laudibus extulit, atque inter serias disciplinas numerauit. Mosque erat apud veteres saltatores, vt qui mysteria prodidissent, dicerentur ἐξορχήσασθαι, id est, *desaltasse*. Saltatio autem nulla erat sine Musica, præcipuè in sacris. prodibant autem puerorum chori, (tibiis ac cithara præcinentibus) è quibus selecti saltabant. Eorum cantilenæ ab saltationis vsu dicebantur ὑπορχήματα:

τα: quæ sic dicebantur, quòd inter saltandum ferè generosum quiddam seruaretur ac virile. Cùm autem quiescentes canebant, vocabantur στάσιμα. Cæterum vbi saltantes aram obibant, & circumdabant, ita progrediebantur, vt ab sinistris dextrorsum pergerent priùs, zodiaci modo; deinde à dextris læuorsum, pro ratione motus primi mobilis. quod sensit & Maro his versibus:

Delon maternam inuisit Apollo,
Instauratque choros; mixtique altaria circum
Cretesque Dryopesque fremunt pictique Agathyrsi,

Quod autem iam dicebamus de cantu in saltationibus poetarum clarissimus Homerus hoc probat:

Ἄλλῳ δ' ὀρχηστύν τε καὶ ἱμερόεσσαν ἀοιδήν.
Alij saltationem & dulcissimum cantum.

Quasi innuat eam esse prædulcem musicam, quę non sit à saltatione abiuncta, dicaturque deorum pulcherrimum donum. Et Hesiod in Theogonia de Musis ita cecinit:

Καί τε περὶ κρήνην ἰοειδέα πόσσ' ἁπαλοῖσιν
Ὀρχεῦνται, καὶ βωμὸν ἐρισθενέος Κρονίωνος.
Et citra fontem nigrum mollibus pedibus.
Saltant, in aræ paternæ tripudiantes ambitus.

Quin & Apollinem Pindarus vocat ὀρχηστὴν, *saltatorem*. Plato 1. de legum latione: primam erudiendi rationem fieri Musarum & Apollinis opera, ineruditumque hominem esse qui choreæ Musarum expers sit; eruditum verò, qui compos eius est. Ex quibus concludere possumus saltationem non ex Musices modò, sed rhythmices atque ethices penetralibus esse petitam. Quare & Terpsichoren quæ homines choreis delectat, non parum honoris & gloriæ tribuere arbitror hominibus. Nonnulli παιδείαν inuenisse prodiderunt, id est, humanitatis disciplinam. Ex Acheloo filias suscepit Sirenas: quamuis Fulgétius ex Calliope genitas existimet. Dicitur etiam quòd Strymon Rhesum, & Mars Bistonem (à quo Bistonia regio nominata est) ex Terpsichore filios sustulerunt, quamuis Bistoniam regionem quidam autument ita nominatam à vicino lacu, vt est apud Ouidium:

Fessaque Bistonia membra lauabis aqua.

Poetæ Bistonium accipiunt pro Thracio, vt apud eundem de pulchritudine Thraciorum loquentem:

Brachia Bistonia candidiora niue.

Quinta itaque Musarum Terpsichore choreis valde delectatur, vt diximus: vel quòd oblectet audientes propter bona quæ ex doctrina proueniunt: ac si dicamus, τερψιχόρη est delectans instructione. vnde & Hermes Trismegistus in Pœmandro ἀκατηχήτοις καὶ κενοῦ σώματος, id est, *absque instructione escæ & vacuo corpore*: vultque Fulgentius, qui Polymniam ante hanc collocat, post inuentionem vel multam memoriam, quam vocat Polymniam, oportere discernere ac diiudicare quod inuenias. Cornutus verò, Terpsichore, inquit, quod viri boni meliorem vitæ partem delectatione ac gaudio transmittant: aut quòd delectationem videantur afferre conseruantibus, dempta χ litera, quasi τέρψιν ὁρῶν: aut fortassis quia compositis à viris literatis carminibus, choreas diis composuerunt veteres. Ego verò existimarem τερψιχόρην dictam, quòd chorum Musarum delectet. At vndecunque hoc nomen sortita sit, non abs re fuit illi impositum. Suspicor autem huiusmodi Musæ fabulam nihil aliud innuere, quam rebus seriis Musas quasdam esse intentas, vt Philosophiæ & Mathematis omnibus, reliquas verò rebus iocosis instructas: vt interim docerent antiqui, fieri non posse, vt qui bonam partem ætatis in colenda Calliope & Vrania consumpserit, non summa delectatione capiatur & omni genere gaudij, per choreas, Musicam & conuiuia designarunt.

DE ERATO.
CAP. VII.

Amoris vim mirabilem esse omnibus, sed in homine magis.

IN Platonicorum sanctariis hoc memoriæ perpetuæ relictum est: Amorem (quem ἔρωτα, per metathesin dicimus Ερατώ. musa enim hæc, vox Veneris nominatur Platoni propter amorem) nihil aliud esse, vel dici à rectè sentientibus, quàm pulchritudinis desiderium. Plotinus autem triplicem constituit pulchritudinem, quæ nihil aliud est quàm gratia ex plurium concinnitate coorta. Atque ea vel est in animo ex virtutibus parta, & venustas nominatur: vel in corpore ex lineis & coloribus simul maxima congruitate coalescentibus; & decus est: postremo sonorum iucunditas pulchritudinem redolet vel maximam. Hæc triplex pulchritudo tres habet sensus illi subseruientes, interiorem mentis oculum

oculum, corporis visum, & aurem accommodam sonis percipiendis: tactui verò nullus relinquitur locus. Valeant igitur libidinis incendia, fugetur procul tempestiua titillatio ab amoris Platonici integritate: cuius amoris Socrates, Delphico sapiens oraculo, se profitetur famulum; & qui omnium diffitebatur scientiam, amandi tamen peritissimum sese exhibet doctorem. Amoris præstantiæ multarum gentium consensus suffragari videtur. Athenis enim quotiescunque Palladi sacra fiebant, Amori in eodem templo collocato etiam res diuina peragebatur. In sacris popularibus ab omnibus fere honorabatur Amor. Lacedæmonij antequam cum hostibus congrederentur, sacra obibant; ceu salutem ac victoriam is demum pariat. Sacra cohors, Thebanis, ex amantibus & amatis conflatur, Amorique dicatum est gymnasium. Plato in Phædro magnum Deum amorem esse pronuntiauit, apud Deos hominesque mirandum, & in Symposio hoc modo: ὅτι μέγας θεὸς εἴη ὁ Ἔρως, καὶ θαυμαστὸς ἐν αἰθερίοις τε καὶ θεοῖς, πολλαχῇ μὲν καὶ ἄλλῃ, οὐχ ἥκιστα δὲ κατὰ τὴν γένεσιν, τὸ γὰρ &c. *Magnus Deus amor, & apud Deos hominesque mirandus, cùm propter alia multa tum maximè propter eius originem.* Hesiodus quidem de generatione Amoris loquens in Theogonia, primum quidem factum cecinit chaos, mox terram & tartarum; deinde Amorem prodiisse affirmat:

Ἤτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ᾽· αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ᾽ εὐρύστερνος, πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
Ἀθανάτων, οἳ ἔχουσι κάρη νιφόεντος ὀλύμπου.
Τάρταρά τ᾽ ἠερόεντα μυχῷ χθονὸς εὐρυοδείης·
Ἠδ᾽ ἔρος ὃς κάλλιστος ἐν ἀθανάτοισι θεοῖσι.

Primo quidem omnium chaos fuit: ac deinde
Tellus lato pectore prædita, omnium fundamentum solidum semper
Immortalium, qui tenent iuga niuosi Olympi:
Tartaraque tenebricosa in recessu terræ spatiosæ:
Atque amor, qui pulcherrimus inter immortales Deos.

Hic autem locus allegorico sensu & paulo reconditiore est intelligendus, non enim Veneris filium intelligit; nam quo pacto hunc nasci concipiamus, matre necdum producta? verùm alterum amorem intelligamus oportet antiquiorem: quem sub nomine huius Musæ Erato intellexerunt. puto autem esse insitam vnicuique eorum quæ sunt, naturalem vim causamque qua esse expetit vnumquodque, hoc quidem

intellectu, illud autem sensum, id est τὸ μὲν νοερὸς, τὸ δὲ αἰσθητικῶς.
Et sic Amorem fabulatur Hesiodus ex Chao & terra natum. In eadem est sententia diuus Dionysius Areopagita libro de diuinis nominibus. sic enim inquit: *Amorem siue diuinum, siue angelicum siue spiritalem, siue animalem, siue naturalem dicas, insitiuam quandam intellige commiscentemque virtutem, quæ superiora quidem ad inferiorum prouidentiam perlicit, æqualia rursus ad socialem sui inuicem communionem conciliat; ac postremo infima quæque prolectat, vt ad sublimiora potioraque conuertantur, imò veluti fomite quodam igneo ampliùs succensa resiliant.* Dignus proculdubio qui ab omnibus laudetur, non solùm ob nobilitatem generis & antiquitatem, vt diximus ex Platone: sed magnus ille est cuius imperio & homines & dij subiiciantur, Admirandus præterea propter formam. illud enim quisq; amat, cuius pulchritudinem admiratur. Postremo laudandus propter mirificam eius vtilitatem. Itaque & ab antecedentibus, generis nobilitate, & præsentibus magnitudine; & consequentibus, vtilitate, Amor ille admirabilis. Cæterùm Ouidij opinio nullo modo cum Hesiodi versibus iam dictis potest conuenire. hoc namque versiculo Erato deducit ἀπὸ τοῦ ἔρωτος:

Nunc Erato; & tu nomen amoris habes:

Facitque Veneris filium antiquiorem: cùm Amor ille multo pòst fuerit genitus. Sed vt cum Græcis loquamur, Erato fuisse matrem Thamyræ proditum est, qui primus amatoria cecinit. Arcades Erato inter Musas non recensent, sed vatem quampiam fuisse tradunt, quæ Arcadi Callistus filio nupserit, eaque mortalibus Pana oracula dedisse. Patroclus Hesiodi commentator illi Poeseos inuentionem tradidit, Poeta verò saltationem hoc versu:

Plectra gerens Erato, saltat pede, carmina vultu.

Quin & saltandi artem inuenisse aiunt Græci quidam commentatores. Alij verò Musicam. Dicta autem fuit secundum Pharnutum ἀπὸ τοῦ ἐρέσθαι καὶ ἀποκρίνεσθαι, *ab interrogando & respondendo* Quæ duo maximè studiosis & disputantibus cõueniunt. Fulgentius dictam scribit quasi εὑρὼν ὅμοιον, id est *simile inueniens*, post scientiam enim & memoriam, æquum est vt de nostro aliquid inueniamus. Ego verò existimarem Erato dictam quasi ἔρωτα, vt initio exhibuimus: quòd sit quidam amor ingenitus à natura, quem à Deo habuerunt sapientes, vel (vt cum Areopagita loquar) institutum quoddam, cuius splendore cõcitus

citus Socrates, altiusque sublatus, diuina eius mysteria cecinerit; quia antea non solum cœlestium, sed inferiorum quoque omnium se inscium prædicauerat. Et de his hactenus.

DE POLYMNIA CAP. VIII.

Doctos oportere fæcunda esse memoria.

POlymnia, nomen præclarum matris, vel etiam præcellentius sibi adoptauit. Summo in honore olim fuisse habitam ab optimatibus, & Imperatoribus declarat satis superque Themistoles ille Atheniensis (vt refert Tullius in Catone maiore) qui omnium suorum ciuium nomina didicerat. Cyrus non minori artificio omnium militum suorum nomina memoria tenebat; ita vt sine monitore exercitum salutaret. Apud Homer. Iliad. κ, Agamemnon Menelao fratrem præcipit, vt suo quemque Græcorum nomine appellet, militesque honorificè salutet. Nicias etiam Atheniensis, infelix illud prœlium nauale commissurus apud Syracusas, Trierarchos nominatim & patriis, & tribuum nominibus appellans, hortatur vt fortiter pugnent: vt scribit Thucid. libro 7. αὖθις τῶν τριηράρχων καὶ αὐτοὺς ὀνόμασι, καὶ φυλήν, id est, *rursus Trierarcharum vnumquemque patrio nomine appellabat, & ipsos & eorum tribum commemorans.* Multi præterea memoriam excoluerunt maximè, sed inter cæteros vnus Simonides memoria excelluit: quem ferunt in extrema senecta iactantiusculè de memoria sua gloriantem scripsisse hoc distichon:

Μνήμην δ' οὔτινά φημι Σιμωνίδῃ ἰσοφαρίζειν
Ὀγδωκονταέτει παιδὶ Λεωπρέπεος.

Laoprepis gnato certare Simonidi ab annis
Decrepito, memori quis queat ingenio?

Artem memoriæ primus ostendisse dicitur, quæ à Polymnia multo ante tradita fuerat. Simonidis hæc vulgata est fabula, quòd princeps in Thessalia epulo quodam exceptus magnifico: Simonides egressus fortuito, quod illi duo iuuenes præstolari dicerentur, illo interim spatio collapsum conclaue ita epulantium ora obtrita penitus confuderat, vt internosci nequiuerint. Verùm ille memor discumbentium ordinis, felici memoriæ suggestu nomina omnium edidit, & propinquis ad sepulturam corpora tradidit: hac re admoni-

tus, ordinem præcipuum esse memoriæ lumen: quod & annotauit Cicero. Ammianus Marcellinus lib. 16. putat illum epotis quibusdam pharmacis vigorem memoriæ conciliasse. Itaque non parum est vtilis Polymnia iis qui sacrarium Musarum ingredi cupiunt, at potius multum necessaria, siue natura, siue artificio, siue exercitatione assidua comparetur. Natura equidem non esse tenacissimos eorum quæ primis annis percepimus, norunt omnes. Hoc nihilominus obseruandum, pueros, & senes iam ætate prouectiores, minus valere memoria, quòd in perpetuo motu sint positi, sicut & quibus capita pro corporum vastitate non respondent: siquidem in his vis sensus primatis premitur onere inutili ac ingestabili. Qui præterea multa crassa & obesa materia grauantur, in iis designari aut exprimi rerum formæ non possunt. Plutarchus in lib. de Oraculis, memoriam antitrophon diuinationi esse scribit. Præterita namque ad memoriam pertinent, & præsentia sensibus objiciuntur, (vt scribit Themistius) de futuris verò prædicit aruspex. Platonis verba in Philebo hæc satis confirmant, vbi sic Socrates: σωτηρίαν τοίνυν αἰσθήσεως, τὴν μνήμην λέγων, ὀρθῶς ἄν τις λέγοι, κατά γε τὴν ἐμὴν δόξαν. *Sensus conseruationem rectè quis meo iudicio memoriam nuncupabit.* Quare memoria nec est sensus, nec imaginatio, nec intelligentia; sed aliquis horum habitus & affectio, cùm tempus additur, quo facta impressio est, & derelictum spectrum in anima. Sed iam multa nimis de memoria. Polymniam verò ex ea nomen sortitam scribit Lucianus libro περὶ ὀρχήσεως, καὶ τὴν θυγατέρα αὐτῆς Πολύμνιαν ἴλεων ἔχειν αὐτῇ προσίεται καὶ μεμνῆσθαι πειρᾶται ἁπάντων. *Et si iam eius Polymniam propitiam habere ei propositum est, & omnia memoria tenere conatur.* Dicitur etiam POLYHYMNIA apud Horat. lib. I. carminum, ode I. à multitudine cantus, vt annotat Lambinus in commentario. Iam verò & Ouidius Polyhymniam dixit, vt scribit Muretus in hunc versum:

Dissensere deæ, quarum Polyhymnia capit Prima.

Et Virgilius,

Nam verum fateamur: amat Polyhymnia verum.

Multis aliis in locis nunc Polymnia vocatur, à memoria: nunc verò Polyhymnia: qua de causa in commentariis Argonauticωn legitur, illam lyræ præesse. Hesiodus Geometriæ præficit. Græci quidam illi literas & Grammaticam tribuunt.

Cassio-

Cassiodorus in variis libro quarto, satis longa oratione de comœdia agens, inuentionem gestus mimorum illi concedit: Plutarchus postremò in Sympofiacis historias: ἥ τε Πολύμνια τὸ ἱστορικὸν ἔστι γὰρ μνήμη πολλῶν: *Polymnia est enim multorum memoria.* Quæ verba consonant cum dictis: ita vt Polymnia sit veluti πολὺς μνεία, *multa memoria.* memorem namque oportet esse disciplinarum studiosum: vel (vt ait Cornutus) quasi πολύμνυτος ἀρέτη. plurimum namque virtute laudamur. Et sic de Polymnia satis.

DE VRANIA.
CAP. IX.

A Polymnia ad Vraniam, à memoria ad cœlum trahimur vel nolentes. memoriosi namque vel πολυμνήμονες, cœlum (id est, totum mundum) secundum Plinium rapiunt: & omnium quæ de illo inuestigari possunt, habent cognitionem. Arcana enim secretiora cùm in cœlis continentur, quicumque eorum erit peritus, reliqua minima, meo iudicio, ignorare non potest. Plutarchus Vraniæ historiam satis longa prosequitur oratione, his verbis: Πλάτων αὐτὸς ὥσπερ ἴχνεσι τοῖς ὀνόμασι τῶν θεῶν ἀνιχνεύειν οἴεται τὰς δυνάμεις, καὶ ἡμεῖς ὁμοίως ἐντιθῶμεν ἐν οὐρανῷ, καὶ περὶ τὰ οὐράνια, μίαν τῶν οὖν, ἡ Οὐρανία φαίνεται. καὶ εἰκὸς ἐκεῖνα μὴ πολλῆς μηδὲ ποικίλης κυβερνήσεως δεῖσθαι, μίαν ἔχοντα καὶ ἁπλῆν αἴτιον φύσιν, ὅπου δὲ πλημμέλειαι πολλαί, πολλαὶ δὲ ἀμέτρειαι καὶ παραβάσεις, ἐνταῦθα τὰς ὀκτὼ μετοικιστέον, ἄλλην ἄλλης κακίας καὶ ἀναρμοστίας εἶδος ἐπανορθουμένας. & cætera multa quæ de hac scribuntur re. Sic autem Latinè redduntur: *Plato tanquam vestigiis per nomina facultates deorum inuenire autumat: eodem pacto nos vnam Musarum in cœlo & circa res cælestes collocamus: quæ est Vrania: nam cælestia varia gubernatione non videntur indigere, vnam cùm habeant causam vniuersalem, naturam: vbi verò multi sunt errores, excessus, & trangreßiones, ibi octo reliquæ debent transmitti, vt vna hoc vitium, altera illud corrigat.* Vrania igitur cœlestibus præficitur secundum Plutarchum: quæ quanto his inferioribus præstant, tanto etiam difficilia. Circa quorum scientiam nisi multi præclari quidem versantur, tamen quæ pauca existimant nouisse, densissima etiam caligine obuoluuntur, ita vt ancipiti versentur & eo loco, à quo vel leui coniectura possint dimoueri. Zoroastris scientia inter veteres hoc testatur: qui & ad magiam vsque (vt volunt quidam) cælestium peritia, fuit pernobilis: ac nihilominus à Nino victum bello & occisum

annotatum Annalibu. est. Pompeius hisce diuinaculis mancipatus fuit: at tamen eius miser exitus. Non inferendum tamen, hanc scientiam non esse nobilissimam & potissimam partem mathematicarum disciplinarum: cuius inuentionem falsò quidem Manilius Mercurio tribuit his versibus, & eius profert excellentiam:

Tu princeps autorque sacri Cyllenie tanti.
Per te iam cælum in terris, iam sidera nota.

Vultque Plato in Epinomide, omnes scientiæ huius contemplatores à iuuentute, imò verò & à pueritia in illam incumbere debere. tanta est ipsius difficultas & excellentia. sic autem inquit; *Nolite ignorare Astronomiam sapientissimum quiddam esse, nempe necesse est, verum astronomum esse, non eum qui secundum Hesiodum, omnesque eiusmodi, occasum ortumque consideret: sed eum potius qui circuitus octo, & quomodo septem sub primo versentur, quoue ordine circulos suos singuli peragant. quòd nulla natura nisi mirabilis sit, facilè vnquam inspiciet, vt modò diximus, & dicemus, declarantes quid oporteat & quomodo oporteat discere.* Si igitur tanta est Astronomiæ laus, quo encomio inuentricem persequemur Vraniam? huius quidem non est loci. contenti itaque erimus ostendere, illam nihil aliud esse quàm cœlestem Astrologiam, dictum ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, *à cœlo.* Nam vt scribit Pharnutus, ὅλον τὸν κόσμον οἱ παλαιοὶ ἐκάλουν οὐρανόν. id est *integrum mundum antiqui cœlum vocabant,* Et sic Vrania vniuersi scientiam perfectissimè callebat. vel quasi τὰ ἄνω ὁρῶσαν. id est *sublimia spectantem.* de quas 5. Fast. Ouid.

Excipit Vrania, fecere silentia cunctæ
Et vox audiri nulla, nisi illa, potest.

A cœlo itaque dicta est, quoniam docti vbique gentium nascuntur: vel dicitur Vrania: quòd viros doctos & sui studiosos ad cœlum vsque euehat: vel denique quòd gloria & sapientia animos eleuat ad cœlestium contemplationem, vt ait Fulgentius Linum Vraniæ filium Græci quidam scripserunt. Reperio tamen Vraniam dictam ab Vrano patre, alio nomine Cælio; cui Saturnus filius virilia post amputauit. Venus dicta etiam fuit Vrania, cuius Xenophon meminit in Symposio, & Pandemij: seorsum vtrique templa prodens & altaria: atque Pandemi sacrificia ῥᾳδιουργότερα; Vraniæ verò ἁγνότερα. Quidam (vt Lactantius Placidus) minacem

nacem Helenæ ſtellam vocarunt Vraniam. Cæterum cæleſtis illa contemplatio, quam Aſtrologiam vel Vraniam appellarunt, nihil aliud ſignificat, quàm poſt diiudicationem eligere quod dicas, vel deſpuas. eligere autem vtile caducumque aſpernari, cœleſtis eſt animi, & ſapientiæ fama perilluſtris. Eſt igitur Platonis 7. de repub. ſententia veriſſima, quâ Vraniam exiſtimat animi noſtri oculos ad ſuperiora dirigere, & hinc illuc ipſum perducere.

DE CALLIOPE.

CAP. XV.

Poetarum ſenſa & Philoſophica multis tenebris obuoluuntur.

DVo ſunt in animo potiſſima, cognitio & affectus, Platoni in Gorgia; quæ perpetuis agitantur motibus. cognitio quidem à ſophiſtis ſub veritatis ſpecie ad falſa detorquetur: affectus verò à poëtis popularibus, ſub concinnæ voluptatis eſca, in magnas perturbationes delabitur. Oratores verò quia à ſapientia ſunt alieni, & cognitionem & affectum perturbant. vanis enim fallunt cognitionem rationibus; affectum verò in varios motus præcipitant. Quapropter cùm deprauata illorum voluntate & verborum fuco, ſæpe hominum mentes hæreſibus & affectionibus perniciosis laborent, à ſophiſtis quidem eſt omnino cauendum, tanquam peſtiferis; ab oratoribus etiam & poetis quodammodo. Sophiſtas vbique exterminat Plato; Poëtas autem non omnes, ſed eos tantùm, qui de diis turpia mentiuntur, vel animos perturbatos acrius imitantur & referunt. Neque tamen vndique, ſed ex vrbe, id eſt, ex iuuenum ignorantumque turba; qui in perturbationes admodum ſunt procliues, & allegoricum poetarum non intelligunt ſenſum. Quare in lib. de Repub iubet poetas expelli, niſi de Deo bene loquantur, & perturbationes relinquant: diuinos autem hymnos canant, magnorumque geſta virorum grauiter recenſeant. Sicque occupatio illa poëtica (quam Calliope poetas docuit) erit à Muſis. Sortita enim leuem animam, exſuſcitat eam atque exagitat per cantilenas, ad genus hominum inſtruendum. Occupatio autem illa nihil aliud (teſte Ficino) quàm raptus animæ, & conuerſio in Muſarum numina. Huiuſmodi poeſis excitat è ſomno corpora ad vigiliam mentis, ex ignorantiæ tenebris ad lucem, ex morte ad vitam, ex obliuione lethæa ad diuino,

rum reminiſcentiam reuocat, exagitat, ſtimulat, & inflammat ad ea quæ contemplatur & præſagit, carminibus exprimenda. Quod ſi ad talem poëſim ingenium non ſufficit, & ad inuentionem multò minus. Magna verò momento aſſequi, non humani eſt ingenij, ſed diuinitus inſpirati. Cumque non ſit à fortuna nec ab arte poëſis à Muſis & à Deo tribuitur. Deum autem cùm dicit Plato, Apollinem intelligit; cum Muſas, ſphærarum mundi animas. Iupiter quidem mens Dei eſt, quæ rapit Apollinem, & illum illuminat; Apollo Muſas Muſæ vatum animas ſuſcitant: vates interpretes ſuos inſpirant; interpretes auditores mouent. Ab aliis autem Muſis aliæ illuminantur, animæ, vt dicitur in Timæo, quòd aliæ aliis ſphæris ſunt attributæ animæ. Calliope Muſa vox eſt ex omnibus reſultans ſphærarum vocibus, omniumque reliquarum excellentiſſima: quæ non ſolùm poetas afflauit, ſed reges etiam concomitata eſt: vt eſt apud Heſiodum his verbis:

Καλλιόπη δ' ἡ δὲ προφερεστάτη ἐστὶν ἁπασῶν·
Ἡ γὰρ καὶ βασιλεῦσιν ἅμ' αἰδοίοισιν ὀπηδεῖ

Calliopeque, & hæc excellentiſſima eſt omnium.
Hæc enim & reges venerandos comitatur.

Calliope autem filium habuit Orpheum, vt Theogoniæ lib. ſecundo habetur.

Inſignemque modis Orphea Calliope.

Quem quidem afflauit, ſicut Muſæum Vrania, Homerum Clio, Polyhymia Pindarum, Erato Sapphon, Melpomene Thamyran. Terpſichore Heſiodum Thalia Maronem, Naſonem Euterpes: ſicque nouem Muſæ, quæ nouem ſonos cæleſtes referunt, vnumque efficiunt concentum, nouem poetas illuſtres rapuerunt, vaticiniumque illis dederunt cum lyra & carminibus Calliope quidem ab Heſiodo vocatur προφερεστάτη, quaſi πρεσβυτάτη *vetuſtiſſima.* Antiquiſſima eſt enim poeſis, cuius inuentio Calliopæ tribuitur, tanquam Muſarum anteſignanæ. Præter Orpheum quidam dicunt ex Apolline duos alios habuiſſe filios, Ialemum & Hymenæum, de quibus paulo ante. Hymenæus autem amatus fuit à Thamyra, qui impudicæ veneris autor fuit. Legitur etiam Calliopen ex Oeagro Cymothona filium ſuſtuliſſe. Quidam Ciliopes Sirenas filias fuiſſe tradiderunt, alij Melphomenes Orpheum Calliopes filium Venus (ob iudicij lationem in

Adonidem, quem sex mensibus Proserpina debebat seruare apud se) Thressis mulieribus obiecit, quę illum descripserunt. Vt verò tandem aliquando ad calcem hæc pauca de Calliope perducamus, nihil aliud esse Calliopen sciatis velim, quam cantus suauitatem & modulationem: vnde & à bona voce, ἀπὸ τῆς καλῆς ὀπὸς, denominatur: ab Homero θεᾶς ὄπα φωνησάσης, *deæ vocem clamantis*, vnde & illam Rhetoricæ attique persuadendi & Poëticæ præfecerunt. Cæterum tota hæc Musarum fabula nihil aliud præ se fert quàm primum esse, velle doctrinam: secundum, delectari quod velis: tertium, instare ad id quo delectatus es: quartum capere id quod instas: quintum, memorari quod capis: sextum inuenire de tuo simile ad id quod memineris: septimum, iudicare quod iuuenias: octauum, eligere de quo iudicas: nonum, optimè dicere quod elegeris. Hæc Fulgentius. Ego quidem existimo quòd qui diu multumque sese exercuerunt in disciplinis, & Musas Iouis summi filias coluerunt, tam mitiores disciplinas quàm recondita philosophorum mysteria, illos inde non solùm honorem & gloriam, sed incredibilem etiam voluptatem ex tali puluere reportaturos.

De cognominibus Musarum CAP. XI.

Vnde & à quibus Musæ cognominatæ fuerint.

MVSARVM historiam breuiter tradidimus, & earum inuentiones. Quoniam autem à confinibus locis iuxta quos habitarunt, diuersa sortitæ sunt nomina, de iis etiam nonnulla dicamus. Fingunt itaque earum sedem esse in Helicone Bœotiæ monte prope Phocidem; à quo etiam Ouidius dictas vult *Heliconidas* vel *Heliconiadas*, vt testatur hoc versu:

Pandite mandati memores Heliconis alumnæ.

Et alio loco:

Adde Heliconiadum comites, quorum vnus Homerus.

Ptolemæus in sua musica, *Heliconiadas* ab Helicone non deducit; sed ab organo quodam Musico, quod Helicon dicitur in quo nouem sunt chordæ; quarum tres sunt τῶ διὰ τεσσάρων, vel epitriti; tres autem διὰ πέντε, seu hemiolij, & tres διὰ πασῶν. Ad quod videtur etiam alludere Hesiodus, cùm ait *Nouenarius Musarum est dies Heliconiadum.*

Quidam Heliconem fluuiū fuisse crediderunt, qui circiter 70.

stadia sub terram fluit; qui & Baphyras dicitur. Occultatur autem hic fluuius subterraneo cursu, quòd quæ Orpheum Thressæ mulieres discerpserant, in eo cùm se abluere vellent, alueum occultauit.

Aonides: ab Aonia regione, sic dictæ, vt scribit Lactantius, ab Aone Neptuni filio, qui suorum factione, Apulia pulsus, in Bœotiam se contulit; vbi populis montes habitantibus imperauit, ac de suo nomine Aones nominauit, & regionem Aoniam: vnde hoc postea *Aonis* patronymicum, quo poëtæ frequentissimè vtuntur pro Musis: apud Iuuenalem Sat.7.

aptusque bibendis Fontibus Aonidum.

Citheriades & Citherones dictæ fuerunt à Cithærone monte Bœotiæ, à Parnasso distito 30 millibus passuum, in quo Orgia Bacchi celebrabantur. 2. Metamorph.

Vadit vbi festus facientis ad sacra Cithæron,
Cantibus, & clara bacchantum voce sonabat.

Quidam scripserunt Sphragidion in Cithærone antrum fuisse Cithæronidum Nympharum; quas olim ibi vaticinatas esse, constans tenet fama.

Pierides: à Pierio monte Thessaliæ sic nominatæ: quòd in illo natæ fuerint. Fuit etiam Pierius Macedo quidam prædiues, de quo paulo antè, qui nouem habuit filias: hæ Musas ad certamen cantus prouocare ausæ, & ab illis victæ in picas fuerunt mutatæ: vnde postea Musæ earum nomen velut trophæum vsurpantes, Pierides nuncupatæ fuerunt. De his Sappho.

Nec mihi Pierides subeunt Dryadesque puellæ.

Thespiades etiam seu Nymphæ Thespias incolentes, ab oppido in Bœotia libero, Heliconi proximo, sed magis australi, vt ait Strabo lib. 9. de Thespiadibus meminit Sappho. Sunt & aliæ Thespiades, apud quas turpe censebatur artem didicisse, vel aruo studuisse. propterea maxima earum paupertas fuit. de iis meminit Plinius lib. 4. cap. 9.

Nec me Thespiadum cætera turba iuuat.

Pegasides vero, ab æquo Pegaso Bellerophontis, qui pedum vngulis fontem è terra dicitur elicuisse sacrum Musis, nomine Hippocrenen. vnde & *Hippocrenides* dicuntur. De quibus Ouidius:

At mihi Pegasides blandißima carmina dictant.

Fuit

Fuit autem Bellerophon Corinthius antiquo nomine Ιππόνους: mox Bellero interempto, sic dictus de illo. plura apud Cœlium lib. 13. cap. 9. Dictæ etiam fuerunt *Libethrides*, à Libethra Magnesiæ fonte Musis sacro, & à poetis celebrato: Mela lib. 2. At Strabo lib. 10. inquit Musas Libethridas nominatas à Libethro Traciæ monte, quem postea Macedones occuparunt sub quo & antrum ait Musis Libethridibus sacrum, Virg. ecl. 7.

Nymphæ noster amor Libethrides, aut mihi carmen,

Quale meo Codro, concedite.

Pimpleiades, seu *Pimplææ*, etiam à Pimpla Macedoniæ fonte ad radicem montis Pimplæi, sic dicti, quòd in eo antrum esset Musis proprium, vt inquit Martialis:

Cuius Pimplæo lyra clarior exit ab antro.

Et Sidonius de fonte loquens:

Et superet Pimplea sitim

Castalides pari ratione fuerunt nuncupatæ à Poëtis, à Castalio fonte Parnassi, quem etiam Musis consecratum fuisse fabulantur. sic dictus à virgine Castalia quæ Apollinem fugitans, præcipata & in fontem versa est: à cuius nomine Musæ posteà Castalides: cuius virginis meminit Panyasis: eamque Acheloi filiam intelligi voluit:

Παρνησὸν νιφόεντα θοοῖς ποσὶ δρήσας.

Ικετο Κασταλίης, ἀχελωΐδος ἄμβροτον ὕδωρ.

Aganippides autem ab Aganippe Bœotiæ fonte, vel Ιπποκρήνη Musis sacro, quem poetæ fabulantur vngula Pegasi equi alati factum. Alij volunt ita nominatas ab Aganippe Termessi fluminis filia. fluit autem Termessus circum Heliconem. De eo Marullus:

Nec melior vita sententia est exemploque Aganippidum.

Hilißiades item dicuntur (vt in Polyhistore annotauit Solinus, & Zoroastres in præceptis rei rusticæ) à fluuio Atticæ sic nominato: & in primo de Agricultura libr. vt refert Cœlius lib. 20. c. 7. quo in loco facit tria signa autumnalia, ζυγὸν, σκορπίον, τοξότην Quando autem Diana eadem cum luna est, transmittentibus Hilissum terræ Atticæ fluuium; vnde Hilissiades Musæ dictæ sunt, &c. Tamen obiter notabis ζυγὸν significare libram. Hilissi fluuij mentionem facit Plato in Phædro, dicitque puellis (i. Musis) proprium esse, his verbis: Ιλισσὸς ἄρ' οὖν ἀπ' Ιλισσοῦ χαρίεντα γοῦν ἡ καθαρὰ ἡ διαφανῆ τὰ ὕδατα φαίνεται, ἡ ἐπιτήδεια

ἐπιχόραις παίζειν παρ' αὐτά. i. *An non Hilißi hîc grata, pura & nitida apparet aquula puellarumque apta ludu?*

Ligyæ etiam dicuntur ab eodem Platone, ob canorũ genus quod *ligyum* nominatur, vel etiam propter cantum ipsum. Et *Corycides* ab antro quodam apud Delphos, vbi oraculorum etiam responsa reddebantur *Mnemosynides* etiam à matre Mnemosyne. In Pausaniæ etiam monumentis scriptum reperitur, fuisse apud Trœzenios veterem Ardali aram, super qua Musis & Somno rem diuinam peragebant antiqui, Somnum astruentes esse Musis deum præcipuè amicum. Fuit autem Ardalus hic Vulcani filius, quem tibiam adinuenisse opinantur, & ab eo Musas dici *Arcalidas*. Dictæ sunt etiam *Mæonides*, à Mæonia regione. Dicuntur & *Pateides*, à fonte quoque Macedoniæ. *Nymphæ* postremo dictæ fuerunt, veluti virgines. νύμφη enim apud Græcos nihil aliud est quam caruncula illa (κλειτορὶς nuncupata) quæ interiacet rimam muliebrem: exeritur autem post longum rerum venerearum exercitium, νύμφη etiam dicitur pellicula illa, quam vocant hymen; quæ integra, integritatem significat & pudicitiam; effracta violatæ virginitatis argumentum est. Nymphis autem omnibus sed Musis præcipuè, dicata fuerunt antra, & solennes fontes, vt meminit Capitolinus: antea quidem, propter destilantes aquas affatim affluentesque. Eadem ratione & fontes lauandis Nymphis destinati: vnde & Nymphæi dicuntur. Iuuante itaque Deo vmbilicum huic narrationi de Musis & Mythologiæ impegimus, quoad breuissimè fieri potuit. Quod sicubi imprudentes lapsi sumus, aut scopum non attigimus veritatis adyta arcanosque fontes non verè recludentes, lectorem oratum volo erroris partem aliquam priuatis meis negotiis condonare & temporis angustiis. Ego verò Deum apprecabor vt quandiu hac vitali fruar aura, si grauissimis curis incumbere mihi denegatum sit, tamen humi compascens gracculus, aliquo modo reipublicæ literariæ subseruiam.

Vale.

ANTI-

ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΥ εἰς εἰκόνα μουσῶν.

Τρίζυγες αἱ μοῦσαι τᾷδ᾽ ἕστα μὲν. ἁ μία, λωτοὺς,
Α δὲ φέρει παλάμαις βάρβιτον· ἁ δὲ χέλυν.
Α μὲν Ἀριστοκλῆος ἔχει χέλυν ἁ δ᾽ Ἀγελάδα,
Βάρβιτον ἁ Καναχᾶ δ᾽ ὑμνοπόλους δόνακας.
Ἀλλ᾽ ἁ μὲν κρατεῖ τέρμα τόνου πέλει. ἁ δὲ μελῳδεῖ
Χρώματος· ἁ δὲ σοφᾶς εὑρέτις ἁρμονίας.

De Musarum inuentis.

Cleio gesta canens transactis tempora reddit.
Melpomene Tragico proclamat gesta boatu.
Comica lasciuo gaudet sermone Thaleia.
Dulciloquis calamos Euterpe flatibus vrget.
Terpsichore affectus citharis mouet imperat, auget.
Plectra gerens Erato saltat pede, carmine, vultu.
Carmina Calliope libris Heroica mandat.
Vranie cœli motus scrutatur, & astra.
Signat cuncta manu, loquitur Polymneia gestu.
Mentis Apollineæ vis has mouet vndique Musas.
In medio residens complectitur omnia Phœbus.

VETERVM PHILOSOPHORVM ETHNICORVM de Diis ſententiæ.

EX LILII GREGORII GYRALDI Syntagmate I. *de Deorum Gentilium Hiſtoria collectæ.*

NOSTRÆ tractationi conuenire videtur, vt Philoſophorum & eorum qui ſapientes habiti ſunt, ſententias de deis breuiter recenſeamus. Scribit Origenes libro aduerſus Celſum quinto, Mundum quoſdam vniuerſum deum affirmaſſe: & Stoicos quidem primum Deum eſſe mundum, & Platonicos ſecundum, ex cæteris Græcis aliquos tertium mundum dixiſſe. At nos hîc potius ſingulorum philoſophorum quas opiniones & ſententias legimus, afferamus.

Inter hos primus habitus Thales Milenius, qui Deum dixit mentem, qui ex aqua cuncta formauerit, nec principium nec finem habiturus. Huius Thaletis ſententiam ſic exprimit Minutius Felix in dialogo: Thales, inquit, rerum initium aquam dixit: Deum autem eam mentem, quæ ex aqua cuncta formauerit, & altior & ſublimior aquæ & ſpiritus ratio, quàm vt ab homine poterit inueniri, à Deo tradita.

Anaximander, & ipſe Mileſius. Praxidæ filius, ſtellas & aſtra deos eſſe cœleſtes putauit nihil hic diuinæ menti attribuit, vt ait Auguſt. Sed Cicero in primo de Nat. deorum eius ait opinionẽ fuiſſe natiuos deos eſſe longis interuallis orientes, occidenteſq. Vt verò ait Epiphanius, infinitum voluit eſſe vniuerſorum principiũ: ex hoc enim omnia fieri, & in ipſum reſolui.

Ana-

Anaximenes, Euryſtatæ filius, & ipſe Mileſius infinitum aera dixit, cui omnes cauſas attribuit, & deos ex aere ortos, vt ait, Auguſtinus. At M. Cic. Aera ipſum Deum ſtatuiſſe ſcribit, alij æthera dixêre.

Democritus Abderides Deum exiſtimauit mentem eſſe igneam, & mundi animam. Sed ab his aduerſa Tullius, imagines & earum circuitus in deorum numero refert, ita vt imagines atomos intelligat. Democritus (inquit Arnobius) quamuis atomorum primus inuentor, nonne plerumque naturam quæ imagines fundat, & intelligentiam, Deum loquitur.

Pythagoras, Mneſarchi filius. Deum ita definiuit: animus, qui per vniuerſas mundi partes, omnemque naturam commeans atque diffuſus, ex quo omnia quæ naſcuntur animalia vitam capiant. Sunt qui ſcribant, ipſum vnum tantùm principium, & Deum ipſum eſſe. Plutarchus in Numa: Pythagoras, inquit, primum principium, neque ſenſui, neque perturbationi ſubiectum, ſed mentem inuiſibilem & increatam eſſe cenſuit. Eius quoque diſcipuli, Lyſis & Philolaus, diuerſa dixêre alter numerum ineffabilem, alter (vt ſic dicam maximi intimique numeri ſummitatem communis certè omnium opinio tenet: eum in numeris Deum conſtituiſſe, & vt Origines ſcribit, monada Deum putauit, & ſine hac nihil factum eſſe.

Archelaus Apollodori, vel vt alij dicunt, Miltonis, Athenienſis phyſicus, ex terra omnia facta dicit, vt ait Epiphanius: eamque voluit vniuerſorum eſſe principium.

Pherecydes quoque, eodem auctore tradente, terram dixit ante omnia factam fuiſſe.

Heraclitus Epheſius deos ex igne credidit, vt Varro & Auguſtinus tradunt.

Origenes intelligibilem dixit ignem. Simplicius idem ſenſiſſe Hippaſum Metapontinum tradit.

Anaxagoras, Hegeſibuli filius, Clazomenius, diſcipulus Anaximenis, homœomerias rerum principia putauit, vt Lucret. cecinit, & notant cum Epiphanio, alij plerique hic & diuinum animum ſenſit omnium rerum quas videmus effectorem: ita quidem Auguſtinus, alij verò infinitam mentem Deum ſtatuiſſe ſcribunt quæ per ſeipſa moueatur. Hunc tamen, quod Solem lapidem ignitum, dixiſſet, morte mulctarunt Athenienſes.

Prodicus Ceus quatuor elementa deos statuit,& Solem & Lunam, vt Epiphanius scribit. ex iis enim vitalem virtutem existere credebat.

Diogenes Apolloniates, Anaximenis alter auditor, aerem quidem dixit rerum esse materiam, de qua omnia fierent: sed aerem ipsum compotem diuinæ rationis, sine qua nihil ex eo fieri possit: Augustinus, plura Simplicius. At verò Diogenes Babylonius, exponendi curam habuit: ante Iouis partum, & exortum Mineruæ: & hoc genus cæterarum rerum vocabula esse ait, non deorum, vt auctor est Arnobius.

Cleanthes Assius, Stoicus, æthera esse statuit summum Deum: vt verò Arnobius ait, mentem modò, animum modò, modò æthera, plerunque rationem Deum esse disseruit. Straton, Naturam statuit deum, vt idem prodit Arnobius.

Antisthenes Atheniensis, multos quidem esse ait populares deos, vnum tamen naturalem, summæ totius artificem.

Chrysippus Cilix (nam à quibusdam Solensis, ab aliis Tarsensis dictus) Stoicus, nunc naturalem vim diuina ratione præditam, nunc diuinam necessitatem Deum prædicabat. Zeno verò Cittieus, diuinam naturalemque legem Deum esse putauit, & simul (vt Arnobius tradit) æthera: interdumque rationem vult omnium esse principium. Idem, interpretando Iunonem aera, Iouem cœlum, Neptunum mare, ignem esse Vulcanum, & cæteros similiter vulgi deos elementa esse monstrando, publicum grauiter arguit & reuincit errorem. Vt verò scribit Origines ἐν τῷ περὶ φιλοσοφουμένων, hos Deum putasse principium omnium, corpus purissimum, & per omnia ipsius prouidentiam penetrare.

Xenophanes, Orthomenis filius, Colophonius, omne quod esse infinitum, adiuncta mente, Deum esse voluit. Theophrastus, vnum & vniuersum, omneque Deum Xenophanem dixisse prodidit, vt pluribus ostendit Simplicius in Physicis.

Parmenides, Pyretis filius, Eleastes, commentitium quiddam coronæ similitudine efficit, quam στεφάνην appellat; continentem ardorem lucis, orbem qui cingit cœlum, quem Deum vocat, in quo neque figuram diuinam, neque sensum

ſum (ait Cic.) quiſquam ſuſpicari poteſt. nam bellum, diſcordiam, & cupiditatem, cæteraque generis eiuſdem ad Deum reuocat, quæ vel morbo, vel ſomno, vel obliuione, vel vetuſtate delentur. Sed de Parmenide & Meliſſo ferè conſentanea affert Simplicius in primo Phyſicorum eorum etiam verſus & verba aſcribens. Idem & ex Alexandro ait, à Parmenide libros duos conſcriptos, in altero de ente vno intellectibili obſcurè & iuxta veritatem, in altero iuxta vulgi opinionem plura ſtatuit. Epiphanius Parmenidem ait ſtatuiſſe, infinitum vnum eſſe omnium principium. Idem verò de Meliſſo ita retulit: Meliſſus, inquit, Ithagenis filius, Samius genere vnum infinitum eſſe vniuerſum, nihilque firmum eſſe natura, ſed omnia corruptibilia in potentia. Leucippus eadem penè omniaque imaginaria eſſe, nihilque verè, ſed apparere, vt remus in aqua inflexus.

Empedocles Agrigentinus, quatuor naturas, ex quibus omnia conſtare cenſet, diuinas eſſe voluit, quas & naſci & extingui perſpicuum, & ſenſu omni carere, vt in primo de Nat. deorum tradit Cicero. Origines verò ait, Empedoclem conſtituiſſe litem & inimicitiam, & vnitatis intelligibilem ignem, vniuerſi principia. Simplicius vtraque commiſcuit, hoc eſt, quatuor elementa, & litem & concordiam: quo loco & eius verſus affert Cicero, & Plato in Theæt. Eadem Diogenes Smyrnæus, vel Cyrenæus, vt ait Epiphanius. Idem & Theodorus, qui ἄθεος cognominatus eſt. dicebat enim nugas eſſe, qui de deis ſermones habentur, nec eos eſſe: quare omnes ad furta, periuria & rapinas hortabatur: ac ne quidem pro patria mori: vnam enim patriam mundum eſſe, & felicem bonum dicebat, infelicem fugiendum eſſe, ètiam ſi ſit ſapiens: & fatuum diuitem præferendum. hæc Theodorus, vt ait Epiphanius.

Protagoras Abderita, negabat ſeſe omnino habere de diis quid liqueat, ſint, non ſint, qualeſve ſint.

Xenocrates Chalcedonius libros ſcripſit de Natura deorum, in quibus nulla ſpecies diuina deſcripta eſt. Deos octo eſſe prodidit, quinque in ſtellis vagis, vnum qui ex omnibus ſideribus, ſeptimum Solem, octauum Lunam conſtituit. Ex Pyrrhone Elienſi nihil certi habere poteſt, nec ab eius ſectæ philoſophis.

Plato Athenienſis, qui omnium eius ſectæ philoſophorum

ſapientiſſimus iudicatus eſt, plane monarchiam defendit, nec æthera, nec rationem, aut naturam, ſed vt eſt, Deum appellat, ab eoque mundum hunc perfectum mirabilemque eſſe fabricatum quem noſter eſt ſecutus M. Cicero & imitatus, vt alicubi de Nat. deorum, & de Legibus. quin & in conſolatione ſua de morte filiæ Tulliæ, Deum ita definit; Nec verò Deus ipſe, qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi poteſt, niſi mens ſoluta quædam & libera, & ſegregata ab omni concretione mortali, omnia ſentiens, & omnia mouens. Nihilominus Platonis quoque ſententiam variam fuiſſe cùm alij, tum in iis quæ Philoſophumenon inſcripſit, oſtendit Origenes: certè & in Dialogis varius eſt, pro varietate loquentium.

Xenophon Socraticus formam Dei veri negabat videri poſſe & ideo non quæri oportere, vt prodidit Arnobius, qui & Ariſtonem Stoicum ſimiliter ait, Deum omnino comprehendi non poſſe affirmaſſe.

Ariſtoteles Stagirites, non eſt Platonem doctorem ſecutus: nam ſecum ipſe diſſidere, & ſibi inuicem repugnantia dicere & ſentire videtur, in ſumma tamen, vnam mentem mundo præeſſe, & omnium cauſam ſtatuit. alia quidem Cicero: ſed omnino certi aliquid de Deo, ab Ariſtotele afferre non poſſumus, licet in hoc multi laborauerint, inter quos Fr. Picus meus in libro de Prouidentia.

Speuſippus, ex Platonis ſorore natus, vim naturalem, animalem, qua omnia regantur, Deum eſſe ſtatuit, vt in octauo ſcribit Arnobius.

Alcmæon Crotoniates, Soli & Lunæ, reliquiſque ſideribus, animoque præterea diuinitatem dedit: qui, vt ait Cicero non ſenſit, ſeſe mortalibus rebus immortalitatem dare.

Ecphantus Syracuſius Deum mentem & animum eſſe exiſtimauit, vt Origenes ſcribit.

Epicurus Athenienſis, ex atomis deos ſuos conſtituit, & quidem corporeos putauit, ab hominibus tamen diſcretos, hominum tamen figura. Origenes ex Epicuri ſententia ſempiternos deos & incorruptos ait, ſed nihil prouidere. M. Tullius libro ſecundo de Nat. Deor. de deis ab Epicuro conſtitutis: Non ſunt, inquit, de iis corporibus, vt aut caſus, aut ictus extimeſcant, aut morbos metuant, ex defatigatione membrorum: quæ verens Epicurus, monogrammos deos dixit, quòd

ſemper

ſemper iidem ſint, nec ira lætitiaue mutari. tractum ab eo picturæ genere videtur, quod monochroma eſt, vnius ſemper coloris, de quo Plinius libro trigeſimotertio & trigeſimoquinto Natural. hiſt. vel vt Nonius Marcellus exponit, macie pertenues, ac decolores: tractum ait à pictura, quæ priuſquam coloribus corporetur, lineis ex vmbra fingitur. Lucilius, Vix viuo homini, ac monogrammo. & idem alibi. Quæ pictas monogrammi. Quaſi id dicat Cicero, Deos qui ſemper ſint eiuſdem tenoris, & de deo Epicuri canit Lucretius: Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira: & reliqua, quæ ait idem poeta. Arriſit ita hæc monogrammi vox Eraſmo, vt in ſua Prouerbia induxerit.

Brachmanæ, Indiæ ſapientes, Deum lumen dicebant, non vt Solem, vel ignem, ſed rationem, qua occulta myſteria ſapientibus videntur, vt ait Origenes.

Stoici vt plurimum Deum diuinam ſubſtantiam, intelligibilem, & igneam eſſe decreuerunt, forma carentem, ſed transmutari in quæcunque velit, & aliam lem fieri. Origenes quidem contra Celſum lib. 4. videtur Stoicos dicere deos putaſſe corporeos. Iidem philoſophi aſtra & cœleſtia omnia quæ mouentur, deos putabant: quod & Lactantius ſcribit. M Tullius in primo de Nat. deorum, oſtendit quantum inter ſe diſſiderent, nec modò Zenonem ſecum ipſum, ſed illius ſectatores, Ariſtonem, Cleanthem, Perſeum, Chryſippum, & Diogenem Babylonium.

Ariſtoteles Ponticus, varia de Deo agens, vt ſcribit Arnobius. Sed rectius Minutius Felix, vt ante oſtendimus: nam aliàs mundò, aliàs menti tribuit principatum.

Heraclides Ponticus, Platonicus, ſuos libros fabulis refertit, & tum mundum, tum mentem diuinam eſſe putauit, & mutabilem Dei formam eſſe voluit, quin & terram & cœlum in deos retulit. Arceſilaus Deum ſolùm dixit aſſequi poſſe veritatem, minimè verò hominem, vt ait Epiphanius.

M. Varro Terentius, Deum ait ſe arbitrari Animam eſſe mundi, ipſumque mundum Deum eſſe mox adiungit: mundum diuidi in partes duas, id eſt in cœlum & terram: & cœlum ipſum quoque bifariam, in æthera & aera: terram verò in aquam & humum, è quibus ſummum eſſe æthera, ſecundum aera, tertiam aquam, infimam terram: quas omnes quatuor partes animarum eſſe plenas, in æthere & aere

immortalium, à summo autem circuitu cœli, vsque ad circulum Lunæ ætheras animas esse astra ac stellas, easque cœlestes deos non modò intelligi esse, sed etiam videri. Inter Lunæ verò gyrum, & nimborum ac ventorum cacumina, aereas esse animas: sed eas animo, non oculis videri, & vocari Heroas, & Laruas, Genios, hæc quidem breuiter ex Varrone. Has itaque de deis opiniene philosophorum, ex multis paucas collegimus. Sed Tertullianus Septimus, vir acutus & eruditus, longe paucioribus in Apologetico recensuit: Inuentum, inquit, solummodo Deum, non vt inuenerant, Philosophi disputauerunt, vt & de qualitate & de natura eius & de sede disceptarent. Alij (ait incorporalem, asseuerant alij corporalem vt tam Platonici, quàm Stoici, alij ex atomis, alij ex numeris, sicut Epicurus & Pythagoras; alij ex igne, qualiter Heraclito visum est. & Platonici quidem curantem rerum, contrà Epicurei ociosum & inexercitum, & (vt ita dixerim) neminem humanis rebus, positum verò extra mundum Stoici, qui figuli modo extrinsecus torqueat molem hanc intra mundum: Platonici, qui gubernatoris exemplo intra illud maneat quod regat.

Sed gentium deos commemoranti, liceat & Plinij ridiculam penè de deis sententiam ascribere. Is igitur libro secundo ita propemodum scribit: Effigiem formamque quærere, imbecillitatis humanæ reor. Quisquis est Deus, si modò est alius, quàm scilicet Sol, & quacunque in parte, totus est sensus, totus est visus, totus auditus, totus animæ totus animi, totus sui. Innumeros quidem credere, atque etiam ex virtutibus vitiisque hominum, vt pudicitiam, concordiam, mentem, spem, honorem, clementiam, fidem, aut (vt Democrito placuit) duos omninos Pœnam & Beneficium, maiorem ad socordiam accedit. Fragilis & laboriosa mortalitas in partes ista digessit, infirmitatis suæ memor, vt portionibus coleret quisque quo maximè indigeret. itaque nomina alia aliis gentibus, & numina in iisdem innumerabilia reperimus: inferis quoque in genera descriptis, morbisque & multis etiam pestibus, dum esse placata trepido metu cupimus & cætera non minus impia, quàm ridicula. Sed hîc tibi Panegyristæ verba de Deo subscribam, magis aliquanto pia quàm Plinij: Te, inquit, summe rerum sator, cuius tot nomina sunt, quot gentium linguas esse voluisti,

quem

quem enim te ipse dici velis, scire non possumus: siue in te quædam vis mensque diuina est, quæ toto infusa mundo, omnibus miscearis elementis,& sine vllo extrinsecus accidente vigoris impulsu,per te ipse mouearis: siue aliqua supra omne cœlum potestas es, quæ opus totum ex altiore Naturæ arce despicias: te inquam oramus, & reliqua.

Poetarum verò opiniones hîc tibi non ascripserim, quoniã nec fixæ nec ratæ sunt sententiæ: nunc hanc, nunc illam,pro persona vel tempore,aliave occasione, afferunt, vt ex Homero & Virgilio in primis, cæterisque colligimus. Orpheus tamen & Musæus, Hesiodusque,aliique pauci, vt in Poetarum historia ostendimus, nonnihil attulisse videntur,sed sublustri luce. At his omnibus mihi longè sapientius Simonides Ceus, poeta, lyricus, de Deo Hieroni Siciliæ tyranno respondisse videtur. cùm enim de ipso Hiero quæsiuisset, quid, aut qualis Deus esset,deliberandi sibi vnum diem postulauit,cùm idem ex eo postridie quæreret, biduum petiuit. cùm sæpiùs duplicaret numerum dierum, admiransque Hiero quæreret, cur ita faceret? Quia quanto,inquit, diutius considero,tanto mihi res videtur obscurior. atque ita tacendo Simonides mihi videtur sapientius de Deo statuisse, quàm cæteri philosophi. Hanc tamen eandem sentiam Tertullianus in Apol. Thaleti ascribit, his verbis: Quid enim Thales ille princeps physicorum, sciscitanti Crœso de diuinitate, certum renuntiauit: commeatus deliberandi sæpe frustratus.

IN MYTHOLOGIAM NATALIS COMITIS,

OBSERVATIONUM Libellus.

ANONYMVS LECTORI, S.

Quum quædam mihi occurrissent ex probatis scriptoribus, veteribus & neotericis collecta, quæ clarissimi viri D. Natalis Comitis Mythologiæ, non tenebras offundere, sed lucem aliquam adferre posse viderentur, ut ethnicarum superstitionum fontes apparerent: ea describere & typographo committere, quæ ad operis calcem adderet, voluimus, tibi specimen magni operis, si Deus voluerit, exhibentes. His interim fruere, & Vale.

ADONIDIS HORTI.

DE horto Edenico seu paradiso terrestri, quem Moses describit, Gen. 2. extant certissima apud Ethnicos scriptores testimonia & vestigia. Ac primùm de nomine ipso *Eden* (quod Hebræis idem est ac voluptas & delitiæ) hortus delitiarum designatus est. Et Chaldæi ac Persæ, quemadmodum scribit Xenophon libris de pedia & expeditione Cyri, vocant *Pardeis*, quod Græci postea παράδεισον dixerunt. Latini verò à Græcis mutuati nominant *Paradisum*. Est autem *Paradisus* omnis locus amœnissimus, & voluptatis plenissimus: vt etiam A. Gellius definit, quem etiam viuaria dici à Latinis putat libro 2. noct. Attic. cap. 20. Ex quo fit, vt Beatorum, post hanc vitam, sedes illa felicissima, Paradisus in Dei verbo passim

sim nominetur, Luc.23.44.& 2.Corint.12.4.& Apoc.2.7. Hæc autem omnia ad nomen Hæbræum *Eden* alludunt, cuius significationem referunt ac retinent. Imo vox ipsa Græca ἡδονὴ quæ voluptatem significat, ab Hebræa Eden deducta videtur. Vnde & *Adonis* fictitius poetarum, & Adonis siue Edonis regio (quæ Edene est) sed vitiosè à peregrinis Græcis pronuntiata, pro Edenis vel Edene. Sibylla etiam apud Lactantium huius horti delitiosi, id est, Edenici & Paradisi disertè meminit, lib.2.cap.12. Homerus, ex veterum traditione, de campis Elysiis scribit, id est, felicissimo quodam huius Orbis loco & quidem in extremis finibus orbis sito, in quo beatissimè boni piique homines viuerent; lib.5. Odyss.& ex Homero postea alij, tum Poetæ, tum Philosophi sumpserunt. Porro *Adonis horti* & horti Hesperidum, tam celebres in Ethnicorum scriptis, quidpiam quoque his simile, atque aliquod illius horti vestigium fuisse censeri possunt: de quibus Plinius lib.19. hist. natur.cap.4. Præsertim verò Adonidis qui dicti sunt horti fuerunt hic ipse hortus Edenicus. Præclarè enim in Æthico annotat Simlerus, *Adonis* pro *Edenis* regionem seu prouinciam illic scriptam esse, vt nos supra diximus. Vnde *Adonis*, à Græca voce ἡδονῆς, *Horti*, pro Edenis regionis horti dixerunt veteres illi istius veritatis igari: quanquam iidem quendam Adonim regem esse volunt, (Adami nomen obscurè exprimentes) qui ex illius regionis nomine sic appellatus fuerit.

ÆTAS *aurea & ferrea.*

DVbitari non potest quin Aureæ ætatis ænigmate veteres Ethnici illam vitam designarint, quam homines ante peccatum vixerunt. Aetatis verò ferreæ nomine eam, quam iam post offensum à primis hominibus Deum omnes experimur. Auream autem ætatem seculum Saturni nominant. Præclarè enim Plato in Cratylo, *Nempe quidem arbitror*, ait, *Hesiodum auream ætatem appellare, non quæ aurea quidem esset naturâ, atque auro constaret: sed bonam & præclaram significasse. Cui rei argumentum mihi est, quòd ætatem nostram ferream nominarit.* Hoc idem tempus & Saturni seculum & aureum dici tradit in Polliticis, cuius summam omnibus in rebus felicitatem describit. Nam ait omnia tunc sponte homini è terra nata: ipsos homines tunc fuisse immortales, aut ex seipsis renouatos: cœli quoque temperiem tunc optimam. Ante Platonem aureæ ætatis meminerat Hesiodus lib.1. Operum & Dierum cuius verba &

mentem expressisse videtur Ouid. lib.1. Metamorph. his versibus:

Aurea prima sat est ætas, quæ vindice nullo
Sponte sua sine lege fidem rectumque colebat, &c.

Quibus consentiunt ea quæ Virgilius reliquique vetustissimi poetæ, tum Græci, tunc Latini, de Saturni seculo tradiderunt. Sed postquam homo peccauit mutata est aurea illius conditio & ætas in ferream; summa felicitas in summam miseriam & infelicitatem conuersa, qualem etiam ipsimet Ethnici declarant: adeo vt Sibylla scripserit metuendum esse imò tempus fore, quo Deus vniuersum genus humanum deleat è terra, quemadmodum extant varij illius de ea re versus apud Lactantium in libro de Ira Dei. Ergo Hesiodus ferrei istius hominum seculi infelicitatem & pœnam ostendit, quæ secuta est hominum mutatos mores, id est peccatum ab iis in Deum creatorem suum perfidissimè admissum, idque congruenter verbo Dei. Imo item tradit tantam hominum miseriam (qualis nunc est) non repentè extitisse, quod verum est, sed per quosdam gradus, temporum ætates, momenta & successiones succreuisse: in quibus tamen intermiscet quædam tum ipse, tum alij de fabulis, quoniam veritas ipsa lucida, qualis est in verbo Dei, semper à suis vmbris (quas solas Ethnici habuerunt) differt. Illæ enim sunt interpolatio & obscuratio veritatis. Ergo post peccatum statim immutatæ sunt rerum vices, ipsaque huius mundi facies & felicitas amissa, quam ætatem Ioui tribuunt. Nondum tamen summa erat mundi corruptio & calamitas, quæ sequentibus temporibus propter succrescentia multiplicataque hominum peccata demum exorta est. Ergo de Ioue illi scribunt sub eo fuisse, non sub Saturno, initium miseræ illius conditionis, quę propter hominum peccatum in mundum iniecta est: de qua sic Virgilius, Georg. lib.1.

Ante Iouem nulli subigebant arua coloni,
Nec signare quidem aut partiri limite campum
Fas erat: in medio quærebant, ipsaque tellus
Omnia liberius, nullo poscente, ferebat.
Ille malum virus serpentibus addidit atris, &c.

Et si Lactantius lib.5.c.5. aliter ista interpretatur. Crescente igitur hominum malitia, postquam semel esse cœpit, tandem omne genus peccati, & miseriæ in mundum irrupit. Vnde

ferrea, id est miserrima, hominum ætas nata est, propter quam immissum est à Deo postea diluuium. Cæterùm de ista ætate ferrea, quanta & scelera, & scelerum supplicia pepererit, sic Ouid. lib. 1. Metamorph. *De duro est vltima ferro.*

Protinus erupit venæ peioris in æuum
Omne nefas, fugere pudor, verumque fidesque, &c.

Ergo & miseriæ quoque, nempe pœnæ peccatorum istorum subsecutæ sunt, quas Æneid. lib. 6. describit Vigilius. Nam iam inter nos & post peccatum est,

Luctus, & vltrices posuere cubilia curæ,
Pallentesque habitant morbi, tristisque senectus,
Et metus & male suada fames, & turpis egestas.

Et hæc quidem de duplici illa ætate.

APOLLO.

De prima Musices inuentione nequaquam inter Ethnicos constat. Quum enim vnaquęque gens ambitiosè tam excellentis artis inuentum, sibi vendicare vellet, plures illius autores esse dixerunt. De primo autem illo excellentique viro, qui eam mortales docuerat, non quæsierunt. Ergo Gręci contendunt Amphiona suum primũ illius repertorem fuisse, vt & Plinius, lib. 9. & Plutarchus in lib. de Musica commemorant. Thraces autem id potius tribunt Orpheo suo: Aegyptij Mercurio, qui apud se natus sit, quem eundẽ Toth, seu Trismegistum vocant, vt ait Euseb. li. 1. Præp. Euang. Plato lib. 3. de Rep. distinguit. Nam quæ lyram & alia instrumenta pulsat, ea musica, ait, ab Amphione reperta est: sed quæ voce & oris sono velut tibiis fit & modulatur, à Marsia (qui Lydus fuit) & Olympo. Plinius lib. 7. c. 56. varios variarum musices partium variorumque instrumentorum repertores recitat. Verùm nulli istorum primi Musicam repererunt: sed quum inuenta iam esset, eam duntaxat primi ad suos homines deportarunt & transtulerunt. Itaq; Augustinus li. 18. c. 13. de Ciui. Dei, irridet fabulam de Amphione Gręco nimirum eum mouisse saxa sono citharæ quemadmodum etiam eandem explodunt & Palæphatus & Phornutus homines Græci natione, & religione Ethnici. Quinimo Plutarchus in lib. de procreat. animæ in Timæum ait, omnes pænè veteres Deos cũ musico instrumento in manu pingi solitos fuisse quasi omnes eius artis autores essent, ac proinde illius primus author apud eos incertus esset (quẽadmodũ, etiam scripsit Heraclides teste Plutarcho) vel quod

in omnium Deorum sacris Musica adhiberetur, sicut Arnobius lib.6.contra Gentes docet. Sed tandem eò res rediit, vt velint Apollinem primum omnium huius artis parentem habendum esse, vt tradit libr.6. Pausanias. Hic autem antiquissimus fuit, & longè ætate superior his omnibus, quos nominaui, nimirum Orpheo, Marsya, Amphione. Nam cum alij Cœli, alij Iouis filium (ac proinde vetustissimum) fuisse fatentur. quemadmodum apparet ex Cicer. libr.3. de Natura Deorum & Arnobij lib.4.contra Gentes. Quamobrem eum inter Deos maiorum Gentium recensebant, vt demonstrat Lactantius lib.1.cap.15. Ergo quemadmodum Mercurius ille Iouis filius antiquissimus, id est, Iabal, rei pecuariæ prima præcepta Mundo dedit: sic Apollo Iouis filius & primus (multi enim fuerunt post primum) id est, Iubal, Musices primus repertor fuit.

ATE.

QVod Homerus Iliad.lib.19. Aten quandam feminam canit omnibus nobis mortalibus fuisse noxiam & perniciosam, proculdubio alludit ad omnium nostrûm parentem Euam, (quæ primùm peccauit) idque ex reliquiis veritatis, de qua Homerus quidpiam inaudiuerat. Ait enim.

Πρέσβα Διὸς θυγάτηρ Ἄτη, ἣ πάντας ἀᾶται

Οὐλομένη.

Filia prima Iouis, quæque omnes perdidit, Ate

Pernitiosa.

Quid quod ibidem Homerus alterius fabulæ integumento eandem historiam attingit, dum ait Iouem omnium mortalium sapientissimum, tamen à Iunone vxore sua olim deceptum fuisse. Et hæc quidem de initio malorum, quodque à fœmina cœperit, & per eam hominum prudentissimus deceptus sit, tradit Homerus. Hesiodus verò lib.1 Oper.& Dier. idem quidem sentit & scribit, sed diuersis verbis, aliave fabula confictа ex veteri traditione. Nam ait, à Pandora muliere (quæ omnium fœminarum & formosissima & prima condita à diis fuerat, mala omnia in orbem terrarum sparsa fuisse. Quanquam & Palæphatus de fabulosis narrationibus & Placiades Fulgentius lib. 2. Mythologic. aliter interpretantur Pandoram, dum ad nostram veritatem non attendunt.

At verò Hesiodus nobiscum facit, ex cuius carmine, quod nos contendimus; ostendetur facilè.

Ἀλλὰ γυνὴ φείρεσσι πίθου μέγα ἀφαλοῦσα
Εὐκέδασ' ἀνθρώποισι δ' ἐμήσατο κήδεα λυγρὰ, ib est,
Namque prius vixêre homines, verum absque labore,
Absque malis, morboque graui, tristique senecta.
At mulier rapto ●e poclo tegmine sparsit
Omne mali genus, & morbos, curasque molestas.

Itaque mulierem ex ira Iouis natam & καλὸν κακὸν appellauit idem in Theogonia, vt libr. 3. contra Iulianum scribit Cyrillus in principio libri.

BACCHVS.

PAtriarcha Noachus is est, qui primus vitem plantauit, vinique vsum hominibus monstrauit, paulò post vniuersale diluuium, vt refert Moses, Gen. 9. 20. Ergo & *Boachus* primùm quasi Noachus, & per aphæresin vnius literæ postea *Bacchus* ab Ethnicis dictus est, primus vitis ac vini inter mortales repertor & sator. Vnde & *Lenæus genialis consitor vuæ* cognominatus est, vt scribit Ouid. lib. 4. metamorph. Nec verò dubiũ mihi est, quin Bacchi vox & nomen non à sono bacchantiũ, vt nonnulli putant, sed à veteri Noachi appellatione sit deductum; & inde primum *Boachus*, N. mutata in B. deinde *Bacchus* formatum, quod duplicata litera C postea *Bacchus* ab ignaris huius etymologiæ hominibus sit pronuntiatum. Id quod ante me verè & acutè Stukius vir eruditissimus obseruauit in lib. Conuiualibus. Itaque cum canthar● Bacchus pingebatur, vt ait Arnobius, lib. 6. contra Gentes: & vetustissimus Deorum censebatur etiam ante Liberum & Vranum natus, quæmadmodum libr. 2. c. 2. commemorat Lactantius. Denique huius veritatis ignoratione multæ de hoc antiquissimo Baccho fabulæ & allegoriæ confictæ sunt, vt tradit & conqueritur Diodorus Siculus lib. 4 Biblioth. cap. 5. Nec verò Bacchus iste est ille Dionysius Græcorum recens & Thebanus: sed vetus ille & Nysius ex Nysa monte Indiæ, de quo etiam meminit Arnobius libro 5. Verùm Græci vetutissimum illum sua laude spoliarunt, vt ea hunc suum sacrilegè exornarent ac commendarent. Nec verò Noachus, Boachus, & Bacchus solùm: sed & *Oenotrius* quoque, ὁ οἰνότρος Græcis, ἀπὸ τοῦ οἴνου, appellatus est.

Multis enim modis posteritas hoc tantum Noachi beneficium celebrare voluit. Itaque variis nominibus eum appellauit. Idem enim est qui antiquissimus Oenotrius, Bacchus & Vinifer appellatur. Is autem Oenotrius, à quo Italię pars quędam primùm postea tota Italia Oenotria dicta est, quemadmodum ex variis Scriptoribus apparet, est recentior, qui etiam Arcas dictus, postea nomen & inuentum vatustissimi illius Oenotrij, nempe Noachi, falsò sibi & arroganter attribuit, vtpote vir Græcus & vanus: & pro primo illo haberi colique voluit.

CERES.

DE Agriculturæ primo inuentore acerba & vexata est inter ipsos Ethnicos digladiatio, quoniam à Mose recesserunt: & particulares eius artis apud quasdam duntaxat gentes monstratores (qui longis seculis fuerunt Adamo primo eius parentes pastores) pro primo tamen sumunt Ergo eorum alij aiunt Cererem esse terræ frugum inuentricem, sed Græcis ideoque vt ex Platone in Cratylo ait Cicero lib.3. de Natur. Deor. dictam Cererem Δημητῆρα, quasi γῆν μητῆρα, quòd eos docuerit alimenta ex terra colligere Quo verò primùm tẽpore hoc beneficium ab Adamo ipso, Adamique posteris longè ante à Mundo communicatum, illa Græcis hominibus contulerit, tradit August. lib.18. Ciuit. Dei, c.6. nempe regnante Argo in Peloponneso (qui ex Ægypto eò, vti & Ceres illa venerat) postquam primi posteri Adami, imò & Noachi, iam per totũ terrarum orbem sparsi fuissent. Alij malunt à Triptolemo rege Atheniensium terrę colendæ præcepta primùm tradita, sed Græcis, quæmadmodum dixi. Sic Palæphatus, & Pausan. lib.1. Alij à Brige quodam Atheniensi malunt, velut Plinius, lib.7. c.5.6. Alij ab Osiride Ægyptio, sicut Plutarch. in Osiride. Alij denique (& hi omnino verius) ab antiquissimo illo Saturno, qui idem est atque Adamus. Itaque cum falce, qua fruges maturæ metuntur, solet à veteribus Saturnus ille vetus pingi.

DEVCALION.

QVAE de primo illo & antiquissimo terrarum diluuio Ethnici à maioribus acceperant, superstitiosis & fabulo-

bulosis postea narrationibus, ambitione item fascinati, ad quasdam aquarum eluuiones peculiares, quæ in suis regionibus acciderant, transtulerunt. Vera est enim Platonis lib.3. de legibus sententia, multa quidem fuisse diluuia: vnum tamen inter cætera celebre & maximum: cuius etiam copiosius meminit in Timæo. Confuderunt igitur sæpe Ethnici particularia illa diluuia, quæ longè post secuta sunt, cum illo vniuersali, quod præcessit, vt ex fabulis in diluuio Deucalioneo sparsis colligere licet non tamen semper, nec vbique. Vt rem hanc totam perspicuè exponam, sic ex eorum scriptis colligo: Inundationes terrarum fuisse plures. Prima, aiunt illi, nouimestris sub prisco Ogyge. Hæc sola fuit vniuersalis, & est diluuium à Mose, Genes.6.& 7. descriptum. Secunda inundatio, Niliaca menstrua sub Aegyptiis Hercule ac Prometheo. Tertia bimestris in Achaia, sub Ogyge antiquo & recentiore. Quarta, trimestris in Thessalia sub Deucalione. Quinta, in Pharo seu Ægypto, & ipsa trimestris: quæ Pharaonica dicta est, vel à Pharaone, vel à Pharo insula, (à qua tota Ægyptus Pharos olim fuit appellata) & Prothea, nempe sub Protheo Ægyptio in raptu Helenæ. Eodem modo ex Eusebij Chronicis multoties diluuium extitisse constat, velut sub Noacho, Ogyge, Deucalione: de quibus etiam Isidorus lib. 13.c.22. etymologic. sed etiam postea sub Mauricio Imperatore, anno salutis 586 item sub Carolo v. in Hollandia & Zelandia, anno 1531. & aliis in locis sæpe.

Verùm diluuium hoc vniuersale & primum, quod Noachi temporibus fuit κατ' ἐξοχὴν terrarum inundationem vocarunt, à quo ad ortum Deucalionis volunt intercessisse annos septingentos. Deucalionei autem diluuij mentionem faciunt Virgilius, Horatius, Ouidius, Pausanias variis in locis, qui Deucalionem solius Pthiotæ regionis (quæ est pars Thessaliæ) regem fuisse scribit, lib.1.& 5. Diluuij vniuersalis sub Noacho meminit Sibylla apud Lactantium de ira Dei cap.23. Cato in fragmentis Originum. Archilocus libr. de temporibus Ioseph.lib.1. Antiquit. Iudaic. ex Mnaseo, Hieronymus Ægyptius, & Berosus Chaldeus, qui etiam Gordiæum montem nominat, Alexander Polyhistor & Abydenus apud Cyrillum lib.1 contra Iulian. & Plato in Timæo. Ouidius metamorph.lib.1. Noachi & Deucalionis diluuium confundit: Plutarchus item lib. de defectu oraculorum. vide Pl.n.lib.

5.cap.13.& Pompon. Mela lib. 1. de situ Orbis, cap.11. In summa, quæ de Deucalione scripta extant plæraque de Noachi diluuio intelligenda esse videntur, alioquin vt aniles nugæ explodi debent.

DII *Maiorum Gentium.*

MOses narrat. Genes. cap 6. posteros Caini ac Cainum ipsum (qui ante Noachi diluuium vixerunt) esse potentes illos industrios, & claros viros, qui à seculo, omnique hominum memoria celebres notique fuerunt, & per totum terrarum, orbem etiam post diluuium, laude insignes, quique fuerunt præstantissimis nominibus (velut Saturni, Iouis, Mercurij, Vulcani Dionysij, &c.) etiam inter Ethnicos ipsos, qui Mosis scripta non legerunt, prædicari, ac rerum gestarum fama celebrati ac commendati. Postquam enim Moses eos Caini posteros recitasset, addidit. *Isti sunt potentißimi homines qui à seculo vel olim fuerunt viri nominis*, id est celebres, & fama noti inter omnes mortales, etiam post ipsorum mortem atque adeo ipso adhuc Mosis seculo, & quum illa memoriæ literisque proderet. Ex quo perspicuè intelligitur, eos quos posteritas & Mosis ætas, & sequens quoque postea seculum magnificè celebrauit, coluit, pro summis viris, fortissimis heroibus, imò etiam pro Diis habuit, fuisse posteros Caini qui diluuium præcesserunt. Ii autem sunt, quos Ethnici, vti monui, dixerunt Saturnos, Ioues, Mercurios, Vulcanos, aliisque eiusmodi nominibus appellarunt, vt ex eorum scriptis apparebit. Illi enim: & si pro Diis ab Ethnicis culti sunt homines, tamen, & quidem mortales fuerunt: sed qui propter artes egregias à se primùm inuentas, immensaque illa dona in totum genus humanum à se primis collata, innotuerant hominibus, & apud posteros in admiratione fuerant, huiusmodi appellationibus donati celebratique sunt. Id quod mecum sentit M. Tullius, lib. 1. Tuscul. quæst. & Varro in libris rerum diuin, testante D. August. lib. 4 Ciuit. Dei, c. 17. & lib. 6. c. 6. Sed imprimis id docet verum esse Varro. eod. lib. Ciuit. Dei, c. 24.

Præterea obseruandum est, istas siue Græcas siue Latinas Κρονίς, Διὸς, Ἑρμοῦ, Ηφαιστίς, Διονύσου, id est, Saturni, Iouis, Mercuri, Vulcani, Dionysi, & similium appellationes, multis quidem datas & communicatas fuisse: prout videlicet vna-

vnaquæque gens quempiam vel suæ originis autorem, vel suum benefactorem, vel primum sibi notum virum strenuum & industrium celebrare, & immortalem posteritati reddere voluit studuitque. Vnum tamen fuisse, cui primùm, & ab antiquissimo tempore hoc nomen vel Saturni, vel Iouis, vel Mercurij, &c. impositum fuit: ad cuius similitudinem alij (& quidem illi primo & antiquissimo longè ætate posteriores) Saturni, aut Ioues, aut Mercurij, &c. postea nominati fuerint. Quod idem de mulierum Dearum, quæ vocantur, nominibus est sentiendum. Ergo plures reperientur, qui & diuersis temporibus, & à diuersis gentibus, & Saturni, & Ioues, & Vulcani fuerunt vocati: omnes tamen nomen ex admiratione illius (qui primus eo nomine dictus est) sortiti ac consecuti. Ex quo fit vt in Ethnicorum libris multos dici Saturnos reperies multos item Ioues, &c. inter quos tamen vnus est vetustissimus, ex cuius laude & celebritate nomen illud alij sibi desumpserunt, vel impositum habuerunt. Id quod locupletissimè ex Cicerone probatur. Ille enim lib. 3. de Natura Deorum plures Ioues, & Saturnos, & Mercurios, & Soles & Vulcanos in diuersis nationibus, variisque temporibus recenset. Verùm ex his vnum semper antiquissimum, & cæteris priorem, imò primum omnium sic dictum demonstrat. Confirmat nostram sententiam M. Varro doctissimus (quemadmodum Augustinus testatur lib. 19. ciuit Dei, cap, 27.) Romanorum, qui alios Deos, ac proinde Saturnos & Mercurios, & Ioues Politicos: alios Naturales, alios Fabulosos seu Poeticos, in libris rerum Diuin. scripsit. Confirmat Diodorus Siculus, qui lib. 1. Biblioth. cap. 2. & lib. 5. cap. 1. eiusdem operis ostendit alios fuisse Ægyptiorum Ioues, Mercurios, Vulcanos, quales Osiris, Orus, Tiphœus: alios verò Grecorũ. Confirmant, Eusebius lib. 1. de præparat. Euangel. c. 7. & lib. 2. cap. 2. 3. 4. 5. Vbi ex vetutissimorum scriptorum profanorum monumentis probat in vnaquaque gente, velut Phænicum, Atlanticorum, Phrygum (præter Aegyptios & Græcos) Cretensium, suos Ioves fuisse. Saturnos, &c. Confirmat denique idem hoc autor grauissimus Arnobius lib. 4. contra Gentiles. Ex quibus efficitur, nemini mirum videri debere, si quædam hic ad Saturnum, & Iouem, & similes accommodemus, qui non omnibus iis qui Saturni, Ioues, vel Mercurij, &c. dicti sunt, conueniunt. Nos enim de primis illis loqui-

mur, qui Ioues, Saturni, &c. vocati sunt, quique sunt celebres & potentes illi viri, qui à seculo, id est, statim ab ipso mundi initio fuerunt viri commendati posteris, & fama postea semper celebrati, (quemadmodum testatur Moses, etiam post diluuium, & si ante diluuium illi vixerunt) inter Ethnicos & in vniuerso terrarum orbe. M. Tull. Cicero in libr. de legibus ait, quosdam Deos semper pro Diis habitos fuisse ex infinita quadam hominum memoria: alios verò fuisse Adscriptitios, quos in cœlum merita in vnamquamque gentem vocarunt. Id quod etiam Augustinus obseruauit, lib. 8 cap. 5. de Ciuit. Dei. Nam, vt ait Pausanias, lib. 8. Dij postea sæpe sunt ex hominibus nati. Ex Adamo & Eua primis hominibus natus est primogenitus Cainus, post Abel. Sed ex Abele nulli posteri fuerunt superstites. Caino verò plures nati sunt tum filij, tum nepotes, tum abnepotes & posteri, viri insignes, celebres & industrij numero decem, si Noemam filiam Tubalcaini his annumeres vt Moses fecit. Quòd si his decem, Adamum & Euam addideris, fient omnes numero duodecim, qui proculdubio sunt duodecim illi antiquissimi & maiorum gentium Dij ab Ethnicis appellati: inter quos duę sunt fœminæ nimirum Eua & Noema, id est Rhea, siue Terra, mater omnium Deorum, & Venus. Decem autem sunt mares, nempe reliqui, Adamus, Cainus, Lamechus, Iubal, Iubal, Tubalcain, & cæteri, quos recitat Moses ibidem, id est, Saturnus, Iupiter Mercurius, Apollo, & Vulcanus, quemadmodum ab Ethnicis nominantur. Iidem isti sunt, quos profana antiquitas Deos Samothracum, Deos Cabiros, id est, Deos vocat arcanos, & cæteris (qui postea in Deorum numerum collocati sunt (augustiores habitos.

FORTVNA.

ARISTOTELES secundas causas quatuor generibus implexus est, quibus & cônuenientia nomina attribuit desumpta à modo agendi indito, singulis in prima creatione. Τῆς ἀνάγκης voce, & cœlestes causas denotat, & necessaria atque immutabili lege præcedentem agendi vim exprimit. Τῆς φύσεως appellationem elementaribus accommodat, quorum simplices quædam sunt, quædam simplicium inter se commixtione constant. Vtrisque adsunt certæ sensi-

ſenſibuſque obuiæ qualitates, ceu miniſtræ, aut ὥσπερ συνεργὰ αἴτια, quæ in ſimplicibus ſimplices καὶ σφοδρότεραι, in mixtis, præcedentibus motibus velut fractæ, & ad temperiem rada-ctæ deprehendantur. Προαίρεσιν transfert ad actiones arbitrarias hominum, quas libera facultate voluntas ciet atque expedit: & ſi has ſemper præit, ſæpe moderatur, iudicium deliberatioque & conſultatio rationis. Fortuitos caſus, nec cogitatos ante, nec quæſitos, ſed præter opinionem obiectos, & ab occultatis cauſis gubernatos, τῆς τύχης καὶ αὐτομάτου appellationibus notat & comprehendit. Trium priorum conſideratione (quum ad præſens inſtitutum minimè pertineat) omiſſa, de fortuna agamus, quo nomine Ariſtoteles euentus vtroſque, proſperos & aduerſos complectitur, qui accidunt hominibus, præter ea quæ voluntas libera ſua ſponte, ſuaque vi, aut adiuta ſociis cauſis, inchoat, proſequitur & conficit. Latiſſimè patet hoc genus. Mirandæ ſunt enim rerum humanarum vices, mira volubilitas, & inconſtantia fortunæ. Multa cuiuis in vita præter ſpem & opinionem contingunt: multa ſapienter cogitata, & cautè prouideque cœpta ac geſta, infelicius cadunt quàm exiſtimamus. E diuerſo alia ſtolidè atque incogitanter mota, & adminiſtrata negligenter, atque inter exordia prima variis incurſionibus inhibita & impedita, procedunt tandem feliciter, & optatos conſequuntur effectus. Sæpe, quæ pro deſperatis ac perditis contemnuntur, ſubitò reflante fortuna rurſus ſe erigunt & augeſcunt, quæ verò florent, & ad eum fulta ac ſtabilita modum putantur, vt nulla vi conuelli queant, leui momento, velut repentino flatu deiecta corruunt, tumque vel maximè, cùm plurimum fortuna blanditur, fouetque & beat ſuauiſſimè. Adeo vix quicquam eſt in rebus humanis ſtabile & perpetuum. Vix vlla quæ ſuſcipimus & gerimus aut inſtitutis initio reſpondent per omnia deliberationibus, etiam ſi feliciter conficiantur, aut intra definitos limites ſeſe continent, aut præfixum ſcopum adipiſcuntur: intercidunt multa quæ præmeditata conſilia mutant, abolent, aut turbant, aut extra metas nos rapiunt. Et, vt Herodotus ait, eſt quidam velut orbis rerum humanarum, qui conuerti, neque eoſdem ſemper fortunatos eſſe pati ſoleat.

Præbuit hæc rerum humanarum viciſſitudo occaſionem

poetis, vt rotundo fortunam globo insistere, & globi volubilitate nunc huc nunc illuc ferri volutarique finxerint. Quam verò τύχην Aristoteles nominat, ipse inopinatorum euentuum affirmat tantam esse αἴτιον κατὰ συμβεβηκός. Ergo præcedere necesse est aliud καθ' αὑτὸ αἴτιον, vel vnum, vel plura, quorum vt illi dispensantur, producuntur, & complentur euentus. Aristoteles, quæ sint illa τὰ κατ' αὑτὰ αἴτια non definit. Plato aliquas causas & inter eas omnium præcipuam expressit, cum inquit, Θεὸς μὲν πάντα, καὶ μετὰ θεοῦ τύχη, καὶ καιρός, τὰ ἀνθρώπινα διακυβερνῶσι ξύμπαντα, ἡμερώτερον, μὴν τρίτον ξυγχωρῆσαι τούτοις δεῖν ἕπεσθαι τέχνην, id est, *Deus quidem, & cum eo fortuna, opportunitasque, res humanas gubernant vniuersas: mitius tamen mansuetiusque est tertium adiungere & associare comitem, nempe artem.* Et si verò cum veris causis accidentarias, fortunam nimirum & opportunitatem, confundit, & artem ita extenuat, vt eam accidentariis causis postponat & subjiciat: tamen rectè & sapienter præcipuam vim confert in Deum. Non enim ex fortuita & fictitia atomorum Epicuri collisione & coalitu hoc mundi domicilium confluxit: sed Deus singula corpora verbo fabrefacta ex nihilo, serie tamen concinna, nexuque tam continuo coagmentauit in vnam rotundo ambitu definitam molem, vt à mente architectrice, cuius sit sapientia infinita & omnipotentia, ædificatam esse manifestò appareat. Nec deserit opus suum, sed conseruat id atque tuetur, & imprimis curam agit generis humani, bona cumulans, mala depellens, vtpote cuius gratia cætera ab initio constituit, & huc vsque sustentauit: & in genere humano præcipua cura complectitur ac defendit Ecclesiam redemptam sanguine æterni Filij sui, à qua, vera Filij agnitione ac fiducia colitur atque inuocatur; & propter quam reliquam profanam multitudinem fert, vt ex hoc quoque aliqui conuertantur ad filium. Confirmant administrationes Oeconomicæ, priuata vita cuiusque, & totus ordo policus, præsertim Dei nostrique procurationem. Et, si excusso abstersoque veterno, excitaremus animos ad operum Dei notationem aliquam & considerationem, sique iis quæ fiunt pænè singulis momentis mediocriter attenderemus, perspiceremus profectò, quanta & quàm multa publicè accedant & priuatim, quæ nullo modo vel Physicis causis abditis aut conspicuis, vel nostræ diligentiæ adscribi possunt, sed in solum Deum autorem & custodes

ſtodes noſtrorum corporum ſanctos Angelos referri debent. Immo niſi filius Dei ἀρχηγὸς noſter & ἀμύντωρ clementiſſimè ſingulos nos vmbraculo alarum ſuarum complexos regeret & foueret, præſidioque Angelorum ſtipatos muniret ac tueretur, contra immanem ſæuiſſimi hoſtis rabiem, vel vno momento omnes à Diabolo enecti interiremus. Niſi politias ipſe & imperia cùm Angelorum excubiis, tum ſua firmaret ac defenderet dextera, eorumque qui præſunt regeret ac fortunaret conſilia & induſtriam: quæ poſſet quæſo aut ſolertia odorari, aut vigilantia perueſtigare, aut ſi proditæ innotuiſſent, quæ autoritas & potentia poſſet diſcutere ac ſummouere eas vel technas quas hic artifex ſtruit in perniciem humanæ conſociationis, vel calamitates, quas intentat & vibrat in ceruices noſtras aſſiduè?

Cæterùm neque vno modo Deus, ſed alias aliter, neque ex ordine præſcripto cauſarum ſecundarum, ſed ſuo conſilio diſponit, partitur, & adminiſtrat fata hominum atque euentus. Euehuntur improbi, affluunt opibus, florent honoribus & dignitatibus, potiuntur rerum. Contrà variis fortunæ vicibus exercerentur ac iactantur boni, premuntur tyrannide, laborant egeſtate & inopia, conculcantur à ſceleratis, flagrant publicis odiis, ejiciuntur in exilia, periclitantur de fortunis & vita, prægrauantur iniquiſſimis calumniis, quandoque & crudeliter interficiuntur à tyrannis. Hæc euentuum diſſimilitudo mouit multos vt dubitarent de prouidentia. Quanquam autem certo grauique conſilio, quod ſoli Eccleſiæ detectum atque explicatum eſt, Deus hoc modo & fata diſpenſat & differt, ac prorogat pœnas & præmia: tamen nec boni in perpetua verſantur calamitate, nec ſtabilis ac diuturna eſt improborum felicitas. Hi ad ſumma extolluntur faſtigia, vt inde excuſſi in fœdum præcipitati interitum ſint cæteris exemplo fragilitatis humanæ, pœnarumque ſuperbiæ & iniuſtitiæ. Illi dejiciuntur & grauanter, tum ne inſoleſcant & efferantur fiducia ſuarum virtutum, tum vt ex circumfuſa ærumnarum mole erepti, collocatique in tranquillum, cum gloria illuſtriore eniteſcant. Et quidem in hoc vel præcipuè lucet ac conſpicitur prouidentia, quòd boni & gerunt res ſalutares hominum generi, & circumuenti atque interclusi difficultatibus, præter omnium opinionem, mirandis

modis, superatis illis eluctantur atque euadunt. hocque quod persequuntur acquirunt & obtinent: atque ea (vt rectè Isocrates regulam interpretatur) si non in omnibus ita vsu venire solent, tamen plerunque ad eum modum fiunt. Fauet enim Deus virtuti, & eam etiam ab Ethnicis requirit, & si non est iustitia quam ipse approbat, & naturâ homines amant, amplectuntur, atque admirantur, cum moderationem omnem & humanitatem, id est, iustitiam coniunctam cum toto choro virtutum mitiorum, tum salutarem gubernationem. Et si verò ratio humana ignorat prorsus causas mirandæ huius gubernationis, sola enim vox cælestis has declarat, tamen non fortuitò aut temerè, vel ex vago atomorum fluxu atque impetu, vel instabili materiæ motu ac conditione, variari vices rerum humanarum, sed diuino consilio, agnoscit & fatetur. Præclarè in hanc sententiam Pindarus: *Vno cum bono bina incommoda impertiunt mortalibus immortales: sed ea stulti non possunt moderatè ferre: at sapientes ea ferunt, bonis obuersis extra.* Prudenter itaque Plato & rectè, salutarem generis humani gubernationem præcipuè Deo acceptam refert. Nec dubito, quin & hanc sententiam & plures alias, ab Ægyptiis sacerdotibus, ex doctrina sanctorum Patrum acceperit. Repeτuntur enim conciones de Dei erga genus hominum philostorgia, de protectione & custodia singulorum, de Regnorum conseruatione ac defensione, subinde in historiæ sacræ contextu, & his multæ Platonicæ consonant. Hactenus de fortuna.

GENIVS.

ETHNICIS persuasum erat, opinione quadam contracta ex reliquiis adhuc veteris & primæ doctrinæ vestigiis cuilibet homini, quàm primum natus esset, sorte decerni atque adiungi duos Genios, quos δαίμονας vocabant Græci, eosque adesse homini toto vitæ cursu omni momento, & corpore extincto animam ad Orcum deducere: vnumque ex his bonum esse Genium, alterum malum credebant. Illi, quidquid prosperè euenisset, adscribebant. Ab hoc tristia noxiaque oriri & infligi censebant. Illum procurare ac promouere quæ ex re nostra essent, ac defendere quem in fidem patrociniumque suum accepisset, atque arcere

peri-

pericula nocumentaque, & aduersari alteri quantum posset, hortatoremque esse & impulsores ad honesta ac salutaria consilia, studia, & actiones: vnde ἀπομπαῖον eum ἀποτρόπαιον ἀλεξίκακον, λύσιον, φύσιον, & δαίμονα λύοντα τὰς ἀρὰς, id est, *auersorem, defensorem, depulsorem malorum, liberatorem, fugantem mala, Genium auerruncantem diras & interprecationes*, nominabant. Hunc contrà interuertere & eludere res bonas & salutares, calamitates verò & incommodatum incutere, tum (si impenderent) maturare, atque in capita nostra cogere, ac velut per præceps agere, omninoque ad scelera & flagitia propellere, indeque in discrimina vitæ adducere, vel in subitum præcipitare exitium putabant: vnde ἀλιτήριον, προστρόπαιον, παλαμναῖον, & δαίμονα κυροῦντα τὰς ἀρὰς, id est, *noxium sceleratum, impurum, Genium ratas facientem diras*, nuncupabant. De his citantur versus Græci:

Ἅπαντι δαίμων ἀνδρὶ συμπαρίσταται
Εὐθὺς γενομένῳ μυσταγωγὸς τοῦ βίου. id est,
Suus cuique Genius est mortalium,
Vitæ initiator vniuersæ & arbiter

Et sæpe spectra visa esse & conspici, notum est ex historiis Bruti, Dionis, Constantini Imperatoris & aliorum. Retentam verò hanc de Geniis opinionem inter Ethnicos conjicio ex doctrina sanctorum Patrum. De discrimine inter Angelos Bonos & Malos: quorum illi, quòd perstiterunt in vera erga Deum & præfinita diuinitus obedientia, retinuerunt attributas ipsi in creatione dotes, & fruuntur Dei conspectu & consuetudine, suntque sicut describuntur in epistola ad Hæbræos, λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν, id est, *Administri Spiritus, qui ministerij causa mittuntur propter eos qui salutis hereditatem obtinebunt*. Hi superbo ac contumaci contemtu violarunt obedientiam conditori debitam, & defecerunt à Deo, sua voluntate, liberè, nullius impulsu aut coactione. Ideo non conseruarunt originem suam, sed exuti dotibus & ornamentis summis, ac iusto Dei beneficio condemnati, & præcipitati de cœlo ad æterna supplicia, fieri hostes Dei, atque immani Dei odio, cùm deformare summis viribus Dei gloriam, excitatis in Ecclesia falsis ac blasphemis dogmatibus ac hæresibus, hisque auctis & dilatatis, tum acerrimè oppugnare Ecclesiam cœperunt: priuatim quidem moliendo

exitium, aut struendo atque intentando innumera pericula singulis: publicè verò crudelitatem excitando, impulsu tyrannorũ, vt dilacerent Respublicas, vt sæuiant in innocentes, vt moueant non necessaria certamina, & inflammatione inquietorum ingeniorum, vt moueant seditiones & turbent Respublicas. Contra hos sancti & casti Angeli, velut in aciem collocati, & excubias agentes perpetuò dimicant. Cumque ament gloriam Dei, & veram doctrinam, promouent pia studia, reprimunt Diabolum & ferentes falsa dogmata, impediunt tyrannorum conatus & crudelia consilia: priuatim verò custodiunt, regunt & tuentur pios, arcendo ac summouendo quæ à Diabolo struuntur & intenduntur. Non diuina voluntate, aut dispensatione mali Angeli hominibus adduntur: sed ipsi se se his adiungunt, contra Dei voluntatem, incitati Dei & hominum odio, & cupiditate cruciandi humani generis, trahendique id secum in æterna supplicia. Contra machinationes horum verò & conatus, comparata sunt diuinitus sanctorum Angelorum præsidia. Sed doctrina amissa, vix tenuis famæ aura de his tantis rebus (à Mose in Patriarcharum vita, variis libri Geneseos locis, abundè expressis) permanauit ad Ethnicos: vnde nouæ postea opiniones coniecturis consutæ, & ex his mox Diabolicæ idolomaniæ detectæ sunt.

GIGANTES.

GIgantes cœlo bellum intulisse, montes montibus imposuisse, & tantem à diis oppressos fuisse narrat Mithologia Ethnicorum, ex Babelis turri & historia sacra Mosis relationibus temporum iniuria & ignoratione interpolatis, conflata. Gigantum origo præcedit diluuium Noachi. Horum successores in ædificanda turri aliquid deinde moliti sunt quod illis pessimè cessit. De prioribus illis autem nobis nunc est sermo, qui corruptissimis suis moribus horrendam iram Dei in diluuio attraxerunt Huius rei extant in Ethnicorum scriptis vestigia, quamquam obscurata ex eo quòd illi etiam transtulerunt ad ætates mundi, quæ secutæ sunt diluuium, ea quæ præcipuè ante diluuium contigerant, & facta fuerant, vel ignoratione temporis rerum gestarũ; vel quod eadem sæpius repetita fuisse putant, renouato sæpius

mun-

mundo, quæmadmodum illi autumant, imprimis Plato in Timæo, in Politic. & lib. 3. de legibus. Ergo quæ illi Ethnici de diuersis mundi ætatibus aiunt, & præsertim de ferrea tradunt, sunt istius morum corruptionis generalis, quæ ante diluuium accidit, certissima inter Ethnicos ipsos testimonia. Quamobrem Ouid. lib. Metamorph. docet ferream illam mundi ætatem (quæ fuit corruptissima & deprauatissima) & Gigantum aduersus Deos pugnam præcessisse: & terrarum inundationem. Nam de ferrea illa, quæ diluuium proximè antecessit, hominum ætate sic scribit,

Viuitur ex rapto. non hospes ab hospite tutus:
Non socer à genero: fratrum quoque gratia rara est:
Victa iacet pietas, & virgo cæde madentes,
Vltima cælestum terras Astræa reliquit.

Atque hac ipsa ætate, ait idem Ouidius, Gigantes natos qui in cœlum & Deos ipsos coniurarunt, & belligerarunt: de quibus ille sic eodem loco,

Neve foret terris securior arduus æther,
Affectasse ferunt regnum cæleste Gigantes:

Ex quibus homines nati fuere, & ipsi quoque in Deum impij, & in alios homines sæui.

---- Sed & illa propago (addit idem Poeta)
Contemptrix superûm, sæuæque auidissima cædis
Et violenta fuit.

Post quas & propter quas hominum impietates, crudelitates, libidines, & omne genus scelerum, scribit idem Ouidius diluuium in terras vniuersas à Ioue, id est Deo, effusum fuisse. Ergo subjicit,

Iamque erat in totas sparsurus fulmina terras.
Pœna placet diuersa, genus mortale sub vndis
Perdere, & ex omni contrahere nubila cælo.
Nec cælo contenta suo est Iouis ira: sed illam
Cæruleus frater iuuat auxiliaribus vndis.

Quid verò aptiùs & conuenientius nostræ veritati dici & testari potest, siue series rerum, siue immanis corruptio hominum, siue diluuij caussa spectetur & quæratur? Ergo hoc est certissimum nostræ veritatis vestigium. Hesiod. libr. 1. Oper. & Dier. non procul ab istis abludit: docet enim tota ærea ætate mundi (quæ secuta est auream & argenteam) homines fuisse violentos & impios, prorsusque periisse: quibus Heroes

successerint, viri nempe meliores, quales qui ex Noacho post diluuium nati sunt ac orti. Plato in Politico, post Saturni tempus & regnum tantam fuisse totius mundi intemperiem ait, prauitatemque hominum, vt Deus habenas regimenque mundi deseruisse censeretur. Itaque à Deo sublatam illam viuendi rationem, hominesque illos per diluuium à Deo fuisse deletos, alios autem in eorum locum substitutos & repositos. Diodor. Sicul. lib. 1. de Gigantibus, qui prioris mundi seculo vixerunt, loquens, ita scribit, Multi existimant, quum ij Ioui Osiridique diis bellum intulissent, omnes peremptos esse. Bello autem illo Giganteo summæ impietatis iudicium primi authores istius mythologiæ Ethnici demonstrare voluerunt, Iouis nomine verum Iehouam significantes: sed sanctorum documentorum à Patriarchis traditorum obliti sunt, propter Atheismum post Noachi tempora per varias orbis partes à posteris sparsum & propagatum. Atque hæc illi, quamuis Ethnici, nobiscum de corruptissimis hominum moribus ante diluuium, punitumque à Deo mundum vniuersum consetientes, tradunt. Eorundem etiam libris Lactantius planè affinia his scribit. Nam lib. 2. cap. 14. postquam homines quosdam à ceteris differentes ex coitu Angelorum & fœminarum natos dixit, eos ipsos totum mundum suis artibus & exemplis ante diluuium deprauasse vult. Eusebius lib. 2. cap. 9. præparat. Euangel. *Quum primis illis ante diluuium temporibus mores hominum,* ait, *stabiliti legibus non essent, nec supplicia peccatorum imminerent, adulteria, nefanda matrimonia, maribus ereptam pudicitiam, homicidia, parricidia, confecta scelere bella, quasi res pulcherrimè gestas, diis suis attribuebant, & earum rerum memoriam, quasi perutilem posteris tradiderunt.* Et hac ratione, ait idem, coluerunt eos qui voluptatum inuenerunt genera, vel amplificarunt: itemque maleficos & pestiferos viros, quasi deos coluerunt. Idem, Arnobius contra gentes, ex eorum tamen monumentis, scribit. Sed hoc ipsum quoque confirmat idem Eusebius eiusdem operis quod iam citaui lib. 7. cap. 3. ex Ethnicorum quoque scriptis, vti ex Mosaicis sic scribens, *Gigantes illi qui per omnium ora volitant impiis factis (quod adhuc vsque prædicatur) Deo, id est, virtuti & pietati bellum non erubuerunt inserre. Et qui eos produxerunt siue immortales quidam, siue mortales, malefica quædam artificia vt magicam prauitatem, primi excogitasse dicuntur.* Ex quibus omnibus apparet, & à Giganti-

gantibus qui primi mundi seculis fuerunt, summè corruptos fuisse hominum mores: & eam immanem corruptionem vsque ad diluuium perseuerasse, propter quam immissum est illud à Deo. Successerunt autem prioribus illis Gigantibus, tum turris Babylonicæ architecti, tum alij ex Chami posteris partim in terra Chanaan, partim aliis locis, qui bellum pietati, iustitiæ, temperantiæ, id est Ioui, seu vero Deo intulisse dicti sunt.

IANVS.

QVEM Græci & Latini Bacchum & Oenotrium vocant, eundem illum Syri & Aramei omnes (qui lingua Hebræa vel illi cognata vtuntur) appellant *Ianum*, à voce *Iain* quæ vinum significat, quod est vitis à Noacho satæ fructus, & eiusdem in homines beneficium. Ex quo apparet Noachum dictum quoque esse Iainum, & postea Ianum: ac proinde eundem esse, qui & Noachus, & Ianus ille vetustissimus sit. Nam Iani quoque plures fuere, & recentiores omnes antiquo, qui tamen illius inuentum & nomen ambitiosè sibi vendicarunt. De hoc antiquissimo Iano ac proinde Noacho Latini scriptores omnes Ethnici ac vetustissimi quique meminerunt. Hic & *Iane* quoque in libris ritualibus Saliorum dictus est, teste Tertulliano, Apologet. c. 11. qui ante Vranum, & Saturnum, & Iouem extitisse (quibus nominibus intellige recentiores Vranos, Saturnos & Ioues à Græcis confictos) ab omnibus conceditur, cuique propterea prius quam alij cuiquam Deo Ethnici sacrificabant. De quo allegoriæ multæ confictæ sunt, quas omnes irridet Augustinus lib. 7 Ciuit. Dei cap. 7. & 8. Sunt qui Ianum, tanquam Eanum (quòd eat & redeat) dictum volunt, velut Cicero, propterea que eum Annum esse existimant: vel Ianum nomen Latinum, non Syrum esse somniant, à Ianua deductum, vt ait Ouid. lib. 1. Fastorum: sed ij certè quidem omnes hallucinantur toto cœlo. Ianus enim à Iain, i. vino deriuatur: estque nomen antiquissimum & Arameum, ante Latinos nedum Romanos natum. Cuius nominis vsus vel nullus vel rarus semper fuit apud Græcos vetustatis contemptores, nisi quod Ianassa extat apud Hyginum ex Græcis autoribus, & Ianiscus apud Pausaniam. Multus verò apud Latinos, qui fuerunt religiosiores, quàm Græci: de quo Virgil. & Ouid. toto lib. 1. Fastorum Plutarch. in Quæst. Rom. Varro, Macrobius & alij. Mecum facit Ouid. lib. 1. Fast.

Quem tamen esse Deum te dicam, Iane biformis?
Nam tibi per nullum Græcia numen habet.

Verùm Fabij Pictoris, Alberici & Athenæi tantùm testimonia proferam. Fabius Pictor in fragmentis quæ extant, ait, *Iani ætate nulla erat Monarchia; quia mortalibus pectoribus nondum hæserat vlla regnandi cupiditas. Principes, quia iusti erant, & religionibus dediti, iure habiti dij & dicti. Vinum & far primus populos docuit Ianus ad sacrificia & religionem magis, quàm ad esum & potum. Primus etiam aras, & pomæria, & sacra docuit, & ob id illi in omni sacrificio perpetua præfatio præmittitur, farque illi & vinum primo prælibatur.* Albericus de Deorum imaginibus; *Ianus*, inquit, *in Deorum numerum acceptus est, cui omnis rei initium & finem tribuebant. Taliter figurabatur. Erat rex homo sedens in throno fulgenti radiis: duas facies habebat, quarum vna ante se, altera post se respiciebat. In manu dextra gestabat clauem: in sinistra verò baculum quo saxum percutere, & ex illo aquam producere videbatur.* Quamuis aliter Ouidius, lib. 1. Fastor.

Ille tenens baculum dextra clauemque sinistra.

Athenæus denique lib. 15. Dipnosoph. ex Dracone Corcyreo in lib. de Lapidib. ait, *Ianum fama est bifrontem fuisse, altera facie posteriore, altera anteriore. Ianum flumen, Ianumque montem ab eo fuisse nominatum, quòd in eo monte habitauerit, coronas illum reperisse, nauigia, rates: numum æreum ab eo primùm signatum: qua ratione ciuitates in Græcia multæ, Italia & Sicilia monetam cudunt, impressa bifronti facie & bicipiti: & ex altera parte vel rate, vel nauigio, vel corona. Sororem Camesen duxit.* Ergo bifrons tantùm erat, & quidem primus, non autem quadrifrons, quemadmodum sequens ætas imperitè finxit, eumque pinxit: quoniam vtrumque Mundum, nempe primum (qui per diluuium deletus est) & hunc secundum, in quo post diluuium viuimus, vidit, vti Arnobius libr. 6. contra Gentes scribit. Nam quod Ouidius duas illas Iano facies ideo datas interpretatur, quòd

Omnis habet geminas hinc atque hinc Ianua frontes,
E quibus hæc populum spectat, at illa larem,

Puerile est: sed quòd duplicem illum mundum, vti dixi, videri, bifrons fuit. Ratis ei tribuebatur, & quadrans moneta, qui illius ratem ex vna parte, ex altera bifrontem eiusdem, Iani faciem habebat. Is quadrans *ratitus*, à rate, vocabatur, vt loquitur Ennius. Quapropter vera est de vno Iano hæc sententia eiusdem Ouidij,

Solus

Solus de superis, qui tua terga vides.

Atque hæc ratio est cur Noachus ex vetustissimæ illius nostræ veritatis vestigiis ab Ethnicis & Ianus dictus sit, & pingeretur bifrons, & ratis ei tribueretur. Quòd si quis eum à Ianua dictum quoque velit, is fortasse sententiam suam posset tueri; quòd, vt Cyrillus libr. 1. contra Iulianum, ex Abydeno vetere scriptore tradit, Noachus *Xisulthus* quoque à veteribus dictus est. Xisuthus autem est à *Zuz* Hebræo, per geminationem & epanalepsin primæ literæ Z Sic *Zizus*, vnde Xisuthus nomen à Græcis factum. Est autem *Zus* Hebræis postis, porta, limen. Noachus igitur sic à dignitate fuerit olim appellatus. Vel quòd primi & posterioris mundi veluti postis & ianua fuerit.

IAPETVS.

DE Iapeto seu Iapheto primogenito Noachi Patriarchæ filio extant plurima apud Ethnicos vestigia. Is enim est, quem ipsi, Hebræam vocem ad suæ linguæ normam ac suauitatem inflectentes, vocant Iapetum priscum. Nam plures postea eodem hoc nomine sunt appellati. Priscus verò iste Iapetus, terræ & cœli filius ab iis fuisse dicitur. i. hominum, post renouatum & receptum ex aquis hunc mundum, antiquissimus. Quos enim heroes olim esse censebant, eos terræ & cœli, velut primorum mundi elementorum, filios vocabant. Ergo hic & ab Hesiodo in Theogonia, & à Virg. lib. 1. Georg. è terra ipsa natus scribitur, & ab Hygino, initio libr. de fabul. Denique extitisse primis post diluuium temporibus, cuius filius dicitur fuisse quidam Prometheus, non ille quidem antiquissimus (is enim fuit Abel) sed decentior alius, qui tamen cum prisco illo confunditur ad Ethnicis hominibus, & poetis præsertim, omnia miscentibus. Huius Promethei meminere Ouid. libr. 1. Metamorph. & Horat. Odar. libr. 1. oda. 3. quanquam alij aliter sentiunt. Ea verò in præsentia delibasse nobis satis est.

ISIS.

ISidem Ægyptij religioso cultu ardenter prosecuti sunt. Institutum hunc cultum ratiocinor ex tenui, vt ita dicam, aura famæ, quę fuit reliqua de muliere paritura filium, generis humani redemptionem. Significat enim Isis seu Ischa virginem aut fœminam.

Nomen Ischæ (quo nominata est prima fœmina & vxor

Adami) apparet in voce Isis, quam Ægyptij retinuerunt, magnamque & antiquissimam Deam esse voluerunt omnium parentem. Isis autem pro Issa, ex Ischa Latini & Græci pessimè postea pronunciarunt & descripserunt. Ergo vt Ischa est vxor Adami in Dei verbo: sic ex veteri Aegyptiorum traditione Isis fuit vxor Osiidis, quam Latini Osiridem appellant; Ægyptiaca ad suum idioma mollientes & transferentes.

IVPITER.

IN Ethnicorum monumentis plurima extant vestigia, ex quibus probatur vetustissimum seu antiquissimum Ethnicorum Iouem fuisse eum ipsum, quem S. Scriptura vocat Cainum, Adami filium primogenitum: veluti, quòd Iupiter ille, vt scribit Plato in Euthydemo, cognominatur ἕρκειος, καὶ φράτριος, id est, septorum, vrbium, & tribuum, consociationisque hominum præses. Vt autem tradit Pausanias lib. 1. etiam πολιεὺς, quòd vrbium curam habeat. Quæ planè conueniunt Caino primi Adami filio quia primus (vt ait Scriptura) vrbes condidit, societatemque hominum in vnum locum congregauit. Sed idem Iupiter dicitur *Sabatzius* vel, vt Græci homines pronunciant. *Sobazius*, quemadmodum ex ipsorummet profanorum literis ostendit Clemens in Protreptico, Euseb. lib. 4. de præparat. Euangelic. & Arnob. contra Gentes lib. 5. Est autem Sabazius vel Sabatzius dictus Iupiter, id est, tremens, trepidus à nomine Hebræo *Sabats*, quod tremorem & infirmitatem (quæ accidit ob gladij percussionem) significat. Quid autem melius Cainum demonstrare potest, qui propter occisum fratrem toto vitæ tempore & Trepidus & Pallens fuit? Quod autem ad nomen Ζεὺς attinet, quo nominatur à Græcis: à Pythagora verò vetustissimo philosopho Ζὰν, vt scribit ex Porphyrio Cyrillus lib. 29. contra Iulian. sect. 4. videtur ea vox ex voce Cain malè & sono peregrino pronuntiata fluxisse: vel saltem imitatione Adami vocantis vxorem suam Chaua, id est vitam, & futuræ propagationis generis humani fontem, fuisse nomen ζεὺς impositum huic homini, à suis posteris, in ipsius velut autoris sui honorem & commendationem. Ac quidem facilè fuit ex Cain Chaua facere peregrinis hominibus, id est, non Hebræis. Chaua autem idem est atque ζεὺς & ζωὴ, id est vita, & vitæ seu viuendi principium dans aliis. Ergo vt grata Caini posteritas testaretur futuris seculis hunc originis suæ parentem Cainum esse eum, à quo post Saturnum,

num, primumque hominem, satum esset genus humanum, ζῶα eum vocauit, quod idem est atque Chaua. Et sanè hoc verum est. Nam ex duobus Adami liberis (nimirum Abele & Caino) Abele sine vllis liberis mortuo seu interempto, solus Cain extitit superstesque mansit, à quo genus humanũ postea propagaretur. Itaque fuit Cainus, seu Chaua, seu ζῶς, i. Viuentium Pater. Quanquam alij malunt vocabulum Ζεὺς, pro Δεὺς, (à quo postea fit genitiuus Διὸς) substitutũ esse facili vsitataq; harum literarum ζ in δ, contraque commutatione, quemadmodum in Cratylo scribit Plato. Δεὺς autem vel à rigando, vt vult Phornutus in libro de nominibus Deorum, dicitur, quòd omnia irriget: vel, vt alij, quorum melior est sententia, à metu: quòd hic Iupiter & homo metum sui omnibus incusserit, ne quisquam eum attingeret: quod Caino optimè conuenit, vt est Gen 4.15. Plato tamen in Cratylo putat in declinatione huius vocis anomala (quum dicatur primo casu ζεὺς, secundo Διὸς) contineri hanc sententiam, hunc hominem esse generis humani stirpem, δι' ὃν ἄλλοι ζῶσι, nempe per quem, & ex quo reliqui mortales propagati sunt & viuunt.

Et hæc quidem de nomine ζεὺς ex ipsorum Ethnicorum scriptis prolata, satis ostendunt, Iouẽ hunc eorum antiquissimum esse Cainum Mosis. Verùm quoniam ea res ad damnandam idololatriam pertinet, eiusque originem explicandam (vt intelligatur eos omnes, quos Ethnici & Idololatræ pro diis primos & communiter coluerunt, fuisse mortales homines, atque adeo ex impura Caini stirpe: alios enim peculiares Ioues & Saturnos, & primorum illorum nomine dictos, quos quæque profana & superstitiosa gens postea sibi asciuit omitto) huius meæ sententiæ aliquot alias rationes addam præterea, quo sit confirmatior, veriorque censeatur. Eæ verò sumũtur ex comparatione, tum personæ, tum rerum, quæ à Caino, & ab antiquo isto Ioue gestæ dicuntur, ab ipsissimis Ethnicis, & imprimis Poëtis. Nam vt lib.1.c.11. ait Lactantius, *vera sunt quæ loquuntur Poetæ: sed obtentu aliquo specieque velata.* Ergo fabulas veritati admiscuerunt Ethnici Poëtæ impulsi spiritu Satanæ, partim vt veritas rerum verbique diuini certitudo nutaret & obliteraretur, partim vt his fallaciis & Deorum suorum exemplis redderentur homines ad omne scelus & flagitium audaciores, vti Lactantius docet lib.2. cap.15. & ex eo Augustin. lib.2. Ciuit. Dei, cap.22. Verùm ad compa-

rationem Caini & veteris illius Iouis Ethnicorum veniamus.

Cainus fuit primogenitus Adami: Iupiter ille primogenitus Saturni illius antiquissimi, quem fuisse Adamum alibi declarauimus. Cainus patrem suum Adamum spe successionis prӕterquam ex seipso, priuauit, dum Abelem fratrem suum occidit: Iupiter ille Saturnum patrem castrasse, Titanas expulisse dicitur, ne quis alius, prӕter se vnū, illi succederet. Quod Plato in Euryphrone commemorat. Vnde Iupiter iste & ἀλάστωρ παλαμναῖος, id est, homo sanguiarius, dictus est, vt tradit Lactantius ex ipsis Ethnicis, lib.1. Cainus secundus fuit, qui tum propter ӕtatem, tum propter autoritatem, orbis huius totius princeps habitus est. Adamus autem primus fuit: Iupiter ille secundus dicitur toti mundo imperasse, patre suo Saturno expulso. Cainus fuit primus in orbe homicida, & propterea à patre Adamo exul, & in Oriente sedes habuit: Iupiter ille primus homicida, malorum & scelerum publicè perpetrandorum reliquis mortalibus autor, quique propterea, vt scribit Arnobius ab Ethnicis homicidio colebatur: & vt tradit Lactant.lib.1.cap.28. Cicero item lib.3.de Natur.Deor.in Oriente habuit imperium. Cainus primus sacrificasse Deo commemoratur, & propterea Abelem fratrem occidisse: Iupiter ille dicitur primus Cœlo sacrificium fecisse, Lactant.lib.1. & propterea Prometheo germano & consanguineo suo iratus, eum Caucaso clauis affixisse, & feris dilaniandum exposuisse. Cainus liberos & nepotes habuit qui fuerunt artium inuentores: Iupiter ille plures liberos, vt Hyginus c.155.& Diodorus lib.1. c.2. asserunt, qui artes mortalibus repererunt; velut Mercuriū, qui pastionem; Apollinē, qui Musicam; Vulcanum qui artem ferrariam inuenit. In Caini familia primùm veri Dei nomen blasphemari cœpit, & ipsius cultus deprauari. Ab isto Ioue tradunt Ethnici primum ritus voluntarij cultus diuini, id est, idolatriӕ, inuentos, eundemque postea pro Deo ibi cultum esse, vbi & postquam fuisset sepultus. Lactant.lib.1.c.22. Nam vt clemens Alexandrinus, & Cyrillus lib.10.contra Iulian. & August.lib.18. Ciuit. Dei.cap.3.ibi primùm fuerunt falsorum Deorum templa, vbi eorum sepulchra cernebantur. Id quod in impurissimo illo Mahumete, & illius quӕ dicitur Mecha, verum apparet. Primus Phlegous Ioui diuinos honores tribuit, quicunque ille sit ex posteris Caini, vt ait Augustinus.

Sepulchrum

Sepulchrum autem Iouis istius non est in Creta insula, sed in Oriente. Nam Iouis Cretensis, & longè isto Ioue posterioris, (quem Euhemereus: & ex eo Ennius descripsit vt Lactantius ait. li. 1. (ętas, vita, res gestæ, & sepulchrum est in Creta: sed non huius antiquissimi Iouis. Cainus denique sororem vxorem habuit, quam Philo Iudæus vocat, Temech: Iupiter sororem vxorem habuit, quam alij Themen esse volunt, alij Iunonem,

Iupiter Hammon inter Afros idem est, qui & Cham, filius Noachi. Scribitur enim per Cheth Hebræum, quòd per suum H. Latini, & Græci per suam aspirationem pronunciant. *Mon* autem syllaba addita fuit imperitè vel ambitiosè à Græcis, vt ab arena nomen Ammonis, tanquam suum & Græcum, deducerent Ἄμμος enim Græcè est arena. In arenosa verò Cyrenaicæ regionis parte situm est istius Iouis Ammonis templum, luculenter à Q. Curtio lib. 4. descriptum, vnà cum idoli pictura & ceremoniis. At Herodotus lib. 2. mauult Ammonem, quasi Amnonem. i. arietinum vocatum, ἀπὸ τοῦ ἀμνοῦ deductum, quòd facie arietina pingeretur. Vnde illud Nasonis, *Lybs est cum cornibus Amnon.* Sed errant omnes isti imperitia veræ istius nominis etymologiæ. Chammon enim vel Chammoum, vt Ægyptij pronuntiabant, à Chamo dicitur. est enim Ægyptia lingua & gens affinis Hebtææ.

Iouem pænè omnes gentes inter numina habuerunt, & præcipuis affecerunt honoribus, tanquam cæterorum principem. Conseruata est enim memoria vocis *Iehoua*, cùm obscuro, de vno vero Deo, somnio: &, post abolitam doctrinam, huic vno vero Deo addita sunt magna agmina commentitiorum Deorum.

ORACVLA.

De origine prima Oraculorum alij aliter fabulantur, nec certò constar, quo tempore primùm extiterint. aut quando illa quasi arces regni sui constituerit & aperuit, velut templa professura ac celebratura religionem ac cultus diuinis cõtrarios, Diabolus veritatis & gloriæ Dei hostis. Quum verò in iis neruus Ethnicismi quasi consistere videatur, originem istam excutiamus accuratè. Herodotus ait antiquissima fuisse in Libya Iouis Hammonis, in Græcia Dodonæum: hoc ta-

men illo priùs innotuisse,& quæsitum frequentatumque fuisse aliquanto antè. De ortu etsi dubitat,duas tamen recitat fabulas,vnam ex narrationibus sacerdotum Ægyptiorum, alteteram ex annotatis Antistitum,qui præfuerunt oraculo Dodonæo. Ægyptiaca de duobus sacerdotibus raptis ac diuenditis à Phœnicibus, quarum vna in Libya Hammonicum, altera in Epiro Dodonæum oraculum aperuerit,commentitia tota est, & nullam veri speciem habet. Dodonæa ex diluuij historia manasse,& à posteris ex ignorantia historiæ antiquæ deprauata, videtur. Retulerunt Antitistes Dodonæi,geminas ex Ægypto columbas prouolasse; earum alteram transiisse in Epirum,ibique in fago primùm conspectam,& humana voce exauditam esse,atque inter cætera hæc sonasse mandata,vt templum in eo loco incolæ extruerent, Iouem enim affuturum, & inde oracula hominibus redditurum: se verò inter nuncios atque interpretes decretorum Iouis fore. Deucalionem tandem cùm reliqua Græcia inundationibus obruta ac mersa,solus euasisset, in ea Epiri loca, quibus propter eminentiam & altitudinem aquæ non inundarant, profugisse, collectisque qui superfuerant ex diluuio hominibus,circa templum oppidulum ædificasse,atque id nominasse Dodonam,vel à Dodone,Oceanitide Nympha, vel à Dodone Iouis & Europæ filio. Etsi autem authore Diabolo, nata oracula Ethnica, eoque gubernatore prodita ac conseruata fuisse minimè dubium est: tamen qua occasione primùm exorta, & vnde hanc narrationem profectam conjiciam,recitabo.

Refert historia Geneseos,Nohæ tres filios fuisse,Sem,Châ, & Iaphet; hosque post diluuium prole numerosiore auctos, cùm sola familias tantas Palæstina ob angustiam loci non caperet, seiunxisse sese,& cardinibus terræ communi consilio distributis, ac paulatim prolatis finibus, ex solo patrio, alios in alia loca cum familiis secessisse. Posteros Cami Libycas gentes, & partim Asiaticas, quæ versus Meridiem & Solem orientem incolunt, condidisse & propagasse: Posteros Iapheti Europæos, qui terræ tractus in Occasum & Septentrionem vergentes tenent. Constitit arca Nohæ,cùm aquæ diluuij defluxissent,primo in Armeniæ montibus. His montib.quoque versus subiecta atq;adiecta loca,extẽsaque inde in lõgo tractu, in Septentrionem, quà Colchidis Iberorum & Albanorum regio Scythiæ montes, & maria Euxinum & Caspiũ attingit: in Me-

in Meridiem quà sese decliuitas montium in Mesopotamiam submittit Syriæ adiacentium: in Orientem, quà Hircanorum, Persarum, Medorum sedes est: in Orientem, quà Cappadocum terra Asiæ minoris amplissimos campos respicit. Illa inquam, loca, primò à posteris Nohæ habitari ac coli cœpta esse: inde propagatas demanasse gentes orbis terrarum, primis à diluuio temporibus: inde posterioribus sæculis magnos exercitus, & magna colonorum agmina effusa, vel proximas versus Occidentem terras, possessoribus vel summotis, vel profligatis, subegisse, ac paulatim processisse longiùs; vel desertas adhuc horridas, atque incultas primò ceu consitas incoluisse, dubium non est. Noham, qui vixit post diluuium annos trecentos quinquaginta, rediisse ex Armenia in veterem patriam, id est, in loca vicina Damasco, vbi primos parentes conditos esse sciebat, consentaneum est. Filij loca exporrecta in Orientem & Meridiem, posteritas Semi: in Meridiem & occasum, posteritas Chami: in Septentrionem & Occasum, Iapheti posteritas impleuit. Iapetum qui Iaphet est, & Chamum, qui Iupiter Hammon, tota antiquitas Ethnica celebrauit; etsi, qui fuerint illi, ignorarit. Nohe seu Noachus patriarcha, qui vtrumque Mundum viderat, ante & post diluuium cum tribus filiis, & intelligebat sanctâ sapientiâ tantarũ pœnarum causas, quibus viderat deletum vniuersum genus humanum, in schola domestica, liberos, nepotesque piè fideliterque erudiit, de ortu mundi, de lapsu primorum parentum atque auersione eorundem à conditore suo, de peccatis generis humani, de horrenda ira Dei aduersus peccata, de pœnis testibus iræ Dei, de veris cultibus Dei, de Sacrificiorum ritibus diuina voce præceptis & commendatis.

Hi rursus, etsi auulsi à parentibus, dispersique in terræ partes diuersas, tamen imitati parentum curam & institutionem sedulam; etsi plus alij, alij minus, doctrinam & cultus diuinos conseruare, pia ac religiosa celebratione, & vsurpatione assidua, studuerunt. Condiderũt aras & templa publica, in quibus πάξενοι & ὁμόφυλοι conuenerunt ad celebrandum Deum, ad audiendam explicationem doctrinæ, & recitationem historiæ de mundi origine, deque Ecclesiæ constitutione & propagatione, ad exercendam fidem & inuocationem in sacrificiis. Cùmque excellerent donis Spiritus sancti & sapientia diuina, ex hominum imbecillitate, ex atrocibus ac multiplicibus

Diaboli insidiis structis, tensisque in omnes partes, prospexerunt quæ tenebræ irrepturæ, quæ doctrinæ deprauationes peruasuræ essent in Ecclesiam. Id vt caueretur, cœlestes voces, literis monumentisque idoneis procul dubio comprehensas, in templis deposuerunt, quò asseruatæ ibi & custoditæ certorum hominum diligentia transmitterentur ad posteros. Sed cùm natura hominum in superstitionem prona sit, & nouarum religionum auidissima, Diabolus, cui hoc vnicum, inde vsque ab initio, summo fuit studio, vt aspergeret & deformaret gloriam Dei, & doctrinam de Deo obscuraret, non destitit statim à diluuio, viuo adhuc Noha & filiis eius, impellere ingenia mala ad nouas & falsas opiniones serendas, clam suppeditatis & obiectis seminibus. Eas primùm insigni exquisitæ religionis specie vestiuit, quo faciliùs stolidos animos his captos abduceret à Patrum doctrina: deinceps progressu temporis sensim auxit superstitiones, in aliis locis plus, in aliis minus, prout plus minusve sequaces, atque idoneos, vel aduersantes, adeptum se animaduertit: donec tandem cumulata caligine extinctaque ac sopita luce veræ doctrinæ, & euulsa prorsus ex animis omni memoria veri, & verbo atque illustribus testimoniis patefacti, Dei, sua organa in plusquam Cimmerias tenebras demersit. Accesserunt etiam, quæ semper extinctam doctrinæ lucem comitantur, fœdæ & promiscuæ commixtiones, migrationes, vastationes terrarum & gentium: vel petulantia, vel quòd locorum angustiis cogerentur dilatare terminos, aut nouas quærere sedes, aliæ gentes aliis sese miscuerunt, simulque illud, quo ipsæ iam imbutæ erant, virus cæteris affricuerunt & inhalarunt, aut pepulerunt vicinas gentes, & templis dirutis, monumentis antiquis laceratis, destructis aris, aboleuerunt religionem traditam à Maioribus, & nouam instituerunt. Et omni tempore, ex Imperiorum & gentium mutationibus; ex commixtionibus earundem ac confusionibus, religionum terræ confusiones ortæ sunt.

Doctrina abolita, alibi antiquarum historiarum somnia, alibi vmbræ sacrificiorum & ceremoniarum, quæ fuerant in vsu sanctis Patribus remanserunt: sed fabulis sunt inuoluta ab hominibus, primæ & veræ originis ignaris: alibi hæc quoque interierunt, & innouata sunt omnia. Et quamquam alicubi monumenta etiam vetera conseruata constat, vt in

Ægypto,

Ægypto, Phœnicia, &c. ex quibus repeti ac restitui doctrina potuisset: tamen, quòd in animis excæcatis à Diabolo impiæ opiniones atque idolatricæ dominarentur; non intellecta, sed ad εἰδωλομανίαν stabiliendam detorta, aut commentitiis fabulis deprauata & elusa fuisse, in multis videre licet. Hoc vbi perfecisset Diabolus, quod clam antea & dolo sese insinuans struxerat, id palam postea aggredi & vrgere cœpit. Manifestis conatibus abstractos à Deo homines, & manifestis furoribus percitos, ad sese rapuit, quoque voluit perpulit. Loca, quæ fuerant antea domicilia & sedes doctrinæ cœlestis, sanctissimas scholas Patrum, conuertit in latibula impietatis & mendaciorum: ex iis suas blasphemias contumeliosas in Deum, & hominum generi perniciosas eructauit, atque euomuit. Mihi dubium non est, in eo loco, in quo postea cultum fuit oraculum Iouis Hammonis, vel ipsius Chami, vel posterorum eius, præcipuam Scholam: in loco oraculi Dodonæi, sedem familiæ & ecclesiæ Dodonim neptis Nohæ ex filio Iauan, fuisse. Abolita doctrina de Deo, cum vagarentur animis posteri, & ductu Naturæ quærerent aliquod Numen, nec, quæ sequerentur vestigia, inuenirent: ex reliquis adhuc veteris historiæ somniis, pro arbitrio, finxerunt Deum, cui geminum nomen, autoris primi Cham, & veri Dei Iehoua imposuerunt, Confirmauit figmenrum Diabolus miraculis editis, nutu, aliisque signis, ex statua quæ in eo loco collocata erat. Nec Dodonæ nomen diuersum est à Dodanim nepote Nohæ, qui cùm Iauan pater Ionicæ gentis in littorali Asia concedisset, cum familia separatus à patre, in editiora Epiri Loca transiit. Retinuerunt Græci & Latini ex veterum monumentis, multa suorum & maiorum nomina, etiam postquam penitus euanuissent & periissent historiæ. Celebrant Græci Iapetum, qui est Iaphet Nohæ filius. Latini suam originem in Ianum referunt, qui à Mose Iauan nominatur quamuis etiam nomen Iani ad Noachum ipsum, qui priorem & posteriorem Mundum vidit referri possit, vt antea dictum est in Iano. Fuit autem Nohæ nepos Iauan filius Iaphet, pater vtriusque gentis, nempe Græcorum & Latinorum. Vtrique, vtvt fabulentur de etymologiis vocum Διός & Iouis, tamen valdè consentaneum videtur, vtramque ex Hebræa voce Iehoua defluxisse, quod sibi nomen tribuit verus Deus, & hoc

ſecerni voluit ab omnibus commentitiis numinibus cuiuſcunque conditionis.

Commentum de exortu Dodonæi oraculi, etſi ex commentitia fabella & narratione hiſtorica de diluuio Deucalionis temerè conſutum eſt & conſarcinatum, tamen ex hiſtoria diluuij natum videtur. Figmentum de geminis columbis alludit ad columbam ſemel & iterum emiſſam ex arca, vt exploraret defluxionem & diminutionem aquarum. Mentio diluuij ad vniuerſalem Mundi κατακλυσμὸν, non ad illam ſolius Græciæ & quarundam partium inundationem, quæ multo poſt Deucalionis ſeculo accidit. ſpectat. A diluuio vniuerſali, cùm ſeſe poſteri Nohæ diſiunxiſſent, Epirum Dodanim Nohæ nepos occupauit, excoluit, ſuoque inſigniuit nomine & ibidem inſtaurauit templa & cultus diuinos à patre quaſi per manus acceptos. Conſtat enim antiquiſſimis temporibus, ſicut & Stephanus annotauit, Epirum Dodonam vocatam fuiſſe, & longe eſt vetuſtior Dodonæ appellatio, quàm Epiri, vnde irrepſit in Græciam vocabulum, ſi inde non eſt? certè Græcam non ſapit originem. Omnino igitur exiſtimo, hæc duo oracula, quæ in hiſtoriis prima & antiquiſſima celebrantur, fuiſſe initio ſanctas patriarcharum poſt Nohæ diluuium Scholas: Diabolum verò progreſſu temporis eadem primò occupata ſuo veneno conſpurcaſſe, ac polluiſſe, tum quòd in admiratione, ob priorum celebritatem eſſe vidit, tum quòd opinione antiquitatis faciliùs allectura imperitos, & fidem approbationemque meritura, præſenſit. Dodonæum frequentatum eſt ad Dodonam ampliſſimam & vetuſtiſſimam vrbem Meloſſidis in Epiro: vicinam nemori quercino, in quo vocales quercus creuiſſe proditum eſt, quæ ſtatim, vbi acceſſiſſent interrogaturi commouerint ſeſe atque inſonuerint, expreſſo, quod dandum erat reſponſo, ibidemque ſtatuam ſtetiſſe, quæ virga æneos lebetes pulſarit: hoc ad moderatos ictus paulatim increpuiſſe, & numeris ligata reſponſa edidiſſe. Iouis Hammonis alterum à Dodonæo in extimo ſinu Libyæ, apud apud Garamanthas, vltra Cyrenen, in ſolitudinibus vaſtis, torridis ac ſiccitate ſterilibus, ſitum fuit, qui propter intenſos & exurentes Solis æſtus, vaſtamque planiciem, ardoribus Solis & ariditate infeſtam, non cuiuis facilè patuit.

His duabus, velut arcibus ſui dominij conſtitutis ac ſtabilitis, Diabolus cumulauit poſt oracula, alibi aliis patefactis.

Et plu-

Et plurima quidem in Græcia & Ægypto extruxit, quòd eas gentes præ cæteris pronas in superstitionem fuere, auidissimè nouos cultus arripere, admirari, atque amplecti noua quæuis, motu leuissimo, & stolida garrulitate effutire ea, proclamare atque extollere, eoque nomine huic suo instituto aptissimas esse nouerat. Quarum superstitionum aliquam delineationem si quis cupiat, ad Pausaniæ libros & Plutarchi commentarium de Iside & Osiride, diuertere potest. Cùm ad prima illa & vetera maiore numero sciscitatum confluerent, tanquam non sufficeret expediendis omnibus locus vnus, noua oracula, quæ adornabat alibi, inde renuntiabat, locisque demonstratis & additis mandatis, vt illa percontarentur, declarataque responsorum veritate, euentu semel atque iterum, perficiebat, vt mox inclarescerent, & consulerentur, atque amplificarentur donariis & opibus. Deinde ne quid pateretur de suo vspiam dominio decedere, mox si qua bellis diruta, vastata, & exspoliata essent, aut vetustate neglecta iacerent, instaurari atque in integrum restitui, donisque exornari præcipiebat. Celeberrima fuerunt in Græcia Pythium seu Delphicum, Didymæum apud Branchidas, Antiochenum, Syrium, Amphiarai & Trophonij, Pharense, Deliacum & Thracium: in Aegypto, Sebenniticum Latonæ, Herculis item, Apollinis, Mineruæ, Dianæ, Martis, Iouis, Serapidis oracula: tandem ex vaccis, bobus, crocodilis de futuris rebus coniectati sunt Aegyptij. Oracula denique innumera per totum orbem sparsit Diabolus, quæ sub Christi redemptoris aduentum pleraque ferè omnia siluerunt, vt conqueritur Ethnicus scriptor Plutarch lib. de Oraculorum cessatione.

ORPHEVS.

RECITATVR à Platone vaticinium quoddam Orphei, *Aetate in sexta cessabit machina mundi.* Iustinus Martyr aliquot versus citat, ex quodam eius poemate, quod inscripsit *Testamenta* ad Musæum discipulum: qui, quia hoc ipsum exprimunt, quod sacræ literæ de vno Deo creatore cœli ac terræ, autore bonorum omnium, ac vindice scelerum docent, præcipiunt verò de audienda ac cognoscenda doctrina diuinitus patefacta; non aliunde desumpti videntur, quā ex ea doctrina

quam à vicino populo Israelitico Aegyptios communicatione deriuatam apud hos didicisse, & retulisse secum in Græciam, vnà cum astrorum doctrina, & disciplinis aliis, Orpheus perhibetur. Recitantur à Clemente Alexandrino in libris στρωμάτων, & ab aliis ex Orpheo versus, qui de Dei vnica essentia inuisibili, id est, perfecta, huicque soli nota, qui eiusdem vnigenitus est, & ex gente Chaldæa ortus: innuens Dei Filium, natum ex virgine Maria. An de doctrina sanctorum Patrum aliquid cognouerit Orpheus, & à quibus eam didicerit, non plura scio, nisi quòd in Aegypto cum sacerdotibus veteris doctrinæ custodibus versatum & ab iisdem edoctum tradunt de iis quæ postea versibus descripsit. Vndecunque autem acceperit has sententias, & siue intellexerit quæ scripsit, siue non intellecta reddiderit, ex doctrina Patrum natas ac propagatas esse valdè consentaneum est. Ægyptios enim monumenta maiorum diu conseruasse, & paulatim, superstitione inualescente, deprauasse, non abiecisse subitò, multa testantur. Inde in Græciam vel discentium opera & studio aliquid illorum inuectum est, vel autoritate & potentia principum, qui ex Aegypto ductis exercitibus, Græciæ multas partes occuparunt.

PALLAS.

GRÆCI, & præcipuè Athenienses, Ἀθηνᾶν coluerunt, & Παλλάδα vocarunt. Eadem, Romanis culta est, Mineruæ nomine. Ridiculas admodum his nominibus Græci affinxerunt etymologias, cùm disputant dictam ἀθηνᾶν, vel quasi ἀθρηνὰν τινὰ οὖσαν, παρὰ τὸ τὸν νοῦν ἀθρεῖν, quod mentem ad certum, fixumque & euidentem contuitum rerum dirigat: vel παρὰ τὸ θῶ, quod est θηλάζω, vnde ὄνομα ῥηματικὸν, ἡ θηλάζουσα, & (si præponatur τὸ στερητικὸν α) Ἀθηνᾶ, quod sine matre ex cerebro Iouis nata sit. Sic Palladis nomen deriuant, vel παρὰ τὸ ἀναπεπλάχθαι ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς, quòd ex cerebro Iouis prognata sit & formata: vel παρὰ τὸ ἀεὶ πάλλειν καὶ κραδαίνειν τὸ δόρυ, à vibranda continenter hasta. Ridiculæ sunt omnino deriuationes istæ. Nam dubium non est, appellationes peregrinas esse, & ex Patrum religione acceptas ac conseruatas. Appellatio Ἀθηναῖ valde cognata est vocabulo *Adonai*, quod est nomen veri Dei: ita vt pæne non dubitem,

originem inde esse, vocabulo post rem (id est, agnitionem veri Dei amissam, translato in aliud numen commentitium. Vel est à Thanim, quæ vox draconem significat, vt alludat ad historiam seductorum à serpente primorum parentum. cuius memoria, vt propagaretur ad posteros consentaneum est, certa sacrificia à Patribus instituta fuisse quibus agerentur gratiæ Deo de promisso Mediatore, qui sit conculcaturus caput serpentis. Constat autem, Athenienses coluisse idolum effigie Draconis, de quibus celebratum est quòd exhiberent cultus diuinos, atque obsequia præstarent tribus pessimis rebus, Draconi, Noctuæ & Populo. Appellatio Palladis est à Pale, quæ vox Hebræis significat admirabile quiddam, seu miraculosum. Et Διὸς apud Græcos, Iouis apud Latinos nomen idem est cum Hebræorum Iehoua. Cùm autem in fabulis Græcorum sit, Mineruam progenitam esse ex cerebro Iouis, moueor, & appellationibus, & fabuloso ænigmate, vt existimem, huic occasionem dedisse obscuram memoriam doctrinæ sanctorum Patrum, de Dei essentia & tribus personis diuinitatis, sed non intellecta ab Ethnicis. Videtur omnino alludere ad æternam & verè cùm stupore admirandam generationem Filij, patefactam patribus diuinitus, qua Pater æternus, qui est mens æterna, ἄναρχος καὶ ἀγέννητος, gignit ab æterno Filium, coæternam & ὁμοούσιον imaginem sui, καὶ λόγον θεόν. Est enim cerebrum sedes mentis, & fons cogitationum, quibus formantur imagines rerum, sed euanidæ. At Pater æternus, æterna mens, gignit Filium λόγον, καὶ εἰκόνα συναΐδιον, non euanidam, sed ἐνούσιον. Ita præcipua pars doctrinæ Patrum de Dei essentia & de discrimine personarum Patris & Filij, in fabulam commutata, excidit animis hominum, atque ex omni memoria euanuit apud Ethnicos: ipsum verò fabulosum ænigma resedit in iisdem, & perdurauit.

PARNASSVS.

STephanus autor est primam oraculi Delphici sedem in vicino monte Parnasso extitisse. Moueor appellatione veteris Parnassi, vt existimem primis à diluuio temporibus, sub posteris Noha hanc specum terra, Diaboli opera, dehiscẽte, sese aperuisse, & mox coli celebrarique cœpisse eodem autore, vaticinium vitus inspirante iis, quos delegerat ministros

Etsi enim Pausanias Pernassum quendam. Cleodoræ nymphæ filium auguriorum inuentorem monti nomen indidisse, ex Græcorum fabulis refert: tamen appellatio ipsa nihil Græcum redolet: sed videtur facta ex Hebræo *Nahas*, quæ vox augurium significat & diuinationem, & *Har* montem præposita in compositione litera P, vel potius *Paras*, i. hiatum: vt idem sonet *Parnassus*, quod vel mons, vel rectius, hiatus diuinationum.

PROMETHEVS.

REFERT Moses, Genes. cap. 4. Cainum Adami filium Deo obtulisse sacrificium è frugibus terræ: Abelem verò eidem sacrificasse postea ex primogenitis sui gregis, cuius sacrificium fuerit Deo gratum, non item Caini: vnde inuidia commotus in Abelem fratrem Cainus eum occidit insidiosè & perfidiosè. Huius autem veritatis quæ in Ethnicis vestigia supersint, explicandum. Et certè quidem multa extant, licet fabulis, velut tenebris, ea veritas à Satana fuerit inuoluta, ne perspicuè cerneretur aut intelligeretur. At verò dico ego sentioque, Sacrificium hoc per illud repræsentari, quod Ethnici scribunt à Ioue & Prometheo fuisse oblatum Cœlo auo, & in quo Promethei potiores partes fuisse aiunt: Iouis autem peiores. Nam addunt propterea Iouem in Prometheum iratum fuisse, eumque postea afflixisse, & miserè ad tormenta sæuissima monti Caucaso affixisse & alligasse. Sic Homerus, Hesiodus, Æschylus, Plato, Hyginus, Phornutus, Lucianus & ante hos tres posteriores M. T. Cicero Tusc. 2. Dico, inquam, ista esse huius historiæ sacræ & nostræ obscuras quidem, sed tamen verissimas, & tanquam ex tabula vetutissima relictas lineas, colores, picturas, & reliquias. Hoc autem his rationibus confirmo. Ac primum quidem docui Iouem illum Ethnicorum, qui fuit vetustissimus, esse Cainum Mosis. Vide. *Iupiter.* Nunc igitur mihi probandum est, antiquissimum eorundem Ethnicorum Prometheum, esse, imò fuisse Abelem Mosis. Dico autem antiquissimum: quoniam vti Ioues multi ad primi imitationem dicti sunt: sic & Promethei, præsertim à Græcis (vt ex Pausaniæ lib. 2. & 7. facilè colligi potest) qui vanitatis ambitionisque studio res nouas & veteres interpolarunt, & veras obscurarunt, vt suæ genti vetustatem mundi omnem adscriberent, & falsò. Quorum

er orem

errorem secutus Eusebius in Chronicis, Prometheum in annum mundi 3520. demum rejicit, quum omnium consensu ille Ioui æqualis ætate ac tempore fuerit.

Esto igitur hæc inter Prometheum & Abelem comparatio Abel cum Caino fratre simul vixit longo tempore, & vsque quo ab eo occideretur. Sic Iupiter & Prometheus vnà simulque floruerunt, vixerunt, & conseruabantur, vti Phornutus scripsit lib. de Nat. Deorum. Abel & Cain erant fratres sic Iupiter & Prometheus consanguinei. Abel & Cain primi homines fuêre, viri heroes, & præstantissimi: sic Iupiter & Prometheus primi mortalium, adeo vt cæteri homines à Prometheo ficti & ex luto formati dicantur; fueruntque hi duo viri illustres, & heroes primi ac summi. Itaque inter se ab Ethnicis comparantur Iupiter & Prometheus tanquam coæui, & virtutibus pares, quemadmodum ait Plato in Epist. 2. ad Dionysium. Et vt Iupiter, Deus à posteris habitus est, sic & Prometheus, vti docet Hesiodus in Theogonia; cuius etiam ara augusta habita fuit in Attica, remansitque diutissimè, quemadmodum Pausanias lib. 1. tradit. Abel primus cum Caino sacrificauit Deo fuitque piorum iudicio hoc primum hominum sacrificium; sic Iupiter & Prometheus omnium primi Cœlo sacrificarunt. Abel primus animal obtulit & mactauit Deo sic Prometheus ille antiquissimus primus bouem mactasse Deo scribitur à Plinio, lib. 7. cap. 56. Caius propter sacrificium (quod vterque fecerat, nimirum ipse & Abel) inuidit Abeli fratri suo, quòd potior gratiorque fuerat Abelis oblatio, quàm sua, proptereaque Abelem, semotis arbitris in Oriente occidit. Sic Iupiter in communi sacrificio (quod primum omnium fuit) inuidit Prometheo consanguineo suo, quoniam in eo potiores Promethei partes fuerant: eumque, vti dixi, crudelissimè ob eam caussam ad Orientem in monte Caucaso, id est, in solicitudine, Iupiter affixit. Abelis sacrificium idcirco Deo gratum apparuit, quòd cœlitus ignis delapsus illud assumpsit, saltem de cœlo eiusmodi aliquod fauouoris Dei signum extitit. Prometheus post sacrificium suum de cœlo ignem rapuisse, & eum omnibus dedisse ex veterum Ethnicorum traditione fertur. Sic Hesiodus & Hyginus in fabul. cap. 66 & 144 quod Plato in Philebo interpretatur fuisse Dei in Prometheum ipsum munus, non autem Promethei furtum. Ignis autem vsum & inuentionem in Græcia Pausa-

nias lib.2. tribuit, ex recentiorum fabulis, Phoroneo. Augustinus tamen lib.18. Ciuit. Dei, cap.8. hanc de Prometheo vetutissimo narrationem aliter, sed frustra, explicat. Præterea Hyginus tradit Prometheum instituisse, vt in sacrificiis pars victimæ adoleretur Deo, pars conuiuio reseruaretur: id quod in veris sacrificiis, & tunc etiam in Abelis sacrificio obtinuit. In summa, sacrificia esse rem antiquissimam apparet, adeoque ab ipsis Arcadibus, qui primi mortalium à Græcia fabulosa censentur, vsurpatam. Denique Prometheus dictus est non proprio nomine, sed à cognomine quodam à fide & prudentia, quòd res futuras præuideret: vti & Abel ex fide & prospicientia futuri & venturi in mundum Messiæ sacrificauit, proptereaque illius sacrificium Deo gratum fuit. Vnum autem objici potest in ista Promethei & Abelis comparatione, quod est refellendum. Nimirum Abelem nullos liberos reliquisse: Prometheum autẽ plures, velut Æthnæum, vt ait Pausa. lib.9. & Deucalionem, vt scribit Ouid. lib.1. Metamorph. Respondeo. n. Græcos in ea re deceptos æquiuocatione nominis Promethei, dũ filios recentissimi cuiusdam Promethei vetustissimo illi temere & falsò attribuunt, & tempora confundũt. Falsum enim est, Deucalionem Promethei primi filiũ fuisse.

SACRIFICIA.

SACRIFICIORVM Ethnicorum origo ex illis est ritibus, quos à principio sancti patres, Adam, Seth, Nohe, & cæteri vsurparunt, ac piè religioseque coluerunt, conseruarunt, non autoritate, arbitriove priuato, sed iussu mandatoque Dei. Nam, vt ante, ita post lapsum primorum parentum cùm Deus recepisset genus humanum; victus intercessione Filij & voluntaria sponsione obedientiæ integræ exoluendæ pro genere humano, eorumque perpetiendorum atque exhauriendorum, quæ illi perferenda fuissent in æternum: tunc ergo, non voluit genus humanum vel pecudum more vagari temere, absque lege & notitia Dei conditoris, vel petulanter fingere, ex arbitrio, numina & cultus: sed tradidit promissionem de Messia nasciturо ex muliere, conculcaturo caput serpentis, & instauraturo genus humanum, vt fieret rursus Domus sancta, & imago Dei expressa; in qua se & suam ille voluntatem cùm perspicuè demonstrauit, tum illustrissimis

mis & euidentissimis confirmauit testimoniis. Ad hanc promissionem & hunc in ea patefactum Deum alligauit hominum animos, & huic intentos eos atque affixos esse voluit, exclusis & prohibitis omnibus commentis aliis quibuscunque & vndecunque ortis. Atque vt ante lapsum, quamquam clarissimam sapientiæ & iustitiæ lucem accensam, de æterna sua luce primorum parentum animis inseuerat, quæ quid requireret, quæque præstari vellet immutabiliter ostendebat: tamen peculiarem expresso mandato constituebat legem, in oculos incurrentem, quæ iubebat eos abstinere à fructibus arboris scientiæ boni & mali, & in hac obseruanda, suam illos sibi declarare probareque obedientiam volebat. Sic post lapsum etsi residuæ de prima luce scintillulæ, & paulo post subinde repetitæ ac renouatæ notitiæ legis diuinæ, satis monebant, quæ postularet Deus, quæ ipsi displicerent: tamen cum nouo modo, & aliter quàm hominum generi se patefecisset, edita noua promissione, nouum etiam ei & singularem cultum adiunxit, nimirum certos ritus sacrificiorum certorum, quos retineri in sua Ecclesia & reuerenter coli, tractari ac peragi, vera fide, intuente promissionem his præfixam, id est, fiducia venturi Messiæ, voluit.

Non temerè, nec quòd delectaretur pecudum euisceratione & combustione, ritus tales instituit: sed, cùm vellet in Ecclesia semper exstare beneficia Filij, euidentibus & sensui subiectis ceremoniis velut consignata, singulari consilio & sapientia impresserat illis conspicuam promulgatæ promissionis imaginem, vt inter administrationem rituum, mactationem, immolationem & recitationem perceptarum precum, hac oculis exposita & sensibus subiecta specie, admonerentur de Messia, qui ex promisso diuino nasciturus, & vera victima futurus esset, pro peccatis generis humani: & exsuscitarentur hoc spectaculo ad cogitationem lapsus, tritissimarum pœnarum, restitutionis sui per Messiam, immensi amoris & misericordiæ Dei. Quem promissio pollicebatur, eum velut picturis adumbratum, sacrificia oculis contuendū proponebant. Deinde occasione horum rituum, cùm repeti memoriam promissionis assiduè, & vera gratitudine celebrari tantum beneficiū; tum fidem coniunctam cum firma spe & expectatione Messiæ, atq; inuocationem exerceri voluit. Eam ob causam, tum vt certò statuerent verè adesse Deum, spectareque & discernere

inter ea quæ ex vera fide proficiſcerentur, & fictitia; & idcirco maiore cura & reuerentia ea adminiſtrarent, & diligentius vſque ad Meſſiam natum tuerentur & cuſtodirent, frequentiſſimè ſanctis patribus oſtendit ſeſe, accenſis igne cæleſti victimis. Tandem verò cum in populo Iſraelis, in quo, à cæteris omnibus gentibus ſeparato, Eccleſiam ſibi collegerat, politiam etiam certis legibus conſtitueret, eo fine, vt conſtaret certò, quæ gens Meſſiam mundo paritura eſſet: certa mandatam de ſacrificiorum ritibus, legibus & tempore dedit, eoſque obſeruari & peragi ad perſcriptum voluit accuratiſſimè: adeo vt ſi intermiſſa ab aliquo, aut polluta, aut ſecus, atque inſtitutum erat, perfecta eſſent, reus crimen ſubiret læſæ maieſtatis diuinæ, & æterni iudicij: ſique ij qui præerant populo profanationes non vindicaſſent, hoc expurgato ſublatoque, in īdem crimen & pœnas eaſdem totus incideret populus.

Deſcribuntur autem in Leuitico ſex genera ſacrificiorum diuina voce repetita, ex ore Dei per Moſen excepta & conſtituta, quorum tria ἱλαστικὰ erant, non quòd mererentur veniam aut condonationem culpæ & pœnæ æternæ, vel expiarent perpetrata ſcelera, & placarent iram Dei aduerſus peccata generis humani: ſed vocabantur propitiatoria & fine & vſu, quòd typi erant illius victimæ quæ Deo ſatisfactura erat pro genere humano: & quando fiducia eiuſdem offerebantur, placebant Deo, & impetrabant quæ petebantur. Cæterùm, in illo populo ad hoc proderant vt ſi ab illis exhiberentur, qui in ſe crimen aliquod admiſerant, teſtarentur verè eos pænitere de crimine commiſſo. Propterea hoc conſequebantur illi, ne excluderentur à ſocietate populi Dei. Tria ἱλαστικὰ erant, Holocauſtum, ſacrificium pro peccato, & ſacrificium pro delicto. Differebant autem finibus. Holocauſtum διαλλακτικὸν erat, & fiebat ad placandum Deum. Reliqua duo ἀπολυτρωτικὰ: redimebant enim pœnas certorum delictorum: in holocauſto tota victima, quam oportebat ex maſculis vitulis, agnis aut hædis, turturibus, vel pullis columbinis eligi, καὶ ἄμωμον εἶναι, cremabatur, & velut in fumen verſa efferebatur in ſublime atque euaneſcebat: quo ſignificabatur oportere hanc corruptam, & fœda peccatorum illuuie contaminatam naturam deſtrui & renouari. Ad imitationem huius fiebat Græcorum τελετὴ. Sacrificium pro peccato, θυσίαν περὶ ἁμαρτίας 70. interpretes, ſacræ literæ *Haſach*, nominarunt, quod

quod est, oblationem fecit pro peccato, vel expurgauit à peccato. Expiabantur hoc sacrificij genere peccata ἀκουσίως, & ex errore aut ignorantia commissa. Victimæ quæ cædebantur differebant ratione personarum, delictorum, & ritu mactationis Sacerdos, si hoc modo deliquisset, aut vniuersa multitudo, offerebat vitulum, cuius sanguine sacerdos conspergebat septies, tum velum prætensum sanctuario, tum altare Domini, quod ante adytum, seu sanctum sanctorum collocatum erat: reliquum, vt fiebat in holocaustis, totum comburebatur. Non enim licebat vesci cuiquam, ne quidem sacerdoti earum victimarum carnibus, quarum sanguine altare Domini conspergebatur. Si dux populi peccasset, caprum: si de plebe quispiam, caprum, vel ouem sacerdoti mactandam deferebat. Earum sanguine sacerdos cornua altaris, in quo holocausta cremabantur, perfundebat, reliquum omne projiciebat ad basin altaris. De cæsa victima pinguedinem, quæ renibus adhæret περιτοναίῳ & ἐπιπλόῳ, cum renibus ipsis incendebat: non enim pinguedine vel sanguine licebat vesci illi populo. Delicti etiam qualitas variebat rem offerendam, vt ex 5 Leuitici constat. Sacrificium pro delicto θυσίαν περὶ πλημμελείας ἢ πλημμελήματος, septuaginta verterunt. Est enim πλημμελεῖν, inique quippiam & per iniuriam agere, hoc est, ἐξυβρίζειν. Hebræi *Asam* nominarunt, quę vox significat delictum, peccatum, rem ream, à verbo Asam. id est deliquit. Fiebat autem ad expianda delicta ἑκούσια, quæ libera voluntate, re deliberata, sine coactione & metu committebantur. & mactabatur aries, cuius pretium istæ mabatur ex delicti magnitudine.

Reliqua tria sacrificiorum genera εὐχαριστικὰ dici possunt. Eorum vnum oblatio erat, duo ἀποπληρωτικά. Oblationem, seu immolationem, seu libationem, septuaginta interpretes δῶρον, θυσίαν, Hebræi *Mincha* nominant. Erat genus εὐχαριστικόν, quo offerebantur & adolebantur, vel pugillus similæ oleo perspersus, tectusque thure, vel panes ἄζυμοι, vel lagana ἄζυμα cocta in clibano, & oleo oblita, quæ panes κλιβανῖται vocabantur, vel τηγανιστά, id est frixa in sartagine: vel ἐσχάριτα, i. in craticula tosta, oleoque perfusa: aut χίδρα, i. aristæ ex primis & virentibus adhuc decerptæ frugibus, leniterque ad ignem vstulatæ, & in farris morem confractæ & comminutæ, oleoque madefactæ & thure desuper coopertæ. Partem harum rerum capiebat sacerdos, reliquum, vniuerso cum thure,

incensum adolebat. Fermenti verò mellisque non licebat miscere quicquam. Oblatio velut honorarium munus de terra natis Deo exhibebat, eoque testabatur à Deo esse vitam, fortunas, res vitæ necessarias, terræ fœcunditatem, salubritatem aëris pacem; & gratias de tantis beneficiis deberi Deo: pertinebant etiam ad ministerij sacri conseruationem & sustentationem sacerdotum. Hostiam pacificorum, θυσίαν σωτηρίου septuaginta Hebræi *Zeba Salomim* nominant, id est sacrificium pacis. Celebrabatur enim ab iis qui Deo pro acceptis beneficiis gratias agebant, aut gratitudinem hac obedientia declarabant. Beneficia enim pacis nomine Hebræi efferunt. Et fiebat cæsis vel bobus masculis, aut fœmellis, sine discrimine vel ouibus, vel agnis, vel capris, quas ἀμώμους esse oportebat. Incendebatur autem sola pinguedo στεατονίῳ, ἐπιπλόῳ, renibus, & cæteris patribus detracta, cum ipsis renibus: reliquum auferebant ij quorum erat victima. idque debitæ gratiæ testificandæ causa sacrificium si instituissent, vt ratum fieret & prodesset, eodem eos die vniuersum absumere oportebat: si ex voto, vel sponte mactassent, ante tertium: tertio si quid reliquissent id irritam reddebat mactationem, & ipsos præuaricationis reos peragebat. Sacrificium laudis differebat ab hostia pacificorum, quòd simul fiebat, in hoc sacrificio, & pecudum mactatio, & oblatio seu immolatio libamentorum, confessionis causa: qua qui offerebant, testabantur se agnoscere & profiteri, illum Deum esse æternum, verum & viuum Deum, distinctum ab omnibus commentitiis numinibus Ethnicorum, conditorem rerum & generis humani; Dominum & huius populi, & Ecclesiæ, ex hoc populo, propter Messiam, collectæ; autorem illorum beneficiorum quæ hic populus accepisset, & debere se ei obedientiam, gratitudinem & celebrationem beneficiorum perpetuam. Oportebat autem omnia sacrificia condiri sale consecrato, qui sal fœderis vocabatur eoque accendi igne, qui in tabernaculo Domini asseruabatur & fouebatur, quem ex igne, cælitus immisso, sacrificiis Mosis & Aaronis, susceptum fuisse conjicio, etsi nihil affirmo.

Tradidit, & commendauit initio hos ritus Deus ipse primis patribus, quorum posteri aliqui, vt Nohe, Sem, Abraham, Isaac, Iacob, &c. retinuerunt eos, cum doctrina ipsa, constanter & sanctè, quibuscum fœdus iniit, data promissione, quòd

ampli-

amplificare familias posterorum, tuerique ac propagare vellet, & ex his ipsis nasciturum esse Messiam generis humani redemptorem. Tandem cùm posteritatem eorum, iugo solutam Aegyptio & deductam in terram illam quam multò ante Patribus promiserat, legibus obligaret atque imperio, ne sine ordine politico dissolutè viueret, de integro etiam leges sacrificiorum, sed illi politiæ quam extruebat, accommedatas, repetiit inter cæteras, distinxitque, vt ante dictum est, & describi atque imponi populo per Mosen curauit: tum, vt scirent non humana conditas autoritate, sed diuinitus constitutas esse atque sancitas, ad easque obseruandas atque exequendas se astringi; nec licere cuiquam aut negligere, vel violare has temerè, aut diuersas ab his excogitare, & easdem inde vsque à Mundi exordio Patribus in vsu fuisse: tum vt inde sacerdotes victitarent ac sustentarentur; qui cum Deus occupatos eos vellet esse cura ministerij, id est, doctrinæ & ceremoniarum, non poterant vacare quærendis parandisque rebus ad vitam necessariis. Et iustum fuit ali ministros Dei sumptibus illorum, quorum gratia diuinis rebus operam dabant & seruabant. A diluuio igitur, cum Nohe & filij ipsius instaurassent genus humanum, erudierunt id de his tantis rebus proculdubiò, accuratissimè. Multi ex familia Sem, & cæterorum, hanc à maioribus communicatam hæreditatem, sanctam, & salutarem, vicissim ea, qua decuit, religione, reuerentia, fide & pietate, ex se natis nepotibus tradiderunt; ita vt continua sit serie propagata, vsque ad constitutionem politiæ Israeliticæ. Plurimi verò, petulantia & Epicureo contemtu, aut negligentia, quòd leuius afficerentur tantis rebus, quantas hæc doctrina complectabatur, aut studio nouitatis, & Diaboli impulsu ac persuasu, corruptam maiorum hæreditatem abiecerunt & aboleuerunt.

Abolitionem doctrinæ mox consecuta est veri Dei obliuio. Ex hac nata prodigiosa commentitiorum numinum multitudo. Quamquam enim, proprio animorum iudicio, & naturæ totius præstantia conuicti, fateri cogerentur non ex bruta materia hoc mundi corpus prosiliisse, nec temere suove nutu in hunc confluxisse ordinem, nec casu regi sustinerique; sed oportere esse Architectum qui id & initio velut tornauerit in æquabilem illam rotunditatem, & gubernet ac sustentet; eundemque oportere esse omnipotentem

ſapientem, iuſtum, bonum, vindicem ſcelerum: tamen tantùm inualuerat nata ex peruerſitate deprauatæ naturæ ad ſuperſtitionem propenſio, vt contra illa argumenta, ſenſa, ſtatutaque animorum ſuorum, & euidentia totius Naturæ teſtimonia, autorem ipſum aſpernarentur, & creaturis in Dei locum, vel ſuo ductu, vel Diaboli, ex occaſionibus aliquibus, perſuaſu, aſſumptis, adhæreſcerent: & cùm cognouiſſent Deum, non glorificauerunt vt Deum, neque ei gratias egerunt, ſed vani facti ſunt in ratiocinationibus ſuis, & obtenebratum eſt deſipiens cor eorum: quum ſe ſapientes eſſe profiterentur, ſtulti facti ſunt, ac mutarunt gloriam incorruptibilis Dei in efformatam imaginem mortalis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & reptilium. Nec ſatis eis fuit creata corpora in Deos conuertiſſe: ſed ipſos etiam Dæmones coluerunt, & quocunque in loco vel inſolitum quid accidiſſet, vel inuſitata ſpecie apparuiſſent Dæmones, illi peculiaria adeſſe Numina, eaque ipſa, ne iraſcerentur neglecta, ſacrificiis demulcenda retinendaque in officio & concepta beneuolentia, cenſuerunt: aliquando etiam quos cultus quæve ſacrificia expoſcerent ipſi Dæmones, ex aſcititiis quibus comparebant figuris, edicebant. Hinc Græcorum, quorum poſt Aegyptios vanitas præcipuè celebratur ac ſuperſtitio, commenta nata, qui cœlo Iouem, mari Neptunum, intimis terræ cauernis & receſſibus Plutonem incluſerunt & præfecerunt: ſingulis rurſus alios infinitos adiunxerunt, Saturnum & Cybelen Ioui, item Mercurium, Apollinem, Martem, Iunonem, Mineruam, Venerem, Dianam; Neptuno Nereum, quem ἀλιμαία & γέρων, Latini Portumnum, nominarunt: & cohortes Nypharum, quarum aliæ νηΐδες & ναΐαδες, aliæ ποταμίδες, aliæ κρηνιτίδες vocatæ ſunt, quòd vel mari, vel fluminibus, vel fontibus inſidere ac præeſſe putarentur. Coluerunt & ἀλσηΐδας Nymphas dictas, Oreades item, Dryades, Hamadryades, Napeas, Agapeas, quòd ſingulis in natura corporibus adeſſe peculiare numen exiſtimarent: & eam opinionem diabolus, nimium illorum ſpecie ſeſe oſtentans, auxit & confirmauit. Nec pauciores Deos Romani habuerunt, inter quos recenſentur Dij maiorum & minorum gentium, Penates, Communes, Geniales, Lares, Genij, Præſtites, Indigetes, Patrij, Tutelares, Faunij, Syluani, Satyri, Lemures: ita vt Varro qui Ethnica numina præcipua conquiſiuit diligenter,

genter, supra triginta millia commentitiorum numium reperisse se annotauit.

Extincta igitur doctrina, & deleta ex animis memoria veri Dei, etsi retinuerunt Ethnici vmbras sacrificiorum: tamen cùm non regerentur amplius norma verbi diuini, ideoque nescirent quo essent consilio instituta, & quò spectarent, quidve monerent; tum mutarunt veteres ritus, vel abrogatos prorsus, vel nouis ac subdititiis confusos pro conditione numinum quibus decernebantur: tum excogitarunt rationem, ex victimis, æstimandi occultos numinum sensus alienos aduersosque, aut propitios & addictos, quæve secutura essent, secundane an contraria, vsurpatis, signorum loco, fortuitis, aut, sine ratione, temere confictis & constitutis indiciis, errore stultissimo: quod eos necesse fuit facere: alioquin enim in ista Dei ignoratione dubitassent perpetuò quæ essent expectanda, quæve sibi de numinibus pollicerentur ac persuaderent. Rationem & interpretationem signorum mox confirmauit Diabolus. Existimo autem his commiscendis, post amissum verbum, præbuisse occasionem Ethnicis obscuram memoriam miraculorum, quæ ad sacrificia Sanctorum Patrum exhibuerat Deus sæpissimè, inflammatis cœlitus victimis, approbatisve ac susceptis quæ placerent, vel contra repudiatis quæ displicerent, certis atque euidentibus testimoniis. Talis itaq; Sacrificiorum Ethnicorum origo est. Ecclesiæ suæ per Euangelij seu gratiæ ministerium collectæ Deus ante & post diluuium, ante & post Messiam exhibitum, signa dedit, promissioni de æterna salute adiuncta: quibus suos in spem vitæ beatæ in cœlis cum ipso Deo consequendæ confirmaret, eosdemque à profanis gentibus distingueret & separaret. Et Sancti Patriarchæ, Prophetæ, horumque pij & eruditi auditores, intellexerunt sinceram doctrinam de promissione gratiæ, de fide amplectente, promissum Messiam, de verò vsu signorum. Sed magna multitudo omnibus ætatibus, cùm abolita doctrina de promissione Mediatoris, & de vera iustitia coram Deo, vel sua negligentia ac securitate, vel Diaboli impulsu aut seductione, tum hac amissa, verum signorum vsum multis modis deprauauit. Ea est enim humanorum ingeniorum fragilitas, vt si non rectè, & assiduè doceantur de Deo, & vero signorum in oculos incurrentium vsu, mox solis inhæreant signis, eaque & numero, & supersti-

tione cumulent. Alij signa verterunt in Numina: vt Chaldæ & Persæ ignem ipsum finxerunt esse Deum, quia audierant igne delapso cœlitus incensas esse victimas. Alij finxerunt ritus esse opera, quæ peccata expiarent & placarent offensa numina: & hac opinione cumularent ritus tales: nec tantùm ceremonias nouas, sed & noua numina & nouos Deos excogitarunt. Alij petulantes natura & ἄθεοι quod de his reliquum fuit incoluerunt fabellis & anilibus somniis. Alij arguti natura & ritus ipsos, & assutas his opiniones impias, alios concinniore prætextu oblitas, ita venditarunt imperitis, vt cum quadam sapientiæ specie maiore cum applausu exciperentur, amarentur, ac retinerentur. Vsitatum enim est profanis ingeniis, prætextu sapienti struere insidias, & offundere bellas persuasiones, stabiliendæ impietati accommodatas.

Ita factum vt, doctrina amissa, Ethnici retinuerint de Deo, de doctrina cœlesti, de Sacramentis additis doctrinæ, de veri Dei cultibus mera somnia: de externis ceremoniis vmbratiles ritus sacrificiorum, atque eos ipsos multipliciter deprauatos, & nouorum excogitatione variatos atque amplificatos in immensum. Et quidem ex Patrum religione Ethnicas superstitiones illius obliuione & natas esse, vel solæ Numinum Ethnicorum appellationes, profectæ à Patribus, & ab ipsis Ethnicis, se ad linguarum suarum molliorem sonum accommodantibus, vsurpatæ, quemadmodum in Vesta, Pallade, Iside, Ioue & aliis ostendimus, argumento esse poterunt. Ad Ethnicos igitur peruenerunt, pauca quædam & nuda nomina, ex doctrina & historiis Patrum, eaque & mutilata, & fabellis obscurata, & corrupta figmentis peregrinarum opinionum, & prorsus obruta superstitionibus variis: inde tamen manasse agnosci ac iudicari potest. Auxerunt autem & commentitiorum idolorum numerum, & religionum deprauationem, regnorum mutationes, gentiumque translatarum commixtiones aut nouæ & spontaneæ sedes, atque noua regna quærentium migrationes. Omni tempore enim mutationes receptarum & vsitatarum religionum commouerunt Imperia & Respublicas, & causas præbuerunt mutationibus: cuius rei exempla sunt regna Sarracenica, Persica, Turcica, occasione dissidiorum in religione auulsa ab imperio Romano, & ex his conflata atque constituta. Aut vicissim cum mutatis imperiis, vel deductis coloniis, religionum innoua-

tiones

tiones inuectæ, ex commixtionibus gentium inter ſeſe, ac confuſiodibus religionum, perturbationes ac confuſiones natæ ſunt mirificæ ac tetræ, quas veritatis ac lucis cæleſtis obſcurationem & abolitionem ſequi neceſſe fuit. Ex religione populi Dei aliquid in ſuas religiones, iam ante vitiatas multipliciter, aſſumpſerunt circumſiti vndique, & proximi huic λαῷ γείτονες Ægyptii, Phœnices, Syri, Aſſyrij: ab Ægyptiis & Phœnicibus plurima acceperunt Græci: à Græcis Romani: quæ nouorum colonorum aduentu importata, plantataque & propagata eſſe non eſt dubium. Religionum varietatem ac diſſimilitudinem comitata eſt obſtinata animorum cæcitas. Hæc nouis ſubinde diaboli furoribus accumulata, eò vſque inualuit, vt homines noua numina & cultus nouos, eoſque portentoſos prorſus, & abominandos, cúmque immanitate coniunctos, condentem Dæmonem ac turpiſſimarum libidinum aut demonſtrantem occaſiones, aut præcipientem commixtiones, cupidiſſimè ac religioſiſſimè audirent & ſequerentur: quemadmodum apparet ex Græcarum & Romanarum hiſtoriarum lectione. Semper enim Idololatriam libidinum portentoſæ confuſiones & omnis generis enormia ſcelera alia ſecuta ſunt. Et cum oppreſſa doctrina Euangelij ſemper etiam Legis diuinæ notitia & autoritas vel obſcurata elanguit, vel fracta proiectaque concidit: vt ſola ſemper Eccleſia Dei Legis notitiam illuſtrem habuerit & explicatam; ſolaque vſum Legis rectè intellexerit atque exercuerit. Denique ita ſemper accidit vt ab vna & perpetua doctrinæ norma, quam proponunt Lex Dei & Euangelium, quicunque diſcederent, ij protinus & ab illo itinere quo rectà ad Deum ducimur depulſi deuiarent, & id quo niteretur animus amitterent, cumque perpetuis conflictarentur dubitationibus, nec regerentur amplius voce Legis diuinæ, ſed incitati à diabolo ruerent, quò excæcatæ mentis erroribus & cupiditatum flammis impellerentur.

Fuit conſuetudo vetuſtis Patribus, ante tractationem ſacrorum abluere corpora, quam conſuetudinem conſeruarunt Iudæi qui multis vtuntur lotionibus. Patres imitati Ethnici vſurparunt eaſdem creberrimè, non tantùm ad eluendas corporum ſordes, ſed etiam ad expiationes ſcelerum, & expurgationem inquinamentorum, ſi quæ corpori contaminato libidinibus, cædibus, rapinis, aut aliis ſimilibus, adhæſiſſent.

Romæ olim ad portam Capenam, postea Appiam vocatam, aquâ, quæ Mercurio sacra fuit, alij alios aspergebant, vt hac conspersione abstergerentur & delerentur, ceu inustæ corporibus notæ, deformitate flagitiorum, ac præcipuè periuriorum. Tali perfusione seu ablutione Peleus Patroclum absoluisse, & Acastus expiasse Peleum à cæde fratris Phoci, & Ægeus Medeam à cæde liberorum traditur. Hoc ritu Orestem expiatum esse à cæde matris Clytemnestræ, Pausanias refert in Corinthiacis. Denique piaculum & nefas esse dicebatur aliquid sacri attrectare, nisi vel corpore lustrato, vel aquæ ad vsus sacros comparatæ, effusione ceu consecrato. Sic Æneas apud Virgilium *Ter socios pura circumluit vnda, spargens rore leui*: Et idem, ceu multa cæde pollutus, ad patrem Anchisem inquit,

Tu genitor, cape sacra manu patriosque Penates,
Me bello è tanto digressum & cæde madentem,
Attrectare nefas donec me flumine viuo
Abluero.

Cùm autem Ethnici sacrificiis vterentur sine Dei & promissionum notitia, immò sine notitia numinum ad quæ dirigebantur, neque intelligerent & finem cuius gratia ritus instituti erant: meminissent tamen, ex tenui & incerta fama, solitum Deum, euidentibus testimoniis, aut probatis sacrificiis, annuere cœptis ac votis; aut, auersatis illis ac repudiatis, negare successus: necesse fuit eos qualescunque ex hostiarum visceribus aut aliorum fortuitorum euentuum subitis inuersionibus coniecturas comminisci, ex quibus affectiones numinum erga se æstimarent. His coniecturis diabolus blanditus est, & assensit, insolitarum apparitionum & φασμάτων mirabiliter variatis ludis ac præstigiis. Ægyptiis sexcenta sexaginta sex genera sacrificiorum in vsu fuerunt. Romanis & Græcis non multo pauciora: quibus ferè aut sola anima Diis consecrabatur, quæ hostia animalis dicebatur, aut offerebatur victima, eo fine, vt inde de illius, numinis voluntate coniecturæ fierent, cuius opera, ad rem aliquam perficiendam opus erat. Mactabant autem vt plurimùm oues, sues, capras, boues, gallinaceos, & anseres. Maiores victimas inauratis cornibus producebant, minores coronatas. Et hœdis & agnis rectiùs Deos consuli, futuraque pernosci censebant, quòd mitiores essent: ideo, diuinaturi, ex ouium genere aliquid cædebant, &

macta-

mactationi semper adiungebant immolationes. Romani mala salsa litabant, quæ ex farre tosto confractoque, sale & aqua parabatur, sine his nulla fieri sacrificia rata, & vim sali peculiarem, ad placanda commouendaque sua numina, inesse sentiebant. Idcirco peculiares, his conficiendis, dies festos destinarant, quos Fornicalia festa nuncupabant, inde, quòd far in fornicibus torrerent. Græci primitias hordei, & placentas ex hordeo, sale consperas, litabant. Sacrificij pro peccatis, ritum apud Ethnicos obseruatum, & Satanæ miris sarcasmis Iudaica sacrificia in Ethnicorum excæcatorum perniciem deridentis audaciam horrendam, describit Prudentius hymno 10. de coronis. quem locum, quòd antiquitatem Ethnicam cognitu dignissimam, & non alibi obuiam contineat, adscribere libet. Sic igitur ille sub Romani martyris persona.

Summus sacerdos: nempe sub terram scrobe
Acta in profundum consecrandus mergitur,
Mire infulatus, festa vittis tempora
Nectens, corona tum repexus aurea,
Cinct' Gabino sericam fultus togam,
Tabulis superne strata texunt pulpita,
Rimosa rari pegmatis compagibus:
Scindunt subinde vel terebrant aream,
Crebroque lignum perforant acumine,
Pateat minutis ut frequens hiatibus.
Huc taurus ingens fronte torua & hispida,
Sertis reuinctus, aut per armos floreis,
Aut impeditis cornibus deducitur:
Necnon & auro frons coruscat hostiæ,
Setasque fulgor bractealis inficit.
Hic ut statuta est immolanda bellua,
Pectus sacrato diuidunt venabulo:
Eructat amplum vulnus vndam sanguinis
Feruentis, inque texta pontis subditi
Fundit vaporum flumen, & late æstuat.
Tum per frequentes mille rimarum vias
Illapsus imber, tabidum rorem pluit,
Defossus intus quem sacerdos excipit,
Guttas ad omnes turpe subiectans caput,
Et veste, & omni putrefactus corpore.

Quin os supinat, obuias offert genas.
Supponit aures, labra, nares obiicit,
Oculos & ipsos perluit liquoribus:
Nec iam palato parcit, & linguam rigat,
Donec cruorem totus atrum combibat.
Postquam cadauer sanguine egesto rigens,
Compage ab illa flamines retraxerint,
Procedit inde pontifex, visu horridus,
Ostentat vdum verticem, barbam grauem,
Vittas madentes, atque amictus ebrios.
Hunc inquinatum talibus contagiis,
Tabo recentis sordidum piaculi,
Omnes salutant, atque adorant eminus:
Vilis quòd illum sanguis & bos mortuus
Fœdis latentem sub cauernis lauerint.

Hæc Prudentius, quibus si quis addere velit quæ de sacris hominibus, quos Græci καθάρματα vocant, apud varios autores occurrunt, volumen ingens conficiat. Nobis autem, quum libellum offeramus, ex doctiss. scriptoribus collectum, in præsentia Prudentij locum descripsisse satis erit. In sacrificiis diuinatoriis autem Romani, Græcorum & Hetruscorum discipuli, toti erant, vt qui diuino verbo destituti & in tenebris vagantes, ac de futuro solliciti, à suis Numinibus, id est cacodæmonibus, informari maximè cuperent. Hos igitur ritus seruabant. Cùm sacerdos victimam ad aram adduxisset, stans manu aram prehendebat, & fundebat preces. Principium precationis à Iano & Vesta fiebat, quæ in omnibus sacris præcipua numina erant, & in votis nuncupandis compellationem primam meruerant inde, quòd per eos, aditus ad cæteros patere opinio erat: & obseruatum in ea precatione, vt Iupiter Pater Opt. Max. omnesque Dij cæteri Patres aduocarentur. Ne quid vero verborum præteriretur, aut præposterè recitaretur, de scripto præire aliquem, rursusque alium custodem dari, qui attenderet sedulò, alium qui fauere linguis iuberet, & tibicinem canere, ne quid infaustum exaudiretur oportebat. His peractis, sacrificium ab immolatione sacerdos inchoabat, fruges aut molam salsam in caput victimæ deponebat, addito thure masculo. Vocabatur ritus ille immolatio quasi molæ in caput victimæ collocatio. Deinde vinum aspergebat: sed priusquã id affunderet, scipulo aut simpuuio ligneo,

vel fictili admodum paruo (quòd inter sacra vasa, ciatho, non erat admodum absimile) & ipse leuiter delibabat, & astantib. gustandum deferebat, vt pariter libarent. Hic ritus vocabatur libatio. Quo facto setas inter cornua victimæ, manu euulsas, tanquam prima libamina conjiciebant in ignem, conuersusq; ad ortũ obliquũ cultrum à fronte victimæ ad caudã ducebat: tandem victimam diis exhibitã & dedicatam iugulabant ministri sacerdotis qui victimarij dicebantur, reliqui admotis vasculis emanantem cruorem excipiebant. Ita isti Satanæ seruuli impiè summi sacerdotis & Leuitarum sacrorũ pias ceremonias emulabantur. Vbi purpurgata victima erat, mox aruspex, flamẽ, aut sacerdos, cultro ferreo viscera rimabatur, attenteque explorabat an perlitatum foret. Inspectis tandem & exploratis singulis, ex omni viscere & membro ministri partes certas decisas farina farris inuoluebant, & in calathis sacrificanti offerebant. Sacerdos aris impositas foculo incẽso comburebat: quod reddere erat & litare. Vbi quod diis tributũ erat cor flagrasset, ad epulas ipsi & conuiuia conuertebantur. Inter vescendum diis laudes canebant, pedibusque circũ aras complodentes ad numeros psallebant, & pulsatis cymbalis, choreas agebant, hymnosque suis idolis varios canebant. Græci & Ægyptij peculiares quasdam alias ceremonias obseruarunt. Ægyptij verò caput victimæ abscissum diris execrabantur, & cum precatione solenni dejiciebant in flumẽ; vt si quid aduersi eueniret, in illud caput verteretur. Suæ singulis diis victimæ etiã deputatæ erant. Humano etiam sanguine litatũ est, vt historicæ docent: & in populo Dei, sub Regibus Iuda & Israel, reperti sunt qui filios filiasque exurerent in gratiam & cultum Molochi idoli.

Ex hac sacrificiorum in populo Dei & Ethnicorum breui collatione patet, quæ Ethnici vel ex patrum prima religione retinuerint, vel à Iudæis acceperint, quæ assuerint vel intexuerint ipsi ex sese genita. Habuerunt vmbras veterum sacrificiorum obscuras, mutilas, confusas, & multipliciter deprauatas: quibus (vt necesse fuit fieri, cum non firma certaque Dei cognitione niterentur, sed ex fictitiis penderent numinibus) significata affinxerunt testificantia de affectu numinum erga sese, & euentibus consecutis: eorumque notationem & interpretationem, quæ solis sacerdotibus incumbebat, ἱερομαντείας nominarunt: cuius partes & ritus exquirere, præsentis non est instituti. Summa autem eorum quæ de sacrificiis dicta sunt,

eò redit, vt Ethnicismi origine paulò apertiùs detecta, Satanæ artes cordatus lector videat, & exerretur, atque legalium sacrificiorum complementum in pretiosissimo illo vnicóque propitiatorio sacrificio, quod Christus in ara crucis ad Patrem pro peccatis nostris obtulit, quærat, & de parta sibi æterna salute humili mente glorietur.

SATVRNVS.

ADAMVS Mosis est is ipse, quem posteritas verbi Dei ignara & contemptrix, Latinè quidem vocauit Saturnum, Græcè verò Κρόνον. Veterem Cainum Mosis dico esse antiquissimorum Ethnicorum Latinorum Iouem, Græcorū Ζῆνα vel Δία, non autem recentem quendam aut vnius duntaxat gentis cognominem Iouem. Saturnum igitur hunc qui primus orbi innotuit, esse Adamum, etiam testibus Ethnicis, ex his colligas, quòd Saturnus iste ita nominatur à voce linguæ Hebrææ, quæ primùm omnibus mortalibus communis. Vox autem illa est verbū *Satar*, quod latitare, seu occultare significat. Fuit autem hoc nomen vestigium fugæ & latitationis à Deo, quam molitus est Adamus post suū peccatū, vt est Gen. 38 Nonnulli verò malunt Saturnū à satione dictū: quoniā, vt scribit Arnobius ex Ethnicorū arcanis lib. 4. sationibus præerat. Quod, etsi verū fuit, tamen Saturnus à satione derivari nō potest, quum in Saturno *Sa* syllaba sit longa: in satione verò breuis. Saturnus, aiūt alij, dictus est, quòd sationibus inter Ethnicos præerat, vtpote qui primā rerū serendarū, terręq; excolendæ, & agriculturæ rationē invenisset, cęteróśque docuisset. Quod de vno Adamo verè dici potest. Gen. 3. 17. & 23 Nā fuit in mūdo primus Agricola, & Sator rerū & hominū. Quod Saturnus cœli ipsius filius, vtpote ex nullo superiore homine genitus, dicitur] creditúr ; ab Ethnicis, teste Cicerone li. 3. de Natura deorum; Adamus autem Dei filius vocatur, Luc. 3. 38. quoniam à Deo immediatè creatus est, non ex alio homine natus: nonne nostræ veritatis vestigia sunt? Quòd Saturnus nominatur Κρόνος, vt ait Plato in Cratylo, velut χρόνος, i. æternus, & ab omni hujus mūdi ęvo existēs: (est. n. Adamus coæuus & contēporaneus Mūdo ratione ortus sui.) Quòd sub solo Saturno seculū aureū, ac primā mundi ætatem fuisse consentiunt omnes Ethnici, nonne hæc proculdubio demonstrant hunc Saturnū fuisse verum Adamum, sub quo sū ætas prima mundi sū aurea fuit ante illius peccatū? Quod Saturnus pri-

mus

mus in orbe terrarum imperium tenuit, nonne idem fecit primus Adamus, tum iure creationis, tum priuilegio ætatis, cum esset omnium hominum primus parens? Quòd Saturnus fuit maritus Rheæ seu Cybeles quæ eadem mater Deorum, i. hominũ (qui primi ingenio & industria præstantes fuerunt) dicitur: imò eadem & Pandona quoq; nominatur, vt ait Diod. Sicul. li. 4 c 5. & mater Iouis, vt scribit Euseb. lib. 2 c. 3 præparat. Euang. quæ mala omnia in mundũ inuexit: nonne pro nobis ista faciũt? Est. n. hæc Rhea seu pandora Eua vxor Adami primi hominis. Denique quòd Saturno veteres Ethnici aperto capite, quemadmodum tradit Plut. in Rom. quæst. sacrificabant, nostrã veritatem cõfirmat, vt veraci, & cæteris sanctiori Deo. Fuit. n. Adamus Caino filio eiusq. posteris longè religiosior ac sanctior. Cæterum de agriculturæ primo inuentore digladiantur Ethnici. Melius sentiunt qui eam antiquissimo illi Saturno, nẽpe, Adamo, tribuunt. Itaq; cum falce, qua fruges maturæ metuntur, solet à veteribus Saturnus ille pingi.

SERAPIS.

SERAPIDIS cultus præcipuus fuit apud Ægyptios, qua appellatione Osirin cultum atque exornatum aliqui scribunt, primos parentes tamen Deo hinc tribuisse existimo, quòd sit æterna lux, & æterna sapientia. Superstitiosa posteritas amisso verò Deo, nomen retinuit, & cultus Deo destinatos ac debitos fictitio idolo hoc titulo præstitit, noua subinde superstitione cumulatos. Fana huic Ægyptus dedicauit plurima, quorum vetustissima fuerunt Menphitica, celeberrima Alexandrina. Græci, Ægyptios imitati, eidem Serapidi nõ pauca fana consecrarunt, assumtis sacrificiorum ritibus, & religionis qua coleretur, legibus, ab Ægyptia gente. Nam & Atheniẽses, & Spartani, & Messenii, & Beoticij, & plures alij hos secuti, Serapidi peculiares cultus exhibuerunt, Ægyptiorum exemplo. A Serapide de tribus in Deo vero personis oraculum Thulidi Ægyptiorum regi renunciatum perhibetur.

Πρῶτα θεὸς μετέπειτα λόγος καὶ πνεῦμα σὺν αὐτοῖς,
Σύμφυτα δ' ἐν ἐσὶ πάντα τὰ τρία εἰς ἓν ἰόντα,
Οὗ κράτος αἰώνιον, σὺ δ' ὠκέι ποσὶ βάδιζε,
Θνητὲ ἄϊδηλον διάζων βίοτοιο τελευτήν. id est.

Principio Deus est hinc Verbum & flaminis auræ
Vnum numen idem tribus est, naturáque consors
Cuius vis æterna: sed hinc pede te ocyus aufer.

Mortalis peragens incerti limitis æuum.

Id à Sacerdotibus Ægyptiis, ex veteri Patrum doctrina, concinnatum reor. Non. n. dubium est veterum monumenta plurima diu in Aegypto, cura & custodia sacerdotũ, conseruata esse: etsi doctrinæ verus intellectus perierit, paulatim deprauatus aut petulantiũ aut superstitiosorũ ingeniorũ commentis, quæ simpliciter dicta vel in enigmata & allegorias trãsformarunt, aut picturis inuoluerunt, aut dubiis & ancipitibus interpretationibus in dubiũ adduxerunt. Extat apud scriptores ecclesiasticæ historiæ descriptio & templi Serapidis, & idoli portentosæ magnitudinis, & præstigiarum mirificarum quibus templi antistites, imitati Satanæ artificia, imposuerunt miseris hominibus.

VESTA.

EX sanctorum Patrum religione, Ethnicas superstitiones illius obliuione natas esse, vel solæ numinum Ethnicorum appellationes, profectæ à Patribus, argumento esse poterunt. Coluerunt ignem Chaldæi, Persæ, Assyrij, Medi, tanquam Deum, quem *Orimasda* vocarunt, quasi ignem sanctum, vel lucem diuinam, ex *Vrim Esed*: Græci & Romani Ἑστίαν, seu Vestam, quæ appellatio significat ignem Domini, ex *Esch Ia*. Veteres illi populi ignem perennem ac peruigilem religionis ergo aluerunt, cui, ceu Deorum maximo hostias mactare, & solennia festa, statis diebus, regio apparatu & sumtibus magnificis celebrare, atque ex illo euenta rerum ediscere atq; interpretari assueverant. Hunc annuatim Persæ certis diebus festis candido impositum equo, tanquam numen, circumducebant. Cum pompa maxima sequebatur equum rex Persicus: hunc regni proceres & maxima populi multitudo comitabatur, vt Xenophon & Curtius annotarunt: Græci in Delphico templo, perpetuum fovebant ignem, cuius custodia mulieribus matrimonio solutis demãdabatur. Attici in templo Mineruæ Palladis, vna cum palladio, lychnũ inextincti luminis virginibus custodiebant. Neque Ægyptiorum numen quod initio appellatione Seraphim, in Serapin tandem commutata, celebratur, aliud quicquam significabat, quàm eundem ignem, quem perennem esse volebant instituto maiorum. Seraphim enim flammeum quiddam est, vel ignitum, aut lucidum, à Saraph. verbo. Romani custodiebant eum ignem tanquam arcanum & cœleste depositum, per virgines

gines Vestales, conditum in penetralibus sacris, & velut sanctiore recessu templi Messiæ, cum Palladio & diis Penatibus Troia advectis: quo nulli hominum, nisi Vestalibus & Pontifici adire fas erat: teste Plutarcho in Numa, & aliis. Insederat in animis hominum illa quæ inde vsque à Patribus manarat opinio, de inflammatis cœlitus victimis: quod ita intelligebant Ethnici, vt Deum ipsum flammea specie ex alto delapsum victimas deuorasse crederent. Inde & numen flammis illis condi regique, &, cùm rapidissimo motu in sublime tenderet, abripi eo ab aris victimas, transferríque in cœlum, neque in vlla sacrificiorum parte clariora certioraque de numinis affectu testimonia conspici statuebant firmiter. Quare nec quovis igne adoleturi sacrificia, vtebantur: sed eo tantùm quem ex fomite, à radiis solaribus incenso, propagatum, lignis appositis, perpetuò, in peculiaribus templis, magna religione fouebant, & conservabant, ita vt neque extingui eum sinerent, neque vsurpari aliò, nisi ad solas victimas, & vt pollutum expiarent. Præterea saniores hoc existimo significare voluisse, quòd sit Deus æterna lux; vel hæc ipsa quæ in totum systema mundi, fusa, supra constituit discrimina corporum τῶν ἐνεργείᾳ διαφανῶν, infrà & τὰ δυνάμει διαφανῆ traiicit ac complet, & τὰ ἀδίοπτα seu obscura subiens aliquo splendore imbuit: vel alia quæpiam abdita atque inaccessa lux. De pyromantia, capnomantia & pyroscopia Ethnicorum in sacrificiis suis nefandis disserere, non est præsentis instituti.

VVLCANVS.

ARTEM ætariam & ferrariam Tubalcainus Caini nepos ante diluuium inuenit, cui adiungitur soror ipsius Nahama, tanquam laboris socia. Huius veritatis vestigia manifestissima extant apud ipsos Ethnicos. Hæc enim sunt verba Platonis in politico: Ignis quidem à Prometheo: artes autem à Vlcano, ipsiusque coniuge, eiusdem artis socia. Quid magis consentiens dici potest? Nam quis dubitat quin Ἥφαιστος Græcorum, id est, Vlcanus ille vetustissimus Latinorum (plures enim fuerunt, vt docet Tullius lib. 3. de natura deorum & Arnob. lib. 4. contra gentes) sit Tubalcainus Mosis: quum, si mutetur T. in V. quarum literarum facilis est in sese migratio, nomen ipsum & vox *Tubalcainus*, fit Vulcanus. Præterea quis nescit Nahama significare pulchram, seu Venerem? quum ab ipsis Ethnicis dicatur, vti & Vulcanus, filia Iouis,

certè soror est Vulcani: eadem verò ab iis ipsis Ethnicis dicitur vxor quoque Vulcani, vt planè illi cum Mose in eo concordent. Quis æs primus, aut ærariam artem, i. fundendi æris rationem repererit, dubitant Ethnici, & in eo sunt inter se varij, quum de primo illius autore non quærunt: sed illius inuenti gloriam posteris, & aliis quam primo, tribuunt. Sed constat inter omnes Ethnicos Vulcanum eum, cui inuentionem illam tribuunt, fuisse vetustissimum, quem Iouis filium propterea vocant. Quoscunque enim antiquissimos esse volunt, eosdem faciunt filios Iouis vel cœli. Ab huius Vulcani nomine primi, postea alij sunt Vulcani dicti, isto multi seculis iuniores. Hic verò Vulcanus antiquissimus est, vt nomen ipsum ostendit, Tubalcainus Mosis. Ab hoc igitur Vulcano ærariam & ferrariam artem, adeóque instrumentorum eiusmodi conficiendorum rationem primùm repertam esse ipsimet Ethnici scribunt. Itaque omnes opifices ejusmodi illi consecratos esse docet Plato, lib. 11. de legibus. Quare sic pingebatur vt Albericus in lib. de imaginibus Deorum ait, videlicet Deus ignium fabri similitudine, malleum in manu tenens, & iuxta eum officina pingebatur: etsi Herodotus lib. 3. ridicule eum postea ab Ægyptiis depictum fuisse narrat. De Vulcano sic scribit Homer. ἐν ἤθεσι(?) ... καὶ παλαιὰς ἀθλῶν(?): & apud eundem Iliad. lib. 18. fit mentio tripodum admirandorum à Vulcano fabrefactorum. Sed & arma ab eodem Diis facta scribit ex Ethnicis Lactantius libro 1 cap. 17. quanquam Pausanias lib. 9 ait nullum in tota Græcia egregium Vulcani opus extare præter sceptrum Agamemnonis. Sed nos non de Græco Vulcano, qui recens est: sed de primo, de quo Homerus & Lactantius, loquimur. Ergo hic est Vulcanus, qui etiam ab Augustino Deus artium ex Ethnicorum mente nominatur, lib. 4. de ciuit. Dei, cap. 10. Quod & ante eum Plut. lib. de aquæ & ignis comparat. dixit. Nam Vsum ignis ad fundendum & conflandum metalla primus inuenit Vulcanus iste, vt ait Lactan. lib. 7. cap 6. & lib. de ira Dei, c. 13. ignis autem vsu istiusmodi reperto, facile fuit artes ærarias & ferrarias inuenire, vti docent Plato & Diodor. Siculus lib. 1. cap. 1. porrò quum vox *Vulcanus* ex Voce *Tubalcainus* manifestè formata sit (nam & Ositim Ægyptii vocant Thimec, vt ait Eusebius, quem dicunt Vulcanum) inepta est Fulgentij Placiadis etymologia, qui Vulcanum quasi βουλήκαυτον dici putat, id est, cupi-

cupidũ fumi & fuliginis hominẽ. Phornutus ἥφαιστον ab incendendo deriuari putat. (Est autem ἥφαιστος Græcis, Vulcanus Latinis) nempe ἀπὸ τοῦ αἴθειν, quod & spirare & inflammare significat. Melius Plato in Cratylo ἥφαιστον deducit à verbo φαίνειν, & φῶς, quod quum igni præsit Vulcanus, luci quoque præfectus est. *Nahama* verò est proculdubio Venus, quæ Vulcani illius primi & soror fuit & vxor. Nam Nahama significat pulchram, formosam, venustam, & eam cujus coitu delectantur homines. Vnde pro voluptate Venus, quæ fuit pulcherrima mulier, sumitur, vt docent Athenæus & Augustinus lib. 4. cap. 11. & lib. 15. cap. 20. ciuit. Dei. ab ea dictæ sunt omnes mulieres quarum coitum viri expetunt, Veneres, qualia ferè sunt scorta. Venus autem Latinè à veniendo dicta est, sicut Ioseph Scaliger annotauit: quoniam nulla inter populares mulier scortari sinebatur, id est quæ esset eius loci ciuis: sed duntaxat si qua erat peregrina & aduena, vt apparet ex veteribus comœdiis: imò ex ipso Dei verbo, velut ex libro Proverbiorum, vbi meretrices aduenæ & extraneæ vocantur.

ET de his quidem hactenus, tantùm vt juuenes poetarum & mythologiæ studiosi ad scrutendas veras antiquitates alliciantur. Si quis enim in Græcorum & Latinorum scriptis hærere pergat, & Ethnicos sub nominibus & fabulis Deorum suorum philosophiæ naturalis & moralis mysteria occultare voluisse dicit, quod primarium est omittere videtur: nempe istis idolomaniæ horrendæ artibus diabolum Dei gloriam quantum in se fuit obscurasse, miseros homines ludificasse, & tremendo summi rerum arbitri iudicio dementasse: vt in tot seculorum curriculo, in tot populis & Adami filiis, vera luce verbi diuini destitutis, superstitioni, idololatriæ, impietati, iniustitiæ, impuritati addictis, appareat verum esse quod olim Apostolus retulit, Eos qui incorruptibilis Dei gloriam mutarunt in efformatam imaginem moralis hominis, & volucrium, & quadrupedum, & reptilium, traditos fuisse à Deo cupiditatibus cordium ipsorum ad impuritatem, vt fœdarent corpora sua inter sese: vt qui Dei veritatem mutarint in mendacium, & coluerint ac seruierint rebus creatis, prætento Creatore, qui est benedictus in secula.

FINIS